Volrath Vogt

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/n1detnorskefolks01munc

Det norske Folks Historie.

H... M963 GH

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

„Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen". — Niebuhr.

Første Deel.

1ste Bind.

Christiania.

Chr. Tønsbergs Forlag.

Trykt af J. Schive.

1852.

24899
19/9/92

Til

Professor R. Keyser.

Erkjendende den store Andeel, De har i nærværende Værk, ej alene i Almindelighed, som Skaber af den oldnorske Literaturs og den oldnorske Histories Studium i Fædrelandet, men ogsaa i Særdeleshed som den, hvis belærende Samtaler have givet mig saamange ypperlige Vink, og aabnet mine Øine for Sandheder, jeg neppe ved egen Hjælp vilde være bleven var;

Følende tillige mere end nogen Anden, at uagtet de Omstændigheder, der have fremkaldt dette Skrift, ogsaa derved paa en vis Maade have bragt mig til at foregribe **Dem** i et Arbeide, der rettest burde have været udført af **Dem**, mit Skrift dog ikke i fjerneste Maade kan gjøre et lignende Arbeide af **Dem**, der med Længsel af os alle imødesees, overflødigt;

Og endelig overbeviist om, at ligesom Ingen bedre end **De** vil kunne opdage Manglerne ved mit Arbeide, saaledes heller Ingen bedre end **De** vil kunne kjende og bedømme de Vanskeligheder, som derved ere at overvinde:

Kjender jeg Ingen, til hvem jeg med større Føie kunde tilegne dette Skrift, hvilket jeg saaledes pryder med **Deres** anseede Navn, i det Haab, at **De** ej har noget imod, at jeg derved søger at skaffe det en Anbefaling, hvortil mit eget Navn var utilstrækkeligt.

P. A. Munch.

Fortale.

Enhver Forfatter, der udgiver et vidtløftigt Verk, føler sig uvilkaarligt opfordret til at gjøre Almeenheden en Undskyldning, fordi han vover at optræde med saa store Fordringer paa Opmerksomhed og Velvilje, som Haabet om, at et Skrift af den Vidtløftighed skal finde Læsere og vedligeholde de engang fundnes Interesse, kunde synes at forudsætte. End sterkere føler han denne Opfordring, naar det Emne, han behandler, er af stort Omfang og særegen Vigtighed; thi hans Dristighed, at indlade sig derpaa, kunde maaskee forekomme En og Anden som uforenelig med den rette Beskedenhed og Mistillid til egne Kræfter. At jeg derfor, ved at sende nærværende første Bind af „det norske Folks Historie“ ud blandt Publikum, sporer en lignende Følelse af Ængstelighed og Tilbøjelighed til at gjøre en Undskyldning for min Fremtræden, kan man neppe forundre sig over. Imidlertid veed jeg dog ikke stort mere at sige i denne Anledning, end hvad jeg tildeels allerede har sagt i Subskriptionsindbydelsen til Verket. Jeg har deri udhævet det ønskelige, for ikke at sige det nødvendige i, at der udkom et Verk, hvori de væsentlige Forbedringer, som ved de sidste Tiders Granskninger ere tilvejebragte i vort Fædrelands Historie, kunde samlede blive tilgængelige for Almeenheden, og at denne ved den Lejlighed kunde faa en samlet, omstændelig Fremstilling af Landets og i Særdeleshed af Folkets Historie i Hænde. Jeg har viist, hvorledes der „er Aarsager nok forhaanden, som kunne friste en for sit Fædreland og sin Videnskab varmt følende norsk Historieforsker til at prøve sine Kræfter, hvorvidt det vilde lykkes ham at udarbejde en fuldstændig Fædrelandshistorie og saaledes udfylde det Savn, der hidtil i denne Henseende har fundet Sted i vor unge Literatur“. Jeg har omtalt den liden Udsigt, der er til at dette Savn for det første paa nogen anden Maade vil kunne blive afhjulpet, og hvorledes man derfor neppe vil forundre sig over, at jeg har givet efter for hiin Fristelse. Jeg vil her tilføje, at der ogsaa er andre Hensyn, som gjøre det ønskeligt, at en fuldstændig, fra et nationalt norsk Standpunkt behandlet og med stadigt Hensyn til de nyeste Granskninger

gers Resultater udarbejdet norsk Folkehistorie snarest muligt udkommer, om det endog skulde være at befrygte, at det saaledes udkomne Verk ikke vilde opnaa den Fuldkommenhed, som det ellers vilde have faaet, om Udgivelsen endnu var bleven opsat en Menneskealder. Der udarbejdes nu nemlig vigtige fædrelandshistoriske Verker rundt om os i Nabolandene. Overalt søge de historiske Forfattere at fremdrage, hvad der kan tjene til Forherligelse for deres egen Nationalitet. Den politiske Stilling, Norge i flere Aarhundreder har indtaget, har udsat det for, mere end andre Nationer at se sin Nationalitet forglemt, og den Deel, det i ældre Tider har taget i Verdensbegivenhederne, enten ignoreret eller fremstillet i et urigtigt Lys. Det var at befrygte, at denne Forglemmelse, Ignoreren eller urigtige Fremstillingsmaade vilde vedvare og befæste sig under vore Tiders historiske Kappestrid, hvis ikke en norsk Historieforsker selv, ved at samle og udgive Alt, hvad ældre og nyere Granskninger i hans Fædrelands Historie havde bragt for Dagen, søgte at modarbejde de falske Forestillinger, der ellers, naar man ganske overlod Feltet til Udlændingen, sandsynligviis vilde udbrede sig.

Disse Grunde ville ogsaa, som jeg antager, befri mig fra enhver Sigtelse for Ubeskedenhed eller utidigt Hastverk, fordi jeg ikke har holdt mig tilbage og ventet paa at den Hædersmand, med hvis Navn jeg har tilladt mig at pryde dette Skrift, vilde udgive det Verk over Norges Historie, som han gjennem en fleeraarig Række af Forelæsninger maa antages at have udarbejdet. Det er netop den bestemte Forsikkring fra ham selv, at et saadant Arbejde fra hans Haand, der af os alle saa længselsfuldt imodesees, ikke endog paa meget lang Tid er at vente, som har bragt mig til at udarbejde og udgive nærværende Verk, der, hvilke end dets Mangler kunne være, dog, som jeg haaber, altid vil kunne afhjelpe de væsentligste Savn, og bidrage til i det mindste at adsprede nogle af de Taager, der i Tidens Løb have samlet sig og desværre altfor længe hvilet over flere og det saare vigtige Partier af vor Historie.

Efter at have forudskikket disse Bemerkninger, eller, om man vil, denne Undskyldning, maa jeg yttre nogle Ord om Verkets Anlæg og Plan. Jeg har med Flid kaldt Verket „det norske Folks", ikke „Norges", eller „Norges Riges", eller „Norges Kongers" Historie. Det var min Hensigt, at levere en saa vidt muligt tro og fuldstændig Fremstilling ej alene af Landets politiske eller ydre, men og af Folkets indre Historie, af Folkelivet i dets Udvikling og Fremskridning; ej alene af Fyrsternes, men og af Folkets egne Bedrifter. Jeg har derfor ikke udelukkende kunnet holde mig til Nordmændene i Norge, men har ogsaa maattet forfølge deres og deres Efterkommeres Skjæbne, hvor de have nedsat sig udenfor Norge, saa længe som de have vedligeholdt den norske Nationalitet. Mit Skrift kommer saaledes til lige saa meget at omfatte Islands, Færøernes og de øvrige norske Kolonilandes Historie, som

Norges egen; det vilde komme til at omfatte dem, om de end grebe mindre ind i Norges egen Historie, end de virkelig gjøre. Af samme Grund har jeg ogsaa forsøgt at give en fuldstændig Udsigt over de fornemste Vikingetog og de ved Vikingetogene stiftede Koloniers videre Skjæbne. Hvad Island angaar, da maatte det saa meget mere blive mig nødvendigt at dvæle ved dets Sagaberetninger, som det ligger i min Plan at meddele enhver os opbevaret Efterretning, der kaster Lys paa Folkelivet og Kulturudviklingen, om den end ikke griber synderligt ind i Statshistorien. Kunne de i de islandske Sagaer opbevarede Beretninger end for største Delen alene siges at angaa Familiehistorier, saa fremstille de dog Folkelivet og afspeile den i Norge og paa Island fælles Folkecharakteer med en saadan Troskab og i en saa rig og mangfoldig Afvexling, at de af denne Aarsag ofte besidde langt større historisk Interesse, end mange Fortællinger om vigtige Statsbegivenheder. Jeg har overhoved foresat mig, ved enhver Lejlighed saa vidt muligt at lade Sagen selv tale, og at give Læseren saa fuldstændige og levende Billeder af de enkelte handlende Personers ydre Fremtræden, deres Omgivelser, og deres hele Maade at tale og virke paa, at han ej skulde behøve nogen vidtløftig særskilt Fremstilling af Skikke og Sæder, eller nogen særegen saakaldt Kulturhistorie, idet han nemlig under Læsningen efterhaanden selv skulde kunne danne sig bestemte og sande Forestillinger derom. Derved haabede jeg og, at Fremstillingen selv vilde vinde i Livlighed og blive desto mere underholdende. At jeg derfor paa mange Steder lige frem har udskrevet Sagaernes Ord, vil man finde i sin Orden: det var umuligt, at fortælle Begivenheden bedre eller mere charakteristisk.

Hvorledes Verket paa den Maade allerede er voxet og fremdeles vil voxe op til et større Omfang, end fra først af paaregnet — forsaavidt det var muligt, her endog med en Skygge af Sikkerhed at anstille nogen Beregning, — vil man let kunne forstaa. Hertil kom ogsaa en anden Omstændighed, der tildeels kan siges at være egen for den norske Historiographi paa dens nuværende Stadium. De fleste øvrige europæiske Landes Historie har allerede i en saa lang Tid været Gjenstand for de Lærdes kritiske Undersøgelser, at der er vundet et nogenlunde sikkert Grundlag, hvorpaa man kan bygge og hvortil man kan henholde sig som noget Givet, der forudsættes, og ej længer trænger til at bevises. Et saadant Grundlag er ikke til for Norges Vedkommende; ja man er endog værre faren, end om Norges Historie havde været aldeles ubearbejdet, thi der har i Tidens Løb ved Misforstaaelser, Mangel paa Kritik og Kildestudium, og overhoved ved Overfladiskhed i den hele Behandling, i Fremstillingen af Norges Historie, fornemmelig Oldhistorien, indsneget sig en Mængde Vildfarelser og vrange Meninger, der fra de Lærdes Skrifter have fundet Vejen til Skole-Kompendierne, og derfra saa at sige til Folkebevidstheden, af hvilken de kun med største

Moje lade sig udrydde. De have faaet end større Udbredelse ved de senere Tiders antikvarisk-philologiske Dilettanteri, som paa en heel naiv Maade har troet at kunne finde et frit Felt i alt hvad der angaar Norden og dens ældre Forhold. Med dem for Øje have Digterne digtet, Skolemændene skrevet Læreboger, Antikvarerne forklaret Oldsager. Det er derfor at vente, at enhver Afvigelse fra dem strax bemerkes og betragtes som en Fejl, naar ikke de Grunde, hvorpaa den støtter sig, udtrykkeligt anføres, ja, man kan sige, knapt endog da, saa vanskeligt er det at lade en Fordom fare; saa tilbøjelig er man til at holde fast ved Slendrian. Under disse Omstændigheder kunde det ej nytte, simpelt hen at statuere et Faktum, eller berette et Forhold, der stred imod det efter gammel Slendrian antagne, uden tillige at bevise dets Rigtighed ved en fuldstændig Opregnelse af Grundene for og imod. Med andre Ord: den norske kritiske Historieskriver kan under nærværende Omstændigheder ikke lade det bero med at meddele sine Resultater; han maa tillige føre Læseren ind i det hele Apparat, hvoraf Resultaterne fremgaa. Han har ingen slagen Landevej at ile jevnt frem paa, men han maa selv Skridt for Skridt bane sig Vej med Øxen og Spaden i Haanden; og han har ej alene naturlige, men endog kunstige Hindringer at rydde til Side og træde under Fødder. Derfor har Fortællingens Gang oftere maattet afbrydes af Digressioner og Undersøgelser, formelige Afhandlinger, om man saa vil. Gives der nu end ikke faa, for hvem saadanne Afbrydelser ere kjærkomne, og hvilke, om de end ikke ere Historikere af Fag, dog finde det at være en underholdende Tankebeskjeftigelse at følge Forfatteren ved hans Beviisførelse, saa havde dog vistnok Fleerheden heller seet, at man blot havde holdt sig til Begivenhederne selv, ligesom det heller ikke kan negtes, at Skriftet ved en saadan Omstændelighed er blevet vidtløftigere end mange maaskee kunde finde ønskeligt. Men der ligger, som jeg haaber, Undskyldning i de her paapegede Omstændigheder; derhos kan jeg ikke negte, at jeg ligesom Niebuhr, hvis Ord jeg paa Titelbladet har anført, nærer en vis Modbydelighed for at fremsætte blotte Resultater, der kun stifte „blinde Meninger"; og endelig maa det indrømmes, at den eneste Maade, ved hvilken det kunde blive muligt uden Skade for Sagen selv at fremsætte blotte Resultater, nemlig ved tillige og jevnsides med Hovedskriftet at udgive en Række af kritiske Undersøgelser og Afhandlinger, deels vilde efterlade mange Savn, deels ogsaa vilde finde Hindringer i vort Lands literære Forhold, der vanskeligt nok kunne bære eet, end sige to vidtløftige fædrelandshistoriske Skrifter samtidigt. Med den her omhandlede Mislighed — om man vil kalde det saaledes — er der altsaa, som man siger, ingen Raad. Den af mine Læsere, der tror mig saa ubetinget paa mine Ord, at han ej skjøtter om at læse Undersøgelserne, kan jo i alle Fald springe disse over.

Disse Undersøgelser, der under Arbeidets Fremskriden ere blevne vidtløftigere end paaregnet, saa vel som andre Tillæg, hvilke jeg i Løbet af Verkets Trykning fandt det nødvendigt at indskyde, have altsaa — flere ville maaskee sige desværre — bragt Verkets Arke-Antal til at overskride hvad jeg fra først af havde tænkt mig som Maximum, og hvad jeg saaledes ogsaa — skjønt vistnok med en Reservation — havde ladet indflyde i Subskriptionsplanen. Men Enhver, der kjender til, hvor vanskeligt det er at anstille nogen Forudberegning ved Arbeider af den Art, som nærværende, og som tillige overveier, hvad jeg nys har udviklet, vil, haaber jeg, holde mig denne Afvigelse til Gode. Sagkyndige ville i alle Fald erkjende, at jeg med den Plan for Øie, som jeg engang har foreskrevet mig, snarere har været for knap, end for vidtløftig. Denne uforudseede Opsvulmen af Arke-Antallet har imidlertid nødsaget mig til — egentlig imod de typographiske Regler — at lade dette første Bind slutte midt i et Afsnit (det fjerde, omfattende Vikingetiden og Danevældet), for at det ei skulde blive for uformeligt stort. Afsnittet selv slutter først med Magnus den gode, 1047; men jeg havde imidlertid allerede ved 960 naaet det 50de Ark, og alle de Ark, der end videre vilde udfordres til at naa hiint Punkt, kunde jeg umuligt lade komme i det samme Bind. Jeg har derfor maattet dele Verkets 1ste Deel i tvende Bind, af hvilke nærværende saaledes er det første.

Jeg er, som man allerede vil have bemerket, og hvad egentlig ingen Historieskriver, der efter ældre Kilder fremstiller svundne Tiders Begivenheder, kan undlade, gaaen ud fra Forudsætningen af at mine Ord ikke ville staa til Troende, med mindre deres Rigtighed bevises. Jeg har derfor ogsaa overalt, hvor jeg troede det nødvendigt, i Noter under Texten paaberaabt mig mine Kilder. Om de i dette Bind benyttede finder jeg det nødvendigt, her at meddele nogle faa Oplysninger, forsaavidt de ikke tilhøre vor egen Oldliteratur, thi vore egne Oldskrifter, som Sagaer og deslige, kunne deels forudsættes bekjendte, deels ville de i Løbet af den historiske Fremstilling selv, hvor de literære Forholde berøres, blive omtalte.

Ved de latinske og græske Skribenter fra de nærmeste Aarhundreder før og efter Christi Fødsel, til hvis Udsagn jeg hist og her i Begyndelsen af mit Verk har benyttet og henholdt mig, behøver jeg her ikke at opholde mig. De maa forudsættes almindeligt bekjendte, og de nødvendige literærhistoriske Oplysninger om dem er i Skriftet selv leilighedsviis meddeelte.

Af danske Kildeskrifter har jeg benyttet **Saxo Grammaticus**, **Sven Aagesøn**, og de tvende Kroniker, kaldte **Eriks Krønike**, men som rettere burde kaldes **Nyklosters Annaler** (forf. c. 1288), og **Esromskrøniken**, eller **Esrom Klosters Annaler** (forf. c. 1307). De øvrige ældre danske Annaler eller historiske Skrifter, som omfatte ældre Tider, f. Ex. Hamsforts,

Peder Olufssøns o. fl. ere kun at betragte som mere eller mindre slette Kompilationer af hine samt endeel udenlandske Skrifter, og kunne derfor ikke betragtes som originale Kilder. Nøjagtig Undersøgelse har viist mig, at de aldeles ikke indeholde noget, som ej staar i ældre Skrifter, og hvad der kunde synes eget for dem, viser sig ved nærmere Betragtning kun som Misforstaaelser eller som Resultater af uheldige Kombinationer. Af de fornævnte fire originale Historiebøger er det egentlig kun de tre, Saxo, Sven og Esrom-Annalerne, der for den ældste Tid staa sideordnede og meddele Beretningerne uden Tegn til at have kjendt hinanden eller øst af hinanden indbyrdes. Ryklosters Annaler, der nærmest slutte sig til Esrom-Annalerne, have aabenbart ogsaa øst af Saxo eller et med hans Verk beslægtet Skrift. I mine Citater af Saxo, der uheldigviis ikke har nogen Kapitel-Inddeling fælles for alle Udgaver, har jeg fulgt Müllers Udgave som den nyeste og bedste. De øvrige ovennævnte Skrifter ere citerede efter Udgaven i Langebeks Scriptores rerum Danicarum, 1ste Bind.

Af engelske Kildeskrifter er der i Grunden blot to, der kunne gjøre Fordring paa at ansees som absolut originale, nemlig **Beda's** Kirkehistorie, der tillige ogsaa kan kaldes Englands verdslige Historie, indtil Udgangen af første Fjerdedeel af det 8de Aarhundrede, og de paa angliisk siden Aaret 891 forfattede annalistiske Optegnelser, som man har kaldet Chronicon Saxonicum, og som tillige, deels efter Beda, deels andre Kilder, ogsaa have optaget Notitser ældre end 891. Bedas Verk bliver paa Grund af sin høje Ælde kun af liden umiddelbar Vigtighed for Norges Historie, men desmere for de tidligere Aarhundreders germaniske Ethnographi; Chron. Sax. er derimod et af de vigtigste udenlandske Kildeskrifter for Norge, ej alene fordi det indeholder mange Oplysninger om Vikingetogene, men fordi dets samtidigt indførte Notitser tjene til at afgjøre mange chronologiske Tvivlsspørgsmaal, som Sagaernes ubestemte Udtryksmaade fremkalde. Disse Annaler have senere til forskjellige Tider været benyttede eller ligefrem oversatte af andre Chronister, blandt hvilke Asser, Biskop af Sherburn, der, samtidig med Kong Alfred, beskrev den første Periode af hans Liv, næsten kan ansees som Originalforfatter, fordi han meddeler en ikke ubetydelig Mængde uafhængige Notitser; **Ædhelweard**, der allerede levede omkring Aar 1000, er ligeledes samtidig, og har i sin Bearbejdelse, der naar til 975, ladet indflyde nogle faa originale Meddelelser, der ej ere uden Interesse. De øvrige, som **Florents af Worcester** (til 1118), **Villjam af Malmsbury** (til 1126), **Simeon af Durham** (til 1129), **Henrik af Huntingdon** (til 1154), **Roger af Hoveden** (til 1204), o. fl. have samtlige benyttet Chron. Sax. saa langt dette naar. Det er saaledes i Almindelighed overflødigt, at citere nogen af dem til Bekræftelse for et Faktum, der allerede findes i Chronicon Saxonicum. Og

man maa endog være meget varsom med de ikke i Chron. Sax. forekommende Notitser, som de indeholde, thi hvorvel enkelte af disse muligt kunne grunde sig paa sikkre, uafhængige Optegnelser, hidrøre dog vist de fleste fra løse Klostersagn, vel endog fra Misforstaaelser. Dette gjelder endnu i højere Grad Kompilatoren **Matthæus af Westminster**, der i det 14de Aarhundrede sammenskrev sin Kronike, flores historiarum, efter mange ældre Kroniker, af hvilke de fleste ere bekjendte. Alle de her nævnte Chronister, saa vel som et Par andre, hvorom det her er overflødigt at yttre mig nærmere, har jeg kun citeret, hvor de syntes at kunne kaste noget Lys paa Beretningen i Chron. Sax., og tillige hvor de i dem meddeelte særegne Notitser ikke syntes ganske forkastelige. De af dem, der ere udkomne i første Bind af Monumenta historica Britanniæ, London 1848, fol., nemlig Chron. Sax., Asser, Ædhelweard, Florents af Worcester, Simeon af Durham, og Henrik af Huntingdon, har jeg citeret efter Udgaven i hiint Verk; forresten har jeg maattet benytte de ældre Samlinger.

Af tydske og franske Kildeskrifter maa de saakaldte **frankiske** Annaler omtales under Eet, nemlig den Række af Annaler, der oplyser Karolingernes Historie; de begynde med de **lorschiske** (laurissenses) Annaler (fra 741—801); det samme Tidsrum er ogsaa blevet behandlet af den bekjendte **Einhard**, Karl den stores Svigerson, hvis Annaler, efter Ligheden med Lorscher-Annalerne at dømme, ere udarbeidede efter disse, saa langt de naa; de ere derhos fortsatte indtil 829. Her tage de saakaldte **Bertinianske** Annaler fat, hvilke, hvorvel neppe med Rette, have faaet deres Navn efter Klosteret St. Bertin; de bestaa af tre Dele, af hvilke den 1ste, hvis Forfatter ej kjendes, naar fra 830 til 835; den anden, der skyldes Biskop Prudentius af Troyes, fra 835 til 861, og den tredie, fra 861 til 882, er udarbeidet af Hincmar, Erkebiskop i Rheims. Disse Annaler dvæle, hvad man af Forfatternes Hjemsteder ogsaa kan slutte, nærmest ved Begivenheder, forefaldne i det nuværende Frankrige. De egentlige tydske Begivenheder meddeles derimod i de saakaldte **Fulda-Annaler**, udarbeidede af Munke i St. Bonifacii Kloster i Fulda, nemlig af Enhard, til 838, af Rudolf, til 863, af en Ubekjendt (maaskee Meinhard, Rudolfs Discipel) til 882, af en Anonym, fra 882 til 887, og af en Anonym fra Bayern, ligeledes fra 882, men heelt til 901. Som en Fortsættelse af de her nævnte Kroniker kan man igjen for Frankriges Vedkommende regne de Annaler, der have deres Navn efter **St. Vaasts Kloster** i Arras (Annales Vedastini), fra 877 til 900, og for Tydsklands, eller egentlig begge Landes, de af **Regino**, Abbed i Prüm Kloster, forfattede, der naa til 906, og som senere af en Unævnt ere blevne fortsatte indtil 967. Alle disse her opregnede Annaler indeholde lutter samtidige, originale Notitser, og fortjene derfor ubetinget Tiltro. De ere senere blevne benyttede af yngre

Annalister, og tildeels endog forvanskede af dem. Man kan overhoved antage som vist, at hvad yngre Annalister, der forresten udskrive hine ældre Annalers Ord, have andet eller mere end disse, er urigtigt. Jeg har derfor med Flid kun holdt mig til de nysnævnte Kilde-Annaler, og anseet det tilstrækkeligt, for at godtgjøre et Faktum, alene at paaberaabe mig den eller de af disse, hvori det stod omtalt, uden at opregne den hele Række af senere Annalister, der kun have udskrevet de ældre, f. Ex. Annales Mettenses (Regino), Chron. Normannorum (Bertiniani og Vedastini) o. s. v. Jeg har citeret dem efter Pagina i den bedste og nyeste Udgave af dem, nemlig i Pertz's Monumenta historica Germaniæ, 1ste Bind. Om de øvrige, mindre vigtige, tydske og franske Annaler, som hist og her ere benyttede, findes der paa sit Sted tilstrækkelig Oplysning.

De tydske historiske Forfattere fra det 10de Aarhundrede, hvis Skrifter fornemmelig kaste Lys paa Nordens Historie, ere Munken i Corvei, **Widukind** (fra Midten af det 10de Aarhundrede), som i 3 Bøger har beskrevet Saxernes Historie indtil 968, **Thietmar**, Biskop af Merseburg († 1018), der har skrevet et indholdsrigt „Chronicon" i 8 Bøger, hvilket naar til 1018, og endelig Mag. **Adam** af **Bremen**, hvis bekjendte Gesta Hammaburgensis ecclesiæ pontificum, i fire Bøger, indtil 1075, indeholde saa mange vigtige, men just ikke alle lige paalidelige, Oplysninger for Nordens Historie, af hvilke flere have en særegen Interesse derved, at de efter Frfs. udtrykkelige Vidnesbyrd ere ham meddeelte af den danske Konge Sven Ulfsson. For Frankriges Vedkommende maa man især nævne den rheimske Prest **Flodoards** Annaler, der naa til 966, og den rheimske Munk **Richers** „Historier", der i fire Bøger omfatte Begivenhederne fra 888 til 945. De her nævnte Forfattere maa, paa Mag. Adam nær, ogsaa ansees som samtidige med de Begivenheder, de fortælle, og ere følgelig aldeles troværdige. Jeg har citeret dem efter den nyeste Udgave i 5te Bind af Pertz's Monumenta. Mag. Adams Skrift er citeret efter Udgaven i 9de Bind af Pertz's Monumenta, eller den særskilte Udgave af 1846.

Men foruden hine Historiebøger, der vedkomme Frankrige i Almindelighed, har Normandie ogsaa særegne Skribenter, der behandle Hertugernes Historie, og i Begyndelsen af denne meddele en heel Deel Sagn om Nordmannernes Nedstammelse, tidligste Bedrifter, og om Gange-Rolf, der aabenbart vise sig som egte nordmanniske, ja man kunde sige norske, ej alene fordi de ej findes hos andre Forfattere, men og fordi de endnu ganske have Saga-Charakteren. Denne fremtræder tydeligst hos den ældste af dem, **Dudo**, Kannik i St. Quentin fra Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, om hvilken jeg har meddeelt de fornødne Efterretninger S. 654; Dudo's Saga-Charakteer gaar endog saa vidt, at han hyppigere indskyder Kvad, skjønt rigtignok paa Latin. Dudo benyttedes igjen af **Viljam** af **Jumièges** (Willelmus Gemeticensis) som fortsatte den nordman-

niske Historie til 1137, og som i Særdeleshed er bleven benyttet og udskreven af senere, ældre og nyere Forfattere. Uagtet de hos Dudo og Viljam meddeelte Sagn savne udtrykkelig Bekræftelse af andre Annaler, og ojensynligt lide af den ogsaa for Sagaerne sædvanlige Feil, at de behandle Chronologien overfladisk, og lade deres Hovedperson tillige være Hovedpersonen i alle de Foretagender, de omtale, saa have dog deres Beretninger i sin Heelhed alt for meget Sandsynlighedens Præg, og stemme altfor vel med hvad Annalerne forresten melde, til at man ganske skulde kunne negte dem Tiltro; men de maa kun benyttes med den yderste Varsomhed. Fuldstændigt have de hidtil kun været udgivne i Duchênes Scriptores rerum Normannicarum, efter hvilken Udgaves Sidetal jeg paaberaaber mig dem.

Disse Oplysninger ville, haaber jeg, være tilstrækkelige til at forstaa og bedømme de af mig anførte Citater. Om de øvrige paaberaabte Autoriteter, som jeg her ikke har berørt, vil der paa sine Steder i Texten selv eller Noterne findes det nødvendige anført.

Om Maaden, hvorpaa jeg har gjengivet de ældre Persons- og Steds-Navne, vil jeg i Korthed sige, at jeg fornemmelig har søgt at undgaa Alt hvad der kunde kaldes Affektation. Til en saadan regner jeg først og fremst en Stræben efter at gjengive endnu existerende Navne uforandret i deres antikeste Form, f. Ex. at skrive „Throndheim", „Eystridalir", „Bjørgvin" o. s. v. Dette er en Affektation, som kun findes hos nordiske Forfattere fra nyere Tider. Ingen Englænder, der behandler den angliske Periode, skriver „Gleaweceaster" istedetfor „Gloucester", „Eoforwic" istf. „York"; ingen Franskmand skriver „Suessiones" eller „Engolisma" istf. „Soissons", og „Angoulême". Jeg bruger derfor sædvanligviis de nuværende Former af Navne, som endnu ere til; dog, vel at merke, saaledes som de udtales af Folket selv — hvilken Udtale i det Hele taget ej afviger stort fra den ældre —, ikke som de hidtil sædvanligviis have været forvanskede. Jeg har ogsaa bibeholdt den gamle Form, hvor den nyere ledede til Misforstaaelser, f. Ex. „Helgeland", der nu kun betegner den sydligste Deel af det gamle „Haalogaland", hvoraf „Helgeland" er dannet. Som en Følge heraf vil man just ikke finde nogen streng Konsekvens i Navne-Orthographien, men denne vil derved og, haaber jeg, have opnaaet den Fordeel, at den ingensinde vil findes paafaldende eller stødende. En Afvigelse fra det Sædvanlige, som jeg i Personsnavnenes Skrivemaade har fundet rigtig, vil maaskee ved første Øjekast forundre En og Anden, nemlig at jeg ikke, som hidtil har været brugeligt, har gjengivet den gamle Hankjønsendelse -ir med „er", men med „e", som „Thore", ikke „Thorer", „Olve", ikke „Olver". Thi da -ir kun er den sædvanlige Hankjønsendelse -r med et støttende i, og hiint -r lige saa vel her bortkastes i Akkusativ, som naar det ej har denne Vokal foran sig, bør det ogsaa ved Gjengivelsen i det nyere

Sprog lige saa vel bortkastes, som det simple -r; og omvendt, beholdes r i „Thorer", „Sverrer" o. s. v., bor man ogsaa konsekvent skrive „Sigurdr", „Haraldr", en Skrivemaade, som Enhver med fuld Foie maatte kalde utaalelig. Jeg skylder ellers at gjore Læseren opmerksom paa, at Rigtigheden af at udelade hiint r i Endelsen ir forst under Verkets Trykning blev mig indlysende, og at der som en Folge deraf overalt i de forste Ark virkelig findes Navne som „Oger", „Fjolner", „Ymer" o. fl., istf. „Oge", „Fjolne", „Yme": en Inconsekvens, som dog ved faa Raderinger lettelig kan berigtiges. En anden Inconsekvens er ogsaa begyndt derved, at jeg, nagtet det egentlig var rettest, i norske Former ej at anvende Omlyden a-ø undtagen i Ord, hvor den virkelig har holdt sig (f. Ex. Bjorn), dog undertiden ej har vovet at sætte det oprindelige a, af Frygt for at Navnet skulde blive altfor ukjendeligt. Jeg har saaledes gjengivet det gamle Navn **Ølvir** med „Olve", nagtet det visselig burde hede „Alve", hvilket end ydermere fremgaar deraf, at Stedsnavnet **Ølvishaugr** (d. e. Olves Hoj), i senere Diplomer og Jordeboger af 1430 skrives **Alvishaugr**. Talrige kunne imidlertid disse Inconsekvenser ikke siges at være.

Ved Verkets Slutning vil et fuldstændigt alphabetisk Person- og Sag-Register folge. Med hvert Bind folger derimod en chronologisk Oversigt over de i samme Bind indeholdte Hovedbegivenheder, med vedfojede Aarstal og Side-Henviisninger til Texten.

Det medfolgende Kart viser saavel Urskovens formodede Udstrækning i Norden ved Bebyggelsestiden, som den tidligste Fordeling af Hovedstammerne i Norge. Andre Karter, fremstillende den verdslige og gejstlige Inddeling og de vigtigste historiske Punkter, ville ledsage de folgende Bind.

Og hermed være dette forste Bind af „det norske Folks Historie" anbefalet til mine Landsmænds venlige Modtagelse og billige Bedommelse. Eet troer jeg at være vis paa, nemlig, at hvad man end kan sige eller mene om Maaden, paa hvilken jeg har udfort den Opgave, jeg har foresat mig, vil man dog under alle Omstændigheder indromme, at der fra min Side ej har været sparet Tid eller Moje, og at Arbejdet vidner om min ufortrodne Bestræbelse for at virke, hvad jeg formaar, til Fædrelandets Ære og Gavn. For mig har Udarbejdelsen af Verket været og er fremdeles en af mine kjæreste og meest opmuntrende Beskjeftigelser. Hvis kun Gjennemlæsningen af Bogen vil skaffe dem, der ville gjore nærmere Bekjendtskab med den, lige saa behagelige Timer, som dens Udarbejdelse har skaffet mig, kan jeg ikke onske den bedre Held.

Christiania, i Juli 1852.

P. A. Munch.

Indhold.

Første Afsnit. Bebyggelsen.

1. Norges geographiske og physiske Forhold. 2. Urbeboere. Finner. Oldtidslevninger. 3. Levninger fra ældre Befolkninger i Sydsverige og Danmark. 4. Nordmændene og den **germaniske** Stamme. 5. Germanernes ældste Hjem og Omgivelser. Kelter, Skyther, Tschuder. 6. Grækernes og Romernes Efterretninger om Norden. 7. Oldgermaniske Vandringssagn. 8. Indvandringsvejen. Gardarike. Russer. 9. De germaniske Folks Navn i Almindelighed, og vore Forfædres i Særdeleshed. 10. **Goterne** og den gotiske Kulturperiode i Norden. Gauter, Daner o. fl. 12. Nordmændenes Navn. 13. Nordmændenes Udbredelse mod Nord. Finner. Indbyggerne i det 6te Aarhundrede. 14. Ordningen i Fylker og Hereder. 15. Større Landskabsforeninger, Thjod. 16. Indvandringstiden . . . . Side 1—103

Andet Afsnit. Samfundsforholdene.

1. Den nordiske Samfundsordens Oprindelighed. 2. De oprindelige Samfundsklasser. 3. Besiddelse af Land. **Odel.** 4. Grændser. **Mark.** 5. **Kongen** og Følget. 6. Trælle. Frigivne. 7. Hevn, Fejde, Ret. 8, 9. Familielivet. 10. Offentligt Liv, Folkeforsamlinger. 11. Krigsforfatning. 12. Religionsforfatning. 13. Religionslærens Omrids. 14. Gudsdyrkelse. 15. Videnskab og Dannelse. 16. Skikke og Sædvaner . . . . S. 104—194

Tredie Afsnit. Ætte- og Heltesagn før Vikingetiden.

1. Heroiske Oldsagn. 2. Hvndluljod og **Halfdan gamle.** 3. Skjoldunger. 4. Yngve og Ynglingerne. 5. Frode og Frodefreden. 6. Vølsunger og Niflunger. 7. Dan, Danp, Dyggve, Dag. 8. Skjoldunge- og Ynglingesagn. Rolf Krake og Adils. 9. Skjoldunger og Ynglinger. Frode frokne. 10. Ivar Vidfadme og de sidste Ynglinger i Svithjod, og Skjoldunger i Danmark. **Harald Hildetand** og **Sigurd Ring. Braavallaslaget.** 11. Norske Kongeætter. Rogalandske Konger. Vikar og Starkad. 12. Hordalandske Kongeætter. 13. Hake og Hagbard. 14. Kongeætter i Sogn. Fridthjof den frokne. 15. Haalogalandske og nordmørske Kongeætter. 16. Raumsdalske, søndmørske og firdske Ætter. 17. Ætter i Throndelagen. 18. Oplandske Ætter. 19. Tidsregning og Slægtled. . . . . S. 195—355

Fjerde Afsnit. Vikingetiden og Danevældet.

Første Afdeling.

1. Vikingetidens Charakteer og Betydning. 2. **Ragnar Lodbrok.** 3. Ragnars Sønner, Sviavældet og Danevældet. 4. **Ynglingekongerne** paa Vestfold og i Sønderjylland. Sigfrid, Eystein, Halfdan og **Gudrod Veidekonge.** 5. Gudrøds nærmeste Efterfølgere. 6. **Halfdan svarte.** 7. Nordmændenes første Vikingetog i de vestlige Farvande. 8. Den første Periode af Vikingetogene til det frankiske Riges Kyster, Spanien og Middelhavet. 9. Vikingetog til Irland og Skotland. Norske Ri-

ger paa Irland. 10. Vikingetog til England i første Halvdeel af 9de Aarhundrede. 11. Vikingetogenes Charakteer og Oprindelse. 12. **Harald Haarfagres** første Fremtræden. 13. Haralds Erobringsplaner. 14. Haralds første Erobringer nordenfjelds. 15. Folkerne mellem Throndhjem og Sogn undertvinges. 16. Stridigheder med Sviakongen om Viken. 17. Slaget i Hafrsfjorden. 18. Begivenheder paa Haalogaland. Thorolf Kveldulfsson. 19. Uroligheder i Egdafolke. 20. Udvandringer fra Norge til Vesterhavets Øer. 21. Kong Haralds Vesterhavstog og Erobring af Øerne. 22. Begivenheder i Norge. Haralds Giftermaal og Børn. 23. Islands Bebyggelse. 24. De fornemste Landnamsmænd. 25. Islands indre Forhold og ældste Retsforfatning. 26. Andre Bebyggelser. Kong Haralds Magt og Rigdom. 27. Anseede Mænd og Ætter paa Haralds Tid. 28. Kong Haralds Sønner og Rigets Deling mellem dem. 29. Egil Skallagrimssons første Bedrifter i Norge. 30. **Kong Haralds Tronfrasigelse** og Død. 31. Vikingetog til England. Lodbroks Sønner. 32. Nordmændenes Tog til Frankrige. **Gange-Rolf.** 33. Fortsatte Tog til England. 34. **Erik Blodøxe.** 35. Egil Skallagrimssons Hevn. 36. Erik Blodøxes Fordrivelse og Haakon den godes Tronbestigelse. 37. **Haakon Adelsteensfostre.** 38. Haakons Bestræbelser for at indføre Christendommen. 39. Erik Blodøxes senere Hændelser og Død. 40. Egil Skallagrimssons Sammenstød med Erik og Besøg hos Kong Haakon og Arinbjørn. 41. Danske Begivenheder. Harald Gormssøns Fordringer paa Viken. 42. Krig med Danmark. Vermeland og Gautland skatlagt. 43. Erikssønnernes Angreb. Slag ved Agvaldsnes og paa Frædø. 44. Slaget ved Fitje. Haakons Død. 45. Anseede Ætter; Hørde-Kaares og Vikinge-Kaares Ætlinger. 46. De sidste Landnamsmænd. Thorbjørn Sur. 47. Begivenheder paa Island. Breidfirdingerne og Vatnsdølerne. 48. Levestik og Folkecharakteer. . . S. 356—799.

Første Afsnit.

Bebyggelsen.

1. Norges geographiske og physiske Forhold.

Det norske Folks Historie begynder samtidig med Landets. Medens de fleste andre europæiske Lande have deres egen Historie, flere Aarhundreder ældre end de Nationers, der nu beboe dem, og medens ikke faa af disse Nationer have en Historie ældre end den Tid, da de flyttede ind i deres nuværende Fædreland, træde Norge og det norske Folk paa eengang, samtidigt ud af det forhistoriske Mørke; og ligesaalidt som Historien melder om Begivenheder, forefaldne paa Norges Grund for Nordmændenes Ankomst, ligesaalidt veed den af Nordmænd at sige førend den finder dem bosatte i Norge. Norge har ingen historisk Tilværelse uden ved Nordmændene, og Nordmændene ingen uden ved Norge. Dette Forhold, der ej kan andet end tiltale Nationalfølelsen, skyldes ikke ene og alene den Omstændighed, at Norge og dets Beboere saa sildigt bleve bekjendte for Europas mere dannede Nationer. Det er en ligefrem Følge deraf, at Norge, eller dets væsentligste Deel, Dalene og de lavere Egne, ikke var bebygget førend vore Forfædre vandrede ind. Thi at der oppe paa Fjeldsletterne maaskee vandrede nogle Finner eller Lapper med deres Reenhjorder, kan man ikke kalde nogen Bebyggelse. Ogsaa Navnet Norge, oprindelig Norðrvegr, d. e. den nordlige Vej, siden Norðvegr, Norvegr, Noregr, knytter sig til Nordmændene og tilhører deres Sprog. Før Nordmændenes Tid kan Norge med god Grund siges at have været navnløst, thi om det end er sandsynligt, at det Land, Pytheas kaldte **Thule**, var Norge eller en Deel af Norge, saa betegner dette Navn dog kun noget Mørkt og Ubekjendt, og vidner allerbedst om, at det, indhyllet i Dunkelhed, endnu ikke tilhørte Historien.

Norge indbefatter den til Nordsøen og det vestlige Ocean stødende Deel af den store nordiske eller skandinaviske Halvø. Denne bestaar i Vest og Nordvest af en eneste, sammenhængende Fjeldflade, der skraaner lang=

somt af mod Østersøen, og derfor nærmere denne danner lave, frugtbare Sletter af betydelig Udstrækning. Den største Deel af Skraaningen og Sletterne udgjøre nu Sverige; den vestlige Fjeldflade derimod Norge. Men Fjeldfladen er paa Vestsiden dybt indskaaren af Fjorde og Sund, der danne en Mængde Øer; længere mod Øst danner den en egen, af Hovedskraaningen uafhængig Afhelding mod det saakaldte Skagerrak og Christianiafjorden, ved hvis Kyster der aabne sig videre Sletter, og til hvilke store Elve og Vasdrag have sit Løb gjennem dybe Dale, der undertiden forene sig og danne større Slette-Egne. Bredderne af hine Fjorde og Sund, tilligemed de korte opgaaende Dale, Kysterne ud mod Havet og de lavere Øer paa Vestsiden, Dalførerne og Slette-Egnene inde i Landet og ved Kysterne paa Østsiden danne de Dele af Landet, som ere skikkede til Agerbrug og følgelig til Beboelse for civiliserede Nationer. De af Naturen meest begunstigede Egne ere de lavere Kyststrøg omkring den nu saakaldte Christianiafjord og de derfra opgaaende Dale, der især omkring Mjøsen udvide sig til vide Sletteſtrækninger. Paa Havsiden findes lavere Strækninger af nogen Betydenhed kun omkring de indre Dele af den dybe Throndhjemsfjord, i Naumdalen, og paa enkelte Strøg i Nordlandene. Men tilsammen udgjør dog det til Agerbrug skikkede Land kun lidet over en Tyvendedeel af hele Norges Fladeindhold.

Naar vi lægge Merke til, hvilke uhyre Skovstrækninger den nordiske Halvø endnu fremviser, og hvorledes endnu i den historiske Tid Egne, forladte af deres Beboere, ere tilgroede med Skov, kunne vi lettelig slutte, at alle de Dele af Halvøen, hvor Skov kan voxe, i den allerældste Tid vare bevoxede med næsten uigjennemtrængelig **Urskov**, især af Gran (paa Østlandet) og Fure (paa Vestlandet). Ogsaa henpege de ældste dunkle Sagn om Landets Bebyggelse altid paa **Oprydning** af Dalene, og tusindaarige Trærødder, der opgraves i Egne som nu ere skovbare, vidne om det samme, hvortil endelig kommer, at enkelte Dele, saasom Vermeland, Jemteland, Østerdalen, først i den historiske Tidsalder ere blevne opryddede. Naar man undtager de yderste Fjord- og Kyst-Egne, især paa Vestlandet, hvor Havluften er Træværten ugunstig, kan man altsaa antage for vist, at alle nu beboede Dale og Sletter, ej at tale om de endnu forhaandenværende Skovstrækninger, vare skovbegroede. Naaleskoven naar i det sydlige Norge ikke højere op end til henimod 3000 Fod over Havfladen; længer nordpaa synker dens Højdegrændse endnu lavere; Birken naar i det sydlige Norge til lidt over 3300 Fod; hvad der ligger over dette Punkt, er uden Træer, men frembyder endnu i store Strækninger ypperlige Græsgange. Urskovene have altsaa i Fortiden deels strakt sig langs opad Dalene og deres Forgreninger, indtil de naaede hiin Højde, deels opad Dalsiderne indtil det samme Højdepunkt; men længer nede paa Afskraaningen, hvor den Højdestrækning,

der adskiller Dal fra Dal, selv er lavere end Trævæxtens Grændse, var denne Strækning selv, ligesom nu, skovbegroet, og Skoven naaede fra Dal til Dal. Det er muligt, at Skoven i det Hele taget naaede lidt højere op i de allerældste Tider, end nuomstunder, thi man troer at have bemerket en Stigning af den hele Halvø, hvoraf Væxtgrændsens Sænkning er en nødvendig Følge; men denne Stigning er saa overvættes langsom og umerkelig, at man kan betragte den som om den aldeles ikke fandt Sted; og saa langt tilbage i Tiden, vore historiske Granskninger naa, kunne vi derfor antage Norges Højdeforholde og øvrige physiske Forholde, for ganske de samme, som nuomstunder, den Klimatforandring alene fraregnet, som Opdyrkningen altid medfører.

2. Urbeboere. Finner. Oldtidslevninger.

Over hiint store Hav af Skov hævede sig altsaa i Urtiden Norges skovløse Fjeldflade, ligesom en uhyre Ø med mange Udtungninger [1]. Paa denne Fjeldflade sværme endnu talrige Skarer af Reensdyr omkring; den er deres naturlige Hjem, og deres Antal, der i de senere Aarhundreder ved Jægernes Efterstræbelser er aftaget, maa i den fjernere Fortid have været overordentlig stort. Til Renen har paa den nordiske Halvø **Finnernes** eller **Lappernes** hele økonomiske Tilværelse stedse været knyttet, og forsaavidt Norge har haft Beboere før Nordmændene, kunne disse Beboere neppe have været andre end nomadiske Finner, der flyttede om paa Højfjeldene ligefra det nuværende Finmarken til Fjeldene i Christiansands Stift, kun nu og da, eftersom Renernes Naturdrift kræver det, søgende ned til Havet, hvorved de første Forbindelsesveje mellem Kysten og Højfjeldene opstod. Det her skildrede Forhold hviler ikke ene og alene paa Gisning. Store Hobe af ældgamle Reensdyrbeen, der endnu forefindes hist og her paa Højfjeldet, vidne om længere Ophold, som større Samlinger af Finnefamilier have haft paa disse Steder. Hist og her findes ogsaa enkelte Oltidslevninger, som Huusgeraad og Vaaben, af Steen, altsaa fra et Folk, der endnu ikke kjendte Metallernes Brug; men de findes saa adspredte og i en saa ringe Mængde, at det Folk, de tilhørte, blot kan have været et lidet talrigt, vidt omvankende Jæger- og Nomade-Folk [2]. Disse Steensager ere af samme Slags, tildeels endog af samme Steenart — Flint —, som de Steensager, der i saa stor Mængde findes i Danmark og det sydlige Sverige i Forbindelse med de saakaldte Jettestuer eller Halvkorsgrave, der vise, at det Folk, fra hvilke de hidrøre, i disse af Naturen mere begunsti-

[1]) Se Oversigtskartet.

[2]) Se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te B. S. 456, Urda 1ste B. S. 262, Not. 34.

gede Egne var talrigere og havde faste Bopæle [1]). Undersøgelser af de i Halvkorsgravene fundne Menneskebeenrade, og af de Dynger af knuste og flækkede Dyrebeen, der hist og her i Danmark, vel og i Sydsverige, forefindes, og som ligeledes hidrøre fra det Folk, der anvendte Steensagerne, have gjort det utvivlsomt, at dette Folk var et Polarfolk af samme Slags som Lapperne [2]). Den Omstændighed, at man i Norge finder Vaaben af Flint, der dog er en Steenart, som ej tilhører Norge, vidner om at Norges Urbeboere maa have staaet i Forbindelse med, eller endog været af samme Herkomst, som Danmarks og Sydsveriges, medens Steensagernes sjeldnere Forekomst, og den fuldkomne Mangel paa Halvkorsgrave i Norge lader os slutte, at Urbeboerne her i Norge var et lidet talrigt, omstrejfende, Folk. Alt dette i Forbindelse med Finnernes eller Lappernes Tilværelse i Norge fra de tidligste Tider, som Historien omtaler, med Finnernes, stedse til Rensdyret knyttede, Nomadeliv, og endelig med ældgamle og endnu herskende Sagn om Finner som de mere affsides Egnes Beboere, gjør det idetmindste til den naturligste Slutning, at det Nomadefolk i Norge, fra hvilket Steensagerne og Beenhobene hidrøre, bestod af **Lapper** eller **Finner.** Under alle Omstændigheder bliver det utvivlsomt, at Norge var sparsomt beboet af et Jæger- og Nomade-Folk af Polarracen, der ej kjendte Metallernes Brug, hvis eneste Huusdyr var Renen, og som følgelig kun havde sit Tilhold paa Højfjeldene, medens Dalførerne og de lavere Egne vare bevoxede med Urskov, som Agerdyrkerens Øxe endnu ikke siden Menneskeslægtens Ophav havde berørt.

Norge var altsaa nok paa en vis Maade beboet, men ikke bebygget før vore Forfædres Ankomst. Og det er først **Bebyggelsen,** med hvilket et Lands egentlige Historie begynder.

Naar hine Finner eller dette Polarfolk allerførst kom til Norge, lader sig ikke engang tilnærmelsesviis angive. Hvorfra det kom, kan man forsaavidt slutte af Finnernes Sprog, som dette hører til den samme store Sprogæt, — det tschudiske — hvilken vi finde udbredt lige fra Finmarken gjennem hele Nord-Rusland til langt hiinsides Ural. Fra Nordasien eller Sibirien er Finnefolket saaledes vistnok kommet i en Tidsalder, der ligger forud for al Historie.

3. Levninger fra ældre Befolkninger i Sydsverige og Danmark.

I Sydsverige og Danmark, saavelsom i de øvrige af Europas Lande,

[1]) Samlinger o. s. v. 6te B. S. 451, 457. Worsaae: Danmarks Oldtid oplyst ved Oldsager og Gravhøje, S. 8-20, 62-72, 83.

[2]) Samlinger o. s. v. 6te B. S. 456. Nilson: Skandin. Nordens Urinvånare. Forchhammer, Steenstrup, og Worsaae: Undersøgelser i geologisk-antiqvarisk Retning.

findes der i betydelig Mængde Levninger fra en Kulturtilstand hos de ældre Beboere, der dannede Overgangen fra den første Vildheds- eller Halvvildheds-Periode, i hvilken man ikke kjendte Metallers Brug, til den Kunstfærdighedsgrad, paa hvilken man forstaar at udvinde og bearbejde det til ordentlig Agerdyrkning og følgelig til fuldkommen Civilisation nødvendige Jern. Fra hiin Overgangstilstand finder man Vaaben, Huusgeraad og andre Levninger af Kobber og i Særdeleshed af Bronce, det er en Sammensmeltning af Kobber og Tin, der er haardere og saaledes mere tjenlig til huggende og skærende Redskaber, end det bløde Kobber. Disse Levninger ere endog arbejdede med en ikke ringe Grad af Smag og Færdighed, og de vidne om, at det Folk, fra hvilket de hidrøre, ej kan have befundet sig paa et ganske lavt Kulturtrin. Der har været stridet meget om Bronce-Oldsagerne i Danmark hidrøre fra det danske Folk paa et tidligere Kulturtrin, eller fra en anden, fra den danske aldeles forskjellig, Folkestamme. Det sidste synes dog at være det rimeligste, ligesom det nu ogsaa er det almindeligst antagne. De i Danmark forefundne Bronce-Oldsagers Form er saa aldeles og væsentlig forskjellig fra de Jernsagers, der med Vished vides at hidrøre fra den germaniske Befolkning, at ingen gradviis Overgang kan spores, men at Talen blot kan være om en temmelig pludselig indtraadt Afløsning af eet Folk ved et andet. Bronce-Oldsagerne i Danmark bære derhos saa umiskjendelig Lighed med dem, der forefindes paa de britiske Øer, i Frankrige og andre, fordum af de saa bekjendte og i Historien indgribende **Kelter** beboede Lande, at man ej kan andet end sætte dem i Forbindelse med et Folk, der har været nærbeslægtet med Britanniens og Galliens ældre Beboere [1]). Da man nu tillige, saa langt vore historiske Minder, ja endog dunkle Oldsagn, naa, finde vore Forfædre i Besiddelse af og fortrolige med Jernet [2]), da vi heller ikke finde nogen anden germanisk Stamme omtalt uden som jernbrugende [3]); da man saaledes maa antage at de germaniske Stammer have gjennemgaaet deres Bronce-Periode, — hvis de overhoved have haft nogen — forend de vandrede ind i de Egne af Europa, hvor vi allerførst opdage dem, medens man derimod har udtrykkelige Vidnesbyrd om at Kelterne lige til henimod Christi Fødsels Tider brugte Vaaben m. m. af Bronce: saa har det mest Rimelighed for sig, at henføre de i Danmark, Sydsverige, Tydskland, Britannien og Frankrige forefundne Bronce-Oldsager til forskjellige keltiske Stammer, som have

[1]) Samlinger o. s. v. 6te B. S. 453—457.

[2]) I de ældgamle Eddadigte forudsættes stedse at alle Vaaben og de sædvanlige Redskaber, hvortil Metal anvendes, ere af Jern; endog i de gamle mythologiske Sagn tales der om Jernpustere, Jernskove, Jernvaaben, aldrig om Bronce.

[3]) Tacitus, der beskrev Germanerne i det første Aarhundrede e. Chr., omtaler dem som jernbrugende, og veed intet om at de brugte Bronce-Redskaber, uagtet han udtrykkeligt siger, at de ej havde Overflod paa Jern. (Germania C. 6).

beboet disse Lande. Til Bronce-Oldsagernes Periode høre ogsaa særegne Gravsteder, der som oftest bestaa af mindre Jordhøje med forholdsviis smaa Gravkamre af Steen, og med Levninger af brændte Lig, nedlagte med Vaaben, Huusgeraad og Smykker, de sidste stundom af Guld [1]). Af Bronce-Oldsager have enkelte, dog yderst faa, været fundne baade i de nordlige og sydlige Egne af Norge, og af Gravsteder fra Bronce-Alderen har man inden Norges nuværende Grændser kun stødt paa to, men alene paa den sydvestlige Kyst, og fra Bronce-Alderens sildigste Tid; Bohuslen derimod, som for 200 Aar siden endnu var en Deel af Norge, slutter sig med Hensyn til de der forefundne Levninger fra Bronce-Alderen til Sydsverige. Heraf er man vistnok berettiget til at slutte, at, med Undtagelse af Bohuuslen, har Norge ikke været beboet af noget broncebrugende Folk, eller har med andre Ord, ej haft nogen keltisk Befolkning; thi de løse, enkeltviis forefundne Levninger, hidrøre snarere fra Handel og Bytte, eller vel endog fra senere indtrufne Tilfældigheder, end fra nogen fast Beboelse, og de enkeltstaaende Gravsteder forklares bedst ved Skibbrud eller tilfældige Handelsbesøg paa Kysten. En fuldstændig Befolkning vilde have efterladt sig Gravsteder og andre Levninger i ligesaastor Mængde, som de forefindes i Danmark og Sydsverige.

4. Nordmændene og den germaniske Stamme.

Naar man undtager Højfjeldstrækningen, paa hvilken enkelte Hobe af Finner sværmede om med deres Rener, var Norge altsaa ubeboet og idetmindste ubebygget lige indtil vore Forfædre tog det i Besiddelse. Naar og hvorledes dette skete, kan kun tilnærmelsesviis og ikke med fuldkommen Vished, skjøndt dog med nogen Grad af Sandsynlighed, angives. Men for at dette kan skee, bliver det nødvendigt, nærmere at betragte det norske Folks Stammeslægtskab og øvrige ethnographiske Forholde.

Ligesom Norge (Norðvegr) betyder „den nordlige Vej", saaledes betyder „Nordmænd" kun „Mænd fra Norden", eller „Mænd mod Nord". Navnet tilkjendegiver altsaa kun at det dermed betegnede Folk boer nordligere, end dets Stammebeslægtede, og man maa derfor nærmest antage, at det er opstaaet i Norge selv, altsaa under eller efter Indvandringen. Ligesaalidt som man kjender Norges ældre Navn, — om det ellers havde noget — før denne, ligesaalidt kjender man Nordmændenes ældre Navn — om de ellers havde noget — førend de satte Foden paa Norges Grund. Sproget viser, at Nordmændene høre til den samme Folke-Klasse, hvortil Danske, Svenske og Tydskere henhøre, og som man med et Fællesnavn kan

[1]) Worsaae, Danmarks Oldt. S. 72—77.

kalde den **germaniske**; denne deler sig i to Stammer, den **nordiske** og den **tydske**, eller, som nogle holde det for rigtigere, i tre, den **nordiske** (nordgermaniske), den **tydske** (sydgermaniske) og den **gotiske** (østgermaniske), hvilken sidste ellers plejer at regnes ind under den tydske. Den nordgermaniske Stamme repræsenteres nu ved Nordmænd, Svenske og Danske; den sydgermaniske ved Tydskere, Hollændere, Englændere o. a. fl.; den østgermaniske eller gotiske er forsvunden i Tidens Løb. Til den nordgermaniske Stamme hørte i den fjerne Oldtid utvivlsomt **Nordmændene** (Norðmenn), de **Svenske** (Svéar eller Svíar) og **Russerne**, der endnu i det 10de Aarhundrede talte det samme Sprog som vore Forfædre eller et lignende, og beboede Slette-Egnene ved Ladoga og Ilmen, og de øvre Dnepr-Egne i det nuværende Rusland. Om de ældste **Daner**, der i historiske Skrifter omtales, hørte til den nordgermaniske Stamme, er ikke ganske sikkert; de senere Daner, især fra det 8de Aarhundrede af, vare Nordgermaner. Den sydgermaniske Stamme deelte sig i den nordligere eller den nedre, og den sydligere, eller øvre Green; til den første hørte især **Saxer** og **Friser**. Den gotiske Stamme bestod af de egentlige **Goter**, Gepider, Vandaler, Burgunder, o. fl.

Mellem de nordgermaniske Grenes Sprog var Ligheden i Oldtiden ikke mindre, men snarere større, end nu; og engang, langt op i Tiden, maa der kun have været eet fælles nordgermanisk Sprog. Men endnu længere tilbage i Tiden maa der have været en Periode, hvor der heller ikke har været Forskjel mellem nordgermanisk og sydgermanisk, men hvor der kun taltes et eneste fælles germanisk Ursprog; nemlig forend det germaniske Urfolk endnu havde afdeelt sig i særegne Stammer og Grene. Dette germaniske Urfolk kan ikke i denne Tilstand have boet i de af dets Ættefolk nu optagne Lande, der ligge altfor spredte fra hinanden til at kunne have været beboede af et eneste Folk; de egentlige Urgermaner maa have boet i en tættere Klynge og paa et Sted, hvorfra deres enkelte Afdelinger omtrent med samme Lethed kunde komme til den nordiske Halvø, som til Tydskland. Da nu de europæiske Indvandringers Hovedretning stedse gik fra Øst mod Vest, eller fra Asien, Menneskeslægtens Vugge, kan Urgermanernes Hjem heller ikke vel søges andensteds end i Østen, rimeligviis i de indre Dele af det nuværende Rusland, henimod Volga og Ural.

5. Germanernes ældste Hjem og Omgivelser. Kelter, Skyther, Tschuder.

Et Blik paa de Folkeslag, med hvilke Germanerne allertidligst efter deres Indvandring i Syd og Vest kom i Berørelse, kan maaskee lede til en endnu nærmere Bestemmelse ej alene af det Sted, hvor Germanernes ældste Hjem er at søge, men ogsaa af den Vej, ad hvilken de vandrede ind i Nor-

den og Tydskland. Disse Folkeslag ere **Kelter** og **Vender** eller **Slaver.** De høre begge til den samme store Folke-Æt, der ogsaa indbefatter Germanerne, Sydeuropæerne og de ariske Folkeslag i Asien, nemlig den **indo-europæiske.** Vi have allerede seet, at der findes Levninger fra keltisk Befolkning i Sydsverige, Danmark og Nordtydskland, og vide tillige, at Befolkningen i Britannien og Gallien førend Romernes Angreb paa disse Lande, ja endog fra den første Tid, da de bleve bekjendte for Grækerne og Romerne, 5 til 600 Aar før Christi Fødsel, saagodtsom udelukkende var keltisk. Man skjelner mellem to Afdelinger af de nuværende keltiske Folk nemlig de saakaldte **Gaeler,** der nu alene findes i Skotland og Irland, altsaa yderst mod Vesten, og **Kymrerne,** der indtil det femte og sjette Aarhundrede efter Christi Fødsel beboede hele England, men af de indvandrede Angelsaxer ere blevne indskrænkede til Englands yderste Bjergegne mod Vest, nemlig Wales og Cornwall, og tillige bebo den nordvestligste Spidse af Frankrige eller Bretagne. At Gaelerne og Kymrerne, uagtet deres Slægtskab, dog staa hinanden langt fjernere end noget af de germaniske Folk staar sine Stammefæller, viser Sammenligningen af deres Sprog, og det er derfor tydeligt, at de hver for sig repræsentere to Hovedafdelinger, der uafhængigt af hinanden, og til forskjellige Tider, have vandret ind. Den gjensidige Beliggenhed af de Egne, begge Afdelinger nu indtage og i ældre Tider indtoge, viser, at den gaeliske, som den yderste, tillige er den tidligst indvandrede, og at den kymriske senere, maaskee endog flere Aarhundreder senere, har fulgt efter. Der mangler ikke paa Sagn blandt Kelterne, som bekræfte denne Slutning, idet de antyde en dobbelt Indvandring, en forhistorisk, en anden sildigere; der tydes endog hen paa, at de sidst indvandrede kom fra Nordsøens Kyster og Rhin-Egnene [1]). Navnet Kimbrer eller Kimrer paa den jydske Halvøes ældre Hovedbefolkning betegner denne tilstrækkeligt som kymrisk, og de keltiske Levninger paa hele den nordeuropæiske Slette hidrøre derfor vistnok, især længst mod Øst, fra kymriske Stammer, der boede adspredte i de dengang forstørstedelen skovbegroede Egne. Af den romerske Historie erfare vi, at der i Tidsrummet mellem 600 og 400 Aar før Christus skete hyppige og voldsomme Indvandringer af keltiske Galler fra det nuværende Frankrige, hvilke først indtog og satte sig fast i Øvreitalien, siden endog strejfede over hele Halvøen, bragte Rom sin Undergang nær, og først efter en flere Aarhundreder vedvarende, haardnakket Kamp bleve undertvungne af Romerne. Denne Folkebevægelse kan ej have fundet Sted uden Aarsag,

[1]) Ammian nævner om et Sagn, bevaret blandt de galliske Druider: at en Deel af Folket var Landets egne Børn, en anden Deel kommen fra de yderste Øer og Egnene hiinsides Rhinen, hvorfra Krig og Oversvømmelser havde drevet dem. (XV. 9.) Kymriske Sagn fra Wales fortælle om at de første Beboere af Britannien kom over „det taagede Hav" (Nordsøen), og at der senere kom andre kymriske Folkesværme fra Gallien. (Turner, history of the Anglosaxons I. 95, 55).

og denne Aarsag har ganske vist neppe været nogen anden end de yngre keltiske eller kymriske Folkebobes Indtrængen fra Nordøsten. Nu erfarer man tillige, at de saakaldte **Kimmerier**, hvilke Homer omtaler som Beboerne af Egnene nord for det sorte Hav, og tidligere end hvilke ingen Beboere af disse Egne kjendes, henimod Begyndelsen af det 6te Aarhundrede f. Chr. fortrængtes af de fra Osten fremstyrtende **Skyther**, og splittedes i to Afdelinger, af hvilke den ene mindre, fulgte det sorte Havs Kyster mod Syd, den anden og større, drog sig hen til de vestligere Egne mod Oceanet; der tilføjes endog udtrykkeligt, at de vare Kimbrernes Stamfædre. Vi finde saaledes temmelig nøjagtigt angivet, baade naar og hvorledes den kymriske Vandring fandt Sted. Fra Ukraines Stepper har den gaaet langs de store østersøiske Floder til Østersøen, og videre langs den nordeuropæiske Slette til Nordsøen og de af Gaeler (Galler) og andre Folk allerede beboede Egne. Naar derimod den tidligste keltiske, eller gaeliske (galliske) Indvandring skete, kan ej engang tilnærmelsesviis angives, thi den ligger forud for alle historiske Traditioner [1]).

Vi see altsaa de saakaldte **Skyther**, i umiddelbar Berørelse med Kymrerne; vi finde deres yderste Led mod Vest der, hvor Kelternes yderste Led mod Øst ophører. Hvor langt de af Kymrerne besatte nye Landstrækninger naaede mod Osten, hvor langt Skytherne fulgte dem mod Vest, om de fremdeles vedbleve at staae i umiddelbar Berørelse med Kymrerne eller om andre Nationer eller Ødestrækninger adskilte dem, lader sig ikke med Bestemthed angive. Det bliver dog saare vanskeligt, ja endog umuligt, at gjette paa, hvilke Nationer det skulde være, der saaledes havde kilet sig ind mellem Kelterne og Skytherne, med mindre det skulde være nogle faa Finner eller Tschuder. Herodot omtaler desuden Skythernes Stamme som boende langt op mod det nuværende Polen [2]), medens der endog i det nuværende Tydsklands østligste Egne boede Kelter [3]); der er saaledes neppe engang Plads for Mellemnationer, thi Strækningen mellem Oderens og Dneprs Kilder maa i hiin fjerne Tid have bestaaet i ubeboelige Urskove og Moradser.

Under Navnet **Skyther** forstode de gamle græske og romerske Forfattere ikke saameget et enkelt Folk, som et Indbegreb af flere beslægtede Folkeslag, der strakte sig i en Række ligefra Thrakien forbi Kaukasus til de ariske Fjeldegne i Asien, hvor de berørte de ariske Folk (Zendfolk og Hinduer), med hvilke de stod i det nærmeste Slægtskab. De Navne og andre Ord som de sydlandske Forfattere hist og her anføre af de thrakiske, getiske, skythiske, sarmatiske og massagetiske Sprog, have alle een og samme

[1]) Beda, Hist. eccl. I. 1, udleder dog de gaeliske Pikter fra Skythien.

[2]) Herodot, 4de Bog. Pytheas (320 f. Chr.) sætter Skyther lige ved det nordl. Ocean, se nedenfor S. 12, 13.

[3]) Tacitus, Germ. Cap. 28.

Charakter, og røbe alle een og samme Herkomst [1]). De nærme sig i en ikke ringe Grad det Oldindiske, eller Sanskrit, og de have tillige meget tilfælles med de Sprog, der af alle europæiske nu staa Sanskrit nærmest, nemlig de **lettiske** (i Preussen og Littauen) og de **slaviske** (i Bøhmen, Mähren, Polen, Rusland, Servien, Kroatien og Illyrien m. m.) [2]). Allerede Homer omtaler Thrakerne; **Skytherne** nævnes som Hovedfolket indtil de sidste Aarhundreder f. Chr.; efter hvilken Tid **Sarmaterne**, og allersidst **Slaverne** eller **Venderne** indtage deres Plads. Dette er neppe saameget at forklare ved formelige Folkevandringer, som mere ved Anvendelsen af forskjellige Benævnelser til forskjellige Tider, uagtet vistnok de her nævnte Folks særegne ustadige Leveviis — de skildres nemlig alle som Rytterfolk, der førte Kvinder og Børn med sig paa tjeldede Vogne — maatte frembringe hyppige Bopælsforandringer, og give Anledning til, at fremmede Rejsende ofte traf en Nation med et nyt Navn i Egne, hvor man tidligere havde truffet en anden. Men dette har dog ingen synderlig Indflydelse paa Udstrækningen af de skytho-sarmatiske Nationers Tumleplads i det Hele taget, og saaledes kan man antage det for vist, at der lige indtil de senere Folkevandringstider boede en Række af thrakiske, eller om man heller vil kalde dem skythosarmatiske Folk, ligefra Donau og Karpaterne til hiinsides det kaspiske Hav, af hvilke de nuværende Slavers Stamfædre vistnok stedse have holdt sig længst mod Nordvest og saaledes Kelterne nærmest. For de ældste Germaner bliver der altsaa ikke Rum i det egentlige Mellemeuropa i hine fjerne Tider, men man maa søge deres Hjem **nordenfor** de skythosarmatiske Folk, neppe sydligere end i de øvre Volga- og Don-Egne.

Vi have paa den anden Side seet, at Finner og Lapper, altsaa tschudiske Folkefærd, beboede Norden, maaskee endog Nordeuropa, før Kelternes end sige Germanernes Ankomst; vi vide at en Række af tschudiske Folkefærd har beboet det nuværende Nordrusland saa langt mod Syd, som de i Nordiishavet strømmende Floders Kilder naa, ligetil længst ind i Sibirien; at de nordligst boende tschudiske Folk endog have været længe nok i hine Egne til at antage Præget af Polarfolk, hvilket vidner om en Beboelse fra umindelige Tider, især da allerede ældgamle Forfattere beskrive Finnerne ganske som de nuværende. Der var saaledes ikke Plads for Germanerne nordligere end Dvina's Kilder, og vi kunne derfor som deres gamle Hjem kun holde os til Strøget omkring øvre Volga og dens Bifloder.

Spørgsmaalet bliver nu, ad hvilken Vej Germanerne ere vandrede ind

---

[1]) F. Ex. Agathyrser, Idanthyrsos (skythisk), Spargapithes (skythisk), Spargapises (massagetisk), Thamyris (thrakisk), Tomyris (massagetisk), Kotys, Sitalkes (thrakisk) o. s. v.

[2]) Zalmoxis, Navnet paa Thrakernes Lovgiver, kommer rimeligviis af et Ord, svarende til litt. Szalmas, en Hjelm.

i deres nuværende Hjemsteder. Dette kan kun besvares ved at sammenholde de Steder, hvor de allerførst omtales hos græsk-romerske Forfattere, med de dunkle Sagn, som de selv have opbevaret om deres Udvandring fra Urhjemmet og deres Bosættelse i deres nuværende Hjem.

6. Grækernes og Romernes Efterretninger om Norden.

De ældste Efterretninger, man har om Norden og Germanerne, ere de Brudstykker af den massiliske Græker **Pytheas's** Rejsebeskrivelser, som meddeles af den græske Geograph Strabo og den romerske Naturhistoriker Plinius [1]). Pytheas gjorde omkring 320 f. Chr., som det synes, tvende Søreiser til Nord-Europa, besøgte Britannien, som til det mod det yderste Norden liggende Thule, og berettede tillige om andre Egne ved Oceanet, fornemmelig Ravkysten. Men uheldigviis ere hans egne Beretninger tabte; hvad Strabo og Plinius meddele, er saare ubetydeligt, og Strabo meddeler det ovenikjøbet med det ubeføjede Tillæg, at han anseer Pytheas for en saare løgnagtig Mand, og hans Angivelser uefterrettelige.

Pytheas's Beretning om Thule indskrænker sig dertil, at det laa 6 Dages Sejlads i Nord for Britannien, een Dags Sejlads fra det fæstede eller sammenløbne (d. e. frosne eller halvfrosne) Hav, der af Nogle kaldtes Mare cronium, et Udtryk der ej kan forklares af Græsken eller Latinen, og som man derfor har søgt at forklare af det kymriske croni, samle sammen, ligesom Jishavet endnu paa Irsk eller Gaelisk kaldes muir-croinn (egentl. det sammenløbne Hav, hos Plinius Mare concretum). I disse Egne var der hverken Land, Hav eller Luft, men en Blanding af alle tre, ligesom en Lunge (gallertagtig Materie), hvori alle Ting svæve, og som man ej kan gjennemtrænge. Man skulde formode at Pytheas var kommen langt op mod Norden enten paa den Tid, da Frosten indtræder, eller naar Isen løsner og danner en blød Masse (Sjap-Jis). Pytheas ansaa Thule for det yderste Land, og berettede, at der om Sommeren var uafbrudt Dag, om Vinteren uafbrudt Nat i sex Maaneder. Da Pytheas umuligt kan have været saa langt oppe mod Nord, hvor denne Fordeling af Dag og Nat hersker, nemlig under Nordpolen selv, maa Angivelsen, der findes hos Plinius, enten grunde sig paa en Misforstaaelse fra dennes Side, eller paa en hos Pytheas selv herskende urigtig Forestilling om at Thules yderste Ende naaede op til Nordpolen. At Pytheas's **Thule** virkelig har været Norge, er ikke usandsynligt, thi den opgivne Afstand fra Britannien passer godt, og Angivelsen, at det skulde ligge i **Nord** for Britannien, er vel ikke at tage saa ganske bogstaveligt. Paa den anden Side kan det dog heller ikke negtes, at Islands eller Færøernes Beliggenhed stemmer endnu bedre

---

[1]) Strabo, I. p. 63, II. 111—115. IV. p. 201. Plinius hist. nat. II. 75, IV, 16.

med hiin Angivelse. Strabo, der anseer Pytheas's Angivelser om Thule fejlagtige, fordi han ikke andensteds har fundet Øen Thule omtalt, og fordi han anseer Ierne (Irland) for det yderste Land mod Norden, mener dog at Pytheas i og for sig kan have Ret, naar han fortæller om dem, der bo nærved den kolde Zone, at de kjende lidet eller intet til Frugter og tamme Dyr, men leve af Urter, vilde Frugter og Rødder, medens de, hos hvilke Korn voxer og Honning forefindes, lave en Drik deraf, og, da de ej have Solskin, tærske Kornet i store Huse, da det under aaben Himmel vilde fordærves af Regnen. Denne Beretning have flere forklaret saaledes som om Pytheas dermed sigtede til Thule, men dette ligger ingenlunde i Strabo's Ord; han nævner kun, hvad Pytheas har fortalt om de nordlige Lande i Almindelighed. Pytheas's Beretning om Thule giver saaledes ingen Oplysning om hvad enten Norge var befolket eller ej, og man bliver ikke engang klog paa, om hans Thule er Norge. Derimod indeholde de Brudstykker, Plinius meddeler af hans Beretninger om Rav-Kysten, aldeles bestemte Oplysninger om Germanerne. Et indre Bassin (æstuarium) af Oceanet, heder det, ved Navn **Mentonomon,** 6000 Stadier langt, beboes af **Guttonerne,** et germanisk Folk; een Dags Sejlads derfra ligger Øen **Abalus,** hvor Ravet opskylles af Bølgerne og er en Udrensning af det sammenløbne Hav; Indbyggerne bruge det til Brændsel og sælge det til de nærmeste **Teutoner** [1]). Uden strax at indlade os paa om Mentonomon og Abalus skal søges ved det preussiske Samland, eller andensteds, ville vi her kun dvæle ved den merkelige Omstændighed, at det germaniske Folk **Guttonerne,** i hvilket man strax gjenkjender **Goterne,** der selv kaldte sig Gutans, allerede af Pytheas, altsaa mere end 300 Aar før Christus, nævnes som boende ved Oceanet.

Plinius meddeler ogsaa Beretninger fra andre, tildeels samtidige, græske Forfattere om de samme Egne. Han omtaler saaledes, at Timæus (kun lidet yngre end Pytheas) kalder Øen Abalus Basilia, og nævner en anden Ø, Raunonia, eller efter en anden Læsemaade Bannomanna, een Dags Sejlads fra Skythia, hvor Havet opkastede Rav; at Philemon (samtidig med Pytheas) sagde at Kimbrerne kaldte det nordlige Hav Morimarusa (d. e. det døde Hav) indtil Forbjerget **Rubeas,** længere henne Cronium; at Xenophon fra Lampsakos berettede om en uhyre Ø ved Navn **Baltia,** der af Pytheas kaldes **Basilia,** og som skulde ligge tre Dages Sejlads fra Skythiens Kyst; at den pontiske Konge Mithridat (død 63 f. Chr.) havde omtalt en Ø ved Navn **Oserikta,** der skulde ligge ved Germaniens Kyst, bevoxet med Cedre og af hvilken Ravet nedflød fra Klipperne, og at Metrodor fra Skepsis (omtrent 90 Aar f. Chr.) omtalte Basilia og Germania

[1]) Plinius hist. nat. XXXVII, 2.

som Findingssteder for Rav og Diamanter. Den græske Forfatter Diodor, der levede paa Augustus's Tider, nævner ogsaa om Øen Basilia, ovenfor Galatien (ɔ: Gallien) og ligeoverfor Skythien, hvor Ravet opskylledes.

Vi faa af alle disse Beretninger, trods deres Dunkelhed, det bestemte Indtryk, at germaniske Folk, fornemmelig Goterne, paa Pytheas's Tid virkelig boede ved Østersøens Kyster, men vi erfare endnu ikke, om det var paa Nordsiden eller Sydsiden af denne, langt ude eller langt inde. Navnet **Basilia** (udtalt **Vasilia**) og **Oserikta** har man, ej uden Grund, antaget for en Forvanskning af Navnet Osilia, hvormed man i Middelalderens Skrifter finder Øen **Øsel** benævnet [1]). Plinius siger vel, at Timæus kalder den samme Ø Basilia, hvilken Pytheas kalder Abalus, men siden lader han dog Pytheas kalde den Ø Basilia, som Xenophon kaldte Baltia, altsaa har dog Pytheas selv gjort Forskjel paa Basilia og Abalus. Naar det af Guttonerne beboede Mentonomons Kyster skulde ligge en Dagsrejse fra den store Rav-Ø, kan man ikke, hvor man end lægger denne, andet end tænke paa et Sted i Danmark eller Skaane. I disse Egne var altsaa Goterne bosatte paa Pytheas's Tid.

I flere Aarhundreder treffe vi nu ingen Meldelse om Folk, der med Sikkerhed kunne kaldes germaniske, førend hos Cæsar, ved hvis galliske Krige Romerne lærte Germanerne umiddelbart at kjende. Cæsar finder allerede Germanerne bosatte hiinsides Rhinen, men kun i Nord- og Mellem-Tydskland; galliske Folkeslag boede endnu paa hans Tid i Helvetien og de øvre Donau-Egne. Han nævner om ældre Tider, i hvilke Gallerne vare langt mægtigere end Germanerne, og Tacitus, som paa en vis Maade udfylder denne Notits, lægger til, at den hele Strækning mellem den herkyniske Skov og Main langt tilbage i Tiden var beboet af de galliske Folkeslag: Helvetier i Vest og Bojer i Øst, om hvilke sidste Navnet Bojhemum (Böhmen) mindede og endnu i vore Dage minder. Fra Romernes Standpunkt maatte dette Forhold fremstille sig som om Gallerne havde foretaget Indvandringer fra Vesten til Landene østenfor Rhinen; og dette er i og for sig heller ikke saa usandsynligt, hvad Donau-Egnene angaar, i hvilke, som bekjendt, galliske Vandringshobe i Begyndelsen af det 3die Aarhundrede før Christus arbejdede sig lige ned mod det sorte Hav, og videre til Makedonien, Grækenland og Lilleasien. Men Hovedretningen af de store nationale Vandringer i Europa, nemlig fra Øst mod Vest, viser dog, at enhver Bevægelse

---

[1]) Øsel kunde vistnok ogsaa synes at være en Forvanskning af det oldnordiske Eysýsla, med hvilket Navn Nordboerne benævnte Øsel i Modsætning til Estlands Fastland, som de kaldte Adalsýsla. Men underligt vilde det dog være, om Øen blot skulde have været benævnt med det nordiske Navn. Rimeligere er det, at dette allerede tidligt er fremkommet som et Forsøg paa at forklare det nationale Navn. Ptolemæos omtaler Osyler i disse Egne.

fra Vest mod Øst maa være sekundær, og en Følge af en eller anden større Vandring, der har foranlediget et Tryk fra Nordøsten eller Norden. Hvis det altsaa forholder sig saaledes, at Helvetier og Bojer virkelig ere indvandrede fra Gallien til det nuværende Mellemtydskland, kan denne Indvandring kun være at tilskrive et Tryk, enten fra kymriske eller fra germaniske Folk. Den romerske Forfatter Livius meddeler [1]) et gammelt gallisk Sagn om Anledningen til den ovenfor omtalte Udvandring, der tilskrives Overbefolkning, og henføres til Tarqvin den ældres Tid, altsaa Begyndelsen af det 6te Aarhundrede. En Afdeling gik, heder det, til Italien, en anden til de herkyniske eller mellemtydske Skovegne. Den i Sagnet opgivne Aarsag til Udvandringen kan man naturligviis ikke betragte anderledes, end de lignende Aarsager, der sædvanligviis i Folkesagnet sættes i Forbindelse med Udvandringer, nemlig som sildigere Tiders Værk. Hvad Tidsangivelsen angaar, da er deri vel heller ikke synderligt at stole paa; dog viser Tiden, da Gallerne hjemsøgte Rom, at Bevægelsen mod Italien allerede længe før Aar 400 f. Chr. maa være begyndt, og at den, saaledes som vi allerede have anført, med størst Sandsynlighed tilskrives kymriske Nationers Tryk. Om Bevægelsen mod Mellemtydskland er samtidig med den mod Italien, hvilket Sagnet beretter, er mere tvivlsomt. I alle Fald sporede man ikke nogen Bevægelse af galliske Folk ned gjennem Donaudalen førend efter Aar 300 f. Chr.; og denne Bevægelse kan neppe længer tilskrives Kymrer, men snarere Germanerne, der vel omtrent paa denne Tid besatte Nordtydskland, hvilket ogsaa af Pytheas's Angivelse bestyrkes. Cæsars Beretninger vise forresten, hvorledes Germanerne paa hans Tid allerede vare blevne de herskende i Nordtydskland, og hvorledes de allerede yttrede Tilbøjelighed til at skride ud over deres Grændser, hvilket især Ariovists Indtrængen i Gallien lægger for Dagen.

Et Par Generationer før Cæsars galliske Krig havde den bekjendte, for Romerne saa farlige, Fremstormen af **Kimbrer** og **Teutoner** i Sydgallien og Øvreitalien fundet Sted. Man har, især fra tydsk Side, været meget tilbøjelig til at ansee begge Folkeslag for tydske, fordi sildigere latinske Forfattere efter Augusts Tid have opregnet Kimbrer og Teutoner blandt det nordligste Tydsklands Nationer. Men at idetmindste Kimbrerne med langt større Rimelighed kunne antages at have været Kymrer, altsaa Kelter, have vi ovenfor viist, ligesom det er vel at merke, at de ældre romerske Skribenter, der levede Kimbrerkrigen nærmere, kaldte baade dem og Teutonerne tilsammen Galler [2]), at de kæmpede i Forening med det galliske

[1]) Livius. V. 31, 35.

[2]) Sallust. bell. Jugurth. Cap. 114 omtaler Manlius og Cæpios Nederlag mod Kimbrer og Teutoner som en Kamp med Gallerne. Ogsaa Florus (III, 3) lader Kimbrerne komme fra Gallien.

Folk Tigurinerne, og at allerede Posidonius (hos Strabo), siden Plutarch anseer dem for de samme som Kimmerierne [1]). Teutonernes Tydskhed er ogsaa heel tvivlsom. Ordet **Teut-**, hvoraf deres Navn er sammensat, forekommer ikke saa meget i det tydske, som keltiske Navne, f. Ex. **Teutomatus**, **Teutomalus**; Romerne stødte allerførst paa dem i galliske Egne og tildeels i Forbindelse med galliske Nationer; hvad Plinius angaar, da kan man ikke ret stole paa ham, efterdi han ofte benytter Notitser, flere hundrede Aar gamle, som om de vare samtidige, og blander dem sammen med samtidige (f. Ex. hvor han omtaler Thule og Mare cronium), en Fejl, hvori overhoved alle de ældre Geographer have gjort sig skyldige. Desuden kunde Tilfældet være med Teutonerne, som maaskee med Kimbrerne og ganske vist med Bojerne, at deres Navne vedbleve i de af dem tidligere beboede Egne, og gik over paa deres Efterfolgere. Det er derfor ikke usandsynligt at Kimbrerne og Teutonerne virkelig vare keltiske Folkeslag, og i dette Tilfælde kan man ansee deres Tog for den sidste Akt af det keltiske Folks Bortdrivelse fra Nordtydskland [2]). Endnu paa Pytheas's Tid boede Teutoner i Nærheden af Guttonerne eller Goterne; i det andet Aarhundrede for Christus blev de fordrevne, og paa Cæsars Tid er Nordtydskland indtil Rhinen germanisk.

Ved Romernes Krige med Germanerne under Augustus og Tiberius lærte de deres Land nærmere at kjende. Tiberius selv kom som Hærfører, førend han blev Kejser, til Elbens Munding, og Germanicus gjorde endog (16 e. Chr.) et Søtog med en Flaade, fra Elven Ems ud i Nordsøen, hvor han blev overfalden af en frygtelig Storm, der adsplittede Flaaden, drev enkelte af Skibene til fjernere Kyster, saasom til Britannien og andre langtbortliggende Øer; nogle af disse Skibbrudne kom senere tilbage og fortalte om de merkelige Begivenheder, de havde oplevet. Det heder udtrykkeligt, at Angrivarierne, et germanisk, med Romerne forbundet Folk, der boede Nord for Elben, havde løskjøbt flere af dem fra de indenfor (altsaa østenfor) boende Nationer, hvilket viser, at enkelte af Skibene maaskee endog have været drevne forbi Skagen, ind i Kattegattet. Ved disse og lignende

---

[1]) Strabo, VII, p. 293. Plutarch, Marius, Cap. XI.

[2]) De, som fremdeles paastaa Kimbrernes og Teutonernes Tydskhed, kunne dog ikke negte Navnenes keltiske Charakter. Ogsaa de faa kimbriske og teutoniske Egnenavne, der ere opbevarede, have keltisk Charakter, f. Ex. Bojorix, Cesorix, der ere aldeles af samme Slags som Ambiorix, Dumnorix, Vercingetorix, ja Livius anfører selv etsteds (XXXIV, 46) Bojorix som et keltisk Navn. Lugius, Claodicus ere mindre charakteristiske, men Teutoboch eller Teutobod, Navnet paa Teutonernes Anfører, har keltisk Klang. Man vil i alle Fald ej kunne negte Muligheden af at tydske Folkeslag, der tog de kimbriske og teutoniske Kelters Plads, ogsaa optog deres Navn.

Anledninger, som ej engang ere omtalte, men som ofte maa have kunnet forefalde under den langvarige Krig, maatte Romernes geographiske Kundskaber om Germanien betydeligt udvides. Imidlertid finder man ikke at den græske Geograph Strabo, der skrev paa Augusts Tid, har erfaret eller benyttet synderligt af disse nye Opdagelser. Pomponius Mela derimod, som levede omtr. 50 Aar e. Chr., har virkelig nogle nyere Efterretninger om Germanien. Han veed at fortælle om den store **codaniske** Bugt, opfyldt med mange større og mindre Øer, saa at Havet snarere ligner Strømme, ovenfor **Elben;** om **Kimbrer** og **Teutoner**, der boe paa det Land, der omgiver Bugten; om at hiinsides dem boe Germaniens yderste Folk **Hermonerne.** Fra Germanien gaar han til **Sarmatien**, som af ham endnu sættes **vestenfor** Vistula (Weichsel), hvilken Elv ej omtales af nogen ældre Forfatter. Fra Sarmatien kommer han til Skythien. Ved at omtale Oceanets Øer nævner han ogsaa Øerne i den codaniske Bugt, hvoriblandt Scandinavia, beboet af Teutoner. Forresten gjentager han endeel af de ældre Geographers Beretninger om nogle [1]) fabelagtige Folkeslag længer mod Norden, om Thule o. a. d. At Mela her nævner Kimbrer og Teutoner som Germaner, navnligt som Beboere af Scandinavia, har ej saameget at betyde, naar vi see, hvorledes han og hans Efterfølgere ved Siden af de samtidige Beretninger, de meddele, ogsaa gjentage Forgængernes Ord. Men af Vigtighed er hans Omtale af **Scandinavia,** hvis egte gotiske Navn noksom vidner om gotisk eller ialfald germanisk Befolkning [2]); af Vigtighed er ligeledes hans Antydning af at Weichselen endnu ikke var Germaniens Østgrændse, og at altsaa Sar-

---

[1]) Nemlig, at der paa Øerne ligeoverfor Sarmatien skulde bo et Folk, der kaldtes Oæoner, og som kun levede af Fugleæg og Havre, et andet, Hippopoder, med Hestefødder, et tredie, Panoter med Øren saa store, at de deri kunde indhylle hele Legemet. Disse Navne ere, som man lettelig seer, græske Sammensætninger, der betegne de i Beskrivelsen udhævede Egenheder; „Oæoner" af ᾠόν et Æg, Hippopoder af ἵππος (Hest) og ποῦς (Fod), Panoter af πᾶν (Alt) og οὖς, ὠτός, (et Øre). De hidrøre saaledes fra de græske Geographer, som opfandt dem, og ere følgelig uden ringeste Værd eller historisk Betydning. Man gjenkjender dem, skjønt saare forvanskede, i Plinius's Meddelelse af gamle tildeels med Pytheas samtidige, Beretninger om Øer ved Skythiens Kyst. Oæonerne kaldes saaledes hos Plinius Ooner, Hippopodernes Navn er uforandret; Panoterne (hvis Navn ogsaa i et Haandskrift af Mela forvanskes til Satmaler), kaldes hos Plinius Fanesier (af Panoti er der neml. gjort Phanoti, Phanosii, Fanesii). Tacitus's fabelagtige Hellusier og Oxioner (Germ. 46) ere upaatvivlelig de samme.

[2]) I Scandinavi (-a er kun den latinske Endelse), er -avi den oldgermaniske og gotiske Form for det oldnorske ey (oprindelig aui), vort Ø; Scandin er en Afledsform af Skandja, Navnets kortere Form, hvorfor Plinius ogsaa skriver Scandia. Skandinavi betyder saaledes kun „Den Skandja". Skandin sammendrages i Oldn. til Skán, hvoraf Skáni, og Skandin-avi saaledes til Skán-ey, hvilke Navne begge betegne det nuværende Skaane.

mater, det vil sige skytho-sarmatiske Folk, det være sig nu Vender eller andre, endnu boede **vestenfor** Weichselen.

Efter Mela følger i Række af de romerske Geographer **Plinius**, der, som bekjendt, døde ved Udbrudet af Vesuv 79 e. Chr., og hvis Sribentvirksomhed følgelig falder mellem 60—70, altsaa kun faa Aar senere end Mela. Hans store naturhistoriske Verk indeholder ogsaa en Jordbeskrivelse, hvortil han deels benyttede egne Erfaringer, deels Compilationer fra ældre Forfattere. Med Hensyn til Germanien, især dets nordvestlige Deel, maa hans Angivelser ansees for ret paalidelige, da man veed, at han selv opholdt sig en Stund i Frisernes og Chaukernes Land vestenfor Elben. Han meddeler ogsaa virkelig meget, der ej findes hos hans Forgængere, men hans Meddelelser maa benyttes med Varsomhed, da han uden mindste Kritik har sammenstillet de meest forskjelligartede Materialier. Dette bliver man især var, hvor han omhandler Øerne ved Britannien. Efterat han nemlig først har beskrevet Europas Nordkyst fra det fjerneste Nordosten mod Vest og omtalt Scandinavia, den codaniske Bugt, Kimbrernes Forbjerg m. m., kommer han endelig til Britannien og dets Øer; blandt disse nævner han ogsaa de fjernere, hvoriblandt **Scandia** m. fl. Han har altsaa ikke skiønnet, at den Beretning, han havde for sig, og benyttede, om Øerne i Nordøst fra Britannien, atter førte ham mod Østen til de Øer og Lande han allerede havde omtalt: han har følgelig antaget Scandinavia og Scandia for at være forskjellige Lande. — Plinius, der begynder fra det yderste Nordøsten, nemlig Skythien og de saakaldte **riphæiske** Bjerge, hvilke man altid tænkte sig nær ved det yderste nordlige Hav og stedse lod rykke længer op, eftersom Kjendskabet til hine Egne udvidedes, anfører først hine, allerede omtalte, gamle Efterretninger om Iishavet, Ravkysten og de fabelagtige Oboere. Dernæst kommer han til Germanien, af hvis Stammer **Ingæverne** eller **Ingvierne** er den første fra Østen regnet; her, siger han, blive Underretningerne mere bestemte. Det uhyre **Sævo**-Bjerg danner ligetil **Kimbrernes Forbjerg** en stor Bugt, den **codanske**, fuld af Øer, hvoriblandt **Scandinavia**, „hvis Størrelse endnu er uudforsket", og hvoraf kun en Deel, saavidt bekjendt, beboes af **Hillevíernes** Folk i 500 Hereder, hvilke kalde den en anden Verden. Af lignende Størrelse, vedbliver han, siger man **Eningia**, eller, som en anden Læsemaade har, **Epigia**, at være; efter Nogles Sigende beboes denne lige til Floden **Vistula** (Weichsel) af Sarmater, Veneder, Skirer og Hirrer. Man nævner, heder det, noget om en Bugt kaldet **Kylipenus** med en Ø **Latris** i Indløbet; om en anden Bugt **Lagnus**, der støder til Kimbrerne, hvis langt ud i Havet stikkende Forbjerg danner Halvøen **Kartris**; efter den (altsaa vestenfor) komme 23 Øer, der ved Romernes Krige ere blevne dem bekjendte, hvoriblandt **Burchana** og **Glessaria**, hvilket sidste Navn dog er blevet Øen tillagt af de romerske Krigere, fordi de

fandt Rav (glesum) der; de Indfødte kalde den **Austravia** [1]). Ved hele dette Hav ligetil Scaldis (Schelde) bo germaniske Nationer. Germanerne bestaa, siger han, af fem Hoved-Stammer: Vindiler, Ingæver eller Ingvier, Istæver nærmest Rhin, Herminer midt i Landet, og Peukiner samt Bastarner nærmest Dacien. Til Vindilerne høre Burgunder, Variner, Kariner, Gutter (Guttones), til Ingæverne, Kimbrer, Teutoner og Chauker; til Istæverne høre Sicambrerne, til Herminerne høre Svever, Hermundurer, Chatter, Cherusker. En Sammenligning med den bedre underrettede Tacitus viser dog, at Plinius har fejlet i at regne Peukinerne eller Bastarnerne med Bestemthed til Germanerne, og at ligeledes Vindilerne ej kunne have dannet en Afdeling for sig, men maa gaa ind under en anden Hovedafdeling, nemlig den ingæviske, som Plinius selv desuden lidt ovenfor kalder den første fra Østen regnet, altsaa den østligste. Han opregner fra Øst mod Vest de i Nordhavet faldende Hovedfloder, **Guttalus**, **Vistula** (Weichsel), **Albis** (Elben), **Visurgis** (Weser), **Amisius** (Ems), **Rhenus** (Rhin), **Mosa** (Maas). Oderfloden har han oversprunget. Inde i Landet er den herkyniske Højdestrækning. Derpaa omtales Britannien og Hibernien med de omliggende Øer. Yderst af alle bekjendte Øer er Thule; dog nævnes ogsaa andre Øer, **Scandia**, **Dumna**, **Bergi** og størst af alle **Nerigon**, hvorfra man fejler til Thule.

Vi komme endelig til **Tacitus**, der har efterladt et eget, med Rette berømt og højt anseet, Skrift over Tydskland. Han skrev omtrent et Snees Aar efter Plinius's Død, og havde selv, deels ved egne Rejser, deels gjennem sin Svigerfader Agricola, foruden gjennem saa mange andre Forretningsmænd og Videnskabsmænd, med hvilke han maa have staaet i Forbindelse, Anledning til at erhverve de bedste og mest authentiske Efterretninger om Nordeuropa, som paa hans Tid stode til Romernes Raadighed. Men Tacitus's Hoved-Hensigt var at beskrive det germaniske Folk og udhæve dets primitive Simpelhed i Modsætning til Romernes Overforfinelse; det laa ej i hans Plan at beskrive Landet selv, og hans Skrift indeholder derfor ikke mange geographiske Notitser. Det er derfor vigtigere med Hensyn til Kulturhistorien og Undersøgelsen om den oldgermaniske Samfundsudvikling, end i geographisk og ethnographisk Henseende. At det imidlertid, ret forstaaet, ogsaa i denne Retning giver saare værdifulde Oplysninger, vil man let kunne begribe.

Tacitus inddeler, som vi ovenfor have viist, Germanerne i de tre Hovedstammer Ingæver, nærmest Oceanet, Herminer, midt i Landet, (altsaa mellem Ingæverne og Rhinen), og Istæverne, der ifølge Plinius beboede

[1]) D. e. ligefrem „Østero" af Austar, Øst, og avi, Ø.

Egnene nærmest Rhinen. Denne Inddeling grunder han paa et ældgammelt germanisk Kvad, der indeholdt, at Guden **Tuisko**, fød af Jorden, og hans Søn **Mann**, vare Folkets Ophav og Stiftere; at Mann havde tre Sønner, efter hvilke hine tre Afdelinger (for hvis Stamfædre de da rimeligviis antoges) fik Navn. Han angiver imidlertid ikke nærmere, hvilke Folk der henførtes til hver af hine tre Afdelinger. Derimod bruger han senere, man skulde næsten tro ved en Misforstaaelse, Fællesbenævnelsen **Svever** om alle de Folkeslag, der boede i den østlige og nordøstlige Halvdeel af Landet. Han begynder nemlig med at omtale Folkene i Nærheden af Rhinen (Istæverne), hvoriblandt de fra Chatterne udvandrede **Bataver**, dernæst **Chatterne** selv, **Usipier**, **Tenkterer**, **Brukterer**, derefter **Chamaver** og **Angrivarer**, **Dulgibiner** og **Chasvarer**, endelig **Friser**, fra Rhinmundingerne til Oceanet. Der, vedbliver han, viger Landet i en stor Bøjning mod Norden; her bo først **Chaukerne**, Frisernes Naboer, i en lang Strækning lige til Chatterne; ved Siden af de to sidstnævnte Folk (østenfor) bo **Cherusker** og **Foser**; ved hiin samme Bugt eller Vig af Havet **Kimbrer**, nu kun en liden Bygd. Derpaa begynde de **svevisk**e Folk, først **Semner**, de ældste og ædleste, der i en hellig Skov have et Offersted, hvilke alle Folk af samme Blod besøge ved Afsendinger; efter dem følge **Langobarder**; derpaa **Reudigner**, **Avier**, **Angler**, **Variner**, **Eudoser**, **Svarder** og **Vuither**, der i Fællesskab dyrke **Nerthus** d. e. Moder-Jord, hvis Helligdom er i en Lund paa en Ø i Oceanet; om denne beretter han saare merkelige Ting, hvilke vi senere komme til at omhandle. Denne Deel af Sveverlandet strækker sig ind i de ubekjendtere Dele af Germanien. Nærmere Romerne bo **Hermundurer**, ved Elbens Udspring, østenfor dem **Markomanner**, der have indtaget Bojernes fordums Hjem (Böhmen), og **Kvaderne**; bagenfor (d. e. nordenfor) dem **Gothiner** og Oser, hine af gallisk, disse af pannonisk (illyrisk) Herkomst. Nu følger en Bjergaas, bagenfor hvilken bo **lygiske** Folk, nemlig **Arier**, **Helveker**, **Manimer**, **Elysier**, **Naharvaler**, der ogsaa have en hellig Lund, hvor Castor og Pollux dyrkes uden Billedstøtter, under Navn af **Alcer**; hiinsides (nordenfor) Lygierne **Goterne** (Gotones), nærmest dem, ved Oceanet, **Rugier** og **Lemovier**; efter dem følge, i Oceanet selv, **Svierne** (Suiones), der foruden ved deres Krigere og Vaaben ogsaa ere mægtige ved deres Flaade; hiinsides **Svierne** er et andet, trægt og næsten ubevægeligt Hav, hvor Solens Gjenskin sees om Natten, hvor man troer at høre Gudernes Stemme, og see deres Skikkelser og Straalekrands (Nordlyset?). Længer, siger han, naar ikke Naturen (d. e. den skabte Verden). Men paa højre, d. e. østlige Side af det svevisske Hav, bo **Æstyerne**, hvor Ravet forefindes; og til Svierne grændse **Siterne** (Sitones), der beherskes af en Kvinde. Her ender Svevien. Om Peukiner eller Bastarner, Veneder og Fenner, hvilke Tacitus saaledes anseer

for de sidstnævnte østligstboende Nationers Naboer, skulle regnes til Germanerne eller Sarmaterne, veed han ikke ret med Vished. Fennerne ere aldeles vilde og saare fattige.

For ret at forstaa Plinius's og Tacitus's, som overhoved de ældre romersk-græske Forfatteres Angivelser, maa man altid have deres Forestilling om Europas geographiske Konfiguration i Tankerne. Deres Karter vare nemlig endnu i det Væsentlige grundede paa Eratosthenes's Afridsninger. Middelhavet med dets Arme var, som man let vil skjønne, ret ordentligt afbildede; men det sorte Hav strakte sig for langt mod Nordøst. Fra Spanien af drog Europas Kyst sig for meget i Længden mod Øst. Frankrigs Nordvestspidse naaede ikke langt nok frem, og Britannien laa Spanien for nær. Britannien selv strakte sig mere i Vest og Øst, end i Syd og Nord; Irland tænkte man sig i Nord for Britannien. Fra Rhinmundingerne, der anlagdes for langt mod Syd, tænkte man sig Oceanets Kyst løbende i en østlig, endog lidt sydøstlig Retning, der skulde forestille Nordtydsklands Kystretning ved Nordsøen og Østersøen, men ikke i tilbørlig Afstand fra Middelhavet; man havde heller ingen Anelse om at Kysten svingede op mod Nord lidt østenfor Weichsel, men fortsatte den omtrent i en Linje fra Danzig til det kaspiske Hav, hvilket sidste man ansaa for en fra Nord mod Syd indgaaende Arm af Oceanet. Ved Oceanets Kyst længst mod Nordøst satte man de riphæiske Bjerge. Paa Rigtigheden af disse Angivelser i det Hele taget tvivlede ikke engang de første Videnskabsmænd; efter dem søgte de at lempe de Efterretninger, de fik om nysopdagede Lande, og disse forudfattede geographiske Meninger maatte saaledes udøve en stor Indflydelse paa deres Fremstillinger af Landenes Beliggenhed. Men derved maatte ogsaa store Fejl og Forvirringer opstaa i deslige Fremstillinger. Hvad de selv troede at have erfaret om fjerne Lande maatte endog komme i ligefrem Modsigelse med de endnu nøjere Beretninger om de samme Lande, som de middelbart eller umiddelbart fik fra de Indfødte. Naar de saaledes enten selv, eller fra Kystboerne ved Østersøen, erfarede, at **Skandinavia** eller **Skandia**, et stort Land, strakte sig frem fra Norden ligeoverfor den østersøiske, eller som de kaldte det, Oceanets Kyst, da antoge de det naturligviis for en Ø, thi at det var landfast oppe ved Torneaa kunde de aldrig have erfaret. Men naar de tillige hørte om Folk, der beboede Halvøen, at de vare Fastlandsfolk, og om Floder paa Halvøen, at de vare Floder paa et Fastland, da maatte de tænke sig dette Fastland i Flugt med det øvrige, altsaa det nordtydske Fastland, og Goterne, Svierne, Siterne og Fennerne, som de skulde tænke sig i en Række nordefter paa begge Sider af og ovenfor Botnhavet, tænkte de sig følgelig østefter langs Kysten, hvorved Fennerne kom til at faa deres Sæde omtrent ved det nuværende Smolensk, og til at blive Naboer af Peukinerne, der antoges at bo i Nærheden

af Dacien. Vistnok har Tacitus hørt, at Svierne bo „i selve Havet", og at der hiinsides Svierne er et andet Hav, i hvilket man efter Beskrivelsen gjenkjender Pytheas's og Plinius's Ishav nærmest Thule; men denne paalideligere Beretning, har han, bildet i forudfattede Forestillinger, ej ret kunnet anvende til disses Berigtigelse; han har ikke formaaet at indsee, at Sviernes Land „i Havet" er at søge længer mod Nord, ej mod Ost. Overhoved maa han og hans Samtid have tænkt sig, at alle Dele af de nordiske Fastlande, om hvilke de ikke udtrykkelig erfarede at de laa paa Skandinavien, — og det kunde blot gjelde om de sydligste — maatte være at henføre til Egnene nærmest i Ost for Weichsel. Det bliver endog vanskeligt at bestemme, ved hvilket af de hos Tacitus i det østlige Tydskland nævnte Folk man skal antage at Opregnelsen af de Nord for Ostersoen boende Nationer begynder.

En Oplysning i denne Henseende frembyder dog Plinius. Blandt Scandinavias Beboere anfører han nemlig kun Hilleviernes Folk. At dette er det samme som Tacitus's Helveker, en Underafdeling af Lygierne, kan man saameget mindre tvivle om, som den sildigere Geograph Ptolemæos (hvorom nedenfor) sætter **Aeluæerne** imellem to i Nærheden af Weichselen boende Folk, altsaa paa samme Sted, hvor Tacitus har Helvekerne; dette viser, at man istedetfor Helvecones bør læse Helveones eller Helveiones; og alle tre Navnes Identitet bliver saaledes indlysende, især naar man veed, at Romerne ofte i et germanisk Navn gjengav det virkelige H med Ch, men brugte simpelt H, hvor Navnet egentlig begynder med en Vocal. Et Folk, som Plinius — og aabenbar efter bestemte Efterretninger — sætter paa Scandinavia, sætter altsaa Tacitus i Egnene nordenfor Böhmen, ved Weichselen. Deraf synes man at skulle slutte, at ogsaa Goter, Ruger og Lemovier ere at søge hiinsides Ostersoen.

Det bliver tillige mere end sandsynligt, at Elven **Guttalus**, hvilken Plinius nævner som den østligste germaniske Hovedelv og hiinsides Weichselen, ligeledes er at søge paa den nordiske Halvø. Thi Weichselen nævnes jo selv som Germanernes Ostgrændse, med Undtagelse af at Skirer og Hirrer efter Plinius's Mening synes at have boet ostenfor den tilligemed Sarmater og Veneder. Dog fremstiller sig her atter Sandsynligheden af, at disse selvsamme Skirer og Hirrer just ere de Folk, i hvis Nabolag Plinius havde hørt, at Guttalus-Elven skulde flyde, og naar man hermed sammenholder, at Rugerne, hvilke, efter hvad vi ovenfor have seet, ifølge Tacitus snarere ere at henføre til de nuværende nordiske, end til de tydske Lande, hos Skribenter fra de næstpaafølgende Aarhundreder somofteft nævnes i Forbindelse med Skirerne, bliver det næsten indlysende, at baade Skirer og Hirrer med samt Elven Guttalus ere at søge paa det skandinaviske Fastland. Men man kan da ikke undlade at tænke paa **Gaut-Elven** eller **Gøt-Elven** (hvilket Navn i den ældste Sprogform maa have lydt omtrent Gaut-albi eller

Gaut-albs, Gaut-alvs), der allerede fra de ældste Tider dannede en saare vigtig Grændse-Inddeling i Norden, og Plinius's Hillevier, Tacitus's Helveer, Ptolemæos's Eluæer blive da neppe nogen andre end Indbyggerne nær ved denne Elv, de i fordums Dage hos os saakaldte Elfbúar.

Blandt Øer i de britanniske Farvande nævner Plinius, som vi have seet, Thule, Scandia, Dumna, Bergi og Nerigon. Hans Thule er endnu det samme som Pytheas's; Scandia er det samme som Skandinavia; Dumna, der og kunde læses **Dunnia**, leder Tanken hen paa **Duney** eller **Dynjey**, oprindelig **Dunj-ey**, den nuværende Dønnø eller Donnesø i Nordland; **Bergi** er et fuldkomment germanisk og tillige oldnorsk Navn, og **Nerigon** mindre unegteligt om **Noregr.** Rigtigheden af disse Sammenstillinger maa staa ved sit Værd; men saameget erfarer man dog ved at holde Mela's, Plinius's og Tacitus's Beretninger om Germanerne sammen, at den hele Strækning fra den herkyniske Skov og nordefter, hiinsides Østersøen og saa langt op i den nordiske Halvø, som Romerne kunde opspørge, var beboet af Germaner, af hvilke **Goter** nævnes ved Østersøen og **Svier,** (Svear, Svensker, Suiones) længer nordligt; at den sydlige Deel af Halvøen allerede paa Melas Tid havde det samme Navn, som den endnu bærer; endelig at Germanernes Besiddelser begrændsedes mod Vest af keltiske Folkeslag, Rhinen og Oceanet, men mod Øst af skythosarmatiske Folkeslag, der paa den Tid, fra hvilken Mela havde sine Efterretninger, endnu tildeels sad vestenfor Weichsel, men paa Plinius's og Tacitus's Tid vare trængte bagenfor denne, saa at Weichselen nu dannede Germaniens Østgrændse. Denne Omstændighed, i Forbindelse med de foromtalte Antydninger til at keltiske Folkeslag tidligere end Germanerne beboede Nordtydskland, vidner om at Germanerne maa have trængt sig ind mellem Kelterne og Skythosarmaterne, og at de efterhaanden have spredet sig længer baade mod Vest, Øst og Syd, indtil de her standsedes først ved vilde Skovstrækninger, siden ved Romernes Vaaben. Men derved opstaar ogsaa en Forestilling om, at Germanerne ei kunne være komne til Tydskland lige fra Østen, langs Østersøens Kyst, men at de maa være komne fra Norden, nærmest fra Skandia eller Skandinavia og over de i dens Nærhed liggende Øer [1]). Der opstaar tillige en endnu sterkere Formodning om at Pytheas's Guttones og Mentonomon ere at søge paa det skandiske Fastland eller de nærliggendr Øer. I saa Fald havde Goterne paa Pytheas's Tid allerede besat de Egne, hvor de senere gjenfindes, og man

---

[1]) Ogsaa Navnet „Markomanner" d. e. Grændsemænd, paa et af de østligst boende tydske Folk vidner om en Fremtrængen ikke fra Østen, men mod Østen. Marker kaldte man idetmindste senere ikke de indre, eller tidligst erobrede Egne, men de yderste, som man sildigst havde besat og frarevet Naboerne.

kunde heraf slutte, at den germaniske Indvandring allerede da i det Væsentlige havde fundet Sted [1]).

En Bestyrkelse paa og nærmere Oplysning om hvad her er fremsat, faa vi hos den berømte Geograph **Ptolemæos**, hvis System siden blev lagt til Grund for alle geographiske Undersøgelser gjennem mange Aarhundreder ligetil Middelalderens Ende. Ptolemæos skrev ikke meget sildigere end Tacitus, man regner mellem 125 og 135 e. Chr. Han var videnskabelig Geograph af Fag, og skrev i Alexandria, Videnskabelighedens daværende Hovedsæde. Han havde vel neppe saamegen Anledning til selv at see og gjøre Opdagelser, som Tacitus, men paa den anden Side maatte hans Gransken være mere alsidig, og han har neppe sparet nogen Flid for at indsamle saa paalidelige og nye Efterretninger som muligt. Hans Karter, der endnu ledsage Udgaverne af hans Verker, vise ogsaa store Fremskridt fra hvad man tidligere havde. Britannien er hos ham ikke paa langt nær saa tæt ved Spanien, som den forhen fremstilledes; den jydske Halvø antydes, saavelsom Bøjningen af Oceanets, det vil her sige Østersøens, Kyst mod Nord; han har derhos i sit Verk nøjagtigt angivet ethvert vigtigere Punkts Længde og Brede. Men ogsaa hos ham ere Nordeuropas Dele strakte for langt ud mod Øst; Britannien danner saaledes en lang Spids mod Nordøsten; den jydske Halvø gaar ogsaa i nordøstlig Retning, og de ved den liggende Øer (de af ham saakaldte skandiske, i hvilke man gjenkjender de danske Øer og Skaane, der endnu ansaaes for en Ø), ere komne altfor nær ved Weichselens Munding. Dette maa man erindre, for ret at forstaa hans egne og de paa hans System byggede Angivelser.

Ptolemæos begrændser Germanien ved Rhinen i Vest, Oceanet i Nord, og Weichselen i Øst; han opregner først Indbyggerne i det egentlige Tydskland, ved hvilke vi her ej behøve at opholde os nærmere. Paa Halsen af den saakaldte kimbriske Halvø sætter han **Saxerne**, paa Halvøen selv Siguler, Sabalinger, Kobander, Chaler, Funduser, Charuder og Kimbrer; Langobarderne henfører han til de midlere Elb-Egne. I Nærheden af Weichsel sætter han **Rutiklier** og **Bugunter** (Burgunder), og mellem dem de foromtalte **Ælvæer** (Æluæones). Østenfor den kimbriske Halvø ligge de fire **skandiske** Øer, af hvilke den største, der egentlig heder **Skandia**, ligger ved Mundingen af Weichsel; den beboes i Vest af **Chædiner**, i Øst af **Faver** og **Firæser**, i Syd af **Guter** og **Daukier**, i Midten af **Leuoner**. Det europæiske **Sarmatien** begrændses mod Nord af det sar-

---

[1]) Om de af Plinius anførte Navne Cylipenus, Latris, Lagnus (der umiskjendelig have germanisk Klang), saavelsom Baltia, der minder om det ældgamle Navn Belti eller Beltissund paa Størebelt, er det for den nærværende Undersøgelse overflødigt at yttre os.

matiske Ocean ved den **venediske Bugt** og en Deel af et ubekjendt Land, mod Vest af Weichselen; det beboes meest af **venediske** Folk ved hele det venediske Hav, ovenfor Dacien af Peukiner og Bastarner, ved Mæotis (det asovske Hav) af **Jazyger, Roxolaner** o. fl.; ved Weichselen nedenfor Venederne af **Gyther**, saa **Finner**, saa **Suler**, nedenfor disse af **Frugundier**. Østenfor nogle Folk, der bo ved Weichselens Kilder, findes **Galinder, Sudiner** og **Stavaner**. Paa Oceanets Kyst ved det venediske Hav bo **Velter**, saa **Ossier**, saa **Karber** længst mod Nord; østenfor disse **Kareoter** og **Saler** m. fl.; ved Tanais's Bøjning **Osler** og **Tanaiter**, og nedenfor disse **Osyler** lige til Roxolanerne [1]).

Vi finde, at ogsaa Ptolemæos er falden i den Snare, Datidens geographiske Forestillinger lagde for Systematikerne, at henføre Folkeslag, om hvilke de hørte at de boede paa Fastlandet langt hiinsides Germanien, til Egnene østenfor Weichsel. Saaledes faar han **Finnerne** nede i Polen, og **Osylerne**, der upaatvivlelig henhøre til Østersøens Kyst ved Øsel, paa Stepperne nede mod det asovske Hav. Men vi faa her bestemtere Efterretninger om de danske Øer og Skaane, og erfare med Vished, at **Goterne** beboede den sydlige Deel af „Skandja", under hvilket Navn øjensynligt alt, hvad man kjendte af hele Halvøen, indbefattedes. Vi erfare tillige med Bestemthed, at Venederne eller Venderne, fornemmelig **Velterne** (Wilzerne), boede ved den østlige Krog af Østersøen, som efter dem kaldtes **det vendiske Hav** eller den **vendiske Bugt**; at **Galinder** og **Sudiner**, lettiske Folk, som vi senere gjenfinde i **Galindien** og **Sudauen**, de indre Dele af det nuværende Østpreussen, boede noget østenfor Karpaterne, og at saavel de, som Venderne, foruden en Mængde andre Folkeslag, tilsammen regnedes for **Sarmater**. Osylernes Plads synes at være anført under Forudsætningen af at de boede ved **Tanais**, det samme synes ogsaa at være Tilfældet med Roxolanerne.

Men Tanais er en Flod, om hvis Beliggenhed man i Oldtiden ej var paa det Rene, og som man tildeels endog forvexlede med andre. Afstanden mellem det sorte Hav og Østersøen eller Oceanet tænkte man sig, som vi ovenfor have bemerket, kortere end den virkelig var, og saameget kortere, som man levede længer tilbage i Tiden; efterhaanden, som Kjendskaben til de østlige Egne udvidedes, blev ogsaa Landet mellem Oceanet og det sorte Hav bredere i Geographernes Forestilling. Pytheas's første Rejse gik, efter Strabos egen Beretning, langs det nordlige Oceans Kyster til Udløbet af **Tanais**, hvilket han saaledes antog at være paa Nordsiden, ikke paa Syd-

[1]) Ptolemæos II, 10 (Beskrivelse over Germanien); III, 5 (Beskrivelse over det europæiske Sarmatien). Jevnfør Beskrivelse over det asiatiske Sarmatien (V, 8).

siden af det mellemeuropæiske Fastland. Strabo synes selv at have antaget det samme; han kjender heller ikke noget nordligere Folk paa de Kanter, end Roxolanerne mellem Borysthenes (Dnepr) og Tanais. Grækernes Colonier ved den kimmeriske Bosporus kunde nok bidrage til at opklare Forestillingerne om den gjensidige Beliggenhed af de store sydrussiske Floder ved deres Udløb, men ikke om deres Udspring og øvre Løb. Muligheden af at Tanais ogsaa stod i Forbindelse med den nordlige Ravkyst, var saaledes efter de Gamles Forestillinger en lang Tid forhaanden, og Pytheas maa derfor have antaget enten Weichsel, eller Oder, eller maaskee endog de danske Sunde, for Tanais's nordlige Udløb. Thi som det charakteristiske ved Tanais tænkte man sig egentlig kun dens Udløb gjennem flere Mundinger, dens Fjernhed mod Norden, og dens Nærhed ved de Kyster, hvorfra Ravet kom [1]). Om en saadan Flod havde Grækerne fra umindelige Tider hørt fortælle. I de ældste Tider var det den fabelagtige **Eridanus**, i hvilken Phaethon styrtede ned, og ved hvis Breder hans Systre, forvandlede til Træer, endnu som saadanne begræd ham, men med Taarer af flydende Rav (ἤλεκτρον), som siden størknede. Gjennem denne Eridanus kunde Argonauterne, som man troede, komme fra det sorte Hav til Oceanet. Her synes nærmest Donau at have foresvævet Sagnfortællerne [2]) skjønt de vel ikke havde nogen klar Forestilling om mere end to Floder, der falde ud i det sorte Hav, Eridanus i Vest og Phasis i Øst. Ogsaa Po-Floden antog man i en fjern Oltid for Eridanus. Som Eridanus ansaaes engang ogsaa Rhinen; siden hørte man mere tale om Tanais, der paa en vis Maade indtog dens Plads, og efterhaanden rykkede længer mod Øst. Men Forbindelsen med begge Have kunde man vanskeligst faa af Tankerne. Aarsagen har rimeligviis været den, at der saavel opad Rhin, og videre over Land enten til Donau eller Rhone, og derpaa ned ad disse Floder, som opad Weichsel, Njemen og Dyna overland til Dnepr og Don, og nedad disse Floder har været Handelsforbindelse mellem Norden og Syden, hvorved fornemmelig den saa eftersøgte Vare, Ravet, har været bragt ned til Middelhavets og det sorte Havs Kyster. Men med en saadan Tro kunde de ældre Søfarende fra Syden ikke andet end komme i den største Vildfarelse, naar de selv paa deres Kystfart kom til Mundingen af de nordeuropæiske Floder. Enhver af disse, som kun havde sit Udløb gjennem flere Mundinger, først Rhin, siden Oder og Weichsel, vel endog Gøta-Elven, maatte de antage for at være Tanais, og hvad der vedkom Egnene ved Tanais's rette Udløb i det sorte Hav, blandedes saaledes sammen med

[1]) Ogsaa vore Forfædre havde hørt tale om Tana-kvislerne eller Tanais's Delta-Udløb.

[2]) Apollonius (IV. 627—648) lader Argonauterne sejle opad Eridanus i Rhodanus (Rhone), der tillige forestilles som om den stod i Forbindelse med den ydre Eridanus (Rhin), indtil den herkyniske Skov.

deres egne Erfaringer og Andres Beretninger om de nordeuropæiske Flodmundingers Omgivelser, at deraf et fuldstændigt Virvar opstod, som paa Grund af den Anseelse, Ptolemæos i saamange Aarhundreder nød, endnu vedblev langt ned i Middelalderen. Ogsaa **Donau** (Danubius) forvexledes med Tanais (Don) og Floderne i Norden. Endog hos Saxo finder man Østersøens østlige Egne forvexlede med det sorte Havs Bredder og begge indbegrebne under Navnet Hellespont, og ældgamle National-Sagn, som de udvandrede germaniske Folk knyttede til Flodmundinger, henførtes senere uden Videre til Floderne ved det sorte Hav. Hertil kommer nu og den forhen berørte fejlagtige Forestilling om de nordiske Landes eller saakaldte skandiske Øers Beliggenhed ganske tæt ved Weichselens Mundinger, saa at endog de danske Sunde selv stundom synes at have været forvexlede med Weichselmundingerne. Alt dette maa man, for nogenledes at kunne faa Rede paa de geographiske Angivelser hos Ptolemæos, og endmere hos de af hans Efterfølgere, der tillige benyttede germaniske Sagn, stedse have for Øje. Udsagn om dette eller hiint Folk, at det boede i Nærheden af Tanais og Mæotis, kan derfor aldrig i og for sig tages bogstaveligt, som om det samme Folk var at søge ved Don og det asovske Hav. Ptolemæos's og Strabos Roxolaner kunne for den Sags Skyld gjerne have boet oppe ved Dons og Dneprs Kilder, maaskee endog ved Dyna, og Osylerne i deres Nærhed, altsaa ved eller paa Øen Øsel; og det bliver derved end mere sandsynligt, at det er dennes Navn, som skjuler sig under Basilia og Oserikta.

Vi kunne saaledes lige fra Pytheas forfølge Germanerne i deres Opholdssteder mellem Kelter paa den ene og Skythosarmater paa den anden Side i Nord og Syd for Østersøen; vi finde hos Pytheas Antydninger til at Goterne boede ved Østersøen, en Dagsrejse fra Ravkysten; hos Plinius og Tacitus ligeledes, at de boede i Nærheden af Østersøen, maaskee nordenfor denne, og at de, som de øvrige nordlige Germaner, rimeligviis maatte blive at regne til den ingvionske Green; baade hos Mela, Plinius, Tacitus og Ptolemæos finde vi egte Tydske Stedsnavne opregnede, fornemmelig det saa berømte Skandia eller Skandinavia; Ptolemæos omtaler Goterne udtrykkeligt som Beboere af Skandia, og Tacitus er den første, som udtrykkeligt nævner et Folk af den nordgermaniske eller nordiske Green, **Svierne.** Pytheas's Angivelser oplyse ikke ligefrem, hvor langt mod Syd Germanernes Besiddelser strakte sig, uden forsaavidt man kan antage at hans Teutoner og de historisk bekjendte Kimbrer vare Kelter; men af Cæsar's og Tacitus's Angivelser faar man dog en Forestilling om at det varede længe, inden de arbejdede sig saa langt mod Syd gjennem eller forbi den herkyniske Skov, at de kom i Berørelse med Romernes Besiddelser ved Donau. Mela, sammenholdt med Plinius og Ptolemæos, viser os ligeledes, at Germanerne efterhaanden fra Vest af naaede Weichselen, der før Folkevandringerne blev

deres endelige Grændse mod Skythosarmaterne. Paa den anden Side finde vi enkelte Folk, hvis Navne vi kunne gjenkjende, som Friserne, Chatterne (d. e. Hesserne) omtrent i de samme Egne, hvor de endnu bo; vi finde Goterne i de Lande, der endnu, som senere skal vises, i det 9de Aarhundrede e. Chr. kaldtes Gotland; vi finde Svierne endnu den Dag idag i deres gamle Hjem. Men derhos finde vi enkelte Folk, der allerede tidligt nævnes som mere sydligt boende, endnu paa Strabo's, Tacitus's og Ptolemæos's Tid længere mod Nord, f. Ex. Langobarderne. Alt dette lægger for Dagen, at Germanernes Vandring idetmindste fra den Tid, de dukke op i Historien, gik fra Nord mod Syd, men saare langsomt, og at de allerede idetmindste tre Aarhundreder for vor Tidsregning havde indfundet sig; at man vel ikke med nogen Bestemthed kan paavise deres Indvandringstid, men at det dog bliver sandsynligt, at den senere galliske Vandring ved 300, og tilsidst Kimbrerne og Teutonernes Tog, ere Følger af det Tryk, deres Indvandring foraarsagede. Videre Oplysninger om Germanernes Vandringer i den fjerneste Oldtid maa man hente fra deres egne Sagn, hvilke, ret forstaaede og forklarede, udfylde flere af de Huller, de romersk-græske Optegnelser, med al deres Vidtløftighed, efterlade.

7. Oldgermaniske Vandringssagn.

De oprindelige germaniske Vandringssagn vilde imidlertid for længe siden have været tabte, hvis de først skulde være blevne optegnede efterat Germanerne i deres eget Hjem havde lært boglig Kunst, eller uden den græsk-romerske Kulturs Mellemkomst. Men Folkevandringerne, der i det fjerde og femte Aarhundrede e. Chr. bragte saa mange germaniske Folk til Sydeuropa, medførte blandt mange Goder ogsaa dette, at disse indvandrede Germaner snart tilegnede sig Sydens Kultur, og at de selv opnaaede en langt anden Vigtighed i Sydboernes Øjne, end forhen; dette havde til Følge, at baade de selv desto tidligere bleve istand til at fortælle og forevige, hvad de vidste om deres Urhistorie, og at Sydboerne ikke længer fandt det under sin Værdighed at granske efter deres Oldsagn, optegne og forklare dem. Derfor have vi fra den Tid af, da hine Vandringer først begyndte, langt anderledes nøjagtige og udførlige Beretninger om de enkelte germaniske Folk, end forhen, og disse Beretninger ere deels forfattede af romaniserede Germaner, deels af Romere eller Grækere, der fra Germanernes egen Mund havde indhentet paalidelige Efterretninger. Og det er ikke af ringe Betydning, især for Skandinaviens Historie, at det første og mægtigste Folk, med hvilket Romerne gjorde Bekjendtskab, var det skandiske **Goterfolk**.

De første Tegn til de Rystelser, der omsider fra Germanien af skulde omstyrte det vestlige Kejserdømme, bringe det østlige til at skjælve, og omskabe Syd- og Vest-Europas Udseende, spurede Romerne allerede mod En-

den af den lange Fredsperiode efter Trajans Tid, under hvilken de troede at have naaet Højdepunktet af Lykke og Magt. Mod Slutningen af det 2det Aarhundrede, paa Markus Aurelius's Tid, begyndte den Indstormen af germaniske Nationer over den romerske Grændse, der siden stedse fortsattes, indtil Germanerne ganske fik Overhaand. Den første Krig, Romerne paa Grund heraf havde at føre, kaldte de den markomanniske, fordi Markomannerne, Germanernes yderste Grændsefolk mod Donau, paa en vis Maade stod i Spidsen for de øvrige, med dem forbundne eller maaskee kun til samme Tid angribende Nationer [1]), blandt hvilke der ogsaa nævnes de saakaldte Viktovaler eller Viktofaler og Astinger, et Folk man neppe med Urette har antaget at høre til de gotiske eller nærmest med Goter beslægtede [2]). Snart traadte ogsaa Goterne selv frem, i Begyndelsen af det 3die Aarhundrede og i de nedre Donau-Egne, hvilket gav Anledning til, at Romerne i Forstningen forvexlede dem med **Geterne**. Men den store Kraft, Goterne nu udviklede, viser at de ogsaa maa have haft megen Deel i de tidligere Folkebevægelser, der først fremkaldte Markomanner-Krigen, ja at de maaske endog have været dens nærmeste Ophavsmænd ved at trænge ind paa de sydligere boende Germaner. Dette antydes ogsaa forsaavidt af romerske Forfattere, som de udtrykkeligt omtale at flere Folk, der deeltoge i den markomanniske Krig, vare fremdrevne af andre „barbariske Folk bagenfor (c. nordenfor) dem, og strax begyndte Krig, hvis de ej godvillig bleve optagne inden de romerske Grændser“ [3]). Den hele Krig og dens Fortsættelser viser sig saaledes ej som en alene af Nationalhad, frivilligen begyndt, Kamp, men som en uvilkaarlig Vigen for uimodstaaelige Folkestrømninger fra Norden af. Hvor langt mod Norden disse Folkestromninger sporedes, derom har man ingen bestemt Efterretning; men da Goterne vare de egentlige nordiske eller nordgermaniske Folks umiddelbare Naboer, kunne heller ikke disse have staaet udenfor Bevægelsen, men have maaskee endog fra først af været med at fremkalde den. I Løbet af det 3die Aarhundrede bleve Goterne farligere og farligere for Romerne, i hvis Rige de oftere gjorde ødelæggende Herjetog,

---

[1]) Ligefra Illyrikums Grændse til Gallien, heder det hos Capitolin (Ant. Phil. 22).

[2]) Eutropius (VIII, 2) nævner dem som Dakiens Indbyggere tilligemed Thaifaler og Tervinger, af hvilke de første umiskjendeligt vare et i Følge med Goterne vandrende Folk, de sidste vare Vestgoterne selv. Astinger eller Hasdinger kaldes hos flere Skribenter Medlemmerne af den kongelige Familie, eller af de fornemste Familier blandt Vandaler og Vestgoter. (Jornandes Cap. 22, Cassiodor, Var. IX, 7., Lydus de magistr. p. 218). Som deeltagende i den markomanniske Krig nævnes de hos Dio Cassius p. 1185, 1186; Jornandes Cap. 16.

[3]) Capitolinus, Ant. Phil. 24. Victovalis et Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quæ pulsæ a superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus.

hvilke Romerne stundom søgte at undgaa ved at betale dem aarlig Tribut. Kejser Decius faldt, som bekjendt, i et Slag mod dem (251) [1]); under Gallienus trængte de herjende frem til de sydlige Egne af Peloponnes og ind i Lilleasien; det lykkedes først Aurelian at drive dem tilbage hiinsides Donau, hvor de nu en Tidlang holdt sig rolige indtil Constantin den Stores Tider. Denne forstod at holde dem tilbage. Muligt er det ogsaa, at de just i denne Tid undlode at forurolige Romerne saameget som hidtil, fordi der inden deres egne Grændser var nok at bestille, idet den østgotiske Ermanarik optraadte som Erobrer og underkastede sig ej alene alle de gotiske og med Goterne beslægtede Folk, men ogsaa flere af de tilgrændsende, ikke gotiske Nabofolk, og grundede et stort Erobringsmonarki, der naaede fra Østersøen til det sorte Hav. De mongoliske **Huners** Indstyrten fra Asien nødsagede endelig Vestgoterne til at flytte ind paa det romerske Gebet, hvorfra de siden, som bekjendt, under Alarik gik til Italien og derfra under Ataulf til Sydfrankrige og Spanien; Østgoterne fulgte senere efter, og satte sig under Theodorik fast i Øvreitalien, hvor det først lykkedes Justinians Hærførere at undertvinge dem.

Foruden Goterne vare der mange andre, mere eller mindre mægtige germaniske Folk, som til forskjellige Tider fulgte den samme Trang til at storme frem mod Syden. **Franker** og **Burgunder** satte sig fast i Gallien, **Vandaler** og **Svever** i Spanien, de første sidenefter i Afrika. Det er fornemmelig Vandalernes Tog over Rhinen i Følge med Svever og Alaner 406, som man har kaldet den store Folkevandring. **Heruler** eller **Eruler, Skirer** og **Ruger** nævnes ligeledes blandt de forskjellige Folkeslag, som gjestede Italien og de romerske Lande. Og tilsidst kom **Langobarderne**, der efter en langsom Flytning fra de nedre og mellemste Elb-Egne til Dacien omsider (568) brøde ned i Italien strax efter Goternes Undertvingelse, og frarøve de romerske Kejsere Størstedelen af Landet, hvis nordligste Deel, Lombardiet, endnu minder om deres Navn.

Af de her nævnte Folk vare Goterne det, som tidligst antog Christendommen og ved Samkvemmet med Romerne tilegnede sig deres Dannelse uden dog derfor at opgive sin egen Nationalitet. Allerede blandt de Vestgoter, der paa Kejser Valens's Tid (375) flyttede over Donau paa romersk Grund, levede den berømte Biskop **Ulfilas** eller **Vulfila**, som oversatte Bibelen paa Gotisk, af hvilken Oversættelse det nye Testamente endnu for en stor Deel er tilbage, og saaledes er noget nær det ældste og for Sproghistorien interessanteste germaniske Sprogmonument, Tiden har levnet os. Goter, saavelsom andre Germaner, opnaaede ofte vigtige Embeder ved de ro-

[1]) Dette Slag forefaldt i Nærheden af Donau, men endog her, saa sildigt, forvexler Zosimus (I, 23, 24) denne med Tanais.

merske Keiserhoffer og i den romerske Hær. Og ved den gotiske Theodoriks eget Hof i Overitalien levede anseede, kundskabsrige Romere, som Boethius og Cassiodorus, hvis Dannelse ej alene middelbart kom Goterne tilgode, men som endog granskede i Goternes egen Historie og forfattede Verker derover [1]). Det var især den Ro, saavel Goterne, som Romerne nøde under Theodorik, der bragte begge Folk nærmere og gav Goterne Smag for Videnskabelighed. Deres glimrende Bedrifter bidroge baade til at vække deres egen og Romernes Opmærksomhed paa deres ældre Historie og Sagn. Cassiodors store gotiske Historie er nu vistnok tabt, men et Udtog deraf, forøget med flere, som det lader til, authentiske, fra Goternes egne Traditioner hentede Tillæg, forfattedes af den gotiske Gejstlige **Jornandes** i Ravenna henved 551, og dette Skrift er endnu til [2]). Samtidigt med Jornandes levede den ypperlige græske Historieskriver **Prokopios**, der i vidtløftige Verker har beskrevet de Krige, Kejser Justinian lod føre, saaledes ogsaa den gotiske, og fortæller i denne Anledning meget til Oplysning ej alene om Goternes men ogsaa om andre i Berørelse med Goterne staaende germaniske Folks Skikke, Sæder, Leveviis og Oldhistorie, altsammen Notitser, han alene kan have hentet fra Indfødtes Beretninger [3]). Frankernes Historie behandledes et halvt Aarhundrede senere af en indfød frankisk Gejstlig, **Gregorius af Tours** [4]) og af andre Chronister, hvoriblandt Gregors Fortsætter **Fredegar** er en af de ældste. Langobardernes Oldsagn optegnedes, deels af de ældre navngivne Forfattere, deels af deres Hovedforfatter, den berømte **Paul Warnefried** [5]) (samtidig med Karl den Store), medens Vestgoterne 100 Aar før deres

---

[1]) Cassiodor har skrevet en stor gotisk Historie, som nu er tabt, men som dog Jornandes har benyttet til sit Verk. Han har tillige efterladt sig en Mængde Embedsbreve (Varia), conciperede af ham for eller skrevne til Theodorik, Datteren Amalasvindha og andre fornemme Mænd; disse Breve ere af stor Vigtighed for den gotiske Historie.

[2]) Det heder almindeligviis, efter en overfladisk Opfatning af Jornandes's egne Ord i Fortalen til hans Goterhistorie (de rebus Geticis), at han kun har leveret et Udtog af Cassiodor. Men nøjere Undersøgelser vise, at alt, hvad der vedkommer Goternes Oldhistorie, Beskrivelsen af Norden, og den skythisk-getiske Historie, der paa en højst ukritisk Maade er forbunden med den gotiske, skriver sig fra Jornandes's egen Pen, og at Cassiodors Verk saaledes neppe har omfattet mere end den egentlige gotiske Historie fra den Tid, Goterne kom i Berørelse med Romerne.

[3]) Prokops Verk naar til 553.

[4]) Gregorius af Tours døde 595. Han har skrevet en historia Francorum.

[5]) Han kaldes sædvanlig Paulus Diaconus, f. i Friuli 740, død 900, hans Verk heder libri VI de gestis Langobardorum. Andre Optegnelser af Langobardernes Udvandringssagn findes i Lovcodices, og hos Prosper af Aqvitanien, død 463.

Riges Tilintetgjørelse kunde opvise den ej alene som Theolog men og som Historiker navnkundige Skribent **Isidor**, Biskop af Sevilla [1]).

Hos de fleste her nævnte Forfattere finder man righoldige Sagn fra de Tider, der laa forud for den sidste Udvandringstid; Sagn, der i Ordets egentligste Forstand maa kaldes authentiske og nationale i Sammenligning med dem, som ældre romerske og græske Forfattere meddeelte efter Beretninger, i Hast opsnappede af Rejsende, der neppe engang ret forstode, hvad de Indfødte fortalte dem, og idetmindste ikke saaledes vare inde i de germaniske Kultur- og Sagn-Forholde, at de kunde forklare og anvende de Efterretninger, de indsamlede, som de burde forklares og anvendes. Men ej alene paa svundne Tiders Forhold, ogsaa paa samtidige Forhold i Norden sprede hine authentiske og nationale Efterretninger Lys. Man maa nemlig ikke tro, at de til Syden Udvandrede strax afbrøde enhver Forbindelse med Norden og deres fordums Hjem. Tvertimod har man bestemte Vidnesbyrd om, at den meest levende Forbindelse endnu i en lang Tid vedligeholdtes endog mellem de fjerneste Punkter af den germaniske Verden. Vi finde saaledes, at uagtet Goterne i en saa stor Mængde droge til Syden, vedbleve dog ikke alene de nuværende og ældre danske Lande at kaldes **Gotland** lige til det 9de Aarhundrede [2]), men de nationale danske Sagn om Jarmunrek eller Ermanarik vidne endog om at denne gotiske Erobrer beherskede Goternes gamle Hjem paa samme Tid som han herskede over Goternes Land i Syden, og hans Bedrifter udførtes maaskee endog fornemmelig i Østersø-Landene [3]). Hvor langt Theodoriks Herredømme naaede op mod Norden, veed man ikke engang ret at angive, men saameget veed man, at hans Anseelse naaede til Nordsøen og Østersøen, at en Konge fra Landene hiinsides Østersøen lod sig adoptere af ham eller gik i hans Tjeneste; at Æsterne, der under Ermanarik havde adlydt Goterne, sendte ham Gaver (Rav), og at han overhoved blev brugt som Mægler og Voldgiftsmand af de fleste germaniske Nationer i deres indbyrdes Stridigheder [4]). Vi erfare tillige af Prokop, hvorledes en Afdeling af **Erulerne**, der saa længe havde tumlet sig i Syden, atter (mod Slutningen af det 5te Aarhundrede) søgte hjem igjen til Norden, ved hvilken Lejlighed Prokop ogsaa meddeler særdeles interessante Notitser om **Thule**, under hvilket han har forstaaet Norge eller

---

[1]) Isidor af Sevilla (Isidorus Hispalensis), døde 636; han har, foruden sine bekjendte Dekretaler eller Dekretsamlinger, efterladt en Verdenskrønike.

[2]) Om denne Omstændighed, der siden nærmere vil blive omtalt, indeholde Sagaerne mange Oplysninger.

[3]) Se herom, hvad Saxo beretter angaaende Jarmerik (8de Bog), sammenholdt med Jornandes's Beretning om Ermanariks Erobringer (Cap. 23).

[4]) Cassiodor. Varia III. 3, IV. 2, V. 2.

den nordiske Halvø, og om dets Beboere [1]). Det frankiske Rige strakte sig fra det indre af Nord- og Mellem-Tydskland lige til Italiens Grændser, og stod igjen i temmelig noie Forbindelse med Angelsaxernes Riger, der i Løbet af det 5te og 6te Aarhundrede stiftedes i Britannien. Mellem Syden og Norden var der saaledes i hine Tider den meest levende Forbindelse; Nationerne tumlede sig om hinanden; Afstanden maa de — hvad ogsaa vore Forfædre senere gjorde, naar de saa hyppigt droge til Constantinopel — have anseet som ubetydelig, og man kan antage det for temmelig vist, at der i Goternes og andre Germaners Rækker i Italien, Spanien og Grækenland ofte kæmpede Mænd, der hørte hjemme i Norden, og efterat have samlet sig Ære og Rigdomme, vendte tilbage til Norden for der at ende sine Dage. Det bedste Vidnesbyrd derom er, at Sydens germaniske Helte, Ermanarik og Theodorik, ogsaa gribe ind i de nordiske Heltesagn, og at Franker, Goter og Burgunder ligesaa vel spille en Rolle i disse, som i de sydgermaniske Krøniker [2]). Om Authentien og Egtheden af hine, hos germaniske Forfattere efter Folkevandringen eller efter germaniske Kilder meddeelte nationale Oldsagn kan der saaledes ej herske nogen Tvivl. Jornandes paaberaaber sig endog ligefrem gamle mythologiske Kvad, der ved mundtlig Tradition havde vedligeholdt sig hos Goterne [3]).

Men disse Sagn, opstaaede i Nationernes ældre Hjem, og følgelig stemmende med og passende til Nationernes daværende Omgivelser, kunde ej ret stemme med de mangelagtige Begreber om Nordens geographiske og ethnographiske Forhold, der laa til Grund for de ældre romersk-græske Forfatteres, især Ptolemæos's Fremstillinger. Og da nu desuagtet endog de indfødte Germaner selv, trods deres større Kjendskab til deres ældre Fædrelands Forhold, havde saa stor Agtelse for de sydlandske Forfatteres Videnskabelighed og Dannelse, at de blindt hen antoge de af dem opstillede Satser som beviste og tilforladelige, kunde de heller ikke rive sig løs fra den Tanke, at alt, hvad de vidste om Nordens Geographi og Ethnographi, maatte passe til og lempes efter det af Ptolemæos opstillede System. Derved maatte nødven-

---

[1]) Prokop, den got. Krig, II, 14. 15. Det heder her just ikke udtrykkeligt, at Erulerne søgte tilbage til deres gamle Hjem, men det ligger dog næsten i Sagens Natur; det bestyrkes desuden ved Jornandes's Udsagn (Cap. 3), at Danerne, selv et skandisk Folk, havde fordrevet Erulerne fra deres egentlige Hjem.

[2]) Det er bekjendt, hvilken vigtig Rolle Jarmunrek (Ermanarik) spiller i Vølsunge-Sagnkredsen, hvor tillige, endog i de gamle Eddadigte, Goter og Burgunder og Franker, især de første, hyppigt omtales. Thjodrek eller Theodorik nævnes i et af de yngre Eddadigte, men tilhører forresten mere den tydske end den oldnorske Sagnkreds.

[3]) Disse Kvad (fabulæ) paaberaaber han sig, hvor han udleder Theodoriks Herkomst fra Anses ɔ: Æserne.

digviis mange Forviklinger og Vildfarelser opstaa, af samme Slags, som de vi allerede have omtalt, og som ere en uundgaaelig Følge af virkelige Kjendsgjerningers Underordnen under forud opgjorte Hypotheser og forudfattede Meninger. Den samme Kritik, som maa anvendes ved Bedømmelsen og Benyttelsen af Plinius's, Tacitus's og Ptolemæos's Efterretninger om Norden, maa saaledes ogsaa anvendes ved Jornandes's Prokops og Paul Warnefrieds, og det i saameget højere Grad, som Notitsernes Mængde og Indholdsrigdom er saameget større end i de tidligere, ugermaniske Skribenters magre Relationer.

Vi erfare da først og fremst af Jornandes, ifølge gamle gotiske Sagn, at Goterne udledede deres Herkomst fra det samme **Skandja**[1]), hvor vi allerede hos Ptolemæos og maaskee endog hos Pytheas finder dem omtalte. Dette Skandja beskriver Jornandes saaledes, at man kan see, at han vistnok dermed især mener Skaane, men at han tillige derunder indbefatter den hele nordiske Halvø. Han lægger nemlig, følgende Ptolemæos, som han udtrykkeligt nævner, Skandja ligeoverfor, ja i Syne (in conspectu) af Floden Weichselens 3 Mundinger, men omtaler tillige blandt Skandja's Indbyggere ej alene Dani og Beboere af Sverige, som Svethans (Svearne), Theustes (Thjust i Smaaland), Finnaithæ (Finveden), men ogsaa norske Folk, som Raumaricæ, Ragnaricii (Ranrikinger), ja endog Seretofennæ (Skridfinnerne). Det af Jornandes meddeelte Sagn om Goternes Udvandring er heel merkeligt. I en fjern Oldtid (han henfører det til Tiderne før den ægyptiske Konge Vesoses eller Sesostris) drog Goterne under deres Konge Berik fra Skandja paa tre Skibe til den ligeoverfor liggende Kyst af Oceanet, som efter dem fik Navnet **Gotiskandja**; et af Skibene kom lidt senere end de øvrige, og dets Mandskab fik derfor Navnet **Gepider**, hvilket Jornandes udleder (skjønt fejlagtigt), af gepanta, der skal betyde „doven" [2]). Gepiderne forbleve en Stund boende paa en Ø i eller rettere nogle Øer i Weichselmundingen, som de efter sig kaldte **Gepidojos** (d. e. Gepid-Øerne); og

[1]) Navnet skrives forskjelligt, Scandza, Scandra, Scandzia, i de forskjellige Haandskrifter af Jornandes, men da han tillige skriver Mundzucus istedetfor Mundjucus (Attilas Fader), og vi tillige andensteds finde z istedetfor det gotiske j, maa man antage, at Jornandes i sit Originalhaandskrift virkelig har plejet at bruge dette gotiske j, der af en ukyndig Afskriver let lader sig forvexle med z. Da nu Plinius desuden har Scandia, tage vi ej i Betænkning at rette Fejlen, idet vi skrive Skandja.

[2]) Etymologien er, som man let seer falsk; Gepanta kan aldrig blive Gepida; Navnet udtales desuden, hvad man af latinske Digtere kan see, Gipedes, med næstsidste Stavelse kort, ogsaa Gibidi, hvilket svarer til den Form Gifde, under hvilken Navnet forekommer i angelsaxiske Oldkvad (den saakaldte Rejsendes Kvad v. 120 og Beowulf v. 4983) og som kun er et Fleertal af gifede ɔ: forundt, lykkelig.

hvor de saakaldte Vidivarier senere, efterat Gepiderne vare dragne bort, nedsatte sig og endnu paa hans Tid boede, nær ved Æsterne. De først ankomne Goter begave sig til de dengang ved Oceanets Kyster boende **Ulmerugers** Land, fordrev dem derfra og erobrede Vandalernes Land. Her forøgede de sig saa sterkt, at de allerede under den femte Konge efter Berik, nemlig Filimer, Godariks Søn, maatte opsøge sig nye Bopæle, og drog til Skythernes Land, hvorfra de siden udbredede sig videre mod Syden. At Jornandes ved **Gotiskandja** og Gepid-Oerne omtrent maa have tænkt sig eet og det samme Land, er iøjnefaldende; derimod er det saare uvist, hvorvidt Sagnet oprindelig dermed har meent, hvad han antager dem for, nemlig Landene ved Weichsel-Mundingen. Han boede selv i Syden, og havde saaledes neppe haft Anledning til at erhverve nogen klar Forestilling om Nordens geographiske Forholde. Han vidste nogenlunde Besked om Weichselen, og om at de saakaldte Vidivarjer (Viter eller Vider, efter hvilke Landet endnu i det 9de Aarhundrede kaldtes Vitland) boede i dens Nærhed [1]). Men han maatte ogsaa have hørt om de tre danske Sunde, — om hvilke Mela udtrykkeligt siger (see ovenf. S. 16) at de ligne Strømme — og de danske eller skandiske Oer, hvilke Ptolemæos, som vi have seet, netop lægger ved Weichsel-Udløbet; og da Jornandes følger Ptolemæos, blive hans trende Weichsel-Mundinger derfor ingen andre Strømme, end de danske Sunde, hans Gepid-Oer de danske Oer, og hans Gotiskandja enten det egentlige Skaane, som han fejlagtigt antager forskjelligt fra det ældste Skandja, eller ogsaa maaskee den nordtydske Kyst. Med disse dunkle Fortidsminder sammenblander han, hvad han af egen Erfaring har hørt om Vidivarjerne eller Viderne ved det virkelige Weischel-Udløb. At man endog i Middelalderen fortolkede disse Steder hos Jornandes paa samme Maade, viser den allerede i tvende danske Krøniker fra det 13de Aarhundreds Slutning eller der 14de's Begyndelse optagne, øjensynligt paa Jornandes grundede, Fabel om de østlige danske Oers ældre Navn **Withesleth** og deres Erobring af Kong Dan, hvorom vi ogsaa nedenfor komme til at handle [2]). Jornandes har her altsaa virkelig antydet en Vandring af Goterne fra den sydlige Deel af den nordiske Halvø til de danske Oer og videre mod Syden indtil Egnene ved det sorte Hav. Men han antyder ogsaa et mere almindeligt germanisk Sagn om Skandja som alle de udvandrende Nationers ældre Hjem, idet han kalder den „Folkenes Frembringelsessted og Nationernes Moderskjød" [3]).

---

[1]) Jornandes, Cap. 5 og 17.

[2]) Kong Eriks Krønike (eg. Rykloster's Annaler) og de Esromske Annaler i Langebeks Scriptores r. D. I. p. 150 og 223.

[3]) Scandja insula, quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum, Jorn. Cap. 4.

Men herom er Jornandes ikke ene. Ogsaa Langobarderne, skjøndt henhørende til den overtydske eller sydtydske Green — hvad deres Sprog noksom viser — udledede sin Herkomst fra Skandinavia [1]). Allerede Prosper af Aquitanien, der levede i det 5te Aarhundrede, omtaler deres Udvandring fra „de yderste Grændser af Germanien, Oceanets Kyst og den store Ø Skandia" Deres Nationalforfatter Paul Warnefried nævner udtrykkeligt **Skandinavia** som Langobardernes ældste Hjem [2]); en unavngiven Forfatter nævner den **Vindelske Elv** (amnis vindelicus) i deres Naboskab, hvorfra de flyttede til Scatenauge, Albiæ fluminis ripa og derfra videre [3]). Ogsaa den frankiske Forfatter **Fredegar** veed at fortælle om **Schatanavia** eller **Schandinavia**, mellem Donau og Oceanet, som Langobardernes oprindelige Hjem [4]), og afgiver derved tillige et tydeligt Beviis paa den Forvexling af Nordens og Østens Hovedfloder, som vi ovenfor have omtalt, thi det er klart, at ved Danubius eller Donau her ikke oprindelig den egentlige Donau har været meent, men den ubekjendte **Tanais**, og ved denne igjen **Gøta-Elven**, imellem hvilken og Oceanet Skandien eller Skaane er beliggende. Den frankiske, med Karl den Store omtrent samtidige **Hraban Maur**, der allerede havde lært at kjende Normannerne som Nordens Herrer, siger udtrykkeligt, at „alle, der tale det tydske Sprog, stamme fra dem", det vil sige fra de Lande, hvor de paa den Tid boede [5]). Og den saxiske Forfatter **Widukind** fra det 10de Aarhundrede nævner om et gammelt Sagn, der udledede Saxernes Herkomst fra Daner og Normanner (de af Daner og Nordmænd beherskede Lande), altsaa Norden [6]). Hvorledes Angelsaxerne ansaa Jylland for deres ældre Hjem, er bekjendt nok, og hvor Prokop omhandler Erulernes Tog fra Syden, rimeligviis til Hjemmet, lader han dem drage først gjennem slaviske Stammer, derpaa over en ubeboet Strækning, saa til Varnerne, derpaa gjennem **Danernes** Nationer, og endelig over Havet til **Thule**, der hos ham er eenstydigt med Jornandes's Skandja, og hvor **Gauterne** lod dem bo hos sig [7]).

Der findes ved de her anførte Sagn enkelte Omstændigheder, som endog nærmere antyde en nordisk Lokalitet. Allerede de saakaldte Rugier, Ruger eller Roger, der oftere nævnes sammen med Goter og Eruler, og af Prokop udtrykkeligt kaldes et **gotisk** Folk, ligesom Jornandes nævner dem blandt de

---

[1]) Prosper Aquit. Chron. Ronc ved Aar 379, I, 635. (ed. Scalig.).

[2]) Paul Diac. I. 7.

[3]) Anonymus Langob. i Fortalen til Ritters Udgave af Codex Theodosianus.

[4]) Fredegar. Hist. Franc. epit. c. 65.

[5]) Hrab. Maur. hos Goldast. Scr. rer. alem II. P. I. p. 67. Se ogsaa Nigellus de baptismo Haraldi regis, Langebek. scr. r. D. I. p. 400.

[6]) Pertz Mon. Germ. p. V. 417.

[7]) Prokop. got. Kr. II. 15.

af Ermanarik undertvungne Nationer [1]), have idetmindste Navn tilfælles med de i Norges ældre Historie forekommende Rygir eller Rogar, der befolkede Ryfylke (Rogaland), maaskee ogsaa flere af det sydligste Norges Kyster, og som undertiden, fordi de boede paa Oer, kaldtes **Holmryger**, hvilket Navn gjenkjendes i Jornandes's Ulmerugii. Paul Warnefried lader Langobarderne, eller — som deres ældste Navn lod — Vinilerne fra Scandinavia drage til **Scoringa**, hvor de stred med Vandalerne og fik Navnet Langobarder, derpaa til **Mauringa**, videre til **Golanda** (Gotland) eller efter en anden Læsemaade til Rugulandia (Rugernes Land) [2]), medens den anonyme Forfatter sætter deres ældste Sæde ved den vindelske Elv og derfra fører dem til Scatenauge. Naar man veed, at den nordligste Deel af Jylland allerede fra den fjerneste Oldtid hed **Vendil** (Vendsyssel) kommer man let paa den Tanke, at den vendilske Elv hos Anonymen ej betyder andet end Kattegattet og at Albiæ flumen, hvis Bred „Scatenauge" siges at være, oprindeligt eller egentligt kun er **Gøta-Elven**, og ikke Elben i Tydskland, som de fleste, og maaskee endog Sagnets Nedskriver selv, have antaget [3]). Ved **Skirerne**, der af Plinius omtales i Nærheden af Weichsel, og som af sildigere Skribenter oftest nævnes i Forbindelse med Ruger og Eruler, maa man tænke paa det norske Landskab **Skiringssal** ved Logens Udløb i Skagerraket, og ved dette igjen paa Paul Warnefried's **Scoringa**, saameget mere som man ogsaa finder Skirerne kaldte Skerer eller Skører [4]). Og naar Jornandes paa eet Sted siger at Erulerne af Danerne vare uddrevne fra sit egentlige Hjem, men paa et andet, ifølge den gotiske Historieskriver Ablavius's Udsagn, at de fik deres Navn (egentlig med omsatte Bogstaver: Heluri) efter Sumpene ved Mæotis [5]), altsaa ved Don's eller

---

[1]) Jornandes Cap. 23.

[2]) Paul. Diac. 1, 7—13.

[3]) Ved Wendelsæ forstaaes i angelsaxiske Skrifter Middelhavet. Men da de neppe kjendte til Middelhavet forend efterat de ved Christendommens Indførelse vare komne i nærmere Berørelse med Rom, maa denne Benævnelse være laant eller overført fra en anden Gjenstand. Og denne maa visselig have været Kattegattet og Østersøen, der i Norden forholdt sig til Oceanet, som i Syden Middelhavet, eller som i Sammenligning med Oceanet var et Indre-Hav, Grækernes θαλάττα, modsat ὠκεανός. Ved Wendelsæ har man maaskee just tænkt sig en θαλάττα. Forresten bør man heller ikke lade det norske, til Skagerrakets inderste Krog stødende Landskab **Vingulmark**, og det i Jornandes's Fortegnelse paa Skandjas Beboere forekommende **Vinoviloth** uberørt.

[4]) Nemlig hos Sid. Apollinari, anl. 7, 322, hvor man foruden „Scirum" læser Scerum eller Scoerum. Bogstavet o i Scoringa kunde desuden let fremkomme ved en Fejlskrift.

[5]) Nemlig det græske ἕλη, af ἕλος et Morads. Jeg behøver ikke at tilføje at Etymologien er aldeles urimelig.

Tanais's Mundinger, hvor de i Forstningen boede: da opstaar strax Forestillingen om at Jornandes har gjort sig skyldig i den allerede ovenfor omtalte Forvexling mellem Tanais og en nordeuropæisk, i flere Arme udrindende Elv, vistnok Gota-Elven, den eneste Elv paa det skandiske Fastland, som her kan komme i Betragtning, især da det hos Prokop opbevarede Sagn melder at de til Norden tilbagevendte Eruler bosatte sig hos Gauterne eller Gøterne, det vil altsaa sige i Nærheden af Gota-Elven.

Alle disse Oplysninger godtgjore tilstrækkeligt, at alle eller idetmindste de fleste tydsk-germaniske Nationer før og i de nærmeste Aarhundreder efter Folkevandringen havde bestemte Sagn om at de over Skandinavien vare komne til Tydskland. Disse Sagn ere af saameget større Betydenhed, som de forskjellige, efter enhver Dialekt lempede Skikkelser, under hvilke Navnet hos de forskjellige Forfattere fremtræder, (Skandja, Scandinavia, Scatenauge, Schatanavia, Seedenicg), saavelsom de forskjellige Maader, paa hvilket Sagnet af de enkelte Nationers Skribenter berettes, klart lægger for Dagen, at det i enhver Stamme har vedligeholdt sig som dets eget, upaavirket af, og end mindre laant fra andre beslægtede Stammers Sagnkreds. Men under disse Omstændigheder faar det en større Betydning end slige ethnographiske Sagn almindeligviis pleje at have. Saadanne ere nemlig sædvanligviis opgjorte i sildigere Tider, hvor den oprindelige Sagntraad forlængst var afbrudt, og Trangen til at erstatte, hvad der var gaaet tabt, gav sig Luft i ukritiske og uheldige, tildeels barnlige, Gisninger. Men Sagnene om Udvandringen fra Skandinavien ligge umiskjendeligt dybere i Folke-Erindringen, og kunne derfor gjøre Fordring paa at betragtes som paalidelige Vidnesbyrd om Folkebevægelser i Nationernes fjerneste Fortid.

8. Indvandringsvejen. Gardarike. Russer.

Indeholde saaledes ej alene de ældre græsk-romerske Skribenters Efterretninger, men Germanernes egne Oldsagn bestemte Antydninger til at alle det store Hovedfolks enkelte Nationer ere komne fra Norden, ja endog fra Skandien eller Skaane, kan man ikke længer ansee det tvivlsomt, at dette virkelig har været Germanernes sidste Vandringsbane, og at de i en fjern Fortid ligesom have kilet sig ind, eller besat de ubeboede Landstrækninger mellem Kelter og Vender, og efterhaanden udbredt sig mod Syd, Ost og Vest, indtil de stødte sammen med Romerne. Vi bemerke ogsaa forskjellige Bevægelses-Perioder, mellem hvilke de germaniske Nationer forholdsviis synes at have holdt sig rolige; den første i de Aarhundreder for Christus, hvor Kelterne foretog deres sidste Vandringer; den anden ved den saakaldte markomanniske Krig, og den tredie ved den egentlige saakaldte store Folkevandring, hvortil vi og i den mere bekjendte historiske Tidsalder kunde

lægge den Bevægelse, der aabnede Vikinge-Perioden. Vi slutte derhos med nogenlunde Sikkerhed, at de fleste af de germaniske Nationer, vi i den tidligste Tid finde længst mod Syd, ogsaa tidligst ere komne nordenfra, og at de, vi finde nordligst, have haft den nordligste Plads ligefra de ældste Tider. Vi slutte endelig, at forsaavidt Tacitus's og Plinius's Inddeling i Ingæver, Istæver og Herminer er rigtig — hvad man ej har Grund til at betvivle — maa Herminerne betegne Sydtydskerne, Istæverne Rhin- eller Vest-Tydskerne, og Ingæverne de egentlige skandiske Germaner, nemlig Goter og Nordboer; thi Hovedforskjellen mellem Nordgermaner og Sydgermaner var hine Tiders Skribenter aldeles ikke klar. Men hvorfra og hvorledes Germanerne nærmest kom til Norden, derom savne vi aldeles tydelige eller umiddelbare Vink. Vi vide, at i Aarhundreder, hvor Germanerne i Almindelighed og Nordboer i Særdeleshed ikke besad stort større Kultur, end de ved Middelalderens Begyndelse var i Besiddelse af, gaves der flere, meget befarede Handelsveje mellem Østersøen og Orienten, deels over Gulland, Øsel og Dyna, deels over Aalandshavet, Estland eller Finland, Ladoga og Volga; deels endelig over det hvide Hav, Dvina og Volga [1]). Vi have tillige seet, hvorledes Germanernes Urhjem efter al Sandsynlighed maa søges mellem Tschuderne ved Nordiishavet og Skythosarmaterne i det nuværende Syd-Rusland. Rimeligst bliver det saaledes at antage, at Germanerne ogsaa ad disse Veje ere komne over Østersøen til den nordiske Halvø; nogle, nemlig de egentlige Tydskere, sydligere, nogle nordligere; at de først ankomne efterhaanden have arbejdet sig sydefter, og at deres Plads er optagen af senere indkomne; at de omsider fra den yderste Rand (Skandja) af Halvøen atter drog over Søen; at Goter fornemmelig opslog deres Bopæl i den sydligste Deel af Halvøen, paa Øerne og den jydske Halvø; at den egentlige nordgermaniske Afdeling baade kom sidst og nordligst, saaledes at vore Forfædre søgte længst mod Nordvesten, Svi-arne nedsatte sig omkring Mælaren; men at det bliver en Umulighed at sige endog med en nogenlunde Grad af Visshed, om de første Nordmænd kom nordenom Botnhavet, eller om de, følgende Vasdragene mod Nord, gik tilfos langs Iishavets Kyster indtil de fandt Egne skikkede til Bebyggelse. Den sidste Antagelse synes at være den rimeligste. Og saameget er vist, at Nordmændene umuligt kunne have lagt deres Vej gjennem Sveriges, endnu i Middelalderen uopryddede Urskove.

---

[1]) Om Handelsvejene fra Norden til Orienten, se Rasmussen de Orientis commercio cum Russia et Scandinavia medio ævo. De mange arabiske Mynter, som findes i Strøget fra Skaane over Bornholm, Preussen og videre mod det sorte Hav, ere ogsaa talende Beviser for den levende Forbindelse mellem Norden og Østen. Om vore Forfædres Tog til Bjarmeland (ved Dvina) ville vi i det Følgende faa nok at fortælle.

Hvad der endmere bestyrker den her fremsatte Mening, at Germanernes ældste Hjem er at søge i det mellemste Rusland, og at Nordboerne var det sidste germaniske Folk, der forlod dette ældste Hjem, er vore egne og fremmede Historieskriveres Udsagn om de ældste, egentlige **Russer** eller Beboere af det Land, som vore Forfædre kaldte **Gardarike**, Mellemrusland fra den finske Bugt til Volga og de øvrige Dnepr-Egne. Endog i Sagnene fra de tidligste, halvmythiske Tider omtales Beboerne af Gardarike som staaende i den nærmeste Forbindelse med Nordboerne; ældgamle genealogiske Kvad udlede nordiske Fyrstefamiliers Herkomst fra Gardarike [1]), de enkelte Mænd eller Kvinder fra Gardarike, der i den fjerne Oldtid omtales, bære nordiske Navne [2]), og det forudsættes stedse, om det just ikke udtrykkeligt meldes, at Sproget i Gardarike var det samme som i Norden. Tog fra den nordiske Halvøes til Gardarikes Kyst omtales i vore Oldskrifter fra de ældste Tider af ej som sjeldne, men som sædvanlige Foretagender, og Søvejen tversover Østersøen beskrives ej som lang, vanskelig og sjelden benyttet, men af Maaden, hvorpaa den omtales, faar man snarere det Indtryk, at den ansaaes kort, vel bekjendt og saa ofte befaret, at man der ganske følte sig som hjemme. Hertil kommer nu forskjellige, og aldeles paalidelige Vidnesbyrd, om at **Russerne**, det herskende Folk i Gardarike, endnu i det 9de og 10de Aarhundrede e. Chr. talte omtrent samme Sprog som Svenske og Nordmænd. Kort efter at man ved den tydske Kejser Ludvig den Frommes Hof gjennem Christendommens Udbreder Ansgars Mission til Danmark og Sverige havde lært det sidstnævnte Land og dets Folk nærmere at kjende [3]), kom der (i Aaret 839) Gesandter til Kejseren fra den græske Kejser Theophilos, og i Følge med disse Gesandter vare ogsaa nogle Mænd fra Folket **Rhos** (saaledes skrive Byzantinerne altid Russernes Navn), som af deres Fyrste vare sendte til Constantinopel i et venskabeligt Ærende, og nu skulde rejse hjem igjen, men foretrak at gjøre Omvejen gjennem Tydskland fremfor at rejse den Vej, ad hvilken de vare komne, da denne førte dem gjennem Landskaber, beboede af Folk, hvis Grumhed og Voldsomhed de frygtede [4]). Den tydske Kejser fandt imidlertid ved nærmere Undersøgelse, at de var af Sviarnes Folk

---

[1]) Endog i det ældgamle Eddadigt Hyndluljod (St. 15) fortælles om et Giftermaal mellem Halfdan gamle, Stamfaderen for Nordens Fyrsteslægter, og Almveig, Datter af Eymund, der i Snorra-Edda S. 192 siges at være Konge i Holmgaard (Novgorod), aabenbart efter et gammelt Sagn.

[2]) F. Ex. i Hervararsaga: Herlaug, Rollaug.

[3]) Ansgars første Besøg til Sverige skete 831, og allerede noget tidligere havde svenske Gesandter været hos Kejser Ludvig. (Rembert. Vita Ansgarii Cap. 9, 10, jvf. Chron. Corbeiense, ved 831).

[4]) Nemlig Petschenegerne.

(det vil naturligviis her kun sige at han og Tydskerne troede det, fordi de talte samme Sprog), og fattede endog Mistanke mod dem at de vare Speidere[1]). Den græske Kejser Constantin Porphyrogennetus, der omkring 950 skrev vidtløftige Skrifter om Rigets Styrelse, Hofceremoniellet o. a. d., fortæller Meget om Russerne, hvis Hjem han sætter i de øvre Dnepr-Egne (han kjendte naturligviis ikke deres Nordgrændse); han omtaler, hvorledes de, for at komme til det sorte Hav, maatte sejle ned ad Dneperen gjennem de vilde og grumme Petschenegers Land, og nævner ved denne Lejlighed Navnene paa de Fosser, som maatte passeres. Disse Navne anfører han baade, som han siger, paa Russisk og paa Slavisk, med tilføjet græsk Oversættelse; og ligesom de slaviske Navne godt kunne forklares af de gamle Kirkeslaviske og de endnu levende slaviske Sprog, saaledes kunne de saakaldte russiske ligesaagodt forklares af vort Oldsprog[2]). Den paalidelige Forfatter **Ljudbrand** af Ticino, (død 979 som Biskop af Cremona) der selv havde været Gesandt i Constantinopel, og derved faaet Anledning til at indhente Efterretninger om Russerne, af hvilke han vistnok endog selv havde seet enkelte, medens han tillige godt kjendte de i Vest-Europa saa berømte og berygtede **Normanner**, siger paa to Steder i den af ham efterladte „Samtidens Historie", at det Folk, som Grækerne kaldte Russer, af Vesteuropæerne kaldtes Normanner; han beskriver endog det Angreb, som den russiske Storfyrste Ingor eller Igor i Aaret 945 foretog paa Constantinopel, og nævner som Hjemmelsmand sin egen Stiffader og Opdrager, der paa den Tid selv havde opholdt sig i Constantinopel som Gesandt, og med egne Ojne havde seet de russiske Fanger henrettede[3]). Hertil kommer, at de gamle russiske Annaler endnu have opbevaret os Navnene paa de russiske Høvdinger, der afsluttede eller bekræftede saavel den i sidstnævnte Aar 945, som den tidligere, i 912, med den græske Kejser indgaaede Tractat, og disse Navne, ligesom de fleste øvrige russiske Navne fra hiin Tid, ere alle reentnordiske, kun — hvad der ej er at undres over

---

[1]) Se Annales Bertiniani (eg. Prudentius af Troyes) ved 839, Pertz, Monumenta hist. Germ. I. 434.

[2]) Const. Porphyr. de imperio, Cap. 9, jvfr. Kunik, die Berufung der schwedischen Rodsen II. S. 422—444. Constantin skjelner mellem ῥωσιστί (paa Russisk) og σκλαβινιστί (paa Slavisk). En Fos, som hvis slaviske Navn han opgiver ὀστροβουνίπραχ, der efter hans Oversættelse skal betyde τὸ νησίον τοῦ φραγμοῦ, (Fossens Ø), og hvori vi ogsaa gjenkjende de slaviske Ord ostrov (Ø) og prag eller porog (Fos), kalder han paa Rusisk οὐλβορσί d. e. holmfors; en Fos, hvis Navn skal betyde „den bølgende Fos", kalder han paa slavisk βουλνηπράχ af volna, Bølge og prag, paa Russisk βαρουφόρος ɔ: bárufors, Bølgefossen.

[3]) Liutprandi Antapodosis, I, c. II, V, c. 15; Pertz, Monumenta, V. S. 277, 331, jvfr. 353.

— noget forvanskede af den i Sproget ukyndige slaviske Annalist [1]). Lige til ned i det 11te Aarhundrede og maaskee endnu sildigere finde vi Spor af dette nordgermaniske Sprogelement i Rusland, ej alene i Egennavne, men og i andre Benævnelser, og det var først efter at slavisk Sprog og slavisk Nationalitet ogsaa hos det herskende eller russiske Folk havde opslugt den nordiske, at Benævnelsen **Russer** og **Russisk** begyndte at bruges i den Betydning, hvori den nu stedse tages.

Blandt de Folk, der bebo det nuværende Rusland, er der dog eet, som ikke har udstrakt det russiske Navn til de gamle Russers slavisktalende Efterkommere, men endnu stedse skjelner mellem Russer, d. e. nordisk eller nærmest svensk-talende Folk, og Vender, eller de som tale det nuværende russiske eller overhoved et slavisk Sprog. Dette Folk er det tschudiske i dets vestligste Forgreninger i Finland og Estland. Finnerne og Esterne kalde endnu Svenskerne, det nordiske Folk hvormed de staa i nærmest Berørelse, **Ruotsolaine** eller **Rootslane**, ɔ: Russer, medens de kalde Russerne og de øvrige Slaver **Vænelaine** eller **Vænelane**, d. e. Vender. Da Tschuderne fra umindelige Tider stod i Berørelse med Nordgermanerne, maa man antage, at idetmindste Navnet **Ruotsolaine** har været den Benævnelse, ved hvilken de i al denne Tid betegnede dem. Det er derfor ikke at undres over, at flere Ethnographer i de **Roxolaner**, hvilke Strabo og andre sydlandske Forfattere omtale som et sarmatisk Steppefolk i Tanais-Egnene, have troet at gjenkjende hine Ruotsolane, altsaa Nordgermanernes Forfædre, eller en Afdeling af dem. Herimod kan vistnok meget indvendes, men hvad der ikke lader sig bestride, og hvad der for den nærværende Undersøgelse maa ansees tilstrækkeligt, er, at Forfattere efter Folkevandringens Tider virkelig have antaget det samme, og derfor brugt Benævnelsen Roxolaner om de selvsamme nordgermaniske Folk, der i det 9de, 10de og 11te Aarhundrede kaldtes Russer. Det heder saaledes i det geographiske Verk, der sædvanligviis tillægges en unavngiven Forfatter fra Ravenna, og som i Virkeligheden synes at være en Compilation, tildeels efter gotiske Kilder, istandbragt i Løbet af det 7de, 8de og 9de Aarhundrede, at bagenfor Roxolanernes Land ligger den store Ø Gammel-Skythien, der af Jornandes kaldes Scanza og fra hvilken de vestlige Folk ere uddragne, navnlig Goter, Daner og Gepider; ligeledes, at ved Oceanet ligger Roxolanernes, Suarikernes (d. e. de Svenskes, Svearikes Indbyggeres) og Sauromaternes (Sarmaternes) Land, gjennem hvilket

[1]) Nestor, ved Aarene 912 og 945; her forekommer Navne som Karl, Inegeld (Ingjeld), Veremond (Varmund), Rulaf (Rolf), Schigobern (Sigbjørn) o. s. v. Endog i „Rurik, Sineus og Truvor" gjenkjende vi Hrœrekr, Signjútr, Þorvarðr; i Igor, der af Grækerne kaldes I n g o r, Ingvar, i Olga, af Grækerne kaldes Elga, Helga, o. s. v.

Floden Vistula (Weichsel), og en anden ved Navn Lutta, foruden flere andre Floder løbe, og bagenfor hvilket, nedenfor Oceanet, Scanza er beliggende [1]). Og et endnu ældre Exempel paa en saadan Brug af Navnet giver den gotiske Historiskriver Jornandes, hvor han fortæller om Kong Ermanariks Endeligt, thi han siger her udtrykkeligt, at han blev angreben og haardt saaret af de to roxolanske Brødre Sarus og Ammius, der vilde hevne deres Syster Sonilda, som Kongen havde ladet sønderslide af Heste [2]). Man gjenkjender her strax vore gamle Eddasanges Fortælling om Goterkongen Jarmunrek, som saaredes af Jonakers Sønner Sørle og Hamdhir, der vilde hevne deres Halvsyster Svanhild, hvilken Jarmunrek havde ladet søndertræde af Heste. Jonaker omtales i disse Sagn som boende ved Havet langtfra de Egne, hvor Volsungerne boede (Nordtydskland); hans Rige bliver derfor at søge etsteds ved Østersøen, og dog i Goternes Naboskab. At Jornandes har tænkt sig dette Rige som Roxolanernes Land, og Roxolanerne følgelig som Germaner [3]), er efter det her anførte umiskjendeligt.

Vi finde saaledes idetmindste fra det 6te Aarhundrede, og, efter vore egne Oldskrifters Yttringer om Gardarike at dømme, endnu tidligere, eller saa tidligt, som Nordmænd og Sviar nævnes i Norden, et med dem overmaade nær beslægtet Folk under Navnet Russer bosat i den mellemste Deel af det vestlige Rusland, ved de øvre Dnepr-Egne, Ilmen, Ladoga og maaskee det inderste af den finske Bugt. Disse Russer kunne umuligt være komne fra den nordiske Halvø, tvertimod Folkeflytningernes Hovedretning; de maa derfor antages at have været den østenfor Østersøen tilbageblivende Deel af den nordgermaniske Stamme, dens yderste Deel mod Østen, der, eftersom de øvrige Afdelinger drog mod Vest, ogsaa rykkede efter, men ej naaede længer end til de vestligste Egne af Stammens ældre Hjemland østenfor Østersøen. Det kunde endog synes som om deres Fremrykken mod Vest ved indtrufne Omstændigheder har været forsinket, saa at der mellem dem og de sidst over Havet bortdragne Stammebeslægtede opstod et ikke ubetydeligt Mellemrum, der udfyldtes af tschudiske Folk, thi endnu finde vi, som bekjendt, Tschu-

---

[1]) Anonymus Ravennas. I. Cap. 12, IV. Cap. 4.

[2]) Jornandes, de rebus Geticis Cap. 24. Der findes her flere Varianter, som istedetfor Svanilda, Svanibilda (d. e. Svanihilda) og Sanielh; istedetfor Roxolanorum: Rosomonnorum eller Rosomorum.

[3]) At Jornandes's Afskrivere allerede i det 9de eller 10de Aarhundrede ved Roxolanerne tænkte paa Russerne, viser Læsemaaden Rosomonnorum eller Rosomorum. Saxo, der ogsaa beretter om Jarmeriks eller Ermanariks Død, kalder Svanhilds Brødre hellespontiske; men ved Hellespont forstaar han, som vi ovenfor have bemerket, kun Østerleden af Rusland, og har vel her nærmest haft de samme hele ɔ: Sumpe for Øje, der forledede Jornandes til at sætte Erulerne ved Mæotis.

der rundt omkring den finske Bugt, nemlig Finner i Nord, Ingrer inderst i Øst, Ester og Liver i Syd, og man kunde heraf endog fristes til at tro, at vore Oldskrifters Ord om Sejlads til Gardarike blot er at forstaa om en Sejlads enten til de af Russerne senere undertvungne Kystlande eller opad Neva til Ladoga, hvor det egentlige Gardarike i den historiske Tidsalder først tog ved. Men paa den anden Side maa det ej oversees, at den ovennævnte navngivne Geograph sætter sine Roxolaner eller Russer ved Oceanet (Østersøen), og det er ej alene ikke utænkeligt, men ogsaa højst sandsynligt, at der i den lange Tid, inden den paalidelige nordiske Historie begynder, kan have fundet Bevægelser Sted, der kastede tschudiske Stammer mellem Nordboerne og Russerne, og over paa de af disse forhen besatte Kyster. Hvilke disse Bevægelser have været, ville vi senere komme til at omhandle. Her er det for det første tilstrækkeligt at have paaviist, hvorledes de ældste Russer kunne ansees som det yderste østlige Led af den store germaniske Folkerække. Thi da den rimeligste Maade at tænke sig den hele Rækkes Flytning paa er den, at de Led, der boede nærmest Østersøen, først satte over denne, at de nærmest østenfor dem først indtog deres Plads, siden fulgte dem hinsides Havet, og at den hele Række saaledes Led for Led rykkede mod Vesten indtil Russerne omsider standsede da de havde naaet Kysten; faar man derved tillige en anskuelig Forestilling om, hvilke Dele af det nuværende Rusland Germanerne oprindeligt havde inde, og ad hvilken Vej deres Vandring fornemmelig gik. Vi finde paa den Tid, da Germanernes Oldhistorie nogenlunde opklares, Folkerækken fordeelt i Landene fra Rhinen i Vest, over Nordtydskland, Danmark, Norge og Sverige til Egnene om Ladoga, Ilmen og øvre Dnepr i Øst, men vi ane tillige at der var en Tid, da den samme Folkerække optog Strækningen fra den finske Bugt i Vest til Volga-Egnene i Øst. Og i Russernes nordgermaniske Sprog og Nationalitet have vi det bedste Vidnesbyrd om at Nordgermanerne var den Deel af den hele Folkerække, som sidst forlod sit ældre Hjem, medens Sydgermanerne allerede for længe siden vare dragne forud. Enhver Tanke om, at den nordiske Halvø kunde have faaet sin Befolkning fra Syden af, saaledes at Nordmændenes og Sviarnes Forfædre skulde være komne fra Tydskland, med andre Ord at den hele Stammeflytning skulde have fundet Sted i en aldeles modsat Retning af den ovenfor fremstillede, maa saaledes tilbagevises som stridende ej alene mod Sagens Natur, men ogsaa mod alle historiske Vidnesbyrd.

Det kunde ved den første Betragtning synes noget besynderligt, at de første germaniske Vandringshobe skulde være dragne over Søen, og ikke snarere have fulgt Østersøens Kyster. Men foruden at Østersøens Kyster ligesaavel kunde følges nordenom som søndenom, vil man dog ikke, om man end antager Nordboerne udgangne fra Tydskland, kunne undgaa at forudsætte en Sejlads. Og foruden at de oldgermaniske Sagn selv handle om en

Sejlads fra Nord mod Syd, har det ogsaa fra de ældste Tider været et charakteristisk Træk ved de germaniske Nationer, at de, saa ofte de kom i Berørelse med Havet eller sejlbare Søer og Floder, yttrede Lyst til Sejlads og viste sig fortrolig med Skibsbyggeri. Tacitus beskriver allerede Svierne som mægtige ved deres Flaade; endog i den gamle Gudelære spille Skibe (som Skidbladner, Naglfar, Ringhorne), en vigtig Rolle; Sagnene om Udvandringen fra Skandja forudsætte selv Fortrolighed med Søen. Goterne havde aldrig saa snart naaet det sorte Hav, førend vi see dem bygge Fartøjer, hvormed de foretog Plyndringstog til Grækenland og Lilleasien; de gamle Russer sejlede paa deres smaa Fartøjer ned ad Dnepr og derfra lige til Constantinopel. Søen kunde derfor ikke være nogen Hindring for deres Fremtrængen, allermindst Østersøen, hvor Aalands-Archipelaget endog næsten kan siges at danne en Bro, og hvor man paa een Dag idetmindste kan komme saa langt fra Kurlands Kyst, at man har Landkjending af Gulland. Større Vanskeligheder, end ved at antage en Flytning over Østersøen, vil man finde ved at skulle forklare, hvorledes Germanerne til Lands arbejdede sig gjennem de skythosarmatiske Stammer, der opfyldte Egnene mellem deres ældre Hjem og det nuværende Tydskland. Og om man end antager dette muligt, kan man dog ikke undgaa at tænke sig Nordmændenes og Svearnes Vandring som foregaaet enten tversover eller nordenom Østersøen. Thi en nærmere Undersøgelse af Retningen, hvori Norge bebyggedes, viser noksom, hvad der i det Følgende vil sees, at den gik fra Nord mod Syd, ligesom en lignende Undersøgelse med Hensyn til Sverige viser, at det bebyggedes i Retningen fra Øst til Vest. Men kunde to germaniske Folk saaledes komme over eller omkring Østersøen, da kunde de øvrige ogsaa. Det bliver saaledes ej alene meest overeensstemmende med de ældre sydlandske Forfatteres ethnographiske Notitser, og med Germanernes egne Oldsagn, men ogsaa i og for sig selv rimeligst at Germanernes første Indvandring til vestlige Egne er skeet paa den ovenfor udviklede Maade og i den ovenfor skildrede Retning, nemlig først over Østersøen til den nordiske Halvø, derfra videre til Tydskland.

Vi have forfulgt Germanerne opad til deres ældste Hjem i det nuværende Mellemrusland, og have bragt det til nogenlunde Vished, at de i en fjern Oldtid, idetmindste mere end 3—400 Aar for Chr., have begyndt deres Udvandring derfra mod Vesten, over Østersøen. Men om Aarsagen til denne Udvandring kunne vi intet andet sige, end at den, som de øvrige Udvandringer, maa have haft sin Grund i Bevægelser i det fjerne Østen, om hvilke Historien tier. At Perserkongen Darius Hystaspis's Tog mod Skytherne henved 500 f. Chr. kan have bidraget dertil, — hvilket flere have gjettet paa — kan i og for sig ikke kaldes usandsynligt, ligesom vel overhoved de ældste akhæmeniske Kongers Erobringstog til Landene østenfor det kaspiske

Hav ikke kunne have undladt at frembringe Bevægelser, der forplantede sig fra Folk til Folk og omsider naaede fjernere Egne, hvis Beboere hverken kjendte Perserne eller kjendtes af dem. Men yderligere Granskninger i denne Materie vilde føre os for langt fra hvad der her er Hovedsagen. Vi standse ved Visheden om, hvor Germanernes ældste Hjem er at søge, uden at opholde os ved at eftergranske de Aarsager, der drev dem derfra.

9. De germaniske Folks Navn i Almindelighed, og vore Forfædres i Særdeleshed.

Vi have allerede forhen bemerket, at vort Fædrelands Navn, oprindelig, Norðrvegr, siden Norvegr, d. e. den nordlige Vej, knytter sig til Nordmændene og tilhører deres Sprog. Omvendt kunde man ogsaa sige, at Nordmændenes Navn knytter sig til Norges, thi ligesom dette betyder „den nordlige Vej", saaledes betyder hint kun „Mænd fra Norden", eller „Mænd boende mod Norden". Da Rækken af de enkelte germaniske Folk i deres ældste Hjem snarere synes at have strakt sig fra Ost mod Vest, end fra Nord mod Syd; da der saaledes vanskelig synes at kunne have været Tale om Nordmænd allerede i Osten; da man endnu mindre kan tænke sig nogen Overførelse af Landskabsnavnet Norvegr fra Folkets tidligere til dets senere Opholdssted, da endelig baade Landets og Nationens Navn aabenbart ere opstaaede paa een Gang, og paa det nøjeste passe til vort Fædrelands Beliggenhed i Forhold til de øvrige germaniske Lande, saa bliver det klart, hvad vi ogsaa ovenfor (S. 6.) have yttret med Hensyn til Folkenavnet, at ingen af Navnene ere ældre end Indvandringen, og at vore Forfædre i Urhjemmet enten maa have haft et andet Navn eller have været regnede under en eller anden af de øvrige nordgermaniske Stammer. Hvad Svearne eller de Svenske angaar, kjender man endnu ikke ret Betydningen af deres Navn, heller ikke synes der i dette (oprindelig Sviþar, gotisk Sviþans, tydsk **Schweden**) at ligge nogen bestemt Antydning af geographisk Beliggenhed. Men vi erfare derimod af den foromtalte Benævnelse **Ruotsolaine** eller **Rootslane**, hvormed de betegnes af de tschudiske Folk, at de i en fjernere Fortid maa have været anseede som en Underafdeling af de ældste Russer. Disses Navn, der af den græske og arabiske Form Rôs, den tschudiske Ruots, Roots, Ruotti, kan skjønnes oprindelig at have lydt Ródsi eller at have indeholdt Stammeordet Ród, synes saaledes at have betydet „Talende", thi af Stammen ród har man det gotiske ródjan og det oldnorske ræða, der begge betyde „at tale". At et Folk i den raa Oldtid benævnte sig saaledes i Sammenligning med forskjelligttalende Folk, er ej alene i sig selv højst rimeligt, men bestyrkes desuden af Exempler paa lignende Benævnelser hos andre Folk. Hos de fleste slaviske Stammer, der

have staaet i Berørelse med Tydskerne, finde vi saaledes at de kalde disse **Njemzi**, d. e. stumme, fordi de talte et forskjelligt Sprog; sig selv maa de følgelig engang have kaldt „talende". Den græske Benævnelse „Barbaros" er rimeligviis ogsaa oprindelig bleven til for at betegne det fremmede, uforstaaelige i andre Nationers Sprog. Men kan det først antages, at Navnet Rós, Róds eller Róþs har haft en saa omfattende Betydning, er det ogsaa heel rimeligt, at vore Forfædre, saalænge de endnu opholdt sig i Østen, henregnedes derunder. Paa denne Maade bliver Rós eller Róþs det ældre Fællesnavn baade for Nordmænd og Sviar. Den egentlige Betydning af disse sidstes Navn har det, som ovenfor bemerket, hidtil ikke lykkets at opdage. Derimod er det tydeligt, at deres nærmeste Nabofolk, **Gauterne** eller **Gøterne**, udledede sit Navn af Ordet Gautr (ↄ: Herre), hvilket igjen kommer af Ordet gjóta, (gyde, lade udstromme, skabe) og oprindelig vel betegner „en Skaber"; af det samme Ord gjóta kommer ogsaa det store og mægtige **Goterfolks** Navn; gotinn, got. gutans, betyder „gydt eller, udstrommet, skabt", og Gotar eller Gutans betyder derfor vel egentlig „skabte Væsener", Mennesker. **Danernes** Navn udledes vel nærmest af et Ord, beslægtet med det gammel-indiske dhâ (at sætte, ordne), og betegner følgelig „Oprettere af Riger", Byggere af Huse, eller Ordnere af Statssamfund. De tre her opregnede Navne indeholde saaledes almindelige Benævnelser, og antyde et Indbegreb af mindre Folkeafdelinger. Desto mindre Rimelighed bliver der for, at der nogensinde fandtes en blandt Folkene selv almindelig anvendt Fællesbetegnelse for alle de germaniske Stammer. Thi Navnet „Germaner" er, hvad Tacitus oplyser, opstaaet blandt Gallerne [1]), og den Benævnelse „Tydsk", diutisc, þeódisc, deutsch, hvilken siden blev Fællesnavnet for Sydgermanernes Sprog, synes ikke at være kommen i Brug forend i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede [2]), og da nærmest som Modsætning mod Latinen, eftersom den er dannet af diut (Folk), gotisk þiuda, vort þjóð, og det dermed beslægtede diutan, tyde, oldn. þýða (egentlig gjøre forstaaelig for Folket); diutisca vil altsaa kun sige „Folkesproget", modsat de Lærdes eller Gejstlighedens Sprog, og diutan, at oversætte i dette Sprog, aldeles ligesom man i Italien kaldte det italienske Folkesprog volgare modsat Latinen, og at oversætte i dette Folkesprog volgarizzare [3]). Noget Fælles-Navn synes saaledes de ældste germani-

---

[1]) Tac. Germ. Cap. 2.

[2]) Nemlig i et Diplom af 813, s. Rühs, Erläuterungen der 10 ersten Kapitel der Schrift des Tacitus uber Deutschland. S. 103—107.

[3]) Dette bestyrkes ogsaa deraf, at Vulfila oversætter Ordet ἐθνικῶς (hedensk) i Brevet til Galaterne II. 14 med þiudiskó; som Fællesnavn for den hele Stamme passer Ordet altsaa ikke, saameget mindre som det allerede tidligt anvendtes af vore Forfædre udelukkende om Sydgermanerne.

ske Folk ikke at have været sig bevidst, med mindre man som et saadant vil regne Ordet Menn: Mænd, Mennesker, hvis mere særegne Brug som Folkenavn baade antydes ved den Maade, paa hvilken vore Forfædre undertiden anvendte Sammensætningen Mannheimr (Menneskehjemmet) [1]), og ved hiint af Tacitus opbevarede Oldsagn, der lader Germanernes tre Hovedafdelinger nedstamme fra ligesaamange Sønner af **Mann**, der igjen var Søn af Guddommen (Tuisco, d. e. Tivisk) [2]). Om disse tre Hovedafdelinger, Ingæverne eller Ingvierne, Istæverne og Herminerne, have vi allerede forhen talt [3]). Naar man af Sammenligningen mellem Tacitus og Plinius erfarer, at Istæverne var de vestligste, ved Rhinen boende Germaner, Herminerne de, der boede inde i Landet, mod Syd og Sydøst, og Ingvierne de øvrige, der boede mod Norden, nødes man til at lade den Tanke fare, der ellers ligger temmelig nær, at de gamle Germaner ved hine tre Afdelinger kunde have tænkt sig egentlige Tydsker, Goter og Nordgermaner. Man seer nemlig, at de ikke have haft nogen saadan Inddeling for Øje og ej engang været sig den bevidst. Sagnet er desuden aabenbar tydsk eller sydgermanisk; det er ukjendt i vor Mythologi, det vedkommer saaledes kun de sydgermaniske Nationer i videste Forstand, Goterne derunder iberegnede. Men da disse, eller den Hovedafdeling til hvilken de hørte, boede temmelig langt op mod Norden, og vistnok længere end Tydskernes geographiske Kundskab strakte sig, henførte man alle Nordboer uden Forskjel under Ingviernes Navn.

10. Goterne og den gotiske Kulturperiode i Norden. Gauter, Daner o. fl.

Det er en bekjendt Sag, at de germaniske Nationer længe før Christendommens Indførelse var i Besiddelse af en Bogstavskrift, som de kaldte **Runer** (ɔ: Hemmeligheder), og derfor vel ikke kjendtes af alle og enhver, men kun af Presterne eller de fornemste. Der gives endnu en Mængde Rune-Mindesmerker fra Oldtiden. Ved nærmere Undersøgelse af disse viser det sig, at der var to Slags Runeskrift, en simplere, der udelukkende tilhører Nordgermanerne, og en mere uddannet og indviklet, som man med

---

[1]) F. Ex. i Eivind Skaldaspilders Háleygjatal, hvor det heder at Odin og Skade fik Sønnen Seming, da de boede i „Mannheime" (Yngl. Saga Cap. 9).

[2]) Tuisco, Tiusco, er det med latinsk Endelse forsynede Tivisk, af Tius, Krigsguden, oldn. Týr, der ogsaa bruges i Betydningen „Herre".

[3]) Sagnet maa være saaledes at forstaa, at man har tillagt Mann's tre Sønner de Navne, som laa til Grund for Folkeafdelingernes Navne; af hine tre Navne øjner man let Ingvja, det nordiske Ingvi eller Yngvi, og Ermana (Jordkredsen), oldn. jörmun, eller et deraf dannet mandligt Navn; derimod har man ikke kunnet opdage, hvad der ligger til Grund for Istævones.

Rette kalder den gotiske, fordi den Indskrift, hvori den forekommer i sin største Reenhed og Simpelhed, nemlig paa et i Aaret 1734 i Sønderjylland fundet, ældgammelt Guldhorn, er forfattet i det samme Sprog, hvori Vulfilas gotiske Bibeloversættelse er skreven [1]). I det af Vulfila brugte gotiske Alfabet gjenkjende vi ogsaa flere Bogstaver fra Rune-Alfabetet. Indskrifter med dette Slags Runer have hidtil ej været fundne sondenfor Elben; i størst Mængde forefindes de i det nuværende Danmark og det sydlige Sverige, hvilket vidner om at disse Egne var deres rette Hjem; de brugtes ogsaa af Angelsaxerne i England, der saaledes maa have medbragt dem fra deres ældre Opholdssteder i de nuværende danske Lande, og de have, skjønt i et ringe Antal, været fundne i Kyst-Egnene ved Kattegattet og Skagerraket lige ind i det sydligste af Norge, endog i det nu saakaldte Nedre Thelemarken, og langs Østersøens Kyster lige ind i Upland i det egentlige Sverige. Naar man hermed sammenholder, at Danmark lige ned i det 9de Aarhundrede kaldtes Gotland [2]), og det af Jornandes opbevarede Sagn om Gotiskandja og Gepidernes Ophold paa de saakaldte Weichsel-Øer, der i Virkelighed ikke ere andre end de danske Øer, faar man den bestemteste Forestilling om Danmark og Sydsverige som Goterfolkets fornemste Sæde. Og hine Indskrifter i gotiske Runer vise nogenlunde, hvorledes Goterne eller idetmindste den gotiske Kultur har spredt sig fra Hovedsædet. Thi da disse Indskrifter ikke alle ere i det rene gotiske Sprog, men de engelske i angelsaxisk, de blekingske og svenske endog tildeels uforstaaelige, bære de tillige et Vidnesbyrd om, at det ej alene var Goterne, men ogsaa de nærmest disse boende og med dem beslægtede Folk, som af dem havde lært at kjende og bruge disse Runer, ligesom ogsaa den Omstændighed, at Bogstavsystemet i de angelsaxiske og ikke reengotiske Indskrifter er mere kunstlet og uddannet, end i den reengotiske Guldhorn-Indskrift, vidner om, at hine ere yngre, og at den gotiske Kultur inden Norden selv maa have haft en temmelig lang Udviklingsperiode [3]). Da Bogstav-Skriften i Hedendommen stod i den nærmeste Forbindelse med Religionen og Gudsdyrkelsen, kan man ikke vel antage, at Goternes Nabofolk optog deres Runeskrift uden tillige at staa i et nærmere Slægtskabs- og Afhængigheds-forhold til dem, eller uden idetmindste at være forenede med dem om en fælles særegen Nationalkultus. Der mangler heller ikke paa historiske Vidnesbyrd om Goternes Overmagt ogsaa i Norden selv. Vi have allerede omtalt de Erobringer, Jornandes tillægger Ermanarik, Erobringer,

[1]) Se Annaler for nordisk Oldk. og Historie, 1847. S. 327—352, 389.

[2]) Se fornemmelig Skálda i Snorra Edda, Cap. 43.

[3]) Se herom Annaler for nord. Oldkyndighed og Historie, 1848, S. 274—282. Om de blekingske Mindesmerker se især Worsaaes Hovedskrift under denne Titel.

der synes at have strakt sig til alle Landene omkring Østersøen [1]), hvad ogsaa Saxos Beretning om Jarmerik bekræfter. — Om et Fællesskab i Nationalkultus taler allerede Tacitus, hvor han fortæller at hine 7 Nationer ved Oceanet, blandt hvilke **Anglerne**, var fælles om Gudinden Nerthus's Helligdom paa en Ø i Oceanet. Ej alene Navnet **Nerthus's** reengotiske Form, men ogsaa den Omstændighed, at hendes tildækkede Tempelvogn i det gotiske Sprog maatte kaldes hleiþra, hvilket netop er Navnet paa det Sted i Sjæland [2]), hvor den bekjendte Nationalhelligdom og Kongeresidens var i den allerældste Tid, foruden en Mængde andre Grunde, som vi i det følgende ville komme til at berøre, viser noksom, at hiin af Tacitus omtalte Ø i Oceanet ikke kan være nogen anden end Sjæland, hvor Goterne paa den Tid havde deres Hjem, og hvorfra de saaledes upaatvivlelig, som Nationalhelligdommens Besiddere, udøvede en vis Indflydelse ej alene paa de Nationer, Tacitus nævner [3]), der alle maa være at søge i det nuværende Sønderjylland, Holsten og Meklenburg, men ogsaa paa de nordenfor boende Folk, hvis efterladte Indskrifter med gotiske Runer vidne om, at de have hørt til den gotiske Kulturs Kreds.

Blandt disse Folk er det især**d**elesbed **Gauterne** og **Danerne**, som for Norges Historie blive af Interesse. Gauterne finde vi ligefra de ældste Tider som Norges umiddelbare Nabofolk ved den Elv, der lige indtil vore Dage har sit Navn efter dem, nemlig Gaut- eller Gøta-Elven [4]). Efter deres Navn at dømme, maa de have været nærbeslægtede med Goterne der tillige vare deres nærmeste Naboer mod Syd. Vistnok ere de nuværende Gauter eller Gøter fuldkommen nordiske Folk, og de Prøver, vi besidde af deres Sprog langt tilbage i Middelalderen (i Østgøta- og Vestgøta-Loven), ere ligeledes affattede i en egte nordisk Mundart; men desuagtet kunne de, et heelt eller halft Aartusende tidligere, have staaet Goterne nærmere, thi det gotiske Sprog selv fjerner sig saa lidet fra de nordiske, at et Par Aarhundreders Paavirkning af og Blanding med nordiske Elementer maatte være tilstrækkelig til at give det et nordisk Præg. Derpaa tjener ogsaa Sproget paa Øen Gotland eller Gulland til Exempel; thi

---

[1]) Jornandes Cap. 23, nævner foruden Merer og Morder, og andre sarmatiske Folk, ogsaa Roger (Ruger), Thjuder (man maa tænke paa Thjod eller Thy i Jylland), o. a.

[2]) Nemlig Lejre, forhen Hleidr. Ordet hleiþra bruges af Vulfila til at oversætte det græske σκηνή, der ellers just er Udtrykket for en tjeldet Vogn.

[3]) Blandt de 7 Folkeslag nævnes ogsaa Aviones d. e. Øboere, af Avi, en Ø. Reudigni maatte i got. Form blive Riudingós, oldn. Rjóðingar, Beboere af opryddede Skovegne, maaskee de samme som Prokops Rutiklier. Varini ere Varnerne.

[4]) Gautar er den oprindelige, Gøtar den svenske Form, hvorfor de ogsaa nu kaldes Gøter og Elven Gøtaelven.

denne Ø's Indbyggere, der endnu stedse kalde sig **Gutar** eller **Gotar**, og som upaatvivlelig ere lige nedstammende Efterkommere af Øens ældste gotiske Beboere, tale nu en nordisk Mundart, i hvilken vistnok mange Særegenheder og Levninger fra Gotisken give sig tilkjende, men ej i den Grad, at de kunne betage den dens nordiske Charakter [1]). Overhoved laa alle germaniske Sprog eller rettere Mundarter hinanden i hine fjerne Tider saa nær, at der vistnok skulde meget lidet til for at drage den ene over i den anden. Det nordiske Element var endnu ikke blevet det herskende paa Halvøen, Magten var da endnu hos det gotiske.

Gauterne omtales allerede af Prokop som et talrigt Folk [2]). Anledningen til at han omtaler det, er Erulernes merkelige Tilbagetog til Norden. Efterat være komne til Varnerne (i det Meklenburgske), droge de, som vi have seet, fra dem til Danernes Nationer, og da de her havde naaet Oceanet, nedsatte de sig blandt Gauterne. Hos Jornandes hede Gauterne Gautigoth, rimeligviis en Fordrejelse af Gautþióð, Gautefolket, han kalder dem et raskt, krigersk Folk [3]). Ogsaa Angelsaxerne omtale Gauterne (Geátas) meget i deres Oldkvad, af hvilke eet, det ypperste angelsaxiske Digt, der er os levnet, besynger den gautske Helt Beowulfs Bedrifter. Gauterne eller Gøterne have fra den første Tid, vi lære dem at kjende og indtil vore Dage, beboet Egnene nærmest søndenfor de store Skov- og Højdestrækninger, der tilligemed de store Søer Væneren, Vetteren og Hjelmaren adskille det sydlige Sverige fra det nordlige eller de egentlige **Sviars** Land. De have tillige stedse dannet to store Hovedafdelinger, de østlige, **Østgauterne**, og de vestlige eller **Vestgauterne**, adskilte fra hinanden ved Skovstrækninger, der i Fortiden vare større og tættere end nu; Østgauterne nærmere Østersøen, især omkring Motala-Strømmen, Vestgauterne nærmere Væneren, Gøta-Elven og Skagerrakket. Det er disse Vest-Gauter, om hvilke det nysnævnte Beowulf-Digt fornemmelig handler; det kalder dem Sø-Gauterne eller Vejrgauterne (Sægeátas eller Vedergeátas), og beskriver dem som raske Krigere og flinke Sømænd. De ovennævnte Indskrifter med gotiske Runer, som findes ej alene i det nuværende Vestergotland, men ogsaa i de Dele af det sydlige Norge, der

---

[1]) Se Säve, om Gottlands Mundart i dansk Historisk Tidsskrift 4de. B. — Den Gotland synes at have været det Land, der i de oldhistoriske Sagaer kaldes Eygotland, se især Segubrot Cap. 2, der lader Aud drage fra Sælund (Sjæland) over Eygotland til Gardarike. Gulland synes især, efter de forefundne Mynters Mængde at dømme, at have været Hovedpunktet for Nordens Forbindelse med Østen. Se Worsaae: Danmarks Oldtid, S. 54.

[2]) ἔϑνος πολυάνϑρωπον, Prokop. Got. Kr. II. 15.

[3]) Jorn. Cap. 3. Gautigoth, acre hominum genus et ad bella promtissimum. Han nævner ogsaa Ostrogothæ, hvorunder han maaskee forstaar Østergøterne, imidlertid kan det nok være, at han ved dem har tænkt sig, eller rettere at hans Hjemmelsmand har meent Ø-Goterne paa Gulland.

omgive Skagerrakkets indre Krog, vidne om at gotisk Indflydelse, følgelig ogsaa gautsk Befolkning, i sin Tid maa have strakt sig langs Bohuuslens og det nuværende Smaalenenes Kyst, hiinsides Christianiafjorden, hvis ydre Deel endog i et norsk Kvad fra det 9de Aarhundrede kaldes „den gautske Vove". Langt op i Landet synes imidlertid denne Befolkning ej at have naaet. Men vist bliver det imidlertid, at den sydøstlige Deel af Norge i hine fjerne, før den egentlige norske Historie liggende Tider, laa indenfor den Kreds, hvor gotisk Kultur var den herskende.

Danerne nævnes allerførst af fremmede Skribenter fra det 6te Aarhundrede e. Chr. Jornandes omtaler dem blandt Skandja's Folk, og lægger til, at det var dem, der uddreve Erulerne fra deres Hjem [1]). Hvorledes Prokop lader Erulerne paa deres Vandring mod Norden træffe Danerne ved Oceanet, og fra dem sejle over til Gauterne i Thule, have vi ovenfor berørt. Prokop omtaler dem her som bestaaende af flere Folkefærd [2]). Erulernes Tilbagetog falder i Slutningen af det 5te Aarhundrede [3]); deres Uddrivelse fra Hjemmet maa saaledes have foregaaet endnu tidligere; og Danernes Hjem maa dengang endnu have været paa den nordiske Halvø, i Gauternes Nærhed. Anastasius fra Sinai, Patriarch i Antiochia mod Slutningen af det 6te Aarhundrede, omtaler Goterne og Danerne som Beboere af de nordlige Landskaber, hvilke de Gamle under eet plejede at kalde Skythien [4]). Her see vi saaledes allerede Goter og Danske stillede sammen. En dansk Konge, ved Navn Chochilaik (Hugleik), foretog ifølge de frankiske Skribenter i Aaret 515 et Søkrigstog mod det frankiske Rige, hvor han plyndrede det attuariske eller hatvariske Distrikt (nærved det nuværende Nimwegen), men blev angreben og fældet af den austrasiske Konge Theoderiks Søn Theodebert [5]). Til denne Begivenhed hentydes der ofte i det ovennævnte angelsaxiske Beowulf-Digt, men Chochilaik eller Hugleik (efter den angelsaxiske Form Hygelác), er der Gauternes Konge og Beowulfs Herre og Forgænger. Derimod nævner Digtet Danerne selv som et mægtigt, af flere Afdelinger, (Nord-, Syd-, Øst- og Vest-Daner) bestaaende

---

[1]) Stedet er ikke ganske tydeligt. Det lyder saaledes: Suethidi, Cogeni (eller cogniti) in hac gente (nemlig Skandja's) reliquis corpore eminentiores, quamvis et Dani ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerunt, qui inter omnes Scandjæ nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum. Man seer ikke, om Ordene ex ipsorum stirpe gaar paa Suethidi eller paa Skandjas Folk i Almindelighed.

[2]) Prokop har nemlig Fleertallet Δανῶν τὰ ἔθνη.

[3]) Nemlig paa Kejser Anastasius's Tid, ved 491, ifølge det foranførte Sted hos Prokop.

[4]) Grimm, Gesch. der deutschen Sprache S. 731.

[5]) Gregorius af Tours, hos Bouquet, II. p. 181; gesta regum Francorum, sammesteds II, 555.

Folk, en Dags Sejlads fra Gauternes Land; som Danernes Hjem nævnes især **Scedenieg** (den ansels. Form for Skandinavi, Skaane), og Danerne selv kaldes ofte **Hræder** eller **Hreder**, en Benævnelse, der synes at have været egen for den fornemste Stamme af Goterne[1]), efter hvilken ogsaa Danmark selv efter vore egne Oldskrifters Vidnesbyrd kaldtes **Reidgotland** (eg. Hredgotland). Af alt dette aabenbarer sig saaledes den nøjeste Forbindelse mellem de ældste Daner og Goterne, eller snarere en Sammensmeltning af dem begge. Vi finde derfor ogsaa den gotiske Nationalhelligdom i Hleidra eller Lejre, og følgelig vel ogsaa den gotiske Kultur, vedligeholdt i Danmark under de berømte og i vore Oldskrifter saa meget omtalte danske Konger af den saakaldte Skjoldunge-Æt, eller, som de og benævnes, Hleidrekongerne, ja endog efter deres Dynasties Ophør næsten lige til Christendommens Indførelse. Da imidlertid Danerne, om de end hørte til den gotiske Kulturkreds og maaskee kunde regnes til Goterne i videst Forstand, dog ikke selv oprindelig vare Goter, maa man antage, at de efterhaanden have rykket sydefter og udfyldt de Huller i Befolkningen, som ved Goternes idelige Udvandringer til Syden nødvendigviis maatte opstaa. Man behøver her ikke at tænke paa nogen voldsom Undertvingelse eller Fordrivelse; en saadan vilde ikke engang kunne bestaa med Goternavnets, Goterkulturens og Goter-Gudsdyrkelsens Vedligeholdelse. Gradeviis og umerkeligt have Danerne rykket sydefter fra Gautland, blandet sig mellem Goterne og indtaget deres Plads. Men imidlertid maatte dog Sproget efterhaanden forandre sig, og man finder derfor virkelig Spor af baade en reengotisk, og en halv gotisk eller rettere dansk-gotisk Periode i Danmark. Til den første hører den ovenfor omtalte Guldhorn-Indskrift; til det sidste de mere kunstlede gotiske Rune-Indskrifter; det er denne, i hvilken vore Sagaers Fortællinger om Hleidrekongerne spille. Den første vedkommer ikke Norge; den sidste derimod griber ikke ubetydeligt ind i Norges og hele Nordens Oldhistorie.

Ved Siden af Gauter og Daner nævne Folkevandrings-Forfatterne ogsaa andre mindre talrige Folk, der umiskjendeligt have tilhørt den gotiske Kulturs-Kreds. Blandt disse ere især **Erulerne** eller **Herulerne** merkelige. Vi have seet, hvorledes Jornandes beretter, at de i sin Tid vare blevne fordrevne af Danerne, medens han dog senere, forvexlende Tanais med Gøta-Elven, lader dem faa Navnet Heruler fordi de boede ved de Mæotiske Sumpe. Han beskriver dem som letbevæbnede, meget hurtige og krigerske, men fortæller at de desuagtet bleve undertvungne af Ermanarik. Ogsaa Prokop beskriver dem som krigerske, raske og letbevæbnede. Man finder dem snart som romerske Hjelpetropper langt i Østen, snart som

[1]) I den saakaldte Vidsidhs-Sang kaldes Ermanarik (Eormanrik) baade Hredkonge og Goterkonge. Se forøvrigt nedenfor, S. 59.

herjende Krigerskarer i Tydskland og Gallien, ja endog som Fribyttere til Søs langs Vest-Europas Kyster i det 4de Aarhundrede. Med Rugerkongen Odoachar (Audvakr) var der Eruler og Skirer i Følge, da han 476 underkastede sig Italien og omstyrtede det vestromerske Kejserdømme. Fra Theodorik, Østgoternes Konge, har man endnu to af Cassiodor forfattede Breve til en Eruler-Konge, hvorved han opfordrer ham med andre germaniske Fyrster til at tiltræde et Forbund mod den frankiske Konge Hlodevig, og erklærer ham „more gentium“ (det vil her sige paa tydsk Viis) for sin Søn, ved at skjænke ham Heste, Sverd og Skjolde[1]). Erulerne havde paa denne Tid ogsaa underkastet sig Langobarderne, men desuagtet kom de i en ny Krig med dette Folk. Prokop siger at de af Overmod tvang deres Konge Rodulf til at bekrige Langobarderne; efter de langobardiske Sagn var Grunden til Krigen paa Langobardernes Side[2]). Erulerne bleve slagne, deres Konge faldt, og de deelte sig i to Hobe, af hvilke den ene efter lang Omflakken nedsatte sig paa romersk Gebet, den anden foretog den allerede ovenfor omtalte Vandring til Skandinavien, hvor de nedsatte sig blandt Gauterne. Den sydlige Afdeling af Erulerne var Romerne til stort Bryderi formedelst deres Urolighed. Under Justinians Regjering faldt det dem ind, ingen Konge at ville have, og de dræbte derfor deres Konge, Ochon; siden besluttede de at udbede sig en Konge fra deres Brødre i Norden, og sendte derfor Mænd til dem i dette Ærende. Men førend Udsendingerne kom tilbage, faldt det dem ind, at de dog ogsaa burde have adspurgt Kejseren; de anmodede ham virkelig om at give dem en Konge, og han sendte Svartva, en af deres egne Landsmænd, der opholdt sig ved hans Hof. Men kort efter kom ogsaa Udsendingerne fra Norden med en Konge ved Navn Todasios, der ledsagedes af sin Broder Aordos og en udvalgt Krigerskare. Svartva maatte flygte til Constantinopel, men Todasios og den største Deel af Erulerne tog, af Frygt for Justinians Vrede, sin Tilflugt til Gepiderne, i Forbund med hvilke de kæmpede mod Romerne og Langobarder. De nævnes senere nu og da blandt Hjelpetropperne i den romerske Hær, indtil de omsider forsvinde. Da man i Erulernes Navn tydeligt gjenkjender det oldgermaniske Ord Erl eller Erls (angelsaxisk eorl, oldn. jarl), der oprindelig kun betegner „en Kriger af høj Byrd“, opklares paa den Maade det Gaadefulde i deres samtidige Fremtræden paa forskjellige Steder[3]); de var ikke oprindelig et Folk, men Skarer af

---

[1]) Cassiodor. Varia III. 3, IV. 2.

[2]) Paul Diac. I. 20.

[3]) Jornandes's Udtryk „qui inter omnes Scandjæ nationes nomen sibi ob nimiam proceritatem affectant præcipuum“ kan ifølge Contexten ej henføres til Danerne, men maa forstaaes om Erulerne, og denne „proceritas“ der be-

Krigere, der, rimeligviis til forskjellige Tider, maaskee endog Aar efter Aar, droge ud fra Norden, for at vinde Hæder og Bytte i Syden, og neppe engang tilhørte et enkelt af de skandiske Folk, men flere, dog, som det synes, fornemmelig Gauterne og dem, der boede dem nærmest, saaledes vel ogsaa Danerne [1]). En anden Sag var, at de i Syden, omgivne af Fremmede, sluttede sig nærmere sammen og omsider kom til at danne etslags Folk. At de deels ingen Konge vilde taale, deels gjorde saamange Omstændigheder med at skaffe sig en Konge, kan alene forklares af deres Ættestolthed, thi som „Jarler" kunde de ej være bekjendte at lyde hvilkensomhelst, men kun en Mand af den allerhøjeste Byrd [2]). At Skirer og Ruger ofte nævnes sammen med Erulerne, grunder sig neppe paa et Tilfælde, men derimod paa et virkeligt Naboskab i Oldtiden. Hvorledes Navnene **Skiringssal** og **Ryger** eller **Roger** i det sydlige Norge henleder Tanken paa en Sammenhæng mellem dem og de nysnævnte Nationer, have vi allerede antydet, og ville vi i det Følgende nærmere komme til at omhandle.

Det staar endelig tilbage at tale om **Anglerne**, der som Englændernes Stamfædre have erhvervet en saa overordentlig verdenshistorisk Betydning. Hvorledes de i Følge med Saxer og Jyder (Jótar) i det 5te og 6te Aarhundrede satte over til Britannien og underkastede sig England, er

---

rettigede dem til et „nomen præcipuum" kan neppe tages i anden Betydning end Fornemhed, Højbyrdighed, der ogsaa aabenbarede sig i deres ydre Fremtræden, deres smukke og velvoxne Legemer. Jvfr. hermed „Rigsmaals" Udtryk om Jarlen.

[1]) Det er forhen omtalt, at Odoachar, det vestromerske Riges Omstyrter, havde Eruler og Skirer i sit Følge. Udtrykkene herom ere forskjellige. Jornandes kalder ham i sit Skrift de regnorum successione en Ruger, førende Skarer af Turcilinger, Skirer og Eruler med sig, medens han i sin Goterhistorie kalder ham Turcilingernes Konge, havende i sit Følge Skirer og Eruler m. m. (Cap. 46). En anonym Forfatter siger, at han kom med Skirer og Eruler (Anon. Vales. 662, 665); en anden, at han kom med Erulerne, understøttet af Turcilingernes og Skirernes Hjelpetropper. Paulus Diac. siger, at han samlede en Hær af de Folk, der stode under hans Herredømme, nemlig Turcilinger, Eruler og en Deel af Rugerne, hvilke han alt længe havde behersket. Det synes altsaa, som om han ogsaa regnedes blandt Erulerne, medens man dog slet ikke er ganske paa det rene med, hvilken Nation han tilhørte: en Bestyrkelse paa hvad vi her ovenfor have antaget om Erulernes Herkomst.

[2]) Det gamle Eddadigt Rigsmál, der allegorisk fremstiller Stændernes Oprindelse sætter netop „Jarl" som Navnet for den fornemste Samfundsklasse, fra hvilken Kongen stammede. Jarlen skildres som smukkere og mere velvoxen, end de øvrige, og Krigerhaandværket som hans Hovedsyssel. Merkeligt nok, omtaler dette Digt Danr, hvilken Sagnet tillægger Danerigets Oprettelse; dette minder paa en paafaldende Maade om Erulernes Forhold til Danerne hos Jornandes.

bekjendt nok, saavelsom at Landet og Sproget efter dem har faaet sit Navn. Da Tacitus nævner dem som et af de Folk, der havde Deel i Nerthus's Helligdom, følger allerede heraf, at de allerede paa hans Tid maa have boet i Nærheden af Havet, d. e. Østersøen. Og den berømte Beda, selv en Angler, fød ikke stort over 100 Aar efter at de sidste angliske Riger i England oprettedes, siger udtrykkeligt, at de før Udvandringen boede mellem Jyderne og Saxerne, det vil altsaa sige i det nuværende Sønderjylland. Dette Udsagn bestyrkes ogsaa af senere, men ikke derfor mindre troværdige engelske Forfatteres Vidnesbyrd [1]). Prokop nævner ligeledes „Angilerne" som Beboere af „Brittia", under hvilket han neppe kan forstaa noget andet Landskab end den jydske Halvø, og som han selv skjelner fra Britannia [2]). Ptolemæos omtaler derimod ikke Anglerne ved Havet, eller paa den kimbriske Halvø, men sætter de saakaldte sveviske Angiler eller angiliske Svever ved Mellem-Elben, omtrent i Egnene omkring Saale-Floden, ligesom der ogsaa fra Karl den Stores Tid findes en gammel Lov med Titel: „Anglernes og Warnernes, d. e. Thüringernes Lov" [3]). Men ved Ptolemæos er det at merke, at han ikke sjelden opregner en Mængde enkelte Herreds- og Bygde-Navne, medens han undlader at omtale de mere omfattende Folkenavne, og det er derfor meget sandsynligt, at flere af de saakaldte Folk, han nævner paa den kimbriske Halvø, kun ere Underafdelinger af de egentlige Angler, og at derimod de sveviske Angler, eller de Angler, der i Forbindelse med Warnerne regnedes blandt Thüringerne, kun vare en mindre, mod Syden udsprengt Deel af disse Folk. Thi ogsaa Warnerne (Varini) nævnes af Tacitus som et af de 7 nerthusdyrkende Kystfolk, og Havnen Warnemünde ved Rostock minder endnu om deres Navn. Efter de hos Beda og i Saxerkroniken opbevarede Traditioner var det Jyderne, som begyndte Indvandringen i Britannien, Saxerne, som fortsatte den, men Anglerne, som fuldendte den og besatte de største Dele af England, lige fra Skotland til henimod Temsen [4]). Deres Sprog blev det herskende i Landet; deres Navn optoges

---

1) Beda (I. 15) siger endog at dette Landskab paa hans Tid siden Udvandringen laa øde inter provincias Jutarum et Saxorum. Kong Alfred nævner i sit Referat af Ohtheres og Wulfstans Rejseberetninger Hedeby eller Slesvig som beliggende mellem Vender (i Vagrien), Saxer og Angler, og tillægger, merkeligt nok, om Jylland, Sillende (Sydslesvig) og de Øer, der laa vestenfor Lillebelt (maaskee endog Storebelt), at Anglerne boede der, førend de kom til England.

2) Se Werlauff, om Prokops Efterretninger om de nordiske Lande.

3) Lex Anglorum & Werinorum.

4) Saxer nævnes allerede i Britannien af Ammian (XXVI, 4) ved 364, og en saakaldet limes Saxonicus i et Dokument fra 400 eller deromkring: Kemble the Saxons in England I. 13, 14. Det i engelske Oldskrifter almindelige Sagn er ellers at Jyderne begyndte Indvandringen 449, at Saxerne fortsatte den indtil 530, og at Anglerne sluttede den omtr. fra 521 til 590.

endog af Jyder og Saxer som Fællesnavn, og dette viser noksom, at de maa have udgjort den overvejende Deel af den nye Befolkning, om endog Øens keltiske Beboere, der først gjorde Bekjendtskab med Saxerne, vedblev at kalde alle de fremmede Erobrere Saxer [1]). Fra deres forrige Hjem medbragte Anglerne, — hvad vi af saamange Oltidslevninger erfare — gotiske Runer, og deraf, i Forbindelse med det Vink, Tacitus indeholder om deres Deeltagelse i Nerthusdyrkelsen, ere vi berettigede til at slutte, at de foruden gotisk Bogstavskrift ogsaa medbragte gotiske Religionsskikke og gotisk Kultur [2]).

Vi skimte altsaa gjennem de mangelagtige og forvirrede Sagns Taageslør en Periode, hvori der omkring Østersøens og Kattegattets Kyster boede en Række af gotiske eller med Goterne beslægtede Nationer, af hvilke flere endog dannede et Forbund af det Slags, som de gamle Grækere vilde have kaldt en Amphiktyoni, nemlig til Deeltagelse i en fælles Nationalkultus. Det er af Vigtighed for hvad vi i det Følgende komme til at omhandle, at betragte denne Kultus, som overhoved enkelte charakteristiske Træk ved det oldgotiske nationale Liv, noget nærmere. Tacitus fortæller, at Nerthus's Helligdom paa hiin Ø i Oceanet var i en hellig Skov; der fandtes den til hende indviede Vogn, bedækket med et Klæde, og kun tilladt for en Prest at berøre. Denne, siger han, merker naar Gudinden er tilstede i Helligdommen, og ledsager ærbødig hendes af Køer dragne Vogn. Da er der Glæde og Højtid overalt hvor hun kommer, alle Vaaben hvile, og der hersker almindelig Fred. Naar hun endelig er mæt af Omgangen med de Dødelige, ledsager Presten hende tilbage til Templet. Derpaa afvaskes Vognen, Klæderne og, „hvis man kan tro det", Guddommen selv i en skjult Sø; herved gaa Trælle tilhaande, men druknes strax i samme Sø, hvilket udbreder en desto hemmelighedsfuldere Rædsel over det Hele [3]). Medens vi her i den gotiske Form Nerthus (Nairþus), der baade kan være mandlig eller kvindelig, gjenkjende den oldnorske Form Njörðr, Navnet paa en af de Guddomme, der ifølge den gamle norske Gudelære, saadan som vi nu kjende den, skulle have været optagne fra de saakaldte Vaner i de egentlige Guders eller Æsers Tal [4]), gjenkjende vi Kjørselen paa den tildækkede, af

---

[1]) Endog den Westserixiske Dialekt, der blev det egentlige angelsaxiske Bogsprog, kaldtes af Folket selv Englisc. Kun Kymrerne og Gaelerne kalde Englænderne eller de engelsktalende „Saxer".

[2]) De vigtigste oldgotiske Mindesmerker, nemlig de møgeltønderske Guldhorn, ere fundne i det gamle angliske Landskab. Se Ann. for nordisk Oldk. og Hist. 1847. S. 327.

[3]) Tacitus, Germ. Cap. 40.

[4]) Om Njørds Optagelse blandt Æserne handle baade den yngre Edda Cap. 23, og Snorres Ynglinga-Saga Cap. 4; det heder der, at Æserne have haft Ufred med Vanerne, men at Trætten blev bilagt, saaledes at man gjensidigen stillede hinanden Gisler. Æserne sendte Høner og den vise Mimer, Vanerne derimod Njørd og hans Børn, Frey og Datteren Freyja.

Køer dragne Vogn, en af de mest charakteristiske Ceremonier, der i Norden selv ledsagede Dyrkelsen af **Frey**, efter Sigende den samme Vane-Guddom Njords Søn [1]). Men Frey, gotisk **Fravi** eller **Frauja** (ɔ: Herren), er kun et Navn for den øverste Gud, thi endog i Vulfilas Bibeloversættelse bruges det til at udtrykke det nye Testamentes „Herren" [2]). Den øverste Gud blandt alle Germanerne var **Vodan** [3]), den af vor ældre Gudelære saa bekjendte **Odin**, og naar han kaldtes „Herren", var det ogsaa naturligt, at hans Hustru kaldtes „Fruen". Men denne „Frue", der paa gotisk hed **Fraujo**, og blandt Angelsaxerne kaldtes **Frig** [4]), var netop ingen anden end hiin af Tacitus omtalte „Moder Jord" thi ogsaa i vor ældre Gudelære nævnes „Jord" som Odins første Hustru. Til det gotiske **Fraujo** svarer derimod i vort Oldsprog **Freyja**, til det angelsaxiske **Frig** vort **Frigg**; med disse tvende Navne have vore ældre Mythologer betegnet to kvindelige Guddomme, nemlig **Frigg**, Odins Hustru, og **Freyja**, Freys Søster. Vi see imidlertid nu, at **Frey** og **Freyja** oprindelig kun ere særegne Navne paa **Vodan** og „Jord" eller Nerthus, rimeligviis laante fra den gotiske Kultus. Og naar det etsteds i vore Oldskrifter [5]) heder, at Njord var gift med sin Søster, førend han optoges blandt Æserne, saa sigtes her tydeligt nok til en mandlig og kvindelig Nerthus, ligesom man havde en Frauja og Fraujo [6]); med andre Ord, den mandlige **Nerthus**

---

[1]) I Olaf Tryggvesøns Saga, Cap. 173, fortælles der, hvorledes Freys Billede kjørtes paa en tildækket Vogn omkring i Vestergøtland, hvor han ivrigst dyrkedes. Den danske Forfatter Saxo, der forvexler Navnet Frey (saxisk Frô) med „Frode", fortæller hvorledes dennes Undersaatter efter hans Død kjørte ham omkring paa en Vogn. 5te Bog, S. 256.

[2]) Endog i Sn. Edda, der fremstiller Nordmændenes særegne Gudelære, heder det Cap. 24: Frey er den herligste af Æserne, som raader for Regn, Solskin, og Jordens Afgrøde. Se mere herom Ann. for nordisk Oldk. og Historie, 1848, 318 S. 9.

[3]) Paul Diac. siger udtrykkeligt, at Vodan (Gwodan) er den, hvem alle Germaniens Stammer tilbede som Guddom, den samme som Romernes Merkur (IV. 9). Ogsaa Tacitus siger, at Germanerne mest dyrke Merkur (Vodan), og hos et Par engelske Forfattere tillægges Hengest, Jydernes Høvding, den Yttring: vi dyrke mest Merkur, hvem vi kalde Vodan (Galfr. Monm. I. VI. Cap. 10 og Matth. Westmon. p. 82).

[4]) Fredagen der har sit Navn efter Freya, (dies Veneris), heder paa Angels. Frigedäg (af Frig som saaledes bliver identisk med Frigg); og i en gammel Angels. Homili heder det at Venus „paa Dansk" kaldes „Fryeg" (Ann. f. Nord. Oldk. 1846, S. 79).

[5]) Yngl. S. Cap. 4.

[6]) Det er merkeligt nok at sammenholde hermed, hvad Tacitus fortæller om det lygiske Folk Naharvalerne, (ogsaa et østgermanisk, med Goterne beslægtet, Folk), nemlig at de i en hellig Lund tilbad nogle Guder, der efter romersk Forklaring maatte kaldes Castor og Pollux, under Navnet Alci, uden Billedstøtter; Præst i kvindelig Dragt forestod Dyrkelsen. (Cap. 43). Alci er enten en Misfor-

(Njord), og **Frauja** (Frey) ere kun forskjellige Navne for een mandlig, den kvindelige **Nerthus** (Jord), og **Fraujo** (Freyja) kun forskjellige Navne for een kvindelig Hovedguddom, nemlig hine for **Vodan** (Odin), disse for „Moder Jord" (Frigg). Ceremonien med den tjeldede Vogn (hleiþra) synes at have været denne Nerthus- og Freyja-Kultus egen. Lige indtil Hedendommens Ophør finde vi Antydninger til at denne Kultus vedligeholdtes i Hleidr paa Sjæland. Den troværdige tydske Skribent Thietmar, Biskop af Merseburg, der levede i det 10de Aarhundrede, fortæller om de hedenske Offerfester, som plejede at holdes hvert 9de Aar ved Sommersolhverstid i „Lederun" paa Oen „Selon"; der offredes her 99 Heste, Hunde Haner og Mennesker, og disse blodige Offringer afskaffedes ej førend den tydske Konge Henrik Fuglefænger ved Aar 934 bragte det dertil [1]). Det er upaatvivlelig saadanne Offringer, der forestilles ved de raa Afbildninger paa de gotiske, i Sønderjylland fundne Guldhorn; og af Indskriften paa det ene, der fortæller at Hornene var en Gave til „holtske" Gjester (Gjester fra Skovegne, Holsten [2]), skulde man næsten slutte at de var skjenkede hine Gjester ved en slig Højtidelighed, og at Gjesterne selv have været saadanne Deputerede til Offerfesten, som Tacitus udtrykkeligt nævner, hvor han fortæller om de semniske Svevers Offerfester [3]). Mellem den reengotiske Tid, da hine Guldhorn forfærdigedes, og den senere, i hvilken det danske Navn er mere fremtrædende, og hvori de saakaldte Hleidra-Konger herskede, ligge vistnok flere Aarhundreder; men da der — hvad vi ovenfor har viist — ej kan være Tale om nogen brat Overgang, men kun om en efterhaanden indtrædende Tilflytten af gotiske Daner i de bortdragende Goters Sted, maa Folketroen, Skikke og Sæder i det Hele taget have holdt sig uforandrede.

Hvad forresten den religiøse Folketro i det Hele taget angaar, da ligger det ej alene i Sagens Natur, at den maatte være fælles for alle Germaner, men vi have ogsaa bestemte Vidnesbyrd derom, navnlig for Goternes Vedkommende. Jornandes siger nemlig, at Goterne dyrkede Halvguder eller Anses, fra hvilke deres Konger og fornemme Mænd udledede sin Herkomst [4]). I „Anses" gjenkjender man strax det samme Ord, der

staaelse af det got. alhs, Tempel, Helligdom; og saaledes Lunden, ej Gudernes Navn, eller en Skrivfejl istedetfor Anses ɔ: Æserne men Brødreguderne er upaatvivlelig Frey og Freya, Frauja og Fraujo, hvilket ogsaa Prestens kvindelige Dragt endmere synes at bestyrke. Se herom ogsaa Zeuß, die Deutschen und die Nachbarstämme S. 29, 30.

1) Thietmar, hos Pertz, Monum. Germ. V. p. 739.

2) Der staar: Ek Hleva gastim holtingam horna tavido, Jeg Hleva gav (indrettede) disse Horn til de holtske Gjester.

3) Se ovenfor S. 19 Tac. Germ. Cap. 30.

3) Jornandes, Cap. 13.

efter vort Oldsprogs særegne Regler lyder Æsir (i Enkeltallet Áss) [1]), og Ásatroen og Ásadyrkelsen var altsaa ikke mindre hjemme hos Goterne end hos vore Forfædre [2]). Den ovenfor beskrevne Nerthus- og Frauja-Kultus synes derimod at have været den gotiske Folkekreds særegen, og et med denne Kultus forbundet Fællesnavn bliver os derved i flere Henseender betydningsfuldt. Med Freys Navn var Tilnavnet Ingvi endog hos vore Fædre fra den fjerneste Oldtid uadskillelig forbundet; han kaldtes Ingvi-Freyr, Ingunnar-Freyr, rettere **Inguna**-Freyr, og enhver af hans foregivne Efterkommere tiltog sig ligeledes Navnet **Ingvi** eller **Inguni** (egentl. **Ingvini** [3]). Men **Ingvi-Freyr** eller **Inguna-Freyr** siger egentlig ikke andet end „Ingvinernes Herre", og dette Tilnavn (freá Ingvina) fører i det gamle Beowulf-Digt ogsaa den gotisk-danske Konge paa Scedenigg eller Skaane [4]). Vi lære heraf, at det Folk, eller maaskee rettere de fornemme Slægter, han beherskede og hvortil han selv hørte, kaldtes **Ingvinerne.** Men i disse gjenkjende vi ved første Øjekast Plinius's og Tacitus's Ingvier eller Ingæver, og i Navnet **Ingvi**, tydsk **Ingvio**, (gotisk Ingvja), fra hvilken Ingvinerne stammede, den samme Søn af Mann, fra hvilken Ingvinerne udledede deres Navn og Herkomst. Ingvi var saaledes ikke egentlig en Guddom, eller den samme som Vodan, men en Halvgud eller Heros, hvilken de fornemme gotiske Slægter, der vare fælles om hiin Nerthus- eller Frauja-Kultus, hædrede som deres Stamfader. Men den som Frauja dyrkede Vodan kunde i Ordets egentligste Forstand siges at tilhøre Ingvinerne, og han blev følgelig ogsaa, da han som

---

1) Anses, eller, som det efter gotisk Skrivemaade maa have lydt, anzeis, er Fleertal af Ans, der svarer til det Oldnorske Ás, Fleertal Æsir, ligesom anst (Kjærlighed) til oldn. ást, eller Gans (Gaas) til Oldn. gás. I Angelsaxisk lød Formen ós, fl. ése, men paa Højtydsk lød den som i Gotisk ans. Dette sees tydeligt af de mange Navne, som ere sammensatte med ás, f. Ex. Áshildr, tydsk Anshild, Angels. Óshild; Ásbrandr, Ansprand, Angels. Ósbrand; tydsk Ásgeir, Ansgár, Angels. Ósgár.

2) Allerede heraf sees det, hvor urimeligt det er at udlede Ansernes eller Æsernes Navn fra Asien.

3) Yngl. S. Cap. 12 og 20 fortæller udtrykkeligt, at Frey ogsaa kaldes Ingvifreyr og hans Efterkommer kaldtes Ingvi (Yngvi) eller Ynguni (ɔ: Ingvini), og hele Slægten Ynglingar. Ogsaa i et af Eddadigtene (Œgisdrekka Str. 43), kaldes han Ingunnarfreyr. Man finder i Angelsaxisk ogsaa den kortere Form Ing, ligesom i Gotisk Ingus, og om denne Ing har man endog et dunkelt Angels. Vers, hvor det heder at han allerførst opholdt sig hos Østdanerne indtil han siden gik øster over Havet, idet Vognen fulgte ham. Allerede her synes en Hentydning til Freys Vogn og følgelig til en nærmere Forbindelse mellem Ingvi og Frey at finde Sted.

4) Beowulfdigtet v. 2638. Han kaldes ogsaa codor Ingvina, det siger omtrent det samme (v. 2081).

en særegen Guddom optoges i vore Forfædres Gudekreds, kaldet Ingvi-Freyr, Ingvinernes Frey eller Herre, og anseet for eet med Stamfaderen Ingvi, Mann's Søn. Efter de her givne Oplysninger vil det nu blive lettere at danne sig en Forestilling om, hvilke Nationer Plinius og Tacitus nærmest have forstaaet ved eller regnet blandt Ingvinerne: alle dem nemlig, hvis Høvdinge-Ætter udledede deres Herkomst fra Ingvi, og som var fælles om den særegne Nerthus- eller Frauja-Dyrkelse, med andre Ord, alle de gotiske og i nærmest Forbindelse med Goterne staaende Folkeslag fra Gøta-Elven til henimod Elben, og østover henimod Oder.

Af disse Nationer var naturligviis Goternes den fornemste, og den, under hvilken maaskee flere af de øvrige i videre Forstand henregnedes. Men Goterne selv deelte sig ogsaa i forskjellige mindre Folk der førte særegne Navne. Jornandes oplyser, hvad der allerede i det Foregaaende er berørt, at Goterne allerede i den første Tid efter Udvandringen deelte sig i tre Hovedafdelinger, Østgoter, Vestgoter og Gepider. Men han giver derhos ikke utvetydigt at forstaa, at Delingen egentlig fandt Sted under Udvandringen selv, idet han knytter den til de trende Skibe, paa hvilke Goterne kom fra Skandja og Gotiskandja, og af hvilke Gepidernes var det sidste [1]) Det er ovenfor blevet berørt, at angelsaxiske Skribenter, som omtale Goterne, kalde dem **Hreder, Hræder, Hredgoter** [2]), og da vi i dette Navn strax gjenkjende vore Oldskrifters **Reidgoter**, der især, som det heder, brugtes om Jyllands Indbyggere, men ogsaa ofte udstrækkes til alle Goter i Danmark, og i Beowulf-Digtet endog bruges om de gotiske Daner paa Scedenigg (Skaane) [3]), maa man antage, at det var denne Benævnelse, hvormed de egentlige Goter, Øst- og Vest-Goterne, i Særdeleshed betegnede sig selv. I Gepiderne derimod, hvilke ifølge Jornandes's Udsagn bleve tilbage paa de af ham saakaldte Gepider-Øer i Weichselmundingen, i Virkeligheden de skandiske eller danske Øer, gjenkjende vi det Folk, som angelsaxiske Forfattere kalde

---

[1]) Se især Jornandes de reb. get. Cap. 17.

[2]) Vidsidh. v. 13, 114, 239. — Det angelf. Digt om St. Helena nævner i v. 20 (Grimms Udgave) Huner, Hredgoter og Franker, i v. 58 Huner og Hreder tilsammen som de Nationer, der ved Folkevandringerne oversvømmede det romerske Rige. Ogsaa Kong Alfred kalder i sine Oversættelser af Orosius og Boethius Goterne meget ofte Hredgoter; endog den bekjendte Radagaisus kalder han Rædgota. Det er derfor aabenbart, at Angelsaxerne endnu paa Alfreds Tid (Cap. 890) kjendte Goterne under Navnet Rædgoter eller Reidgoter, ikke gjennem de latinske Forfattere, men gjennem deres egne, paa umiddelbart Naboskab med dem i Norden grundede Sagn.

[3]) Beowulf. v. 21. Her kaldes Hrodgars Undersaatter Hrêdmenn, medens han selv længer nede (v. 3368—71) kaldes den sæleste af de Konger, der paa Scedenigg uddelede Skatte.

Gifðe [1]) d. e. „de Lykkelige". Dette Navn passer godt med Øen Sjælands gotiske Navn. Thi endog i vore, forholdsviis sildige, Oldskrifter finder man det i hele den Tid, Danmark benævntes **Gotland**, altsaa i den gotiske Kulturperiode, ikke kaldet Sjáland eller **Sjæland**, som det siden hed, men Sælund (Thietmar's Selon). Dette Sælund, der svarer til en gotisk Form Sélundi, betyder „det sæle, det lykkelige Sted"; en Benævnelse der paa den ene Side stemmer baade med Landets virkelige Beskaffenhed og med dets Egenskab som Nationalhelligdommens Sæde, og paa den anden Side antyder det samme Begreb, der ligger i Gifdhernes eller Gepidernes Navn. Her støde virkelig altfor mange overeensstemmende Omstændigheder sammen, til at man ej skulde finde det indlysende, at Forholdene idetmindste i Hovedsagen have været saadanne, som vi her have skildret dem. Men vi kunne paavise endnu flere. Saaledes fortæller Prokop udtrykkeligt at det gepidiske, gotiske og vandaliske Sprog var eet og det samme [2]), og om Vandalernes nøje Slægtskab med Goterne indeholde desuden ogsaa andre Forfattere mange Vink. Men det samme Navn, Vandalerne bære, **Vandal, Vandil** eller **Vendil**, gjenkjende vi endog i vore Dage i Navnet paa Jyllands nordligste Deel, Vendsyssel, der i Oldtiden kaldtes **Vendil**, og Skagen **Vendilskagen**. Og i Digtet om Beowulf nævnes udtrykkeligt Wendlerne d. e. Vandalerne, som et under den gotiske Danekonge lydende Folk.

Stiller man sig de geographiske Omrids af den gotiske Kulturkreds i Norden klart for Øje, vil man finde, at de i det Væsentlige ere de samme som de, inden hvilke Levninger fra Bronce-Alderen findes. Vi erfare altsaa at de af gotiske eller ingvionske Folk i Norden besatte Landskaber tidligere vare beboede af keltiske Folk, medens man derimod ej finder Spor af nogen saadan keltisk Befolkning i de reennordiske Lande, nemlig det egentlige Sverige og Norge. Det bliver nu et Spørgsmaal, om den keltiske Befolkning allerede havde forladt Landet, forend de germaniske Folk indfandt sig, eller om deres Bortflytning var en umiddelbar Følge heraf. Det sidste synes at være det rimeligste, naar man tager Hensyn til de allerede oven-

---

[1]) Se ovenfor S. 33. I Beowulfdigtets v. 4983 nævnes Gifðe udtrykkelig blandt de nærmest ved Gauterne levende Folk. Det heder nemlig, at Sø-Gauternes Konge ej behøvede at søge Kæmper, der vilde staa tilbage for Beowulf, blandt „Gifdher", Geir-Daner (spydsvingende Daner) eller i Sverige. De vare altsaa Germanernes Nabofolk.

[2]) Prokop, om den vandal. Krig, I. 2. Han kalder her Goter (d. e. Østgoter), Vandaler, Vestgoter og Gepider tilsammen γοτθικὰ ἔθνη, d. e. gotiske Folk, og fortæller at de alle i sin Tid boede „hinsides Donau". Men hinsides Donau betyder hos ham „etsteds langt i Norden", thi ogsaa Varnerne lader han bo „hinsides Donau".

for antydede Omstændigheder, nemlig Gallervandringen i det 3die Aarhundrede, Kimbrer- og Teutoner-Toget m. m.; det bliver det rimeligste alene af den Grund, at man isaafald kan paavise en bestemt Aarsag til disse Vandringer. Men traf de indvandrende gotiske Folk Kelter i de Lande, de besatte, da maa denne Omstændighed have bidraget til at give deres Kultur- og Samfunds-Udvikling en egen Charakter, noget forskjellig fra den, der udviklede sig i Norge og Sverige, hvor Indvandrerne fandt et saagodtsom ubeboet Land for sig og i alle Fald blot kom i Berørelse med nogle faa halvvilde Nomader. Om Kulturtilstanden i den reengotiske Tid have vi forresten ingen bestemte Efterretninger; for Nordens Vedkommende ligger den endog udenfor Historien [1]). Men fra den blandet-gotiske Tid, da Goter-Navnet efterhaanden gav Plads for Dane-Navnet, og tilsidst kun bibeholdtes for Landet, ej for Folket, indeholde saavel vore egne Oldskrifter, som det oftere omtalte Beowulf-Digt, interessante Skildringer, af hvilke vistnok meget tilhører den Tidsalder, hvori det blev nedskrevet, men som dog i det Hele taget give ret gode Oplysninger. Det fremgaar af disse, at Levemaade, Skikke og Sæder da i det Væsentlige vare de samme som de, vi gjenfinde hos vore egne Forfædre i en noget sildigere Tid. Fortrolighed med Søvæsen og Skibsfart hører allerede i hine Skildringer til det charakteristiske, og krigerske Søtog til fjerne Lande omtales som sædvanlige [2]).

At disse gotiske Folkeslag, som overhoved alle de germaniske Nationer fra det første Ojeblik, vi see dem fremtræde paa Skuepladsen, kjendte Jernets Brug og Tilvirkning, maa, hvad vi allerede tidligere have antydet, ansees for en afgjort Sag. Et andet Spørgsmaal bliver det, om de forefundne ældre Jern-Oldsager i de fordum gotiske Lande ogsaa alle ere gotiske, og om ej enkelte kunne henhøre til den sidste keltiske Periode, da ogsaa Kelterne havde lært Jernets Brug. Denne Sag er endnu forlidet undersøgt til at man kan fælde nogen bestemt Dom derom. Vi vide blot saameget, at Jern-Oldsagerne i **Almindelighed** betegne den germaniske, Bronce-

---

[1]) Det gotiske Guldhorn fremstiller, som ovenfor bemerket, blodige Menneskeofferinger.

[2]) Se især hvad der i Beowulf-Digtet forefindes om Sejladsen fra og til Sø- eller Vejr-Gauternes Land (43—447, 3772—7835) om Hugleiks Tog til Frankland og Frisland (2420, 4706 ff., 5824 ff.) m. m. Om det charakteristiske ved de gotiske Folks Begravelsesmaade ville vi i det Følgende komme til at yttre os udførligere. Her ville vi kun foreløbigt antyde, at den særegne Frauja- eller Frey-Kultus, ligesom den i det Hele taget synes at have begunstiget og indskærpet Freden og dens Sysler, ogsaa synes at have foreskrevet en anden Begravelsesmaade, end den, der ifølge Snorre (Yngl. S. Cap. 8, 10) ellers tilhørte Vodans Lære; denne fordrede nemlig at de afdødes Lig skulde brændes; Frauja-Dyrkelsen synes derimod at have foretrukket at de ubrændte højlagdes. Og virkelig indeholdt de fleste hedenske Grave fra Jernalderen i Danmark ubrændte Lig, medens i Norge de brændte ere sædvanligst.

Oldsagerne den keltiske Tid; men forsaavidt nogen gradviis Overgang er at spore, tilhører den upaatvivlelig Kelterne.

11. Nordmændenes Udbredelse i Norge.

Efter saaledes at have erhvervet os et Overblik over Norges nærmeste Nabolandes ældste germaniske Befolkning, hvilken vi nødvendigviis maa kjende for at kunne forstaa, hvorledes Forholdene i Norge selv, især dets sydligere Grændseegne, gestaltede sig, kunne vi vende tilbage til Nordmændene og undersøge de sparsomme Vink, historiske Optegnelser i Forbindelse med Jagttagelse af Folkets egne Stamme-Egenskaber og andre Omstændigheder give os om Maaden, paa hvilken de fordeelte sig om i Landet. Der findes vistnok i et af vore ældre Sagnskrifter nogle Optegnelser, som tilsyneladende endog meget nøje berette om de enkelte norske Smaa-Rigers Stiftelse, men hvilke dog næsten ved første Ojekast viser sig at være upaalidelige, da man ikke længe kan tvivle om at de, idetmindste i sin nærværende Skikkelse, ere sammensatte i en temmelig sildig Periode, og af en Forfatter, der ej længer nøjedes med at nedskrive de rene Sagn, men bearbejdede dem efter egne Hypotheser og Resultaterne af sin Læsning hos fremmede Forfattere. Disse Optegnelser indeholdes i to genealogiske Indledninger, een til de norske Kongers, en anden til de orknøske Jarlers Historie i det berømte Saga-Haandskrift, der nu sædvanligviis kaldes Flatøbogen og er skrevet paa Island efter ældre Originaler i Slutningen af det 14de Aarhundrede [1]).

Den ene af disse to Indledninger, nemlig den, der forudskikkes de norske Kongers Genealogi, lyder i det Væsentlige saaledes:

„Fornjot hed en Mand, han havde tre Sønner, Hleer, Loge og Kaare; denne sidste raadte for Vindene, Loge for Ilden, Hleer for Søen. Kaare var Fader til Jakul, Fader til Kong Snæ, hvis Børn var Thorre, Fann, Driva og Mjall. Thorre var en berømmelig Konge som raadede for Jotland og Finland; til ham blotede Kvænerne for at der skulde komme Sne og godt Skidføre, hvori deres Aarsherlighed bestaar. Dette Blot holdtes ved Midvinter, og deraf har Thorremaaned sit Navn. Thorre havde tre Børn, hans Sønner hed Nor og Gor, hans Datter Goe. Goe blev borte, og Thorre gjorde Blot en Maaned senere end han plejede, derfor kaldte man sidenefter den Maaned, som da begyndte, Goe. Nor og Gor ledte efter deres Syster. Nor holdt store Feldtslag vestenfor Kjølene, og fire Konger faldt for ham, ved Navn Vee og Vei, Hunding og Heming; alt det Land underlagde han sig lige til Søen. Nor og Gor traf sammen i den Fjord, som nu heder Norafjord. Derfra drog Nor op paa Kjølene

[1]) De her nævnte genealogiske Indledninger kaldes sædvanligviis Fundinn Noregr eller Hversu Noregr bygðist og ere oftere særskilt aftrykte, bedst i Rasks Udgave af Snorra-Edda, og i Fornaldar Sögur Norðrlanda, andet Bind.

til et Sted kaldet Ulvemoar, derfra gik han gjennem Østerdalene, Vermeland, langs Væneren og ned til Søen; alt Landet vestenfor disse Grændser underlagde han sig, og det Land heder nu Norge. Ved Midvinter kom de til Hedemarken, hvor en Konge herskede ved Navn Rolf i Berg, Søn af Svade Jotun nordenfra Dovre og Aashild, Datter af Kong Eystein, der længe havde raadet for Hedemarken. Rolf havde taget Goe og egtet hende, men da hun hørte at hendes Broder Nor var kommen, gik hun med Rolf ham imøde, og overgav Rolf sig i Nors Vold og blev hans Mand, hvorefter Nor begav sig til Gilde hos sin Maag og egtede hans Syster Hadd, Svade Jotuns Datter. Derefter vendte Nor tilbage til Søen, hvor han traf sin Broder Gor, som just var kommen nordenfra det døde Hav og havde underkastet sig alle Øer, baade de beboede og ubeboede, langs den Vej. Brødrene skiftede nu Riget mellem sig, saaledes at Nor skulde have alt Fastlandet nordenfra Jotunheime og syd til Alfheime — det kaldes nu Norge —; men Gor skulde have alle Øer, der laa paa Bagbordside, naar han sejlede nordefter[1]) langs Landet. Gors Sønner vare Søkongerne Beite, Heite, Meite og Geite; Beite sejlede med sin Ellide (Langskib) ind i Throndhjemsfjorden og Beitsø (Beitstadfjorden), og lod gjøre en Skibsslæde under Elliden. Der var megen Sne og godt Slædeføre, derfor satte Beite sig i Løftingen, lagde Styret i Lag, lod Sejlene hejse, og lod sine Mænd drage Elliden nord over Ellida=Ejdet til Naumdal, tilegnende sig alt Landet paa Bagbordside". — Der fortælles endvidere om Gors og Nors Efterkommere, hvilke sidste stammede fra hans tre Sønner Thrond, Gard Agde og Raum; Thrond fik Throndhjem, der opkaldtes efter hans Navn, Gard Agde var Fader til Hord, der fik Hordeland, Rugalf, der fik Rogaland, Thrym, der fik Agder, o. fl.; Raum fik Alfheimene og „saa vidt Rige", som de der udspringende Elve, nemlig Logen, Vormen, Raumelv (Glommen), Rauma og Got=Elven falder, saaledes ogsaa Raumsdal m. m. Raums Descendenter opregnes derpaa, ej alene over alle Oplandene, men ogsaa gjennem **Halfdan Gamle** (hvorom mere siden) over hele Norden og andre Lande. De fleste Slægtregistre føres ned til Harald Haarfagre, Norges Konge.

Den anden Bearbejdelse, der viser Orkno=Jarlernes Herkomst, lyder i det Væsentlige saaledes:

„Fornjot hed engang en Konge, der raadede over Jotland, som nu kaldes Finland og Kvænland, der ligger østenfor den Havbugt, som gaar ind mod Gandvik (det hvide Hav), og som vi kalde Helsingjabotn (Botnhavet).

---

[1]) I Haandskriftet staar egentlig norðan ɔ: nordenfra, men da norðan, der ofte skrives norðⁿ let kan forvexles med norðr, der desuden strax efter hvor Talen er om Naumdalsejdet, forekommer, er der ingen Tvivl om at norðan maa ansees som Skrivfejl.

Fornjot havde 3 Sønner, Hleer, som vi kalde Oger, Loge og Kaare; Kaare var Fader til Froste, Froste til Snæ hin gamle, denne til Thorre, der havde to Sønner, Nor og Gor, og en Datter ved Navn Goe. Thorre var en stor Blotmand, som hvert Aar ved Midvinter holdt et Blot, der kaldtes Thorreblot, og hvoraf Maaneden fik Navn. En Vinter ved Thorreblot hændte det sig at Goe blev borte. Man ledte forgjeves efter hende, og da en Maaned var hengaaen, lod Thorre anstille et Blot for at man kunde erfare, hvor Goe var bleven af, men heller ikke deraf blev man klogere. Tre Vintre derefter aflagde Brødrene det højtidelige Løfte, at de skulde lede efter hende, og aftalte at Nor skulde lede til Lands, men Gor drage til Skibs og lede langs Øer og Udskær. Begge Brødre havde mange Folk med sig. Gor sejlede med sine Skibe ud langs Havbugten, gjennem Aalandshavet, ledte langs Sviaskærene og Øerne i Østersøen, derpaa langs Gauteskærene, Danmark og de danske Øer, hvor han fandt sine Frænder, der nedstammede fra Hleer hin gamle paa Hleesø; han fortsatte Rejsen uden endnu at høre noget til sin Syster. Nor biede indtil der faldt Snee og blev godt Skidføre, da drog han fra Kvænland indenfor Havbugten og kom til det Land, hvor Lapperne boede, bagenfor Finmarken. Lapperne vilde hindre ham fra at drage gjennem deres Land, men da Nor og hans Mænd istemte Hærraab og svingede Vaabnene, bleve Lapperne forfærdede og løb sin Vej. Nor fortsatte Rejsen vester til Kjølene og var længe ude, saa at de ej saa noget til Folk, men skød Dyr og Fugle til sin Underholdning. Endelig kom de didhen, hvor Vandene løb mod Vesten; de fulgte Vandenes Løb og kom til Søen. Der var en stor Fjord, ret som en Havs-Botn, hvis Bredder vare sterkt bebyggede og til hvilken store Dale gik ned. Indbyggerne samlede sig sammen og begyndte Strid med Nor, men han sejrede som sædvanligt, saa at alle hans Modstandere faldt eller flygtede; Nor og hans Mænd underlagde sig hele Egnen, drog rundt om Fjorden, underkastede sig Landet, og blev Konge over de Hereder, der laa indenfor Fjorden. Denne Fjord blev siden kaldet Throndhjem. Nor opholdt sig der om Sommeren indtil det begyndte at snee paa Hejderne, da stevnede han opad den Dal, som gik sydester fra Fjorden. Nogle af sine Mænd lod han drage nærmere Søen over Mørerne; selv drog han sønder over Fjeldet, der var søndenfor Dalsbunden, og fremdeles sønder langs Dalene indtil han kom til Mjøsen, underkastende sig Landet hvor han kom. Da vendte han sig vester over Fjeldet fordi han hørte at hans Mænd havde lidt et Nederlag af en Konge ved Navn Sokne; han drog igjennem et Hered, som de kaldte Valdres, og derfra til Søen, til den lange og smale Fjord, som nu heder Sogn: der mødte han Sokne, som han fældede efter et heftigt Slag. Derfra gik Nor til den Fjord, der gaar ud fra Sogn mod Nord, og hvor Sokne havde hersket, det Sted heder nu Soknedal. Der opholdt Nor sig længe,

hvorfor Fjorden har faaet Navnet Norefjord. Her mødte hans Broder Gor ham; ingen af dem havde hørt noget til Goe. Gor havde underkastet sig alt det ydre Land paa sin Sejlads søndenfra. Brødrene skiftede Landet mellem sig, saa at Nor skulde have Fastlandet, Gor alle de Øer mellem hvilke paa den ene, og Fastlandet paa den anden Side han kunde fare med rorfast Skib. Derpaa gik Nor til Oplandene og kom til den Egn, som nu heder Hedemarken. Der herskede en Konge ved Navn Rolf af Berg, Søn af Svade Jotun fra Dovre. Det var Rolf, som havde taget Goe bort fra Kvænland; han gik strax at møde Nor og udæskede ham til Enekamp. De sloges længe, uden at nogen af dem blev saaret, derpaa forligtes de, Nor fik Rolfs Syster, og Rolf fik Goe. Nor vendte derpaa tilbage nordefter til det Rige, han havde underkastet sig; det kaldte han Norveg, og raadede derover saa længe han levede. Hans Sønner raadede derover efter ham, de deelte Riget mellem sig, og saaledes begyndte Rigerne at formindskes og deles i Fylker, eftersom Kongernes Antal forøgedes". — Der fortælles nu kortelig om Gors Sønner, om Beite's Fart til Skibs over Naumdals-Ejdet, og hvorledes Gors Søn Heite var Stamfader til Ragnvald Mørejarl, fra hvilken Orknø-Jarlerne stammede.

Man iagttager let, hvorledes de to Bearbejdelser ikke ganske stemme med hinanden. Den første sætter Jakul, den anden Froste, som Kaares Søn; den første synes at lade Gor tage Vejen om det døde Hav (Jishavet), den anden lader ham drage søndenom Skaane; den første er i sig selv kortere, men udfører Slægtrækkerne fra Nor vidtløftigt, medens den anden, i sig selv omstændeligere, ikke udfører nogen anden Slægtrække end Ragnvald Jarls, i hvilken vi dog træffe Halfdan Gamle som Søn af Sveide Søkonge, Heites Søn, medens Halfdan Gamle i den første er Rings, Nors Sønnesøns, Søn.

Det viser sig imidlertid snart, at man ej kan tillægge den Deel af disse Beretninger, som her maatte være Hovedsagen, synderligt Værd. Slægtrækkernes sidste Led bære vistnok i det Hele taget Paalidelighedens Præg, og indeholde meget, hvoraf ogsaa vi i det Følgende komme til at gjøre Brug; men deres øverste Led, der just her skulde være oplysende, bære derimod altfor tydeligt Præget af at være indrettede deels efter Landskabernes Navne, deels efter naturphilosophiske og kalendariske Myther. Navne som Thrond, Agde, Raum, og mange andre, af hvilke Throndhjem, Agder, Raumsdal og andre Landskaber skulle have faaet Navn, kunne naturligviis lige saa lidt som „Nor" selv betegne bestemte Personligheder, men aabenbare sig strax som Resultater af senere Forsøg paa at forklare Landskabsnavnene saaledes som man i Middelalderen helst plejede, og saaledes som Folketroen og Folkesagnet til alle Tider og alle Lande pleje at forklare dem, nemlig ved at forudsætte Tilværelsen af en eller anden Høvding eller Konge, der allerførst herskede over

Landet og gav det sit Navn [1]). Men paa denne Maade opstaa Landskabsnavne sjelden eller aldrig. Norges Navn er selv det bedste Exempel. Da man hos udenlandske Skribenter finder det skrevet Northvegia, og Indbyggerne selv kalde sig Nordmænd, er det tydeligt at „Nor", den første Stavelse, kun er en Forkortning af Norðr (Nord) og at der saaledes ej alene ikke har været nogen Mand af Navnet „Nor", men at hans Tilværelse endog ej kan have været opdigtet forend det var blevet almindeligt at forkorte norðr til „nor" [2]). Den foregivne Nors hele Slægt er kun Personifikationer af de Naturphænomener og kalendariske Benævnelser, der tilhøre Vinteren, forbundne med Navnene paa nogle Elementar-Guddomme. **Thorre** er saaledes det ældgamle norske Navn paa Vintermaaneden fra omtrent midt i Januar til midt i Februar, og det er saa langt fra at have nogen kvænsk Oprindelse, at det endog bruges som et sædvanligt Begrebs-Udtryk i Betydningen „Rest", „Forraad", „Masse", og ligefrem viser sig at være udledet af Ordet þverra d. e. „at være tilbage, være levnet"; Goe er Navnet paa Maaneden fra midt i Februar til midt i Marts [3]), og Gor-Maaned kaldtes Maaneden fra midt i October til midt i November [4]). Navnene paa Thorres saakaldte Systre betegne alle Snee eller Snefog [5]); Snæ (Snee), Jakul (Jistap), Froste (Frost), ledsage ligeledes Vintren; Kaare (Frostvind), Loge (Lue) og Hleer antydes i Beretningen selv som Elementarguddomme eller Personifikationer af de tre Elementer, og Stamfaderen, Fornjot, er det fjerde, nemlig Jorden, da det er tydeligt nok at see, at han er den samme, som den i vor ældre Gudelære forekommende Ur-Jotun Ymer, af hvis Krop Jorden blev skabt [6]). Der ligger desuden en Selvmodsigelse deri at Nor skulde have bebygget Norge og givet det sit Navn, og at han allerede ved sin Ankomst forefinder Landet bebygget af Folk med norske Navne; ej at tale om andre Selvmodsigelser i

---

[1]) F. Ex. Danmark af Dan, hvorom senere; England af Angul, Britannien af Brito o. s. v.

[2]) Ved Norafjord, som Indløbet til Sogndalsfjorden i Sogn endnu kaldes, gjør en anden Etymologi sig gjældende, nemlig af nór, et trangt Sund.

[3]) Deraf endnu vort Gø-Maaned som Navn paa Februar, medens Januar kaldes Thorsmaaned.

[4]) „Gormaaned" betyder „Slagtemaaned", af gor, Blod og Indvolde, det engelske gore.

[5]) Fönn eller Fann d. e. Sneefann; Drífa, d. e. Sneedriv, Mjöll eller Mjall fiint Sneefog.

[6]) Fornjot nævnes som en Jotun i Skálda, Cap. 75; Jotnerne kaldes i Cap. 18 „Fornjots Goder". Ogsaa i Angels. kaldes en Blomst „Fornjots Haand" (Forneótes folm). Navnet selv betyder kun „Urbesidderen".

de opstillede Slægtrækker [1]). Der mangler heller ikke paa Kjendemerker i andre Skrifter, hvoraf det viser sig, at Sammenstøbningen af disse Slægtrækker og Opstillinger af Nor og Gor tilhøre en forholdsviis sildig Tidsalder. Det er nemlig allerede i og for sig en vigtig Omstændighed, at Nor og Gor slet ikke nævnes i ret gamle Skrifter. Dertil kommer, at den bekjendte Landnáma, som omhandler Islands Bebyggelse af Nordmændene og de islandske Høvdingeætters Nedstammelse fra de første Nybyggere, — et Skrift, vi i det Følgende ville komme til at benytte ved mange Lejligheder — i sin ældste Bearbejdelse, der efter al Sandsynlighed er at tilskrive den paalidelige Are Frode i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede [2]), opregner Nybyggeren Bødvar hvites Æt fra Stamfaderen Kong Rolf i Berg uden noget videre Tillæg til dennes Navn, medens en yngre Bearbejdelse af samme Skrift, omtrent fra anden Halvdeel af 13de Aarhundrede, ved at komme til Rolf i Berg, tilføjer, at han var Søn af Svase (Svade) fra Dovre og gift med Goe, efter hvilken Maaneden er opkaldt; og en endnu yngre, fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede, fremdeles tilføjer at Goe var en Syster af Gor og Nor, efter hvilken Norge har faaet Navn. Det er her tydeligt at see, at Tillæggene i den anden og tredie Bearbejdelse tyde hen paa Hovedpunkterne i de ovenanførte Fortællinger om Nor og Gor, men at Forfatteren af den ældste Bearbejdelse enten ikke har kjendt disse Fortællinger, eller ikke tillagt dem noget Værd. Men da man dog tillige veed, at Are Frode fik mange af sine Efterretninger fra en Mand, der selv nedstammede i lige Linje fra hin Bødvar hvite [3]), og som saaledes var nærmest til at kjende sine Forfædre og deres Slægt, saa vidner hiin Taushed, hvad Nor, Gor og Goe angaar, om at der paa Ares Tid endnu ikke har været noget saadant Sagn til. Dette Sagn, hvis det overhoved kan kaldes et Sagn, og ikke snarere en kunstigt sammensat Hypothese, kan følgelig ikke være ældre end Midten af det 12te Aarhundrede, efter hvilken Tid ogsaa, som vi i det Følgende ville komme til at erfare, de fleste af disse Hypothe-

---

[1]) Af saadanne Selvmodsigelser kunne vi foruden den ovenanførte om Halfdan Gamle, nævne den, at Søkongen Skekkil, der i Begyndelsen siges at være Sønnesøn af Meite, Gors Søn, længer nede kaldes Søn af Lofde.

[2]) Af Landnáma gives der 4 Bearbejdelser, den ældste formentlig af Are Frode og Kolskegg Asbjørnsøn, fra Beg. af 12te Aarhundrede; den 2den af Sturla Thordsøn m. fl. fra Tidsrummet 1260—70; den 3die af Lagmanden Hr. Hauk Erlendsøn, død 1334, og den 4de, som kun er en noget yngre Sammenstøbning af alle tre foregaaende. Se herom Fortalen til Udg. af Landnáma i Ísl. Sögur 1844; Grønlands hist. Mindesmærker I. 11—41.

[3]) Nemlig Odd, Sønnesøn af den islandske Høvding Sidu-Hall; se Fortalen til Snorres norske Kongesagaer. Sidu-Hall var en Sønnesøn af Bødvar, se Landn. IV. 7.

ser bleve opgjorte. Hypothesen har især været uheldig i at udlede Norges Navn og Norges Bebyggelse fra kvænske Høvdinger. Thi endog disses Navne ere, som vi have seet, egte norske. Men Fornjot, som Jotun, maatte have sit egentlige Hjem i Jotunheim, og Jotunheim havde man netop i det 12te Aarhundrede, da man begyndte at give de gamle Myther en ethnographisk Forklaring, lagt i Egnene omkring det hvide Hav, i hvis Nærhed følgelig ogsaa hans Descendenter, Nors Forfædre, maatte høre hjemme [1]).

Men er end Beretningen saaledes ganske upaalidelig i det Hele taget, og kun at ansee som en uheldig Hypothese, saa indeholder den dog umiskjendeligt visse Enkeltheder, der neppe kunne være grebne ganske af Luften, men maa betragtes som virkelige Erindringer, vedligeholdte i Sagnet fra de ældste Tider. Som en saadan Erindring maa man upaatvivleligen først og fremst ansee den saa bestemt udtalte Forestilling om at Nordmændene (hvilke Nor saaatsige repræsenterer) ere komne østenfra til den nordlige Deel af Norge, og at det kun var denne, som fra først af hed Norvegr. Thi om man end satte deres tidligere Hjem i det saakaldte Jotunheim, saa vilde det dog have været en let Sag for Hypothesens Sammensætter at kunne have ladet dem drage Gors Vej søndenom Halvøen, hvis der ikke herskede en bestemt, hos Folket udbredt Tradition, der forbød ham det. Dertil kommer hiin Fortælling om Nors Kamp med de fire Konger strax vestenfor Kjølene, maaskee endog Fortællingen om Striden med Lapperne; thi er Navnet „Lapper" end ikke ældre end det 12te Aarhundrede, saa er det dog ikke nødvendigt at antage dette Navn uadskilleligt forbundet med Sagnet selv; det kan have været tilføjet af den senere Bearbejder. Endelig er det tydeligt at see, at endog de paalideligere Dele af Slægtregistrene i det Hele taget antyde en Udbredelse af Slægterne i Retningen fra Nord mod Syd. Dette gjælder i Særdeleshed den Æt, som man kunde kalde den njardske,

[1]) Se herom udførligere de skarpsindige Undersøgelser af R. Keyser i „Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie" 6te B. S. 292 til 304. Det vises her tydeligt, at Materialierne til „Fundinn Noregr" ere hentede fra tre Hovedkilder, nemlig: 1) virkelige gamle Slægtregistre, der opregnede de ældste bekjendte norske og islandske Høvdingers Forfædre nogle Aarhundreder op i Tiden; 2) det gamle Kvad Hyndluljóð, forfattet i det 8de Aarhundrede, og optaget i Flatøbogen; det udleder Helte- og Høvdinge-Slægterne over hele den germaniske Verden fra den ovenfor (S. 64) omtalte Halfdan Gamle; 3) Mytherne om Elementarguddommene. Af alle disse tre Bestanddele har man sammensat Slægtregistre og forøget dem ved Hjelp af Navne, ligefrem dannede efter Landskabs-Benævnelserne, af hvilke dog de fleste, som vi i det Følgende ville see, kunne udledes af Ord, der forekomme i Sproget, og rimeligviis alle i sin Tid kunde udledes paa lignende Maade, men af Rødder, som i Tidens Løb ere tabte.

hvilken skildres, som om den havde udbredt sig langs Landets nordvestlige Kyster lige fra Nordland til Fjordene [1]).

Naar vi med Forholdene i det Throndhjemske, der ifølge Sagnet om Nor skulde være den tidligst bebyggede Deel af Norge, sammenligne de ældste Forholde i det egentlige Sverige, vinder hiint Sagn ogsaa stor Bekræftelse. Vi finde Sviarne fra først af bosatte i smaa Landskaber, kaldte Folklande [2]), ved Mælarens frugtbare Kyster i det nu saakaldte Uppland, hvorfra de udbredte sig i Vest til Vestmanland, i Syd til Sødermanland; først efterhaanden opryddedes de indre, vestligere Egne, Nærike og Dalarne; mod Syd og Sydvest standsede man ved de store Skove Kolmorden og Tiveden, der end ikke nu ere ganske opryddede. Vermelands Oprydning fandt, ifølge et rimeligt Sagn [3]), Sted fra Svialand eller maaskee snarere fra Gautland af, og forholdsviis silde; og om Uvejsomheden af Dalarne endnu i Slutningen af det 12te Aarhundrede indeholde vore egne Oldskrifter tilstrækkelige Oplysninger [4]). Om Sviafolkets Udbredelse i forskjellige Retninger fra Uppland af som dets ældste Sæde, kan der altsaa ikke være nogen Tvivl. Men i det Throndhjemske finde vi omtrent samme Indretning i Hovedsagen. En heel Deel smaa Folklande eller Fylker [5]), indbyrdes udgjørende een større Heelhed, laa, sterkt befolkede, omkring de indre

---

[1]) Navnet Lapper findes, saavidt vides, ikke hos nogen tidligere Forfatter, end den danske Saxo, der levede i Slutningen af 12te og Begyndelsen af 13de Aarhundrede. Han nævner i sin 5te Bog (S. 241) Helsingeland, Jarnbereland (Dalarne) og Jemteland „cum utraque Lappia". Navnet har saaledes paa hans Tid været til. Men udleder man det med Castrén (Suomi 1841, 2 Hefte S. 5) af finsk loap, kvænsk loppu, ɔ: Ende, Slutning, saa kunde man vistnok formode, at de allerede nævnes af Prokop, forsaavidt som han efter Castréns Sigende omtaler Loppi.

[2]) Se Upplands-Lagen.

[3]) Nemlig det bekjendte Sagn om Olaf Trætelgja, der efterat være fordreven fra Svithjod drog til Egnene nord for Væneren og opryddede Vermeland. (Snorres Yngl. Saga Cap. 46). Det heder imidlertid i Cap. 44, at Olaf opfostredes i Vester-Gautland, og i Cap. 46, at han, efterat have erfaret sin Faders Død (han var altsaa ikke selv tilstede hos Faderen), gik med de Mænd, der vilde følge ham, først til Nærike, siden, da Sviarne fordreve ham, over Skoven til Vermeland. Sagnet synes saaledes at antyde, at han kom fra Gautland og at det var Gauter, som ledsagede ham.

[4]) Se især det bekjendte Sted i Sverres Saga Cap. 12, hvor der handles om Kong Sverres møjsommelige Fart gjennem Jarnbereland eller Dalarne, der paa den Tid endnu var hedensk, og som ved en 15 Mile bred Skov adskiltes fra Vermeland, ved en 18 Mile bred Skov fra Herdalen. Fra Herdalen til Jemteland var der igjen en Skov af 38 Mile at passere.

[5]) Ordet fylki er dannet af fólk; fólkland bruges desuden eenstydende med fylki, f. Ex. i Verset af Vellekla, Ol. Tr. Saga Cap. 55, Fagrsk. 45.

Kyster af en dyb Fjord, og man har endog Spor af, at disse eller nærliggende Egne, ligesom Mælar-Egnene, i de ældste Tider slet og ret kaldtes Mannheim eller Menneskernes Hjem [1]). Om Strækningen mellem det Throndhjemske og Mælar-Egnene vide vi, at den endog meget sildigt blev opryddet, thi Jemtelands og Herjedalens Opdyrkelse falder, som bekjendt, ikke tidligere end det 8de Aarhundrede, og endnu er Jemteland og Herjedalen kun at ansee som Oaser i de store Skov-Orkener; før hiin Tid strakte altsaa Skov-Orkenen sig uafbrudt fra Grændsefjeldene til de opdyrkede Egne ved Mælaren. Mellem Throndhjems sydligste Dale og det nuværende Østerdalen er Fjeldet ikke synderligt højt, men Skoven desto tættere; man finder imidlertid ej alene i den nuværende Gauldal og paa den østre Side af Fjeldet, i Herjedalen, men ogsaa i de øvre Dalfører omkring Glommen, altsaa af Østerdalen, Stedsnavne saa charakteristiske for Trondhjem og den throndhjemske Talebrug, at man ikke et Øjeblik kan nære Tvivl om at den oprindelige throndhjemske Befolkning har udbredt sig opad mod Øst og Syd, men er standset omtrent halvvejs i Østerdalen, der endnu langt nede i Middelalderen var meget tyndt befolket og opfyldt af Skove, som gjorde Gjennemrejsen for enkelt Mand, end sige for et heelt Folk, besværlig [2]). Fra det Throndhjemske har saaledes Opryddningen og Befolkningens Udbredelse fundet Sted paa en med den i det egentlige Sverige analog Maade, men i modsat Retning, og de første Thronder kunne ikke være komne fra Sverige eller fra Syden af. De ere altsaa komne nordenfra, rimeligviis til Søs ind af Fjorden.

Vi have ovenfor omtalt den njardøske Æt, der ifølge „Fundinn Noregr" synes at have udbredt sig fra Nordland lige ned til Fjordene. Hvis man heri tør see en Antydning af, hvorledes een særegen Afdeling eller flere med hinanden nærmere forenede Hobe have udbredt sig langs Kysten, kunde man slutte, at denne er bleven befolket, om ej til en anden Tid, saa dog af en egen Underafdeling af den, der befolkede de 8 Fylker i Throndhjem. Nu er det merkeligt nok, at man i Stedsnavne og andre Benævnelser, hentede fra lokale Omstændigheder, sporer en umiskjendelig indbyrdes Overeensstemmelse langs den hele Kyst fra det øverste af Nordland til Be-

---

[1]) Snorre, Yngl. S. Cap. 9. Her citeres et Stykke af Eivind Skaldespilders Háleygjatal, hvor det heder at Odin og Skade fik Sønnen Søming, da de levede sammen i „Mandhjem" (Mannheimar). Dette har Snorre selv forstaaet om Svealand eller Svithjod, men det synes af Digteren selv snarere at være meent om Haalogaland eller Throndhjem.

[2]) Jemtelands Bebyggelse sættes hos Snorre (Haak. God. S. Cap. 13) i Forbindelse med Eystein den Mægtiges Erobring af Throndhjem, og denne Eystein kaldes i Yngl. S. Cap. 49 Svigerfader af Halfdan Hvitbein, der efter Slægtrækkerne maa have levet henved 700.

gyndelsen af Raumsdalen eller hvor Nordmøre slipper; den taber sig lidt, hvor man enten kommer til det egentlige Throndhjemske, det vil sige de forhenværende 8 Fylker om det Indre af Fjorden, og aldeles, hvor man kommer til Raumsdalen [1]). Herved bestyrkes saaledes det nærmere Slægtskab idetmindste mellem Beboerne af Kyst-Distrikterne fra Nordmøre til Finmarkens Grændse, eller rettere: Beboerne af Nordland, Naumdal og Nordmøre (Fosens Fogderi, som forhen hørte dertil, ogsaa heri iberegnet), vise sig at høre til een særegen Afdeling. Der mangle heller ikke endnu udtrykkeligere Udsagn, der bekræfte denne Mening. Det er bekjendt, at den mægtige og berømte Jarle-Æt, som fra Harald Haarfagres Tid fik Besiddelser i det Throndhjemske og siden kaldtes Lade-Jarlerne, ikke oprindelig hørte hjemme her, men derimod nedstammede fra Konger paa Haalogaland (Nordland) og i Naumdalen. Digteren Eivind Skaldespilder, der mod Slutningen af det 10de Aarhundrede besang Haakon Jarls Æt og opregnede hans Forfædre, udleder hans Herkomst fra Odins Søn Søming, og nævner blandt Ættens Medlemmer flere, om hvem vi andetstedsfra vide, at de deels vare Konger paa Amd eller Omd (Egnen omkring Throndenæs) i Haalogaland, deels Konger eller Jarler i Naumdalen [2]). Vi finde tillige disse haalogalandske Konger omtalte til en Tid, da endnu ingen anden Fyrste i det sydligere Norge forekommer; en Omstændighed, som umiskjendelig hentyder paa at Haalogaland var befolket og dannede et Rige tidligere end nogen anden Egn i Norge [3]). Hertil kommer ogsaa Haalogalands merkelige Navn: d. e. „det hellige Land"; et Navn, som alene Folkets ældste og ærværdigste Sæde kunde faa [4]). Altsaa kunne vi med nogenlunde Sikkerhed antage, at en særegen Afdeling af Thrønder temmelig tidligt, maaskee endog allertidligst af alle, har bosat

---

[1]) Se herom Ann. for Nord. Oldk. og Hist. 1846.

[2]) Snorre melder i Fortalen til Yngl. Saga udtrykkeligt, at Eivind i Háleygjatal opregnede Haakon Jarls Forfædre og at han her nævner Søming, Yngve-Frey's (Odins) Søn. Det heder ligeledes i en kortere Bearbejdelse af de norske Kongesagaer, at Herse, Konge i Naumdal, var en af Haakons Forfædre, og at hans særegne Dødsmaade er beskreven i Eivinds Háleygjatal (Ágrip Cap. 12 i Fornm. S. X. S. 390). Háleygjatal selv er nu tabt, men Rækken af Slægtledene er opbevaret, og der forekommer ligeledes Herser, medens tre andre Led, Gudlaug, Gylaug og Godgest, i Yngl. Saga Cap. 26, 20 og 23, kaldes Konger paa Haalogaland, den sidste endog paa Amd. Altsaa seer man, at Sømings Æt antages at have hersket baade paa Hálogaland og i Naumdal, med andre Ord at disse to Landskaber hørte sammen.

[3]) Man finder f. Ex. i Yngl. Saga de omtalte Hálogalands-Konger nævnte paa en Tid, da der endnu ej er Tale om Konger i Egne af Norge, der ligger Sverige langt nærmere.

[4]) Hálugr er en archaiserende Form af heilagr, hellig; háluga land ɔ: det hellige Land. Paa Angelsaxisk kaldes det Hálgaland ɔ: ligefrem „det hellige Land", og den nuværende Udtale „Helgeland" grunder sig vist paa en ældre i daglig

sig nordligst paa Haalogaland, og derfra udbredt sig sydefter til Naumdalen og forbi dennes korte Kyst-Strækning (der tillige mestendeels optages af Foldens og Namsens vide Fjordgab), over den lange Kyst, som havde sin naturlige Grændse mod Østen i Fjeldstrækningerne, hvilke fra Naumdalsejdet strække sig omkring Throndhjemsfjorden ned til Stads-Bygden, og som søndenfor Fjorden skille mellem Orkedalen med Rennebo paa den ene, Surndalen og Sundalen med Opdal paa den anden Side. Hvis man kunde antage, at der virkelig laa en historisk Sandhed til Grund for Sagnet om Beites Sejlads til Lands over Naumdals-Ejdet, og at det ikke ligefrem er blevet opfundet til Forklaring af Stedsnavne [1]), saa maatte denne Sandhed være den, at den ved Naumdals-Ejdet begrændsede Halvø skulde tilhøre den Afdeling af Thrønder, der befolkede Kysten, ej den, der bosatte sig om Throndhjemsfjorden. Men at antage, at hiin Afdeling skulde have udbredt sig saa langt mod Syd, som forbi Stadt — hvad de ovenomtalte Beretninger om den njardøske Æt synes at antyde — gaar dog neppe an. Saavel Stedsnavne, som andre Omstændigheder, der i det Følgende ville blive indlysende, gjøre dette umuligt. Længer end til Naumsdalens Begyndelse kan hiin Folke-Afdeling ej have strakt sig.

Søndenfor det Throndhjemske danner det høje og brede Dovrefjeld en naturlig Skranke, som idetmindste for det første maatte standse de nordenfra kommende Nybyggeres Fremtrængen, og som, efter hvad der er viist, virkelig standsede Fjordboerne fra Throndhjem, hvilke derimod arbejdede sig ned i de øvre Dele af det nuværende Østerdalen, hvor Glommens Dalføre nordenfor Røros næsten løber i Eet med Gaulelvens, og hvor en forholdsmæssig ubetydelig Højdestrækning skiller det fra Orka-Elvens ved Kvikne. Men sydligere end disse nordre Dele af Glommens Dalføre finde vi ingen Spor af den throndhjemske Sprog-Indvirkning. Glommens Dal ophører ogsaa her paa en lang Strækning at være Hoved-Dalen; den er kun sparsomt bebygget og har Udseendet af at være temmelig sildigt opryddet, medens derimod Hovedbygden strækker sig langs Reen-Elven, og først ved Aamot, hvor Reen-Elven falder i Glommen, saaatsige kommer tilbage til denne. Men i Aamot og længer Syd, i Elverum, ere hine Spor af den throndhjemske Paavirkning ganske borte, og alt tyder her hen paa det nærmeste Slægtskab mellem Østerdalens sydligste Deel og det nedenfor liggende Raumarike og Hede-

---

Tale sædvanlig Form Helgaland. Ogsaa af Haalogalands Navn har Sagnet fremmanet en Kong Haaloge eller Hølge; men Formen Hælgi er igjen kun en orthographisk Forskjellighed fra Helgi ɔ: den Hellige.

[1]) Nemlig Beitstaden, Beitstaðr, og Beitstadfjorden, Beitsjór, hvilket man har forklaret som Beitisstaðr, Beitis-sjór, Beites Landingssted, Beites Sø; og Eld-Ejdet, der har sit Navn af Elden, fordum Elda, som om det udledes af Elliði.

marken, fra hvilken det kun adskilles ved en lav, neppe nogensinde meget sterkt skovbegroet Sandstrækning. Da man nu tillige finder, at den nordlige Deel af Østerdalen lige til Reformationen i gejstlig Henseende hørte under Throndhjems Stift, medens den sydlige laa under Hamar [1]), og at Østerdalen tillige i verdslig Henseende deeltes i to Hoveddele, Østerdalen nordenfor og Østerdalen søndenfor Aamot [2]), saa kan man med nogenlunde Sikkerhed slutte, at Østerdalen virkelig er bleven bebygget fra to Kanter, nordenfra og søndenfra, og at Skovstrækningerne mellem Tønset i Nord og nedre Reendalen i Syd længe adskilte de to Befolkningsstrømme og vare de sidste som opryddedes, hvis der overhoved kan være Tale om Oprydning i disse Egne, hvor Skoven endnu optager saa megen Plads.

Undersøge vi nu, hvorfra Hedemarken og overhoved Egnene omkring Mjøsen have faaet sine Beboere, da bliver den Omstændighed højst paafaldende, at medens Raumsdalen ved Lesjeskogens Vand staar i umiddelbar Forbindelse med Logens til Mjøsen nedgaaende Dalføre, og dette igjen med Raumarike, der omgiver Vormen og Glommen søndenfor Østerdalen, hentyder tillige det fælles „Raum" i Raumsdalens og Raumarikes Navn paa at det er een Folke-Afdeling, eller de saakaldte **Raumer**, der har befolket dem begge. Og de samme Raumer have saaledes vel ogsaa opdyrket Hedemarken, Thoten, med de derfra opgaaende Sidedale, og overhoved hele den søndre, aabne Deel af det saakaldte Østland, Egnene om Christianiafjorden, Ringerike, Hadeland, m. m., forsaavidt disse Landskaber ikke allerede havde faaet sin Befolkning fra Gautland af. „Fundinn Noregr" indeholder ogsaa merkelige Antydninger til, at Forestillingen om de nysnævnte Egnes Befolkning paa den nu angivne Viis virkelig maa have været herskende i Oldtiden. „Raum, Nors Søn", heder det, „ejede Alfheime (d. e. Elve-Hjemmene, Elv-Egnene) og Besiddelser saa vide som de derfra udspringende Elve gaa"; derfra løber nemlig Logen til Mjøsen og fra denne igjen Wormen til Raum-Elven (Glommen) og denne igjen til Søen; fra Vormen løber Rauma ned gjennem Raumsdal, fra Vormen ligeledes Østre-Elven gjennem Østerdalene, og derfra igjen Gaut-Elven til Væneren og siden til Søen. „Raum", heder det videre, „havde tre Sønner med Bergdis, Datter af Thrym, Vor-

---

[1]) Østerdalen, der endnu i Midten af det 13de Aarhundrede var saa tyndt befolket, at den med Hensyn til Ledings-Udredning sattes i Forhold til Gudbrandsdalen som 5 til 16 (Hirdskraa Cap. 36), indbefattede indtil Reformationen kun tre Prestegjeld, nemlig Tyldal, Elverum og Aamot, af hvilke det første, der indbefattede de nuværende Kvikne, Tønset og Tolgens Prestegjeld, hørte til Nidaros Stift og maaskee neppe engang regnedes til Østerdalen eller Oplandene, medens Aamot der ogsaa indbefattede Storelvedalen og Reendalen, og Elverum, der tillige indbefattede Osen, Trysil, Idre og Serna, hørte til Hamars Stift, og rimeligen udgjorde de egentlige Øster-Dale.

[2]) Nyere Eidsivathingslov Thingfareb. I.

mens Jotun, og deelte sine Lande mellem dem, saaledes at Bjørn fik Raumsdal, Brand Gudbrandsdalen, og Alf Østerdalen, hele Strækningen nordenfor Væneren (Vermeland) og fra Gautelven til Raum-Elven, hvilket alt da kaldtes Alfheime [1]). Andre Sønner af Raum fik siden Hadeland, Haddingjadal, Ringerike". Her see vi vistnok, at den gamle Sagnfortæller har været noget i Vildrede, især med Hensyn til Maaden, hvorpaa Rauma staar i Forbindelse med Logens Vasdrag, da den nemlig ej hænger umiddelbart sammen med Vormen, men kun med Logen; vi see ligeledes at han har søgt at sætte Vormen (Verma eller Varma) i Forbindelse med Vermelands Navn og følgelig med Trysil- eller Klar-Elven, som han kalder Østre-Elven. Men i Hovedsagen har han dog paa en Maade Ret, forsaavidt som alle de her nævnte Elve og Dalfører unegteligt staa i Forbindelse med hverandre [2]) og ved at kalde alle disse Dalfører tilsammen Alfheim i videre Forstand, medens der fremmanes en Konge Alf som den første Konge i det egentlige Alfheime eller disse Elvedistrikters sydøstlige Deel, antyder han aabenbart ej alene et Slægtskab mellem alle disse Elvedistrikters Beboere, men lader endog ane, at de have deelt sig i to Hovedafdelinger, Raumer i den vestligere Deel, fra Raumsdalen til Glommen, og **Alfer** ɔ: Elvboere, i den østligere Deel, fra Glommen til Gaut-Elven. Denne Benævnelse „Alfer" findes ogsaa paa et andet Sted udtrykkeligt anvendt om Beboerne af Landene mellem Glommen eller Raum-Elven [3]), og vi gjenkjende den tillige i den ældre Form af det nuværende Elverum,

---

[1]) Fornaldar Sögur Norðrlanda II. S. 7.

[2]) Klar-Elven og Glommen have idetmindste sit Udspring i Alfheim, og Udtrykket „derfra gaar" (þaðan fellr) behøver vel heller ikke at tages saa bogstaveligt, men kun i den Betydning „fra den samme Kant kommer".

[3]) Se Sögubrot, Cap. 10, (i Fornaldar Sögur Norðrlanda I. B. S. 387). Der staar: Det er bekjendt i alle gamle Frasagn om det Folk, som hed A l f e r, at det var meget smukkere end andre Mennesker i Norden, fordi alle hans (Sigurd Rings) Moder Alfhilds Forfædre og hele hans Æt nedstammede fra Alf den gamle, hvilke Ætter man kaldte Alfe-Ætter. Efter denne Alf fik de to Hovedaaer Navn, der sidenefter begge hede „Elv", den ene adskilte hans Rige fra Gautland og kaldtes derfor Gaut-Elv; den anden løb langs det Land som nu heder Raumarike, og heder „Raum-Elv". Her gjør det naturligviis intet til Sagen, at den gamle Forfatter paa sin Tids Viis har udledet Ordet „Elv" af Alf, og sat den i Forbindelse med Gudelærens og Dæmonologiens „Alfer"; thi det er tydeligt nok, at det er Elvene, som have givet Alf ej alene Navn, men ogsaa Tilværelse i Sagnet, ikke Elvene, som have faaet Navn efter Alf. Navnet er, som man seer, udledet af Rodformen A l f — ikke af den omlydte Form Elf. — Ogsaa Adam af Bremen (IV. 21) kalder den Albis, og tillægger endog at han antager den før den samme, Lucan omtaler (nemlig i sin Pharsalia II, 51, hvor det heder om Albis: Fundat ab extremo Flavos aquilone Suevos), en Bestyrkelse mere paa hvad vi ovenfor yttrede, at Gøtaelven og Elben oftere ere blevne forvexlede.

Østerdalens sydligste Bygd, nemlig Álfrheimr, en Benævnelse der i og for sig tillige indeholder en Bestyrkelse paa hvad der ovenfor yttredes, at det sydligste Østerdalens Befolkning er kommen søndenfra, nemlig fra Hedemarken og Raumarike, eller at den idetmindste er nærmere beslægtet med Hedemarkens, Raumarikes og de søndenfor liggende Egnes Beboere, end med Beboerne af det Throndhjemske og nordre Østerdalen. Men finde vi saaledes virkelig **Alfer** ɔ: Elv-Boere, østenfor Glommen og sydefter til Gaut-Elven, saa kan der ej længer være nogen Tvivl om, at de ere det selvsamme Folk, som Plinius, efter hvad vi allerede (S. 17) have seet, kalder Hillevier, Tacitus Helveker, Ptolemæos Ælvæer. Merkeligt er Plinius's Tillæg, at de kaldte sig selv „en anden Verden". Dette Udtryk kan neppe betegne andet, end at de, som oprindeligt kommende nordenfra Raumsdals-Egnene, vare sig bevidste at tilhøre en anden Hovedafdeling af det germaniske Folk, end de sydøstenfra komne Gauter. Og det stemmer merkeligt nok med en Yttring af den i det 11te Aarhundrede levende tydske Historieskriver Adam af Bremen, at der for dem, der kommer fra Danmarks Øer, „aabner sig en anden Verden" i de to store nordiske Riger Sverige (Sveonia) og Norge (Nordmannia) [1]). Raumerne, ja endog Landskabet Raumarike, nævner Jornandes udtrykkeligt, idet han blandt Skandjas Beboere omtaler Raumariciæ, og deres Navn forekommer, som det synes, allerede i Digtet om Beowulf, og det saaledes, at de synes at have boet lige ned til Kysten, hvilket ogsaa bestyrkes deraf, at Glommen i ældre Tider ved Siden af sit egentlige Navn kaldtes Raumelven lige til sit Udløb [2]). Sammenholde vi ellers Raumernes med Alfernes Navn, saa see vi, at hiint er selvstændigt, eller uafhængigt af Lokalforholdene, medens dette hidrører fra Egne, hvor Alferne boede, og saaledes først er antaget efterat de havde fæstet Bolig her. Alferne ere paa den Maade neppe andet end Raumer, der, efterat have nedsat sig

---

[1]) Ad. Bremensis IV. c. 21. (de situ Daniæ p. 60): Transeuntibus insulas Danorum alter mundus aperitur in Sueoniam vel Nordmanniam, quæ sunt duo latissima regna aquilonis et nostro orbi adhuc fere incognita.

[2]) I Beowulf-Digtet v. 1010 — 1040 og 1067 — 1157, forekommer en Beskrivelse over en Svømmekamp, foretagen mellem Beowulf, Sø-Gauternes Helt, og en vis Breka; de svømmede en heel Uge, heder det, indtil Bølgerne dreve dem ind til „Headoræmes". Men denne Form, hvis Endelse viser, at den er fejlskreven, maa efter Vidsidh-Digtet v. 127 rettes til Headoreámas, hvortil i Oldn. svarer Höð- eller Had-Raumar, der enten betyder „de krigerske Raumer", eller „Sø-Raumerne". I begge Tilfælde maa Raumerne altsaa i hine Tider have boet ved Søen, i Gauternes Nabolag. I Vidsidh-Kvadet nævnes ogsaa disse Raumer strax efter Hronas (d. e. Indbyggerne af Hranarike, nu Bohuslen) og Deánas (uvist hvilke). — At Glommen ved Siden af Navnet Raumelv ogsaa kaldtes med det første Navn, viser Benævnelsen paa Distriktet Glømminge, forhen Glymheimar (d. e. Glomhjem).

mellem begge Hovedelve, antoge Navn eller bleve benævnte efter dette deres nye Hjem [1]).

Vi have saaledes med saamegen Sandsynlighed, som det efter Omstændighederne kan forlanges, paaviist, hvorledes de indre Egne af det søndenfjeldske Norge, nemlig Gudbrandsdalen, Hedemarken og Thoten, den sydlige Deel af Østerdalen, Raumarike, og Strækningen indtil Gaut-Elven, have faaet sin Befolkning fra Raumsdalen af, langs Retningen af Rauma, Logen, Vormen og Glommen, hvorfra den da altsaa i de lavere Dele af de mod Nordvest opgaaende Dalfører senere har udbredt sig til forskjellige Kanter, nemlig til Hadeland, Land, Ringerike og det saakaldte Vestfold eller Egnene vestenfor Christianiafjorden. Dog maatte deres Fremtrængen her i Kyst-Egnene en Tidlang blive standset ved deres Sammenstød med de gautske, eller til den ingvinske Kreds hørende Folk, der, efter hvad ovenfor er paaviist, synes at have beboet Kyst-Randen rundt om det indre af Skagerraket, den senere saakaldte **Viken**, lige til forbi Skiensfjorden. Det bliver imidlertid vanskeligt, om ej umuligt, at sige med Bestemthed, om Nordmændene først trængte frem lige ned til Kysten, og siden igjen trængtes opad af Gauterne, eller omvendt, eller endelig, om begge Folkestrømme her samtidigt have mødt hinanden. Der gives dog Omstændigheder, som i en væsentlig Grad tyde hen paa det første [2]), ligesom man ogsaa meget tydeligt kan skjønne, at der i en fjern Fortid virkelig maa have fundet Sammenstød og Forvirring Sted i disse Egne; men det er ogsaa alt; det udelukker ikke Muligheden af at der her har hersket en idelig Frem- og Tilbage-Rykken, eftersom snart den ene, snart den anden Nation havde Overhaand, indtil de omsider sammensmeltede og ordnede sig i bestemte Inddelinger [3]). At Vermeland, det vil sige Egnene nordenfor Væneren, efter Sagnets Antydning ogsaa skulde være blevet heelt befolket ad den nordlige Vej, kunne vi dog vanskeligt antage; i alle Fald maatte da ogsaa her et Sammenstød mellem

---

[1]) De ovennævnte Höð-Raumar have saaledes rimeligviis været de samme som Alferne. Merkeligt er det forresten, at Beowulfdigtet ogsaa v. 1155 kalder det Sted hvor Beowulf landede Finnaland, som om Finner virkelig her i fordums Dage skulde have naaet ned til Kysten. Ved Headu-reámas, Höð-Raumar, kan man forresten ikke undlade at tænke paa Indbyggerne af Hadeland, der efter det foregaaende netop skulde nedstamme fra Raumerne. Man kan let forestille sig, at disse Hað-Raumar eller Hader siden have udbredt sig mod Vesten til Randsfjorden, især da der ved denne er en Egn, kaldet Brandabú, Brandernes Bo, og Breoka eller Breka, — rimeligviis den samme, som svømmede med Beowulf, — i Vidsidh-Kvadet V. 49 siges at have hersket over Brondingerne eller Brandingerne.

[2]) Nemlig den nys omtalte Forekomst af Raumer lige nede ved Søen.

[3]) Alt dette vil i det Følgende nærmere oplyses, naar vi komme til at handle om Skiringssal og de øvrige Landskaber i det egentlige Viken.

Gauter og Nordmænd have fundet Sted [1]). Derimod er det ej i sig selv usandsynligt, at der efter den første Besættelses Tid kan være kommet nye Folkestrømme fra Throndhjem over Dovre til Gudbrandsdalen, Hedemarken og de øvrige indre Egne, og her have blandet sig med den ældre Befolkning af Raumer, hvilket enkelte Egenheder ved Dialekten virkelig kunde synes at antyde.

Det er en erkjendt Sag, at Beboerne af de øverste Dalfører østenfor Fjeldet og søndenfor Gudbrandsdalen, eller af Valdres og Hallingdal (Haddingjadal), baade i Dialekt, Udseende og Leveviis have langt mere tilfælles med deres Naboer hiinsides Fjeldet i Sogn og Hardanger, end med Beboerne af deres egne Dalførers nederste Dele, i Land, Hadeland, Sigdal og Ringerike. Allerede heraf ledes man ind paa Forestillingen om, at hine Landskaber have faaet deres Befolkning fra Vesten af over de her skovløse og ikke saa særdeles brede Fjeldflader paa Fillefjeld, Hemsedalsfjeldet, Aurlandsfjeldet og Ustedalshøjderne. Denne Forestilling vinder endmere i Styrke, naar vi erfare at Valdres og Hallingdal i de ældre Tider altid regnedes som Tilbehør til de vestlige Fylker, og med dem hørte under Gulathingets Lovdistrikt [2]). I disse Egne maa saaledes tvende Folkestrømninger, den umiddelbart fra Vesten kommende, og den anden, hvis Fremtrængen fra Raumsdal af vi nys omtalte, have mødt hinanden, og det Punkt, hvor dette Sammenstød indtraf, kan endnu i et Par Dalfører med fuldkommen Bestemthed paavises [3]). Heller ikke ere de her nævnte Dale, nemlig Dalene om Drams-Elvens Vasdrag, de eneste, hvor en saadan Befolkning fra Vesten kan paavises. Ogsaa Thelemarken deler sig med Hensyn til Mundarten i to Hoveddele, som man efter den senere Tids Talebrug kunde kalde den vestfjeldske og den østfjeldske. Mundarten i den vestfjeldske Deel er saa forskjellig fra

---

[1]) Snorre fortæller, som oven bemerket, i Ynglingasaga, at Vermeland først opryddedes af Olaf Trætelgja, der, som vi have viist, maa være kommen fra Gautland. Enten maa Udsagnet i „Fundinn Noregr“ om Vermelands Bebyggelse af Alfer saaledes ganske støtte sig til en Gisning af Nedskriveren, eller der maa have fundet et Sammenstød Sted mellem Alferne og Olafs Gauter. Man finder vistnok ellers ikke nogensinde Vermeland regnet til Alfheim, men hvis Trysil, Idre og Serna, hvad der er højst sandsynligt, befolkedes af Raumer eller Alfer, maa dog Gauterne fra Vermeland ved den nuværende norske Rigsgrændse have stødt sammen med disse.

[2]) Se f. Ex. den nyere Gulathingslovs Thingfarebolk. Til Gulathingsdistriktet regnes her Valdres, Haddingjadal, Setrsdal og Otrodal.

[3]) F. Ex. ved Krødren-Fjord, hvis nordlige Deel hører til Haddingjadal, den sydlige til Sigdal eller Ringerike i videst Forstand. Endog de gamle Jordskylds-Benævnelser ere her forskjellige: ved den nordlige Deel af Søen regnedes efter Maanedemater, den sædvanlige Eenhed i Gulathinget, ved den sydlige efter Hefselder m. m.

den i den østfjeldske, og saa overeensstemmende med den, som tales i den vestenfor liggende Setersdal, at man ikke et Øjeblik kan tvivle om, at den vestfjeldske Deel af Thelemarken har faaet sin Befolkning ej fra Østen, men fra Vesten. Et ældgammelt Sagn, opbevaret i den saakaldte Saga om Half og Halfsrekkerne, melder desuden udtrykkeligt, at mellem Rogaland (eg. „Rugernes Land", ogsaa kaldet Rygjafylke, hvoraf det nuværende „Ryfylke" er en Forkortning) ligger Josurejd, et Sted ved den saakaldte Dalaa i Brunkeberg, omtrent paa Grændsen mellem det østfjeldske og vestfjeldske Thelemarken [1]). Men da Rogerne, Rugerne eller Rygerne umiskjendeligt have haft deres egentlige Hjem og første Fodfæste i Egnen omkring og paa Øerne i Bukufjorden, det vil sige i det nuværende Ryfylke, er det aabenbart, at Setersdalens og det vestfjeldske Thelemarkens Beboere i Forstningen kun var de yderst mod Østen fremskudte Hobe af den store rugiske Æt. For den, der har seet, med hvilken Lethed Valdresboen, Hallingdølen og Thelebonden drager over Fjeldet til Sogn, Hardanger og Ryfylke, og omvendt, Sogns, Hardangers og Ryfylkes Indbyggere til Valdres, Hallingdal og Thelemarken; for ham bliver det dobbelt sandsynligt, hvad vi her have fremsat. Man maa ogsaa formode, at den øverste Deel af Numedalen mellem Hallingdal og Thelemarken har faaet sin Befolkning paa samme Maade, medens dens nederste Egne sandsynligviis ere blevne befolkede søndenfra opad af den samme Æt, som besatte den østre Deel af Thelemarken og det saakaldte Grønland eller Grenland omkring den betydelige Indsø Nonn-Sø (Norsø) strax ovenfor Skiensfjorden.

Det er imidlertid ikke derfor nødvendigt at antage, at Thelemarken og Setersdalen regnedes som eet Landskab tilligemed Rogaland; de behøve kun at have været regnede til Rogaland i vidtløftig Forstand. Dette sees deraf, at man senere hen finder Setersdalen tilligemed det hele saakaldte Robygdelag regnet med til **Agder**, eller Kystdistriktet mellem Rogaland og Viken — hvad ogsaa Dalenes Retning i sig selv tilsiger. Men uagtet Agder, der omtrent indbefattede de nuværende Lister- og Mandals- og Nedenæs-Amter, i den historisk bekjendte Tid dannede et eget Fylke, finder man dog ogsaa her Spor efter Rogerne, idet Agders yderste Grændsepunkt mod Viken ved Kysten, det nuværende Grændsepunkt mellem Nedenæs Amt og Bratsberg Amt, i fordums Dage kaldtes **Rygjarbit**. Lægger man nu hertil, at Agder gjennem hele Middelalderen baade i verdslig og gejstlig Henseende hørte til det vestlige Norge, eller Gulathingets Distrikt, saa kan der ej læn-

---

[1]) Halfs Saga Cap. 2 i Fornaldar Sögur Norðrlanda II. S. 26. „Agvald Rogalands Konge", heder det her, „boede paa „Roga paa Jøsurheid", der ligger mellem Rogaland og Thelemarken: det kalder man nu Vide". Navnet „Viðir, á Viðum" gjenkjendes endnu i Veum, som det nu udtales, et Annex til Moland i Thelemarken.

ger være nogen Tvivl tilbage om at det har faaet sin Befolkning fra Rogaland, ligesom det vestlige Thelemarken, og at hele Kysten lige til Rygjarbit, saavelsom de indre Distrikter, i den ældste Tid tilsammen kaldtes Rogernes eller Rugernes Land. Navnet „Agder" synes nemlig oprindeligt kun at betegne „et Kystdistrikt" [1]); og saameget er under alle Omstændigheder vist, at Navnet paa dets Beboere „Egder", ikke ligesom „Ryger" „Raumer", og andre, er et af Beboelsesstedets Navn uafhængigt Folkenavn, men ligefrem udledet deraf, hvorfor det ogsaa er nødvendigt at antage, at de forinden Bosættelsen havde et andet Navn [2]). Endog Navnet „Robygger", efter hvilke Robygdelaget er opkaldt, synes at være en Forkortning af „Rog-bygger" (rugiske Bebyggere) [3]), og ved at undersøge Stedsnavnene i den sydøstlige Deel af det gamle Egda-Fylke, der endnu er opfyldt med vældige Skovstrækninger og i det Hele taget tyndt og adspredt befolket, støder man paa mange, der vidne om, at de Gaarde, som saaledes benævnes, oprindelig blot have været Setre [4]), og at den hele Egn følgelig i lang Tid kun har været en næsten ubeboet Skovegn, der alene brugtes til Græsgang for Kvæget om Sommeren, og hvor blot enkelte Pletter langs Kysten vare opryddede til stadig Bolig for Mennesker. Det samme synes i større Maalestok at have været Tilfældet med hele Agder. Rogerne have fra Ryfylke først sat sig i Besiddelse af den flade, skovløse Kyststrækning, som de kaldte **Jadar** (Jæderen) [5]); siden have de opdyrket enkelte venligere Punkter ved Kysten længere mod Øst, fornemmelig paa Listerlandet og ved den nordenfor dette opgaaende Fjord, i det Dalføre, der kaldtes Hvin- eller Hvinesdalen [6]), ved Lindesnæs og Span-

---

[1]) Der forekommer neppe noget andet Sted af dette Navn, uden Agdenes, den yderste Spidse ved Indløbet til Throndhjemsfjorden. Men just fordi denne Spidse bærer dette Navn, og Navnet Agder desuden i sig selv er et Fleertalsord, altsaa viser at Distriktet oprindelig maa have bestaaet af flere affondrede Bygder, just derfor bliver den ovenanførte Gisning om Navnets oprindelige Betydning sandsynlig.

[2]) Egðir er ligefrem dannet ved Omlyd af „Agðir". Endnu den Dag idag kalde Beboerne af Thelemarken deres Naboer i Robygdelaget, Nedenæs og Mandals Fogderi, Egder.

[3]) Man finder aldrig Ràbygðir, Ràbyggjalög, men Robygðir, Robyggjalög, der nok kunde tænkes forkortet for Rogbygðir o. s. v. Benævnelsen synes ellers nærmest at være udgaaen fra den saakaldte Robusdal i Nærheden af Heigrefos.

[4]) En Mængde Gaarde ende her med Ordet „Söl" eller „Sel" d. e. Sæter, f. Ex. Mesel (Miðsel), Reiersel (Hreiðarssel), Lødesøl (Hlöðusel) o. s. v.

[5]) Jaðarr, Angels. eodor, en Bræm, Rand.

[6]) Her nævnes ogsaa Hvínisfjörðr, den nu saakaldte Feddefjord, i hvilken Hvin- eller Kvin-Elven har sit Udløb.

gereid, og længer mod Øst paa den smukke Ø Thruma (Thromo)[1]) og i Nidelvens nærliggende Dalføre, hvilke Egne, efter enkelte Yttringer i vore Oldskrifter at dømme, synes at være de, som først ere blevne befolkede paa Agder, og hvorfra siden de øvrige opdyrkede Dele af Landskabet have faaet deres Beboere. Disse adspredt beboede Kystpletter kaldtes da rimeligviis Agder, ɔ: Kystdistrikterne — og Fleertals-Endelsen er her betegnende —, medens Indbyggerne, oprindeligt Roger, efterhaanden antoge Navn efter Landskabet, hvor de boede.

Ligesom Rogernes Navn i den sydlige Deel af Gulathings-Distriktet er det eneste selvstændige, saaledes er Hørdernes i den nordlige Deel. Sygnerne, eller Indbyggerne af Sogn, have faaet Navn efter Landskabet[2]); Firderne eller Indbyggerne af Søndfjord og Nordfjord ligesaa[3]), Søndmørerne, efter Kystlandet Søndmøre. Man skulde altsaa formode, at hele den vestlige Deel af Landet fra Hørdeland til Søndmøres Grændse mod Raumsdalen er bleven befolket af **Hørder**, der først have nedsat sig i Egnene omkring Gulen i Nordhordland, hvor det ældgamle Thingsted laa, og derpaa udbredt sig til Søndhordland, Hardanger, Haddingjadal, Valdres, Søndfjord, Nordfjord og Søndmøre, maaskee ogsaa til den vestligste og fra Hoveddalen affondrede Deel af Gudbrandsdalen, de saakaldte Lóar (Lom), der baade ifølge Sagnet og efter deres Udseende at dømme synes at tilhøre den vestlige Stamme[4]). De Hovedstammer, som befolkede det vestlige Norge, maa saaledes have været Hørder og Roger, ligesom Raumsdalen og Størstedelen af Østlandet befolkedes af Raumer. Men Hørderne og Rogerne selv omtales allerede i ældgamle Sagn som nær forbundne, ofte adlydende een Fyrste; dette tyder paa et nærmere Slægtskab med dem, hvilket ogsaa deres senere Forbindelse under eet Hoved-Thing bekræfter[5]). Og dette

[1]) Thruma nævnes allerede tidligt som Kongesæde i Agder, f. Ex. i Gautreks og Rolfs Saga, Cap. 3, og i selve Fundinn Noregr, hvor det heder at Thrym, Raums Søn, fik Agder, og havde Sønnerne Agde og Agnar, Fader til Ketil Thrym, der boede i Thruma. Det er aabenbart, at baade Thrym og Ketil Thrym ere opdigtede efter Thruma, ligesom Agde efter Agder. Thruma var senere Sædet for Harald Haarfagres Foged, se Landnáma V. 6, og Thelemarken synes endnu paa den Tid at have ligget under Agder, thi det heder her, at Harald Haarfagre sendte Thororm fra Thruma for at kræve Skat af Aasgrim Ulfsøn i Thelemarken.

[2]) Sogn, egentlig Fjordens Navn, skal betyde „en trang Fjord".

[3]) Til Fjordefylke eller rettere Firdafylke, Firdernes Fylke, hørte ogsaa Fjaler, et mindre Fjord-Distrikt, hvis Indbyggere derfor kaldtes Filer.

[4]) Se C. Sommerfelt i Topogr. Journal, 14 Hefte S. 88—89.

[5]) Hørdernes fortrinlige Anseelse fremfor de øvrige Indbyggere af Vestlandet viser sig ogsaa deri, at „hørdske Mæler" paa en vis Maade omtales som Normalmaal for hele Gulathingsdistriktet i den ældre Gulathingslov Cap. 58.

Slægtskab maa vistnok have foresvævet vore Forfædre, naar de i Sagnet om Nors Efterkommeres Fremtrængen lode de første Herskere over Agder, Rogaland, Hørdaland, Sogn, Fjordene og Søndmøre være Sønner af Gard Agde, Nors Søn [1]). Vistnok drage de ogsaa Nordmøres Konger ind i dette Slægtskab, og henføre Kongerne over Valdres, Haddingjadal og Thelemarken til Raums Æt, men man kan heller ikke ved et saadant Sagn gjøre Fordring paa fuldkommen Nøjagtighed.

Det staar nu kun tilbage, nærmere at betragte det egentlige **Viken**, Norges sydøstlige Deel, hvor vi ogsaa allerede have omtalt at der gives Spor af den gotiske Kulturs Indflydelse. Den har dog neppe strakt sig videre end langsmed Kysten fra Gaut-Elvens Udløb til Glommen og videre hiinsides Christiania-Fjorden til den fremspringende Kystflade [2]), hvor Rogerne (eller Egderne) mødte dem, nemlig til det forhen nævnte Rygjarbit. Ligesom det nu allerede ovenfor er viist, hvorledes Raumerne engang, og det i den sildigere Deel af den gotiske Kulturperiode, naaede lige ned til Søen i Egnen ved Glommen og henimod Gaut-Elven, saaledes finde vi og at den sydlige Fortsættelse af Numedal, der nu tilhører Jarlsbergs og Laurviks Amt, og fordum Vestfolden (nemlig Laurdals og Hedrums Prestegjelde), endnu i den sidste Deel af Middelalderen dannede en Skibrede under Navn af Numedals Skibrede [3]). Dette viser, at hele Dalen omkring Logen engang maa have været kaldet Numedal, og at den saaledes sandsynligviis har modtaget sin Befolkning fra Vesten eller Nordvesten, men at en Indflydelse, der søndenfra eller nedenfra har gjort sig gjeldende, har indskrænket den nordenfra kommende Befolkning til Dalens øvre Dele. Denne Indflydelse kunde nu vistnok tænkes udgaaen fra Raumer, der gjennem Hadeland og Ringerike kunde trænge ned til Vestfold, men den Omstændighed, at vi lige fra de ældste Tider finde Vestfolden, eller de frugtbare Egne vestenfor Folden eller Christianiafjorden [4]), i den nærmeste og inderligste Forbindelse med Kystlandene østenfor Fjorden, at vi stedse finde den regnet til Viken, og hvad mere er, at man endog vestenfor det egentlige Vestfold, i det Landskab der nu kaldes Nedre Thelemarken, fordum Grønland, har fundet en Mindesteen med gotiske

---

[1]) Gard Agdes Sønner vare, fortæller Fund. Noregr: Hørd (Hørdernes Konge), Rugalf (Rogernes), Thrym (Egdernes), Vegard (Sygnernes), Freygard (Firdernes), Thorgard (Søndmøringernes) og Grjotgard (Nordmøringernes).

[2]) Denne Kystflade kaldtes ogsaa Jadarr, hvorfor Rygjarbit nu kaldes Jernes (ɔ: Jadarnes).

[3]) Se her Diplomatarium Norvegicum, I. No. 1118, jevnfør Langes Tidsskrift 5te Aargang, S. 115.

[4]) Vestfold indbefattede det nuværende Jarlsberg-Laurviks Amt med Sandsver, Eker og Lier.

Runer [1]): — alt dette gjør det nødvendigt at antage, at hiin Indflydelse ej er udgaaen fra Nordmænd, men fra Gauter med gotisk Kultur. Her støde desuden ogsaa andre merkelige bekræftende Omstændigheder sammen. Vi have allerede tidligere haft Anledning til at omtale, hvorledes de germaniske Folkefærd plejede at benævne deres Grændsedistrikter „**Mark**", og ville i det Følgende komme til at handle ydèrligere derom. Nu finde vi i den ældre Periode af Norges Historie den samme Kyststrækning, der i sin Tid beboedes af Raumer, kaldet **Vingulmark** [2]); noget længer mod Øst, langs den Række af lange smale Søer, der deels gjennem Tistedals-Elven sende deres Vand til Iddefjorden, deels gjennem Store-Lee til Væneren, kaldes Landskabet endnu **Marker**, og strax ovenfor Grønland, det vestligste Landskab, hvor Spor af den gotiske Kultur have været forefundne, begynder **Thelemarken**. I disse Landskabers Benævnelser see vi saaledes umiskjendelige Tegn paa, at de i en fjern Oldtid have dannet Grændsen mellem tvende Befolkningsstrømme, af hvilke den ene, Nordmændenes, kom fra nordvest, den anden, Gauternes, fra sydøst. Vi kunne maaskee gaa endnu et Skridt videre. I hele den oldgermaniske Verden plejer man aldrig finde Benævnelsen „Rige" (riki) brugt uden om erobrede, fra andre Beboere tagne, Besiddelser [3]). Nu træffer man kun i det sydøstlige Norge Landskaber, der kaldes „Rige", nemlig Raumarike, Ringarike og Ranrike. Disse „Riger" maatte saaledes antages at have været erobrede fra ældre Besiddere, der neppe kunne have været andre en sydøstenfra indkomne Gauter, hvis yderste Grændse mod Norden har været **Hedemarken**. Det er derfor ikke uden Betydning, at Sagnet lader Nor her allerede forefinde en bosat Konge, Rolf i Berg, hvis Kamp og Underkastelse maaskee betegner Gauternes Kamp med Nordmændene og Undertvingelse ved dem. Efterhaanden have de vel maattet vige ligetil Havet, indtil de igjen formaaede at

---

[1]) Se ovenfor S. 48, jevnfør Finn Magnusen: om Runamo og Runerne S. 390 —92, 495.

[2]) Vingulmark indbefattede Kysten fra Glommen eller maaskee endog fra Svinesund langs Christianiafjorden til Lier. Navnet betyder kun „Krat-Skoven" eller Vingel-Skoven. Man maa her ogsaa tænke paa Paul Warnefrieds Vinili, Beowulfdigtets Wenlas, og paa Vinoviloth (Vinôvilôs) som Jornandes nævner ved Siden af Finnerne, der ifølge Beowulfdigtet boede i Nærheden af Headhreamerne (Raumerne) ved Kysten.

[3]) F. Ex. „Frankrige" d. e. Frankernes Rige og i England de angelsaxiske Riger: Myrcena-rîce (Mercia), Beornica-rîce (Bernicia), Deora-rîce (Deira), West-Seaxena-rîce (Wessex) o. s. v. I Norden gjorde man Forskjel paa Svî-þjóð, Sveafolket, det egentlige Svealand, og Svíaríki, Svenskernes Rige, d. e. Svealand, Gautland og Finland tilsammen; saaledes og Noregsríki, Norge med Bilande, Danaríki, det egentlige Danmark med Bilande. Istedetfor ríki sagde man ogsaa undertiden veldi, som Svíaveldi, Danaveldi, Noregsveldi.

holde Stand nærmest Kysten, og vedbleve at danne en egen Hovedafdeling af Nationen endog efterat de forøvrigt aldeles vare sammensmeltede til den samme nationale Eenhed som denne [1]). Men halvdunkle Erindringer om hiin fjerne uroligere Tid vækkes endnu ved det allerede ovenfor nævnte **Skiringssal**, med Begravelsesstedet **Skæreid** [2]), Naboskabet med Rogerne eller Rygerne ved Rygjarbit, Nærheden af den Vendelske Sø (Kattegattet), og den Elv, der begrændsede „Scatenauge"; vi ledes hen paa Tanken om de til Syden udvandrede Skirer, Ruger, Viniler, Eruler, og kunne ikke andet end tænke os disse Udvandringer i Forbindelse med Raumernes Fremtrængen henimod Viken. Hermed stemmer det ogsaa godt, at vi allerede hos Jornandes i det 6te Aarhundrede finde hine „Riger" omtalte [3]), ligesom man heller ikke nogensteds i Norge sporer en saadan Vaklen og Ubestemthed i Inddelingen, som i Viken, hvis vestligste Deel, det senere saakaldte Grønafylke, der indbefattede det nuværende Bratsbergs Amt med Numedal, ej synes at være bleven regnet som et eget Fylke førend hen i det 12te eller 13de Aarhundrede [4]), medens tillige Forholdet mellem Vingulmark, Ranrike og Alfheime ikke synes at have været ganske paa det rene, især da Benævnelsen Vingulmark senere gik ganske af Brug, og afløstes af „Borgesyssel og Oslo-Syssel". Og charakteristisk for en østenfra indkommende Befolkning, hvis Hovedsæde stedse var østenfor Fjorden, maa det ansees, at Kyst-Egnene vestenfor denne betegnedes med Navnene Vestfold og Vestmare, medens noget tilsvarende Austfold og Austmare ikke findes [5]). Hvad der laa østenfor Fjorden, behøvede ej paa denne Maade at betegnes.

Forsøge vi nu i Korthed at sammenfatte Hovedresultaterne af de ovenfor meddeelte Undersøgelser om Maaden, paa hvilken Norge bebyggedes af Nordmændene, maa det blive saaledes: Fra Amd i Haalogaland, hvor den

---

[1]) Den nærmere Undersøgelse af disse Folkestrømningers Bølgeslag frem og tilbage i det sydlige Norge vil i det Følgende, hvor Norges Oldhistorie behandles, blive anstillet.

[2]) Ifølge Yngl. Saga Cap. 49 blev Halfdan Hvitbein, Oplandenes Konge, begraven paa „Skæreid" i Skiringessal. Saavel Skæreid som Skiringessal minder om Paul Warnefrieds Scoringa og Scoeri, især da det ingenlunde er afgjort, om man ikke rettere burde skrive Skœreib. Det er i sig selv ej utænkeligt, at Langobarderne eller Vinilerne allerførst kunne have fundet deres Vej til Vingulmark, og derfra videre til Skiringssal og Rygjarbit, hvorfra de med Skirer og Roger (Ruger) kunne have sat over Søen til Jylland, og her kæmpet med Vendlerne (Vandalerne hos Paul Warnefried).

[3]) Nemlig Raumariciæ, Ragnaricii.

[4]) Endnu i den ældre Gulathingslov Cap. 315 omtales Grønerne (Indbyggerne af Grønland), kun som Anhang til Vikverjerne eller Vikens Beboere.

[5]) Se især herom Langes Tidsskrift 5te Aargang S. 110. flg.

første Bebyggelse skede, udbredte enkelte Afdelinger sig til Naumdalen og Nordmøre, medens **Thrønderne** bosatte sig omkring Throndhjemsfjorden i 8 Fylker. Hvad Fællesnavn hine første Bebyggere af Haalogaland førte, lader sig neppe opdage, med mindre man kunde antage, at Benævnelsen „Thrønder" i sin Tid har været fælles for dem alle [1]) Fra Raumsdalen udbredte **Raumer** sig opad til Gudbrandsdalen og videre langs Logen til Hedemarken og Raumarike, derfra til det sydlige Østerdalen, det nordlige Vermeland, de egentlige saakaldte Alfheime, og vestover til Hadeland, Ringerike, Modheim, Sigdal, overhoved til de nedre Dele af de Dalfører, hvis øvre Dele udgjøre Valdres og Hallingdal. Fra Nordhordland udbredte **Hørder** sig til Søndhordland, Søndfjord, Nordfjord, Søndmøre, Lom, Valdres, Hallingdal, maaskee ogsaa til Numedal. Fra Egnen om Buknfjorden udbredte **Roger** eller Ryger sig til Jæderen, Agder, Setersdalen og Thelemarken. Alle disse Folkeafdelinger kom nordenfra, langs Kysten. Men sydøstenfra kom gautske **Vikverjer** og besatte Kysten fra Gaut-Elven til Rygjarbit, stødende sammen med hine fra Norden kommende Folk, og tilsidst smeltende sammen med dem. Hvorledes de forresten ordnede sig i Fylker og Thingdistrikter, vil i det Følgende blive viist, hvor vi nærmere komme til at omhandle Landets ældste Inddeling, hvorved der tillige vil komme til at kastes yderligere Lys paa hvad vi her have udviklet.

12. Nordmændenes Navn.

Om man endog nok saa meget tvivlede om, at vore Forfædres første Besættelse af Landet gik for sig i den her antydede Retning, saa maatte dog idetmindste Navnet „**Nordmænd**" kunne bortfjerne denne Tvivl, især naar det sammenholdes med den Maade at angive Dalstrøgenes og Elveløbenes Retning paa, som fra umindelige Tider har været den sædvanlige i Landet. Man er nemlig stedse gaaen ud fra den Forudsætning, at Hoveddalenes og Hovedstrømmenes Retning gik fra Nord mod Syd, og har følgelig betragtet alt, hvad der laa paa Vestsiden af Vandskjellet eller af Fjeldfladens højeste Strøg, som om det laa **nordenfor** hvad der er paa Østsiden. Derfor kjendte man heller ingen anden Hovedinddeling af Norge efter Fjeldstrækningen, end i **Nordenfjelds** og **Søndenfjelds**; til det Nordenfjeldske

[1]) Thrønderne, þrændr (eg. þróendr) d. e. „de som trives", er ikke et Landskabsnavn, men et Navn, der maa have været eget for Afdelingen, førend den bosatte sig i Landet. Det er derfor ikke usandsynligt, at den ogsaa kan have gjeldt for Helgelændinger, Naumdølinger og Mører, thi uagtet disse ikke aldeles hørte til den samme Afdeling, have de dog altid i Sprog og Institutioner meget tilfælles med Thrønderne. Navnet þróndarnes paa Helgelands vigtigste Punkt synes og at antyde det samme. Thrønderne synes endog at være nævnte i det angelsaxiske Vidsidh's-Kvad: der omtales i v. 128: þrówende.

regnedes hele Vestlandet fra Sireaaen til Finmarken; det Søndenfjeldske var kun hvad vi kalde Østlandet tilligemed den østlige Deel af det nuværende Christianssands Stift. Endnu heder det at rejse nordpaa, naar man rejser lige i Vest fra Valdres til Sogn; og en Mand fra det Nordenfjeldske, ligemeget om han er fra Ryfylke eller fra Helgeland, kaldes af Østlændingen en **Nordmand**, med særeget Eftertryk paa „Nord". Naar vore Forfædre kom ned til Østlandet fra Egnene ved Vesterhavet, faldt det saaledes af sig selv, at de kaldtes Nordmænd af de gautske Folkefærd, som de allerforst traf paa hiinsides Fjeldet. Det var saameget mere naturligt at benævne dem saaledes, som der endog ere tydelige Spor forhaanden til at de i en meget lang Tid have opholdt sig ved Vesterhavets Kyster, førend de trængte over Fjeldet ned til Østlandets videre Dale og til Viken. I vort ældre Sprog, saavelsom i vort nuværende Folkesprog, kaldes nemlig endnu Nordøsten landnorðr, Nordøstvinden landnyrðingr, Sydøsten og Sydøstvinden landsuðr og landsynningr, Nordvesten og Nordvestvinden útnorðr og útnyrðingr, Sydvesten og Sydvestvinden útsuðr og útsynningr [1]). Alt hvad der kom fra Øst, betragtedes saaledes som kommende fra Landet; hvad der kom fra Vest, som kommende ude fra Havet; Østen og Landet, Vesten og Havet, vare saaatsige uadskillelige Begreber. Men dette passer kun til et Folk, der bebor en mod Vesten vendende Kyststrækning, saadan som Norges. Ja det passer egentlig kun paa Norges Vestkyst, thi om den ubetydelige Kyststrækning af Halland kan her ej være Tale, endmindre om Jyllands af tydske Folkeslag beboede Kyst. Denne Betegnelsesmaade af Himmelegnene finde vi nu ej alene udelukkende hos Vesterhavets Kystbeboere, men endog som den ene brugelige i det oldnorske Skriftsprog, ligemeget om den, der skrev, var en Østlænding eller en Islænding. Betegnelsesmaaden maa altsaa have dannet sig ved Norges Vestkyst, og vore Forfædre maa have holdt sig ved denne længe nok til at hine Ord ej alene kunde komme op og blive brugelige, men endog slaa saa faste Rodder i Sproget, at de sidenefter bibeholdtes i Egne, hvor de ikke længer passede til Lokalforholdene, som f. Ex. paa Norges Sydostkyst. Men dertil udkrævedes vist i det allermindste et Par Aarhundreder. I denne Tid var der Anledning nok for Nordens øvrige Beboere til at lære vore Forfædre at kjende, og til saaledes at vænne sig til at kalde dem „Nordmænd", at dette Navn tilsidst blev et Folkenavn, ved hvilket man ej længer stedse havde den egentlige Betydning for Øje. Deres Land blev følgelig ogsaa kaldet „Norðrvegr", den nordlige Vej, thi det var for tyndt befolket, og Befolkningen for lidet fast, til at man endnu kunde kalde det „det nordlige Land"; og Ordet norrœnn (egentl.

---

[1]) Se herom især Ivar Aasens Ordbog, og Finn Magnussen, om de gamle Skandinaviers Inddeling af Dagens Tider, S. 86.

norðrœnn), hvormed man oprindelig kun betegnede, hvad der kom fra Norden — saaledes betegnes endnu Nordenvinden i det norske Sprog [1]) — blev Folkets og Sprogets Navn, i samme Betydning som den, hvori vi nu tage Ordet „norsk". Det synes at ligge i Sagens Natur, at de tre herombandlede, med hinanden uadskillelig forbundne Benævnelser, Norðrvegr, Norðmenn og norrœnn ej allerførst kunne være udgaaede fra vore Forfædre selv, men ere opkomne blandt Syd-Skandinaviens gotiske Nationer, da disse lærte hine at kjende. Hermed stemmer det ogsaa fuldkommen, at vi over hele Norden, idetmindste i norske og svenske Oldskrifter, finde de egentlige Tydskere, den sydligste Hovedgreen af den germaniske Stamme kaldte Suðrmenn (sydlige Mænd) og deres Land Suðrvegir (de sydlige Veje) [2]). Disse Benævnelser anvendes saa udelukkende og bestemt om det egentlige Tydsklands Beboere, at der, endog naar de forekomme i sildigere Skrifter, ej er mindste Tvivl om, hvilket Folk dermed er meent; de ere aldeles eenstydende med „Tydskere" og „Tydskland". Og de ere tillige saa ganske tagne i Brug for denne Betydning, at endog den Dag idag i de Egne af Norge, hvor „Nordmand" saa hyppigt bruges i den foromtalte Betydning af „Vestlænding", intet tilsvarende „Sudrmand" eller „Sør-Mand" findes til at betegne en „Østlænding", hvilket man dog unegteligt kunde have ventet. Østlændingen siger at han rejser „Nord", naar han rejser vestover Fjeldet; Vestlændingen at han rejser „Syd", naar han rejser østover Fjeldet; men Østlændingen kalder Vestlændingen en „Nordmand", medens Vestlændingen kalder Østlændingen en „Austmand". En Sudr-Mand kunde han ikke kalde ham, fordi han da vilde komme til at betegne ham som Tydsker.

Der er altsaa den største Sandsynlighed for, at begge Betegnelsesmaader, for vore Forfædre efter Norden, og for Tydskerne efter Syden, er opstaaet hos de gotiske eller skandiske Germaner, hvilke man altsaa i egentligste Forstand kunde kalde Mellemgermaner, og at de begge vedblere at være de brugelige i Norden, fordi den gotiske Kultur havde slaaet for faste Rødder i Norden til at dens Levninger og Virkninger ikke ogsaa maatte spores efter det egentlige Goterfolks Forsvinden. Det er ogsaa let at forstaa, hvorfor just vore Forfædre, og ikke Sviarne eller de Svenske, betegnedes saaledes. De Svenske havde stedse været Goternes nærmeste Naboer, og vare rimeligviis komne over til Halvøen strax efter dem; Goterne havde altsaa fra først af kunnet forfølge deres Spor og træde i nærmere For-

---

[1]) Se Ivar Aasens Ordbog.

[2]) Suðrmaðr kaldes en Tydsker ofte i Sagaerne. Suðrœnir menn kaldes Tydskerne i det gamle svenske Vestgøtalag. Suðrvegir forekommer i de gamle Eddadigte f. Ex. Guðrúnarkviða II. str. 8.

bindelse med dem [1]). Men der gik maaskee Aarhundreder hen, forend Goterne bleve var, at et andet nordisk Folkefærd, vore Forfædre, havde sat sig fast paa Halvøens nordvestlige Kyst. Vore Forfædre maa ligesom paa een Gang have dukket op bag Fjeldet for Goterne, hvilke derfor ej kunde betegne dem bedre, end ved at kalde dem **Nordmænd.**

13. Nordmændenes Udbredelse mod Nord. Finnerne. Indbyggerne i det 6te Aarhundrede.

Vi have seet, hvor langt Nordmændene efterhaanden udbredte sig mod Syden; det staar nu tilbage at bestemme deres ældste Grændse mod Norden. Denne synes lige til langt ned i Middelalderen at have været Fjorden Malangen i det nuværende Tromsø og Senjens Fogderi. Hvad der laa nordenfor eller rettere østenfor denne, regnedes ligesaavel som Skovegnene hiinsides Fjeldet til **Finmarken**, der vel sidenefter betragtedes som en Deel af Norges Rige, men dog som liggende udenfor Nordmændenes egentlige Hjem. Malangen er den første Hovedfjord strax østenfor den store, af Hindøens Ostkyst, Senjenøens Sydkyst, og af Fastlandets, Roldens og Andørj-Oens veldyrkede Strande omgivne Vaagsfjord, hvor Throndenes med sit Tempel allerede i den fjerneste Oldtid var de ældste haalogalandske Kongers Sæde og det fornemste Punkt i Landskabet Amd eller Omd, som hele dette Distrikt synes at have været kaldt [2]). Endog nu til Dags sporer man ved at gjennemgaa Fortegnelsen over Gaardene i disse Egne en stor Forskjel, baade med Hensyn til Navnenes Form og Mængde, naar man kommer hiinsides Malangen. Endnu i det venlige Gisund er alt norskt, og Bebyggelsen den sædvanlige Kystbebyggelse; hiinsides Malangen minde flere Navne om Finsken, og Gaardene ligge mere spredt, ligesom om de vare Rydningspladse eller Nybyggersteder.

Man maa altsaa formode, at vore Forfædre, da de allerførst kom til Norge, enten til Sos droge Finmarkens mindre indbydende Kyster forbi, og først bosatte sig, hvor de paa Kystfarten fandt venligere Omgivelser og mere lovende Jordbund, eller at de, hvis de kom til Lands opad Lapmarkerne, have fulgt Torne-Elven opefter, og gjennem de forskjellige Pas nor-

[1]) Ved Ostergautlands Kyster maatte Sviar og Gauter komme i umiddelbar Berørelse. Ogsaa finder man en Steen med gotiske Runer i Uppland (se W. Grimm, über deutsche Runen S. 180, 183), og Sviarne omtales hyppigt i Beowulf-Digtet, ligesom de og fra de ældste Tider stode i den nærmeste Forbindelse med Gauterne.

[2]) I Yngl. Saga Cap. 33 heder det om Kong Godgest i Haalogaland, at han døde i Amd paa Haalogaland; i Olaf d. Hell. Saga hos Sn. Cap. 133 nævnes Amd paa Throndenes som den fornemste Haalogalændings Bolig og Offertemplets Sæde.

denfor Torneaatræsket ere trængte ned i Ofoten og gjennem Salangsdalen til Egnene om Vaags-Fjorden. Den første Forklaringsmaade er imidlertid den rimeligste. Thi kunde det end lade sig høre, at de første Indvandringshobe kom over Land, gjennem uvejsomme Skove, nødes man dog ligefuldt til at antage, at de øvrige maa være komne til Søs langs Kysten, og at enhver enkelt Afdeling har været nødt til at drage sydefter forbi de Kyst-Strækninger, den allerede fandt optagne af tidligere ankomne Stammefæller. Det er saaledes ligefuldt nødvendigt at antage, at Raumerne først satte fast Fod i Raumsdalen, fordi de fandt Helgelands, Naumdalens og Nordmøres Kyster besatte; at Hørderne nødsagedes til at drage Raumsdalen forbi, fordi den var optagen af Raumerne, og endelig at Rogerne ej kunde finde nogen Plads at nedsætte sig paa, førend de vare komne Hørdernes Kyster forbi. Derfor er der heller intet til Hinder for at antage, at allerede Haalogalands første Beboere strax droge Finmarken forbi, og ankom til Søs.

Hvad der dog især maatte lokke de først ankomne Nordmænd til at vælge deres Opholdssted i Amd eller det nordligste af Helgeland, var den lette Anledning til Erhverv, som Fiskeriet ved Lofoten tilbød. Endnu i vore Dage er Lofotfiskeriet et af de rigeste i Verden; i ældre Tider maa det have været aldeles overordenligt, ligesom overhoved disse nordlige Kyster maa have været overfyldte med Fisk og Hvaler, foruden de utallige Vandfugle, der opholde sig paa Ud-Oerne, og hvis Æg og Duun give et ypperligt Udbytte. For de nys ankomne Indvandrere maatte der saaledes just her være lettest Anledning til Udkomme, førend det tilstrækkelige Agerland og Græsningsland var vundet; men overhoved bekymrede man sig her, og bekymrer sig endnu den Dag i Dag lidet om Jorddyrkningen i Sammenligning med den Iver, hvormed Fiskeriet drives [1]). Allerede i det 9de Aarhundrede nævnes der lejlighedsviis om den store Folkestyrke, hvormed en anseet Høvding paa Helgeland drev Skrejd- og Sild-Fiskeri ved Lofoten, og dette omhandles ikke som noget usædvanligt, men som en Skik, der altid havde fundet Sted [2]). Overhoved maa Fiskeriet have været vore Forfædres Hovednæringsvej langs den hele Kyst, indtil endelig Folkemængdens Tiltagen bragte dem til at trænge længer op i Dalene og omsider over Fjeldet til de øverste Dalfører paa Ostsiden.

Under disse Omstændigheder bliver det altsaa mest sandsynligt, at vore

---

[1]) Se f. Ex. Bloms Rejse i Nordland. Ohtheres Rejseberetning fra det 9de Aarhundrede i Kong Alfreds Overs. af Orosius: Han var blandt de første Mænd i det Land (Helgeland); dog havde han ikke mere end 20 Køer, 20 Faar og 20 Sviin; det lidet han pløjede, pløjede han med Heste.

[2]) Se Eigla: „Thorolf var meget om sig efter de Erhvervsgrene, som da havdes paa Helgeland, havde sine Mænd i Sildeværene og i Skrejdfiske, derhos var der nok af Sælvær og Eggvær".

Forfædre ere komne til Søs, rimeligviis fra Egnene om Dvina-Floden, og langs Nord-Iishavets Kyster, at de altsaa i Ordets egentligste Forstand fulgte „den nordlige Vej", og holdt sig til Halvøens Nordvest- og Vestside, indtil de efter en lang Tids Forløb arbejdede sig frem gjennem Fjeldpassene til Østsiden.

Hvorvidt nu Finnerne eller Lapperne allerede paa den Tid havde opfyldt det saakaldte Finmarken, eller om dette endnu ved vore Forfædres Ankomst var ubeboet, lader sig ikke oplyse. At spredte Nomadehobe af Finner have sværmet om lige fra de sydligste Fjelde indtil Nordkap og Varangernesset og overhoved den hele Vej langs Nordiishavets Kyster, er i sig selv ganske sandsynligt. Deres Hovedmasse synes endog fornemmelig at have holdt sig i de nordligere Egne, og de svagere Hobe, der strejfede om paa de sydligere Fjeldsletter, have vel efterhaanden draget sig mod Norden, eftersom deres Vandringer indskrænkedes af Nordmændene. Man maa her ikke forestille sig Forholdet, som om Nordmændene, ved efterhaanden at besætte Kysten sydefter, ogsaa afskar de sydligere Finner fra Forbindelsen med det yderste Norden. Vejen til Norden langs Fjeldsletterne stod dem altid aaben; desuden kunde Nødvendigheden af at drage nordefter først opstaa for dem, da vore Forfædre begyndte at drage over Fjeldene og tilegne sig Græsgangene; mod Norden maatte i alle Fald deres Instinkt og Forbindelser føre dem. Og vist er det, at vi allerede paa den Tid, Nordmændene og enkelte Afdelinger af Nordmændene allerførst nævnes hos Forfattere i Syden, ogsaa hos disse (Jornandes og Prokopius) finde Finnerne endog temmelig vidtløftigt omtalte under det Navn, vore Forfædre tillagde de egentlige Fjeldfinner formedelst deres Færdighed i Skidløben, nemlig „**Skridfinner**" [1]), skjønt vistnok ingen anden ligefrem fortæller at de boede saa langt mod Nord, end Paul Warnefried, der udtrykkeligt siger at de boede i Nærheden af de yderste Egne mod Norden. Paul Warnefried levede imidlertid forholdsviis sildigt, og det var derfor vistnok tænkeligt, at Skridfinnerne saa langt tilbage, som i Begyndelsen af det 6te Aarhundrede, endnu opholdt sig længere sydpaa, især da Beowulf-Digtet, som vi have seet, nævner Finner i Nærheden af Raumernes Kyst, og Finnerne selv omtales af Jornandes som et fra Skridfinnerne forskjelligt Folk.

Af de nævnte Forfattere er det især Jornandes, som indlader sig paa, enkeltviis at opregne „Skandja's", saaledes ogsaa Norges, Nationer. Prokop kalder dem alle tilsammen **Thuliterne** (ɔ: Beboerne af Thule), og beskriver ved denne Lejlighed Landet saaledes: Øen Thule er meget stor, vist ti Gange større end Britannia, og ligger meget langt fra denne mod Nord. Af Øen er den meste Deel ubeboet; i de beboede Dele findes 13 talrige

[1]) Σκριθίφινοι, Prokopius; Scretofennæ, Jornandes; Scritobini, Paulus Diaconus.

Nationer, hver med sin Konge. Hvert Aar hænder her en forunderlig Begivenhed; nemlig at Solen ved Sommersolhvervstid ej gaar ned i et Tidsrum af 40 Dage, men i al denne Tid stedse sees over Horizonten, ligesom den, sex Maaneder derefter, ved Vintersolhvervstid, ikke viser sig, men en uigjennemtrængelig Nat ruger over Øen. I den Tid hersker stor Modfaldenhed blandt Indbyggerne, da de ikke kunne omgaaes hinanden. „Jeg selv", siger han, „havde megen Lyst til at besøge Øen og med egne Øjne undersøge denne Sag, men det lykkedes mig ikke; derimod forelagde jeg dem, som derfra vare komne til os, dette Spørgsmaal, hvorledes det hang sammen med Solens Opgang og Nedgang i deres Land; de svarede og forsikkrede som fuld Sandhed, at Solen i 40 Dage ej gik ned, men sendte sine Straaler snart mod Øst, snart mod Vest; naar den, idet den under sit Løb bøjer sig mod Horizonten, kommer tilbage til det samme Sted, hvor den først ved Opgangen viste sig, regne de at en Dag og en Nat er gaaen hen. Naar den vedvarende Nat begynder, regne de Dagene ved nøje at iagttage Maanens Gang. Naar den lange Nat har vedvaret i 35 Dage, pleje Enkelte at bestige Bjergtoppene, og, naar de derfra nogenledes have faaet Øje paa Solen, at tilkjendegive dem, der ere nedenfor, at Solen vil skinne for dem om fem Dage. Da holder det hele Folk en Glædesfest, saa mørkt det endda er, og det er Thuliternes fornemste Højtid. Det forekommer mig, som om disse Øboere virkelig var heel bange for at Solen engang ganske skulde ville forlade dem, skjønt dette hænder hvert eneste Aar. — Af de i Thule boende Barbarer leve Skridfinnerne næsten paa vilde Dyrs Viis; thi hverken iføre de sig Klæder, eller bruge Sko, eller drikke Viin, eller nyde noget af hvad der voxer paa Jorden; heller ikke drive de Agerdyrkning eller befatte deres Kvinder sig med Haandarbejde, men Mænd og Kvinder leve kun for Jagten. Der er ogsaa en stor Mængde Vildt i de uhyre Skove og paa Bjergene; de nære sig af de fangne Dyrs Kjød, og klæde sig i deres Skind; de have hverken Liin eller noget at sy med; derfor hefte de Dyrhuderne sammen ved Sener, og beklæde hele Legemet dermed. Ikke engang deres Børn opføde de som Skik og Brug ellers er. Thi Skridfinnernes Børn opammes ej med Melk, eller røre Moderens Bryst; naar en Kvinde har født et Barn til Verden, vikler hun det i et Skind og hænger det strax i et Træ, puttende et Stykke Marv i dets Mund, mens hun selv gaar paa Jagt. Saaledes leve disse Barbarer; forresten ere de øvrige Thuliter ikke synderligt forskjelligt fra andre Mennesker. De dyrke flere Guder og Genier, nogle i Himlen, nogle i Luften, nogle i Jorden, nogle i Havet, foruden endeel andre Guddomme, som de tro opholde sig i Kilder og Elve. De ere ivrige til at offre, og bruge alleslags Offere; som det bedste ansees Offeret af den, man først har fanget

i Krig; ham offre de til Krigsguden, som er deres øverste Gud, ikke ved simpelthen at slagte ham, men ved at hænge ham fra en Galge eller kaste ham paa Tornebuske, eller ved en anden smertefuld Død [1]).

Jornandes opregner Skandjas Indbyggere saaledes: „I den nordlige Deel er Folket Adogit; nærved dette nogle andre Nationer som kaldtes Screto-fennæ [2]). Endnu en anden Nation er Suethans, der ligesom Thüringerne have ypperlige Heste; fra dem komme ogsaa de bekjendte sorte Sobelskind ved Mellemhandel gjennem mangfoldige andre Nationer. Efter dem følger en Skare forskjellige Folk, Theustes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liothida, der alle opholde sig i en flad og frugtbar Egn, og derfor ere udsatte for Angreb af andre Folkeslag. Efter dem følge Helmil, Finnaithæ, Fervir, Gautigoth, et hvast og krigslystent Folk. Efter dem „mixis Evagræ Othingis“ [3]). Alle disse bo paa Dyrs Viis i udhulede Klipper ligesom i Kasteller. Udenfor dem ere Ostrogothæ, Raumariciæ, Ragnaricii, Finni, de godmodigste, blidere end alle Skandjas Beboere, og deres Lige Vinoviloth, Suethidi, Cogeni [4]), længere af Legemer end de øvrige af denne Slægt; af deres Æt var ogsaa Dani, der udjoge Erulerne fra Skandja, hvilke blandt alle Skandjas Nationer gjøre Fordring paa størst Anseelse for deres overvættes Højde, uagtet dog der gives andre ligesaa høje, nemlig Grannii, Agandziæ, Unixæ, Ethelrugi [5]), Arochiranni [6]), hvis Konge for ikke mange Aar siden den Rodulf var, som med Tilsidesættelse af sit eget Rige tyede til Goterkongen Theodorik og fandt Beskyttelse hos ham“. Flere af disse her opregnede Folk ere allerede ovenfor omtalte, som Scretofennæ, Skridfinnerne, Raumariciæ (Raumarikingerne), Ragnaricii (Ringerikes eller Ranrikes Indbyggere), Finni, Dani, Gautigoth, Ostrogothæ o. fl. Forøvrigt er der ikke mange Navne, som med Bestemthed kunne gjenkjendes og paavises blandt dem, vi senere træffe, eller som endnu forefindes paa Halvøen, men denne Omstændighed er dog vel mere at tilskrive ukyndige Afskriveres Forvanskninger end at ansee som Beviis paa særdeles store Omvæltninger og Forandringer, foregaaede inden Halvøens egne Grændser efter Jornandes's Tid. „Adogit“, Navnet paa Skridfinnernes Naboer, kunde

---

[1]) Prokop kalder ham Ares, efter Grækernes Viis. Vi gjenkjende Odin, hvis Offre sædvanligviis bleve hængte, hvorfor han vel og kaldes de Hængtes Herre.

[2]) Der staar Refennæ, Crefennæ eller Screrofennæ; at det sidste Ord rettet til Scretofennæ, er det rigtigste, kan ej betvivles.

[3]) Eller og Evagreo Tingis, Euagreotingis.

[4]) Eller og cogniti.

[5]) Eller og Unixitetelrugi.

[6]) Eller og Arochi, Raunii; Arothi, Thanii. Man kunde vel og istedetfor Rannii læse Raumi (Raumer).

man saaledes nok antage for en Forvanskning af Hálogi eller noget lignende, og opstille den Formodning, at Haalogaland dermed er meent; i Navnene Liothida og Svethidi kunde den sidste Deel være en Forvanskning af thiuda, saaledes at hiint udtrykte de samme som Ptolemæos's „Leuoner", og tydede hen paa det svenske Landskabsnavn „Lifvine", at Suethidi var en anden Form for det allerede forhen nævnte Suethans hvilket Jornandes selv ej har gjenkjendt i den mere nordiske Form **Svithjod** eller **Svethjod**. I Finnaithæ gjenkjende vi Navnet paa det smaalandske Landskab Finnveden, der ogsaa kaldes Finneiði, og hos Adam af Bremen Finnedi [1]), ligesom Theustes aabenbart er Landskabet **Thjust**, der ligeledes tilhører Smaaland. Vagoth kunde maaskee staa for Vagôs og sigte til Vaage i Gudbrandsdalen eller Vaagen i Nordland [2]); Hallin til Halland; Ethelrugi kunde enten staa istedetfor Aðalrugar, ɔ: de egentlige Roger, Fastlandsrogerne, modsat Holmrygir, eller ogsaa istedetfor Theli, Rugi (Theler ɔ: Thelemarkens Indbyggere, og Ruger). Kunne vi nu end ikke med Bestemthed gjenkjende ethvert Navn i denne Fortegnelse hos Jornandes, er dog Antallet af dem, vi kunne gjenkjende, tilstrækkeligt til at vi ikke et Ojeblik behøve at tvivle om, at vort Fædreland, saavelsom hele Halvøen, allerede paa hans Tid i det Væsentlige havde den samme Befolkning, paa samme Maade fordeelt, som nuomstunder. At den gotiske, i Syden levende, Historieskriver ikke kunde være paa det Rene med Ordenen, i hvilken hine Folk burde opregnes, det vil sige med Beliggenheden af ethvert enkelt Folks Distrikt, og at han saaledes opregner dem om hinanden, er ej at forundres over. Man maa snarere finde det forunderligt og merkeligt, at allerede saamange og saa omstændelige Beretninger om Nordens Folk paa Jornandes's Tid kunde finde Vejen til den eenslige Skribents Studerestue, for af ham at opbevares til alle kommende Slægter.

14. Ordningen i Fylker og Hereder.

Fra de alderældste Tider finder man ej alene i Norden, men ogsaa hos alle de øvrige germaniske Folk bestemte Spor af en Inddeling, der bærer Præget af, oprindelig at have været reent personlig, aldeles uafhængig af Stedet, hvor de nedsatte sig, og efter hvilken de saaledes allerede maa

---

[1]) Adam af Bremen, l. IV. Cap. 24, Knytlingasaga Cap. 110. Saxo kalder dette svenske Grændselandskab mod Danmark ligefrem Finnia, og Indbyggerne Finnenses, Beviis for, at der maa have boet mere civiliserede Finner i den sydligere Deel af Halvøen, og at disse senere have antaget den nordiske Nationalitet.

[2]) Vistnok skulde den tilsvarende gotiske Form lyde végós, men Jornandes kan med Flid have søgt at gjengive den nordiske.

have ordnet sig, forend de fæstede Fod i de Lande, der siden skulde blive deres Hjem. Et Blik paa denne Inddeling vil derfor ej alene sprede Lys over Maaden, paa hvilken Indvandringen foregik, men ogsaa bidrage til endnu nøjere at bestemme visse Enkeltheder ved den allerede omhandlede Fordeling af de forskjellige Hovedstammer i Landet.

Som Inddelingens Eenhed kan man ansee **Fylket.** Ordet fylki er dannet af fólk, hvilket Ord oprindelig synes at have betegnet en Samling af Krigerskarer, der under een fælles Hovedanfører dannede en særegen Trop. Denne Betydning har Ordet, under den tilsvarende Form pulk, endnu i det Slaviske; derom minder Benævnelsen „fylking", d. e. Slagorden, og at fylkja, d. e. opstille i Slagorden. Endog Ordet fólk bruges ligefrem i Betydningen „Strid", „Feltslag". Et saadant „Folk" eller „Fylke", eller en saadan sluttet Trop, har taget Landskabet i Besiddelse som sin Ejendom, bosat sig der med sine Familier, og deelt Grunden og dens Herligheder mellem sig. I Forhold til Fylkets Talrighed, eller ogsaa til Landskabets mindre eller større Frugtbarhed maatte Fylkets Udstrækning blive større eller mindre. Man finder oftere i de ældste Kvad, Ordet „fylkir" i Betydningen „Høvding", „Fyrste"; der er saaledes neppe nogen Tvivl om, at vi i dette Ord virkelig have den gamle Titel for Fylkets Befalingsmand; oprindelig kun en Krigsanfører, den som stillede „Fylkingen" i Orden. Fra de ældste Tider af finde vi et fælles Fylkesthing for hvert Fylke, hvor Anliggender, der vedkom det hele Fylke, afgjordes og Retssager paakjendtes; ligesom vi ogsaa i den Omstændighed, at der efter Christendommens Indførelse allerførst oprettedes „Fylkeskirker", det vil sige een fælles Kirke i hvert Fylke, have Vidnesbyrd nok om at der under Hedendommen fandtes **Fylkestempler,** hvis Forstander vel i de fleste Tilfælde var Fylkeren eller Fylkeshøvdingen selv. I det egentlige Svialand eller Svithjod finde vi den samme Fylkes-Inddeling, som i Norge, men Fylket kaldes der, som allerede ovenfor bemerket, Folkland, en Benævnelse, der hos os kun forekommer i digteriske Omskrivninger, men forresten er aldeles eenstydig med „Fylke". Det ligger i Sagens Natur, at denne Fylke-Inddeling maatte fremtræde bestemtere og mere iøjnefaldende, hvor de indvandrede Folkehobe have kunnet nedsætte sig og ordne sine Anliggender mere ubehindret, uden at støde sammen med andre tidligere Indbyggere eller samtidigt ankomne Nybyggere, der kunde gjøre dem Landet stridigt. Derfor finde vi ogsaa Fylke-Inddelingen mest udpræget i den nordlige og vestlige Deel af Landet, medens det modsatte er Tilfældet i den sydøstlige Deel; og omvendt kan man sige, at den udprægede Fylke-Inddeling i de nordlige og vestlige Egne af Landet i sig selv indeholder et Vidnesbyrd om at de ere først bebyggede, eller de, i hvilke vore Forfædre mest ubehindret kunde nedsætte sig og ordne sine indre Anliggender.

Ligesom „Folket" oprindeligt betegnede en Samling af væbnede, til Kamp opstillede Mænd, maaskee endog et bestemt Antal, saaledes udtrykker Benævnelsen paa Folkets Underafdelinger ogsaa et vist Antal Mennesker; den er endog i de fleste germaniske Lande ligefrem et Talord, nemlig det bekjendte „Hundred", der endnu er brugeligt i flere Egne af England, og som i den afledede Form „Hundari" var sædvanligt i Sverige, fornemmelig i det egentlige Svithjod eller Svialand. Allerede hos de romerske Forfattere, der have omhandlet Germanernes Indretninger, finde vi Antydninger til denne Inddeling, hvis særegne Navn dog har givet Anledning til flere iøjnefaldende Misforstaaelser. Cæsar siger saaledes, merkeligt nok, at det germaniske Folk, Sveverne, „have hundrede Hereder (pagi), fra hvilke de hvert Aar stille et tusinde bevæbnede Mænd til Krig udenfor deres Grændser"[1]). Dette noget dunkle Sted kan umuligt sigte til andet, end Folkets Fordeling i de saakaldte „Hundreder", hvilken Talemaade Cæsar eller hans Hjemmelsmand meget let kunde misforstaa. Tacitus fortæller om de germaniske Fodkæmpere: „de udvælges blandt hele det unge Mandskab, og stilles foran Slag-Ordenen; ogsaa deres Antal er bestemt, nemlig **hundrede** fra ethvert Hered (pagus); saaledes **benævnes** de ogsaa blandt deres Egne, og hvad der i Førstningen blot betegnede et vist Tal, er nu blevet et Navn, ja en Ærestitel"[2]). Her er det klart, at Ordet „Hundred" som Benævnelse baade for en Afdeling af Hæren og for et bestemt Distrikt, har foresvævet den romerske Forfatter. Det samme er omtrent Tilfældet, hvor han sidenefter fortæller, at de udvalgte Dommere plejede, naar de skiftede Ret i Hereder og Landsbyer, at ledsages hver for sig af hundrede Mænd af Folket, paa een Gang baade et Raad og en Støtte for hans Myndighed[3]). Thi Meningen heraf, eller rettere af hvad Tacitus's Hjemmelsmand berettede ham, er vistnok kun den, at der var en Dommer for hvert Hundred, ved hvis Thing de fornemste i Hundredet fremmødte. Om Semnerne heder det endelig hos Tacitus omtrent som det hos Cæsar heder om Sveverne, at de vare bosatte i hundrede Hereder, og at dette i høj Grad bidrog til at forøge deres An-

---

[1]) Cæsar de bell. gall. l. IV. c. 1. Ii (Suevi) centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educunt.

[2]) Tacitus, Germ. c. 6: quos (pedites) ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitur et numerus; centeni e singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur, et quod primo numerus fuit, jam nomen et honor est.

[3]) Tacitus, Germ. c. 12. Eliguntur in iisdem conciliis et principes, qui jura per pagos vicosque reddant; centeni singulis e plebe comites, consilium simul et auctoritas, adsunt.

seelse [1]). Her synes det atter heel rimeligt, at de „hundrede Hereder" i den første Beretters Mund alene har antydet en Bosættelse i Hundreder, og at denne Talemaade saaledes ej oprindeligt har haft til Hensigt at betegne nogen ualmindelig Grad af Magt eller Folkerigdom. Denne Forandring gaar over til Vished, naar vi i gamle tydske Skrifter finde Ordet „huntari" ligefrem brugt for at betegne de enkelte Distrikter [2]), og ligeledes i Sverige støde paa Heredsbenævnelser som „Tiohundra", „Fjerdhundra", o. s. v., hvilke Sammensætninger ogsaa ligge til Grund for Navnene paa de ældste Svia-Landskaber, Áttundaland (egentlig átta hundraða land), Tíundaland (tíu hundraða land), og Fjaðrundaland (egentl. fjögurra hundraða land) [3]). Nu kunde det vel synes, som om denne Inddeling i Hundreder ikke var kjendt i Norge, hvor man fra de ældste Tider finder Fylkerne inddeelte i Hereder. Men her giver den saakaldte Skálda (Haandbog for Digtere) os den merkelige Oplysning, at „Hær er Hundrede" [4]), det vil sige, enten at man ved Ordet „Hær" oprindeligt kun har tænkt sig et Antal af hundrede til Krig opstillede Mænd, eller ogsaa, hvad der omtrent kommer ud paa det samme, at man har plejet at kalde det af ethvert „Hundrede" stillede Troppeantal „en Hær", saaledes at man derved i den første Tid betegnede en Underafdeling af „Fylket". Men da nu Ordet „Hered" (herað) er afledet af „Hær" (herr), saa er det klart, at vort **„Hered"** er et Udtryk for det selvsamme, som Tydskerne kaldte **„Hundred"**. Og ligesom Ordet Fylkir hos os svarede til „Fylke", og betegnede Fylkets Høvding, saaledes svarer ogsaa det velbekjendte hersir (Herse), til „Hered", og betegner Heredets eller Hundredets Høvding; det er altsaa idetmindste i sin oprindelige Betydning aldeles eenstydigt med Angelsaxernes „Hyndenmann", „Hundredes-ealdor", og den i de gamle frankiske

---

[1]) Tacitus, Germ. c. 39: adjicit auctoritatem fortuna Semnonum, centum pagis habitantium.

[2]) Se Grimms Rechtsalterthümer S. 532. I latinsk affattede Dokumenter oversattes dette huntari ved centena; f. Ex. in pago Albunespara, in centena Ruadoltes huntre, Neugart cod. dipl. Alemann. 283.

Ved at sammenholde disse Oplysninger med den ovenfor berørte Angivelse af Plinius, at Hillevierne, der kaldte deres Land „en anden Verden", boede i 500 Hereder (quingentis incolens pagis), kan man ej længer tvivle om, at hiint 500-Tal kun er en Misforstaaelse af „Fem Hundreder" eller Hereder, og at Plinius paa den Maade har troet at kunne omskrive, hvad man senere vilde have kaldt quinque centenæ.

[3]) Vi holde os her til Benævnelsen i Upplandslagen selv, og i andre svenske Skrifter. Snorre, Yngl. S. Cap. 29, giver visstnok en anden Beretning om Oprindelsen af hiint Navn til Bedste, men som ej alene i sig selv er fabelagtig, men ogsaa viser sig at være lavet efter Navnene.

[4]) Herr er hundrað, Skálda c. 66.

Love saakaldte Centenarius. Man kan sige, at det nordiske „Hered" i en endnu højere Grad, end Tydskernes „Hundred" tyder hen paa Krigerskarernes Fordeling som disse Benævnelsers oprindelige Grund; thi i Ordet „herr", Oldtydsk hari, Gotisk harjis, ligger lige fra først af Betydningen „Krigerskare", og det deraf afledede herja, vort herje, betyder den Dag i Dag at fare frem paa krigersk Viis, med Plyndren og Røven. Vi lære altsaa med Bestemthed af de ældgamle Benævnelser „Fylke" eller „Hered", at den første Besættelse af Landet har fundet Sted, medens vore Forfædre endnu befandt sig paa en Art af Krigsfod, at de ere komne i sluttede Skarer eller Fylker, der igjen bestode af enkelte mindre „Hære" eller Hundreder, og efter denne oprindelige Inddeling nedsatte sig og ordnede sine fælles Anliggender. Hvormange Hereder eller Hundreder et Fylke oprindeligt udgjorde, lader sig ikke godt bestemme; i Norge finder man idetmindste Fylker baade af større og mindre Udstrækning. Naar man imidlertid seer hen til, at Angelsaxerne inddeelte Hundredet i Tiendedele (teoðingas), bliver det sandsynligt, at Tidelingen overhoved har været det sædvanlige, og at det enkelte Fylke maaskee oprindeligt har udgjort ti Hereder eller Hundreder, hvad der ogsaa finder sin Bestyrkelse i at den øverste Befalingsmand over Hæren i det gamle Rusland kaldtes Tusindmand (Tysjatskoj). Særegent for Norge synes det ellers at have været, at Fylkerne inddeeltes i Tredinger, Fjerdinger eller Attinger, hvorom mere siden [1]).

Ligesom „fylki" er udledet af fólk, saaledes synes det ogsaa af de Forfattere, der paa Latin beskreve germaniske Folks Historie, at være gjengivet med det latinske Ord gens. Jornandes's gentes i Skandja ere derfor vel overhoved at ansee som ligesaa mange Fylker. I Tydskland synes forresten Fylke-Benævnelsen ej at have været brugelig; til vort Fylke svarer der **Gau**, der mere udtrykker den territoriale, end den militære eller personlige Inddeling. I vort Sprog finder man aldeles intet Ord, der svarer til det tydske „Gau", derimod have Goterne dette sidste under Formen gavi [2]), hvilket vel ogsaa maatte kunne ansees for et af Kjendemerkerne paa, at Goterne i deres Samfundsforhold nærmede sig mere til Tydskerne end til Nordboerne. Forresten maa man antage Fylke- eller Gau-Inddelingen for den, der nærmest holdt Skridt med de Forskjelligheder i Mundart og Levevii s, der adskilte Nationens enkelte Stammer eller Underafdelinger, og Fylket eller Gauen bliver saaledes, hvad vi allerede ovenfor have antydet, nærmest at ansee for Inddelingens Eenhed. Dog mangler der heller ikke, som vi ligeledes have seet, Antydninger til at enkelte af vore

---

[1]) Fornemmelig paa Oplandene. Dog finder man sammesteds igjen enkelte Hereder inddeelte i Fjerdinger eller Attinger, f. Ex. Eker, Voss, o. fl.

[2]) Endnu findes i Schweiz Aargau, Thurgau, og strax nærved dem Breisgau.

Fylker ligesom ere voxede ud af andre, og at flere ligefra de alderældste Tider stedse have staaet i en nærmere Forbindelse med hinanden indbyrdes, end med de øvrige Egne, deels om en fælles Helligdom, deels om et fælles Thing, medens der paa den anden Side ere Spor til, at enkelte Dele af Landet, især de øvre Dal-Distrikter, ikke fra først af have udgjort hele Fylker, og derfor rimeligviis oprindeligen have været besatte af enkelte til et eller flere andre Fylker hørende Hobe, der en Tidlang have vedblevet at staa i etslags Afhængighedsforhold til Moder-Fylkerne, uden dog ligefrem at udgjøre en Deel af disse. I et saadant Forhold synes just Vors og Haddingjadal at have staaet til Hørdaland, Valdres til Sogn, Østerdalen til Raumarike, det sydlige Thelemarken til Vestfold, det nordvestlige og Robygdelaget til Ryfylke; og i et saadant Forhold stod vel ogsaa oprindelig Firda- og Sygna-Fylke til Hørdaland, Agder til Rogaland, Hadafylke til Raumarike eller Hedemarken.

De tidligste Foreninger af enkelte Fylker om eet fælles Hoved-Thing maa naturligviis i og for sig ansees som vidnende om et nærmere Slægtskab mellem de saaledes forenede Fylker; og forsaavidt som man kan udfinde disse Foreningers Omfang og Beskaffenhed, ville vigtige Oplysninger om vore Forfædres ældste Stamme- og Territorial-Forhold derved være at vinde. Af den ældre Gulathingslov, der gjaldt for alle Fylker fra Rygjarbit til Grændsen mellem Søndmøre og Raumsdal, og som i den Form, vi nu kjende den, skriver sig fra Slutningen af det 12e Aarhundrede, erfare vi at alle hine Fylker ogsaa havde fælles Hovedthing, **Gulen**, i den nordligste Deel af Nordhordland. Af den saakaldte Eigla, der beskriver Begivenheder, forefaldne i Slutningen af det 9de og Begyndelsen af det 10de Aarhundrede, erfare vi derimod, at paa den Tid kun tre Fylker, nemlig Hørdafylke, Sogn og Firdafylke, var fælles om Gulathinget. Saavel af den ældre Frostathingslov, der gjaldt for Fylkerne fra Raumsdal til Finmarken, som af vore historiske Skrifter, erfares det at de 8 Fylker i Throndhjem stode i en nærmere Forbindelse med hinanden indbyrdes, end med de andre Fylker, der hørte under samme Lov, og at der saaledes vistnok maa have været en lang Tid, hvor disse 8 Fylker dannede en Forening for sig selv. I den gamle vikske Christenret fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, den eneste Levning, vi have af den gamle vikske Lov, nævnes kun tre Fylker som henhørende under den, og disse tre Fylker maa saaledes have været Ranrike, Vingulmark og Vestfold, medens Vestmare og Grønland enten slet ikke regnedes dertil, eller kun betragtedes som et Anhang. Og i de indre Landskaber finde vi fra først af kun trende egentlige Fylker, Raumafylke, Hadafylke og Heinafylke eller Hedemarkens Fylke, medens endog Gudbrandsdalen omtales som et Landskab for sig selv. Det sædvanlige synes saaledes at have været, at tre og tre

Fylker oprindeligt forenedes om eet fælles Thing; vi finde endog Spor dertil blandt Sviarne, hvor de fornemste eller egentlige Folklande oprindelig kun vare trende, nemlig Tiundaland, Aattundaland og Fjadrundaland. Throndhjems 8 Fylker gjøre saaledes paa en vis Maade en Undtagelse fra det sædvanlige System. Men ved en nærmere Undersøgelse af Throndhjems Forhold til de nærmeste Nabofylker synes det dog, som om de 8 Fylker tilsammen i flere Henseender betragtedes som et eneste Landskab, eller dannede ligesom et eneste Hoved-Fylke ved Siden af Naumdal og Haalogaland. Man kan derfor ogsaa betragte Throndhjem, Haalogaland og Naumdal som en Forening af trende Landskaber i Lighed med de øvrige.

Vore Oldskrifter lære os, hvorledes Jemteland og Herjedalen endog længere ned i Tiden befolkedes fra Throndhjem, og tilsidst i vidtløftig Forstand regnedes dertil og havde den samme Lovgivning, uden dog nogensinde at have hørt til Frostathingets Forening. Omtrent paa samme Maade maa det være gaaet til med Valdres og Haddingjadal, der i den ældre Gulathingslov ikke omtales blandt de til Thingforeningen henhørende Landskaber, men dog heller ikke hørte til Oplandenes Forening, og hvis Indretninger desuden røbe en vestlandsk Oprindelse [1]). I samme Forhold maa Robygdelaget og det vestlige Thelemarken have staaet til Rogaland og Agder [2]). Vi kunne saaledes med Føje inddele det ældste Norge i de to Hovedafdelinger: de forbundne Fylker, og Bi-Landskaberne.

Disse Bi-Landskaber ere nu vistnok, især deelesvis i den egentlige historiske Tidsalder, fornemmelig at søge i de øvre Dalstrækninger, men Benævnelserne paa flere Kystlandskaber, der i den historiske Tidsalder fremtræde som virkelige Fylker, tyde hen paa, at endog disse have hørt til Bi-Landskabernes Klasse. Paa alle Kanter af den nordiske Halvø findes nemlig Landskabsnavne, der betegne en Kyststrækning, en Rand, og dette Navn viser sig i og for sig selv som et, der hentyder til en Hoved-Deel, af hvilken det selv kun betegner den yderste Kant. Et saadant Navn er allerede **Skandja, Skandinavi** eller **Skaane**; det er den yderste Rand af den hele Halvø, i sin Tid af det hele germaniske Land. Den Deel af det gautske Landskab Smaaland, der ligger nærmest Søen, kaldtes i ældre Tider og endnu, som det synes et Par hundrede Aar siden **Møre**, hvilket ligesom vort **Møre** kun betyder „Kyststrækningen" [3]). Til det gamle sven-

---

[1]) Fornemmelig Jordberegningsmaaden efter Maanedsmater. Om den vestlandske Indflydelse minde endnu desuden Nausterne i Valdres, foruden Huusgeraad, Skikke m. m.

[2]) Endog i Thelemarken finde vi stundom de for Vestlandet charakteristiske Maanedsmater.

[3]) I Ohtheres og Wulfstans Rejseberetninger (ved 880) heder det, at man paa Vejen fra Slesvig til Preussen kom forbi Skaane, Bleking, Møre og Øland.

ske Hovedland eller Svithjod hørte foruden de tre ovenfor nævnte Landskaber ogsaa Sjáland (Sø-Landet), senere kaldet Rods-Lagen (Ro-Distriktet) [1]). Paa samme Maade er det ikke usandsynligt, at **Nord-Møre** hos os oprindelig kun ansaaes som et Kyst-Distrikt, der hørte til den throndhjemske Fylkesforening, uden derfor selv at danne et Fylke; at **Sønd-Møre** ligeledes tilhørte den hørdske Fylkesforening, uden selv at danne et Fylke; at baade **Jadar** (Jæderen) d. e. Kyst-Sletten, og **Lister** (ↄ: Listerne eller Bræmmerne), ja **Agder** selv kun ansaaes som Kyststrækninger, der tilhørte Rogernes Fylke. Paa hiin Tid have rimeligviis Raumsdalen og Gudbrandsdalen staaet i nærmere Forbindelse, og man øjner endog en Periode, i hvilken Raumsdal, Gudbrandsdalen og Hedemarken var forbundne, medens Raumarike endnu ej var et Fylke, kun et erobret Stykke Land, maaskee indtaget af alle „Raumer" (Raumsdalens, Gudbrandsdalen og Hedemarkens Beboere) i Fællesskab. I Viken finde vi paa lignende Maade **Vestmare**, den yderste Kystrand mellem Langesundsfjorden og Rygjarbit, som et Anhang til Vestfold, medens Grønafylke først langt hen i Tiden opstod ved en Sammenstøbning af Vestmare med Grønland og Thelemarken, altsaa af vikske, raumske og rygske Bestanddele [2]). Denne Dannelse af nye Fylker tilhører sandsynligviis den samme Tid, i hvilken de store Lagthings-Distrikter fik sin endelige Ordning, og dette kan igjen ikke have fundet Sted, forend en rum Tid efter at Norge var samlet til et eneste Heelt; den er vel nærmest at tilskrive politiske Forhold. Og denne mere omfattende Forening maa sikkert have været forberedt ved andre, mindre omfattende, saaledes at navnlig Raumsdal for en Tid forbandtes med begge Mørerne, og Rogaland med Agder og Thelemarken [3]).

---

[1]) Se Olaf den Hell. Saga hos Snorre, Cap. 76, sammenholdt med Upplandslagen.

[2]) Det er allerede ovenfor bemerket, hvorledes den ældre Gulathingslov endnu ikke med Bestemthed synes at regne „Grønerne" til Viken.

[3]) Man finder allerførst Raumsdalen og begge Mørerne omtalte som hørende nærmere sammen, da Harald Haarfagre forlenede Ragnvald Jarl med dem (Snorre Har. Haarf. S. Cap. 12). Det er merkeligt nok, at Ragnvald Jarls Farfader, Ivar, kaldtes Upplendingajarl, Jarl fra Oplandene, hvilket maaskee kunde antyde en Forbindelse mellem Raumsdalen og Oplandene. Da Harald kæmpede med Kongerne i Hørdaland, Rogaland og Agder i Hafrsfjorden, 872, vare Thelerne (fra Thelemarken) forbundne med disse, og følgelig, som det synes, hørte Thelemarken endnu da til de sydvestlige Fylkers Forening; siden finde vi, at Harald gav sine fire Sønner med Gyda, fra hvilke de yngre vikske Konger nedstammede, Vingulmark, Raumarike, Vestfold og Thelemarken. Dette viser, at Thelemarken idetmindste da var dragen over i den vikske Forening. Med den ovenfor givne Oversigt over Fylkernes indbyrdes Forhold er det af megen Interesse at sammenligne en Udsigt over Norges Inddeling, der findes i en gammel, paa det latinske Sprog, omtrent i Slutningen af det 13de Aar-

15. Større Landskabsforeninger. Thjod.

Nøjagtigt at angive, naar alle de omtalte Fylker, eller Thrøndernes, Raumernes, Hordernes og Rygernes Stammer begyndte tilsammen at kaldes **Nordmænd**, og bleve sig selv bevidste, at de dannede en egen Nation, lader sig ikke anderledes bestemme, end saaledes som det ovenfor er fremsat, nemlig ved den Tid, da de, efterat være komne over Fjeldet ned til Østlandet og Viken, bleve bekjendte med og for de her boende gautske Folkefærd, hos hvilke Navnet „Nordmænd" efter al Rimelighed først er opstaaet. Hermed er det dog ikke sagt, at Nordmændenes Stammer ej allerede fra første Færd af have været sig bevidste at danne en eneste Nation; det er alene Navnet „Nordmænd", der neppe synes at kunne have været anvendt forend efterat Sammenstødet med Gauterne havde fundet Sted, ligesom heller ikke Jornandes synes at kjende det, da han ved Siden af Sviar og Gauter opregner enkelte norske Afdelinger, men ej nævner Fællesnavnet Nordmænd. En saadan Samling af Fylker eller heel Nation benævntes af vore Forfædre, som over hele den germaniske Verden med et og samme Ord, kun modificeret efter de enkelte Folks særegne Lydforholde, nemlig Oldnorsk þjóð, gotisk þiuda, Højtydsk diut, angelsaxisk þeód. Et Thjod indeholdt saaledes flere Fylker, Folklande eller Gauer, ligesom et Fylke igjen indeholdt flere Hereder eller Hundreder. Ved at finde Folkenavne omtalte i vore egne og fremmede Oldskrifter, maa man nøje skjelne mellem Thjod og Fylke. I Norden findes nemlig kun fire **Thjod**, Nordmændenes, Sviarnes, Gauternes og Danernes, hvorfor det ogsaa hos Prokop udtrykkeligt heder at Danernes Nation bestod af flere Folkefærd [1]). Til ingen af de nordiske Nationers Navne føjes dog saa hyppigt Benævnelsen Thjod, som til den svenske, og Sammensætningen **Svithjod** er endog bleven det sædvanlige

hundrede forfattet, norsk Historie. Den inddeler Norge i tre Hoveddele, Kystdistrikterne (maritima), Oplandene (montana) og Finmarken. Kystdistrikterne inddeles i fire Hoveddele: Viken, fra Danmark (Halland) til Rygjarbit; Gulathingslagen, fra Rygjarbit til Søndmøre; Throndhjem (Frostathingslagen) fra Raumsdal til Naumdal, og Haalogaland, nordenfor. Oplandene, der begynde fra Gautlands (Vermelands) Grændser, bestaa af fire Hoveddele: Raumernes og Ringernes Rige (Raumafylke og Hadafylke) med tilhørende Landskaber (Thoten, Land, Sigdal m. m.); Thelemarken med de fjernere Fjeldegne (Setersdalen, Numedalen m. m.) Hedemarken med Elvdalene (Østerdalen); Gudbrandsdalene med Lom m. m.; hertil kommer Valdres og Haddingjadal, der „ligge mellem Kystdistrikterne og Oplandene, og høre under Gulathingslagen".

[1]) Se ovenfor S. 51. ἔθνος svarer her til „Folk", Fylke. Naar Prokop kalder Gauterne et ἔθνος, tilføjer han dog πολυάνθρωπον, hvilket vidner om at Ordet maa tages i en mere udstrakt Betydning.

Navn paa, hvad der nu sædvanligviis kaldes Svialand, nemlig det egentlige oprindelige Sverige i Modsætning til Gautland [1]).

Ligesom Høvdingstitlen hersir maa henføres til Heredet eller Hundredet, fylkir til Fylket, saaledes synes ogsaa den gamle Herskerbenævnelse **Thjodan** (þjóðann, gotisk þiudans, angelsaxisk þeóden), at maatte henføres til „Thjod". Den blotte Tilværelse af Ordet synes derfor at vidne om, at endog i de ældste Tider et heelt Thjod stundom var forenet under et eneste Overhoved. Dette synes især deleshed at have været Tilfældet med Goterne, hvis Sprog ikke engang, som det lader, kjender noget andet Ord til at udtrykke det græske βασιλεύς, og tillige gjengiver „Kongerige" med þiudangardi (Tjodans-Gaard). Man kunde maaskee slutte heraf, at Goterne ere et af de germaniske Folkeslag, hvis enkelte Gauer allerførst forenedes under en fælles Thjodan eller Overfyrste, hvad der ogsaa vinder megen Bekræftelse ved Tacitus's Ord, hvor han i sin Beskrivelse kommer til at omtale Goterne (Gotones), nemlig at de staa under en Konge (regnantur), og vistnok under noget strengere Regiment end de øvrige Germaner, men dog ikke saaledes, at deres Frihed derved endnu kan siges at være dem berøvet [2]). Heller ikke finde vi ved Goternes Fremtræden i Syden Spor af Gau-Konger eller Smaakonger [3]), og i den dansk-gotiske Tidsalder er der heller ikke Tale om mere end een Konge i Hleidr, under hvis Herredømme idetmindste de øvrige Øer synes at have staaet. Om en saadan Forening af Gauerne er skeet frivillig eller ved Erobring, derom finder man vel ingen bestemte Efterretninger, men hvad man veed om Maaden, paa hvilken slige Foreninger i senere Tider kom istand, gjør det dog aldeles sandsynligt, at dette ogsaa i ældre Tider skede ad Erobringens Vej. Og der mangler heller ikke paa Sagn, der tyde hen paa saadanne Erobrings-Krige [4]).

16. Indvandrings-Tiden.

Vi have allerede ovenfor lejlighedsviis søgt at bestemme enkelte Tids-

---

[1]) Ogsaa Goterne kaldte sig et Thjod; man finder nemlig etsteds i en af de opbevarede gotiske Sproglevninger Benævnelsen Gutþiuda.

[2]) Trans Lygios Gotones regnantur, paulo jam adductius quam ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Tac. Germ. 43.

[3]) Vi finde ingen mindre Inddelinger end de tre Hovedafdelinger, Østgoter, Vestgoter og Gepider, og hver af disse var aabenbart talrig nok til at danne et „Thjod" for sig selv.

[4]) Fornemmelig de hos Saxo opbevarede Sagn om ældre danske Konger, af hvilke vistnok de fleste ere at henføre til den dansk-gotiske Tidsalder. Ogsaa de i vore Oldsagn opbevarede Sagn om Rolf Krake og andre gotisk-danske Konger tyde hen paa det samme.

momenter i Germanernes og vore Forfædres Vandringsperiode, uden dog at kunne angive med nogen Sikkerhed, naar de allerførst satte Fod i de Lande, der sidenefter stedse have været deres Hjem. Hvad der med Sikkerhed kan siges, er alene dette, at Nordmændene allerede paa Jornandes's Tid, eller vel rettere paa den Tid, fra hvilken hans Efterretninger skrive sig, sandsynligviis Slutningen af det 5te og Begyndelsen af det 6te Aarhundrede, havde udbredt sig over Norge omtrent i den samme Udstrækning, som nu til Dags, at ej alene Østlandet havde faaet sin norske Befolkning, men at der ved Siden af de oprindelige Fylker ogsaa fandtes „Riger" i den sydøstlige Deel af Landet, uden at Jornandes dog, som det synes, endnu har kjendt Nordmændenes Navn som en almindelig Thjodbenævnelse ved Siden af Gauter, Goter, Sviar og Daner. Vi erfare ligeledes af det hos Tacitus forekommende Navn Suiones, at Nordboernes Mundarter allerede paa hans Tid maa have antaget sit charakteristiske Præg, da den Opslugning af Endekonsonanten, som har forandret det oprindelige Sviþ (hvoraf Jornandes's Svethans) til Svi (hvoraf Tacitus's Suiones) er en af de nordiske Mundarters mest charakteristiske Egenheder, hvilken de kun dele med Angelsaxisken. For enkelte af de Navne, Plinius meddeler, synes ogsaa, som det tidligere er bemerket, velbekjendte norske Stedsnavne at ligge til Grund, og navnligen **Nerigon** at være en Forvanskning af Noregr; dog er det naturligviis kun usikkre Formodninger, som kunne bygges paa denne Navnelighed, der ogsaa meget gjerne blot kan være tilfældig. Den markomanniske Krig, Kimbrernes og Teutonernes Tog mod Syden, de sildigere Gallervandringer til Grækenland, og Pytheas's Beretninger afgive vistnok sikkrere Vidnesbyrd om Bevægelser i Norden, der have staaet i nærmere eller fjernere Forbindelse med Indvandringen. Men hos de germaniske Forfattere selv henføres denne, efter hvad vi allerede have seet, til den ældste Histories fjerneste Tider, ældre end Sesostris og de fabelagtige Amazoner; og det gamle Kvad, hvis Indhold Tacitus meddeler, synes at vidne om at de Germaner, hos hvilke det var i Folkemunde, betragtede sig som hjemmehørende i Landet fra Urtiden af. Hvad man af alle disse forskjellige Data kan udbringe, bliver altsaa i Hovedsagen kun dette, at Germanernes Indvandring, Tydsklands Besættelse og endelig Norges Befolkning ved Nordmændene maa henføres til Tidsrummet mellem det 5te Aarhundrede før Chr., og vor Tidsregnings Begyndelse.

Andet Afsnit.

Samfunds-Forholdene.

1. Den nordiske Samfundsordens Oprindelighed.

Vi have i forrige Afsnit fremstillet de Formodninger om Maaden hvorpaa, og Tiden naar, vore Forfædre toge Norge i Besiddelse og deelte Landet mellem sig, der forekom os at stemme meest overeens med Landets Beskaffenhed, de nuværende Stedsforholde, og saavel fremmede som indenlandske Skribenters Vidnesbyrd. Vi havde der kun Nationen i sin Heelhed og dens Hovedafdelinger for Øje, vi iagttoge dens Udbredelse i Rummet som en samlet Masse, uden endnu at opholde os ved Forholdene mellem dens enkelte Medlemmer indbyrdes. Nordmændenes ældste Samfunds-Forholde, saaledes som de allerede ved Indvandringen maa have været beskafne og som de sidenefter under Besættelsen og Fordelingen af Landet maa antages at have ordnet sig, ville i dette Afsnit beskjæftige os, da man uden det nødvendige Kjendskab dertil ikke ret vil kunne forstaa eller paa den rette Maade kunne forklare de Sagn og Fortællinger om de ældste Nordmænds Bedrifter, som vore egne og fremmede Skribenter have efterladt os. Men ligesom vi, ved at undersøge de nordiske Folks Stamme- og Sprogforholde, under Forudsætning af alle germaniske Nationers Nedstammelse fra en fælles urgermanisk Rod, hentede Oplysninger fra hvad der hos fremmede Skribenter fortælles om sydligere germaniske Folk, saaledes maa det ogsaa antages, at jo længere man gaar tilbage i Tiden, desto mere maa de enkelte germaniske Nationers indre sociale og politiske Forholde have stemmet overeens med hinanden indbyrdes, og i den allerældste Tid hos alle de enkelte Stammer endog været aldeles de samme; at man altsaa er berettiget til at benytte de Vink og Oplysninger, der hos fremmede Skribenter meddeles om de sydgermaniske Folks Samfundsudvikling, til at udfylde de Huller eller forklare de Dunkelheder, der i vore egne indenlandske Kilder forefindes hvad denne Materie angaar. Da forresten vore Forfædre, saa at sige, senere

ere udsprungne fra den fælles Urstamme, end de egentlige tydske Nationer, og senere end de kom i Berørelse med Fremmede, ligger det ogsaa i Sagens Natur, at deres Samfunds-Ordning ogsaa maa bære et mere simpelt og oprindeligt Præg, end Tydskernes, og at hvad der om vore Forfædre endnu gjelder temmelig langt ned i den historiske Tidsalder, om Tydskerne kun maa have gjeldt i en forud for deres nu opbevarede historiske Optegnelser liggende Tid; at saaledes, hvad de ældre Samfundsforholde angaar, Tydskerne snarere maa ty til Norden, end Norden til Tydskerne, for at erhverve de nødvendige Oplysninger.

2. De oprindelige Samfundsklasser.

Idet vi saaledes især henvises til vore egne Kilder, hvor det gjelder at udfinde det Oprindelige i den ældste germaniske Samfunds-Udvikling, kunne vi ej paavise noget ældre og paalideligere Vidnesbyrd i denne Henseende, end den billedlige Fremstilling af Samfunds-Udviklingen og de enkelte Samfundsklassers Oprindelse, som indeholdes i det ældgamle norske Digt, der kaldes **Rigsmaal**, og er opbevaret blandt de øvrige Digte, der under Fællestitlen „den ældre Edda" indeholde vore Forfædres Gude- og Helte-Sagn i deres mest oprindelige og uforvanskede Form. Dette merkelige Digt lyder saaledes:

I gamle Dage
paa grønne Stier,
vandred den vise,
vældige Aas,
den ramme Rig
med raske Skridt.

Midt paa Stien
monne han gaa
kom til et Huus,
paa Klem stod Døren;
ind han gik,
Ild var paa Gulvet,
der sad ved Arnen
Egtefolk tvende,
Aae og Edda [1])
alderstegne.

Rig kunde dem
Raad at sige,
midt paa Gulvet
monne han sætte sig,
og Husets Folk
paa hver hans Side.

Da tog Edda
en tykbaget Lev
tung og klumpet
tæt af Saaer;
midt paa Fadet
monne hun bære den;
Sodd var i Bollen,
satte den paa Bord,
Kalven var kogt,
kostelig Spise.

---

[1]) D. e. Oldefader og Oldemoder.

Op han stod,
til Sængs han gik,
Rig kunde dem
Raad at sige,
midt i Sængen
monne han lægge sig,
og Husets Folk
paa hver hans Side.

Der var han trende
Dage og Nætter;
monne han derfra gaa
midt paa Stien,
led mest derefter
Maaneder ni.

Et Barn fødte Edda
øst det blev med Vand,
sortsmudsket af Hud,
det hed „Træl".

Han tog til at vore
og vel at trives;
skrumpent var
Skindet paa hans Hænder,
Knoerne ogsaa
krympede sammen,
Fingrene digre,
fælt hans Ansigt,
Ryggen ludende
lange hans Hæle.

Snart han begyndte
sin Styrke at prøve,
Bast at binde,
Byrder at gjøre,
hjem han bar paa Ryggen
Riis den hele Dag.

Der kom til Gaarden
Gengilbeina [1])
Ar var paa Foden,
Armen solbrændt,
Næsen nedbøjet
nævned sig Ty [2]).

Midt paa Gulvet
monne hun sætte sig,
hos hende sad
Husets Søn;
de snakked og hvisked,
Sæng de reded,
Træl og Ty
trætte af Dagværk.

Børn de avled,
elsked og stelled,
Sønnerne hed
Hreim og Fjosner
— — — —
Lutr og Leggjaldi [3]);
de lagde Gaarde,
gjødslede Agre,
gjætede Sviin,
vogtede Geder,
grove Torv.

Døttrene vare
Drumba og Kumba [4])

---

[1]) D. e. den Omvankende, den hvis Been ere vante til at gaa.

[2]) þý ɔ: Tyende, gotisk þivi.

[3]) Her følge en heel Deel Navne, der alle antyde Trællenes underordnede Legems- og Aands-Egenskaber.

[4]) Her følge ligeledes endeel Navne som betegne Trælkvindernes særegne Udseende.

— — — —
Fra dem stamme
Trælles Ætter.

Derpaa gik Rig
de rette Veje,
kom til et Huus
med halvaaben Dør;
ind han gik,
Ild var paa Gulvet,
Der sad Hjon [1])
holdt paa at sysle.

Manden telged
en Mejd til Vævbom,
Skjegget var pudset,
for Panden Haaret,
Skjorten trang,
Skriin var paa Gulvet.

Der sad Konen,
svingede Rokken,
bredede Favnen,
beredte Vadmel,
Svejg [2]) var paa Hovedet,
Smekke paa Bringen,
Dug var paa Halsen,
Dverge [3]) paa Axlerne;
Ave og Amma [4])
ejede Huus.

Rig kunde dem
Raad at sige,
steg fra Bordet
til Sængs at gaa;
midt i Sængen
monne han lægge sig,
med begge Hjon
paa hver hans Side.

Der blev han trende
Dage og Nætter,
det led mest derefter
Maaneder ni;
Barn fødte Amma
øst det blev med Vand;
Karl de det kaldte,
Konen ham svøbte
den rødmossede,
raske var hans Øjne.

Han tog til at voxe
og vel at trives,
Øxne at tæmme,
Ard [5]) at gjøre,
Huus at tømre,
Lader at smede,
Kerrer at gjøre,
og kjøre Plog.

Hjem de da aged
Hanginlukla [6])
i Gedeskindskjortel,
og gifted med Karlen;
Svigerdatteren
satte sig i Stuen;
som Hjon de boed,

---

[1]) D. e. Egtefolk.

[2]) Etslags Hovedtøj.

[3]) Etslags Smykke.

[4]) D. e. Bedstefader og Bedstemoder.

[5]) D. e. Plog, det samme, som nu af Mange urigtigt skrives Al.

[6]) D. e. den med Nøgle behængte, den som bærer Nøgle i Beltet.

Bauge [1]) deled,
Blæjer de bredte
og Bo de satte.

Børn de avled,
elsked og stelled,
de hed Hal og Dreng,
Hauld, Thegn, Smed,
— — — —
— — — —
Døttrene og fik
disse Navne —
— — — —
derfra ere komne
Karles Ætter.

Rig gik derfra
de rette Veje,
kom til en Sal,
mod Syd vendte Døren,
i aabne Dørfloj
var fæstet en Ring.

Ind gik han der,
Gulvet var strøet;
der sad Hjon,
saa paa hinanden,
Fader og Moder,
Med Fingrene leged'.

Sad Huusherren
og snoede Streng,
Almen [2]) han bøjed,
Orv [3]) han skjefted,
men Huuskvinden
holdt paa at sy,
sysled med Ærmet,
strøg sig paa Armen.

Hoved-Falden [4]) knejsed,
Kinge [5]) var paa Brystet,
sidt hendes Slæb,
Serken blaahvid,
Brynene hjertere,
Brystet lysere,
Halsen hvidere,
end hviden Sne.

Rig kunde dem
Raad at sige,
midt paa Gulvet
monne han sætte sig,
og begge Hjon
paa hver hans Side.

Da tog Moder
en mærket Dug,
hvid, af Hør,
hyllede Bordet;
derpaa hun tog
tynde Leve
hvide af Hvede,
hyllede Dugen.

Frem hun satte Fade
fulde, sølvkantede,
fedeste Flesk,
Fugle stegte;
Viin var i Kanden

---

[1]) D. e. Pengeringe.

[2]) D. e. Almegrenen til en Bue.

[3]) D. e. Piil.

[4]) Fald, etslags højtknejsende Hovedtøj.

[5]) Ringformige Brystsmykker.

Kalkerne prydede,
de drak og de snakked,
Dagen gik hurtigt,
Rig kunde dem
Raad at sige.

Rig steg fra Bordet
til Sængs at gaa,
der var han trende
Dage og Nætter;
monne han derfra gaa
midt ad Stien;
led mest derefter
Maaneder ni.

En Søn fødte Moder
svøbte ham i Silke,
øst han blev med Vand
Jarl blev han kaldt.
Blegt var Haaret,
Bjerte Kinder,
hvasse hans Ojne,
som Orme-Ungens.

Op voxte der
Jarl i Huset;
Tog paa Skjold at svinge,
Strenge at lægge,
Alm at bøje
Orver at skjeste,
Flejn at kaste,
Frakker [1]) at svinge
Heste at ride
Hunde at øve,
Sverd at drage,
Strømmen at fremme.

Der kom fra Runen [2])
Rig gaaende,
Rig gaaende,
Runer han læste;
Sit Navn han gav ham
sin Søn ham kaldte;
ham bød han eje
Odelvoldene [3]),
Odelvoldene
de ældgamle Bygder.

Monne han derfra ride
den mørke Vej,
stejle Fjeld-Højder
indtil Hallen han naaed;
Skaftet han svinged,
Spydet han rysted,
Hesten han spored
og Sverdet drog,
Vig [4]) han vakte,
Volden han rødfarved,
Valen han fældte,
vog sig til Land.

Ene han da raadte for
atten Bo.
Gaver han skifted,
skjenkede Alle
herlige Ejemon,
Heste svangribbede,
Ringe han brød,
Bauge sønderhug [5]).

Stolt de aged
de stejle Veje;
kom til Hallen,

---

[1]) D. e. etslags korte Spyd, Tydskernes franka.

[2]) D. e. Krattet. Ordet er endnu meget brugeligt i Norge.

[3]) „Volde" her i den oprindelige Betydning „Sletter", „Marker".

[4]) D. e. Kamp.

[5]) Nemlig for at uddele Brudstykkerne som Gaver. Derfor kaldtes ogsaa den gavmilde Fyrste „Ringens" eller „Guldets Bryder".

hvor Hersen boed;
der han mødte
den midjesmale,
hvide og yndige,
Erna [1]), saa hed hun.

Til hende de bejled
og hjem hende førte,
gifted med Jarlen,
gik hun under Linet;
sammen de boede
i Sind saa glade,
Ætterne øged,
og sin Ungdom de nød.

Bur var den første [2]);
— — — —
— — — —
at lege de nemmed,
Søn og Svein
med Svømning og Tavl,
Kund hed een,
Kon den yngste.

Op voxed der
Jarlens Sønner.
Heste tæmmed,
Harnisker bøjed,
Skud de beredte,
svingede Landser.

Men Kon unge
kunde Runer,
evige Runer,
Alder=Runer;
mest han kunde
Mænd at bjerge,
Egge at døve,
Oger [3]) at stille.

Skjønned Fugles Røst,
slukked Ilde,
stillede Søen,
Sorger dæmped;
havde aatte Mænds
Magt og Styrke.

Han med Rig Jarl
i Runer kæmped,
i kloge Kunster,
kunde dem bedre;
da selv han fik,
da selv han tog
Navnet Rig,
Runekyndighed.

Red Kon den unge
i Kjær og Skove,
Kolven lod han flyve,
Fugle han skjød.
— — — —
— — — —

I dette merkelige Digt findes de trende ældste Samfundsklasser skarpt betegnede. **Trællen,** af en uskjøn, ved Arbejde nedbøjet, om hans foragtede Stilling vidnende Legemsbeskaffenhed, sortsmuttet og mørk, som om han var af fremmed Herkomst, levende af grov Kost i en simpel Hytte; **Karlen,** den frie Jorddyrker og Grundejer, sterk og velvoxen, levende tarveligt, men anstændigt, fød af en Moder, der var pynteligt klædt og smykket, følgelig allerede vant til noget mere og bedre end de allernødvendigste

[1]) Erna af Ørn; Ørnehunnen.

[2]) Her følge en heel Deel Navne, der antyde Herkomst og Ejendom.

[3]) D. e. Havet.

Redskaber til Livets Ophold; **Jarlen**, smuk, kraftig, overmodig, med ædle, om en fornem Herkomst og omhyggelig Pleje vidnende Legemsformer, omgiven af Overflod og Pragt, vant til Gjestfrihed og Gavmildhed, betragtende Vaabenfærd, ikke Jordens Dyrkning, som sit egentlige Kald. Digtet giver mere paa en dunkel Maade at forstaa, end det ligefrem udtaler, at det er Rig selv, som paa sine Vandringer bliver alle tre Standsrepræsentanters Fader; det antyder derved sindrigt, at ej alene den blotte Herkomst, men ogsaa Omgivelserne, under hvilke Mennesket opvoxer, bestemme hans Stilling i Livet og Dannelsestrin [1]). Det viser hvorledes de frie Ætter, enten det nu er Karlens eller Jarlens, tiltage i Anseelse, eftersom de udvikle sig; thi Karlens Søn, Haulden, er den odelsbaarne Jordejer, og Jarlens Søn, Kon eller Kon den unge, skal øjensynligt betegne **Konge-Ætten**. Vi see, hvorledes de forskjellige frie Ætter forbinde sig med hinanden, idet Jarlen egter Hersens Datter, thi efter vore Forfædres Begreber hørte Herserne til Hauldernes, ikke til Jarlernes Klasse. Derimod see vi, hvorledes Trælle-Ætterne stedse holde sig paa det samme Standpunkt. Endelig kunde det være muligt, at Digtets Forfatter ved at lade Trællen nedstamme fra Oldemoderen, Karlen fra Bedstemoderen, Jarlen fra Moderen, har villet udtale en Mening om at disse tre Klasser skulde være Levninger af tre forskjellige Befolkninger i Landet, at Trælle-Klassen var den ældste, af fremmedartet Herkomst, undertvungen af Karl-Klassen, der igjen siden maatte lyde den yngste, mægtigste og mest livsfriske Stamme, Jarlens.

Rigsmaal viser sig i alle Henseender som et egte norskt Digt; Enkelthederne i alle Beskrivelser, Benævnelser paa Gjenstande, m. m., passe kun paa Norge, ej paa noget andet, endog nordiskt Land. Brødet, hvormed den fremmede Gjest beværtes i de tre forskjellige Huse, er det for Norge særegne Fladbrød; af Huusdyr omtales Oxne, Geder og Heste; „Moder" har paa Brystet en „Kinga", et Udtryk, der ellers kun forekommer i den norske Frostathingslov; Hersen, hvis Datter Jarlen egter, er ogsaa egen for Norge, thi denne Titel brugtes sjælden eller aldrig i Sverige og Danmark. Skjoldet af Lindetræ, Buen af Alm, Spydet af Ask, ere ligeledes charakteristiske for Norge; de „mørke Veje" mellem stejle Fjelde, de bratte „Brauter" [2]), som Vejene ogsaa udtryksfuldt kaldes, ere charakteristiske for et bjergigt, skovbegroet Land. Det kan saaledes ej betvivles, at Digtet er opstaaet i Norge selv; om dets høje Alder kan man af Indholdets og Sprogets egen Charakteer overbevise sig, og det er altsaa sikkert, at vi i dette Digt besidde den

---

[1]) En i senere Tider tilføjet prosaisk Indledning til Digtet siger at det var Aasa-Guden Heimdall, der saaledes vandrede om og kaldte sig Rig. Hvorvidt imidlertid dette fra først af har været Digterens Mening, er uvist.

[2]) Af brjóta, bryde.

ældste, reneste og oprindeligste Fremstilling af vore Forfædres Samfundsorden. Vi erfare, at det hele Folk, forsaavidt Trællene dertil kunne regnes, indeeltes i to Hovedklasser, **Frie** og **Ufrie**, eller Trælle, og de Frie igjen i to, **Jarler**, de fornemmere og mægtigere, Krigere eller Landets Forsvarere, og **Karler**, de mindre fornemme, hvis Hovedsyssel var Agerdyrkningen, og af hvis Klasse den egentlige Bondestand udviklede sig, erhvervede Magt og Anseelse, og endelig gjennem Hersen, Bondernes fornemste Mand, traadte i Forbindelse med Jarle-Standen. Trællens uskjønne Legemsdannelse og mørke Hud ligeoverfor Karlens raske og rødlige, Jarlens stolte og lyse Skikkelse, stempler hans Slægt som en fremmedartet, som en, der ikke egentlig hørte til Nationen selv, men enten hidrørte fra en overvunden Befolkning (Finner og Tschuder), eller fra Kjøb og Rov i fremmede, sydligere Lande.

Ogsaa blandt de andre Germaner finde vi Spor af den samme oprindelige Klasse-Inddeling. Angelsaxernes ældste Skrifter [1]) skjelne tydeligt mellem eorlas (Krigerne eller Herrerne), ceorlas (de frie Jorddyrkere), og þeówas (Trællene). I de ældste tydske Rets-Institutioner, vi kjende, have allerede mere indviklede, fremmedartede, Forholde gjort sig gjeldende, især de, der betegne et Mellemstadium mellem den frie Mand og Trællen; dog aabenbarer sig ogsaa her tydeligt den ovenanførte Hovedinddeling, om end under forskjellige Navne. De undertvungne Folk, med hvilke de sydlige Germaner kom i Berørelse, bragte hos dem de Fries Klasse paa en vis Maade til at antage en højere Rang, som en Art af Adel ligeoverfor dem selv; medens hos os efterhaanden den egentlige Jarlestand saaledes smeltede sammen med Bøndernes Klasse, at den tilsidst endogsaa ganske ligesom tabte sig deri, og at Navnet „Jarl" endog gik over til at betegne ikke en Kriger eller Herre i Almindelighed, men kun en særegen, af Landets Overhoved udnævnt Befalingsmand med fyrstelig Rang. Imidlertid kunde dog Bondestanden selv ogsaa siges at dele sig i to temmelig skarpt betegnede Underafdelinger; den højere, jord- og grundejende, de egentlige Odelsbaarne eller Haulderne, og den lavere, der ikke ejede Grund, men hvis Medlemmer som Lejlændinger dyrkede anden Mands Jord, eller paa andre Maader stode i et vist Afhængighedsforhold til ham, uden dog at have tabt eller at savne den personlige Frihed.

3. Besiddelse af Land. Odel.

Det var Erhvervelsen og Besiddelsen af Land, som først maatte give de simple Klasseforholde en særegen Farvning. Da Fylkerne, det vil sige

[1]) Se Kong Alfreds Love (c. 890), hvor det, for at betegne alle Klasser af frie Mænd, heder i § 4: enten Karl eller Jarl.

de sluttede Krigshobe stormede ind i Landet, kunde Klasseforskjellen endnu blot være personlig, og **Familieforholdet** det eneste organiserende Princip. Ingen besad endnu noget Stykke Grund eller Land, og de forskjellige Underafdelinger af Hovedklasserne, som opstaa derved at nogle frie Mænd ingen Jord eje, andre mod Afgift benytte en dem ikke tilhørende Jord, atter andre besidde mindre, andre større Jordstrækninger, nogle have arvet deres Jord, andre kun kjøbt den: alle disse Underafdelinger, der i den senere Samfundsudvikling ere af en saa stor Betydning, kunde først efter Landets Besættelse udvikle sig.

Hvorledes Landet i Førstningen deeltes mellem vore Forfædre, derom tie vistnok vore historiske Overleverelser, men enkelte opbevarede Beskrivelser om, hvorledes man i sildigere Tider ved lignende Lejligheder bar sig ad, indeholde Vink om, hvad der fra Fortiden af maa have været Folkets Vedtægt. Men herved kommer det væsentligt an paa tvende Hovedomstændigheder, nemlig det **Lands** Vilkaar, som bliver taget i Besiddelse, og det **Folks** eller den **Forenings** Vilkaar, ved hvilken Besiddelsestagelsen skeer. Det ubebyggede Land behøver kun at ryddes for Skov og dyrkbargjøres; ingen tidligere Beboer gjør den sig nedsættende Udvandrer Pladsen stridig; det kommer an paa ham selv, hvor meget han kan overtage, og følgelig hvor meget han ønsker at tage i Besiddelse; der maa i Førstningen altid være Land nok at faa, næsten mere end man kan overkomme. Besættelsen er aldeles **fredelig**, der udkræves ingen gjensidig Understøttelse til at udføre den, og følgelig udfordres der heller ikke nogen gjensidig Overeenskomst til at sætte den i Verk. Indfinde sig nu fremmede Indvandrere, ej for at gjøre Erobringer og vinde Rigdomme, men kun for at søge sig nye Opholdssteder, da ligger det i Sagens Natur, at Besiddelsestagelsen af hvert enkelt Grundstykke ogsaa mere bliver hvert enkelt Familie-Overhoveds, end den fælles Fylke- eller Hær-Styrers Sag. Anderledes er det derimod, hvor et allerede **bebygget** Land besættes. Der møder man en Befolkning, som skal fortrænges eller underkues, og som følgelig i Regelen gjør Modstand. De enkelte Familiers vaabenføre Medlemmer maa altsaa her gjensidigt understøtte hinanden; det vundne Land er et **Bytte**, som formelig maa deles; det forefindes desuden fuldt og færdigt til Beboelse, og den langvarige Oprydning, under hvilken Familierne en Tidlang undgaa at komme i Collision, finder her ikke Sted. Her maa saaledes allerede etslags Overeenskomst eller etslags Mellemkomst fra Styrerens Side indtræde; og i Regelen vil det blive Lodkastning, som bestemmer Fordelingen. Og da i de fleste Tilfælde de ældre Beboere af et Land heller vælge at underkaste sig betydelige Ulemper, end at forlade deres tilvante Hjem, bliver det ej alene Grundstykkerne, men ogsaa de paa disse boende Folk, der komme til at regnes ind under Byttet og fordeles mellem Indvandrerne,

paa hvis større eller mindre Dannelse og Humanitet det da kommer an, om de skulle blive **Trælle**, eller til Jorden bundne **Vordnede**, eller kun afgiftspligtige **Leilændinger** eller Forpagtere.

Men naar Familierne forgrene sig, saa at Mængden af dem, der skulle ernære sig paa de allerede erhvervede Grundstykker, bliver for stor i Forhold til hvad disse formaa at afgive; naar tillige Ærgjerrighed og Foretagelsesaand begynde at vaagne blandt den til Vaabenfærd vante Ungdom: da indtræder i Folkenes tidligere Udviklingsperiode Lysten til at gjøre Erobringstog, deels for saaledes paa den simpleste Maade at undgaa Overbefolkningens Ulemper, deels for at tilfredsstille den sterke Higen efter at erhverve en større Rigdom og Anseelse end man hjemme i Fædrelandet kan opnaa. Men slige Erobringstog kunne ikke foregaa uden med en vis Plan og ved en Forening af Mange; heller ikke er det her hele Familier, men kun enkelte Krigere, som slutte sig sammen og forlade deres Fædreland. Her gjør saaledes Forenings-Forholdet sig strax gjeldende, og her maa det fornemmelig være den fælles Styrer, om hvem det Hele drejer sig; han staar for Toget, og maa lede Fordelingen, ligesaavel som han leder Erhvervelsen af Byttet. Han repræsenterer den hele Forening, og Erobringen, der er skeet af alle Krigerne tilsammen, betragtes som om den var skeet i hans Navn. At et Forhold af en lignende Art ogsaa indtræder, hvor et heelt Folk med væbnet Haand er nødt til at søge sig nye Bopæle, er let at forstaa, medens det dog paa den anden Side ligger i Sagens Natur, at Erobringsforholdet nærmest tilhører et senere Stadium i et Folks Livsperiode, nemlig Overbefolkningens, ligesom og at Erobringstog ikke egentlig kan tænkes foretagne til ubebyggede Lande, eller at her idetmindste den Trang til gjensidig Understøttelse, som er tilstede, naar man med væbnet Haand skal erhverve et nyt Hjem, aldeles bortfalder.

De tvende her antydede Besættelsesmaader, enten ved fredelig, til ethvert Familieoverhoveds Godtbefindende overladt, Tilegnelse af ubebygget Land, eller den efter et Erobringstog foretagne Udstykning af Jorden, forudsætter dog stedse en Nation, for hvilken Agerdyrkningen og Landlivet er det sædvanlige, og Livet i Stæder enten ganske ukjendt, eller idetmindste ikke sædvanligt. Dette sidste var ikke Tilfældet med Sydens Folkeslag, hos hvilke Staden var den egentlige Stat, og Landdistriktet kun et Tilbehør til denne. Derimod vise Germanerne sig fra det første Øjeblik, vi see dem fremtræde, som et Folk, hvis hele Tilværelse var knyttet til Landlivet, som oprindeligen ikke kjendte Byer, og ikke engang kunde fordrage det bymæssige Samliv [1]). Vi have derfor ovenfor nærmest skildret den Maade, paa hvil-

---

[1]) Se især det bekjendte Sted hos Tacitus, Germ. 16. Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est; ne pati quidem inter se junctas

fen Germanerne maa antages at have taget de Lande, der siden stedse have været deres Hjem, i Besiddelse. Jo mere vi hos et germanisk Folk finde dette Hang til Landlivet udpræget, og jo mindre Spor vi finde af Byliv eller bymæssigt Samliv, desto mere uforstyrret maa den oprindelige Samfundsindretning antages at have udviklet og vedligeholdt sig. Omvendt er man vistnok igjen berettiget til at opstille den Mening, at hvor man i germaniske Lande som det Sædvanlige finder bymæssige Sammenflytninger, om end blot i Form af Landsbyer, der har et fremmedartet Element gjort sig gjeldende, eller med andre Ord, der have de indvandrende Germaner forefundet en allerede bosat Befolkning, som tilligemed Jorden, paa hvilken den boede, er bleven fordeelt mellem Indvandrerne, ved hvis Landgaarde eller rettere Herresæder de i Tidens Løb deels maatte blive nødte til, deels maatte finde det belejligst, at nedsætte sig i **Landsbyer**, for baade at nyde saameget mere godt af Landsherrens Varetægt, og saameget lettere at kunne være rede til at adlyde hans Vink.

Nu er det en bekjendt Sag, at der i Norge og det egentlige Sverige, altsaa i de reennordiske Lande, hverken ere eller nogensinde have været Landsbyer, medens vi derimod allerede i Skaane, Danmark og Tydskland finde Landsbyer endog fra de ældste Tider. Tacitus selv taler om Landsbyer (vici) i samme Øjeblik, hvor han omhandler Germanernes „velbekjendte" Sky for Bylivet og Mangel paa Byer; han maa altsaa her saa at sige have det hele Etablissement for Øje, nemlig Herrens eller Jordejerens affondrede Gaard, i hvis Nærhed, skjønt ogsaa i behørig Afstand, den afhængige, af Lejlændinger eller Bordnede beboede Landsby befandt sig. Han taler ligeledes paa et andet Sted, hvor der handles om den Straf, der rammer den utroe Egtehustru, om Landsbyen, gjennem hvilken hun med Spot og Spe bliver jaget[1]; det er altsaa tydeligt, at han ej alene sigter til de højere Klasser, men ogsaa til de lavere, Landsby-Boerne, hvilke paa hans Tid, af hvad Oprindelse de end vare, maa have været fuldkommen germaniserede. Alt dette vidner om, hvad man ogsaa af andre Kilder, som vi ovenfor have gjennemgaaet, veed, at Germanerne i Tydskland, Danmark og Sydsverige ikke ved deres Indvandring traf paa et aldeles ubeboet Land, men paa en ældre, om end tynd Befolkning, sandsynligviis af Kelter, der, forsaavidt som den ikke flygtede bort, fordeeltes med Jordstykkerne mellem Indvandrerne og dannede Grundlaget til den lavere Folkeklasse. Thi der maatte ellers kunne

---

sedes; colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit; vicos locant, non in nostrum morem, connexis et cohærentibus ædificiis: suam quisque domum spatio circumdat.

[1]) Se Tacitus, Germ. 14: Accisis crinibus, nudatam, coram propinquis, expellit domo maritus, atque per omnem vicum verbere agit.

paavises en Særegenhed i Sydgermanernes og de gotiske Germaners Charakteer, eller ved de af Sydgermanerne og de gotiske Germaner besatte Lande, der bragte dem til at forlade deres gamle Sædvaner og overvinde den nedarvede Modbydelighed for det bymæssige Samliv. Men en saadan Særegenhed kan ej paavises, og dertil udhæver Tacitus selv hiin Modbydelighed som endnu raadende og som et bekjendt Charakteertræk ved den germaniske Nation. Altsaa kan man ikke paa anden Maade, end ovenanført, forklare Landsbyernes Tilværelse blandt Sydgermaner og Goto-Germaner; ligesom ogsaa de mere indviklede, fra den oprindelige germaniske Enkeltbed afvigende Forholde, som hos dem vise sig, tyde hen paa det samme.

Ej alene de her fremstillede Forholde, men ogsaa enkelte for Nord- og Syd-Germanerne fælles Ord og Talemaader, der dog af hver enkelt Hovedafdeling bruges i forskjellig Betydning, lægge for Dagen, at Landbovæsenet i Norden, især i ældre Dage, maa ansees som det oprindelige, normal-germaniske, i Sammenligning med det, der forefindes eller forefandtes i Tydskland og Danmark. Ordet **Thorp** (þorp, gotisk þaurp, tydsk **Dorf**), hvis oprindelige, i Gotisken opbevarede Betydning, er „Grundstykke" (lat. ager), er nu hos os mindre brugeligt, men betegner i Sverige en afsides eller for sig selv staaende Plads; det brugtes i ældre Tider om mindre Gaarde eller Distrikter, og forekommer endnu i en Mængde Stedsnavne, der alle tilhøre enkelte Gaarde. I Tydskland derimod betegner „Dorf" en Landsby; og alle de Steder, hvis Navne i Danmark fordum endte paa „thorp", nu paa „**drup**" eller „**rup**", ere ligeledes Landsbyer. En enkelt større Gaard kaldtes af vore Forfædre en **Bø** eller **By**, (bœr, býr), og Ordet forekommer endnu i denne Betydning i Setersdalen, forsaavidt det bruges som Fællesnavn for de mindre Gaarde, hvori de enkelte større i Tidens Løb ere udstykkede; men i Danmark bruges Ordet kun om hvad vi nu forstaa ved „en By", og gjennem det danske Skriftsprog er „By" ogsaa hos os kommet til at betyde det samme. En indhegnet Gaardsplads kaldtes og kaldes endnu i Norge **Tun**; i England betegner det tilsvarende town, Angelsaxisk tún, allerede i Angelsaxernes ældste Tider en virkelig By. Alle enkelte, paa oprindelig germanisk Viis ordnede Familie-Etablissementer fremtræde saaledes kun i Norge og det egentlige Sverige under deres oprindelige Form, men i de gotiske og germaniske Lande derimod som betydeligere Sammenflytninger. Dette er i Sandhed charakteristisk og oplysende, og afgiver i Forbindelse med de forhen udhævede Forskjelligheder mellem Nordens og Tydsklands agrariske Forholde de utvivlsomste Vidnesbyrd om at Tydsklands og Danmarks Occupation foregik under andre Omstændigheder, end Norges.

Vi have omtalt, at Landnáma indeholder fuldstændige Efterretninger om Maaden, paa hvilket det hidtil ubeboede Island blev taget i Besiddelse.

Dette skede i det Væsentlige kun saaledes, at den med sin Familie, sine Undergivne — Trælle eller Frigivne — og andre, der havde sluttet sig til ham og stillet sig under hans Beskyttelse, ankomne Hovding, tog sig et Stykke Land efter Behag, og betegnede Besiddelsestagelsen ved visse Ceremonier, af hvilke den væsentligste synes at have været Omridning med en brændende Brand [1]). Af dette Stykke Land forbeholdt han sig selv den bedste Deel; det øvrige uddeelte han blandt sine Ledsagere, af hvilke enkelte kun forpligtede sig til at være hans Thingmænd, det vil sige: staa under hans Jurisdiction; andre derimod blev hans Landseter eller Lejlændinger. Med Jurisdictionen var ogsaa Gudsdyrkelsens Bestyrelse forbunden, thi enhver saadan Hovding havde ogsaa et for alle hans Undergivne fælles Tempel paa sin Gaard, hvor han selv var Gode eller Offerprest; og Titlen „Gode" saavelsom Embedets Navn „Godord" medførte ej alene Begrebet af gejstlig, men ogsaa af verdslig Overøvrighed.

De her omtalte Sædvaner kunne neppe have været indførte blandt Islands Nybyggere, efterat Udvandringen til Island fra Norge var begyndt, thi dertil foregik denne Udvandring altfor enkeltviis og uden Overlæg mellem Udvandrerne indbyrdes. Det er næsten utænkeligt, at forskjellige Udvandrere, der ad forskjellige Veje kom til forskjellige Egne af Island, strax ved Ankomsten just skulde komme til at anvende een og den samme Fremgangsmaade ved Besiddelsestagelsen, naar der ikke allerede hos Folket selv levede Sagn om, hvorledes en saadan Besiddelsestagelse af nyt Land skulde finde Sted. Og saadanne Sagn kunde igjen neppe leve hos Folket, uden som Levninger fra den Tid, da det selv for første Gang satte Fod i Norge. Det kunde derfor synes, som om man var berettiget til, ej alene i Almindelighed at hente Analogier fra de bestemte Efterretninger om Maaden, hvorpaa Island bebyggedes, for nogenledes at danne sig en Forestilling om hvorledes det gik til med Norges egen Bebyggelse; men at man ogsaa kan ansee enkelte af de ved hiin Lejlighed brugelige Skikke og Sædvaner ligefrem som Reminiscenser fra Norges første Bebyggelsestid. I eet væsentligt Punkt maa der dog have været en Forskjel mellem hvad der fandt Sted paa Island og hvad der tidligere havde fundet Sted i Norge. Til Island ankom Familierne enkeltviis, og Familiehovdingerne toge sig Land paa egen Haand uden Overlæg med andre Indvandrere; i Norge derimod maa, idetmindste i Regelen, hele „Hære" eller „Fylker" være ankomne paa een Gang, og Besiddelsestagelsen af Heredet eller Fylket maa her tildeels have foregaaet efter fælles Overlæg, maaskee og ved etslags foreløbig Udviisning, om det end maa forudsættes at Landets Udstrækning og uopryddede Tilstand i Forbindelse med Indvandrernes ringe Antal for det første maatte

[1]) Landn. V. 1.

kunne give enhver enkelt Familie Anledning nok til at indrette sig og begrændse sine Besiddelser paa egen Haand uden at komme i Berørelse med andre. Men hvorledes nu dette end forholder sig, saa kan man dog vistnok være temmelig sikker paa, at Besiddelsestagelsen i sig selv er foregaaet med de samme eller lignende Ceremonier, som paa Island, og at Bebyggelsen har fundet Sted omtrent paa samme Maade, nemlig saaledes, at hvert enkelt Familie-Overhoved tilegnede sig et Stykke Land, paa hvilket han lod sine Undergivne nedsætte sig som Lejlændinger. Det er endog ikke usandsynligt at antage, at Hovedfordelingen af hvert enkelt Landskab kun har fundet Sted mellem Herserne, og at hver Herse igjen har overladt Grundstykker til de hans Hundred tilhørende Familie-Hoveder, paa det Vilkaar, at disse fremdeles erkjendte ham som deres Hovding, og som den, hvem Udøvelsen af den gejstlige og verdslige Jurisdiktion tilkom. At enhver saadan Herse tillige oprettede et Hereds-Tempel, hvis Gode han selv var, er vistnok ingensteds udtrykkeligen sagt, men det falder næsten af sig selv.

Ethvert Grundstykke, der saaledes kom i et Familie-Overhoveds Besiddelse, betragtedes egentlig som den hele Families fælles Ejendom; Adkomsten dertil udledes fra Familiens egen medfødte, aldeles uindskrænkede, Ejendomsret. En saadan Grundejendom kaldtes Familiens **Odel**, og betragtedes som dens rette Hjem; den nedarvedes fra Fader til Søn, og arvedes, hvis en Fader efterlod sig flere Sønner, af alle disse i Fællesskab, dog saaledes at Beboelsen af Ættens fornemste Gaard, det saakaldte Hovedbøle, forbeholdtes den ældste Søn, eller den, der betragtedes som Familiens Hoved, medens de øvrige Deeltagere i Arven enten nedsatte sig for sig selv, eller mod Vederlag overlode deres Deel af Odelet til Hovedbølets Besidder, og forsøgte deres Lykke paa andre Steder. Dog tabte de og deres Efterkommere ikke derved deres Ret til, i Mangel af nærmere Arvinger at optræde som Odelets retmæssige Ejere, og det synes endog, som om man opstillede det Princip, at Odelet aldrig skulde kunne gaa ud af Ætten, thi alene paa dette Princip kan den senere saa bekjendte Løsningsret være grundet. Efter vore ældste Love at dømme skulde man endog tro, at Brødre ikke i Almindelighed deelte Odelet imellem sig, men vedbleve at besidde det i Fællesskab [1]). Derved maatte Familiebaandet knyttes desto fastere, og Familiefølelsen skærpes. Alle de, som hørte til en Familie der ejede Odel, kaldtes **Odelsbaarne** til dette Odel, og i Forhold til

---

[1]) Se især deles hed vore ældre Loves Bestemmelser om Udskiftning af Odelsjorder, der ejes i Fællesskab, hvor denne Udskiftning omtales, som om den ej i Regelen skulde, men kun forsaavidt Medejerne ønskede det, kunde finde Sted. Ældre Gul. L. Cap. 87. 282. Ældre Frostath. L. XIV. 4.

hinanden indbyrdes Óðalsnautar, d. e. Odels-Fæller. Disse Familier dannede en egen Klasse, **Hauldernes**, der var at ansee som Fylkernes egentlige Aristokrati lige overfor de øvrige Indbyggere, der enten ikke dyrkede Jorden, eller som dyrkede lejet eller forpagtet Jord (Lejlændingerne). I hiin uindskrænkede, kun paa egen Ret og Magtfuldkommenhed hvilende Familie-Ejendom laa Forskjellem mellem Odels-Ejendommen og den i de fleste øvrige, af Germaner besatte Lande saakaldte Feodal- eller Lehns-Besiddelse, der ikke udledededes fra Besidderens egen Ret, men kun fra den ham af Fyrsten meddeelte Brugsret, medens det ham saaledes overdragne Gods fremdeles ansaaes som Fyrstens Ejendom.

Af Odels-Væsenet findes vistnok ogsaa Spor i de øvrige germaniske Lande, forsaavidt det i flere germaniske Mundarter vedligeholdte Ord „Odel" (angelſ. éðel, æðel, saxisk ódil, højtydsk uodal) vidner om at det engang maa have staaet ved Magt; imidlertid bruges dog Ordet i disse Mundarter mere til at udtrykke Begrebet om „Fædreland" i Almindelighed; om hele Folks og Fyrsters arvelige Land, ej om den enkelte Privatmands Gaard. Aarsagen er den, at Lehnsvæsenet som en ligefrem Følge af Erobringsforholdet, i de fleste germaniske Lande udenfor Norden var det herskende. Vi finde imidlertid ogsaa i Tydskland arvelige Familiegodser, der ejedes af enkelte Mænd uden at være dem overdragne af Fyrsten, og hvis Besiddelse oprindeligt hidrørte fra Erhvervelse uafhængig af den med væbnet Haand foretagne Erobring[1]); saadant Gods kaldes imidlertid ikke Odel, men **Alod** (af al og ód, det norske auðr, Rigdom, Ejendom), og derved antydes mere Ejendommens Uindskrænkethed og Afgiftsfrihed, end dens Arvelighed og Uadskillelighed fra Familien.

Ligesom Odelsgaarden var den enkelte Families, saaledes var Fylket ogsaa det hele Folks, og Landet det hele Thjods Odel. Og saaledes kunde ogsaa i Norden Ordet „Odel" i udvidet Forstand betegne det hele Fædreland. Men dog er det betegnende for vore ældre Forholde, at det kun sjælden forekom i denne Betydning. Ved „Odel" forstaaes næsten overalt kun den private Landejendom.

Uagtet Alt tyder hen paa, at vore Forfædre allerede før deres Ankomst til Norge var fortrolige med Jernets Brug, og saaledes i Besiddelse af den nødvendigste Betingelse for Udøvelsen af Agerbruget, synes det dog ikke rimeligt, at de strax have begyndt at drive Agerbrug i det Store, men

---

[1]) En saadan Erhvervelse kunde ogsaa grunde sig paa Overdragelse fra Lehnsherren, hvilken det altid stod frit at bortgive et Grundstykke som Modtagerens frie Ejendom. Fra denne Atkomst skrive sig maaskee de fleste Aloder i Tydskland, med Undtagelse af de sydligste Fjeldegne og de nordligste Marskegne, hvor en Oprydning og Opdyrkelse paa nordisk eller ældre germanisk Viis synes at have fundet Sted.

at deres første Levevej var Fiskeri og Fædrift. Saalænge Landet endnu ikke var tilstrækkeligt opryddet, kunde naturligviis intet Agerbrug af nogen Betydenhed finde Sted, og indtil da maatte Fiskeriet og Kvægavlen afgive den vigtigste Næringsvej. Der gives endnu en Mængde Stedsnavne, som tyde hen paa en saadan Mellemtid, hvor Fædriften var vigtigere end Agerdyrkningen. Disse Stedsnavne ere alle de, der ere dannede ved en Sammensætning med Ordet vin, egentlig vini. Dette ældgamle Ord, der forøvrigt er gaaet af Brug i vort Oldsprog, betyder nemlig „en Græsgang", og alle disse Steder, der have faaet et paa vin endende Navn, have saaledes oprindelig været Græsgang [1]). Der er endog enkelte af dem, der snart endes paa -vin, snart paa -heimr (d. e. Hjem), og som saaledes vidne om, at der maa have været en Tid, i hvilken Græsningspladsen endnu kun var et foreløbigt Opholdssted, og at den først efter denne Tids Forløb maa være gaaet over til at blive et fast „Hjem" [2]). Af slige paa „vin" endende Stedsnavne findes de fleste i de indre Dal-Egne, og ingensteds hyppigere end paa Voss. Alle disse Navne, i Forbindelse med de tidligere omtalte paa Agder, hvis Endelse „sel" antyde en oprindelig Seter, og de mange paa Østlandet, hvis Endelse „ruð" antyder en Oprydning, vise, hvorledes den første Besiddelsestagelse af Landet ved samlede Fylker eller Hereder paa een Gang blot kan have fundet Sted nærmest Kysten, og at forresten Gaardene i de indre Dele enkeltviis maa være blevne opryddede, først til Græsgang, siden til Agerdyrkning. Og dette er endnu Agerdyrkningens og Bebyggelsens sædvanlige Gang i de afsidesliggende Skovegne, hvor Bebyggelsen fremdeles kan siges at skride frem [3]).

Odelsjorden erhvervedes saaledes i de ældste Tider deels ved den første Uddeling, der rimeligviis skede ved Lodkastning, deels ved senere Erobring fra den raa Naturtilstand, nemlig ved Oprydning og Opdyrkning af skovbegroede, men til Bebyggelse skikkede Egne. Ethvert saadant Sted,

---

[1]) F. Ex. Björgvin eller Bergvin (Bergen) ɔ: Bjerg-Græsgangen; Eidvin ɔ: Græsgangen paa Ejdet; Skadvin, Sködvin eller Sködin (oprindelig Skandvin) ɔ: Græsgangen paa Udkanten; Leikvin ɔ: Lege-Græsgangen. Der ere ogsaa Steder, der simpelthen kaldes Vin eller i Fleertal Vinjar, ɔ: Græsgangene, f. Ex. Vinje i Thelemarken, Vinje i Snaasen, Vinje paa Nordmøre, o. s. v. I Gotisk bruges vinja endnu som det sædvanlige Ord for „Græsgang"; i Angelsaxisk, hvor det lyder wynn, og i Tydsk, hvor det lyder „Wunne", „Wonne", er det derimod gaaet over til at betegne en Behagelighed i Almindelighed.

[2]) F. Ex. Skerfheimr og Skerfvini (Skjerum og Skjerven) i Lardal, þoptheimr og þoptyn d. e. þoptvin, (Thofte) i Gudbrandsdalen. I Gotisken bruges haims ɔ: heimr ligefrem til at betegne det græske κωμή, Lat. vicus.

[3]) Se Geijers Gesch. Schwedens 1ste Deel S. 79.

hvor Familien opslog sin faste Bopæl, gik derved over fra at være en midlertidig Græsgang til et uforanderligt **Hjem** (heimr), og flere slige Hjem dannede tilsammen en **Bygd**. Alle de, som byggede og boede i Bygden, kaldtes med et fælles Navn **Bønder** (bændr, búendr ɔ: Boende), og enhver enkelt Bondes Bopæl kaldtes et **Bol** eller **Bøle** (ból, bæli). Men ikke alle Bønders Vilkaar vare de samme; nogle vare Haulder og ejede Odel, andre dyrkede kun Hauldernes Jord til Leje, nogle nedstammede fra frie Forfædre, andre fra frigivne Trælle; derved opstod efterhaanden Forskjellen ej alene mellem Haulder og Lejlændinger, men mellem de saakaldte store og fornemme Bønder (Storbønderne) og de fattigere og ringere Jorddyrkere (Thorpare, Kot=Karle)[1]; og det var til denne ringere Klasse, Benævnelsen „Karl" omsider indskrænkedes, medens Haulden, der i „Rigsmaal" kaldes Karlens Søn, blev anseet som en Mand af Betydenhed, og paa en vis Maade kunde siges at indtage Jarlens Stilling i Samfundet, da Jarletitlen selv indskrænkedes til nogle Faa.

4. Grændser. Mark.

Det er naturligt, at Grændsen, ej alene mellem de større Landskaber, men ogsaa mellem de enkelte Bygder og enkelte Gaarde i ældre Tider maatte dannes, som den endnu tildeels dannes, ved Skovstrækninger. Allerede Cæsar siger om de gamle Germaner, at hvert enkelt Samfund sætter sin Ære i at have saa store Ødemarker omkring sig som muligt[2]). Han sigter her tydeligt nok til de vilde Skovstrækninger, som omgave de enkelte Bygder, men angiver en urigtig Grund, hvorfor de i længere Tid vedbleve at være Ødemarker; det var ikke, fordi Folket satte sin Ære deri, men fordi der ved Siden af de til Agerdyrkning opryddede Egne, der naturligviis maatte ligge de faste Boliger nærmest, ogsaa udfordredes det fornødne Land til Græsning for Kvæget. Man finder derfor overalt, hvor germaniske Nationer have nedsat sig, at de enkelte Landskaber oprindeligen have været om=

---

[1]) Af de i Tydskland saa ofte omtalte Lazzen, Liten, Leten eller Liden, der dannede en egen Klasse mellem de Frigivne og de Fribaarne, kjender man hos os intet Spor, med mindre det skulde være det gamle digteriske Udtryk líkar (s. Gudr. K.) om menige Stridsmænd, leigu-liði om en Lejlænding, lið om Hæren og liði, om en Samling af Familier, der stillede en Mand til Hæren. Det maatte altsaa nærmest være „menige", ikke bydende Krigsfolk, som ved dette Ord forstodes. Det er rimeligviis dannet af líða, gaa, og betegner vel oprindelig „Fodgængere", Følgesvende. Den angelſ. Form læt (Ædhelberts Love § 26) synes rigtignok ikke at forudsætte denne Oprindelse.

[2]) Cæsar de bell. Gall. VI. 23. Civitatibus maxima laus est, quam latissimas circum se vastatis finibus solitudines habere.

givne af Skov- eller Hede-Strækninger [1]), der tilhørte alle Landskabets Indbyggere i Fællesskab, og anvendtes til Græsgang for Kvæget. Saadanne fælles Strækninger findes endnu paa mange Steder og fandtes i Oldtiden end hyppigere i vort Fædreland under Navn af **Almenninger**; i disse var de fleste Setre anlagte, og her blev Kvæget drevet hen til Græsning, naar det ikke længer kunde fødes hjemme paa Gaarden, fordi det her voxende Græs maatte opbevares til Vinterføde. Paa samme Viis kaldes ogsaa i Schweiz og Schwaben den fælles Bygdegræsgang „Allmeinde", i latinske Dokumenter compascuum eller via publica, hvilket nøje svarer til vort almennings vegr (Almennings-Vej, der undertiden bruges istedetfor slet og ret „almenningr" [2]). Men den almindeligste og meest omfattende Benævnelse paa alle Grændsedistrikter, eller rettere paa Grændserne selv, det være sig mellem Lande, Landskaber, Bygder eller Gaarde, var **Mark**. Dette Ord, beslægtet med „at mærke", betyder selv oprindelig „Mærke, Begrændsning". Vi finde saaledes det frankisk-tydske Rige omgivet med „Marker" eller Grændsedistrikter, der bestyredes af Markgrever, og Benævnelsen „Marcomanni" for Beboerne af de nærmeste Grændseegne mod det romerske Rige viser, hvor gammel denne Sprogbrug er. Paa samme Viis kaldte de første Angler i England de vestlige Grændsedistrikter mod Briterne „Marken" (mearc), og Indbyggerne „Markboerne" (Myrce), af hvilken „Mark" siden ved Opdyrkning og Bebyggelse et eget Rige, Myrkernes Rige eller Mercia opstod. At disse Grændsedistrikter tillige vare Skovdistrikter i Egne hvor der voxede Skov, er naturligt, og dette har givet Anledning til, at Ordet „Mark" (mörk) hos vore Forfædre ligefrem er gaaet over til at betyde „Skov", uagtet den oprindeligere Betydning af Grændsedistrikt har vedligeholdt sig i de forhen omtalte Navne „Marker", Vingulmark", „Hedemarken", „Thelemarken", „Finmarken", o. s. v. Tydske Oldforskere paastaa, at de tydske Marker, om de end opdyrkedes, dog vedbleve at være Kommunens fælles Ejendom, og at det er til Dyrkningsmaaden af disse „Marker", Cæsar og Tacitus sigte, naar de omtale hvorledes Germanerne hvert Aar skifte Agerland [3]). Det synes dog noget besynderligt, at de

---

[1]) I Westfalen nævnes foruden „Markgerichte" ogsaa „Heidengerichte". Grimms Rechtsalterthümer S. 499.

[2]) Denne Benævnelse „Vej" (vegr, via) om Græsgangen er saare merkelig; vi finde paa samme Maade Ordet röst, der ogsaa betyder „Vej" eller en bestemt Vejlængde, brugt i samme Betydning; man skjelner saaledes mellem heimröst, (Hjemme-Græsgangen) og útröst (den ydre, fra Gaarden fjernere Græsgang), der ogsaa kaldes útvegr. Herved vil der kastes Lys paa den rette Maade, hvorved Norges Navn, Norvegr eller Noregr, oprindelig Norðrvegr, kan forklares; Navnet antyder maaskee kun „den nordlige Græsgang".

[3]) Tac. Germ. Cap. 25. Arva per annos mutant, ac superest ager.

romerske Forfattere her skulde have holdt sig til det mindre væsentlige, og ikke til Dyrkningen af de egentlige Odelsgaarde; snarere sigte de enten til Maaden, paa hvilken Landsbyboerne dyrkede deres Jord, eller til det Fællesskab i Dyrkning, som maatte opstaa paa uudskiftede Odels-Gaarde mellem de enkelte Medlemmer og Grene af den første Odels-Erhververs Æt, eller hvad der er det rimeligste og hvad ogsaa vore ældre Love antyde, mellem de enkelte Lejlændinger paa et og samme Gods. Et Fællesskab i at dyrke Almenning eller Grændsemark omtales eller antydes idetmindste ikke i vore ældre Love, ligesom ogsaa de Skove, der ej hørte til Almenning, men dannede Grændsen mellem enkelte Gaarde og derfor tilhørte dem i Fællesskab, allerede tidligt begyndte at blive udskiftede mellem Gaardejerne [1]).

Efterhaanden, som Befolkningen tiltog, maatte nu først i de lavere Dele af Bygderne de mindre, mellem private Ejere skillende, Skovstrækninger blive opryddede og omsider give Pladsen for nye Gaarde; siden maatte Raden komme til de større, Landskaberne omgivende, Skovegne, og hele nye Hereder eller Landskaber maatte derved fremstaa. Paa denne Maade er rimeligviis Hedemarken (Hejdernes Grændseskov) bleven opdyrket, og fortrinlig Oplysning i denne Henseende giver især Thelemarken, hvor vi have seet at Opdyrkningen har fundet Sted fra to Sider, nemlig fra Rogaland og Grønland, uden at Landskabet derved strax kom til at danne noget eget Fylke, hvilket ikke har kunnet finde Sted, forend Nybyggerne fra begge Sider havde mødt hinanden og paa en vis Maade smeltet sammen. Et saadant Møde af Grændseryddere og paafølgende Forening finde vi udtrykkeligt omtalt i en sildigere Tidsalder, fra hvilken allerede sikkrere Efterretninger haves; Snorre beretter nemlig, hvorledes Jæmteland opryddedes af Nordmænd fra Throndhjem, og det tilstødende Helsingeland af Sviar fra Svithjod, men at Jæmterne og Helsingerne (dog rimeligviis kun de øvre, der boede Jæmterne nærmest) forenede sig under den norske Konges Overherredømme [2]). Paa denne Maade ere vel flere „Marker" blevne forvandlede til Fylker eller særegne Landskaber [3]). Meest gjennemgribende synes en saadan Opdyrkning af Markerne at have været i Danmark, hvor Ordet „Mark", er gaaet over til at betegne det dyrkbare og dyrkede Land i Almindelighed. Men det maa heller ikke glemmes, at hele det oprindelige Danmark, hvad ogsaa Navnet viser, selv kun var en eneste „Mark".

---

[1]) Der tales i vore ældste Love ofte om skiftet og uskiftet Skov; men den blotte Forudsætning, at Skov kunde skiftes, medfører at den ogsaa som oftest er bleven skiftet. Udtrykket markrein synes ogsaa at betegne en Grændse mellem tvende Skove.

[2]) Se Snorre, Haak. God. S. Cap. 14, og især Geijer, Gesch. Schw. S. 79, Note.

[3]) Man kunde formode at Raumarike ogsaa oprindelig kun har været Raumernes Mark, besat af alle Raumer i Fællesskab, indtil det forøgedes ved Erobringer og blev et „Rige".

5. Kongen og Følget.

Vi have seet, hvorledes den fribaarne „Karl" ved at erhverve Odelsjord hævede sig til at blive Hauld, og hvorledes Haulds- eller Odels-Klassen dannede et Slags Aristokrati fremfor den ikke jordejende Klasse af Fribaarne. Rigsmaal antyder, hvorledes Jarlernes Klasse ved at indgaa nærmere Forbindelse med Hauldernes ogsaa hævede sin en Grad højere op paa samme Maade; Jarlen tillægges nemlig Sønnen Konr ungr, hvorved Digteren øjensynlig vil have **Kongen** betegnet. Men Kongen var i det oprindelige germaniske Samfund ikke fød Regent. „Kongerne", siger Tacitus, „vælge de efter fornem Byrd, men Anførerne selv efter deres Dygtighed". Herved har Tacitus baade antydet, at Kongen, som Konge, slet ikke derfor behøvede at være „Anfører" (dux), og at tillige det væsentlige ved Kongeværdigheden var den fornemme Byrd. Til hiint „dux" hos Tacitus svare ligefrem de gamle Benævnelser fylkir og hersir, og herved bliver det heel sandsynligt, at disse Værdigheder i den fjernere Oldtid neppe vare arvelige. Den gamle engelske Forfatter Beda, der foruden mange andre Skrifter skrev Englands Kirkehistorie omtrent ved 728, nævner udtrykkeligt, hvorledes Saxerne i Tydskland styredes af Fyrster, der efter Lodkastning anførte Hæren i Krig [1]), Regenter, der ikke kaldtes Konger, men skifteviis førte Regjeringen; og vore gamle Sagn vide ligeledes at berette om Fylker, der ikke beherskedes af Konger, men af Jarler eller Herser. I Ordet „konungr" (angels. cyning, tydsk chuninc) ligger derimod fra første Færd af Begrebet om fornem Herkomst, da Ordet kon, kun eller kuni, hvoraf det er afledet, ligefrem betegner „Slægt", og „konungr", betyder saaledes oprindelig kun „en af en Slægt", ligesom det latinske generosus, der ogsaa er gaaet over til at betegne høj Byrd. Kongerne maa derfor i den ældste Tid kun have været de ved Byrd og Anseelse meſt fremragende Medlemmer af Jarleslægterne, og de have som saadanne vistnok udøvet megen Indflydelse, men dog ikke været Fylkernes selvskrevne Herrer, ligesom det og ikke alene er sandsynligt, men endog vist, at der i eet Fylke kunne have været mange Konger paa een Gang. Hvad der egentlig fra først af stemplede den anseede Jarle-Ætling til Konge og hvad det betegnende ved Kongeværdigheden egentlig var, derom indeholde

---

1) Beda hist. eccl. V. 10. „Non enim habent regem iidem antiqui Saxones, sed satrapas plurimos, suæ genti præpositos, qui, ingruente belli articulo, mittunt æqualiter sortes, et quemcunque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, huic obtemperant; peracto autem bello rursum æqualis potentiæ omnes fiunt satrapæ". Det er ikke at overſee, at Kong Alfred i sin Oversættelse af Beda kalder disse Fyrster ealdormenn, den angelsaxiske Benævnelse paa de øverste Befalingsmænd næst Kongen.

vore Oldskrifter ingen bestemte Udsagn, men kun dunkle Vink og Antydninger, der dog, ret forstaaede, give tilstrækkelig Oplysning. Rigsmaal lader, som vi have seet, allerede Jarlen efter Rigs Bud tilegne sig „Odelsvolde, ældgamle Bygder", og synes derved at antyde en Optræden som Erobrer; Kongen (egentl. Kon den unge) optræder endnu bestemtere som Kriger, sysler med Vaaben og Jagt og tilegner sig høiere Indsigter (Runer), indtil han endelig begynder at kede sig ved sin Uvirksomhed og Erobringslysten begynder at vaagne hos ham. Dette udtrykkes i Digtet saaledes:

Red Kon den unge
i Kjær og Skove,
Kolven lod han flyve,
Fugle han skød.

Da kvad en Krage,
paa Kvist den sad:
hvi skal du, Kon unge,
kun skyde Fugle?
Heller burde I
paa Heste ride
og Hæren fælde.

Dan og Danp
have bedre Haller,
bedre Odel
end I selv have;
de skjønne godt
paa Skibet at ride,
Eggen at svinge,
Saar at give.

Hans egen indre Drift til at forlade Fædrelandet og underkaste sig fremmede Lande i Spidsen for Krigere fremstilles her billedligt, som om han hørte Opfordringen dertil i Fuglenes Røst, naar han vandrede eensom i Skov og Mark, overladt til sine egne Grublerier. Digtet ender her pludseligt, og er aabenbart ufuldstændigt. Hvad der siges om Dan og Danp synes enten at sigte til et Erobringstog mod Danmark, hvilket Digteren paa en allegorisk Maade har villet forherlige, eller ogsaa, hvad der forekommer os mere rimeligt, at skulle indeholde en Opfordring til den unge norske Jarlesøn om at efterfølge Dans og Danps Exempel, og erhverve ligesaa god Odel, ligesaa stor Anseelse, og ligesaa stor Berømmelse for Krigerfærd til Lands og Vands som de. Herom ville vi senere faa Anledning til at udtale os nærmere; her holde vi os kun til de Vink, Digtet indeholder om Kongeværdighedens Oprindelse. Det er tydeligt nok udtalt, at Jarlesønnen først bliver Konge, naar han optræder som Erobrer, altsaa naar han i Spidsen for Krigere drager ud paa Erobringstog til fremmede Lande. Hans Optræden i Spidsen for en Krigerskare antydes endog ved det blotte Flertal, hvormed Kragen i sin Opfordrings Løb begynder at tiltale ham. Hermed stemmer det nøie, hvad Snorre fortæller som det sædvanlige i Norges og Sveriges ældste eller heroiske Periode: „Der var mange Sø-Konger

som raadede over meget Folk, men ejede intet Land" [1]). Og saa langt ved, som ved den Tid da Christendommen indførtes, ja endog noget senere overhoved saa længe Vikingetiden varede, finde vi det omtalt som Skik og Brug, at Sønner af kongelige Familier, der i Spidsen for en Krigerskare gjorde Søtog for at herje i fremmede Lande, strax paa det første Tog ved Afrejsen fra Hjemmet udraabtes til Konger af sine Krigere, og sidenefter stedse beholdt denne Kongetitel. Nu er det tydeligt nok, at den Omstændighed, at disse Tog foregik til Søs, her er aldeles uvæsentlig, alene begrundet i Norges særegne Beliggenhed og Umuligheden af længer at kunne foretage Erobringstog til Lands; det Væsentlige er Kongens Optræden som Høvding for en Skare af Krigere, der have sluttet sig om ham i den Hensigt at herje og gjøre Erobringer i fremmede Lande. Konge-Navnet er saaledes fra først af knyttet til disse to Hovedpunkter, Erobringshensigten og Krigerfølget. Og her have vi ikke længer en udelukkende norsk, men en ældgammel og egte germanisk Institution for os. Det er det saakaldte **Følge** (comitatus), bestaaende af hvad der i vore Oldskrifter kaldes „haandgangne Mænd" eller Krigere, der med hellige Forpligtelser havde sluttet sig til Kongens Person.

Tacitus, der saa omhyggelig havde iagttaget de gamle Germaners Skikke og Sæder, giver os den ældste, men tillige den omstændeligste Fremstilling af dette Følges Beskaffenhed. „De foretage sig", siger han, „intet enten i offentlige eller private Anliggender, uden at være bevæbnede. Men det er ikke Skik og Brug at Nogen begynder at bære Vaaben, førend hans Medborgere have erklæret ham voxen dertil. Da bliver Ynglingen paa selve Thinget prydet med Skjold og Spyd, enten af en af Fyrsterne (principes) eller af sin Fader, eller af en Paarørende. — Særdeles høj Byrd eller Forfædres store Fortjeneste kunne endog give unge Mennesker fyrstelig Værdighed. De saaledes Vaabensmykkede flokke sig om de sterkere og allerede prøvede Krigere; heller ikke er det nogen Skam at vise sig blandt de haandgangne Mænd (comites). Der er endog Grader imellem de haandgangne Mænd indbyrdes, alt efter den Fyrstes Dom, hvem de følge; de haandgangne Mænd kappes ivrigt med hinanden indbyrdes om at indtage den første Plads hos Fyrsten, og Fyrsterne kappes om at have de fleste og tappreste haandgangne Mænd. Dette er Anseelse og Magt, stedse at være omgivne af en Skare udvalgte Ynglinger; i Fredstid er det en Ære, i Krigen et Værn. Og ikke alene i Fyrstens eget Fylke, men ogsaa i alle Nabofylker erhverver han sig et berømmeligt Navn ved at have et Følge, der udmerker sig ved Talrighed og Tapperhed; til en saadan Fyrstes Gunst bejler man ved Gesandtskaber, og sender ham

[1]) Snorre Yngl. S. Cap. 34.

Gaver; ofte er hans blotte Anseelse nok til at gjøre Ende paa Krige. I Slaget er det en Skam for Fyrsten at staa tilbage for Nogen i Tapperhed, og for Følget, ikke at vise ligesaa stor Tapperhed som Fyrsten. Og en Skjændsel er det for den haandgangne Mand gjennem hele hans Liv, at overleve sin i Slaget faldne Fyrste; hans helligste Forpligtelse er at forsvare og værge denne, ja endog at tilskrive ham Æren for de Heltebedrifter, han selv udfører. Fyrsterne stride for Sejren, de haandgangne Mænd for Fyrsten. Og hvis der hjemme i Fylket har hersket langvarig Fred og Stilhed, begive de fleste fornemme Ynglinger sig efter eget frit Valg til Nationer, som just paa den Tid føre Krig, baade fordi Nationen i sig selv hader Rolighed, og fordi de ved de farefuldeste Bedrifter erhverve den største Anseelse, og det desuden er vanskeligt for Fyrsten at kunne holde et stort Følge uden ved Herjen og Krigsføren; thi de haandgangne Mænd gjøre store Fordringer til deres Fyrstes Gavmildhed; navnligt vente de af ham at faa den Hest, hvorpaa de drage i Striden, og det Spyd, hvormed de fælde Fjenden og vinde Sejren; Beværtningen, og den vistnok simple, men rigelige Underholdning regnes kun som en Deel af Besoldningen; Midlerne til at vise Gavmildhed maa Fyrsten søge sig ved Krig og Herjen. Man vil have langt vanskeligere ved at faa dem til at dyrke Jorden og afvente Afgrøden, end til at udæske Fjenden og modtage hædrende Saar: ja det ansees endog som Tegn paa Dorskhed og Ladhed, at erhverve sig ved sin Sved, hvad der kan vindes ved Blod" [1]).

Anvende vi denne mesterlige Skildring paa de ældste Forhold i vort Land, saaledes som vi ovenfor især efter Rigsmaal have søgt at fremstille dem, vil man lettelig kunne forstaa, hvorledes Karlen eller Agerdyrkeren i Førstningen kunde være saa lidet anseet i Sammenligning med Jarlen eller Krigeren. Jarlerne have neppe engang beskjeftiget sig med Agerdyrkningen, men flokket sig om enkelte Høvdinger, og under deres Anførsel, enten i Fejder med hinanden indbyrdes, eller i fremmede Fylker, maaskee og i fjernere Lande søgt at erhverve sig Anseelse og det fornødne Underhold. Baade i vore egne og andre germaniske Oldskrifter finde vi i mængdeviis Exempler paa det her af Tacitus skildrede Forhold, og Bestyrkelse paa hans Ord. Høvdingens Gavmildhed mod hans haandgangne Mænd er saa at sige de gamle, til Høvdingers Priis forfattede. Kvads staaende Thema; Gavmildheden prises som en Dyd ikke ringere end Tapperheden. Høvdingen kaldes „Ringenes Bryder", „Guldets Hader", o. a. d. Allerede Rigsmaal selv lader Jarlen, som et Særkjende paa hans ædle Byrd, strax efterat have tilkæmpet sig et Rige „sønderhugge Baugen"; i det gamle Bjarkemaal omta-

---

[1]) Tac. Germ. Cap. 13, 14.

ler Hjalte vidtløftigt de rige Gaver, han og hans Staldbroder havde faaet af Rolf Krake, og i Digtet om Beowulf prises Hrodhgars og Hygelacs Gavmildhed. I Ynglingasaga fortæller Snorre om Oplændingekongen Halfdan, at han vistnok var gavmild paa Guld mod sine Mænd, men holdt dem knapt med Hensyn til Beværtningen, hvorfor han og fik Tilnavnet hinn mildi ok matarilli (den gavmilde og madknappe). Og Høvdingens Forpligtelse til at føde sine Mænd anstændigt spiller ogsaa meget længere ned i Tiden en vigtig Rolle; hans Knaphed i denne Henseende var Gjenstand for alvorlige Klager [1]). Og i Digtet om Beowulf kaldes de haandgangne Mænd eller Følgesvende meget ofte Mad- og Arne-Fæller (beódgeneátas, heorðgeneátas). Med Æren for den vundne Sejr maatte Høvdingen nødvendigviis ogsaa erhverve den bedste Deel af Byttet tilligemed den Ret eller Forpligtelse at uddele det øvrige til sine Mænd. Derfor siger ogsaa Tacitus, at Krig og Herjen selv skaffe Midlerne til Gavmildhed; han nævner ikke udtrykkeligt, at en Deel af Byttet skiftedes mellem de haandgangne Mænd, men dette ligger i Sagens Natur, og omtales desuden hyppigt i andre Oldskrifter. Det heder saaledes hos Saxo, at Hleidrekongen Skjold udtrykkeligt erklærede, at Byttepenningen tilkom Krigerne, Æren derimod Anføreren, og endnu i vor saakaldte Hirdskraa, d. e. den Lov, som gjaldt for Kongens haandgangne Mænd i det 13de Aarhundrede, gives der udtrykkelige Regler for Byttets Deling under Kongens egen Opsigt [2]). Forpligtelsen for de haandgangne Mænd til at forsvare deres Herre endog med Ooffrelse af deres eget Liv omtales hyppigt i vore ældre Skrifter; ingen Skjændsel var større end den, at svige sin Lehnsherre (lánardróttinn), og i Digtet om Beowulf udstøder en Kriger de haardeste Bebrejdelser mod dem af sine Staldbrødre, der ikke havde Mod til at staa deres fælles Høvding bi i Kampen mod en ildsprudende Drage [3]).

Denne Institution, Følge-Institutionen, var altsaa dybt rodfæstet hos de germaniske Folk, og de have vistnok medbragt den fra deres tidligere Opholdssteder i Østen. Dog ligesom vi see Karlen efter Erhvervelsen af Odel gradviis hæve sig til Hauldens anseelige Stilling, saaledes har rimeligviis ogsaa Følge-Institutionen efterhaanden hævet sig fra en beskednere og mindre fremtrædende Tilværelse til den overordentlige Indflydelse, som den siden udøvede, især efterat Erobringstog til fremmede Lande blev saadanne Følgers vigtigste Bedrift. I Rigsmaal see vi, hvorledes allerede Jarlen begynder at underkaste sig „Odelsvolde, ældgamle Bygder", at „stride

---

1) Se især Fortællingen om Snegl-Halle og Kong Harald Sigurdssøn.

2) Hirdskraa, Cap. 38.

3) Beowulfdigtet, v. 5763 fgg.

for at vinde Lande", at „sonderhugge Bauger", med andre Ord, hvorledes Jarlen, uden at bære Kongenavn, optræder som Følgehøvding. Kongenavnet knyttes først, som det synes, til mere omfattende Tog, især til Søs, Erobringen af større Lande „bedre Odel", i Lighed med hvad Dan og Danp havde udrettet. Det var altsaa **Krigsbedrifter udenfor Fædrelandet**, eller rettere udenfor sit eget Thjod, der allerførst berettigede den jarlbaarne Høvding til at lade sig hilse med Kongenavn. Her giver Snorre os i Ynglinga-Saga en fortrinlig Oplysning. Han siger, „at Kong Dyggve i Uppsala var den første af Ynglinge-Ætten, der blev kaldt Konge, thi forhen kaldtes Fyrsten kun **Drottinn**, hans Hustru **Drottning**, og hans Følge **Drott**"[1]). Vi have her saaledes det egentlige germaniske Ord paa hvad Tacitus kalder principes, og vi gjenfinde det derhos i det angelsaxiske dryhten, ligesom det gotiske gadrauhts i Betydningen af „Kriger" vidner om, at ogsaa Goterne have haft et tilsvarende drauhtins. Snorre sætter denne Beretning om Dyggve aabenbart i Forbindelse med Rigsmaal, idet han som Dyggves Moder nævner Drott, Syster af Kong Dan den Overmodige, efter hvilken Danmark har faaet sit Navn, og Datter af Danp, Søn af Rig, der først blev kaldt Konge blandt dansktalende Folk, og hvis Ætmænd siden brugte Kongenavnet som den fornemste Fyrstetitel[2]). Vistnok maa dette være en Misforstaaelse af Snorre, eller denne maa have benyttet en anden Bearbejdelse af Rigsmaal, end den, vi nu kjende, thi i denne fremtræder Rig Jarl ikke som Konge, og hans Søn, Kon den unge, som en fra Dan og Danp aldeles forskjellig Personlighed. Men hvorledes dette nu end forholder sig, saa er det dog aldeles tydeligt, at Kongenavnet efter vore Forfædres Sagn og Forestillinger skyldte Danmarks foregivne Underkastelse og det danske Monarchies Oprettelse ved Dan, hvorom ogsaa danske Oldskrifter have meget at fortælle, sin Oprindelse: med andre Ord, at det hidrørte fra det første mere omfattende Erobringstog, om hvilket deres ældgamle Sagn vidste at berette.

Ville vi nu simpelthen fremsætte de Grundanskuelser om Samfundsudviklingen og Kongemagtens Oprindelse, der i Rigsmaal og de af Snorre meddeelte Oplysninger gjøre sig gjeldende, saa bliver det disse. Da Landets Opdyrkning var saa vidt fremskreden, at Karlen havde hævet sig til at blive Hauld, følte ogsaa Jarlen eller den af Krigere omgivne Drottinn Trang til at hæve sig op til et endnu højere Trin ved at foretage større Erobringstog, og hilsedes da, forsaavidt han var af fornem Byrd, af sine

[1]) Ordet er dannet af „driugan", angelsaxisk dreógan, d. e. „udholde", „formaa", gjøre Tjeneste; i oldnorsk bruges det afledede drýgja; ligesom ogsaa drjúgr (drøj) hører til samme Stamme. Drótt har altsaa oprindeligt betydet: „den udholdende, tjenende Skare".

[2]) Snorre, Yngl. S. Cap. 20.

Følgesvende med Navnet „Konge". Hiin Trang maatte fornemmelig opstaa, naar den ovenfor (S. 114) omtalte Overbefolkning indtraadte, eller naar det saa at sige var nødvendigt at vandre ud i sluttede Krigerhobe. Slige Hobe, anførte af „Drottner", drog da ud paa Tog, fra hvilke de vel undertiden kom hjem med et berømt Navn, mange Rigdomme og Kongetitel for deres Høvding, men ogsaa ofte slet ikke vendte tilbage, idet de underlagde sig fremmede Lande og oprettede nye Riger, som Frankernes, Anglernes, Burgundernes, Vandalernes [1]). Vi maa endog være berettigede til at antage, at hvorsomhelst man i de ældste Tider seer et germanisk Folk optræde under Konger udenfor sit oprindelige Fædreland, der har et saadant Forhold, som det her skildrede, fundet Sted. Og navnlig vil det af det her Udviklede blive end mere indlysende, hvad der ovenfor er yttret om Erulerne, at de nemlig ikke vare noget eget Folk, men alene Skarer af Krigere (jarlar), der hjemsøgte fremmede Lande under Anførsel af Høvdinger, hvilke forsaavidt de vare kongebaarne, førte Kongetitel, men ellers blot kaldtes Drottner [2]).

Foruden Fællesnavnet „Drott" var der ogsaa mange andre Navne, hvormed de haandgangne Mænd betegnedes; i Norden var det sædvanligt at kalde dem **Hirdmænd**, fordi de bevogtede deres Herre, og deres Skare **Hirden** [3]); de kaldtes ogsaa **Verdunger** (angelſ. veorðungas) fordi de fik Sold; **Huuskarle**, fordi de opholdt sig i Drottnens Huus; Sinnar

[1]) De frankiske og normanniske Forfattere fortælle omstændeligt, hvorledes det i Norden gik til ved en saadan Udvandring, nemlig at man, naar Landet blev overbefolket, nødte en heel Deel af de unge Mænd, udvalgte ved Lodkastning, til at forlade Fædrelandet og erobre sig nye Bopæle. Saaledes Dudo (c. 990): Exuberantes, atque terram, quam incolunt, habitare non sufficientes, collecta sorte multitudine pubescentium, veterrimo ritu in externa regna extruduntur nationum, ut adquirant sibi proeliando regna, quibus vivere possint pace perpetua (Duchêne, p. 62). En ældre Forfatter (fra c. 940), siger endog at disse Udfejelser skede hvert 5te Aar: Quoniam Danorum tellus insufficiens est, moris est apud illos, ut per singula lustra multitudo non minima, dictante sortis eventu, a terra sua exulet, et in alienis terris mansionem sibi quoquo modo ad propria non reversura vindicet. (Tract. de reversione B. Martini in Burgundia, d'Achery spicileg. Vol. 3). Og William af Jumièges omtaler endog en Lov, ifølge hvilken Faderen drev alle sine voxne Sønner fra sig, for at de kunde søge deres Lykke paa bedste Maade, idet han kun beholdt een tilbage som Arving.

[2]) Prokops Beretning om at det efter Slaget med Langobarderne faldt Erulerne ind ingen Konge at have, forklares best saaledes: at de da tilfældigviis ikke havde nogen kongebaaren Mand i deres egen Midte, og maatte derfor sende Bud til Norden efter en saadan. Paul Warnefried beretter om den første langobardiske Konge Agelmund, at han nedstammede ex prosapia „Guningorum, quæ apud eos generosior habebatur", (I. 14). Det er højst rimeligt, at man her skal læse Cuningorum, og at Forf. altsaa kun har villet betegne Agelmund som kongebaaren.

[3]) Af at hirða, bevare, hvoraf hirðir, Hyrde.

(Angelſ. gesiðas) d. e. Følgeſvende, hvoraf „Hoffinder"; **Sverdtagere** fordi de ſædvanligviis fæſtede ſig i Tjeneſten ved at modtage et Sverd af Drottnen, eller ved at aflægge Ed paa et af ham fremrakt Sverd; og endelig ſlet og ret Hovdingens **Mænd**, fordi de fra det Øjeblik de gik i hans Tjeneſte, vare afhængige af ham, og forpligtede til at følge og lyde ham[1]). Det er let at indſee, at det Afhængighedsforhold, hvori disſe Huuskarle ſtode til Hovdingen, paa en vis Maade gjorde dem ufrie, og derved under ſædvanlige Omſtændigheder kunde betage dem den Anſeelſe, der ellers maatte være bleven dem ſom frie Krigere til Deel. Men den Glands, der fra Hovdingen ſelv udbredte ſig over det hele Følge, den Ære, de indlagde ſig, og de Rigdomme, de ſamlede paa deres Krigertog, opvejede ſom ofteſt mangefold hiin Ulempe, og derfor ſiger allerede Tacitus: „det er ingen Skam at viſe ſig i de haandgangne Mænds Skare". Vel fandtes der hos enkelte friſindede Mænd, der aldrig paa denne Maade vilde give Slip paa deres Uafhængighed og erklærede, ingenſinde at ville blive nogen anden Mands „Mand", men ſlige Mænd hørte dog, ſom man maa formode, til de ſjældnere Undtagelſer. Med en ſaadan Skare omkring ſig maatte derimod Drottnen eller Kongen ſelv erhverve en uforholdsmæsſig Magt inden ſit Fylke, og et Slags Herredømme maatte temmelig ſnart blive ham til Deel. Det er dog ingenlunde viſt, at de Smaakonger, vore ældre hiſtoriſke Sagn omtale ſom Konger i dette eller hiint Fylke, virkelig ogſaa vare Konger **over** Fylket, og ikke ſnarere fornemme Mænd med Kongetitel, der boede i Fylket. Det er endog et Spørgsmaal, om de ældre Fylkekonger, naar alt kommer til alt, førte Titel af Konger, og om ikke ſnarere denne Titel er tillagt dem af ſenere Forfattere, medens de ſelv nøjedes med den beſkednere Titel af „fylkir". Saameget er viſt, at Kongedømmet i Norge ikke var opſtaaet af eller ved, men kun ved Siden af den egentlige patriarchalſke Samfundsorden, og at Kongemagtens Anſeelſe førſt begynder med de ſtørre — tildeels ved Vaabenmagt bevirkede — territoriale Erhvervelſer. Og Kongens oprindelige Stilling ikke ſom Regent, men kun ſom den ypperſte i Rang, aabenbarer ſig allerbedſt deri, at ogſaa for ham en vis „Ret" eller Bod var beſtemt (ſe nedenfor S. 143), og tillige i den ældre Froſtathingslovs Be-

---

[1]) Da Kong Ædhelſtan i England have berørt det Sverd, Kong Harald Haarfagre i Norge ſendte ham ſom Gave, udraabte Hauk Haabrok: „nu er du Kong Haralds Mand, ſiden du tog ved hans Sverd". Snorre Har. Haarf. Saga Cap. 41. I Middelalderens Latin gjengaves dette „Mand" ved „homo", og deraf dannedes igjen homagium ɔ: den Handling at erkjende ſig ſom Ens „Mand", Hyldeſt, deraf det franſke homage. Iſtedetfor homo bruges ogſaa undertiden Ordet baro (ɔ: Mand), hvoraf „Baroner", oprindelig kun „Mænd", haandgangne Mænd. I Spanſk og Portugiſiſk betyder baron eller varon endog ſlet og ret „Mand".

stemmelser om at Kongen, ligesaavel som Jarlen og Lendermanden, skulde fordrives, naar han ulovligt gjorde „Atfor" (voldelig Hjemsøgelse) hos nogen Mand.

Det er ovenfor omtalt, at Æren for vundne Sejre tilkom Høvdingen, og at Byttet deeltes under hans Opsigt. Alt, hvad der erhvervedes, erhvervedes for ham, og alt, hvad hans Mænd modtoge, modtoge de kun ved hans Godhed, hvorfor enhver saadan Gave i Middelalderens Latin ogsaa kaldtes beneficium, d. e. Velgjerning, og, naar dens Gjenstand var Grundstykker, blot betragtedes som et Laan („lén", Tydsk „Lehen", hvoraf vort „Lehn"), af hvilke Høvdingen fremdeles vedblev at være Ejer, medens Modtageren kun blev dets Bruger, imod at forpligte sig til visse Ydelser, og fornemmelig til at underholde et vist Antal Stridsmænd, med hvilke han selv paa Høvdingens Opfordring i Krigstilfælde havde at møde frem og gjøre Tjeneste i Høvdingens Hær. Et saadant Lehn var oprindelig ikke arveligt, men skulde, hvad ogsaa Sagens egen Natur tilsiger, falde tilbage til Høvdingen ved Besidderens Død; det var først sildigere Tiders Misbrug, som gjorde Lehnene arvelige, eller i Virkeligheden forvandlede dem fra blotte Lehn til fuldstændig Ejendom. Ifølge den oprindelige Lehnsforfatning var Lehnsbesidderen saaledes ikke egentlig Ejer af den hele Herlighed (al-auðr, alód); han nød kun godt af dets Affastning i Gods eller Pengeværdi, (fé-auð, féód), og derfor er i Middelalderens Latin feodum eller feudum (Fransk fief) blevet den almindelige Benævnelse paa et Lehn. Besiddelse af et Lehn var saaledes ganske modsat Besiddelse af et Odel. Det første var oprindelig kun Brugsret, den sidste fuldkommen Ejendom; og om hiin endogsaa i Tidens Løb var gaaen over til at blive Ejendom eller saagodtsom Ejendom, udledes denne Ejendom dog ikke fra Besidderens egen oprindelige Ret, men fra Høvdingens, medens derimod Odelet tilhørte Besidderen og hans Familie ifølge den samme oprindelige Adkomst, der gjorde Høvdingen til den egentlige Ejer af Lehnet [1]).

Dette er altsaa den store Forskjel mellem Odelsbesiddelse og Feudalbesiddelse; begge ere lige oprindelig germaniske, men den første forudsætter en oprindeligere Fordeling af Jordegodset mellem et heelt paa een Gang indvandrende, eller efterhaanden sig nedsættende, Folk; den sidste forudsætter en Erobring eller Besiddelsestagelse ved en af haandgangne Mænd ledsaget Drottinn eller Konge. Feudalforfatningens Tilværelse i et Land er altsaa et umiddelbart Vidnesbyrd om at en saadan Besiddelsestagelse eengang i Tiden har fundet Sted; den antyder saaledes et bestemt historisk Faktum, der ved Undersøgelsen af de germaniske Nationers Udbredelse og Vandringer bliver af særdeles Vigtighed. Man kan let forestille sig, hvorledes det

[1]) I England, hvor Besiddelsen er grundet paa Feudalret, betragtes endnu i streng juridisk Forstand Dronningen som Ejer af det hele Land, og de enkelte Grundstykker kun som om de af hende vare givne i Lehn til deres egentlige Ejere.

ved en saadan Besiddelsestagelse gik til i et allerede stærkt befolket Land, f. Ex. i Gallien, da Frankerne bleve dets Herrer, og i de Egne af Tydskland, hvor de indvandrende Germaner allerede fandt keltiske Nationer bosatte. Her maatte den af os allerede ovenfor (S. 115) antydede Ordning af Forholdene indtræde, at nemlig de paa ethvert Grundstykke bosatte Jorddyrkere fulgte med Grundstykkerne som hørige, maaskee endog som Livegne, medens de enkelte haandgangne Mænd eller Baroner hver for sig optraadte som Herrer eller Odelsmænd. Forsaavidt der fandtes Stæder, som f. Ex. i det aldeles romaniserede Gallien, da bleve disse de sædvanlige Tilflugtssteder for dem, der før Invasionen udgjorde den egentlige høiere Klasse, og her kunde de idetmindste en Tidlang leve nogenledes uforstyrrede, da Germanerne, som ikke yndede Bylivet, rimeligviis bedst fandt sin Regning ved at lade dem tilkjøbe sig Rolighed ved betydelige Afgifter. Af denne Stad-Befolkning, der efterhaanden forøgedes med enkelte indflyttede Medlemmer af Jorddyrkerklassen, udviklede sig i Tidens Løb i disse Lande den saakaldte **Trediestand** eller **Borgerstand** ligeoverfor **Adelstanden.**

Hvor altsaa Følge-Institutionen frembragte hele Riger, maatte Statsforfatningen blive feudalistisk, og der kunde naturligviis Odels-Institutionen ikke komme til Udvikling. Hvor Følge-Institutionen derimod kun var tilstede i sin oprindelige, beskednere Skikkelse, som i Norge i den tidligere Periode, der maatte Odels-Institutionen blive den forherskende, og Følge-Institutionen selv antage en Charakteer, der var fordragelig med Odels-Institutionen. Her var det saaledes heel tænkeligt, at en Odelsmand, naar han forresten intet havde imod at give Slip paa sin personlige Uafhængighed, eller naar han antog at kunne erhverve større Magt og Anseelse under en Høvdings Beskyttelse, sluttede sig til denne og blev hans haandgangne Mand. Og forsaavidt denne Høvding besad saa store Landejendomme, at han kunde bortforlene enkelte Dele deraf, maatte der kunne være Haulder eller Odelsmænd, som ved Siden af deres private Odelsgods tillige besad Lehnsgods, for hvilket de vare deres Høvdinger visse Tjenester eller Afgifter pligtige. Det kom nu kun an paa, hvilken af disse to Interesser, Odels- eller Lehns-Interessen, der blev den overveiende i Fylket. Lykkedes det en Konge, paa denne Maade at knytte Fleerheden af de mægtigste Odelsmænd til sig, blev han i Virkeligheden Fylkets Herre.

Naar det i Norden blev det sædvanlige, at Kongetitelen ved en stiltiende Vedtægt smeltede sammen med Herskerværdigheden i de enkelte Fylker, lader sig vanskeligt bestemme. Vi have ovenfor antydet, at Kongetitelen selv neppe opkom førend efterat Drottnerne havde begyndt at gjøre mere udstrakte Erobringstog; og det kan blot have været den uforholdsmæssige store Magt og Rigdom, flere fra slige Tog hjemvendende Konger havde erhvervet, som hjemme gav dem en saadan Overvægt, at de først de facto,

siden de jure blev Folkets Herrer. Det er merkeligt nok, at vore Oldsagn fornemmelig sætte Kongenavnets Oprindelse i Forbindelse med Dan og Danp, altsaa med Hleidrekongernes Rige, i hvilket, som vi have seet, gotisk Kultur var forherskende. Thi ogsaa Tacitus siger udtrykkeligt om Goterne, at de regjeredes af en Konge, allerede noget strengere end de øvrige Germaner. Heraf skulde man formode, at de egentlige Kongeriger i Norden først oprettedes af Goterne, og at de øvrige Nationer siden fulgte deres Exempel. Dette bliver i og for sig ej usandsynligt, naar man overvejer, hvorledes Goterne ogsaa i andre Henseender synes at have været forud for de øvrige Germaner i Dannelse, og ligesom at have viist dem den Vej, de i deres videre Kultur-Udvikling havde at betræde [1]).

Hvor en Konge herskede med anerkjendt Myndighed, kunde man saaledes med Hensyn til ham inddele de fribaarne Indbyggere i to Klasser, de, som ikke stode i noget Afhængighedsforhold til ham, uden forsaavidt de erkjendte ham som Folkets Regent, og de, der vare hans haandgangne Mænd. De første bleve i Almindelighed, som det synes, kaldte Kongens **Thegner**, et Navn, der oprindeligt lader til at have betegnet „et Sverd" (saaledes endnu det tydske „Degen"), siden en „Kriger", men som i vore Oldskrifter aldrig bruges, uden i Betydningen „fri Undersaat", deels i Forhold til Kongen, deels lige overfor de Ufrie eller Trællene [2]). Hvor derimod Forholdene vare indviklede, nemlig hvor en ældre Befolkning var undertvungen, der laa det i Sagens Natur, at man ved „Thegn" ej alene forstod „en Undersaat", men en Undersaat af den højere Klasse, der igjen havde flere Undergivne under sin Raadighed, eller at Thegnerne optraadte som en Art af Odel lige overfor Efterkommerne af den undertvungne Befolkning. I denne Betydning toges Navnet (þegen, þen) blandt Angelsaxerne, og dette oplyser igjen, deels hvad man og ellers finder omtalt, at Angelsaxerne virkelig maa have fordeelt beboede Grundstykker mellem sig, deels at Angelsaxernes Besiddelsestagelse af

---

[1]) Endog Snorres Ord om den af Dan indførte Begravelsesmaade blive her af en særegen Betydning. Det heder, at han, tvertimod den ældgamle (af Odin indførte) Skik, at Ligene skulde brændes, lod sig højlægge ubrændt med Hest og Vaaben, og at fornemme Mænd sidenefter fulgte denne Skik. Men denne Begravelsesmaade er alene den, som Frauja-Dyrkelsen synes at have medført, eller den gotiske, der fornemmelig i Danmark, efter de undersøgte Grave at dømme, synes at have været den sædvanlige, og følgelig ogsaa viser sig som udgaaen fra Goterne.

[2]) I vore ældre Love og Retsakter tales der hyppigt om „Thegngilde", eller den Bod, som en Thegns Drabsmand havde at betale til Kongen, fordi han berøvede ham en Undersaat; og den islandske Skald Egil Skallagrimssøn, berømmer i et Kvad sin afdøde Søn, fordi der i ham var „et daarligt Emne til en Thegn" (ills þegns efni vaxit), det vil sige, han var for stolt og frisindet til at ville adlyde nogen Konge. Ligeledes heder det ofte i Love og Sagaer: þegn ok þræll d. e. „Fri og Ufri".

Landet ikke aldeles var grundet paa Følge-Institutionen eller feudalistisk, men at ved Siden af de egentlige haandgangne Mænd ogsaa uafhængige Thegner deeltoge i Besættelsen, og erhvervede sig frit Odelgods.

6. Trælle, Frigivne.

Vi have undersøgt de Fribaarnes Vilkaar i Norden, og gjennemgaaet de Hovedklasser, i hvilke de deelte sig; det staar nu kun tilbage at kaste et Blik paa de Ufries eller **Trællenes** Klasse, der i fordums Dage, hvor lidet talrig den end var lige overfor den fribaarne Deel af Befolkningen, dog ikke indeholdt saa ganske faa Individer, og ikke spillede en saa aldeles ubetydelig Rolle, at vi her kunne forbigaa den med Taushed. Rigsmaals Fremstilling af Trællens Udseende og Haandtering er ovenfor meddeelt; vi erfare heraf, at Trællene ej alene i Almindelighed havde det raa og simple Ydre, der er en Følge af haardt og grovt Arbejde, men ogsaa en mørkladen Farve og visse Træk, der synes at vidne om en anden Herkomst, end deres Herrers. Og saaledes forholder det sig vel ogsaa, som vi allerede ovenfor have yttret, i Virkeligheden. Man kan ikke fra først af blandt Germanerne selv tænke sig en fød Trælleklasse, men de første Trælle have rimeligviis været røvede ved Erobringer fra deres tschudiske og skythosarmatiske Naboer, fra hvilke første Trælle igjen den senere, ved nye Erobringer og Menneskerov, vel ogsaa ved Salg, vedligeholdte og forøgede Trællebefolkning, nedstammede saavel i Norden, som i Tydskland og andre germaniske Lande. Thi Trælle have visselig baade Tydskere og Nordboer strax ved deres første Udvandring fra Urhjemmet medbragt. Men disse medbragte Trælle kunde alene være Huus- eller Familietrælle, knyttede til Herrens Person, ikke Livegne, knyttede til en endnu ikke erhvervet Jord. Saadanne kunde blot opstaa, efterat et allerede bebygget Land var erobret, og saadanne fandtes derfor aldrig i Norge. I Tydskland derimod vare de almindelige, hvorom allerede Tacitus vidner [1]), og her opstode derfor ogsaa flere Grader af Ufrie, de egentlige Huustrælle, og de ufrie Jorddyrkere (Liten) [2]). Den samme Forskjel findes ogsaa blandt Angelsaxerne, og charakteristisk nok er det, at den Livegne her kaldtes Wealh (d. e. en Briter) og den livegne Kvinde Wylen, (d. e. en Britinde), et talende Vidnesbyrd om at de overvund-

---

[1]) Tacitus, Germ. Cap. 25 Ceteris servis non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis utuntur; suam quisque sedem, suos penates regit; frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit, et servus hactenus paret.

[2]) Se herom ovenfor S. 121. Disse Liter gjenkjendes i Romernes Læti, germaniske Hjelpetropper.

ne Briter ogsaa bleve gjorte til Livegne, og ofte vel endog til Huus-Trælle [1]).

Den oprindelige Maade, paa hvilken Trælle erhvervedes, synes at have været Tilfangetagelse i Krig eller paa hvilketsomhelst Herjetog, Ordet herlekinn eller hernuminn (hærtagen, krigsfangen) medfører derfor næsten i og for sig Begrebet om Trældom, og man har Exempel paa, at en højbaaren Kvinde endog ved at roves af en Landsmand og føres hen til et andet Fylke kunde blive anseet, som om hun var sunken ned i Trællestand [2]). Trællene betragtedes af vore Forfædre som Ting eller Løsøre, forsaavidt de kunde sælges, bortbyttes eller bortgives; forresten synes Trællenes Stilling at have været ret taalelig. Den fælles Benævnelse paa en Træl eller Trælkvinde, især med Hensyn til deres Afhændelighed, var man [3]); med Hensyn til det tjenende Forhold, hvori han stod, þýr og þý (Tyende, angelſ. þeov, gotisk þius) [4]). Der gaves ogsaa andre Navne, som betegnede den ufrie Stand, og som idetmindste senere hos vore Forfædre kunde bruges i Flæng med „Thy" og „Man", men som maaskee fra først af have betegnet enten forskjellige Grader af Trældom, eller forskjellige Beskjeftigelser. Af disse maa først og fremst merkes det bekjendte „**Træl**" (þræll) [5]); dernæst ár (opr. maaskee kun en „Tjener"), og ambátt, der oprindeligen blot kan have betegnet „Tjenestekvinde", (ligesom det gotiske andbahts kun betegner en Tjener i Almindelighed), men er senere gaaet over til at betegne en Trælkvinde ret og slet [6]). Andre Navne tyde hen paa særegne Betjeninger i Huusvæsenet, og forudsætte saaledes et Kulturtrin, paa hvil-

---

1) Det Angelſ. Wealh, vort Valr, Tydsk Walch, Slavisk Wolok, Wlak, betyder oprindelig kun „anderledes talende", og henføres derfor af Angelsaxerne til Briterne (Wealas, hvoraf Wales), af vore Forfædre til romanisktalende Folk, Franskmænd og Italienere, saa og af Tydskerne; af Slaverne til Efterkommerne af de romerske Provincialer ved Donau, hvoraf Navnet „Wlacher".

2) Se Egils Saga.

3) Ordet svarer i Brug, dog ikke i Oprindelse, til det lat. mancipium.

4) Af þý kommer Ordet þjá (egentlig þivja, þia), at gjøre til Træl.

5) þræl forekommer ogsaa hos Angelsaxerne.

6) I Snorres Harald Haarf. Saga Cap. 40 omtales en Kvinde af høj Byrd, der dog kaldtes Kongens ambátt, thi, heder det, i hine Tider vare ogsaa fornemmere Mænd og Kvinder Kongen tjenestpligtige. Sagen har vel været den, at Ordet ambátt i hiin Tid endnu ikke havde antaget den stadige Betydning af „Trælkvinde". Naar Cæsar (B. G. VI. I.) taler om de saakaldte ambacti, der hos Gallerne omgave de fornemmere Mænd, skulde man næsten tro, at han har overført paa Gallernes Indretninger et Ord, han har hørt fra de tydske Stammer, med hvilke han kom i Berørelse, og som han i alle Fald vistnok har forklaret af det latinske ambigo.

ket der allerede findes ordnede Huusholdninger. Trældomsstanden overhoved kaldtes som oftest heel betegnende ánauð (d. e. Tvangstilstand).

Desuagtet var, som allerede ovenfor yttret, Trællenes Tilstand hos vore Forfædre heel taalelig, langt taaleligere, end hos Romere og Grækere. Trællene havde sædvanligviis egen Ejendom, kunde endog besidde Vaaben, som Herren ikke egenmægtigt var berettiget til at fratage ham [1]), og kunde, naar de havde samlet Penge nok dertil, løskjøbe sig, ligesom de ikke sjelden frigaves [2]). En saadan Frigiven kaldtes leysingi, og vedblev vistnok at staa i et Afhængighedsforhold til Herren, men ikke længer saaledes, at denne havde nogen Forføjningsret over hans Person, eller at han ikke, naar han ellers havde Midlerne dertil, ganske skulde kunne forlade Herrens Huus og nedsætte sig paa sin egen Haand. Sandsynligviis var det Frigivne, af hvilke Lejlændingsklassen, idetmindste i de ældste Tider, fornemmelig bestod; men i saa Fald var deres Retsforhold omhyggeligt sikkret, thi i vore ældre Love er det Bestemmelserne om „Landslejen", det vil sige om Forholdet mellem Grundejer og Lejlændinger og disse indbyrdes, der indtage den største Plads, og ere affattede med størst Omstændighed. Af andre Bestemmelser om de enkelte Klassers Rettigheder seer man, at den Frigivne og den Frigivnes Søn dannede en Mellemklasse mellem Trællen og Bonden. Der omtales og stundom mellem Frigivnesønnen og Bonden en Mellemklasse, hvis Medlemmer betegnes med det besynderlige Navn Reks-Thegn (egentlig Vreks-Thegn), hvilket Ord, der kommer af at reka eller vreka (ɔ: vrage, drive bort), neppe kan andet end sigte til, at de dermed betegnede Folk have ført et mere løst og ledigt Liv, end de fast bosatte Godsejere. Man skulde ellers formode, at den Klasse af Smaahandlere, omvankende Kræmmere, Pengesamlere og Pengeudlaanere, der altid opstaar i et allerede nogenledes ordnet Statssamfund, fornemmelig har bestaaet af Frigivne eller Frigivnes Børn. Ved krigsfangne og siden frigivne Trælle kom det dog naturligviis ogsaa meget an paa deres oprindelige Stand, hvad Stilling det efter Frigivelsen tillodes dem at indtage i Samfundet [3]). Og i det Hele taget behøvedes der ikke

---

[1]) Se herom især den merkelige Beretning i Gisle Surssøns Saga S. 4. — Trællens private Ejendom (orka) omtales oftere i vore ældre Love. Erling Skjalgssøn gav sine Trælle Grundstykker at dyrke, se Snorre Olaf d. H. Saga Cap. 22.

[2]) At der i England maa have været en Mængde Livegne, sees desforuden ej alene af flere Diplomer, men ogsaa af Bedas Beretning om Biskop Wilfridh, at han, da Kong Ceadwealha af Wessex havde givet ham Distriktet Seolesigg (Selsey), strax frigav 250 der bosatte Livegne. (Beda, II. E. IV. 13).

[3]) F. Ex. hvor den skotske Jarl Melduns Søn bliver Godsbesidder paa Island, Landn. II. 17.

ret mange Generationer til at bringe en Frigivens Ætling paa samme Fod, som Haulderne. Besiddelse af Land var dertil den væsentligste Betingelse. Denne maatte det vistnok have sine Vanskeligheder at opnaa, da den med Odelet forbundne Løsningsret, som man egentlig kunde kalde Familiens uforgængelige Medejendomsret, saa at sige forvandlede ethvert Kjøb af fast Ejendom til et et Pantelaan, og gjorde Besiddelsen af kjøbt Jordegods usikker, eftersom dette næsten til enhver Tid kunde indløses af de Odelsbaarne. Det er endog højst sandsynligt, at disse Bestemmelser om den udstrakte Løsningsret oprindelig ere vedtagne for derved at udestænge Pengepugerne af lav Herkomst fra at komme i Besiddelse af Jordegods og derved trænge sig ind i Odelsbaarnes Kreds. Men der kunde dog tænkes saamange Tilfælde, hvor Gjenløsningen maatte blive de Odelsbaarne vanskelig eller umulig; eller hvor de idetmindste maatte finde sig bedre tjente med at modtage en Pengesum, end med at faa Gaarden tilbage. Og endelig synes den merkelige Vedtægt fra gammel Tid af at have bestaaet, at en Konge, ved at skjenke en Mand et Stykke Jord, derved ogsaa skjenkede ham det til Odel. Kongen havde det saaledes i sin Magt, paa een Gang at ophøje en Frigiven i Hauldernes Klasse [1]).

Der skjelnes undertiden mellem to Slags Frigivne, nemlig den fuldstændigt **Løsladte** (leysingi), og den blotte **Frigivne** (frjálsgjafi) [2]). Forskjellen maa have bestaaet deri, at hine Frigivne strax ved en udtrykkelig Viljeserklæring af Herren erhvervede en større Fritagelse fra de Forpligtelser, der paahvilede ham imod denne, end den simpelthen Frigivne, ligesom det ogsaa paa en vis Maade ligger i Ordet, at denne kun havde betraadt det første Trin af Frihedens Stige. Thi Ordet frjáls (hvoraf „Frelse" ɔ: Frihed) er just det Ord, hvormed den fuldkomne personlige Frihed betegnes [3]).

Saavel Tacitus, som de fleste tydske og angelsaxiske Love omtale det Tilfælde, at en fribaaren Mand kunde give sig selv i Trældom, naar han enten ikke vidste at ernære sig selv, eller ogsaa paa en eller anden Maade

---

[1]) Se den ældre Gulathingslov, Cap. 270. Her omtales ogsaa flere andre Maader, hvorved et Grundstykke allerede strax kunde erhverves som Odel. Ellers udkrævedes dertil, som bekjendt, i det mindste i de Tider, fra hvilke vore ældre Love i den Skikkelse, hvori vi nu kjende dem, skriver sig, en saare lang Besiddelseshævd, og det bliver et Spørgsmaal om Odelet i de ældste Tider overhoved ved nok saa lang Besiddelse i den nye Kjøbers Æt kunde præskriberes for Sælgeren.

[2]) Se nedenfor S. 141.

[3]) Ordet er sammensat af frí og háls, betegner altsaa „den, hvis Hals er fri", altsaa den, der ej bærer noget Trællemerke paa sig. Det gjengives derfor ogsaa i latinske Dokumenter ved „collum liberum".

(f. Ex. ved Tab i Spil) var bleven en anden Mand en større Sum skyldig, end han kunde betale [1]). Ogsaa vore ældre Love forudsætte Kreditors Ret til at tage sig betalt i Skyldnerens Person, naar hans Gods ej var tilstrækkeligt til at dække Gjelden [2]); hiin frivillige Overgivelse i Trældom nævnes dog ingensteds udtrykkeligt, men betegnes i svenske Love ved Ordet gjafþræll (d. e. Gave-Træl) [3]), der visselig ganske svarer til det i den engelske Konge Henrik I's Lov forekommende Udtryk „sua datione servus", hvormed hiin frivilligt i Trællestand indtraadte, forhen fribaarne, Mand betegnes. Forresten er det i sig selv højst sandsynligt, at dette Tilfælde ogsaa hos os oftere er indtraadt.

7. Hevn. Fejde. Ret.

Den fuldkomne Frihed, der tilkom enhver fribaaren Mand, indskrænkedes, hvor de germaniske Samfundsforhold bestode i deres oprindelige Simpelhed, egentlig kun ved Familiebaandet, eller ved den patriarchalske Myndighed, som hvert enkelt Familie-Overhoved udøvede over alle sine Tilhørende og Undergivne. Hver Familie, eller maaskee rettere ethvert Odels-Etablissement, dannede etslags Stat for sig selv, og var derfor nærmest anviist paa sig selv hvor det gjaldt at forsvare dens egne personlige Rettigheder ligeoverfor andre Familier. Denne Ret til endog med væbnet Haand at forsvare sine personlige Rettigheder, Retten til at føre Privatfejde, der egentlig maa betragtes som et af de charakteristiske Kjendemerker for ethvert uorganiseret Samfund, forudsættes i de germaniske Love, og spiller en Rolle i den germaniske Historie længe efter Oprettelsen af den Statsmyndighed, hvis Hovedformaal det skulde være at gjøre en saadan Krigstilstand mellem Statens enkelte Medlemmer umulig. Fortællinger om langvarige Familiefejder, og om Udførelsen af den Blodhevn, den ene Familie ej alene ansaa sig berettiget men endog forpligtet til at tage over en anden Familie for et af denne paa et af hiins Medlemmer begaaet Drab eller Overfald, forekomme i mange af vore Oldskrifter, især deleshed dem, der vedkomme Island, hvor Mangelen af en egentlig Statsmyndighed kaldte en Tingenes Orden tilbage, som i Norge selv allerede for en stor Deel ved Islands Bebyggelsestid maa ansees for at være tilbagelagt, nemlig den, under hvilken de enkelte Familier udgjore ligesaa mange Smaastater, der selv udøve deres egen Statsmyndighed. Det Ulempelige ved en saadan Tingenes Or-

[1]) Tacitus, Germ. Cap. 24.

[2]) Ældre Gul. Lov, Cap. 71.

[3]) Østgøtalagen, Dræp. B. XVII. 2.

den maatte overalt, hvor germaniske Stater oprettedes, fremkalde Nødvendigheden af at enes om Lovbestemmelser, hvorved Fejderetten saavidt muligt indskrænkedes. Og saavidt man af de endnu forhaandenværende Lovsamlinger saavelsom af enkelte Antydninger i de historiske Skrifter kan dømme, synes endog de allerførste saakaldte Love fornemmelig at have indeholdt Bestemmelser af dette Slags, nemlig Angivelser af, hvor stor **Godtgjørelse** i Penge eller Penges Værd der i Drabs- eller Angrebs-Tilfælde skulde udredes. Denne Maade at hindre Familiefejder paa er særegen for Germanerne, og fastsættes i **alle** ældre germaniske Lovgivninger. Statssamfundet selv overtog eengang for alle at mægle mellem de fejdende Familier, og saalænge som muligt at overholde den offentlige Fred, ved at opstille en Taxt, efter hvilken enhver personlig Fornærmelse skulde godtgjøres, eller en bestemt Bod, der for enhver saadan Fornærmelse skulde udredes, og som Staten selv ved de Tvangsmidler, der stode til dens Raadighed, paatog sig at inddrive, medens den, der oppebar den, derved ogsaa indgik den Forpligtelse, at holde sig rolig og ikke forsøge paa at tage sig selv til Rette. En saadan Bod eller Godtgjørelse kaldes sædvanligviis blandt Tydskerne og Angelsaxerne Wer eller Wergild (egentlig Værge-, Forsvars-Gjeld); hos vore Forfædre simpelthen gjald eller undertiden, forsaavidt man derved havde Retssøgsmaalet for Øje, sak, og tillige, forsaavidt man betragtede den som en Maalestok for Vedkommendes Rang i Samfundet (hvorom mere nedenfor) réttr, Ret. Denne Indretning hos Germanerne er ældre end den Tidsperiode, i hvilken vi allerførst lære dem at kjende. Allerede Tacitus omtaler den paa et Par Steder i sit Skrift om Tydskland. „Det er", siger han, „en uundgaaelig Pligt at deeltage saavel i de Venskabsforbindelser, som i de Fejder, i hvilke Ens Fader eller Paarørende befinder sig. Fejderne vedvare dog ikke uforsonlige til evig Tid, thi Manddrab affsones med et vist Antal stort eller smaat Kvæg, og den hele Familie faar sin Andeel i Godtgjørelsen: ėn for den offentlige Rolighed velgjørende Indretning, da slige Fejder ere saameget farligere, naar Friheden er saa ubunden, som her" [1]. Ogsaa i vore ældste Love handles der udtrykkeligt og udførligt om Bodens Fordeling mellem Familiens Medlemmer, endog dem, som vi nutildags vilde kalde meget fjerne, og i visse Tilfælde sees det, at ej alene Drabsmanden selv, men endog de øvrige Medlemmer af hans Familie havde at deeltage i Udredelsen [2]. Derved opnaaedes det Gode, at Familierne selv vare interesserede i, saavidt som muligt at hindre Drab og de deraf sig udspindende Fejder [3]. Boden paalagdes sædvanligviis efter Dom til Thinge, skjønt

[1] Tacitus, Germ. Cap. 21. — Her antyder Tacitus Aarsagen, der paa Island bragte Privatfejderne til ligesom at livne op igjen.

[2] Se f. Ex. især Saktallet i den ældre Frostathingslov.

[3] Angelsaxerne have ogsaa Ordet mægburh, til at betegne denne Familiefor-

den ogsaa kunde vedtages efter privat Forlig eller Voldgift, en Afgjørelsesmaade, der i det Hele taget ansaaes for hæderlig. Den allerhæderligste bestod deri, at man overlod Drabsmanden selv at bestemme, hvor stor Bod han havde at udrede (Selvdom); dette skede kun, naar han var en anseet og bekjendt, formaaende Mand, og det var da en Æressag for ham, ej at benytte denne Lejlighed til at slippe lettere fra Sagen, end det ellers vilde have været Tilfældet. Den Følelse af Skam, der nu stedse er forbunden med Modtagelse af Pengegodtgjørelse for lidte Fornærmelser, synes overhoved — hvad der og ligger i Sagens Natur — i hine Tider ikke i Almindelighed, og kun i heel særegne Tilfælde, at have været tilstede, medens mangen stolt Høvding 'tvertimod ansaa det for en Skam at give Bod (i Virkeligheden: at anerkjende Statsmyndigheden) og ofte tilbød sig at give langt større Erstatning end den lovmæssige Bods Beløb, naar denne Erstatning kun ikke i Formen saa ud som en Bod [1]).

Naar først Staten igjennem Lovgivningen optraadte som Fredens Overholder, maatte det heraf ogsaa følge, at et Brud paa den offentlige Fred tillige indeholdt en Fornærmelse mod Staten, som derfor ogsaa, foruden Boden til den Dræbtes eller Fornærmedes Familie, tillige selv krævede en Erstatning for dette Fredsbrud. Hertil sigter allerede Tacitus, hvor han siger: „ogsaa for de ringere Forseelser ilægges de Overbeviste en Mulkt af et vist Antal Heste og Kvæg i Forhold til Straffen; en Deel af Mulkten udbetales til Kongen eller Staten, en Deel til den Fornærmede selv eller hans Frænder" (hvilket sidste Tillæg altsaa viser, at Drab er regnet blandt disse „ringere Forseelser") [2]). I vore ældre Love, der ere nedskrevne paa en Tid, da Kongen allerede forlængst betragtedes som Statens eneste Repræsentant, fordres ved Siden af enhver Privatbod ogsaa en Kjendelse til Kongen, og i Drabstilfælde desuden en Erstatning for den tabte Undersaat (þegngildi). Men dersom Bodssystemet skulde have nogen Betydning, og ikke blive til et blot Spilfegteri, maatte Staten sørge for, at der efter Bodens Udbetaling og Fordeling virkelig ogsaa blev Ende paa Fejden. Derfor blev der ved slig Lejlighed lyst en offentlig, højtidelig **Trygd** (Sikkerhed, i Middelalderens Latin treuga), der skulde herske mellem begge de angjeldende Familier indbyrdes, og af dem bekræftedes med Ed; og den,

---

pligtelse; Ordet er dannet af mæg (vort mägr, Maag) og burh, her Borgen, Kaution. Hos os maatte det tilsvarende Ord være mägborg eller mägborgan. Familien selv kaldtes af Angelsaxerne under Eet mægd, hvilket Ord ogsaa bruges for at udtrykke „Nation", lat. gens.

[1]) Se f. Ex. især Hrafnkel Freysgodes Saga. Det er dog muligt, at flere af disse Særegenheder først udviklede sig paa Island, hvor det overhaandtagende Fejdevæsen gav mere Anledning dertil.

[2]) Tacitus, Germ. Cap. 12.

som efter modtagen Bod og besvoren Trygd desuagtet begik et Drab i Anledning af den Sag, hvilken Trygden gjaldt [1]), blev derved en Niding (ɔ: Forræder) [2]), som ansaaes at være udstødt fra det ved fælles Lov beskyttede Samfund (útlagr eller útlægr), det vil sige „fredløs", og kunde ustraffet dræbes af hvilkensomhelst, hvis han forblev i Landet. Det ansaaes tillige som Nidingsfærd, naar Drabsmanden ikke snarest muligt efter det begangne Drab offentligt vedkjendte sig dette, eller, som det hed, lyste sig det paahænde (iglýsing); dette fulgte ligefrem af de om Privatfejde herskende Grundanskuelser; den betragtedes omtrent som en aabenbar Krig mellem uafhængige Magter, og Bøderne ikke som Straf, kun som Sikkerhedsmidler, indrettede af den erkjendte Statsmyndighed.

Da Fordelingen af de større eller mindre Bøder mellem de forskjellige Familiemedlemmer ofte udkrævede en for hine Tider vanskelig Beregning, ansaaes det for nødvendigt, at nøjagtige Lister derover indrettedes. Saadanne Lister kaldtes saktal, og det synes som om disse Saktal overhoved udgjorde Hovedindholdet af den hele Lovgivning, eller den Deel, om hvilken de under en fælles Lov forenede Familier eller Kommuner først kom overeens, ligesom man vel ogsaa maa antage dem for den Deel af Lovgivningen, der allerførst paa en eller anden Maade blev skriftligt optegnet; thi paa anden Maade var det vel nemlig ikke muligt at fastholde en Mængde Talstørrelser. Det heder derfor ogsaa om Halfdan Svarte, Oplandenes og Vestfoldens Konge, „at han satte Love, overholdt dem selv og tvang alle Andre til at overholde dem, ligesom han og, forat Overmod ej skulde krænke dem, selv indrettede Saktal og bestemte Bøder for Enhver efter hans Byrd og Stand" [3]). Her synes det visselig, som om Saktallet og Bøderne udgjorde Hovedsagen og Hovedindholdet. Saaledes var det ogsaa i Virkeligheden, thi det er just paa denne Statens Mellemkomst til Hindring af Familiefejder, at det hele Sammenhold mellem Familierne og følgelig det hele Samfund hvilede.

I den ovenanførte korte Beretning af Snorre nævnes det udtrykkeligt, at de i Saktallet bestemte Bøder rettede sig efter Enhvers Byrd og Stand. Dette var Tilfælde i alle germaniske Stater, og der gives ikke een germanisk Lovbog fra Oldtiden, som ikke nøjagtigt bestemmer, hvor stor Bod der tilkom Enhver efter hans Stand [4]). Men heraf fulgte, at ogsaa de forskjellige Klasser eller Stænder nøje maatte omtales, og deres gjensidige Rang udhæves; og derfor er det Saktallet eller Kapitlerne om Drabs- og

---

[1]) Dette kaldtes „at vega á veittar tryg'ir".

[2]) Nidingr, af níð d. e. Ondskab, Troløshed, Forræderi.

[3]) Snorre, Halfd. Sv. Saga Cap. 7.

[4]) Endog den gamle russiske, af Jaroslav c. 1010 givne Pravda eller Lovgivning indeholder Bestemmelser herom.

Volds-Boder i de ældre Lovsamlinger, der giver nøjagtigst og mest udtømmende Underretning om den i de ældre germaniske Stater stedfindende Klasse-Inddeling. Det indbyrdes Rangs-Forhold mellem dem angives saa nøjagtigt ved den større eller mindre Pengesum, hvis Udredelse i ethvert Tilfælde foreskrives, at man næsten kan sige at ethvert Medlem af Borgersamfundet er ansat til en bestemt Pengeværdi.

Vi have endnu den ældre Gulathingslovs og den ældre Frostathingslovs indbyrdes noget afvigende Bestemmelser om enhver Klasses „Ret". Som Hovedklasser nævnes i hiin: Frigiven, Frigivens Søn, Bonde, Hauld eller Odelsbaaren, Lendermand (d. e. Herse), Jarl, Konge. Som Eenheden synes Hauldens Ret at være betragtet [1]). Bondens Ret udgjorde Halvdelen af Hauldens, Hauldens Halvdelen af Hersens, denne Ret Halvdelen af Jarlens, Jarlens Halvdelen af Kongens. Den Frigivnes Søns Ret udgjorde $\frac{2}{3}$ af Bondens, og den Frigivnes i de fleste Tilfælde $\frac{3}{4}$ af hans Søns [2]). Maalestokken var altsaa: Frigiven $\frac{1}{4}$, Frigivnes Søn $\frac{1}{3}$, Bonde $\frac{1}{2}$, Hauld 1, Herse 2, Jarl 4, Kongen 8. Og denne Maalestok fulgtes ej alene ved Beregningen over, hvormeget Enhver efter sin Stand skulde tage, men ogsaa hvormeget enhver efter sin Stand skulde give [3]). Ifølge Frostathingsloven betragtedes Hauldens Ret ogsaa som Eenhed [4]), men Stigningsforholdet var her ikke hvad man kalder dobbelt op, men kun som 2 : 3. Her nævnes følgende Klasser: Frigiven, Frigivens Søn, Reks-Thegn, aarboren Mand, Hauld, Lendermand (Herse), Jarl, Konge [5]). Og Maalestokken var eller skulde egentlig være: Frigiven $\frac{16}{81}$, Frigivens Søn $\frac{8}{27}$, Reks-Thegn $\frac{4}{9}$, aarboren Mand $\frac{2}{3}$, Hauld 1, Herse $1\frac{1}{2}$, Jarl $2\frac{1}{4}$, Konge $3\frac{3}{8}$. Men da man i hine Tider ej havde Midler til at foretage nøjagtige Beregninger, finder man ikke altid det her angivne Forhold iagttaget [5]). Efter begge Lovgivninger udgjorde Hauldens Ret tre Mærker eller 24 Ører [6]).

For Østlandet savner man vistnok den ældre Civil-Lovgivning, følgelig ogsaa Saktal, men i de Bestemmelser om Begravelser i Kirkegaard,

---

1) Ældre Gul. L. Cap. 180: Nu beregnes „Gjald" i Gula saaledes: Haulden 18 Mark „Lov-Øre"; derfra skal Gjalden voxe og aftage som andre Retter.

2) Ældre Gul. L. Cap. 91, 185, 200.

3) Ældre Gul. L. Cap. 185.

4) Ældre Frost. L. X. 34.

5) Sammenlign f. Ex. X. 34 med IV. 53, X. 35, X. 41, XIII. 15. Man synes undertiden at have beregnet som 2 : 3, undertiden som 3 : 4, alt eftersom Regningen faldt bekvemmest.

6) En Øre var i Vægt lidt mere end en nuværende Sølvspecie; men Sølvets Værdi var i hine Tider mange Gange større end nu.

der findes i de endnu opbevarede Christenretter for Oplandene og Viken, finde vi disse Klasser nævnte: Træl, Frjalsgjafe, Leysinge, Hauld, Lendermand (Herse) [1]. Her skjelnes mellem Frjalsgjafe og Leysinge, men ikke mellem Hauld og Bonde. Heraf skulde man næsten formode, at Lejlændingsvæsenet ikke var saa almindeligt paa Østlandet, som paa Vestlandet, eller at Gaardene allerede meget tidligt vare udstykkede i mindre Stykker, som dog alle vare Odler, og berettigede deres Ejere til at bære Titelen Hauld. Navnet „Hauld" og „Bonde" synes her omtrent at have været eenstydigt, da det heder, at Lendermænd (Herser), der ingen Deel have i Kirkegaarden, skulle ligge i Bøndernes — herved kan blot forstaaes Hauldernes — Plads. At der mellem de her nævnte Klasser ogsaa paa Østlandet fandt Stigningsforhold Sted med Hensyn til deres saakaldte Ret, og at navnlig Haulden ogsaa her som Normal-Ret oppebar tre Mærker, kan vistnok ikke betvivles. Vi erfare ved Sammenligning af alle de her anførte Lovgivninger, at Klasseinddelingen, de enkelte mindre Afvigelser fraregnede, over hele Norge var omtrent den samme, og at Klasserne i Hovedsagen lade sig henføre til de allerede i Rigsmaal antydede, saaledes, at der af Trælle-Klassen var udsprungen trende eller tvende (den Frigivne, den Frigivnes Søn og Reks-Thegnen, eller Frjalsgjafen og Leysingen); af Karle-Klassen trende (Bonden eller den Aarbaarne, Haulden og Hersen); og af Jarle-Klassen een (Kongen).

Efter den engang fastsatte „Ret" bestemtes siden alle andre Bøder for større eller minere Fornærmelser, der vare Rettens Indehaver tilføjede, eller for større eller mindre Forbrydelser, Rettens Indehaver selv maatte begaa. Maalestokken var given, og man behøvede blot derefter at lempe Beregningen. Kun enkelte Forbrydelser lode sig ikke afsone med Bøder, eller vare saakaldte Ubodemaal, nemlig de virkelige Statsforbrydelser og Nidingsverk; de stillede Forbryderne, som vi ovenfor have viist, udenfor Loven (útlægr) og gjorde ham derved fredløs.

8. Familielivet.

Da den germaniske Samfundsorden i sit egentlige Grundlag var patriarchalsk, og beroede paa en Forbindelse, ikke saameget mellem enkelte Individer, som mellem enkelte Familier, fulgte ogsaa heraf, at Familielivet blandt vore ældste Forfædre spillede en langt vigtigere Rolle end Statslivet, der desuden for at trives paa den Maade, som det trivedes i Grækenland og Rom, fordrer Borgernes Tilsammenboen i Stæder, tvertimod den

---

[1] Ældre Borg. Chr. R. Cap. 9. Ældre Eids. Chr. R. 50.

germaniske Skik, at bosætte sig i adspredte Landgaarde. Med Familielivets Vigtighed hos vore Forfædre fulgte ogsaa den større Agtelse for Kvindekjønnet, som var Germanerne egen, og som allerede Tacitus omtaler [1]). Monogamiet var vel ikke ligefrem paabudet, og de Tilfælde omhandles endog udtrykkeligt, hvor een Mand havde flere Koner; men deels synes dette blot at have været en Frihed, som enkelte fornemme Mænd toge sig, deels synes dog altid en af Hustruerne at have været anseet som den fornemste i Sammenligning med de øvrige. Fornærmelser mod Kvinden bødtes efter hendes Mands, eller, om hun var ugift, efter hendes Faders Ret; til Arv stedtes hun i Forstningen vistnok ikke uden i det Tilfælde, at der ej var mandlige Arvinger i samme Slægtskabsgrad [2]), og i enkelte nordiske Lande, som det synes, slet ikke [3]); men hun fik, naar hun giftede sig, som oftest Medgift (heimanfylgja), og maatte desuden i de ældre Tider ligesom kjøbes af sin Mand ved en bestemt Sum (mundr), der blev hendes egen Ejendom. Kvindens Egteskabsbrud straffedes strengt, med Skjændsel og Død [4]). Kvinderne deeltoge i Mændenes Gilder og bidroge ved sin Nærværelse til at forekomme voldsomme Scener; de plejede som oftest at indfinde sig ved Thing og Folkeforsamlinger; toge endnu stundom, som „Skjoldmøer", Deel i Striden; de besørgede ikke sjelden Offringer ved Templerne, og optraadte som Sandsigerinder; det var derhos iſærdeleshed Kvinderne, der beskjeftigede sig med den i de ældre Tider saa frygtede Seid eller Trolddom, ligesom Lægekunstens Udøvelse næsten udelukkende var Kvinderne overladt. Overhoved tænkte man sig virkelig, som Tacitus siger, „at der med Kvinden var noget helligt og fremsynet forbundet, saa at man ej slog Vrag paa hendes Raad eller foragtede hendes Udsagn" [5]). Denne Opfatning af Familielivets Hellighed og Kvindens Betydning for dette, og derigjennem for det offentlige Liv, kunde ikke andet end udøve en velgjørende Indflydelse paa det sidste; den gjorde det umuligt, at der kunde indtræde noget egentligt

---

1) Tac. Germ. Cap. 18.

2) Ældre Gul. L. Cap. 159. 186. 190.

3) I Danmark skal Sven Tjugeskegg allerførst have givet Døttrene Arv. Se Saxo, 10 Bog S. 494.

4) Se Tac. Germ., Cap. 18. Jvfr. Halfs Saga Cap. 8.

5) Tacitus, Germ. Cap. 8. — Der omtales ofte i Sagaerne, hvorledes Kvinderne standsede Strid og Slagsmaal ved at kaste Klæder over de hinanden krydsende Vaaben, endog med egen Fare, (se Eyrbyggja Saga, hvor der berettes om en Kvinde, hvis egen Mand ved en saadan Lejlighed af Vanvare kom til at afhugge hendes Haand). — Tiltrækkende Beskrivelser over Festgilder i Kongehallen, hvor Kvinder og Sangere vare tilstede for at forherlige Laget, meddeler Digtet om Beowulf paa flere Steder, fornemmelig V. 1215—1285, og V. 4015—4043.

Barbari, og den formildede og forskjønnede det Krigerliv, som Religion og Vedtægter forresten medførte.

Med det patriarchalske Familieliv var den meest udstrakte Gjestfrihed forbunden. Det ansaaes som en Skjændsel at vise den vejfarende Gjest, om han endog var aldeles fremmed og ukjendt, fra sin Dør, og selv Betlerne traadte uden Betænkelighed ind i Hallen, endog hos de fornemste Mænd, deeltoge i Maaltidet og fik Natteleje. I det daglige Samliv fandt den største Fortrolighed og Ligefremhed Sted, og endog Trællene synes her ikke i nogen væsentlig Grad at have staaet tilbage for Familiens fribaarne Medlemmer.

Fædrenemagten maa i de ældste Tider have været uindskrænket. Faderen havde Ret til at udsætte sit nyfødte Barn. Denne Ret blev heller ikke saa sjælden benyttet, men medførte ikke den Forestilling om Grusomhed, som den nu medfører, især da, som det synes, Udsættelsen som oftest skede saaledes at Barnet kunde blive fundet og opdraget af andre. Fædrenemagten medførte ogsaa Ret til at opfostre og antage i Søns Sted, hvem man vilde, og at æt-lede eller legitimere uegte Børn. Opfostringsvæsenet spillede overhoved en stor Rolle i Norden; den ene Ven viste den anden en Ære ved at opfostre hans Barn, og i Almindelighed betragtedes det som om den Opfostrende derved erklærede sig for ringere Mand end den anden. Baandet mellem Fosterfader og Fostersøn var i Regelen ligesaa sterkt, som mellem den virkelige Fader og Søn, ofte endog sterkere; Fostbrødre stode ligeledes i et fuldkommen Broderskabsforhold til hinanden, og dette Forhold kunde tvende Venner indgaa, om de end ej havde været opfostrede tilfælles. De tilsvore hinanden da Troskab med visse Højtideligheder, og kaldtes, foruden **Fostbrødre**, ogsaa **Edbrødre** eller svorne Brødre.

Ved **Arv** kan man oprindelig kun have tænkt paa Løsøret eller det rørlige Gods, der kunde skiftes mellem alle de Arveberettigede; Odelet var den hele Families Ejendom, og Familiens Medlemmer vare allerede fra Fødselen af Medejere deri. Repræsentationsretten som Familiens Hoved kunde naturligviis blot arves af een ad Gangen, og det laa derfor i Sagens Natur, at Odels-Arv og Løsøre-Arv forsaavidt maatte blive forskjellig. Arvens eller rettere Odelsbestyrelsens Tiltrædelse og den Afdødes Begravelse højtideligholdtes sædvanligviis ved et festligt Gilde (erfi), hvor den Afdødes Minde blev drukket og Løfter om Stordaad aflagte for den kommende Tid. Ved slig Lejlighed synes det ogsaa, som om enkelte Trælle bleve frigivne. Det tiltrædende Familiehoved opslog nu gjerne sin Bolig paa Hovedbolet, medens de øvrige Odelsbaarne deels opholdt sig hos ham, deels søgte at vinde sig Anseelse og selvstændig Ejendom ved at slutte sig til Kongers eller andre Drottners Følge; deels endelig ogsaa, hvor det kunde

lade sig gjøre, fik en Deling af Odelsgodset tilvejebragt, og derpaa tiltraadte hver sin Lod af dette.

Den stadige Syslen med Vaabenfærd, hvorved Agerbruget forsømtes i Forbindelse med Landets lidet opdyrkede og opryddede Tilstand, maatte hyppigt give Anledning til, at den dyrkede Jord ej forslog til at nære Beboerne, eller at der, med andre Ord, indtraadte en Overbefolkning. Ved slig Lejlighed var det da især, at Udvandringslysten indfandt sig, og at det ovenfor (S. 130) anførte Tilfælde indtraf, at enkelte Høvdinger droge ud med Skarer af Ynglinger til fremmede Lande. De frankisk-normanniske Skribenters Fortælling om at Ynglingerne endog formelig bleve udstødte eller nødsagede til at drage ud [1]), er vistnok grundet paa Sagn om ældgamle Vedtægter. Der antydes endog, at man i Tilfælde af Hungersnød dræbte dem, der ej vare istand til at ernære sig selv [2]); Udsættelsesretten stod maaskee og hermed i Forbindelse, og endelig tydes der, skjønt vistnok ikke i ret gamle Skrifter, hen paa en i de alleræld ste Tider herskende Skik, at gamle Folk, naar de følte Alderdomssvagheden tiltage, selv fremskyndte Døden ved at styrte sig ned af et højt Fjeld [3]). Disse Levninger fra en raa forhistorisk Tidsalder synes dog temmelig tidlig at være gangne af Brug, og kun dunkle Minder om dem at have levet hos Folket. Udvandringerne foregik i den historisk bekjendte Tidsalder efter frit Valg, og Familiens ældste Medlemmer nøde ligetil sin Død den kjærligste og ærbødigste Behandling.

10. Offentligt Liv. Folkeforsamlinger.

Der har ovenfor oftere været Anledning til at nævne vore Forfædres offentlige Forsamlinger eller **Thing**, hvor alle fælles Anliggender afgjordes, Retstrætter paadømtes og Love vedtoges. Allerede i Navnet skiller det virkelige „Thing" sig fra det blotte „Mot" eller „Møde", thi i Ordet „Thing" ligger Begrebet af at „thinge", d. e. forhandle og samtale, og det er dette, for alle germaniske Folk, som det synes, fælles Ord, der senere i Middelalderens Latin gjengaves ved „parliamentum" (af det franske parler, tale). Fra de ældste Tider af omtales Thing for mindre og større Kredse, nemlig Heredsthing, Fjerdingsthing, Fylkesthing og flere Fylkers Thing, alt eftersom de Gjenstande, der skulde forhandles, angik den mindre eller større Kreds. Disse Thing have vel i Regelen været afholdte til bestemte Tider, især de

[1]) Se ovenfor S. 130.

[2]) Olaf Tryggv. Saga Cap. 226. Jvf. Saxo, om Langobardernes Udvandring, S. 418.

[3]) Gautreks Saga, Cap. 1. Det samme, eller noget lignende, fortæller Pomponius Mela om Hyperboræerne.

større, hvilke ikke med Lethed i Hast kunde sammenkaldes, og som efter al Rimelighed for en stor Deel faldt sammen med de store Offerfester; mindre Thing kunde ifølge vor ældste Lovgivning ogsaa sammenkaldes paa enkelt Mands Opfordring [1]). Dette laa i vor Samfundsforfatnings Natur, da den var grundet paa frivillig Overeenskomst; ethvert Medlem maatte have lige stor Ret til at fordre sine Anliggender afgjorte saa snart som muligt. Den ældste Beskrivelse over et germanisk Thing finde vi atter hos Tacitus. „I mindre vigtige Sager", heder det, „raadslaa Drottnerne for sig selv; i vigtigere derimod Alle, dog saaledes, at ogsaa de Sager, hvis Afgjørelse tilkommer Folket, først behandles af Drottnerne. Naar der ikke tilfældigviis er indtruffet noget, som fordrer en øjeblikkelig Afgjørelse, komme de sammen paa bestemte Dage, enten ved Ny= eller Fuld=Maane, thi disse Tider ansees som de heldigste at udføre Forretninger paa. Deres ubundne Frihed medfører den Ulempe, at de ikke alle indfinde sig paa een Gang eller saaledes som de ere tilsagte, men baade to og tre Dage kunne gaa hen under de sig Forsamlendes Nølen. De sætte sig bevæbnede ned, alt eftersom Mængden finder for godt. Taushed paabydes af Presterne, som ved disse Lejligheder ogsaa have Ret til at anvende Tvangsmidler. Derpaa fremtræder enten en Konge, eller en Drotten, og man lytter til hans Ord, alt efter hans Højbyrdighed, Krigshæder eller Veltalenhed, mere som den, der har Anseelse til at raade, end som den, der har Magt til at befale. Finder hans Mening ikke Bifald, da forkaste de den ved Knurren; finder den Behag, da slaa de Spydene sammen; thi den hæderligste Maade at samtykke paa er ved Vaabentag. Paa Thinget kan man ogsaa fremføre Anklager og paastaa Dødsstraf anvendt. . . . Paa disse Thing vælges ogsaa Høvdinger (Herser, Hundredmænd), som skifte Ret i Hereder og Landsbyer. Enhver af dem har hundrede Følgesvende, valgte blandt Folket, hvilke baade ere hans Raadgivere og understøtte hans Anseelse. De forhandle ingen enten offentlig eller privat Sag uden at være bevæbnede" [2]). Tacitus skildrer her nærmest Thingordningen, saaledes som den paa hans Tid var beskaffen i Tydskland, hvor allerede Følge=Institutionen og med den Konge= og Drottne=Magten havde vundet et større Omraade; men Sammenkomsternes oprindelige, paa et fuldkomment Lighedsforhold grundede Charakteer skinner dog tydeligt nok gjennem hans Beskrivelse. Det er let at indsee, at den egentlige Præsident eller Foredragende i de ældste Tider maa have været Hersen eller Fylkeren; og den Prest, der paabød Taushed, eller, som vore Forfædre udtrykte sig, „krævede Lyd", var i Norge neppe nogen anden end Hersen eller Fylkeren selv. Med Thingets Aabning var

[1]) Ældre Gul. Lov, Cap. 131. „Nu skal enhver kunne sammenkalde Thing, der tykkes at behøve Thing".

[2]) Tacitus, Germ. Cap. 11, 12, 13.

ifølge vore egne Oldskrifter ogsaa en højtidelig Fredlysning forbunden, hvilken var saameget mere nødvendig, som man kom sammen bevæbnet. Brud paa Thingfreden ansaaes derfor som en stor Forbrydelse. Paa Thinget var der igjen en særegen fredhellig Plads for de egentlige Dommere, eller, som de idetmindste paa Hereds-Thingene fra de ældste Tider synes at have været kaldte, **Lagretten**. Deres Plads var indhegnet af Skranker eller **Vebaand** (ↄ: viede Baand), der som oftest kun var indrettede af simple Hasselstænger; og den som vovede at forgribe sig paa eller bryde gjennem disse Vebaand betragtedes som en Helligdomsskjender [1]), og blev fredløs. Lagretten udnævntes, som det synes, af Hersen; idetmindste har man Vidnesbyrd om, at de tre Tylfter Dommere ved de tre Fylkers Thing i Gula i Begyndelsen af det 10de Aarhundrede udnævntes af de fornemste Herser i Hørdaland, Sogn og Fjordefylke [2]). Kongens og Drottnernes Indflydelse ved Thinget var, som man lettelig vil see, aldeles afhængig af deres større eller mindre Magt og Indflydelse som Høvdinger for et større eller mindre Følge; retsligt begrundet i Samfunds-Institutionerne kunde den ikke være. At der ved Thingene i de ældste Tider ej vel kunde finde nogen Forhandlinger eller Debatter Sted paa den Maade, som de nu foregaa, laa i de simple Forhold; det Hele har vistnok indskrænket sig til et Forslag eller et kort Foredrag fra en eller anden Høvding, og en simpel Antagelse eller Forkastelse, enkelte Gange maaskee ledsaget af anbefalende eller misbilligende Ord. Bekræftelsen ved **Vaabentag** omtales ogsaa i vore gamle Love.

Sammenkaldelsen til Thing, som overhoved til alle almindelige Møder, skede fra de ældste Tider af, saaledes som den endnu skeer, ved Omsendelse af det saakaldte **Bud** (boð), der efter en vis bestemt Orden blev baaret fra Gaard til Gaard saaledes at enhver Bonde kun havde at sørge for at bringe det til sin Granne, der da paa samme Maade bragte det videre. Til sædvanlige Thing brugtes kun en almindelig Stok eller Stikke, hvoraf vort **Budstikke** (i Sverige Budkafle); til de overordentlige Thing, som sammenkaldtes i Anledning af et begaaet Drab, brugtes en Orv eller Piil (ör), hvorfor slige Thing kaldtes Orvarthing.

11. Krigsforfatning.

De enkelte Hereders Foreninger til Fylker vare ej alene Foreninger til fælles Retssikkerhed eller til Forsvar mod indre Fiender, men ogsaa Foreninger til Forsvar mod ydre Fiender. Man maa endog antage, at Fylkesforbundet som Krigsforbund er ældre end som Fredsforbund, ligesom den personlige Forening af de enkelte indvandrende Familier er ældre end den territoriale. Om de ældste Væbningsforhold handle vel ingen af vore

---

[1]) Vargr i véum, som det hed.

[2]) Egils Saga, Cap. 57.

Oldskrifter udtrykkeligt, men hvad der meldes om Krigsforfatningen i sildigere Tider, indeholder dog tilstrækkelige Vink til nogenledes at slutte, hvorledes Forholdet var i den allerældste Tid. Vi finde nemlig to Slags Krigere omtalte, de frie Bønder, der efter almindeligt Udbud samlede sig for at værne om Fædrelandet, og de kongelige eller fyrstelige Krigere, der, som vi ovenfor have seet, fulgte en bestemt Høvding og tjente paa hans Bekostning. Det sidste Slags Krigere maa vi ved den oprindelige Samfundsforfatning tænke os borte, og de havde i alle Fald intet med Herreds- eller Fylkes-Forbundet at bestille, ja kunde vel endog under visse Omstændigheder blive det farlige. Det oprindelige og naturlige Forhold var, at de frie Bønder ogsaa, naar Fylkets Sikkerhed truedes af udvortes Fiender, efter Udbud mødte frem for at udføre den dem efter Forbundets Natur og Hensigt paahvilende Værnepligt. Om en Konge eller Drotten ved slig Leilighed vilde møde frem med sit hele Følge af haandgangne Mænd, blev hans egen Sag; forpligtet dertil kunde han naturligviis ikke være. Ligesom Thingbud, saaledes kunde og Udbud til Landværn foranstaltes af enkelt Mand. Den, der først blev Fiendens Angreb var, opskar, som det heder, **Hærorv** (herör), det vil sige, han udsendte Krigs-Budstikken, der ogsaa havde Formen af en Piil, og hvor den kom, havde alle vaabenføre Mænd at møde frem bevæbnede [1]). Det kom da rimeligviis an paa Fiendens Styrke og den udbydendes eget Skjøn, hvor vidt Krigsbudstikken sendtes; hvor det kun var en liden Fiendehob, behøvede man heller ikke at udbyde Krigsmænd fra mange Gaarde. Det almindelige Krigsbud for det hele Fylke kunde sandsynligviis kun udgaa fra Fylkes-Styrreren, og det er dette hvortil i Tydskland det bekjendte saakaldte **Heerbann** (Hær-Opraab) aldeles svarer. Det indsees let, at et saadant Landværnssystem aldeles udelukkede Tanken om at foretage Erobringer, ja endog om at foretage Krigstog udenfor selve Fylket. Den Konge eller Høvding, der havde Lyst til at gjøre Erobringer, maatte holde sig til sit Følge og ved dettes Hjelp søge at tilfredsstille sin Ærgjerrighed; og paa denne Maade bleve ogsaa, som vi ovenfor have viist, de germaniske Erobringer udførte. Men om Fylkesstyrrerne i ældre Tider, ligesom Kongerne senere, vare berettigede til at udbyde et vist Antal vaabenføre Mænd fra enhver Familie, for med dem at foretage Tog udenfor Fylkets Grændser, (den saakaldte **Leding,** leiðangr) — er temmelig usikkert. Ledingen synes at være saa uadskillelig forbunden med Søforsvaret og den i det 10de Aarhundrede indførte Skibrede-Indretning, at der før den Tid, og medens Fylkerne endnu ikke havde sluttet sig nærmere sammen, — da følgelig Krig mellem Fylkerne indbyrdes snarere førtes til Lands end til Vands — ikke vel kan have været Tale om noget Opbud af dette Slags.

---

[1]) „Da skal fare baade Thegn og Træl", ældre Gul. L. Cap. 312.

Men hvad enten denne Ret i de ældste Tider tilkom Fylkesstyreren eller ej, saa ligger det dog endog i hans Titel som Fylkesstyrer, at han i Krigstid var den staaende Anfører for de af Fylket til fælles Forsvar udbudne Krigere, ligesom Hersen var Anfører for Heredets eller Hundredets Skare. Det ovenfor anførte Sted hos Beda, der beskriver Saxernes gamle Krigsforfatning, antyder vistnok ogsaa, hvorledes det gik til i Norge førend Kongemagten fik Overhaand over Herse- og Fylker-Magten. „Overanførselen", heder det, „overdroges i Krigstilfælde efter Lodkastning til en af Distrikts-Høvdingerne (satrapæ), men naar Krigen er til Ende, stilles alles Myndighed igjen paa lige Fod". Her sigtes vel nærmest til det Tilfælde, at flere Gauer eller Fylker (gentes) forenede sig til fælles Værn; men det samme maa ganske vist ogsaa have været Tilfældet i en mindre Maalestok, naar enkelte Hereder eller Hundreder, ikke et heelt Fylke, udrustede en Hær i Fællesskab. Nogen Ret til at føre Overbefalingen kunde Kongen eller Jarlen ikke have, førend den Tid var indtraadt, da Kongemagten havde faaet Overhaand, eller med andre Ord, da Folket ikke længer nøjedes med den rolige Besiddelse af sit egentlige Hjemland og indskrænkede sin Krigervirksomhed til at forsvare dette, men fik Lyst til at gjøre Erobringer og foretage Krigstog udenfor Fædrelandet.

12. Religionsforfatningen.

Denne krigerske Tilbøjelighed maatte nødvendigviis fremkaldes ved de Lærdomme, vore Forfædres Religion, saadan som den i Landet selv udviklede sig, indeholdt. Dog var Religionsforfatningen selv fra først af ingenlunde bygget paa et saadant Krigs-Grundlag. Fylkesforbindelsen var, som vi allerede lejlighedsviis have omtalt, ej alene et Forbund under fælles Lov og Rettergang og et Forbund til fælles Krigsforsvar, men ogsaa et Forbund til fælles Gudsdyrkelse. Ligesom hvert Hered havde sit eget Thing og sin egen Høvding i Fred og Krig, saaledes havde det og sit eget Tempel, hvorved den samme Høvding som **Gode** (Offerprest) forrettede Offringerne; og ligesom Herederne forenedes om et fælles Fylkesthing og fælles Overanfører, saaledes forenedes de ogsaa om et fælles Fylkestempel, ved hvilket Fylkesstyreren forrettede Offringerne. Udtrykkeligt siges vel ikke dette, men der henpeges i vore Oldskrifter ved mange Lejligheder derpaa, og Islands ældste Rets- og Religions-Administration, der ej kan andet end have været indrettet efter det norske Forbillede, kjendes endnu fuldstændigt og giver de nøjagtigste Oplysninger i denne Henseende.

I sit Skrift om de gamle Germaner omtaler Tacitus ved flere Lejligheder Presterne som meget formaaende, men fordetmeste som forskjellige

fra de egentlige Høvdinger. „Anførerne", siger han, „virke mere ved sit Exempel, end ved sin Myndighed; . . . . forøvrigt har Ingen Lov til at paabyde Dødsstraf, eller binde, eller endog at slaa, uden Presterne, da dette nemlig ikke skal ansees som en egentlig Straf, eller som om det skede efter Anførerens Befaling, men efter den Guds Bud, der staar de Kæmpende bi. — Naar man gaar til Frett [1]), da er det, hvis Sagen vedkommer det offentlige, Heredets Prest, men hvis den kun er privat, Familiefaderen, som optager de henkastede Stave og fortolker dem. . . . En Egenhed hos Folket er, ogsaa at hente Varsler og Spaadomme fra Heste. Paa offentlig Bekostning opfødes hvide Heste i de hellige Lunde; de spændes for den hellige Vogn, og ledsages af Presten, Kongen eller Fyrsten, der iagttage deres Vrinsken og Prusten; der er intet Slags Varsel, hvortil ej alene Folket, men ogsaa de Fornemmere og Kongerne selv, have mere Tillid. . . . Stilhed (ved Thingene) paabydes af Presterne, som da og have Myndighed til at anvende Tvangsmidler" [2]). Jo længere op i Tiden vi undersøge vore egne Oldsagn, desto færre Spor finde vi af denne Adskillelse mellem Preste- og Høvdinge-Magten. Høvdingerne forrettede selv Offringerne, adspurgte selv Guderne [3]), og udøvede selv den Myndighed, Tacitus tillægger Presterne. Denne Forening af den prestelige og civile Myndighed synes altsaa hos os at have været den oprindelige, ligesom den ogsaa visselig var den naturligste Tingenes Orden. Den har derfor vistnok ogsaa i sin Tid hersket hos Tydskerne, og naar man hos Tacitus finder en anden Indretning omtalt, see vi her uden al Tvivl allerede et nyt Beviis paa, at Kongemagten paa mange eller de fleste Steder i Tydskland allerede i hans Tid havde fortrængt den oprindelige Forbunds-Forfatning.

Uagtet det skulde synes simplest og naturligst, at Indbyggerne af hvert enkelt Hered i Fællesskab ejede og vedligeholdt det fælles Hereds-Tempel, og Herederne igjen tilsammen ejede og vedligeholdt det fælles Fylkes-Tempel, lader det dog til, at en saadan Indretning enten aldeles ikke, eller kun undtagelsesviis fandt Sted [4]). Det sædvanlige synes at have været, at Templet tilhørte den Gaard, paa hvis Grund det laa, og at Ejeren af denne Gaard tillige forestod Offringerne og vedligeholdt Templet, imod at de, der besøgte det, baade betalte en vis Afgift i Penge eller Penges Værd (Hov-

---

[1]) D. e. at udforske Gudernes Vilje ved etslags Lodkastning, udfritte Guderne.

[2]) Tac. Germ. Cap. 7, 10, 11.

[3]) F. Ex. Haakon Jarl, se Snorres Ol. Tr. Saga Cap. 28.

[4]) I Olaf d. Helliges Saga omtales, hvorledes de fornemste Bønder i et Fylke skifteviis forestode Offringerne ved Templet paa Mæren, som følgelig synes at have været hele Fylkets Ejendom; men det samme Tempel paa Mæren nævnes dog tidligere (se Landnaama IV. 6) næsten som om det tilhørte en enkelt Mand.

told), og ved Offerfesterne medbragte de nødvendige Drikkevarer og øvrige Fornødenheder ved Offringerne [1]. Med andre Ord, Gode=Værdigheden synes at have været arvelig i den Familie, hvis Odel Tempelgaarden selv var, og følgelig var tillige den med Gode=Værdigheden forbundne Herse=Værdighed arvelig. Dette ligger ligefrem i hine Tiders patriarchalske Forhold, under hvilke det bestaaende Forbund ikke var et Forbund af Individer, men et Forbund af Slægter. Slægterne fornyedes efterhaanden og maatte saaledes i politisk Henseende betragtes som uforgængelige; den Værdighed, der eengang var kommen i Slægtens Eje, kunde derfor heller ikke berøves den, men udgjorde en Deel af dens Odel, og bevaredes saa at sige fideikommissarisk, indtil den enten ved Salg eller paa andre Maader tilligemed Jorden kom ud af Ættens Besiddelse. Dette var Forholdet paa Island, hvor det synes fra først af at have været de formedelst Kongemagtens Overvægt udvandrende Nordmænds Hensigt at indrette sig saaledes, som det i Norge selv vilde have seet ud, hvis Kongemagten ingensinde havde været til, eller overhoved at gjenoplive den ældgamle nordisk=germaniske Forfatning.

Fylkestempel blev efter al Sandsynlighed det Heredstempel, der laa nærmest Fylkes=Thingstedet, eller maaskee ogsaa omvendt: den Herse, der forestod Fylkestemplet, var tillige Fylkesforstander og lod Fylkesthinget holde paa sin Odelsgaard. Undertiden forenedes ogsaa flere Fylker om et fælles Tempel, f. Ex. det foromtalte Mærens Tempel i Sparboen, hvor alle de saakaldte Indthrønder, eller Beboerne af Throndhjems fire indre Fylker, kom sammen. Og de øvrige, ovenfor omtalte Foreninger af flere Fylker have ligeledes rimeligviis haft hvert sit fælles Tempel i Nærheden af Thingstedet, hvor alle Fylkesforstanderne i Fællesskab eller skifteviis forrettede Offringerne, ligesom de i Forening udnævnte Rettens Bisiddere.

Det er forresten ikke usandsynligt, at en enkelt mægtig Høvding ved at opføre et prægtigt Tempel og holde store Offerfester har efterhaanden kunnet drage Magten til sig, og at Kongemagten ogsaa ad denne Vej maaskee allerlettest er kommen i Besiddelse af den arvelige Regjeringsmyndighed, saaledes at Kongen enten selv har oprettet et Tempel, eller ved Vaabenmagt

---

[1]) Se Eyrbyggjasaga, hvor der fortælles om Thorolf Mostrarskegg, der allerede paa Øen Moster i Norge havde ejet et anseet Tempel, og efter sin Flytning til Island opreiste et lignende Tempel der, hvis Gode han blev, og til hvilket et heelt Distrikt betalte Hovtold, ligesom der og paa Templets Grund holdtes Thingsted for Distriktet, over hvilket Thorolf og hans Æt saaledes udøvede baade den gejstlige og civile Jurisdiktion. Det er umuligt andet, end at Thorolf paa Island saavidt muligt har søgt at bibeholde de samme Indretninger, hvortil han i Norge var vant. Om Medbringelse af Fornødenheder ved Offringerne, især Øl, tales især i Haakon d. Godes Saga hos Snorre Cap. 1.

tilegnet sig et, der allerede var anseet og besøgt af eet eller flere Fylkers Indbyggere. Snorre fortæller om de ældste Uppsala-Drottner, endnu forend de antog Kongenavn, at de ejede og havde opført det berømte Uppsala-Tempel, til hvilket der over hele Sverige laa Jordegods, kaldet Uppsala-Aud, der betragtedes som deres Æts Odel, og hvilket endog længe efter Christendommens Indforelse laa som Krongods til den svenske Kongeæt. Her var aabenbart Magten benyttet til Erhvervelsen af Templet og Tempelgodset, og om denne Magt end ikke stedse medforte Overherredommet over de øvrige selvstændige Folklande, saa gav det dog Uppsaladrotten den overvejende Indflydelse [1]), medens han dog som Drotten, altsaa Følgehøvding, ej kan have været den oprindelige Hersker over Folklandet. I Sælund i Danmark var Magten øjensynligt knyttet til Besiddelsen af Helligdommen i Hleidr eller den saakaldte Hleidrarstol, det vil sige den arvelige Offerpresteværdighed; derfor kaldtes Hleidrekongerne ogsaa Stolkonger, og Udtrykket „ikke længer at beholde Hleidrarstolen" bruges eenstydigt med „at miste Rigt" [2]).

Kongemagtens Overhaand over eller Sammensmeltning med den arvelige Overpresteværdighed betegner overalt i den germaniske Verden, at det oprindeligere, fredelige Familieliv i Hjembygden afløstes ved det mere bevægede og glimrende Krigerliv. Men denne Forandring teede sig ikke i Norge og Tydskland paa samme Maade. I Norge kunde nemlig, som vi have seet, Kongemagten og Følge-Institutionen, saa længe de indskrænkede sin politiske Virksomhed inden Fylket og ej forsøgte nogen formelig Erobring af dette, ikke omstyrte den oprindelige Forbundsforfatning, men maatte udvikle sig ved Siden af denne; og de Skranker, den stillede mod Kongemagtens Udvidelse, maatte næsten udelukke enhver anden Udsigt for Kongen til at erhverve den egentlige Styrelse, end den, som frembød sig i Forbunds-Institutionen selv, nemlig ved at komme i Besiddelse af den arvelige Gode-Værdighed for det hele Fylke, hvilket igjen nærmest opnaaedes ved Erhvervelse af Templet, eller af det Odel, til hvilket Templet hørte. Dette behøvede ikke altid at skee ad Voldsomhedens Vej; det kunde skee ved Giftermaal, ved Kjøb eller Bytte, idet man tillige lagde den personlige Anseelse i Vægtskaalen. Anderledes forholdt det sig derimod, naar Kongen allerede troede sig saa mægtig, at han kunde sætte sig ud over de bestaaende Indretninger og med væbnet Magt tilrøve sig Regjeringen over

---

[1]) Snorre, Yngl S. Cap. 39, 40, omtaler, hvorledes Fyrsterne eller, som han kalder dem, Heredskongerne i Svithjod oprindelig havde været Uppsalakongerne underkastede, men siden vundet etslags Uafhængighed, der dog ikke afholdt dem fra at søge til Offringerne i Uppsala.

[2]) Se Grottesangen, Str. 19.

større Landsdele, eller optræde som Erobrer; der var Forbundsforfatningen omstyrtet, det hele Land blev den erobrende Konges Odel, og de deres verdslige Magt berøvede Herser eller Hereds-Goder kunde af denne blot beholde den gejstlige Deel tilbage; med andre Ord, her adskiltes Preste-Standen fra Høvdinge-Standen. Et saadant Forhold synes, ifølge Tacitus's Skildring, for en Deel allerede at være indtraadt i Tydskland paa hans Tid, forsaavidt vi finde Presterne omtalte som forskjellige fra Kongerne og Fyrsterne. Dog er det rigtignok at lægge Merke til, at vore ældre Sagn ej alene omtale enkelte Goder, men hele Gode-Kollegier ved de fornemste Templer. I Ynglinga-Saga fortæller Snorre, at der i Aasgaard, Gudernes Hjem, var et Tempel med 12 Offer-Goder eller Diar [1]). Denne Beretning angaar nu vistnok fabelagtige Gjenstande, men da det heder, at Odin siden kom til Svithjod og der opførte Sigtuna-Templet, hvor der offredes „efter Æsernes Sædvane" [2]), kan man ikke betvivle, at Sagnet har henført til Aasgaards Tempel, hvad der fandt Sted i Sigtuna's, og at dette virkelig havde et Kollegium af 12 Offergoder, enten foruden Kongen selv, eller med Kongen i Spidsen. Paa denne Maade kan man vistnok tænke sig, at der ogsaa, hvor den ældre germaniske Forbundsforfatning herskede, ved Siden af den egentlige Over-Gode, der tillige udøvede den verdslige Magt, fandtes Under-Goder, der kun havde med Offringerne at bestille, og som altsaa virkelig kunne siges at have dannet en egen Preste-Stand [3]). Ved Templet i Hleidr var der upaatvivleligt ogsaa flere Goder, om endog blot for at kunne udføre de uhyre Offringer, som der aarligt fandt Sted. Man tør saaledes ikke ubetinget af Tacitus's Ord slutte, at Prestestanden overalt i Tydskland var adskilt fra Herskerstanden. Det synes kun at have været Tilfældet hos de Folk, med hvilke han, eller Romerne, nærmest kom i Berørelse, nemlig de sydligere og vestligere Germaner. Om Saxerne vide vi gjennem Beda (se ovenf. S. 151), at Forbundsforfatningen endnu i en langt sildigere Tid hos dem var den herskende.

---

[1]) Yngl. Saga Cap. 2.

[2]) Yngl. Saga Cap. 5: „Odin tog sin Bopæl ved Mælaren paa det Sted, som nu kaldes Sigtuna; der opførte han et stort Tempel, hvor der offredes efter Æsernes Sædvane".

[3]) Der nævnes undertiden visse Bestillingsmænd, hvis Hverv upaatvivleligt synes at maatte gjøre dem til etslags Gejstlige, nemlig de saakaldte Þulir (Angels. þyle), der, som det lader, offentligt foredroge eller forefang Folket Gudelærens Myther. Dette kunde de neppe, uden at være i Besiddelse af en højere Religionskundskab end Menigmand, og neppe engang uden at være indviede i Religionens Mysterier.

13. Religionslærens Omrids.

Det er allerede ovenfor (S. 58, 59) nævnt, at vore Forfædres Religion i dens Hovedlærdomme og Hovedomrids var den samme, som den, hvortil den hele germaniske Folkestamme bekjendte sig. Dette erfares noksom ved Sammenligning mellem vore Forfædres gamle Mythesagn og dem, som ere opbevarede hos andre germaniske Folk. Dog kjende vi ikke Nordmændenes hedenske Religionslære i dens oprindelige Reenhed. Vi kjende den kun i den Form, den havde antaget i den sidste Tid forend den fortrængtes af Christendommen, og som frembyder ikke faa iøjnefaldende Beviser paa Udskejelser fra hvad der maa antages at have været det oprindelige og uforvanskede. Vi have imidlertid den Fordeel, at den i hiin Form ej alene har været brugt som Grundlag for hele den oldnorske Poesi, men at dens Sætninger og de vigtigste af de Kvad, gjennem hvilke disse opbevaredes, ere blevne omhyggeligt optegnede [1]), saa at vi derved sættes istand til at lære den fuldstændigt at kjende, og ved at underkaste den en kritisk Prøvelse og Sammenligning med de beslægtede Nationers religiøse Sagn, med nogenlunde Sikkerhed at udfinde, hvad der er det oprindelige, og hvad der maa ansees som en senere Tilsætning. Denne Fordeel savne alle de øvrige germaniske Folk, de Svenske og Danske ikke undtagne. Deres hedenske Religionssagn bleve ingensinde gjorte til Gjenstand for særskilt Optegnelse, og man kjender dem kun deels gjennem tilfældige Antydninger i historiske Skrifter, deels gjennem senere Tiders Folketro, forsaavidt de endnu havde holdt sig i denne. En omstændelig Meddelelse af vore Forfædres hedenske Religionslære i den os ved hine Optegnelser opbevarede Form vilde her være paa sit urette Sted, da den deels vilde lede til for stor Vidtløftighed, deels vilde komme til at foregribe, hvad der under den fremskridende Fortællings Løb under enhver Omstændighed maatte komme til at omhandles. Her er det kun af Vigtighed at angive de, saavidt det lader sig gjøre, fra alle Lokalfarver rensede Hovedomrids af Nordmændenes Religionslære, saadan som det maa antages at de have medbragt den fra deres Urhjem, eller med andre Ord, den germaniske Religionslære i dens oprindelige, for alle germaniske Stammer fælles Form. Thi den Form, under hvilken vi gjennem vore egne Oldskrifter lære hine Religionssagn at kjende, bærer saa fuldkommen det norske Nationalpræg, at Tanken ledes hen paa en gjennem Aarhundreder fortsat Paavirkning af den norske Fjeldnatur og den norske Folkecharakteer.

Den germaniske Religionslære var, som det synes, oprindelig mono-

[1]) Nemlig i begge Eddaer, den ældre, der indeholder de ældste mythiske Kvad, den yngre, eller Snorres Edda, der indeholder en prosaisk Fremstilling af Gudelæren.

theistisk, men udartede siden, som det oftere er gaaet, til at blive polytheistisk. Den rober saavel herved, som i andre Henseender sit Slægtskab med de øvrige indo-europæiske hedenske Religionssystemer, hvad der og er en rimelig Følge af at Folkene selv ere oprundne af een og samme fælles Rod. Især sporer man denne Lighed mellem vor ældre, og de ældste bekjendte indo-europæiske Folks, Indernes og Persernes, eller, som de tilsammen kaldes, Ariernes Religionslære. Striden mellem et godt og et ondt Princip, og Læren om Verdens og Gudernes egen Undergang og Gjenfødelse, der saa aabenbart tyder hen paa Anelsen om de samme Guders Underordnethed under eet øverste verdensstyrende Væsen, er fælles for dem begge, saavelsom den i Tidens Løb sig udviklende Betragtning af Verdenstyrerens forskjellige Virkemaader som udgaaende fra forskjellige Væsener, med andre Ord Polytheismens Udvikling i Monotheismens Sted.

De Guder, vore Forfædre saavelsom de øvrige Germaner dyrkede, efterat allerede de polytheistiske Ideer vare blevne de forherskende, kaldtes af dem, som bekjendt, **Æser** (æsir), i Enkelttal **Aas** (áss), hvilken Form kun er en Modifikation af det oprindelige ans, hvilket allerede Jornandes nævner som det Navn, hvormed Goterne betegnede deres hedenske Guder, og som vi gjenkjende baade hos Tydskerne og hos Angelsaxerne. Betydningen af dette Navn kjendes ikke med Sikkerhed; størst Rimelighed har det for sig at antage det beslægtet med ans, Oldnorsk áss, der betyder „en Bjelke", saaledes at man ved Navnet nærmest har tænkt paa Guderne som Verdens Støtter og Opretholdere [1]). Den øverste af Guderne fører hos Tydskere, Angelsaxer og Nordboer samme Navn, kun lempet efter de enkelte Sprogs særegne Regler, nemlig hos Højtydskerne **Wuotan**, hos Nedertydskerne og Angelsaxerne **Wodan, Woden,** hos vore Forfædre **Odin;** og der er heller ikke nogen Tvivl om at Goterne ligeledes havde deres **Vodans.** Efter hans Navn har man ogsaa kaldet den germaniske Gudsdyrkelse Wodans-Dyrkelsen. Men Wodan fremtræder endog i vore egne mythologiske Oldsagn under forskjellige Omgivelser. I de Sagn, der hidrøre fra Hedendommens senere Periode, og som ligge til Grund baade for vor ældre Skaldekunst og den yngre Eddas systematiske Fremstilling af Gudelæren, finde vi Odin omgiven af tolv Hovedguder; men hvor der handles om Verdens og Menneskernes Skabelse, og hvor man maa antage at Sagn fra en langt ældre Tid komme for Dagen, fremtræder Odin kun selv tredie, og hans tvende Ledsagere eller Med-Guder føre ikke engang altid samme Navn, men ere enten **Vilje** og **Vee,** eller **Høner** og **Lodur** [2]). Ved Edsaflæg-

[1]) Den gotiske Form er, som oven anført, ans, Fleertal anzeis, den højtydske ans, Fl. ensí; den saxiske ans, Fl. ense, den Angels. ós, Fl. ése.

[2]) Se Snorres Yngl. Saga, jvfr. Snorres Edda.

gelse paakaldtes kun trende Guder, (Frey, Njørd og den almægtige Aas) [1]; i det berømte Uppsala-Tempel, som den tydske Skribent Adam af Bremen beskriver, sad kun trende Billedstøtter (af Odin, Thor og Frey) [2], og i den os opbevarede Formular, ved hvilken de gamle Saxere paa Karl den Stores Tid nødsagedes til at afsværge Hedendommen, nævnes kun de tre, Wodan, Thunor (Thor) og Saxnôt, sandsynligviis den samme, som ellers kaldes Tiu eller Ziu, vore Forfædres Tyr [3]). Det synes altsaa virkelig som om man i den fjerneste germaniske Old kun har tænkt sig tre Hoved-guder, eller Hovedpersonifikationer af den guddommelige Virksomhed, ligesom Hinduerne havde deres Brama, Vischnu og Schiven; og som om de øvrige, i vore Oldsagn omtalte Guder, der tildeels ikke engang kjendtes blandt Syd-germanerne, oprindelig kun have været forskjellige Navne for hine Hovedguder eftersom de tænktes at fremtræde snart under en snart under en anden Skikkelse, alt efter deres forskjellige Virken. Hvad der bestyrker dette, er deels vore Oldsagns udtrykkelige Forsikkring, at flere af Guderne ere Odins Sønner, deels den merkelige, og for Norge særegne Lære, som vi allerede ovenfor (S. 57) have berørt, om **Vanernes** Optagelse i Gudernes Tal. Thi medens de nordiske Guders Samfund derved, som det heder, forøgedes med de tvende nye Guder, Njørd og Frey, af hvilke den sidste endog indtog en meget fremragende Stilling, ja tildeels endog kunde siges at træde i Odins Sted, og med Frey's Syster Freyja, der ligeledes optraadte som sideordnet eller næsten overordnet ved Siden af Odins Hustru Frigg, finder man ellers blandt Tydsker-ne Frauja, Fro eller Frea selv som den øverste Gud, og Freyja som den øver-ste Gudinde, identisk med Frigg, der igjen hos vore Forfædre synes at være en senere Udsondring af Odins egentlige eller oprindelige Hustru **Jørds** (d. e. Jordens) Personlighed. Kan det saaledes næsten ansees for vist, at der af Odins Personlighed i Tidens Løb har udviklet sig tvende, nemlig den egent-lige Odin og Frey, og af Jørds eller Nerthus's trende, den egentlige Jørd, Frigg og Freyja, og dertil endog det tvetydige Væsen Njørd, der halvt deeltager i Jørds, halvt i Frey's Personlighed: da opstaar visselig den stør-ste Sandsynlighed for, at ogsaa de øvrige, kun i vore Forfædres Oldsagn omtalte Guder ere blevne til i Folketroen paa samme Maade, og at de op-rindelige germaniske Guddomme eller Anser kun ere tre, af hvilke Wodan eller Odin var den fornemste, og derfor altid nævntes enten med sit egentlige

---

[1]) Landn. B. IV. 7.

[2]) Ad. Brem. IV. 26.

[3]) Grimms deutsche Mythologie P. 184.

Navn [1]), eller som „Herren" (Frauja, Frô, Frea, Frey), medens de to andre, som ham underordnede, fremtræde under forskjellige Navne.

Undersøge vi fremdeles, hvad der var det fælles, og altsaa det oprindelige, i den nordiske og tydske Gudelære, finde vi, at de foruden den fælles Erkjendelse af Dyrkelsen af trende Hovedguder ogsaa vare enige om at tænke sig de raa Naturkræfter repræsenterede ved de saakaldte **Jøtner** [2]), og disse Jøtner og Dverger som stedse pønsede paa Ondt mod Guder og Mennesker, altsaa som det onde Naturprincips Redskaber [2]). Fremdeles erfare vi af et gammelt christeligt Digt i det højtydske Sprog, at Tydskerne, ligesom vore Forfædre, tænkte sig en Ildverden (Muspell eller Muspilli) [3]), ved hvis Luer Jord og Himmel skulde blive ødelagte, efterat Guder og Jotner havde stridt den sidste Strid paa Liv og Død med hinanden, naar det af vore Forfædre saakaldte Ragna-Rokk (Gudernes Mørke) var indtraadt. Men da denne Muspell eller Ildverden ogsaa, som Lysets og Varmens Hjem, spiller en vigtig Rolle ved vore Forfædres Lære om Verdens Tilblivelse, og ikke engang kan undværes ved denne, er man berettiget til at slutte, at den samme kosmogoniske Lære idetmindste i Hovedsagen var fælles for alle germaniske Nationer, og at de os levnede oldnorske Sagn om Verdens Skabelse virkelig indeholde den egte gamle fællesgermaniske Lære. Vi slutte af den gotiske Benævnelse halja, den angelsaxiske helle, og det tydske „Hölle", om det christelige Helvede eller rettere Underverdenen, at Forestillingen om den hedenske Underverden og dens Beherskerinde **Hel** (egentlig halja) [4]), og følgelig om **Niflheim** eller Taagehjemmet, hvor denne Underverden tænktes at ligge, var fælles for alle germaniske Stammer. Men heraf følger igjen, at ogsaa Læren om **Loke**, Hels Fader, Anstifter af alt Ondt baade blandt Guder og Mennesker, det onde Princip, og alt hvad dermed staar i Forbindelse, ligeledes hører til den oprindelige og for hele den germaniske Verden fælles Deel af Gudelæren. Herhen maa man da ogsaa regne Læren om Livet i Valhall hos Odin, og om de faldne Heltes Ophold hos ham, for i sin Tid at staa ham bi mod Jotner-

[1]) Odins Navn (Vódans, Wuotan, Wóden, Óðinn) maa udledes af vaða, vort vade, oprindelig „trænge frem med Fart", hvoraf Ordet óðr, rasende; det er altsaa den ustandselige Kraft, som med dette Navn betegnes.

[2]) Den oldnorske Form er jötunn eller jatunn, vel ogsaa jötull, egentl. itunn, den angelsaxiske eoten, den tydske ezan, den gotiske maa have været itans. Navnet er aabenbar udledet af eta, gotisk itan, æde, fortære, og antyder de onde Væseners Graadighed.

[3]) Se det gammeltydske af Schmeller udgivne Digt, kaldet Muspilli; Nord. Tidskr. for Oldk. B. 3 S. 167.

[4]) Hel bruges baade om Stedet, og om Herskerinden. Det første kaldes ogsaa Niflhel ɔ: Taage-Helved.

nes Angreb. Og endelig erfarer man, at Læren om Nornerne, eller den ubetvingelige Skjebnes Gudinder, hørte hjemme ikke mindre hos Tydskerne, end hos vore Forfædre [1]).

Læren om Verdens Tilblivelse lyder i Korthed saaledes: Før alle Tings Begyndelse fandtes de tvende Verdener, **Muspell** i Syd, fuld af Lys og Luer, og **Niflheim** (Taagehjemmet, det taagede Frosthjem), med Brønden Hvergelmer. Mellem dem begge var det svælgende Dyb ginnunga-gap, i hvilket der fra Hvergelmer strømmede Edder-Aaer (elivágar), hvis Riim og Iis mødte Gnisterne fra Muspell. Heden af disse Gnister belivede Riimdraaberne, saa at Jøtnen **Ymer** fremstod. Ymer avlede siden af sig selv flere Jøtner, fra hvilke den hele Slægt af Jøtner stammede.

Tilligemed Ymer fremkom ogsaa Koen **Audhumbla**, hvis Melk nærede ham. Den slikkede de salte Iisklumper; derved fremkom **Bure**, hvis Søn **Bør** med en Jotunkvinde havde Sønnerne **Odin**, **Vilje** og **Vee**. Disse Børs Sønner dræbte Ymer, i hvis Blod alle Jøtnerne druknede paa een nær, som reddede sig, og fra hvilken de senere Jøtner stammede. Børs Sønner førte Ymers Krop ud i Ginnungagap og dannede deraf Jorden, Søen af hans Blod, Bjergene af hans Been, Himlen af hans Hjerneskal og Skyerne af hans Hjerne. Himlen prydedes med Gnister fra Muspell, og rundt om Jorden strømmede det store Verdenshav. Paa Jordens yderste Rand ved dette Hav maatte Jøtnerne tage Bolig hiinsides Bjergene, og til Værn mod dem, skabtes et Hegn eller en Borg om Jordens indre Deel, som derfor kaldtes **Midgaard**, medens Jøtnernes Hjem, **Jøtunheim**, ogsaa kaldtes **Utgaard**. Mellem Himlen og Jorden lagdes Broen **Bæv-Røst** (Regnbuen). Den sorte Jøtunkvinde **Nat** og hendes Søn, den lyse **Dag**, af Aase-Herkomst, satte Odin paa Himlen til at kjøre hver sin Deel af Døgnet over Jorden; ligeledes sattes de tvende Søskende **Sol** og **Maane** til at kjøre Solens og Maanens Vogn. **Dvergerne**, der ligesom Madker havde faaet Liv i Ymers Krop, fik sin Bolig anviist i Jorden og Stenene. Endelig frembragtes de første Mennesker. De trende Æser, **Odin**, **Høner** og **Lodur** eller, som det ogsaa heder, Odin, Vilje og Vee vandrede ved Søens Bred, og fandt her to Træer, af hvilke de skabte det ene til en Mand, **Ask**, det andet til en Kvinde, **Embla**; Odin gav dem Liv, Høner eller Vilje Forstand og Følelse, og Lodur eller Vee Blod og Farve; til Bolig anvistes dem Midgaard, og fra dem nedstammede den hele Menneskeslægt.

---

[1]) Thi saavel angelsaxiske som oldsaxiske Digte melde oftere om Wyrd eller Wurth, ɔ: Urd; Hovednornen; se Beowulfdigtet 1134, 4839; Heljand 146, 21, 163, 16. I engelske og skotske Folkesagn nævnes endnu „the Weird sisters“, Skjebnesystrene.

Vi erfare af denne Lære om Verdens og det Skabtes Tilblivelse, hvorledes Germanerne tænkte sig det egentlige materielle Liv udgaaet fra Kulden og Mørket, det højere og aandeligere fra Varmen og Lyset. Lysverdenens Ild formaar allerførst af Taagehjemmets stivnede Edder-Draaber kun at udlokke det onde, uformelige Væsen Ymer, og hans Amme, Koen Audhumbla; Ymer selv frembringer kun ligeartede, graadige Væsener, omgivne af Kulde og Forstenelse, hvorfor de kaldes „Jotner", „Riim-Thusser" og „Berg-Riser". I Koen, det nærende Væsen, er der en ædlere Natur; af hendes selvstændige Virksomhed udvikles et højere Liv, der gjennem flere Led endelig fremtræder som det raa Urstofs Overvinder, idet Børs Sønner dræbe Ymer. Børs Sønner, Odin, Vilje og Vee, ere Udtrykket af en guddommelig Treenighed. Odin er den belivende Aand, Vilje eller Høner den ordnende Vilje, og Vee eller Lodur den rensende Helligdom [1]). Skabelsen bestaar i en Ordning af Elementerne, i en Fremkaldelse af det organiske Liv, og i Forjagelse af Jøtnerne, de forstyrrende Magter, der ikke kunde tilintetgjøres, til de yderste Egne mod Havet, til Bjergene og de kolde Ørkener, medens Dvergerne, fremkomne som Madker i Ymers Krop eller Jordlegemet, blive bundne til dette, hvor de, lunefulde, snart venlige, snart fiendske mod Menneskene, frembringe og tilvirke de Metaller, der ligesaa ofte bringe Ulykke over Verden, som Lykke. Menneskets Skabning er den oldgermaniske Treenigheds Værk; den egentlige Aand og Livet faa Menneskene fra Odin, Verdensstyreren; Forstand og Virksomhedsdrift giver Vilje eller Høner; det varme Blod, Livsfriskheden og Sandseligheden giver Vee eller Lodur den hellige Ildkraft. Og Menneskerne ere fra nu af Æsernes Yndlinger og bo under deres ombyggelige Varetægt i den mod Jøtnernes Overfald hegnede Midgaard, ogsaa kaldet Mannheim.

I denne Lære opdager man umiskjendelige Spor af Germanernes, saaledes og af vore Forfædres, tidligste Ophold i østligere Egne. Midgaard eller Mannheim, omgiven af Bjergene, bagenfor disse Jotunheim, og bagenfor dette igjen Havet, minder om Volga-Egnene, hvor Ural-Fjeldene (hvis Navn selv betyder et Belte eller en Skranke) danner Grændsen mod Øst,

[1]) Om Oprindelsen til Odins Navn er forhen talt. Vili er ligefrem Vilje; Vé (egentlig Vighi), Indvieren. Hœnir, af at hœna, lokke, give Tegn, er et andet Udtryk for Viljes-Tilkjendegivelsen; og Lóðurr, d. e. Luen, (sml. m. det tydske „lodern") sigter til den luttrende og viende Ild. I Óðinn, eller rettere den ældre Form Vóðinn, Vili, Vé (gotisk, Vódans, Vilja, Veiha) seer man tydeligt Riimbogstaverne, der viser, at Navnene Vili og Vé af Digterne ere lempede efter Vodens Navn; de ere altsaa ikke at ansee for de egentlige Navne, hvilke vi derimod maa antages at besidde i Hœnir og Lóðurr. En tredie Benævnelse paa Aasa-Treenigheden var Hár (den Høje), Jafnhárr (den Jevnhøje) og Þriði (den Tredie).

og bagenfor hvilke Oceanet i en fjern Oldtid naaede lige ned til det kaspiske Hav, medens det paa samme Tid beskyllede de kolde Egne i Nord, hvor vore Forfædre endnu mange Aarhundreder senere tænkte sig det egentlige Jøtunheim, og hvor der maaskee, som Enkelte have antaget, var en Forbindelse mellem Nordiishavet og den finske Bugt [1]). Fra umindelige Tider har der i Ural-Fjeldene været Tilvirkning af Metaller; det antages endog sandsynligt, at det meste Guld, man i Nordeuropa fordum havde, er kommet derfra; hvor der endnu findes talrige Levninger af Tschudernes Bergværksdrift [2]): der var saaledes Anledning nok for de ældste Germaner til at lære Metallernes Tilvirkning at kjende, og sætte den i Forbindelse med Læren om Dvergerne, eller det indre materielle Liv i selve Jordlegemet. Det oprindelige Midgaards eller Mannheims, det vil sige Germanernes, Plads var altsaa de frugtbare Egne vestenfor Ural, omkring Volga; norden- og østenfor, nærmest Havet, var Jotunheim, med kolde Orkener og „Jernskove" [3]); derfor heder det i de gamle Eddasagn, at Æserne maatte fare øster eller nordefter for at komme til Jøtunheim og fælde Troldene [4]). Men naar disse, af lokale Forhold afhængige, Forestillinger skulde anvendes paa de fra hine tildeels meget forskjellige Forhold i de Lande, hvor Germanerne senere opsloge deres Bolig, da maatte mangt og meget faa en anden Farvning. Jøtnerne, Bjergenes og Orkenernes Beboere, kom nu i Norge og andre Bjergegne til at befolke ethvert Fjeld, uden Hensyn til om dette laa ved Havet eller ej; de traadte Landets Beboere saa at sige nærmere ind paa Livet, og bleve Bjergtrolde, hvis Krig nærmest rettedes mod Menneskene, medens Forestillingen om det egentlige Jøtunheim blev dunklere, og dette henførtes til de fabelagtige Egne ved det hvide Hav. At Forestillingen om de smaa kunstfærdige Dverge, som man tænkte sig saa mørke at de endog ligesaa ofte kaldtes **Svartalfer**, og deres Hjem **Svartalfeheim**, ogsaa for en Deel kan have været paavirket ved Mindet om de i Ural-Bergverkerne sysslende Tschuder, er i og for sig ikke usandsynligt. Vore Forfædres Kosmogoni indeholder altsaa umiskjendelige Reminiscenser fra de Omgivelser, under hvilke den først udviklede sig.

Verdensaltet og dets Opholdelse fremstilledes i vore Forfædres Gudelære under en skjøn og betydningsfuld Allegori, som det underfulde Asketræ

---

[1]) Se især Alex. Humboldt, „Central-Asien" S. 529.

[2]) De kaldes endnu af Russerne tschudskii kopi ɔ: tschudiske Skjerp; se Müller, der ugrische Volksstamm, I S. 173.

[3]) Se Völuspá Str. 32: austr sat hin aldna *í* járnviði, (øster sad den gamle Jotunmoder i Jernskoven.)

[4]) Skálda: Thor var faren i Østervegat dræbe Trold. Thor drager ligeledes øster for at besøge Utgaardsloke, se Sn. Edda, 45.

Ygg-Drasil, der, hævende sig fra trende Rodder, af hvilke den ene ligger i Niflheim over Bronden Hvergelmer, den anden i Jotunheim over den vise Mimers Brond, og den tredie i Himlen hos Aserne over den hellige Urdarbrond, omfatter hele Verden med sine Grene. Bestemte Tegn til at den samme allegoriske Fremstilling har været sædvanlig blandt Tydskerne, findes ikke, med mindre man som et saadant vilde ansee den bekjendte af Saxerne dyrkede Stotte **Irminsul** (Verdens-Stotten) [1]), en Fremstilling, der dog hverken i Hojhed eller Skjonhed kan maale sig med vore Forfædres, og som, naar Alt kommer til Alt, maaskee ikke engang er ganske national [2]). Paa den anden Side er Yggdrasils-Allegorien selv saa dyb og mystisk [3]), at man i alle Fald neppe kan antage den for at have udbredt sig blandt det hele Folk eller den store Hob, men at man snarere maa ansee den som et Mysterium, der kun var kjendt og forstaaet af Faa. Hentydninger dertil forekomme derfor ogsaa kun sjelden hos yngre Digtere, og Begrebet om den synes tildeels at have flydt sammen med Begrebet om Altstyreren selv (mjötuðr, hos Angelsaxerne meotod) [4]). Derimod have flere af de med Yggdrasils-Læren forbundne Myther været fatteligere og derfor faaet en storre Udbredelse. Den meest tiltalende af dem er Læren om den hellige **Urdarbrønd** under Askens Rod i Himlen. Ved denne, hed det, holdt Guderne sit Thing og Domsted, der vogtedes af de tre store **Norner**, Urd, Verdande og Skuld, Tidens og Skjebnens Gudinder, der opholdt Yggdrasil ved Brøndens hellige Vand, hvis Dom ikke engang Aserne kunde rokke, og som spandt Livets og Skjebnens Traade for ethvert Menneske, der fødtes paa Jorden [5]). Læren om Nornerne var, som det allerede ovenfor er

---

[1]) Universalis columna, quasi sustinens omnia; Ruodolf. Fuld. hos Pertz. II. 676.

[2]) Grimms Mythologi S. 757—759. Se herom nedenfor, 3die Afsnit, § 4.

[3]) Asken, heder det, har sine Rødder deels ved Hvergelmer, hvorfra, som det tidligere er sagt, Verdensstoffet allerførst vældede ud i Ginnungagapet, deels i Jøtunheim, Naturkræfternes Dyb, deels hos Aserne, Livsprincipets Hjem. I Træets Top sidder en Orn, den alvidende Aands Billede. I Hvergelmer ligger Slangen Nidhugger (Mørkehuggeren) og gnaver dets Rod; mellem Ornen og Slangen løber Ikornen Ratatask og sætter Splid; i dets Krone løbe fire Hjorte og gnave dets Grene. Alt Symboler, der fremstille Kampen mellem det aandelige og materielle Liv; Symboler, altfor vanskelige at opfatte, til at de skulde kunne forstaaes eller endog kjendes af den store Hob.

[4]) I de gamle Eddadigte bruges mjötuðr eller mjötviðr deels i Betydningen „Skaber", deels i Betydn. „Træ", „Sverd"; i Angels. og Olds. er mitod, metod stedse „Skaber, Altstyrer".

[5]) Nornernes Navn Urðr (Wyrd), beslægtet med vorðinn eller orðinn (vorden, skeet); verðandi (skeende, vordende), og skuld, af skulu (skulle), altsaa den skullende, tyde øjensynligt paa Fortid, Nutid og Fremtid.

vist, fælles for alle germaniske Folk, idetmindste i dens Hovedomrids [1]); men for alle germaniske Folk har vel ogsaa Forestillingen om Nornernes Oprindelse og Forhold til Aserne været dunkel. Thi hvis nogen Mythe skulde kunne minde om Uendeligheden og om Tidens Forhold til Evigheden, maatte det være denne. Derfor synes man og at have tænkt sig Nornerne som opfostrede blandt Jøtnerne, der, ældre end Aserne, ogsaa havde et dybere Indblik i Urnaturens Mysterier.

I Forbindelse med denne Mythe stod unegteligt Læren om Mimers Brønd, under den Rod af Ygg-Drasill, der spirede i Jotunheim. I denne var, heder det, Kundskab og Mandevid skjult, og Jøtnen Mimer er derfor selv fuld af Viisdom, fordi han drikker Brøndens Vand af Gjallarhornet; men Alfader fik ogsaa Tilladelse til at tage en Drik, imod at sætte sit Øje i Pant. Alfader selv maatte altsaa tye til Jøtnerne om Kundskab i Dybets Viisdom. I Mythen ligger ogsaa unegtelig en Hentydning til Solens, Himmel-Ojets, Forsvinden bag Horizonten om Natten; dog har den givet Anledning til den uskjønne Forestilling om Odins eller Alfaders menneskelige Form, nemlig at han skulde være eenøjet. Men under denne Form finder man ham stedse at fremtræde, hvor han i nordiske Sagn blander sig mellem Menneskerne.

Om Guderne selv er der allerede ovenfor talt. Vi have paaviist, at Germanerne i ældre Tider blot synes at have tænkt sig tre Hovedguder, og at de øvrige ere Emanationer af disses Væsen. Men hvilke Hovedguderne vare, bliver vanskeligt nok at sige, da ikke altid de samme Navne nævnes tilsammen. Det forekommer os, som om man maa skjelne mellem virkelig forskjelligt tænkte Personligheder, og blot forskjellige Sider hos eet og samme Væsen. Odin, Thor og Tyr ere saaledes virkelig tre forskjellige Guddomme, medens Odin, Vilje og Vee eller Odin, Høner og Lodur alene synes at være forskjellige Sider hos eet og samme Væsen. Men ogsaa de i sig selv forskjellige Guders Navne verle, som vi have seet. Saxerne nævnte Vodan, Thunor og Saxnot, i Uppsala nævnte man Odin, Thor og Frey; i den islandske Edsformular nævntes Frey og Njord og den almægtige Aas. Skulde man imidlertid slutte fra de med Guders Navne betegnede Ugedage, maatte man vistnok antage Odin, Thor og Tyr for den rette Trilogi, hvad der og i og for sig er det rimeligste, om end kun af den Grund, at Tyr ikke, som Frey og Njord, regnes blandt de saa-

---

[1]) Nemlig forsaavidt Wurth, Wyrd (Urðr) ogsaa nævnes i tydske og angelſ. Skrifter, se ovenf. S. 160. Navnet Norn synes at være en Sammendragning af Njörunn eller Njarunn, og dette synes igjen at være beslægtet med det angelſ. nearu, ɔ: trang, snever, og saaledes at betegne Skjebnens Uundgaaelighed.

kaldte Vaner, og heller ikke altid udgives for Odins Søn. Thor (egentlig Þonarr, angels. Þunor, Tydsk donar), var Tordenens Gud, og som saadan tillige Veirligets, Regnens, og Kornmodningens Herre [1]), Æsernes og Menneskernes Vogter mod Jotnerne. Tyr (Angels. Tiu, Tydsk Ziu), kaldes og blandt Højtydskerne **Er**, og maa ansees som den egentlige Krigsgud. Sandsynligviis var han endog i sin Tid anseet som den fornemste af alle Guder, eller som den eneste Gud, saalænge de polytheistiske Forestillinger endnu ikke havde fortrængt Monotheismen. Thi hans Navn bruges i Fleertal (tivar) ofte som Navnet paa Guderne i Almindelighed, og svarer ganske til det latinske Deus, det oldindiske djaus. Som Krigsgud synes han at have dannet en særegen Trilogi tilligemed Odin og den blinde **Hød** (egentlig **Hadu**), om hvilken vore Oldsagn vide lidet at fortælle, men hvis Begreb noksom betegnes af vort höð, den angels. heaðu, det tydske hadu, der, sat i Spidsen af Ord og Navne, altid betyder „Krig", „Strid" [2]).

Odins Hustru, Thors Moder, var Jörð, Jorden, ogsaa kaldet Fjörgyn og Hlódyn, Tacitus's eller rettere Goternes Nerthus, der siden i vor Gudelære er blevet en egen mandlig Guddom, ligesom Fjorgyn ligeledes optræder som et mandligt Væsen, der deels synes at falde sammen med Thor, deels nævnes som Fader til Frigg, Odins saakaldte anden Hustru [3]). Frigg er derimod selv, hvad vi allerede ovenfor (S. 57) have antydet, ingen anden end „Jord", og hendes Navn kun en egen Form for frú (eg. friggv) ɔ: Fruen, Herskerinden. Hun falder saaledes, hvad der og ovenfor er viist, ganske sammen med Freyja, der i vor ældre Gudelæres senere Form fremtræder som Kjærlighedsgudinden, og dog endnu i hvert Slag deler Valen (de faldne Krigere) med Odin. Om Njords, Frey's og Freyjas Optræden som særegne Guddomme, eller, hvad mythologiske Skrifter kalde Vanernes Optagelse i Gudernes Tal, er der allerede forhen talt, (S. 57) og vil der fremdeles nedenfor blive talt, hvor der handles om Frey og Ynglinge-Stammen i Norden [4]). Her udtale vi kun den Mening, at Frey, Njord og Freyja som særegne Guddomme ikke tilhøre enten vore Forfædres eller Tydskernes ældste Gudelære, men kun skylde den gotiske Cultus's Tillempning paa den nordiske deres Oprindelse.

---

[1]) Adam Brem. IV. 26: Thor præsidet in aere, qui tonitrus et fulmina, ventos imbresque, serena et fruges gubernat.

[2]) Se om Tyr, især Grimms deutsche Mythologi S. 175 fgg. Tyr eller Tius er ingen anden end den af Tacitus omtalte Tiusko eller Tivisko, fra hvilken Germanernes Slægter skulde nedstamme, og hvilken her aabenbart optræder som Germanerfolkets Ur-Gud.

[3]) Se herom Grimm: deutsche Mythol. S. 157, 235.

[4]) Se nedenfor, 3die Afsnit § 4.

Odins, Himmelgudens, Forbindelse med Jorden er en Mythe, der i og for sig maatte ligge den tidligste Naturopfatning temmelig nær, og som derfor ogsaa har sit Tilsvarende i Grækernes Lære om Uranos og Gæa. Ligesom Uranos og Gæa maatte vige for Zeus og Here, saaledes veg ogsaa Odin, i sin ældste Skikkelse som den germaniske Treenighed (Voden, Vilje, Vee, eller Voden, Høner, Lodur), for den senere Odin, Krigens øverste Gud og de øvrige Guders Herre, og Jord traadte i Baggrunden for Frigg og Freyja, begge forskjellige Personifikationer af det samme Begreb.

Med den Guddom, der efter de ældste Forestillinger styrede Havet og ledede dets Bevægelser til Menneskeslægtens Held, gik det omtrent paa samme Maade. Denne Guddom var den jomfruelige **Gefjon**, Angelsaxernes Geofon [1]), hvis Navn, beslægtet med gefa, at give, betegner Havet som Velstandens Kilde. Men i Tidens Løb traadte Gefjon som Havgudinde i Baggrunden, og hendes velgjørende Indflydelse paa Havet tillagdes Vaneguden Njord, medens man som den egentlige Herre over Havet betragtede Jøtnen **Oger** eller **Hleer**, Søn af Fornjot, der igjen neppe kan være nogen anden end Urjøtnen Ymer. Men i Oger havde man nærmest Havets frygtelige Magt og fordærvelige Virkninger for Øje. Hans Navn (af at œgja), betyder „den Skrækkelige", hans Hustru Rán, til hvem alle Druknede antoges at komme efter Døden, søgte ogsaa, sit Navn tro, at lokke dem i sit Dyb, og uagtet Oger vistnok holdt Venskab med Guderne, var dette Venskab dog, efter Oldkvadenes Fremstilling, tvunget og saaledes usikkert.

Ildens og Varmens velgjørende Kraft ledsedes ifølge den nordiske Treenighedslære af den øverste Guddom selv, hvad Navnene Vee og Lodur (se S. 161) noksom antyder. Men istedetfor Lodur, en Deel af Guddommens eget Væsen, traadte senere den ondskabsfulde **Loke** af Jotun-Æt, Gudernes og Menneskernes Frister og Fordærver, det onde Princip, der benyttede sig af Menneskernes Sandselighed og Lidenskabelighed til deres Hjertes og Aands Fordærvelse. Loke var, som Mythen lød, opfostret af

---

[1]) Geofon eller gifen bruges i Angelsaxisk saare ofte til at betegne Havet. I nordiske Sagn fremtræder Gefjon endnu kun en eneste Gang som Havets Herskerinde, nemlig hvor hun pløjer Sælund ud fra Svithjod, aabenbar en mystisk-allegorisk Fremstilling af en Oversvømmelse, hvorved Sjæland tænktes bortrevet fra Fastlandet. Mærkeligt nok, fremtræder Gefjon ogsaa sideordnet med Odin og Frigg, forsaavidt det heder, at hun kjendte alle Skjebner ligesaa godt som Odin selv (Ogisdr. Str. 21). Mærkeligt er det ogsaa, at ligesom vi finde en mandlig og en kvindelig Njørd (Nerþus) og en mandlig og en kvindelig Fjørgyn, saaledes finde vi og en mandlig og en kvindelig Gefjon, da Geofon, sax. Geben, er Hankjønsord. Freyjas Tilnavn Gefn synes at hentyde paa en Forening af Gefjon's og Frigg's Personlighed.

Odin selv, og levede blandt Aserne, men hans virkelige Personlighed fremtraadte saa at sige aabenlyst i Jotnernes Herre, den frygtelige **Utgaards-Loke**, der i vore Oldsagn fremtræder særskilt ved Siden af Aasa-Loke. At Loke, Fristeren og Ondskabens Befordrer, tænktes som Fader til Guders og Menneskers trende farligste Fiender, Ulven **Fenris**, der tilsidst endog skulde sluge Odin selv, Slangen **Jørmungand** eller **Midgards-Ormen**, der omgav den hele Jordskive, og tilsidst skulde fælde Thor, og **Hel**, Dødens og Underverdenens Herskerinde, var i sin Orden.

Det er ovenfor nævnt, hvorledes Mythen om Freyja som Kjærlighedens og Frugtbarhedens Gudinde har udviklet sig af den ældste Mythe om Jorden som Alfaders Hustru. Og dog kjendte vore Forfædre ved Siden af Freyja en Gudinde, hvis Navn og Personlighed noksom viser, at hun i de ældste Tider maa have været anseet som den egentlige Gudinde for Kjærlighed, egteskabelig Forbindelse og Frugtbarhed. Denne Gudinde er **Sif** (hvoraf endnu det tydske Sippe, Sippschaft), Thors Hustru, hvis Navn antyder Slægtskab og Familieforbindelse, og hvis dejlige Guldhaar øjensynligt betegner de modne, bølgende Agre [1]). Men ligesom Jord traadte i Baggrunden for Frigg, Gefjon for Njord og Oger, saaledes traadte Sif ogsaa i Baggrunden for Freyja, hvis saakaldte Broder, Frey, tillige ansaaes som Regnens, Solskinnets, Afgrødens og Fredens Gud. Med andre Ord, han traadte deels i Sifs, deels i Thors, deels endog i Odins eget Sted.

Som Alfader og den øverste Verdensstyrer maatte Odin oprindelig ogsaa være den højeste Dyds og Retfærdigheds Repræsentant. Og derfor fremtræder han i vor Gudelære som Fader til Uskyldens rene Gud, **Balder.** Skjønt udførlige Sagn om ham alene findes hos Nordboerne, er der dog tilstrækkelige Spor forhaanden af at han ogsaa var kjendt og dyrket af Tydskerne [2]). Som Retfærdighedens Gud nævne vore Sagn Balders Søn **Forsete**, og hans Navn gjenkjendes noksom i den af Friserne dyrkede Fosite, efter hvilken Øen Helgoland i Hedendommens Tid kaldtes Fositesland [3]). Det kunde saaledes synes, som om begge disse Guddomme lige fra Urtiden have været dyrkede af alle germaniske Stammer, og at følgelig deres Dyrkelse ogsaa var medbragt af vore Forfædre fra deres ældste Hjem. Imidlertid er det at mærke, at baade Balder, som Odins

---

[1]) Sif svarer til det gotiske sibja, Angels. sibb, Tydsk „Sippe", hvilke alle betegne „Svogerskab". Ved Sif maa man ogsaa tænke paa den vendiske Kjærlighedsgudinde Siva.

[2]) I Oldhøjtydsk forekommer Paltar som Mandsnavn; i Angels. bruges bealdor i Betydningen „Fyrste", „Herre".

[3]) Se Alcuins Beskrivelse af St. Wilibrords Liv i Alcuini opera III. p. 187.

og Friggs Søn, og Forsete, som Balders Søn, strengt taget kun ere Emanationer af Odins eget oprindelige Væsen; at Navnet „Balder" (oldn. balldr, angels. bealdor), brugt som Appellativ, baade i Oldnorsk og Angelsaxisk har Betydningen „Konge", „Herre", at „Forsete" ligeledes kun betyder „Forsidderen", et Navn, der nærmest maatte antages at passe paa den øverste Gud, og at det virkelig synes at have været brugt i denne Betydning blandt Helgelands Friser, der ikke vel kunne antages at have henvendt al deres Opmærksomhed paa en underordnet Guddom, uden at indrømme Gudernes Overhoved den fornemste Plads.

Om **Heimdall**, der i den yngre Edda kaldes „stor og hellig", og nævnes som Gudernes Vogter ved Bævrøst, vide de tydske Sagn intet at berette, ligesom han overhoved er en saare mystisk Figur i vor ældre Gudelære. Han nævnes deels som Odins Søn, deels som en selvstændig Personlighed, født af 9 Jøtunmøer. Han synes saaledes at have været en af de ældre, oprindelige Guddomme, men maaskee ogsaa just formedelst denne Ælde og Oprindelighed at være traadt tilbage i en mystisk Baggrund. Den prosaiske Indledning til „Rigsmaal" melder, at den Rig, der ved at vandre om blandt Folket grundede Samfundsklasserne, ikke var nogen anden end Heimdall selv, der vandrede om i menneskelig Skikkelse. Man skulde deraf formode, at han i en fjern Oldtid virkelig har været sat i Forbindelse med Samfunds-Udviklingen, og at han med sit skarpe Syn og sin fine Hørelse antoges at være den, der vaagede over Orden og Fred over den hele Jord. Derved bliver det ogsaa begribeligt, hvorledes Mythen om Ragnarøkkr just kunde lade ham ved Verdens Ende kæmpe med Fredsforstyrreren Loke, og blive dræbt med et Menneske-Hoved, Manddrabets og Voldsomhedens Symbol [1]). At Fredens og Ordenens Gud i den senere Krigstid ligesom traadte tilbage, ja endog ringeagtedes, er let at forstaa [2]). **Brage**, Skaldekunstens Gud, omtales ogsaa som saadan kun i vore ældre Skrifter, men Angelsaxernes Ord bregu om en Fyrste eller Hærstyrer, og bróga eller herebróga om den paniske Skræk, der i Kampen saa ofte betager en af de stridende Hære, viser noksom, ej alene at de have kjendt denne Guddom, men ogsaa, at man ved den Skaldekunst, han repræsenterede, idetmindste i Førstningen ikke saameget tænkte paa den dermed forbundne Nydelse, som paa den Indflydelse, den kunde udøve i Krig, enten ved at opflamme Stridsmændenes Mod, eller ved Besværgelseskvad, der paa en magisk Maade skaffede Seiren [3]).

1) See Skálda Cap. 8.

2) I „Søgubrot" heder det, at Heimdall var den dummeste blandt Aserne. (Se Søgubrot i Fornaldar Sögur Norðrl. I. S. 373).

3) Mærkeligt nok er det, at Brage, Frembringeren af bróga (panisk Skræk) omtales som om han stod i nærmere Forbindelse med Ogir (Skrækindjageren), og at Ordet Ogishjalmr netop bruges om en Hjelm, der ved Trylleri eller overnaturlige Midler er sat istand til at kunne indjage Fienden Skræk.

Brage siges at være Odins Søn; man fristes let til at antage, at ogsaa han oprindelig kun betegner en særegen Yttring af Odins Væsen, og at den „sidskeggede Brage" saaledes oprindelig kun har været Odin (der og kaldes Siðskeggr) selv, under en egen Skikkelse og i en særegen Virksomhed.

Endnu en særegen Personifikation af Odin eller maaskee ogsaa af Thor er i vor ældre Gudelære, saadan som vi kjende den, Vinterens, egentlig Jagtens og Skiløbningens Gud, **Ull**, der tillige, som det hed, paakaldes for Held i Tvekamp. Den yngre Edda kalder ham Thors og Sifs Stifsøn, uden dog at angive, hvo hans Fader var. Men Ordet ullr bruges af de gamle Digtere ligesom baldr til at betegne en Herre i Almindelighed, og det tilsvarende gotiske Ord vulþus, Angelsaxisk wuldor, betyder Glands, Herlighed. Et saadant Navn synes snarere at maatte være et Tilnavn for den øverste Gud, end at kunne betegne nogen særegen Personlighed, og man skulde derfor vistnok ogsaa her antage, at det er Odin, hvilken vore Forfædre under dette Navn have paakaldet i deres vinterlige Bedrift [1]).

Dunkle og uforklarlige ere Sagnene om den sterke og tause **Vidar**, Odins Søn og Hevner, og **Vale**, Balders Hevner, ligeledes Odins Søn, hvilke begge skulle overleve Ragnarokkr og samles med Balder og Hød paa de gamle Idavolde. Ogsaa disse Sagn maae regnes blandt den gamle Aasa-Læres Mysterier; i alle Fald ere de os levnede Oplysninger heel ufuldstændige. I tydske Skrifter findes ingen Antydninger til dem; at idetmindste enkelte af dem ej var ukjendte for de Danske, vise noksom den danske Historieskriver Saxo's Optegnelser [2]).

Sammenligner man de Myther, vi have betegnet som de ældste, med dem, vi have antaget for yngre, vil man finde, at hine fornemmelig dreje sig om den foromtalte germaniske Tre-Enighed, eller idetmindste om trende Hoved-Guder, medens de senere forudsætte et Antal af tolv [3]). Dette Tolvtal gaar gjennem de fleste af vore Forfædres Institutioner, ligesom det tildeels ligger til Grund for deres ældste Talsystem. Det synes derfor ikke saa umuligt, at de efterhaanden have søgt at anvende dette Tolvtal ogsaa paa Æsernes oprindelige Trehed, ved at lade eet og samme Væsen optræde under forskjellige Skikkelser og som forskjellige Personligheder. Dette bestyrkes af den Omstændighed, at vore Forfædre selv, uagtet de stedse angav Æsernes Antal at være tolv, dog ikke ret vare paa det rene med, hvilke disse tolv Æser vare [4]): et tydeligt Vidnesbyrd om, at man paa Forhaand har

[1]) At idetmindste Ullin er et af Odins Navn, kan neppe betvivles. Og Saxo lader endog (3die B. S. 130) en vis Ollerus udgive sig for Odin.

[2]) Fornemmelig om Vale, Odins og Rinds Søn. Saxo (3ie B. S. 126 fgg.) veed her mere at fortælle end Edda.

[3]) Fornemmelig det ovenfor omtalte Sted i Snorres Ynglingesaga, Cap. 2., og Sn. Edda, S. 13.

[4]) Se herom især Petersens Nordisk Mythologi, S. 114.

bestemt Tolvtallet uden at dette fra først af hørte hjemme i Gudelæren. Man faar ogsaa en Anelse om, deels, at den ældste Gudelære ej alene i og for sig tænkte sig Guddommen som en Trehed, men ogsaa for hver enkelt af Guddommens Virksomheder yndede Trilogier; deels, at den, med Undtagelse af Sif, Frugtbarhedens og Slægtskabets Gudinde, ikke ligefrem opstillede kvindelige Guddomme, men lod hver enkelt Guddom optræde under en dobbelt Skikkelse, en mandlig og en kvindelig. Foruden Treheden Voden, Vilje, Vee, eller Odin, Høner, Lodur, har man saaledes for den krigerske Virksomhed Odin, Tyr og Hod; for den Uskyld og Retfærd befordrende: Odin, Balder, Forsete; for den ordnende og Elementerne tæmmende maaskee: Odin, Heimdall, Vidar; medens igjen Thor tilligemed den mystiske, halv mandlige og halv kvindlige, Fjorgyn [1]) og den ligeledes halv mandlige, halv kvindelige Jord, Nerthus eller Njord danner en Trilogi for sig selv; hvorhos foruden Fjorgyn og Jord ogsaa Gefjon eller Geofon, Havets Guddom, optræder som mandlig og kvindelig paa een Gang. Man kjender i det Hele taget for lidet til vore Forfædres Gudelære i dens ældste Skikkelse til at kunne komme fuldstændigt paa det Rene med disse Undersøgelser om Forholdet mellem de ældre og yngre Myther; men hvad vi kjende, er dog allerede tilstrækkeligt til at bestyrke den her fremsatte Anskuelse.

Gjennem vore Forfædres hele Gudelære gaar Grundtanken om den evige Strid mellem det materielle, sandselige Liv med det aandige, over al Sandselighed ophøjede; fra hiint har alt det Onde, fra dette alt det Gode sin Oprindelse; hiint repræsenteres ved Jotnerne og Dvergerne, dette ved Æserne. Derfor er Kampen evig mellem Æser og Jotner, og disse ere ej alene svorne Fjender af Æserne selv, men ogsaa af deres Skabninger, Menneskerne. Derfor fejder Thor til Æsers og Menneskers Frelse stedse mod Jotner og Trolde, og disse pønse stedse paa, hvorledes de med forenede Kræfter kunne vinde Overhaand. De anvende al den List, de kunne ophitte. Det lykkes dem — saa fortæller Voluspaa — ved deres Kvinder endog at forføre enkelte af Æserne selv, og at bringe Fordærvelsens Spire ind i Aasgaard [2]). Deres egen Ætling, den forføriske Loke, optages i Æsernes Tal, bringer disse i mangen Nød og Fare, og volder omsider den herlige Balders Død, medens han og frembringer de truende Uhyrer Fenris-Ulven, Jørmungand og Hel. Guderne maae være betænkte paa at kunne møde

---

[1]) Det er allerede omtalt, at Frigg siges at være Datter af Fjørgyn, medens Thor, der dog ellers angives som Søn af Odin og Jørd, baade i Voluspaa (55) og i Harbardsljod (56) kaldes Fjørgyns Søn. Men til „Fjørgyn" svarer fuldkommen det litauiske Perkunus, eller det slaviske Perun, Navnet paa en Guddom, der aldeles svarede til Thor, som Tordenens og Ildens Gud. Ordet „fjörgyn", synes ellers at have betydet et Bjerg, gotisk fairguni.

[2]) Voluspaa, Str. 8.

den truende Fare; derfor maa Odin i sin Hal, **Valhallen,** samle alle de faldne Helte og daglig lade dem øve sig i Vaaben, for at de, naar det gjelder, kunne staa ham og Æserne bi i den sidste Kamp [1]). Og derfor maa han endog stundom nedlade sig til, ved List og Kneb at lokke anseede Helte til sig, med andre Ord, at volde deres Død, og i det Hele taget at befordre Ufred og Kamp [2]). Paa den Maade optræder Odin i de fleste af vore mythologiske Sagn. Alle vaabenbidte Mænd, heder det, tilegnede han sig; de skulde gjeste ham i Valhall, og som **Einherjer** dagligt øve sig i Strid; de skulde allerede paa Valpladsen udkaares, og i Valhall opvartes af Odins tjenende Møer, **Valkyrjerne.** Alt gaar saaledes her ud paa Kamp og Strid. Men gjennem denne Krigstummel skimtes dog endnu Glimt af en ældre og renere Lære, hvor Krigersind og Dødsforagt ej var den eneste Dyd. Thi trods hin Lære om Vaabendød som Betingelsen for Adgang til Odin finder man dog flere Exempler paa, at udmærkede Mænd, der døde Straadød, ogsaa troedes at komme til Odin, ligesom man heller ikke behøver bedre Vidnesbyrd, end at Straadød overhovedet slet ikke ansaaes uhæderlig. I et gammelt Digt [3]) heder det, at alle Jarler (ↄ: Jarler i den ældste Forstand, Mænd af den fornemste Samfundsklasse), skulde komme til Odin, Trællene derimod til Thor. Dette viser, at man som Odins Gjester og Einherjer egentlig kun har tænkt sig anseede, fortjente Mænd, Mænd af den fornemste eller Krigernes Klasse; dog ikke fordi det just var Krigere, eller fordi man i det blotte Krigshaandværk søgte deres Adkomst til at gjeste Valhall; men fordi Krigshaandværket kun udøvedes af dem, der ifølge Byrd og Stilling hørte til det egentlige Aristokrati [4]).

Men efterhaanden, som de ældre Samfundsforhold forandredes, synes ogsaa den fredeligere Opfatning af Religionslærdommene at have veget Pladsen for en mere krigersk, ved hvilken Odinslæren blev en sand Krigsreligion, og Krigerfærd ej alene dannede en tilladt og kjærkommen Syssel, men ligefrem en Pligt. Det bliver her endog vanskeligt at kunne sige hvad der var Aarsag og hvad der var Virkning; om Erobringstogene og Krigsfærderne

---

1) „Det er uvist at vide", hvorledes det kan gaa, siger Odin i Eriksmaal; „den graa Ulv stirrer mod Gudernes Samfund".

2) Vøluspaa, Str. 28. Mange Exempler findes desuden i de ældre Heltesagn der nedenfor meddeles, om Odins listige Krigsanstiftelser.

3) Harbardsljod, Str. 21.

4) Naar der paa hiint Sted i Harbardsljod kun tales om Jarler og Trælle, er det fordi der ved Siden af Odin kun er Tale om Thor, hvilken Harbard søger at drille. Rimeligviis tænke man sig ogsaa et eget Bestemmelsessted for Karlerne; men til at omtale det var der i hiint Kvad ej Anledning. At man i hine „Jarler" kun maa see en Samfundsklasse, ej de senere Tiders Jarler, er indlysende.

bleve hyppigere, fordi Religionen blev mere krigersk, eller om den krigerske Religion drev større Skarer i Krigen, og gjorde Krigstogene hyppigere. Begge Dele, Krigeraanden og den krigerske Religionslære, udviklede sig vel samtidigt, og under gjensidig Vexelvirkning. I sin vildeste Skikkelse viste den raae Krigslyst sig under den saakaldte Berserksgang. „Odins Mænd", fortæller Snorre, „gik i Striden brynjeløse, galne som Hunde eller Ulve, bed i sine Skjolde, og var sterke som Bjørne eller Tyre; de slog ned for Fode, og hverken Ild eller Jærn bed paa dem; det kaldes Berserksgang". Denne Berserksgang gjenkjender man fuldkommen i hvad der fortælles om Erulerne, just hine, Odin nærmest tilhorende, Jarler, at de kjæmpede nøgne (det vil vel sige uden Brynje og Skjold [1]), og at Langobarderne i Spidsen for sin Hær stillede Krigere, der kunde drikke Menneskeblod og indjage deres Fjender en panisk Skræk [2]). Og det er denne vilde Krigsaand, der omsider naaede sin Højde i Vikingelivet, for da, efterat have vakt kjendelig Lede og Overmættelse, desto snarere og lettere at vige Pladsen for Christendommen.

Aasareligionens Lære om Ragnarøkkr eller Verdens og Gudernes Undergang vidner aabenbart om oprindelige monotheistiske Anskuelser, men den synes aldrig at have grebet virksomt ind i Folkelivet. Jøterne og Dvergerne, eller de onde Kræfter i Naturen, skulde endelig, hed det, vinde Overhaand over Guder og Mennesker; Solen og Maanen skulde sluges af de Jøtun-Ulve, der forfolge dem, Stjernerne forsvinde af Himlen, Jotnerne storme frem i Kamp mod Aeserne; Fenrisulven sluger Odin, Midgards-Ormen og Thor, Heimdall og Loke dræbe hinanden indbyrdes; Vidar hevner vel Odin ved at sønderslide Ulven, men imidlertid ere Muspells straalende Sønner med Surt i Spidsen komne frem, og Surt slynger Ild over hele Jorden og brænder den. Dog, heder det, skal en ny Jord fremstaa, hvor Aeserne Vidar og Vale, Balder og Hød, og Thors Sønner, skulle bygge paa Idavoldene, hvor Aasgaard før stod; en ny Menneskeslægt nedstammer fra et Par, der har undgaaet Surtsbranden; men de, som tidligere ere døde, samles paa forskjellige Steder, de gode i Himlen, i Salene Gimle, Brimer og Sindre, de onde paa de frygtelige Naastrande ved Edderbrønden Hvergelmer. Men „den Mægtige, som raader for Alt [3])", kommer ovenfra og ordner Verdens Anliggender.

Der er i denne Lære saare meget mørkt, og mange Mysterier, hvortil vi ej længer have Nøglen, ere upaatvivlelig indflettede i den. Aeserne, endog Odin selv, træde her tilbage for „den Mægtige, som raader for Alt"; de vise sig forgængelige, ligesom Menneskerne, og ikke de selv, men en yngre Generation af dem, fremstaa i den nye Verden. Saaledes synes man neppe

[1]) Prokop. Pers. Krig II. c. 25; Paul. Diac. I., 20.

[2]) Paul. Diac. I. 11. Disse Kriger kaldtes Cynocephali eller Hundehovdede; man maa tænke paa vore Ulfhedner i Vargstakke.

[3]) Vølufpaa, Str. 63. Hyndluljod, Str. 41.

at kunne have betragtet dem, da Religionen endnu var simplere og nærmere Monotheismen, da Odin endnu i Virkeligheden var „Alfader", og de mange enkelte Personligheder ikke havde udviklet sig af hans i alle Retninger virkende Grundkraft. Ved at splitte Guddommen i saa mange Individualiteter havde man efterhaanden gjort den menneskelig og forgængelig; dette følte man, og saaledes maatte Æserne nødvendigviis forgaa ved Ragnarøkkr og den luttrende Surts-Brand. Den eneraadende Alfader maatte derimod selv raade for Verden og dens Skjebne; han var saavel Muspells, som de øvrige Verdeners Herre; han maatte staa udenfor Ødelæggelsen, ikke selv gaa til Grunde i den; han maatte paa eengang baade være Odin, Surt, og „den Mægtige som raader for Alt" [1]). Eftersom Guderne eller Æserne blev flere, sank de ogsaa i Værdighed, og deres Virksomhed blev mere materiel [2]). Guderne selv bleve fornemmelig Krigsguder; den milde Freds- og Uskylds-Gud Balder tænktes død og begraven; Vaabenfærd blev den fornemste Dyd, og Vaabendød den bedste Adgang til Odins Haller. Men hvorledes Levningerne af den oprindelige, renere Lære ved Siden heraf og tildeels i Modsætning dertil, holdt sig i Folketroen, derom vidne, saavel

---

[1]) Man behøver neppe bedre Beviis for, at vore Forfædre, trods Læren om Æsernes og Odins egen Undergang, dog oprindelig tænkte sig Alfader eller Odin som den, der raadede over det hele Universum, og var ophøjet over Jordens Omvexlinger — følgelig var baade Muspells og Jordens Herre, baade Surt og Odin, — end den yngre Eddas egne Udsagn i Cap. 3, „at Alfader er fornemst og ældst af alle Guder, at han lever evindelig, styrer det Hele, raader for Smaat og Stort, skabte Himmel, Jord, Luft og Mennesket, og gav Mennesket dets udødelige Sjel; at alle Mennesker, der have levet retteligt, skulle være hos ham i Gimle eller Vingolf, men alle onde Mænd fare til Hel og derfra til Niflhel nede i den 9de Verden". Her opregnes desuden tolv af hans Navne: de samme, der forekomme blandt Odins Tilnavn i Grimnismaal Str. 46—50. Her er ej Tale om Vaabendød; her skal Alfader eller Odin selv opholde sig i Gimle, den herlige Bolig, som vedvarer efter Ragnarøkkr, og om hvilken det efter et af de ældste Haandskrifter af Edda (det uppsalske) heder (c. 52) „bedst er det at være i Gimle med Surt". Her falde saaledes aabenbart Odin, Alfader og Surt sammen, saavelsom Gimle og Aasgaard, af hvilken Vingolf var en Deel (c. 14); ligesom ogsaa Niflhel i den 9de Verden, ved Hvergelmer, øjensynligt er betragtet som eenstydigt med Naastrandene. Det er allerede ovenfor (S. 19) viist, hvorledes Tacitus lader de gamle Tydskere opstille Tuisko eller Tivisk (d. e. Tius, Tyr), som den Gud, fra hvilken de udledede deres Herkomst. Man skulde heraf formode, at dette gamle Sagn endnu betegnede Tyr som den øverste eller eneste Gud, at Odin eller Alfader selv fortrinsviis kaldtes Tyr eller Tius, d. e. Guden, ligesom vore Forfædre kaldte alle Guderne tilsammen tivar. Men isaafald bliver den i Vøluspaa Str. 58 forekommende Benævnelse Fimbultyr (ↄ: Ur-Herren eller den evige Herre), om hvis gamle Runer (Mysterier) de yngre Æser skulde samtale, saare mærkelig; thi den passer just paa den ældste, eneraadende Guddom.

[2]) Det er derfor let at begribe, hvorfor Jornandes oversætter det gotiske anzeis ved semidei d. e. Halvguder.

de tidligere anførte Undtagelser fra Læren om de Sotdødes Udelukkelse fra Valhall, som især Ragnarøkkrsmythen selv og den dermed forbundne Lære om Dydens Belønning og Lastens Straf [1]). Medens den raaere Krigsnatur vistnok i Læren om Valhall og Niflheim, som den sædvanligt foredroges, alene kunde see en Spore til fortsat Krigerfærd og vild Dødsforagt, var det dog fremdeles muligt for det dybere Gemyt at tænke sig virkelig Dyd ogsaa udenfor Krigerlivet, som aabnende Adgang til Alfaders Sal, og Lasten i og for sig selv som dragende Sjælen ned til Hvergelmers Afgrunde. Den raae Kriger tænkte neppe videre end til Valhall og Niflheim; ham stod Ragnarøkkrslæren neppe klar for Tanken; men for det tænksommere og fredeligere Sind maatte Gimle og Naastrand være Hovedsagen. Men uagtet man saaledes vistnok ikke kan sige, at Aasa-Religionen i og for sig gjorde Krigerfærd til den fornemste og saagodtsom eneste Dyd, maa man paa den anden Side erkjende, at den lettelig af de almindeligere Gemytter kunde opfattes saaledes, og derfor virkelig ogsaa i Tidens Løb opfattedes paa denne Maade, uden at det endog med Bestemthed kan siges, om den meest paavirkedes af Tidsaanden, eller selv paavirkede denne.

Ved Siden af Æserne og Jøtnerne troede vore Forfædre, ligesom alle øvrige Germaner, paa **Alfer**, ringere guddommelige eller overnaturlige Væsener, beboende Luftstroget nærmest Jorden og Jordens Indre, og paa en virksom Maade gribende ind i Menneskernes Anliggender. I den yngre Edda gjøres der vistnok Forskjel paa **Lysalfer** og **Mørkalfer** eller **Svartalfer**, hvilke sidste (se ovf. S. 162) synes at have været antagne for de samme som Dvergerne; men denne Forskjel lader ej til at have været levende i Folketroen, der i alle germaniske Lande har vedligeholdt sig ligetil vore Dage. Alferne, eller som de i Sverige og Danmark kaldes, Elvefolket eller Ellefolket, i Tydskland Elfen, betragtes som underjordiske Beboere af Høje, ligesom Jøtnerne af Bjerge, Dvergerne af Stene, og de høre derfor ganske bestemt til den samme Klasse af Guddomme, som Jotner og Dverger, Naturguddomme, hvilke Folketroen antog for Landets oprindelige Besiddere [2]). Deres Virksomhed maatte saaledes i Almindelighed ansees som Menneskeheden fjendsk og farlig; og som saadan betragtes endnu den Dag idag Alfernes Virksomhed i det Hele taget; i alle Fald forestiller man sig dem, om de end som **Huldrefolk** begunstige enkelte Menneskers Fædrift, eller som **Nisser** udføre de i Stald og Fjøs forekommende Sysler, dog som saare lunefulde og ingenlunde ret godmodige Væsener. Siden de endnu kunne leve saa kraftigt

---

1) I Naastrands-Salen skulde Menedere, Mordere og Forførere af Andres Hustruer evigt pines, medens de „dydige Skarer" skulde bo i Gimle. Se og hvad ovenfor (S. 173) er anført i Note 1.

2) I Beowulfdigtet v. 223 stilles derfor ogsaa Jøtner og Alfer (eotenas and ylfe) sammen som onde Væsener.

i Folketroen, maa de i den ældre, hedenske Tidsalder have spillet en saare vigtig Rolle; man finder ogsaa, at der anstilledes Blot eller Ofringer for dem. Til Alferne kan man ogsaa henføre andre i vore Forfædres og tildeels i vor nuværende Folketro levende Væsener af lignende Slags, som **Nykken** (hnykr), Fossegrimen, Kvernkarlen eller Kvernknurren, Væsener, der tænktes at beboe Elve og Fosser, **Landvætterne**, der beskyttede hver sin enkelte Deel af Landet, **Fylgjerne**, der i Dyreskikkelse gik forud for hvert enkelt Menneske, og oftest viste sig i Drømme; og **Diserne** eller **Hamingjerne** (Lykkegudinderne), ogsaa kaldte **Fylgjer**, der somoftest betragtedes som udsendte af Nornerne deels for at beskytte, deels ogsaa for at forfølge det enkelte Menneske eller hans Slægt gjennem Livet. Ogsaa til dem holdtes særegne Offringer, kaldte **Diseblot**.

Den her skildrede Tro og Religionslære dannede i Norden ikke Gjenstanden for en affondret Preste-Kaste eller Preste-Forenings hemmelighedsfulde Overleverelser, ligesaalidt som de dermed forbundne Offringer kun udøvedes af en særskilt Prestestand. Det er allerede viist, hvorledes Folkets egne Høvdinger tillige forestod Offringerne, og hvorledes den prestelige Værdighed oprindelig endog udgjorde en Deel af den fyrstelige eller Høvdingernes. Det er heraf noksom klart, at Religionen i egentligste Forstand var Folkets Ejendom, at den fra først af maa have udviklet sig hos Folket selv, og at den ikke — hvad Flere, paa Grund af de uheldige Forsøg, der længere nede i Middelalderen anstilledes paa at give den en historisk Udtydning [1]), have troet — er indført blandt vore Forfædre ved en indvandret Koloni af Prester eller Preste-Høvdinger. Den samme fremgaar ogsaa af Aasa-Religionens Forekomst hos alle germaniske Folkeslag uden Undtagelse, og af de indbyrdes Afvigelser, der findes mellem de enkelte germaniske Nationers særegne Religionslærdomme, thi just disse Afvigelser lægge for Dagen, at Religionen, ligesom Sproget, er medbragt fra Urhjemmet, og har frit udviklet sig hos enhver enkelt Nation i det nye Hjem. Det er derimod allerede ovenfor viist, hvorledes de senere Tiders forandrede og mere udviklede Forhold paa flere Steder synes at have affondret Høvdingens Værdighed fra Religionstjenerens, ligesom det i og for sig synes rimeligt, at Religionssagnene, eftersom de begyndte at blive mangfoldigere og at afvige fra den oprindelige Enkelthed, ogsaa efterhaanden maatte antage et hemmelighedsfuldere og mindre forstaaeligt Præg, og gjøre en særegen Klasse af Prester eller Lærere nødvendig. I Norge og paa Island synes dog en saadan Preste-Klasse ej at have været til. Derimod er det ikke usandsynligt, at en saadan har været forbunden med den senere Frauja- eller Frey-Dyrkelse, der virkelig, efter de os deraf opbevarede Træk at dømme, i Norden maa have været et fuldstændigt Mysterium.

[1]) Nemlig især af Snorre i Indledningen til Snorre-Edda og i Ynglinga-Saga. Se herom især næste Afsnit § 4.

14. Gudsdyrkelse

Det er allerede forhen viist, hvorledes vore Forfædre dyrkede Æserne i Templer eller **Hov**, og at der endog er al Rimelighed for, at der har været bestemte Fylkes- og Hereds-Hov over det hele Land. Men desforuden finde vi ogsaa simplere eller, om man vil, mere oprindelige Helligdomme omtalte. Tacitus nævner hellige **Lunde** eller Skove [1]); i vore og de angelsaxiske Oldskrifter omtales ogsaa **Harger** eller **Hørger** (hörgr, angelſ. hearg), simplere Offersteder under aaben Himmel, indrettede af sammenstillede Stene [2]). Ogsaa **Høje** opførtes undertiden for paa dem at anstille Offringer [3]). Templerne selv maa, efter de Beskrivelser, der endnu ere os levnede, ofte have været prægtigt indrettede [4]); men af Tacitus's nysnævnte Yttring, at Germanerne ansaa Guderne for hellige til at indsluttes inden fire Vægge eller fremstilles under Billeder, maa man slutte, at Templerne tilhøre en forholdsviis senere Tid, da Religionen havde tabt sin oprindelige Simpelhed. Templerne og deres nærmeste Omgivelser var fredhellige (vé), og den, der ved en voldsom Handling krænkede Helligdommen, blev derved fredløs (vargr i véum); det var ej engang tilladt at bære Vaaben i Templerne. Med Opførelsen af Templerne synes og Gudernes billedlige Fremstilling at have gaaet Haand i Haand; Gudebilleder, efter al Sandsynlighed udskaarne i Træ, omtales paa mange Steder som opstillede i Templerne; undertiden var der i et Tempel kun eet, undertiden flere Billeder, af hvilke eet dog altid synes at have haft en fornemmere Plads end de øvrige; i Norge var Thors Billede somoftest udmærket paa denne Maade. Billederne vare sædvanligviis opstillede paa etslags Altere eller Forhøjninger (stallar). Man havde ogsaa mindre Gudebilleder udenfor Templerne, nemlig i Husene de saakaldte **Andveges-Suler** eller **Setstokker**, Træpiller, hvorpaa rimeligviis en eller anden Guds Billede var udskaaret, af hvilke een stod paa hver Side af Bondens Højsæde, med den nedre Ende fæstet i Jorden; Billeder af Deig eller Leer, og endelig meget smaae Billeder af Metal eller Been til at bære i Lommen som Amuleter [4]).

---

[1]) Tacitus, Germ. Cap. 9, 39, 40, 43. Han siger udtrykkeligt, at Germanerne ansaa det under Gudernes Værdighed at tilbedes inden Vægge og i Billeder.

[2]) Se især Hyndluljod Str. 10. Et Sted i Vestergøtland kaldes endnu „Hargene", hvor der sees en betydelig Steensætning af det Slags, der ogsaa ofte findes i Norge, nemlig af større Stene, opstillede med visse Mellemrum. Undertiden synes Hargerne at have haft Tag, thi i den ældre Gul. L. c. 29 saavelsom det deraf udskrevne Cap. 98 i Sverres Christenret tales derom at „bygge Huus og kalde det Harg". I Beowulfdigtet v. 49 tales om heargträf (Harg-Telt).

[3]) Ældre Gul. L. c. 29, Sv. Chr. R. c. 98 tales om at „lade (ɔ: reise) Høje", som et eget Slags Afgudsdyrkelse.

[4]) Olaf Trygv. S. Cap. 172. Vatsdøla S. Cap. 9, 10.

Gudernes Tilbedelse og Dyrkelse skeete ved højtidelig Paakaldelse, ledsaget med Offringer; hele denne hedenske Gudstjeneste kaldtes blót. Offringerne var sædvanligviis blodige. Dyr, og undertiden Mennesker, slagtedes foran Gudernes Billeder eller i deres Helligdomme; Blodet, der kaldtes hlaut (d. e. det Varslende) samledes i en Bolle, Hlautbollen, fra hvilken det med Teener, der lignede Vievandkvaste, smurtes paa Altrene og stænkedes ud over det forsamlede Folk. Efter Offringen selv fulgte sædvanligviis et Gilde, hvorved man gjorde sig tilgode med Offerdyrenes kogte Kjød, og tømte højtidelige Skaaler (minni) af de fyldte Drikkehorn (full), som tilligemed Offermaden indviedes af den forrettende Gode. Der omtales og etsteds, at Gudebillederne af tilstedeværende Kvinder indsmurtes med Fedt, varmedes ved den paa Gulvet brændende Ild, og tørredes med Duge; forresten kjende vi ikke meget til vore Forfædres Religionsceremonier [1]).

Menneskeoffringer omtales saavel hos vore Forfædre som hos Tydskerne. Tacitus siger udtrykkeligt [2]), at Vodan, eller, som han kalder ham, Merkur, til visse Tider hædredes ved Menneskeoffringer. Egentlig kunde man sige, at enhver Krigers Drab var en Offring til Odin; og der findes endog Antydninger til, at enkelte Mennesker allerede af sine Forældre indviedes, eller selv indviede sig, til en eller anden Guddom; var denne Guddom Odin, krævede han, som man troede, efter en vis Tids Forløb den Indviedes Liv [3]). Endog paa Sottesengen kunde den døende Kriger, som det synes, indvie sig til Odin, ved at lade sig mærke med Geirs- (d. e. Spyds)-Odd [4]). Tacitus har vistnok Ret, naar han især sætter Menneske-Offringerne i Forbindelse med Odin; thi ham, meente man, var det meest magtpaaliggende at forøge Einherjernes Tal, og der dannede sig endog Sagn om, hvorledes han ved Underfundighed søgte at tilvende sig saadanne Offre [5]). Det fattes heller ikke paa Sagn, der berette, hvorledes Konger og andre fornemme Høvdinger offredes til Odin af deres egne Undersaatter, forat disse kunde faa et godt Aar [6]). Forresten synes det især at have været Trælle og Forbrydere, som offredes. Med den gotiske Frauja- eller Nerthus-Dyrkelse vare store Menneskeoffringer forbundne. Hvert 9de Aar offredes saaledes ved den store Offerfest i Hleidr paa Sælund 99 Hunde, 99 Heste, 99 Høge, eller i Mangel deraf Haner, og 99 Mennesker. (Jvfr. S. 58). Og i Uppsala of-

---

[1]) Fridthjofs Saga Cap. 9. Om Skikke ved Offringerne se forresten Keyser: „Nordmændenes Religionsforfatning i Hedendommen“ III. § 21.

[2]) Tac. Germ. Cap. 9.

[3]) Se næste Afsnit § 11, om Vikar, jvfr. Halfs Saga Cap. 1, Gautreks S. Cap. 7.

[4]) Yngl. Saga Cap. 10. Se herom forresten nedenfor 3die Afsnit, § 4.

[5]) F. Ex. Det anførte Sted om Vikar, Gautreks Saga Cap. 7.

[6]) Yngl. Saga Cap. 18. 48.

fredes ligeledes baade Dyr og Mennesker, hvilke sidste deels styrtedes ned i en Sump, deels efter Offringen ophængtes i den hellige Lund [1]).

Offringer kunde hos vore Forfædre vistnok finde Sted lejlighedsviis, eller ved enkelte særegne Anledninger, men der nævnes dog ogsaa større Offerfester, der regelmæssigt holdtes til bestemte Tider. Disse Offerfester var hos vore Forfædre trende, nemlig 1) **Vinternatsblot,** ved Vinternat (14 Octbr.) eller i Begyndelsen af den saakaldte Gor-Maaned eller Slagtemaaned; man hilsede da, som det hed, Vintren, og offrede for et godt Aar; 2) **Midvintersblot, Juleblot** eller **Thorreblot,** der afholdes i tre Dage ved Midvinter (14 Jan.) eller Begyndelsen af Thorremaaned, for at bede Guderne om god Afgrøde, godt Aar og Fred; og 3) **Sommerblot,** der og kaldtes **Sejerblot,** afholdt Sommerdag (14 April) eller ved Begyndelsen af den saakaldte Gaukmaaned, for at nedbede Held og Sejer i de forestaaende Krigstog [2]). Der omtales ogsaa Offerfester med længere Mellemrum; saaledes holdtes de store Fester i Hleidr paa Sælund og i Uppsala ikkun hvert 9de Aar. Disse synes at have været særegne for Frauja- og Nerthus-Dyrkelsen.

Det er allerede ovenfor omtalt, at **Rettergangen** hos vore Forfædre stod i den nøjeste Forbindelse med Gudsdyrkelsen. Dette gjaldt i Særdeleshed de fornemste ved Rettergangen forefaldende Beviismidler, nemlig **Eden,** og de allerede i den hedenske Tid brugelige **Gudsdomme.** Eden aflagdes enten i et Tempel eller paa Thinget, og da vel snarest i det paa Thingpladsen staaende Tempel, idet den Sværgende holdt i sin Haand den saakaldte **Stalle- Ring** eller **Baug,** dyppet i et nysslagtet Offerdyrs Blod, og højtideligt paakaldte den almægtige **Aas** (Odin), stundom alene, stundom tilligemed Frey og Njord [3]). Af Gudsdomme var **Holmgangen** eller den højtidelige Tvekamp den sædvanligste; den havde sit Navn deraf, at den oprindelig, eller hvor der gaves Lejlighed dertil, holdtes paa Holmer, for at Kamppladsen paa den Maade kunde have en bestemt, for enhver af Parterne uoverstigelig, Grændse, og de kæmpende selv være mindre udsatte for at forstyrres. Paa slig Holmgang vil der i det Følgende forekomme flere Exempler, hvoraf de dermed forbundne Skikke kunne sees. Man skjelnede forresten mellem simpelt **Eenvige** (Enekamp), hvorved Formaliteterne var

---

1) Thietmar, l. I. c. 9 (Pertz i Mon. Germ. S. 739) Adam. Brem. IV. 27, Schol. 134. 137. I de 99 af hvert Slags hos Thietmar synes der at ligge en Fejltagelse. Scholiasten hos Adam. Brem. siger, at der i Uppsala i 9 Dage hver Dag offredes eet Menneske og 8 Dyr, tilsammen 9 Mennesker og 72 Dyr. Rimeligviis offredes i Hleidr enten 1 Menneske og 10 Dyr, eller 2 Mennesker og 9 Dyr dagligt, tilsammen 99.

2) Se især Yngl. Saga Cap. 8.

3) Landn. B. IV, 7. Vigaglums Saga c. 25.

færre, og den kunstigere indrettede Holmgang. Som Gudsdom nævnes ogsaa **Gaaen under Jordstrimmel,** det vil sige under en lav, løseligen opstillet Bue af frisk opskaaren Grønsvær; hvis den blev staaende, havde den, hvem Proven var paalagt, frigjort sig, faldt den, ansaaes dette som Tegn paa, at den mod ham gjorte Beskyldning var sand [1]). Som Gudsdom for Kvinder nævnes ogsaa paa et eneste Sted den senere i den tidligere christne Periode brugelige Skik at tage Stene op af en kogende Kjedel med blottet Haand og Arm; ved uskadt at gjøre dette, rensede man sig for en given Beskyldning [2]).

Det var naturligt, at man ved Gudernes Hjelp ogsaa forsøgte at erfare, hvad Fremtiden bar i sit Skjød, eller at hente etslags Orakelsvar. Dette kaldtes at **gaa til Frett** (frétt, af at fregna, fritte, spørge; angelsaxisk fyrht, af frignan), eller at **spørge Spaadom,** og det skeete paa flere Maader. En af disse beskriver allerede Tacitus. „En Green hugges af et Frugttræ og skjæres igjen op i Smaakviste, som mærkes med visse Tegn og spredes paa Lykke og Fromme ud over et hvidt Klæde; derpaa gjør Heredets Gode, hvis Sagen angaar det Offentlige, eller Huusfaderen, hvis den kun vedkommer det Private, en Bøn til Guderne, tager, med Øjnene løftede mod Himlen, enhver Kvist tre Gange op, og udtyder dem efter de forud anbragte Mærker" [3]). Man gjenkjender heri ganske, hvad der i vore Oldskrifter, dog uden nærmere Beskrivelse, kaldes **„at fælde** (ɔ: udsprede) **Blotspaan"** [4]). Oprindelig har man neppe mærket Kvisterne, men kun iagttaget deres indbyrdes Stilling til hinanden og de Figurer, de dannede, thi disse Figurer kunde let danne Runebogstaver, hvilke, som bekjendt, alene ere sammensatte af længere og kortere Streger (stafir). Man raadspurgte ogsaa ved etslags **Lodkastning i Vegtskaal,** og vel paa endnu flere andre Maader [5]). Dyr, helligede Guderne, kunde og, som det synes, varsle om Fremtiden, især Heste, der oftere selv synes at have nydt etslags guddommelig Tilbedelse, og, hvor Frey-Tilbedelsen var den herskende, fornemmelig

---

[1]) Laxdølasaga Cap. 18.

[2]) Gudrunarkvida 3 i den ældre Edda.

[3]) Udtrykket „at gaa til Frett" forekommer i det gamle Kvad Vellekla af Skalden Einar Skaaleglam om Haakon Jarl, se Ol. Tryggv. Saga Cap. 71. Frett forekommer under den angelſ. Form fyrht i Kong Knuts Lov „om Hedenskab" (Thorpes Udg. S. 162), hvor der forbydes at dyrke hedenske Guder, Sol eller Maane, Ild eller Flod, Kilder eller Stene eller Træer, eller at øve Troldom eller fremme Mordværk eller omgaas med Blot eller „Fyrht".

[3]) Tac. Germ. c. 10. En lignende Fremgangsmaade berettes af Ammian (XXXI, 2), om Alanerne.

[4]) Den føromtalte Gaaen til Frett, som nævnes i Vellekla, kaldes i Fagrskinna „at fælde Blotspaan" (Cap. 48).

[5]) En saadan Spaadomsvegt fik den føromtalte Skald Einar Skaaleglam af Haakon Jarl, see Jomsvikinga Saga Cap. 42.

vare ham helligede [1]). Spaadomskunst udøvedes og, tildeels under særegne Ceremonier, af enkelte saakaldte fremsynede Mænd, og fornemmelig af Spaakvinder eller de saakaldte **Valer** eller **Vølver**, der i den hedenske Oldtid nøde en overordentlig Anseelse [2]).

Med det sidste Slags Spaadom var ogsaa **Trolddom** nøje forbunden. De Ceremonier, hvorved det Tilkommende udforskedes, var selv Trylle-Ceremonier, og naar Valen udførte dem, da udøvede hun tillige Trolddom. Fra Udforskningen af Fremtiden til Udtalelsen af et vist Ønske eller en højtidelig Forsikkring om hvad Fremtiden skal bringe, er der kun et kort Skridt. Derfor kaldes ogsaa Trolddom i Almindelighed **Fjølkynge**, d. e. Kyndighed i Mangt og Meget, og hvor Odin fremstilles som Trolddommens Fader eller Ophavsmand, nævnes som Gjenstand for denne Trolddom ogsaa Fremtidens Udforskning [3]). Ved slig Trolddom troede man at kunne paahexe Andre Ulykker, døve Vaaben, vække Elskov, o. a. d.; alt dette, siger Snorre, skete ved det Slags Runer og Sange, der kaldes **Galdre** [4]). Disse Galdre vare altsaa ligefrem, hvad Romerne kaldte incantationes, hvilket ogsaa Ordet i og for sig selv betegner; heraf seer man og fremdeles et Beviis paa den magiske Kraft, vore Forfædre i Hedendommen tillagde Skaldekunsten. Om de i denne Anledning omtalte „Runer" virkelig skal betegne de bekjendte saaledes kaldte Bogstavtegn, eller kun, hvad der ligger i Ordet, Mysterier, er uvist; dog nævnes forskjellige Slags magiske Runer udtrykkeligt i vore gamle Eddakvad [4]). Et eget Slags trolddomsagtig Anvendelse af Skaldekunsten var det saakaldte **Nid** eller **Nidvise**, ved hvis Afsyngning Forfatteren troede at kunne paahexe den, hvem den gjaldt, allehaande Ulemper, foruden den dermed forbundne Skjendsel [5]); undertiden nedskrev Digteren et sligt Kvad med Runer og hængte det op paa en Stang, eller oprejste en Stang med visse symboliske Tegn (f. Ex. et Hestehoved) under højtidelige Forbandelser mod den, det gjaldt; dette kaldtes at rejse **Skaldstang** eller **Nidstang**. Man troede derved ej alene at kunne tilføje sin Fjende Skjendsel, men ogsaa at vende alle Landvætters Afsky og Vrede imod ham [6]).

Som den virksomste, men og som den skjendigste, af al Trolddom ansaa vore Forfædre den saakaldte **Seid**. Hvorledes den udøvedes, er ikke

[1]) Se især Hrafnkel Freysgodes Saga.

[2]) Se især Erik Rødes Saga Cap. 5.

[3]) Yngl. Saga Cap. 7 og Slutningen af Hávamál.

[4]) Galdr, af gala, der just bruges i Betydningen incantare.

[4]) Se især Sigrdrifumál.

[5]) Se Thorleif Jarleskalds Historie i Ol. Tryggv. Saga III S. 89 fgg.

[6]) Egils Saga Cap. 60. sammenl. ældre Gul. Lov Cap. 29, jevnf. Sverres Chr. Ret. Cap. 98. Saxo S. 203.

ret klart fremstillet, ligesaalidt som man kjender Ordets Udledelse og oprindelige Betydning; den var forbunden med Sang og synes for en stor Deel at have medført den virkelige eller forstilte Afmagt, i hvilken saavel de finske Troldmænd, som de eskimoiske saakaldte Angekkoker under Trolddommens Udøvelse plejede at falde, og under hvilken de selv eller idetmindste deres Tilskuere troede, at deres Sjel foer ud af Legemet og i Dyreskikkelser besøgte fjerne Egne og forborgne Steder, for at erfare hvad man ønskede [1]). Berusende eller bedøvende Drikke eller Røgelser have her sikkert været anvendte. Men dette Slags Trolddom ansaaes ogsaa en Mand uværdigt, og udøvedes derfor sædvanligviis af Kvinder, ligesom dette ogsaa stedse synes at have gaaet ud paa noget Ondt. Som Mestere deri ansaa man allerede i Oldtiden fornemmelig Finnerne, til hvilke enkelte Mænd endog, som det heder, sendte deres Døttre til Oplærelse. Heraf, saavelsom af Seidens særegne Beskaffenhed, skulde man fristes til at tro, at den ikke oprindelig hørte hjemme hos vore Forfædre, men skyldtes Finnerne, som heri altid bleve vore Forfædres Mestere.

15. Videnskab og Dannelse.

Ved at gjennemgaa Religionslæren have vi tillige omtalt, hvad man i de ældste Tider kunde kalde saagodtsom den eneste Gjenstand for vore Forfædres Viden og Aandsbeskjeftigelse. Nogen videnskabelig Virksomhed kunde der ifølge Sagens Natur og deres Kulturtrin ikke findes hos dem. Digtekunsten øvedes, som man maa formode, nærmest i Religionens Tjeneste, for derved desto lettere at opbevare Religionssagnene fra Slægt til Slægt. Det er høist sandsynligt, at de fleste af de herlige Eddadigte, som vi endnu besidde, ere blevne til som religiøse Mindekvad, og som saadanne have holdt sig blandt Folket, indtil de kunde optegnes. Bogstavskrift — de saakaldte **Runer** — synes vore Forfædre fra umindelige Tider at have kjendt, men ikke at have anvendt til Opbevarelse af hine Kvad eller lignende Aandsfrembringelser; de vare vistnok i Ordets egentlige Forstand, hvad Navnet viser, Hemmeligheder for Folket i Almindelighed, kjendte blot af de Fornemmere, og anvendte fornemmelig i Religionens Tjeneste. Af senere Indskrifter erfare vi, hvad allerede ovenfor er berørt, at der i Norden var 2 Slags Runeskrift brugelig, den gotiske og den reennordiske, af hvilke den sidste bærer det simpleste og oprindeligste Præg, men synes ej at være bragt i Anvendelse, endog til korte Indskrifter, førend i Hedendommens sidste Aarhundrede. Ved Siden af de religiøse Mindekvad synes man og at have lagt Vind paa at indskærpe praktiske Leveregler gjennem den poetiske Form, f. Ex. Haa-

---

[1]) Yngl. S. Cap. 7, Fridthjofs S. Cap. 5. 6, Vatnsd. S. Cap. 12, jvfr. Historia Norvegiæ S. 4, 5.

vamaal, ligesom det vel heller ikke kan betvivles, at de faa Lovbestemmelser, man havde, opbevaredes i Vers — hvorom de endnu i de ældste Love saa hyppigt forekommende Riimbogstaver noksom vidne, — og at tillige de meest udmærkede Mænds Bedrifter foreviges i korte heroisk-historiske Kvad, af hvilke vi i den saakaldte heroiske Deel af Eddadigtene endnu have nogle tilbage, og af hvilket Slags ogsaa flere af de gamle gotiske Kvad maa have været, som Jornandes omtaler, og som han paaberaaber sig, hvor han opstiller den østgotiske Kongeslægts Stamtavle [1]). Disse Kvad var, hvis man kan dømme efter Eddadigtene og andre lignende, simple og naturlige, ofte endog ved deres Korthed noget dunkle, og mere antydende og forudsættende, end ligefrem fortællende og udmalende de Begivenheder, de omhandle; men af desto sandere poetisk Værd. Det Slags Skaldskab, der i sildigere Aarhundreder blev det sædvanlige i Norge, og som bestod i Affattelsen af kunstigt sammensatte og med en Mængde Omskrivninger overlæssede Klangdigte, især som Hædersdkvad for anseede Mænd, — dette Slags Skaldskab kjendtes neppe i de ældre Tider, men det synes at have udviklet sig af de særegne Forhold, som det sildigere Vikinge-Liv fremkaldte. Man kunde sige, at det betegner en Periode, hvor Skaldskabet ikke længer udelukkende benyttedes i Religionens Tjeneste, men hvor det tvertimod selv benyttede Religionen eller de religiøse Traditioner til Formaal, aldeles uafhængige af Religionsvæsenet. Det er nemlig just charakteristiskt for denne senere Klangpoesi, at den henter sine fleste Omskrivninger fra de gamle Gude- og Helte-Sagn.

Ved Siden af de egentlige religiøse eller halvreligiøse Mindekvad synes det dog, som om det for vore Forfædre charakteristiske **Saga**-Væsen tidligt udviklede sig, og som bestod i en mundtlig Overleverelse af historiske Beretninger i en bestemt Form. Ordet „Saga" betyder vistnok oprindelig kun simpelthen „Sagn", „Tradition", men Sagaen, saadan som den fremtraadte hos vore Forfædre, var mere end det simple Sagn: den var en fuldstændig, i en afrundet og bestemt Form redigeret, Fortælling om en enkelt Mands eller et enkelt Samfunds Begivenheder, der, saavidt muligt, uforandret forplantedes fra Mund til Mund, og i Tidens Løb forøgedes med lignende Fortællinger om de Begivenheder, der dannede Fortsættelsen af dem, som fra først af paa denne Maade foreviges. Vi vide ikke, naar dette Sagavæsen først begyndte, om det udviklede sig fuldstændigt, eller kun som en ledsagende Kommentar til de heroisk-historiske Kvad; men det synes naturligt begrundet i Norges Lokalforholde, hvor Bygderne vare mere afsondrede end andetsteds i Norden, og hvor derfor deels den enkelte Mand lettere kunde tildrage sig sine Omgivelsers Opmærksomhed, og deels den enkelte Bygd snarere erhverve sig en Historie for sig selv, hvilken man, just fordi man i

[1]) Jornandes de rebus Geticis cap. 13.

de stille affsondrede Dale hørte mindre til den Larm, og saa mindre til det brogede Liv, der fandt Sted paa Nationernes større Tumleplads i Syden, følte Trang til at opbevare, deels for at den ej skulde glemmes, deels som et Middel til selskabelig Underholdning. Vi finde Saga-Væsenet allerede organiseret paa Island strax efterat det var coloniseret ved Nordmænd — thi uden et organiseret Saga-Væsen vilde man ikke kunne have saa omstændelige Beretninger, som der virkelig haves, om Begivenheder, forefaldne i Coloniens ældste Tider; — dette viser, at den samme Skik, at opbevare og fortælle Sagaer, maa være medbragt af Nybyggerne fra deres tidligere Hjem i Norge. Den vilde dog neppe her have opstaaet, hvis ikke vore Forfædre havde haft en særegen Sands og Tilbøjelighed for dette Slags Underholdning; og man kunde maaskee for dens Ælde hos vore Forfædre finde det bedste Beviis deri, at **Saga** endog nævnes i deres Oldkvad blandt de meest anseede Gudinder eller Aasynjer, og hendes Bolig, Søkkvabekk, som en af de 12 Gudeboliger. Den yngre Edda nævner hende næst Frigg; „Saga", heder det, „bor paa Søkkvabekk (den synkende Bæk), det er en anseelig Bolig" [1]); og i den ældre Edda siges der:

Søkkvabæk heder den fjerde, (nemlig Gudebolig)
hvor svale Bølger
skvulpe over Sanden,
hvor Odin og Saga
drikke alle Dage
glade af gyldne Kar [2]).

Den Gudinde, der agtedes saa højt blandt Æser og Aasynjer, at endog Odin selv, efter hvad det lader til, raadspurgte hende og glædede sig ved hendes Selskab: hendes Bedrift maatte ogsaa være anseet og højagtet hos det Folk, der dyrkede hende. Men ligesom Gudinden Saga synes at være særegen for vore Forfædre, og ej nævnes i de tydske eller øvrige nordiske Gudesagn, saaledes er Saga-Væsenet selv særegent for Nordmændenes Cultur-Udvikling [3]).

---

[1]) Sn. Edda Cap. 35.

[2]) Ældre Edda, Grimnismál Str. 7.

[3]) Odins og Sagas daglige Sammenkomst er mærkelig nok. Thi Saga optræder der aabenbart enten som hans Hustru, eller som hans Datter, eller som det kvindelige Væsen, der udfylder hans Virksomhed som Skaldskabets Ophav. Men falder Odin som saadan sammen med Brage, synes Saga ligeledes at falde sammen med Idun, Brages Hustru, hvis Æbler stedse foryngede Guderne. Og hvad var naturligere, end at man billedligt fremstillede den Udødelighed, Poesien og Historien ene kan give den daadrige Mand, som en stedse foryngende Frugt? I Iduns eget Navn ligger endog Begrebet om denne Foryngelse som Forevigelse gjennem Sang og Sagn.

16. Skikke og Sædvaner.

Om vore ældste Forfædres Skikke og Sædvaner indeholde de sparsomme Efterretninger, vi endnu have tilbage fra den ældre Periode, kun saare lidet, der kan tjene til nogen væsentlig Oplysning; hvad der forefindes, tyder dog hen paa, at de i det Hele taget vare de samme, som de, vi af Beretninger fra Hedendommens sidste Dage lære at kjende, og af hvilke forskjellige Træk i det Følgende ville blive skildrede. De religiøse Skikke ere allerede omtalte; til dem slutte sig paa det Nøjeste de Skikke og Sædvaner, som ledsagede Menneskets Fødsel og Død. Naar Faderen havde antaget det nyfødte Barn og bestemt sig til at opføde det, blev det, som man af enkelte Udsagn kan see, allerede i Hedendommen underkastet en højtidelig Renselse med Vand, hvorved det ogsaa fik sit Navn; dette var altsaa etslags Daab, og kaldtes **Vand-Øsningen** [1]). Den oprindelige germaniske **Begravelsesmaade** bestod i at **brænde** Liget og siden gjemme Benene og Asken i en Gravhøj. Allerede Tacitus omtaler dette. „Ved Ligenes Begravelse", siger han, „finder ingen synderlig Pomp Sted. Man iagttager kun at der til Baal for anseede Mænds Lig bruges visse bestemte Slags Ved. Baalet tildækkes hverken med Klæder eller med vellugtende Sager; kun lægges den Afdødes Vaaben, undertiden og hans Hest, med ham paa Baalet; siden rejses en Høj af Torv over det Hele som Gravsted" [2]). Det heder ogsaa om Odin, at han bestemte, efter den hos Aserne brugelige Skik, at alle døde Mænd skulde brændes med de Kostbarheder, de i Livet havde ejet; at Asken skulde kastes i Havet eller graves ned i Jorden; at man over anseede Mænd skulde rejse Gravhøje til Erindring om dem, og at man desforuden skulde hædre de mest anseede Mænds Gravhøje med Bautastene. Endog i Gudesagnene selv tales der om Balders Begravelse og Baalfart, hvorledes han blev brændt i sit Skib med sin Hest og øvrige Klenodier. Om de Afdødes Opbrændelse paa Baalet handles ogsaa ellers baade i angelsaxiske og norske Oldskrifter, ligesom og de fleste Begravelser fra Hedendommen, der findes i Norge og det egentlige Sverige, indeholde Levninger af brændte Lig. Men en Forandring i denne Begravelsesmaade indtraadte, idetmindste for de fornemmere Mænds Vedkommende, samtidigt, som det synes, med Kongenavnets Indførelse, og, maaskee tillige, efter hvad det lader til, i Forbindelse med den føromtalte Frauja- eller Frey-Cultus. Snorre Sturleson siger nemlig derom i sin Indledning til Ynglinga-Saga: „Den første Tidsalder kaldes **Brænd-Alderen**; da skulde man brænde alle afdøde Mænd og rejse Bautastene efter dem. Men efterat **Frey** var bleven høj-

[1]) See Harald Haarfagres Saga hos Snorre Cap. 19.

[2]) Tacitus Germ. Cap 27.

lagt i Uppsala, gjorde mange Høvdinger saavel Høje som Bautastene til Minde om deres Frænder; og efterat Danekongen **Dan** den Overmodige havde ladet sig gjøre en Høj, og forordnet, at man efter hans Død skulde lægge ham deri med hans Kongeskrud, Krigsrustning, Hest og Sadeltøj foruden meget andet Gods, efterfulgte mange af hans Ætmænd hans Exempel; saaledes begyndte **Høj-Alderen** i Danmark, men Brændalderen vedvarede endnu længe hos Svear og Nordmænd". I Ynglingasaga oplyser Snorre siden udtrykkeligt, at Frey ikke blev brændt, men højlagt, ligesom der og fortælles, hvad der allerede ovenfor er berørt, at Frey, endog førend han formelig blev begraven, i trende Aar gjemtes i en Høj, medens hans nærmeste Omgivelser indbildte Folket, at han endnu levede [1]). Omtrent det samme fortæller den danske Forfatter Saxo om Kong Frode den 3die; han siger, at hans fornemste Mænd balsamerede hans Lig og førte det i tre Aar omkring paa den kongelige Vogn, foregivende, at han endnu var i Live [2]). Man seer ved første Øjekast, at det er det samme Sagn, lidt anderledes fortalt, og at kun Navneligheden, især ved den danske Form **Frø** eller den saxiske **Frô**, har givet Anledning til Forvexlingen med Frode.

Hvad Snorre har omtalt som en sikker Kjendsgjerning, grunder sig vistnok kun paa dunkle Sagn, og hine Fyrster, om hvis Tilværelse i Oldtiden han ej nærer mindste Tvivl, ere aabenbart kun mythiske og ethnographiske Sagnfigurer. Men desuagtet indeholder hans Udsagn et Vidnesbyrd om, at man endnu paa hans Tid satte Indførelsen af den Skik at højlægge de Afdøde, i Forbindelse med Frey, altsaa med Frauja-Dyrkelsen, for Sveriges, og med Dan, altsaa med Kongenavnets Opkomst, for Danmarks Vedkommende. Den rette Sammenhæng er rimeligviis den, at Frauja-Dyrkelsen, som i sig selv maa have været en fredelig Kultus, modsat den krigerske Odins-Dyrkelse, men som tillige synes at have været forbunden med langt flere Mysterier og frygtvækkende Offerskikke end denne, paabød Højlæggelsen af Ligene, og at Danerne, som ved deres Sammensmeltning med Goterne ligeledes antoge den særegne Frauja- eller Nerthus-Dyrkelse, derved ogsaa optoge den med denne Dyrkelse forbundne Begravelses-Skik. Og virkelig indeholde de fleste Grave fra Jernalderen, der i Danmark forefindes, Levninger af ubrændte Lig, medens Gravene i Sverige og Norge i Regelen indeholde brændte Lig, og Højlæggelsen i disse Lande kun synes at have været anvendt i Hedendommens senere Dage, og alene ved de fornemmere Mænd [3]). Sandsynligviis stod den, hvad Norge angaar, i nøje Forbin-

---

1) Yngl. Saga Cap. 12.

2) Saxo, 5te Bog, S. 256. Se tillige ovenfor, S. 56—62 og nedenfor, næste Afs. § 5.

3) Sammenlg. hermed hvad der fortælles af en anonym Forf., hvis Skrift ledsager Gronovs Udgave af Ammian, at Østgoten Theodorik allerede i levende Live lod sig indrette en muret Begravelse af Qvaderstene, til at dække oven til.

delse med **Ynglinge**-Ættens Optræden som den, der tilsidst erhvervede Herredømmet i Landet, hvorom der i det Følgende vil komme til at handles udførligt [1]).

Ogsaa Giftermaalene synes at have været sluttede under religiøse Ceremonier. Der findes Antydninger til, at en formelig Vielse fandt Sted, ved hvilken Eds- og Forbunds-Gudinden **Vaar** paakaldtes [2]). Og ved Arve-Øl, eller Begravelses-Gilder, maaskee og i de fleste større Gilder, synes omtrent de samme Mindeskaaler, eller Skaaler for Guderne, som ved Offergilderne, ledsagede af høitidelige Løfter, at have været tømte [3]).

Asa-Religionen maa ifølge sin Oprindelse og Udviklings-Gang mere betragtes som et Udtryk af Folkecharakteren, end som den Rettesnor, efter hvilken Folkecharakteren formede sig. Den indlod sig ikke paa at opstille nogen absolut Dyds- eller Sædeligheds-Lære, den antyder kun i Almindelighed Dyden som priisværdig og medførende sin Løn, Lasten som afskyelig og hjemfalden til Straf, men forresten ere dens Lærdomme meestendeels Leveregler, der indskjærpe den Maade at tage Livet paa, som vore Forfædre ansaa for den fornuftigste, og prise de Egenskaber, som de ansaa for de bedste. De indskjærpe saaledes, foruden Tapperhed og Udholdenhed, hvad der vel ansaaes som det fornemste, ogsaa Venlighed i Omgang, den størst mulige Gjestfrihed og Gavmildhed, Overholdelse af Løfter og Ed, Trofasthed i Venskab og Kjærlighed, men tillige Forsigtighed i at slutte Forbindelser, som overhoved i Ord og Handling, Agtelse for Alderdommen, Omhu med de Afdødes Lig, Erhvervelse af en selvstændig Stilling, af et godt Navn og et berømmeligt Eftermæle [4]). Disse Livsanskuelser maatte fremtræde kjendeligt i alle de Træk, der saavel om vore Forfædre, som om Germanerne i Almindelighed ere opbevarede. Fornemmelig indtager deres Gjestfrihed og Gavmildhed en iøjnefaldende Plads. Tacitus giver allerede Germanerne det Lov, at de fremfor andre Folk yttrede Tilbøjelighed til at holde Selskaber og vise sig gjestfrie; at de ansaa det for en Skjændsel at vise nogetsomhelst Menneske fra sin Dør; at man i saa Henseende ikke skjelnede mellem Kjendt eller Ukjendt, men modtog Enhver med den samme ubegrændsede Gjestfrihed, og tillige sædvanligviis ved Afskeden gav ham Foræringer [5]). Han føjer til, at endog de vigtigste og alvorligste Stats-Anliggen-

[1]) Se nedenfor i næste Afsnit § 4.

[2]) Thrymskvida Str. 30, hvor det heder: „vier os sammen under Vaars Haand."

[3]) Det var især ved Mindeskaalene over de Afdøde, og ved Bragebægeret (Bragafull), at slige Løfter (heitstrengingar) synes at have været aflagte; Snorre Yngl. S. Cap. 40, Ol. Tr. Saga Cap. 39.

[4]) Slige Leveregler findes især i det gamle Eddadigt Hávamál.

[5]) Tacitus, Germ. Cap. 21, 22.

der afhandledes under Drikkelag, og at man endog var af den Mening, at Sindet da baade var mere oplagt til at vise Oprigtighed, og mere opflammet til Stordaad; at det ej ansaaes for Skam at tilbringe Dag og Nat under Drikkelag, men at der ogsaa under disse Drikkelag ej sjelden opstod Trætter, der endtes med blodig Kamp, ja endog Drab. Vore egne Oldskrifter meddele Træk, om end fra en noget sildigere Tidsalder, der paa det nøjeste stemme med Tacitus's Skildring. Især synes de haandgangne Mænds Liv hos Kongen eller Drottnen at have været et daglig fortsat Drikkelag, hvor det endog, hvis man skal fæste Lid til enkelte Beretninger, maa have gaaet meget vildt og larmende til [1]). Men hvad der igjen for en stor Deel maatte bidrage til at raade Bod paa Larmen og forebygge voldsomme Scener, var Kvindernes hyppige Nærværelse i Laget, ej blot som Tilskuerinder, men som virkelige Deeltagere i Lystigheden; især var det Husets Frues eller Datters Hverv at række Bægeret til de fornemste Gjester [2]). **Sang** og Spil synes at have udgjort en væsentlig Deel af den selskabelige Underholdning. Hvis man kan anvende Skildringer af, hvad der hos Angelsaxerne fandt Sted, paa vore Forhold, bleve ved slige Lejligheder ej alene Forfædrenes Bedrifter forherligede, men undertiden maatte endog hver Gjest afsynge en Sang til Harpen, som gik rundt i Laget [3]). Af andre Forlystelser synes allerede i de ældste Tider Legemsøvelser, som Kapløben og Brydning, visse Lege, som etslags Boldspil og Bretspil, og endelig Jagt, fornemmelig med **Høge**, at have været de sædvanligste. Sverddands eller Springen over Sverd, hvilken Tacitus omtaler som den blandt Tydskerne ene brugelige Art af Skuespil, synes man hos vore Forfædre ikke at have kjendt.

Om Germanernes, følgelig og vores Forfædres, Skik, altid at bære **Vaaben**, er der allerede ovenfor talt. Disse Vaaben var dog fornemmelig Angrebsvaaben; Forsvarsvaaben, paa Skjoldet og Hjelmen nær, var ej saa almindelige til dagligt Brug, og anvendtes stundom ej engang i Kampen, da Flere satte sin Ære i, uden saadant Værn at trodse Døds-Faren. Men paa at besidde ypperlige Angrebsvaaben satte man en overordentlig Priis. De hos vore Forfædre meest brugelige Vaaben var, især efter de ældste

---

1) Se Beskrivelsen over Livet ved Rolf Krakes Hird i denne Konges Saga, Cap. 33, 34, Saxo, 2, Bog S. 86, 87; og ligeledes Beskrivelsen over Livet i Kong Frodes Gaard hos Saxo, 5te B. S. 204.

2) Ynglinga Saga Cap. 41. Beowulfdigtet, V. 1178 — 1237, 4035 — 4038.

3) Beowulf, V. 2119 — 2319. 1742 — 1819. Beda fortæller i sin Kirkehistorie udtrykkeligt om Cædmon (død 680) at han, uagtet han i sin modnere Alder udmærkede sig saa meget ved sine religiøse Digte, dog ikke i sine tidligere Aar havde sunget verdslige Sange, men at han i Gilder, hvor den Morskab fandt Sted, at Alle skulde synge efter Ordenen, forlod Laget, naar han saa Citharen (Harpen) komme nærmere.

Beretninger og efter Gravhøjenes Indhold at dømme, Spydet, Sverdet og Øxen. Det ældste Slags Spyd var rimeligviis den i Rigsmaal omtalte frakka, paa Tydsk franca, hvilket Navn hos de latinske Forfattere, som det synes ved en Fejltagelse, er gjengivet med framea [1]), et Spyd med en liden og tynd Odd, fordi der, som Tacitus siger, endnu paa hans Tid idetmindste i Tydskland ikke var mere Jern forhaanden, end at man maatte omgaaes sparsomt dermed. Muligt er det dog, at dette kun er en fejlagtig Slutning fra Spydets tilfældige Udseende; thi af vore Oldskrifter synes det, som om der lige fra umindelige Tider altid var Jern nok forhaanden ej alene til Vaaben, men ogsaa til Huus- og Agerdyrknings-Redskaber. Der nævnes flere Slags Spyd, hvis særegne Former nu ikke længer kjendes. Som Haandspyd og Kastespyd synes i de ældste Tider foruden Frakken ogsaa den saakaldte **Geir** (angelsaxisk gár) at have været sædvanlig [2]). Af **Sverd** nævnes tvende Slags, det tveeggede Sverd, og det noget kortere een-eggede **Sax**; intet af dem var til mere end een Haand, eller stort over een Alen langt, men man lagde meget Vind paa at have dem af det fineste og omhyggeligst bearbejdede Staal, og saa prægtigt smykkede som muligt. **Øxen** var maaskee det egentlige nationale Vaaben hos vore Forfædre; ogsaa af den gaves der flere Slags, men det sædvanligste og for Nordmændene meest charakteristiske var den langskaftede, med et temmelig smalt Jern og ikke synderlig bred Egg. Til Fjernvaaben brugtes, foruden Frakken og Geiren, ogsaa andre mindre Slags Kastespyd, og fornemmelig **Pilen** (ör egent. arhv, angelsaxisk earh eller stræl), udskudt af Haandbuen. Af Forsvarsvaaben var, som nys anført, **Hjelmen** og **Skjoldet** de sædvanligste. Hjelmen var i Regelen af Metal eller forsynet med en ydre Metalbelægning; rige og anseede Folk brugte den forgyldt. Særeget synes det at have været for de Stammer, der nærmest hørte til den gotiske Kulturkreds, at bære Hjelme, forsynede med en haarbesat Kam, eller andre Forsiringer, der gav dem en fjern Lighed med Vildsvinet eller Galten, der fornemmelig var Frauja helliget [3]). Paa Tacitus's Tid var det endnu ikke

---

[1]) Tacitus, Germ. Cap. 6. Jevnfør Grimm, Gesch. der deutsche Sprache, S. 516—518.

[2]) At Geiren ogsaa brugtes som Kastevaaben, sees blandt Andet af Widsidhkvadet V. 253—256: „full oft of þám heápe hwinende fleág gielleude gár on grame þeóde"; ofte fra hiin Hob hvinende fløj den gjaldende Geir over gramme Thjoder.

[3]) I Digtet om Beowulf og andre angelsaxiske Digte tales især meget om disse Hjelmsmykker i Vildsvineform (eoforcumbel, eofor heafodsegn, swín ofer helme o. s. v.), og derfor finder man ogsaa enkelte Hjelme kaldte „Hildesviin", „Hildegalt". Det var Freys og Freyjas gyldne Galt, i vore Oldsagn kaldet Gullinbursti, som man her efterlignede. Og mærkeligt nok fortæller Tacitus (Germ. Cap.

almindeligt i Tydskland, at Alle havde Hjelme, da Mangelen paa Metaller endnu dertil var for stor; en saadan Mangel antydes dog ikke i vore Oldskrifter, men det er dog i sig selv rimeligt, at de mere ubemidlede da, som senere, hjalp sig med simplere Hovedbedækninger. Nordmændenes **Skjold** synes, deels efter Beskrivelserne, deels efter dem at dømme, som endnu ere vedligeholdte, at have været af samme Slags, som de, Tacitus tillægger Goterne, nemlig runde, og heller ikke synderlig store, sædvanligviis af Lindetræ, belagte med Jernplader, og forsynede med en Bule (rönd). Forresten brugte man som Forsvarsvaaben ogsaa **Brynjen** eller **Serken**, bestaaende af i hinanden gribende Smaa-Ringe. Undertiden brugtes ogsaa Skindkjortler, endog de saakaldte Vargstakke eller Ulveskindspelse. Alle disse Forsvarsvaaben kaldte man tilsammen hlif, i ældre Tider ogsaa, som det synes, sarvi eller sörvi, (angelſ. searu), og det var charakteristisk for den germaniske Stamme i det Hele taget, at give hvert enkelt Vaaben et særegent Navn.

Vore Forfædre kæmpede sjelden eller aldrig til Hest. Dette var derimod ikke saa sjeldent blandt Tydskerne og Goterne; derfor finde vi og Hesten som et af de fornemste Klenodier begravet tilligemed dens Herre i flere danske, fornemmelig jydske, Grave. Norge var heller ikke synderlig skikket for Rytteri, der bedre passede for Danmarks og Tydsklands Sletter. Derimod spiller **Søkrigen** allerede i de ældste norrøne Sagn en væsentlig Rolle. Endog Guderne tillagde man underbare Skibe, som Odins eller Freys Skib Skidbladner, der kunde sejle baade over Land og Vand, og Balders Skib Ringhorne, i hvilket hans Liig blev brændt; paa Skibet Naglfar, hed det, skulde Jøtnerne og Riimthusserne i Ragnarøkkr komme sejlende til den store Valplads. Gik end vore Forfædres Søtog i de ældste Tider ikke synderlig langt, neppe udenfor Landet selv eller i det Højeste til Danmark og Østersøen, saa synes de dog at have været desto hyppigere. Endog deres første Ankomst til Landet var, som allerede ovenfor viist, efter al Rimelighed skeet søværts; Besættelsen af de vestlige, tidligst befolkede, Kystfylker og Kommunikationen mellem dem kan ligeledes ene have foregaaet ved Omsejling af Kysterne. Søen afgav desuden en af vore Forfædres vigtigste Næringsveje, Sejlads og Søvæsen var derfor fra umindelige Tider ligesom sammenvoxet med Folkelivet i Norge, og uadskilleligt derfra; Skibet var for Nordmanden, hvad Stridsvognen og Stridshesten var for Fast-

---

45) ogsaa om Æstyerne, der uagtet deres ugermaniske Sprog dog, som han udtrykkeligt siger, fulgte sveviske (hos ham nordtydske) Skikke, og i alle Fald maa have været Goternes nærmeste Naboer, at de tilbade Gudernes Moder (d. e. Fraujo, Freyja, Frigg) og som et Symbol derpaa bar Vildsvine-Skikkelser (formas aprorum), hvilket de holdt for at være ligesaagodt som Vaaben og alt andet Forsvar.

landets Sletteboere. At besidde det smukkeste, pragtfuldeste og hurtigst sejlende Skib var hans Stolthed; de gamle Sagn dvæle med særegent Velbehag ved Beskrivelsen af prægtige Skibe; i sit Skib lod Krigeren sig efter Døden brænde eller højlægge [1]), og ofte indrettedes endog Gravhøjen saaledes, at den fremstillede de raa Omrids af et Skib (de saakaldte Skibshøje). Det er derfor intet Under, at vi endog fra de ældste Tider finde mange forskjellige Slags Fartøjer omtalte, fra den mindste Baad til de største Krigsskibe, de saakaldte **Langskibe** eller **Skeider**. Kjøbmandsskibene, der havde en mere buget, paa Rumfang beregnet Form, kaldte man sædvanligviis **Knerrer** [2]). Det ældste Slags Skibe, der rimeligviis mere lignede store Baade end virkelige Skibe, og som synes at have været i Brug, da Sejladsen endnu var i sin Barndom, kaldtes **Kjoler**, Enkelttal kjóll, angelsaxisk ceól.

Tacitus siger — hvad vi allerede ovenfor have anført — at Tydskerne ansaa det for et Tegn paa Dovenskab og Uselhed at erhverve ved sin Sveed hvad det kan vindes ved Vaabenfærd, og at de derfor i Almindelighed foretrak Krigens Sysler for den fredelige Agerdyrkning. Den samme Tendens aabenbarer sig ogsaa i Rigsmaal, hvor Vaabenfærd skildres som Jarleklassens egentlige Kald, medens Agerdyrkningen er overladt til Karlen, og dens allerbyrdefuldeste Sysler endog til Trællen. Men denne Lede til Agerdyrkning og fredelige Sysler kan deels kun have hersket i den allerældste Tid, hvor Karle- og Jarle-Klassen endnu var strengt affondrede, deels kun have været egen for en Samfunds-Udvikling, hvor den krigerske Feudalforfatning aldeles havde fortrængt den oprindelige Odelsforfatning. I Norge, hvor Karle-Klassen gjennem Odelsforfatningen havde hævet sig til at danne en Haulde-Stand, der paa en vis Maade kunde siges at indtage den Plads, Jarlerne fordum, da de udgjorde en egen Krigerkaste, indtog, nød Fredens Sysler, Agerdyrkning, Fiskeri og Handel, altid den tilbørlige Agtelse, og de fornemste Mænd, ja Kongerne selv, fandt det ikke under deres Værdighed, personligt at deeltage deri. Vi møde saaledes ikke faa Exempler paa, at anseede Høvdinger i Norge og paa Island selv saaede deres Ager og var tilstede ved Indhøstningen. Den raa Kriger lod vel haant derover, men den raa Kriger lader allesteds og til alle Tider haant over de fredelige Beskjeftigelser.

Agerdyrkning ved Siden af Fædrift og Fiskeri udgjorde derfor i Oldtiden, ligesom nuomstunder, Nordmændenes vigtigste Næringsveje indenlands.

---

[1]) Se især det smukke Sagn om Søkongen Hake i Yngl. Saga Cap. 28. Begravelser i Skibe omtales meget hyppigt i vore Oldskrifter.

[2]) I Enkelttal knarr eller knörr, Flertal knerrir.

Men særegen var derhos for Nordboerne den Anseelse, hvori **Handelen** stod som Næringsvej, og den Iver, hvormed Handelen blev dreven, endog af de fornemste Familiers Medlemmer. Dette havde vel for en Deel sin Grund i den Handels-Aand, som fra de ældste Tider synes at have været den norske Nationalcharakter egen, og som endnu saa stærkt aabenbarer sig; men for en Deel, og vel endog væsentligt, i den Omstændighed, at Handelsmanden i hine Tider selv maatte foretage de nødvendige Handelsrejser til fremmede Lande, og tillige heel ofte, hvor det gjaldt, med væbnet Haand maatte forsvare sig selv og sit Gods mod fjendtlige Krigeres eller Røveres Angreb til Lands eller Vands. Handelsmanden kaldtes derfor ogsaa betegnende en **Farmand**, og hans Syssel var den, der paa eengang fordrede og medførte meest Dannelse, Livserfaring, Aandsnærværelse og Uforfærdethed. Det var endog, idetmindste i senere Tider, almindeligt, at de fornemste Familiers yngre Medlemmer tilbragte nogle Aar paa Handelsrejser som etslags Dannelses- og Livserfarings-Skole. I Forstningen naaede vel disse Handelsrejser ikke synderligt ud over Norges egne, eller i alle Fald Nordens, Enemærker, men efterhaanden maa de have strakt sig videre. Dog, ligesom det i mange eller vel endog de fleste Tilfælde var vanskeligt, naar en Handelsrejse foregik til Søs, at drage en skarp Grændse mellem en saadan og et Sørøvertog, da ogsaa Handelsmanden maatte være bevæbnet, og en forekommende Lejlighed til at gjøre Bytte let kunde friste ham, saaledes er vel neppe Handelsvæsenet i Norge kommet i nogen ret Gang, førend den egentlige Vikingetid var begyndt, og denne ligger udenfor den Periode, der nu beskjeftiger os. Hvis man skal slutte fra de i Norden forefundne, fremmede Mynter, kan man nævne to Perioder i de ældre Tider, som dem, i hvilke Norden stod i nærmere Handelsforbindelse med Udlandet, nemlig i den romerske Kejsertid fra henimod 50 e. Chr. til noget efter 200, — thi fra denne Tid findes især i Danmark en Mængde romerske Kejsermynter, — og i den byzantinske Kejsertids første Aarhundreder, nemlig det 5te og 6te, thi fra denne Tid findes ej alene flere byzantinske Guldmynter, men endog hjemmegjorte Efterligninger af dem, anvendte som Smykker (de saakaldte Guldbrakteater) [1]. Aarsagen til Forbindelsens Afbrydelse i det 3die og 4de Aarhundrede er let at indsee, thi just i denne Tid falder den store gotiske Udvandring og de deraf følgende Krige, som i længere Tid afbrød den stadige Forbindelse mellem Syden og Norden; hertil kom ogsaa den saakaldte store Folkevandring, og først mod Slutningen af det femte Aarhundrede, da de nye Riger vare oprettede i Syden, indtraadte en forholdsviis fredeligere Tilstand, og en fornyet Samfærsel med Norden, der blandt andet satte Prokop istand til at erhverve sine nøjagtige

---

[1]) Worsaae, Nordens Oldtid 2c., S. 57, 58.

Beretninger om Thuliterne, og Jornandes til at erhverve sine om Skandja, ligesom vel og det eruliske Tilbagetog til Norden ej har været eneſtaaende. De slaviske Nationers Fremtrængen mod Vest maa sidenefter atter have bevirket en Afbrydelse, indtil det 8de Aarhundrede, hvor nye Bevægelser begyndte at yttre sig i Norden. Forresten maa det dog ej glemmes, at da de Mynter, fra hvilke man slutter til en saadan Forbindelse, som den ovennævnte, fornemmelig ere fundne i Danmark eller Sydsverige, altsaa i de nordiske Lande, der fordum hørte til den gotiske Kulturkreds, kan man ikke med nogen Sikkerhed paastaa, at Forbindelsen har strakt sig udenfor denne, eller til de reennordiske Dele af Halvøen. At Nordens sydligere Dele derimod baade i og for sig selv ved deres Beliggenhed, og desuden som det nærmeste Udgangspunkt for de gotiske Folkeskarer, der oversvømmede Syden, havde langt anden Anledning til at staa i Forbindelse med denne, er indlysende. Vi behøve her kun at minde om Ermanariks Erobringsrige (S. 29), Theodoriks Anseelse langt op i Norden (S. 31) og det føromtalte eruliske Tog. Det gotiske Norden og Syden kunde paa en vis Maade siges at udgjøre en eneste stor Tumleplads for de mellemgermaniske Vandringsfolk, Beboerne af Viken og det sydligste Norge ogsaa heri iberegnede. Men til de oprindelige Nordmænd i det Nordenfjeldske kan Forbindelsen idetmindste i de tidligere Aarhundreder, neppe have strakt sig.

At Handelen, som Tacitus siger, i de ældre Tider nærmest var Tuskhandel, ligger i Sagens Natur. Den blandt alle Germaner ogsaa i sildigere Tider, brugelige Benævnelse paa Penge og Gods, nemlig Fæ (oldnorsk fé, angelsaxisk feoh, højtydsk fihu), tyder hen paa en Tid, da Ejendom bestod i Kvæghjorder, og Kvæget selv i Handelen brugtes som Byttemiddel. Paa det samme tyder ogsaa Romernes pecunia, af pecus, Fæ; dog er det et afledet Ord, der, om end nøje beslægtet med pecus, dog allerede fra først af maa have haft en derfra noget afvigende Betydning: i de germaniske Mundarter er Ordet for Kvæg og Gods eet og det samme. Dette viser allerede i og for sig, at Germanernes nomadiske Periode naar meget længere ned i Tiden, end Romernes. Men den maa dog for en Deel have været tilbagelagt, førend Germanerne havde indvandret i deres nuværende Hjem. Som Byttemiddel ved Handelen finde vi over den hele germaniske Verden de ædle Metaller, Sølv og Guld, saa langt tilbage, germaniske Sagn naa. Men disse Metaller var næsten under hele Hedendommen umyntede. Vistnok kjendte man myntede Penge, forsaavidt som romerske og andre Mynter ved Mellemhandelen ogsaa naaede op til Norden, men man regnede dem kun efter Vegten som andet Metal. Den sædvanligste Maade at indrette Metallet paa til Brug som Penge var at smede det i lange, meget tynde Stænger, der spiralformigt snoedes og bares omkring Armen; naar noget skulde betales, skar man da smaa Stykker af disse Spiralringe, og betalte

dermed efter Vegt. Saadanne Penge-Ringe, af hvilke mange endnu opgraves, kaldtes fornemmelig **Bauger** (baugr, Angelsax. beáh), og derfor kaldtes ogsaa de gavmilde Høvdinger saa ofte af Digterne „Baugenes Bryder", „Baugenes Sønderhugger, Guldets Bryder" [1]) o. s. v. Der maa i hine Tider have været en ikke ubetydelig Mængde ædle Metaller i Norden, deels som Smykker, deels som Bauger. Og forholdsviis var der, ligesom overalt i Europa endog langt ned i Middelalderen, mere Guld end Sølv. Guldet havde desuden allerede været kjendt fra Bronce-Alderens Tid; Sølvet brugtes i ej forend i Jern-Alderen. Man antager, at den største Masse af ædle Metaller, der var i Omløb i Norden, oprindeligen hidrørte fra de tschudiske Bergverker i de uralske Fjelde. Hvad **Jernet** angaar, da er vel ogsaa en Deel ved Mellemhandel, og vel endog allerede ved den oprindelige Udvandring, kommen fra de samme Egne; imidlertid melde ogsaa vore egne Beretninger om indenlandsk Jerntilvirkning af Myrmalm (rauði) [2]).

Da vore Forfædre deels satte saa høj Priis paa gode Vaaben, deels yndede Stads og Smykker, er det naturligt, at **Smede-Haandverket** lige fra de ældste Tider var i stor Anseelse. Ypperlige Smede-Arbejder tillagdes i de fabelagtige Sagn Dvergerne: et Tegn paa den Beundring, hvormed de betragtedes, maaskee ogsaa en dunkel Erindring fra Tiden før Udvandringen, da vore Forfædre stode i nærmere Berørelse med de tschudiske Metal-Arbejdere. Senere dannede der sig Sagn, fælles for alle Germaner, om berømte Smede, fornemmelig **Vølund**, hvis Navn var bekjendt fra det yderste Norden lige til de af Germaner stiftede Riger i Syden [3]). Men Smede-Haandverket indbefattede i Oldtiden saagodtsom alle andre af Mænd udøvede Haandverk. Smeden var tillige Snedker, Tømmermand, Bygmester, og Ordet „Smed" betegner derfor i vore Oldsagn oftest en Haandverker i Almindelighed. Tilvirkning af Klæder, nemlig Spinden, Væven og Syning, var Kvindernes Syssel. Efter de fra Oldtiden opbevarede Levninger at domme, var Kunstfærdigheden, endog i de fjernere Tider, ikke ringe. Flere af de forefundne Smykker, om hvilke man ingen Grund har

---

[1]) Saaledes: baugbrjótr, Angels. beága brytta, sinces brytta, Oldsaxisk bóggebo. Og i Rigsmaal heder det og, at Jarlen begynder „at bryde Bauger".

[2]) Da Myrmalmen paa Finsk kaldes roaudo, har man villet tilskrive Finnerne den tidligste Udøvelse af Kunsten i vort Land. Dette kan vel i og for sig være rimeligt, men af Ordet kan det dog neppe sluttes, da det oldnorske Ord aabenbart er dannet af rauðr (rød), paa Grund af Myrmalmens røde Farve, og saaledes ej kan være formet efter det finske roaudo, men dette derimod, som saa mange andre finske Ord, er formet efter det norske.

[3]) Vølund, eg. Valund, angels. Welond, gammelfransk Gualans, svarer i de germaniske Sagn til Grækernes Dædalos. Endog det græske Ord „Labyrinth" oversættes paa oldn. med völundarhús.

til at antage dem forarbejdede i Udlandet, røbe megen Smag og Dygtighed i at bearbejde Metallet. Nogle tro vistnok at spore den romerske Smags Indflydelse, dog saaledes, at denne ej har gjort sig gjeldende gjennem umiddelbar og slavisk Efterligning, men gjennem de germanisk-nordiske Kunstneres selvstændige Opfatning har antaget et for den germaniske Verden, og især for Norden, charakteristiskt Præg, der især aabenbarer sig i det Slags Forsiringer, som man har kaldet Slangesirater, fordi de forestille kunstigt sammenslyngede Slangefigurer, men for hvilke dog maaskee de romerske Arabesker ligge til Grund. Stundom synes ogsaa — hvad der i sig selv er høist rimeligt — Spor af østerlandsk Indflydelse at fornemmes. Paa de i den fjernere Oldtid meget brugelige Smykker af Guldblik, nu sædvanligviis kaldte Brakteater, hvortil man oprindelig brugte fremmede Mynter, men som man tillige selv forarbejdede i Lighed med disse, findes raa Fremstillinger, der minde om Buddhismens Symbolik [1]).

Vore Forfædres **Huse** vare, hvad der og faldt af sig selv, udelukkende, eller saagodtsom udelukkende, af Træ, og Høvdingernes, hvis man skal kunne slutte fra, hvad der i Hedendommens sidste Dage fandt Sted paa Island, ofte prægtigt udsmykkede med Udskæringer og lignende Prydelser[2]). Paa Pragt og Stads satte vore Forfædre overhoved megen Priis; de yndede smukke Bygninger, prægtige Klæder og Vaaben, og skjønt prydede Skibe. I Særdeleshed anvendte man ødsel Pragt ved Udsmykningen af Krigsskibene, hvis Forstavn man sædvanligviis lod løbe ud i et fantastiskt udskaaret Dragehoved, ofte forgyldt, medens Bagstavnen forestillede Dragens Hale; slige Skibe kaldtes derfor stundom slethen „**Drager**" eller „**Orme**".

Af den daglige Levemaade og de sædvanlige Sysler i hine ældgamle Tider giver forresten allerede Rigsmaal et temmelig anskueligt Billede [3]). Saavel heraf, som af de øvrige Oplysninger, der kunne erhverves om vore Forfædres ældste Leveskik, faar man den bestemteste Forestilling om, at der aldeles ikke herskede noget Barbari, men at Kulturtilstanden i det Hele taget stod paa det samme Punkt som det, hvor vi forefinde den i den egentlige historiske Tidsalder.

---

[1]) Se Holmboe, i Tidsskr. Urda, 2 B. S. 75–78.

[2]) Saaledes var Olaf Paa's Hus paa Hjardarholt udsmykket med Fremstillinger af Gudelæren, efter hvilke Skalden Ulf Uggesøn digtede den berømte Huus-draapa, se Laxdølasaga og Snorra-Edda.

[3]) Som et umiskjendeligt Beviis paa Rigsmaal's Ælde kunde maaskee ogsaa anføres, at Sejladsen der endnu ikke spiller nogen væsentlig Rolle, at altsaa den egentlige Søkrig ej ret var bleven sædvanlig. Kun mod Slutningen, hvor der tydes hen paa Erobringstog, prises Dans og Danps Dygtighed til at „ride Kjol", d. e. seile; Ordet „Kjol", ikke „Skib", viser at her er Talen om de ældste, smaa Fartøjer, paa hvilke ogsaa Angelsaxerne efter Sagnet skulle være komne til England (ceólas, se ovenfor S. 190), Nennius, c. 37; Chron. Saxon. kortere Bearbejdelse.

Tredie Afsnit.

Ætte- og Helte-Sagn før Vikingetiden.

1. Heroiske Oldsagn.

Den Deel af Nordens Historie, der ligger forud for det 8de Aarhundred e. Chr., da de egentlig saakaldte Vikingfærder toge deres Begyndelse, er os kun ufuldstændigt bekjendt gjennem enkelte Sagn, mere eller mindre gjennemvævede med Myther, hvor Guderne selv tage Deel i Begivenhederne og udøve en umiddelbar Indflydelse paa deres Gang. Det er Nordens **heroiske** Periode, der i den nordiske Historie svarer til, hvad Tidsrummet forud for den doriske Vandring er i den græske. Disse Sagn dreje sig hos os, som i den græske Historie, ikke saameget om enkelte Folk, som om enkelte Ætter og fremragende Personligheder; de kunne give et ret anskueligt Billede af det storartede Liv, som da rørte sig blandt Folkene, men intet sammenhængende Totalbillede. Det er desuden ikke sjælden vanskeligt nok at afgjøre, hvad man skal antage for en virkelig historisk Personlighed, hvis Bedrifter kun ere udsmykkede og forstørrede af Sagnet, og hvad der, naar alt kommer til alt, kun er at betragte som en Personifikation af enkelte Nationaliteter eller Kulturforandringer, eller endog blot som rene Phantasifostre. Det er tillige heel vanskeligt at sige, hvilke Sagn der nærmest ere at henføre til denne eller hiin særegne germaniske Nationalitet; thi flere af Sagnene, som f. Ex. Vølunds- og Niflunge-Sagnene, spille over hele den germaniske Verden; andre ere fælles for hele Norden, eller gribe idetmindste, om de end i sig selv nærmest tilhøre et enkelt nordiskt Land, dog virksomt ind i de øvrige Landes Begivenheder. Man skulde formode, hvad der ogsaa i og for sig er sandsynligt, og hvad der ganske stemmer med den Fremstilling af det germaniske Folkeliv i Folkevandringstiden, som de græsk-romerske samtidige Skribenter give, deels, at de særegne Nationaliteter og Stammeforskjelligheder mellem Germanerne selv indbyrdes endnu ikke saa skarpt, som sidenefter, vare udprægede, deels, at der over alle germaniske Stammer endnu var udbredt en vis Uro, der bragte deres Ungdoms æventyrlystne Skarer til at tumle

sig imellem hinanden uden synderligt Hensyn til den ubetydelige Nationalforskjellighed, og hvorom ej alene hine Oldsagn om Volsunger og Niflunger, men ogsaa den oftere omtalte, hos Prokop forekommende, Beretning om Erulerne, give en temmelig klar Forestilling.

Under disse Omstændigheder kunne vi derfor her ikke undlade at meddele de af hine Sagn, om hvis historiske Betydning der ej kan herske nogen Tvivl, ordnede efter de enkelte Ætter og Personer, de nærmest angaa, for derved nogenlunde at anskueliggjøre Tilstanden og Hovedbegivenhederne i hiint fjerne Tidsrum. Men af hvad der nys er paapeget, følger tillige, at vi ikke strengt taget kunne holde os til, hvad der alene og udelukkende angaar Norge, men at vi tillige maa omtale ethvert fællesgermanifkt Sagn, der umiddelbart eller middelbart kaster Lys paa Nordmændenes Historie. Af alle disse Sagn er der naturligviis enkelte, der lettere end de øvrige lade sig tilbageføre til den oprindelige historiske Form, især hvor de Begivenheder, de omtale, lade sig paavise i paalidelige fremmede Forfatteres Skrifter. Saadanne Sagn danne de egentlige Støtter for den historiske Bygning, til hvis Opførelse man ellers maa hjelpe sig med Gisninger.

Det mystiske Halvmørke, hvori hiin heroiske Oldperiode var indhyllet, gjorde den til en velkommen og bekvem Baggrund for en Mængde Æventyr-Digtninger, der især paa Island og i Norge opstode i Middelalderens senere Aarhundreder, fra det 12te, maaskee allerede det 11te, og nedover. Og da tillige flere af de virkelige Oldsagn i de samme Aarhundreder have faaet en ny Indklædning og Udvidelse, er det ofte heel vanskeligt at adskille det Egte fra det Uegte. Der fattes heller ikke Exempler paa, at senere Historieskrivere have benyttet hine Æventyrdigtninger ved Siden af de egte Oldsagn, og derved frembragt en næsten uopløselig Forvirring. Den nøjere Kundskab til vort Oldsprog og de nordiske Oldsager, som ved de i senere Tider foretagne Granskninger er vunden, har gjort det muligt, ved Bedømmelsen af de mythisk-heroiske Fortællinger at anvende en strengere og sundere Kritik, og bedre at skjelne mellem oprindelige Sagn og nyere Digtninger.

2. Hyndluljod og Halfdan Gamle.

Det er allerede ovenfor omtalt, hvorledes den i det 12te Aarhundrede sammensatte Fremstilling af den norske Konge-Æts Nedstammelse fra Nor og Gor, der danner Indledningen til „Flatøbogens" Samling af norske Konge- og Jarlesagaer, og sædvanligviis kaldes Fundinn Noregr, opstiller Slægtregistre for de enkelte Fylker, af hvilke Slægtregistre de første Led aabenbart vise sig som opdigtede, medens kun de sildigere, — naturligviis

som Brudstykker af uafhængige Ættetavler, og uden i mindste Maade at maatte sættes i Forbindelse med Nor og Gor, der selv ere opdigtede Personligheder, — fortjene Tiltro og kunne benyttes til Historiens Udfyldning. Hvad **Fundinn Noregr** saaledes indeholder om Thrond som Stamfader for den throndhjemske, Hørd som Stamfader for den hørdske, Rugalf for den rygske, Thrym for den egdske (Thromøske), Raum for den raumske, Brand for den gudbrandsdalske, Alf for den alfheimske, Hod for den hadelandske, Hadding for den haddingjadalske og Ring for den ringerikske Fyrste-Æt, er kun at ansee som ethnographisk Digtning, og hine Konger som Sagn-Eponymer; Enkelthederne i Beretningen om deres Ætmænd stemmer ikke engang ganske med, hvad vidtløftigere og uafhængige Sagaer berette [1]). **Fundinn Noregr** kan altsaa i sin Heelhed aldeles ikke lægges til Grund for Norges indre Oldhistorie, og navnlig maa der slaaes en Streg over de første Led af de der meddeelte Slægtrækker. De sildigere Led kunne blot benyttes for det Tidsrum, hvori de falde, nemlig de nærmeste Aarhundreder før Harald Haarfagre eller det 10de Aarhundredes Begyndelse. Men foruden disse Dele af **Fundinn Noregr**, er der og, hvad ovenfor (S. 69) er viist, en særegen Afdeling, som aabenbart er hentet fra det ældgamle genealogiske Digt **Hyndluljod**, og denne, saavelsom det hele os endnu i Flatøbogen selv opbevarede Digt, er os her af yderste Interesse, forsaavidt som de virkelig synes at opregne, hvad man maa antage at have været de i den nordisk-germaniske Hedenold meest anseede Fyrsteslægter, og tillige antyde den Forestilling, vore hedenske Forfædre maa have gjort sig om disse Slægters Oprindelse og indbyrdes Forhold. Sammenligningen mellem Hyndluljod og **Fundinn Noregr** viser imidlertid at det sidste indeholder mange Tilsætninger, der maa hidhøre fra sildigere Tider, og som aldeles ikke bære Egthedens Præg. Hyndluljod maa derfor her betragtes som den egentlige Hovedkilde, hvilken meest passende kan benyttes som Udgangspunkt for Fremstillingen af vor Sagnhistorie. Dette Kvad lader Frevja komme med sin Yndling og Dyrker Ottar den unge til Jøtunkvinden Hyndla's Hule, og opfordre hende til, i Forening med hende at opregne de „Herskeres Ætter, som ere nedstammede fra Guderne", og især Ottars egne Forfædre. Hun vedbliver:

Nu maa du fremsige Mændenes Ætter,
Forfædres Tal, hvilken er Skjoldungers,
nu maa du melde om hvilken er Skilfingers,

---

[1]) F. Ex. hvor Hørds Søn kaldes Jøsur, Fader til Hjør og Farfader til Hjørleif kvennsame. Halfssaga, der meddeler Sagnet fuldstændigt, kalder Jøsur en Søn af Agvald, Rogalands Konge, hvilket maa være mere overeensstemmende med Sagnets egte Form (Cap. 2.)

hvilken er Odlingers,
hvilken er Ylfingers,
hvilken er hauldbaaren,
hvilken er hersbaaren,
hvad er bedst Mandevalg
under Midgard?

Nu nævner Hyndla først Ottars egne nærmeste Forfædre, hvoraf man seer, at han var en Søn af den Innstein, der nævnes som en af Halfsrekkerne, hvorom senere; heraf skjønnes, at Digtet er af norsk Oprindelse. Da det længere nede nævner Harald Hildetand og dennes Halvbroder Randver, uden at nævne dennes Søn, kan ogsaa dets Forfattelsestid nogenlunde bestemmes, nemlig omkring 750 e. Chr. [1]). Efterat flere af Ottars Forfædre ere omtalte, heder det nemlig i Str. 14:

Aale var fordum
fremst i Styrke;
Halfdan end for
højest blandt Skjoldunger;
vidtberømt Folk-Vig [2])
vandt de Gjæve;
hans Ry tyktes sig hvirvle
til Himlens Hjørner.

Med Eymund han forbandt sig
den ypperste Mand,
og han vog Sigtrygg
med svale Egge;
han egted Almveig
den ypperste Kvinde,
de avled og aatte
atten Sønner.

Derfra stamme Skjoldunger,
derfra Skilfinger,
derfra Odlinger,
derfra Ynglinger, [3])
derfra Hauldbaarne,
derfra Hersbaarne,
bedste Mandevalg
under Midgard.

---

[1]) Se nedenfor § 10.

[2]) d. e. Feltslag.

[3]) Da det foregaaende Vers, hvor der spørges om Slægterne, nævner Odlinger og Ylfinger, men dette, hvori der svares, nævner Odlinger og Ynglinger, maa man enten antage, at der paa et af Stederne har fundet en Forvexling Sted, saaledes at der paa begge Steder skal læses eet og samme Navn, eller ogsaa, at paa første Sted „Ynglinger", paa andet Sted „Ylfinger" ved Uagtsomhed ere oversprungne. Men i sidste Fald fordrer Versreglen, at endnu en Linje, der kan have Riimbogstav fælles med den anden, maa tænkes udeladt, og indsættes, hvis man paa denne Maade vil restituere det Bortfaldne. Der er ogsaa stor Sandsynlighed for, at „Vølsungerne", der sidenefter nævnes, og som Fund. Noregr henfører til Halfdan, have haft deres Plads i en saadan udeladt Linje. Læste man nemlig paa første Sted: „hvat er Ödlinga, hvat er Ynglinga, hvat er Ylfinga, hvat er Völsunga", og paa andet: „þaðan Ödlingar, þaðan Ynglingar, þaðan Ylfingar, þaðan Völsungar", da vilde alt være i sin Orden, thi istedetfor Ylfingar skulde egentlig læses Vylfingar; og man har flere Steder i Eddadigtene Exempler paa at et saadant V, der ellers udelades, har været regnet med som Riimbogstav.

Hildegunn var
hendes Moder,
Barn af Svaava
og Søkongen;

alt er det Æt din,
Ottar heimske, [1])
veed du nu nok,
vil du end mere?

Der opregnes nu end videre flere Ætter, som forstørstedelen nedenfor ville komme til at omtales, nemlig Dags og Thore Drengemoders, Arngrim Berserks, Volsungernes og Harald Hildetands, hvorpaa Hyndla gaar over til at tale om Gudernes Ætter, deres Mysterier, og Ragnarokk, hvorfor dette Kvad ogsaa kaldes den korte Voluspaa [2]).

Hyndluljod nævner altsaa som de ypperste Slægter Skjoldunger, Skilfinger, Odlinger, Ylfinger, Ynglinger, længere nede ogsaa Volsunger, og som Stamfader til alle eller de fleste af dem nævner det en Skjoldunge-Fyrste ved Navn **Halfdan**, hvis Ry naaede til Verdens fire Hjørner. Et Sagn om en saadan Kong Halfdan maa altsaa have været til allerede i Midten af det 8de Aarhundrede.

Fundinn Noregr udmaler Sagnet vidtløftigere, ligesom det og lokaliserer det. „Ring", heder det her, „en Søn af Kong Raum, ejede Ringerike og Valdres, og blev gift med en Datter af Søkongen Vifil. Deres Søn var **Halfdan Gamle.** Da han tog ved Kongedømmet, gjorde han et stort Midvintersblot, og blotede for at det skulde forundes ham at leve 300 Aar i sit Kongedømme, saaledes som Snæ hin Gamle ifølge Sagnet skulde have levet. Ved Fretten fik han imidlertid det Svar, at han vistnok ikke skulde leve i mére end een Menneskealder, men i samfulde 300 Aar skulde der ej være nogen ikkefyrstelig Mand eller nogen Kvinde i hans Æt. Han var en stor Hærmand og herjede vide om Østerveg. Der dræbte han i Enekamp en Konge ved Navn Sigtrygg, og egtede Alfny [3]) en Datter af Kong Eymund fra Holmgard. De havde ni Sønner, Thengill, Ræsir, Gram, Gylfe, Hilmir, Jofur, Tigge, Skyle og Harre, om hvilke ni det er fortalt, at de alle vare jevngamle, og som bleve saa berømte, at deres Navne i alle Digte bruges som Fyrste- eller Kongenavn. Ingen af dem skal have haft Børn, og faldt de alle paa een Gang i et Slag. End havde de andre ni Sønner, ved Navn Hildir, Næfil, Aude, Skelfir, Dag, Brage, Budle, Lofde, Sigar; Hildir, Sigar og Lofde vare Hærkonger; Aude, Budle og Næfil vare Sø-Konger; Dag, Skelfir og Brage sad hjemme. Dag var gift med Thore Drengemoder, og havde ni Sønner; en hed . . . Arngrim Berserk [4]), ... denne fra Halfdan nedstammende Æt hed

[1]) d. e. uvidende.

[2]) Snorra Edda, c. 5.

[3]) Rettere Almveig.

[4]) Derforuden nævnes tre andre, Ole, Aam og Jøfr eller Jofur. Fra Ole ledes

Døglinger. Brage var Konge paa Valdres [1]) . . . hans Æt hed **Bragninger.**. Skelfir var Konge paa Vors, hans Søn hed Skjold, Fader til Erik, Fader til Alfrek, Fader til Erik maalspake . . . . dette er **Skilfingernes** eller **Skjoldungernes** Æt [2]). Hildir var Dags femte Søn (her har Optegneren glemt at tilføje, at fra ham stammer **Hildingernes** Æt [3]), Sigar var Fader til Siggeir, gift med Signy, Kong Volsungs Datter; . . han var og Fader til Sigmund, . . hvis Søn Sigar [4]) lod hænge Hagbard: det kaldes **Siklingernes** Æt. Lofde var en mægtig Konge, . . han herjede paa Reidgotland og blev Konge der . . fra ham stamme **Lofdungerne** [5]). Aude og Budle var Søkonger, . . de lagde under sig Valland og Saxland og nedsatte sig der . . Aude fik Valland . . . hans Æt kaldtes **Ødlinger** [6]), Budle fik Saxland . . . fra ham stamme **Budlunger** [7]). . . . Fra Næfil stammer **Niflungernes** Æt [8]). . . . Da den første Kvinde fødtes i Halfdans Æt, vare 300 Aar henrundne siden det Blot, Halfdan blotede for at faa lang Levealder og Magt."

At Nedskriveren eller Bearbejderen af Sagnet har fulgt Hyndluljod, sees let, thi man gjenkjender endog Ordenen, hvori enkelte Navne forekomme, som Dag, Thora Drengemoder, Arngrim og Volsungerne; men det sees paa den anden Side at han har taget sig de største Friheder, baade i at henføre Halfdan selv og hans Sønner til bestemte Riger eller Steder, hvorom det gamle Kvad ikke nævner et Ord, og i at sætte Led i Forbindelse med Halfdan, hvilke Kvadet omtaler aldeles uafhængige, f. Ex. hiin Dag og Thora Drengemoder, Arngrim, der i Kvadet ej engang forbindes med Dag, Volsungerne og Gjukungerne. At disse Tilsætninger ere aldeles vilkaarlige, sees især ved at sammenligne dette Sted i Fundinn Noregr med en anden, og som det synes, af Hyndluljod mere uafhængig Fortælling om Halfdan

Ætten til Sigurd Hjort paa Ringerike, Ragnhild hans Datter, og dennes Søn Harald Haarfagre.

1) Fra Brage ledes Ætten gjennem Agnar, Alf, Erik, Hild, Halfdan milde, Gudrød og Halfdan Svarte til Harald Haarfagre.

2) Ledene ere: Skjold, Erik, Alfrek, Erik maalspake, Aalrek frekne, Vikar, Vatnar, Imald med Broderen Erik, (se nedf. § 11) og Gyda, Harald Haarfagres Dronning.

3) Ætten opregnes: Hildir, Hildibrand, Vigbrand, Herbrand, Harald Grønske (granraudi), Aasa, Halfdan Svarte.

4) Ætten opregnes: Sigar, Sigmund, gift med Hild, Datter af Grjotgard, Konge paa Møre; hans Søn Sigar.

5) Nemlig: Skekkil og Skyle, Eggther, Hjalmther, Eylime, Hjørdiis, Sigurd Fafnersbane, Aslaug, Sigurd Orm i Øje, Aslaug, Sigurd Hjort, Ragnhild, Harald Haarfagre.

6) Nemlig: Aude, Frode, Kjaar, Alrune.

7) Nemlig: Attil, Vifil, Læfe, Budle, Sørle, Atle og Brynhild, Aslaug.

8) Nemlig: Næfil, Heimar, Eynef, Rake, Gjuke, Gunnar, Høgne og Gudrun o. s. v.

Gamle, der findes i Skálda, eller den Anviisning til Digtekunst, der ledsager den yngre Edda. Denne Fortælling lyder i Forstningen næsten Ord til andet som den i Fundinn Noregr, kun heder det her ikke, at Halfdan Gamle var Konge i Norge eller paa Ringerike. Hans Kamp med Sigtrygg og Giftermaal omtales paa samme Maade, kun kaldes hans Hustru her ikke Almveig eller Alfny, men Alvig hiin spake. „De havde", fortsætter Skálda, „atten Sønner, af hvilke de ni vare fode paa een Gang, og hed Thengil, Ræsir, Gram, Gylfe, Hilmir, Jofur, Tigge, Skyle eller Skule, Harre eller Herra; disse ni Brodre bleve saa navnkundige i Striden, at deres Navne sidenefter i alle Digte brugtes som Førstenavne for Konger og Jarler; de havde ingen Born, og faldt alle i Slag. End havde Halfdan og Alvig ni andre Sønner, nemlig Hildir, fra hvem Hildingerne, Nefir, fra hvilken Niflungerne, Aude, fra hvilken Odlingerne, Yngve, fra hvem Ynglingerne,[1] Dag, fra hvem Doglingerne, Brage, fra hvem Bragningerne stamme: det er Halfdan mildes Æt; Budle, af hvis Æt, Budlunge-Ætten, Atle og Brynhild stammede; Lofde, en stor Hærkonge, . . hvis Ætmænd kaldtes Lofdunger, til hvilke Eylime, Sigurd Fafnersbanes Morfader, hører; Sigar, hvorfra Siklingerne stamme, eller den Siggeirs Æt, der var Volsungernes Maag, og den Sigars Æt, der hængte Hagbard Af Hildingernes Æt var Harald den granraude, Halfdan Svartes Morfader; af Niflungernes Gjuke, af Odlingernes Kjaar, af Ylfingernes Erik den maalspake". Endvidere tilføjer Skálda: „Ogsaa disse Konge-Ætter ere navnkundige: fra Yngvar stamme Ynglinger, fra Skjold i Danmark Skjoldunger, fra Vølsung i Frankland Volsunger; og fra Hærkongen Skelfir Skilfinger, denne Slægt er i Østerveg. De her nævnte Ætter har man siden anvendt i Skaldskab til at danne Omskrivninger af fyrstelige Navne"[2]).

Hvad der gjør denne Beretning mærkelig, er, at den aabenbart er aldeles uafhængig af Hyndluljod, med hvilken den endog etsteds staar i Strid, nemlig hvor den regner Eylime til Lofdungerne, ikke, som Hyndluljod, til Odlingerne, og fra hvilken den ogsaa ellers i flere Henseender er betydeligt afvigende. Man har altsaa her Grund til at antage, at vi have en selvstændig Sagnform for os, og at de væsentlige Tillæg til Hyndluljod, som den indeholder, i det Hele taget hidrore fra Folkesagnet selv, og ikke ere at tilskrive vilkaarlige Konjekturer eller Forbedringsforsøg af den senere Nedskriver. Men da Fundinn Noregr ved Siden af Skáldas Beretning, som den fornemmeligt følger, ogsaa har enkelte Stykker, hentede fra Hyndluljod,

---

[1]) Her skal upaatvivlelig læses „Ulf" og „Ylfinger", da Ynglingerne senere omtales særskilte, og desuden Hildinger, Niflunger og Ylfinger udtrykkelig nedenfor nævnes paany i denne Orden.

[2]) Skálda, c. 64.

er det tydeligt nok, at den, der har sammenskrevet den, har kjendt og benyttet begge, og paa en temmelig vilkaarlig Maade søgt at forene dem indbyrdes. Og da Skálda desuden har det tilfælles med Hyndluljod, at den aldeles ikke henfører de navngivne Helte eller Slægter til Norge, og de fornemste af dem ikke engang til noget bestemt Land, maa man vistnok antage, at ogsaa de Tilsætninger i Fundinn Noregr, der gaa ud paa at henføre alle Slægtled til Norge, ere aldeles vilkaarlige, og aldeles ikke begrundede i noget paa Nedskriverens Tid herskende Sagn. Han er endog gaaen saa vidt, at drage Skjoldungerne, der efter saa mange Vidnesbyrd udelukkende tilhøre Danmark eller rettere Gotland, over til et enkelt Fylke i Norge. Ved at benytte og forklare Sagnene om Halfdan Gamle bør man derfor ganske vist lade Bearbejdelsen i Fundinn Noregr aldeles ud af Betragtning.

Men ogsaa ved Bearbejdelsen i Skálda er der meget, der viser sig at være uegte. Navnene paa Haldans ni første Sønner ere simple Appellativer, der enten betegne en Fyrste eller en Kriger, hvis Afledning tildels bestemt kan paavises, og hvoraf flere ogsaa forekomme i angelsaxiske Digte [1]). Af de øvrige ni Sønners Navne ere enkelte senere dannede af de dem tillagte Ætters Navne, og omvendt, f. Ex. Hildir af Hildinger, hvilken Benævnelse for Krigerhøvdinger aabenbart kun er afledet af hildr (Krig) eller Krigsvalkyrjen; Aude ligeledes af Odlinger, der ligefrem svarer til det angelsaxiske äðelingas, højtydsk adalingâ, og kun betegner „højbyrdige Mænd". At Aude har kunnet sættes i Forbindelse med Odlinger (af aðal), røber desuden en temmelig sildig Sprogperiode, da det i en ældre, hvor Udtalen var renere, umuligt lod sig gjøre at forbinde to saa forskjelligartede Navne [2]). Ynglingernes, de danske Skjoldungers, og de hunske Volsungers Æt henfører Skálda ikke til Halfdan den Gamle, uagtet dog Skjoldungerne ifølge Hyndluljod først og fremst hørte blandt hans foregivne Ætmænd. Saaledes viser ogsaa Skálda sig her som upaalidelig, og for at lære den genealogiske eller ethnographiske Deel af Sagnet i sin Reenhed at kjende, maa vi ty til Hyndluljod selv.

Dette omtaler som Halfdans Descendenter ikkun Skjoldunger, Skilfinger, Odlinger og Ylfinger, maaskee og Ynglinger og Volsunger; og af disse maa

---

[1]) Þengill, beslægtet med þing (Thing), forekommer ogsaa som þengel eller fengel blandt Angelsaxerne. Ræsir er kun afledet af rás, Fart; den som sætter i Fart; Gramr af Adjekt. gramr, vred, barsk; Gylfi, besl. med gjálfr, Hav; Hilmir, af hjálmr; Jöfurr, egentlig Vildsviin, angels. eofor, tydsk „Eber", benævnt efter Hjelmtegnet, o. s. v.

[2]) Audi kommer enten af auðr, Rigdom, eller af auðr, ode; men med „Öðlingr", altsaa med „aðal", har det intet at bestille. Denne Etymologi hidrører altsaa fra et Ubekjendtskab med Lydforholdene, der blot kan tilhøre en forholdsviis nyere Tid, og Aude maa saaledes aabenbart være et Foster af et senere uheldigt Etymologiserings-Forsøg.

igjen Odlingerne bortfalde, som et Navn paa Fyrster eller fornemme Mænd i Almindelighed. Men derforuden nævner det ogsaa de med Volsunger nøje forbundne Niflunger, ligesom det endelig nævner den sidste Skjoldung, nemlig Harald Hildetand, og den Æt, hvis Bedrifter omsider sluttede den heroiske Tidsalder, og dannede Overgangen til Vikinge-Tiden, nemlig Radbards, eller hans Søn Randvers Æt. Da nu Navnet „Halfdan" egentlig kun vil sige „Halv-Danen" [1]), og derfor nærmest synes at være knyttet til de gotiske eller halv-danske Lande, synes ogsaa Sagnet om hans Descendenters Udbredelse til alle germaniske Lande at indeholde en bestemt Reminiscens om Udvandringen fra Skandja og de skandiske Øer. Og her er det mærkeligt nok, at den eneste af Nordens berømtere Ætter, der ej sættes i Forbindelse med Halfdan, er den, som ifølge Sagens Natur ej kunde være kommen fra Skandja, nemlig den gamle Haaløyge-Æt, eller Semings Æt paa Helgeland. De øvrige Ætter udledes fra Halfdan, og naar det heder, at Konger og **Jarler** brugte hans Sønners Navne som Titler, maa vi atter tænke paa **Erulerne**, eller de egentlige **Jarler**, som med Sverd i Haand ej alene herjede, men og vandt sig Riger og grundede Kongestammer. Thi hvad andet vare vel de gotiske, frankiske, angliske Høvdinger, der oprettede nye Riger, end saadanne „Jarler"? Opfattes Sagnet om Halfdan paa denne Maade, bliver det af særdeles Interesse i ethnographisk Henseende. Vel kan man ej anse det for et af de allerældste, da Navnet „Halfdan" selv hentyder paa en Tidsalder senere end den reengotiske, men dets Ælde bliver desuagtet betydelig nok. De deri nævnte Hoved-Ætter, tilligemed nogle andre af mindre Betydenhed, men som dog ved enkelte Lejligheder synes at have spillet en vigtig Rolle i vort Fædrelands ældste Historie, skulle her nærmere beskjeftige os.

---

[1]) Grimm har baade i sin Grammatik (II. S. 633), og i sin Sproghistorie (S. 734) paaviist de med Halfdan aldeles analoge tydske Navne Halpdurinc (ɔ: Halv-Thûringer) og Halpwalah (ɔ: Halv-Vælsk), der lige overfor tilsvarende Navne som Altdurinc (Gammel-Thûringer, Gramm. II. 629) — med hvilket der og findes et analogt, Altsahso (Old-Saxer, Gramm. II. 627, angelſ. Ealdseaxa) — aabenbart betegner en blandet Stamme, medens de med „Alt" sammensatte Navne betegne den ublandede. Ja i Beowulfdigtet forekommer endog Navnet Healfdene, der er den angelsax. Form for Halfdan ligefrem som Folkenavn og Betegnelse for Skjoldungernes Folk; det heder her (v. 2131—2134), „at Skjoldungen Hnæf, Halvdanernes Helt (häleð Healfdena), skulde falde i Friserslaget". — Ogsaa den danske Forfatter Saxo har en Antydning til, at Fyrste-Slægter — han siger rigtignok kun norske — nedstammede fra en Skjoldungekonge ved Navn Halfdan, der ved sine Krigsbedrifter saaledes udmærkede sig over hele Norden, at han i Svithjod troedes at være Thors Søn (p. 324, 327).

3. Skjoldunger.

Hvis nogen Æt fremfor de øvrige kan siges at være knyttet til de skandisk-gotiske Lande, eller til Danmark i den gotiske Periode, maa dette være **Skjoldungerne**. Over hele Norden, og tildeels endog udenfor Norden, var det Sagn rodfæstet, at Stamfaderen til den ældste danske Konge-Æt hed **Skjold**, og at han var af guddommelig Oprindelse; sædvanligviis hed det, at han var Odins Søn. Det tilføjes derhos, at da Skjold herskede over Danmark, hed dette Land endnu **Gotland** [1]); og Skjolds Efterkommere eller Skjoldungerne vare de samme, som ellers kaldes **Hleidrekongerne**, fordi Sagnet nævnte Hleidr som deres sædvanlige Opholdssted. Men da det Folk, Skjoldungerne eller Hleidrekongerne beherskede, ikke desto mindre allerede kaldes **Daner** ligesaa ofte som Goter, maaskee endog oftere, synes det vist, at Skjoldungernes Periode i Danmark er den halvgotiske eller dansk-gotiske Periode, hvorom der allerede ovenfor (S. 52) er talt, i hvilken endnu gotisk Kultur og Gudsdyrkelse herskede ved Siden af gotisk-dansk Nationalitet. Halfdan den Gamle, ifølge Hyndluljod „den højeste" blandt Skjoldungerne, og ifølge Folkesagnet Stamfader for mange Høvdinge-Ætter, fremtræder her selv som en Levendegjørelse af hiin gotisk-danske Nationalitet. Skjoldungen Halv-Dan, den mægtige Stridsmand, der fejdede i Østerveg og egtede Holmgardekongens Datter, er kun et Udtryk for hele det gotisk-danske, af Skjoldunger beherskede Folk, der gjorde Krigstog i Østerleden og i en lang Række af Aar vistnok var det herskende i Norden.

Af de Skjoldunge- eller Hleidre-Konger, Oldsagnene omtale, ere enkelte vistnok blotte Sagnfigurer, andre ere derimod aabenbart virkelige historiske Personligheder, hvis Bedrifter have vundet et varigt Eftermæle gjennem Folkenes Omskiftelser. Man kan derfor umuligt bortvise Skjoldunge-Perioden i Danmark som et bestemt historisk Afsnit. Og uagtet den ikke ligefrem vedkommer Norge, griber den dog paa saa mange Maader middelbart ind i Norges og Nordmændenes Historie, at den heller ikke her kan forbigaaes med Taushed.

Det almindelige Sagn i Norden om Skjold var, at han var en Søn af Odin. I oldnorske Skrifter heder det ogsaa, at han var gift med Gudinden **Gefjon** (Havgudinden), der selv havde løsrevet Sælund eller Sjæland fra Sveriges Fastland. I Skikkelse af en omvankende Kvinde, heder det i den yngre Edda, kom Gefjon til Gylfe, Svithjods Konge, og bad ham om at maatte faa i Løn for den Fornøjelse, hun havde skaffet ham, et Pløjeland saa stort, som fire Oxne kunde pløje op een Dag og een Nat.

[1]) Skálda, c. 43: Skjold hed Odins Søn, fra hvem Skjoldungerne stamme; han boede og herskede der, som nu kaldes Danmark, men i hiin Tid Gotland.

Hun fik det, tog nu fire Ørne fra Jotunheim — de vare Sønner af hende og en Jotun —, spændte dem for Plogen, og pløjede saa haardt og dybt, at Landet løsnedes; dette Land drog Ørnene ud paa Havet og vestover, indtil det standsede i et Sund. Der lod Gefjon Landet blive staaende, og kaldte det Sælund. Men i dets Sted blev der et Vand i Svithjod, nemlig Logen (Mælaren), hvis Vige ligge ligesom Næssene paa Sælund [1]). Hun blev siden, tillægger Ynglingasaga, gift med Skjold, Odins Søn, og de boede i Hleidr [2]).

Dette Sagn, der billedligt udtrykker vore Forfædres Forestilling om at Sjæland ved en Oversvømmelse af Havet (Gefjon) er blevet løsnet fra den nordiske Halvøs Fastland, omtales allerede i et Kvad fra Begyndelsen af det 9de Aarhundrede [3]); uden at det dog kan ansees afgjort, at det ogsaa var til under den egentlige Skjoldungetid, eller overhoved var kjendt i Danmark [4]). Den danske Forfatter Saxo veed intet derom, ligesaa lidet som han kjender noget til Skjolds guddommelige Oprindelse, men han beskriver ham dog som en Heros, siger udtrykkeligt at de øvrige danske Konger efter ham kaldtes Skjoldunger, og gjør ham derved til Ættens egentlige Stamfader [5]).

Til Skjold og hans Æt findes ogsaa Hentydninger hos tydske Forfattere [6]). Men især havde Angelsaxerne mærkelige Sagn, der alle satte Ætten i nærmeste Forbindelse med Skandja eller Skaane. Hans Fader, eller som det i nogle Genealogier heder, hans Stamfader **Sceaf**, kom, fortælles der, som en lille Dreng, i en Baad uden Norsfolk, sovende med Hovedet paa et Korn-Neg eller maaskee rettere paa et Knippe Pile [7]), drivende i Land til

---

1) Yngre Edda, Cap. 1.

2) Ynglingasaga, Cap. 5.

3) Nemlig af Skalden Brage hiin Gamle fra Fjordefylke i Norge, der opholdt sig en Tidlang hos Ragnar Lodbrok og hans Ætlinger.

4) Man finder forresten Antydninger dertil i de hveenske Sagn (se W. Grimm deutsche Heldens. S. 321) hvor der tales om Hvenild, som bar Stykker af Sjæland over til Skaane, men kom til at slippe et Stykke (Hveen) ned i Sundet.

5) Saxo. 1ste Bog, S. 23. Han gjør ham til en Søn af Lother, der igjen er en Broder af Humble og Søn af Dan: en Sammenstilling, der synes saa vilkaarlig, at den neppe kan hidrøre fra andre end Saxo selv; Humble og Lother tilhøre nemlig et ganske andet Sagn, det om Sverdet Tyrfing. Borttager man nu Dan, Humble og Lother, bliver Skjold virkelig den første Konge.

6) Saaledes Navnet Schiltunc ɔ: Skjoldung, i Tyrol og Parcival, se Haupt, Zeitschr. f. deutsch. Alterth., I. p. 7.

7) Den ældste angels. Forfatter, der omtaler dette Sagn, nemlig Ædhelweard (III. 3) nævner intet om Neget, men siger kun „armis circumdatus", og da Beowulfkvadet nævner, at han ved Bortsendelsen efter sin Død blev ligesaa smukt prydet med Klenodier og Vaaben, som han var, da han kom, bliver det heel sandsynligt, at hiint Knippe oprindelig tænktes bestaaende af Pile, saameget mere

Den Skandja, hvis Beboere hilsede hans Ankomst som et Mirakel, kaldte ham Sceaf efter det Knippe, hvorpaa han hvilede, opdroge ham omhyggeligt, og gjorde ham siden til deres Konge. Sceafs Søn eller Ætling var Skjold, eller, som Angelsaxerne kalde ham, Scyld eller Sceldwa, og hans Efterkommere Skjoldunger (Scyldingas) [1]). Meest omstændeligt og tiltrækkende omhandles dette Sagn i Beowulf-Digtet, der alene beskjeftiger sig med gotisk-skandiske Oldsagn ældre end Udvandringstiden; men det henfører det, mærkeligt nok, ej til Sceaf, men til Skjold selv. Digtets Ord lyde omtrent saaledes: „Skjold, Scefingen (Sceafs Ætling), blev først funden forladt og ene, men fik Trøst derfor, thi han voxede under Skyerne og tiltog i Anseelse, indtil alle de omkringboende over Hvalens Vej (Havet) maatte lyde ham, og betale ham Skat. Da han endelig, mæt af Dage, gik til Freá (Frauja, Odin), bare hans kjære Sinder ham til Stranden, som han selv havde bedet dem om; der lagde de ham i hans Skib, omgiven af herlige Klenodier, Smykker og Vaaben, og udrustede ham ikke mindre prægtigt, end da han som spædt Barn kom ene sejlende over Bølgen; de satte en gylden Fane over hans Hoved, og lode Skibet drive ud paa Havet; de selv sørgede, men Ingen kunde sige, hvo der modtog den Farm [2])". I Digtet nævnes senere Scedenigg, d. e. Skandja eller Skaane, som hans Efterkommeres egentlige Hjem [3]). Efterkommerne selv kaldes Skjoldunger, og deres Undersaatter deels Goter, Hreder, eller Hredgoter, deels Daner. Senere angels. Forfattere forklare Skandja som om det betegnede Sønderjylland eller Anglernes ældste Hjem [4]); det er blot et af de flere Beviser paa, at Angelsaxerne, som Germanerne i Almindelighed, udledede deres Oprindelse fra Skandinavi eller

---

som det angelsaxiske Ord earh, der svarer til vort ör og det engelske arrow (Piil), ogsaa, eller sædvanligviis, betyder „Kornax". Sceáf eara (et Knippe Pile) kunde saaledes let ved en Misforstaaelse oversættes „et Knippe Ax, et Neg". Sceáf betyder ej alene et Neg, engelsk sheaf, men ogsaa ethvert Slags Knippe, en Rævehale, oldn. skauf.

[1]) Enkelte angelsaxiske Slægtregistre udlede Skjolds Herkomst lige fra Noah, og gjøre Sceaf til den samme som Sem; de regne nemlig: Noah — Sceaf (eller hos enkelte Forfattere Seth eller Sem) — Bedwig — Hwala — Hathra — Itermon — Heremod — Sceldwa (Skjold); og om Sceaf lyder det: han var fød i Noahs Ark (Chron. Saxon. ved 855). Men Ædhelweard (III. 3) nævner kun Sceaf og Sønnen Skjold. Fra Skjold regne siden de angels. Genealogier: Beow eller Beo — Tætwa — Geat (d. e. Gaut) — Godwulf — Finn — Fridhuwulf — Frealaf — Fridhuwald — Woden eller Odin, og fra Woden udledes igjen de angelsaxiske Kongeætter.

[2]) Beowulfdigtet V. 8 til 104.

[3]) V. 3370.

[4]) William af Malmsbury (Gesta regum, II. 116) der omtaler Sceafs Ankomst til „Scandja" og i denne Anledning paaberaaber sig Jornandes, tilføjer at han ,efterat være bleven voxen, regjerede i Slesvig eller Heidaby, i den Egn der kaldtes Gammel-Angel, hvorfra Anglerne kom til Britannien.

Skaane, og det vidner maaskee tillige om, at der blandt de saakaldte Angler og Jyder, der bosatte sig i England, ogsaa var en heel Deel Goter eller Halvdaner fra de øvrige dansk-gotiske Lande [1]). Men saameget er vist, at Sagnet selv fornemmelig har betegnet Skaane som den Egn, hvor Skjold hørte hjemme, hvad der og mærkeligt bestyrkes af et Sted i en af vore norske Kongesagaer, hvor Skjold ligefrem kaldes „Skaaningernes Gud" [2]). De om Skjold herskende Sagn henføre ham altsaa fornemmelig til Skaane og Sjæland, eller rettere, de lade ham høre hjemme i Skaane, og Gefjon siden bringe ham Sjæland i Medgift. Derved synes de at tilkjendegive, at hans Æt, eller den egentlige skandiske Konge-Æt, ikke oprindelig var i Besiddelse af Sælund med Nerthus-Helligdommen i Hleidr, men at denne, eller det gotiske Rige i Sælund, allerede var oprettet, forend Skjoldungerne eller en Green af Skjoldungestammen, erhvervede dette. Vi have allerede ovenfor anført, at Jornandes's Ord give Anledning til at antage Gepiderne eller Gifdherne for Sælunds ældste reengotiske Beboere. Det er her en ret mærkelig Omstændighed, at Gefjons (Geofons, Gebhans) og Gepidernes eller Gifdhernes Navn er dannet af samme Rod [3]), og umiskjendeligt staa i en vis Sammenhæng med hinanden; thi derved betegnes Sælund, Gefjons selverhvervede Ejendom, end tydeligere som Gifdhernes Rige. Skjoldungernes Erhvervelse af dette betegner saaledes i og for sig maaskee kun den samme Forening af Goter og Daner, som allerede antydes i Halvdane-Navnet. Men Skjold bliver derved lige fuldt det skandiske Gotlands, eller Skandja's og Sælunds ypperste Sagnhelt [4]).

Saxo tildeler Skjold alle en Helts og en ædel Hovdings Dyder i fuldeste Maal; overordentlig Styrke, Tapperhed, Retfærdighed, Gavmildhed; allerede som Dreng lader han ham vaabenløs angribe og overvinde en uhyre Bjørn, og i sit femtende Aar aflægge usædvanlige Styrkeprøver; han lader ham kjæmpe med den allemanniske Jarl Skate om Besiddelsen af den skjønne Alfhilds Haand, overvinde ham i den danske og den tydske Hærs Paasyn, og underkaste sig Allemannerne; derpaa, heder det, erhvervede han sit Fædre-

[1]) Se herom yderligere i § 10. Endog Langobarderne synes at have haft Sagn om Sceaf, se Widsidhdigtet v. 64.

[2]) Olaf den Hell. Saga i Fornm. S. V. S. 239. Her nævnes, besynderligt nok, „Thor Engelsmændenes Gud, Odin Saxernes Gud, Skjold Skaaningernes Gud, Frey Svearnes Gud, og Godorm Danernes Gud".

[3]) Nemlig det got. giban, give, Angelſ. gifan, Saxisk gebhan, Oldn. gefa. Deraf kommer saavel Angelſ. gifen, geofon, Havet, Sax. gebhen, Oldn. gefjon, som Angelſ. gifede, Sax. gibhidi, og paa got. rimeligvis gibiþs. Formen gepanta (gibanta) minder her endnu mere om Gefjon. Se forøvrigt ovenfor S. 166, Not.

[4]) Ptolemæos kalder selv, som ovenanført (S. 23) Skaane og de nærmeste danske Øer Skandia og de skandiske Øer.

nerige tilbage, hvilket hans Fader havde mistet ved sin slette Opførsel; han gav ypperlige Love og efterlod endelig alderstegen Riget til sin Søn, den udmærkede **Gram,** hvis Minde ligeledes hædredes saa højt, at Kongerne i de danske Oldkvad ofte kaldtes „Gramer" [1]).

Uagtet Skjoldunge-Navnet som Ætte-Navn er saa gammelt — thi Hyndluljod selv hidrører fra Midten af det 8de Aarhundrede, og Beowulf-Digtet er i sin oprindelige Form neppe yngre, men snarere ældre — kan man dog neppe antage Skjold for en af Mythologien umiddelbart udviklet Sagnfigur, men kun som en Personliggjørelse af det mellem- og sydgermaniske Kongedømme, hvortil den tiltrædende Konge symbolisk hævedes derved, at han løftedes op paa et Skjold og blev trende Gange baaren om i Folkekredsen for at kunne sees og for at Folket ved Haandklap og Vaabengny kunde tilkjendegive sit Bifald. Denne Skjoldløften synes ej at have været brugelig i Norge og Sverige, eller de reennordiske Lande, i alle Fald omtales den ikke af vore Forfattere; men derimod nævnes den lejlighedsviis hos mange ældre Skribenter som sædvanlig blandt gotiske og tydske Folkeslag, altsaa blandt alle de Nationer, der enten selv i den ældre Tid havde hjemme i Skandja og de skandiske Lande, eller som troedes at være udvandrede derfra. Allerede Tacitus omtaler denne Skik som herskende hos det i de nuværende Nederlandske boende Kanninefater (maaskee i Kennemar-Distriktet) [2]); den omtales hos Goter [3]), Franker [4]) og Langobarder. Saadanne paa Skjoldet højtideligt opløftede og ved Vaabenslag antagne Fyrster kunde visselig i Ordets egentlige Forstand kaldes **Skjoldunger** [5]); og naar denne Benævnelse havde været brugelig i flere Aarhundreder, kunde det ej

---

[1]) Baade i oldn. og angelſ. Digte bruges gramr eller grom (egentl. den gramme, modige) som Benævnelse paa en Fyrste eller Kriger. Snorre siger ogsaa udtrykkeligt i Yngl. Saga Cap. 21: paa den Tid (da Dag levede) kaldtes en herjende Høvding Gram, og Hærmændene Gramer.

[2]) Tacitus, Hist. IV. 15. Erat in Canninefatibus stolidæ audaciæ Brinno, claritate natalium insigni: . . . igitur ipse rebellis familiæ nomine placuit, impositusque scuto, more gentis, et sustinentium humeris vibratus, dux deligitur.

[3]) Dette bevidner den gotiske Konge Vitiges selv i et af Cassiodor forfattet Brev: indicamus parentes nostros Gotos inter procinctuales gladios more majorum scuto supposito regalem nobis contulisse dignitatem (Cassiodor. Var. X. 31).

[4]) F. Ex. hos Gregor af Tours (II. 40) et illi . . plaudentes tam palmis quam vocibus eum (Chlodoveum) clypeo evectum super se regem constituunt; og (III. 51) collectus est ad eum (Sigibertum) omnis exercitus impositumque super clypeo sibi regem statuunt. Ogsaa Pipin den lille blev udraabt til Konge paa denne Maade (Annales Fr. ved 750).

[5]) Sven Aagesøn (cap. 1. Langebek. Scriptt. I. p. 44) udleder Skjolds Navn deraf, at han selv var et Skjold for Riget.

alene letteligt falde de yngre Generationer ind at tænke sig en mythisk Konge ved Navn Skjold som disse Fyrsters fælles Stamfader, men dette var endog, efter hvad man af andre Exempler kan slutte, Tingenes naturlige Gang; thi paa samme Maade ere baade Halfdan og Dan allerede i Hedenold opstaaede i Folkesagnet som virkelige Personligheder, uagtet de egentlig blot ere ethnographiske Eponymer [1]). Det er forresten let at indsee, at naar Sagnet opstiller en lang uafbrudt Række af Skjoldungekonger, har det sammensat flere indbyrdes uafhængige Rækker.

Sagnfiguren **Skjold** er derfor ærværdig som den germaniske Eponym, der ustridigt maa ansees for den allerældste, og som er uadskilleligt knyttet til Goternes og Sydgermanernes dunkle Erindringer om deres tidligere, deels faste, deels forbigaaende Ophold i den sydligste Deel af den nordiske Halvø, og deres Vandring fra denne over de dansk-gotiske Øer til Tydskland. Han tilhører, som ovenfor viist, egentlig Skandja selv eller de ældste danske Lande, men med Mindet om Skandja er han og bleven de øvrige Mellem- og Syd-Tydskeres Sagnhelt. Kraftigst lever naturligviis hans Minde blandt de skandiske Landes egne senere Beboere, Danerne, og de tildeels derfra udgangne Angler [2]). Men derimod hører han ikke hjemme blandt de reennordiske Folk, der først kom i nærmere Berørelse med Skandja, da deres egen Sagnkreds allerede var udviklet. Vel anvendes ogsaa i den senere oldnorske Poesi Skjoldunge-Navnet som Betegnelse for Konger, ligesom de øvrige, fra den gotisk-tydske Sagnkreds hentede Slægt-Benævnelser; men Sagnet selv henføres til sit rette Hjem, og det er først den ukritiske Bearbejder af Fundinn Noregr, der langt ned i den christelige Tidsalder med øjensynlig Vilkaarlighed har draget Skjold ind i de norske Kongeætters Kreds.

4. Yngve og Ynglingerne.

I den nærmeste Forbindelse og Berørelse med Skjoldungerne nævne vore Oldsagn **Ynglingerne**, der endog undertiden tilsyneladende forvexles med dem. Ynglingerne eller rettere Inglingerne have nemlig faaet deres Benævnelse efter den ovenfor (S. 57—60) nævnte Yngve, Ingve, Ingvifreyr eller Ingunafreyr (iggvjané frauja), Ingvinernes (Ingævernes) Epo-

---

[1]) Hvorledes Skjold og Sceaf kunde forvexles, eller rettere, hvorledes de oprindeligen kun betegne een og samme Sagnfigur, bliver let begribeligt; thi Sagnet om Ættens Stamfader, Sceaf, maatte, naar Skjold sættes som Stamfader, henføres til denne.

[2]) Foruden Sagnet selv, minde om Skjold hos Englænderne enkelte Stedsnavne, f. Ex. Scyldestreów, Scyldmere, Sceldesheafda (Kemble, Cod. Dipl. Angl. No. 356, 436, 721, 762). Desforuden hedder det i en Gaade om Skjoldet: „mit Navn er herligt, gridsk blandt Helte, selv helligt", (Exeterbogen S. 109).

nymus, og dette Navn har saaledes fornemmelig en ethnographisk Betydning, medens Skjoldunge-Navnet nærmest knytter sig til en vis, hos flere mellem- og syd-germaniske Nationer brugelig Sædvane. Fra „Ing" eller „Ingvi" have rimeligviis alle ingvinske eller gotiske Fyrste-Ætter oprindelig regnet deres Herkomst, og der mangler heller ikke Exempler paa at Navnet er anvendt om flere end een Æt [1]). Paa den Maade kunde ogsaa Skjoldungerne med god Føje kaldes Ynglinger, og i Beowulf-Digtet benævnes virkelig, som ovenfor er viist, Skjoldungefyrsten i Scedenigg (Skaane) „Ingvinernes Herre". Imidlertid har den sædvanlige Sprogbrug i vore Oldskrifter indskrænket Ynglingernes Navn til en enkelt Fyrsteſtamme, den mærkelige Æt, der efter Sagnet indsattes af Odin selv i Herredømmet over Svithjod, der oprettede Helligdommen i Uppsala, og som siden i Tidens Løb fandt et nyt Hjem i Norge, hvis Kongetrone den gjennem flere Aarhundreder beklædte. Er det nu end ikke alene rimeligt, men endog i højeste Maade sandsynligt, ja tildeels beviisligt, at Sagnet har sammenkjedet forskjellige saakaldte Ynglinge-Ætter eller gotiske Konge-Ætter til en eneste, ligesom ved Skjoldungerne, saa er dog dette Sagn selv desuagtet ved sin høje Ælde af den største Interesse, og det antyder dog stedse et Fællesskab i Kultus eller Tradition mellem de enkelte Ætter. Derfor maa vi saavel her som i det Følgende offre det den højeste Opmærksomhed.

Sagnet om Yngve og Ynglingernes første Optræden i Svithjod fortælles udførligst af Snorre i hans Ynglinga-Saga. Han omtaler først Odin og Æserne, hvilke han, idet han søger at forklare Gudesagnene paa en historisk Maade, udgiver for et virkeligt Folk, og, forledet ved den tilfældige Navnlighed, henfører til Asien, ved Tanais. Han fortæller, hvorledes Æserne og Vanerne laa i Ufred med hinanden, indtil de endelig sluttede Fred og gjensidigt stillede hinanden Gisler. Æserne, heder det, sendte Høner og Mimer, Vanerne Njørd og hans Søn Frey. „Odin gjorde Njørd og Frey til Hov-Goder; Freys Datter var Frevja, som var Blotgydje. Medens Njørd var hos Vanerne, havde han haft sin Syster til Egte, thi det var tilladt der; deres Børn vare Frey og Frevja; hos Æserne derimod var Egteskab forbudet mellem saa nære Frænder". Snorre beretter endvidere, hvorledes Odin af Frygt for Romernes Erobringstog flyttede med sine Hovgoder og meget andet Folk først til Garderike, siden til Saxland, som han tilegnede sig, og hvor han satte nogle af sine Sønner til

---

[1]) Her sigte vi ej til den senere Skalde-Sprogbrug, der tillod at anvende alle slige Ættenavne om enhver Fyrste i Fleng, men til hvad der allerede forekommer i ældgamle Kvad, som f. Ex. i Helgakviđa Hundingsbana I. Str. 54, hvor Vølsungen Helge kaldes Yngves Ætteſtav (áttstafr Yngva), og i Sigurđarkviđa II. Str. 14, hvor Vølsungen Sigurd ligeledes kaldes Yngves Ætling (Yngva konr).

Landsherrer. Derfra, heder det, drog han nord til Søen og bosatte sig i det efter ham opkaldte Odense paa Fyen. Herfra sendte han Gefjon nord over Sundet for at lede efter Land, hun kom til Gylfe i Svithjod, og erhvervede sig nu Sælund eller Sjæland, saaledes som det ovenfor er omtalt. „Da Odin", vedbliver Sagaen, „hørte at der øster hos Gylfe var gode Landsvilkaar, drog han did, og maatte Gylfe slutte Forlig med Æserne, fordi han ikke havde Magt nok til at gjøre dem Modstand, skjønt de gjensidigt spillede hinanden mange Puds. Odin opslog sin Bolig ved Logen (Mælaren) paa det Sted, der senere kaldtes gamle **Sigtuna**, og indrettede der et stort Hov og Blot efter Æsernes Sædvane, ligesom han og tilegnede sig hele den Landstrækning, han kaldte Sigtuna, og gav Hovgoderne gode Boliger" [1]).

Sagaen fortsætter med Fortællingen om Odins og Æsernes Kunster og Færdigheder, f. Ex. at skifte Udseende, tale i Vers, slaa sine Fiender med Blindhed, døve Vaaben, lade Sjælen fare ud af Kroppen til fjerne Egne i Dyreskikkelser, medens Kroppen selv laa som død, slukke Ild med blotte Ord, vende Vindene. Der nævnes om hans Skib Skidbladner, om Mimers Hoved, der gav ham mange Underretninger; det heder at han plejede at sætte sig under Galgerne, hvorfor han kaldtes de Hængtes Herre; han forstod Galdre og Sejd; han vidste hvor Skattene laa skjulte i Jorden og kunde mane dem, som bevogtede dem, til at give slip derpaa [2]). Dernæst omtales

---

[1]) Yngl. S. Cap. 4—6.

[2]) Yngl. S. Cap. 7. Ved Sammenligning med det sidste Afsnit af den ældre Eddas „Hávamál" (139—165) i hvilket Odin opregner hvad han ved sin Runekyndighed formaar at udrette, opdager man let at dette er Kilden til Fremstillingen i Yngl. S. Cap. 7. Det første Vers i hiint Afsnit (139) er i flere Henseender mærkeligt, især ved det Lys, det baade kaster paa Ceremonierne ved Offring til Odin, og paa den dunkle Yggdrasils-Mythe, hvorom der allerede ovenfor (S. 163) er talt noget. Verset lyder: „Jeg veed at jeg hang paa Vindges Træ hele ni Nætter, saaret med Geir og given til Odin, selv til mig selv; paa det Træ, om hvilket Ingen veed, af hvis Rødder det oprinder". Odin havde altsaa, som man troede, selv paa en mystisk Maade indstiftet en Offring til sig, der bestod i at den, der offredes, ej alene hængtes, men ogsaa gjennemboredes med Geir; en saadan Offring blev just Kong Vikar (se nedenfor § 11) underkastet, og naar Alt kommer til Alt, sigtes vel hertil med Snorres Tale om at Odin lod sig merke med Geirsodd. Hvad ellers Udtrykket „paa Vindges Træ" (vindga meiði á) angaar, da kan man ogsaa oversætte det „paa det vindige (af Vinden gjennemsusede) Træ", eller „paa den Vindiges Træ". Hvorledes man nu end tager det, maa det vel forklares ved „Galgen", thi det kan ikke være forskjelligt fra „Vinga meiðr", hvilket allerede Thjodolf (i 9de Aarhundrede) brugte i sit Ynglingatal (Yngl. Saga Cap. 26) som Omskrivning for „Galgen", og som vel og har Hensyn til den i Atlamaal omtalte Vinge (maaskee selv en formummet Odin), der skildres som runekyndig og truer Niflungerne med Galgen. Til hiint Vers sigtes ganske bestemt i

Odins Lovgivning, fornemmelig angaaende Ligenes Opbrænding, og om de tre aarlige Blot. „Over hele Svithjod", siges der, „maatte Folk betale Odin Skat, een Penning for hver Næse; til Gjengjæld skulde han værge Landet for Ufred, og blote for Folket til et godt Aar [1])".

„Odin blev sottdød i Svithjod; for sin Død lod han sig mærke med Geirs-Odd, og tilegnede sig alle vaabenfældte Mænd; han sagde at han vilde drage til Gudheim eller Æsernes gamle Hjem, og der hilse paa sine Venner. Svierne troede nu at han var kommen til den gamle Aasgaard og skulde leve der evindeligen; de begyndte da at tro paa Odin og paakalde ham" [2]).

„Efter Odin blev **Njørd** Sviernes Herre, og vedligeholdt Blotene. I hans Dage var der god Fred og gode Aaringer, saa at Svierne troede at Njord raadede for et godt Aar og Lykke med Gods. Njord blev sottdød, lod merke sig til Odin, forend han døde, og blev siden brændt" [3]).

„**Frey** fik da Herredømme efter Njord, blev kaldt Drottinn over Svierne, og tog Skattegaver af dem; han var vennesæl og aarsæl som Faderen. Frey oprejste et stort Hov i **Uppsala**, og satte der sit Hovedsæde; dertil

Yngl. S. Cap. 7, naar det heder at Odin plejede at sætte sig under Galger, og at han kaldtes de Hængtes Herre. Galgerne vare saaledes Odin helligede; de havde umiskjendeligt en højere symbolsk Betydning. Men naar man nu tillige saare ofte finder Galgen poetisk omskreven med en Hest (f. Ex. Hagbards Hest), og det, at hænge i en Galge, kaldt „at ride Galgen", bliver Navnet Ygg-drasil yderst paafaldende; thi „Ygg" er et af Odins Navne, og drasill eller drösull er et ikke ualmindeligt Digterudtryk om en Hest. Ygg-Drasill er altsaa „Odins Hest", det Træ i hvilket Odin hang; den er aabenbart hiint Vindgameiðr, hvis Rødders Oprindelse Ingen kjender. Men her paatrænger sig det Spørgsmaal, om ej, naar Alt kommer til Alt, Forestillingen om den i Galgen hængende, med Spyd gjennemborede, til sig selv, men under en anden Personlighed af den eddiske Treenighed (som Hár) offrede Odin, og følgelig Forestillingen om Yggdrasil selv som det Alt bærende Verdenstræ er opstaaet ved en Tillempning af christelige, gjennem flere Led vandrede, Traditioner? Grimm har i sin Mythologi (S. 757) paaviist, at Saxernes Irminsul unegtelig minder om Korset, og en oldtydsk Gaade om Korset skildrer endog dette, saare paafaldende, som „Træet, hvis Rod naar til Helvede, hvis Top naar til Guds Trone, og hvis brede Grene omfatte hele Verden". Man skulde tro at høre en Skildring af Yggdrasil. I det mærkelige angelsaxiske Digt om det hellige Kors, af hvilket et Udtog ogsaa findes paa Ruthwell-Korset, kaldes Christi Kors netop galga, og den odiøse Forestilling, Ordet „Galge" nu vækker, havde det saaledes ikke i den Tid. Denne Materie, der i Sandhed kan siges at være et af Eddalærens største Mysterier, fortjener en nærmere Special-Undersøgelse; her maa vi indskrænke os til kun at paapege de meest iøjnefaldende Momenter.

[1]) Yngl. S. Cap. 8.

[2]) Sammesteds Cap. 9.

[3]) Sammesteds Cap. 11.

lagde han alle sine Indtægter, baade Land og Løsøre; derved grundlagdes „Uppsala-Aud", der sidenefter stedse vedligeholdtes. I hans Dage oprettedes **Frode-Freden**; da var der gode Aaringer i alle Lande, og det tilskreve Svierne Frey; han blev saameget mere dyrket end andre Guder, som Landsfolket i hans Dage formedelst Freden og de gode Aaringer var rigere end før . . . Frey benævntes ogsaa **Yngve**[1]); Yngvenavnet brugtes siden i hans Æt som Første-Navn, og hans Ætmænd kaldtes **Ynglinger.** Frey fik Sott, og da det led til Enden med ham, anvendte hans Mænd følgende List: de lode faa Mænd komme til ham, opførte en stor Haug med tre Glugger, bragte efter Freys Død hans Lig hemmeligen ind i Haugen, og bevogtede det der tre Aar, idet de foregave for Svierne, at Frey levede. Al Skatten heldte de ind i Haugen, Guldet gjemte den ene, Sølvet den anden, Kobberpengene gjemte den tredie Glug. Aaringen og Freden vedbleve, imidlertid stod Freyja for Blotene. Da endelig alle Svierne havde erfaret at Frey virkelig var død, men de gode Aaringer og Freden desuagtet vedbleve, troede de, at det saaledes fremdeles vilde blive, saalænge han var i Svithjod. De vilde derfor ikke brænde ham, men kaldte ham Verdensgud og blotede sidenefter meest til ham for et godt Aar og Fred".[2]).

Man behøver ikke engang at være fortrolig med den Maade, paa hvilken de norsk-islandske Historikere i den christelige Middelalder søgte at give de hedenske Myther, der ellers vilde støde an mod deres Rettroenhed, men som de dog saa gjerne ønskede at opbevare, en historisk Forklaring; man behøver ikke engang at kjende den Iver, hvormed alle occidentalske Folks Historikere paa hiin Tid — vore Forfædre iberegnede — søgte, efter Romernes Exempel, at udlede deres Nations Herkomst fra Troja og Troerne, for at skjønne, at den hele Fremstilling hos Snorre er et vilkaarligt og tillige uheldigt Forsøg paa at underskyde de ældgamle germaniske Myther en lokalhistorisk Betydning. Dertil behøver man kun at kjende Aasa-Mytherne selv, saaledes som de ere os opbevarede i Eddaerne, og deres Fællesskab for alle germaniske Nationer. Vilkaarligheden fremtræder allerskarpest deri, at endog flere af Gudernes himmelske Boliger, som Noatun, Himinbjørg, Breidablik, ere henførte til Svithjod, og nævnes ved Siden af Uppsala; i Henførelsen af Odins foregivne Vandring til en bestemt Tid, og i den Afvigelse fra de egte Myther, der ligger i Beretningen om Odins og de øvrige Æsers Død. En ypperlig Kommentar til den ovenfor meddeelte Fremstilling indeholdes desuden i de Bemærkninger, hvilke enten Snorre selv eller en samtidig Historiker af samme Skole har indstrøet paa enkelte Steder i den saakaldte yngre Edda, deels som Indledning, deels ved Slutningen.

---

[1]) Der tilføjes i Yngl. S. Cap. 20 ogsaa Formen Ynguni d. e. Ingvini.

[2]) Sammesteds Cap. 12—14.

„Disse Sagn (om Aeserne)", heder det i Slutningen, „maa ikke glemmes, saaledes at man derved skulde berøve Digtekunsten de gamle Omskrivninger, Hovedskaldene have anvendt; men christne Mænd skulle ikke derfor tro paa de hedenske Guder eller Sandheden af Sagnene, anderledes, end der i Bogens Indledning er anført". I denne Indledning tales der vidtløftigt om de første Mennesker, Adam og Eva, Noah og Syndfloden, Babels Taarn, Zoroaster og Troja, „der nu (det vil sige, paa de seldschukiske Tyrkers Tider) kaldes Tyrkland", der bestod af 12 Kongedømmer og en Overkonge, „fra hvilke Høvdinger alle Fyrster i Verdens nordlige Deel regne deres Aet, og satte Stadens Formænd i Gudernes Tal, navnlig Priamus som Voden". Der tales endvidere om Saturnus, der udgives for Njord, og om Jupiter; om Priamus eller Odin, hvis Kone hed Frigg, efter hvilken Riget kaldtes Phrygia, om Thor, der tilegnede sig Thrakien eller Thrudheim, og om dennes Aetmænd, (i hvis Navne først gjenkjendes fire af hans egne Tilnavne, derpaa hans to Sønners Navne,) endelig om Seeaf og hele det angelsaxiske Slægtregister til Voden eller Odin, hvilken altsaa bliver den anden Odin. Denne yngre Odin, heder det, flygtede for Pompejus og til de nordlige Lande, hvor han gav sine Sønner de ældre Guders Navne; han kom til Saxland, hvor han indsatte tre af sine Sønner, hvis Navne alle gjenkjendes i de angelsaxiske Genealogier, til Styrere; fra Saxland gik han til Reidgotaland, hvor han satte Skjold til Hersker, derfra til Svithjod, hvor Gylfe underkastede sig, og hvor Odin nedsatte sig i Sigtuna og indrettede sig paa samme Maade som han havde haft det i Troja. Han havde med sig sin Søn Yngve, der blev Konge i Svithjod, og fra hvilken de Aetter, der kaldes Ynglinger, nedstamme. Endelig drog han nord til Havet, og satte sin Søn Seming til Hersker i Norge. Og, heder det, af de i Slægtregistrene optegnede Navne kan man see, at Navnene have fulgt med Tungemaalet, og at Aeserne have haft Tungen nord med sig hid i Landene, i Norge, Svithjod, Danmark eller Saxland".

Denne Forklaring afviger kun i mindre vigtige Enkeltheder fra den, der fremsættes i Ynglinga=Saga. Hoved=Afvigelsen bestaar deri, at Aesernes gamle Hovedborg i Eddas Forklaring er Troja i Phrygien, i Ynglingasagas derimod henføres til Egnene ved Udløbet af Tanais. Forresten kan Ynglingasagas Forklaring ligefrem ansees for et Udtog af Eddas. Afvigelsen grunder sig vistnok paa en hos Snorre, eller Ynglingasagas Forfatter selv opstaaet, ved sundere historisk Kritik frembragt Tvivl om Rimeligheden i at Odin skulde have hersket i Troja paa en i den romerske Historie saa bekjendt Tid, som Pompejus's, og om Muligheden af at Aase=Vandringen kunde være en tilkommen Folkevandring; han har derfor kun flyttet ham til Egnene nordenfor det sorte Hav, og fremstiller Aeserne kun som en Preste=Koloni. De angelsaxiske Slægtregistre fra Woden og Seeaf,

som man af de fra dem umiddelbart hentede Navne seer at hine ældre Historikere have kjendt og benyttet, antydede Saxland som et Land, hvor Odin maatte have hersket; Odense paa Fyen tjente dem som et Spor af hans Ophold paa denne Ø; og Helligdommen i Sigtuna var altfor bekjendt til at han ikke ogsaa skulde troes at have opholdt sig der. Templet i Uppsala med den særegne Fraujakultus anviste dette Sted som Freys Opholdssted, og det under Navnet „Uppsala Aud" bekjendte offentlige Jordegods i Sverige, der i Hedendommen havde været Tempelgods, (s. S. 154) blev naturligviis tilskrevet en Foranstaltning, som allerede var udgaaen fra Frey selv. Paa disse løse Grunde opforte man nu den historiske Hypothese, vi ovenfor have skildret.

Man finder imidlertid Spor til denne eller en lignende Forklaringsmaade meget tidligere end Snorre, eftersom allerede den bekjendte islandske Historiegransker og Historieskriver Are Frode, der levede i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, ved at opregne Ynglinge-Ætten sætter **Yngve**, kaldet **Tyrke-Konge**, i Spidsen. Og det maatte vel ogsaa være en ligefrem Følge af Christendommens Indførelse, at man deels strax søgte at bortforklare det hedenske eller afgudiske i de ældre Mythen, som man for Digtekunstens Skyld ønskede at beholde, deels gjennem Latinen, hvis Studium nu ved Gejstligheden indførtes, lærte at kjende og i historisk Kritik at anvende latinske Forfatteres Skrifter [1]).

I hiin uheldige historiske Forklaring er der dog meget, som ej kan andet end hidrøre fra ældgamle Kilder, der nu ikke længer kjendes, og fra en Kundskab om det ældre Forhold i Hedendommen, som vi nu aldeles savne Den giver saaledes, trods sin Uefterrettelighed i det Hele taget, dog særdeles vigtige Vink. Af disse er maaskee det det allervigtigste, der antyder Forskjelligheden mellem Wodens- og Freys-Dyrkelsen. Odin, heder det, bosatte sig paa **Sigtuna**, og indrettede der Hov og et Blot **efter Æsernes Sædvane**, det vil sige, den sædvanlige Odins-Kultus; han forordnede at de Afdødes Lig skulde **brændes**, og ved at tilegne sig de vaabendøde Mænd saavelsom ved at merke sig med Geirs-Odd erklærede han sig for en Krigsgud. Frey derimod indrettede sit Tempel i **Uppsala**; der siges vistnok ikke udtrykkeligt at han indrettede Blot forskjelligt fra hvad Snorre kalder Æsernes „Sædvane", men man veed dog andensteds fra, at den i Uppsalatempel stedfindende Kultus var den samme, som den i Hleidr paa Sælund,

[1]) Dem, der nærmere ville forfølge Undersøgelsen af denne interessante Materie, kunne vi henvise til R. Keysers Afhandling „om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab", hvor Materien i et eget Afsnit aldeles udtømmende og med den meest indlysende Klarhed er behandlet, og hvor saavel de gamle Historikeres Fejltagelser, som de Data, hvorpaa de byggede deres Kombinationer, paa det tydeligste ere eftervíste. Se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te B. S. 272—289.

følgelig forskjellig fra den ellers i Norden sædvanlige Odins-Kultus; Frey blev selv **højlagt**, ikke brændt, her antydes saaledes ogsaa en Skik, afvigende fra den, Odin skulde have indført, men som derimod blandt Goterne i Danmark var den herskende [1]); Frey optræder som **Verdens-Gud**, altsaa som den øverste Gud, men ej som Krigsgud; som Gud for god Aaring og Fred [2]). Da nu, som ovenfor viist [3]), Frey eller Frauja oprindeligen ikke er nogen anden end Odin selv, kun under den for Ingvinerne eller Goterne særegne Form, saa kan Fortællingen om Freys eller Ingves Optræden i Svithjod kun forklares som et dunkelt Sagn om, at der her nedsatte sig en **ingvinsk** eller **gotisk** Fyrstestamme, som efterhaanden erhvervede Magten, i Særdeleshed ved at være i Besiddelse af Uppsala-Templet, ligesom Hleidrekongerne vare i Besiddelse af Hleidre-Helligdommen; Ynglingerne maa have været Medlemmer af denne eller andre gotiske Fyrste-Ætter, der i Norden selv naaede større Anseelse; og forsaavidt man vil eller kan antage, at der ogsaa for Odins foregivne Ankomst til Svithjod skulde ligge lidt meer til Grund end en blot og bar Konjektur, da kunde man derved med stor Føje tænke paa Ankomsten af den gotiske Preste- og Fyrste-Familie, der medbragte en større Kultur, end den, der hidtil herskede hos Svierne, og indførte en ny, mindre til Krig end til Fred sigtende, men paa den anden Side af flere mystiske og blodige Ceremonier ledsaget Tempeltjeneste [4]).

Forholdet mellem Odin og Frey eller Ingve angives, hvad der efter det her **Udviklede** er let at forstaa, forskjelligt af de forskjellige Sagnfortællere eller Sagnforklarere. I Ynglingasaga er Frey eller Yngve en Søn af Vanen Njørd, og staar ikke i noget Slægtskabsforhold til Odin. I Fortalen til den yngre Edda kaldes Yngve Odins Søn. Fundinn Noregr kalder Borre (d. e. Bure), Tyrklands Konge, hans Søn Bor, hans Søn Odin Aasakonge, Fader til Frey, Fader til Njørd, Fader til Frey. Are Frode nævner ikke Odin, men alene Ingve Tyrkekonge, giver ham Sønnen Njord Sviakonge, og denne Sønnen Frey [5]). Og uagtet Odin i Ynglingasaga siges at være Semings Fader, heder det dog i Fortalen, at Seming var en Søn

---

[1]) I Fortalen til Yngl. Saga heder det udtrykkeligt: „da Frey havde været **højlagt** ved Uppsala, gjorde mange Høvdinger ligesaavel Høje som Bautastene til Minde om deres Frænder. Jvf. ovenfor S. 181, 185.

[2]) Ifølge Mythologien havde Frey givet sit Sverd fra sig, og var vaabenløs; dette vidner ogsaa om Fredelighed.

[3]) S. 57 fgg., S. 165.

[4]) Det er her af ikke liden Vigtighed, at ogsaa i den historiske Tidsalder to Templer og Kongeresidenser omtales i Svithjod: Uppsala, med Freystemplet, og Sigtuna med Odinstemplet og Kjøbstaden Birka. Kongerne i Uppsala og Birka var vel af een og samme Æt, men laa dog oftest i Strid med hinanden.

[5]) Are Frode, Islendingabok, Cap. 12.

af Ingvefrey; det heder derhos, at Odin ejer Skibet Skidbladner, uagtet dette ifølge Edda var Freys Ejendom. Saadan Forvirring maatte nødvendigviis opstaa af hiin vilkaarlige Skjelnen mellem Odin og Frey, eller af at gjøre een mythisk Personlighed til tvende.

Ogsaa den danske Forfatter Saxo meddeler Sagn og Sagnforklaringer, der sigte til Oprettelsen af en egen Frey-Kultus i Uppsala. Han fortæller om en dansk (gotisk) Fyrste ved Navn Hadding, Grams Søn og Skjolds Sønnesøn, i hvilken man tydelig gjenkjender vor ældre Gudelæres Njord, Vaneguden Freys saakaldte Fader [1]). Paa Haddings Tid, heder det, fremstod Odin, der falskeligen af hele Europa dyrkedes som en Gud, og egentlig havde hjemme i Byzants (Aasgaard), men ogsaa som oftest plejede at opholde sig ved Uppsala. Hans Hustru Friggs Utroskab nødsagede ham til at begive sig i Landflygtighed for en Tid, og denne Lejlighed benyttede en berømt Troldmand, ved Navn **Mitodin**, til at udgive sig for en Gud og indføre nye Offer-Ceremonier, der fornemmelig bestode i, at man ej, som før, skulde blote til alle Guder under eet, men til hver for sig, og med forskjellige Blot. Da Odin kom tilbage, maatte Mitodin flygte til Fyen, hvor Indbyggerne dræbte ham [2]). Hadding nød siden megen Bistand af Odin, underkastede sig Sverige, og indstiftede et særegent Offer, bestaaende af sorte Dyr, for Guddommen Frey, hvilket Offer af Svierne kaldtes **Frey-Blot** [3]). Paa et senere Sted heder det udtrykkeligt, at **Frey**, Gudernes Statholder, opslog sin Bolig ved Uppsala, og istedetfor den gamle, i flere Aarhundreder bestaaende Offertjeneste, indførte en **ny**, **grum** og **skjændig**, der bestod i

---

[1]) Se herom især min „Nordmændenes Gudelære i Hedenold", S. 125—129. Hadding, eller som han og kaldes, Haddung, er kun „den haarlokkede", angelf. Hearding, gotisk Hazdiggs; saa kaldtes blandt Goter og Vandaler de fornemste Mænd, der alene vare berettigede til at bære langt Haar.

[2]) Saxo synes her at have misforstaaet det gamle Ord mjötuðr, egentl. mituðr, angelf. metod, der bruges om Alstyreren. Han siger at Mitodin efter Døden spøgede saa slemt, at man maatte hugge Hovedet af hans Lig og gjennembore Kroppen med en spids Stang. Skulde her sigtes til Geirsodd? Senere (S. 129) meddeler Saxo, hvad der kun maa ansees som en anden Version af Sagnet. Da Guderne i Byzants, heder det, forargedes altfor meget over Odins slette Levnet, udstødte de ham af deres Samfund, og joge ham i Landflygtighed, idet de i hans Sted satte en vis Oller, hvem de gave Navnet Odin. Efter 10 Aars Forløb kom dog Odin tilbage, og lykkedes det ham enten ved Bønner eller Bestikkelser at faa sin gamle Værdighed tilbage. Forstødt fra Byzants, drog Oller til Svithjod, hvor han, ligesom i en ny Verden, søgte at oprette Troen paa sig, men blev dræbt af de Danske. Han skal have været saa tryllekyndig, at han kunde sejle over Havet paa et Been, over hvilket han havde galet Galdre. Jvf. ovenfor S. 59.

[3]) Saxo, 1ste Bog, S. 50. Frey kaldes hos Saxo overalt efter den danske Udtale Frø, og Freyblot Frøblod.

Menneskeoffringer [1]). Ved at nedskrive denne sidste Fortælling har Forfatteren aabenbart glemt, hvad han allerede tidligere havde berettet om Sagen, — og det er ikke det eneste Tilfælde af dette Slags hos Saxo, hvor han har benyttet forskjellige Kilder og ikke indseet, at det var een og samme Sag, de begge omhandlede. Den sidste Beretning er vistnok den, der i de tydeligste og meest uforbeholdne Ord omhandler Indførelsen af den særegne, mystiske og blodige, Frey-Kultus i Uppsala; dog giver ogsaa Fortællingen om Hadding tydeligt nok tilkjende, at denne Offertjeneste havde sin Oprindelse fra Goterne, og maaskee endog nærmest fra Goterne i Danmark [2]).

Maa det nu ansees som afgjort, at Frauja-Dyrkelsen med sine mystiske Ceremonier egentlig har faaet sin Tildannelse hos Goterne, da opstaar igjen Spørgsmaalet, hvad Anledningen har været til, at den fornemmelig har udviklet sig hos dem. Og dette Spørgsmaal kan neppe besvares anderledes, end ved at opstille Formodningen om at Goternes, de østligst boende Germaners, Naboskab med de vendisk-slaviske Folk maa have udøvet nogen Indflydelse paa deres religiøse Forestillinger og Kultus. Vi erfare af Vulfilas Bibeloversættelse, at Goterne allerede paa hans Tid, i det 4de Aarhundrede, havde optaget enkelte slaviske Ord i deres Sprog [3]). At de ogsaa kunne have optaget enkelte slaviske Religionsbegreber er da ogsaa rimeligt, især da vi i de os levnede Underretteelser om den oldslaviske Religion og Gudsdyrkelse allerede finde Spor nok til, at der mellem den og den germaniske har været et umiskjendeligt Slægtskab. Blandt de slaviske Guder nævnes een, ved Navn **Prove**, der tilbades i Lunde, uden noget Billede [4]); hvilket paa en højst mærkelig Maade stemmer med hvad Tacitus fortæller om de østgermaniske Naharvaler (se ovenfor S. 57, Note), at de i en hellig Lund tilbade to Syskende-Guddomme (Frey og Freyja?) uden at fremstille dem ved noget Billede. Efter Sprogovergangs-Reglerne svarer **Prove** ganske til det gotiske **Frav-is** eller **Frauja**, eg. **Frav-ja**, og hvor nær ligger det da ej at formode, at den slaviske Prove-Dyrkelse ogsaa kan have givet Anledning til en egen Frauja-Dyrkelse blandt Goterne [5]), især da man i

[1]) Saxo, 3die Bog, S. 120.

[2]) Det er mærkeligt nok, at det af Saxo meddeelte Sagn om Hadding lader hans Fiende, den norsk-svenske Konge Aasmunds Lig blive brændt ved Uppsala, medens Hadding selv senere lod Uffe, Aasmunds Søn, højlægge; dette var altsaa den gotiske Skik. At Ingve eller Ing endog nærmest synes at have været henført til de gotiske Østdaner, derom vidner det ovenfor S. 59 Note (***) meddeelte Indhold af et gammelt angelsaxisk Vers.

[3]) F. Ex. plinsjan, dandse, slavisk pljasati.

[4]) Helmold, I. 52, 69, 83.

[5]) Prove skal have været Retfærdighedens Guddom, dog har der været tvivlet paa, at han var af egte slavisk Oprindelse, da han blot omtales som dyrket i Vagrien. Men kunde Prove ikke være en anden Benævnelse for Overguden

den Maade, paa hvilken Frey dyrkedes, finder en Sandselighed lagt for Dagen, der ellers ej stemmer overeens med vore Forfædres Levemaade og Aanden i deres Myther, men derimod ganske med Slavernes ældre Nationalcharakteer [1]). Ogsaa til Freyja har man en tilsvarende slavisk **Prije.** Og her maa det da endelig erindres, at just de med Frey i Æsernes Tal optagne Guder kaldes **Vaner**, medens de tschudiske Folkeslag endnu stedse benævne alle slaviske Nationer med Fællesnavnet **Væne** (Vænelainen). Det er altsaa i sig selv ikke usandsynligt, at den særegne Frauja-Kultus har udviklet sig hos Goterne ved Efterligning af Slaverne, og at den siden, forenet med Nerthus-Dyrkelsen, har antaget en særegen Charakteer og frembragt nye Mythesagn.

5. Frode og Frode-Freden.

Det er allerede forhen omtalt, at Ynglingasaga lader **Frode-Freden** blive oprettet paa samme Tid, som den, paa hvilken Frey oprettede Templet i Uppsala. Om denne Frode-Fred og dens Stifter, Hleidrekongen **Fred-Frode**, var der i Oldtiden over hele Norden mange mærkelige Sagn. Det ældste meddeles i den yngre Edda, og indeholdes i det ældgamle Kvad Grottesangen. Frode, fortælles der, var en Søn af Fridleif (ɔ: Fred-Levneren), og en Sønneson af Skjold. Hos Kong Fjolner i Svithjod, Ingvefreys Søn, kjøbte han Trælkvinderne **Fenja** og **Menja** [2]), som han satte til at dreje en Tryllekværn, der havde den Egenskab at den fremmalede Alt, hvad man bød den male. Han lod dem male Guld, Fred og Lyksalighed; da var der saa stor Fred, at Ingen maatte voldelig anfalde den anden, om han endog mødte sin egen Faders eller Broders Banemand; der var ingen Tyv eller Ransmand, saa at en Guldring kunde i lang Tid henligge paa Jælingehede, uden at nogen vovede at stjæle den. Frode selv „sad paa Rigdom, sov paa Duun", som det i Kvadet heder, indtil han blev umættelig, og ikke vilde unde Ternerne længer Frist end Gjøgen tiede eller et Kvad kunde kvædes. Da tilmalede de ham Ufred; en Søkonge overfaldt og dræbte ham. Da sluttede Frode-Freden [3]).

Svantevit eller Svjatovid? I saa Fald kunde ogsaa den med Frey-Dyrkelsen saa hyppigt forekommende Opføden af hellige Heste forklares; thi for Svantevit holdtes, som bekjendt, en hvid Hest.

[1]) Frey (Fricco) forestilledes ifølge Adam af Bremen i Uppsalatemplet cum ingenti Priapo.

[2]) Fenja, eg. Fenia, er dannet af Fen eller feni, Sump; Menja, eg. Mania, af Mani, Smykke. Fenja- og Menja-Guld er altsaa „Myrguld" og „Smykkeguld".

[3]) Snorre, Edda Cap. 43. Sagnet tilføjer, at Søkongen lod Ternerne male Salt ombord paa Skibet, at derved saameget Salt frembragtes, at Skibet sank, og at dette er Aarsag til at Havet er salt. Et lignende Sagn har vedligeholdt sig i Norge endnu indtil vore Tider, se Asbjørnsens og Moes Folkeeventyr.

De fleste øvrige Sagn om Frode opbevares hos Saxo, der endog har henført dem til forskjellige Froder, ligesom ogsaa de i vore Sagaer opstillede Skjoldunge-Rækker opstille tvende fredelige Froder, nemlig den egentlige Fredfrode, og „Frode den fredsomme". Den første Frode er hos Saxo Haddings (altsaa egentlig Njørds) Søn. Han lader ham udføre mange Krigsbedrifter, der vistnok først i senere Tider ere knyttede til Sagnet, da man deels i flere af dem gjenkjender Beretninger, der hos andre Forfattere fra Middelalderen tillægges andre Helte og derfor kunne kaldes staaende Udsmykninger for Heltehistorier, deels finder Forhold omtalte, der først tilhøre en senere Tid, f. Ex. Vikingetog til Bretland og Skotland [1]). Efter at have udført disse Bedrifter, heder det, drog Frode hjem, og bestod her en Tvekamp, hvortil han udfordredes i et Gilde, i hvilket Frode selv hvilede **paa gyldne Puder.** Da han svigagtigt efterstræbtes af tvende Kammersvende, lod han dem binde til store Klippestykker og kaste i Havet. Han plejede at bestrø sin Mad med knuust og **malet** Guld, for derved, som det hed, at bevare sig mod Forgiftelse [2]).

Den anden Frode, som Saxo omtaler, er den i danske Kongerækker saakaldte **Frode fredgode,** Fridleifs Søn. Saxo fortæller vidtløftige Sagn om hans Barndom og Ungdom, i hvilke den ogsaa i vore Oldskrifter nævnte Erik den maalspake fra Renneso spiller Hovedrollen, og som upaatvivlelig fra først af have dannet en egen Saga om denne, men som af den danske Historiker vilkaarligt ere indlemmede i Fortællingen om Frode, ved hvilken han overhoved synes at have dvælet med Forkjærlighed, og om hvis Personlighed han ogsaa sammendynger andre Sagn, der ere den aldeles uvedkommende, og hvoraf flere i en mere uforvansket Form fortælles i vore egne Oldskrifter, uden at engang Frode derved en eneste Gang nævnes [3]). Frode førte, ifølge Saxo, mange og lykkelige Krige, hvorved han underkastede sig Størstedelen af Norden, Østerveg og Slavernes Land; han gav, fortælles der, gode Love, af hvilke flere i Tidens Løb ere blevne afskaffede, andre derimod vedligeholdte gjennem de paafølgende Tider. Af disse Love, om hvilke der upaatvivlelig maa have været Sagn i Danmark, — hvor man maaskee endog har henført hele Lovgivningens Grundlag til Fredfrode, ligesom i Norge til St. Olaf — opregnes flere, i hvilke man gjenkjender ældgamle ogsaa i Norge brugelige Vedtægter, f. Ex. om Opskæ-

---

[1]) Ved denne Lejlighed omtales endog en skotsk Konge Melbrigde (Melbricus), et Navn, der først tilhører den christelige Tidsalder, da det betyder „St. Brigidas Tjener". Og St. Brigida levede først i det 6te Aarhundrede.

[2]) Saxo, 2den Bog S. 61—80. I de til Klipperne bundne Kammersvende turde der maaskee være en Reminiscens af de til Møllestenene lænkede Fenja og Menja.

[3]) F. Ex. Fortællingen om Slaget mellem Goter og Huner, og om Arngrims Sønner, hvilken findes fuldstændigt i Hervararsaga.

ring af Hær=Orv i Tilfælde af pludseligt Krigs=Anfald, Holmgange=Loven o. fl. Blandt Lovene var ogsaa den, at Ingen maatte sætte Laas for sin Ejendom, under Bod af en Mark til Kongen, hvorimod han, hvis Noget blev stjaalet fra ham, skulde faa dobbelt Erstatning af Kongens Kasse. Efter at have vundet en stor Sejr over Nordmændene besluttede Frode, heder det, at oprette **Fred** mellem alle Folk, og for at Alle og Enhver skulde lære at afholde sig fra Tyveri, og for at Rolighed kunde herske i Landene efter Krigen, lod han først i Norge tvende Guldkjeder ophænge, den ene paa en Aas, kaldet Frode=Aasen (der siges ej hvor)[1]), den anden i Viken; og paa et Thing, han holdt med Nordmændene, truede han den med de strengeste Straffe, der vovede at borttage nogen af disse Kjeder. Derimod tillod han vejfarende Mænd at benytte de Aarer eller Heste, de maatte forefinde, for at komme over Elve, han tillod dem ligeledes at tage saameget Mad, som behøvedes til et eneste Maaltid, af Andenmands Gjemmer, men brugte de Hesten længer, eller toge de mere Mad, skulde de ansees som Tyve. Siden lod han ogsaa i Jylland en stor Guldkjede ophænge paa en Korsvej (Ringen paa Jælinge=Heden); efter et andet Sagn lod han tre Guldringe ophænge, en ved Ejderen, en ved Vordingborg i Sjælland, en ved Skanør i Skaane[2]), — og heller ikke her vovede Nogen at forgribe sig paa dem.

Denne **Frodefred** skal have varet i 30 Aar. Endelig overtalte en troldkyndig Kvinde, heder det, sin Søn til at stjæle en af Ringene, og da den alderstegne Frode til Vogns begav sig hen til det Sted, hvor hun boede, forvandlede hun sig til en Sø=Ko og stangede ham til Døde. Hans Mænd skjulte hans Død, men balsamerede hans Lig og førte det tre Aar omkring i Landet paa Vognen, indbildende Folket, at han endnu levede. Først da Liget ej længer kunde staa sig mod Forraadnelsen, højlagde de det ved Værebro i Sjælland[3]).

Ifølge Ynglingasaga omkom Fjølner, Ingvefreys Søn, i et Gjestebud hos Fredfrode ved at drukne i et uhyre Mjødkar. Det samme fortæller Saxo om Hunding, Kong Haddings Underkonge i Svithjod. Et falskt Rygte om Haddings Død var kommet til ham, og han besluttede at højtideligholde den ved et prægtigt Arve=Øl; da han skulde øse Mjød af et stort Mjødkar, styrtede han ned i det og druknede; og Hadding hængte sig siden af Sorg over hans Død[4]).

---

[1]) Man maa her nærmest tænke paa Frode=Aas ved Tunsberg. Vel regnedes ogsaa Vestfold, hvor Tunsberg laa, til Viken, men paa Saxos Tid indskrænkedes dog denne Benævnelse mestendeels til Ranrike og Elvesyssel.

[2]) Rykloster's Annaler (Erikskroniken) i Langebeks Scriptt. rer. Dan. I. p. 153.

[3]) Saxo, 5te Bog S. 181 og især fra 247—257.

[4]) Yngl. Saga Cap. 14; Saxo, 1 B. S. 59, 60.

Sammenholde vi nu det Væsentlige i alle disse Sagn, bliver det indlysende at Frey og Frode er een og samme mythiske Figur, alene forskjelligt opfattet i de forskjellige Overleverelser [1]. De ere begge Fredsstiftere; begges Død skjules i trende Aar og de højlægges derpaa begge; ved dem begge spiller deres Vogn en stor Rolle; de ere begge Repræsentanter for en særegen fredelig, men mystisk Offerkultus, og om denne Kultus i Uppsala heder det endog udtrykkeligt, at den der var ny; anderledes end den ældre, og forbunden med modbydelige Ceremonier. Hadding, den ældre Frodes Fader, falder sammen med Njord, og repræsenterer atter den samme særegne Kultus; han falder tillige sammen med Frey ved at indstifte Freyblot, og med Frode ved at være den i Mjødkarret druknede svenske Konges Ven. Det viser sig altsaa heraf, at tilligemed Njord eller Nerthus, Frey, Freyja og Ingve, hvis Identitet allerede ovenfor er godtgjort (S. 59 flg.), smelte ogsaa Hadding og Fredfrode sammen til en eneste Personlighed, nemlig som den særegne Freys-Dyrkelses Repræsentant. Og i denne særegne Freys-Dyrkelse, hvis Identitet med Nerthusdyrkelsen vi ligeledes have paaviist [2], ligger umiskjendelig Grunden til hiint Sagn om den af Frode (eller Frey) indstiftede Fred. Naar Nerthusfesten holdes, siger Tacitus, eller naar Nerthus i sin af Køer dragne Vogn føres om blandt Folket, da er der Glæde og Festlighed overalt, da **føres der ej Krig, da gribes der ej til Vaaben, da stænges alt Jern inde; man kjender og elsker kun Freden** [3]. Dette er altsaa den egentlige Frode-Fred, og som Indstifter af denne optræder Frode som Indstifter af den særegne ingvinske eller gotiske Frey-Kultus. Det er tillige værdt at mærke at Frodes hos danske Skribenter brugelige Tilnavn frithgothe, ikke behøver at forklares som friðgóði (den fredgode) men som friðgoði ɔ: Fred-Goden, Fred-Presten; ja at det maaskee kan grunde sig paa en Misforstaaelse af „Frogothe", ɔ: Freysgoði, Frey-Goden.

Herved løsrives Frode fra de egentlige Skjoldungers Tal, og det bliver indlysende at han fra først af er knyttet til Helligdommen i Hleidr, og at hans Tilværelse som Sagnfigur ej alene maa være ældre end Skjolds, men ogsaa gjelde for en videre Kreds, end denne. Hertil mangler der heller ikke paa umiskjendelige Spor. Saxos Fortælling viser, at nationale Sagn om Frode maa have hersket i Viken og Vestfold i Norge, hvor den gotiske Indflydelse gjorde sig gjeldende [4]. Og af de tydske Egennavne „Fanigolt"

---

[1]) Om Forverlingen af Navnet Frey, dansk Frø, sax. Frô, med „Frode", er ovenfor talt, se S. 185.

[2]) Se ovenfor S. 58—60, jvf. Adam Brem. IV. 127, og Thietmar, hos Pertz, V. 739.

[3]) Tac. Germ. Cap. 40.

[4]) Foruden Navnet Fróðaáss ved Tunsberg findes ogsaa Fróðakelda i dens Nærhed, og Øen Fróðung (nu Frognøen) i Tyrifjorden.

og „Manigolt" erfarer man, at Sagnet om Frodes Guld, vel ogsaa derfor om hans Fred, strakte sig til Tydskland, ja lige til Bajern [1]).

Men foruden den mythiske Frode eller rettere Frauja nævnes ogsaa i de ældgamle gotisk-danske Sagn en historisk Frode, berømt som tapper Kriger og Erobrer, der stundom er knyttet til det smukke og tragiske Sagn om Roar og Helge. Denne Frode, der ogsaa deles i flere Personligheder, kaldes i de gamle Sagn den **frøkne** (ɔ: tappre, paa Latin vegetus). Han vil og nedenfor (i § 9) nærmere blive omtalt. At alle de Krigssagn, der hos Saxo tillæges Fredfrode, egentlig bør tillægges Frode Frøkne, kan neppe betvivles [2]).

Saavel de danske som de norsk-islandske Forfattere have henført den saakaldte Frodefred til Kejser Augusts og Christi Fødsels Tid. Dette er naturligviis skeet, fordi man antog at der paa Christi Fødsels Tider herskede almindelig Fred over Jorden; hertil lededes man deels af Englenes bekjendte Udraab (Lucas Ev. II. 14.), deels af Beretningen om Janus-Templets Lukkelse under August, en Tilkjendegivelse af at der herskede Fred overalt per orbem (ɔ: Romanum, det romerske Rige). I hiin Periode af Middelalderen, da denne Samtidighed antoges, nøjede man sig med langt tarveligere Data til Støtter for Chronologien. Ved nu at faa Frey henført til Augusts Tid, fik de nordisk-islandske Chronologer Odin til at blive samtidig med Pompejus's Krigstog. Og heri fandt de ogsaa en for dem aldeles tilfredsstillende Forklaringsgrund for Odins foregivne Flugt fra Troja eller Tanais. Paa denne Viis kom endelig den hele kunstige Kombination istand.

6. Volsunger og Niflunger.

Blandt Halfdan Gamles Descendenter nævner Fundinn Noregr Volsungerne og Niflungerne; Skálda kun Niflungerne; Hyndluljod omtaler Volsunger og Gjukunger i Forbindelse med Halfdan uden dog udtrykkeligt at udlede deres Herkomst fra ham. Denne Udledelse er ogsaa, hvis man ej skal ansee den for udsprungen af den dunkle Erindring om alle Syd- og Mellem-Germaners fordums Ophold paa og Udgang fra Skandja, heel vilkaar-

---

[1]) Grimm, deutsche Mythologie S. 498.

[2]) Det er ikke af Uvigtighed, at Sven Aageson, Saxos Samtidige, sætter Frode Frøkne længe før Frode Fredgode. Han nævner i Alt fire Froder, nemlig Frode, Skjolds Søn, Frode Frøkne, Rørek Slangenbøges Søn, Frode Gamle, Dans Søn, og Frode Fredgode, der og kaldtes den gavmilde, fordi han skattede Gavmildhed over alle Dyder, og agtede ikke Guld og Sølv mere end Snavs; han gjøres til en Søn af Fridleif, og en Fader til Ingild.

lig. Thi af alle vore Oldsagn er der ingen i den Grad fælles Ejendom for hele den germaniske Verden, som Volsunge- og Niflunge-Sagnene. Medens Norge og Island opbevarede dem i de ældgamle Edda-Kvad og de dermed forbundne prosaiske Optegnelser, besang Danmark og Sverige dem i Folkeviser, og i Tydskland fremkaldte de en heel Litteratur af vidtløftige Digte, som Niebelungen-Lied, Gudrun, o. fl., hvilke vistnok alle hidrøre fra en forholdsviis sildig Tidsalder og fremvise Sagnene paavirkede af de christelige Religionsbegreber men for hvilke dog naturligviis ældre Traditioner ligge til Grund og let kunne frigjøres fra det ydre Farve-Lag, hvormed de af de yngre Slægter have været overdragne. Volsunge- og Niflunge-Sagnene ere derfor mere end noget af vore øvrige Heltesagn skikkede til at vække Forestillingen om den oprindelige germaniske Sagn-Eenhed, og de staa som utvetydige Vidnesbyrd om en Tidsperiode, i hvilken de germaniske Helte endnu tumlede sig om hinanden, og Nordboerne ikke mindre, end Tydskerne selv, deeltoge i Begivenheder, der foregik i Hjertet af Europa; med andre Ord, om den tidligste Folkevandrings-Tid.

Volsunge- og Niflunge-Sagnene tilhøre i det Hele taget mere Mythologien, end Historien. Idet vi derfor henvise dem, der ønske at lære dem at kjende i deres Fuldstændighed, til mythologiske Verker eller til Oldskrifterne selv [1]), ville vi her kun i al Korthed gjennemgaa Sagnrækken med væsentligt Hensyn til det egentlige historiske Stof, den indeholder.

Ligesom Skjoldunge-Sagnene nærmest ere knyttede til Danmark som Ættens egentlige Hjem, saaledes ere Volsunge- og Gjukunge- eller Niflunge-Sagnene nærmest knyttede til Nordtydskland, hvor **Volsungernes** egentlige Hjem henføres til Frankland eller de nedre Rhinegne, uden at dog dermed andet er meent, end at betegne deres geographiske Beliggenhed [2]). **Gjukungerne** eller **Niflungerne** synes nærmest at have tilhørt Burgundernes Nation. Desforuden nævnes **Huner**, hvilke idetmindste vore Forfædre i den ældste Tid synes at have tænkt sig boende i et Strøg nordenfor Volsungerne; endelig spille **Goterne** en vigtig Rolle; deres Hjem maa søges østen- og nordenfor de øvrige. Hvad der i disse Sagn er den egentlige Fælles-Ejendom for den hele germaniske Verden, eller hvad der lige meget omtales i tydske og nordiske Oldsagn, er Episoden om Volsungefyrsten Sigurd, hans Dragekamp, hans Forbindelse med Niflungerne, og disses Strid

---

[1]) Nemlig Eddadigtene, Skálda og Volsungasaga. Sagnene ere fuldstændigt gjennemgaaede i min „Nordmændenes Gudelære i Hedenold". — Jvf. ogsaa W. Grimms „die nordische Heldensage".

[2]) Det heder saaledes udtrykkeligt i Indledningen til Snorra-Edda om Volsungerne: „de herskede over det Land, som nu kaldes Frankland". Hermed er det tydeligt tilkjendegivet, at Landet dengang ikke hed Frankland.

med Hunekongen Atle. Men ligesom vore Oldsagn desuden vide at fortælle om Volsungefyrster, der alene vedkomme Norden og som ej forekomme i de tydske Sagn, saaledes indeholde disse igjen meget, der angaar Syden, navnlig den til en mythisk Sagnhelt forvandlede Theodorik (Dietrich af Bern), Østgoternes Konge. Og medens vore Oldsagn tillige lade den gotiske Jarmunrek (Ermanarik) spille Hovedrollen ved Sagnkredsens Ende, og det danske, hos Saxo opbevarede Sagn, beretter vidtløftigt om ham, saaledes træder han i de tydske Sagn, uagtet han dog ogsaa forekommer der, mere i Baggrunden, hvorimod disse igjen dvæle mere ved Atle eller Etzel, og gjøre ham til eet med den bekjendte Hunekonge Attila, uanseet at Ermanarik, Attila og Theodorik levede i hver sit Aarhundrede (4de, 5te og 6te). Men man faar overhoved af den hele Maade, hvorpaa Sagnkredsen baade i norske og tydske Skrifter er meddeelt, det Indtryk, at ældgamle fællesgermaniske Sagn ere blandede med historiske Begivenheder, og at endog Helte og Fyrster fra Folkevandringernes Tider efter en saare kort Tids Forløb ere traadte tilbage i et mythisk Halvmørke, paa hvis Baggrund de have fremstillet sig for Efterslægten som indbyrdes samtidige og samvirkende [1]). Dette synes vel noget underligt, men det er dog ikke underligere end at Kejser Karl den Store, der levede saa langt nede i Tiden i en christelig Tidsalder, og hvis Levnet og Bedrifter ere beskrevne af samtidige Forfattere, hvis Verker endnu haves, desuagtet efter faa Aarhundreders Forløb har kunnet blive en ligesaa mythisk Sagnhelt, som nogen Volsung eller Niflung [2]).

Volsungernes Herkomst omtales ikke i Eddadigtene, uden forsaavidt Hyndluljod synes at sætte den i Forbindelse med Halfdan Gamle. En senere forfattet, prosaisk Fremstilling af Sagnkredsen lader dem nedstamme fra Volsung, Konge i Hunaland, Sønnesøn af Sige, Odins Søn. Det samme melder ogsaa den forhen omtalte Indledning til den yngre Edda, hvor Odin fremstilles som Grunder af en asiatisk Koloni i Norden. Det er imidlertid et stort Spørgsmaal, om Volsungasaga og Skálda her meddele noget egte gammelt Sagn. Navnet „Volsung" tyder nemlig hen paa en Stamfader ved Navn „Vals" eller Velse, ligesom „Skjoldung" paa „Skjold". I det angelsaxiske Beowulf-Kvad, hvor Volsungen Sigmunds Bedrifter lej-

---

1) I Widsidh-Kvadet navnes endog Alboin Audoins Søn, Langobardernes Konge og Italiens Erobrer (Älfwine on Eatule, bearn Eädwines, v. 139—148) som samtidig med Ermanarik (Eormenric).

2) De bekjendte fabelagtige Fortællinger fra Middelalderen om Kejser Karl og hans 12 Jevninger ere nemlig neppe yngre end det 12te eller 13de Aarh.; i Løbet af fire Aarhundreder har saaledes Folkesagnet faaet historiske Traditioner forvandlede til Myther. Og hvad kun fire Aarhundreder kunde udrette i en christelig Tidsalder med historisk Literatur, dertil var vistnok eet Aarhundrede tilstrækkeligt i den germaniske Hedendom.

lighedsviis omtales, kaldes denne ej alene Wälsing, men ogsaa Wälses eafora, Welses Søn (eller Ætling); hvilket saaledes tydeligt nok vidner om at Sagnet maa have kjendt Vals eller Velse som Ættens foregivne Stamfader [1]). Denne „Vals" er nu vistnok forsvunden i de germaniske Oldsagn, men man gjenfinder ham umiskjendeligt i de slaviske som den saakaldte Kvæg- eller Hyrdegud **Volos, Vlas** eller **Veles**, hvilket Navn idetmindste aldeles svarer til det germaniske „Vals" [2]). Denne har vel, som de fleste øvrige Guder, oprindelig været den samme som Odin, eller en egen Personifikation af ham; men hans Forsvinden af de germaniske Gudesagn uden andet Spor, end det, der indeholdes i Volsunge-Navnet, synes at tyde paa, at han kun dyrkedes i Germanernes fjerneste Oldtid, eller rettere at Navnet „Vals" som Gudenavn enten kun kjendtes, medens de endnu opholdt sig i Østen og stode i nærmere Berørelse med Slaverne, eller at det fornemmelig tilhørte de østlige eller gotiske Stammer, som boede Slaverne nærmest, og virkelig, hvad ovenfor er viist, neppe i mythologisk og aldeles ikke i sproglig Henseende vare ganske upaavirkede af dem [3])

Volsung omtales som Odins udvalgte Yndling. Sagnet lader ham blive dræbt i Gautland af Siggeir, der havde egtet hans Datter Signy, og lader alle hans Sønner, paa een nær, blive opslugte af Siggeirs Moder i Ulveskikkelse. Den ene, der undslipper, er **Sigmund**, der med sin egen Syster har Sønnen **Sinfjøtle** eller **Sinfetle**, ved hvis Bistand han hevner sin Faders og sine Brødres Død, og indebrænder Siggeir tilligemed Signy, der ej vilde overleve ham [4]). Fra Siggeir udleder saavel Fundinn Noregr, som Skálda de saakaldte „Siklingers" Stamme, et Navn, som dog kun synes at have været et Appellativ for Konger og Jarler, og som blot

---

[1]) Beowulf, v. 1747 og 1787.

[2]) Der er en Mængde Ord eller Navne i det Slaviske, der, sammenlignede med de tilsvarende germaniske, vise denne Overgangs-Analogi, f. Ex. gorod eller grad, oldn. garðr; voloch eller vlach, tydsk walh; volod eller vlad (f. Ex. i Volodimir, Vladimir), oldn. vald: følgelig volos eller vlas, oldn. vals. Denne Volos omtales i de gamle russiske Annaler ved 971 i Anledning af Storfyrst Svjatoslavs Fredsslutning med Kejser Johannes; han nedbeder, hvis han sviger Fredsslutningen, Forbandelse af den Gud, han tror paa, Perun og Volos, Kvæg-Guden. Men Svjatoslav og hans Mænd vare ikke alle Slaver, altsaa kan Volos her ogsaa have været en russisk Guddom. Det er vel at merke, at flere af de slaviske Ord, der paa denne Maade svare til germaniske, synes senere at være optagne i Sproget efter disse; i saa Fald maatte Volos være laant fra Germanerne.

[3]) Nemlig Frauja-Dyrkelsen, svarende til Proves Kultus, se ovenfor S. 218, 219.

[4]) Sinfetle nævnes paa det ovenanførte Sted i Beowulfdigtet under Navnet Fitela. Om disse Begivenheder se forøvrigt Volsunga Saga, Cap. 1—8, og min „Nordmændenes Gudelære" § 61.

ved en tilfældig Lighed er sammenstillet med Siggeir. Snarere maatte man antage, at Siggeir, Ulvindens Søn, har været anseet som Stamfader for de saakaldte **Ylfinger** (egentlig Vylfinger, Angelf. wylfingas), hvis egentlige Hjem, af flere Omstændigheder at dømme, synes at have været Øster-Gautland[1], men hvortil man og i vidtløftig Forstand synes at have regnet de første Volsunger, deels formedelst deres Svogerskab med Siggeir, deels fordi Sigmund og Sinfetle selv ifølge Sagnet en lang Tid havde været forvandlede til Ulve.

Vore Oldsagn lade Sigmund egte Borghild af Braalund, og med hende erhverve et Rige i Danmark, hvor han i lang Tid opholdt sig. Oldkvadene omtale mange Bedrifter, som Sinfetle og Helge udførte i Fællesskab, og nævne tillige en Mængde Navne paa Fjorde, Bjerge, Øer og Steder, af hvilke nu neppe et eneste kan gjenkjendes i Danmark, og som derfor maa antages enten at være opdigtede, eller ogsaa, hvad der er det rimeligste, at tilhøre et ældre Danmark paa den skandiske Halvø[2]. De fortælle endvidere om Helge, at han fældte Kong Hunding — hvoraf hans Tilnavn Hundingsbane —, egtede Valkyrjen Sigrun, og overvandt ved hendes Hjelp, i Forening med Sinfetle, Kong Granmar af Svarinshaug og hans Sønner. Blandt vore gamle Eddadigte forekommer et Digt om den norske Kong Hjørvards Søn Helge, der udførte berømmelige Bedrifter og egtede Valkyrjen Svava, Datter af Kong Eylime i „Svavaland", men omsider dræbtes af sin egen Broder. Der lægges til, at baade Helge og Svava siden gjenfødtes, og uagtet det ikke siges med udtrykkelige Ord, at de bleve gjenfødte i Helge Hundingsbane og Sigrun, synes dette dog at skulle være Meningen[3]. Helge Hundingsbane blev, heder det, dræbt af sin Svoger Dag[4], og Sigrun

---

[1]) Se nedenfor, § 10, hvor der handles om Hjørvard Ylfing, Granmar og Ingjald Ildraade. I Beowulfdigtet nævnes de (v. 916, 936), og, efter hvad det lader, som Naboer af Scedenicg (Skaane).

[2]) Blandt andet nævnes som Helges Bolig Sevafjöll, hvorved man maa erindre Plinius Sævo mons, Helgakviða Hundingsb. II. v. 23, 34, 40, 46. Kun „Hringstaðir" har Navn tilfælles med det nuværende Ringsted, dog kan der neppe være at tænke paa dette i Helgakv. Hundingsb. I. v. 7. Med Hensyn til Stedsnavnenes Ukjendelighed maa det dog ellers merkes, at mange Steder paa Sydsiden af Østersøen i den ældste Tid, førend Slaverne eller Venderne bosatte sig der, maa have ført ganske andre Navne end sidenefter. Naar vi saaledes i Helgakviderne finde omtalt et Varinsvik (Helg. Hj. 22), Varinsfjord (Helg. Hund. I. 27) og Varinsø (d. s. 37), da maa man visselig tænke paa Tacitus's Varini, Warnerne; og naar Hedinsø omtales (Helg. Hund. 22) paa Hiddensee ved Rügen, kaldet Hedinsey i Knytl. Saga.

[3]) Se Helgakviða Hjörvarðssonar.

[4]) Denne Dag tilligemed Broderen Brage, Høgnes Sønner, synes næsten at være den samme Dag hin rike og Brage, fra hvilke ifølge Fund. Nor. Døglinger og Bragninger skulde nedstamme.

døde strax efter af Sorg; ogsaa disse, tilføjes der, skulle være blevne gjenfødte, saaledes at Helge levede op igjen som Helge Haddingjaskade, og Sigrun som en Kaara Halfdansdatter [1]). Der er imidlertid meget, som taler for at antage, at man ved Helge Haddingjaskade ikke har tænkt sig nogen anden end Helge Hjørvardssøn, hvilken kun eet Sagn har sat før, et andet efter Helge Hundingsbane. Men dette, i Forening med den Omstændighed, at Saxo forvexler Hleidrekongen Helge Halfdanssøn med Helge Hundingsbane [2]), vækker sterk Formodning om at disse Helge-Sagn oprindelig have staaet i ingen, eller i alle Fald kun i en yderst løs Forbindelse med Vølsunge-Sagnene. Endog de Edda-Digte, som besynge dem, bære saa smukke de end ere, dog umiskjendelig Præget af at tilhøre den yngste Tidsalder, i hvilken slige Kvad kunde blive til [3]). Egentlig synes disse Kvad at have hørt hjemme i Gautland [4]).

Sinfetle, fortælles der, blev forgiven af sin Stifmoder, hvilken Sigmund derfor forskød, og begav sig til sit Rige i Frankland [5]) hvor han egtede Kong Eylimes Datter Hjørdis, uden dog længe at besidde hende, da han faldt i et Slag mod hendes forsmaaede Medbejler Lyngve, der understøttedes af Odin selv. Hjørdis fødte efter hans Død Sønnen **Sigurd** og egtede Alf, Kong Hjalpreks Søn, i hvis Gaard Sigurd blev opdragen. De yngre Bearbejdelser af Sagnene tillægge at Hjalprek var Konge i Danmark; men Oldkvadene vide intet derom. Sigurd er den berømte Sagnhelt Sigurd Fafnersbane, der med Sverdet Gram dræbte Lindormen Fafner paa Gnitaheden, og satte sig i Besiddelse af den Mængde Guld, over hvilken den rugede. I tydske Sagn er han ligesaa berømt som „der hörnerne Siegfried". Hvorledes Sigurd kom til Kong Gjuke (egentl. Givike, tydsk Giebich), og hans Dronning Grimhild, egtede deres Datter Gudrun, sluttede Fostbroderskab med Gjukes Sønner, de saakaldte Gjukunger eller Niflunger (Niebe-

---

[1]) Helgakv. Hund. II. Slutn.

[2]) Saxo, II. B. S. 80. Hunding kaldes her Konge af Saxland, Syrics Søn, og Stedet, hvor han overvandtes, siges at være Stade ved Elben. I Eddadigtene er det ved „Frekastein".

[3]) Der tales nemlig om Vikinger (Helgakv. Hund. I. 27) og overhoved tales der om Søkrig og Vikingsfærd paa en Maade, som mere passer til Vikingeperioden i Hedendommens sidste Tid.

[4]) Dette slutte vi deels deraf, at Helge og Sinfetle kaldes „Ylfinger" og siges at være komne østenfra (Helgakv. Hund. I. v. 34); deels deraf, at Granmar siges at være Konge paa Svarinshaug, og Svarin kaldes hos Saxo (S. 32) Jarl i Gautland, ligesom ogsaa Navnet „Granmar" nærmest synes at tilhøre Østergautland. Oftere forekommer „Sigarsvold" som Helgernes Odelsgaard; dette Navn synes knyttet til Danerne, thi Sigar (Sigehere) nævnes i Widsidhkvadet som Sø-Danernes fornemste Fyrste (55, 56).

[5]) Ældre Edda, Sinfjötlalok.

lungen), Gunnar (Tydsk Gundachar, Günther) og Høgne (Hagano), og omsider snigmordersk blev dræbt af dem ved Gunnars Hustru Brynhild Budledatters Anstiftelse, dette fortælles vidtløftigt i Volsungasaga, og besynges i Eddakvadene, men hører ellers mere hjemme i Mythologien end Historien [1]). Det samme gjelder om Gudernes paafølgende Giftermaal med Kong Atle i Hunaland, om dennes Svig mod Niflungerne for at faa den Skat, de efter Sigurds Død havde tilegnet sig (hodd Niflunga, der Niebelunge Hort), og om Atles Drab ved Gudruns egen Haand [2]). De Eddadigte, som omhandle disse Sagn, give kun faa Stedsbestemmelser. Alle Heltene kaldes „hunske Konger", uagtet Atle særskilt kaldes Konge i Hunaland, der ved Myrkved (den mørke Skov) var adskilt fra Niflungernes Rige. Dog nævnes **Rhinen** som den Elv, i hvis Nærhed Begivenhederne foregik; „søndenfor Rhinen", heder det, blev Sigurd dræbt, og i Rhinen skjulte Niflungerne deres Skat. De sildigere prosaiske Udfyldninger og Bearbejdelser have dog, rimeligviis især efter tydske Sagn, bestemt Lokaliteten noget nøjere; Sigmunds Rige bliver Frankland, og en gammel islandsk Rejsebeskrivelse paaviser end og Gnitaheden, hvor Fafner blev dræbt, etsteds mod Vesten mellem Paderborn og Mainz [3]). I det Følgende knytter Fortællingen sig mere til bestemte geographiske Punkter. Gudrun begiver sig til Havet, styrter sig deri og drives „over Fjorden" til Kong Jonaker, som hun egter; hendes og Sigurds Datter Svanhild bliver gift med **Jarmunrek** hin rige, Goternes Konge, hvis Søn af et tidligere Egteskab, Randver, beskyldes af den lumske Bikke for at have villet forføre Svanhild; forbittret herover lader Jarmunrek Randver hænge, og Svanhild søndertræde af Heste. Hendes Halvbrødre, Gudruns og Jonakers Sønner Sørle og Hamder, hevne hendes Død ved at angribe Jarmunrek og afhugge hans Hænder og Fødder. Dog blive Sørle og Hamder selv stenede til Døde, da Vaaben ej bide paa deres ypperlige Brynjer [4]). Hermed slutter den oldnorske Sagnkreds. Thi en senere Tilsætning om at Sigurd Fafnersbane og Brynhild skulde have haft en Datter, Aslaug, der siden blev gift med Ragnar Lodbrok, synes kun at

---

[1]) Sigurðarkviða, I., II. og III., Fafnismál, Sigrdrifumál, Brynhildarkviða, Helreið Brynhildar.

[2]) Guðrúnarkviða, I., II,, III., Oddrúnargrátr, Atlakviða, Atlamál.

[3]) Abbed Nikolas's Rejseroute fra Midten af 12te Aarh. i Werlauff's Symbolæ ad geogr. med. ævi. — I de gamle burgundiske Love omtales Gibica (Gjuki) og Gundahari (Gunnar) som Burgundernes ældste Konger (Canciani, barbarorum leges ant. IV. p. 15). Ogsaa i den gamle Atlakvida v. 18 kaldes den hunske Kong Atle og hans Mænd, der ligesom han selv havde hyklet Venskab for Gjukes Sønner, „Burgundernes Venner", herved antydes ogsaa at Gjukungerne vare Burgunder.

[4]) Atlakviða, Atlamál, Guðrúnarhvöt, Hamðismál. Se ogs. Skálda, c. 39—42.

have faaet sin Oprindelse for at forherlige enten dennes eller Harald Haarfagres Dynasti. De tydske Sagn derimod gribe her desto virksommere ind, idet de vidtløftigt udbrede sig over Dietrich af Bern og hans Helte. Man kan saaledes med fuld Føje sige, at Sagnkredsen bevæger sig fra Norden mod Syden; den taber tillige mere og mere af sit alderdomsagtige Præg, jo længer den kommer mod Syd, atter et talende Vidnesbyrd om den hele germaniske Vandringsretning.

I **Jarmunrek** gjenkjende vi, som det allerede ovenfor (S. 42) er viist, ved første Ojekast den af Jornandes forevigede **Ermanarik**, Goternes Konge, i Midten af det 4de Aarhundrede. Der kan ingen Tvivl være om, at den Ermanarik eller Hermanaricus, der hos Jornandes lader Sonilda sønderslide af Heste, og siden saares af hendes Broder Sarus og Ammius, er vore Eddasagns Jarmunrek, thi ej alene Hoved-Begivenhederne, men ogsaa Navnene gjenkjendes [1]). Her have vi saaledes, som det synes, et bestemt historisk Tilknytningspunkt for den hele Sagnkreds. Thi Goterkongen Ermanariks Tilværelse er hævet over enhver Tvivl. Den samtidige romerske Historieskriver Ammian nævner ham udtrykkeligt, hvor han fortæller om Hunernes allerførste Fremtræden i Europa, som en stridbar og mægtig Konge, der ved mange Manddomsbedrifter havde sat sig i Respekt hos de tilgrændsende Nationer [2]). Men dog kunde der være et Spørgsmaal, om Jornandes ikke har henført til den historiske Ermanarik et Sagn, der blandt Goterne fortaltes om en mythisk Ermanarik. Ammian veed nemlig intet af at Ermanarik var bleven saa farligt saaret af de roxolanske Brødre; han siger kun at han længe søgte at holde Hunerne Stand, men dog tilsidst af Frygt dræbte sig selv [3]). Ved nærmere Betragtning ville imidlertid Ammians Ord findes ikke at staa i nogen ligefrem Modsætning til Jornandes's. Denne

[1]) I Haandskrifterne af Jornandes finder man Goterkongens Navn skrevet Hermanricus eller Ermanaricus; efter Vulfilas Orthographi vilde dette blive airmanareiks; det gotiske airmana (egentl. irmana) svarer ganske til det oldn. jörmun eller jarmun (egentl. irman), angels. eormen, sax. irmin. Sarus af sarv (oldn. sörvi) og Dimin. Sarula, svarer ganske til oldn. Sörli (eg. sarvli); Ammius er forvansket af Hamaþius, hvis tilsvarende tydske Form Hemideo ogsaa findes. Begge Navne indeholde en Hentydning til de ugjennemtrængelige Rustninger (sörvi og hamr) hvilke de vare iførte. — Vistnok er Svanhild hos Jornandes ej gift med Jarmunrek, men dette gjør her intet til Sagen.

[2]) Amm. Marc. l. 31, c. 3: Igitur Hunni, pervasis Alanorum regionibus . . . Ermenrichi late patentes et uberes pagos repentino impetu perruperunt, bellicosissimi regis, et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati.

[3]) Amm. Marc. l. c.: Qui vi subitæ procellæ perculsus, quamvis manere fundatus et stabilis diu conatus est, impendentem tamen diritatem augente vulgatius famâ, magnorum discriminum metum voluntariâ morte sedavit.

siger heller ikke at Ermanarik døde af sine Saar, men kun at han fristede et sørgeligt Liv med et sygt Legeme, at Hunerne endog benyttede sig af denne hans Svaghed for at angribe hans Rige, og at han, fortvivlet over sine Smerter og Hunernes Angreb, døde — det ligger næsten i Ordene at han gav sig selv Døden — i sit 110de Aar [1]). At den historiske Ermanarik allerede paa Jornandes's Tid kunde blive en Sagnfigur, er ikke besynderligere, end at Theodorik ligeledes et Par Aarhundreder efter sin Død kunde blive det [2]). Hertil kommer nu ogsaa, at vore egne Sagn saa bestemt henføre Jarmunrek til Goterne [3]), hvad der neppe vilde have været Tilfældet, hvis han kun var en fælles oldgermanisk Sagnfigur, og endelig, at det danske Sagn om ham, hvilket Saxo meddeler, indeholder de vidtløftigste, nøjagtigste og omstændeligste Beretninger om hans Bedrifter: et tydeligt Vidnesbyrd om, at han som historisk Person maa have levet og virket i det gamle reidgotiske Stammeland.

Som Hersker over alle de gotiske og maaskee flere tilgrændsende Lande bliver Ermanarik af Vigtighed ogsaa for vor Historie, da der er den største Sandsynlighed for, at den gotiske eller halvgotiske Deel af Norge tillige lød under hans Herredømme. Den Rolle, han spiller i vore gamle Eddadigte, vidner allerede noksom om, at han heller ikke har været vore Forfædre ligegyldig. Jornandes udleder hans Herkomst i 6te Led fra Amala, de gotiske saakaldte Amalungers (i vore Oldskrifter Omlungers) Stamfader, og lader Amala igjen i 3die Led nedstamme fra **Gaut**, den første af de gotiske Anser [4]). Han omtaler paa et andet Sted hans Erobringer, og opregner

[1]) Jornandes de rebb. Get. c. 24, fratres ejus (Sonildæ) Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes Ermanarici latus ferro petierunt; quo vulnere saucius, ægram vitam corporis imbecillitate contraxit. Quam adversam ejus valetudinem captans Balamir rex Hunnorum, in Ostrogothas movit procinctum . . . inter hæc Ermanaricus tam vulneris dolorem, quam etiam incursiones Hunnorum non ferens, grandævus et plenus dierum, centesimo decimo anno vitæ suæ defunctus est.

[2]) Vil man hente en Modgrund derfra, at Jornandes synes at omtale Vidga (Vidicula, c. 5 og 34) som en af Goternes allerældste, i Kvad besungne, Sagnhelte, medens han i Sagaerne om Dietrich og Ermenrich nævnes samtidig med disse, saa bortfalder denne Indvending alene deraf, at Vidga har kunnet stilles sammen med den historiske Theodorik, der levede endnu senere end Ermanarik. At Ermanariks Historie paa Jornandes's Tid var stærkt udsmykket, at ældre Sagn allerede vare henførte til ham, ligesom senere til Theodorik; at maaskee endog Sagnet om Sørle og Hamder kan høre til disse ældre, er højst sandsynligt; dette viser kun, at Ermanarik paa Jornandes's Tid allerede ved Siden af sin historiske havde faaet en sagnmæssig Tilværelse, ligesom Theodorik, der paa Jornandes's Tid endnu levede i altfor friskt Minde til at blive en Sagnfigur, et Par Aarhundreder senere er bleven det.

[3]) Se f. Ex. Guðrúnarhvöt, v. 2, Hamðismál, v. 3, 23.

[4]) Slægtrækken er: G a p t (hvilket ganske vist maa læses G a u t), aabenbart Odin

Navnene paa de af ham undertvungne Nationer. „Han underkastede sig", heder det, „mange og stridbare **nordiske** (arctoas) Folk, og bragte dem til at adlyde sine Love, hvorfor ogsaa flere af vore Forfædre sammenligne ham med Alexander den store". Her følge nu Navnene paa de undertvungne Folk; flere af disse Navne ere øjensynligt forvanskede af sildigere Afskrivere, dog gjenkjender man med Bestemthed flere germaniske, sarmatiske og tschudiske Navne, tildeels i gotisk Form, som **Rugerne** (Rogans eller Rogas), Thjuder, (Thiudos, Thividos), maaskee Indbyggerne af Thjod (Thy i Jylland), **Jaczvinger** eller **Jatvjager** (Inaxungis eller Inaunxis), en Afdeling af Letterne, **Merer** (Merens), og **Mordver** (Mordens), tschudiske Folkeslag, der nævnes i de ældste russiske Annaler [1]). „Da han havde erhvervet saa stort Rige", vedbliver Jornandes, „taalte han heller ikke at **Erulerne** skulde gaa fri, men underkastede dem sit Herredømme [2]). Derefter paaførte han **Veneterne** (ɔ: Venderne, han kalder dem ovenfor **Viniderne**) Krig, hvilke, egentlig deelte i tre Hovedstammer, **Vender**, **Anter** og **Slaver**, maatte adlyde hans Scepter [3]). Derpaa undertvang han **Hæsterne** (d. e. Esterne), der bebo det germaniske Oceans (Østersøens) langstrakte Kyst, undertvang dem ved sin Klogskab, og herskede saaledes over **alle Skythiens og Germaniens Nationer** [4]). Hans Død henføres til Aaret 375.

Saxo er, som vi bemærkede, bedst underrettet om Jarmunrek, og hans Fortælling om denne viser sig saa aldeles uafhængig enten af den norske eller den tydske, at det er tydeligt at see baade at den grunder sig paa egte danske Sagn, vedligeholdte, om just ikke i deres gamle Reenhed, fra Goternes Dage, og at den i Danmark eller Reidgotland har haft sit egentlige Hjem. Den lyder i Korthed saaledes: Sivard (Sigurd), Konge

---

selv; dernæst Halmal eller Hulmul (Saxos Humble), Augis, Amala, Isarna, Ostrogota, Unilt, Athal, Achiulf, Ermanarik.

[1]) De opregnede Folk ere: Golthes (efter en anden Læsemaade Gothos), Etta (e. a. L. Scythas), Thuidos, Inaxungis (e. a. L. Inaunxis), Vasina, Bovoncas (e. a. L. Vasinabroncas), Merens, Mordens, Remniscans, Rogans (e. a. L. Rogas, Rocas), Tadzans, Athaul (e. a. L. Athual), Navego (kunde her læses Norvego?), Bubegenas (e. a. L. Bubegentas), Coldas. Sammenlign Nestors russ. Annaler, II. 24.

[2]) Ved denne Lejlighed omtaler Jornandes Erulernes Herkomst fra „Hele" eller de mæotiske Sumpe, Snorres Tanakvisler eller Vanakvisler, men aabenbart kun Elvekvislerne, se ovenf. S. 25.

[3]) Ved venstre Side af de daciske Alper, siger Jorn. l. 5, som vende mod Norden og fra Visklas Udspring strækker sig gjennem uhyre Rum, har Vinidernes talrige Nation nedsat sig; skjønt det nu benævnes med flere Navne og dele sig i flere Stammer, kaldtes de dog fra Begyndelsen af Sklaviner og Anter.

[4]) Jornandes, De reb. Get. c. 23.

i Danmark, blev af den svenske Kong Gøtar (Gautar) slagen ved Halland, og flygtede til Jylland, hvor han dog nogenledes oprettede den Skjendsel, hans Flugt havde paadraget ham, ved at sejre over en Hob Slaver, der uden nogen Anfører vovede at angribe ham. Men snart fik de sig en Anfører, og sejrede over Sivard, først ved Fyen, siden i flere Trefninger ved Jylland. Paa den Maade mistede Sivard baade Skaane og Jylland [1]), og beholdt kun den mindre Deel af Riget (Sjælland) tilbage. Hans Søn Jarmunrek [2]) blev med sine to spæde Systre et Bytte for Fienden; den ene af disse blev solgt til Nordmændene, den anden til Tydskerne. Sivard, ked af Livet efter saamange Uheld, søgte nu kun en hæderlig Død, og fandt den i en Kamp mod Gøtars Statholder i Skaane, Simo [3]), der selv blev dræbt med en Mængde af sine Mænd. Men, heder det, han fik ikke derved befriet sit Fædreland fra Skatskyldighed.

Imidlertid sad Jarmunrek tilligemed sin Fosterbroder Gunne i Fængsel hos Slavernes Konge Ismar. Endelig blev han udtagen af Fængslet og sat til Markarbejde. Derved skilte han sig saa godt, at han forfremmedes til Opsynsmand over de kongelige Trælle. Da han ogsaa bestyrede dette Hverv til Kongens Tilfredshed, blev han optagen blandt Kongens Huuskarle, og steg endelig til at blive Kongens ypperste Ven. Alle syntes om ham, paa Dronningen nær, hun havde altid Mistanke til ham. Det hændte sig, at Kongens Broder døde, og Kongen ønskede at holde et prægtigt Gravøl over ham. Denne Lejlighed benyttede Jarmunrek og Gunne til at undslippe af Fangenskabet efterat have dræbt Dronningen; de indebrændte Kongen med hans Mænd, og plyndrede hans Skatkammer [4]). Et Skib, de fandt ved Kysten, bragte dem heldigt tilbage til Danmark, hvor Budle, Sivards Broder, der hidtil havde regjeret, maatte overlade Jarmunrek Regjeringen. Det lykkedes Jarmunrek siden, ved Hjælp af nogle misfornøjede blandt Gøtars Undersaatter, at fælde denne og erobre Sverige. Derpaa angreb han Slaverne, fangede fyrretyve af dem, hvilke han lod hænge med ligesaa mange Ulve ved Siden, og underkastede sig deres Land, i hvilket han paa de dertil egnede Steder lagde Besætning. Han drog derfra i Østerveg, hvor han overvandt Sember, Kurer og andre Fol-

---

[1]) Nemlig Skaane til Gøtar, og Jylland til Slaverne.

[2]) Saxo skriver hans Navn Jarmericus: men en gammel dansk Kongefortegnelse fra det 13de Aarhundrede, der fremstiller Navneformerne uforvanskede, har Jarmundrek (Langebek, Scriptt. rer. D. I. S. 19).

[3]) Eller Simon. Navnet klinger besynderligt for en hedensk Jarl; man skulde formode at det er en Fordrejelse af „Sigmund".

[4]) Den vidtløftige Beretning herom er saa urimelig og næsten barnagtig, at man kunde fristes til at antage den for et Æventyr, Saxo selv har tillempet paa Hovedfortællingen.

keslag. Slaverne søgte imidlertid at løsrive sig, dræbte Jarmunreks Besætninger, og herjede Danmark. Men Jarmunrek kom just i belejlig Tid tilbage, lagde sig i Vejen for deres Flaade og ødelagde den; de fornemste Fanger lod han ved Remme, dragne gjennem deres Lægge, binde til Fødderne af vilde Tyre, der jagede ved Hunde slæbte de ulykkelige Fanger gjennem Dynd og Kjær, indtil de opgave Aanden. Dette satte Slaverne i Skræk, og de underkastede sig ham ydmygt. Jarmunrek, der ved sine mange Krigstog havde vundet store Rigdomme, byggede nu for at sikkre sig sine Skatte en sterk Borg paa en høj Klippe. Han opførte en Vold af Torv, med Grundvold af Steen; i andet Stokværk af Borgen indrettedes Værelser, øverst Brystværn. Udenfor indrettedes Vagtstuer. Fire Porte dannede Udgang mod hver af de fire Himmelegne. Her samlede han nu alle sine Skatte. Da han havde ordnet sine huuslige Anliggender, begyndte han atter at tænke paa Tog til fremmede Lande. Han sejlede afsted, og mødte fire Brødre af „hellespontisk" Æt (Hellespont betegner hos Saxo, efter hvad ovenfor er oplyst, kun vore Forfædres **Austrrike** eller Landene i Sydøst for Østersøen, ihvorvel det oprindelig synes at have betegnet Egnen omkring Elvens Mundinger), med hvilke han kæmpede i tre Dage, og derpaa lod dem slippe, efterat de havde lovet at give ham deres Syster **Svanhild** [1]) og Størstedelen af den Skat, de havde paalagt de af dem overvundne Folk.

Blandt disse vare Liverne, hvis Konges Søn Bikke var i Fangenskab hos Brødrene, men undkom, og flygtede til Jarmunrek, hvis Fortrolige han inden kort Tid blev, og benyttede sig heraf til at overtale ham til allehaande slette og skammelige Handlinger, især mod hans egen Familie. Derfor blev han almindeligt forhadt. Slaverne begyndte et nyt Oprør, men Jarmunrek tvang dem atter til Lydighed, og straffede deres Høvdinger ved at lade dem sønderslide af Heste, til hvilke deres Fødder ved Toug, dragne gjennem Senerne, bleve bundne. Jarmunreks Systersønner, der hidtil havde været opdragne i Tydskland, paaførte ham nu Krig, for at faa deres Part af Riget. Han nøjede sig først med at ødelægge deres Befæstninger og indtage flere af deres Byer. Derpaa holdt han Bryllup med Svanhild. Men Bikke ophidsede ham paany mod hans Systersønner; han bekrigede dem, fangede dem og lod dem hænge. Ogsaa deres fornemste Mænd lod han paa denne Maade aflive efterat have lokket dem til sig under Venskabs Maske.

Jarmunrek havde en Søn af et tidligere Egteskab, ved Navn Broder,

---

[1]) I Udgaverne af Saxo staar „Swavilda". Men det er tydeligt, at Haandskr. har haft Swanilda, hvilket er blevet fejlagtigt læst Swauilda. Saxos Epitomator Gheysmer har Swanilda, s. Langebeks Scriptt. II. 335.

hvilken Bikke falskelig beskyldte for at staa i utilladelig Forbindelse med Stifmoderen. Jarmunrek, som troede Bikkes Ord, bad sine Venner dømme i Sagen. Alle raadede til Broders Landsforviisning, undtagen Bikke, der stemte for hans Død i Galgen, og for at Svanhild skulde trædes til Døde af Kvæg. Men for at det ej skulde see ud som om Faderen selv lod sin Søn henrette, skulde nogle Tjenere holde et Bret under dennes Fødder, thi naar disse af Træthed lode Brettet synke, var det deres, og ikke Kongens Skyld, at Broder døde. Det skede efter Bikkes Raad; Broder blev hængt paa den aftalte Maade, og døde derfor ikke strax, men Svanhild blev bunden til Jorden for at søndertrædes af Heste. Hun var, heder det, saa smuk, at ikke engang Hestene vilde træde paa hende. Da kom Bikke til, sagde at hun forhexede Dyrene, og lod hende binde med Ansigtet nedad. Da først gik Hestene over hende. Broders Hund begyndte imidlertid at vaande sig og hans Høg at plukke Fjedrene af sig selv. Kongen saa heri et Tegn paa den barnløse Tilstand, hvori han ved Sønnens Død vilde komme, og skyndte sig derfor at lade Broder, der endnu levede, tage ned af Galgen. Men Bikke begav sig nu til de fire Brødre, og fortalte dem om Svanhilds sørgelige Død. De besluttede strax at hevne hende, og Bikke skyndte sig tilbage til Jarmunrek, for at underrette ham derom. Jarmunrek forberedte sig paa Angrebet ved at indeslutte sig i sin Borg, og forsyne den med Kæmper og Levnetsmidler. Hellesponterne kom paa Vejen i Uenighed med hinanden indbyrdes om Deling af Krigsbytte, og en stor Deel af dem blev dræbt, saa at de øvrige ikke troede sig sterke nok til strax at binde an med Borgen. De henvendte sig derfor til en Troldkvinde ved Navn **Gudrun**, om Hjelp. Hun, fortælles der, slog Kongens Krigere med Blindhed, saa at de kom til at stride mod hinanden indbyrdes. Heraf benyttede Hellesponterne sig til at bestorme Hovedindgangen, og fældte en Deel i Blinde kæmpende Krigere. Men under denne Tummel, heder det, kom Odin, gav Danerne deres Syn igjen, og lærte dem at stene Hellesponterne til Døde, siden de ved Tryllemidler forstode at gjøre sig haarde mod Hug. Saaledes omkom begge Hære ved gjensidigt at dræbe hinanden. Jarmunrek væltede sig mellem de Døde med afhugne Hænder og Fødder. Broder, hans Søn, fulgte efter ham i Regjeringen, hvortil han kun var lidet skikket [1]).

Her gjenkjendes de væsentligste Træk af Beskrivelsen i vore egne Oldsagn, men alt er forandret og ligesom forstørret. Vore Oldsagns Randver kalder Saxo „Broder"; vore Oldsagn lade Randver plukke Fjedrene af sin Høg og sende den nøgen til Jarmunrek, medens Saxo lader Høgen selv begynde at afplukke sine Fjedre, og omtaler tillige Broders Hund. Det norske Sagn lader Randver virkelig blive hængt, det danske lader Broder beholde

[1]) Saxo, 8de Bog S. 406—415.

Livet paa en meget besynderlig Maade. Det norske Sagn lader kun de tre Brødre Sørle, Hamder og Erp drage afsted for at hevne Svanhild; i det danske Sagn er der fire Brødre, og deres saavelsom Svanhilds tidligere Forhold til Jarmunrek fortælles anderledes. Det norske Sagn lader Erp paa Vejen blive dræbt af sine Brødre; herom minder Saxo's Fortælling, at Brødrene undervejs dræbte en stor Deel af deres egen Hær. Ifølge det norske Sagn hugger Hamder Fødderne, Sørle Hænderne af Jarmunrek, og de klage over at Erp ej er tilstede for at hugge Hovedet af ham. Det danske Sagn lader ogsaa Jarmunrek miste Hænder og Fødder, uagtet det forresten ikke kjender den rette Aarsag dertil. Gudrun kjendes ogsaa i det danske Sagn, men kun som en Troldkvinde. I begge Sagn er det Odin, som raader til at stene Brødrene, siden Vaaben ej vilde bide paa dem.

Foruden disse Overeensstemmelser med det norske Sagn har Saxo ogsaa et væsentligt Træk af den tydske Fortælling om Ermanarik. Han lader ham hænge sine i Tydskland opdragne Systersønner. Disse ere de i de tydske Sagn saa ofte omtalte Harlunger, Embricke og Fritila, hvilke Ermenrik trods Frændskabet lader hænge [1]).

Men eget for det danske Sagn er Fortællingen om Jarmunreks Borg, hvilken en anden dansk Krønike endog lægger paa Bjerget Kullen i Skaane [2]), og mærkeligt er Sagnets Overeensstemmelse med den historiske Deel af Jornandes's Beretning. Thi, ligesom Jornandes, lader Saxo Jarmunrek underkaste sig Slaverne og de i Østen boende lettiske og tschudiske Nationer (Kurer, Sember og Liver). Man seer strax, at man i Saxo's Jarmunrek ej alene har den Ermanarik for sig, der lader Svanhild dræbe og kæmper mod hendes Brødre, men ogsaa den, der undertvinger Slaver og Ester, og „hersker over alle Skythiens og Germaniens Nationer". „Hellesponten" hos Saxo minder ej alene om Østerveg, men ogsaa om de saakaldte mæotiske Sumpe, hvor Erulerne skulde holde til [3]). Og dog har den

[1]) Disse Harlunger omtales i Heldenbuch som Sønner af Diether, Dietrichs Broder. Den quedlingburgske Krønike (fra Slutn. af det 10de Aarh.) omtaler dem allerede, se Ann. Quedl. hos Pertz, Monum. V. p. 31.: Eo tempore Ermanricus super omnes Gothos regnavit, astutior in dolo, largior in dono, qui post mortem Friderici, unici filii sui, sua perpetrata voluntate, patrueles suos Embricam et Fritlam patibulo suspendit. I Didrik af Berns Saga, den norske Oversættelse af tydske Sagn, omtales baade denne Fredriks Død og Harlungernes Henrettelse; den kalder dem ved en Misforstaaelse Ake og Etgard (se W. Grimm, deutsche Heldensage S. 20, 261, 265. Ogsaa det angelſ. Widsidhkvad nævner Harlungerne (Herelingas).

[2]) Nyklosters Annaler, Langebeks Scriptt. I. 155. Denne Krønike kalder Jarmunrek Jarmarus, og lader ham stride med de hellespontiske Brødre i Øresund, ligesom den kalder Broder hans Broder, ej hans Søn. De danske Sagn have saaledes været noget afvigende indbyrdes.

[3]) Se ovenfor S. 20, 21, jvfr. 36, 37, 52.

hele Fortælling hos Saxo fuldkommen Præget af at være national; intet Træk synes at være laant fra fremmede Kilder. Ogsaa veed Saxo mere at fortælle om Jarmunreks Krige, end baade de norske Sagn og Jornandes. Vi føle derfor, at Sagnet hos Saxo er paa sin rette nationale Grund. Vel har det i Tidens Løb undergaaet nogle Forandringer, og dets Forbindelse med den øvrige Deel af Sagnkredsen er forglemt, men forresten har det heftet sig formeget ved Stederne selv til i sine Enkeltheder at kunne glemmes. Ja endog den Dag i Dag er der i Skaane dunkle Sagn, der henføre disse Begivenheder til Øresund og Hveen [1]).

Det maa derfor ansees som en afgjort Sag, at den gotiske Konge Ermanarik eller Jarmunrek i Midten af det 4de Aarhundrede har grundet et stort Erobringsmonarki, der først og fremst indbefattede de gotiske Lande omkring Østersøen, men desforuden har strakt sig over det af udvandrede Goter beboede Fastland, næsten lige ned til det sorte Hav, og over Slaverne eller Venderne i Vest, over Preusser, Letter, Kurer, Ester og Tschuder i Nord. Det sydlige Norge har upaatvivleligt udgjort en Deel af dette Rige. Derom vidner i alle Fald det Udsagn hos Jornandes, at „Rugerne", ligesom mange andre stridbare nordiske Folk, hørte blandt de Folk, der maatte adlyde ham, ligesom ogsaa denne Deel af Norge laa de gotiske Hovedlande altfor nær, til ej at maatte blive berørt af de større Bevægelser, som der fandt Sted. Jornandes siger ingensteds udtrykkeligt, hvor Jarmunrek havde sin egentlige Bolig; vel kunde det maaskee synes som om han forudsatte, at dette var etsteds i den sydlige Deel af Riget, hvilket fra Jornandes's, den i Syden levende Forfatters, Standpunkt, og i og for sig er naturligt; dog nævner han paa den anden Side selv Østersøens (det germaniske Havs) Kyster og nordiske Folk som ham undergivne. De norske Sagn holde sig mere til et enkelt Afsnit i Jarmunreks Liv; de kjende ham som Goternes Første, men forresten synes det som om Erindringen om hans mere umiddelbare Herredømme i Norge er tabt: Berørelsen har kun været forbigaaende. Men i Danmark, og fornemmelig i Skaane,

---

[1]) Se herom de danske Kæmpeviser om Fru Grimild og hendes Brødre (Schaldemoses Saml. S. 54—66), og den hveenske Krønike, hvoraf Uddrag findes sammesteds, i Müllers Sagabibl. II. S. 408 fgg., og Stephanius, Noter til Saxo S. 230. Jvf. Sjøborg, Nomenklatur för Nord. Fornlemninger, S. 83, 84. Vistnok har man antaget, at Henlæggelsen til Hveen er foranlediget ved en Forverling af „Hunaland" med „Huenaland, Hvenaland", men det synes dog i saa Fald besynderligt at Sagnet saa fast har kunnet lokalisere sig, og at allerede Ryklosters-Kröniken, fra det 13de Aarhundrede, har kunnet hentyde til Øresund som Begivenhedernes Skueplads ved at nævne dette saavelsom Kullen. Nej, Sagnet er sikkert ældgammelt i Skaane. Og her er det ogsaa af Interesse at bemerke, hvorledes et andet hveensk Sagn indeholder dunkle Erindringer af Gefjon-Mythen, se ovenfor S. 205, Not. 4.

har Erindringen vedligeholdt sig, og kun der veed Sagnet at fortælle om hans egentlige Hjem.

At de fra de gamle reidgotiske Lande udvandrede Angelsaxer opbevarede Mindet om Jarmunrek (Eormenric), var i sin Orden, og man finder ham derfor ogsaa omtalt i angelsaxiske Skrifter [1]). I de tydske Sagn omtales han vel hyppigt, men i mindre bestemte Omrids; hans Magt voxer til det Utrolige, han er romersk Kejser, Langobardernes Konge, og Dietrichs Farbroder: altsammen deels fordi det tydske Sagn i sin nærværende Skikkelse er ungt, deels fordi Syd- og Vest-Tydskerne neppe have staaet i den umiddelbare Forbindelse med Goterne, som vore Forfædre [2]).

Jarmunreks eller Ermanariks store gotisk-nordiske Erobringsmonarki bliver altsaa en historisk Kjendsgjerning. Men dette Monarki ligger aabenbart forud for det egentlige saakaldte Skjoldunge- eller dansk-gotiske Monarki. Danerne havde paa Jarmunreks Tid neppe endnu forladt deres ældre Sæder ved Gautland, endnu vare de virkelige Reidgoter herskende i de østersøiske Lande.

Men Jarmunreks Erobringer kunne ikke andet end nødvendigviis, trods Sagnenes Taushed derom, have frembragt Bevægelser og Omvæltninger inden Norden selv. Og ganske fattes ikke Spor deraf. Vi have ovenfor (S. 77—84) seet, hvorledes der findes ikke utvetydige Tegn til, at der i en fjern Oldtid har været en besynderlig Frem- og Tilbageströmning af Nationer i den sydøstlige Deel af Norge; hvorledes Raumer eller Alfer og Ruger, efterat have naaet Kysten, atter synes at være drevne tilbage af Folk med gotisk Kultur, indtil de paany trængte frem og tildeels underkastede sig disse. Denne Mellemtid af gotisk Herredømme ved Vikens Kyster synes

---

[1]) Nemlig, som forhen omtalt, i Widsidh-Kvadet. Jarmunrek (Eormenric) er en af de Fyrster, Skalden besøger. Han kalder ham Hredkongen, den vrede Forligsbryder, wräd wærloga (13—17), siger at han herskede over Goterne (36); han gjennemvandrede, siger han, al Goternes Odel og besøgte de ypperste af Jarmunreks Huusfæller, hvoriblandt Herelingas, Emerca og Fridla (217—225); han opholdt sig al den Stund hos Jarmunrek, Borgmændenes Herre, der gav ham en kostbar Baug (175—184). I et andet, ligeledes i Exeterbogen opbevaret, Digt, kaldet „Skaldens Klage", heder det: „vi have hørt om Jarmunreks Ulve-Sind; han beherskede vidt og bredt Goter-Rigets Folk, han var en grum Konge; mangen Mand sad sorgbunden, ventende Ve, og ønskede noksom, at der var en Ende paa dette Kongerige" (Thorpes Udg. S. 378).

[2]) Størst Kjendskab til de her meddelte Sagn røber den ovenanførte Quedlinb. Krønike, der ogsaa (l. c.) siger: Ermanrici regis Gothorum, a fratribus Hemido et Serila et Adaccaro, quorum patrem interfecerat (her burde vist læses . . Serila, quorum patrem Adaccarum interfecerat) amputatis manibus et pedibus turpiter, uti dignus erat, occisio. Begivenheden henføres urigtigt til Kejser Anastasius's Tid, for at faa Ermanrik samtidig med Theodorik eller Diderik af Bern „de quo cantabant rustici olim".

ej at kunne tilhøre nogen anden Periode end den, hvori Jarmunrek beherskede Norden. Og saaledes har heller ikke vort Norden været ganske uberørt af de Bevægelser, de mongoliske Huners Indstyrten foraarsagede, thi derved kuldkastedes Jarmunreks Rige, og den Svækkelse, som Goterväldet derved led, maatte nødvendigviis føles lige indtil de yderste Dele af Monarkiet. Man kan ikke tvivle paa, at Nordmændene benyttede sig af Erobrerens Fald til atter at trænge frem, og at Raumerne nu saaledes omsider fik oprettet deres Raumarike, Haderne deres Ringarike o. s. v. Og i de reidgotiske Lande selv, fornemmelig i Jylland, har Jarmunreks Herredømme vist bidraget meget til at fremskynde den angliske Udvandring til Britannien.

Jornandes kalder den Nation, til hvilken Svanhild og hendes Brødre hørte, den roxolanske. Vore Oldsagn nævne derimod ikke, hvor Kong Jonaker boede; de sige kun, at Strømmen drev Gudrun over Fjorden til Kong Jonakers Land. Det er ovenfor viist, at Benævnelsen „Roxolaner" hos Jornandes og senere Forfattere maa være den samme som „Russer", „Rodser", Fællesbenævnelsen for Nordgermanerne i deres ældre Hjem [1]). Det bliver imidlertid uvist, om Jonakers Land skal søges i Østen, eller om det gotiske Sagn kun har tænkt paa Nordboer i Almindelighed. Det norske Sagn synes at have tænkt paa et Land, der kun ved en Fjord eller en smalere Deel af Havet var adskilt fra Atles Rige i Hunaland. Jornandes siger at Roxolanernes Folk var faldet fra Jarmunrek, og at Svanhild blev saa haardt behandlet, fordi hendes Mand var blandt de frafaldne. Dette viser, at der blandt de undertvungne Nordgermaner allerede før Hunernes Angreb spores Misfornøjelse og Lyst til at afkaste Aaget.

Den hele Volsunge- og Niflunge-Sagnkreds kan saaledes siges baade at begynde og slutte i Norden. I sin midlere Deel spiller den fornemmelig i Tydskland. Det bliver dog altid et stort Spørgsmaal, om Volsungerne og Gjukungerne i samme Grad kunne ansees for historiske Figurer, som Jarmunrek. Deres Bedrifter ere mere fabelagtige; de gribe aabenbart mindre ind i Historien; det hele Sagn om Niflunge-Skatten, erhvervet ved Svig og tabt med Sorg, danner et afsluttet tragisk Heelt for sig selv, ligesom de græske Sagn om Ødipus og den over hans Huus hvilende Fordømmelse. Det er her ej alene muligt, men endog sandsynligt, at Sagnene om Sigurd Fafnersbane og Gjukungerne kunne være medbragte af de germaniske Indvandrere fra deres ældste Hjem i Østen, og senere lokaliserede [2]). At der blandt Heltesagnene, og navnligt blandt dem, der ere satte i Forbindelse med

[1]) Se ovenf. S. 41, 42, 45, 46.

[2]) Sagnet lokaliseres nemlig ej alene i Tydskland, men ogsaa paa Hveen, og i Sverige henføres Niflunge-Skattens Skjulested til Garphytteklinten i Nerike. Geijer, S. R. Häfder S. 89.

Vølsunge-Sagnkredsen, findes slige Ursagn, kan ikke betvivles. Sagnet om den kyndige Smed **Vølund** eller **Valund**, Tydskernes **Wielant**, Angelsaxernes **Weland**, Englændernes **Wayland**, Franskmændenes **Gualans**, der af Kong Nidad indestængtes i et Fængsel, men gjorde sig Vinger og fløj bort, er kun den germaniske Form af Grækernes Sagn om Dædalos, og da det ej kan være laant fra Grækerne, maa det følgelig have været til endog blandt det Urfolk, fra hvilket baade Græker og Germaner stammede [1]). Sagnet om Valunds Broder **Egil**, Angelsaxernes **Aegel**, der paa Kong Nidads Befaling viste sin Dygtighed i Bueskydning ved at skyde et Æble ned af sin Søns Hoved og paa Kongens Spørgsmaal, hvad han vilde med to andre Pile, han havde lagt tilside, svarede at de vare ham tiltænkte, hvis den første havde truffet Barnet — dette Sagn maa have levet fra umindelige Tider blandt alle de germaniske Stammer, thi man gjenkjender det, lokaliseret, i Norge, Danmark, England og Schweiz [2]). Paa lignende Maade kunde nu Sagnet om Sigurd have været til fra Urtiden, og givet Anledning til saamange lignende Sagn blandt Nordboer og Tydskere om Dragekampe og Erhvervelse af Drageskatte. Det bliver i alle Fald her saare vanskeligt at udsondre det historiske fra det mythiske. Men en middelbar historisk Interesse vinde Sagnene dog, fordi de umiskjendeligt minde om en Tid, da Nordboer, Goter og Tydskere i broget Forvirring tumlede sig om hinanden ligefra Viken til Alperne, medens dog Goterne stedse vare den fornemste Nation, og alle deres Sagn ej alene dreje sig om

---

1) Overeensstemmelsen mellem Sagnene var endog vore Forfædre indlysende, forsaavidt man, hvad allerede ovenfor (S. 193) er bemerket, finder Ordet „Labyrinth" oversat „Völundarhús". Sagnet om Valund indeholdes i sin største Reenhed, som bekjendt, i den gamle Völundarkviða, et af Eddadigtene. Hans Fader Vade nævnes ogsaa i engelske Sagn (se Kemble, Saxons in Engl. I. 420), og Stedsnavne i England minde derom. Weland (Völundr), Niðhad (Niðuðr) og Datteren Beaduhild (Böðvildr, egentl. Böðv-hildr), omtales i „Skaldens Klage" v. 1—34, Exeterb. S. 377, og i Berkshire vises endnu Wayland smith (d. e. Valunds Smedie).

2) Eigil eller Egil kaldes i Vølundarkviða Ölrunar-Egill. Omstændeligt berettes Sagnet i Didrik af Berns Saga; som bekjendt er det i Danmark henført til Palnatoke, i Norge til Heming og Eindride Ilbreid, i Schweiz til Wilhelm Tell, og i England til William Cloudesley; Grimms Mythol. S. 354, 355. Om Aegel minde flere Stedsnavne i England, f. Aeglesburh (Ailesbury), Aezlesford (Aylesford) o. fl. — Om Valunds Søn Vidga fortælles meget i Didrik af Berns Saga; hvorledes han som Vidicula eller Vidigoja var Gjenstand for ældgamle gotiske Sange, er forhen nævnt; Widsîdh-Kvadet kjender ham som Wudga (v. 288). Fornemmelig lokaliseres Valund- og Vidga-Sagnene i Skaane, Bohus og Sjæland, se W. Grimm, Heldensagen 322, Geijer, S. R. Häfder S. 89. Og det er da heller ikke underligt, at denne saavelsom de andre gotiske Myther meest haardnakket har holdt sig i Skaane, Goternes gamle Hovedsæde, tilligemed dets nærmeste Naboegne.

Skandja som et Middelpunkt, men ogsaa længe have vedligeholdt sig i det gamle skandiske Hovedland, Skaane, som Lokalsagn.

7. Dan, Danp, Dyggve og Dag.

Allerede i det Foregaaende, hvor der handledes om Samfunds-Ordenen og det gamle Kvad Rigsmaal anførtes, havde vi Anledning til at omtale Kong **Dan**, fra hvis Navn saavel norske som danske Sagn udlede Navnet **Danmark**, og hvilken de norske Oldsagn desuden lade begynde Højalderen, medens hans Fader **Danp** allerførst antager Kongetitlen i Danmark. Dette Sagn tilhører vel nærmest Danmark, men spiller dog en altfor vigtig Rolle i vor egen Sagnkreds til her at kunne forbigaaes. Den Maade at forklare Landes og Ætters Navne paa, at udlede dem fra en første Besidders eller Stamfaders Navn, var allerede langt tilbage i Hedendommen saa sædvanlig hos Germanerne, at man ej kan forundre sig over at finde et Exempel derpaa i et saa gammelt Kvad, som Rigsmaal. Men hvad der snarere kunde synes at undres over, er at vore gamle Slægtregistre ikke sætte Dan i Spidsen for den danske eller skjoldungske Konge-Række, men derimod gjøre ham til et Medlem af denne, og derved paa en vis Maade lade Halfdan, hvis Navn dog allerede antyder en Blanding eller en Fjernelse fra den ældste oprindelige Danskhed, blive Stamfader for Dan, denne den oprindelige Danskheds Repræsentant eller Personifikation. Aarsagen er dog simpelt hen den, at med Sagnet om Skjold var ogsaa Erindringen om Gotland som de danske Landes ældste Fællesnavn uadskilleligt forbunden. Skjold, og følgelig Halfdan, maatte derfor sættes højere op i Tiden end Dan. Skjoldunge-Sagnet var desuden et genealogisk Sagn, Sagnet om Dan derimod et ethnografisk-politisk Kultursagn. Egentlig havde de begge intet med hinanden at bestille, og passede ikke til hinanden; deres Sammenkjedning kunde derfor ej undgaa at frembringe nogen Forvirring og indbyrdes Modsigelse.

Hvad vore egne Oldskrifter fortælle om Dan, er ikke meget. De give ham Tilnavnet mikilláti (d. e. den Overmodige) og gjøre ham til en Søn eller Efterfølger af en Olaf med Tilnavn litilláti (d. e. den Sagtmodige[2]);

[1]) Se ovenfor S. 125, 129, 131

[2]) Et, rimeligviis af den norsk-islandske Lagmand Hr. Hauk Erlendsson, i Begyndelsen af det 14de Aarh. optegnet Slægtregister (Langfedgatal) nævner som de nærmeste i Skjoldungestammen efter Skjold: Fridleif, hans Søn, Fredfrode, hans Søn, Fridleif, hans Søn, Haavard handramme, hans Søn, Frode, hans Søn, Vermund vitre, hans Søn, Olaf litillaate, hans Søn; Dan mikillaate, Frode fridsame, hans Søn. Det tilføjes her ikke udtrykkeligt, at Dan var Olafs Søn, (Langfedgetal i Langebeks Scriptt. rer. Dan. I. p. 5). I de med „Fundinn Noregr" forbundne Slægtrækker er der een, som gjentager den her anførte med det udtrykkelige Tillæg, at Dan var Søn af Olaf, Fornaldar S. Nordrl. I.

de sige, at han begyndte Høj-Alderen i Danmark ved at lade sig opføre en Høj og forordne, at han efter sin Død skulde begraves der med sit Konge-skrud, sine Hærklæder, sin Hest fuldt opsadlet, og meget andet Gods. De kalde ham Søn af Danp, Søn af Rig, der først blev kaldt Konge blandt dansktalende Folk [1]), og hvis Ætmænd siden brugte Kongenavnet som den fornemste Fyrstetitel. Hans Syster Drott, hed det, var gift med Ynglinge-kongen Dyggve, om hvem man ikke vidste andet end at han døde paa Sot-teseng og at han allerførst i sin Æt antog Kongetitel istedetfor den tidligere brugelige Titel Drottin. „Efter Dan", heder det, „fik Danmark sit Navn" [2]).

De danske Oldskrifter vide naturligviis mere at berette om Dan. Saxo forfoldiger ham paa sædvanlig Viis til trende. Den første Dan er hos ham Søn af Humble og Broder til Angel; Dan er det danske, Angel det angliske Riges Stifter; Dans Sønner ere Humble og Lodher, Lodhers Søn Skjold. Den anden Dan er hos Saxo en Søn af Uffe, Vermunds Søn. Om denne Uffe siger han, at han ogsaa hed Olaf, og formedelst sin Beskedenhed kaldtes mansuetus (d. e. den sagtmodige); men at man intet forresten veed om hans Bedrifter; Sønnen Dan derimod var desto overmo-digere; han overvandt ydre Fiender i mange Slag og udvidede sit Rige, men skjemmede den Ære, han havde indlagt sig, ved sit utaalelige Overmod, ligesom han ogsaa deri vanslægtede fra sin Fader, at han bortødslede det af hans Fader og af ham selv i hans heldige Krige samlede Gods. Den tredie Dan, i enkelte Kongerækker kaldt „den Dagfulde", Søn af Frode frøkne (vegetus), truedes i sit 12te Aar af Saxerne med Krig eller Skatskyldig-hed, men samlede modig den danske Ungdom om sig, bragte en saa stor Mængde Skibe sammen i Elben, at man kunde gaa derover som paa en Bro, og tvang nu den saxiske Konge til at betale Danmark Skat [3]).

I Saxos Dan II den overmodige og Faderen Olaf den sagtmodige gjen-

---

S. 12) medens en anden (S. 14) opregner Ledene paa samme Maade indtil Vermund vitre, men derimod efter denne sætter Datteren Oluf, og efter denne som hendes Søn Frode fridsame. Denne Række synes saaledes at antyde at Dan maatte have været gift med Oluf.

[1]) Om den Modsigelse, hvori dette Udsagn staar med Rigsmaal, er allerede forhen talt (S. 129). Dog maa det ikke oversees, at den eneste Skindkoder, vi have til-bage af Snorres Ynglingasaga, ikke nævner Rig, men kun siger; „Drótt, dóttir Danps konungs ríks, þess er fyrst var konungr kallaðr" o: Drott, Datter af en mægtig Konge ved Navn Danp, der allerførst kaldtes Konge af dansk-talende Folk. Denne Læsemaade torde maaske være den rigtigste, da Rigsmaal, som vi have seet, ej sætter Rig, Jarl og Kon (d. e. Konung) i nogen genea-logisk Forbindelse med Dan og Danp, medens dets Omtale af disse dog alle-rede vilde være tilstrækkelig Grund for en overfladisk Kombinator til at forandre hiin Læsemaade, og rette konungs ríks til sunar Rigs.

[2]) Yngl. S. Cap. 20.

[3]) Saxo, I. B. S. 21, 22., 4de B. S. 175, 177.

kjende vi med Lethed det først meddeelte Slægtregisters Dan mikilláti og Olaf litilláti. Det er tillige let at see, at Saxo ikke veed mere om denne Olaf, end hans Navn, eller at han kjender Olaf og Dan kun fra hiint eller fra et lignende Slægtregister. Thi den Paastand, at Olaf skulde være den samme som Uffe, Vermunds Søn, er aabenbart kun at tilskrive Saxos egne vilkaarlige Kombinationer. Han meddeler udførligt det ældgamle sønderjydske eller angliske Sagn om Vermund, Viglets (Wihtlägs) Søn og dennes Søn Uffe eller Offa [1]). Dette Sagn er afsluttet med Uffe, og

[1]) Sagnet om Vermund og Uffe, dennes Kamp med de tvende Saxere ved Ejderen, og Sverdet Skrep, hvis Lyd den blinde Vermund kjendte, er nu bekjendt nok ved Oehlenschlägers smukke Ballade „Vermund gammel var og graa" o. s. v. Men det tilhører umiskjendeligt Anglerne. I den angelf. Krønike føres de gamle Merke-Kongers Æt tilbage til Angeltheow, Søn af Offa, Søn af Wermund, Søn af Wihtläg, Søn af Woden. Og man har endnu en fabelagtig i England opbevaret Fortælling om denne Offa, Wärmunds Søn, der i sine Hovedtræk stemmer med Saxos; Offa er ogsaa her stum til sit 30te Aar, men faar Mælet af Harme, da Rigan, en uberettiget Tronprætendent, vil benytte sig af Kongens Alderdom; han bestemmer dem Valplads ved en Flod, erhverver der Sejren ved sin Tapperhed, dræber Rigans to Sønner og fælder sidenefter ham selv. Begivenheden henføres i dette Sagn endog til England, hvor Warwick skulde have faaet Navn efter Wärmund, og Floden efter Rigan (nemlig Riganesburn). M. Paris, ed. Watts, vita Offæ 1mi. p. 961—969). Denne Henførelse til England er vel naturligviis fejlagtig — endog Warwicks ældre Navn Wæringawic viser dette —; men man seer dog heraf, at Sagnet levede i England. Ogsaa i det angelsaxiske Widsidh-Kvad sigtes dertil: „Offa", heder det, „herskede over Anglerne; han tilkæmpede sig først af alle, endnu som Yngling, det største Kongevælde; ingen øvede i hans Alder med eet Sverd større Jarlskab (Kampdaad); han sikkrede nemlig ved Fifeldor (o: Ogisdyr, Ejderen) Grændsen mod Myrgingerne (Maurungerne); og siden den Tid forblev Grændsen mellem Angler og Swæfer (Nord-Svever, Myrginger) som Offas Sejer bestemte det (v. 69-88). Offa var, synes det, Anglernes Nationalhelt, og mange flere Bedrifter tillagdes ham vistnok end den i hiint Sagn opbevarede". I Beowulf-Kvadet heder det om ham (3910-3915): „Offa var berømt baade ved Gavmildhed og Krigsbedrifter; en geirdygtig Mand, vidt og bredt anseet; med Viisdom styrede han sit Odel". — Hos Saxo gjenkjender man ej alene i Viglet, Vermund og Uffe det angelf. Slægtregisters Wihtläg, Wärmund og Offa, men i de øvrige af ham om Vermund meddeelte Sagn nævnes Frovin og Sønnen Vig, hvis Navne ligeledes tilhøre de angelsaxiske Ættetavler, thi de vestsaxiske Kongers eller de saakaldte Gewissers Æt føres op til Gewis, Søn af Wig, Søn af Freáwine, Sønnesøns Søn af Bældäg, Søn af Woden. Og uagtet Saxo, vilkaarligt nok, lader Viglet, Vermund og Uffe være Hleidrekonger, spiller dog Sagnet i Jylland; Frovin (Freawine) er Høvding i Slesvig; Uffe egter hans Datter, Vermund opholder sig i Jæling i Sønderjylland, Uffes Kamp foregaar ved Ejderen. Det er saaledes øjensynligt, at Saxo her har indflettet i Skjoldungehistorien en Episode af den gamle angliske Sagncyklus, der endnu paa hans Tid, mærkeligt nok, i en sjælden Reenhed maa have levet i Jylland, rimeligviis fordi den knyttede sig til bestemte Stedsnavne, ej alene Ejderen, men ogsaa Øen i Ejderen og det derpaa liggende Rendsburg, hvis Navn ej

vedkommer ikke engang Skjoldunge-Ætten. Men det gamle, i vore Oldskrifter opbevarede Slægtregister nævnte blandt Skjoldungerne en Vermund vitre og Sonnen Olaf, og følgelig var det for Saxo en let Sag, der endog faldt sig af sig selv, uden videre at erklære den angliske Wärmund for den samme som Vermund vitre, og Offa for den samme som Olaf. Dog vidste han naturligviis intet om denne Offa at fortælle fra det Øjeblik, hvor hans Bedrifter mod Saxerne ophøre at omtales, eller hvor han under Navnet Olaf bestiger Danmarks Trone. Heller ikke vore egne Slægtregistre have været sikkre i sin Sag, siden et af dem, som ovenfor viist, giver Vermund Datteren Oluf istedetfor Sønnen Olaf, og aldeles forbigaar Dans Navn. Dette har for flere senere Historiegranskere været en velkommen Anledning til at opgjøre den Historie, at Dan, oprindelig Konge i Skaane, ved Giftermaal med Vermunds Datter Oluf efter Sønnen Olafs Død erhvervede Sjæland [1]).

Men de vidtløftigste Sagn om Dan findes i tvende danske, med hinanden nærbeslægtede Krøniker, nemlig den **esromske**, og den **ryklosterske** [2]), af hvilke især den første i Fremstillingen af de danske Oldsagn viser sig uafhængig af Saxo og hans Kombinationer, og derfor vel i det Hele taget meddeler Danmarks Oldhistorie saadan som den sædvanlig lød i Folkemunde, men hvorved Forfatteren dog ikke har kunnet afholde sig fra at

kan miskjendes i det engelske Sagns „Riganesburn", rettere Regenesburh, der idetmindste stemmer mere med Navnets nuværende Udtale end den i Middelalderen brugelige Form Reynoldesburg. Sagnet om Uffe maa ellers paa Saxos Tid have været temmelig kjendt og udbredt i Danmark, da det ogsaa meddeles af hans Samtidige, Sven Aageson, der dog intet veed om Frovin og Vig, og lader Vermund være en Søn af Frode frøkne, og Dan en Søn af Uffe. (Langebek, Scriptt. rer. Dan. I. p. 45—47).

Naar Saxo taler om en Athislus, Sveriges Konge, som Vermunds og Frovins Fiende, og tydeligt skjelner mellem ham og den Konge Athislus eller Adils, der stred med Rolf Krake, saa synes han her, som saa mange andre af Middelalderens Skribenter, at have forverlet Svear med Svever. Det er saare almindeligt, at Svearne i lat. Skrifter fra Middelalderen kaldes Suevi. Ifølge Widsidh-Kvadet stred Offa mod Myrgingerne, hvilke tillige kaldes Svever, (Swæfe, v. 87, jvf. 84); men som Myrgingernes, altsaa disse Svevers, ypperste Fyrste og sin egen Herre nævner Skalden Eadgils (185), hvilket Navn nok kunde tænkes forandret af Saxo til Adils, Athislus. Det synes heraf end mere aabenbart, at ogsaa hele Sagnet om Athislus virkelig er et sønderjydsk eller angliskt Sagn.

[1]) Suhm har især bygget vidtløftige Kombinationer paa disse Data; thi han antager endog at Oluf var en Datter af Olaf litilláti, og at Dan, efterat have ført Krig med denne, egtede hende. Hist. af Danmark I. S. 103—112, jvf. krit. Hist. II. S. 438—485.

[2]) Den esromske Krønike, sluttet omtrent ved 1307, er aftrykt i Langebeks Scriptt. rer. Dan. I. S. 212—250; den ryklosterske, almindeligviis og urigtigt kaldet Chronicon Erici regis, sammesteds S 148—170. Den naar til 1288.

anvende sin Læsning i fremmede Chronister, fornemmelig Jornandes og Beda. Denne Kronike, der følger Bedas Tidsinddeling i sex Tidsrum fra Adam til Christus, veed intet om Skjold og Skjoldungerne. Gjengivende Bedas Ord, at Stiftelsen af det skythiske Rige var samtidig med Erkefaderen Seruh eller Saruch, melder den og, at Danmark (Dacia) paa samme Tid bebyggedes af endeel Landflygtige. Siden heder det, at Imperatoren Julius Cæsar underkastede sig Danerne og byggede ved Slesvig Borgen Julesburg, hvis Navn forvanskedes til Juresburg. Dog synes det, som om man til Trods for al Chronologi har henført dette Angreb til Kong Davids Tid. „Thi", heder det, „da Imperatoren paa Davids Tid først hjemsøgte Danmark, kaldtes dets Dele, nemlig Jylland, Fyen, Sjæland, Møen, Falster, Laaland og Skaane, ikke Danmark, thi de havde ingen særegen Regjering, men henhørte til Sverige. I Uppsala herskede nemlig en Konge ved Navn Ypper, der havde tre Sønner, Nore, Østen og Dan, hvilken sidste af sin Fader sendtes for at beherske de fire Øer Sjæland, Møen, Falster og Laaland, hvilke dengang tilsammen kaldtes **Withesleth**. Dan fik saaledes Kongedømmet i Sjæland, og byggede Staden Hleidr, som han gjorde meget rig og mægtig. Her var Dan først Konge i tre Aar. Imidlertid hjemsøgte Kejser Augustus Jylland med Krig, og Jyderne leverede ham flere Slag ved Danevirke, som allerede dengang var til. I deres Nød kaldte de Dan, Konge af Withesleth, til Hjelp; han indfandt sig ogsaa ufortøvet, og overvandt Fienden [1]). Da besluttede Jyderne at tage Dan til Konge; de førte ham til Stenen Danerugh, lode ham stige op paa den, og hyldede ham. Understøttet af Jyderne underkastede Dan sig derpaa Fyen, Skaane og de øvrige Øer. Og da han nu saa sit Rige, nemlig Jylland, Fyen, Withesleth og Skaane, at det var godt, sagde han til sine fornemste Mænd: jeg synes godt om mit Rige; hvad skulle vi kalde det? De svarede: Du heder Dan, dit Rige skal hede Danmark, og dit Navn skal aldrig uddø. Dan herskede endnu i tre Aar i Danmark, og havde med sin Hustru Dania Sønnen Ro, der arvede Riget efter ham, højlagde ham ved Hleidr paa Sjæland og siden byggede Roskilde".

Den anden Krønike fortæller det samme med nogle faa Afvigelser. „Danerne", heder det, „besatte ifølge gamle Historiographers Vidnesbyrd det Rige, der nu kaldes Danmark, paa Erkefaderen Saruchs Tid; de vare udgangne fra Gotland. Dog hed de ej fra først af Daner, men hvert enkelt Land havde sit eget Navn, indtil **Dan**, Humbles Søn, paa Kong Davids Tid kom fra Sverige, og herskede over Sjæland, Møen, Falster og Laaland, der tilsammen kaldtes Withesleth. Paa den Tid bleve Jyderne angrebne af en mægtig Konge. Frygtende dette Angreb saare, indrettede de

---

[1]) Her gjenkjende vi den samme Bedrift, Saxo tillægger Dan III.

den Befæstning, der endnu kaldes Kowirki (d. e. Kurgraben eller Kurvirke, en Deel af Danevirke nærved Slesvig), og sendte Bud til Dan, Konge af Withesleth, om Hjelp, lovende ham, hvis han sejrede, at tage ham til Konge. Dan indfandt sig, slog Fienden ved Kowirki, blev Jydernes Herre, og underlagde sig siden ved deres Hjelp Fyen, Skaane og de øvrige danske Øer. Han kaldte siden hele Riget, ifølge alle sine Mænds fælles Beslutning, efter sit Navn Danmark, og Indbyggerne Daner. Han var en tapper og kæmpestor Stridsmand, der indjog alle sine Naboer Skræk".

At vi i denne forvirrede Beretning tydeligt kunne spore Indvirkningen af Jornandes, er allerede ovenfor (S. 34) antydet; thi Navnet Withesleth hidrører umiskjendeligt fra hans Udsagn om Vidivarjerne og Øerne i Wisela's (Weichselens) Munding, og det fremgaar endnu tydeligere deraf at et Haandskrift af Esrom-Krøniken i en Marginalnote retter „Augustus" til „Vesoses, Kongen af Ægypten", den samme, der ogsaa forekommer hos Jornandes. Men i det forvanskede Sagn spores dog ogsaa en egte, oprindelig Kjerne, nemlig Folkebevidstheden om at Danerne vare udgaaede fra den skandiske Halvø, og at Navnet Danmark først skriver sig fra deres Udbredelse i Landet. Og som en Levendegjørelse af denne Bevidsthed maa Dan opfattes.

Men Dan er tillige noget mere end en Inkarnation af den danske Nationalitet. Han og hans Fader Danps Navn er tillige knyttet til **Kongetitlen,** Erobringsmonarchiet, og Indførelsen i Danmark af den gotiske Begravelsesmaade. Dans formodede Tidsalder danner en egen Afdeling i hele Nordens Sagnhistorie. Især viser dette sig i den gamle Kombination af Ynglinge-Sagnene, som ligger til Grund for Ynglinga-Saga. Denne giver Fjolner Sønnen Sveigder, der drog til Østen for at oplede Godheim og den gamle Odin, men af en Dverg blev lokket ind i en Steen [1]); efter Sveigder følger en heel Episode, der staar i Forbindelse med Sagnene om de samme finlandske Konger (egentlig personificerede Naturoptrin), der nævnes i Fundinn Noregr; denne Episode drejer sig væsentligt om et Guldsmykke, over hvilket den Forbandelse hvilede, at det afstedkom Ulykker og idelige Frændedrab i Ætten. Men Episoden afbrydes aldeles ved Fortællingen om Dyggve, Dans Svoger, der allerførst antog Kongenavn i Svithjod, og om Sønnen Dag, der faldt paa et Tog i Gotland. Derpaa fortsættes igjen den afbrudte Traad. Danp, hans Børn Dan og Drott, hendes Mand Dyggve og Sønnen Dag høre her umiskjendeligt sammen; endog det fælles Begyndelsesbogstav vidner derom [2]). Kjendte man Sagnet i dets Heelhed,

---

[1]) Yngl. S. Cap. 15.

[2]) Yngl. Saga nævner først Vanlande, der egtede Drif, Snæ den gamles Datter, derpaa Visbur, Vanlandes Søn, der fik Guldsmykket med sin Hustru, Aude (ɔ: Rigmanden) den audges (ɔ: riges) Datter, hvilken lod paahere Stifsønnen Domalde Ulykke; derpaa følge Domalde og Sønnen Domar (c. 16—19). Her

vilde upaatvivlelig alle disse Navne forekomme der. Og allerede af de sparsomme Meddelelser hos Snorre og Antydningen i Rigsmaal see vi, at det har været uadskilleligt knyttet til Forestillingen om Kongedømmets Oprindelse eller Kongenavnets Overgang fra at være en Hæderstitel til at betegne Regjeringsmyndighed. Men denne Overgang betegner og, som vi have seet, Erobringsmonarchiet, og derfor fremtræder Dan som Erobringsmonarch i det sidst meddeelte danske Sagn. Danerne ere altsaa omsider blevne saa mægtige, at de have stiftet et Erobringsmonarchi, og dette Erobringsmonarchi har maaskee givet Anledning til en videre Udbredelse af den særegne dansk-gotiske Begravelsesmaade. Dette er det historiske Udbytte, som Sagnet om Dan giver. Hvad Udstrækning man skal give hiint Erobringsmonarchi, eller til hvad Tid man skal henføre det, er uvist. I den olddanske Historie mangler der ikke paa Sagn om ældre Erobringsmonarchier. Men saameget er vist, at man ikke kan sætte Dans Erobringsmonarchi i Forbindelse med Navnet Danmark. Vore egne Oldskrifter vidne, at Danmark kaldtes Gotland lige ned til det 8de eller 9de Aarhundrede, og i de eneste authentiske Levninger, vi fra hine Tider have tilbage, nemlig Oldkvadene, nævnes Danmark ej forend i hiint ovenomtalte Kvad af Brage den gamle, der handler om Udpløjningen af Sjæland ved Gefjon. Sjæland kaldes her „Danmarks Tilvært", og dette vidner om at det oprindelige Danmark maa søges udenfor Sjæland. Da nu Gefjon efter Sagnet bragte denne Tilvært til Skjold, Skaanes Herre, synes det altsaa rimeligt, at det ældste Danmark søges paa Halvøen. „Danmark" betegner ligefrem kun „Danernes Grændseland", eller „Danernes Skovland". Dette Grændse- eller Skovland

afbrydes Episoden ved Dyggve og Dag; (Cap. 20, 21) men efter Dag kommer Agne, der egter Frostes Datter og dræbes ved Guldsmykket (Cap. 22) hans Sønner Alrek og Erik, der dræbe hinanden, og Alreks Sønner Yngve og Alf, der ligeledes dræbe hinanden. — Sagnene om Guldsmykket høre vistnok til en egen Cyklus, der har drejet sig om den fabelagtige Kong Snæ i Finland og Fornjots Æt. Vanlande egter Snæs Datter Drif, der ogsaa omtales i Fund. Noregr; af denne lære vi, at Snæ var en Søn af Froste; i Yngl. Saga kommer Agne, Vanlandes Ætling, til Kong Froste; i Fund. Nor. er Loge Frostes Broder, i Yngl. S. hans Søn. Disse Uovereensstemmelser, der godt kunne hidrøre fra blotte Misforstaaelser af Thjodolfs Kvad, have dog ikke saameget at betyde, som Navnenes Samstemning. I Fortællingen om Nor og Gor har Norge sin Deel af denne Cyklus. Ogsaa Danmark har sin; det antydes allerede ved at Hleer, Fornjots Søn, henføres til Hleesø (Lesø). Men Esrom-Krøniken har endog en vidtløftig Fortælling om Snæ (Snyo), der var Jotnen Hleers Fæhyrde paa Lesø, og som paa en snild Maade ej alene vidste at fortælle Kong Adils i Sverige, at Hunden Rakke, som han havde sat til Danernes Konge, var død, men ogsaa selv at erhverve Tronen. Saxo taler ogsaa om Snæ eller Snyo, men uden at nævne Hleer, og mestendeels udfyldende hans Historie med Anekdoter og Fortællinger om Langobardernes Udvandring. Se 8de Bog, S. 115 fgg.

kan neppe have været andet, end de øverste Grændse-Egne mellem Skaane og Smaaland, og her i disse Egne turde man vel og kunne søge Danernes ældste Hjem paa den nordiske Halvø. Men om end Danerne selv bleve mægtige hiinsides Sundet, vedblev dog Navnet Gotland, indtil de nye Bevægelser i det 8de Aarhundrede (se § 10) gjorde Danmark til Fællesbenævnelsen for det hele Rige. At Erindringer fra disse senere Bevægelser hos de sildigere Tiders Daner kunne have blandet sig i Sagnet, og bevirket at Danmarks Navn i udvidet Betydning er flyttet for højt op i Tiden, er meget muligt. Thi det er vist, at Dan som Sagnfigur maa have levet paa Folkets Læber førend Benævnelsen Gotland var afløst af „Danmark", og at den Erobring eller Omvæltning, han betegner, ej formaaede at frembringe noget saadant Navnskifte. Endog det umiskjendeligen efter Danp benævnte Danpstad, hvis Beliggenhed dog nu ej kjendes, siges udtrykkeligt at ligge i det fornemste Hered i Reidgotland [1]). Fortællingen om Dan er saaledes enten en anden Indklædning for Sagnet om Skjold og Gefjon, eller den sigter til en Udvidelse af Hleidrekongernes Magt over Jylland til Ejderen. Dette turde være det rimeligste. Og i saa Tilfælde staar det i umiskjendelig Forbindelse med de saakaldte angelsaxiske Tog til England.

8. Skjoldunge- og Ynglinge-Sagn. Rolf Krake og Adils.

Af de Skjoldunge- og Ynglinge-Sagn, som deels vore egne Oldskrifter, deels Saxo og de øvrige danske Chronister meddele, er der flere, som umiddelbart gribe ind i Norges Historie, andre, som uden umiddelbart at gribe ind i den, dog udgjøre en saa uadskillelig Deel af vore Forfædres mythisk-heroiske Traditioner, at de i Fremstillingen deraf umuligt kunne savnes. Ynglinge-Sagnene have desuden for Norge en særlig Interesse, saasom de af vore gamle Skalde og Sagn-Optegnere ere satte i umiddelbar Forbindelse med vor senere Konge-Æt. Ved alle disse Sagn er det dog umuligt, at bringe nogen chronologisk Følge istand. Vistnok have vore Forfædre, saavelsom de danske Chronister, opstillet bestemte genealogiske Rækker af Skjoldunger og Ynglinger; men ligesom de danske Rækker aldeles ikke passe med vore, saaledes indeholde Rækkerne selv og de til dem knyttede Sagn altfor tydelige Spor af at være sammenflikkede af forskjellige mindre Sagnkredse, til at man fornuftigviis skulde kunne tænke paa, derefter at opstille en Chronologi; Alt hvad man her kan gjøre, er kun at udsondre og

---

[1]) Hervararsaga Cap. 16. Her tales ogsaa om en Steen, den fagre, der staar paa Danpstad; skulde hermed den samme Sten menes, som i Esrom-Kroniken kaldes Danerug? I Atlakvida Str. 5 nævnes Danpstad som tilhørende Hunekongen Atles Rige.

meddele hver enkelt Sagnkreds for sig, med Forbigaaelse af Alt, hvad der fremstiller sig som senere Aarhundreders Digtning.

Fortællingen om Skjolds Søn, Haddings Fader **Gram** synes hos Saxo at være en reen Digtning; idetmindste er gramr, som vi ovenfor have seet, kun en Benævnelse for hvilken som helst Stridsmand. I Grams og Haddings Historie omtales en norsk Konge ved Navn Svipdag, der overvandt Gram og underkastede sig baade Danmark og Sverige, indtil han igjen blev overvunden ved Gulland af Hadding, der nu selv blev Herre i Danmark og Sverige. Men Alt, hvad der hører til Haddings Cyklus, ligger saaledes indenfor den egentlige Mythologis Enemærker, at man ikke vel kan benytte det for Historien [1]).

Anderledes forholder det sig med Sagnene om **Helge, Roar** (eller Roe) og **Rolf Krake.** Disse Sagn ere vistnok i sine væsentligste Omrids historiske, danne tilligemed Sagnene om Ynglingekongen **Adils** i Svithjod en Cyklus for sig selv, og fortaltes med ikke mindre Interesse i Norge end i Danmark. Især var Rolf Krakes Minde anseet. Han ansaaes som den ypperste af de ældre Konger baade formedelst Gavmildhed og Tapperhed [2]); og den norske Konge Olaf den Hellige nævnte ham som den, han helst ønskede at være, naar han skulde være en af Oldtidens hedenske Konger [3]).

Roar og Helge, heder det, vare Sønner af Hleidrekongen Halfdan, efter hvis Død de tiltraadte Regjeringen. De vare forskjellige baade af Udseende og Tilbøjelighed. Helge var stor og sterk, og en vældig Krigsmand, Roar var mindre af Væxt og yndede Rolighed. Derfor tilbragte Helge den meste Tid med at ligge ude paa Krigstog, medens Roar sad hjemme i Landet. Man gav ham senere Æren for at have opbygget Staden Roeskilde, der skal være opkaldt efter ham.

Paa sine mange Tog havde Helge flere Elskovs-Eventyr. Saaledes havde han med Aaluf, en mægtig Dronning i Saxland, Datteren Yrsa, hvilken hendes Moder, for at skjule sin Vanære, lod opdrage blandt sine Trællekvinder. Paa denne Tid herskede i Svithjod Ynglingekongen **Adils,** en rig og mægtig Mand, der ligeledes tilbragte flere Sommere paa Krigstog. Han kom til Saxland og herjede; hans Folk dreve en Flok Kvæg ned til Stranden for at slagte det til Skibsforraad. Blandt Kvægets Vogtere, der ogsaa fulgte med, var den smukke Yrsa, i hvilken Adils blev saa indtagen, at han egtede hende.

Men kort Tid efter kom Helge med en vældig Hær til Svithjod, og Adils, der ej formaaede at gjøre ham Modstand, tog Flugten. Helge her-

---

[1]) Saxo, 1ste B. S. 26—60.

[2]) Skálda Cap. 13.

[3]) Olaf den Hell. Saga i Fornm. Sögur. II. 172, 303.

jede hans Kongsgaard, og førte Yrsa fangen med sig til Hleidr. Uvidende om, at hun var hans Datter, egtede han hende, og hun fødte ham Sønnen **Rolf.** Da Rolf var tre Aar gammel, kom Dronning Aaluf til Danmark og underrettede Yrsa om at Helge var hendes Fader. Da forlod hun Helge og drog tilbage til Adils. Helge faldt nogle Aar efter paa et Krigstog. Efter en Beretning skal han have bekriget Adils, og være falden i et Slag mod ham [1]).

Rolf, Helges Søn, blev nu Hleidrekonge og erhvervede sig snart ved sine udmærkede Egenskaber større Magt og Anseelse, end nogen Skjoldungekonge enten før eller efter ham kunde rose sig af. Fra alle Nordens Egne strømmede de meest anseede Kæmper til hans Hird, blandt disse ogsaa Nordmanden Bødvar Bjarke, der skal have hørt hjemme i Opdal, og om hvem mange fabelagtige Sagn berettes [2]); Hjalte, eller som han tidligere kaldtes, Hatt, en Bondesøn fra Omegnen af Hleidr, og Vøgg eller Vigg, der skal have givet Rolf det Tilnavn **Krake,** hvormed han sædvanligviis betegnes [3]).

---

1) Sagnet om Helge er her nærmest fortalt efter Yngl. Saga Cap. 32. Saxo beretter det noget forskjelligt (2 B. S. 80—89). Han kjender intet til Dronning Aaluf i Saxland, men nævner istedetfor hende en Thora paa Thorø, og fortæller at hun for at hevne sig paa Helge magede det saa, at han fik see og egtede Yrsa, uden at vide at det var hans Datter. Forøvrigt melder han om Helges Erobringer i Vindland, hvis Konge Skalk han skal have undertvunget, lader ham tilbageerobre Jylland fra Saxerne, overvinde den svenske Konge Hødbrodd, og endelig dræbe sig selv. Han sammenblander ham derhos med Vølsungen Helge Hundingsbane. Vidtløftigst fortælles Sagnet i den temmelig sildigt nedskrevne og med mange, aabenbart uegte, Tilsætninger forsynede, Rolf Krakes Saga. Ifølge denne skal ogsaa Yrsas Moder, som her kaldes Dronning Aaluf, selv have maget det saa, at hun blev gift med Helge. Denne Saga er det, som lader Helge falde i Slaget mod Adils. Den lader tillige Roe eller Roar, som den kalder ham, erhverve et Rige i Northumberland, hvilket dog bærer sterkt Præg at være en senere Opfindelse. De esromske An- Annaler gjøre Roe til en Søn af Dan, og give ham Sønnerne Helge og Halfdan, af hvilke Helge igjen er Rolf Krakes Fader. Han lærer Thora at kjende under et Ophold paa Laaland, har med hende Datteren Yrsa, og egter sidenefter Yrsa uden at vide at hun er hans Datter; Helge bliver siden tilligemed Thora højlagt paa Thorø, og nu underkaster den svenske Konge Adils sig Riget, over hvilket han sætter sin Hund Rakke til Konge. Rakke sønderrives af andre Hunde, hvorefter den føromtalte Snæ eller Snjo ved Hleers Hjelp bliver Underkonge i Danmark og mishandler Landet, indtil han dør af Lusesyge, hvorefter Rolf Krake bestiger Tronen.

2) Nemlig baade i Rolf Krakes Saga og i den særskilte Bødvar Bjarkes Saga.

3) Dette berettes saaledes i Edda: „Der fortælles at en liden og fattig Svend ved Navn Vøgg kom ind i Rolfs Hal, gik frem for Kongen, der da var ung og smal af Vært, og gav sig til at see paa ham. Da sagde Kongen: hvad vil du mig, siden du seer saa paa mig? Han svarede: da jeg var hjemme, hørte jeg fortælle at Kong Rolf Krake var den største Mand i Norden, men nu sidder jo der i Højsædet kun en liden Krake (Træstamme med afhugne Grene), og ham

Rolf synes i Folkesagnet at have indtaget en saa fremragende Plads, at man endog henforte til hans Tid og samlede om ham Kæmper og Helte fra forskjellige Aarhundreder [1]). Der tales om hans Underkonger og Erobringer, uden at disse dog nøjagtigt angives. En af hans Underkonger var Hjørvard, gift med hans Halvsøster Skuld. Hjørvard kaldes deels Goternes, deels Skaanes, deels Sveriges (i saa Fald vel Gautlands) Konge; dette lader formode at Rolf har underkastet sig gotiske Lande, der endnu ikke løde under Hleidrekongen [2]). Rolfs navnkundigste Bedrifter ere de, han udførte mod Sveakongen Adils. Denne beskrives ogsaa som en mægtig og rig Mand, men som havesyg og ondskabsfuld, og især som en stor Blotmand. Han førte Krige, heder det, med en norsk Konge ved Navn Aale den Oplandske, og de aftalte at ville holde et afgjørende Slag paa den tilfrosne Vænerns Iis. Adils opfordrede sin Stifsøn Rolf til at komme ham til Hjelp med sine Kæmper, og lovede ham til Gjengjeld at give Kæmperne Sold, og ham selv tre af de ypperste Klenodier, der fandtes i Svithjod. Rolf kunde selv ikke komme formedelst Ufred med **Saxerne**, men sendte dog Adils sine Kæmper, og ved disses Hjelp sejrede Adils over Aale, der faldt i Slaget. Af Byttet tilegnede Adils sig hans Hjelm Hildesviin og hans Hest Ravn. Rolfs Kæmper fordrede nu deres Sold, tre Pund Guld til hver, og for deres Herre de trende Klenodier, Hjelmen Hildegalt, Brynjen Finns-leif, og Ringen Sviagriis, der var et Arvestykke i Adils's Æt. Men den gjerrige Adils negtede dem alt, saa at de tomhændede maatte drage hjem til Rolf. Nu besluttede Rolf selv at hente, hvad der tilkom ham, og rejste strax med sine Kæmper lige til Uppsala, hvor Yrsa tog imod ham, og fulgte ham med hans Mænd til et eget Huus, ej til Kongens Hal. Medens de sad her og drak Øl, kom Adils og hans Mænd ind, lagde Ved paa Ilden, der brandt langsad Gulvet, og gjorde Baalene saa store, at Klæderne begyndte at svides paa Rolf og hans Kæmper. „Er det sandt", spurgte nu Adils, „at Rolf Krake og hans Berserker hverken fly for Ild eller Jern"? Da løb Rolf op med de Ord: „lad os endnu øge Ilden i Adils's Huus", kastede Skjoldet paa Ilden og løb over, idet han sagde: „den flyr ej Ild,

kalde de sin Konge. Rolf svarede: du har givet mig Navn, at jeg skal hede Rolf Krake, men med Navnfæste plejer ogsaa en Gave at følge; nu er du ej istand til at give mig nogen passende Gave, følgelig maa den give, som kan; med disse Ord tog han en Guldring af sin Arm og gav Vøgg den. Vøgg takkede Kongen for Gaven, og lovede højtideligt at dræbe den, som blev Kongens Banemand. Derover lo Rolf og sagde: lidet skal til at glæde Vøgg". Historien fortælles lidt forskjelligt hos Saxo og i Rolf Krakes Saga.

[1]) F. Ex. Svipdag og Geigad, der tilhøre Starkad-Kredsen.

[2]) Hjørvards Mænd kaldes Goter i Saxos Omskrivning af Bjarkemaal (2den Bog S. 101, 105). Den esromske Kronike kalder ham Underkonge i Skaane, Saxo (S. 88) i Sverige.

som løber over den". Hans Kæmper fulgte hans Exempel; de toge nu fat paa dem, der havde lagt Ved til Ilden og kastede dem paa Baalet, men selv ilede de ud. Yrsa kom nu til, gav Rolf et Horn fuldt af Guld, hvoriblandt Sviagriis, og bad dem skynde sig afsted saa hurtigt de kunde. De kastede sig da paa sine Heste og rede ned ad Fyrisvoldene, men Adils satte efter dem med stor Overmagt; selv red han paa sin raske Hest Slongvir, og var nær ved at indhente dem. Rolf strøede nu Guldet ud paa Fyrisvoldene langs Vejen. Sviarne standsede for at opsamle det, og Rolf fik derved atter Forsprang; men Adils skyndte paa og var snart igjen lige i Hælene paa Rolf. Denne kastede nu Ringen Sviagriis til Adils og bad ham modtage den som Gave. Dette kunde Adils ej modstaa, bøjede sig ned, tog Ringen paa Spydsodden og lod den rende ned ad Skaftet; men Rolf udraabte: nu har jeg da sviinbøjet den mægtigste blandt Sviarne! og Adils indhentede ham ikke. Efter dette Sagn plejede Skaldene siden ofte at kalde Guldet „Fyrisvoldenes Sæd" [1]). Rolf faldt endelig som et Offer for sin Syster Skulds Herskesyge og Forræderi [2]). Hun overtalte sin Mand Hjørvard til at overfalde ham ved Nattetid med stor Overmagt; Rolf og hans Kæmper værgede sig med den største Tapperhed, men bleve endelig overmandede, og maatte bide i Græsset. Et ældgammelt Kvad, kaldet Bjarkemaal, forevigede denne Begivenhed. Det beskrev, hvorledes Hjalte, der først mærkede Faren, vækkede Bjarke og de øvrige Kæmper, og opfordrede dem til, mandigt at staa deres Herre bi [3]). Den eneste, som overlevede Blodbadet, var Vogg. Hjørvard tilbød ham at blive hans haand-

¹) Ogsaa dette berettes forskjelligt. Det er den korte og simple Fortælling i Skálda Cap. 43, som ovenfor er fulgt. Rolf Krakes Saga nævner intet om Kampen paa Væner-Isen og de tre Klenodier, men lader Rolf, efter Bjarkes Opfordring, drage til Uppsala for at kræve som sin Fædrenearv det Bytte, Adils havde taget, da Helge var falden. Saxo lader Yrsa, der hadede Adils, overtale denne til at indbyde Rolf til sig, for, som Adils troede, at efterstræbe hans Liv, men egentlig for at kunne skaffe Rolf Anledning til at berove Adils hans Skatte. — Benævnelsen „Fyrisvoldenes Sæd eller Frø" om Guldet var saare almindelig blandt de senere Skalde; allerede denne Omstændighed maatte være tilstrækkelig til at vedligeholde Sagnet om Rolf Krake.

²) Skuld kaldes i Rolf Krakes Saga en Datter af Helge og en Alfkone; i den esromske Krønike er hun Adils's og Yrsas Datter. Saxo nævner intet om hendes Herkomst.

³) Hvor udbredt dette Bjarkemaal maa have været i Norden, sees deraf, at Thorbjørn Kolbrunarskald, opfordret til at kvæde en Opmuntringssang for Kong Olaf den Helliges Krigere Morgenen før Slaget ved Stiklestad, valgte at kvæde Bjarkemaal fremfor et selvgjort Kvad. Ved denne Lejlighed anføres de to første Vers deraf (Olaf d. Hell. S. Cap. 94, hos Snorre Cap. 221). Et Par andre Vers deraf anføres i Skálda. Forresten kjendes det kun af en prosaisk Omskrivning i Rolf Krakes Saga, og en i latinske Hexametre, saare udtværet, hos Saxo.

gangne Mand, og Vogg modtog Tilbudet for et Syns Skyld. Men da Hjorvard rakte ham Sverdet, greb Vogg det, gjennemborede ham dermed, og opfyldte saaledes sit Løfte, at hevne sin Herre. Rolf og Bjarke lagdes i een Høj [1]).

Om Adils fortæller Ynglingasaga videre, at han stod i venskabelig Forbindelse med den norske Konge Godgest paa Helgeland, og forærede ham en Hest ved Navn Ravn, fød af den Hest, han tog efter Aale den Oplandske. Men denne Hest, heder det, løb løbsk med Godgest, som derved fandt sin Død, og Adils kom selv paa lignende Maade til Skade, da han ved et Diseblot red omkring Disesalen; Hesten styrtede med ham, og hans Hoved blev knuust mod en Steen. Hans Lig højlagdes ved Uppsala [2]).

At der ligger historisk Sandhed til Grund for Beretningen om Rolf Krake, kan neppe betvivles. Begivenhederne have i deres Grundtræk intet usandsynligt ved sig; kun Biomstændighederne ere udsmykkede og forsynede med Tilsætninger. Vore Forfædre nærede ingen Tvivl om Rolfs Tilværelse, og i Sagaer, hvis Troværdighed maa ansees som afgjort, nævnes hans opgravne og til Island bragte Sverd Skøfnung saa ofte, at man ej kan ansee Beretningen derom for Tant. Rolf Krake har altsaa været til; og alt tyder hen paa, at han har været en mægtig Konge, der har udvidet Riget, og navnligt, som det synes, til Fordeel for de egentlige Daner paa Goternes Bekostning. Naar det heder, at hans Fader herjede paa Sarland, at han selv havde Ufred med Saxerne; naar hans Farbroder eller Farfader, Roar, i dunkle Sagn henføres til Northumberland: da opstaar en Formodning om at Rolfs Erobringer og Magt have staaet i et Slags Forbindelse med Anglernes Udvandringer til England. Thi disse Udvandringer bør man, som vi allerede have seet, ikke forestille sig som alene udgangne fra Angel og Jylland. Kong Alfred selv giver i et af sine Skrifter at forstaa, at de Angler, der søgte til England, ej alene beboede Sønderjylland, men ogsaa Fyen og Smaa-Oerne [3]). Jylland, Fyen og Sjæland regnedes alle tilsam-

[1]) Ifølge Landnáma og flere Sagaer aabnede den islandske Høvding Skegge Skinnabjørnssøn, da han engang laa med sit Skib ved Sjæland, hemmeligt Rolf Krakes Høj, og tog hans Sverd Skøfnung, der sidenefter spiller en Rolle i flere Sagaer; Bodvars Sverd Laufe var det ham umuligt at faa løst.

[2]) Yngl. Saga Cap. 33.

[3]) Det heder nemlig i Kong Alfreds Uddrag af Ottars Rejseberetning, at paa Vejen fra Skiringssal paa Vestfold i Norge til Heidaby eller Slesvig var i de første 3 Dage Danmark (ɔ: Halland) til Bagbord, og Havet til Styrbord; dernæst i to Dage de til Danmark hørende Oer til Bagbord, og til Styrbord Gotland (Jylland), Sillende (Sonderjylland) og mange Oer; derpaa tilføjer Alfred: „i disse Lande boede Anglerne, førend de kom ind i Landet". (Oros. S. 25). At Ottars Rejse gik gjennem Storebelt, og mellem Fyen og Langeland, at altsaa Fyen, Thorseng, Ærø og Als hørte til de angliske Lande, er sandsynligt.

men til Gotland; Befolkningen var eensartet, og Udvandringer i det ene af disse Lande kunde neppe andet end medføre lignende Bevægelser i de øvrige. Forudsat at vor Formodning er rigtig, bliver forøvrigt Rolf Krakes Levetid at henføre til Midten af det 6te Aarhundrede. Nærmere at ville bestemme den, vilde være et forgjæves Forsøg. Thi Skjoldunge-Slægtrækkerne kan man, som vi ovenfor have bemærket, ej rette sig efter, da de deels ere sammenflikkede i en senere Tid, deels ikke stemme med hinanden indbyrdes; efter Saxo vilde Rolf blive en af de ældste, efter vore Stamtavler en af de yngste Skjoldunge-Konger. Heller ikke kan man regne efter Adils's Plads i Ynglingernes Række, thi denne er ligesaa vilkaarligt sammensat. Den sætter Adils og følgelig Rolf sildigere end Frode Frokne, uagtet denne, hvad der siden skal vises, umiskjendeligen er yngre end Rolf. Saxo, eller det danske Sagn, veed desuden intet om Adils's Ynglinge-Herkomst at fortælle, men kalder ham en Søn af Hødbrodd, Sveriges Konge, og gjør ham endog til en Broder af Hød, Guden Balders Banemand, ligesom den gjør Helge til den samme som Vølsungehelten Helge Hundingsbane. Sagnet staar altsaa ganske isoleret, og man kan ved Bestemmelsen af dets Heltes chronologiske Plads alene gjette sig frem paa ovenanførte Viis [1]), idet man tillige følger det Indtryk, de i det lejlighedsviis skildrede Skikke og Sædvaner kunne vække. Og dette er i Sandhed et Indtryk af høj Ælde. Isærdeleshed er den baade hos Saxo og i Rolf Krakes Saga forekommende Beskrivelse af Livet ved Rolfs Hof charakteristisk. Hoffinderne selv kastede Been for Morskabs Skyld over Bordet efter hverandre, og det endog saa voldsomt, at en og anden stundom satte Livet til [2]).

---

[1]) Som en Vejledning til nogenledes at bestemme en Tid, senere end hvilken Rolf Krake ej kan have levet, kunne vi anføre, at Snorre i Beretningen om Hjørvard Ylfing og Granmar — en Beretning hvorfor vistnok historisk Sandhed ligger til Grund — lader Granmars Datter drikke Rolf Krakes Mindeskaal (Yngl. S. Cap. 41). Altsaa var Rolf paa den Tid en allerede afdød, i Mindet levende Helt. Men Granmar og Hjørvard vare samtidige med Ivar Vidfadme, der levede omkring Aar 650 e. Chr. Rolfs Tidsalder falder følgelig en rum Tid før 650, neppe senere end 550.

[2]) Rolf Krakes Saga og, som det synes, Ynglingasaga sætte Helges og Rolfs Historie i Forbindelse med et Sagn om Kong Frode, der dræbte sin Broder og efterstræbte hans tvende Sønner, hvilke dog under Hunde-Navnene Hopp og Ho skjultes for hans Efterstræbelser, og omsider fandt Anledning til at overrumple og indebrænde ham i et underjordisk Smuthul, som han havde indrettet sig nærved sin Hal. I Rolf Krakes Saga heder den Broder, Frode dræbte, Halfdan, og hans Sønner ere Helge og Roar. Men Saxo, som meddeler det samme Sagn (7de Bog S. 322 flg.) kalder Frodes Broder Harald, og dennes Sønner, som han efterstræbte, Harald og Halfdan. Dette synes at vidne om, at hiin Kombination i Rolf Krakes Saga kun er vilkaarlig, og at Sagnene ikke hænge sammen. Saxo lader sin Halfdan udføre saare mærkelige Bedrifter,

9. Skjoldunger og Ynglinger. Frode Frøkne.

Næstefter Rolf Krake er der ingen af Skjoldunge-Kongerne, om hvilken Sagnet har spredet en større Glands, end **Frode Frøkne**, og hvad der fortælles om ham, er mere virkelig Historie og mindre sagnmæssigt, end hvad der berettes om Rolf Krake. Saxo og de danske Kongerækker, der følge ham, gjøre idetmindste to forskjellige Froder af ham, og henføre ellers flere af de til hans Sagnkreds henhørende Begivenheder til aldeles forskjellige Aarhundreder [1]). De fleste Beretninger ere enige om at gjøre ham til en Søn af Fridleif Frodeson, hvem Sagnet tillægger en Mængde fabelagtige Bedrifter i Norge [2]). Det heder, at Fridleif sendte Mænd til den norske Konge Aamunde, for at fri til hans Datter, den skjønne Freygerd; at en af Gesandterne, Frøke, druknede i et Sund, og at Aamunde lod de øvrige drage tilbage med Afslag, mod Freygerds Villie, der gjerne ønskede at egte en saa anseet Fyrste som Fridleif. Fridleif bekrigede Aamunde, fældte ham i et stort Slag i Frøkesund [3]), og egtede Freygerd, med hvilken han havde Sønnen **Frode**; med en anden Kvinde havde han Sønnen Olaf eller **Aale**, der siden ogsaa fik Tilnavnet **den Frøkne**. Frode var, fortælles der, allerede fra Fødselen af saa elsket af Alle, at han neppe engang fik Lov til at gaa paa Jorden, men blev baaren paa Folkenes Arme, saa at han med Rette kunde kaldes Alles Fosterson. Faderen døde i hans 12te Aar, og de undertvungne sariske Konger, Sverting og Haanef, vilde benytte sig af hans Barndom til at afkaste Aaget, men han overvandt dem i et Slag og paa-

giver ham Tilnavnet Bjerggram, og antyder endelig at Norges Kongeslægter nedstamme fra ham (p. 329), hvorved han, som ovenanført, gjør ham til eet med Halfdan Gamle.

[1]) Saxo, og de fleste danske Kongerækker, skjelne mellem Frode frøkne, Hugleiks Søn, og Frode femilde, Fridleifs Søn; det er denne sidste, der egentlig skulde have Tilnavnet den frøkne. Ryklosters Annaler kalde begge Froder den frøkne, og vore Slægtrækker ere enige i at tillægge Frode Fridleifsson, Ingjalds Fader, dette Tilnavn.

[2]) Hans Kamp om Riget med Hjarne, den til Konge ophøjede Digter, og med 12 stridbare Brødre i Norge, bærer altfor stærkt Præg af Eventyr, til her at behøve at gjentages. Se Saxo, 6te Bog S. 259—261. Saxo lader den fabelagtige Aan Bogsveiger komme i Berørelse med Fridleif, dette stempler end mere Sagnet om ham som opdigtet.

[3]) Dette Sund maa ganske vist være Frekøsund paa Nordmøre, tæt ved Fredø, paa Sydsiden; og hertil sigtes vel ogsaa med det Sund, hvori Frøke druknede. Det er altsaa paa Nordmøre at denne Aamunde — han være nu opdigtet eller ej — ifølge det oprindelige Sagn maa have været Konge, og Sagnet er sandsynligviis fra først af nordmørsk; men da alle slige Sagn, der udlede geografiske Navne af Personers Navne, ere høist mistænkelige, de fleste endog reent ud opdigtede, skulde man næsten formode, at Saxo her har benyttet en af de senere Eventyrdigtninger fra 12te Aarhundrede.

lagde Saxerne en Kopskat. Derved sattes han istand til at vise en overordentlig Gavmildhed, hvorved han indlagde sig en Berømmelse, der overgik hans Forfædres [1]). Den svenske Ynglingekonge Egil kom til ham, fordreven af sin Træl Tunne, og bad ham om Hjelp; han lovede til Gjengjeld at ville betale Skat af Svithjod. Frode sendte ham Folk og Kæmper, ved hvis Hjelp han fældte Tunne; dog betalte Egil ikke formelig Skat, kun Gaver. Egil blev dræbt af en vild Tyr, og hans Søn Ottar vægrede sig aldeles ved at betale Skat. Frode, der var en stor Hærmand, drog derfor med en Hær til Svithjod og herjede. Sommeren efter gjorde Frode et Tog i Østerveg; heraf benyttede Ottar sig til at gjøre et Herjetog til Danmark. Han vovede ikke at lande paa Sjæland, men sejlede til Jylland og herjede paa Vendsyssel. Men Frodes Jarler, Vøtt og Faste, hvilke han havde sat til at styre Landet i hans Fraværelse, samlede en Hær, sejlede til Liimfjorden, overfaldt Ottar og dræbte ham med Størstedelen af hans Folk. Danerne slængte hans Lig paa en Høj til et Bytte for Rovdyr; de gjorde en Krage af Træ og sendte den til Svithjod med den Hilsen, at deres Konge ej var mere værd; derfor blev han kaldet Vendilkraake [2]).

Frodes Navn er især blevet forherliget ved den Forbindelse, i hvilken han stedse nævnes med Nordmanden **Starkad**, den nordiske Mythekredses Herakles. I denne Helts Historie blander der sig saameget der er aabenbart mythisk, og saameget der seer ud som historisk Sandhed, at man bliver tvivlraadig, om man skal ansee ham for en virkelig historisk Personlighed eller kun som en digterisk Levendegjørelse af den nordiske Kæmpe-Aand med alle dens Dyder og Lyder. Navnet selv, der aabenbart er udledet af den samme Rod som Ordet „sterk", bliver her noget mistænkeligt; det synes allerede i og for sig at betegne ham som Kæmpestyrkens Repræsentant [3]). Da man imidlertid havde ældgamle Kvad, der udtrykkeligt tillægges Starkad, og om hvis Authenti der ej synes at have været nogen Tvivl [4]); da

[1]) Saxo, 6te B. S. 273. Saxo fortæller om den ældre, hos ham egentlige, Frode Frøkne, at han skal have overvundet den norske Konge Freygeir i en Tvekamp paa en Ø, der fik Navn efter Frode (Frodung eller Frogn i Tyrifjorden), men dette geogr. Sagn er vistnok ogsaa kun et Æventyr.

[2]) Snorre Yngl. Saga Cap. 31.

[3]) Starkaðr eller Störkuðr kan blot betyde „den sterkt virkende". Navnet er senere urigtigt fordrejet til „Sterkodder".

[4]) Der er endog et eget Versemaal, der efter Starkad kaldes Starkaðarlag. Saxo paaberaaber sig hans Kvad om Braavallaslaget, og melder udtrykkeligt, at han efter dette Kvad leverer Fortegnelsen over de i Slaget deeltagende Helte. (8 B. S. 376). Man gjenkjender ogsaa tydeligt i denne Fortegnelse Riimbogstaverne, i den Grad at man tildeels kan restaurere mange af Verserne. Den samme Kilde, men uafhængigt af Saxo, sees at være fulgt i den Fortegnelse over Krigerne, som leveres i det saakaldte Sögubrot (Fornald. Sögur Norðrl. I. S. 378 flgg.). Saxo meddeler hist og her flere latinske Omskrivninger af

han endog forekommer som en af Hovedpersonerne i Braavalla-Slaget, følgelig i en forholdsviis sildig Tidsalder, og da Navnet selv ikke hører til de ualmindelige i Norge og paa Island, synes man dog at maatte antage, at der har været en virkelig historisk Starkad, hvis Bedrifter enten ere blevne fabelagtigt udsmykkede, eller hvem man har gjort til eet med en mythisk Starkad. Dette bliver saameget sandsynligere, som vore Oldsagn selv omtale tvende Starkader, en ældre, der ligefrem kaldes en Jøtun med 8 Arme, altsaa en Fabelhelt, og en yngre Starkad, der udgives for at være hans Sønnesøn, medens de dog andensteds forvexle dem, eller nævne dem begge som een Person [1]). Storvirk blev, fortælles der, Landværnsmand

andre af Starkads Digte, ligesom Brudstykker deraf meddeles i Gautreks Saga; endelig paaberaabes Starkad som digterisk Autoritet i det rhetoriske Tillæg til Skálda (S. 311). Tilværelsen af Starkad-Digte kan saaledes ikke betvivles.

[1]) Fortællingen om den ældre Starkad lyder i Korthed saaledes: Starkad var en hundviis Jøtun, der levede ved Alufos og kaldes Aludreng. Han havde 8 Arme, og kunde stride med 4 Sverd paa een Gang. Hans Fæstemø var Agn Alfesprenge fra Jøtunheim; men eengang, da Starkad var dragen nord over Elivaagerne, kom den jettesterke Hergrim Halvtrold, Berg-Risen Arngrims Søn, og røvede hende. Starkad bød Hergrim Valget mellem at give hende tilbage eller Holmgang. Hergrim valgte Holmgangen; de kæmpede ved den øverste Fos paa Eidet, og Hergrim faldt. Agn, som imidlertid havde faaet Hergrim kjær og født ham en Søn, Grim, vilde ikke overleve ham, men gjennemborede sig med et Sverd. Starkad tog alt Hergrims Gods tilligemed hans Søn Grim. Siden røvede han Alfhild, Kong Alfs Datter fra Alfheim, og havde med hende Datteren Bauggerd. Kong Alf anraabte Thor om Bistand for at faa Datteren tilbage. Thor dræbte Starkad, og gav Alfhild tilbage til hendes Fader. Strax efter Tilbagekomsten fødte hun Sønnen Storvirk. Grim, der havde ledsaget hende, blev siden gift med Bauggerd; deres Søn var Arngrim Berserk paa Bolm, der i sit Egteskab med Eyfura blev Fader til de navnkundige Kæmper Angantyr og hans 11 Brødre, omtalte baade hos Saxo, i Hyndluljod (22, 23), i Orvarodds Saga og i Hervararsaga. Storvirk røvede Unn, Datter af Freke Jarl paa Haalogaland, og havde med hende Sønnen S t a r k a d, den egentlige Sagnhelt. (Se Herv. Saga Cap. 1, Gautr. Saga Cap. 3). — Her ere ældgamle helgelandske Sagn paa en besynderlig Maade blandede med Sagn fra det sydlige Norge. Hvad der fortælles om Halvtrolde, Jøtunheim o. s. v., stempler Sagnet aabenbart som helgelandsk — Navnet Haalogaland selv ikke at omtale —; derimod kan det ikke negtes, at allerede Alf minder om det sydlige Norge, og at især Alefos (Ölufossar) og Eid endog nærmere antyde en Lokalitet i Grenland nær ved Thelemarken; idetmindste findes her baade „Ulefos" og „Eid" tæt ved hinanden, og ved en Elv med flere Fossefald. Men dette er ikke alt. Saxo kjender kun een Starkad, og lader ham være fød i Jøtunheim (ea regione, quæ Sveciam ab oriente complectitur, quamque nunc Estonum aliarumque gentium numerosa barbaries latis sedibus tenet) med sex Arme, af hvilke Thor rykkede de fire bort. Og i et Vers, der i Gautreks Saga lægges Starkad den yngre selv i Munden, heder det, at Folk kaldte ham en gjenfød Jøtun, og troede paa ham at see Jettemærket efter de 8 Arme, som Thor nordenfor Fjeldet rykkede fra Hergrims Banemand

hos Kong Harald paa Agder, og fik af ham Tromø, hvor han bosatte sig. Storvirk indebrændtes af sine Svogere, der vilde hevne Systerens Ran; men Starkad undkom, og blev opfød hos Kong Harald tilligemed dennes Søn Vikar. Der fortælles endvidere, hvorledes Harald blev dræbt af Herthjof, Kongen paa Hørdeland, der underkastede sig hans Rige og tog Starkad og Vikar med sig til sit Hjem; hvorledes det lykkedes dem at tage Hevn over Herthjof, hvorledes Vikar blev en mægtig Konge, hvorledes Odin skjenkede Starkad gode Gaver, blandt andet et Liv i tre Menneskealdere, medens Thor fordømte ham til at udføre en Nidingsdaad i hver, og hvorledes hans første Nidingsdaad var at dræbe sin Fostbroder Vikar [1]). Hans øvrige Bedrifter opregnes af Saxo. Han lader ham — vistnok efter de gamle Kvad — udføre Heltegjerninger i Rusland, Bjarmeland og Sverige. Blandt andet skal han have opholdt sig i syv Aar hos Ynglingekongerne **Aalrek** og **Erik**, hvor han forhaanedes af Hirdmændene, og endelig, ked saavel heraf som af de uhyggelige, blodagtige Offerceremonier i Uppsala, drog ud paa nye Æventyr [2]). Han gav sig i Tjeneste hos Søkongen **Hake** [3]), og hjalp ham siden at overvinde den karrige og nidske, men ellers til alslags Gøglespil og Strengeleg hengivne Uppsala-Konge **Hugleik**, en Sønnesøn af Aalrek, der paa en Ridefart var kommen i en Strid med sin Broder, som endtes med, at de sloge hinanden indbyrdes ihjel med deres Bidsler [4]). Starkad udførte fremdeles mange Heltegjerninger i Østerleden mod Kurer, Sember, Semgaller, og led endelig Skibbrud paa Danmarks Kyst, hvor Kong Frode, af Ærbødighed for hans store Navn, indbød ham til sig, sluttede Fostbroderskab med ham, og betroede ham Skibe og Folk, deels for at værne Landet mod Sørøveres Angreb, deels for selv at drage paa Søtog.

(Gautr. S. Cap. 7). Det er saaledes tydeligt, at en Sammenblanding af flere, deels mythiske, deels historiske Sagn her har fundet Sted, og at der, naar det mythiske saavidt muligt borttages, dog bliver noget historisk tilbage, eller at der i Slutningen af det 7de og Begyndelsen af det 8de Aarhundrede virkelig har været en mærkelig, og med digterisk Evne i høj Grad begavet Helt ved Navn Starkad, der spillede en vigtig Rolle ved de nordiske Hoffer. Forresten ere neppe alle eller endog de fleste af de Vers, der i Gautreks Saga lægges Starkad i Munden, egte.

[1]) Gautreks S. C. 7, Saxo 6te B. S. 276. Om Vikar og hans Æt vil der i det Følgende blive udførligen handlet, se nedenfor § 11.

[2]) Saxo, S. 278, jvfr. Yngl. S. Cap. 23. Saxo kalder disse Ynglingekonger „filii Fro"; de kaldes ogsaa i Thjodolfs Vers „Freys afspringi".

[3]) Denne Hake, der tilligemed Hugleik tilhører en egen Sagnkreds for sig selv, nemlig den om Hagbard og Signy, kalder Saxo urigtigt Daniæ tyrannus, ligesom han endnu urigtigere henfører Hugleik til Dublin paa Irland (S. 279). Sagnet om Hake, Hugleik, og Hakes Død, fortælles uforvansket i Yngl. S. Cap. 25 og 27. Vi komme nedenfor (i § 13) til at berøre det nærmere.

[4]) Yngl. S. Cap. 23.

Engang, da Starkad var borte paa et saadant, forsøgte Saxerne paany at afkaste det danske Overherredømme, og sendte Mænd til Frode, der udæskede ham til Tvekamp. Men medens Frode betænkte sig paa, hvad Svar han skulde give, kom Starkad pludselig tilbage fra sit Tog, og paastod at det var upassende for en Konge at give sig i Tvekamp med andre end sine Lige; derimod tilbød han sig selv i hans Sted. Saxerne overtalte ved Løftet om store Belønninger en af deres Kæmper, ved Navn Hama, til at møde Starkad; det saa i Førstningen ud til, at Hama skulde blive den sejrende, men omsider fældte Starkad ham, og Danernes Herredømme over Saxerne blev strengere end nogensinde. Deres Konge Haanef søgte at løsrive sig, men Frode satte over Elben, slog og fældte ham ved det efter ham opkaldte Hanofra (Hanover). Nu søgte Sverting, den anden Saxerkonge, at hjelpe sig ved List. Hyklende Venskab for ham, indbød han ham til sig til et Gilde, og lod under dette Huset, hvori de sad, antænde. Frode mærkede Forræderiet, og gjennemborede Sverting, førend han kunde undkomme, dog blev ogsaa Frode selv dræbt af Svertings Sønner, eller, som de kaldtes, Svertlingerne [1]).

Frodes Søn **Ingjald** eller **Ingild** havde været opfostret af Starkad, hvorfor han og sædvanligviis kaldes Starkadarfostre. Men han slægtede desuagtet ikke sin Fader paa, og forfaldt til Vellevnet og Blodagtighed, saa at Starkad i Harme forlod ham og drog til Kong Halfdan i Sverige. Det gik saavidt med Ingjalds Forglemmelse af hvad han skyldte sin Fæder, at han endog sluttede Venskab med Svertlingerne, og egtede deres Syster. Da Uvæsenet havde naaet en saadan Høide, at endog en Mand af den laveste Herkomst vovede at indlade sig i en Kjærlighedshistorie med Ingjalds Syster Helga, kunde Starkad ej længer holde sig, men skyndte sig tilbage fra Sverige, for at bringe Sagerne paa Fode igjen. Hvorledes Starkad forhaanede hendes Bejler, irettesatte hende selv, bestod en Kamp for hendes Skyld med Kæmpen Angantyr og hans ni Brødre, og omsider, efter en Straffetale for Ingjald, fik denne til at gaa i sig selv og blive et andet Menneske, fortælles udførligt af Saxo [2]). Starkad hørte ikke op med sine Bebrejdelser, førend Ingjald under selve Drikkelaget drog Sverdet, og nedsablede alle Svertlingerne ved sit eget Bord. Derpaa drog Starkad bort.

Frode Frokne ligger allerede den sikkrere Historie meget nærmere end Rolf Krake. Den paalidelige Landnáma lader Helge magre, en af Islands fornemste Nybyggere, nedstamme i lige Linje fra ham. Helge, heder det,

[1]) Esromkrøn. Langeb. Script. I. 227. Lard. S. Cap. 1.

[2]) Saxo, S. 284 flgg. Hyppige Vers af Starkad anføres; men den hele Beretning er dog saa sagnmæssig, at den mere tilhører Mythologien end Historien. Den er meddeelt i min „Nordmændenes Gudelære i Hedenold" S. 137—140.

var en Søn af Eyvind Austmand, hvis Fader, Bjørn fra Aa i Gautland, var gift med Lif, en Datter af Ingjald, Kong Frodes Søn af Danmark [1]). Starkad den gamle, tilføjes der, var begges Skald. I den islandske Laxdølasaga anføres ogsaa et Slægtregister fra Frode, nemlig Hærkongen Olaf Hvites. Han var, heder det, Søn af Ingjald, Søn af Frode Frøkne, hvilken Svertlingerne dræbte [2]). Dette sidste Slægtregister er nu vistnok urigtigt, da Landnáma og bedre Kilder, fornemmelig Olaf hvites egen Ætling Are Frode, udlede hans Æt fra Ynglingestammen; desuagtet er det af Vigtighed, fordi det viser hvorledes ogsaa vore Sagn meldte om Frode Frøknes Forhold til Svertlingerne. Det første Slægtregisters Rigtighed i det Hele taget have vi derimod ingen egentlig Grund til at betvivle, thi den Omstændighed, at Langfedgatal, eller den i vore Sagaer sædvanligviis opstillede Række af Skjoldungekonger, fører ham højere op i Tiden, beviser, som vi allerede ovenfor ved Rolf Krake have seet, aldeles intet, da denne Række er vilkaarligt sammensat af forskjellige indbyrdes usammenhængende Grupper, og desuden hverken stemmer med Saxos, med Sven Aagesøns, eller med Esrom-Annalernes [3]). Snarere er der, naar Starkad skal ansees som en historisk Person, størst Sandsynlighed for de Genealogiers Rigtighed, der bringe Frode Frøkne saa nær Braavallaslagets Tid som muligt, thi i dette Slag deeltog Starkad uimodsigeligt. Ifølge Landnáma døde Bjørn, Helge Magres Farfader, efterat Island var opdaget, men, som det synes, i en høj Alder, da hans Sønnesøn Helge ligeledes var en af de tidligste Landnamsmænd. Henføres Bjørns Død til henved 875, kan hans Hustru Lif antages fød omtrent ved 800, og hendes Fader Rolf maa følgelig være fød i det 8de Aarhundrede [4]). Her kommer nu vistnok Ingjald noget vel langt ned i Tiden, saa at man enten maa tænke sig et Par Led bortfaldne eller Angivelsen af Bjørns Dødstid urigtig; men da man vel heller ikke tør antage flere end i det højeste to Led at være oversprungne, kan man neppe faa Frode højere op i Tiden end henved 700. Dette er i og for sig ikke saa usandsynligt. Vel nævner Sagnet paa den Tid Harald Hildetand som

---

1) Landn. 3, 12.

2) Laxd. Cap. 1.

3) Langfedgatal og med det Yngl. S. sætte Frode Frøkne, som Farbroder til Roar og Helge. Yngl.-S. Cap. 29 omtaler endog Aale Frøkne som Frodes Broder, og nævner, hvorledes Starkad dræbte ham, uagtet baade Saxo og Søgubrot, aabenbart efter Starkads egne Kvad, lade Aale deeltage i Braavallaslaget, og følgelig — hos Saxo udtrykkeligt — først senere blive dræbt. Ved at sætte Rørek Hnøggvanbauge, der tydeligt henhører til samme Gruppe som Røvek Sløngvanbauge og Harald Hildetand, som Ingjalds Søn, sammenkjedes øjensynligt to forskjellige Grupper. Hos Saxo har Røvek intet med Ingjald at bestille.

4) Man kan rigtignok til Nød antage Rolf fød henved 750, og Ingjald henved 710, hvorved Frodes Levetid betegnes.

den egentlige Overkonge i Danmark, men det omtaler ogsaa flere Underkonger under ham.

Aale hin Frøkne, der i Oldskrifterne er uadskillelig fra Starkad, fordi Mordet paa ham var Starkads tredie Nidingsdaad, er omgiven af megen Dunkelhed. Ifølge Ynglingasaga var han en Søn af Fridleif, og saaledes Frode Froknes Broder; han underlagde sig, heder det, Svithjod, og herskede i Uppsala 25 Aar, indtil Starkad dræbte ham [1]). Saxo fortæller mangt og meget om ham, men gjør ham deels, under Navnet Olaf, til Fridleifs Søn, deels, som Aale, til en Søn af Harald Hildetands Syster og en norsk Hovding, ved Navn Sigurd. Aale udmærkede sig, heder det, ved alle Sjæls- og Legems-Gaver; især havde han et saa skarpt Blik, at Ingen kunde udholde at see ham lige i Ojnene. Femten Aar gammel, fældte han tvende Røvere paa Eidskogen, nemlig Gunne Herse fra Thelemarken og hans Søn Grim. Paa den Tid var der to Berserker, Brødrene Hjall og Skate, hvis Overmod og Voldsomhed gik saa vidt, at de røvede de fornemste Mænds Døttre og toge dem til Friller. Saaledes meldte de ogsaa Olaf, Kongen i Vermeland, at hvis han vilde beholde sin Datter Aasa, maatte han selv eller en anden bestaa en Kamp med dem. Da Aale hørte dette, ilede han til Olafs Gaard, tilbød sig selv at bestaa Kampen og møde Berserkerne, der tillige understøttedes af ti Trælle, paa en Holm i en Sø, og kæmpede med dem paa een Gang, alene paa det Vilkaar, at Ingen skulde angribe ham bagfra. Han fældte dem alle tolv med sit gode Sverd Løgder, og vandt derved Aasas Haand. Begge Brødrene bleve lagte i en Høj, som sidenefter fik Navn efter dem. Sidenefter befriede han sit Fædrenerige fra nogle Voldsmænds Angreb, blev af sin Fader udnævnt til Søkonge, overvandt en Mængde Søkonger, blev kjendt med Starkad og sluttede Venskab med ham. Han besøgte derpaa sin Morbroder Harald, men sluttede sig siden til Sigurd Ring, deeltog i Braavallaslaget og blev Underkonge i Skaane. Hertil føjede han, heder det, senere Sjæland, men herskede saa grusomt, at tolv Høvdinger sammensvore sig mod ham for at rydde ham afvejen. De bestak Starkad med 120 Pund Guld til at angribe ham i Badet. Starkad, over hvem den Forbandelse hvilede, at han skulde begaa trende Nidingsverker [2]), dræbte virkelig sin Ven og

---

[1]) Yngl. S. Cap. 29.

[2]) Saaledes lød Thors Dom eller Udsagn om ham, efter den udførlige Fortælling i Gautr. S. Cap. 7, jvfr. Saxo S. 276. Se derom nedenfor, § 11. Hans første Nidingsdaad var Vikars Drab, og hans sidste Drabet paa Aale; men Sagnet om hans anden Nidingsdaad maa være tabt, siden den ingensteds findes omtalt. Aales Død fortælles hos Saxo 8 B. S. 396 flg.; i Norna-Gests S. Cap. 8.

Herre, men havde heller ikke siden den Tid en rolig Time, indtil han paa sin egen Opfordring blev dræbt af den unge Had, hvis Fader var falden for hans Haand.

Da der, efter hvad ovenfor er viist, intet i Tidsregningen er til Hinder for at antage Aale Frøkne samtidig baade med Frode Frøkne og Braavallaslaget, ja dette endog synes at være det ene rigtige, behøver man heller ikke med Saxo at antage Aale Frøkne, om hvis Herkomst han forresten synes uvidende, for Søn af nogen anden end Fridleif, saaledes som Ynglingasaga fortæller. Imidlertid veed Saxo selv, som vi ovenfor have seet, omstændeligt at fortælle om Fridleifs anden, i Norge fødte og opdragne Søn Olaf, om hvem han endog beretter, at hans Fader adspurgte de trende Norner [1]) om hans tilkommende Skjebne, og at den første af disse skjenkede ham Skjønhed og Yndest, den anden Gavmildhed, men den tredie, der var ondskabsfuld, Karrighed. Da Navnene Olaf, Aalaf, Ole og Aale oftere forvexles, er det næsten paatageligt, at denne Olaf hos Saxo er Ynglingasagas Aale Frøkne [2]). Endog hine Spaadomme, som Saxo anfører, gjøre det nødvendigt at antage, at der om Olaf maa have været vidtløftige Sagn, hvori Spaadommene gik i Opfyldelse, men hvilke Saxo dog enten ikke har kjendt, eller ogsaa under Fortællingens Løb glemt at meddele. At Hyndluljods „Aale, der fordum var fremst i Styrke", (se ovenfor S. 198) ligeledes er Aale Frøkne, kan neppe betvivles.

Det er derfor at antage, at Sagnene om Frode Frøkne og Aale Frøkne virkelig høre sammen, at de indeholde Begivenheder, forefaldne i den sildigere Periode af Skjoldungetiden, og paa mange Maader gribende ind saavel i Svithjods som Norges Historie. Og navnligen synes det sydlige eller gotiske Norge at have været Skuepladsen for Aale Frøknes Bedrifter. Disse synes ogsaa at maatte sættes endeel Aar senere end Frodes, der med størst Rimelighed henføres til Harald Hildetands tidligere Periode, hvilken overhoved er meget dunkel og tildeels endog ubekjendt [3]).

---

[1]) Saaledes maa man vel oversætte de „ternas sedes totidem nymphæ in sacello deorum ædis occupantes", som Saxo omtaler (S. 273).

[2]) Saxo kalder Aale Frøkne stedse Olo vegetus; men man finder oftere, at Folk, der hed Olaf, kaldte sig Ole, f. Ex. Olaf Tryggvasøn; nu er det, som bekjendt, endog det sædvanlige.

[3]) Herom vil der i det Følgende (§ 10) blive handlet udførligere. Foreløbigt ville vi blot bemærke, at saavel Saxo som vore Oldskrifter næsten udelukkende dvæle ved den Periode af Harald Hildetands Liv, der har Hensyn til Braavallaslaget, men vide lidet at fortælle om hans tidligere lange Regjering; Saxo gjør sig endog skyldig i Selvmodsigelser, hvor Talen er om hans Herkomst.

10. Ivar Vidfadme og de sidste Ynglinger i Svithjod, og Skjoldunger i Danmark. Harald Hildetand og Sigurd Ring. Braavallaslaget.

Om Ynglinge-Stammens Fordrivelse fra Svithjod og Omstyrtelsen af det gamle Kongedømme i Hleidr meddele vore Oldskrifter en heel Kreds af Sagn, der indbyrdes udfylde hinanden, og som, rigtigt forstaaede, ere af den største Vigtighed for hele Nordens Historie, da de betegne Overgangen til en ny Tidsperiode, Vikinge-Tiden. De lyde i Korthed saaledes:

Ingvar, Svithjods Konge, havde Sønnen **Anund**, under hvis fredelige Regjering Svithjod nød lykkelige Dage. Han lagde megen Vind paa at faa de store Skove opryddede og bebyggede. Over Ødeskovene lod han bryde Veje, og fandt man da ofte vide skovløse Strækninger, som bebyggedes, og store Hereder fremkom paa den Maade, hvor der forhen var ubeboet Land. Han lod ogsaa de øvrige Veje i Svithjod forbedre, og fik derfor Tilnavnet **Braut-Anund** [1]). Han indrettede en Kongsgaard i hvert Storhered, og plejede at drage om i Landet paa Gjesteri. Der var paa den Tid rundt om i Svithjod Heredskonger, som stode under Anunds Overherredømme; blandt dem var Svipdag blinde, der raadede over Tiundaland, hvor Uppsala ligger; han opfostrede Anunds Søn **Ingjald**. Ved Midvintersblot plejede Kongerne at samles i Uppsala. En Vinter, da Ingjald var sex Aar gammel, kom saaledes ogsaa Kongen i Fjadrundaland (Vestmanland) ved Navn Ingvar, tilligemed hans Sønner Alf og Agnar, der omtrent vare jevnaldrende med Ingvar. Kongesønnerne legede med hinanden, men Ingjald kom til kort ved deres Styrkeprøver, og beklagede sig med Taarer herover for sin Fosterfader Svipdag, der sagde at det var en stor Skam. Svipdag, fortælles der, skal nu have ladet stege et Ulvehjerte og givet Ingjald det at æde, og deraf skal denne være bleven overvættes grum og ondskabsfuld. Anund omkom, efter Nogles Sigende ved et Steenskred, efter Andres, ved et Overfald af sin Broder Sigurd, paa et Sted, kaldet Himinfjall [2]), og hans Søn Ingjald blev Konge efter ham. Han besluttede at gjøre Ende paa de mange Heredskonger, som da fandtes i Svithjod. Til den Ende lod han berede et stort Arveøl efter sin Fader, og indrettede en ny Sal ligesaa prægtig som hans egen Kongesal, for deri at modtage syv Konger; han lod syv Højsæder indrette deri og kaldte den Syvkongesalen. Han indbød nu til Gildet Konger og Jarler og mægtige Mænd. De fleste af Kongerne kom, nemlig Ingvar af Fjadrundaland med sine to Sønner Alf og Agnar, Forsnjall, Kongen af Nerike, og Ingjalds egen Svigerfader,

---

[1]) Braut, af brjóta (bryde), betyder nemlig „en banet Vej".

[2]) Dette fortæller „Historia Norwegiæ" fol. 6. b. efter hvad man maa antage for Are Frodes Beretning, se Annaler for Nordisk Oldk. og Hist. 1850. S. 301–308.

Kong Algaut af Vester-Gautland. Den eneste, som ikke kom, var Kong Granmar af Sødermanland. Der var altsaa kun sex Konger, der kunde skikkes til Sæde i den nye Sal; eet Højsæde stod tomt. De sex Kongers Mænd fik ogsaa deres Plads i den nye Sal; i Ingjalds Kongesal, eller den saakaldte Uppsal, var hans egen Hird og alle hans Mænd. Ved saadanne Arveøl efter Konger eller Jarler var det i den Tid Skik, at den, der gjorde det, og skulde ledes til Arvs, først skulde sidde paa Trinnet til Højsædet, indtil det Bæger, der kaldtes Bragebægeret, blev baaret ind; da skulde han rejse sig, tage imod Bægeret, gjøre et højtideligt Løfte om at udføre en og anden Bedrift, og derpaa tømme Bægeret; først naar det var skeet, ledede han op i Højsædet, og ansaaes da retteligen at have tiltraadt Arven. Da Bragebægeret ved denne Lejlighed kom ind [1]) — det var et stort Dyrshorn —, lovede Ingjald at han skulde forøge sit Rige dobbelt til alle Verdens fire Hjørner, eller ogsaa dø; derpaa tømte han Hornet. Og samme Aften, da Folk vare blevne drukne, skred han til Udførelsen, som han allerede havde forberedt. Han sendte Svipdags to Sønner med endeel Folk til den nye Sal, som de omringede og antændte. Der indebrændtes de sex Konger med deres Folk; de, som søgte at komme ud, bleve strax dræbte. Og nu underlagde Ingjald sig de sex Kongers Riger.

Kong Granmar af Sødermanland erfarede dette, og saa, hvad Skjebne der var ham tiltænkt. Han besluttede derfor at være paa sin Post. Det traf sig heldigt, at Søkongen **Hjørvard**, af **Ylfingernes** Stamme, just kom til Svitbjod og landede i Mørkefjord. Granmar indbød ham til sig med alle hans Folk, og Hjørvard tog med Glæde mod Indbydelsen. Om Kvelden skulde Granmars egen Datter, den smukke Hildegunn, gaa og byde Øl omkring til Gjesterne. Hun traadte først frem for Hjørvard, der sad i et Højsæde lige overfor Granmars, med en stor Sølvkalk, drak ham til med de Ord: „Hil Eder, alle I Ylfinger, ved Rolf Krakes Mindeskaal", og rakte ham Kalken. Han tog den tilligemed hendes Haand og sagde, at at hun skulde sidde hos ham. Hun undskyldte sig først med at det ej var Vikingeskik at sidde parviis og drikke med Kvinderne; han sagde, at han ej brød sig om Vikingeskikken, men vilde have hende hos sig. Hun føjede ham da deri, og de sad sammen den hele Aften. Næste Dag bejlede Hjørvard til Hildegunn og fik hende til egte, imod at forpligte sig til at forblive hos Granmar og hjelpe ham i sit Riges Forsvar, da denne ikke selv havde nogen Søn. Samme Høst samlede Ingjald en Hær for at paaføre Granmar og Hjørvard Krig, men disse samlede Folk for at tage imod ham, og derforuden kom Kong Granmars Svigerfader, Kong Høgne af Øster-gautland og hans Søn Hilder, ham til Undsætning. Ingjald landede i

[1]) Om Bragebægeret se ovf. S. 186, Note 3.

Granmars Rige og gik op i Landet, men Granmar, Hjørvard og Høgne mødte ham, og uagtet Ingjalds Overmagt blev han aldeles slagen, da alle de i hans Hær, som vare fra Fjadrundaland, Aattundaland, Nerike og Vestergautland, ikke vilde stride, men strax flygtede til Skibene. Ingjald selv blev saaret, og hans Fosterfader Svipdag faldt med begge sine Sønner. Krigen vedvarede en lang Tid, indtil begge Parters Venner lagde sig imellem og fik meglet Fred. Denne Fred skulde vedvare, saalænge de levede. Granmar kunde endog næste Vaar drage til Uppsala til Sommersblot. Dog spaaede Blotspaanen ham her, at han ej skulde leve længe. Og endnu samme Høst lykkedes det Ingjald at overfalde og indebrænde Granmar og Hjørvard paa Øen Sile. Han underlagde sig derpaa deres Rige. Vel gjorde Høgne ham dette en lang Tid stridigt, og beholdt tillige sit eget Rige ligetil sin Død; men Ingjald skal dog tilsidst have sveget tolv Konger og dræbt dem efterat have tilsvoret dem Fred. Derfor blev han kaldt Ingjald Ildraade. Han herskede over det meste af Svithjod. Han havde allerede længe været gift med Gauthild, Kong Algauts Datter, og havde med hende Sønnen Olaf og Datteren Aasa [1]).

Paa denne Tid herskede i Skaane og Reidgotaland to Brødre af Skjoldunge-Ætten, Gudrød og Halfdan snjalle, Valdars Sønner. Gudrød synes at have siddet hjemme i Rolighed, medens Halfdan sværmede om i fremmede Lande og skal navnlig have underlagt sig en Deel af England. Gudrød blev gift med Aasa, Ingjalds Datter, men hun, som i alle Dele slægtede sin Fader paa, fik sin enfoldige Mand overtalt til at efterstræbe og myrde sin Broder. Derpaa fik hun ogsaa sin egen Mand ryddet af Vejen, og rimeligviis var det nu Ingjalds Hensigt ogsaa at underlægge sig Skaane. Men dette lykkedes ham ej. Med Moald digre, der, efter hvad det synes, maa have været en anglisk Kongedatter [2]), havde Halfdan Sønnen **Ivar**, en kraftig, krigersk, og dertil meget listig Mand. Han kom til Skaane efter Farbroderen Gudrøds Drab, samlede en Hær sammen og skyndte sig til Svithjod, hvor han kom uventet over Ingjald, der just var til Gjesteri paa Gaarden Reining, paa en Ø i Mælaren. Ingjald saa, at det ej kunde nytte ham at stride mod Ivars Overmagt; at flygte kunde ligesaa lidet nytte ham, da han var saa forhadt, at Fiender overalt vilde samle sig om ham. Han og Aasa besluttede sig derfor til at ende deres Liv frivilligt. De gjorde først deres Folk drukne, derpaa satte de Ild paa Hallen og brændte sig selv inde med

[1]) Herom se fornemmelig Snorre Sturlesøns Yngl. Saga Cap 37—40.

[1]) Olaf Tryggv. Saga i Fornm- S. Cap. 61. „Olaf, Sigurds Rings Skattekonge over Northumberland", heder det her, var en Søn af den Kinrik, (d. e. Cyneric), der sagdes at være en Brodersøn af Moald Digre, Ivar Vidfadmes Moder. Moald og hendes Broder maa altsaa have været angliske, thi Cyneric er et anglisk Navn.

alle de øvrige. Og nu underkastede Ivar sig hele Sveriges Rige, baade Svithjod og Gautland. Han herskede derforuden, heder det, over Femtedelen af England, over en stor Deel af Saxland, og hele det saakaldte Austrrike eller Ruslands Kyster. Deraf fik han Tilnavnet **Vidfadme** [1]).

I Hleidr paa Sælund herskede paa denne Tid Brødrene Rørek Sløngvanbauge og Helge hvasse. Helge plejede hver Sommer at drage paa Krigstog, medens Rørek holdt sig hjemme. Helge bejlede til Ivar Vidfadmes Datter Aude, der ogsaa syntes meget godt om ham, men af sin Fader slet ikke fik Lov til at tage ham. Ivar foregav, at Aude holdt sig for god for ham, og Helge maatte drage hjem med uforrettet Sag. Kort efter begyndte Røreks Venner at opmuntre denne til ogsaa at forsøge sin Lykke med Aude. Rorek havde ogsaa selv Lyst, og overtalte sin Broder Helge til at rejse til Svithjod og bejle for ham. Aude vilde helst give Rørek Afslag, men hendes Fader vilde intet høre derom, og saaledes blev hun mod sit Ønske gift med Rørek. De fik en Søn, som blev kaldt **Harald**, smuk og større af Vært end andre Børn; efter nogle store, guldfarvede Fortænder fik han Tilnavnet **Hildètand** [2]).

En Sommer, fortælles det videre, kom Ivar med sin Hær østfra Svithjod, paa en Rejse til Reidgotaland, og lagde til ved Sælund, hvor han sendte Bud til sin Svigersøn Rorek og bad ham komme til sig. Aude advarede Rørek mod Faderens listige Planer, og udtydede en Drøm, han havde, om Farer, der truede ham fra Ivar. Rorek lod sig dog ikke afholde fra at drage ned til Ivar, og gik ombord til ham paa hans Skib. Da Rørek nærmede sig Ivars Leje i Løftingen af Skibet, lod denne først som om han ikke saa ham; Rorek indbød ham til et Gjestebud, men Ivar afslog Indbydelsen, og angav nu Grunden til sin Uvenlighed: han havde hørt, at Helge og Aude stode i utilladelig Forbindelse med hinanden, og at alle Mennesker talte om at Drengen Harald Hildetand var Helges udtrykte Billede; en saadan Skjendsel maatte Rorek hevne, eller og uden Videre afstaa Aude til sin Broder. Rorek, som ikke havde hørt et Ord herom, blev først forundret, men lod sig dog tilsidst besnakke af Ivar, saa at han fuldt og fast troede hvad han havde sagt, og efter dennes Raad besluttede at dræbe Helge. Ivar fortsatte nu Rejsen til Reidgotaland. Om Høsten, da Helge kom hjem, blev Rørek meget stuur og ulystig. Helge foreslog ham for Adspredelses Skyld, at de skulde holde Kamplege. Rorek modtog Forslaget uden at sige et Ord, og fandt under denne Leg Anledning til at gjennembore sin Broder med et Spyd. Alle de Tilstedeværende spurgte ham med Skræk, hvorfor han havde gjort dette. Han sagde at Helge havde forlokket hans

---

[1]) Ynglinga Saga Cap. 41, 45.

[2]) Sögubrot, Cap. 1.

Hustru, men Alle erklærede dette for den største Løgn. Da Aude erfarede det, skjønnede hun nok at det var hendes Faders Raad, tog sin Søn Harald og red bort med mange Mænd. Kort efter kom Ivar tilbage fra sit Tog til Reidgotaland. Da han hørte hvad der var skeet, sagde han at det var det største Nidingsverk, og at han vilde hevne sin Ven Helge; han bød sine Folk væbne sig, overfaldt Rørek, der vilde ride ham imøde, i en Skov, og dræbte ham. Ivar fordrede nu Bestyrelsen af Riget, og de som vare tilstede, vovede ej andet end at hylde ham; men Aude havde imidlertid samlet en Hær for at drage ham imøde, og Ivar, der ej havde Folkestyrke nok hos sig til at møde denne Hær, sejlede hjem til Svithjod. Den samme Vinter samlede Aude alt det Guld og de Kostbarheder, hun kunde overkomme, og sendte det forud til Eygotaland [1]). Vaaren efter drog hun selv afsted med sin Søn Harald, mange Stormænd og meget Gods, først til Eygotaland, og siden øster til Gardarike, hvor en Konge ved Navn Radbard herskede. Denne tog vel imod hende og alle hendes Mænd, tilbød dem at opholde sig i hans Land, og bejlede endelig til Aude, som ogsaa besluttede sig til at give ham sin Haand, især for at hendes Søn Harald derved, naar han voxede op, kunde faa nogen Hjelp. Thi fra Sælund vare de nu landflygtige. Ivar havde strax efter hendes Afrejse underlagt sig Brødrenes hele Rige [2]).

Ivar var meget utilfreds med at Radbard, der synes at have været hans Skattekonge, havde vovet at egte Aude uden at spørge ham ad. Han besluttede derfor at bekrige ham, og samlede en vældig Hær fra alle sine Riger, med hvilken han sejlede øster for at herje og brænde i Radbards Rige. Hans Vej gik gjennem Karjalabotn eller den finske Bugt, hvor, som det hed, Radbards Rige stødte til, altsaa omkring Nevaflodens Udløb og Petersburg-Egnen. En Nat, heder det, da Kongen sov paa sin Drage i Løftingen, havde han en forunderlig Drøm. Det forekom ham som om en stor Drage kom flyvende udenfra Havet; dens Farve var som Guld, der gik Gnister af den trindt om paa Himlen, og alle de nærmeste Lande gave Gjenskin; efter den fulgte alle de Fugle, han troede at være i hele Norden. Men i Nordosten saa han en Sky drage op med saameget Regn og hvast Vejr, at alt Landet nedenunder oversvømmedes; med Skyen fulgte Torden og Lyn. Da Dragen fløj fra Søen op over Landet, kom Skyen den imøde med saa meget Mørke, at han ikke længer saa Dragen eller Fuglene, men derimod hørte Drønet af Tordenen og Uvejret, der gik baade syd og vester om Landet, og saa langt som hans Rige naaede; og da han

---

[1]) Ved Eygotaland forstaaes her umiskjendeligt Øen Gotland, af Indbyggerne selv kaldet Gutland eller Gulland. Over dette gik Vejen til Rusland.

[2]) Sögubrot, Cap. 2.

skulde see til sine Skibe, tyktes det ham som om de alle vare blevne til Hvaler og dreve ud i Havet; dermed vaagnede han. Han lod nu kalde sin Fosterfader Hørd og bad denne udtyde Drømmen. Hørd sagde at han var for gammel til at tyde Drømme, men at her heller ikke nogen Udtydning behøvedes, da Kongen ligesaa godt som han kunde skjønne, at det bebudede store Omvæltninger i Svithjod og Danmark, og hans eget nærforestaaende Endeligt. Hørd havde viselig stillet sig paa en Klippe paa Landet ganske nær ved Skibet, og var ikke at formaa til at betræde dette. „Kom hid og sig frem dine onde Spaadomme", sagde Kongen. „Her vil jeg staude, og heden tale", svarede Hørd. „Hvo var Halfdan snjalle blandt Æserne", spurgte Kongen. „Han var Balder, hvilken alle Guder begræd, og dig dog ulig", var Hørds Svar. „Hvo var Rørek blandt Æserne", spurgte Kongen end videre. „Høner", svarede Hørd, „den ræddeste blandt Æserne, men dig dog ej god". „Hvo var Helge hvasse blandt Æserne", vedblev Ivar. „Hermod", svarede Hørd, „den modigste blandt dem, og dig dog fiendtlig". „Hvo var Gudrød blandt Æserne", spurgte Kongen fremdeles. „Heimdall", svarede Hørd, „den dummeste blandt Æserne, og dig dog ikke god". „Men hvo er jeg blandt Æserne", spurgte omsider Ivar. „Du", svarede Hørd, „er den værste Orm, som er til, Midgardsormen selv". Da udbrød Kongen vred: „Siger du mig min nær forestaaende Død, kan jeg ogsaa fortælle dig at du ikke skal leve længe, thi jeg kjender dig nok der du staar, du arge Thusse". „Prøv om du kan naa mig", sagde Hørd, og Kongen blev nu saa rasende, at han løb ud gjennem Teltaabningen lige ned i Vandet. Ogsaa Hørd styrtede sig ned i Søen, og man saa ikke mere til nogen af dem. Da man i Hæren erfarede, at Kongen var død, holdtes der Thing, og besluttedes der, at man skulde benytte den gode Vind til at sejle hjem igjen. Men da Radbard fik Nys herom, sendte han sin Stifsøn Harald til Hæren, af hvilken en Deel, som endnu ikke var afsejlet, hyldede ham som Konge og førte ham med sig til Sælund, hvor Folket strax tog ham til Konge. Derefter drog han til Skaane, til det Rige, der havde tilhørt hans Mødrenefrænder; her blev han ligeledes hyldet. Derpaa underlagde han sig Svithjod og Jylland, og indsatte overalt mange Fylkeskonger, hvilke Ivar tidligere havde fordrevet. Harald var da kun 15 Aar og havde, fortælles der, meget at bestille med at værge sit Rige mod dem, der tænkte at benytte sig af hans Ungdom til at gjenvinde de Besiddelser, Ivar havde frataget dem. Der fortælles, at hans Mænd lode foranstalte en stor Seid for at Jærn ej skulde bide paa ham. Han blev en stor Hærmand og tilegnede sig Ivars hele Rige, saa at alle Konger i Danmark og Svithjod vare ham skatskyldige. Ligeledes underkastede han sig Halfdan Snjalles Rige i England. Overalt indsatte han Konger og Jarler, der skulde betale ham Skat. Til Konge

over Østergautland satte han Hjormund Ylfing, den af Ingjald Ildraade indebrændte Hjorvard Ylfings Søn [1]).

Ingjald Ildraades Søn Olaf havde af sin Moder været sendt til Opfostring hos hendes Fosterfader Bove i Vestergautland, hvor han blev opdragen tilsammen med Boves Søn Saxe Fletter. Da han erfarede sin Fader Ingjalds Død, drog han med de Mænd, der vilde følge ham, til Nerike for om muligt at gjenvinde Riget; men Sviarne havde alle som een besluttet, ej længer at taale Ingjalds Æt, og Olaf maatte derfor drage bort igjen. Han drog da med sine Folk gjennem Skovene til det Sted, hvor Klarelven falder i Væneren. Der gav de sig til at oprydde Skoven, nedsatte sig der og bebyggede store Hereder. I Svithjod spottede man derover, og gav Olaf Ogenavnet **Trætelgja** [2]). Imidlertid samledes flere og flere om ham, thi Ivar Vidfadmes Tyranni nødsagede mange af Sviarne til at flygte. Derved blev Vermeland omsider saa overfyldt med Folk, at der indtraf Dyrtid. Olaf var just ingen ivrig Blotmand, og Mængden tilskrev derfor Gudernes Vrede herover Kornmangelen. For at afsone Vreden besluttede de at offre Kongen til Guderne; de brændte ham inde, og gave ham til Odin som et Offer for at faa godt Aar. De Forstandigere indsaa dog, at den rette Aarsag til Kornmangelen kun var det altfor store Folkeantal. De besluttede derfor at tage Olafs ældste Søn **Halfdan**, med Tilnavn **Hvitbein**, til Konge. Halfdan opfostredes paa Soløer i Norge, den nærmeste Grændsebygd mod Vermeland, hos sin Morfader Kong **Sølve.** Sviarne fra Vermeland gjorde et Tog ind til Soløer, overrumplede og dræbte Kong Sølve, og gave Halfdan Kongenavn. Han underlagde sig siden Soløer og erobrede Raumarike [3]). Han egtede Aasa, en Datter af den mægtige Kong **Eystein** Ildraade paa Hedemarken, erhvervede meget af Hedemarken, Thoten og Hadeland, ja endog meget af Vestfold. Hans Broder Ingjald, heder det, havde imidlertid været Konge i Vermeland, men døde før Halfdan, der nu ogsaa underkastede sig Vermeland og lod det bestyre ved Jarler [4]). Halfdans ældste Søn, Eystein, egtede Hild, en Datter af Erik Agnarsson, som paa den Tid var Konge paa Vestfold, men hvis Fader Agnar var en Kongesøn fra Vendil (Vendsyssel) [5]). Erik døde uden

[1]) Sögubrot, Cap. 3, 4. Ylfingerne synes nærmest at have hørt hjemme i Østergautland, se ovf. S. 227.

[2]) Trætelgja (tételgja) betegner egentlig en Telgje-Ox.

[3]) Yngl. Saga Cap. 47, 48. — Fortællingen om Oplændinge-Kongerne i Hauksbogen (Fornald. S. II. S. 103) veed intet om Offringen, men lader Olaf leve til sin Alderdom.

[4]) Yngl. Saga Cap. 49. 50.

[5]) Yngl. Saga Cap. 51. Fort. om Oplændinge-Kongerne Cap. 2. (Fornald. S. II. S. 104). — Hvorvidt forresten „Vindill" her betegner Vendsyssel og ikke snarere Vingulmark, er uvist. Se ovf. S. 84 Note 2.

Sønner endnu i Halfdan Hvitbeins Levetid, og denne tilligemed hans Søn og Eriks Svigersøn underkastede sig nu hele Vestfold. Paa denne Tid, heder det, begyndtes der med Blot (med andre Ord, oprettedes et Tempel og en Helligdom), i **Skiringssal** paa Vestfold. Hertil søgte Folk fra hele Viken, og Stedet blev siden ogsaa en meget søgt Handelsplads [1]). Halfdan døde i en høj Alder paa Thoten, men hans Lig blev dog flyttet til den nye Helligdom i Skiringssal, og højlagt paa et Sted, kaldet **Skæreid** [2]). Det er al Rimelighed for, at denne Helligdom er bleven grundlagt af Halfdan og Eystein, med hvilke en ny Æt af Vestfyldingekonger begyndte, og at det var den uppsalske Frey-Kultus, de her som Medlemmer af Ynglinge-Ætten indstiftede.

Harald Hildetand var den mægtigste Konge i Norden paa sin Tid, og herskede, som man af Beretningerne om ham kan see, over alle de dansk-gotiske, de gautiske og de svenske Lande, ligesom det vel heller ikke kan betvivles, at de nys omtalte Fylkeskonger i det østlige Norge egentlig kun vare Underkonger under ham. Sagnet fortæller, at han var Odins udkaarne Yndling, at denne selv havde lært ham at stille sin Hær i den saakaldte Svinefylking, og at dette skal have gjort ham uovervindelig i Striden. Han skal have naaet en høj Alder; Saxo fortæller at han efterat have undertvunget alle hine Fylker og Landskaber, herskede 50 Aar i Ro og Fred; efter en norsk Beretning skal han være bleven over 150 Aar gammel [3]). Hans Moder Aude havde med Kong Radbard i Gardarike Sønnen Randver, der altsaa var Haralds Halvbroder. Randvers Søn var **Sigurd Ring**, der efter at have tilbragt en Tid paa Krigstog kom til Harald, blev godt modtagen af ham, og først udnævnt til Overbefalingsmand over Hæren, siden, da Harald blev ældre, til Konge i Svithjod og Vester-Gautland, medens han selv forbeholdt sig Danmark og Ostergautland. Mellem Ring og Harald herskede en Tidlang den bedste Forstaaelse. Men omsider opstod der Uvenskab imellem dem, og de besluttede at bekrige hinanden, men bestemte 7 Aar til Udrustningerne. Saaledes lyder een Beretning, som tillægger, at det var Odin, i Haralds Raadgiver Brunes Skikkelse, som oppustede Fiendskabet, for at tilvejebringe Krig og Mandefald. Efter en anden Beretning skulle Haralds Mænd, da han var bleven saa gammel at han ej kunde gaa, men maatte ligge til Sengs, have fundet ham uskikket til længer at styre Riget, og derfor provet paa at kvæle ham i Badet, men han selv, da han mærkede dette, have foreslaaet dem en kongeligere Maade, paa hvilken

[1]) Sögubrot Cap. 10, jvfr. Ottars og Wulfstans Reiseberetning.

[2]) Yngl. S. Cap. 49. Förtæll. om Opl. Kongerne lader Halfdan begraves paa Thoten, men dette strider mod Thjodolfs Vers.

[3]) Saxo, 7de B. S. 267. Sögubrot Cap. 7.

han kunde komme af Dage, og udæsket Ring til et stort Slag paa Grændsen mellem begge Riger. Saa meget er vist, at der udbrød en Krig imellem dem, hvortil de paa begge Sider rustede sig af alle Kræfter, og hvori saa mange Folk deeltoge, at den tydeligt viser sig som en Nationalkrig. Blandt Kæmperne i Rings Hær var **Starkad**, hvis Kvad om denne Kamp ligger til Grund baade for Saxos og for den unavngivne norsk-islandske Forfatters Beskrivelse [1]), og hvilket saaledes maa have været til endnu i det 12te eller 13de Aarhundrede; i alle Fald maa man have haft et ældgammelt Kvad derom, som eenstemmigt tillagdes Starkad. I Opregnelsen af Kæmperne i begge Hære bliver man endnu Riimbogstaverne tydeligt var, og flere af de gamle Vers lade sig meget godt bringe istand igjen [2]). Harald, fortæller den norsk-islandske Beretning, samlede Folk, foruden fra Danmark og Østergautland, ogsaa fra Landene sønden- og østenfor Østersøen; den nævner Auster-Rige, Konugaard (Kijev) og Saxland. Blandt de enkelte Kæmper i Haralds Hær nævnes, foruden Folk fra Skaane og hans egen Hird, ogsaa Mænd fra „det yderste Thyle", dygtige Skalde og Stridsmænd [3]), Skjoldmøen Vebjørg med en stor Skare søndenfra Gotland, hvoriblandt Ubbe den Friser, Brat Jyde, Orm engelske [4]); to andre Skjoldmøer, Heide og Visma, af hvilke den sidste anførte en heel Hær af Vender; Hake Høggvinkinne fra Slesvig, Dag lifske [5]), og endelig Alf og Alfarin, Sønner af Kong Gandalf i Alfheim. Ring havde især samlet sin Hær i Svithjod, Vestergautland og tildeels i Norge; blandt hans Kæmper nævnes

[1]) Det siges udtrykkeligt hos Saxo, 8de B. S. 376.

[2]) Se ovenfor S. 266 Note 4. Petersen har i sin „Danmarks Historie" 1 D., S. 259 gjort et Forsøg paa at restaurere Digtet paa Olddansk.

[3]) Dette „Thyle" kan neppe være andet end Thelemarken, hvis Indbyggere kaldes Thiler; thi havde Island, som nogle tro, dermed været meent, da vilde ogsaa Sögubrot upaatvivlelig have nævnt derom. Men uagtet Sögubrot har Kæmpernes Navne, tilføjer det intet om Island. Dette var desuden ikke endnu paa den Tid opdaget. Det er ellers nok muligt, at Saxo i Kvadets Udsagn, „at disse Mænd vare Haralds Skalde" — saaledes heder det i Sögubrot — har fundet Grund nok til at antage dem for Islændinger. Han nævner senere „Thelemarchia" udtrykkeligt.

[4]) „Søndenfor Gotland" vil her sige „fra det søndre" eller „sydligste Gotland". Og mærkeligt nok opregnes blandt de Kæmper, der fulgte Vebjørg, en Friser, en Jyde (Sögubrot har ved Skrivfejl írski istf. jotski) og en „Anglicus" hvilket her ene og alene kan betyde „en fra Angel".

[5]) I Sögubrot Dagr lífski. Det er sikkert nok, at dette Navn ej sigter til Lifland. I Yngl. S. Cap. 52 og Fort. om Opl. Konger Cap. 2 heder det, at Kong Eysteins Søn, Halfdan paa Vestfold, var gift med Lif, Datter af Kong Dag paa Vestmare. Skulde ej denne Dag være „Dag Lifske"? Saxo kalder ham desuden „Dahar Grenski", altsaa fra Grenland, hvis Kyst-Egne grændsede til eller maaskee indbefattede Vestmare; se Langes Tidsskr. 4de Aarg. S. 111, 112.

Aale frøkne, som forhen er omtalt, og hans Ven Starkad, Thrond throndske, Thore morske, Finn fra Fjordene, Bjørn fra Sogn, Erling Snaak fra Jæderen, Einar fra Agder, Stein fra Væneren, Glum fra Vermeland, Saxe Fletter fra Vestergautland, Olaf Trætelgjas Fosterbroder, en heel Deel fra Svithjod, Harald fra Thoten; fra Thelemarken Thorkell traa, Thorleif gote, Hadd haarde, o. fl., og endelig fra Rusland den tappre Helt Ragnvald, Radbards Sønnesøn [1]). Det er heraf temmelig tydeligt at see, at Haralds Hær fornemmelig omfattede den gotiske og den dansk-gotiske Befolkning i Norden, Rings den nordgermaniske, hovedsagelig fra Sverige, ogsaa fra Norge, ja endog fra Rusland.

Til Stedet, hvor begge Hære skulde mødes, havde man bestemt **Braavoldene** eller Sletterne ved Braaviken, hvor Haralds og Rings Riger grændsede sammen. Talrigheden af Hæren beskrives i de meest overdrevne Udtryk. Rings Hær skal have bestaaet af 2500 Skibe; Haralds Flaade naaede lige fra Kjøge til Skaanør, saa at Folk kunde gaa paa Skibene som paa en Bro over fra Sjæland til Skaane. Det varede i 7 Dage, inden Harald kom til Braaviken, hvor Ring ventede ham. Der gik han i Land, og fylkede sin Hær ved Brunes Hjelp. Selv sad han i en med Sigder eller fastgjorte Sverd forsynet Vogn, da han var for gammel og tungfør til at gaa i Striden. Han sendte Brune og Heid for at see efter, om Ring havde fylket, og var færdig til Striden. De kom tilbage og berettede, at Ring allerede havde opstillet sin Hær i Svinefylking. Da udbrød Harald: „hvo kan have lært Ring den Kunst? Jeg troede at ingen anden forstod det, end jeg selv og Odin, og vil Odin altsaa ikke længer, som sædvanligt, forunde mig Sejren, ønsker jeg kun at han vil lade mig falde i Striden med min hele Hær; alle de Faldne giver jeg Odin". Nu skraldede Ludrene, Folkene raabte Hærskrig, og Striden begyndte. „Dette Slag", heder det, „var saa heftigt og stort, at intet Slag i hele Norden, efter hvad der siges i alle gamle Sagn, har været kæmpet med saa mange og saa udsøgte Mænd". „Man skulde tro", siger Saxo, „at Himlen med eet faldt ned paa Jorden, at Skove og Marker sank ned i Jorden, at Elementerne styrtede sammen, og at hele Verden skulde forgaa; Luften formørkedes af Pile og Kastespyd, Dampen af Saarene dækkede Himlen som en Sky. I Førstningen saa det ud til, at Harald skulde sejre, især formedelst de Heltegjerninger, Ubbe den Friser udførte. Han fældte den ene efter den anden af Rings Kæmper, endog Starkad blev farligt saaret af ham; endelig lykkedes det Hadd haarde og Roald Taa, de ypperste af Thelebønderne, at fælde ham

[1]) Sögubrot har her urigtigt Rögnvaldr hái eđa Rađbarđr hnefi. Saxo har det øjensynligt rigtigere: „Regnvaldus Ruthenus, Rathbarthi nepos". Originalen maa have haft: Rögnvaldr hái, Rađbarđar nefi.

ved deres Pileskud. Skjoldmøen Vebjørg anrettede ligeledes store Ødelæggelser i Rings Hær. Hun hug Starkad saaledes i Munden, at Underkjæven næsten skiltes fra Overkjæven og at han maatte bide i Skjegget for at holde den fast; endelig blev hun fældet af Thorkell Traae, en anden af Kæmperne fra Thelemarken. Nu søgte Starkad frem, fældede Fiender til højre og venstre, og gjorde tilligemed Thrønderne og Dølerne (Gudbrandsdølerne) i Rings Hær Udslaget til Fordeel for denne. Da Harald merkede dette, rejste han sig op i sin Vogn og jog Hesten ind i de tætteste Fiendeflokke, idet han med et Sax i hver Haand hug og stak til begge Sider. Endelig segnede han, truffen af et Kølveslag i Hovedet, som knuste hans Isse. Det skal have været Brune, der dræbte ham. Da Ring saa Kongens Vogn tom, kunde han skjønne at han var falden, og lod blæse til Standsning af Striden. Han tilbød Haralds Hær Fred, hvilket alle modtoge. Dagen efter lod han Haralds Lig opsøge, vaske, smykke efter gammel Sædvane, og lægge i hans Stridsvogn; derpaa lod han en stor Høj opkaste, og da den var færdig, lod han Haralds Lig age ind i Højen med den Hest, der i Striden havde draget ham. Derpaa blev Hesten dræbt, for ogsaa at lægges i Højen; Ring lagde sin egen Sadel deri, for at Harald kunde have Valget, enten han vilde ride eller kjøre til Valhall. Førend Højen lukkedes, lod han alle de tilstedeværende Kæmper gaa til den og kaste enten Ringe eller Vaaben derned til Haralds Hæder. Derpaa blev den omhyggelig tildækket, og ved et prægtigt Gilde højtideligholdt Ring Kong Haralds Gravøl [1].

Haralds Besiddelser tilfaldt nu Sigurd Ring. Men han, Søn af en garderiksk Fyrste, tilhørte ikke Skjoldungestammen; hans nærmeste Tilhængere eller Undersaatter vare Svear og tildeels Nordmænd, altsaa fornemmelig Nordgermaner; derfor opslog han heller ikke sin Bolig i Hleidr, men i Vestergautland, og Hleidrekongernes gamle Rige var nu til Ende. Vel vedblev, som man andenstedsfra erfarer, Offringerne i Hleidr endnu en Tidlang, men Sælund og Hleidr dannede ej længer Rigets fornemste Deel. Det dansk-gotiske Vælde i Norden var ophørt, og nordgermaniske Høvdinger bleve de herskende ej alene paa Halvøen, men ogsaa i de dansk-gotiske Lande. Og fra de nordiske Havne begyndte nu Søkrigere eller Vikinger i Hobetal at sværme om ej alene i de nærmeste Have, men ogsaa i Sydens Farvande, at gjeste Tydskland, England, Frankrige, og endnu fjernere Lande, tildeels endog at oprette Riger der. En ny Tidsalder, **Vikinge-Perioden**, be-

[1]) Sögubrot, Cap. 9. Saxo (8 B. S. 391) lader hans Aske siden blive ført til Hleidr, og blive højlagt der med hans Vaaben og Hest. Dette er vistnok urigtigt, men har dog, som man skulde formode, givet Anledning til det Sagn, at Harald Hildetand skulde være højlagt ved Hleidr, hvor man endog viser en Høj, der siges at være hans, men som i Virkeligheden kun er en Dysse fra Steenalderen, se Worsaae, Danmarks Oldtid 2c. S. 90.

gyndte, større Riger stiftedes, Nordens Udseende forandredes. Sigurd Ring selv skal, som det heder, have underkastet sig en Deel af England, eller det Stykke, som allerede Ivar Vidfadme og Harald Hildetand havde besiddet. Han udbød Leding af sit Rige og drog med den til England, hvor Ingild, en Broder af den vestsaxiske Konge Ini havde opkastet sig til Herre over hiin Deel, der siges at have været Northumberland. Ingild og hans Søn Eoppa eller Ubbe vilde forsvare sig mod Ring, men de faldt i et Slag, og Ring underkastede sig Ingilds Besiddelser, over hvilke han satte en Olaf, Søn af Kinrik, Moald Digres Brodersøn og Ivar Vidfadmes Søskendebarn, til Underkonge. Efter lang Tids Forløb blev Olaf igjen fordreven af Eoppas Søn Eafa, og flygtede til Sverige til Kong Ring, der satte ham til Underkonge i Jylland. Det synes ikke som om Ring gjorde noget Forsøg paa at erobre de engelske Besiddelser tilbage; tvertimod heder det, at hans Rige begyndte at formindskes, da han blev gammel og tungfør, og at navnlig Northumberland løsrev sig [1]).

Sigurds Endeligt fortælles saaledes: Engang, da han rejste om i sit Rige Vestergautland for at dømme mellem Folk, kom hans Svogere, Gandalfs Sønner, fra Alfheim til ham for at bede ham om Hjelp mod Kong Eystein paa Vestfold. Han begav sig til Skiringssal, hvor man maa formode at Eystein har underkastet sig ham; ved Offringerne her fik han see den fagre Alfsol, Datter af Alf, Konge paa Vendel, blev forelsket i hende, og vilde egte hende mod Gudernes Vilje. Hendes Brødre, Alf og Yngve, vilde nødig at hun skulde have en saa gammel Mand, og gave Sigurd Afslag. Denne, fortørnet over at faa Afslag af sine Underkonger, truede dem med Krig, saa snart Offerfestens Fredhellighed var forbi. Mistvivlende om at kunne frelse Systeren for den mægtige Ring, gave Brødrene deres Syster Gift; siden droge de i Striden og kæmpede tappert, men faldt begge to. Dog blev Sigurd Ring ogsaa selv saa haardt saaret, at han ej ønskede at leve længer. Han lod de faldne Krigeres Lig lægge paa et Skib, besteg det selv, satte sig i Bagstavnen ved Roret, lod Alfsols Lig lægge ved sin Side, lod derpaa det med brændbare Sager fyldte Skib tænde an, og satte Sejl til. Det luende Skib drev til Havs. Men til Minde om sig havde han ved Strandbredden ladet opkaste en Høj, som siden kaldtes **Ringshaug**. Han efterlod Sønnen **Ragnar**, der allerede i det sidste Slag havde udmærket sig ved at fælde Alf med egen Haand [2]).

---

[1]) Olaf Tryggv. Saga Cap. 61. Sögubrot, Cap. 10.

[2]) Dette fortælles ej i Sögubrot, der pludseligt standser strax efterat Skiringssal er nævnt, men i Arngrim Jonssøns haandskrevne Supplementer til den danske Historie. Uagtet flere af disse „Supplementer" bære sterkt Præg af at være opdigtede af Arngrim selv, maa man dog formode at han har været i Besiddelse af enkelte Haandskrifter, som nu ere tabte, og navnlig af et fuldstændigere

De her meddeelte Fortællinger om Ivar Vidfadme, Harald Hildetand og de i deres Historie indgribende Konger ere, som man seer, blandede med mythiske Sagn, og lade desuden meget tilbage at ønske, deels i Omstændelighed, deels i Eenstemmighed mellem de forskjellige Berettere. Det meste, man i norsk-islandske Kilder finder derom, indeholdes i to Brudstykker af en Saga, der synes at have handlet om Skjoldungerne, i alle Fald om de sidste af dem; det første Brudstykke handler om Ivar Vidfadmes svigagtige Færd mod Rørek og Helge, om Audes tvende Giftermaal og om Harald Hildetands Ungdom; det andet beskriver Braavallaslaget og omtaler kortelig Sigurd Rings paafølgende Bedrifter. Sagaen, der synes at være nedskreven i det 13de Aarhundrede efter ældre Kilder, savner baade Begyndelse og Ende [1]). Dog er det aabenbart, at den Fortælling, der i Snorres Ynglingasaga Cap. 36—50 meddeles om Ynglingekongerne Anund og Ingjald Ildraade m. m., paa det nøjeste slutter sig til den samme Saga, og maaskee endog, naar alt kommer til alt, er udskreven deraf [2]). Med disse Fortællinger stemme ogsaa de fleste norsk-islandske Slægtregistre, forsaavidt de gjøre Harald Hildetand til en Søn af Rørek Slongvanbauge. De anføre tillige som Rørek Slongvanbauges Farfader eller Oldefader en Rørek Hnoggvanbauge, om hvilken der upaatvivlelig maa have været Sagn, der have fremstillet ham som sparsom i Sammenligning med Ætlingen af samme Navn [3]). Ivar Vidfadme lade de i tredie Led nedstamme fra Roar, Helges Broder og Rolf Krakes Farfader. Men denne Roars Fader Halfdan gjør Langfedgatal og Fundinn Noregr til en Søn af Frode frøkne, og Broder af Ingjald Starkadarfostre, hvilken de begge derhos lade være Rørek Hnoggvanbauges Fader [4]). Umuligheden heraf er, som man allerede af det Foregaaende vil have seet, indlysende, og det er tydeligt, at Sagnet, som

---

Haandskrift af Sögubrot, thi hvad han her fortæller, passer saa nøje til dette og har saa aldeles den samme Charakteer, at man neppe kan antage det for en Opdigtelse af ham. — Et Sted ved Navn Ringshaug findes i Slagn Sogn nordenfor Tønsberg.

[1]) Det er denne defekte Saga, som man sædvanligviis har kaldet Sögubrot. Det os deraf levnede Brudstykke er skrevet med en Haand fra Begyndelsen af 14de Aarhundrede; det er udgivet i Fornaldar Sögur Nordrlanda 1ste Deel, og i Antiquités Russes 1 B., hvor der tillige findes et saare vellykket Faksimile deraf.

[2]) Paa begge Steder nævnes de samme Personer, nemlig Ivar, Gudrød, Halfdan, Hjørvard Ylfing, Granmar; begge Beretninger stemme ej alene godt overeens, men supplere endog hinanden.

[3]) Det oldn. hnöggr eller hnauvr, nu „nauv“, Angelf. hneáw, betyder „karrig“.

[4]) Langfedgatal gjør egentlig Halfdan til en Søn af Ingjald, men aabenbart kun ved en Fejltagelse, fordi Halfdan ovenfor i Rækken er nævnt umiddelbart efter Ingjald.

ligger til Grund for Beretningen og for Slægtregistrene, har begyndt med Nørek og Halfdan, hvilke siden paa dén vilkaarligste Maade ere blevne satte i Forbindelse med Frode frøkne og Ingjald. Hos Saxo hersker den største Forvirring. Ikke nok med at han ej veed et Ord om Ivar Vidfadme, modsiger han sig ogsaa selv om Haralds Fødsel. Først gjør han ham til en Søn af en dansk Kæmpe ved Navn Borkar og den gautiske Kongedatter Alfhilds Veninde Gro; siden heder det at han er en Søn af Halfdan, der igjen er en Søn af Borkar og den norske Konge Ragnvalds Datter Drott, og en Halvbroder af Berserken Hildegeir, Søn af Drott og den svenske Kæmpe Gunnar [1]). Hertil kommer, at Saxo aldeles intet veed om Sigurd Rings Herkomst; han kalder ham kun en Søn af den svenske Konge Ingild og Haralds Syster, henfører ham og Harald til et Tidsrum endnu tidligere end Jarmunrek, og nævner senere en ny Sigurd Ring samtidig med den frankiske Kejser Ludvig den fromme [2]). Han omtaler vel Nørek Sløngvanbauge, men gjør ham til en Søn af Guden Hød (Hotherus), Balders Banemand, og sætter ham længere op i Tiden end Fredfrode [3]). Alt dette viser allerede noksom, at Saxos Kombinationer aldeles ikke kunne tages i Betragtning. Det er desuden vist, at han idetmindste paa eet Sted fortæller sildigere opdigtede Æventyr. Thi hvad han beretter om Harald Hildetands Fader Halfdan, er i flere Henseender aabenbart det samme, som en Æventyrsaga, der neppe er er ældre end 12te Aarhundrede, fortæller om en Aasmund Kæmpebane. Man gjenkjender endog i Saxos latinske Omskrivning af et Kvad, han lægger Halfdans Halvbroder Hildegeir i Munden, de samme Ord, Æventyrsagaen lader Hildebrand, Aasmunds Halvbroder, fremsige efter deres Tvekamp. Her forekommer endog Ordet drótt (d. e. Krigsfølge) i en saadan Forbindelse, at det ogsaa kan tages som Navnet paa begge Halvbrødres Moder, og det er saaledes tydeligt, at en Misforstaaelse er indløben enten hos Sagaskriveren, der kalder Aasmunds og Hildebrands Moder Hilde, og saaledes har taget drótt kun som et Gjenstands-Ord, eller hos Saxo, der har taget det som et Navn; i begge Tilfælde viser Fortællingen sig som opdigtet [4]). Men hvad der fornemmelig maa afgjøre

---

1) Saxo, 7de B., S. 337, 353, 361.

2) Saxo, 7de B., S. 367, 9de B., S. 439.

3) Saxo, 3die B. S. 331.

4) Se Saga Ásmundar Kappabana i Fornald. Sögur Norðrl. II. S. 463—487. Man sammenligne Hildebrands Ord i Cap. 9: mjök er vandgætt, hvé verða skal ofborinn öðrum at banorði; þik drótt af bar af Danmörku, en mik sjálfan á Svíþjóðu, med Hildegeirs hos Saxo 7 B. S. 357. Sic sibi dividuum partes discriminat omen; Danica te tellus, me Sveticus edidit orbis; Drot tibi maternum quondam distenderat uber, hac genitrice tibi pariter collacteus exsto.

Sagen til Fordeel for Sagabrudstykket og Langfedgatal, ja endog sætte deres Troværdighed udenfor al Tvivl, er det oftere omtalte, ældgamle Digt **Hyndluljod**, hvis 27de Vers lyder saaledes:

Harald Hildetand	men Radbard
Søn af Rørek	var Randvers Fader;
Slengvanbauge,	de Gumer (Mænd) vare
saa og af Aude;	Guderne signede;
Aude den grundrige	alt det er din Ætt
Ivars Datter,	Ottar heimske.

Her kan der nu vistnok altid indvendes, at Verset maaskee kan være uegte; men det samme kunde man da ogsaa sige om det hele Kvad der dog i alle Dele bærer den højeste Ældes Præg. Forudsat at Verset er egte, maa det være samtidigt med Sigurd Ring, hvilken det vel ellers vilde have omtalt, hvis han ved Affattelsestiden havde været død. Det indeholder altsaa et samtidigt Vidnesbyrd om Rigtigheden af den i Sagabrudstykket, Langfedgatal og Fundinn Noregr opstillede Slægtrække, og om et saadant Vidnesbyrds Troværdighed kan der ej være Tvivl. Ogsaa Sagabrudstykket er aabenbart grundet paa Kvad af en næsten lige saa høj Ælde [1]) Hertil kommer og, at anseede Mænd paa Island udledte deres Herkomst fra Harald Hildetand, og at deres Slægtrække, saaledes som den vistnok lige fra Landnamstiden, eet eller halvandet Aarhundrede sildigere end Sigurd Rings Tid, har været opbevaret, bekræfter Langfedgatals Udsagn. Thi den mægtige saakaldte Oddaverje-Æt paa Island, til hvilken Historikeren og Oldgranskeren **Sæmund frode** hørte, udledede sin Herkomst fra Landnamsmanden Rafn heimske, hvis Fader Valgard i fjerde Led stammede fra Thrond gamle, en Søn af Harald Hildetand [2]). Dette Slægtregister har

---

[1]) I Samtalen mellem Ivar Vidfadme og Hørd, hvor de fleste i Handlingen deeltagende Personers Navne omtales, kan man endnu tydeligt skjelne Riimbogstaver og Versemaal, f. Ex.

hann var Hœnir,
er hræddastr var ása; o. s. v.;
og til Slutning: muntu vera ormr,
sá er verstr er til;

her er det tydeligt at man har udtalt vormr, hvilket røber at Kvadet omtrent maa være gjevnaldrende med de ældste Eddadigte.

[2]) Slægtrækken opføres saaledes nedenfra: Rafn — Valgar — Ævar — Vermund Ordlokaar — Thorolf Vaagunef, — Thrond gamle, — Harald Hildetand, — Rørek Slengvanbauge (se Njaals S. Cap. 25). Nogle Haandskrifter af Landnamsbogen (V. Cap. 1) udelade Ævar, og sætte Rørek Slengvanbauge som Haralds Søn istedetfor Thrond Gamle, men aabenbart kun ved Skjødesløshed. Melabogen af Landnáma (Isl. Sögur I. 34) stemmer med Njála. Feijlen maa ellers have været gammel, da ogsaa Sögubrot, aabenbart med Hensyn til, eller paavirket af Landnáma, i Cap. 6 giver Harald Hildetand to Sønner, Rørek Slengvanbauge og Thrond Gamle.

vistnok allerede Sæmund i anden Halvdeel af det 11te Aarhundrede optegnet, og en saa troværdig Mand, som han, vilde neppe have tilladt sig nogen vitterlig Forfalskning af et allerede bestaaende Sagn; det havde maaskee ikke engang været ham muligt, da der sikkert gaves mange, som kunde kontrollere ham. Saavel i som udenfor Landnaama, hvor denne Æt opregnes, nævnes altid Nørek Slongvanbauge tilligemed Harald Hildetand; etsteds nævnes endog Aude, Ivar og Halfdan snjalle [1]), med andre Ord, de forhen anførte Udsagn bekræftes. Blot i en eneste Saga, eller rettere i et Tillæg, der kun i en daarlig Skikkelse er kommet til os, nemlig Tillægget til den saakaldte Hervararsaga, fortælles Haralds Herkomst noget afvigende fra Langfedgatal, men dog altid langt bedre stemmende med dette end med Saxo. „Kongen af Reidgotaland, Heidrek Ulvsham", heder det, „havde en Datter ved Navn Hilde, der blev gift med Halfdan snjalle og var Moder til Ivar Vidfadme, der angreb Ingjald Ildraade, saaledes som det fortælles i Kongesagaerne, og nødte ham til at indebrænde sig; han underkastede sig Sveavælde, Danavælde, Kurland, Saxland og Estland, og hele Øster-Riget lige til Gardarike, han herskede ogsaa over Vestre-Saxland og vandt en Deel af England; da satte han Kong Valdar over Danavælde, og gav ham sin Datter Alfhild til Egte; deres Sønner vare Harald Hildetand og Randver, der med Aasa, Datter af Kong Harald gotraude i Norge, havde Sonnen Sigurd Ring; Harald lod sig give Kongenavn i Gotland, og underkastede sig siden alle de Lande, Ivar havde haft, men faldt tilsidst i Braavalla-Slaget mod Sigurd Ring" [2]). Valdar, som her nævnes, forekommer ogsaa i Langfedgatal, men som Halfdan snjalles Fader, og der er derfor al Sandsynlighed for, at hiint Tillæg til Hervararsaga indeholder flere Fejl. Men om nu endog Sagnene herom i Norge og paa Island have været lidt afvigende, saa berøre disse Afvigelser dog ikke Traditionen i dens Hovedomrids, og af den hele Fortælling hos Saxo bliver det følgelig kun Beretningen om Braavallaslaget, — for hvilken han selv angiver Starkads Kvad som Kilde, — hvorpaa man kan stole. Maaskee dog, at man heller ikke ganske bør foragte, hvad han fortæller om Haralds Mindreaarighed og de fem Høvdinger, som i denne Tid havde opkastet sig til Herrer i Danmarks Hoveddele [3]); thi den ovenfor efter Saga-

---

[1]) Nemlig i den ovennævnte Njaals S. Cap 25.

[2]) Hervarar S. Cap. 20. Fornaldar S. Nordrl. S. 509.

[3]) Det heder nemlig hos Saxo (7de B. S. 350), at den hele danske Kongeæt efter Sigars Død (se nedenfor § 13) var saaledes sammensmeltet, at det eneste overlevende Medlem var Gyrid Alfsdatter, Sigurds Sønnedatter, og at Indbyggerne, da de ej længer havde nogen Kongeætling at sætte paa Tronen, valgte sig Høvdinger af sin egen Midte, nemlig Østmar i Skaane, Hunding i Sjæland, Hane i Fyen, Rørek og Hater (rettere Røgne og Hather eller Hadh, se Rækken i Langebeks Scriptt. r. D. I. S. 19) i Jylland. Til Gyrid bejlede den saxiske Fyrste

brudstykket meddeelte Beretning om at Harald Hildetand ved Ivars Død allerede var 15 Aar gammel og fulgte tilbage med Hæren, synes visselig mindre rimelig; langt rimeligere er det at antage, at Hæren vendte tilbage, og at enkelte fornemme Mænd opkastede sig til Høvdinger i de forskjellige Landskaber, men siden bleve underkuede af Harald, da denne, 15 Aar gammel, og understøttet af Radbard, vendte tilbage. Det maa derhos ikke lades ud af Betragtning, at Skalden Thjodolf fra Hvin, der i det 9de Aarhundrede allerede opregnede Ynglingekongerne i den Orden, hvori de nævnes hos Snorre, derved ogsaa middelbart bekræfter Tilværelsen af de Sagn, hvorpaa denne Kombination er bygget, følgelig Sagnene om Ivar Vidfadme og Harald; han nævner desuden udtrykkeligt Ingjald Ildraades Selvopbrændelse. Det gamle saakaldte Starkadske Kvad, der ligger til Grund for Beskrivelsen over Braavallaslaget, og som neppe er yngre end 9de Aarhundrede, maa og have omtalt Radbard som Ruslands Konge, siden Saxo blandt Rings Kæmper omtaler hiin Ragnvald den Russer, Radbards Sønnesøn (eller Frænde). Alt dette vidner i det Hele taget for Sagabrudstykket, Langfedgatal og Hyndluljod. Beretningen om Ivars og Sigurd Rings Bedrifter i England grunde sig paa en af Sagabrudstykket aldeles uafhængig Notits i Olaf Tryggvesons Saga, der, som nedenfor vil sees, paa en mærkelig Maade stemmer med de angelsaxiske Kroniker.

Borttage vi de mythisk-romantiske Udsmykninger i Ivars og Haralds Historie, f. Ex. om Gudernes Indgriben i Begivenhederne, om Haralds unaturligt lange Levetid, om Anledningen til Braavallaslaget og om den uhyre Størrelse af de i dette kæmpende Hære, faa vi dog altid dette historiske Stof tilbage: at Ivar Vidfadme, af en skaansk-gotisk Kongefamilie, og beslægtet med Konger i en Deel af Reidgotland, underkastede sig Svithjod paa den i Ynglingasaga omtalte Maade; at han tillige paa en underfundig Maade forstod at sætte sig i Besiddelse af Sælund eller Hleidrekongernes Rige, der paa denne Tid neppe omfattede mere end Sjæland: at hans Dattersøn Harald Hildetand arvede hans Magt og Anseelse, og at han herskede over et stort dansk-gotisk Rige, der maaskee ogsaa indbefattede Svithjod, men i alle Fald maa have strakt sig, foruden over Danmark, ogsaa over Gautland og det sydøstlige Norge; at han og Ivar Vidfadme maaskee ogsaa have haft Besid-

Sivar, men hun erklærede at hun kun vilde give ham sin Haand, hvis han kunde samle alle Danmarks adskilte Dele til Eet; dette mislykkedes, han blev siden fældet af Halfdan og hun egtede denne, som i Kampen for Rigets Gjenforening faldt i en Strid mod Berserken Vesete, der siden ogsaa med en Stok slog to Tænder ud af Munden paa Halfdans og Gyrids Søn Harald; da de samme Tænder siden voxede ud paa hom, fik han Navnet Hildetand. Siden fik han dræbt Vesete ved at lade en Bjelke falde ned over hans Seng, derved vandt han Skaane. Dernæst fældte han Had i Jylland, efter hvilken Haderslev skal have faaet Navn. Siden overvandt han de øvrige Fyrster.

delser i England; at de forresten lode deres udstrakte Besiddelser bestyre ved Underkonger; at der omsider, mod Slutningen af Haralds Regjeringstid, i den nordlige og østlige Deel af det nordgermaniske Territorium sporedes en stor Folkebevægelse, der endte med et vældigt Folke-Slag, hvis Lige hverken før eller senere i Norden har været seet; at det gotiske eller mellemgermaniske Folkeelement i dette Slag undertrykkedes af det med ungdommelig Kraft frembrydende nordgermaniske, og at saaledes en ny Tidsalder dermed begyndte. Dette er vistnok ikke tydeligt udtalt i vore Oldskrifter, men det fremgaar dog med fuldkommen Vished af hvad der i Forbindelse dermed berettes, foruden af mange andre Omstændigheder. Først og fremst maa vi her nævne Haralds dansk-gotiske, Sigurd Rings nordisk-russiske Herkomst; dernæst den allerede ovenfor paapegede Sammensætning af begge Kongers Hære. Her bringer Harald hele den dansk-gotiske Magt, Ostergautland, der altid var mere gotisk end Vestergautland, iberegnet, i Marken, og ledsages desuden af Konger og Folk fra de Dele af Norge, hvor allerede Sammenstød mellem Goter og Nordmænd havde fundet Sted, fornemmelig fra Alfheim og Vestmare eller Grenland [1]); medens Sigurd Ring foruden Hovedmassen af Hæren, der bestod af Svear og Vester-Gauter, ogsaa har Folk næsten fra alle Fylker i det nordenfjeldske Norge, uden at det engang nogensteds omtales, at han herskede over dette Land; saa at det altsaa blot kan have været en almindelig Folkebevægelse, der ogsaa bragte Nordmændene til at slutte sig om ham; med ham fulgte derfor ogsaa de egentlige eller fleste Thelebønder, af hvilke kun færre synes at have ledsaget Harald. Denne Omstændighed, at der baade i Haralds og i Rings Hær synes at have været Folk fra Thelemarken, indeholder i sig selv et Vidnesbyrd om det Sammenstød mellem Nationaliteterne paa denne Kant, hvilket vi allerede ovenfor have omtalt. Det er tillige en mærkelig Omstændighed, hvad der især i det Følgende vil sees, at der efter Harald Hildetand ej længer er Tale om Hleidrekonger. Saavel Sigurd Ring som hans Søn Ragnar Lodbrok have, saavidt man kan see, deres Hovedsæde i Vestergautland eller Viken; i alle Fald nævnes Hleidr udtrykkeligt som et Sted, hvor Ragnar ikke plejede at

[1]) Det er allerede ovenfor bemerket, at den Dagr lifski i Haralds Hær, hvilken Saxo kalder Dahar Grenski, vistnok er den samme Dag, Konge paa Vestmare, hvis Datter Lif egtede Eysteins Søn Halfdan. Med Beliggenheden af Vestmare vare allerede de ældre Skribenter ikke ganske paa det rene; undertiden antoge de det for det samme som Vestfold, men det rette er upaatvivlelig at antage det for Kyststrækningen mellem Langesundsfjorden (Mar) og Agder, eller for det saakaldte Grenlands Havkyst. Dog regnedes det upaatvivleligt, som hele Grenland, i de ældre Tider forend Fylkes-Delingen ret kom istand, til Vestfold. Se ogsaa ovf. S. 82. — Merkeligt nok, at en af Kæmperne i Haralds Hær, Gnepi, hos Saxo kaldes Gnepia, en reengotisk Form.

bo [1]). Efter Ragnars Tid deles Riget i de to store Hovedriger Sviavælde eller Sviarike og Danavælde eller Danarike, men om Hleidrekonger hører man intet mere, og Ragnars nærmeste Ætlinger bo i Gautland, Viken eller Jylland, men ikke i Sjælland. Endelig er det saare merkeligt og paafaldende, hvad der fortælles om Sigurd Rings Bedrifter i England. De ældgamle angelsaxiske Annaler nævne ogsaa lejlighedsviis de Konger, med hvilke Kong Sigurd Ring kom i Berørelse. Den bekjendte wessexiske Konge Egbrihts Forfædre opregnes nemlig opad saaledes: Ealhmund, hans Fader, — Eafa — Eoppa — Ingild, Broder til Kong Ini i Wessex. Det meldes ogsaa, at Ingild døde — dog fortælles der ej hvorledes — i Aaret 718 [2]). De angelsaxiske Annaler ere meget mangelfulde og fortælle ikke paa langt nær alle de merkelige Begivenheder, der fandt Sted i de tidligere Aarhundreder; at de ikke omtale Ivar Vidfadme og Sigurd Ring eller fortælle noget om Maaden, paa hvilken Ingild kom af Dage, beviser intet imod Troværdigheden af den norske Beretning, der i og for sig intet usandsynligt indeholder, men netop derved at den veed noget udførligere at berette om Personer, af hvilke Angelsaxernes Kroniker blot have opbevaret Navnene, viser sig uafhængig og upaavirket af disse. Det kan saaledes neppe betvivles, at Ivar Vidfadme (hvis Fætter Cynerics Navn desuden er aldeles anglisk), Harald Hildetand og Sigurd Ring, ja maaskee flere af de ældre danskgotiske Konger, have gjort Tog til England og erhvervet Besiddelser der. Men her bliver det yderst merkeligt, at de engelske Skribenter udtrykkeligt angive den wessexiske Konge Beorhtrics Regjeringstid (784—800) som den Tid, hvori Nordmænd eller Daner allerførst hjemsøgte England. „Under hans Regjering", heder det (ved 787), „kom allerførst trende Nordmands-Skibe fra Heredhaland og herjede paa Kysten (andre Forfattere sige udtrykkeligt ved Dorchester i Wessex), dette vare de **første, danske Mænd tilhørende,** Skibe, der hjemsøgte England" [3]). Vil man nu — uagtet dette stemmer

[1]) I den med Hr. Hauk Erlendssøns egen Haand i Begyndelsen af 14de Aarhundrede nedskrevne Beretning om Ragnars Sønner, der i flere Henseender slutter sig til Sögubrot, heder det endog udtrykkeligt (Cap. 2) — at Ragnars Sønner underlagde sig Sælund og Reidgotland, Ogotland og Oland og alle Smaalande i Havet, og at Ivar med sine yngre Brødre tog sit Sæde i Hleidr paa Sælund imod Ragnars Vilje.

[2]) Chron. Sax ved 718: I dette Aar døde Ingild, Broder til Ini, deres Systre vare Cwenburh og Cudhburh. Cudhburh byggede Winburne Klester, og egtede Aldferdh, Konge i Northunberland, men de skiltes endnu medens de levede. Det samme gjentages hos Florentius Wigornensis (ved 718), og Geffrey-Gaimar, V. 1665—1670. Slægtrækken gjentages hos Asser (Begyndelsen), Ædhelweard (III. 3), og Flor. Wigorn. ved 819.

[3]) Chron. Sax. ved 787, Ædhelweard III, inc. henføre Begivenheden udtrykkeligt til 787 nævne og Dorchester (Dorceastre) og den kongelige Befalingsmands

ganske med de troværdige, og med Begivenhederne ligefra Christendommens Indførelse samtidige irske Annaler, der ogsaa allerførst henføre Nordmændenes og Danernes Ankomst til Slutningen af det 8de Aarhundrede [1]) — dog antage det muligt, at Daner eller Nordmænd tidligere have gjort Tog til og Erobringer i England, som ej ere blevne omtalte af Annalisterne, saa er der dog een Omstændighed, der aldeles maa bortfjerne Tanken herom, nemlig den, at den berømte Forfatter **Beda**, der selv var fød Northumberlænder, der opholdt sig i Northumberland til sin Død 735 [2]), og beskrev Englands kirkelige, tildeels ogsaa verdslige Historie lige indtil 731, fire Aar før hans Død, og som saaledes havde ej alene al mulig Opfordring til at omtale Danerne og deres Tog, hvis han kjendte noget til dem, men ogsaa den bedste Anledning til at lære dem at kjende, hvis de havde foretaget saadanne Tog — at denne samme Beda, hvis Troværdighed er hævet over enhver Tvivl, ej alene ikke veed det mindste om danske Tog til England at fortælle, men tydeligt nok ikke engang kjender til Danerne uden gjennem dunkle Rygter. Han siger nemlig (ved 689), hvor han omtaler en angelsaxisk Gejstlig Ecgbrihts Iver for at prædike Evangelium blandt Tydskerne: „af disse (nemlig hedenske Folk) vidste han at der i Germanien var flere, fra hvilke de Angler eller Saxer, som nu bebo Britannien, nedstamme, nemlig Friser, Ruginer, **Daner**, Huner, Oldsaxer og Boruktvarer" [3]). Efterretningen om Danerne havde Beda rimeligviis faaet fra Wilbrord, der i Aaret 692 sendtes af Ecgbriht for at udføre, hvad denne ej formaaede, som selv besøgte Danerne, og som endnu levede i 731, da Beda sluttede sit Værk. Wilbrord, hvis Levnet den berømte Alcuin omtrent et halvhundrede Aar efter hans Død (740) beskrev, rimeligviis efter hans egne eller hans Følgesvendes Beretninger, omtalte Danerne som et grumt Folk, hvis Konge Ungendus var grummere end et vildt Dyr, og som var saaledes hengiven til Afguds-

(geréfa) Navn: Beaduheard. Flor. Wigorn. (v. 787) taler kun om Beorhtrics Regjeringstid og nævner intet om Dorchester, ligesaa Henrik af Huntingdon.

[1]) Annales Innisfalenses (O'Connor Rer. Hibern. Scriptt.) henfører de saakaldte „Hedningers" første Ankomst til 782, og Icolmkills foregaaende Plyndring til 781. Men disse Begivenheder henføres vistnok rettere med Ulster-Annalerne til 793.

[2]) Beda var fød i Nærheden af Wearmouth og Jarrow (ej langt fra Sunderland) 672, var Munk i St. Pauls Kloster ved Jarrow, og døde 735.

[3]) Beda, Hist. eccles. l. V. Cap. 9. Da Stedet er af stor Vigtighed, anføres det her i sin Heelhed: Eo tempore venerabilis . . . Ecgberct . . . proposuit animo pluribus prodesse, id est, inito opere apostolico, verbum Dei aliquibus earum, quæ nondum audierant, gentibus euangelizando committere, quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones, qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur — unde hactenus a vicina gente Britonum corrupte Garmani nuncupantur —; sunt autem Fresones, Rugini, Dani (efter en anden Læsemaade Danai), Huni, antiqui Saxones, Boructuari.

dyrkelse, at det ej nyttede at prædike for ham [1]). Det er saaledes aabenbart, at de Tog, Ivar Vidfadme og Harald Hildetand foretoge til England, ikke bleve foretagne som Vikingetog, eller af Folk med nordisk eller af den senere saakaldte nordmanniske Nationalitet, ikke engang af Folk, der kaldtes Daner, men at de alene sluttede sig til Rækken af de allerede siden femte Aarhundrede vedvarende saakaldte **angliske** Indvandringstog, af hvilke kun den færreste Deel er optegnet, ligesom kun de færreste Navne paa angelsaxiske Konger ere opbevarede. Af dette Slags har endnu ogsaa Sigurd Rings Tog upaatvivlelig været. Det er nemlig vistnok en Fejltagelse, naar Saga-Notitsen, som det synes, sætter det efter, at han erhvervede Overherredømmet. Den Omstændighed, at Ingilds Død i engelske Skrifter henføres allerede til 718 og heller ikke kan have fundet Sted senere, i Forbindelse med at den fordrevne Kong Olaf søgte Sigurd i „Svithjod", altsaa førend han endnu var bleven Konge i Danmark, gjør det sandsynligt, at Englandstoget gik for sig, medens Harald endnu levede, og efter hans Foranstaltning. Men naar de Folk, der fra de dansk-gotiske Lande før Braavallaslaget hjemsøgte England, ikke her kaldtes Daner, medens derimod de, som fra 787 af i en saa stor Mængde foruroligede Landet, deels kaldtes Daner, deels Nordmanner, og betragtedes som et Folk, med hvilket England da for første Gang gjorde Bekjendtskab: da er det klart, at der mellem hine og disse maa have været en bestemt og skarpt udpræget Nationalforskjellighed, eller at hine endnu tilhørte den gotiske, disse den nordgermaniske Nationalitet [2]). Den samme Forskjellighed aabenbarer sig paa de Runemindesmærker, der i de dansk-gotiske Lande ere levnede. Medens man deels paa enkelte Mindestene, fornemmelig i Bleking, deels paa de for den gotiske Periode saa charakteristiske Brakteater, endnu finder gotiske Runer og Indskrifter i et blandet, tildeels endog uforstaaeligt Sprog, finder man efter denne Tid, eller fra 9de og 10de Aarhundrede en Mængde Mindestene med nordiske Runer og Indskrifter i den reneste nordiske Mundart, Mindestene, hvis Størrelse noksom viser, at de alene kunne være satte over Høvdinger, saa at altsaa nordiske Høvdinger paa hiin Tid maa have været spredte over alle de forhenværende gotiske Lande [3]). Og fra Midten af det 8de Aar-

---

[1]) Alcuini opera III. S. 187.

[2]) Her maa man tillige erindre, hvad staar ovenfor er paapeget, at endnu blandt Braavallaslagets Kæmper Ubbe Friser, Brat Jyde og Orm Angler siges at være „søndenfra Gotland". — Det bliver forresten altid et Spørgsmaal, om ikke alle eller de fleste af de saakaldte engelske Tog før Ragnar Lodbroks Tid kun gik til Angel eller Sønderjylland, uden at have noget med England at bestille. Egentlig er der intet, der forbyder os at antage Ivar Vidfadme selv for en anglisk (reidgotlandsk) Fyrste, som tillige havde Besiddelser i Skaane.

[3]) Se herom især Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1848, S. 274 flg.

hundrede finde vi — hvad der i følgende Afsnit vil sees — Sværme af nordiske Vikinger i en saa overvættes og i Sammenligning med de nordiske Landes ringe Folketal ubegribelig Mængde at styrte ud over Mellem- og Vest-Europa, at vi nødvendigviis maa antage, at en ualmindelig og vidt om sig gribende **Omvæltning** har undet Sted, eller at Massen af Nordgermaner, især deres østligere Deel, med eet har sat sig i Bevægelse mod Syden og Vesten. Men søge vi efter en bestemt Begivenhed, der ligesom kan betegne denne Omvæltning, bliver det ene og alene **Braavalla-Slaget**, hvorved vi kunne blive staaende. Før dette: Hleidrekonger, dansk-gotisk Nationalitet forherskende i den sydlige Deel af Halvøen og paa de danske Øer; efter dette: Overkonger af gardarikst Æt i Gautland, ingen Hleidrekonger mere, forherskende nordisk Nationalitet eller idetmindste nordiske Høvdingers Herredømme i Danmark, og nordiske Vikinger sværmende rundt om paa alle vesteuropæiske Kyster.

Efterretningerne om disse Begivenheder ere for faa, for magre og for lidet oprindelige til at deres overordentlige Vigtighed som afsluttende en ældre Tingenes Orden har kunnet vorde tilbørligt udhævet. Dog ligger en saadan Betragtningsmaade deraf til Grund for den Drøm, der tillægges Ivar Vidfadme. Denne Drøm skyldes naturligviis en sildigere Bearbejder og Udsmykker af Sagnet sin Tilblivelse, men den er derfor ogsaa bleven formet efter de Indtryk, som de Begivenheder, den skulde bebude, havde gjort paa Bearbejderens Sind; det er tillige, som ovenfor bemerket, tydeligt at see, at den egentlige, oprindelige Bearbejdelse, som i Sagabrudstykket alene er mere udtværet og moderniseret, hidrører fra en Tidsalder, der ikke er meget yngre end Sigurd Rings egen. I denne Drøm skal Ivar have seet, hvorledes en gylden Drage, fuld af en Mængde Fugle, i sin Flugt fra Havet, det vil sige fra Vesten og Sydvesten, mødtes og overvældedes af en frygtelig Torden- og Regnsky, der kom fra **Nordøsten**, bredte Mørke over hele Norden, og gik i **Syd** og **Vest** om Landet. Ved en saadan Drøm kan den gamle Sagnfortæller alene have tænkt paa et Sammenstød mellem to Nationaliteter, af hvilke den ene maatte bukke under, og han siger i denne Drøm paa en vis Maade mere, end i den hele Beskrivelse over Kongernes Kamp. Og desforuden lader han Hørd ligefrem fortolke Drømmen om „store Forandringer med Hensyn til Rigerne i Svithjod og Danmark".

Da Braavalla-Slaget er af saa indgribende Vigtighed i Nordens Historie, er det tillige af yderste Vigtighed, nogenlunde at bestemme den Tid, da det fandt Sted. Dette er dog noget vanskeligt, da vi af vore egne Kilder kun have et Par Slægtregistre at holde os til. Et af disse, der vistnok er det paalideligste, lader den danske Konge Gorm den Gamle, der efter alle Vidnesbyrd skal have opnaaet en usædvanlig høj Alder, men dog

neppe kan være fød tidligere end 840 [1]), nedstamme i tredie Led fra Sigurd Rings Søn Ragnar Lodbrok [2]). Dette giver for Ragnars Fødselstid, og følgelig for Sigurds kraftigste Alder, Tiden ved 750, hvorved dog er at bemerke, at Sigurd Orm i Øje, Gorms Farfader, var en Søn af Ragnars andet Egteskab [3]), og at dennes Fødsel derfor vistnok kan flyttes endnu en 10 eller 15 Aar op, altsaa til 740 eller 735. Det før omtalte Slægtregister, hvorved Oddaverjerne paa Island udledede deres Herkomst fra Harald Hildetand, lader Høvdingen Runolf Ulfsson, der i Aaret 1000 som aldrende Mand blev døbt, og derfor maa være fød omkring 950, nedstamme i 8de Led fra Harald Hildetands Søn Thrond Gamle, hvis Fødselstid saaledes falder omkring 710, eller endog lidt tidligere. Og Ynglingekongen Eystein paa Vestfold, der nævnes i Forbindelse med Sigurd Rings Død, var Farfader til den i 810 afdøde Gudrød, hvilket bringer Eysteins Levetid til at falde mellem 720 og 780 [4]). Sigurd Rings kraftigste Alder kommer saaledes mellem 730 og 760, og Harald Hildetands, der, siden der tales saameget om hans uhyre Ælde, maa have opnaaet en meget høj Alder, mellem 680 og 700; hans hele Levetid mellem 650 og 730. Braavalla-Slagets Tid maa derfor ligeledes henføres til 730. Og dette stemmer meget vel med den ovenfor omtalte Angivelse i alle angelsaxiske Annaler, at Ingild, der efter vore Kilder skal være falden i et Slag mod Sigurd Ring, døde 718. Thi vil man end ikke antage, hvad vi dog af de forhen udviklede Grunde ansee for rettest, at Ingilds Død fandt Sted før Braavallaslaget, og blive vi saaledes end nødte til at sætte dette før 718, eller omkring 715, saa er dog Forskjellen — femten Aar — under saadanne Omstændigheder og i en saa fjern Tidsalder for intet at regne.

Er det paa denne Maade lykkets os omtrentligt at bestemme Braavalla-Slagets Tid, nemlig et af Aarene mellem 715 og 730, opstaar nødvendigviis det Spørgsmaal: af hvad Slags var den Folkebevægelse, hvoraf dette Slag og Skjoldunge-Rigets Omstyrtelse var den nærmeste Følge, og hvad kan den bevægende Aarsag have været? Her kunne vi ikke andet end atter vende Blikket mod Østen, mod vore Forfædres ældste Hjem, hvor der vistnok maa have fundet en Bevægelse Sted, som drev nye Sværme af Nordgermaner over til vor Halvø. Thi det Folketal,

---

[1]) Gorms Død indtraf mellem 935 og 940; han skal da have været over 100 Aar gammel.

[2]) Nemlig: Ragnar — Sigurd Orm i Øje — Hardeknut — Gorm.

[3]) Nemlig med Aslaug eller Kraaka.

[4]) Det er ovenfor omtalt, hvorledes Eystein nævnes sammen med Sigurd Ring. Hvis, hvad der neppe kan betvivles, den forhen omtalte Dag Lifske eller Grenske er den samme Dag, der blev hans Søn Halfdans Svigerfader, bringes han ogsaa derved til at blive samtidig med Sigurd Ring.

man maa antage som det paa hiin Tid sandsynlige inden Halvøens Grændser, forslaar ikke til at kunne forklare, hvorledes saa overordentlige Masser nu paa een Gang kunde bryde frem; man maa antage at en ny og pludselig Tilvæxt til Befolkningen har fundet Sted. Undersøger man nu de faa Oplysninger, vore Oldsagn indeholde om de ældre geographiske Forholde paa Ostsiden af Østersøen, og sammenligner man dem med den efter det 8de Aarhundrede forhaandenværende Folkeordning i disse Egne, da vil man visselig spore Tegn til at nogen Forandring har fundet Sted. Disse Egne omtales i vore Oldskrifter under forskjellige Navne. Hvor der er Tale om Søtog, foretagne derhen, kaldes de sædvanligviis Austrvegir (Østerveg, de østlige Veje), en Benævnelse, der paa en merkelig Maade svarer til Noregr (eg. Norðrvegr eller Norðrvegir, se ovenfor S. 6 og 45). Denne Benævnelse er dog mere svævende, og betegner ikke noget bestemt Land, men kun Kyststrækningerne fra Finland til henimod Weichselen. Det er Austrvegir, som Saxo stadigt gjengiver ved „Hellespont". Til Austrvegir svarer den mere omfattende Benævnelse Austrríki (det østlige Rige), hvorved man vel ogsaa har tænkt sig de indre Egne, dog betegner heller ikke dette noget særeget, af en enkelt Nation beboet Landskab. Mere indskrænket er den af os allerede oftere, og især ovenfor S. 39, omtalte Benævnelse Gardarike, der af vore Forfædre med Bestemthed og Konsekvens bruges om det i det 9de Aarhundrede oprettede russiske Storfyrstendomme, af hvilket det nyere russiske Monarchi har udviklet sig. Denne Benævnelse anvendes i vore Oldskrifter om Rusland ogsaa i tidligere Aarhundreder, men, som man næsten med Sikkerhed kan paastaa, ej med Rette, og kun fordi det paa den Tid, da Sagaerne nedskreves, var sædvanligt at kalde Rusland Garðaríki (Gaardernes Rige) eller í Görðum (i Gaardene); thi denne Benævnelse har, hvad der strax nedenfor vil blive viist, sin Oprindelse fra de saakaldte **Gaarde** (gorody) eller Befæstninger, der oprettedes i det 7de eller 8de Aarhundrede, førend det egentlige russiske Rige stiftedes. Men i vore Oldskrifter findes endnu et saare merkeligt Navn paa det nuværende Rusland eller en Deel deraf, et Navn, der netop synes at tilhøre de ældre Tider, da Navnet „Gardarike" ikke kjendtes. Dette Navn er **Svithjod**, der til Forskjel fra det skandinaviske Svithjod kaldtes „det store" eller „det kolde". Dette Svithjod det store omtales fornemmeligt i de første Kapitler af Ynglingasaga [1]),

[1]) Yngl. S. Cap. 1: „nordenfor det sorte Hav strækker sig det store eller kolde Svithjod, der af Somme angives ej at være mindre end det store Serkland (Asien), andre sammenligne det med Blaaland (Afrika); dets nordlige Deel ligger ubygget formedelst Frost og Kulde. — I dette Svithjod ere mange Storhereder, mange underlige Folk, mange Tungemaal. Cap. 5. Der gaar en stor Fjeldryg fra Nordøst til Sydvest; den adskiller det store Svithjod fra andre Riger. „Det kolde Svithjod" nævnes i Æventyrsagaer (f. Ex. Sørle

og flere have antaget at Benævnelsen er opkommen i senere Tider som et uheldigt Forsøg paa at gjengive Middelalderens latinske Forfatteres Scythia magna. Men dette Scythia magna kan ligesaavel være opstaaet af et Forsøg paa at gjengive Svíþjóð mikla, og da denne Benævnelse ej alene i og for sig selv er intet mindre end urimelig, men dens Rimelighed endog bestyrkes af andre Omstændigheder, kan man ikke vel bortvise den som falsk. Thi allerede Tacitus's Udsagn om Svearne, at de bo hiinsides Rugierne og Lemovierne, „i Oceanet selv", og at deres Land deels grændser til Ishavet, deels til de af en Kvinde beherskede Siters (altsaa Kvænernes) Land (se ovenfor S. 19), gjør det ej alene tvivlsomt, om man skal tænke sig dem vestenfor eller østenfor Østersøen, men snarere endog i høieste Maade rimeligt, at man skal tænke sin dem boende paa **begge** Sider, paa Aalands-Oerne, paa Øsel og Dagø, — hvor der virkelig ogsaa findes Spor af en ældre nordisk Befolkning [1]) — og paa Kysterne rundt om den finske Bugt. Derved kom de i Ordets egentligste Forstand til at bo „i selve Havet", og derved forklares ogsaa bedst, hvorfor de ere „mægtige ved deres Flaade". Det er tillige ovenfor (S. 39) nævnt, hvorledes de russiske Gesandter, der i Aaret 839 vare sendte til Constantinopel, og herfra kom til Tydskland, befandtes at være af **Svearnes** Folk. Sigurd Ring optræder ogsaa, merkeligt nok, egentlig som Svearnes Høvding, uagtet han er fød hiinsides Søen. Og naar man nærmere betragter den oldnordiske Mundart, der efter Braavalla-Kampen blev den herskende i Danmark, da finder man,

---

Sterkes Sagn) saaledes at Navnet umiskjendeligt kan sees at have været i Folkemunde; det synes derfor ej at være opstaaet ved en blot og bar Gisning. Naar Geografen af Ravenna omtaler „Gammelskythien, der af Jornandes kaldes „Scandza" (se ovenf. S. 41) synes han at have haft Svíþjóð for Øje.

[1]) Her ville vi ikke lægge saa megen Vegt paa de mange, bestemt nordiske Oldtidslevninger fra Estland og Lifland, som Kruse har beskrevet og afbildet i sine Necrolivonica, da disse visstnok kunne hidrøre fra senere Tider, paa hvilke disse Egne, uagtet deres tschudiske Befolkning, stode under russisk Herredømme, og Høvdinger af nordisk Herkomst, f. Ex. Olaf Tryggvesøns Morbroder Sigurd, opholdt sig i Landet. Men flere Stedsnavne ere nordiske; f. Ex. Dagø, Runø (i den liflandske Bugt), og disse Navne ere ældgamle, „Domesnes" omtales saaledes (se Liljegrens Run-Urkunder No. 944) allerede i en Runeindskrift paa Vers, som neppe er yngre end det 9de Aarhundrede, og som altsaa ikke hidrører fra det svenske Herredømme over Lifland i nyere Tider. Paa Runø og paa flere Steder i Lifland skal Befolkningen endnu være svensk. Og hvorledes det end forholder sig med Oprindelsen til Navnet Øsel (Eysýsla), modsat Estlands Fastland eller Aðalsýsla, (se ovf. S. 13 No. 2), saa er det dog vist, at allerede Thjodolf, der levede i det 9de Aarhundrede, og som forresten nævner Esterne, omtaler Sýsla, det vil sige Aðalsýsla og Eysýsla tilsammen. At antage disse Navne opstaaede fra senere nordiske Kolonister, er ikke rimeligt. Det er aabenbart det tschudiske Element, som her har fortrængt det nordiske.

at den næsten ganske stemmer med den oldsvenske, saadan som den af de gamle svenske Love er os bekjendt, men derimod mindre med den oldnorske. Alt dette viser umiskjendeligt, at den hele Bevægelse paa Halvoen selv nærmest er udgaaet fra **Svear** og fornemmelig har bestaaet deri, at den store Masse af sovante Svear, der endnu ikke var kommen over til Halvøen, men boede hiinsides Østersøen og maaskee temmelig langt ind i Landet, ved et Tryk fra Østen er trængt længer mod Vest, og er bleven nødsaget til at ty til sine Brødre i Svithjod, hvilket derved overfyldtes, og hvorfra Folkemassen ogsaa væltede sig ud over Gautland og Gotland (Danmark), idet Bevægelsen ogsaa tildeels forplantede sig til Norge, hvorfra æventyrlystne Skarer synes at have sluttet sig til de med dem saa nær beslægtede Svear. Da vi nu i den senere Tid (idetmindste fra 9de Aarhundrede) finde tschudiske Folkeslag, nemlig Finner, Ester og Liver, paa de Kyster, hvor der ifølge det foranførte maa have boet Svear, kan man ikke andet end antage, at der omtrent ved det 7de, 8de eller 9de Aarhundrede, det vil sige, omtrent paa Braavallakampens Tid, har fundet en Folkebevægelse Sted, hvorved tschudiske Folk have rykket frem til Kysten og besat Strækninger, som Svearne hidtil havde beboet, men som de nu vare nødte til at forlade.

Et umiskjendeligt Vidnesbyrd om Bevægelser af det Slags, vi her omtale, afgiver den gamle russiske Annalist **Nestor**. Denne, en Munk i et Kloster nær ved Kijev, levede og skrev mod Slutningen af det 11te Aarhundrede [1]). Han har kortelig beskrevet det russiske Riges Stiftelse og meddeelt hvad han vidste om sit Fædrelands Oldhistorie, men det er tydeligt nok at see, at hvad han fortæller om Begivenheder ældre end Christendommens Indførelse, kun grunder sig paa dunkle og mangelagtige Sagn, hvilke han derfor har søgt at udfylde ved at afskrive byzantinske Forfattere. Han overfører tillige paa de ældre Tider Forhold og Forestillinger, der tilhørte hans Tid; ligesom han, der tilhører den slaviske Nationalitet, neppe kan have haft nogen klar Opfatning af de germaniske Russers Oldsagn. Ved alt dette er han kommen til at gjøre sig skyldig i Selvmodsigelser, og hans Udsagn maa overhoved benyttes med den allerstørste Forsigtighed. Han fortæller — hvad vi i det Følgende nærmere komme til at afhandle — hvorledes det russiske Rige i Aaret 862 eller 863 stiftedes af trende Brødre i Spidsen for en Deel saakaldte **Væringer** [2]), og at Rusland fik Navn

---

[1]) Nestor, Munk i Pescherskijklostret ved Kijev, var fød 1056 og døde, som man formoder, noget efter 1116. Schlözers Nestor, I. S. 7—9.

[2]) Væringer, eller som Russerne, der ej kunde udtale „ng", gjengav det: Varjager eller Varæger, var en Benævnelse, som opkom i Slutningen af det 10de, eller Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, da de russiske Storfyrster og Kejserne i Constantinopel begyndte at tage Krigere fra de nordiske Lande i deres Sold som en særegen Livvagt. Ordet betyder nemlig oprindelig: Eds-

efter dem. Man gjenkjender strax det sædvanlige germaniske Sagn om saadanne Rigers Stiftelse, og det viser sig derfor ved første Øjekast uhistorisk. Annalisten anfører desuden selv strax ovenfor, at Russer allerede i 852, eller under den byzantiske Kejser Michael den 3dies Regjering, nævnes hos græske Skribenter. Er nu dette end en Fejltagelse af Nestor — den Begivenhed, hvortil han sigter, er nemlig Toget i 866, — saa er det dog ikke desto mindre en Selvmodsigelse; og ikke mindre en Selvmodsigelse, eller et Tegn paa Uklarhed i Forestillingerne er det, at flere af de bedre russiske Annaler nævne Russer som Beboere af Rusland før Væringernes Ankomst, og som en af de Nationer, der indkaldte Væringerne [1]). Kommer nu hertil, hvad ovenfor (S. 39) er omtalt, at troværdige udenlandske Kilder omtale Russer som Beboere af Egnene østenfor Østersøen tidligere end 862 [2]), saa bliver det indlysende, at Nestors Beretning alene kan tages som et ældgammelt dunkelt Sagn om at det paa hans Tid bestaaende russiske Rige er stiftet af Hærkonger fra Egnene hiinsides Østersøen, men at han har henført Tiden til 862, alene fordi han omtrent ved denne Tid finder dem omtalte hos Byzantinerne og saaledes faar bestemte Aarstal at holde sig til. Og naar man læser Beskrivelsen over det Tog, Russerne foretoge til Constantinopel allerede i 866, hvorved de kom med mange Skibe, og satte den mægtige Kejserstad i den yderste Fare [3]), bliver det tydeligt nok, at et Rige, som kunde udruste en saadan Magt, ej kunde være faa Aar gammelt [4]), thi man kan dog ikke tænke sig, at hiint Tog skulde være udgaaet fra den skandinaviske Halvø, og at de Krigerskarer, der ængstede Constantinopel, skulde i sluttet Trop have vandret tvert igjennem Rusland fra Østersøen til det sorte Hav. Maa vi altsaa antage, at det i Historien bekjendte russiske Storfyrstendømme er stiftet tidligere end Nestor angiver, medens vi tillige vi-

forbunden (af vár, edeligt Løfte eller Forbund, angelſ. vær). Da alle disse Folk vare fra Landene hiinsides Østersøen, blev det almindeligt i Rusland og Østen, at bruge Ordet Væring som Fælles-Benævnelse for Svear, Nordmænd og Danske. Derfor finder man endog hos den arabiske Geograf Biruni (c. 1000), Østersøen kaldet „Varenger-Havet", og Nestor bruger ogsaa den samme Benævnelse, uden at man derfor maa forestille sig, at den virkelig brugtes i det 9de Aarhundrede.

[1]) Schlözer's Nestor II. S. 30, jvfr. 39, S. 178.

[2]) Nemlig Stedet i de bertinianske Annaler om de russiske Gesandter i 839, der befandtes at være Svear.

[3]) Schlözers Nestor II. S. 226—236. Her anføres ogsaa de byzantinske Skribenter, som omtale dette Angreb. Russerne trængte ind i „Sundet" (nemlig Havnen) og omgave Staden med mere end 200 Skibe. Kun ved den hellige Guds Moders undervirkende Klædning, der opbevaredes i hendes Kirke i Blachernæ, hed det, reddedes Constantinopel.

[4]) Se herom ogsaa Keyser, i Saml. til det Norske Folks og Sprogs Historie 6te B. S. 408—412

de, at det russisk-germaniske Folk fra umindelige Tider hørte hjemme i det nuværende Rusland, da maa ogsaa de Begivenheder, Nestor lader gaa umiddelbart forud for de saakaldte Væringers Ankomst og Rigets Stiftelse, skydes tilbage til en fjernere Tid, og derhos forklares i Overeensstemmelse med hvad man veed om Russernes tidligere Tilværelse i Rusland. Efterat han endog med en synlig Glæde har sagt, at han fra 852, hvor man finder Russerne omtalte „i den græske Kronike" kan begynde at angive Aarstal [1]), siger han, at i Aaret 859 kom Væringer (ɔ: Nordboer paa den skandiske Halvø) over fra den anden Side af Havet, og gjorde Slaver, Tschuder, Merer (et tschudisk Folk) og Krivitscher (et Folk, uvist om af slavisk eller tschudisk Æt, omkring det nuværende Smolensk) skatskyldige, men behandlede dem haardt; at derpaa i Aaret 862 disse undertvungne Folk gjorde Opstand, joge Væringerne tilbage hiinsides Havet, og oprettede **Gaarde** (gorody ɔ: Befæstninger), men kom i saadan Uenighed med hinanden, at de besluttede at sende Bud til Væringerne og udbede sig Konger (knjazhit') fra dem, og at som en Følge deraf de tre Brødre Rurik, Sineus og Truvor kom over med deres „drótt" (druzhina) og oprettede tre Riger, som siden forenedes til eet. Hvad der her fortælles, viser sig for det første som ethnographisk-politiske Sagn, der alene maa betrages i deres større Omrids; det viser sig derhos som sammentrængt til en altfor kort Tid. Slige Omvæltninger ere ikke faa Aars Værk. Er allerede det saakaldte ruriкske Storfyrstendømme stiftet ikke 863, men i alle Fald en rum Tid tidligere [2]), saa ligge ogsaa de Folkebevægelser, der gik forud for dets Stiftelse, endnu længere tilbage. Nestor, som levede i en Tid, da Navnet **Væringer** allerede var blevet almindeligt i Rusland for de ublandede Nordgermaner, medens Russerne selv allerede vare slaviserede, har naturligviis ej været istand til at indsee Forskjellen mellem de fra umindelige Tider i Rusland bosatte nordgermaniske Russer eller Rodser (Roxolaner), og de efter den nordiske Vikingetids Begyndelse senere tilkomne Nordboer, eller, som han kalder dem, Væringer. Har der — hvad der ej kan betvivles — været et Sagn om at et nordgermanisk Folk (Russer) havde gjort sig Slaver og Tschuder un-

---

[1]) Schlözer's Nestor II. S. 145. „I Aaret 852, Indict. 15, da Michael begyndte at regjere, opkom Navnet Rusland; thi vi vide, at under denne Kejser kom Russer til Constantinopel, saaledes som der staar skrevet i den græske Krønike. Derfor begynde vi fra nu af at angive Tal". — Altsaa veed han aabenbart ikke, naar Ruser-Navnet begyndte. Han klynger sig til den første Underretning derom, han hos sine Orakler Byzantinerne kan finde.

[2]) Maaskee endog før 839, skjønt det udtrykkelige Udsagn, at de saakaldte „Rhos" vare Svear, og at de stode under en Chagan, overhoved den Omstændighed, at de aabenbart fremtræde som et svagt Folk, synes at vidne om, at det mægtige russiske Rige endnu paa den Tid ej var stiftet.

derdanige, men sidenefter ved en Folkebevægelse blandt Slaver og Tschuder for Størstedelen er blevet fordrevet hiinsides Havet, og at der sidenefter fra de samme Egne, hvortil hiint var fordrevet, kom mægtige Hærkonger, som opkastede sig til Landets Herrer og paany grundede den russiske Magt — da kunde disse Begivenheder neppe opfattes anderledes af Nestor, end saaledes som han fremstiller dem. Han har antaget Russer og Væringer for eet og samme Folk, eller rettere, at Russer umuligt kunde være noget andet Folk end det samme, han var vant ved at kalde Væringer: derved blev det og nødvendigt at lade dem komme fra hiinsides Havet, ligesom Væringerne senere. I det store og dunkle Fjerne er Tidsafstanden mellem Begivenhederne forsvunden. I den Tro, at der ej gaves Russer før 852, har han ogsaa sammentrængt Begivenhederne i det korte Tidsrum mellem dette Aar og 862. Det eneste, vi af Nestor med Bestemthed erfare, er altsaa, at der en Tid forud for Stiftelsen af det russiske Storfyrstendømme fandt en stor Bevægelse Sted blandt slaviske og tschudiske Folkeslag (Slaver, Merer, Tschuder og Krivitscher) i det Indre af Rusland, og at de der boende Nordgermaner (Russer) ved denne Bevægelse bleve fordrevne hiinsides Havet. Skulde denne Bevægelse ej være den, hvorved den store Omvæltning i den østlige og sydlige Deel af Norden i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede bevirkedes, og hvorved tschudiske Folk, drivende russiske Folkesværme foran sig og hiinsides Havet, selv trængte frem til Østersøens Kyster? En saadan Bevægelse maa lægges idetmindste mere end eet Aarhundrede forud for den Tingenes Tilstand, under hvilken nordiske Hærkonger atter kunde oprette det nordgermaniske Herredømme i Østen. Og man savner heller ikke Underretning om hvad der igjen kan have været Aarsag til hiin Bevægelse i Hjertet af Rusland. De mægtige **Khasarer**, der først nævnes ved Aar 626 som et tyrkisk Folk, brøde omkring 659 ind i Europa, hjemsøgte det sorte Havs Kyster, og udbredte, som det synes, i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede deres Herredømme i det sydlige Rusland lige til Kijev og Dnepr-Egnene [1]). Deres Fremtrængen kunde nok foranledige et Tryk, hvorved de nærmest Østersøen boende Russer, der desuden stode i den nøjeste Forbindelse med deres Brødre hiinsides Havet, kunde nødsages til at flytte over til disse. Hvo veed endog, om ikke ogsaa de nordligere Dele af Rusland tildeels bleve undertvungne eller i alle Tilfælde hjemsøgte af dem, og om ikke de senere nordiske Hærkonger, der oprettede Storfyrstendømmet, egentlig optraadte som Befriere fra det khasariske Aag? Idetmindste fortæller Nestor udtrykkeligt hvorledes Væringefyrsterne Askold og Dir befriede Kijev, og Oleg, Ruriks Efterfølger, Severier og Radimitscher fra Khasarernes Herredømme [2]); og

[1]) Schlözers Nestor II. S. 136—139.

[2]) Schlözers Nestor II. S. 211—213. III. S. 74, 75.

Prudentius af Troyes, der meddeler hiin mærkelige Notits om det russiske Gesandtskab 839, kalder endog ligefrem deres Fyrste **Chacanus** (ɔ: Chagan, Khan, Khasarerfyrstens Titel), hvoraf det skulde synes, enten at Russerne paa den Tid endnu ikke ganske havde vovet at optræde som Khasarernes Fiender, eller at Byzantinerne af en Misforstaaelse ogsaa have antaget at Russerne vare Tatarer, hvis Fyrste førte Titlen Khan[1]). En saare merkelig Omstændighed er det, at Nestor henfører hiin Opførelse af de saakaldte **Gaarde** (gorody) eller Befæstninger, af hvilke aabenbart Benævnelsen **Gardarike** er opstaaet, til det Tidsrum, i hvilket Væringerne skulde være fordrevne. Thi for Khasarerne ligesaa vel som for Avarerne var det charakteristisk, at opføre **ringformige** Befæstninger[2]).

Vi antage det følgelig for sandsynligt, at den Folkebevægelse i det østlige og sydlige Norden, der havde Braavallaslaget og det dansk-gotiske Kongedømmes Omstyrtelse til Følge, medens den tillige førte nye Sværme af Nordgermaner til Svithjod og de gotiske Kulturlande, og aabnede en ny Tidsalder, **Vikingetiden**, i hvilken de store nordiske Riger stiftedes, — at denne Folkebevægelse havde sin Aarsag i de tidligere Bevægelser, som Khasarernes og maaskee ogsaa andre tatariske Folkeslags Fremtrængen i Rusland i det 7de og 8de Aarhundrede nødvendigviis maatte bevirke.

Med Fortællingen om Skjoldungekongedømmets Omstyrtning er, som vi ovenfor have seet, Sagnet om Ynglinge-Ættens Forjagelse fra Svithjod og Fremtræden i Norge sat i Forbindelse. Og hvad Beretningen om Ingjald Ildraade angaar, da synes den ogsaa, den romantiske Udsmykning fraregnet, at være paalidelig, eller idetmindste lige fra først af at have dannet en væsentlig og uadskillelig Episode i den hele Ivar-Vidfadme-Sagnkreds. Anderledes forholder det sig dog med Olaf Trætelgja og Ættens Forplantelse til Norge. At der har været Sagn om en Olaf Trætelgja, der skulde have opryddet Vermeland, kan vistnok ikke betvivles; vi gjenkjende ham endog tydeligt i den Olaf, Underkonge i Vermeland, hvis Datter Æsa efter Saxos Vidnesbyrd Aale frøkne befriede og egtede[3]); men desuagtet synes Olaf selv at høre til de mythiske Figurers Tal. Hans Moder, heder det, var Gauthild, Datter af Algaut, Søn af Kong Gautrek den gavmilde, Søn af Gaut, efter hvilken Gautland har faaet sit Navn; han var gift med Solveig, Datter af Sølve, Sønnesøn af Sølve Sølvesson, Søn af Sølve den gamle, der først opryddede Soløer. At alle hine Navne, i hvilke Gaut er en væsentlig Bestanddeel, ere udledede af „Gautland", ikke omvendt, ligesom alle

---

[1]) Kunik, „die Berufung der schwedischen Rodsen II. S. 195—284.

[2]) Kunik, die Berufung der schwed. Rodsen, II. S. 264.

[3]) Saxo, 8de Bog, S. 370. Her omtales, som det ovenfor (S. 261) er viist, Olaus Vermorum regulus.

Navnene, der begynde med Sol- ere udledede af „Soløer“ [1]), og at hine Sagnfigurer altsaa alene skylde Landskabsnavnene deres Tilværelse, kan ikke betvivles. I Fortællingen om Olaf og hans Sønner, saa kort den er, findes flere Besynderligheder. Den lader Svearne, efterat have offret Olaf, drage med „hele Hæren“ til Soløer og tage Halfdan Hvitbein til Konge; men desuagtet erfarer man, at Ingjald, Halfdans Broder, var Konge i Vermeland efter Faderens Død; der maa altsaa have været et andet Sagn, som lod Olaf i god Ro efterfølges af sin Søn Ingjald. Olaf siges at være samtidig med Ivar Vidfadme, men han er dog tillige jevnaldrende med Saxe Fletter, der kæmpede i Braavallaslaget; herved er ingen Vanskelighed, naar man blot tænker sig Olaf som Halfdan Hvitbeins Fader og den vestfoldske Kong Eysteins Farfader, men da bliver han for ung til ogsaa at have kunnet leve paa Ivar Vidfadmes Ungdomstid [2]). Paa den anden Side gjøres Olaf til en Datterdattersøn af Kong Olaf skygne i Nerike, der tilligemed den for omtalte Gautrek den gavmilde i Gautreks Saga gjøres samtidig med Vikar og Starkad. Da vi nu derhos allerede tidligere have haft Exempler paa vilkaarlige Sammenkjedninger af forskjellige Ætte-Grupper, synes det neppe at kunne betvivles, at de, der allerførst bragte Sammenkjedningerne af den saakaldte Ynglingestamme istand, hjalp sig med Hensyn til Halfdan Hvitbein, — der egentlig er Ættens Stamfader i Norge, og om hvem man i Grunden intet andet vidste, end at han var Eysteins Fader og Konge i en Deel af Oplandene — saaledes, at de satte den vermelandske Sagnhelt Olaf Trætelgja mellem ham og Ingjald Ildraade. Muligt, at Halfdan, hvis historiske Personlighed neppe kan benegtes, kaldtes Halfdan Olafsson og at dette lettede Kombinationen. Og merkeligt nok, uagtet det først heder at Halfdan herskede paa Soløer og i andre Dele af Oplandene, drages han dog strax ned til Vestfold og begraves i Skiringssal; hans Søn Eystein synes endog alene at være i Besiddelse af Vestfold, og han staar i Forbindelse med Kongeætter paa Vendsyssel [3]). Alt dette synes at lægge for Dagen, at man oprindelig ikke har vidst mere om den saakaldte Ynglin-

---

[1]) Oprindelsen til Navnet Soleyjar er uvist. Saxo gjengiver det (S. 143) med insulæ solis, men denne Etymologi er urigtig, da Navnet ej i Oldsproget maa skrives Sóleyjar, men Soleyjar; man finder det endog skrevet Saleyjar og Seleyjar.

[2]) Det maa dog bemærkes, at Hauk Erlendssøns Fortælling om Oplændingekongerne synes at antyde, at Ivar Vidfadme først i sine senere Dage, efterat have undertvunget Danmark, angreb Svithjod. (Fornaldar Sögur Nordrl. II. S. 103). Den melder ogsaa, at Olaf herskede i Vermeland til sin Alderdom uden at antyde nogen Offring; den veed heller ikke af noget Tog til Soløer, men siger simpelthen at Olaf i Vermeland efterfulgtes af Ingjald, og at Halfdan blev Konge i Soløer efter sin Morfader.

[3]) Eller maaskee Vingulmark, som vi ovenfor (S. 269, Note 5) have antydet.

gestamme i Norge, end at den, omtrent paa Braavallaslagets Tid, optraadte paa Vestfold og i de nærmeste Dele af Oplandene, at man i Norge ikke kjendte noget Medlem deraf ældre end Halfdan Hvitbein og hans Søn Eystein, og at Mindet om disse første norske Konger af denne Æt især var nøje knyttet til den gamle Helligdom i Skiringssal. Hvad Ynglingenavnet angaar, da kan det vistnok skrive sig fra en vilkaarlig Benævnelse, og forsaavidt intet have at betyde med Hensyn til den vestfoldske Kongers Herkomst — Olaf Trætelgja kaldes endog i Thjodolfs Vers ligefrem en Ætling af Lofdes Æt eller Lofdungestammen, der i Skálda og Fund. Noregr udtrykkelig siges at være forskjellig fra Ynglingestammen; — dog ligger paa den anden Side den Tanke temmelig nær, at disse Konger allerførst ere optraadte i disse Egne som Tilhængere af Sigurd Ring eller som Underkonger, indsatte af ham. I saa Fald er det i og for sig ikke usandsynligt, at de kunne være komne fra Svithjod eller Gautland[1]), især da det udtrykkeligt heder, at der blandt Rings svenske Kæmper i Braavallaslaget fandtes Frænder og Ætlinger af Guden Frey, d. e. Ynglinger. — De vestfoldske Ynglingekongers Historie tilhører forresten det følgende Afsnit.

11. Norske Kongeætter. Rogalandske Konger. Vikar og Starkad.

Det ligger i Sagens Natur, at den her skildrede Bevægelse fra Østen og paafølgende Omstøbning af Forholdene i Norden nærmest berøre Nordens østlige og sydlige Deel, eller Svithjod, Gautland, Viken, Danmark og de øvrige til den gotiske Kulturkreds hørende Lande, medens det egentlige eller nordenfjeldske Norge lidet eller intet kunde berøres deraf. Vi finde derfor ikke faa Sagn om Konge-Ætter i det nordlige og vestlige Norge, der staa i meget ringe Forbindelse med Braavalla-Sagnkredsen, og ved hvilke det derfor endog ikke sjælden er meget vanskeligt at afgjøre, om de Begivenheder, de omhandle, — forsaavidt som de maa erkjendes at være historiske — ere ældre eller yngre end Harald Hildetands og Sigurd Rings Tidsalder. I flere af dem spiller vistnok Starkad en Rolle, og forsaavidt kan man maaskee heri finde nogen, om end en usikker, historisk Vejledning; andre derimod staa aldeles afsondrede. Et af de vigtigste Sagn, i hvilke Starkad omtales, er Sagnet om de rygske og egdske Konger, fornemmelig **Vikar**, Starkads Fostbroder, hvilken vi allerede i et foregaaende Afsnit (S. 258) have haft Anledning til at nævne. Uagtet Sagnene om ham spille saare meget over i det mythiske, forekommer hans Navn dog paa den anden Side i saamange forskjellige Forbindelser, at man neppe kan tvivle om hans historiske Personlighed, ligesom ogsaa de Fortællinger, der endnu ere opbevarede om

[1]) Herom synes Sagnet om Olaf Trætelgjas Opfostring og Mødreneæt at vidne, se ovenfor, S. 70, Note 3.

hans Æt og andre i Forbindelse dermed staaende Konge-Ætter, altfor meget bære Sandsynlighedens Præg, til at man skulde kunne ansee dem for aldeles uhistoriske. De danne tilsammen en Sagnkreds, der giver et ret interessant Omrids af de vigtigste Begivenheder, som under Sagnperioden forefaldt i det sydvestlige Norge, eller i de af Hørder, Ryger og Egder beboede Dele af Landet.

Kong Aalrek paa Hordaland, fortæller Halfs Saga, boede paa Aalreksstad; han var gift med Signy, Datter af Kongen paa Vors. Hans Hirdmand Koll fulgte Kongen nord til Sogn, og fortalte ham saare meget om hver dejlig Geirhild Drifsdatter var, han havde nemlig seet hende ved Ølbrygningen, og sagde at han undte ham at faa hende til Hustru. Da Geirhild stod og var beskjeftiget med sit Lærred, kom Odin i Skikkelse af en Mand ved Navn Hatt til hende, og aftalte med hende, at hun skulde blive Aalreks Hustru, imod at hun i alle paakommende Tilfælde skulde anraabe ham om Hjelp. Kongen saa hende paa sin Hjemrejse og egtede hende endnu samme Høst. Koll gav han til Belønning for hans Troskab Jarledømme i Kollsø søndenfor Hardsø [1]), et velbebygget Hered. Kongens tvende Hustruer bleve imidlertid snart uenige, saa at han var nødt til at skille sig ved een af dem. Han sagde derfor, at han vilde beholde den, der havde brygget det bedste Øl til hans Velkomst, naar han kom tilbage fra Ledingen. De kappedes nu om, hvo der kunde brygge det bedste Øl. Signy paakaldte Freyja, Geirhild Hatt; denne gav hende sit Spyt istedetfor Gjær, og fik til Gjengjeld Løfte om at faa, hvad der var imellem Karret og hende. Hendes Øl blev det bedste, men Aalrek kvad:

Geirhild, Geirhild,
godt er dit Øl,
hvis kun ingen
Ulemper følge,

jeg seer hænge
i højen Galge
din Søn, Kvinde,
solgt til Odin.

Kort efter fødte Geirhild Sønnen **Vikar**. Det var altsaa ham, Hatt eller Odin havde fordret, og som nu fra Fødselen af var ham helliget.

Paa denne Tid herskede Kong **Agvald** over Rogaland [2]), og boede paa

---

[1]) Hardsø er den nuværende Bjørnefjord. Kolls-Ø kjendes nu ej, men af Sammenhængen maa man formode, at Sagnene dermed har meent Tysnæsøen (ellers kaldt Njardarlög), og at Kolls Rige tillige troedes at have indbefattet Ølve og Kvinnhered.

[2]) Agvald kaldes i Fund. Noregr en Søn af Ragnvald, Søn af Rugalf, Gard Agdes Søn. Om denne Agvald er der flere Sagn; saaledes omtales et i Olaf Tryggvesøns Historie, Snorre, Ol. Ts. S. Cap. 71; der heder det at han plejede at blote til en Ko, han førte med sig, at han faldt i et Slag mod en Kong Varin, og blev højlagt paa Agvaldsnes. Endnu kaldes en af Gravhøjene paa Agvaldsnes Kohaugen, og det Sagn gaar, at en Ko med Guldklave skal være begraven der; i en anden skal Kong Agvald være begraven (Fayes

Roge paa Jøsurheid, der ligger imellem Rogaland og Thelemarken, hvilken Egn senere blev kaldet Vide. Han laa paa Jagt her med sin Hird, og der fødte hans Dronning en Søn ved Navn **Jøsur**, der blev sat til Opfostring hos Gunnvald Jarl paa Stord. Agvald blev overfalden og dræbt af Vikingen Hækling; han er højlagt paa Agvaldsnes. Da Jøsur havde været Konge en Tidlang, egtede hans Fosterfader Gunnvald Roge en Kvinde, som ogsaa Koll Jarl bejlede til; derover blev Koll forbittret, overfaldt Gunnvald, brændte hans Gaard og dræbte ham. For at hevne sin Fosterfaders Drab drog Jøsur afsted med en Flaade, men da Koll saa ham komme sejlende, skyndte han sig til sine Skibe, og sejlede nordover Hardsøen til Gravdalsvaag. Her kom Aalrek til ham med faa Folk, da han ingen Ufred ventede; men strax efter kom Jøsur og angreb dem; baade Aalrek og Koll faldt med Størstedelen af deres Folk. Vikar, Aalreks Søn, undkom ikke fra Tummelen, førend Jøsur var dragen bort. Paa Tilbagevejen underkastede Jøsur sig hele Kolls Rige. Mange Aar senere overfaldt Vikar Jøsur, da han opholdt sig der; Jøsur faldt tilligemed alle Bonderne i Heredet, derfor, heder det, fik det Navnet Kvinnhered, fordi kun Enkerne bleve tilbage. Vikar underkastede sig nu Kolls Rige. Men Jøsur havde en Søn ved Navn **Hjør**, der igjen angreb Vikar. Efter en lang Kamp, hvori de skifteviis havde Fordelen, sluttede de omsider Forlig. Vikars Søn var Vatnar, som ligger i Vatnarshaugen; hans Sønner vare Snjall og Hjall, der ligge i Brødrehaugen.

Dette er Halfssagas Fremstilling. En anden, der indeholdes i den saakaldte Vikars Thaatt, der som Episode er indtagen i den fabelagtige Gautreks Saga, lader Vikar være en Søn af Kong Harald paa Agder, og fortæller, saaledes som det allerede ovenfor er anført, at Starkad var hans Landværnsmand og boede paa Tromø, og at Kong Harald blev overfalden og dræbt af den mægtige Kong Herthjof paa Hordaland, der underlagde sig hans Rige og førte hans Søn Vikar tilligemed den unge Starkad hjem med sig til Hordaland, hvor Starkad sattes til Opfostring hos en mægtig Mand ved Navn Grane, der kaldtes Rosshaars-Grane, og boede paa Ask, paa Øen Fenring (Askø). Herthjof, heder det, var idelig i Leding, og hans Rige var da meget udsat for Angreb af fremmede Fiender; for at kunne samle Folk i en Hast sammen ved slig Lejlighed lod han indrette Viter (Varder) paa forskjellige Punkter, hvoriblandt en paa Fenring; den blev Vikar sat til at passe. Medens Vikar laa ved Viten, gik han til Ask for at besøge Starkad, der nu var 12 Aar gammel; han fandt ham liggende paa Gulvet

---

Sagn S. 155). Om Jøsurheid og Vidi (Veum), der nu maa søges i Thelemarken ved Brunkeberg, Hviteseid og Moland, eller paa Grændsen mellem Thelemarkens østfjeldske og vestfjeldske Deel, er ovenfor talt (S. 79).

ved Ilden, stor og af et klodset Udseende. Vikar rejste ham op, gav ham Vaaben og Klæder, og gik med ham til sit Skib, de samlede siden ti andre Kæmper og Holmgangsmænd om sig og overfaldt Herthjof i hans befæstede Borg med saadan Vælde, at uagtet de kun vare 12, og Herthjof havde 70 Krigere om sig, maatte dog denne bide i Græsset med 30 af sine Mænd. Vikar tog nu Herthjofs Skibe og sejlede til Agder, hvor hans Faders Venner modtoge ham med aabne Arme; han blev tagen til Konge over Agder og Jæderen [1]), og underlagde sig tillige Herthjofs Rige, Hordeland og Hardanger. Vikar blev en stor Hærmand og laa hver Sommer i Hærferd. Han herjede i Viken og Gautland, vandt ved Væneren en stor Sejer over en Kong Sisar fra Kønugaard [2]), fældte Herthjofs Broder Geirthjof, Konge paa Oplandene, fik hans anden Broder Fridthjof, Konge i Thelemarken, fordreven fra Landet, og underlagde sig deres Besiddelser. Vikar var nu en mægtig Konge, der havde mange Kæmper om sig, af hvilke Starkad var den fornemste; Kongen gav ham mange Gaver, hvoriblandt en stor Guldring; han skjenkede derimod Kongen Thromo. Men efterat han i Alt havde opholdt sig hos ham i 15 Aar, hændte det sig, at Vikar paa en Sørejse fra Agder til Hordaland maatte ligge stille ved nogle Holmer for haardnakket Modvind. De fældte Blotspaan for at faa Bor, og den faldt saaledes, at Odin vilde have en Mand efter Lodkastning til at hænges som et Offer til ham. Lodden traf Vikar selv, og forfærdede herover besluttede hans Mænd næste Dag at holde Raad, forinden man opfyldte Oraklets Bud. Men om Natten vakte Rosshaars-Grane Starkad og tog ham med sig til en anden skovbevoxen Ø, hvor de, saaledes lyder Sagnet, paa en Rydning traf Guderne selv, der holdt Thing, og hvor 11 Dommere sad hver paa sin Stol, medens den 12te Stol stod tom, indtil Rosshaars-Grane, der nu aabenbarede sig som Odin selv, satte sig paa den. Odin befalede Dommerne at dømme Starkads Skjebne, og forundte ham selv mange gode Gaver, saasom Liv i tre Menneskealdre, Rigdom paa Gods og herlige Vaaben, Sejersælhed, Skaldskab og Høvdingers Yndest, medens Thor paaheftede ham allehaande Forbandelser, som Barnløshed, Hjemløshed, Utilfredshed, haarde Saar, Forhadthed hos Folket, og endelig at han i hver af de

---

[1]) Her antydes atter umiskjendeligt den Sammenhæng mellem Agder og Rogaland, som vi ovenfor (S. 80) have omtalt.

[2]) Kønugaard var vore Forfædres Benævnelse paa Kijev i Rusland. Fortællingen viser sig allerede deraf at være uegte. Ogsaa Navnet Sisar klinger sterkt efter efter de sildige Æventyrnavne. Efter det i Sagaen meddeelte Vers at slutte, skulde Starkad ved denne Lejlighed have faaet et Saar i Kinden til Jæxlerne; i saa Fald er denne Bedrift den samme som den, der i Norna-Gests Fortælling (Cap. 7) tillægges Sigurd Fafnersbane.

tre Menneskealdre skulde begaa et Nidingsverk [1]), og at Ingen skulde erindre hans Digte. Dette bekræftede Dommerne, og den paafølgende Dag begik Starkad efter Odins Anviisning sit første Niddingsverk, ved først at foreslaa, at man kun skulde foranstalte en Hængning for et Syns Skyld, og siden, efterat have overtalt Vikar til at underkaste sig denne Ceremoni, desuagtet at dræbe ham ved Odins Tryllekunster, idet den svage Kvist, hvortil han fæstedes, blev til en tyk Green, og den Rørsprote, hvormed Starkad berørte ham, blev til en Geir, der gjennemborede ham [2]). For dette Nidingsverk maatte Starkad forlade Landet.

Det vil letteligt sees, at denne sidste Fremstilling af Vikars Historie indeholder den forventede Opfyldelse af den Spaadom, som i den første meddeles. Ligesom det skeer i flere af vore Æventyr, helliger Geirhild allerede sin ufødte Søn til Odin, og hans Fader seer ham allerede i Tankerne hænge i Galgen, offret til Odin. Det er tydeligt, at hvis det havde ligget i den Bearbejders Plan, der ordnede Halfssaga, at fortælle videre om Vikar, da vilde ogsaa han have fortalt, hvorledes han blev hængt som et Offer til Odin. Men det er ikke Vikars Æt, han dvæler ved, det er Jøsurs, og følgelig slipper han den første, hvor den ej længer griber ind i den sidstes Historie; han nævner ikke engang om Vikars Død, men omtaler kun løseligt hans Søn Vatnar, og hans Sønnesønner Snjall og Hjall. Sagnets Eenhed, eller at Vikar, Vatnars Fader, tillige er den samme Vikar, Haralds Søn, der blev svegen af Starkad, godtgjøres af et Sted i et af Landnamsbogens Haandskrifter, hvor det udtrykkelig meldes, at Vikar, Søn af Harald Egdekonge, havde Sønnen Vatnar, der ligger begraven i Vatnarshaug søndenfor Haakonhellen ikke langt fra Bergen, og at Vatnar havde Sønnerne Snjall og Hjall, der ligge begravne i to Høje nær ved Glaumstein paa Hallands Kyst. Der tilføjes endog nogle Slægtregistre, ifølge hvilke Snjalls Ætling i 5te Led var Landnamsmanden (den norske Nybygger paa Island) Thormod Skafte, og Hjalls Ætlinger i 4de og 5te Led de to Landnamsmænd Ørlyg den Gamle og hans Søn Valthjof [3]).

---

[1]) Dette synes vistnok at indeholde en middelbar Erkjendelse af, at de Digte, der senere tillagdes Starkad, ikke vare af ham.

[2]) Her haves et fuldstændigt Exempel paa Geirsod-Merkningen, eller det Odin velbehagelige Offer, baade ved Hængning og Gjennemboren med Geir, alt efter Haavamaal 139, se ovenfor S. 177, 211.

[3]) See Landnáma, Tillæggene fra Skardsaa-Bogen, Isl. Sogur I. S. 326 - 328. — Ogsaa Fundinn Noregr nævner Vikar og Vatnar, og tillægger Vatnar Sønnerne Imald og Erik, af hvilke den sidste var Fader til Gyda, Harald Haarfagres Hustru. Men her maa ganske vist flere Navne være bortfaldne, da end ikke Fundinn Noregs Forfatter for Alvor kunde tænke paa at føre Vatnar saa langt ned i Slægtrækken. „Imald" er derhos aabenbart Forvanskning eller Fejllæsning af „Hjallr" eller „Snjallr", og man bør vistnok læse: „föður þeirra Snjalls ok Hjalls, föður N. N., föður N. N. föður Eiriks o. s. v.".

Hvad der altsaa er vist, er, at der maa have været et Sagn om en Kong Vikar, Vatnars Fader og Starkads Fostbroder, og at denne Vikar maa have været Konge over Agder og Rogaland, med andre Ord, over Rogernes eller Rugernes gamle Rige i dets fuldeste Udstrækning, og at han dertil har føjet flere Nabofylker, fornemmelig Hordaland. Det maa antages som afgjort, at det uforvanskede Sagn ikke har ladet Hørdaland være hans egentlige Fædrenerige. Thi endog i Halfs Saga, der fortæller om Vikars Fødsel, og lader Jøsur være Søn af Agvald Rogalands Konge, kaldes dog Jøsurs Sønnesøn Hjorleif Hordalands Konge; det siges vel, at han ogsaa herskede i Rogaland, men, som man tydeligt kan see, alene fordi Afskriveren paa Grund af det Foregaaende har anseet det nødvendigt at indskyde dette Tillæg, der heller ikke findes i alle Haandskrifter, ligesom Rogaland i det Følgende, hvor der fortælles om Hjorleifs Ætmænd, ikke en eneste Gang nævnes, og Hjorleif, hvor han forresten i andre Sagaer omtales, stadigt kaldes Hordalands Konge. Hertil kommer og, at Slægtregisterne i Fundinn Noregr, der udtrykkeligt nævne baade Jøsur, Agvald, Vikar og Vatnar, kalde Jøsur Hordalands Konge, og gjøre ham til Søn af Hord, Gard Agdes Søn; Agvalds Søn omtales ikke, men Vikars Fader, der ogsaa her kaldes Aalrek, er, vistnok paa en saare vilkaarlig Maade, gjort til en Søn af Erik den maalspake, og denne igjen til en Ætling af Skjold, hvis Fader Skelfir udgives for Konge paa Vors og Skilfingernes Stamfader. Nu er den egentlige Grund til at hiin Aalrek eller Alfrek er fremmanet, let at indsee: det er Tilværelsen af den store og bekjendte Kongsgaard Aalreksstad, nu Aarstad ved Bergen. Paa sædvanlig Maade forudsatte man at den maatte have faaet Navn efter en Kong Aalrek, uagtet den aabenbart kun har faaet det efter det nærliggende Fjeld, der endnu kaldes Aalriken eller Ulriken (d. e. den Alfe-fordrivende [1]). Jøsur er bleven knyttet til Rogaland alene fordi det Sted, der heder Jøsurheid, i Oldtiden regnedes til Rogaland; men desuagtet lader endog Halfssaga ham blive opfød i Hordaland, paa Stord-Øen. Det maa saaledes ansees som temmelig vist, at det oprindelige Sagn, foruden at henføre Vikar til Rogaland og Agder, tillige nævnte Harald som hans Fader. At dette skeer i Kvadet Vikarsbolk, der tillægges Starkad, har ej saa meget at betyde, da dette Kvad neppe er gammelt; men af større Vigtighed er det, at mægtige Ætter paa Island, der udlede deres Herkomst fra Vikar, udtrykkelig kalde ham Søn af Harald, Egdernes Konge.

Den islandske, og som det synes, ikke aldeles forkastelige, Slægt-Angivelse gjør det muligt at anstille en omtrentlig Beregning angaaende Vikars

---

[1]) Álfrek kaldes i Eyrbyggja Saga al Bedrift, hvorved et Sted vanhelligedes, og Alferne tænktes at kunne bortjages. — Den her nævnte Maade at forklare Stedsnavne paa, har fra umindelige Tider været, og er endnu, sædvanlig i Norden. En Mængde af uegte, vildledende Sagn ere derved opkomne.

Levetid. Snjall og Hjall sættes fem Generationer tidligere end Landnamstiden ved 880, deres Levetid vil derved falde mellem 710 og 730, og Vikars mod Slutningen af det 7de Aarhundrede. Vi have ovenfor omtalt Brødrene Hjall og Skate, der ifølge Saxo fældtes af Ale hin frøkne, og om hvilke endnu paa hans Tid en Landsby med begge Brødrenes fælles Navn minde. Disse Brødre ere umiskjendeligt vore Sagaers Snjall og Hjall; deres Høj paavises endnu i Nærheden af Glomsteen lidt nordenfor Falkenberg i Vinberg-Hered i Halland [1]). De blive saaledes samtidige med Ale den frøkne, eller med Starkads sidste Dage, ligesom deres Farfader Vikar med Starkads tidligste Ungdom: et Sammentræf af forskjellige og af hinanden ganske uafhængige Tidsberegninger, der ikke kan kaldes tilfældigt. Føjes nu hertil den tredie, ligeledes uafhængige, Slægtberegning, ifølge hvilken Frode frøknes Levetid falder i Slutningen af 7de Aarhundrede, eller ubetydeligt sildigere end Vikars, bliver Sammentræffet endnu mere paafaldende, og Sandsynligheden af, at de her nævnte Hovedpersoner virkelig have været til og udført de fleste dem tillagte, ikke paatageligen mythiske Bedrifter paa de ovenfor angivne Tider, bliver endnu langt større.

Det historiske Resultat, vi heraf vinde, er saaledes, at der mod Slutningen af det 7de Aarhundrede i Norge har været et rygsk eller egdsk Rige, bestaaende af Rogaland og Agder med Tilbehør, eller rettere, at Rogaland endnu ikke havde deelt sig i de to Fylker Rygjafylke og Egdafylke, men dannede et eneste Fylke ligefra Ryvarden til Rygjarbit; at den Konge, under hvilken det naaede den største Magt, var Vikar Haraldssøn, der tillige underkastede sig Hordaland og den ikke rygske Deel af Thelemarken samt de tilgrændsende Dele af Oplandene, hvortil man deels kunde regne Thelemarken selv, deels Vors, over hvilket Fundinn Noregr lader Vikars Æt herske [2]); at Vikars Æt siden er bleven fortrængt, først fra Hordaland, siden fra Rogaland, og at hans Sønnesønner Hjall og Snjall blot have været Søkonger, der omsider faldt i en Strid mod Ale den frøkne. Det synes tillige sikkert, at Vikar virkelig har haft i sin Tjeneste en navnkundig rygsk Helt, ved Navn Starkad, hvis Styrke og Tapperhed, Skaldeevne, Lunefuldhed og Blanding af gode og slette Egenskaber have vakt en ualmindelig Interesse og bidraget til at gjøre ham til en egte Sagnhelt, især ved at antage ham for den samme som eller en Ætling af den mythiske Jotun Starkad Aludreng; ligeledes at Starkad virkelig har fældet Vikar, og derpaa opholdt sig først hos Frode frøkne, siden hos Ale frøkne, og opnaaet en meget høj Alder, som dog ej behøver at antages højere end 70—80 Aar [3]). At Vi-

[1]) Se Richardsons Hallandia S. 96.

[2]) Se ovenfor S. 200, 299.

[3]) Naar nemlig Starkad henved 680 opholdt sig hos Vikar, 690—700 hos

kinge=Livet allerede spiller en saa væsentlig Rolle i Vikars Historie, vidner ogsaa om at den umuligt kan tilhøre de tidligere Aarhundreder af Nordens Helteold.

12. Hørdalandske Kongeætter.

Med Sagnene om den rygske Konge=Æt staa, som vi allerede have seet, hørdske Kongesagn i den nøjeste Forbindelse. Hjør, Jøsurs Søn, fortæller Halfs Saga, laa længe i Strid med Vikar, men forligede sig endelig med ham; hans Søn var Hjørleif, der herskede baade over Hørdaland og Rogaland, og fik Tilnavnet den kvennsame, fordi han havde saa mange Hustruer. Først var han gift med Æsa den lyse, en Datter af Eystein, Jarl i Valdres. Men da hans store Gavmildhed bragte ham i Pengemangel, maatte han gjøre et Tog til **Bjarmeland**, og paa dette Tog kom han forbi Njardø (nu Nærø) ved Naumdalen, hvor han blev gjestfrit modtagen af Høgne den rige, og egtede hans Datter Hild hin mjove, der tilligemed sin Broder Sølve fulgte ham baade til Bjarmeland og tilbage til Hørdaland. Æsa, heder det, var ikke synderlig glad i Kongen og hans Følge. Med det samme Skib, paa hvilket han var dragen til Bjarmeland, gjorde Hjørleif en Reise til Kongehelle, hvor Reidar, Kongen af Sjæland, satte sine Boder nærmest hans; der har altsaa været holdt Marked der, i hvilket Smaakongerne selv deeltoge. Reidars Søn og Hjørleif bleve gode Venner, og den første bad sin Fader indbyde Hjørleif til at drage med dem til Danmark og besøge dem. Reidar, som anede, at der intet godt vilde komme ud deraf, vægrede sig en Stund, men føjede ham tilsidst; Hjørleif tog imod Indbydelsen, og forelskede sig i Reidars Datter Ringja, som han egtede. Paa Hjemrejsen til Hørdaland blev Ringja syg og døde; hun blev lagt i en Kiste og sænket overbord, men Kisten drev i Land tæt ved Reidars Nøst, og det hed nu at Hjørleif havde dræbt hende. Reidar og hans Søn samlede Skibe og Folk for at hevne hendes Død, og kom en Nat til Hjørleifs Gaard, dog ej ganske uventet, thi Hjørleifs Hund Floke, der aldrig gjøede uden naar der var Fare paafærde, gjøede den Nat, og der fortælles tillige at en Havmand havde spaaet ham Overfald. Hjørleif slog sig igjennem den Mandekreds, hvormed Reidar havde omringet hans Gaard, og fældte hans Søn, men kunde dog ikke hindre ham fra at plyndre og opbrænde Gaarden og drage bort med stort Bytte, hvoriblandt begge Dronningerne, Æsa og Hild. Hjørleif, som fra nærmeste Skov havde seet Ode=

Frode og Ingjald, og 720 hos Aale, bliver hans Leve= og Virke=Alder ikke større end mangen i nyere Tider bekjendt Veterans. Om Bestemmelsen af Tiden for Braavallaslaget vil i det Følgende blive handlet.

læggelsen, kom samme Høst med et eneste Skib til Reidars Gaard for at tage Hevn. Han gik først til Kvindernes Sovekammer, hvor alene Æsa var tilstede, og bad hende hjelpe sig til at finde Reidar; hun lovede ham det, men forraadte ham til Reidar, der efter Æsas Raad lod ham hænge op i Kongehallen mellem to Ilde ved hans egne Skobaand, medens Hirden sad og drak, og Æsa hvilede paa Reidars Skjød i Højsædet. De bleve snart søvnige, medens Hild holdt sig vaagen, og øste Øl i Ilden saa at den ej skadede Hjørleif; tilsidst hug hun Skobaandene over med et Sverd og befriede saaledes Hjørleif, der strax gjennemborede den sovende Reidar, skyndte sig til sit Skib, fik sine Folk fat og lod alle Hirdmændene binde. Reidars Lig lod han siden hænge i den Galge, der havde været ham tiltænkt; hans Rige underlagde han sig og satte Sølve til Jarl derover, men selv drog han hjem til Norge med Æsa og Hild. Han sammenkaldte et Thing, der dømte Æsa til at drukne i en Myr, men han nøjedes med at sende hende hjem tilligemed hendes Medgift. Siden faldt Hjørleif paa et Vikingetog, efterladende af Egteskabet med Hild Sønnerne **Hjørolf** og **Half**, med Æsa Sønnen **Utrygg**.

Hild giftede sig efter Hjørleifs Død med en Konge ved Navn Aasmund, der opfostrede Hjørolf og Half. Utrygg fulgte rimeligviis med sin Moder; en Æt paa Island nedstammede fra ham. Der fortælles at Hjørolf allerede vilde i Hærferd, da han var 13 Aar gammel [1]), og tog hvad Skibe han kunde faa, smaa og store, nye og gamle, saa og hvilke som helst Folk, der tilbøde sig, frie eller Trælle, lige meget hvorledes de vare bevæbnede. Da han kom til at stride med Vikinger, stolede han paa sit Folketal, men hans Folk duede ikke, han led Nederlag, kom hjem med Skamme, og der blev intet videre af ham: derfor kaldte man enhver klodset og uvittig Ferd Hjørolfsferd. Half derimod var en langt anden Mand. Han var nu 12 Aar gammel, men større og sterkere end de fleste andre; han udrustede sig ogsaa til at drage i Hærferd, men kun med et eneste, nyt og vel udrustet Skib og med udsøgte Folk. Hans Raadgiver var den attenaarige Stein, Søn af Alf gamle, en Jarl paa Hørdaland. De bestemte at ingen skulde antages til denne Ferd, yngre end 18 Aar, ingen der ej kunde lette fra Jorden en stor Steen, der stod i Gaarden, ingen der klynkede eller gav sig, eller talte frygtsomme Ord, eller forandrede Miner for Saar. Blandt de optagne Kæmper var Hrok den svarte og Hrok den hvide, Steins Fættere, Sønner af Hersen Haamund den krokne; der søgtes efter Kæmper i 11 Fylker, men man fandt kun 12. Disse tilligemed de ovennævnte, og nogle af

[1]) I Halfs Saga Cap. 9 læses „8 Aar", uagtet det dog heder at han var den ældste af Brødrene, og at Broderen Half Vaaren efter hans Hjemkomst om Høsten var 12 Aar gammel. I Haandskriftet er der saaledes fejlagtigt skrevet „viij" istedetfor „xiij".

Hirden, tilsammen 23 Mand, udgjorde den Skare, hvormed Half først gav sig paa Ferden. Den første Kveld, de lagde til Havn, regnede det saa sterkt, at Stein foreslog at tjelde, men Kongen svarede: „vil du her ogsaa tjelde Huse ligesom hjemme?" Siden den Tid kaldte de ham Innstein. Næste Dag, da de i hvast Vejr sejlede forbi et fremspringende Nes, stod der en Mand og bad om at maatte være med. Kongen tog ham op, men bod ham staa ved Styrstangen lige til Kvelden. Hermed var han meget fornøjet, fordi han derved, som han sagde, kom saa meget nærmere Kongen. Denne Mand var en yngre Broder af Innstein, der fra først af ej havde faaet Lov at være med, fordi han kun var 12 Aar gammel; han blev nu kaldt Utstein. Det bestemtes tillige, at ingen skulde have længere Sverd end een Alen lange, saa nær skulde man gaa sin Fiende; de lode sig derfor gjøre Sax, for at Huggene kunde blive saa meget større. Ingen, hed det, havde mindre Styrke end 12 almindelige Mænd; aldrig fangede de Kvinder eller Børn; ingen skulde forbinde sine Saar, førend efter et Døgns Forløb. Ingen optoges, som viste mindre Styrke og Tapperhed, end nys er sagt. Half tilbragte 18 Sommere i Hærferd, herjede vide om Landene, og sejrede altid. Deres Skik var at lægge bi udenfor de yderste Nes, aldrig at tjelde paa Skibene, aldrig at rebe Sejlene for Storm. Man kaldte dem **Halfsrekkerne.** Deres Tal oversteg aldrig 60. Der fortælles at engang, da Half fra et Krigstog sejlede hjem til sit Rige, blev han overfalden af en saa voldsom Storm, at Skibet ikke kunde blive øst; man besluttede da at lette Skibet ved at lade endeel af Besætningen efter Lodkastning springe overbord; dog her behøvedes ingen Lodkastning, thi enhver tilbød sig af sig selv, og idet de stege overbord, sagde de: „straaløst er der foran Stokkene" [1]). Da Half kom hjem til Hørdaland, gik hans Stiffader Aasmund ham imøde, blev hans Mand, svor ham Troskabsed og bød ham til Gjestebud med Halvdelen af hans Folk. Innstein fraraadede Half at modtage Indbydelsen, og sagde at Aasmund pønsede paa Svig. Han fortalte Drømme, han havde haft, om at Ilden luede omkring dem og Ildsluer brandt paa deres Skuldre; men alt forgjæves; Half forklarede Drømmene om gyldne Smykker, Hjelme og Brynjer, som han vilde give sine Mænd, forbød tilsidst Innstein at fortælle flere Drømme, og beskyldte ham for at være frygtsom. Innstein bad nu Kæmperne, hvad saa end Half sagde, at følge med alle sammen, men Utstein sagde at man burde lade Kongen raade, og derved blev det. Half gik op til Aasmunds Gaard med det halve Antal af sine Mænd, hvoriblandt Innstein og Utstein; der var allerede en Mængde Folk, og der vankede megen og sterk Drik. Tilsidst faldt Halfsrekkerne i Søvn. Herpaa havde

[1]) Dette skal betyde: der er ikke strøet Straa paa Gulvet (i Rans Hal) til vor Ankomst. Ved Gilder strøedes nemlig friskt Straa paa Gulvet.

den lumske Aasmund ventet for at kunne udføre sit Forræderi. Han og hans Hirdmænd satte Ild paa Hallen, og Halfsrekkerne vaagnede ikke, forend hele Hallen var fuld af Røg. „Nu ryger det om vore Høge", sagde den den første, som vaagnede, og sov strax ind igjen. Derpaa vaagnede en anden, og saa, at Hallen stod i lys Lue; men han sagde kun: „nu drypper nok Voxet af vore Sax" [1]), og lagde sig ned igjen. Endelig vaagnede Half selv, stod op, vakte sine Mænd og bød dem væbne sig. De løb da saa voldsomt mod Tømmervæggene, at Navene gik af, og de selv kom ud fra det brændende Huus; men Fiendens Overmagt var dog saa stor, at Half selv faldt med de fleste af sine Mænd. Den Deel af hans Skare, der var bleven tilbage ved Skibet, kom senere til, men maatte ligeledes bukke under. En af de sidste, som faldt, var Innstein. Hans Moder Gunnlad gik Natten derefter til Valpladsen for at opsøge sine Sønners Lig; hun fandt Innstein død, men Utstein og to andre, ved Navn Baard og Bjørn, endnu levende, skjønt dødeligt saarede. Hun fik dem dog helbredede. Utstein drog til sin Frænde Eystein, Konge i Danmark, og Bjørn og Baard til Halfs Morbroder, Kong Sølve. Ogsaa Hrok den svarte slap derfra med Livet, og kom sider til en Kong Hake i Skaane. Der fortælles at Hrok, Utstein og Sølve sidenefter, understøttede af Eystein og Hake, hevnede Halfs Død ved at overfalde og dræbe Kong Aasmund. Om Sølve Høgnesøn fortælles der, at han var Søkonge, herjede i Austrveg, og havde tillige et Rige i Jylland, men omsider sejlede til Svithjod, og overraskede Ynglingekongen Eystein ved et Gilde i Heredet Lofund. Han kom om Natten, omringede Huset og indebrændte Kongen med hele hans Hird, derpaa drog han til Sigtuna og bød Svearne at lyde ham som deres Konge. Svearne vilde dog ej godvillig underkaste sig, og kæmpede med ham i 11 Dage, men endelig fik Sølve Sejer og blev Konge over Svearne en lang Tid, indtil de svege og dræbte ham [2]).

Der fortælles at Half efterlod en Søn ved Navn Hjor, der ogsaa blev Konge paa Hordaland; efter en Beretning skal han tilligemed Sølve Høgnesøn have deeltaget i Kampen mod Aasmund [3]). I flere Oldskrifter

---

[1]) Det synes som om man brugte at omgive Sverdene med en tynd Skorpe af Vox for at hindre dem fra at ruste.

[2]) Denne Beretning om Sølve Høgnesøn findes i Yngl. Saga Cap. 35. Det er merkeligt nok, at Talen her kun er om Sigtuna, ej om Uppsala. Denne Kong Eystein har altsaa aabenbart hørt til en anden Green af Ynglinge-Stammen, til Sigtuna-Kongerne, og er kun ved en vilkaarlig Kombination indsat i Uppsalakongernes Række. Det kunde næsten synes, som om han af Enkelte har været forvexlet med Eystein belje, Underkonge i Svithjod paa Ragnar Lodbroks Tid. Mere herom nedenfor.

[3]) Landnáma, II. 19.

meddeles ogsaa følgende Sagn. Engang, da han var ude paa Vikingetog, fødte hans Dronning Tvillinger, af hvilke hun kaldte den ene Geirmund, den anden Haamund. De vare saa svarte og hæslige, at hun skammede sig ved dem og udgav dem for at være Sønner af hendes Trælkvinde, som just ogsaa havde født en Søn til Verden, ved Navn Leif, hvid og meget smuk; denne udgav hun for sin Søn, og viste Kongen ham, da han kom hjem. Kongen syntes dog ikke videre om ham og sagde at han kun tegnede sig til at blive et ubetydeligt Menneske. Da Kongen næste Gang drog ud paa Tog, vare Børnene 3 Aar gamle. Leif var da meget frygtsom, men Geirmund og Haamund modige, støjende og snaksomme. En Dag indbød Dronningen til sig den navnkundige Skald Brage den gamle, for at han skulde sige sit Skjøn om Drengene. Hun magede det saa, at Brage sad alene i Hallen med dem, selv skjulte hun sig under en Bænk, for useet at høre hans Bemerkninger. Leif sad i Højsædet og legede sig med en Guldring, Haamund og Geirmund sad i Halmen nede paa Gulvet. De løb hen til Leif, skubbede ham ned af Sædet og toge Ringen fra ham: derover græd han. Da rejste Brage sig, gik hen til Bænken, hvor Dronningen laa, slog med Stokken ovenpaa den, og sagde:

To ere inde,
tror jeg dem begge vel,
Haamund og Geirmund
Hjørs rette Sønner;
Leif er den tredie,
Lodhats Søn,
den Dreng ikke,
du fødte, Kvinde!

Da tog Dronningen sine egne Sønner til sig igjen og lod Trælkvinden faa Leif tilbage. Da Kongen kom hjem, fortalte hun ham altsammen og viste ham Drengene. Han sagde at han aldrig før havde seet sligt „Heljarskind“ [1]); dette Tilnavn fik de siden begge. De bleve siden navnkundige Krigere, og flyttede omsider til Island, hvor berømmelige og mægtige Ætter nedstammede fra dem.

Om den historiske Tilværelse af Hjørleif, Half og de fornemste af hans Kæmper kan der ikke være nogen Tvivl; deels fordi Beretningen om dem i og for sig, de romantiske Udsmykninger fraregnede, intet utroværdigt indeholde, deels fordi enkelte islandske Høvdingeslægter i den paalidelige Landnamsbog udledes derfra, deels endelig fordi det ældgamle Hyndluljod hentyder dertil. Den Ottar, hvilken Digtet egentlig angaar, kaldes nemlig der udtrykkelig en Søn af Innstein, og denne igjen en Søn af Alf den gamle, aldeles saaledes som Halfs Saga fortæller. Den hele Slægtrække i Hyndluljod lyder saaledes: Svan den røde — Sæfare — Ulf — Alf den gamle, — Innstein [2]). I Fundinn Noregr findes det samme Slægtregister, kun

[1]) Dødsgudinden Hel beskrives som sortblaa paa den ene Side af Ansigtet; heljarskinn (Hels Skind) vil altsaa sige „sortagtigt Skind ligt Hels“.

[2]) Hyndluljod, Str. 12.

paa en vilkaarlig Maade forenet med Gudelærens om Dag, Delling, Sol og Mundilfare[1]). Tidsregningen bliver vanskeligere at bestemme. Da Hyndluljod omtaler Harald Hildetand og dennes Brodersøn Randver, synes saaledes Ottar at være samtidig med disse, eller maaskee med Randvers Søn Sigurd Ring; dette giver for Innstein og Half Tiden omkring 710—20, hvilket og passer dermed at Halfs Fader Hjorleif levede lidt senere end Vikar. Men at Hjorleif i saa Fald skulde kunne have haft en Ætling i 3die Led, der kunde drage til Island efter 875, bliver en Umulighed, naar man ej vil sætte hver Generation til over 60 Aar. Det er endog vanskeligt nok, med Hjorleifs Levetid omkring 690 at forlige Slægtrækken fra hans anden Søn Utrygg, hvorved Landnamsmanden Ulf skjalge bliver en Sønnesøns Søn af Utrygg[2]), og dennes Levetid, efter sædvanlig Beregning, falder mellem 750 og 800. Vel kan man tænke sig hvert Slægtled 10 Aar længere, og saaledes saa Utryggs Fødsel og Hjorleifs Levetid op til 700, men en saadan Fremgangsmaade vilde stride imod, hvad Erfaring har viist at være det rette, nemlig ved omtrentlige Beregninger at sætte for hver Generation mellem 25 og 33 Aar. Vi nødes altsaa til her at antage et Slægtled bortfaldet. Endnu flere Led maa antages bortfaldne i den anden Række, der udgiver Landnamsmændene Geirmund og Haamund Heljarskind for Halfs Sønnesønner. Thi om Geirmund end, som det heder, var gammel, da han ej længe efter Hafrsfjordslaget drog til Island, falder dog hans Fødsel og Faderen Hjørs Levetid omkring 820, og følgelig Hjørs Faders Levetid omkring 790; saa silde kan Half umuligt have levet. Historien med Brage Skald synes saa uadskillelig knyttet til Brødrenes bekjendte Tilnavn, at man ej tør underkjende dens Troværdighed, især da det Vers, Brage ved denne Anledning kvad, maa have bidraget til at vedligeholde den i Erindringen; ikke at tale om, at Geirmund Heljarskind i Landnáma udtrykkeligt siges at have været den ypperste af alle Landnamsmændene[3]), hvorfor det og er saameget rimeligere, at Beretningen om hans

[1]) Fornaldar Sögur Norðrl. II. S. 7. Her staar i Svanr hinn rauði, faðir Sæfara, föður Úlfs, föður Álfs, föður þeirra Ingimundar ok Eysteins. Men det er aabenbart, ved Sammenligning med Hyndluljod og Halfssaga, at her ikke skal læses Ingimundar og Eysteins, men Innsteins ok Útsteins. Dette er ikke det eneste Sted, hvor Fund. Nor. har en øjensynlig Fejl. Ovenfor er Fejlen Imalds og Eiriks, istedetfor Snjalls ok Hjalls, m. m. omtalt. En Fejl er det og, hvor Raums anden Søn i Slutningen af Cap. 1. kaldes Haukr, uagtet han dog i den specielle Opregnelse Cap. 2 kaldes Hauðr og sættes i Forbindelse med Hadeland.

[2]) Denne Række lyder efter Landn. II, 22 saaledes: Utrygg — Ublaud — Høgne hvite — Ulf skjalge, tidlig Landnamsmand, Oldefader til Thjodhild, Erik Rødes Hustru, altsaa fød omkring 840, hvilket efter sædvanlig Beregning giver for Utrygg Fødselsaaret 750.

[3]) Landnáma II. 20: þat segja vitrir menn, at hann hafi göfgastr verit allra

Fødsel og Barndom er bleven omhyggeligt opbevaret. Og Brage Skalds Levetid falder just, som man af andre Sagn-Udsagn noksom kan godtgjøre, i Slutningen af 8de og Begyndelsen af 9de Aarhundrede [1]). Slægtled maa altsaa i Rækken være udfaldne, men Spørgsmaalet bliver, hvor mange, og hvor.

Her bliver det nu for det første viist, at Geirmunds og Haamunds Fader virkelig hed Hjør, thi han nævnes udtrykkeligt i Brages Vers, og det er ikke sandsynligt, at de islandske Genealogier ogsaa i dette Stykke skulde have fejlet. Der er altsaa en Hjør, som uadskilleligt er knyttet til Geirmund og Haamund som deres Fader.

Men nøjere Undersøgelser vise ogsaa, at der er en Hjør, som uadskilleligt er knyttet til Half som hans Søn. Ej alene ere alle Sagaer og Slægtregistre, der nævne Half og hans Æt, enige om at tillægge ham Sønnen Hjør, men Landn. siger udtrykkeligt, at „Half var Fader til den Kong Hjør, der hevnede sin Fader tilligemed Kong Solve Høgneson". Halfs Saga melder ligeledes, at Hjør, Kong Halfs Søn, var gift med Hagny, en Datter af Kong **Hake Haamundsson** [2]). Men tidligere, hvor den fortæller om Innstein, Utstein, Hrok den svarte og Hrok den hvite, heder det, at Gunnlad, Innsteins og Utsteins Moder, og Haamund, Hrokernes Fader, begge vare Børn af Berserken **Hromund.** I Fundinn Noregr staar dennes Slægt opregnet; det heder at han havde tre Børn, Haamund, Hrokernes Fader, Gunnlad, Utsteins og Innsteins Moder, og **Hake.** At denne Hake enten er den samme, som Halfssagas Hake Haamundsson, og i saa Fald „Hromund" at ansee som en Skrivfejl istedetfor „Haamund", eller at Hake Haamundsson maaskee endnu snarere, at dømme efter det Opkaldelsessystem, som var og tildeels endnu er saa sædvanligt i Norge, har været betragtet som en Sønneson af Hake Hromundsson, synes temmelig vist. I alle Fald er Hake Haamundsson nøje knyttet til Starkads og Hjørleifs Tidsalder. Det vil i det Følgende blive viist, hvorledes denne Hake Haamundsson er ingen anden end den berømte Søkonge Hake, hos hvilken Starkad opholdt sig, som vandt Svithjod, og hvis Død ogsaa af Snorre beskrives saa smukt;

---

landnámsmanna á Íslandi; litt átti hann hér deilur við menn; hann kom heldr gamall út.

[1]) Det heder ej alene i den gamle Skaldefortegnelse, at Brage den gamle levede deels hos Eystein belje Ragnar Lodbroks Underkonge i Sverige, deels hos Bjørn Jernsides Sønneson Bjørn paa Hauge, der levede ved 831; man har endnu Brudstykker af et af Brage forfattet Digt, hvor han omtaler et Skjold, Ragnar selv havde givet ham. (Se Skalda, Cap. 42). Endelig siger Landnáma, at den Thore Herse, Roaldsson, som opfostrede Erik Blodøre, og som derfor maa ansees at have været omtrent samtidig med Kong Harald Haarfagre, eller fød omkring 850, var en Dattersøn af Brage den Gamle, hvilket ogsaa sætter dennes Levetid ved 820. (Landn. II. 1).

[2]) Landn. II. 19.

og Starkads Ophold hos ham falder endog, som det synes, tidligere end hans Ophold hos Frode [1]). Fundinn Noregr opstiller derhos en Genealogi, hvis Rigtighed vistnok er noget tvivlsom, ifølge hvilken Signy, Hagbards Elskede, bliver Søskendebarn til Høgne af Njardø; deraf følger dog, at Hagbards Broderdatter Hagny antages at være i samme Generation som Sølve Høgneson [2]). Det er altsaa umiskjendeligt, at Hagny uadskilleligt henhører til Halfs Tidsalder, og at hun umuligt kan have været samtidig med Brage Skald, eller omkring Aaret 820 født de omtalte Tvillinger til Verden. Og her bliver Landnáma, hvis Troværdighed i Stridstilfælde maa sættes over Halfssagas, af fortrinlig Oplysning. Landnáma veed intet om, at Hjør, Tvillingernes Fader, var gift med Hagny. Den fortæller, at Hjør herjede paa Bjarmeland, og fangede der Kongens Datter Ljufvina, som han egtede, og om hvem den nu beretter det samme, som Halfssaga beretter om Hagny. Landnámas Beretning, der næsten kan ansees som Are Frodes, nedskreven i Slutningen af 11te Aarhundrede, er upaatvivleligt bygget paa Traditionen inden Geirmunds egen Familie, og derfor mest at stole paa, ikke at tale om, at Brødrenes mørke Udseende lettest forklares ved deres tschudiske Herkomst paa mødrene Side [3]).

Vi faa altsaa een Hjør, der var Halfs Søn, der hevnede sin Fader tilligemed Sølve, og som var gift med Hagny, Hake Haamundssøns Datter; en anden Hjør, gift med Ljufvina, og Fader til Geirmund og Haamund Heljarskind. Disse Hjørver maa have været forskjellige Personer, hvilke af senere Sagnfortællere, med Udeladelse af Mellemled, ere forverlede. Paa saadanne Udeladelser af Mellemled, og Forverlinger af Personer med samme Navn, hvortil det ovennævnte Opkaldelses-System gav saa megen Anledning, finder man saa hyppige Exempler, at man heller ikke kan tage i Betænkning, at antage saadant ogsaa at have været med i Spillet her; der bliver kun Spørgsmaal, hvor mange Led man skal antage bortfaldne mellem Hjør Halfssøn og den anden Hjør, Tvillingernes Fader. Det sædvanlige var vistnok, og er endnu, at Sønnesønnen opkaldtes efter Bedstefaderen; i saa Fald vilde kun eet Led være bortfaldet mellem de tvende Hjørver, eller to Led mellem Hjør Halfssøn og Geirmund. Men derved vilde man dog neppe

---

[1]) Se nedenfor § 13.

[2]) Dette Slægtregister, som nedenfor nærmere vil blive omtalt, lyder saaledes: Grjotgard fik Nordmøre, hans Søn var Salgard, Fader til Grjotgard, Fader til Sølve, Fader til Høgne i Njardø, Fader til Vikingen Sølve og Hild den Mjove, gift med Hjørleif den Kvennsame . . . og længere nede: Sigar var Fader til Sigmund, som var gift med Hilde, Datter af Kong Grjotgard paa Møre, hans Søn hed Sigar, Signys Fader, som lod hænge Hagbard.

[3]) Ogsaa Sturlungasaga (Cap. 1) omtaler Geirmunds og Haamunds Fødsel og Brage Skalds Vers, men den nævner ikke udtrykkelig Dronningens Navn, og kan derfor ikke her gjøre noget Udslag.

endnu være hjulpen; thi antages Geirmund fød ved 820, og hans Fader Hjør ved 790, vilde den ældre Hjørs Fødsel og Halfs Levetid i saa Fald komme omkring 730, hvilket upaatvivleligt er en Generation for silde. To Led maa derfor vistnok være bortfaldne, saaledes at Halfs Levetid kommer omkring 700, og dette stemmer ogsaa meget godt med den Omstændighed, at der mellem den ældste Hjør, Josurs Søn og Hjør, Halfs Søn, ligeledes ligge tvende Slægtled.

Det er muligt, at et af disse Slægtled virkelig paa et andet Sted i Landnáma er nævnt [1]). Det fortælles nemlig, at Skalden Flein Hjørsson, der en Stund opholdt sig hos Kongerne Thorolf og Olaf paa Oplandene, havde været opfød nord paa Møre paa en Ø ikke langt fra Borgund, ved Navn Josurheid, hvor hans Fader (Hjør) boede; at han siden kom til Kong Eystein i Danmark, og vandt ved sin Skaldskab saadan Anseelse, at han fik Kongens Datter til Egte. Og i en gammel Fortegnelse over Skalder ved de ældste nordiske Hoffer heder det, at blandt en af de Skalder, der opholdt sig hos den svenske Konge Eystein Belje, var Flein Skald. Denne Flein maa have været en mere end almindelig anseet Skald, hvis Kvad længe opbevaredes, thi i Skálda opstilles en egen Indretning af Drottkvædeverset, kaldet Fleinsháttr, der upaatvivleligt benævnes efter ham. Sagnene om ham kunne derfor neppe ganske være grebne af Luften. At den svenske Eystein Belje, hos hvem han opholdt sig, maa være den samme, som den danske Kong Eystein, hvis Datter han egtede, synes ej at kunne betvivles; det maa tillige erindres, hvad der ovenfor er nævnt, at man paa den Tid under „Danmark" neppe forstod det nuværende Danmark, men kun det oprindelige, mellem Skaane og Gautland. Eystein Belje nævnes som Konge eller egentlig Underkonge i Sverige paa Ragnar Lodbroks Tid, omkring 780[2]). Det er ikke usandsynligt, at Flein Skald, som i sine yngre Dage opholdt sig hos Eystein, og i sin Alderdom hos Kongerne paa Oplandene, af hvilke den ene havde en Søn, som var Landnamsmand, har været en Søn af Hjør Halfsson. Thi Navnet Josurheid i Forbindelse med Hjør bliver her overbevisende; vel heder det at Josurheid skulde ligge paa Møre, men dette er aabenbart en Fejltagelse, som maaskee kan have sin Oprindelse derfra, at Hjør, indtil han hevnede sin Fader og saaledes gjenvandt sit Rige,

---

[1]) Landn. V. 1.

[2]) Om denne Eystein Belje vil der nedenfor blive talt. Da man aldeles ikke synes at have været paa det rene med hans Historie eller Herkomst, tør man vel ikke fæste synderlig Lid til, hvad der om ham berettes; dog saa meget synes idetmindste Skaldefortegnelsen at vise, at man henførte ham til Ragnar Lodbroks Tid, eller til Slutningen af det 8de Aarhundrede. Flein Skald nævnes i allefald som samtidig med Brage hin gamle og hans Svigerfader Erp Lutande.

opholdt sig paa Møre, hvor Sølve Høgnesøns Æt ifølge Fundinn Noregs udtrykkelige Vidnesbyrd hørte hjemme. Flein kan, hvis han var fød omkring 740, have opholdt sig hos Eystein imellem 770—790, og hos Kongerne paa Oplandene som Olding omkring 810. Det er saaledes altid en Mulighed for, at han kan have været den yngre Hjørs Farfader. Men det er ogsaa muligt, at han kun har været en yngre Søn af Hjør Halfssøn.

At der i begge Slægtrækker fra Hjørleif ere Led bortfaldne, maa saaledes være udenfor al Tvivl, og den sidste Række (til Geirmund og Haamund) oplyser endog selv om, hvad der har givet Anledning til Udeladelsen. Naar vi efter disse Undersøgelser skulle bestemme Slægtens Chronologi, eller Tiden, naar enhver af de omtalte Helte maatte antages at have været i sine bedste Aar, maatte det blive: Hjørleif 690—700; Half 700—720; Hjør Halfssøn og Sølve Høgnesøn 720—740; Flein Hjørssøn 770—790; Hjør den yngre 810—830, Geirmund og Haamund Heljarskind 860—880.

13. Hake og Hagbard.

Søkongen **Hake**, med hvis Datter Hagny Hjør Halfssøn var gift maa, hvad allerede det, der ovenfor om ham er anført, tilstrækkeligt viser, i Tidsrummet nærmest før Braavallaslaget have spillet en temmelig betydelig Rolle i Danmark og Sverige. Uheldigviis er kun lidet levnet os af hvad Fortidssagnene berettede om ham, og selv dette lidet er heel uklart og forvirret. Det samme kan ogsaa siges om hans foregivne Broder **Hagbard**, thi vistnok er Sagnet om hans og Signys trofaste Kjærlighed blevet mere bekjendt og udbredt end noget andet Oldsagn, men dette Sagn er, hvad der nedenfor vil blive viist, neppe historiskt, og det har i alle Fald saa ganske tildraget sig Opmerksomheden, at hans øvrige Bedrifter ere forglemte. Ifølge Fundinn Noregr vare, som vi have seet, Halfsrekkerne Innstein og Utstein Sønner af Gunnlad, og Hrok den svarte og Hrok den hvite Sønner af Haamund Hørdejarl; Gunnlad, Haamund og en tredie Broder, Hake, vare Børn af Berserken Hromund Rolfssøn, der udgives for en Sønnesøn af Hoddbrodd, Søn af Hød, efter hvilken Hadeland skal have faaet Navn. Halfs Saga veed intet af denne Herkomst, der ogsaa, hvad de øverste Led angaar, tydeligt nok viser sig at være opdigtet [1]); den veed kun at Gunnlad er en Søster af Hersen Haamund frokne, og at denne er

[1]) Sammenstillingen af Hød eller Had og Hadeland viser allerede at Personernes Navne ere dannede efter Landskabets; men den anden Sammenstilling af Hød og Hoddbrodd synes tillige at føre os op i den mythiske Kreds, forsaavidt den minder om Saxos Hotherus (Hød) Hoddbrodds Søn og Balders Banemand. Forskjellen er den, at Hød hos Saxo er Hoddbrods Søn, i Fund. N. hans Fader.

Fader til Hrok den svarte og Hrok den hvite, ligesom hun selv er Moder til Utstein og Innstein. Den fortæller ligeledes, at Hagny var en Datter af Kong Hake Haamundsson, men nævner intet nærmere om, hvorledes Hake var beslægtet med Haamund frokne, Hake og Gunnlad. De blotte Navne Haamund og Hake vise dog noksom, at der mellem Hake Haamundsson og de sidstnævnte maa have været været et Slægtskabsforhold, rimeligviis, som vi ovenfor antoge, saaledes at Hake var en Sønnesøn af Hake Hromundsson, Gunnlads Broder [1]). Ifølge Saxo vare Hake og hans tre Brødre Hagbard, Helvin og Haamund Sønner af Søkongen Haamund [2]). Snorre nævner kun de to Brødre Hake og Hagbard; han siger at de vare meget berømte, førte Titel af Søkonger og havde stort Krigsmandskab med sig [3]). Hake nævnes allerførst som den, hos hvem Starkad tog Tjeneste efter at have forladt Uppsala-Kongerne, da han hos disse ej befandt sig vel. Hake havde dengang, som det synes, underkastet sig Danmark eller en Deel deraf. Han skal i sin Hær fornemmelig have haft tolv udsøgte Kæmper, hvoriblandt Starkad [4]). Med denne Hær og disse Kæmper angreb han siden den blodagtige og karrige Kong **Hugleik** i Svithjod [5]), Sønnesøn af den Alrek, hos hvem Starkad forhen havde opholdt sig. Hugleiks Karrighed havde paadraget ham saa ilde Omtale, at næsten ingen dygtige Kæmper skjøttede om at tage Tjeneste hos ham; han holdt sig derfor mest til Gøglere og Spillemænd. Da Hake landede med sin Hær, samlede han Folk om sig, men fik for Størstedelen kun slige daarlige Folk, som dem, han plejede at omgaaes, med Undtagelse af to vældige Kæmper, Brødrene Svipdag og Geigad. Paa Fyrisvoldene ved Uppsala traf Hærene sammen, og Hugleiks usle Flok blev snart adspredt; kun Svipdag og Geigad søgte alene at modstaa den hele fjendtlige Hær. Det lykkedes dem en Stund; Geigad saarede endog først Hake selv meget farligt i Brystet, og derpaa Starkad i Hove-

---

[1]) Det heder at Hake, Haamunds Søn, var Fader til Hrodgeir, Fader til Hrodmar, Fader til Hake Berserk; dette viser atter, hvorledes Navnet Hake gjentages i Ætten. At Hake Hromundsson foruden Hrodgeir kan have haft en Søn Haamund, Fader til Hake, er ej usandsynligt. Man kunde og antage Hake Haamundssøn for en Broder af Haamund Frokne.

[2]) Saxo, 7de B. S. 338; jvfr. 317.

[3]) Snorre, Yngl. S. Cap. 25, 27.

[4]) Derfor siger ogsaa Starkad i et Kvad, Saxo anfører i latinsk Parafrase (S. 310): Forhen vare vi 11 (han mener vel, foruden ham selv) Høvdinger, der omgave Kong Hake. Det er ovenfor (S. 258) nævnt, at Saxo kalder Hake Daniæ tyrannus; er dette ej ligefrem urigtigt, kan det blot betyde at Hake havde underlagt sig Danmark eller en Deel deraf.

[5]) Saxo (S. 279) gjør Hugleik til Konge i Irland. Hvorledes denne Misforstaaelse — thi Misforstaaelse kan det alene være — er opstaaet, lader sig nu neppe udfinde.

det, men Enden blev omsider, at de bleve fangne, at Hugleik blev dræbt, og at Hake underkastede sig Svithjod.

Hans Brødre Hagbard, Helvin og Haamund havde imidlertid ogsaa sværmet om paa Havet, og efter en haardnakket Kamp med den danske Kong Sigars Sønner Alf og Alfgeir [1]) sluttet Venskab og Forbund med dem. De fulgte dem til deres Faders Kongsgaard. Hagbard saa her deres Syster, den skjønne **Signy**, og vandt hendes Kjærlighed. Men den lumske Blind bølvise [2]) satte Splid mellem Sigars og Haamunds Sønner, deres Forbund blev brudt, og Helvin og Haamund faldt for Alf og Alfgeir, der i Hagbards Fraværelse overfaldt dem [3]). Hagbard hevnede siden sine Brødre ved at overfalde og fælde Sigars Sønner. Hvorledes han siden, forklædt i Kvindedragt, besøgte Signy, hvorledes han blev røbet, greben og hængt, og hvorledes Signy, der ej vilde overleve ham, indebrændte sig med sine Terner, er bekjendt nok. Hagbards og Signys tragiske Skjebne, besynges endnu i Folkeviser og omtales endnu i Folkesagn fra alle de tre nordiske Lande [4]).

Da Hake erfarede Hagbards Død, besluttede han at tage Hevn, overrumplede Sigar og fældte ham paa et Sted, kaldet Valbrønd [5]). Men Hake var imidlertid bleven forladt af flere af sine Kæmper, hvoriblandt Starkad, der havde nydt Gjestfrihed hos Sigar. Heraf benyttede Sigars tredie Søn Sigvalde sig til at angribe ham med en saa overlegen Styrke, at han maatte søge sin Frelse i sine Skibe, overladende en af sine Mænd, der og hed Hake, at stride til Lands mod Sigvalde. I dette Slag faldt begge Anførerne, men da Hake Haamundssøn var vendt tilbage med Flaaden for at besørge sin Vaabenbroders og Navnes Højlæggelse, blev han overfalden af en anden dansk Hær fra Skaane, der endog satte sig i Besiddelse af Flaaden, saa at Hake kun med 3 Skibe undslap og kom hjem til Svithjod [6]). Han sad nu roligt hjemme i to eller tre Aar; hans Kæmper

---

[1]) Saxo kalder ham Algerus. Man maa tænke paa Alfheimkongerne Alf og Alfgeir.

[2]) Blind bølvise (ɔ: den ondskabsfulde) forekommer som en staaende Figur i flere Oldsagn, saaledes f. Ex. endog i Helgakviða Hundingsbana II, og i Æventyret om Hromund Greipssøn Cap. 8.

[3]) Saxo, 7de B. S. 341.

[4]) Saxo, S. 311 fgg. Faye, norske Folkesagn S. 159.

[5]) Saxo, S. 318 Her fortæller Saxo om Hake, hvad det skotske Sagn fortæller om Macbeth, at han lod sine Mænd afhugge Trætoppene i en Skov og bære dem, saa at Sigar undrede sig over at see Skoven rykke nærmere.

[6]) Saxo, S. 349, 350. Herom veed Snorre intet at fortælle, men siger kun at Hake, efterat have overvundet Hugleik, sad i Ro i tre Aar, og at hans Kæmper imidlertid forlod ham. Saxo er her noget uklar. Foruden Hake selv, som han allerførst kalder Daniæ tyrannus, men lader erobre Irland, nævner han

droge imidlertid fra ham, for paa Vikingstog at skaffe sig Bytte. Det rygtedes snart, at Starkad allerede havde forladt ham i Danmark; nu var Antallet paa hans Kæmper endnu mindre. Erik og Jorund, Hugleiks Søskendebørn, besluttede at vove et Forsøg paa at vinde deres Fædrenerige tilbage. De styrede til Svithjod, og saasnart Sviarne fik at vide at Ynglingekongerne vare der, samlede de sig i store Skarer omkring dem. Med denne Hær drog Jorund og Erik op mod Uppsala, og Hake mødte dem paa Fyrisvolden. Uagtet han havde langt færre Folk, kæmpede han dog med saadan Tapperhed, at han drev Fienden paa Flugten efterat have fældet Kong Erik med egen Haand. Men han havde selv faaet saa store Saar at han merkede at hans Endeligt var nær. Derfor lod han tage en Skeid (Krigsskib) og lade fuld med døde Mænd og Vaaben, siden lod han den flytte ud til Havs, lægge Roret i Lag, drage Sejlene op, og gjøre et Baal paa Skibet, for selv at lægges derpaa. Dette skede; han var allerede død eller nær Døden, da han lagdes paa Baalet; Vinden stod fra Land, og Skibet drev brændende ud paa Havet. Dette, tilføjes der, var længe efter saare navnkundigt [1]).

Vi have her i Korthed fremstillet denne lille Sagngruppe saaledes som man maa antage at vore Forfædre tænkte sig den sammenkjedet; de enkelte Sagn, hvoraf den bestaar, findes spredte deels hos Saxo, deels i Ynglingasaga, foruden at hyppige Antydninger til dem ogsaa findes andenstedsl; især er det en hos de gamle Skalde meget yndet Omskrivning at kalde Galgen Hagbards eller Sigars Hest, og Strikken Hagbards Bane, eller noget lignende [2]). Sagnet om Hake er vistnok, enkelte Udsmykninger fraregnede, historiskt [3]). Dette kan man dog neppe sige om Hagbard-Sagnet, eller rettere den Deel deraf, som omhandler hans Kjærligheds-forstaaelse med Signy og begge de Elskendes heltemodige Død. Dertil er Begivenheden sig selv altfor romantisk, og Sagnet derom altfor meget udbredt og lokaliseret rundt om i Norden. Saxo henforer den til Sigersted paa Sjæland, hvor man endnu paaviser Hagbards Høj; Dragsmark i Bohuslehn, Sigars-

---

en Hake den sjælandske, der engang var i hans Hær, men siden tilligemed Starkad forlod ham; derpaa endnu en tredie „Haco fastuosus“, der kæmpede med Sigvalde.

1) Beretningen ligner meget den ovenfor (S. 274) anførte Fortælling om Sigurd Rings Død, der rigtignok kun grunder sig paa Arngrims Angivelse.

2) Allerede Thjodolf, der levede i det 9de Aarhundrede, kalder Strikken Hagbards Baand (Yngl. S. Cap. 28); og Eivind Skaldespilder, der levede eet Aarhundrede senere, kalder Galgen „Hagbards Hest“. (Cap. 26).

3) Om Hake og Rolf Krake har man nogle kunstige Vers, der hentyde til deres Bedrifter og Død, se Snorra Edda udg. Rask, S. 345; her heder det, at de begge vare stridbare og tappre Mænd, at den ene (Hake) brændtes paa Baal, den anden (Rolf) faldt for Staal.

vold paa Lister, Aurnes i Sogn, og Engeløen i Nordland, nævnes ligeledes, hveit af sine Indbyggere, som det Sted, hvor Begivenheden skal have tildraget sig; Engeløen nævnes som saadant endog i en yngre Bearbejdelse af Landnamsbogen [1]). Denne store Udbredelse af Sagnet kan imidlertid ikke andet end gjøre det saare mistænkeligt i historisk Henseende. De fleste Sagn, der, saaledes som dette, ere blevne National- og Lokal-Sagn hos forskjellige germaniske Folk eller Folke-Afdelinger, tilhøre strengt taget ikke nogen enkelt Folkeafdeling, men kun det oprindelige Stammefolk; de ere, hvad vi allerede have paapeget med Hensyn til Volund-Sagnet og Niflungesagnene, for det meste Oldsagn, medbragte fra Folkets oprindelige Hjem, men lokaliserede hos de enkelte Stammer i de Egne, hvor de senere kom til at nedsætte sig. Mellem Hagbard-Sagnet og de nysnævnte Sagn er der nu vistnok den Forskjel, at disse tilhøre alle germaniske Folk og Lande, medens hiint synes at være egent for Norden. Heraf kan maaskee sluttes, at det er opstaaet noget sildigere end hine, og at det kun har tilhørt Nordgermanerne og de gotiske Stammer, der kom i Berørelse med dem. Men Sagnet er ligefuldt altfor meget Fællesgods til at være historisk, og de Forsøg, som Saxo og Forfatteren af Fundinn Noregr have gjort paa at sætte det i Forbindelse med Historien eller historiske Genealogier, maa derfor ansees som mislykkede. Dette er især iøjnefaldende i Fundinn Noregr. Det heder her paa eet Sted, hvilket vi allerede ovenfor (S. 200) tildeels have anført: „Sigar (Halfdan Gamles Søn) var Fader til Siggeir, som var gift med Signy, Kong Volsungs Datter; Sigar var ogsaa Fader til Sigmund, der var gift med Hild, Datter af Grjotgard Konge paa Møre, hans Søn hed Sigar, Signys Fader, der lod hænge Hagbard; dette er Siklinge-Ætten". Men ovenfor paa et andet Sted, hvor der handles om Nors Æt, heder det: „Grjotgard (paa Nordmøre) var Fader til Sigar, Fader til Signy, der var gift med Harald Naumdøle-Jarl". Man vil lettelig see, at der paa det første Sted hersker en Tvetydighed, idet man kan henføre Ordene: „hans Søn hed Sigar" baade til Sigmund og til Grjotgard. Det første synes vistnok at have været Forfatterens Mening, siden det er Sigars, ikke Grjotgards Æt, han her omhandler; men da man paa det andet Sted, hvor Kongerne paa Nordmøre omhandles, ogsaa finder Slægtrækken „Grjotgard — Sigar — Signy", kan man dog vanskelig undlade at tænke sig denne Række vilkaarligt tillempet paa den anden, og Tvetydigheden, naar Alt kommer til Alt, maaskee endog forsætlig, eller Sammenstillingen beroende paa en Misforstaaelse. Der er desuden saameget andet, der viser at den hele saakaldte

[1]) Hvor Engeløen paa Haalogaland omtales (III. 18), tilføjer Hauksbogen og den yngste Bearbejdelse af Landnáma, den saakaldte Mela-Bog: „Der havde fordum Sigar boet, og der er Signys Buur samt Hagbardsholm". Endnu gaar ogsaa Sagnet derom paa Engeløen, og Signys Buur m. m. vises.

Siklinge-Slægtrække, ligesom overhoved alle Slægtrækker fra Halfdan Gamle, er kunstig bragt istand ved vilkaarlige Tillempninger af forskjellige Sagn, og ved Hjelp af tilfældige Navne-Overeensstemmelser. Allerede Udledelsen af Ordet „Sikling" fra „Sigar" er urigtig; Optagelsen af Volsungesagnets bekjendte Siggeir viser sig ved første Øjekast som vilkaarlig, og Formodningen om, at de i Grjotgards Æt forekommende Navne Sigar og Signy have forført Forfatteren til, paa en ligesaa vilkaarlig Maade at drage Hagbardssagnets Sigar og Signy ind i Ætten, gaar derved næsten over til Vished [1]).

Men fordi den romantiske Deel af Hagbardssagnet bortfalder, er det derfor ikke sagt, at jo Hake kan have havt en Broder ved Navn Hagbard, der udmerkede sig ved sine Krigsbedrifter til Søs, som især har herjet i Danmark, og som endelig i Sagnet blev til eet med den Hagbard, Signys Elsker, om hvilken et ældre Sagn berettede. Og forsaavidt dette ældre Sagn fortrinsviis skulde antages at tilhøre et enkelt Landskab eller en enkelt Nation, maa man nærmest tænke paa Danerne i deres ældre Hjem paa den skandiske Halvø. Der synes virkelig at have været en Sigar, hvilken et gammelt Sagn betegnede som en af Danernes merkeligste Konger [2]). Det synes ogsaa umiskjendeligt, endog i den danske Bearbejdelse af Hagbardssagnet, at Hagbard var en Nordmand, eller idetmindste en længere i Nord hjemmehørende Kriger; og forsaavidt kan dette Sagn siges at indeholde Erindringer om vore Forfædres tidligere Berørelser med Danerne og Bedrifter i de dansk-gotiske Egne.

14. Kongeætter i Sogn. Fridthjof den frokne.

Vi have allerede ovenfor, hvor der handledes om Vikar, havt Anledning til at omtale den **fridthjofske** Æt i Sogn. Om denne gives der vidtløftige Sagn, af hvilke i Særdeleshed Sagnet om Fridthjof den frokne ej alene i ældre Tider har fundet en mere end almindelig omhyggelig Behandling og tækkelig Indklædning, men er ogsaa i vore Dage blevet bearbejdet af en af Sveriges ypperste Digtere, og har derved faaet en Udbredelse og Anseelse, hvortil dets historiske Værd neppe berettiger det. **Fridthjof**, fortælles der, var en Søn af **Thorstein Vikingssøn**, hvis

---

[1]) Det er ikke usandsynligt, at Sagnets Tilværelse paa Engeløen ogsaa har bidraget sit til at Forfatteren har stræbt at faa dets handlende Personer ind i en Æt, hvis Medlemmer tildeels havde med Haalogaland at bestille, se nedenfor, § 15. Egentlig synes man ej at have behøvet mere end et Stedsnavn, der var sammensat med Sigar, Signy eller Hagbard, for at lokalisere Sagnet.

[2]) Nemlig Sigar (Sigehere), der herskede over Sø-Danerne, se Widsidh-Kvadet 65, 66.

Fader Viking var Søn af en haalogalandsk Jarl, og efter mange Heltebedrifter sluttede Fostbroderskab med Kong Njorve paa Oplandene, hvor han nedsatte sig og blev hans Jarl. Mellem Vikings Sønner og Njorves Sønner opstod der et Uvenskab, der omsider blev til Dødsfjendskab; de dræbte hinanden indbyrdes, og tilsidst var der paa begge Sider ikke flere tilbage, end Vikings Søn Thorstein og Njorves Søn Jakul. Desuagtet vedligeholdt Viking og Njorve selv deres Venskab og Fostbroderskab urokkeligt til deres Død. Paa et af sine Tog traf Thorstein **Bele,** Konge i Sogn, en Ætling af Meite, Gors Søn. Ogsaa de kæmpede først med hinanden, men sluttede siden Venskab og Fostbroderskab. Thorstein egtede Beles Søster Ingebjorg, hvilken han havde reddet fra Fortryllelse, og fik med hende Gaarden **Framnes**, der laa ligeoverfor den Gaard paa **Syrstrand** i Sogn, hvor Bele boede. Thorstein og Bele sværmede meget om paa Vikingstog, fornemmelig i Østerveg. De kæmpede engang med den unge Angantyr, en Jarlesøn fra Gautland, som forsvarede sig saa tappert, at Thorstein tilsidst foreslog ham at træde ind i deres Fostbroderskab. Dette tog Angantyr imod, ledsagede dem paa et Tog i Vesterhavet, og hjalp dem at erobre Orknøerne, hvor Bele indsatte ham til Jarl, imod at han skulde svare en aarlig Skat.

Bele og Thorstein levede nu i Rolighed til deres Alderdom. Bele havde to Sønner, Helge og Halfdan, og Datteren Ingebjorg; Thorstein een Søn, ved Navn Fridthjof, der tilligemed Ingebjorg opfostredes hos en god Bonde i Sogn, ved Navn Hilding. Ingebjorg udmærkede sig saaledes ved sin Skjønhed, at hun kaldtes Ingebjorg hin fagre. Fridthjof blev ligeledes saa navnkundig ved sin Styrke og sine Idrætter, at man kaldte ham Fridthjof den frokne; han og Ingebjorg fattede snart Kjærlighed til hinanden. Tæt ved Beles Gaard laa Gaarden Balderhage, der havde sit Navn deraf, at der inden dens Hegn stod et stort Hov, i hvilket Balder fornemmelig dyrkedes: det hele Sted var fredhelligt, saaledes at man der ej maatte udgyde Blod eller begaa nogen vanhellig Handling; derfor kaldtes det Balderhage eller Balders Indhegning. Helge, Beles Søn, blev ogsaa tidlig en ivrig Blotmand eller Afgudsdyrker; han og hans Broder Halfdan vare ligesaa lidet yndede, som Fridthjof var vennesæl. Bele og Thorstein døde næsten paa samme Tid, og indskærpede hver for sig deres Sønner at holde Fred og Enighed indbyrdes. De bleve, efter deres eget paa Sottesengen udtalte Ønske, højlagte paa hver deres Side af Fjorden, for at de, som det heder, desto lettere kunde meddele hinanden, naar nogen Tidende var paafærde.

Beles Sønner tiltraadte Kongedømmet, og Fridthjof sin Fædrenearv. Han førte et saa pragtfuldt Huus, og blev saa anseet, at Brødrene snart bleve misundelige og fjendtligt stemte mod ham. De tog ham især ilde op,

at han vovede at gjøre sig Haab om Ingebjørgs Haand, og da han formeligt anholdt derom, svarede de ham reentud nej, fordi han ikke havde nogen fyrstelig Titel. Fridthjof lovede til Gjengjeld, at han ikke herefter skulde yde dem nogen Hjelp. Dette fik de snart at føle, da den mægtige Fylkeskonge Ring [1]) truede dem med Krig, hvis de ej vilde betale ham Skat. De sendte gamle Hilding over til Fridthjof, for at overtale denne til at staa dem bi. Fridthjof, der sad ved Tavlbord med sin Fostbroder Bjørn, gav tilsyneladende ingen Agt paa Hilding eller hans Opfordringer, men svarede kun i forblommede Ord, som nærmest syntes at angaa Tavlspillet. Brødrene maatte drage i Striden uden Fridthjof, men lod for Sikkerheds Skyld inden deres Bortrejse Ingebjørg indsætte i Baldershage, hvor de troede at Fridthjof ej vilde vove at efterstræbe hende. Desuagtet besøgte Fridthjof hende, saasnart Kongerne vare borte, og fornyede hver Dag sit Besøg med hendes Samtykke, thi hun skjænkede ham aldeles sin Kjærlighed; de tilsagde hinanden ubrødelig Troskab, og skiftede Ringe Han gav hende en herlig Armring, som han ejede, og hun maatte love ham aldrig at skille sig ved den, eller og kun at sende ham den tilbage. Helge og Halfdan traf Ring i Soknesund nærved Jæderen, men hans Overmagt var saa stor, at de letteligt bekvemmede sig til at give sig under ham, og love ham deres Syster Ingebjørg med Trediedelen af deres Besiddelser. Da Kongerne ved deres Hjemkomst erfarede Fridthjofs Dristighed, sendte de Hilding til ham og forelagde ham to Vilkaar, enten at forlade Landet, eller at drage til Orknøerne og hente Skatten, som Angantyr ej havde betalt siden Beles Død. For gammelt Venskabs Skyld lovede Fridthjof dette, imod at Kongerne aflagde Ed paa at lade hans Ejendomme urørte i hans Fraværelse. Fridthjof drog afsted paa sit ypperlige Skib Ellide med sine Fostbrødre Bjørn og Aasmund og 30 Mand. Men aldrig saasnart var han borte, førend Kongerne opbrændte hans Gaard, røvede hans Gods, og fik tvende Troldkvinder til at paahere ham Uvejr i Solundarhavet [2]). Sagaen fortæller vidtløftigt, hvor modigt Fridthjof og hans Mænd trodsede Uvejret, hvorledes de kappedes om at kvæde Viser til hinandens Opmuntring, og hvorledes Fridthjof endelig fik Bugt med begge Troldkvinderne, der paa en Hval svømmede foran for Skibet og ved sin Seid voldte det forfærdelige Uvejr. I samme Ojeblik, heder det, faldt begge Troldkvinderne med brudt Ryg ned af den Seidhjall eller Forhøjning, paa hvilken de sad. Til Seiden hørte nem=

[1]) Det heder i een Bearbejdelse af Sagaen, at Ring var Konge paa Ringerike, i en anden, at han herskede i Svithjod, dog heder det tillige i den samme Bearbejdelse, som omtaler Ringerike, at Ring havde hjemme i Alfheime. (Se Fornaldar Sögur Norðrl. II. S. 66, 84, 490).

[2]) Saaledes kaldtes Vesterhavet efter Solundar= eller Sulend=Øerne.

lig at den, der udførte den, sad paa en Hjall eller Forhøjning, og man troede da at hans Aand i anden Skikkelse foer vide om, medens alene Legemet blev tilbage paa Seidhjallen. Med stor Anstrengelse kom Fridthjof endelig til Efja paa Orknø, hvor Angantyr opholdt sig. Angantyr tog vel imod ham, og indbød ham til at blive der om Vintren. Nogen Skat vilde han ikke betale Beles Sønner, men tilbød derimod Fridthjof saa meget Løsøre, som han vilde have: „du kan gjerne", sagde han, „kalde det Skat, om du saa synes". Den samme Høst, efterat Fridthjof var dragen bort, og hans Gaard opbrændt, kom Ring til Sogn, og holdt Bryllup med Ingebjørg. Da han saa Ringen, hun havde faaet af Fridthjof, bød han hende at sende Fridthjof den tilbage. Hun bad Helges Kone forvare den, indtil Fridthjof kom hjem, og da give ham den. Siden fulgte hun med Ring til hans Rige.

Vaaren efter forlod Fridthjof Angantyr, og kom til Norge, hvor han strax spurgte at hans Gaard var brændt. Da han kom til Framnes, sagde han: „her seer alting svart ud, og her have ingen Venner syslet". Han roede strax lige over til Syrstrand, for, som han sagde, at betale Skatten. Her vare Kongerne just ved Disablot i Baldershagen. Fridthjof lod sine Mænd passe paa Skibet, og befalede dem at bryde itu alle andre smaa og store Fartøjer i Nærheden, medens han, ledsaget af Bjørn, gik op til Hovet. Han lod Bjørn staa udenfor ved Indgangen og holde Vagt, selv gik han ind i Disesalen, hvor der kun var faa Folk tilstede. Kongerne sad og drak, og Kvinderne sad ved Ilden midt paa Gulvet, varmede og smurte Gudebillederne, og tørrede dem med Duge. Fridthjof traadte frem for Helge med de Ord: „Nu vil du vel have Skatten". I det samme løftede han Pungen, hvori Sølvet var, og slog den i Ansigtet paa ham, saa at to Tænder gik løs i hans Mund, og han nær var falden besvimet ned af Højsædet i Ilden, hvis ikke Halfdan havde grebet ham. Fridthjof fik nu see at Helges Kone bar den Ring, han havde givet Ingebjørg, paa sin Arm. Han vilde tage den tilbage og greb efter den, men den sad saa fast, at han ej fik den løs, førend han havde slæbt hende langs Gulvet henimod Døren. Derved kom hun til at slippe Baldersbilledet, med hvilket hun just havde været beskjeftiget. Halfdans Hustru, der vilde komme hende til Hjelp, slap ligeledes det Billede, hun syslede med; begge de med Fedt indsmurte Billeder faldt i Ilden, som derved blussede op saa sterkt, at den tog fat i Huset. Fridthjof og Bjørn skyndte sig nu ned til Skibet og roede afsted. Helge og Halfdan vilde sætte efter dem, men alle Fartøjer ved Stranden vare efter Fridthjofs Befaling saaledes fordærvede at de ej kunde bruges. I afmægtig Harme vilde Helge skyde en Piil efter Fridthjof, men han spændte Buen saa sterkt, at den sprang. Templet brandt ned i Bund og Grund, og Fridthjof, Ophavsmanden dertil, maatte som vargr í véum drage bort. Han

besluttede at drage i Viking til fremmede Lande og begav sig først tilbage til Angantyr, der tog godt imod ham, og hos hvem han forblev den første Vinter. Kongerne lode ham paa et Thing dømme utlæg, og tilegnede sig hans Ejendomme. Halfdan bosatte sig paa Framnes, hvor han lod Gaarden gjenopbygge, ligeledes gjenrejstes Baldershagens Tempel med stor Bekostning.

Fridthjof samlede sig paa sine Vikingetog baade Gods og Anseelse. Han angreb og dræbte kun onde Mænd og grumme Vikinger, men lod Bønder og Kjøbmænd fare i Fred. Efter tre Aars Forløb kom han østenfra og lagde ind i Viken. Han vilde, sagde han, besøge Ring; hans Mænd skulde imidlertid drage i Viking, og møde ham ved næste Sommerdagstid paa det Sted, hvor han nu forlod dem. Bjørn fraraadte ham denne Færd, men forgjæves; Fridthjof drog afsted, forklædt som en gammel Saltbrænder, kom til Rings Gaard og gik ind i Hallen. Ring blev strax opmerksom paa den høje og svære Mand, skjult i en Hættekappe. Han sendte en Tjenestedreng hen at spørge ham hvad han hed, og hvorfra han var. Fridthjof svarede: „jeg heder Tyv, jeg var hos Ulven i Nat, og var opfød i Anger". Da Kongen hørte hans Svar, sagde han: „jeg kan nok skjønne, at det Hered, hvori han var opfød, heder Anger; dette maa være en forstandig Mand". Dronningen undrede sig over at Kongen kunde have saadan Lyst til at tale med enhver omløbende Karl, der kom til Gaarden. Men Kongen lod ham kalde til sig og spurgte ham nu selv om hans Navn. „Jeg hed Fridthjof" (Fred-Tyv), sagde han, da jeg foer med Vikinger, Herthjof (Hær-Tyv), da jeg fik Kvinder til at begræde deres Mænd, Geirthjof, da jeg slyngede Gafloker [1]), Eythjof (Ø-Tyv), da jeg røvede Udskær, Helthjof, da jeg spiddede Smaabørn [2]), Valthjof, da jeg var over andre Mænd; nu har jeg en Stund vandret omkring med Saltkarle, og trænger til Hjelp". Dronningen bød ham at fare andensteds eller til Gjesternes Huus. Kongen derimod sagde, at han skulde kaste Hætten af og sætte sig hos ham. Dronningen undredes over at Kongen vilde tillade Stavkarle at sidde ved sin Side, og den Fremmede meente ogsaa at hun havde Ret, da han ej var vant ved at omgaaes med Konger. Men Ring blev ved sit, den Fremmede maatte kaste Hættekappen af, og stod nu i en mørkeblaa Kjortel, med den gode Ring paa Armen, et bredt Sølvbelte om Livet og Sverd ved Siden; dog havde han en stor og sid Skindhue paa Hovedet. Dronningen maatte paa Kongens Befaling bringe ham en Kappe; hun blev blodrød, da hun saa den velbekjendte Ring, men sagde dog ikke et Ord. „Du har nok

[1]) Gaflok, fransk javelot, i Middelalders-Latin gavelox, er et eget Slags let, fjedret Kastespyd.

[2]) Den grusomme Skik herskede blandt Vikingerne, at kaste Smaabørn op i Luften og tage mod dem paa Spydsoddene, hvorved de spiddedes.

længe brændt Salt, forend du fik den Ring", sagde Kongen. Fridthjof svarede at det var hans Fædrenearv. Han forblev hos Ring om Vintren uden dog at give sig tilkjende, men kaldte sig kun Thjof (Tyv). Alle syntes godt om ham, dog gav Dronningen sig kun lidet af med ham, Kongen derimod desto mere. Engang da Ring og hans Hustru mod Fridthjofs Advarsel kjørte over Isen i en Vogn, brast den, og de sank i med Vogn og Hest, men Fridthjof ilede til, og trak med et eneste Tag altsammen, baade Kongen og Dronningen, Vognen og Hesten op igjen. „Det var i Sandhed et godt Tag", sagde Kongen, ikke engang Fridthjof den frokne kunde have gjort det bedre, om han havde været her". Ud paa Vaaren hændte det sig engang at der holdtes en stor Jagt, og at Kongen og Fridthjof kom til at være ene sammen paa et afsides Sted i Skoven. Kongen lagde sig til at sove, uagtet Fridthjof bad ham heller at gaa hjem. Da Kongen var falden i Søvn, tog Fridthjof sit Sverd og slængte det fra sig. Lidt efter rejste Kongen sig og spurgte: „er det ikke saa, Fridthjof, at mangt og meget kom dig ihu, men du bestod Fristelsen? Jeg har kjendt dig fra den første Kveld, du kom i min Hal, og jeg vil endnu ikke paa længe skilles fra dig". Fridthjof takkede Kongen for hans Venlighed, men sagde at han snart maatte bort, fordi hans Mænd ventede ham. Han fulgte Kongen hjem, og det rygtedes snart at den fremmede Gjest var ingen anden end Fridthjof den frøkne.

En Morgen tidlig traadte Fridthjof frem for Kongen og Ingebjørg, og sagde at han nu maatte afsted, og derfor vilde sige farvel. Han bad Ingebjørg atter modtage Ringen, og kastede den til hende. Ring smilede og sagde: „hun har faaet bedre Løn for Vinteropholdet, end jeg, skjønt hun ikke har været saa venlig mod dig som jeg". Han vilde ikke høre noget om Afrejsen, men bad Fridthjof at blive hos ham og forsvare Riget for hans Børn, der endnu vare smaa. „Jeg selv", sagde han, „føler mig syg, og venter snart min Død; jeg skjenker dig min Kone og al min Ejendom, og vil dertil give dig Kongenavn". Fridthjof takkede ham, men sagde at han ej vilde have højere Titel end Jarlsnavn. Ring døde efter et kort Sygeleje, og blev højlagt med mange Kostbarheder. Hans Arveøl og Fridthjofs Bryllup med Ingebjørg højtideligholdtes under eet.

Da Kongerne i Sogn, Ingebjørgs Brødre, erfarede dette, bleve de forbittrede og droge med en Hær for at angribe Fridthjof. Men denne og hans Ven Bjørn, som nu var kommen tilbage, mødte Kongerne og sejrede snart. Helge faldt for Fridthjofs egen Haand, og han bød Halfdan Fred, som denne gjerne modtog paa de Vilkaar, Fridthjof selv foreskrev. Halfdan maatte lægge sig selv og sit Rige under Fridthjof, blive hans Herse, og betale ham Skat; selv lod han sig give Kongenavn i Sogn, og underkastede sig siden Hørdaland.

Fridthjof og Ingebjørg havde mange Børn, hvoriblandt Sønnerne Gunnthjof og Hunthjof. Hunthjof herskede over Hordaland, og havde tre Sønner, af hvilke Herthjof fik Hordaland, Geirthjof blev Konge paa Oplandene, og Fridthjof blev Konge i Thelemarken. Det var Herthjof, der efter et af Sagnene om Vikar skal have overvundet Kong Harald paa Agder, og ført hans Søn Vikar med sig til Hordaland. Hvorledes Vikar og dennes Fostbroder Starkad siden hevnede Harald, overfaldt og dræbte Herthjof, og hvorledes Vikar derefter ogsaa underkastede sig Geirthjofs og Fridthjofs Riger, er ovenfor omtalt. Siden den Tid forsvinder Fridthjofs Æt aldeles af Sagnhistorien.

Sagnet om Fridthjof er et smukt Sagn, og vi have derfor meddeelt det nogenlunde fuldstændigt. Sagaen, hvori det fortælles, er ualmindeligt godt sammensat og meget behagelig at læse; den indeholder ikke faa interessante Træk af Oldtidslivet i Norge, og med Undtagelse af Historien om Troldkvinderne, til hvilken vi ogsaa forresten i ellers paalidelige Sagaer finde Sidestykker, er der intet egentlig usandsynligt i den hele Beretning. Desuagtet er der saare meget, der taler for at ansee det Hele som en af de faa romantiske Digtninger, vor Oldliteratur kan opvise. Det er allerede i og for sig mistænkeligt, at Fundinn Noregr, der dog saa nøje gjennemgaar de norske Konge-Ætter, aldeles ikke nævner et Ord om Fridthjof og hans Æt, og at Ætten ligesaa sporløst forsvinder efter Herthjofs Død. Heller ikke findes nogen Hentydning dertil enten i Landnáma eller nogen anden paalidelig norsk eller islandsk Saga. Derimod slutter Fortællingen om Fridthjof sig paa det nøjeste til Sagaen om hans Fader Thorstein Vikingssøn, der vrimler af Fabler og Overnaturligheder og derved strax aabenbarer sig som en Digtning, medens Forfatteren af Fridthjofs Saga bedre har forstaaet at give sin Fortælling Sandsynlighedens Præg. Men denne Sandsynlighed spiller kun i Overfladen; i sig selv er Begivenheden altfor romantisk til at være rimelig, og Fortællingen indeholder derhos virkelige historiske og geographiske Umuligheder. Paa den Tid, da Fridthjof ifølge Sagaen maa have levet, havde norske Vikinger endnu ej sat Foden paa Orknøerne, end sige erobret dem og indrettet dem til et Jarldømme. Vi vide med Vished, at Nordmændene eller nordiske Vikinger ikke kom til Orknø og de skotske Farvande forend i Slutningen af det 8de Aarhundrede, og hvad der fortælles om et norskt Jarldømme paa Orknø før den Tid, er altsaa ligefrem Digt. Om Beliggenheden af Rings Kongerige har Forfatteren aabenbart selv været paa det uvisse; thi om vi end ikke tage i Betragtning, at een Bearbejdelse gjør Ring til Konge i Svithjod, saa see vi dog, at ogsaa den, der lader ham raade over Ringerike, nævner Alfheim som hans Hjem [1]). Ikke at tale om

[1]) Den omstændeligere Bearbejdelse af Fridthjofs Saga, der nævner Ringerike og Alfheim, veed ogsaa Navnet paa Rings Gaard, og kalder den Streitulund.

at en Krig mellem Konger i Sogn og Konger paa Ringerike, hvad enten den førtes til Lands eller til Vands, i hine Tider næsten maatte ansees utænkelig. Ej engang Syrstrand er ordentlig beskrevet. Det heder i Fridthjofs Saga, at denne Strand er vestenfor Fjorden, uagtet den ligger nordenfor; noget saadant Navn som Framnes kjendes nu ikke og synes heller ikke i fordums Dage at have været kjendt ligeoverfor Syrstrand. Om Baldershagen nævnes der andensteds ikke et Ord, og intet Folkesagn minder derom, uden forsaavidt det i den allernyeste Tid, paa Grund af den Udbredelse, Fortællingen om Fridthjof atter har faaet, kan være blevet bekjendt.

At Fortællingen, ej alene i sine Enkeltheder, men og i sin Heelhed, er opdigtet og ej medfører historisk Troværdighed, synes saaledes neppe at kunne betvivles. Dog er det ikke dermed sagt, at Fridthjof selv er en opdigtet historisk Personlighed. Det er meget muligt, ja det er efter Vikars-Episoden endog sandsynligt, at der har været en Fridthjof den frøkne, Herthjofs Farfader, men det synes tillige vist, at man ej har kjendt stort meer til ham end hans Navn, og at en senere Forfatter har benyttet dette til en af ham sammensat romantisk Fortælling [1]. I Historien synes Fridthjof i alle Fald ej at have grebet ind. Om Thorstein Vikingssøns Saga skyldes den samme Forfatter, eller om den enten er ældre eller yngre, lader sig ikke godt afgjøre. Stilen og Fortællemaaden er noget forskjellig, men de Haandskrifter, hvori den er os opbevaret, ere ældre end de, i hvilke Fridthjofs Saga er optegnet [2].

Af Konger i Sogn nævner Fundinn Noregr alene Vegard, Søn af Gard Agde, Vedrorm hans Søn, og dennes Søn Vemund den gamle, kaldet Sygnetrauste d. e. „Sogns Fortrøstning". Som sædvanligt ved Fundinn Noregr, tør vi her ikke fæste synderlig Lid til det første Led, men de to andre synes forsaavidt paalidelige, som Navnene Vedorm og Vemund ogsaa forekomme blandt dem, Landnáma anfører, hvor den omtaler anseede Mænd

En Gaard i Hole Sogn paa Ringerike, ved Navn Helgeland, skal virkelig for nogle Generationer tilbage have været kaldt Stritulund, dog trænger dette Udsagn til Bekræftelse.

1) En lignende Benyttelse af historiske Navne til opdigtede Fortællinger vise Finnboges Saga, Thord Hredes Saga, og Fortællingen om Viglund væne og Ketilrid. Slige Fortællinger sammensattes især paa Island, og man skulde af den geographiske Ukyndighed, Fridthjofs Saga lægger for Dagen, formode at ogsaa den er sammensat der, maaskee i det 14de Aarhundrede. Mistænkeligt er det ogsaa, at Sagaen lader Ring foretage sin Iisfart paa en Vogn, ikke i en Slæde, thi dette smager ligeledes sterkt af en temmelig sildig islandsk Oprindelse.

2) Af Thorsteins Saga har man fire Skindbøger, alle fra det 15de Aarhundrede, tildeels endog deres Begyndelse. Af Fridthjofs Saga har man kun een mindre god Skindbog fra det 15de Aarhundrede, indeholdende en kortere Bearbejdelse, der gjør Ring til Konge i Svithjod; de øvrige Haandskrifter ere Papirsafskrifter.

i Sogn fra Slutningen af 8de eller Begyndelsen af 9de Aarhundrede. Den nævner en mægtig Blotmand i Sogn, ved Navn Geir eller Vegeir, der havde 6 Sønner, af hvilke den ældste hed Vebjørn Sygnakappe (Sygnernes Kæmpe) eller Sygnatrauste, og to andre, Vedorm og Vemund; de nedsatte sig paa Island i den allertidligste Landnamstid [1]). Da Slægtledene blive for faa til at man skulde kunne antage Fundinn Noregs Vemund gamle for den samme som Landnámas Vebjørn Sygnatrauste, maa man formode at en Deel Slægtled her af den skjødesløse Afskriver ere udeladte; det kunde saameget lettere skee, som det lader til at alle de Navne, hvoraf Ætten bestod, have begyndt med Vé–. Men disse Mellemled kjende vi ikke, og de Sagn, der upaatvivlelig have været til om denne Æt, ere forlængst begravne i Forglemmelse. Blandt anseede Herser i Sogn nævnes mod Slutningen af det 8de Aarhundrede en **Vedrar-Grim**, der skal have været en Søn af Hjald Vatnarsson og Sønnesøn af Kong Vikar, og hvis Moder Hervar var en Datterdatter af Eylaug, ligeledes Herse i Sogn. Vedrargrims Søn hed **Bjørn Buna**, ogsaa Herse; han er merkelig deraf, at de fleste fornemme Slægter paa Island nedstamme fra ham. Man maa antage at han og hans Æt især have haft deres Tilhold i ytre Sogn, nærved Kirkebø og Maaren, da Bjørn Bunas Sønnesønssøn, Hersen Bjørn, der synes at have været den eneste af Ætten som var bleven tilbage i Norge, efter at de øvrige af dens Medlemmer vare dragne til Syderøerne eller Island, kaldes Høyangs-Bjørn efter Høvangsfjorden, en Arm af Sognefjorden, der mellem Kirkebø og Maaren skærer ind mod Nord. Af Bjørn Bunas Sønner er især **Ketil Flatnef** bleven berømt, men hans Historie tilhører det følgende Afsnit.

15. Haalogalandske og nordmørske Konge-Ætter.

Ved at omtale Sagnet om Hagbard og Signy have vi allerede haft Anledning til at nævne en Konge-Æt paa Nordmøre, hvis Ætling, Høgne i Njardø, Hjørleif den kvennsames Svigerfader, havde hjemme paa Kysten af Naumdølafylke, ligesom en af dens kvindelige Medlemmer var gift med en Jarl i Naumedal af den gamle haalogalandske Æt. Denne Æt have vi ligeledes ovenfor haft Anledning til at omtale, hvor der handledes om Haalogaland som den Deel af Norge, der først befolkedes af Nordmændene (S. 71—72). Vi have der ogsaa allerede foreløbigt omtalt den njardøske Æts Udbredelse, og det nærmere Slægtskab, der synes at have fundet Sted mellem Kystbeboerne fra Nordmøre til Finmarkens Grændse. Vi ville derfor ogsaa omhandle de haalogalandske og de nordmørske Konger under Eet.

[1]) Landnáma, II, 20.

Den **haalogalandske** Æt eller saakaldte **Haaleyge-Æt** er merkelig som den, fra hvilken den berømte Haakon Jarl, Norges Regent, udledede sin Herkomst. Til hans Ære digtede den af os ovenfor nævnte Skald Eivind Skaldespilder, der selv havde hjemme paa Helgeland og var beslægtet med den samme Æt, henved 995 et Ættekvad, kaldet Háleygja-tal, hvori han udledede hans Herkomst fra Odin eller Ingvefrey, nævnte enhver af hans Forfædre og omtalte hver enkelts Død og Begravelsessted [1]). Dette Kvad synes at have været den eneste Kilde, hvoraf man i sildigere Aarhundreder hentede Underretning om Ætten [2]); men det er nu tabt, paa nogle faa Brudstykker nær, som ere optagne, deels i Ynglingasaga, deels i den yngre Edda [3]). En Affkrift eller idetmindste et Uddrag deraf maa dog endnu have været til i det 17de Aarhundrede, eftersom Historieskriveren Thormod Torvesøn anfører den hele Række [4]). Ifølge et af de første Vers i dette Kvad, anført i Ynglingasaga, hed Ættens Stamfader **Søming** eller **Seming**, og var en Søn af Odin og Skade, der havde været gift med Vaneguden Njørd, men siden forladt ham. Om Skade giver den yngre Edda den Underretning, at hun var Datter af Jøtnen Thjasse, dygtig til at gaa paa Ski og jage Dyr: med andre Ord, hun er et egte Udtryk for den haalogalandske Nationalitet [5]), hvorfor ogsaa Saxo, der under Navnet Ragnhild omtaler hende i den mythiske Fortælling om Hadding, gjør hende til en norsk, maaskee endog en throndhjemsk Kongedatter [6]). Den ovenomtalte, efter Háleygjatal optegnede, Række nævner Semings Efterkommere i lige nedstigende

---

[1]) Indledningen til Ynglingasaga. Dens Ord ere: „Eivind Skaldespilder opregnede ogsaa Haakon Jarl den mægtiges Forfædre i det Kvæde, der kaldes Háleygjatal, og digtedes om Haakon; der nævnes Seming, Ingvefreys Søn, og der fortælles ogsaa om hver enkelts Død og Haug-Sted". Der staar her udtrykkeligt, at Seming var Ingvefreys Søn, skjønt det Vers, der senere (Yngl. S. Cap. 9) meddeles af Eivinds Digt, kalder ham Odins Søn. Dette er endnu et Beviis paa hvorledes Forestillingerne om Odin og Frey falde sammen.

[2]) Hvor Ynglingasaga eller andre Sagaer lejlighedviis kommer til at omtale de haalogalandske Fyrster, paaberaabes altid Háleygjatal.

[3]) Nemlig hos Snorre i Yngl. S. Cap. 9, 26, Harald Haarf. S. Cap. 14, Har. Graaf. S. Cap. 6, Olaf Tryggv. S. Cap. 43. I Skálda Cap. 3 anføres en Deel af Begyndelsen: „Jeg beder, siger han, at hans (Haakons) Mænd ville lytte til mig, medens jeg fremsiger mit Digt, og medens jeg i et Kvad udleder hans Æt fra Guderne".

[4]) Torfæi hist. Norv. I. p. 146. Rimeligviis har han fundet denne Række etsteds i Arngrim Jonssøns Optegnelser.

[5]) Hun kaldtes öndr-dís, Ski-Gudinden, efter den især for Nordland sædvanlige Benævnelse for et eget Slags Ski, öndr, andrar.

[6]) Saxo (I. B. S. 50) kalder hende Nitherorum regis Haquini filia. Disse Nitheri synes at maatte være Indbyggerne omkring Nid-Elven.

Linje indtil Haakon Grjotgardssøn Jarl, Halfdan svartes og Harald Haarfagres Samtidige. Den bestaar af 27 Slægtled, hvilket Antal stemmer saa godt med de 26 Led, Ynglinge-Rækken opstiller fra Fjølnir til Halfdan svarte, og tillige, om end ej fuldt saa godt, med Skjoldunge-rækkens Led, at der opstaar en sterk Formodning om at man allerede i hine Tider, da Rækkerne bragtes istand, var enig om at antage et bestemt Tids-punkt, paa hvilket Odin skulde have været til, eller om et vist Antal Generationer, der laa mellem hans Tid og Halfdan svarte. Sammenligne vi Rækkerne indbyrdes, finde vi derimod betydelige Uovereensstemmelser. Ynglingasaga lader Adils, der siges at nedstamme fra Fjølnir i 15de Led, forære en Hest til den haalogalandske Konge Godgest, Semings Ætling i 7de Led, og dette uagtet den forhen har ladet Jørund, Fjølnirs Ætling i 11te Led og Adils's Tipoldefader, komme i Berørelse med Gudlaug og Gylaug [1]), Semings Ætlinger i 9de og 10de, og Godgests i 2det og 3die Led [2]), en Berørelse, der bestyrkes i Vers, der endnu ere til, baade af Háleygjatal og Ynglingatal. Dette viser noksom, at Haaleyge-Rækken ligesaavel som Ynglinge-Rækken og Skjoldunge-Rækken er vilkaarligt sammensat af forskjellige, for sig selv i Sagnet bestaaende, mindre Slægtrækker, og at man ej derpaa kan grunde nogen Tidsregning. Vi ville her anføre de faa Sagn, som deels i Yngl. Saga, deels andensteds, ere opbevarede om enkelte af Semings saakaldte Ætmænd.

Godgest, Konge i Haalogaland, fik af Uppsalakongen Adils en Hest til Foræring ved Navn Rafn; den var fød efter en anden Hest af samme Navn, der havde tilhørt Kong Aale den oplandske i Norge. Da Godgest red paa denne Hest, løb den løbsk med ham, indtil han faldt af og slog sig til Døde. Dette, heder det, skede i Amd (Egnen omkring Throndenes) paa Haalogaland [3]).

Gudlaug, Haaleygernes Konge, skal paa et Søtog til Danmark have stødt paa Ynglingekongerne Jørund og Erik Yngve-Sønner, som sværmede om til Søs, medens Kong Hake Haamundssøn herskede i deres Fædrenerige i Uppsala. De angrebe Gudlaug, ryddede hans Skib, fangede ham, og

---

[1]) Hos Torfæus staar Gylaug først, og derpaa Gudlaug; men da Yngl. Saga udtrykkeligt kalder Gylaug en Søn af Gudlaug, og dertil anfører et Vers af Haaleygjatal, maa man antage, at enten Torfæus eller hans Hjemmelsmand har forvexlet Navnene, hvortil deres Lighed saa let kunde give Anledning.

[2]) Háleygjatal er ellers her rigtigere end Ynglingatal, thi Adils, Rolf Krakes Samtidige, maa have levet tidligere end Jørund og Erik, Hakes og Starkads Samtidige, se ovf. S. 253, 254, jvf. S. 213. — Se forøvrigt nedenfor § 19.

[3]) Yngl. S. Cap. 33, jvf. ovf. S. 253. Hvorledes ogsaa Adils omkom ved at ride paa en Hest af samme Race, er her omtalt.

lode ham hænge paa et Sted, kaldet Straumeyrarnes, hvor hans Mænd siden opkastede en Høj efter ham [1]). Jorund fik siden, efter Hakes Død, Uppsala-Riget tilbage, men fortsatte dog sine Herjetog. En Høst, han havde herjet paa Jylland og laa med sit Skib i Oddasund i Limfjorden, blev han angreben af **Gylaug**, Kong Gudlaugs Søn, der tillige fik Understøttelse af Landets Beboere. Jorund blev overmandet og fangen, og Gylaug hevnede sin Faders Drab ved at lade ham hænge [2]).

Om Gylaugs Sønnesøn **Herse** (Hersir) fortælles der i et gammelt Brudstykke af norske Kongesagaer: „Herse var Konge i Naumdal; hans Kone hed Vigda, efter hvilken Aaen Vigda har sit Navn. Han mistede hende, og vilde dræbe sig efter hende, hvis der fandtes Exempel paa at nogen Konge før havde gjort det; dog derpaa fandtes intet Exempel, men vel paa, at en Jarl havde dræbt sig selv. Han gik da op paa en Høj, veltede sig ned af den, og sagde at han havde veltet sig ud af Kongenavnet, og hængte sig siden i Jarlsnavn; siden vilde hans Efterkommere ikke antage Kongenavn. Dette bevidnes i Háleygjatal, hvilket Eivind Skaldespilder digtede" [3]). Herses Søn og Eftermand kaldes i Navnerækken ogsaa udtrykkeligt **Brand Jarl**, hvilket antyder at Jarletitlen fra hans Tid af var den brugelige i Ætten.

Fra Brand Jarl nedstammede i 7de Led en **Harald** Throndssøn, der i Fund. Noregr kaldes Naumdølejarl, og siges at have været gift med Signy Sigarsdatter, Søskendebarn til Sølve Høgnesøn og Hild, Hjørleif den kvennsames Hustru. Som deres Søn nævnes **Herlaug**, Fader til Grjotgard, Fader til den bekjendte Jarl Haakon Grjotgardssøn, Harald Haarfagres Samtidige. Slægtrækken nævner to Herlauger, Fader og Søn, mellem Harald og Grjotgard; man kan ogsaa let tænke sig, hvorledes den skjødesløse Afskriver af Fund. Noregr her har kunnet udelade et af to ligelydende Led.

Grjotgard Herlaugssøn synes at have hersket baade paa Haalogaland og paa Nordmøres Kyster. Thi der fortælles om ikke mindre end trende af Nybyggerne paa Island, af hvilke den ene hørte hjemme i Amd, den anden paa Engeløen, den tredie i Almdal (i Vefsen), at de bleve uenes med

---

[1]) Yngl. S. Cap. 26 Det er her, hvor et Vers af Haaleygjatal anføres saaledes: Gudlaug tæmte formedelst Østerkongernes Overmagt Sigars grumme Hest (Galgen, se ovf.), da Yngves Sønner hejsede den gavmilde Konge op under Galgen; ligbærende luder paa Næsset, hvor Søen deles, Vinges Træ, og der er Straumeyrarnes, berømt ved sin Steensætning om Fyrstens Rør (Steenrøse).

[2]) Yngl. S. Cap. 28. I det Vers af Yngl. Tal, som her citeres, kaldes Jørund „Gudlaugs Bane".

[3]) Ágrip af Nor. kon. sögum i Fornm. Sögur, 10de B. S. 289. „Samlinger til det N. F. og Spr. Hist." 2det B. S. 290.

hans Søn Haakon Jarl, eller flygtede for hans Overmagt [1]), ligesom ogsaa Grjotgard selv kaldes Haaleyge-Jarl; men desuagtet heder det, at han af en Berserk blev dræbt i Sølva (nu Selven) indenfor Agdenes, og at hans Gravhøj findes der [2]). Det fortælles ogsaa, at hans Søn Haakon Jarl kom fra „Yrje" (d. e. Orlandet) til Harald Haarfagre, da han allerførst underkastede sig ham [3]).

Endelig fortælles der, at der paa Harald Haarfagres Tid var to Konger i Naumdølafylke, ved Navn **Herlaug** og **Hrollaug**, af hvilke den første ved Kongens Nærmelse lod sig levende højlægge, den anden derimod gik op paa den Høj, hvor Kongerne plejede at sidde, veltede sig fra Kongesædet ned i Jarlesædet, antog Jarlenavn, og underkastede sig Harald, der saaledes vandt baade Naumdal og Haalogaland [4]).

Af disse Beretninger kunne vi slutte, at den haaleygske eller saakaldte semingske Æt har haft Herredømme baade paa Haalogaland, fornemmelig i Amd, i Naumdal, og i en Deel af Nordmore, og at det var ved dens Medlemmers frivillige Underkastelse, at Harald Haarfagre kom i Besiddelse af Haalogaland og Naumdal. Hvad derimod den besynderlige Nedstigen fra Konge- til Jarle-Værdigheden angaar, da er det, efter hvad vi tidligere have udviklet om Kongedømmets Oprindelse, langt rimeligere, at Kongetitlen aldrig har været brugt i Haaleyge-Ætten, og at dens Medlemmer ligefra umindelige Tider have bibeholdt den gamle Jarletitel, hvorved deres Højbyrdighed betegnedes [5]), men at dette i sildigere Aarhundreder, da Kongetitlen var saa almindelig, har forekommet dem besynderligt, der ej kunde rive sig løs fra den Forestilling, at ogsaa de mægtige Lade-Jarlers Forfædre havde været Konger, og at paa den Maade hine Sagn opstode om hvorledes det gik til, at Kongenavnet ombyttedes med det ringere Jarlsnavn. Det er ikke usandsynligt, at disse Sagn fornemmelig ere blevne til under den mægtige Jarl Haakon Sigurdsson, der herskede over Størstedelen af Norge med kongelig Myndighed, og derfor vel ogsaa gjerne saa, at man kaldte ham en Kongeætling. Da Haalogaland visselig var det af vore Forfædre allerførst besatte eller bebyggede, ikke erobrede Strøg, der tillige var længst bortfjernet fra den egentlige Skueplads for Søkongernes Virk-

---

[1]) Landn. III. 14: „Thore Thussasprenge hed en Mand, fød i Amd paa Haalogaland; han blev uenig med Haakon Grjotgardsson Jarl, og drog til Island".

[2]) Landn. I. 16, V. 7.

[3]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 7. Upphaf rikis Haralds konungs hárfagra Cap. 4.

[4]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 8. Upphaf rikis H. k. H. Cap. 6. Egils S. Cap. 3.

[5]) Af Navnet „Hersir" skulde man maaskee endog slutte, at Ættens ældste Medlemmer ikke engang have været Jarler, men kun ført Herse-Titel, og at Brand først hævede den til Jarleværdighed.

somhed, ligger det og saa at sige i Sagens Natur, at de oprindelige, simplere Forhold der lettere vedligeholdt sig, og at følgelig Kongetitlen der vanskeligere kunde komme i Brug. Saameget er vist, at en Rettighed, Harald Haarfagre og hans Efterkommere tilegnede sig som et Regale, over hvilket de endog vaagede med mere end almindelig Strenghed, nemlig **Handelen** med **Finnerne** og Oppebærelsen af den **Skat**, disse maatte yde, før Harald Haarfagres Tid udøvedes af de haalogalandske Bønder eller Haulder selv. Haalogalændingen Ottar, der, øjensynligt forend Harald Haarfagres Erobring, beskrev sit Fædreland for den engelske Kong Alfred, gav ham følgende Underretning: „Deres (d. e. Haalogalændernes) Velstand grunder sig især paa den Afgift, Finnerne yde dem, den bestaar i Dyrehuder, Fuglefjær, Hvalsbeen, og Skibsreb af Hval- eller Sæl-Hud" [1]). Dette er aldeles den samme Skat, Kongerne senere lode oppebære, og som altsaa Indbyggerne af Haalogaland selv før den Tid have oppebaaret og deelt mellem sig. Haaleygjatals Sagn om Herse og hans frivillige Nedveltning fra Konge- til Jarledømmet er derfor vistnok det samme Sagn, som andensteds henføres til Kong Hrollaug, hvilken neppe kan have været omtalt i Haaleygjatal, der kun maa have holdt sig til den lige nedstigende Linje indtil Haakon. I og for sig er der vel intet usandsynligt i at Ætten paa Harald Haarfagres Tid kan have forgrenet sig, og at Haakon herskede paa Haalogaland og langs Kysten, medens Herlaug og Hrollaug herskede i det egentlige Naumdal, men end rimeligere er det at Herlaug og Hrollaug bortfalde med det til dem henførte Sagn, og at allene Haakon Grjotgardssøn fremstaar som Ættens Repræsentant, ved hvis Underkastelse Harald baade erhvervede Naumdal og Haalogaland [2]). Det er forresten heel rimeligt, at de af Jarlerne, der foretoge Søtog til sydligere Egne, her nævntes med Kongetitel [3]), ligesom de øvrige Sø- og Hær-Konger, og at dette kan have givet Anledning til Sagnet om at Kongetitlen før Herses Tid skulde have været den sædvanlige i Ætten.

Grjotgard var, som vi ovenfor anførte, en Søn eller Sønnesøns Søn af den nordmørske Kong Grjotgards Sønnedatter Signy [4]). Det er saaledes yderst rimeligt, at han er opkaldt efter sin Tipoldefader. Det er endog meget rimeligt at Giftermaalet mellem Signy og Harald Naumdølejarl har givet Anledning til, at dennes Efterkommere erhvervede Besiddelser paa Nordmøre. Men merkeligt bliver det paa den anden Side, at Grjotgard

---

[1]) Alfreds Orosius, udg. af Barrington, S. 23.

[2]) Det maa ikke oversees, at Landnáma og Egils Saga udtrykkelig nævne en Thorkell Naumdølejarl som samtidig med Harald Haarfagre.

[3]) F. Ex. de forhen omtalte Gudlaug og Gylaug, der herjede i de danske Farvande.

[4]) Om den sandsynlige Forvexling af denne Signy med det bekjendte Hagbardssagns Signy Sigarsdatter er forhen talt, S. 314.

den ældres Sønnesøn Hogne boede paa Njardø (Nærø) nærved Vigten i Naumdølafylke, og at det forhen omtalte Sagn satte Sigars og Signys Hjem paa Engeløen [1]). Dette viser en fuldkommen Overgriben mellem de nordmørske og haalogalandske Fyrste-Ætters gjensidige Omraader. Og det rette Forhold har vel derfor ogsaa været, at hverken Jarle-Ætten paa Haalogaland eller Konge-Ætten paa Nordmøre har behersket de her nævnte Fylker, men kun haft udstrakte Besiddelser, hvorved de vistnok udøvede stor Indflydelse, men uden dog at kunne kaldes Fylkernes egentlige Herrer.

Om hine ældre, med de haalogalandske Jarler beslægtede eller besvogrede Konger paa Nordmøre veed man ellers ikke stort mere end hvad de hed. Om Høgne i Njardø og hans Søn Sølve er der forhen talt. Det er ikke usandsynligt, at den Kong Hunthjof, der ved Harald Haarfagres Regjeringstiltrædelse var Konge paa Nordmøre og havde Sønnen Sølve Klove [2]), nedstammede fra dem.

Ved Siden af de her nævnte Konge- og Jarle-Ætter nævnes ogsaa en anden Høvdinge-Æt, der i tidligere Dage synes at have haft stor Magt og Anseelse, men hvis Historie er saaledes indhyllet i fabelagtige Sagn, at man har Vanskelighed for at paavise, hvad der er Digt, og hvad der er Sandhed. Denne Æt er den saakaldte **Hrafnista-Æt**, fra Gaarden Hrafnista, nu Ramsta paa en Halvø i Nærheden af Njardø. Som dens Stamfader nævnes en Ulf uarge, hvis Søn kaldtes Hallbjørn Halvtrold, en Benævnelse, der i ældre Tider tillagdes flere Haalogalændinger, enten fordi de besad en usædvanlig Styrke, eller fordi de maaskee paa mødrene Side nedstammede fra kvænsk Æt [3]). Hallbjørns Søn var **Ketil Høng**, dennes Søn **Grim Loddenkind**, og dennes Søn igjen **Odd** den vidforle, eller, som han ogsaa kaldes, **Orvar-Odd**. Om alle disse tre Mænd har man udførlige, fabelagtige Sagaer, fornemmelig om Orvar-Odd. Men da denne aldeles ikke nævnes i Landnamsbogens Slægtregistre, og da hans Bedrifter, om endog alt det Fabelagtige borttages, blive saa omfattende at han umuligt kunde undgaa at blive omtalt i Kongesagaerne, hvis han virkelig — hvad han som en Søn af Grim Loddenkind maatte — levede samtidigt med Harald Haarfagre: maa man nødvendigviis henføre ham til langt ældre Tider, til den fjerneste og meest fabelagtige Oldtid, og antage at han kun i senere Tider, paa en saare vilkaarlig Maade, er sat i Forbindelse med Grim Loddenkind [4]). Aldeles at benegte hans historiske Tilværelse vove vi ej, da han umiskjendeligt har været besungen i ældgamle Kvad, af hvilke der endnu er

[1]) Se ovenfor S. 314, 315.

[2]) Harald Haarf. Saga hos Snorre, Cap. 10. Egils S. Cap. 3.

[3]) Egils S. Cap. 1. Omtrent det samme siger Egils S. Cap. 5 om Brynjolf, Ketil Høngs Svigersøn.

[4]) Grims og Orvarodds Sagaer lade denne være en Søn af Grim med en Loft-

Brudstykker tilbage. Af disse Kvad maa eet have handlet om Trylle-Sverdet Tyrfing, over hvilket den Forbandelse hvilede, at det ej kunde drages uden at fordre Mandeblod, og at det skulde være Redskabet, hvormed trende store Nidingsverk udøvedes [1]). Dette Sverd var kommet i den vældige Kæmpe Arngrims Besiddelse. Arngrim skal efter Herv. Saga været en Sønnesøn ef Hergrim Halvtrold, Starkad Aludrengs Modstander, og have boet paa Øen Bolm, hvilken nogle lægge paa Haalogaland, andre i Sverige eller etsteds i Østersøen. Ifølge Fund. Noregr var han en Søn af Dag, Døglingernes Stamfader, og Thora Drengemoder. Saavel disse, som Arngrim, omtales i Hyndluljod. Han havde med Eyfura tolv Sønner, alle vældige Berserker; ogsaa disse samt deres Moder nævnes i Hyndluljod [2]). En af dem bejlede til den fagre Ingebjørg, Datter af Yngve Uppsala-Konge, men Hjalmar den hugstore, Yngves fornemste Kriger, anholdt nu ogsaa om hendes Haand, og fik af hende selv Fortrinet for Arngrims Søn, der udfordrede Hjalmar til Eenvige paa Samsø. Hjalmar modtog Udfordringen, og lovede at indfinde sig til bestemt Tid. Paa et tidligere Tog var Hjalmar bleven kjendt med Orvarodd; de havde sluttet Venskab og Forbund med hinanden, og Odd fulgte ham nu trofast i Kampen Odd paatog sig at kæmpe mod syv af Brødrene, den ene efter den anden, medens Hjalmar kæmpede mod fem, hvoriblandt Angantyr, den ældste af Brødrene, der af sin Fader havde faaet Tyrfing. Odd fældte alle sine Modstandere, og Hjalmar ligeledes sine, men han var dog bleven dødeligt saaret af Tyrfing, og overlevede Striden kun nogle faa Øjeblikke. Orvar-Odd førte hans Lig til Svithjod, hvor Ingebjørg ved Efterretningen om hans Død ogsaa døde af Sorg. Odd lod dem begge begrave i een Høj. Det er fornemmelig om denne Begivenhed, de fornemste Brudstykker af Tyrfing-Kvadet dreje sig. De maa ansees som nogle af de smukkeste Levninger af vor Oldpoesi [3]). Odds Dødsmaade fortælles saaledes, at man tydeligt kan see at en ældre Fabel eller et ældre Sagn har været tillempet paa ham [4]).

Ketil Høng ere alle Slægtregistre enige i at sætte omtrent en Generation tidligere end Harald Haarfagre; de Bedrifter, der i hans fabelagtige Saga tillægges ham, bestaa meest i forskjellige Kampe med Trolde i Fjor-

---

høna Haraldsdatter; herom veed Landnáma intet, men fortæller at Grim var gift med Helga, Aan Bogsveigers Datter (II. 26).

[1]) Man maa antage, at den merkelige saakaldte Hervarar-Saga er bygget paa Kvad om Tyrfing og dets forskjellige Ejere.

[2]) Hyndluljod Str. 22, 23. Ogsaa Saxo omtaler Arngrim og Eyfura, eller, som han skriver, Öfura, deres Sønner og Kampen med Orvarodd (Arvaroddus) og Hjalmar paa Samsø. 5te Bog, S. 250, 251.

[3]) De anføres baade i Hervararsaga Cap. 5, og i Orvarodds S. Cap. 14.

[4]) Hans Dødsmaade beskrives nemlig som den russiske Storfyrste Olegs, se Nestor, ved 913. Der er og en æsopisk Fabel af et lignende Indhold.

dene paa Haalogaland, og med Finner; sandsynligviis har han virkelig bestaaet flere Eventyr i disse Egne, hvilke Sagnet sidenefter har udsmykket. Ketils Søn Grim Loddenkind var ifølge Landnáma gift med Helga, en Datter af **Aan Bogsveiger,** ligeledes en Sagnhelt, om hvilken der berettes meget fabelagtigt, og hvis historiske Tilværelse derfor vistnok bliver saare mistænkelig, uden dog aldeles at kunne benegtes. Endog Saxo omtaler ham som en Kæmpe, der opholdt sig hos hiin Aamunde, Konge i Norge (rimeligviis paa Nordmøre) til hvis Datter Fridleif, Frode den froknes Fader, bejlede. Aan, fortælles her, bestod tvende Gange en Tvekamp med Fridleifs Stridsmand Bjørn, uden at nogen af Parterne kunde tilskrive sig Sejren; den sidste Tvekamp holdtes paa „Addarnes", hvorved man enten kan tænke sig Agdenes paa Nordmøre ved Indsejlingen til Throndhjemsfjorden, eller Amdarnes, sædvanligviis kaldet Andarnes, (nu Andenes) nordligst paa Haalogaland. Om Aan er der en egen Saga, som dog er altfor meget udsmykket med Fabler til at kunne have mindste historiskt Værd. Ifølge denne skal ogsaa han have boet paa Hrafnista. Hans Dattersøn, og Grim Loddenkinds Søn, Aan Raudfeld, skal ifølge Landnamsbogen have nedsat sig paa Island. En anden Datter af ham, ved Navn Mjall, blev, ligeledes ifølge Landnamsbogen, gift med en anseet Herse i Raumsdal, ved Navn Ketil Raum; deres Sønnesøn Ingemund den gamle nedsatte sig paa Island og bebyggede Vatnsdalen [1]).

Haalogaland havde forresten, ligesaavel som de øvrige Dele af Landet, sin særegne Eponymus, eller foregivne Personlighed, efter hvilken Sagnet vil have det opkaldt. Der var, heder det, en Konge ved Navn **Haaloge, Hølge** eller **Helge,** efter hvilken Haalogaland er opkaldt, hans Datter hed **Thorgerd Hølgebrud,** og man tilbad dem begge ved Offringer. Hølges Høj blev opkastet saaledes, at der lagdes skifteviis eet Lag af Guld og Sølv, de ved Offringerne givne Kostbarheder, og eet af Jord og Steen [2]). Det er vist, at Thorgerd Hølgebrud og hendes Syster **Irp** (d. e. den

---

[1]) Saxo, 6te Bog, S. 269—281. Aan Bogsveigers Saga i Fornaldar Sögur Norðrlanda. Sagn om Aan Bogsveiger skal endnu være til i Nordfjord, hvor man paastaar at Ulvesund mellem Vaagøen og Fastlandet i Sellø Prestegjeld har faaet sit Navn af Kongen i Firdafylke Aamunde Uppsjaas to Sønner, begge ved Navn Ulf, hvilke Aan fældte ved sine Pilestud, og hvis Gravhøje endnu vises ved Gaarden Reyse paa Vaagøen nordligst ved Ulvesund.

[2]) Snorre Edda, Cap. 45. Ordet „hellig" skrives af vore Forfædre hálugr, hálógr, hóligr, heilagr, hælgr, helgr, og dets bestemte Form følgelig hálogi, hælgi, helgi, hvoraf Navnet „Helge", der endnu paa de fleste Steder i Norge udtales „Hølge". Det er saaledes let at forstaa, hvorledes „Hálogaland" (det hellige Land) kunde forklares som „Hølges Land", og hælgabrúðr, (den hellige Brud, Kvinde), som Hølges Brud. Hos Adam af Bremen staar „Halagland"; Angelsaxerne kaldte det Hálgaland. I Maaden, hvorpaa Hølges Høj var opført, gjenkjende vi ellers den tschudiske Begravelsesmaade, se Ol. d. H. S. C. 129.

blonde) dyrkedes som Familieguddomme i Haaleyge-Ætten [1]). Man skulde næsten formode, at vore Forfædre i denne Haaloge have seet den samme mythiske Figur, som **Loge** (Luen), hvilken Fund. Noregr gjør til en Søn af Fornjot, og en Broder af Kaare og Hleer. Det er rimeligviis den samme, som Saxo kalder Helge, Konge paa Haalogaland, der ved Hjelp af Hod, Balders Banemand, vandt den finske Kong Guses Datters Haand [2]). Denne Guse er i de gamle Æventyr-Sagaer, ligesom en **Mattull** eller **Møttull**, en staaende Figur som Finnernes Konge [3]). Man skulde heraf slutte at disse Fabler, uagtet deres historiske Intetsigendhed, dog ere meget gamle.

16. Raumsdalske, søndmørske og firdske Ætter.

Om Høvdinge-Ætter i Raumsdal, Søndmøre og Fjordene fortælles der lidet i vore Oldskrifter, og dette lidet bestaar ikke i stort andet end Navne. Saaledes nævnes i Landnáma og Fund. Noregr en Slægtrække fra Høvdingen **Jøtunbjørn**, hvilken det sidstnævnte Skrift gjør til en Sønnesøn af Nor; fra ham nedstammede den ovenfor nævnte Herse Ketil Raum, hvis Sønnesøn Ingemund var en af de første Landnamsmænd paa Island. Paa Søndmøre nævnes en Arnvid Berserkebane, i Fjordene en Audbjørn, der begge ifølge Fund. Noregr nedstamme i 3die Led fra Gard Agde, Nors Søn, og som vistnok skulle forestille Forfædre af den Arnvid, Konge paa Søndmøre, og den Audbjørn, Konge i Firdafylke, der nævnes som samtidige med Harald Haarfagres Regjeringstiltrædelse. Som hiin Audbjørns Farbroder nævnes en Freystein gamle paa Gaular, saa kaldtes Egnen om det inderste af Dalsfjorden. Dette Sted maa derfor allerede i en saare fjern Oldtid have været Høvdingesæde. Her stod et anseet Tempel, hvis Forstandere endog efter at have nedsat sig paa Island en Tidlang vedbleve at drage til Norge hver tredie Sommer for at forrette Offringer der. Som en af disse Forstandere nævnes i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede Hersen Thorbjørn den gaulverske, hvis Søn Flose senere drog til Island, og hvis Datter Oddny var gift med Orm Frodesøn, Sønnesøn af Hersen Vemund den gamle, hvis Fader Viking maa have gjort et Tog til Skaane, siden han førte Tilnavnet Skaanevjarskelmer (Skaanes Forfærder). Vemunds Syster var gift med den forhen omtalte Bjørn Buna, fra hvilken de fornemste Slægter paa Island nedstamme [4]). Som en Søn af den

---

[1]) Se især Njáls Saga Cap. 89. Færeyingasaga Cap. 23 og Jomsvikingasaga Cap. 44. Irp er et gammelt Feminin af irpr eller jarpr, d. e. blond.

[2]) Saxo, 3 B. S. 116.

[3]) Saxo 9de B. S. 453. Landnáma II. 1. Fagrsk. Cap. 28.

[4]) Landnáma, V. 8. 1. 11.

nysnævnte Audbjorn nævnes en Arinbjorn Jarl, der upaatvivlelig er den samme som Landnamsbogens Arinbjorn Herse den ældre, hvis Datter Arnthrud blev gift med den i Harald Haarfagres første Dage anseede Herse Thorer Roaldsson; hans Fader Roald havde været Kong Audbjørns Jarl. Hiin Arinbjorn var en Svigersøn af den berømte Skald **Brage Boddasøn**, der tilligemed sin Svigerfader, Skalden Erp Lutande, synes at have haft hjemme paa disse Kanter [1]).

Samtidig med Brage Skald og Arinbjorn nævnes ogsaa Jarlen Hundolf paa Gaule, hvis Søn, Atle Jarl den mjove, spillede en betydelig Rolle paa Halfdan svartes og Harald Haarfagres Tider [2]). Saavel Heredet Gaular, som hele den øvrige sydligste Deel af Søndfjord, eller de nuværende Askevolds, Ydre Holmedals og indre Holmedals Sogne, kaldtes i hiin Tid **Fjaler**, og synes endog stundom at have været regnet som et Fylke for sig selv. Siden gik Navnet af Brug, og det hele nuværende Nord- og Søndfjord kaldtes tilsammen Firdafylke [3]).

17. Ætter i Thrøndelagen.

Om Thrøndelagens ældste Hovdingeætter vide vore Oldskrifter saagodtsom intet at fortælle, naar man ej vil regne Æventyr, der aabenbart ere digtede i sildigere Tider. Temmelig tidligt maa der i Thrøndelagen have existeret Sagn af det sædvanlige Slags om enkelte Stedsnavnes Oprindelse fra Navne paa Konger og Helte, der naturligviis aldrig have været til, men som ere blevne fremmanede for saaledes paa den nemmeste Maade at forklare Navne, hvis rette Oprindelse man ej kjendte. Saaledes fortæller Saxo paa forskjellige Steder om en Skjoldmø ved Navn **Stikla.** Hun og en anden Skjoldmø, **Rusla**, heder det etsteds, kæmpede med Olaf, Thrøndernes Konge, der fik Hjelp af Harald Hildetand, som forklædt angreb dem og fældte dem begge [4]). Det tilføjes at to Havne have faaet Navn efter dem. Den med de norske Forholde mindre bekjendte Saxo har rimeligviis misforstaaet det Udtryk, han har gjengivet ved „Havn" (portus), da man ved det Sted, der skulde have faaet Navn efter Stikla, neppe har tænkt sig noget andet end **Stiklestad** i Værdalen, som dog ikke ligger nær nok ved Søen til at kunne kaldes en Havn. Det Sted, man troede opkaldt efter Rusla, kan neppe være andet end Rutle og Rutledal yderst i Sogn; den

---

[1]) Landnáma II. 1.

[2]) Landnáma, V. 9.

[3]) Om Fjaler se G. Munthe i Anm. til Aalls Oversættelse af Snorre 1ste B. S. 43. 45.

[4]) Saxo, 7de B. S. 365.

store Afstand mellem begge Steder viser at Sagnet først kan være opstaaet efter at Norges Fylker vare forenede til et eneste Rige, thi enkelt Mands topographiske Kundskab strakte sig forhen neppe langt udenfor det Fylke, hvori han levede. Stikla optræder tidligere hos Saxo paa Fredfrodes Tid [1]), og Rusla saavel paa Fridleifs Tid som under Aamunde, Aale froknes foregivne Søn [2]). Rusla, heder det her, stødte sin Broder Thrond fra Thronen, bekrigede Aamunde og slog først hans Mænd, men led siden et Nederlag mod nogle andre af hans Kæmper, og flygtede; hendes Broder Thrond benyttede Anledningen til at angribe hende, men hun overvandt ham og nødte ham til at flygte tilbage over Dovrefjeld. Aamunde angreb hende nu med en stor Flaade, men fik først Thelebønderne overtalte til at gjøre Opstand og forjage hende; siden angreb han hende selv og slog hende paa Flugten ved nogle Øer, (ved disse har Sagnet upaatvivlelig tænkt sig Rutleholmene i Sogn); hun blev siden dræbt af sin Broder. Af historisk Værd kunne naturligviis disse Sagn ikke være, uden forsaavidt de maaskee tyde hen paa Sammenstød mellem Nordmænd og Goter eller Folk henhørende til den gotiske Kulturkreds.

Paa samme Maade bør man maaskee betragte et visselig ældgammelt Sagn om hvorledes Oplændingekongen **Eystein** underkastede sig to Fylker i Indthrøndelagen, nemlig Sparbyggjafylke og Eynafylke, og satte sin Hund Saur til Konge over dem. Først, heder det, gjorde han sin Søn Anund til deres Konge, men da de dræbte ham, bekrigede og undertvang han dem paany, og gav dem Valget, enten de vilde have hans Træl Thorer Faxe, eller hans Hund Saur til deres Konge. De valgte Hunden, fordi de troede da bedre at kunne raade sig selv, og de lode trylle i ham tre Mænds Vid, saa at han kunde tale eet Ord, naar han gjøede to. Han fik Halsbaand og Lænke af Guld og Sølv; hans Hirdmænd bare ham paa Armene, naar det var sølet; man indrettede ham et Højsæde og han sad paa en Høj, efter Kongers Viis. Hans Bolig var paa Saurshaug (nu Saxhaug) paa Inderøen. Han blev omsider sønderreven af nogle Ulve, der angrebe hans Hjord, og mod hvilke hans Hirdmænd eggede ham til at sætte sig til Modværge [3]). Saaledes fortæller Snorre dette Sagn, der vistnok er saare gammelt, og som endnu skal være til i hiin Egn, forsaavidt man ikke kan antage det at være opstaaet ved Læsning af Snorre; det knytter sig til Saurshaug, og synes nærmest henført til Thrøndelagen for at forklare dette Navn [4]).

---

[1]) Saxo, 5te B. S. 244.

[2]) Saxo, 4de B. S. 394—396. Paa sidste Sted kaldes hun „Rusla", ellers „Rusila".

[3]) Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 13.

[4]) Fayes norske Sagn S. 163.

Thi det henføres af andre Forfattere til andre Egne. Den danske Esrom-Kronike henfører det, som vi (S. 247) have seet, til Danmark og til den svenske Konge Adils, der satte sin Hund Rakke til Konge over Danerne. Saxo fortæller det samme om en svensk Høvding ved Navn Gunnar, der satte en Hund til Konge over Nordmændene, som han havde overvundet [1]). Den i Midten af det 15de Aarhundrede sammenskrevne svenske Riimkronike henfører det til Dans Broder Osten, Konge i Sverige; det heder at han gav Nordmændene sin Hund „Sverre" til Konge [2]). Og endelig synes et gammelt norskt Sagn at have nævnt den føromtalte svenske Konge Eystein Belje, Ragnar Lodbroks Samtidige, som den, der gjorde Hunden Saur til Konge [3]).

Sagnet i sig selv maa altsaa have været fælles for alle tre nordiske Hovednationer, men det synes tidligst at være blevet nationaliseret i Norge, og at have været henført til en Konge ved Navn Eystein, om hvis Hjemsted og Tidsalder man ej var paa det rene. Navnet Saurshaug maa have været en vægtig Bevæggrund til at henlægge Begivenheden paa Inderøen, især da det forresten synes utvivlsomt, at en Konge paa Oplandene af Navnet Eystein virkelig har gjort et Erobringstog, som det ovenfor nævnte, til Thrøndelagen. Denne Eystein synes nemlig, efter hvad der nedenfor skal nærmere omhandles, virkelig at være en historisk Figur, og at have levet omtrent i Begyndelsen af 8de Aarhundrede; og til hans Erobring af og Herredømme over Thrøndelagen knytter sig en bestemt Erindring om **Jemtelands** første Bebyggelse ved Ketil Jamte, Søn af Anund Jarl i Sparboen, der tilligemed mange andre flygtede for Eysteins Tyranni [4]). Alene Navnet Saurshaug i og for sig var, efter den hos os fra umindelige Tider herskende Maade at forklare Stedsnavnes Oprindelse paa, tilstrækkeligt til at fremmane en indbildt Kong Saur, medens det dog rettere udledes af saurr (d. e. Søle); kom nu hertil Erindringen om Eysteins Erobringstog, havde man fuldstændige Momenter til at kunne opstille det gamle Sagn om Eystein og hans Hund som et Lokalsagn for Inderøen. Det er forresten ej alene muligt, men endog i højeste Maade sandsynligt, at Eysteins Erobring, forsaavidt den har fundet Sted, ogsaa, og fornemmelig, har omfattet de sydligere Dele af Thrøndelagen, der grændsede til hans eget Hjem. Aldeles uden Spor af den go-

---

[1]) Saxo, 7de B. S. 351—53.

[2]) Den lille Riimkrønike i Fants Scriptores Rerum Svecicarum, I. S. 253, 254.

[3]) Se Skaldefortegnelsen i Uppsalahaandskriftet af Snorra-Edda, aftrykt i Peringskjolds Udgave af Snorre.

[4]) Snorre, Haakon den Godes S. Cap. 14.

tiske Kultur-Indvirkning er Thrøndelagen ikke [1]), og disse — hvorvel svage — Spor henføres vistnok med størst Rimelighed til den oplandske Erobrings Tider.

18. Oplandske Ætter.

Hvad Oplandene selv angaar, da have vi allerede ovenfor S. 74—76 omtalt, hvorledes de sandsynligviis ere blevne befolkede med Raumer og den Afdeling af disse, der siden kaldtes Alfer, men hvorledes der og efter al Rimelighed her fandt en idelig Frem- og Tilbagerykken Sted, idet snart de nordenfra komne Nordmænd, snart de sondenfra indkomne Gauter havde Overhaand. Vi have lejlighedsviis, hvor Rolf Krakes og Ynglingekongen Adils's Bedrifter omhandledes, nævnt den oplandske Konge **Aale**, der stred mod Adils, hvilken tillige understottedes af Rolf Krakes Kæmper, altsaa af Sviars og Goters forenede Magt, paa den tilfrosne Væner, og der mistede Livet: et Slag, der synes at have været temmelig alvorligt, maaskee endog en ældre Nationalkamp mellem norrøne og heel eller halv-gotiske Folke-Elementer. Forresten tie vore Oldskrifter derom; det siges ej nærmere, hvo Aale var, eller over hvilke Dele af Oplandene han herskede; rimeligviis maa det have været de sydøstligste [2]). Vi have ligeledes omtalt de saakaldte Oplændingekonger af Ynglingestammen, fra hvilke den senere norske Kongeæt siges at nedstamme; disse Konger optræde dog strax efter Halfdan Hvitbein ej længer som Oplændingekonger, men som Konger paa Vestfold. Den merkeligste Konge paa Oplandene i de ældste Tider var unegteligt den nys nævnte Erobrer, **Eystein**, hvis Navn imidlertid er sat i Forbindelse med det fabelagtige Sagn om Hundekongen Saur, men som ikke desto mindre henføres til en sammenligningsviis saa sildig Tidsalder, og hvis Slægtskab med historisk bekjendte Ynglingekonger saa nøje angives, at vi nodsages til at ansee ham for mere end en blot Sagnfigur. Det er derimod højst sandsynligt, at han er bleven forvexlet med en saadan. Fundinn Noregr fortæller om en Konge ved Navn Eystein, der længe havde raadet for Hedemarken, hvis Datter Aashild med Svade eller Svase Jotun fra Dovre havde Sønnen Rolf i Berg, der røvede Nors Syster Goe, og Datteren Hadd, der egtede Nor. Denne Svade Jøtun er, ligesom Finnekongen Mattul, en staaende Figur; han nævnes under Navnet Svade eller Svase endog paa Harald Haarfagres Tid [3]); hans Navn gjenkjendes i

[1]) Se nedenfor, S. 345, 346.

[2]) Skálda Cap. 43. Yngl. Saga Cap. 33.

[3]) Se den i flere Bearbejdelser forekommende fabelagtige Fortælling om Svade eller Svase Jøtun, hvis Datter Snefrid blev gift med Harald Haarfagre. Her kaldes han altid Svase, og udgives stundom for en Jøtun, stundom for en Dverg, stundom og for en Finne-Konge, ligesom Snefrid ofte kaldes „den finske". Landnáma (V. 7), kalder ham i nogle Haandskrifter Svade, i andre Svase Jøtun; Fund. Noregr i Flatøbogen kalder ham Svade.

Sammensætningen af Hereds-Benævnelsen Svaðabú, en af Hedemarkens ypperste Egne (Ringsaker Prestegjeld), og naar alt kommer til alt, er vel endog „Svade" paa sædvanlig Viis opstaaet af Svadabu, ikke omvendt. I alle Fald er Svade selv en aldeles mythisk Figur, der maaskee har været betragtet som Egnens Landvætte. Hans foregivne Svigerfader, Kong Eystein, maa derfor ogsaa bortfalde som historisk Personlighed, og han synes kun at være bleven til i Sagnet for at repræsentere den Konge-Æt, i hvilken Navnet Eystein senere var forherskende. Den historiske Tilværelse af Rolf i Berg synes derimod at være mindre tvivlsom. Fra ham udleder, som vi have seet, en islandsk Høvdingefamilie sin Herkomst. Bødvar hvite, Landnamsmand ved Alftefjord paa Sydøstkanten af Island, nedstammede ifølge Landnáma, fra Rolf af Berg i 10de Led, og disse Slægtled opregnes [1]). Men det maa vel merkes, at kun de yngre Bearbejdelser af Landnamsbogen sætte ham i Forbindelse med Svade Jotun og med Nor; den ældste forfølger ikke Slægten videre opad. Man behøver derfor ikke bedre Vidnesbyrd om at Rolf, forsaavidt han har været en historisk Person, var den ældste Oplændingehøvding, Sagnet vidste at angive, end at han senere gjordes til en Søn af Egnens Landvætte, Svade Jotun. Beregner man Generationen opad fra Bodvar Hvite, falder Rolfs Levetid i Slutningen af det 6te og Begyndelsen af det 7de Aarhundrede, altsaa efter den Tid, fra hvilken vi allerede gjennem Jornandes have Efterretninger om Tilværelsen af de oplandske Riger [2]). Hvis forresten Sagnet om, at Rolf levede paa Hedemarken allerede før Nors Ankomst, skal have nogen Betydning, maa det være den, at han tilhørte den gautske, ikke den norrøne Stamme, og det samme maa da vel ogsaa siges om den Æt, der repræsenteredes af hiin ældgamle Kong Eystein paa Hedemarken. Naar vi altsaa erfare, at den historiske Eystein gjorde et Erobringstog til Throndelagen, have vi her et af de Tilfælde, hvor det for en Tid er lykkets den gautske Nationalitet at faa Overhaand over den norrøne. Dette passer ogsaa godt dermed, at han som Halfdan Hvitbeins Svigerfader omtrent bliver samtidig med Harald Hildetand.

Det er ellers ikke stort, hvad man veed om Eystein. Han kaldes undertiden hinn riki (d. e. den mægtige), undertiden hinn illi (d. e. den onde) undertiden hinn illráði (d. e. den ondskabsfulde). Alt vidner noksom om at han har været en mægtig, men listig og samvittighedsløs Erobrer. Fundinn Noregr vil vide, at han var Søn af Gudrød, Søn af Raum, Nors Søn

[1]) Nemlig: Bødvar, Thorleif midlung, Bødvar Snæthryma, Thorleif Hvalaskuf, Aan, Ørn hyrna, Konge; Thore Konge, Svina-Bødvar, Kaun Konge, Sølge Konge, Rolf af Berg, Svade Jøtun.

[2]) Se ovenfor S. 92, se nedenfor S. 314.

og Hild, Datter af Gudrød gamle, Søn af Kong Sølve, der først opryddede Soløer; man kjender altsaa kun hans Faders Navn, og dette har man siden sat i Forbindelse med ældre opdigtede Slægtled [1]). Hans egentlige Rige var Hedemarken; hans Datter Aasa var gift med Halfdan Hvitbein, og han havde desuden en Søn, Høgne, hvis Søn Eystein efter Gudrød Vejdekonges, Ynglingekongen Eysteins Sønnesøns, Død, skal have underlagt sig Hedemarken tilligemed andre tilgrændsende Landskaber [2]).

De saakaldte soløerske Konger skylde aabenbart ene og alene senere etymologiske Sagn deres Oprindelse. Lignende etymologiske Sagn, der tillige have nogen Overeensstemmelse med det haalogalandske om Herse, fortælles om Gudbrandsdalens ældste Herskere. Raum, heder det i Fundinn Noregr (se ovf. S. 45), havde med Bergdis, Datter af Thrym Jøtun fra Vormen, tre Sønner, af hvilke Brand opfostredes hos Faderen; „han gav ham til Guderne, hvorfor han kaldtes Gudbrand; ham gav Raum de Dale, der kaldtes Gudbrandsdalene. Hans Søn var Audleif, hvis Søn Gudbrand ej vilde lade sig kalde Konge, men lod sig give Jarlsnavn fordi han vilde være den mægtigste Jarl i Norden. Hans Søn var Geirmund Jarl, Fader til Rodgeir Jarl, hvis Søn Gudbrand hverken vilde være Konge eller Jarl, men lod sig give Hersenavn, og herskede dog som en Konge; alle hans Ætmænd førte siden Hersetitel". Vi see her et Forsøg paa at forklare ej alene Gudbrandsdalens Navn, men ogsaa den Omstændighed, at den fornemste Æt i Landskabet kun førte Hersetitel. Dette var, som vi af senere historiske Beretninger see, virkelig Tilfældet [3]), og det forklares paa den letteste Maade deraf, at der blandt dem, der opryddede og befolkede denne afsidesliggende og i de ældste Tider neppe synderligt indbydende Egn, ej fandtes nogen Jarleæt, og at der heller ikke opstod nogen Erobrer, der antog Kongenavn. Men sildigere Slægter, vante til at Kongetitlen var uadskillelig fra Herredømmet,

---

[1]) Mellem Navnene „Soløer" og „Sølve" er Ligheden visstnok kun tilfældig. Det sidste er umiskjendeligt dannet af söl eg. salv, ɔ: etslags Tang; hvis Soleyjar var dannet deraf, vilde man idetmindste en enkelt Gang finde det skrevet Söleyjar, men somoftest skrives det kun Soleyjar, sjælden Seleyjar, Sæleyjar. Sagnet synes altsaa først at være opkommet paa en Tid da Sprogets ældste Former allerede vare forandrede.

[2]) Hauk Erlendssøns Beretning om Oplændingekongerne, Fornald. Sögur Nordrl. 2det B. S. 105. Snorre, Yngl. S. Cap. 48.

[3]) Se Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 1 og 2, hvor „Gudbrand Herse" i Gudbrandsdalen omtales som samtidig med Harald; og Harald Graaf. S. Cap. 9, hvor „Dalegudbrand" d. e. Gudbrand af Dalene eller Gudbrandsdalene, nævnes som deeltagende i et Forbund med Tryggve Olafssøn omkring 968. Det er rimeligviis den samme Dale-Gudbrand, der forekommer i Njaals Saga Cap. 88 og 89 som Haakon Jarls gode Ven omkring 990. Beretningen om Dale-Gudbrand, rimeligviis den sidste af dette Navn, i Olaf den Helliges Saga hos Snorre Cap. 118, 119, i den større Udg. Cap. 107, 108, er bekjendt.

have, ligesom ved de haalogalandske Jarler, søgt en anden og med deres Begreber mere stemmende Forklaringsmaade, og saaledes fremstod de tre Gudbrander, Kongen, Jarlen og Hersen, regelmæssigt adskilte ved tvende Mellemled. Da forresten Navnet Gudbrand utvivlsomt var herskende i Ætten, og der ikke gives nogen rimelig Udledelse af Benævnelsen Guðbrandsdalir, uden fra et saadant Personsnavn, maa man her virkelig antage at der har været en Gudbrand, efter hvem Landskabet fik Navn; han maa have været Høvdingen for de Nybyggere, der opryddede Dalene, og hans Navn maa have gaaet i Arv gjennem Ætten fra Generation til Generation. Men hverken kan det være blevet til paa den Maade, Fund. Noregr angiver, eller har han nogensinde ført Kongetitel. Hersetitlen for Gudbrandsdalens Høvdinger lige overfor Kongetitlen for Hedemarkens betegner charakteristiskt nok Forskjellen mellem den ublandede norrøne og den norrøn-gautiske Befolkning.

Der er allerede ovenfor (S. 75—76) talt om de saakaldte **Alfer** eller Elvboere, hvilke vore Forfædre allerede tidligt synes at have forvexlet med Mythologiens Alfer. Thi de Medlemmer af den saakaldte alfheimske Kongeæt, der nævnes saa langt nede i Tiden, at man ej kan betvivle deres historiske Tilværelse, føre dog stedse enten Navnet Alf, eller et med Alf sammensat Navn, og dette kan alene komme deraf, at Ætten selv har udledet sin Herkomst fra hine mythiske Væsener. Sagnene have dog været noget vaklende, thi medens der etsteds tales om Alfefolket som skjønnere end alle andre, og kun om Alf gamle som dets Stamfader, lader Fund. Noregr denne samme Alf gamle være en Søn af Raum, Nors Søn, og vil endog vide at han skal have været kaldt Finnalf. Han fik, heder det, Østerdalene og alle Landene nordenfor Væneren saavelsom mellem Gautelv og Raumelv, hvilket tilsammen kaldtes Alfheim. Hvorledes Alferne her tydeligt nok betegnes som en Underafdeling af Raumerne, er forhen viist. Sigurd Ring var, heder det, gift med Alfhild, en Datter af Gandalf Alfgeirsson, Konge i Alfheime; hans Svogre Alf og Alfarin, Gandalfs Sønner, kæmpede dog i Harald Hildetands Hær, hvilket viser, at Alfheim, ligesom vistnok den største Deel af Oplandene, under Ivar Vidfadme og Harald Hildetand var draget ind under den gautiske Indflydelse. Forresten synes Benævnelsen Alfheim paa Sigurds Tid at have været indskrænket til den sydligste Deel af hvad der oprindelig maa have været regnet dertil, nemlig Landskabet mellem Væneren og Havet, Glommen og Gaut-Elven. Et Folkesagn paa Øen Thjørn i det nuværende Bohuslen omtaler ogsaa en Kong Alf eller Alfkonge [1]), som skal have boet der, og som rimeligviis er den samme mythiske

[1]) Holmbergs Bohuslens Beskrifning, III. S. 222, 223. Paa Thjørn, heder det her, regjerede i Fortiden en Konge ved Navn Alf, eller, som han og kaldes,

Alf den gamle, fra hvem den alfheimske Kongeæt skal have nedstammet; det er altsaa især i Gaut-Elvens Nærhed, denne Æt synes at have haft hjemme. Det er ellers merkeligt nok, at Fundinn Noregr kalder Alf gamle Finnalf. Vi have nemlig allerede ovenfor omtalt de Spor, der findes til, at mere civiliserede Finner maa have boet i den sydligere Deel af Halvøen [1]). Og navnligen maa de have boet i Nærheden af Gaut-Elven, siden endog Adam af Bremen i det 11te Aarhundrede kan sige at „Finnedi" (Jornandes's Finnaithæ) tilligemed Vermelænderne boede mellem Norge og Sverige, og hørte til Skara Bispdømme [2]). Det er ligeledes paaviist, hvorledes Beowulf-Digtet kalder den Egn ved Kysten, hvor Sø-Gauternes Helt svømmede i Land, deels „Hød-Raumernes Hjem", deels „Finnaland" [3]), hvilket altsaa aabenbart tyder hen paa, enten en Sammensmeltning af Raumer (d. e. Alfer) og Finner i disse Kyst-Egne, eller at Finner havde beboet det Landskab, Alferne siden besatte. Hermed stemmer Navnet „Finnalf" særdeles godt, og det er heller ikke uden Betydning, at hans Fosterfader og Morbroder kaldes Berg-Finn, Søn af Jøtnen Thrym fra Vormen. Hvorledes det egentlige Forhold har været mellem disse Finner og Alferne, er nu umuligt at opklare, vi kunne blot anføre de Udsagn, der vidne om at en vis Forbindelse eller Sammensmeltning har fundet Sted.

Saxo kalder, som ovenfor viist, den bekjendte Signy Sigarsdatters Brødre Alf og Alfgeir (Algerus) [4]), Navne, der umiskjendeligt pege hen paa den alfheimske Konge-Æt, men som derimod ikke synes at høre hjemme i den sigarske. De „Sø-Daner", over hvilke Sigar herskede [5]), maa dog have boet Alfheim saa nær, at en Forbindelse mellem Daners og Alfers Fyrste-Ætter nok kunde være tænkelig.

De Fyrsteslægter, Fundinn Noregr opfører paa Hadeland, Haddingjadal Ringerike, indeholde ingen paalidelige Led. I Spidsen for dem stilles tre

Alfkonge, der boede paa det paa Stordals Grund liggende Borgeberget. Han levede i bestandig Fejde med Skotterne. Engang stege disse i Land med stor Styrke ved Hummersund og trængte op til Kong Alfs Borg, som de vilde storme, men Alf drev dem tilbage og anrettede et stort Nederlag blandt dem, først paa et Sted strax vestenfor Borgen, og siden ved Gaarden Høge. Paa begge disse Steder findes store Samlinger af Gravhøje, indeholdende Jernsager og brændte Been.

1) Se ovenfor S. 93, Note 1.

2) Ad. Brem. IV. 24. Inter Nordmanniam et Sueoniam Wermilani et Finnedi degunt et alii, qui nunc omnes sunt christiani respiciuntque ad Scaranensem ecclesiam.

3) Se ovenfor S. 77, Note 1.

4) Saxo, 7de Bog, S. 334 fgg.

5) Widsidh, v. 55. 56.

Sønner af Raum, nemlig Hød [1]) for Hadeland, Hadding for Haddingjadal og Ring for Ringerike. Den første Æt føres siden ned til den af os ovenfor omtalte hordelandske Jarleæt, til hvilken Innstein, Utstein, Haamund og Hrok hin svarte henhørte; en Green af den ledes ogsaa ned til den i Halfdan svartes Historie forekommende Hake Hada-Berserk. Haddings Efterkommere hede alle, paa een nær, ligeledes Hadding, og Ring faar til Søn den bekjendte, forhen omtalte, Halfdan gamle, hvorved man med eet kommer ud af den norske og i den fællesgermaniske Slægthistorie, men hvorved ogsaa Oplandenes gotiske Charakteer antydes. Derimod nævner det egentlige Fundinn Noregr saavelsom Landnáma en Halfdan gamle, der enten er forskjellig fra hiin, eller ved hvilken Fundinn Noregr har gjort sig skyldig i en Selvmodsigelse; den kalder ham nemlig en Sønnesøn af Gor, som hans Søn nævnes **Ivar Oplændingejarl**, og som dennes Søn igjen Eystein Glumra, hvis Søn Ragnvald Jarl paa Møre var en af Harald Haarfagres ivrigste Tilhængere og er merkelig som Stamfader til to mægtige Fyrsteslægter, de orknøske Jarlers, og de normanniske Hertugers. Om hine hans Forfædre veed man forresten intet uden Navnene.

I Slutningen af det 8de Aarhundrede og Begyndelsen af det 9de maa der etsteds paa Oplandene have levet en anseet Jarl ved Navn **Nereid** eller **Nerid**, bekjendt saavel for sin Viisdom som for sin Karrighed. Den fabelagtige Fortælling om Gautrek og Rolf veed meget at berette om ham. Den kalder ham Neri, gjør ham til en Søn af Kong Vikar, og lader ham være Jarl baade paa Thelemarken, Oplandene og i en Deel af Gautland, som dette Lands Konge, Gautrek den gavmilde, havde givet ham i Forlehning. Den fortæller at Nerid var saa forstandig, at hans Mage ej fandtes, og at alt lykkedes, hvori han gav sit Raad, men at han tillige var saa karrig og nidsk (sinkr), at han ej engang vilde modtage Gaver, af Frygt for at maatte give Gjengaver. Fortællingen drejer sig især om en vis Ref, hvilken Nerid tog sig af, og ved sine kloge Raad ej alene skaffede gode Gaver baade fra Gautrek, fra Kong Ella i England, og fra Rolf Krake i Danmark, men tilsidst endog fik gift med Gautreks Datter [2]). Sagnet om Ref og Gautrek maa have været temmelig gammelt og udbredt, thi ogsaa Saxo veed at fortælle om Gautrek, eller, som han kalder ham, Gøtrik (Götricus), berømt for sin Gavmildhed, og om en Ref (Refo) fra Thelemarken, der af Gautrek fik en kostbar Armring til Foræring [3]). Endelig

[1]) Hvor denne Haud eller Hød første Gang omtales, kaldes han urigtigt Haukr.

[2]) Gautreks Saga i Fornaldar Sögur Norðrlanda, 3die B. Cap. 9—11.

[3]) Saxo, 8de B. S. 433, 434. Ref (Refo) kaldes her tilligemed hans Staldbroder Bjørn (Bero) Thylensis, hvilket neppe kan tages i anden Betydning end „fra Thelemarken" (hinn Þilski, af Þilskunni), især da det i Gautreks

nævner ogsaa Ynglingasaga Gautrek den gavmilde som Farfader til Olaf Trætelgjas Moder, og som en Søn af den Gaut, efter hvilken Gautland skulde have faaet Navn [1]). Da Saxo intet veed at fortælle om Nerid, men derimod nævner en Kong Gaute [2]) som den Høvding i Norge, hos hvilken Ref opholdt sig, og da derhos saavel Nerid selv, Vikars foregivne Søn, som den engelske Ella, bekjendt af Ragnars Lodbroks Historie, og den danske Rolf Krake lige ilde passe til at have været samtidige baade med Gautrek og med hinanden indbyrdes, er det temmelig klart, at Forfatteren af Gautreks Saga vilkaarligt har indført dem i Sagnet, som han bearbejdede og udsmykkede, og at ingen af dem, saaledes heller ikke Nerid, oprindelig har hørt dertil, ligesaa lidet som Nerid nogensinde har været Søn af Vikar. Landnáma indeholder desuden en bestemt Angivelse af Nerids Levetid. Den fortæller at Orm gamle, Søn af Eyvind Jarl, Søn af Armod Jarl, Søn af Nerid Jarl den gamle og nidske (sinki), var Landnamsmand, og at hans Fader Eyvind stred i Hafrsfjorden mod Harald Haarfagre [3]). Nerid maa saaledes have levet paa den af os ovenfor angivne Tid, i Slutningen af det 8de og Begyndelsen af det 9de Aarhundrede. Han maa have været en i Folkesagnet meget bekjendt Personlighed, siden han er bleven indført i Gautreks Saga ved Siden af andre bekjendte og charakteristiske Personligheder, Ella og Rolf Krake. Men hvad mere er, han maa have staaet i et nærmere og betydningsfuldere Forhold til Kongerne af Ynglinge-Ætten, end de nu forhaandenværende Kilder udtrykkeligt angive [4]). En Bearbejdelse af de norske Kongesagaer lade Ragna den fagre kort efter Harald Haarfagres Regjeringstiltrædelse egge ham til at underlægge sig hele Norge ved det Spørgsmaal, om han, eller den alfheimske Konge Gandalfs Sønner skulde vorde Arvinger efter hans Frænde, Nerid den raadspake [5]). Og senere, da Dronning Aasta, Olaf den helliges Mo-

---

Saga udtrykkeligt heder at Neri herskede over Thelemarken. Det kan i saa Fald tjene til at oplyse, hvad Saxo forstaar ved Folk fra „det yderste Thyle" i Harald Hildetands Hær, se ovenfor S. 271. Note 3.

[1]) Yngl. S. Cap. 38, jvfr. Hr. Hauk Erlendssøn om Oplændinge-Kongerne i Fornaldar Sögur Norðrlanda 2det B. S. 103.

[2]) Eller „Gote"; han kalder ham nemlig Goto.

[3]) Landnáma, V. 13.

[4]) Fagrskinna, Cap. 15.

[5]) At Nerid Jarl isærdeleshed maa have hersket og haft hjemme i Thelemarken og paa Grenland, synes man at kunne slutte deraf, at Navnet „Nerid" ingensteds har været eller er saa almindeligt, som der. Det skal være vanskeligt, om man nu finder det brugt i nogen anden Egn af Norge, end just i Bratsberg Amt, hvor man derimod ej saa sjælden støder paa det (udtalt Neri eller Niri), fornemmelig i de Dele, som forhen tilhørte Grenland. Efterseer man Navneregistret til 1ste B. af Diplomatarium Norvegicum, da vil man finde,

der og Kong Sigurd Syrs Hustru, ventede Besøg af sin Søn, opfordrede hun sin Mand til at vise sig som en Stormand, og som en der mere slægtede paa Harald Haarfagre end paa sin Morfader Rane Mjenof eller Nerid Jarl den gamle, hvor forstandige end disse kunde have været [1]). At Nerid den raadspake og Nerid den gamle, hvilken Sigurd ej maatte slægte paa, naar han skulde vise sig liberal, er den samme, som Nerid Jarl den raadsnilde, gamle og nidske, er iøjnefaldende; men Harald Haarfagre og de norske Konger af Ynglinge-Ætten maa da ogsaa paa en Maade have nedstammet fra ham, uagtet der ingensteds siges hvorledes. Ligefra Halfdan Hvitbein finder man nojagtigt angivet, hvad enhver Ynglingekonges Hustru hed og hvorfra hun stammede, men nogen Datter af Nerid Jarl nævnes ej. Man skulde derfor næsten formode at denne Nedstammelse med Flid er bleven dulgt eller ladet ud af Betragtning, for at Konge-Ættens foregivne Slægtskab med Ragnar Lodbrok og Volsungerne desto bedre kunde falde i Ojnene [2]).

Efter saaledes at have gjennemgaaet de sparsomme Meddelelser, vore Oldskrifter indeholde om Oplandenes ældre Historie, kunne vi maaskee danne os en noget tydeligere Forestilling, end det hidtil var muligt, om den norrøne og den gautiske Folkeæts indbyrdes Forhold i disse Egne, og vove at opstille enkelte Formodninger om, hvorledes snart den ene, snart den anden havde Overhaand eller trængte frem, medens den anden trængtes tilbage. Det er allerede viist, hvorledes de norrøne Indvandrere, her nærmest Raumerne eller Alferne, efter al Rimelighed forefandt gautiske Stammer i de sydligere Egne, sandsynligviis lige op til Hedemarken, at de undertvang dem, oprettede Riger, Raumarike, Ringerike, maaskee og Ranrike, m. m., og udbredte sine Besiddelser lige ned til Søen. Det er ligeledes nævnt, at da Jornandes omtaler disse Riger, maa deres Oprettelse, følgelig hiin Undertvingelse af gautiske Stammer, have fundet Sted allerede før hans Tid, eller rettere før den Tid, fra hvilken de Efterretninger, han meddeler, kunne

at af de 13 Diplomer, hvori Navnet Nerid forekommer, høre de 11 til Skiens Syssel (Thelemarken og Grenland), og de tvende kun til det nærliggende Vestfold, hvortil disse Nerider let kunne tænkes indflyttede fra Nabosyslen. Ogsaa i 2det Bind forekommer idetmindste een Nerid fra Thelemarken. Alle disse „Nerider" kan man paa en vis Maade betragte som middelbart opkaldte efter Nerid Jarl, og da Navnets Omraaade især omfatter den østlige Deel af Thelemarken tilligemed Grenland, bliver derved ogsaa Nerid Jarls Herredømmes Grændser nogenlunde bestemte, og rimeligviis har det været ved Arv fra ham, at Olaf Geirstadaalf fik Grenland (se næste Afsnit § 5).

[1]) Snorre, Olaf den Hell. S. Cap. 31; Ólafs S. helga i Fornm. S. Cap. 47.

[2]) Det vil nedenfor nærmere blive omtalt, hvorledes den norske Kongeæt fornemmelig lagde an paa at udlede sin Herkomst fra Ragnar Lodbrok og Sigurd Fafnersbane.

antages at hidrøre, hvilket neppe kan være sildigere end Begyndelsen af det 6te Aarhundrede [1]). Endelig have vi paaviist de Tegn, der findes til at de gautiske Folkefærd senere hen atter have formaaet at trænge opad og underkaste sig flere af de Egne, Raumerne allerede havde besat, fornemmelig Kystegnene, der nu synes at have faaet Fællesnavnet Viken [2]). Da Raumerne, som det synes, i Slutningen af 6te Aarhundrede nævnes som boende ved Skagerrakets Kyst [3]), kan den nysomtalte gautiske Reaktion da endnu ikke have fundet Sted. Derimod finde vi, som vi have seet, umiskjendelige Tegn paa at den gautiske Indflydelse gjorde sig gjeldende i en stor Udstrækning paa Harald Hildetands Tid, og at Eystein ildraade endog, om end kun for en kort Tid, udbredte den til det throndhjemske [4]). I Mellemtiden mellem det 5te og 7de Aarhundredes Ende maa altsaa det gautiske Element atter have hævet sig. Dette kan deels tilskrives den Omstændighed, at de indtrængende Norroner, om de end i Virkeligheden havde Overhaand, dog ved den nærmere Berørelse med de mere civiliserede Gauter antoge deres Kultur og smeltede sammen med dem til Eet, deels kan det og forklares deraf, at mægtige Erobrere have rejst sig i den sydligere Deel af Halvøen, og udbredt deres Herredømme ogsaa til Norges Østland. Rimeligviis have endog begge Aarsager været tilstede; den gautisk-gotiske Kulturpaavirkning har lettet Arbejdet for de søndenfra fremtrængende gautisk-gotiske Erobrere, som dog altid have haft mangen Kamp at bestaa. En af de første blandt disse har sandsynligviis været Kampen mellem Aale frokne og Adils; sidenefter maa Ivar Vidfadmes og Harald Hildetands Erobringer eller Indflydelse ogsaa have udstrakt sig til Viken og Oplandene. Man maa i det Hele taget formode, at Nationalforholdene i Norges Østland omtrent skikkede sig paa samme Maade, som i Svithjod. Her er det umiskjendeligt, at den gotiske Kultur fra det tilgrændsende Gautland ogsaa udøvede Indflydelse paa Sviarne, der endog fik en gotisk Kongeæt og et Tempel med gotisk Gudstjeneste; den samme Indflydelse sporedes fra Vestergautland af i det sydøstlige Norge, der desuden selv fra ældre Tider indeholdt saa mange gautiske Bestanddele i sin Befolkning. Det var først den nye Tingenes Orden, som efter Braavallaslaget gjorde sig gjeldende, der ogsaa i Norges Østland paany gjorde det norrøne Folke-Element til det herskende,

---

[1]) Se ovenfor S. 83.

[2]) Se ovenfor S. 83, 84.

[3]) Nemlig i Beowulf-Kvadet, hvor det føromtalte Heaburæmes vistnok bør læses Heabureámas, ligesom i Widsidh-Kvadet.

[4]) Som et Spor af den gaut-gotiske Indflydelse under Harald Hildetand kan det maaskee anføres, at hans Ætling Rafn heimske, der nedsatte sig paa Island, forhen var bosat i Throndhjem (Landn. V. 1).

uden dog nogensinde at kunne bortrydde Virkningerne af den gautiske Indflydelse, der endnu den Dag i Dag ere iøjnefaldende.

Ogsaa Stedsnavnene selv bære Præg af, hvad vi her have fremsat. Endog i de ældste Levninger af det oldnorske Sprog forekommer aldrig noget Ord, der svarer til det gotiske skauns, det tydske **schön**, hvoraf igjen det danske **skjøn**. Og dog finde vi det som Benævnelse paa flere Hereder i det østlige Norge, nemlig Skaun (Rakkestad Prestegjeld) i Borgesyssel, Skaun paa Vestfold (Sandehered), Skaun paa Raumarike (Sørums Sogn), Skaun paa Hedemarken (Stange Prestegjeld); ja det findes ogsaa i det Throndhjemske, nemlig Skaun i Orkdœlafylki (Børgsefkougen)[1]), Skaun i Skeynafylki (Skougn), og Skaun i Sparbyggjafylki (Kvams Sogn ved Snaasenvandet). Man skulde næsten formode, at denne Benævnelse nærmest har tilhørt den gautiske Deel af Befolkningen, og at den maaskee især ved Eystein ildraades Erobringer er bleven forplantet til Throndelagen. Det især ved Sammensætninger benyttede Ord **þorp**, der i Gotisk betyder „Grundstykke", men, som ovenfor (S. 116) viist, i Tydskland (under Formen **Dorf**) og i Danmark og Sydsverige (under Formen **drup, rup, arp, torp**) betegner „Landsby", synes at være endnu mere egent for den gotiske Kulturkreds. Det forekommer hyppigst og har derfor vel ogsaa nærmest hjemme i Danmark, Nordtydskland og Sydsverige; med Angelsaxerne kom det over til England; vi kunne forfølge det som et ofte forekommende Stedsnavn endnu gjennem Gautland, i det nuværende Bohuslen og Smaalenene; i Oslo-Syssel og paa Raumarike bliver det allerede sjældnere; paa Hedemarken og i det gamle Hadafylke forekommer det, men meget sjælden ligesaa paa Vestfold; norden- eller vestenfor disse Landskaber ophører det aldeles. En Benævnelse, der nærmest synes at være udgaaet fra den særegne gautiske, ikke den fællesgotiske Nationalitet, og som derfor har udbredt sig videre i Norge end -þorp, er ruð eller rjóðr, der ogsaa findes hyppigt i Danmark (som „rød"), og i Sverige (som „ryd", „rød"). Paa Østlandet i Norge er det maaskee det ved Stedsnavne meest brugelige Sammensætningsled. Der vrimler af Navne paa **-rud** i Bohuslen, Smaalenene, paa Raumarike, Hadeland, Land, Ringerike, selv det gamle Vestfold og Grenland; paa Hedemarken ere de allerede meget sjældnere, i Gudbrandsdalen findes der kun yderst faa og alene i den sydligste Deel; Valders har ligeledes kun faa, allerlængst mod Sydost; i den sydøstlige Deel af Gauldalen i Trondalagen findes nogle yderst faa, men forresten ere Navne paa **rud** saavelsom de paa **thorp** aldeles ukjendte nordenfjelds, det vil sige i alle Egne med ublandet norrøn Befolkning, saaledes og paa Island. Det var allerede

---

[1]) Man har indtil de seneste Tider ved en urigtig Opfatning af Udtalen, skrevet Navnet „Skogn" istedetfor „Skaun" eller idetmindste „Skougn".

i Oldtiden egent for de nordiske Lande, hvor den gautisk-gotiske Kultur havde udøvet Indflydelse, men hvor Sproget forresten fuldkommen havde antaget nordisk Charakteer, at man udtalte og skrev den af Ordet búa (bo) dannede Benævnelse bœ (By, Gaard), som bý; og endnu den Dag idag vrimler der i Danmark og Sverige af Gaarde, hvis Navne ende paa „-by"; lignende Gaardsnavne findes paa Østlandene i Norge, især i Bohuslen, Smaalenene og paa Raumarike; længer mod Nord og Vest bliver „by" sjældnere og „bø" hyppigere; i det nordenfjeldske findes „bø", aldrig „by" [1]). Disse Exempler ere tilstrækkelige til at give en tydelig Forestilling om Udstrækningen af den gotiske Kulturs sproglige Indflydelse. Man maa overhoved erkjende, at det er den ældgamle gotiske Kulturpaavirkning, der har givet Befolkningen af Norges saakaldte Østland dens særegne Charakteer lige overfor Vestlandet og det Nordenfjeldske. Thi medens den norrøne Stamme fra den første Udvandringstid af lige til nu holdt sig ublandet i Fylkerne langs Vesterhavet, optog den paa Oplandene og endnu mere i Viken betydelige gautisk-gotiske Elementer i sig.

19. Tidsregning og Slægtled.

Vi have allerede lejlighedsviis, saavidt det kunde lade sig gjøre, søgt at bestemme den Tid, da enhver af de i det foregaaende omtalte Høvdinger levede og virkede. Hvad der vanskeliggjør Tidsberegningen, er, at vore Forfædre, som vi have seet, allerede meget tidligt, længe før egentlige skriftlige Optegnelser fandt Sted, søgte at indrette lange Slægtrækker for de fornemste Fyrste-Ætter ved at sammenkjede mindre Rækker, der ikke hørte sammen eller idetmindste vare sideordnede, og at disse kunstige Rækker hos senere Sagnoptegnere fandt ubetinget Tiltro, lagdes til Grund for deres Beretninger og indvirkede paa deres Forestillinger. Jøjnefaldende Exempler paa den Vilkaarlighed, hvormed Sammenkjedningen skede, have vi allerede i det foregaaende seet, nemlig hvor Frode Frokne sættes foran Rolf Krake, og hvor Hugleik og Hake ligeledes sættes meget tidligere end Adils o. s. v. Man maa derfor ved Benyttelsen af Slægtrækkerne anvende den strengeste Kritik; man maa, saaledes som vi have gjort, først undersøge hvilke Led der umiskjendeligt høre sammen og ej kunne skilles fra hverandre; naar man derved har nogenledes udfundet de enkelte Grupper, af hvilke den større Slægtrække er sammensat, maa man i hver af disse enkelte Grupper søge de meest fremragende Personligheders Levetid bestemt af de Data, der ellers,

[1]) Om alt dette vil man især kunne overbevise sig ved at gjennemgaa de i min „Historisk-geographiske Beskr. over Norge i Middelalderen" ved ethvert enkelt Fylke anførte Stedsnavne. Matrikulen for Norge giver ellers her den meest udtømmende Oplysning.

uafhængigt af Rækkens egne Genealogier, tilbyde sig. Saaledes bliver det omsider muligt, nogenledes at udfinde Gruppernes indbyrdes Forhold til hinanden, og Maaden, hvorpaa den vilkaarlige Sammenknytning har fundet Sted.

Af hine Slægtrækker have vi allerede nævnt tre, der lagdes til Grund for al ældre Tidsregning, og som derfor ansaaes for de vigtigste, nemlig **Ynglinge-Rækken** eller Rækken fra Ingvefrey til Halfdan Svartes Søskendebarn Ragnvald Olafsson; **Haaleygja-Rækken** eller Rækken fra Odin og Seming til Haakon Jarl, og **Skjoldunge-Rækken** fra Odin og Skjold til Harald Hildetand. Om Ynglinge-Rækken vide vi, at den allerede i det 9de Aarhundrede blev sat i Vers af Halfdan Svartes Skald Thjodolf fra Hvin; man tør ikke engang paastaa at han var den, der først bragte den istand, tvertimod er der største Rimelighed for, at den allerede var istandbragt idetmindste een Generation før hans Tid [1]). Hvad Skjoldunge-Rækken angaar, da stemmer den, endog i sine Fejl, saa vel med Ynglinge-Rækken, at den ene af disse nødvendigviis maa antages at være udarbejdet med Hensyn til den anden. Rimeligviis ere de samtidigt bragte istand, og om end Skjoldunge-Rækken, der laa Norges Interesser noget fjernere, er lidt yngre end hiin, kan Forskjellen i deres Udarbejdelsestid dog neppe være betydelig. Haaleyge-Rækken sattes i Vers af Eivind Skaldespilder ved Slutningen af det 10de Aarhundrede [2]), den er altsaa i den Skikkelse, hvori vi kjende den, idetmindste ikke yngre end Eivind, men er sandsynligviis endog meget ældre. Vi have ovenfor paaviist en enkelt Uovereensstemmelse mellem den og Ynglinge-Rækken, medens vi tillige have omtalt, hvorledes den forøvrigt med Hensyn til Antallet af Slægtledene fra Odin passer saa godt med denne og følgelig med Skjoldungerækken, at der opstaar en sterk Formodning om at vore Forfædre allerede i hine gamle Tider havde opstillet et bestemt Tidspunkt, paa hvilket de antoge at Odin og hans Sønner skulde have levet. Slægtrækkerne kunne saaledes ansees som de ældste Prøver paa vore Forfædres historisk-kritiske Kombinationer, og alene af denne Aarsag bliver det af stor Interesse at lære dem at kjende i den Skikkelse, hvori de ere os overleverede, om de end ikke vare os vigtige som den Grundvold, paa hvilken senere Sagnoptegnerne uden Tanke om Tvivl opførte Fremstillingen af de ældste Tiders Historie, og hvortil de knyttede sildigere Tiders Genealogier. Ikke at tale om, at meget af hvad vi ovenfor have paapeget, ej bliver ret iøjnefaldende, førend Slægtrækkerne selv betragtes.

---

[1]) Nemlig fordi en særegen Modifikation deraf allerede synes at være kommen istand samtidigt med Gudrød, Halfdan Hvitbeins anden Søn, Are Frodes Stamfader, hvorom nedenfor.

[2]) Jomsvikinge-Slaget omtales nemlig deri, se Snorre, Ol. Tryggv. S. Cap. 43.

Ynglinge-Rækken findes, som oftere nævnt, i Ynglingasaga, hvor tillige de fleste Vers af Thjodolfs Ynglingatal anføres. Den opstilles tillige i Fundinn Noregr, og i Are Frodes, henved Aar 1100 forfattede, Islendingabok, hvor Are selv opregner sin Herkomst fra Halfdan Hvitbein, og gjennem ham fra Ynglingerne i Uppsala. Ares Række indeholder nogle faa Afvigelser fra den paa Thjodolfs Ynglingatal grundede Ynglingasagas. Den synes saaledes, uafhængig af Ynglingatal, at have holdt sig i den Green af Ætten, til hvilken Are hørte, og som sagdes at nedstamme fra Halfdans Søn Gudrød, medens den norske Konge-Æt nedstammede fra hans anden Søn Eystein. Heraf opstaar Formodningen om, at Slægtrækken allerede var istandbragt førend Ætten havde deelt sig i to Grene, eller i alle Fald tidligere end Thjodolf. Til Ares Række slutter sig en, der opstilles i en liden norsk Kongekronike paa Latin, forfattet i det 13de eller 14de Aarhundrede [1]).

Skjoldunge-Rækken findes tilligemed Ynglinge-Rækken opstillet i nogle historiske Optegnelser fra Begyndelsen af det 14de Aarhundrede, der efter al Sandsynlighed bør tillægges Lagmanden Hr. Hauk Erlendssøn [2]); den opregnes tillige i Fundinn Noregr, og de fleste af dens Led nævnes lejlighedsviis i Ynglingasaga.

Haaleyge-Rækken findes, som ovenfor nævnt, kun i Thormod Torvesøns Historie.

Vi sætte her, for desto bedre Oversigts Skyld, de tre Rækker indtil Harald Hildetands Tid ved Siden af hinanden, saaledes at de Led, der udtrykkeligt siges at være samtidige, saavidt muligt komme jevnsides:

Ynglinger.	Skjoldunger.	Haaleyger.
Njørd [3]).	Skjold, Odins Søn.	|
|	|	|
Frey.	Fridleif.	|
|	|	|
Fjølnir.	Fredfrode.	|
|	|	
Sveigdir.	Fridleif.	Seming, Odins Søn.
|	|	|
Vanlande.	Haavard Handramme.	Godhjalt.
|	|	|
Visbur.	Frode.	Sverdhjalt.
|	|	|

[1]) Nemlig den saakaldte „Historia Norvegiæ", udgiven af mig efter et i Skotland fundet Haandskrift; den er ligeledes benyttet ved de i Fants Scriptores r. Svec. Vol. 1 udgivne svenske Kongerækker.

[2]) Nemlig det ovenfor S. 241 Note 2 omtalte „Langfedgatal". En anden Afskrift deraf efter en saakaldt gammel „Ættarboge" er benyttet af Verelius i hans Udg. af Hervararſ. S. 39.

[3]) Langfedgatal begynder med Odin, og sætter derefter Njørd, uden at kalde ham Odins Søn. Fund. Nor. begynder med Bure, Tydsklands Konge, Fader til Bor, Fader til Odin, Fader til Frey, Fader til Njørd, Fader til Frey, Fader til Fjølnir o. s. v. — Are Frode nævner først Ingve Tyrkekonge, derpaa Njørd Sviakonge, derpaa Frey, saa Fjølnir; han forudsætter at de ere Søn efter Fader.

Domalde.	Vermund Vitre.		Hodbrodd.
Domar.	Olaf Litillaate.		Himileig.
Dyggve.			Vedrhall.
Dag.	Dan Mikillaate [2]).		Haavard Handramme [5]).
Agne.			Godgest [6]).
Aalrek og Erik.			Hemgest Huldes Broder [7]).
Alf og Yngve.	Frode Fridsame.		Gudlaug.
Jørund.	Fridleif.		Gylaug [8]).
Aun.	Frode Frøkne og Halfdan [3]).		Mundil Gamle.
Egil.	Ingjald Starkadarfostre.	Helge og Roar.	Herse.
Ottar Vendilkraaka [1]).	Nørek Hnoggvanbauge.	Rolf Krake. Valdar.	Brand Jarl.
Adils.	Frode [4]).		Brynjolf.
Eystein.	Halfdan.	Halfdan Snjalle.	Baard.
Ingvar.	Nørek Slongvanbauge.	Ivar Vidfadme.	Hergils.
Anund.		Aud.	Haavard.
Ingjald Ildraade.	Harald Hildetand	Randver.	Harald Trygil.
Olaf Trætelgja.		Sigurd Ring.	Thrond.
Halfdan Hvitbein.			Harald.
Eystein Fret.			Herlaug.

---

1) Are Frode sætter efter Dag Aalrek, saa Agne, saa Yngve, derpaa Jørund, derpaa Aun, derpaa „Egil Vendilkraaka", og endelig Ottar.

2) I Hauks Langfedgatal staar det ej udtrykkeligt, at Dan var Olafs Søn, derimod staar det i Verelii Udgave og Fund. Noregr. I Yngl. S. Cap. 29 staar det udtrykkeligt, at Dan blev overordentlig gammel, og at han og hans Søn Frode Fridsame vare samtidige med Ynglingerne fra Dyggve til Jørund.

3) Saaledes Fundinn Noregr, og tillige, ret forstaaet, Hauks Langfedgatal. Efter Fróði frækni staar der nemlig her Ingjaldr Starkaðarfóstri hans sunr, og derpaa Hálfdan bróðir hans. Dette sidste hans gaar umiskjendeligt paa Frode, ej paa Ingjald, og det stemmer tillige med Sagnet om Helge og Roar, at Frode og Halfdan vare Brødre. Imidlertid har Nedskriveren af Langfedgatal senere, hvor han opregner Ivar Vidfadmes Slægt opad, ladet sig forlede af den Omstændighed at Halfdan nævnes strax efter Ingjald, til at kalde ham dennes Søn. Overhoved synes man at have været forlegen med denne Halfdan, altsaa med hele den Green af Skjoldungestammen, til hvilken Rolf Krake og Ivar Vidfadme skulde høre. Efter Yngl. S. er Halfdan en Søn af Frode Fridsame, Broder til Fridleif, og som dennes Sønner nævnes her Aale Frøkne og (rimeligviis) Frode Frøkne. Efter Fund. Noregr er Halfdan virkelig Frodes Søn, Ingjalds Broder.

4) Denne Frode udelades i „Fund. Noregr".

5) Dette Navn forekommer og, som man seer, i Skjoldungerækken. Det er vist een og samme Sagnfigur, begge Rækker have bemægtiget sig.

6) Denne Godgest skulde ifølge Yngl. Saga være samtidig med Adils.

7) Dette Navn tilhører rimeligviis den nu tabte Huldarsaga.

8) Om Thormod Torvesøns Fejltagelse at sætte Gylaug foran Gudlaug se ovenf. S. 325, Note 3.

Vi see af disse Slægtregistre, at vore Forfædre allerede paa Thjodolfs, og idetmindste paa Eivinds Tid tænkte sig 20 Slægtled mellem Olaf Trætelgja og Fjølnir, og 16 eller 17 mellem Fredfrode og Sigurd Ring [1]). Fredfrode og Fjølnir nævnes som samtidige, ligeledes tænkte man sig Olaf Trætelgja og Sigurd Ring som samtidige, eftersom det hed at Olafs Fostbroder Saxe Fletter kæmpede i Braavallaslaget [2]). Da det nu udtrykkeligt heder, at Dan blev saa overvættes gammel, og at han og Frode Fridsame vare samtidige med alle Ynglingekonger fra Dyggve til Aun, seer man tydeligt at Udarbejderen af Slægtrækken har søgt at bøde paa dens Korthed ved at antage enkelte lange Generationer, og at følgelig den Forestilling har hersket, at der mellem Frodefreden og Braavallaslaget laa omtrent 20 Generationer. Hvad Haaleygjaslægten angaar, er det vanskeligt at sige, hvilket Led man tænkte sig samtidigt med Braavallaslaget; da imidlertid Haakon Jarl den ældre var samtidig med Halfdan Svarte, er det ogsaa rimeligt at man antog begges Tipoldefædre, Halfdan Hvitbein og Thrond, for samtidige. Braavallaslaget falder altsaa paa Thrond og hans Fader Haralds Tid; dette giver 18 eller 19 Generationer fra Braavallaslaget til Seming, der deels kaldes Odins, deels Ingvefreys Søn, og som saaledes maa have været anseet for samtidig med Frodefreden. Efter vore hedenske Forfædres Forestillinger skal følgelig Frodefreden have indtruffet omtrent 600 Aar før Braavallaslagets Tid, altsaa henved 130 Aar efter Christi Fødsel. Om nu denne Beregning kun støtter sig til de kunstigt sammensatte Slægtled, eller om der herskede en ældgammel Tradition om, at Frodefreden virkelig havde fundet Sted for saa lang Tid tilbage, og om man i saa Fald har indrettet Slægtregistrene med stadigt Hensyn til denne Tradition, kan nu ikke længer udfindes. Det sidste synes dog at være det rimeligste, thi man skulde formode, at det vel ikke havde været saa vanskeligt at gjøre Slægtregisterne endnu længere end de ere, naar man ikke havde haft en bestemt Tidsperiode, som man ikke vel kunde overskride. Paa den anden Side lader det igjen som om man ved Skjoldungestammen havde vanskeligt nok for at føre den saa langt op, at Fjølnir og Fredfrode paa nogen rimelig Maade kunde blive samtidige. Det vil her saaledes altid blive uvist, hvad man skal ansee for Aarsag og hvad for Virkning. Men saameget er i alle Fald dog

[1]) Nemlig 17, hvis vi med Langfedgatal efter Frode sætte Nørek Hnøggvanbauge og Halfdan, ellers 16.

[2]) Søgubrot Cap. 8 sammenholdt med Yngl. S. Cap. 43 og Hr. Hauk Erlendsøn om Oplændingekongerne. Ivar Vidfadmes og Harald Hildetands høje Alder lader sig vistnok ikke vel forene dermed, men Sagen er vel, at Olaf Trætelgja selv kun er en Sagnhelt, og, forsaavidt han skal tænkes at have været til, staar i nærmere Forbindelse med Gautland og Saxe Fletter, end med Ingjäld Ildraade, hvis Historie endog næsten kunde undvære ham.

vist, at da den egentlige Sagnhistorie ikke i noget af de nordiske Lande begynder før det 4de, og for en stor Deel ikke engang før det 6te Aarhundrede, tænkte man sig Frodefreden forud for al nordisk Historie, eller i den fællesgermaniske Tidsalder, medens man dog heller ikke satte den saa langt op i Tiden som de christne Skribenter, hvilke, som vi have seet, toge det som givet at den maatte være samtidig med den almindelige Fred paa Christi Fødsels Tider.

Af de trende Slægtrækker er det kun een, nemlig Ynglingerækken, til hvilken vi besidde en fortløbende Kommentar, saavel i Thjodolfs Kvad, som i Ynglingasaga. Det er derfor lettere at sønderlemme denne end de andre i dens enkelte Bestanddele. Saaledes er det klart, at Fjølnir og Sveigdir endnu tilhøre Gudetiden [1]), og at Vanlande, Visbur og Agne høre sammen (se ovenfor S. 246, 247), da det uheldbringende Halsbaand i Sagnene om dem alle tre danner Hovedmotivet. Domalde, Domar, Dyggve og Dag danne een Gruppe for sig. Aalrek og Erik, Yngve og Alf, dennes Søn Hugleik, og Yngves Sønner Erik og Jørund slutte sig til Starkad-Sagnene, medens Sagnet om Aun nærmest synes at være blevet til ved Forsøg paa at forklare de svithjodske Hereders Navne. Egil og Ottar slutte sig til Sagnene om Frode Frøkne, Adils til Sagnet om Helge og Rolf Krake, og Eystein til de hørdelandske og nordmørske Ættesagn [2]). Yngvar, Estlands Overvinder, staar, som det synes, for sig selv. Anund, Ingjald og Olaf tilhøre Sagnkredsen om Ivar Vidfadme og Harald Hildetand; Halfdan Hvitbein og hans nærmeste Efterkommere tilhøre oplandske og vestfoldske Ættesagn [3]).

Af Skjoldungerækken hører Skjold endnu til Gudesagnenes Kreds; Fredfrode og Frode fridsame ere een og samme Person, og høre tilligemed Fridleif og Fjølnir til Sagnkredsen om den almindelige Fred. Om Fridleif II, Haavard handramme, Frode, Vermund vitre og Olaf litillaate veed man kun deres Navne, thi at vore Forfædre ved Vermund vitre skulde have meent den samme, som Saxos og de engelske Sagns Vermund, synes lidet

[1]) Baade Fjølnir og Sveigdir eller Svegdir ere kun særegne Navne for Odin. At denne kaldes Fjølnir, siges baade i den ældre Edda (Grimnismaal 47, Sigurdarkvida II, 18), og i den yngre (Cap. 3). Og Svigðir eller Sveigðir bruges istedetfor „Odin" af Thjodolf fra Hvin i Ynglingatal (Yngl. S. 14).

[2]) Se ovenfor, S. 304, 309.

[3]) Det er ikke uvigtigt at lægge Mærke til, hvilke af Ynglingekongerne ifølge Thjodolfs Udsagn bleve højlagte, og hvilke brændte, thi deraf vil man nogenledes kunne bestemme, hvilke høre til den egentlige gotiske Kulturperiode, for hvilken Højlæggelsen var egen, og hvilke til den ældre, mythiske, betegnet som Brændalderen. Saaledes bleve Vanlande, Domar og Agne brændte; Visbur, Eystein, Ingjald og Olaf Trætelgja indebrændtes, Domalde blev offret til Guderne, om Dyggve, Dag, Aalrek, Erik og Anund anføres ingen Begravelsesmaade; Jørund blev hængt, de øvrige derimod alle højlagte.

rimeligt [1]. Dan mikillaate staar for sig selv og hører til Sagnkredsen om det danske Riges Stiftelse og Kongenavnets Indførelse [2]. Fridleif, Frode frokne, Ingjald Starkadarfostre og Aale frokne høre sammen, og vedkomme Starkadsagnenes Kreds. Helge, Roar og Rolf Krake, maaskee og Helges og Roars Fader Halfdan, danne en Gruppe for sig, nøje forbundne med Sagnene om Adils. Rørek Sløngvanbauge, Frode, Halfdan og Harald Hildetand danne ligeledes en egen Gruppe.

Vi vide for lidet om de gamle haaleygske Jarler til at kunne paavise de enkelte Bestanddele af deres Slægtregister, saaledes som her er skeet med Ynglingernes og Skjoldungernes Ættetal.

Da Christendommen indførtes i Norge ved angelsaxiske Missionærer, bleve de norske og islandske Historikere ogsaa bekjendte med de angelsaxiske Slægtregistre, der allerede i det 9de Aarhundrede vare bragte istand, og som udledede de meest anseede angelsaxiske Kongeætters Herkomst ej alene fra Woden eller Odin, men ogsaa fra dennes foregivne Stamfader **Geát** eller **Gaut** (hvilken ogsaa Goterne, ifølge Jornandes, ansaa som deres Helteætters Stamfader) og derved igjen fra Noah, idet Gaut sagdes at nedstamme fra Sceaf, der udgaves for den samme som Sem, Noah's Søn [3]. Der er al Sandsynlighed for at disse Slægtregistre ere dannede paa samme Maade, som Ynglinge- og Skjoldunge-Rækkerne, nemlig ved at sætte uafhængige, samtidige Rækker ved Siden af hinanden. Det var naturligviis de angelsaxiske Gejstlige magtpaaliggende at give Landets egne Konge- og Høvdinge-Stammer en saa lidet hedensk og med Bibelens Ord saa meget stemmende Herkomst som muligt, de paatoge sig derfor den vanskelige Opgave at vise, hvorledes Woden og Gaut, deres Høvdingeætters foregivne Stamfædre, nedstammede fra Bibelens Erkefædre. Forsøget lykkedes dem heller ikke syn-

---

1) Se ovenfor, S. 243, hvor det paavises, at Sagnet om Vermund og Offa er et anglisk Sagn.

2) Muligt, at Olaf litillaate og Dan mikillaate tidligt have været sammenstillede som Modsætninger i et gammelt Sagn, hvilket, som man seer, Saxo og har kjendt.

3) Beda, der sluttede sin Kirkehistorie i Aaret 731, udleder (I. 15) Hengests Herkomst fra Woden, men kjender intet til dennes Nedstammelse fra Geát. Han lægger til paa dette Sted, at mange af Provindskongerne nedstamme fra Woden, men udfører dog selv ikke nogen saadan Genealogi. I den med Alfred (Slutn. af 9de Aarhundrede) samtidige Assers Verk findes dog allerede de wessexiske Kongers Æt opført lige til Noah, og her sætter han ligefrem Sem, hvor Saxerkrøniken har Sceaf. Ædhelweard springer, som vi have seet, over Ledene mellem Sceldwa, hvilken han kalder Scyld, og Sceaf; da han derhos veed mere at fortælle om Sceaf, end de øvrige, skulde man næsten formode, at han meddeler det oprindelige Sagn, og at dette, ligesom Beowulf-Digtet, ingen Led har indskudt mellem Skjold og Sceaf, men at de Mellemled, der ellers opføres, senere ere indkilede for at gjøre Slægtregistret længere.

derlig godt, thi med alle deres Bestræbelser fik de kun 16 Generationer fra Noah til Woden eller Odin [1]), og denne fik de ej engang saa langt op i Tiden som vore Forfædre, da de gjøre ham til en Tipoldefader af Hengest, hvilken Chronisterne lade komme til England i Aaret 449 [2]). Dette giver for Woden Tiden omkring 330 e. Chr. Et andet Slægtregister sætter ham vistnok 12 Generationer over Ceólwulf, der 597 blev Konge i Wessex [3]); men derved kommer han dog ikke høiere op i Tiden end til henved 237 e. Chr.; og Noah, 16 Generationer tidligere, kommer derved ikke længer tilbage end ved 243 f. Chr. Muligt, at man har tænkt sig Generationerne noget længere, men desuagtet er det ubegribeligt, hvorledes de angelsaxiske Gejstlige have kunnet opstille en saadan Genealogi, da Beda, der ej alene var deres, men hele Middelalderens Orakel med Hensyn til Tidsregningen, udtrykkeligt opstiller 55 Generationer fra Noah til Christi Fødsel. Vore Chronologer følte ogsaa, som man tydeligt kan skjønne, det Haltende i de angelsaxiske Genealogier, og søgte at hjelpe paa Sagen, deels ved uden Videre at henføre Frodefreden til Christi Fødsels Tider, deels ved at sætte den angelsaxiske Stamtavle fra Sceaf til Woden foran de nordiske Slægtregistre, og endelig ved at udklække den besynderlige Række fra Japhet til Sceaf, hvorved deels de trojanske Fyrste-Navne, deels Thors Tilnavne og hans Sønners Navne benyttedes [4]). Derved fik de hele 34

---

[1]) Nemlig: Sceaf, Noahs Søn, fød i Arken, Bedwig, Hwala, Hadbra, Iterman, Heremod, Sceldwa, Beáw, Tætwa, Geát, Godwulf, Finn, Fridhuwulf, Freáwine, Fridhuwald, Woden. Nogle Haandskr. udelade Freáwine og Fridhuwald, og sætte istedetfor Fridhuwulf Freáláf eller Fridhuláf, der saaledes bliver Wodens Fader.

[2]) Nemlig: Woden, Wecta, Witta, Wihtgils, Hengest. Wecta er en aldeles uangelsaxisk Form, og synes nærmest at være dannet efter den latinske Navnform Vectis (Den Wight), hvor Iyder, til hvilke Hengest hørte, skulde have nedsat sig. Witta synes at være en Modification af Wecta (eg. Wihta), og Wihtgils at være udledet fra „Wiht" (Den Wight); det hele Slægtregister synes saaledes at være sammensat i sildigere Tider.

[3]) Nemlig: Woden, Bældág, Brand, Fridhugár, Freáwine, Wig, Gewiss, Esla, Elesa, Cerdic, Cynric, Cúdha, Ceólwulf. — Der er en Række, som sætter Woden kun 9 Led ovenfor Ida, der 547 blev Konge i Northumberland, nemlig: Woden, Bældág, Brand, Beonoc, Aloc, Angenwit, Ingui, Esa, Eoppa, Ida; denne er merkelig, fordi Navnet „Ingui" forekommer deri; det er og heel rimeligt, at „Esa" ved en Misforstaaelse af den rette Form, hvoraf Patronym. „Esing" er dannet, staar istedetfor ós, d. e. Aas, got. ans.

[4]) Nemlig: Japhet, Japhan, Zechim, Cyprus, Celius, (Coelus) Saturnus, Jupiter, Darius (ɔ: Dardanus), Erichthonius, Tros, Ilus, Laomedon, Priamus, Troa, Tror ell. Thor, Hlorride, Eindride, Vingthor, Vingner, Mode, Magne Seskef, (eg. Sceaf, Misforstaaelse af det angelsf. „se Sceáf" ɔ: denne Sceaf) og de følgende angelsaxiske Slægtled til Woden, hvor dog Hwala, Tætwa, Freáwine og Fridhuwald ere udeladte, og Freálaf indsat istf. Fridhuwulf.

eller maaskee endog 36 Generationer fra Noah til Odin, hvilket endda nogenledes kunde lade sig høre. Det er ikke usandsynligt, at hele denne Kombination er at tilskrive Are Frode. At den idetmindste allerede paa hans Tid var bragt istand, viser noksom det foromtalte Tilnavn „Tyrkekonge", hvilket han tillægger Odin; han benyttede og, som man af hans Skrift kan see, angelsaxiske Krøniker, og maa derfor have kjendt de deri indeholdte Slægtregistre. At kjende dem og anvende dem til sin egen Chronologi maatte for ham være eet [1]).

Da Danmark fornemmeligen fik Christendommen, og med den Kjendskaben til fremmede Skrifter, fra Tydskland, havde de ældste danske Chronologer ikke saamegen Anledning til at lære de angelsaxiske Genealogier at kjende. Saxo hjalp sig derfor, som vi have seet, paa andre Maader, især ved at lade eet og samme Navn forekomme flere Gange, og ved at optage Navne fra Æventyrsagaer. Om Saxo selv har bragt sin Kombination istand, eller om han allerede har fundet den færdig, er vistnok ikke let at sige, imidlertid er det tydeligt at skjønne, at den, ligesaavel som norske, er et Kunstprodukt fra Tiden efter Christendommens Indførelse. Ogsaa Saxo henfører Frodefreden til Christi Fødsels Tider. Dan, Rigets Stifter, sætter han omtrent 24 Generationer tidligere, rimeligviis fordi det Sagn, som det synes, tidligt er opstaaet, at Dan eller maaskee rettere hans foregivne Fader Humble vare samtidige med Kong David, hvilken af Beda sættes 31, eller, naar man følger Matthæus, 28 Generationer før Chr. Fødsel. Ganske slaar det vel ikke til, dog bliver Fejlen ikke saa betydelig. Det er ellers besynderligt nok, at Saxo ej har sat Frode 8 til 10 Generationer længere nede, thi mellem Frode og Gorm den Gamle (c. 900) har han henved 40 Generationer, hvilket er 10 for mange.

Hvorledes ligeledes den Forestilling tidligt blev herskende, at Danmark allerførst bebyggedes paa Erkefaderen Seruh's Tid, er tidligere omtalt [2]).

---

[1]) Om denne Materie se forøvrigt Keyser i Samlinger til det norske Folks og Sprogs Hist. 6te B. S. 281.

[2]) Se ovenfor S. 245. Aarsagen er vel for en stor Deel, at allerede Jornandes gjør Goter, Geter og Skyther til een og samme Nation, men derhos vel ogsaa at Beda som Skythernes første Konge nævner Tanaus. Der staar nemlig paa dette Sted i hans Skrift de sex ætatibus mundi: „Reu annorum 32 genuit Seruch, ... Scytharum regnum dicitur exortum, ubi primus regnavit Tanaus". Denne Tanaus skriver sig allerførst fra Justinus, der (I. 1.) omtaler ham som Skythiens Konge, og fortæller at han og Vesoses eller Sesostris, Ægyptens Konge, vare ældre end Ninus. Fra Justinus eller rettere dennes Original Trogus Pompejus er Tanaus kommen ind i Jornandes's Skrift som Taunasis Goternes Konge. At de danske Historikere ved denne Tanaus have tænkt sig en ældre Dan eller Hovedet for de „Landflygtige, som først bebyggede Danmark", kan neppe betvivles.

Man merker i det Hele taget, at de Underretninger, vore Forfædre fik gjennem det ved Christendommen indførte latinske Sprog, og hvis Paalidelighed de allerede af den Grund, at de vare affattede paa Latin, ansaa som given, satte dem i den største Forlegenhed, da de nødvendigviis maatte see til at forlige og kombinere dem med deres egne Kilder, et Arbejde, der i sig selv var umuligt, og som i alle Fald langt oversteg deres kritiske Evne. Det lader sig forresten ikke negte, at af de to ukritiske og fejlagtige Systemer, det danske og det norske, er det sidste det mindst fejlagtige, og det der fremstiller Sagnene i meest uforvanskt Tilstand.

Fjerde Afsnit.

Vikinge-Tiden og Dane-Vældet.

1. Vikingetidens Charakteer og Betydning.

Vikinge-Tiden danner Overgangen fra den heroiske til den historiske Tidsalder i Norden. Den bragte vore Forfædre i nærmere Berørelse med Udlandet, lærte dem at kjende og antage Christendommen, og gav dem gjennem Christendommen og den Civilisation, som den medførte, bedre Midler til skriftlig Optegnelse og Forevigelse af Begivenhederne, end Hedendommens ubehjelpelige Runeskrift. Vikinge-Tiden, især dens sidste Periode, kan saaledes allerede fremvise betydelige og omstændelige historiske Skrifter, der vistnok ikke ere forfattede aldeles samtidigt med Begivenhederne, og idetmindste ere nedskrevne i en sildigere Tidsalder, da Christendommen og den christelige Civilisation allerede længe havde været den ene herskende; som derfor vel heller ikke altid ere ganske paalidelige, og stedse maa benyttes med megen Varsomhed; men som dog umiskjendeligt støtte sig til Traditioner, der endnu paa Nedtegnelsens Tid synes at maatte have været friske og levende, og hvoraf kun faa allerede synes at have antaget en mythisk Charakteer. Hertil kommer, at den Berørelse, hvori vore Forfædre kom med Udlandet, ogsaa bragte Udlandets samtidige Skribenter til at skjenke dem og deres Anliggender en langt anden Opmerksomhed, end hidtil. Vi have derfor allerede i denne Periode fremmede, paalidelige Skribenters Verker ved Siden af vore egne Oldskrifter til deres Udfyldelse, Kontrol og Berigtigelse.

Vikinge-Tiden omfatter den Periode, i hvilken Aasa-Religionen, der allerede havde overlevet sig selv, veg Pladsen for Christendommen. Den omfatter den Periode, i hvilken en højere Civilisation under et paa Overfladen spillende Barbari, som dog i Virkeligheden kun var en Yttring af de foryngede Nationers overstrømmende Livskraft og Handlingsdrift, slog faste Rødder. Den omfatter den Periode, i hvilken Nordens Smaariger samlede sig til større Masser. Og nærmest omfatter den den Periode, i hvilken det ved Sigurd Rings Sejer paa Ruinerne af de sidste Hleidrekongers

Vælde grundede og ved friske Kræfter udvidede store nordiske Erobrings-monarchi og det deraf igjen dannede **Danavælde** eller de nyere nordiske Daners Rige var det herskende i Norden og det, som meest tildrog sig Udlandets Opmerksomhed, medens det ved Siden deraf opstaaede **Sviavælde** formedelst sin afsides Beliggenhed spillede en mindre iøjnefaldende Rolle, og det tredie nordiske Rige, **Norges Rige** eller Noregsvældet, kun efterhaanden og under stadig Kamp med Danevældet, tildeels endog ved at tilegne sig enkelte af dets Bestanddele, opnaaede at kunne træde i Rækken med de to andre, saa at endelig den sikkrede Christendom fandt tre uafhængige, sideordnede Riger oprettede i Norden.

Vikinge-Perioden omfatter endelig den Tid, i hvilken den nordiske Nationalitet, ligesom tidligere den syd- og mellem-germaniske, gjorde sig gjeldende i Europas øvrige Lande, tildeels endog gav disse og deres indre Forfatning et forandret Udseende, og lagde Grunden til den Tingenes Orden, af hvilken den saakaldte moderne Civilisation er udsprungen.

2. Ragnar Lodbrok.

Sigurd Ring, Sejerherre paa Braavoldene, var ved sin Død Overherre over det nuværende Danmark og Sverige, en stor Deel af det søndenfjeldske Norge, og en Deel af Øerne hiinsides Østersøen; men han lod, som vi have seet, de fleste Dele af sit Rige bestyre ved Underkonger, hvis Afhængighed af Overherren synes at have været meget løs. Det heder endog, som ovenanført, udtrykkeligt, at hans Rige begyndte at formindskes, da han blev gammel og tungfør, og at navnligt hans engelske Besiddelser løsrev sig. Vore Oldskrifter ere alle enige om at tillægge Sigurd Sønnen **Ragnar Lodbrok**, og at omtale ham som Sigurds Efterfølger og som en mægtig Konge, der deels herskede over det store Rige i Norden, deels selv og siden i Forbindelse med sine Sønner drev Vikingelivet i det store og saa at sige organiserede det. Men hvad der deels i norske, deels i danske Skrifter fortælles om Ragnar, er paa den ene Side heel mangelagtigt paa den anden Side saa forvirret og saa øjensynlig blandet med fabelagtige og uvedkommende Tilsætninger, at der kun bliver saare lidet tilbage, som man kan fæste Lid til og betragte som Bedrifter, virkelig udøvede af Ragnar selv. Det synes, som om man til Ragnar Lodbrok har henført Begivenheder, der hverken vedkom ham eller hans Levetid, at man har antaget andre Vikingehøvdinger af Navnet „Ragnar" for ham selv, og alle saakaldte Lodbroks Sønner for hans Sønner [1]). Hertil kommer, at man tidligt begyndte at udfylde indenlandske Sagn med fremmede Beretninger.

Disse vide nemlig, som vi nedenfor nærmere ville faa at see, at for-

[1]) Disse saakaldte Lodbroks Sønner ville blive nærmere omtalte nedenfor.

tælle baade om en Ragnar, der i Aaret 845 trængte opad Seinen, herjede Paris og Omegn, og aftvang Kong Karl den skaldede en stor Pengesum, men døde efter sin Hjemkomst under de frygteligste Pinsler, og om en Lodbrok, hvis Søn Bjørn Jernside i Aaret 843 og 857 herjede Frankrige, og hvis øvrige Sønner mellem 866 og 878 voldsomt misbandlede England. Paalidelige Slægtregistre i vore egne Oldskrifter ere eenstemmige i at sætte Ragnar Lodbrok tre Generationer tidligere end Islands Opdagelse og første Bebyggelse mellem 870 og 880 [1]) At de fremmede Skribenters Ragnar og Lodbrok ej kunne være vore Oldskrifters Ragnar Lodbrok, bliver saaledes indlysende, medens paa den anden Side de saakaldte Lodbroks Sønner, der herjede England, gribe saa væsentligt ind i dette Lands Historie, og nævnes allerede saa kort efter deres Fremtræden, at de ligesaa lidet kunne være hiin Ragnars Sønner. Man maa altsaa antage enten at Benævnelsen Lodbroks Sønner har været brugt som et Stammenavn, der og kunde udstrække sig til Ragnars Sønnesønner og følgende Descendenter, eller og, hvad der er det rimeligste, at der to eller tre Generationer efter Ragnar enten i hans egen eller en dermed nøje forbunden Æt er fremstaaet en efter ham opkaldt „Lodbrok", der ej førte Regjeringen eller beherskede noget Land i Norden, men hvis Sønner derimod udmerkede sig som de mægtigste og voldsomste Vikingehøvdinger, England havde seet. Men naar nu vore ældre Historikere efter Christendommens Indførelse gjorde Bekjendtskab med de franske og engelske Kroniker, og læste baade om Vikingen Ragnar der herjede Paris, og om Lodbroks Sønner, kan man ikke forundre sig over at de forvexlede den yngre Ragnar og den yngre Lodbrok med den ældre Ragnar Lodbrok. Allerede Are Frode kjendte, som vi have seet, de engelske Beretninger, og tog ikke i Betænkning at ansee de Lodbrok-Sønner der i Aaret 870 dræbte Kong Eadmund den hellige i Ostangeln, for Ragnars egne Sønner [2]). Da nu ingen af de to norske Bearbejdelser, vi nu besidde af

---

[1]) Nemlig a) Ragnar — Bjørn Jernside — Roald Rygg — Bjørn Byrdusmjør — Høfda-Thord, Landnamsmand i Begyndelsen af 10de Aarhundrede (Landn. III. 10). b) Ragnar — Sigurd Orm i Øje — Hardeknut — Gorm den Gamle, død henved 100 Aar gammel ved 935. Det maa derhos erindres, at engelske Kilder omtale en Søn af Hardeknut som voxen ved 882. c) Ragnar — Bjørn Jernside — Erik — Eimund — Erik Eimundssøn, lidt ældre end Harald Haarfagre. Man har endnu et Slægtregister (Landn. III. 1), der lader Landnamsmanden Audun Skøkul være en Sønnesøns Søn af Aaluf, Ragnar Lodbroks Datter, gift med en engelsk Jarl. Men da Audun var en af de sildigste Landnamsmænd (hans Sønnesøns Datter Dalla, Biskop Isleifs Hustru, døde henved 1090), kan Aaluf ikke have levet tidligere end omkring 860, og hendes Fader — hvad ogsaa hendes engelske Giftermaal antyder — bliver den yngre Lodbrok.

[2]) Are lægger dette Aarstal til Grund for sin Chronologi, og paaberaaber sig Kong Eadmunds Saga, d. e. den engelske Legende om ham.

Ragnars Historie, er ældre end Are, har ogsaa Forverlingen og Sammenblandingen indsneget sig i dem begge. Den ene af dem, kaldt Ragnar Lodbroks Saga, er egentlig en Fortsættelse af Volsungasaga, og dvæler især med Forkjærlighed ved Ragnars Hustru Aslaugs foregivne Nedstammelse fra Sigurd Fafnersbane; den anden, skreven med Lagmanden Hr. Hauk Erlendssøns egen Haand, synes egentlig at være et Brudstykke af den samme større Saga om Harald Hildetand og hans Æt, i hvilken Ivar Vidfadmes Endeligt og Braavallaslaget beskrives [1]). Men ingen af disse Bearbejdelser er ældre end det 13de Aarhundrede, og de bære desuden mere Præget af at være kunstigt sammensatte, end de have den rette Saga-Form. Der gives ogsaa et gammelt, temmelig vidtløftigt Kvad, der fører den besynderlige Titel Krákumál, og som lægges Ragnar i Munden medens han led sit Liv i Ormegaarden hos Kong Ella [2]). I dette Kvad opregnes mange Bedrifter, der ellers ikke andensteds omtales, baade i Østerveg og Vesterviking; men ikke at tale om, at Kvadets Ælde er heel tvivlsom, synes det ogsaa her, som om begge Lodbrokers Bedrifter ere blevne forenede til et Heelt.

Den danske Skribent Saxo synes at have kjendt flere af de Beretninger, der ligge til Grund for Ragnars Saga, men han udsmykker tillige hans Historie med saa mange Bedrifter i Østen, ja endog imod Bjarmeland og Finnerne, at man nødvendigviis maa antage at han ogsaa har benyttet Æventyrsagaer, hvis Helt tilfældigviis hed Ragnar. Ogsaa han synes at gjøre begge Lodbroker til een, men han forøger Forvirringen end mere ved uheldige Forsøg paa at forene de frankiske Annalisters Beretninger om Kongerne i Sønderjylland med Ragnars Historie, i det han gjør Sigurd Ring til den samme som Sigfred, Godfreds Frænde, der faldt i et Slag Aar 812, foruden at han bringer Tidsregningen aldeles i Vilderede [3]).

Det er, som vi ovenfor bemerkede, kun saare lidet, der med historisk Visshed kan berettes om Ragnar Lodbrok. Han var, som vi have seet, en Søn, og som det synes, eneste Søn, af Sigurd Ring, og Arving til hans Besiddelser. Hans egentlige Hjem eller Hovedlandskab synes at have været Gautland; de øvrige Dele af Riget beherskedes ved Underkonger, af hvilke de vestfoldske allerede ere omtalte. Da det heder, at Riget i Sigurd Rings

[1]) Alle de her anvendte Sagaer ere udgivne i Fornaldar sögur Norðrlanda, 1ste Bind. Volsungasaga og Ragnars Saga have i sin Charakteer meget, der smager af den i de norske Roman-Oversættelser i det 13de Aarhundrede brugelige Skrivemaade. Hr. Hauk Erlendssøn synes at have kjendt Ragnars Saga.

[2]) Kraakumaal har ofte været udgivet, senest i Fornaldar sögur Norðrl. 1ste Deel.

[3]) Efterat han nemlig (S. 439) har omtalt Godfrids eller Gøtriks Strid med Karl den Store, og hans Efterfølger Hemmings Fredsslutning med Ludvig den Fromme, lader han dog senere Ragnar selv (S. 448) stride med Karl den Store.

sidste Dage begyndte at formindskes, og at mange Konger i hans egne tidligere Ungdomsdage begyndte at rive Stykker fra Riget, — hvilket neppe kan forklares om andre end Underkonger, — maa hans tidligste Bedrifter have bestaaet i, saavidt muligt, at bringe dem til Lydighed, forsaavidt ikke Vikingetog optoge hans Tid. Men det synes næsten, som om han for en stor Deel har ladet sig nøje med det blotte Navn af Overherre, for uhindret at kunne sværme om paa Tog i fremmede Lande. Disse Tog have dog neppe, saa meget end baade Sagaerne og Saxo tale derom, gjeldt de britiske Øer, eller i alle Fald kan han neppe have gjestet dem ofte. De engelske og irske Beretninger ere, som vi allerede have nævnt, enige i, udtrykkeligt at benegte nordiske Vikingers Ankomst førend mod Slutningen af det 8de Aarhundrede, og i denne første Tid omtale de dem kun faa Gange. I Aaret 787, eller i Kong Beorhtrics Tid, heder det, kom de første Nordmænd paa tre Skibe fra „Heredhaland" til England [1]). Efter en Forfatter skulle de første „Daner" være ankomne i 791, for ligesom først at undersøge Landets Beskaffenhed [2]). I Aaret 793 kom de først med en større Flaade og Hær til England, hvor de herjede paa forskjellige Steder, og i Særdeleshed mishandlede Kirken og Konventet paa Lindisfarena-Øen (nu Holy Island) i Northumberland; de fortsatte Ødelæggelserne Aaret efter, og plyndrede Ecferths Kloster ved Wearmouth, hvor de dog tilsidst vare uheldige, idet en af deres Anførere faldt, og flere af deres Skibe ødelagdes ved Storm, saa at mange druknede, og de faa, der kom i Havn, strax bleve overmandede og dræbte [3]). Fra den Tid, heder det udtrykkeligt, saa man ikke til dem i England paa 88 Aar [4]). Paa Irland og Skotland begyndte de allerførst at herje 794 eller 795, og fortsatte her deres Angreb i 797, 801 og i flere af de paafølgende Aar [5]). Det er i sig selv ikke umuligt at Ragnar kan have deeltaget i disse Tog, men i saa Fald kan han igjen ikke have været den Høvding, der faldt ved Wearmouth i 794, og da der efter den Tid ligetil 832 ikke engang nævnes nogen Anledning, ved hvilken han kan være bleven fangen og dræbt i Northumberland, maa man enten antage, at Ragnars Tog til Britannien indskrænker sig til det ene i 793 og 794, eller at han slet ikke har været der, idetmindste ikke i England, og at Fortællingen om hans Fangenskab og Død hos Kong Ella er laant fra den yngre Lodbroks Historie. Dette sidste er saa meget sandsynligere, som Fortællingen om Ella lige saameget knytter sig til den foregivne Lodbroks-Søn Ivar den beenløse, som

[1]) Chron. Sax. o. fl.

[2]) Matthæus af Westminster ved 791.

[3]) Chron. Sax. o. fl.

[4]) Henrik af Huntingdon, i Monum. hist. Brit. I. S. 733.

[5]) Se de forskjellige irske Annaler i O'Connor: Rerum Hibernicarum Scriptores, jevnfør nedenfor, § 7.

til Ragnar selv, og Ivar, der efter Sagaerne og Saxo udfører store Bedrifter i England, er umiskjendeligt ingen anden end de engelske Chronisters Ingvar, Lodbroks Søn, der i 870 tog den hellige Kong Eadmund af Dage [1]). Men bortfalder først Ragnars foregivne Tog til Northumberland og Aflivelse hos Ella, bliver det rimeligst at antage, at han overhoved ikke har herjet i Vesterleden, og at hans Tog fornemmelig have indskrænket sig til de østersøiske Farvande. Hvad der fortælles om hans Tog paa disse Kanter, bliver saaledes i det Hele taget at henføre til ham, medens omvendt alt hvad der berettes om hans Tog i Vesten, bliver at henføre enten til den yngre Lodbrok eller til en anden anseet Vikingehøvding i Midten af det 9de Aarhundrede. Man vil ogsaa, ved at undersøge Krákumál, finde at dette først opregner Bedrifter, udførte i de østersøiske Farvande og Lande, og dernæst omtaler Sejervindinger og Krigstog i Vesten. Bedrifterne i Øst og Vest ere ej blandede mellem hinanden. Det er næsten at tage og føle paa, at vi her have en Sammensætning af tvende Heltes Krigerbaner for os [2]).

Ragnars første Bedrift var ifølge Saxo et Tog mod den svenske Konge Frø eller Frey, der havde dræbt den norske Konge Sigurd, og lod hans Venners og Frænders Hustruer offentligen vanære [3]). Ragnar vilde hevne eller frelse dem, og flere af dem indfandt sig ogsaa bevæbnede og i Mandsdragt hos ham, for selv at deeltage i Kampen. En af dem, Skjoldmøen Hladgerd fra Gauldalen, udmerkede sig saaledes ved sin Tapperhed, at Ragnar selv, efter at have overvundet og fældet sin Modstander, maatte tilstaa at han skyldte hende Sejren. Han bejlede til hende, men fik, heder det, ikke hendes Haand, forend han havde dræbt en Bjørn og en Hund, som hun satte til at passe sit Kammer. Han havde med hende to Døttre og en Søn, Fridleif. Indblandingen af Frey og hele Fortællingens Charakteer viser noksom, at den er et Æventyr. Den er heller ikke optagen i vore Sagaer.

---

[1]) De engelske Skribenter nævne udtrykkeligt Ingvar og Ubbe, Lodbroks Sønner, som Hovedmænd ved dette Drab. Og da vore egne Sagn ikke egentlig kjende nogen Søn af Lodbrok, der fejdede i England, uden af Navnet Ivar, er det tydeligt, at Ingvar og Ivar maa være een og samme Mand. Hauk Erlendssøn har søgt at hjelpe sig ved at gjøre Ingvar og Ubbe til Ivars Halvbrødre, og lade dem efter Ivars Befaling dræbe St. Eadmund. At Ivar er nøje knyttet til Sagnet om Ella, og at denne saaledes tilhører den yngre Lodbroks Periode, viser og et Brudstykke af Sighvat Skalds Knutsdraapa, 1026, hvor det heder at Ivar lod riste en Ørn paa Ellas Ryg.

[2]) Kortheden af det ovenfor meddeelte Slægtregister fra Aaluf, Ragnar Lodbroks foregivne Datter, der gjør det nødvendigt at antage hendes Fader for den yngre Lodbrok, bestyrker i høj Grad, at alt, hvad der tillægges Ragnar af Bedrifter, udøvede i England eller hvori overhoved hans Navn sættes i Forbindelse med England, tilhører den sidste.

[3]) Saxo, 9de B. S. 411. Saxo latiniserer Navnet Hladgerdr til Lathgertha.

Disse lade Ragnar begynde sin Krigerbane med en ikke mindre æventyrlig Bedrift. Herrod Jarl i Gautland, fortælle de, havde en dejlig Datter ved Navn Thora, der blev kaldet Borgarhjort, fordi hun var saa meget smukkere end andre Kvinder, som Hjorten er smukkere end andre Dyr. Hendes Fader gav hende engang en liden, meget fager Lyngorm, hvilken hun forvarede i en Eske og lagde Guld under den. Den voxede og voxede saa længe indtil den ej mere fik Rum i Esken eller siden i Kamret, men laa i en Ring udenomkring hendes Skemme [1]) og bed i sin Hale; den var saa bidsk og olm, at den ej vilde tillade nogen at komme ind, uden den, der gav den Mad, og hver Dag aad den en heel Oxe. Guldet, som den laa paa, voxede tilligemed den. Jarlen aflagde nu ved Bragebægeret det Løfte, at den, der kunde dræbe Ormen, skulde faa hans Datter til Egte, og Guldet, den rugede over, i Medgift. Men ingen vovede at binde an med Ormen, førend Ragnar, som da endnu kun var femten Aar gammel, indfandt sig [2]). Han havde ladet sig gjøre en heel Dragt, baade Kappe og Buxer (brók) af loddent eller ragget Klæde, og tovet dem ind med Tjære, Beg og Sand, for at holde Ormens Edder ude; det lykkedes ham ogsaa uskadt at gjennembore Ormen, saa at den døde. Han havde taget Geirnaglen af Spydet, saa at Odden blev siddende tilbage; selv gik han ubemerket bort, og gav sig først senere tilkjende, da Jarlen havde ladet sammenkalde et Thing, for at den, der var i Besiddelse af det til Spydodden passende Skaft, kunde melde sig som Ormens Betvinger [3]). Han egtede nu Thora og havde med hende Sønnerne Erik og Agnar. Den Dragt, han havde ifort sig, skaffede ham Tilnavnet „Lodbrok".

En Stund efter døde Thora, og Ragnar drog paa ny i Viking for at kvæle sin Sorg. En Sommer styrede han til Norge, og lagde nu sine Skibe ind ved Spangereid, der forener Lindesnes med Fastlandet. Om Morgenen skulde Madsvendene gaa i Land og bage Brød. De saa et lidet Huus i

---

[1]) Skemme kaldtes det til Kvindernes Bolig særskilt indrettede Huus paa en større Gaard.

[2]) Denne hele Fortælling er ikke alene i sig selv fabelagtig, men den er derhos kun en Modifikation af et i Norden temmelig hyppigt Æventyr om en Kongedatter, der opføder et eller andet lidet Insekt eller Krybdyr indtil det opnaar en overnaturlig Størrelse.

[3]) Her gjenkjende vi atter en i vore Folkeæventyr særdeles hyppig Vending. En Ungersvend befrir en Kongedatter ved at dræbe en Lyngorm eller Drage, hvis Drabsmand hendes Fader har lovet baade hendes Haand og det halve Rige. Han giver sig desuagtet ej tilkjende, men nøjer sig med enten at lade Spydodden staa i Saaret, eller at afskære Dyrets Tunge og gjemme den hos sig; først senere fremtræder han med disse Legitimationer, sædvanligviis efterat en eller anden Ridder Rød har forsøgt at tilvende sig Æren af at have udført Heltegjerningen.

Nærheden, og gik ind for at bede om Tilladelse til at bage der. Her traf de en gammel hæslig Kvinde, der kaldte sig Grima. De sagde, hvo de vare, og bade hende hjelpe dem. Mine Hænder ere nu stive, sagde Kerlingen, skjønt der nok har været den Tid, da jeg godt kunde udføre min Dont, men jeg har en Datter ved Navn Kraaka, der paa Øjeblikket kommer hjem; hun skal gaa eder til Haande. Rigtignok er hun nu voxet mig saaledes over Hovedet, at jeg neppe kan faa Bugt med hende. Kraaka var gaaet ud om Morgenen at see til Fæet. Da hun saa, at endeel store Skibe havde lagt ind i Havnen, skyndte hun sig at vaske sig, hvilket Kerlingen strengeligen havde forbudt hende, for at ingen skulde opdage hvor smuk hun var. Hendes Haar var saa langt, at det naaede til Jorden, og saa fagert som den dejligste Silke. Hun var nemlig ikke Grimas og hendes Mand Akes Datter, men hendes rette Navn var Aslaug, og hun var, heder det, en Datter af Sigurd Fafnersbane og Brynhild. Hendes Fosterfader Heime havde ved Efterretningen om Sigurds Død flygtet bort med hende som et tre Aars Barn, og for at hun kunde undgaa Efterstræbelse skjult hende tilligemed mange Kostbarheder i Sangbunden paa en Harpe, han førte med sig. Paa sin Vandring var han endelig kommen til Spangereid, hvor han fik Huusly hos Grima og hendes Mand Ake. Men disse, der gjennem en Sprække i Harpen havde opdaget kostbare Klædningsstykker inden i, myrdede lumskeligen Heime om Natten, og toge Kostbarhederne, men nænnede dog ej at dræbe Barnet; de kaldte hende Kraaka, udgave hende for deres Datter, klædte hende i slette Klæder og lode hende forrette de ringeste Sysler. — Da Kraaka kom hjem, havde Madsvendene gjort op Ild. De spurgte Grima om den vakkre Pige var hendes Datter. Vísselig, sagde Grima. De forundrede sig over at hun, som var saa styg, kunde have saa smuk en Datter; hun svarede dertil, at hun selv havde seet bedre ud i sine yngre Dage, men at Aarene havde forandret hendes Udseende. Kraaka blev nu sat til at rulle Brødene ud, medens de bagede dem. De kunde dog ikke lade være idelig at see paa hende, saa at Brødet blev brændt. Da de kom ned til Skibet med Brødet, og alle klagede over at det var saa daarligt, spurgte Ragnar hvad Aarsagen kunde være dertil. De tilstode, at Kraakas Skjønhed havde forstyrret dem, og erklærede paa hans Spørgsmaal, at hun i Skjønhed endog kunde maale sig med hans afdøde Hustru Thora. Ragnar sagde at han vilde sende paalidelige Mænd op for at see, om dette var sandt; gav disse dem Ret, skulde de slippe for al Straf. Han gav Sendemændene den Befaling, at dersom Pigen virkelig var saa dejlig, som Madsvendene havde sagt, skulde de bede hende komme til ham, hverken klædt eller uklædt, hverken mæt eller umæt, hverken ene eller ledsaget af noget Menneske. De gik op, fandt at hendes Skjønhed svarede til Beskrivelsen, og fremførte Kongens Anmodning. Grima meente at Kongen ikke maatte være rigtigt forvaret, men Kraaka

sagde at han kun havde villet sætte hende paa Prøve, hvorvidt hun forstod hvad han meente, og lovede at komme næste Morgen. Hun tog nu et Orred-Net, svøbte sig ind deri, og lod sit Haar hænge ned: saaledes var hun hverken nøgen eller klædt; hun bed i en Løg, saa at man ej kunde negte at hun havde smagt Mad, uden dog at være mæt; hun medtog en Hund, altsaa var hun ikke ene, skjønt intet Menneske fulgte. Hun kom til Skibet, og var fager at see til, thi hendes Haar var blankt som Guld. Ragnar spurgte hvo hun var. Hun sagde det, og lagde til, at hun bogstaveligt havde opfyldt hans Anmodning. Han bad hende komme ombord. Herpaa vilde hun dog ikke indlade sig, førend Kongen havde tilsagt hende og hendes Følgesvend Sikkerhed. Dette Tilsagn blev kun daarligt holdt, thi da hun kom til Forrummet, og Kongen gik hende i Møde, bed Hunden ham i Haanden og blev strax dræbt af hans Folk. Han lod hende sætte sig hos ham, samtalede med hende og syntes godt om hende, men kunde ej bevæge hende til at forblive der paa Skibet om Natten. Om Giftermaal vilde hun intet høre, førend han kom tilbage fra sin Rejse, og endnu ikke havde forandret Sind. Heller ikke var hun at formaa til at modtage en guldsømmet Serk, Thora Borgarhjort havde ejet; slige prægtige Klæder, sagde hun, skikkede sig ikke for den ringe Kraaka, saa længe hun opholdt sig hos Aake og Grima, og vogtede Geder ved Søen. Hun gik nu hjem, og Ragnar fortsatte sit Tog. Paa Tilbagevejen lagde han ind til Spangereid, og sendte strax Bud efter Kraaka, thi han havde ikke forandret sit Sind. Kraaka traadte den følgende Morgen for Aakes og Grimas Seng, og sagde at hun nu vilde drage bort, at hun meget vel vidste at de havde myrdet hendes Fosterfader, men at hun dog ikke vilde tage nogen Hevn derover, fordi hun saa længe havde været hos dem. Hun gik til Ragnars Skib og blev vel modtagen, men var dog ej at formaa til at skjenke ham noget yderligere Kjærligheds-beviis, førend han var kommen hjem, og havde holdt ordentligt Bryllup med hende. De fik flere Børn. Den ældste, ved Navn Ivar, havde, som det fortælles, ikke Been men kun Brusk i sit Legeme, saa at han ej kunde gaa, men maatte bæres; derimod var han overmaade viis [1]). Deres øvrige Sønner hed Bjørn, Hvitserk, Ragnvald og Sigurd; den sidste fik Tilnavnet „Orm i Øje", fordi det saa ud, som om der laa en Orm omkring hver af hans Øjestene [2]).

---

[1]) Den foregivne Aarsag til at Ivar ej havde Been i sit Legeme, nævnes i Ragnars Saga Cap. 5, 6.

[2]) Ragnars Saga, Cap. 8. Denne Saga fortæller i Cap. 7 om et Tog, Ragnars og Aslaugs Sønner, den endnu ikke føde Sigurd undtagen, foretoge til et Sted, kaldet Hvitaby, hvorfra Ragnar tidligere havde maattet vende tilbage med uforrettet Sag, men som de ved Ivars Klogskab betvang, dog først efterat Ragnvald var falden. Saxo lader Ragnar, endnu førend han fælder Ormen, overvinde de oprørske Skaaninger ved Hvitaby (S. 442, 443).

Saxo veed ogsaa at fortælle om Thora, Herrøds Datter, og Ragnars Slange-Kamp. Men førend han bestod denne Strid, lader han ham kæmpe med Skaaninger og Jyder, der havde angrebet Sjælland, og slaa de første ved Hvitaby, de sidste ved Limfjorden. Derpaa, heder det, drog han til Sverige for at vinde Thoras Haand. Men Herrød kaldes her Konge; Ragnar har to Orme at kæmpe med, og sine lodne Brøger valker han ikke ind med Beg, men han stiger i Vandet med dem, og lader dem stivfryse. Hans Sønner med Thora kaldes Radbard — dette Navn minder om Ragnars Nedstammelse fra Kong Radbard i Gardarike, hvorom Saxo forresten intet veed —, og Dunvat [1]). Giftermaalet med Aslaug kjender Saxo intet til; han nævner i hendes Sted en Svanlaug, med hvilken Ragnar havde Sønnerne Ragnvald, Hvitserk og Erik [2]); derforuden havde han, heder det, de naturlige Sønner Sigurd, Bjørn, Ivar og endelig Ubbe. Aarsagen til Sigurds Tilnavn „Orm i Øje" fortælles langt anderledes, end i Sagaen. Haardt saaret i et Slag blev han, siges der, helbredet af en gammel Mand af overnaturlig Størrelse, der kaldte sig Rostar, og til Løn alene fordrede at Sigurd skulde skjenke ham alle dem, han fældede med Vaaben. Da han var helbredet, strøede Oldingen, i hvilken vi noksom gjenkjende Odin, Støv i hans Øjne og gik bort. Fra den Tid af var der en Mængde Pletter i hans Øjne, af Udseende som Ormer [3]).

Vore Sagaer fortælle, at der paa Ragnars Tid var en Konge i Svithjod, ved Navn **Eystein Belje.** Den vidtløftigere Saga veed intet om, at han er Ragnars Underkonge, den kortere Fortælling siger dog, og vistnok med Rette, at Ragnar havde indsat ham til sin Underkonge over Opsviarne. Fortællingen efter Ragnar Lodbroks Saga lyder i Korthed saaledes: Eystein boede i Uppsala, han var en mægtig Konge, men meget hengiven til Blot og Troldskab; især troede man der paa en Ko, ved Navn Sibelja, hvis blotte Brøl var nok til at faa enhver Fiendehær til at vende sine Vaaben mod sig selv. Ragnar var en Gang til Gilde hos Eystein, hvis smukke Datter Ingebjørg rakte ham Bægeret. Hans Mænd overtalte ham til at bejle til hende og ikke længer beholde den fattige Bondes Datter

---

[1]) Saxo, 9de Bog, S. 443, 444.

[2]) S. 454, 458. Det synes dog, som om „Svanlaug" skal minde om „Aslaug", ligesom og Fortællingen om Hladgerds Tog til Sverige, og Ragnars Besøg hos Asbern (se nedenfor) synes at indeholde svage Reminiscenser af hvad vore Sagaer fortælle om Aslaug. Saxo lader Svanlaug dø før Ragnar, medens vore Sagaer lade hende overleve ham. Erik faar hos Saxo Tilnavnet ventosus pileus, og viser sig saaledes at være den i de svenske Kongerækker omtalte Erik Vedrhatt.

[3]) S. 446. Allerede tidligere, hvor der handles om Odins Forsøg paa at besnære Rind, lader Saxo ham kalde sig Roster. (1ste B. S. 12).

Kraaka. Ingebjørg blev ham virkelig fæstet, og han paalagde sine Mænd strengeligt ej at nævne et Ord derom ved Hjemkomsten. Kraaka fik det dog at vide; hun havde, sagde hun, hørt nogle Fugle synge derom; hun greb denne Anledning til at aabenbare Ragnar sit rette Navn og Herkomst, at hun hed Aslaug, og var Sigurd Fafnersbanes Datter. Kort efter fødte hun Sigurd, i hvis Ojne hiint Mærke mindede om hans Herkomst paa mødrene Side, og af Giftermaalet mellem Ragnar og Ingebjørg blev der intet. Deraf opstod Uvenskab mellem Eystein og Ragnar, hvis ældste Sønner, Erik og Agnar, paaførte Eystein Krig, men maatte uagtet al Tapperhed bukke under for Troldkoens Overmagt; Agnar faldt, og Erik blev fangen, men vilde ikke tage mod Fred, og blev efter eget Ønske dræbt ved at løftes op paa Spydodder. Da Efterretningen herom kom til Aslaug, var Ragnar borte i Kongestevne og hendes egne Sønner ude paa Vikingetog. Dog kom de hjem førend Faderen, og Aslaug overtalte dem ved de indstændigste Forestillinger til strax at bekrige Eystein for at hevne deres Broders Død. Hun selv drog med dem, og det lykkedes dem baade at fælde Troldkoen, og overvinde Eystein, der faldt i Slaget [1]. — Den kortere Bearbejdelse fortæller dette noget anderledes, og paa en langt rimeligere Maade. Ragnars to Sønner af første Egteskab, heder det, droge i Viking for sig, Ivar og de yngre Brødre for sig; de underkastede sig Sælund, Reidgotaland, Ogotaland og Oland, og nedsatte sig i Hleidr paa Sælund, meget imod Ragnars Vilje. Han gav selv Eystein Belje, sin Skattekonge over Opsviarne, den Befaling at forsvare sig, om det end var mod hans egne Sønner. En Sommer, da Ragnar var dragen i Østerveg, sejlede Erik og Agnar til Sverige, fordrede at Eystein skulde underkaste sig dem, og give Erik sin Datter Borghild til Egte; da han vægrede sig derved, kom det til en Kamp, i hvilken Agnar faldt, Erik blev fangen, og siden efter sit eget Ønske dræbt paa foranførte Maade; siden hevnede Aslaug og hendes Sønner hans og Agnars Død, saaledes som det ovenfor er fortalt [2].

Vi have tidligere haft Anledning til at omtale denne Eystein Belje, Ragnars Underkonge i Svithjod, hos hvem Brage Skald, dennes Svigerfader Erp Lutande, og Skalden Flein Hjørssøn opholdt sig [3]. Vi have seet, hvorledes han paa et Sted kaldes „Konge i Danmark", og paa et andet forvexles med den oplandske Konge Eystein ildraade. Et enkelt Saga-Haandskrift kalder ham en Søn af Harald Hildetand, hvilket vel for Chronologiens Skyld nogenledes lader sig høre, men som forresten, af Mangel paa yderligere Bekræftelse, maa staa ved sit Værd [4]. Der sigtes ogsaa

[1] Ragnar Lodbr. Saga, Cap. 8, 9.

[2] Om Ragnars Sønner, Cap. 2.

[3] Se ovenfor, S. 309.

[4] Herv. Saga, Cap. 20.

til denne Begivenhed i Kraakumaal, hvor det heder at Kampen var haard, inden Kong Eystein faldt paa Ulleraker [1]). Saxo har ligeledes en forvirret Beretning derom. Han fortæller at Jyder og Skaaninger gjorde Oprør paany, og udraabte en vis Harald til Konge, at Ragnar sendte Bud til Norge efter Hjelpetropper, og at Hladgerd, som imidlertid var bleven gift, for gammel Kjærligheds Skyld kom ham til Hjelp med Mand og Søn og 120 Skibe; at Slaget stod paa Ulleraker, og at Hladgerds Tapperhed og Klogskab omsider skaffede Ragnar Sejren og nødte Harald til at flygte. Det lægges til, at Hladgerd siden, overmodig af Sejren, dræbte sin Mand og selv tog Herredømmet over hans Rige [2]). I dette Slag, heder det ogsaa, fik Sigurd, Ragnars Søn, det Saar, for hvilket Rostar helbredede ham, efterladende Orme-Pletterne i hans Øjne; Harald, fortælles der endvidere, viste sig en Stund efter paany i Spidsen for en Oprørshær, men blev slagen af Ragnar og maatte flygte til Tydskland [3]). Endnu engang gjorde Harald et Forsøg, men blev slagen paany, og flygtede til Kejser Ludvig i Mainz, der tilsagde ham sin Hjelp, hvis han vilde lade sig døbe. Paa denne Betingelse gik Harald ind, blev døbt, og fik saa kraftig Hjelp af Kejseren, at han kunde sætte sig fast i det Slesvigske, bygge en Kirke, og indføre den christelige Gudsdyrkelse. Men det varede dog ikke længe, da Ragnar snart angreb og forjog ham, ødelagde Kirken og gjenoprettede Hedendommen [4]).

Det vil nedenfor [5]) sees, at denne Harald, som Saxo lader blive døbt i Mainz, er den bekjendte sønderjydske Konge Harald, der allerførst af alle bekjendte nordiske Konger antog Christendommen 826, og hvis Daab gav Anledning til at Ansgar drog til Norden for at prædike Evangelium. Denne Harald havde nogle Stridigheder med en anden Konge ved Navn Ragnfred. Det er her tydeligt nok at Saxo har benyttet sig af denne Navnlighed til at gjøre Ragnfred og Ragnar til een og samme Mand, og at han paa den vilkaarligste Maade har tillagt Harald, hvad endogsaa hans egne Kilder have fortalt om en svensk Konge, eftersom han udtrykkeligt siger, at

---

[1]) Kraakumaal, Str. 7.

[2]) Saxo, 9de B. S. 444, 445.

[3]) Saxo, S. 448, 449. Det er ved denne Lejlighed, at Saxo lader Ragnar komme i Konflikt med Karl, „totius pene Europæ domitor". Det synes forresten at være en Begivenhed paa et senere Normannertog, hvori maaskee en eller anden Ragnar har deeltaget, enten paa Karl den tykkes eller Karl den enfoldiges Tid, som Saxo uretteligen har henført til Ragnar Lodbrok, thi det heder, at da Ragnar paa et hængende Haar havde overfaldt Kejseren, blev denne advaret ved en fremsynet Kvindes Advarsel, at „Sigurds Flaade" var landet ved Seinemundingerne.

[4]) Saxo, S. 459, 460.

[5]) Se nedenfor § 5.

Slaget mellem Ragnar og Harald stod paa Ulleraker, det samme Sted i Svithjod, hvor Eystein ifølge Kraakumaal faldt. Det er muligt, at den Kilde, Saxo her har fulgt, ej udtrykkeligt har nævnt Eystein ved Navn, men om den end havde nævnt ham, vilde det lige saa lidet have afholdt Saxo fra at ombytte Navnet Eystein med Harald, som han har taget i Betænkning at henføre det bekjendte svenske Ulleraker (i Nærheden af Uppsala), til Skaane eller Jylland [1]). I Hladgerds Tog for at understøtte Ragnar spore vi umiskjendelige Reminiscenser af Aslaugs Tog til Sverige i Forening med hendes Sønner.

Denne Strid med Kong Eystein i Svithjod synes saaledes at være en virkelig historisk Begivenhed, og en af de meest fremragende i Ragnars Historie. Saxo veed endnu at fortælle om en Krig, han førte med Herrøds Efterfølger Sørle, der vilde tilvende sig Thoras Sønners Modrenearv; i denne, heder det, bestod Ragnar med tre af sine Sønner en Kamp med Berserken Skarde og hans 7 Sønner, der trods deres større Antal bleve overvundne. Bjørn, Ragnars Søn, skal ved denne Lejlighed have faaet Tilnavnet Jernside, fordi han ikke var bleven saaret i Striden [2]). Saxo fortæller ligeledes, hvorledes Ragnar efter at have indsat Bjørn til Konge i Sverige, blev indtagen i Æsberns, en simpel Mands Datter, besøgte hende forklædt som Fruentimmer, og havde med hende Sønnen Ubbe [3]). Han har derpaa vidtløftige Beretninger om Ragnars Tog til Hellesponten (Østerleden). Først bekrigede og overvandt han Hellespontens Konge Dian, der selv faldt, siden dennes Sønner Dian og Daxon, der havde den russiske Konges Døttre til Egte, og derfor understøttedes af ham. Dian faldt, og Daxon flygtede til Skytherne, der ligeledes bleve overvundne, hvorefter Ragnar satte sin Søn Hvitserk til Konge i Hellesponten. Han overvandt derpaa og fældte Bjarmernes Konge, fordrev hans Ven, Finnekongen Mattull, der havde hjulpet ham, og modtog Kurers og Sembers Hylding. Siden heder det at Daxon overrumplede og fangede Hvitserk, der herskede over Sverige. Dette Navn tages her i Betydningen „det kolde eller østlige Sverige" eller Rusland. Af Beundring over den Tapperhed, hvormed Hvitserk havde forsvaret sig, tilbød Daxon ham Livet og sin Datter til Egte med Halvdelen af Riget i Medgift, men Hvitserk foretrak at dø, og lod sig brænde med sine Staldbrødre [4]). Her gjenkjendes atter et Træk af

---

[1]) Saxo omtaler virkelig (S. 464) en „Østenus" i Sverige, ved hvis Ondskab Erik Vedrhatt blev dræbt, og som tillige fældte Agnar, der vilde hevne sin Broder, men han synes ikke at antage Østen for Konge, og henfører disse Begivenheder til Tiden efter Ragnars Død.

[2]) Saxo, 9de B. S. 450.

[3]) S. 451.

[4]) S. 451 fgg.

Sagaens Fortælling om Eriks Kamp med Kong Eystein. Ved Efterretningen om hans Endeligt blev Ragnar først saa bedrøvet at han lagde sig til Sengs for at dø, men hans Hustru fik ham til at opmande sig og bekrige Daxon for at hevne Hvitserks Drab. Han drog over til Rusland, fangede Daxon, og sendte ham i Forvaring til Utgard; siden skjenkede han ham hans Rige tilbage mod en aarlig Tribut. Derpaa, siger Saxo, der synes at have glemt, hvad han forud har berettet, udnævnte han sin Søn Erik Vedrhatt til Konge i Sverige, og Bjørn til Konge i Norge [1]).

Istedetfor disse Begivenheder omtaler Ragnars Saga et stort Tog, hans Sønner foretoge i Syden, og paa hvilket de først underkastede sig Wiflisburg i Helvetien [2]), siden Luna i Italien [3]). Dette omtaler den kortere Bearbejdelse først efter Ragnars Død [4]). Dette Tog er øjensynligt det samme, som frankiske Skribenter tillægge Nordmannahøvdingen Hasting i Aaret 857 (859), og vi have saaledes her et fortrinligt Exempel paa hvorledes vore Oldskrifter henføre Begivenheder fra forskjellige Generationer og udførte af forskjellige Mænd, til Ragnar og hans Sønner [5]). Blandt disse, den egentlige Ragnar Lodbrok uvedkommende, Bedrifter regne vi derfor ogsaa alt hvad Saxo fortæller om hans Tog til Skotland, Pettland [6]), Syderøerne, Orknøerne og Island [7]); og endelig den baade hos Saxo og i Oldskrifter forekommende, bekjendte Fortælling om hans sidste Tog til England og heltemodige Død. Det er sandsynligt nok, at Ragnar har foretaget

---

[1]) S. 456—458. Navnene Dian og Daxon have en besynderlig Form, der have en sterk Lighed i Klang med de i Sagaerne opbevarede oldlettiske Navne Klerkon og Reas. Ogsaa Hervararsaga nævner, at Hvitserk ved Delingen af Ragnars Lande fik „Austrriki".

[2]) Wiflisburg (Avenche) laa i den nuværende Kanton Vaud, hvis District derfor og kaldtes Wiflisburgergau. At en nordisk Vikingeskare skulde kunne komme did, er en Urimelighed; men rimeligviis sigtes her til Tog, som Nordmændene i 859 og 860 foretoge i Middelhavet og til den franske og italienske Kyst, hvorved de og sejlede opad Rhonefloden, og maaskee længere end til Valence. Se nedenf. § 7.

[3]) Ragnars Saga, Cap. 12, 13.

[4]) Fortæll. om Ragnars Sønner, Cap. 3.

[5]) Dudo, hos Duchêne Script. rer. Norm. S. 64, 65.

[6]) Ved Pétland (Pikternes Land) forstod man næsten ligetil 10de Aarhundrede det nordlige, af Pikter beboede, Skotland, medens Skotland egentlig var den sydvestlige Deel, beboet af Skotter fra Irland, der ogsaa undertiden kaldtes Skotland.

[7]) Saxo fortæller, (S. 448), at Ragnar efter Thoras Død bekrigede Britannien (Bretland), dræbte dets Konge Hama, Ellas Fader, fældte Høvdingerne over Skotland, Pettland og Syderøerne, og satte sine Sønner Sigurd og Radbard til Konger derover, medens hans og Hladgerds Søn Fridleif blev Konge i Norge og paa Orknø. Et nyt Tog til Bretland, og derfra til Irland omtales S. 458, 459.

et lignende Tog og er omkommen paa dette, og at Udrustningerne dertil virkelig have fundet Sted paa den i vore Beretninger om ham beskrevne Maade, nemlig saaledes at han i al Hemmelighed lod bygge to Knerrer i Lier paa Vestfold i Norge, for dermed at overrumple sin Fiende. Men Toget kan neppe have gjeldt England, og i alle Fald maa, som vi have seet alt, hvad der fortælles om Ella, Ivar Beenløse og dennes Bedrifter, henføres til den yngre Lodbroks og de yngre eller egentlige Lodbrokssønners Tid.

For Beretningen om hans Giftermaal med Aslaug synes et ældgammelt Sagn at ligge til Grund. Endnu den Dag idag fortælle Beboerne af Spangereids Omegn, at i fordums Dage en Guldharpe, hvori der laa et Pigebarn, drev ind paa et Skjær ikke langt fra Gaarden øvre Svenevik; at hendes Navn var Aslaug, eller, som det paa de Kanter udtales, Aadlov; at hun tillige kaldtes Kraaka, og af sine Fosterforældre paa Svenevik sattes til at vogte Geder og Faar, men at hun siden blev Dronning; at det inderste af Bugten ved Svenevik har faaet Navnet Guldvigen efter Guldharpen; at den Høj, paa hvilken hun plejede at sidde, efter hende er kaldet Aadlovhaugen, og at en Bæk i Nærheden — rimeligviis den i hvilken hun vaskede sig — ligeledes efter hende har faaet Navnet Kraakubekken. Dette Sagn veed imidlertid intet at fortælle om Ragnar, endnu mindre om Heime og Sigurd Fafnersbane, og det viser sig derved saa uafhængigt af Ragnars Saga, at man ej vel kan antage at det hidrører fra denne, men derimod fra umindelige Tider har været i Folkemunde som et til Spangereid knyttet Lokalsagn [1]). Den Slutning ligger derfor nær, enten at det senere er blevet anvendt til at forherlige Ragnars Historie, eller idetmindste at den hele Fortælling om at hun skulde være en Datter af Fabelhelten Sigurd Fafnersbane og paa en saa vidunderlig Maade frelst til Spangereid, er en Opdigtning eller Tillempning, istandbragt for at smigre Ragnar selv eller hans og hendes Sønner. Ja, forudsat at man ej skal drage hendes Tilværelse i Tvivl, er det meget rimeligt, at hendes temmelig sildige Aabenbarelse af sin foregivne Herkomst var et snildt Paafund af hende selv for derved at opfriske Ragnars Interesse for hende, da han stod i Begreb med at tage sig en anden Hustru [2]).

Ved Ragnars Hof opholdt sig, som vi ovenfor have nævnt, Skalden Brage den gamle, og digtede Kvad om ham, hvoraf enkelte Brudstykker

---

[1]) Se Fayes norske Sagn, S. 157, jvfr. Torfæi Hist. I. c. 46.

[2]) Det maa tillige erindres, at der endnu, baade i Norge og Tydskland, fortælles Æventyr om Kvinder af ringe Herkomst, der ere blevne gifte med Konger efterat have løst den af dem fremsatte Opgave paa samme Maade som Aslaug. Ved slige Overeensstemmelser er det altid rimeligere, at Æventyret er blevet benyttet til at forskjønne det historiske Sagn, end at dette skulde have givet Anledning til Æventyret. Se f. Ex. Æventyret „die kluge Bauerntochter", Grimms Märchen No. 91.

endnu ere opbevarede [1]). Af Omkvædet seer man, at Ragnar havde foræret ham et Skjold, paa hvilket berømte Sagnheltes Bedrifter vare afbildede, og disse Bedrifter synes han i sit Kvad at have besunget. De opbevarede Brudstykker handle nemlig deels om Jarmunreks og Jonakrs Sønners Drab, deels om den saakaldte Hjadningekamp, og ved hver af disse Lejligheder forekommer hiint Omkvæd, i hvilket Brage paaberaaber sig Skjoldets Afbildninger. Af Versemaalet at dømme lader det og til, at det Vers, hvori han omtaler Gefjon og Danmarks Forøgelse ved hendes Pløjning, er en Deel af hans Kvad om Ragnar, og at følgelig denne Pløjning har været forestillet paa Skjoldet [2]). Det er ikke usandsynligt, at Ragnar paa dette Skjold nærmest har ladet sine egne virkelige eller foregivne Forfædres Bedrifter fremstille, og at Volsungernes Optagelse deriblandt maaskee kunde ansees som et Beviis paa at han allerede selv gjorde Fordring paa at betragtes som beslægtet eller besvogret med dem. Imidlertid maa det her merkes, at man af de gamle Eddadigte, der besynge Volsungernes Bedrifter, kan tydeligt paapege enkelte, der ere aldeles uvidende om Aslaug og Heime, og ikke engang røbe den mindste Forestilling om at Sigurd Fafnersbane og Brynhild skulde have haft nogen Datter sammen eller at Brynhild skulde være den samme som Skjoldmøen Sigrdrifa, medens derimod andre tydeligt give at forstaa, at Sigrdrifa og Brynhild ere een og den samme, og at Sigurd med hende havde Datteren Aslaug, førend hun blev gift med Gunnar Gjukesøn. Da nu hine Kvad saaledes maa hidrøre fra en Tid, da Aslaugsagnet endnu ikke var sat i Forbindelse med Volsungerne, og de andre Kvad derimod maa være yngre, kunde man, hvis Kvadenes Affattelsestid lod sig bestemme, ogsaa nogenlunde angive, paa hvad Tid hiin Kombination kom istand [3]). Men desværre kan man her neppe derom sige andet, end at ogsaa de yngre Kvad i alle Fald lade til at være ældre end det 10de Aarhundredes Slutning. Vi ville nedenfor faa at see, at Kong Harald Haarfagre og hans Efterkommere satte sin Ære i at nedstamme fra Ragnar; det er saaledes muligt, at Kombinationen først i hans Tid er bleven indret-

---

[1]) Nemlig i Skálda, se den arnamagnæanske Udg. af Snorra-Edda, Cap. 42, 50.

[2]) Der staar nemlig (Cap. 42): „dette Mandfald og en Mængde Sagn seer jeg paa den fagre Skjoldbund; Ragnar gav mig Skjoldet til Foræring". Og nedenfor (Cap. 50): „den Kamp (Hjadningerne), og en Mængde Sagn seer jeg paa Odins Salpenning (Skjoldet). Ragnar gav mig Skjoldet til Foræring". Ligeledes anføres nogle Linjer, hvor Brage anmoder Sigurds Søn (Ragnar) om at modtage et Erkjendtlighedsbeviis (Kvadet) for det Skjold, han havde givet ham, (Cap. 49).

[3]) De Kvad, der mere eller mindre tydeligt pege hen til denne Kombination, ere Sigurðarkviða I. (især Cap. 27—31), Brynhildarkviða (Cap. 2.), og Helreið Brynhildar. Derimod kjender det ældgamle Sigrdrífumál intet dertil.

tet, og at den maaskee ikke engang førend langt ned i Tiden har faaet nogen større Udbredelse. Saxos Taushed derom er her af stor Betydning.

De i Kraakumaal opregnede Bedrifter, der ikke vedkomme de britiske Øer, og som saaledes med nogenlunde Rimelighed kunne tillægges Ragnar, ere, foruden Kampen med Lindormen, et Slag i Øresund, et ved Düna-münde, et mod Helsingerne, et hvori Herrød Jarl (Thoras Fader?) faldt, et mod en Kong Rafn ved Skarpasker (rimeligviis paa Sveriges Kyst), dernæst det paa Ulleraker, hvor Kong Eystein faldt, derefter et udenfor Einderis-Øerne (uvist hvor), og endelig et ved Bornholm. De derpaa følgende ere ved Flæmingeland eller Flandern, og alle de øvrige henføres til England, Skotland, Irland eller Syderøerne [1]).

Vi beholde saaledes, naar alt uvedkommende bortfjernes, den Forestilling om Ragnar tilbage, at han var den mægtigste Konge i Norden paa sin Tid, og idetmindste af Navn Overhoved over et stort Rige, der indbefattede Gautland tilligemed Svithjod og det sydøstlige Norge, tilligemed Danmark eller Stykker af Danmark; at han søgte at holde Underkongerne over de forskjellige Dele af Riget i Lydighed, men at dette ikke overalt lykkedes; at han derhos tilbragte en stor Deel af sit Liv paa Krigstog, fornemmelig til Østerleden, og at han maa have udført mange om personlig Tapperhed og Styrke vidnende Bedrifter, der siden udsmykkedes af Sagnet, i hvilket han blev en Personifikation af Vikingelivet, ligesom Starkad tidligere var bleven en Personifikation af den nordiske med Snedighed forenede Kraft. At hans Magt i Virkeligheden ej kan have været saa stor, som de sildigere sagnmæssige Beretninger angive, viser sig allerede deraf at de vestfoldske Konger omtales omtrent som uafhængige, uagtet det udtrykkeligt heder at Ragnars Rige omfattede Raumarike og Vestfold, ja efter en enkelt Beretning endog hele det søndenfjeldske Norge [2]), ligesom vi ogsaa nedenfor ville faa at see,

---

[1]) Krákumál nævner i v. 1, Kampen med Lindormen, v. 2, Slaget i Øresund, v. 3, Slaget ved Dünamünde (Dynumynni), v. 4, Slaget i en Elv mod Helsingerne, v. 5, Herrød Jarls Fald; det synes ellers som Herrød har kæmpet imod, ikke med Ragnar; v. 6, Slaget ved Skarpasker, v. 7, Slaget paa Ulleraker, hvor Eystein faldt, v. 8, Slaget ved Einderisøerne, v. 9, Slaget ved Bornholm, v. 10, Slaget mod en Kong Frey i Flæmingaland, her synes et eller andet ældre Kvads Udtryk freyr Flæmingja, Flæmingernes Herre, at have været misforstaaet af Kraakumaals Digter; v. 11, et Slag ved England mod en vis Valthjof, v. 12, et Slag i Bardafjord, v. 13, et Slag ved Hedningavaag, v. 14, et Slag i Northumberland, v. 15, et Slag med en Herthjof i Syderøerne, hvorved Ragnars Mænd tabte og Ragnvald faldt, v. 16, et Slag i Vedrefjord i Irland mod en Kong Marstein, v. 17, Agnars Drab ved en vis Egil, v. 18, Slag paa Vikafkerd, v. 19, Slag ved Lindisøre, v. 20, Slag i Aalesund mod en Kong Orn, v. 21, Slag ved Angelsey, v. 22, Slag ved Skotland.

[2]) Fortællingen om Ragnars Sønner Cap. 2. Her heder det, at Ragnar havde

at Jylland omtrent nød den samme Uafhængighed, og at hans Sønner ej spillede nogen synderligt indgribende Rolle. Hans Levetid bestemmes ved de føromtalte Slægtregistre til Slutningen af det 8de og Begyndelsen af det 9de Aarhundrede. Han bliver altsaa samtidig med Karl den Store [1]).

I sit Vers om Gefjon bruger Brage den gamle, Ragnars Samtidige, Benævnelsen „Danmark". Det er første Gang, vi støde paa dette Navn, thi at det af sildigere Skribenter, da det allerede var blevet almindeligt, henføres til ældre Tider, har naturligviis intet at betyde. Hvor Delingen af Ragnars Besiddelser mellem hans Sønner omtales, bruges ikke Navnet Danmark, men endnu de gamle gotiske Navne Sælund, Reidgotland og Ogotland [2]). Og vi have ovenfor viist, hvorledes ogsaa Brage ved at kalde Sælund „Danmarks Tilvæxt", synes at lægge Danmark selv udenfor Sælund, eller at Danmark" endnu paa hans Tid er at søge paa den skandiske Halvø [3]).

3. Ragnars Sønner. Sviaveldet og Danevældet.

Ragnar Lodbroks Sønner deelte, ifølge Sagaerne, hans Rige, saaledes at **Bjørn Jernside** fik Herredømmet over Uppsala, hele Svithjod, Øster- og Vester-Gautland med tilliggende Lande; **Sigurd Orm i Øje** Sælund, Skaane og Halland, hele Viken og Agder til Lidandesnes, tilligemed en stor Deel af Oplandene, **Hvitserk** Reidgotaland (Jylland) og Vindland (Slavernes Land), og **Ivar** Northumberland. Men Ivar henhører, som vi have seet, ikke til denne Tid. Om Hvitserk nævnes der intet videre; Saxo lader ham dø før Faderen [4]), og enten forholder dette sig saaledes, eller han er død strax efter Ragnar, eller er endog, naar alt kommer til alt, kun

---

ladet de tvende Knerrer bygge i Lier paa Vestfold, fordi hans Rige strakte sig ligefra Dovrefjeld til Lindesnes.

[1]) At Ragnar, hvad flere have antaget, skulde være den hedenske Konge, som de angelsaxiske Beretninger lade blive dræbt ved Wearmouth 794, er, som vi allerede ovenfor have nævnt, umuligt af den Grund, at de Bedrifter i Skotland og Irland, som i saa Fald ogsaa maa tillægges ham, først kunne være udførte efter 794—795, i hvilke Aar de nordiske Vikinger allerførst kom til disse Lande. Men forresten bliver det umuligt at afgjøre, om Ragnar døde før eller efter Aar 800. Det synes vist, at Gorm den Gamle ved sin Død 935 var omtrent hundredaarig: hans Fader Hardeknut maa saaledes ved 840 idetmindste have været tyveaarig; de engelske Annaler omtale ogsaa en voxen Søn af ham ved 882. Sigurd Orm i Øjes Fødsel falder følgelig omkring 790.

[2]) Ol. Tryggv. Saga, Cap. 63. Fortæll. om Ragnars Sønner, i Fornald. S. I. S. 355.

[3]) Se ovenfor, S. 247.

[4]) Saxo, 10de B. S. 456.

en opdigtet Sagnfigur, der i alle Fald kan lades ud af Betragtning, saavelsom de øvrige ved denne Deling ikke nævnte Sønner af Ragnar. Af dennes Rige dannede der sig for det første kun tvende, nemlig Bjørn Jernsides, der nedarvedes i hans Æt, og fra denne Tid af stedse kaldes **Sviarike** eller **Sviavælde**, medens Kongerne kaldes **Sviakonger** [1]); og Sigurd Orm i Ojes, der nedarvedes i hans Æt, og herefter kaldes **Danmark, Danarike** eller **Danavælde**, og Kongerne **Danekonger**. Man maa nemlig antage, at Sigurd, ligesom hans Fader, havde sit egentlige Hovedsæde i den Deel af den skandiske Halvø, som var de ældre Daners oprindelige Hjem, og derfor fra først af kaldtes Danmark, men at de Mænd af nordgermanisk Herkomst, som omgave ham og styrkede hans Herredømme over de forrige gotiske Lande, nu selv, for nærmere at betegne sig, kaldte sig Daner efter Landet. Men disse nyere, nordiske Daner maa nøje adskilles fra de ældre Daner af gautsk Herkomst og med gotisk Kultur. Det var de nyere Daner, der udstrakte Navnet Danmark over Oerne og den jydske Halvø. Fandtes her end tidligere Daner, saa var dette, som vi have seet, ikke nok til at bringe Navnet „Gotland" til at vige for „Danmark". Dette skede vist heller ikke fuldstændigt, forend den gotiske Kultus i Hleidr var afskaffet, og saaledes den gotiske Nationalitets sidste Holdpunkt tilintetgjort, en Begivenhed, der, som vi ville faa at see, ikke fandt Sted forend under Sigurd Orm i Ojes Sønnesøn Gorm, der tillige var den første af Ætten, som gjorde sig hele Riget virkelig og umiddelbart underdanigt. Først da maa Benævnelsen „Gotland" aldeles være ophørt, og først da maa Benævnelsen „Daner" være bleven betegnende for den hele, saavel nordiske som gotiske Befolkning af det egentlige Danevælde.

Sigurd Orm i Øje, Ragnars Søn, kan neppe have været nogen synderligt mægtig Konge, eller have udført store Bedrifter, thi man veed næsten intet om ham, og de Vikingetog, der i nogle af vore Oldskrifter tillægges ham, tilhøre aabenbart en eller flere yngre Krigshøvdinger af dette Navn [2]). Saxo fortæller udtrykkeligt om ham, at han levede i Fred [3]); og vi ville nedenfor see, hvorledes de vestfoldske og sønderjydske Konger, der maa have været samtidige med ham, førte det store Ord, uden at han engang nævnes. Den danske Historieskriver Sven Aagesøn siger, merkeligt

[1]) Hvad den anden foregivne Søn af Ragnar angaar, der og skal være bleven Konge i Sverige, nemlig Erik Vedrhatt, da synes han snarere at have været en ældre fabelagtig Konge, der nød etslags guddommelig Tilbedelse, se Vita Ansgarii Cap. 26.

[2]) Se Afhandl. om Skiringssal og de vestfoldske Konger i Langes Tidsskrift, 4. B. S. 169.

[3]) Saxo, 9de B. S. 461: hic autem post editas late strages, domestica claritate contentus, toga quam armis illustris haberi maluit, omissoque castrorum cultu ex acerrimo tyranno exactissimum pacis custodem agere coepit.

nok, at Sigurd **erobrede** det danske Rige, fældede dets Konge og egtede hans Datter [1]). Han kan forsaavidt heri have Ret, som det virkelig ogsaa af vore Oldskrifter lader til at Ragnars Sønner i deres Faders Levetid med væbnet Haand undertvang de nuværende danske Lande [2]). Det betegner idetmindste ham og hans Mænd aldeles saaledes, som vi ovenfor have skildret Sigurd Rings Æt og dens Tilhængere: som en Koloni af Erobrere, der har sat sig ned paa gotisk Grund. Sigurds Søn hed **Knut**, og kaldtes sædvanligviis **Hardeknut** efter Hardesyssel i Jylland, fordi han der havde været opfostret af en Underkonge, ved Navn Gorm, Søn af den saakaldte Fundne-Knut, om hvis Herkomst der fortaltes et merkeligt Sagn [3]). Om Hardeknut veed man forresten endnu mindre, end om Sigurd Orm i Oje. Han skal efter en Beretning kun have raadet over Halland, Skaane og Selund, medens det udtrykkeligt siges at han mistede Herredømmet over Viken; efter en anden Beretning skal han ikke engang have besiddet Halland,

---

[1]) Svenonis Aggonis hist. rer. Dan. i Langebeks Scriptores Rer. D. I. S. 48: Post hæc Siwardus, filius Regneri Lothbroki, regnum invasit Daciæ, commissoque cum rege proelio, regem interfecit et regnum obtinuit; qui dum regno potiretur conquisito, regis interemti filiam toro sibi sociavit.

[2]) Se ovenfor S. 366.

[3]) Olaf den engelske, heder det, den samme, som af Sigurd Ring blev sat til Underkonge i Jylland (se ovenfor S. 294), havde en Søn ved Navn Grim graae, der tog Kongedømmet efter ham; Grims Søn og Eftermand var Audulf den sterke, der var Skattekonge i Jylland paa Ragnars Tid; Audulfs Søn var Gorm, med Tilnavnet den heimske (ↄ: eenfoldige). Nogle af denne Gorms Trælle kom engang tilbage fra Holsten, hvor de havde kjøbt Viin, gjennem Skoven Mørkved, og fandt her et spædt Drenge-Barn, indsvøbt i en Liindug der var sammenknyttet foran paa dets Bryst, og hvori tre Guldringe vare fæstede; udenom Liindugen var en Silkedug. De bragte Drengen til Gorm, der kaldte ham Knut efter den Knude, hvori Liindugen var knyttet, og antog ham som sin egen Søn, da han selv var sønneløs. Knut blev hans Eftermand, og kaldtes deels Fundne-Knut, deels Trælle-Knut; han opdagede siden, at hans Fader var en vis Arnfinn Jarl i Holsten. Han levede ikke længe, men efterlod Riget til sin Søn, der hed Gorm efter hans Fosterfader. Gorm var en stor Ven af Ragnars Sønner, og opfostrede Sigurd Orm i Ojes Søn, hvilken han kaldte Knut efter sin Fader. Denne Knut blev siden kaldet Hardeknut, fordi han opfostredes i Hardesyssel i Jylland. Man seer heraf at disse Underkongers Rige var i den nordre Deel af Jylland. (Ol. Tr. S. Cap. 62. Om Ragnars Sønner Cap. 13). Ifølge Sven Aagesøn (Cap. 2) var Hardeknut den første, der hed „Knut", og skal have faaet dette Navn, fordi Faderen, forinden han var fød, bad hans Moder, da hun spurgte ham hvad deres tilkommende Barn skulde hede, at tænke paa sit sammenknyttede Belte. Baade Saxo og Sven Aagesøn ere enige med vore Sagaer i at Hardeknut var mindreaarig, da hans Fader døde, men de nævne som hans Formynder en sjællandsk Bonde, ved Navn Ennignup; Saxo sætter desuden den sønderjydske Konge Erik den unge ind mellem Sigurd og Knut som dennes Fader. — Det synes forresten som om Gorm den heimske ogsaa har været kaldet Harde-Gorm, og hans Fader Trælleknut „Sven", se Afh. i Langes Tidsskr. 4de B. S. 175.

ligesom det af flere Omstændigheder synes vist, at den svenske Green af Ætten, eller Bjørn Jernside og hans nærmeste Efterfølgere, under hans Mindreaarighed optraadte som de egentlige Overkonger i Norden, og idetmindste tiltoge sig eller gjorde Fordring paa Viken og Overherredømmet over de vestfoldske Konger og deres Besiddelser saavel i som udenfor Norge. Han efterlod Sønnen **Gorm**, der siden er bleven saa bekjendt under Navnet „Gorm den gamle" [1]).

Om de første svenske Konger af Ragnars Æt veed man ikke stort mere end deres Navne. **Bjørn Jernside**, Ragnars Søn, havde to Sønner, af hvilke den ene, Erik, blev hans Eftermand, men levede kun en kort Tid; den anden, Refil, var Hær- og Søkonge. Refils Søn Erik blev derefter Konge, var mægtig, og en stor Hærmand. Efter ham fulgte Brødrene **Bjørn**, sædvanligviis kaldet Bjørn paa Hauge, og **Anund** eller **Eimund**; deres Fader var enten Erik Refilssøn eller Erik Bjørnssøn; Bjørn havde 829 og 831 sit Sæde i Sigtuna, hvor der havde dannet sig en Kjøbstad, kaldet **Birk**; Anund (Eimund) herskede i Uppsala, og laa i Fejde med Bjørn, eller dennes Søn Olaf, der nu for en Tid lang synes at have fordrevet ham fra Landet. Anunds Søn var den berømte **Erik Anundssøn** eller **Eimundssøn**, der, som der fortælles, skal have underkastet sig hele Sverige [2]).

---

[1]) Indledn. til Jomsv. Saga forvexler Gorm den gamle med Gorm Trælleknutssøn og kalder ham derfor den heimske; vist er det, at Gorm virkelig ogsaa kaldtes saaledes, f. Ex. i Hist. Norvegiæ Fol. 7. b., ligesom de tre Slægtled mellem Audulf, Ragnars Underkonge, og Gorm Trælleknutssøn, lidet stemmer med at denne skulde kunne være en god Ven af Ragnars Sønner, og opfostre Sigurd Orm i Ojes Søn. Her opstaar saaledes en sterk Formodning om, enten at Sagnet om Fundne-Knut er en sildigere Digtning, og at saavel han som Gorm den yngre maa falde bort, saaledes at Gorm heimske bliver Hardeknuts Fosterfader, eller og at Hardeknut virkelig ikke har været en Søn af Sigurd Orm i Oje, men af en jydsk Underkonge, og at hans Ætlinger siden, ligesom Ynglingekongerne i Norge, have foregivet en Nedstammelse fra Ragnar. Thi saa meget synes vist, at Navnet „Knut" først paa denne Tid er opstaaet, og at vi fra denne Tid, eller fra Sigurds Død, se lutter nye Navne, Knut, Sven, Gorm, Harald, i den saakaldte ragnarske Kongeæt i Danmark, hvorhos det altid bliver merkeligt, at Jomsvikingasaga ved at gjøre Gorm den gamle til Fundneknuts Søn, aldeles slaar en Streg over hans Nedstammelse fra Ragnar; ligesom Sven Aagesøn, uagtet han kalder ham en Søn af Sigurd Ragnarssøn, dog tillige siger at han var den første danske Konge med Navnet Knut, og at de esromske Annaler, der kalde Gorm Gamle „den engelske", intet vide enten om Ragnar eller hans Nedstammelse fra denne. Mere herom nedenfor.

[2]) Om disse svenske Konger, se Langfedgatal og Herv. Saga Cap. 20, sammenholdt med Afh. i Langes Tidsskr. 4 B. S. 172, flg., hvor Fejlene i Herv. S. ere paaviste og berigtigede.

4. Ynglinge-Kongerne paa Vestfold og i Sønderjylland. Sigfrid, Eystein, Halfdan og Gudrod Vejdekonge.

Det er allerede ovenfor berørt, hvorledes Ynglinge-Ætten eller Halfdan Hvitbeins Efterkommere erhvervede Besiddelser paa Vestfold, hvilket nu, som det synes, blev deres Hoved-Besiddelse og hvor Templet og Helligdommen i **Skiringssal** grundlagdes [1]). Ligefra Sigurd Rings Død af synes disse vestfoldske Konger og deres hele Æt at have optraadt som Medbejlere af Ragnar Lodbroks Ætmænd, og at have søgt at afkaste deres Overherredømme. Det er ogsaa umiskjendeligt, at dette i alt Væsentligt maa have lykkets dem. Thi ej alene vide vore egne Beretninger næsten intet at fortælle om deres Vasal-Forhold til Danekongerne, men i de frankiske Annaler, hvor der fortælles saa meget om Nordboernes Herjetog mod det frankiske Rige, og de karolingiske Kongers Indblandelse i Nordens Anliggender, er der ene Tale om Konger af hiin Æt [2]), hvilke endog, merkeligt nok, havde erhvervet sig et Rige i Sønderjylland og derfra tilføjede det frankiske Rige megen Skade, medens de egentlige Overkonger, fornemmelig Danekongerne Sigurd Orm i Øje og Hardeknut, aldeles forbigaaes med Taushed. Denne Vestfoldinge-Kongernes krigerske Virksomhed og mægtige Fremtræden synes mere end Ragnar Lodbroks egen Krigerfærd at staa i Forbindelse med de første mere omfattende Herje-Tog, der fra Norden foretoges til de vestligere Lande, især de britiske Øer og Frankrige. Det er vist, at de første større Vikingehære, der hjemsøgte disse Lande, kaldtes af de med Begivenhederne ganske eller næsten samtidige Skribenter stedse **Nordmænd** (Nordmanni), hvor de ikke betegnes med andre deres Nationalitet uvedkommende Navne, som „Hedninger", „Sørøvere" e. a. d. [3]). Navnet **Daner** bliver i de vestligere Farvande ikke almindeligt, forend efter Midten af det 9de Aarhundrede, da de yngre Lodbroks-Sønner først gjorde Dane-Navnet frygtet og anseet, og end ikke da kunde Benævnelsen „Nordmænd" fortrænges i Frankrige, hvor den vedblev at bruges ved Siden af den anden, og fornemmelig fastholdtes ved Stiftelsen af Hertugdømmet Normandie. At Nordmændene ogsaa i Nord-Tydskland, skjønt dette laa Danmark saa meget nærmere, nævnes tidligere end Danerne som de Nordboer, der optraadte fiendtligt mod det frankiske Rige, vidner endmere om at det var Nord-

[1]) Se ovenfor, S. 270, 274.

[2]) Vestfold nævnes udtrykkelig som en af deres Besiddelser, se nedenfor § 7.

[3]) Hertil kunde vel Aarsagen ogsaa for en stor Deel være, at den saakaldte ragnarske Stamme i Danmark, nemlig Hardeknut og hans Ætmænd, i Virkeligheden ikke nedstammede fra Sigurd Orm i Øje, og at Hardeknut, naar alt kommer til alt, ikke engang af Navn har været Danmarks Overkonge, men at derimod de svenske Ætlinger af Ragnar i denne Tid gjorde Fordringer paa Overherredømmet, som de legitime Arvinger, indtil Gorm den gamle opstod og efterhaanden underkastede sig hele det danske Rige.

mænd, der havde nedsat sig i dets umiddelbare Naboskab. Det af Nordmændene beherskede Landskab paa den jydske Halvø kaldtes derfor ogsaa af tydske Chronister en Tidlang Nortmannia og dets Grændse mod Tydskland **den nordmanniske Grændse**[1].

Allerede hvor de frankiske Chronister allerforst omtale de vestfoldske Konger, finde vi dem i Besiddelse af Sønderjylland, eller idetmindste af den Deel deraf, der grændsede til det nuværende Holsten. Der fortælles nemlig i paalidelige, med Begivenhederne selv samtidige Annaler, at den bekjendte saxiske Høvding **Widukind** unddrog sig fra at indfinde sig ved et stort Møde, Karl den Store havde sammenkaldt i Paderborn i Aaret 777, men flygtede med nogle faa Venner til **Sigfrid**, Danernes Konge i Nortmannia[2]. Efter en sildigere Skribents Udsagn, der dog ikke er synderligt at stole paa, skal Widukind have været gift med Sigfrids Søster[3]. En anden sildigere Skribent vil vide, at Annalisten ved dette „Nortmannia" skulde have meent Norge[4], hvilket dog har liden Rimelighed for sig; det kan neppe være noget andet Landskab end Sønderjylland eller den Deel deraf, som Tydskerne i hine Tider kaldte **Sinlendi**, d. e. det (med Tydskland) sammenhængende Land[5]. Dette viser sig især af hvad der senere fortælles. I Aaret 782, heder det, holdt Kong Karl et Møde ved Floden Lippes Udspring, hvor ogsaa Saxerne med Undtagelse af Widukind, indfandt sig; der kom ogsaa nogle Nordmænd, hvoraf en hed Halfdan; de vare Sendebud fra Sigfrid, Danernes Konge[6]. Da Kong Karl efter afholdt Møde var vendt tilbage til Frankrige, gjorde Saxerne efter Widukinds Anstiftelse paa ny Opror, men bleve slagne, og maatte atter underkaste sig; de nødsagedes til at udlevere alle dem, der især havde egget til Opreret, undtagen Widukind, der atter var flygtet til Nordmændene. Sigfrid, Danernes Konge,

[1] Se mangesteds i de frankiske Annaler fra 777—850. Den nordmanniske Grændse (limes nordmannicus) omtales i Einhards Annaler ved 817. Einhard foretrækker ellers Benævnelsen Dani og Rex Danorum, medens han dog ellers kalder Landet Nortmannia. De ældre Lorscher-Annaler kjende kun Benævnelsen Nordmanni og Nordmannia.

[2] Lorsch-Annaler i Pertz Monum. I. p. 156, 158. Einhards Annaler, hos Pertz I. p. 157. 159. Sigibert af Gembl. hos Pertz. VIII. 334. Poeta Saxo, Pertz I. p. 233.

[3] Botho, Chronicon picturatum, Leibnitz Scr. rer. Brunsv. III. p. 292.

[4] Albericus trium fontium, udg. af Leibnitz p. 114.

[5] Sinlendi nævnes af Einhard (Pertz I. p. 202) og i Vita Illudowici imp. (Pertz II. p. 610) ved 815. Den angelsaxiske Form, Sillende, forekommer i Alfreds Overs. af Orosius, deels i Alfreds egen geogr. Oversigt, deels i Fortællingen om Ottars og Ulfstens Rejser.

[6] Lorsch-Annaler hos Pertz I. 162. 164. Einhards Annaler, Pertz I. 164. Enhard af Fulda, Pertz I. 349, Regino, hos Pertz I. 559.

maaskee den samme, maaskee ogsaa en anden, nævnes allersidst i Aaret 798. Kong Karl havde sendt en Godskalk som Gesandt til ham, men denne blev paa Tilbagevejen myrdet af de hiinsides Elben boende Saxer, der havde gjort Oprør [1]).

Mere erfarer man ikke om Sigfrid. At han var af samme Æt, som de øvrige norske Konger i Sønderjylland er utvivlsomt deraf, at Godfrid eller Gudrød, som var af danne Æt, optræder i hans Sted som Konge i Nortmannia [2]); men hvorledes han var beslægtet med dem, eller hvorledes han og hans Nordmænd allerførst kom i Besiddelse af Sønderjylland, fortælles ingensteds. Vore egne Oldskrifter omtale ham ikke. De nævne som Konger paa Vestfold umiddelbart før Gudrød kun den forhen omtalte Eystein og hans Søn Halfdan. Eystein, fortælles der, sejlede med nogle Krigsskibe over Fjorden til Varna, og herjede der, men blev paa Tilbagevejen nær ved Jarlsø slaaet overbord af Sejlbommen paa et andet af hans Skibe, der sejlede hans eget for nær: dette Uheld tilskrev man Kongen paa Varna, ved Navn Skjold, der havde Ord for at være trylkyndig, og som skal have blæst og viftet med sin Kappe efter Eystein, da han sejlede hjem [3]). Hans Lig blev højlagt ved Stranden paa Borro. **Halfdan**, der blev Konge efter ham, fik Tilnavnet hinn mildi ok matarilli (den gavmilde og madknappe), fordi han gav sine Mænd i Lønning lige saa mange Guldpenge, som andre Konger Sølvpenge, men sultede dem i Mad; hans Hovedgaard, hvor han boede og døde, var **Holte** paa Vestfold. Han tilbragte lang Tid paa Vikingetog og samlede sig stor Formue; hans Hustru Lif var en Datter af Kong Dag paa Vestmare — den ovenomtalte, blandt Braavallaheltene forekommende Dag liffke eller grenske — og han blev, ligesom Faderen, højlagt paa Borro [4]).

Der nævnes ikke med et eneste Ord, til hvilke Egne Halfdan foretog hine Vikingetog. Det sandsynligste er imidlertid, at de have gjeldt Nordtydskland, med nærliggende Egne. Kong Sigfrid maa have været hans Frænde, maaskee hans Broder, siden vi see Halfdans Søn som Sigfrids Efterfølger, og Halfdan selv er vel heller ingen anden end den samme Halfdan, der i Aaret 782 nævnes som Sigfrids Gesandt hos Karl den Store. At Sigfrid ej alene var den første Nordmannakonge, som nævnes af Tyd-

---

[1]) Einhards Annaler, Pertz I. p. 185.

[2]) Da der senere (ved 812) omtales en Harald, der forhen havde været Konge (Herioldus quondam rex), er det sandsynligt, at der mellem Sigfrid og Gudrød, eller samtidigt med Sigfrid, har været en Konge ved Navn Harald, rimeligviis hans Broder, om hvem man forresten intet veed.

[3]) Yngl. Saga Cap. 51. Hist. Norv. fol. 7 a. Varna kaldtes omtrent det nuværende Rygge Prestegjeld. Navnet Værne-Kloster minder endnu derom.

[4]) Yngl. S. Cap. 52. Hist. Norv. fol. 7 a.

skerne, men virkelig den første, som erhvervede Besiddelser eller grundlagde Riget i Sønderjylland, skjønnes deraf, at der før hans Tid ikke er Tale om Nordmænd, og at disse andensteds netop paa denne Tid omtales som et Folk, med hvilket Frankerne gjorde Bekjendtskab for første Gang [1]). Halfdans Krigstog have altsaa fornemmelig bestaaet i at erobre Sønderjylland i Forening med Sigfrid. Af den Omstændighed, at baade Eystein og Halfdan bleve højlagte paa Borro, ikke i Skiringssal, skulde man næsten formode, at de ej have været i Besiddelse af dette Sted, men at det ved Deling mellem Brødrene eller Frænderne er kommet til at tilhøre Sigfrid. At vore Oldskrifter tie herom, er ej at undres over, da den eneste Kilde, man foruden dunkle Sagn havde at holde sig til, Thjodolfs Ynglingatal, følger Ætten i lige nedstigende Linje fra Fader til Søn, uden at tale om Brødre eller Fættere. For den Sags Skyld kan altsaa Ætten gjerne have haft langt flere Medlemmer, end dem, han nævner.

I Skiringssal, hvor der foruden Kongsgaarden ogsaa var et anseet Tempel, hvortil Folk søgte sammen fra hele Viken, maatte der nødvendigviis tillige opstaa en Handelsplads. Denne omtales ogsaa endnu inden Udgangen af det 9de Aarhundrede, efter Nordmanden Ottars Beretning, af den engelske Konge Alfred, og der kan ingen Tvivl være om, at den allerede var til paa Eysteins, Halfdans og Sigfrids Tider. Om dens Beliggenhed vidner endnu Navnet **Kaupang** (d. e. Kjøbstad) paa et Par Gaarde ved den saakaldte Viggsfjord, der fra Laarvigsfjorden skærer sig ind mod Øst. Her er der en god Havn, og i Nærheden vrimler der saaledes af Gravhøje, at man tydeligt kan see at mange Familier her maa have boet tilsammen. Noget længere fra Søen ligger nu paa en aaben Plads den ældgamle Thjøling (fordum þjóðalyng) Kirke; paa denne Plads (þjóða-lyng d. e. Folke-Lynget, Folke-Heden) er der endnu Spor af en stor Steensætning, rimeligviis en Dom-Ring; at Templet har staaet hvor Kirken nu staar, og at altsaa denne Plads, Thjoda-Lynget, er den, paa hvilken Folk fra alle Kanter i Viken kom sammen for at forrette deres Andagt, er sandsynligt. Længer mod Vest laa den gamle Kongsgaard **Geirstad** (nu Gjerstad).

Som den fornemste, maaskee den eneste Søhandelsplads i Nordmændenes sønderjydske Rige nævnes meget tidligt (804) det ved Bunden af Fjorden Slie eller Slen beliggende **Slesvig**, og der kan neppe være nogen Tvivl om, at det allerede fra Sigfrids Tid var de herværende Nordmanna-Kongers Hoved-Opholdssted. Det forekommer allerførst under Benævnelsen

---

[1]) Nemlig i St. Liudgers Levnetsbeskrivelse, hvor han forudsiger de Ulykker, Nordmannerne skulde bringe over Tydskland (Pertz II. 412), og i den Santgallisle Munks gesta Karoli II. Cap. 14, hvor Kejseren, ligeledes omtrent paa samme Tid, foregives at spaa om den store Skade, Nordmannerne vilde komme til at udrette. (Pertz II. 757). Se mere herom nedenfor § 7.

Sliesthorp [1]), siden kaldes det ogsaa deels **Sliaswik, Sleswik**, deels **Heidaby** (Hede-Byen). Dette sidste Navn var det brugelige blandt Nordmændene, og det gjenkjendes endnu i Haddeby, Navnet paa en Forstad eller en Landsby paa den sydøstlige Side af Byen. Man skulde deraf formode, at de norske Erobrere fornemmelig have haft deres Tilhold paa denne Kant, medens Befolkningen i det egentlige Slesvig var dansk-gotisk, eller at Slesvig var den egentlige By, Heidaby derimod Krigshavnen og Kongesædet. At der mellem Heidaby og Skiringssal maatte være en livlig Forbindelse, falder af sig selv. Ogsaa fortæller den samme Ottar, hvis Rejseberetning Kong Alfred meddeler, at han i fem Dage sejlede fra Skiringssal til Heidaby, uden, som det synes, at anløbe nogen anden Havn: dette antyder en umiddelbar Forbindelse mellem begge Havne [2]) Ottar nævner ligeledes hvor lang Tid der behovedes for at sejle til Skiringssal fra hans Hjem Helgeland; dette viser at Skibsfart mellem Helgeland og Skiringssal ej var usædvanlig. Denne Kjøbstad stod altsaa i Forbindelse baade med Landets nordligste Dele, med Viken, og med Heidaby: den maa altsaa have været en betydelig og i hele Norden anseet Handelsplads. Det skal nedenfor vises, hvorledes det vestfoldske Kongesæde paa Harald Haarfagres Tid flyttedes til Sæheim ved Tunsberg, og hvorledes Handelsrørelsen ligeledes drog sig fra Skiringssal — der siden den Tid synes at være sunken tilbage i Ubetydelighed — til Tunsberg. Om denne heder det udtrykkeligt [3]), at Kjøbmandsskibe i mængdeviis søgte derhen, baade fra Landets nordligere Egne, fra Viken, fra Danmark og fra Saxland. Hvad der her siges om Tunsberg, maa ogsaa gjelde for den ældre Handelsplads, i hvis Sted Tunsberg traadte, nemlig for Kjøbstaden i Skiringssal. Vi kunne heraf nogenledes danne os en Forestilling om det brogede Liv, som i hine fjerne Tider maa have fundet Sted ved Viggsfjordens Bred. Vi læse om Slesvig, at det stod i livlig Handelsforbindelse med Venden, Samland, Svithjod, Garderike, og derfra endog over Land med Grækenland [4]). Skibene fra Slesvig bragte vel saaledes ej alene tydske, vendiske, preussiske, russiske, græske og østerlandske Varer til Skiringssal, men ogsaa ofte Kjøbmænd og Æventyrere fra de fleste af de nysnævnte Lande. I Skiringssal kunde man saaledes vistnok see Helgelænderen kjøbslaa med Preusseren, Thrønderen med Saxeren og Venderen, Sønd-

---

[1]) Einhard og Regino, ved 804 (Pertz I. 191, 563).

[2]) Alfreds Orosius, udg. af Barrington, S. 25.

[3]) Snorre, Harald Haarf. S. Cap. 38.

[4]) Adam af Bremen, IV. 1, jvfr. Ulfsteens Rejseberetning, der beskriver en Sejlads fra Slesvig til Truso nærved det nuværende Elbing, og ved den nøjagtige Besked den giver om de gamle Preusseres Skikke og Sædvaner lægger for Dagen at Farten mellem Slesvig og Preussen maatte være hyppig.

møringen med Danen og Svensken; ved Siden af Tougverk af Hvalroshud og Pelsverk fra Nordland kunde man vistnok see Ravsmykker fra Preussen, kostbare Tøjer fra Grækenland og Orienten, og byzantinske og arabiske Mynter ved Siden af de nordiske Bauge, medens Havnen laa fuld af store og smaa Skibe af forskjellig Bygningsmaade, af hvilke dog især de kongelige Langskibe maa have tildraget sig Opmerksomheden ej alene ved deres Størrelse, men ogsaa ved deres Pragt [1]). Under disse Omstændigheder bliver det ikke længer saa besynderligt, at de vestfoldske Konger kunde hæve sig til saa stor Magt og Anseelse fremfor de øvrige Konger i Norden, og tilsidst endog fremfor deres egne Overkonger.

Det Folk, der beboede den Deel af Sønderjylland, som stod under den vestfoldske Kongeæts Herredømme, var, som det synes, fornemmelig **Daner**, det vil sige den Afdeling af gotiske Daner, der allerede siden det 5te Aarhundrede havde været bosat i disse Egne, og tildeels vare adskilte fra de egentlige Daner paa den nordiske Halvøs Fastland og de nærmest liggende Øer. Disse Daner i Sønderjylland kaldes i en geographisk Oversigt, forfattet af Kong Alfred selv, **Syd-Danerne,** modsatte Nord-Danerne paa Øerne og Fastlandet; han kalder dem „en Afdeling af Danerne", og nævner dem i Forbindelse med Anglerne og Sinlendi [2]). Det er derfor let begri-

---

[1]) Den egentlige Beliggenhed af Handelspladsen synes, som ovenfor nævnt, at antydes ved Navnet Kaupang paa et Par Gaarde ved Viggsfjorden, i hvis Nærhed der nu findes en liden Halvø, kaldet Lamøen, men som for ikke lang Tid tilbage var omflydt, og indenfor hvilken i ældre Tider rimeligviis den egentlige Havn har været. Omkring dette Punkt vrimler der endog i en temmelig viid Omkreds af Gravhøje, i hvilke man fra Tid til anden har fundet Vaaben og Redskaber af Jern, Levninger af Baade, Glasperler og Smykker, m. m. Foruden den store Steensætning ved Thjodalyng findes her nede ved Havnen ogsaa en mindre. Eftergravninger vilde her vistnok give merkelige Resultater.

[2]) Alfreds Ord i den geogr. Beskr. ere følgende: „Vestenfor Oldsaxerne (de egentl. Saxer i Tydskland, modsat Angelsaxerne) er Mundingen af Elben, og Frisland. Nordvest derfra er det Land, man kalder Angel, og Sillende, og en Deel af Danerne; nordenfor dem (Oldsaxerne) ere Abotriterne, nordøst Vilterne, hvilke man kalder Æfælderne, østenfor disse er Vinedernes (Vendernes) Land . . . Vestenfor S y d-D a n e r n e (den nys omtalte Deel af Danerne) er den Arm af Havet, der omgiver Britannien; nordenfor dem er den Arm af Havet, der kaldes Østersøen. Østen og nordenfor dem er N o r d-D a n e r n e, baade paa Fastlandet og Øerne; østenfor dem ere Abotriterne, og søndenfor dem er Elbmundingen og en Deel af Oldsaxerne. N o r d-D a n e r n e have nordenfor sig den samme Arm af Havet, der kaldes Østersøen; østenfor dem ere Osterne (Esterne), og søndenfor ere Abotriterne . . . ." (Barringtons Udg. S. 20, 21). I Gjengivelsen af Ottars Rejseberetning heder det: „Søndenfor Skiringssal gaar en stor Sø op i Landet, bredere end at Nogen kan oversee den; paa den ene Side er Gotland (Jylland) lige overfor, derpaa Sillende; den Sø gaar mange hundrede Mile op i Landet. . . . Fra Skiringssal sejlede Ottar

beligt, hvorledes flere af de frankiske Annalister, uagtet de kalde Nordmændenes Rige i Sønderjylland Nortmannia, dog kunne kalde Kongerne Daners eller Nordmænds Konger i Fleng. Nordenfor Riget Nortmannia var det egentlige Angel, der dog kun ansaaes for en Deel af Jylland. Vestenfor Nortmannia var Frisernes Land, der i hine Tider ej havde det Udseende, som nu. Store, af Flod-Arme omslyngede Oer, lignende Zeelands Oer i Nederlandene, strakte sig da langt mod Vest, næsten lige til det nuværende Helgoland, der da var større end nu, og kaldtes Fositesland eller Farria. Af de mange Flod-Arme var der især een, ad hvilken man fra de indre Egne sejlede til Havet; det var Egidor (Eideren), eller som vore Forfædre kaldte den, Ogisdyr, Døren til Havet; dens Navn overførtes ogsaa paa dens Kilder inde i Landet, baade den egentlige Eider i Syd og Trenen i Nord [1]). I den østlige Deel af Landet, mellem Slien, og den østlige Eider og Kielerfjorden, var der tykke, næsten ugjennemtrængelige Skove. Landet mellem Eideren og Elben, det nuværende Holsten, var paa Østsiden beboet af Slaver, fornemmelig de saakaldte Abotriter; forresten havde det en sparsom Befolkning af Saxer, der vel og for en stor Deel vare blandede med Daner og Friser; de frankiske Annalister kalde dem deels Nordalbinger, deels Nortliudi, deels Markomanner eller Grændseboere, et Navn, som ogsaa udstrækkes til Nordmændene selv, efter at disse begyndte at komme i umiddelbar Berørelse med Frankerne. Thi det nordalbingiske Landskab var, som man kan see, fra den tidligste Tid et Tvistens Æble mellem Nordmændene i Sønderjylland og de frankiske Konger [2]).

---

paa flere Dage til den Havn, som kaldes Hede (Slesvig), den ligger mellem Vender, Saxer og Angel, og hører til Danerne. Da han sejlede hid fra Skiringssal, havde han i tre Dage Danmark til Bagbord og det aabne Hav til Styrbord; de følgende to Dage havde han til Styrbord Gotland, Sillende og mange Oer, til Bagbord de Oer, der høre til Danmark". (Barr. Udg. S. 25).

[1]) Hos den ravenniske Geograph, der, som det synes, tildeels skriver sig fra det 9de Aarh., kaldes Eideren Dyna eller Lina. Om dette er en Misforstaaelse eller ej, lader sig nu ikke godt oplyse, men merkeligt er det vistnok, at Herv. Saga nævner Dúnheidr og Dýngja tilligemed det nærliggende Myrkvidr som Grændsen mellem Reidgotland og Hunaland, og at Myrkvidr andetsteds (i Ol. Tr. S. Cap. 62) nævnes som Skoven, der skillede mellem Holsten og Jylland. Og „Eideren", Œgisdyr, er heller ikke noget egentligt Navn. I „Duna" har man derimod den gamle keltiske og slaviske Benævnelse, der har ligget til Grund for Donau, Dorin, Don (Tanais), og den bedste Forklaringsgrund til de Forvexlinger, der mellem alle disse Elve have fundet Sted.

[2]) Hraban Maur, død som Erkebiskop i Mainz 856, bruger Udtrykket Marcomanni eller Nortmanni i Fleng om de nordiske og dansk-gotiske Beboere af Sønderjylland eller maaskee af hele Danmark. Han meddeler nemlig i sit Skrift de inventione literarum et gotisk Runealfabet, og siger derom: „dette er de Bogstaver, der bruges af Markmændene, hvilke vi kalde Nordmændene, og fra hvilke de, der tale det tydske Sprog, have deres Oprindelse. Med disse

Halfdan mildes Søn og Efterfølger var **Gudrød**, eller, som han af de frankiske Annalister kaldes, **Godfrid**. Hans Moder var Lif, Datter af den ovenfor omtalte Dag, Konge paa Vestmare eller Kysten mellem Mar (Langesundsfjorden) og Agder; i Ynglingasaga nævnes som hans Besiddelser i Norge, foruden Vestfold, ogsaa Hedemarken, Thoten og Hadeland, foruden Vermeland i Sverige. Da vi derhos finde hans Søn og Sønnesønner i Besiddelse ej alene af den sydlige Deel af Vestfold med Skiringssal, men ogsaa af Vestmare, maa han have arvet begge Landskaber, det første efter sine fædrene, det sidste efter sine mødrene Frænder. Ved Giftermaal med Alfhild, Datter af Kong Alfarin fra Alfheime, fik han ogsaa Halvdelen (det vil sige den nordlige Deel) af Vingulmark; hans Rige i Norge strakte sig saaledes omtrent fra det nuværende Follo langs Christianiafjordens Kyst opad til Mjøsen og Randsfjorden og videre mod Syd til Rygjarbit. Men med Herredømmet over Skiringssal fulgte ogsaa Herredømmet over Riget i Sønderjylland, og det er især deles hed som Konge her, at Gudrød eller Godfrid har faaet egentlig historisk Navnkundighed. I de frankiske Annaler nævnes han allerførst ved Aaret 804, og optræder som Ven og Forsvarer af de Nordljuder eller nordalbingiske Saxere, der i 798 havde gjort Oprør mod Karl den store. Denne havde behandlet dem haardt, thi efter at have overvundet dem og gjentagne Gange herjet deres Land, lod han endelig om Sommeren 804 alle de Saxere, der opholdt sig hiinsides Elben eller i Vindland (Abotriternes Land), med Magt bortføre og fordele paa andre Kanter i sit Rige, overladende de Strækninger, de hidtil beboede, til Abotriterne, der under deres Fyrste Trasiko havde staaet hans Feltherrer bi [1]). Men til samme Tid kom Gudrød med sin Flaade og alt sit Rytteri til Sliesthorp (Slesvig); han har rimeligviis, ved Efterretningen om Karls voldsomme Foranstaltninger, i Hast begivet sig ned fra Vestfold. Han lovede i Førstningen at indfinde sig til en Sammenkomst med Karl, men udeblev, efter sine egne Mænds Raad. Kejseren ventede en Stund paa ham i Holdungstede ved Elben, og sendte Gesandter til ham for at forlange de

---

Bogstaver pleje de, der endnu ere Hedninger, at optegne deres Kvad, deres Galdre og Spaadomme". For ret at forstaa disse Udtryk maa man tænke sig Forholdet i Sønderjylland. Massen af Befolkningen var dansk, medens Høvdingerne vare Nordmænd. Det var den danske Befolkning, der brugte hine Runer, medens naturligviis Krigene mod Tydskland, eller alle politiske Foretagender, gik i Nordmændenes Navn. Saaledes har Hraban kunnet tillægge Nordmændene de Runer, der egentl. tilhørte Danerne. Nortliudi kaldes i de gamle, ved 788 forfattede Lorscher-Annaler stedse de saxiske Beboere af Nordalbingien.

1) St. Amands Annaler, Pertz. I. p. 14. Xantenske Annaler, Pertz. II. p. 284. Einhards Annaler, Pertz. I. p. 191. Regino's Annaler, Pertz. I. 563. Chron. Moissiac. Pertz. I. 307. II. p. 258.

Oprørere udleverede, der havde taget deres Tilflugt til ham, men, som det lader forgjeves. Kejseren begav sig tilbage til Köln, og man hører intet til Gudrød førend i Aaret 808, da han begyndte aabenbar Krig [1]). Han sejlede over til Abotriternes Land, hvor han, efter et kort Ophold ved Kysten, angreb og indtog flere Borge, fordrev Trasiko, fangede ved List en anden Fyrste, ved Navn Godelaib, lod ham hænge, og gjorde sig to Trediedele af Abotriternes Land skatskyldigt. Dog mistede han paa dette Tog mange af sine bedste og tappreste Mænd, hvoriblandt hans Brodersøn Ragnvald, der faldt ved Bestormelsen af en Borg. Han vendte derpaa tilbage til sit Rige, dog ødelagde han først Abotriternes blomstrende Handelsplads **Rerik** (nærved Wismar), og førte dens Kjøbmænd med sig paa sin Flaade til Slesvig, hvor de rimeligviis bleve tvungne til at nedsætte sig. I Slesvig opholdt han sig nogle Dage, for at paaskynde Begyndelsen af en Befæstningsvold paa Grændsen mod Saxerne, der skulde naa fra Østersaltet til Vesterhavet langs Ejderen, og kun have en eneste Port, gjennem hvilken Vogne og Ryttere kunde komme ud og ind. Denne Vold er Begyndelsen til det senere saa berømte Danevirke. Da han havde fordeelt Arbejdet mellem sine Befalingsmænd, drog han hjem igjen. Kejseren havde imidlertid sendt sin Søn Karl med en sterk Hær af Franker og Saxer, for at modsætte sig Gudrød. Karl gik over Elben, men hans Bedrifter indskrænkede sig kun til et Herjetog mod Liner og Smeldinger, slaviske Folk i det nuværende Lauenburgske, der havde gjort Opstand mod Kejseren og underkastet sig Gudrød. Dette viser, at dennes Anseelse og Magt maa have været betydelig i det Nordalbingiske. Et andet slavisk Folk, der ogsaa havde gjort fælles Sag med ham, var Wiltserne (i den østlige Deel af det nuværende Meklenburgske), der paa Grund af gammelt Fiendskab med Abotriterne sluttede sig til ham paa hans Tog, og ved hans Bortgang ligeledes droge hjem med det Bytte, de havde erhvervet. Ligesom Gudrød søgte at forsvare sin Sydgrændse ved en Vold, saaledes lod ogsaa Kejseren opføre to Borge ved Elben, den ene til Værn mod Slaverne, den anden mod Nordmændene. Denne sidste, kaldet Hochburg [2]), antages at være den første Begyndelse til Hamburg, skjønt dette af et Par yngre Forfattere omtales allerede ved 804 [3]).

Efter Hjemkomsten sendte Gudrød et Gesandtskab til Kejseren for at sige, at han alene havde gjort Toget mod Abotriterne for at hevne For-

---

[1]) St. Amands Annaler, Pertz. I. p. 71. Einhards Annaler, Pertz. I. p. 195. Enhard af Fulda, Pertz. I. 354. Chron. Moissiac. Pertz. II. 208.

[2]) Navnet skrives urigtigt hos flere frankiske Annalister „Hochbuochi", den rette Form forekommer hos Lambert af Aschaffenburg.

[3]) Annal. Saxo (Pertz. VIII. 565), Helmold (Leibniz II. 510).

nærmelser, som vare ham tilføjede; at Abotriterne først havde brudt Freden (en Fredsslutning havde altsaa fundet Sted), og at han selv ønskede et Møde ved Grændsen af sit Rige hiinsides Elben, hvor man gjensidig kunde komme til Enighed om en passelig Godtgjørelse. Kejseren gik ind herpaa, og et Møde blev holdt mellem hans Gesandter og de fornemste af Danerne paa et Sted, kaldet Badanfleot, hvor man dog efter megen Tale frem og tilbage skiltes ad med uforrettet Sag. Trasiko, Abotriternes Konge, der havde sendt sin Datter som Gissel til Gudrød, rimeligviis mod at faa Tilladelse til at vende tilbage til sit Rige, angreb og herjede, understøttet af Saxerne, baade Wiltsernes og Smeldingernes Land, og bragte herved alle dem, der forhen vare ham frafaldne, til Underkastelse; men kort efter faldt han i Rerik for nogle af Gudrød udsendte Snigmorderes Haand. Kejseren havde imidlertid hørt saa meget om Gudrøds Overmod og Trusler, at han besluttede at bygge en befæstet By hiinsides Elben, og forsyne den med frankisk Besætning. Han samlede Folk baade i Frankrige og Tydskland, og sendte dem, forsynede med Vaaben og alle andre Nødvendigheder, gjennem Frisland til den udseede Byggeplads, nemlig et Sted kaldet Esesfeld, ved Floden Stør. Han satte en Grev Egbert til Overopsynsmand over dette Arbejde, der paabegyndtes i Midten af Marts 809. Dette var Begyndelsen til den holstenske Stad Itzehoe [1]).

Det følgende Aar, da Kejseren opholdt sig i Achen, og just tænkte paa at gjøre et Tog mod Gudrød, erfarede han, at en Flaade af 200 Skibe fra „Nordmannia" havde angrebet Frisland, herjet alle de frisiske Øer, landsat en Hær, overvundet Friserne i tre Slag, paalagt dem en Skat, og allerede modtaget „hundrede Pund Sølv", men at Gudrød var hjemme. Efterretningen herom, heder det, foruroligede Kejseren saaledes, at han strax sendte Bud rundt om til alle Kanter for at samle en Hær, og selv ufortøvet begav sig til Lippeham [2]) for at vente paa de Tropper, der endnu ikke havde indfundet sig. Da Hæren var samlet, drog han til Aller, og slog en Lejr ved dens Sammenløb med Weseren, for her at oppebie Udfaldet af Gudrøds Trusler. Denne truede nemlig med at han vilde underkaste sig hele Tydskland. Frisland og Saxland betragtede han allerede næsten som sine egne Lande og snart, sagde han, skulde han indfinde sig i Achen selv med en stor Hær. Man ansaa det heller ikke saa urimeligt, at han vilde udføre denne Trusel, og det maatte derfor være Kejseren en velkommen Efterretning, at Flaaden, som havde herjet Frisland, var dragen bort, og at Gudrød var bleven dræbt af en af sine egne Hirdmænd. Hans Brodersøn

[1]) Einhard, hos Pertz. I. 196, 197. Regino, hos Pertz. I. 564. Enhard af Fulda Pertz. I. 354. Poeta Saxo Pertz. I. 263. Annal. Saxo Pertz. VIII. 567.

[2]) Ved Sammenløbet af Lippe og Rhin.

Heming, der efterfulgte ham i Regjeringen, viste et fredeligere Sindelag. Han sluttede endnu samme Høst en Vaabenstilstand med Kejseren, og det aftaltes, at der næste Vaar skulde holdes et Møde af Befuldmægtigede fra begge Sider, for at slutte en varig Fred. Kejseren kunde saaledes drage hjem igjen [1]).

Uagtet det øjensynligt var Gudrød, som havde foranstaltet det store Tog til Frisland og derfor ogsaa kaldes Frisernes Herre, synes det dog, som om han enten ikke selv har været med, eller ogsaa begivet sig hjem tidligere end de øvrige, for at drive paa nye og større Udrustninger. Saxo, der paa sin sædvanlige unøjagtige Maade fortæller om hans tidligere Krige, der skulle have gaaet ud paa hverken mere eller mindre end at erobre hele Saxland, omtaler vidtløftigt Toget mod Frisland, og beskriver den særegne Maade, paa hvilken Friserne maatte betale Skat, Der indrettedes, siger han, et Huus, 240 Fod langt, inddeelt i 12 lige store Rum; i det inderste af dette sad den kongelige Skatteforvalter, i det yderste fremlagdes et rundt Skjold. Mod dette Skjold maatte enhver, der skulde betale Skat, lade sin Penning falde. Gav den saa sterk Klang i Skjoldet at Skatteforvalteren kunde høre det i den anden Ende af Bygningen, blev den tagen for god, hvis ikke, da blev den nok tagen til Indtægt, men regnedes ikke ind i den Sum, som skulde udredes. Paa den Maade kom mangen en til at betale en heel Mængde Penge, førend han kunde fyldestgjøre Forvalteren [2]).

De nærmere Omstændigheder ved Gudrøds Død beskrives noget forskjelligt. Ynglingasagas Beretning, der støtter sig til indenlandske Sagn og Thjodolfs Ynglingatal, maa vistnok være den paalideligste, ligesom den er den omstændeligste, og tillige meddeler Oplysning om hans sidste Bedrifter i Hjemmet. Den lyder saaledes [3]): „Da hans første Hustru Alfhild var død, sendte han sine Mænd vester til Kong Harald den granraude paa Agder for i hans Navn at bejle til dennes Datter Aasa; men Harald sagde nej, og Sendemændene droge tilbage og fortalte Kongen, hvorledes deres Ærende var løbet af. En Stund efter satte Gudrød Skibe i Sø, drog med en stor Styrke ud paa Agder, kom uventet til Kong Haralds Gaard og gjorde Landgang. Da Harald blev var, at en Hær var kommen paa Gaarden, gik han ud med den Styrke, han havde, og gav sig i Kamp. Men Folkemonen var for stor; Harald faldt med sin Søn Gyrd, og Gudrød gjorde et stort Bytte; han førte ogsaa Aasa med sig, og holdt Bryllup med hende. De havde en Søn ved Navn Halfdan. Da han var et Aar gammel, drog

---

1) Einhards Annaler hos Pertz. I. 197, 198. Einhard, Karl den Stores Liv, Cap. 14. Pertz. II. 450. Enhard af Fulda, Pertz. I. 354, 355. Regino, hos Pertz. I. 564, 565. Chron. Moissiac. hos Pertz. II. 258.

2) Saxo, 8de B., S. 437, 438.

3) Ynglingasaga, Cap. 51.

Kong Gudrød en Høst om paa Gjesteri. Han laa med sit Skib i Stiflusund; der blev drukket sterkt, Kongen var selv meget drukken. Om Kvelden, da det var mørkt, gik han op fra Skibet, men da han kom til Bryggesporden, løb en Mand ham imøde, og stak et Spyd gjennem ham, hvilket blev hans Bane. Manden blev strax dræbt, og man gjenkjendte ham den følgende Morgen som Dronning Aasas Skosvend. Hun vedgik ogsaa, at det var skeet efter hendes Foranstaltning".

Thjodolf, der opholdt sig hos hans Søn Halfdan, og saaledes havde den bedste Lejlighed til at vide, hvorledes det var gaaet til ved Gudrøds Drab, siger ogsaa, at Gudrød blev Offer for lumsk Efterstræbelse; at Hevngjerrighed smedede Planen til den berusede Fyrstes Død, at Aasas Tjener var hans lumske Morder, og at han blev gjennemboret paa Stiflusunds gamle Bred [1]). En kort Beretning om Halfdan Hvitbeins nærmeste Ætlinger fortæller det samme som Ynglingasaga, men tilføjer, at Stiflusund, hvor han blev dræbt, laa ved Geirstad paa Vestfold [2]).

Saxo siger kun, at Gudrød faldt som et Offer for sin egen Hirdmands Efterstræbelser [3]), truffen af det Mordstaal, Forræderi inden hans eget Huus førte mod ham. Nyklosters Annaler fortælle, at han, efter at have drevet Kejseren paa Flugt og herjet Saxland, blev stukken tvert igjennem Livet af en af sine egne Krigere [4]). De frankiske Annaler melde, som vi have seet, kun at han blev dræbt af en af sine egne Hirdmænd. Men en Munk i St. Gallen, der mod Slutningen af det 9de Aarhundrede beskrev Karl den Stores Bedrifter, fortæller [5]), at Gudrød, efter at have gjort et Indfald i Karls Rige, og valgt sig Egnen om Mosel til Kongesæde, blev, just som han paa Jagten vilde løsne sin Falk fra en Vildand, overfalden og huggen i to Stykker af sin Søn, hvis Moder han just havde forskudt og egtet en anden Kvinde. Hvad der her siges om Gudrøds Fremtrængen lige til Mosel, er naturligviis en Overdrivelse [6]), hvori den langt fra Skuepladsen for Gudrøds Virksomhed levende Santgallermunk let kunde komme til at gjøre sig skyldig. Forøvrigt stemme alle Beretninger med hinanden i at lade Gudrød falde for en Forræder i sin egen Hird; den sydligste og den nordligste, Santgallermunkens og Ynglingasagas, ere derhos enige i at nævne hans Hustru som den, der egentlig anstiftede Mordet, kun med den Forskjel, at hiin lader det skee af Skinsyge og ved hendes egen Søn, denne af Hevntørst, og ved hendes Skosvend.

[1]) Thjodolfs Vers sammesteds.

[2]) Hauk Erlendssøn om Oplændingekongerne i Fornald. s. Nordrl. II. S. 109.

[3]) Saxo, 9de B. S. 438.

[4]) Chronicon Erici regis, i Langebeks Scriptores rerum Dan. I. p. 156.

[5]) Monachi Sangall. gesta Karoli, I. II. (Pertz. II. p. 757).

[6]) Maaskee dog Santgallermunken har forvexlet Maas med Mosel. At han her sigter til Frislands Erobring, er aabenbart.

Ynglingasaga og Thjodolf give Gudrød Tilnavnet mikilláti eller göfugláti (den overmodige eller højsindede), hvilket passer godt med den Maade, paa hvilken han optraadte lige over for den mægtige Kejser; han kaldes tillige „den sterke" og „Vejdekongen" (d. e. Jagtkongen), rimeligviis fordi han var en ivrig Jæger, hvilket ogsaa Santgallermunkens Fortælling synes at antyde [1]). Naar de frankiske Annaler fortælle, at han i Aaret 804 kom med sin Hær til Slesvig, og i 809, efter at være kommen tilbage fra sit Herjetog i Abotriternes Land, kun opholdt sig der indtil han havde sat Befæstningsarbejderne i Gang, og derpaa rejste hjem, saa seer man heraf, at heller ikke Tydskerne have antaget Slesvig for hans egentlige Hjem, men at dette maa søges i Skiringssal, hvorhen han sandsynligviis efter hvert Krigstog drog tilbage, og opholdt sig om Vinterne. Dette forklarer, hvorfor han ikke hvert Aar mellem 804 og 810 nævnes hos de frankiske Skribenter, men kun een Gang imellem kommer tilsyne. I Mellemtiden, rimeligviis ogsaa i de nærmeste Aar før 804, har han været hjemme, eller paa Tog andensteds. Stedet, hvor han blev dræbt, synes efter den Santgalliske Munk at skulle være i det Moselske (Maasiske?), hvor han just befandt sig paa sit store Krigstog; de paalideligere frankiske Annaler antyde dog umiskjendeligt, at han da var hjemme, eller hjemkommen fra Frisland, og endnu ikke havde begyndt det store Krigstog, hvormed han truede. Den kortere norske Beretnings Udsagn, at han blev dræbt i Stiflusund ved Geirstad, altsaa i Skiringssal, har derfor meest for sig. Yngligasaga og Thjodolf nævne vel Stiflusund, men ikke, hvor dette „Stiflusund", der maaskee, naar alt kommer til alt, kun skal betegne „det trange Sund" eller „det tillukkede Sund" [2]), var beliggende.

Saxo forvexler Gudrød med den allerede forhen [3]) omtalte fabelagtige Kong Gautrek den gavmilde, gjør ham til Danmarks Konge, og henfører Historien om Gave-Ref fra Thelemarken til ham. Han fortæller ogsaa at han paalagde Saxerne en Skat, bestaaende deri at deres Høvdinger ved hvert Kongeskifte skulde sende den nye Konge hundrede snehvide Heste. Hvorvidt dette virkelig grunder sig paa et Sagn om Gudrød, eller det kun har staaet i det Æventyr om Gautrek og Ref, som Saxo benyttede, lader sig vanskeligt bestemme. Det sidste synes dog at være det rimeligste, da Saxo ogsaa taler om en særegen Skat, Svenskerne maatte udrede fordi de havde dræbt Ref ved at slippe en Møllesteen ned paa ham, medens han sov [4]). Disse

[1]) Under Navnet „Vejdekonge" forekommer han og hvor hans Navn nævnes i Slægtrækker. I Historia Norvegiæ kaldes han Gunthrodus rex Venator.

[2]) Stifla er maaskee beslægtet med det engelske stifle, tilsnøre, kvæle. Hvis „Stiflusund" ej skulde være at søge ved Geirstad, men i Sønderjylland, maatte man tænke paa Meesund (Mjósund, det trange Sund) i Slien.

[3]) Se ovf. S. 341.

[4]) Skatten bestod ifølge Saxo af 12 Pund Guld for hver af Gjerningsmændene,

Skattehistorier synes derfor nærmest at tilhøre Gautreks-Sagnet. At den besynderlige Skat, der ifølge Saxo skal være paalagt Friserne, ligeledes snarere tilhører Æventyret om Gautrek, end Sagnet om Gudrød, bliver derved sandsynligt.

5. Gudrøds nærmeste Efterfolgere.

Gudrøds overlegne Fremtræden synes at have været en overspændt Kraftanstrengelse, thi efter hans Død see vi tydeligt en Slappelse at indtræde. Hans nærmeste Efterfolgere optræde ikke paa langt nær med den Myndighed, som han. De tabe endog flere Besiddelser, de stride med hinanden indbyrdes, og Riget adsplittes. Ynglingasaga og vore øvrige Sagaer og Slægtregistre tillægge ham kun to Sønner, **Olaf**, der ved hans Død var tyve Aar gammel, og **Halfdan**, der kun var aarsgammel. Olaf tog Kongedømmet efter Faderen, medens Aasa tog Halfdan med sig til Agder, hvor han blev opdragen [1]). Men det siges udtrykkeligt, at Olaf kun herskede over Vestfold — heri dog iberegnet Vestmare — eftersom Alfgeir, Konge i Alfheime, underkastede sig hele Vingulmark, satte sin Søn Gandalf til Konge derover, og derpaa i Forening med denne erobrede det meste af Raumarike; Eystein Høgnesøn, Sønnesøn af Eystein illraade [2]), underlagde sig hele Hedemarken med Soløer, Thoten og Hadeland; Aasa herskede i Halfdans Navn over Agder, medens Sviakongen, sandsynligviis Bjørn Jernside eller hans nærmeste Efterfolger, inddrog Vermeland og, som vi ovenfor have nævnt, optraadte som Overkonge i Norden. Besiddelserne i Sønderjylland tilfaldt, som vi have seet, heller ikke Olaf, men derimod Heming, Gudrøds Brodersøn, og denne lod sig det først og fremst være magtpaaliggende at slutte Fred med Kejseren. De frankiske Annalister omtale endnu flere Brødre, af hvilke de dog kun navngive een, nemlig **Erik.**

Hemings Fredsslutning med Kejseren omtales omstændeligt i de frankiske Annaler. Tolv Udsendinger fra hver af Parterne mødte om Vaaren 811 ved Eideren, og besvore Freden, ved hvilken Eideren erkjendtes som

---

og een Øre Guld for hver af de øvrige i det svenske Folk. De kaldte det, siger Saxo, vulpeculæ pensionem, et Udtryk, der i Olddansk maa have lydt Refgjeld. (Saxo 8de B. S. 435). Dette Udtryk maa have forekommet i gamle svenske Retsvedtægter eller Sagn, men man finder det nu ingensteds nævnt uden her hos Saxo.

[1]) Snorre, Yngl. Saga Cap. 54. Halfd. Sv. Saga Cap. 1. Flatøbogen, om Olaf Geirstad-Alf, Fornm. sögur i 10de B. S. 209. Hr. Hauk Erlendsson om Uppl. Konger, Fornaldar s. II. S. 106.

[2]) Eystein Høgnesøn nævnes i Hr. Hauk Erlendssøns Fortælling om Uppl. Konger, saavelsom i Flatøbogens Beretning om Olaf Geirstad-Alf. Yngl. Saga har derimod istedetfor Eystein Høgnesøn „Høgne, Søn af Kong Eystein den onde", hvilket ikke kan bestaa med Tidsregningen.

Grændse mellem begge Riger. Med andre Ord, Heming afstod alle Fordringer paa Nordalbingen og Abotriternes Land, og erkjendte saaledes sin Svaghed lige overfor Kejseren [1].

Aaret derefter døde Heming (812), og der opstod en Strid om hans Rige mellem **Sigfrid**, en Frænde af Gudrød, og **Anulo**, en Frænde af en Harald, der ogsaa havde været Konge, rimeligviis mellem den ældre Sigfrid og Gudrød. De leverede hinanden et Slag, og faldt begge, dog erklærede Sejren sig for Anulos Tilhængere, der gjorde hans Brødre, **Harald** og **Ragnfrid**, til Konger. I dette Slag skulle 10940 Mænd være faldne. Harald og Ragnfrid sendte strax et Gesandtskab til Kejseren for at bede om at Freden maatte blive fornyet og deres Broder Heming udleveret, han maa altsaa have opholdt sig som Gissel hos Kejseren [2]. Denne sendte ogsaa det følgende Aar fra Rigsmødet i Achen 16 fornemme Franker og Saxer, der paa det bestemte Sted ved Grændsen mod Nordmændenes Rige mødte ligesaa mange af Danernes Høvdinger, og overleverede dem Heming, medens Freden bekræftedes med Eder paa begge Sider. Kongerne vare imidlertid ikke selv tilstede, men havde begivet sig med en Hær til **Vestfold**, hvis Beboere og Høvdinger ej vilde underkaste sig dem. Det skal ogsaa have lykkets dem at betvinge Vestfold, men da de vare komne igjen fra dette Tog og havde faaet deres Broder tilbage, bleve de angrebne af Gudrøds Sønner, der vare fordrevne fra deres Fædrenerige og en Tidlang havde

---

[1]) Einhards Annaler, hos Pertz. I. S. 198, 199. Her anføres Navnene paa de 12 Mænd, der fra hver Side fremmødte og sluttede Freden. De danske (ɔ: Hemings) Udsendinger vare: Hemings Brødre H a n c w i n (d. Haakon) og A n g a n d e o (Angantyr), O s f r i d (Aasfrid) med Tilnavnet Turdimule, W a r s t e i n, S u o m i (dette Navn synes forvansket), U r m, (Orm) O s f r i d Søn af H e i l i g a (Aasfred Helgesøn), O s f r i d af S c o n a o w e (Aasfred fra Skaane), H e b b i (Ebbe?) og A o w i n (Eivind?). Navnene ere af Einhard gjengivne i den frankiske Form, deraf deres Afvigelser fra den oldnorske. Fredsvilkaarene nævnes ej udtrykkeligt, men man seer dog af de følgende Efterretninger, at Nordmannakongen opgav Fordringer paa Nordalbingen, og fandt sig i at erkjende Eideren som Rigsgrændse. Man har og et Diplom af Ludvig den Fromme fra Aaret 834, hvor det udtrykkeligt heder, at Kejser Karl b e f r i e d e N o r d a l b i n g e n fra det Trældomsaag, under hvilket det i 7 Aar (nemlig fra 804 til 811) havde sukket, og overlod Grev Egbert (se ovf.) at forsvare det mod Barbarerne. (Pagi Crit. III. p. 462). Mag. Adam af Bremen siger udtrykkeligt (I. 16), at Heming ved Fredsslutningen erkjendte Eideren som Rigets Grændse.

[2]) Einhards Annaler, Pertz. I. p. 199, 200. Mag. Adam af Bremen I. 17. Sigfrid forvexles af Saxo (9de B. S. 439—41) med Sigurd Ring. Navnet A n u l o er besynderligt. Saxo har aabenbart taget det for etslags oversat latiniseret Form af „Ring" (lat. Annulus) siden han lader sin Sigurd Ring kæmpe med „Ringo". Dog kunde man og her tænke sig et nordisk Navn, som „Aale" (f. Anli, saxisk Anlo) ligesom „Aalaf" istf. „Olaf" (Anláf).

opholdt sig hos Sviarne, men nu fik saadant Tilløb fra Danernes hele Land, at de med ringe Møje overvandt hine og fordreve dem fra Riget [1]). Man maa heraf slutte, at Olaf, Gudrøds Søn, ikke saa fredeligt, som det efter Ynglingasaga synes, fik Vestfold i Besiddelse efter Faderens Død, men at Harald og Ragnfrid havde fordrevet ham derfra, og nødt ham og hans Brødre til at ty til Sviakongen, deres Overherre, hos hvem de et Par Aars Tid maatte opholde sig i Landflygtighed. Dette forklarer ogsaa, hvorledes Kongerne i Alfheim og paa Oplandene strax efter Gudrøds Død saaledes spille Mester. Ragnfrid og Harald samlede imidlertid Folk paa ny og angrebe Gudrøds Sønner det følgende Aar (814), men bleve slagne, og Ragnfrid faldt, dog faldt ogsaa den ældste af Gudrøds Sønner. Harald, Ragnfrids Broder, opgav nu Haabet om at kunne hjelpe sig selv, og tyede til Kejser Ludvig den Fromme, der i dette Aar havde besteget Thronen efter sin Fader. Kejseren modtog ham venligt og bød ham at opholde sig i Saxland, indtil han kunde skaffe ham Hjelp. Han gav ogsaa Saxerne og Abotriterne Befaling at udruste sig til et saadant Tog, og allerede ved Vintertid forsøgte man to Gange forgjæves paa at kunne komme over Isen paa Elben. Endelig kom Toget istand midt i Mai Maaned (815); de saxiske Grever og Abotriternes Hær rykkede under den kejserlige Hærfører Baldrik over Eideren ind i Sinlendi, og slog Lejr ved Havbredden. Gudrøds Sønner havde imidlertid ogsaa samlet en stor Hær og en Flaade af 200 Skibe, med hvilke de lagde sig ved en Ø i tre Miles Afstand fra Fastlandet uden at vove at angribe den kejserlige Hær. Da denne havde ventet i tre Dage, herjede den de nærmeste Hereder, tog 40 Gisler af Indbyggerne, og vendte tilbage, uden forresten at have udrettet noget synderligt for Harald. Denne vedblev, som det synes paa egen Haand, vel og med nogen Understøttelse fra Saxland, at forurolige Gudrøds Sønner, som derfor sendte Gesandter til Kejseren og bade om Fred, hvilken de lovede at holde. Men da man ikke troede paa deres Oprigtighed, ænsede man ej deres Anmodning, og understøttede fremdeles Harald. Gudrøds Sønner fik imidlertid en uventet Bundsforvandt i Abotriternes Fyrste Sklaomir, der efter Trasikos Død havde hersket alene, men nu fik den Befaling af Kejseren, at han skulde dele Riget med Trasikos Søn Ceadrog. Herover blev han saa vred, at han svor, at han aldrig mere skulde gaa over Elben eller indfinde sig hos Kejseren, sendte Gesandter „hiinsides Havet" til Gudrøds Sønner, sluttede Forbund med dem,

[1]) Einhards Annaler hos Pertz. I. p. 200. Der staar udtrykkeligt: „qui (Harald og Ragnfrid) tamen eo tempore domi non erant, sed ad Westerfoldam cum exercitu profecti, quæ regio ultima regni eorum inter septemtrionem et occidentem sita, contra aquilonalem Britanniæ summitatem respicit". Her kan der ej være nogen Tvivl om at Vestfold er meent, og nordmanniske Vikinger kaldes senere i Frankrig ved 843 Vestfaldingi, se nedenfor § 8.

og fik dem til at sende en Flaade opad Elben til Esesfeld, medens deres Grændsevogter Glum (Gluomi) drog derhen til Lands i Spidsen for en Hær, med hvilken Abotriterne forenede sig. Borgen beleiredes, men forsvarede sig tappert, og Angriberne maatte drage bort med uforrettet Sag (817). Noget efter blev dog Sklaomir, som det synes, fordreven af sit Folk, og mellem Gudrøds Sønner opkom der Uenighed, som endtes med at to af dem fordreve de andre to, og tilbøde Harald at gjøre ham deelagtig i Regjeringen. Dette Tilbud ansaaes vel ikke for oprigtigt meent, men Harald tog dog imod det, begav sig gjennem Abotriternes Land til sine Skibe, og sejlede derfra til sit Fædreland [1]). Der fortælles i det følgende Aar (820) om en Flaade af 13 Skibe fra „Nordmannia", som efter forgjæves Angreb paa Flanderns Kyst og ved Seine-Mundingen, endelig gjorde Landgang i Aquitanien, plyndrede en By, og sejlede tilbage med stort Bytte: efter al Rimelighed tilhørte disse Skibe de to fordrevne Sønner af Gudrød [2]). Et Par Aars Tid var nu alt roligt [3]). Men da Kejseren i November Maaned 823 holdt et Møde i Compiegne, fremstod Harald for ham med Beklagelser over, at Gudrøds Sønner pønsede paa at forjage ham. Kejseren, hvem det nu laa saa meget mere paa Hjerte at faa Rolighed oprettet blandt Nordmændene, som han havde fattet den alvorlige Beslutning at udbrede Christendommen blandt dem, og i den Anledning ej alene forberedet Oprettelsen af et Erkesæde for Norden, men ogsaa faaet Ebo, Erkebiskop i Reims, til at gjøre en Missionsrejse til den danske Grændse, sendte to af sine Grever til Gudrøds Sønner for at undersøge Sagen og indhente alle de Oplysninger, de kunde, om Tilstanden i hele Nordmændenes Rige. Imidlertid søgte han selv at overtale Harald til at antage Christendommen. Affendingerne kom tilbage, som det synes, med god Besked, og i Følge med dem var Ebo, der havde været ret heldig paa sin Missionsrejse, og døbt mange af Danerne [4]). Da Kejseren siden i August 825 holdt et Møde i Achen, kom der ogsaa Gesandter til ham fra Gudrøds Sønner for at bede ham om Fred, og denne sluttedes ved Grændsen endnu samme Aars Oktober Maaned, rimeligviis paa

---

[1]) Einhards Annaler, hos Pertz. I. p. 201—204. Vita Hludov. Pii, hos Pertz. II. 619—622. Thegan, vit. Hludov. hos Pertz. II. 593. Enhard af Fulda, hos Pertz. I. p. 356. Sigebertus Gembl., hos Pertz. VIII. 357. Mag. Adam af Bremen (I. 17) fortæller alt dette noget kort og tildeels afvigende fra de ovenanførte Kilder, der dog, især den samtidige Einhard, fortjene ubetinget Tiltro.

[2]) Einhards Annaler, hos Pertz. I. p. 207. Vita Hludov. imp, hos Pertz. II. p. 625. Jvfr. nedenfor § 8.

[3]) Det heder udtrykkeligt at Harald blev gjort deelagtig i Regjeringen, Einhards Annaler, hos Pertz. I. 207. 208.

[4]) Einhards Annaler hos Pertz. I. p. 211.

det Vilkaar, at de igjen skulde modtage Harald som Medregent. Denne havde nu besluttet sig til at antage Christendommen, og blev i Mai 826 tilligemed sin Hustru, sin Søn Gudrød, sin Brodersøn Nørek, en og heel Deel Daner døbt i Mainz, medens Kejseren holdt et Rigsmøde ved det nærliggende Ingelheim [1]). Her var det og, at **Ansgar**, Nordens første Apostel, besluttede sig til at følge med Harald for at prædike Christendommen for Danerne. Ludvig, som med Rette befrygtede, at Haralds Overgang til Christendommen vilde udsætte ham for at blive fordreven paa ny, gav ham et Landskab i Frisland, kaldet Hriustri (Rustringen) som et Tilflugtssted i Nødsfald, ligeledes forlenede han ham med et Stykke Land hiinsides Elben [2]). Harald begav sig endnu samme Høst (826) hjem over Dorestad og Frisland. Men det gik, som Kejseren forudsaa, at hans hedenske Frænder ej kunde taale ham. Allerede det følgende Aar joge de ham ud af Riget, og kom derved paany i et fiendtligt Forhold til Kejseren, som i den Anledning holdt et Møde i Nimwegen for at raadslaa om, hvad man skulde foretage mod Kong **Erik**, Gudrøds Søn, der havde lovet at indfinde sig hos Kejseren, men nu udeblev [3]). Freden var imidlertid endnu ikke formeligt brudt. Dette skede, da Harald, just som et nyt Møde fandt Sted for at man kunde træffe mindeligt Overlæg, gjorde et uoverlagt Angreb paa Nordmændenes Rige og opbrændte flere af deres Gaarde. Denne Overilelse hevnede Gudrøds Sønner ved et Overfald paa Saxerne hiinsides Eideren, og uagtet de sendte Gesandter til Kejseren for at undskylde sig, heder det dog senere, at det Rygte gik, at de tænkte paa et Tog ind i det egentlige Saxland [4]). Heraf blev imidlertid intet, og der tales ikke om nogen umiddelbare Angreb paa det frankiske

---

[1]) Herom se mere nedenfor, hvor der handles om Christendommens Udbredelse i Norden.

[2]) Kilderne yttre sig her noget forskjelligt. Einhard (p. 214) og „Vita Hludovici" lade Harald forlenes med Hriustri, medens derimod Remberts „Vita Ansgarii" Cap. 7, kun nævner et Lehn hiinsides Elben Mag. Adam (I. 17) siger udtrykkeligt at Harald fik sit Lehn hiinsides Elben, og Rørek (urigtigt skrevet Horuch) derimod et Lehn i Frisland. Endelig siger Rudolf af Fulda (ved 850), at Rørek tilligemed Harald havde faaet Dorestad-Distriktet i Frisland til Lehn. Dette Dorestad (Wyck te Duurstede i Prov. Utrecht, se nedenf. S. 413) er dog temmelig langt fra Rustringen. Imidlertid synes det rimeligst, at Harald virkelig er bleven forlenet med Rustringen og en Deel af Nordalbingen, og Rørek med Dorestad, men at enten Harald sidenefter ogsaa har overladt Rustringen til Rørek, eller at enkelte Forfattere ej have fundet det Umagen værdt at omtale hans Forlening med Rustringen, da den vigtigste Forlening aabenbart var den nordalbingiske; den indbefattede rimeligviis Esesfeld med Distrikt. Rørek kaldes snart Broder, snart „nepos" (Frænde? Brodersøn?) af Harald.

[3]) Einhards Annaler, hos Pertz. I. p. 216. Eriks Navn skrives af Frankerne Oric, Horich, Horuch.

[4]) Einhards Annaler, hos Pertz. I. 217, 219. Vita Hludowici, hos Pertz. II. 631, 632.

Rige, foretagne af Gudrods Sønner selv. Derimod er der al Grund til at tro, at de mange og ødelæggende Angreb, som i denne Tid fandt Sted paa Frisland, især det blomstrende Dorestad, udgik fra Sønderjylland, og vare en Følge af det spændte Forhold, hvori Kong Erik og hans Brødre befandt sig til Kejseren. I Aaret 830, som det synes, bleve nogle Nordmænd, Erik havde sendt for at underhandle med Kejseren, dræbte i Köln. Sex Aar efter, da Nordmændene havde herjet Frisland og Dorestad, sendte Erik Gesandter til Kejseren paa Rigsmødet i Worms, for at fralægge sig al Skyld i dette Herjetog, og tillige for at klage over hine Udsendingers Drab. Kejseren straffede ogsaa virkelig Gjerningsmændene, og to Aar efter finde vi atter et Gesandtskab hos ham fra Erik, der tilmeldte Kejseren, at han, af sin tro Hengivenhed for ham, havde ladet de fornemste af de Vikinger, der saa længe havde herjet paa det frankiske Rige, dræbe; men forresten bad han ogsaa om at man vilde afstaa ham Frisland og Abotriternes Land. Denne Anmodning, heder det, fandt Kejseren uforskammet, og behandlede den derfor med Foragt. Erik synes ogsaa at have givet efter, thi i det følgende Aar sendte han et nyt Gesandtskab, hvoriblandt hans fornemste Raadgiver og en af hans Frænder, med Gaver og Fredstilbud, hvilket Kejseren tog imod, og afsendte strax Befuldmægtigede, der, som det heder, sluttede en uopløselig Fred [1]). Denne Fred varede dog ikke længe. Thi efter Ludvigs Død og Rigets Deling mellem hans Sønner, optraadte Erik som en aabenbar Fiende af Ludvig den tydske. Han sendte nemlig i Aaret 845 en Flaade paa hundrede Skibe opad Elben imod ham. Denne Flaade blev vel slagen af Saxerne, men paa Tilbagevejen indtog og plyndrede den en, som det heder, Slaverne tilhørende By, men som efter Beliggenheden neppe kan være nogen anden end Hamburg. Thi man har en udførlig Beretning om, hvorledes den netop i dette Aar blevе herjet af Nordmændene [2]). De omgav, fortælles der, Byen saa pludselig, at Indbyggerne ej fik Tid til at samle sig til Modværge, og Ansgar, der nu i ti Aar havde resideret her som Erkebiskop i det nys oprettede Erkestift, der skulde omfatte hele Norden, maatte redde sig ved Flugten tilligemed sit Presteskab. Baade Kirken og Klosteret blev opbrændt, hvorved flere Bøger tilintetgjordes; af Indbyggerne selv bleve flere fangne og dræbte, og med Hamburg, idetmindste med dets Erkesæde, var det nu for en Tidlang ganske forbi. Det fortælles dog, at Erik i dette samme Aar, ængstet ved et Uheld, som rammede en fra et Plyndringstog tilbagevendende Vikingeflaade, sendte Freds-Sendebud til Kong Ludvig med Tilbud om at sætte de Fangne paa fri Fod og erstatte det røvede Gods. Dette

[1]) Prudentius af Troyes, hos Pertz. I. p. 430, 436.

[2]) Prudentius af Troyes (Pertz. I. 441, 442), jvf. Rudolf af Fulda, (Pertz. I. 364) og de metziske Annaler (Pertz. I. 336). Jvfr. Vita Ansgarii Cap. 24.

Gesandtskab traf Ludvig paa et Møde i Paderborn. I det næste Aar sendte Ludvig ham Gjengesandter, og til disse meldte nu Erik, at han havde ladet flere af de farligste Vikinger dræbe. Endnu engang efter at Ludvig og hans to Brødre havde sluttet Forliget i Mersen (847), sendte de i deres fælles Navn et Gesandtskab til Erik, for at faa ham til at holde sine Undersaatter fra at forvolde de Christne Skade. Og fra denne Tid af synes ogsaa Erik selv at have holdt sig rolig. Hertil bidrog vel den Omstændighed, at han foruroligedes af to af sine Frænder, rimeligviis den nys afdøde Haralds Søn Gudrød, og hans Brodersøn Rørek, der gjorde ham Regjeringen stridig, og nødte ham til at give dem Dele af Riget (850)[1]). Der fortælles endog, at han viste megen Venlighed mod Ansgar, som nu atter havde tiltraadt en Missionsreise til de danske Lande. Han skal endog have brugt at raadspørge ham i Rigets Anliggender, og lod sig endelig (851) overtale af ham til at antage Christendommen og tillade Opførelsen af en Kirke i **Slesvig**, den første, der oprettedes i de nuværende danske Lande[2]). Eriks Regjeringstid er derfor merkelig som den, under hvilken Christendommen fik sit første, om end svage, Fodfæste i Norden. Thi ogsaa i Sverige lagdes paa samme Tid ved Ansgars Bestræbelser den første Grundvold dertil. Eriks sidste Dage foruroligedes ved Thronstridigheder med hans Brodersøn Guthorm. Det kom tilsidst til et tredages Slag mellem dem (854), hvori baade han selv og Guthorm faldt tilligemed saa mange Medlemmer af Kongeætten, at der af denne nu kun var en Dreng, ved Navn **Erik**, tilbage[3]). Denne fik nu Kongenavn. Rørek og Gudrød søgte forgjæves at frarive ham Riget (855); to Aar senere (857) tiltvang Rørek sig den Deel af Riget, der laa mellem Eideren og Havet, altsaa de frisiske Øer; forresten herskede Erik, som det synes, nogenlunde fredeligt, og rimeligviis til henved 880. Han var Christendommen gunstig i Førstningen, og tilbød endog Ansgar at lade en Kirke bygge i Ribe[4]), men skal senere være falden fra. Det er ikke usandsynligt, at han er bleven overvundet af Gorm den gamle.

---

1) Prudentius af Troyes, hos Pertz. I. 445.

2) Rembert, Vita Ansgarii Cap. 24. Her omtales Slesvig som en temmelig folkerig, driftig og med alleslags gode Varer velforsynet By.

3) Allerede ved 850 beretter Prudentius af Troyes (Pertz. I. p. 445) om Eriks Strid med hans to „nepotes". Slaget i 854 omtales hos Rudolf af Fulda (Pertz. I. p. 369), i Remberts Vita Ansgarii Cap. 31, og hos Adam af Bremen (I. 30).

4) Ad. Brem. I. 31. Hvorvidt denne Erik var en Søn af den ældre Erik, omtales ingensteds. Snarest skulde man antage ham for en Sønnesøn af Erik den ældre, og opkaldt efter ham. Saxo, der nu engang har foresat sig at drage den sønderjydske Kongeslægt ind i de danske Overkongers, gjør Erik den ældre til en Broder af Harald, og Erik den yngre derimod til en Søn af Sigurd Orm i Øie og Fader til Hardeknut (9de B. S. 464—466).

Blandt de unavngivne Sønner af Gudrød, der tildeels regjerede sammen med deres Broder Erik den ældre, deels forjagedes fra hans Rige, maa ogsaa den ovenfor omtalte, i vore Sagaer bekjendte **Olaf** have været. Det er allerede ovenfor viist, at han af hele sit Fædrenerige i Norge kun havde beholdt Vestfold med Vestmare tilbage, og at han siden endog blev fordreven herfra af sine Frænder, Harald og Ragnfrid, og nødsaget til at opholde sig hos Sviarne. Da Gudrøds Sønner atter samlede Folk og forjoge Harald og Ragnfrid, har Olaf upaatvivleligt været med, thi det heder udtrykkeligt i Ynglingasaga, at han var mægtig og en stor Hærmand, og dette var næsten den eneste Lejlighed, han havde, til at erhverve Magt og lægge Krigerskhed for Dagen, eftersom han ellers skal have tilbragt sin Tid i Fred. Han maa ganske vist have været en af dem, der efter 817 bleve fordrevne fra Sønderjylland. Idetmindste hører man i de frankiske Annaler fra 827 af ikke mere om andre Gudrøds Sønner som Konger i Sønderjylland, end Erik. I dette Aar blev Olafs Besiddelser i Norge end mere beklippede. Thi hans yngste Broder **Halfdan**, der hidtil havde opholdt sig paa Agder, nøjede sig, da han var 18 Aar gammel (827) ikke med at faa Kongedømmet her, men begav sig ogsaa til Vestfold, og nødsagede Olaf til at dele med ham, saaledes at han selv fik den østlige eller nordlige Deel, medens Olaf kun beholdt den vestlige eller sydlige tilbage. Da Halfdan siden, som vi nedenfor ville see, underkastede sig baade Vingulmark og sit Fædrenerige paa Oplandene, og følgelig strax maa være optraadt som en mægtig og anseet Kriger, kan man neppe antage andet end at han ogsaa, hvis han havde villet, kunde have forjaget Olaf, og at denne, uagtet det ikke udtrykkeligt siges, kun af hans Godhed og mod at underkaste sig ham har faaet Tilladelse til at beholde den sydligste Deel af Vestfold [1]). Aarsagen, hvorfor Olaf fik denne Deel, var vel især den, at han foruden sin Fædrenearv ogsaa havde erhvervet Grenland, og at han helst ønskede den Deel af Vestfold, der laa Grenland nærmest [2]).

Olaf havde sin Bolig paa **Geirstad** i Skiringssal. Han beskrives som en stor og smuk Mand, der synes at have været meget yndet af sine Undergivne. Der fortælles at han engang drømte, at en stor, sort og fæl Orm

---

[1]) I Flatøbogens Beretning om Halfdan Svarte (Fornm. S. X. S. 169) staar der udtrykkeligt, at Halfdan „gav sin Broder Olaf Vestfold".

[2]) At det maa have været ved Arv fra Nerid Jarl at Olaf og Halfdan erhvervede Grenland, have vi ovenfor (S. 343) allerede antydet. Enten maa nu Olaf selv have været gift med en Datter af ham, eller, hvad der er end rimeligere, har Gudrød Vejdekonge været gift med en Datter af ham efter sin første Hustrus Død. Det heder i en egen Beretning om Olaf i Flatøbogen (Fornm. Søgur X. S. 209), at han herskede over to Fylker, Upsa og Vestmare; men dette er kun en Misforstaaelse af Ordet ofsa (mægtigt) i Thjodolfs Vers (Yngl. S. Cap. 54).

kom østenfra til Landet, og at dens giftige Aande dræbte en Mængde Mennesker, tilsidst hans Hird. Han lod derfor sammenkalde et Thing paa Geirstad, og udtydede her Drømmen saaledes, at den Fred og Lykke, Riget i saa lang Tid havde nydt, skulde forbittres ved en Pestsygdom, der fra Østen af vilde komme i Landet, og først angribe en Mængde af Folket, dernæst Hirden, og endelig ham selv. Han befalede, at hele den forsamlede Mængde skulde opkaste en stor Høj paa et nærliggende Nes, og gjerde ovenfor tversover Neset, saa at intet Kvæg kunde komme did; i den Høj skulde alle de Døde begraves, og enhver mere anseet Mand skulde have en halv Øre Sølv med sig i Graven. Han forordnede, at man ogsaa skulde lægge ham i Højen, men at man ikke maatte blote ham efter hans Død. Hans Drøm, heder det, gik i Opfyldelse, og han blev højlagt paa den af ham anordnede Maade. Dog afveg man fra hans Forbud, idet man blotede ham som Landvætte eller Egnens Skytsaand, hvorfor man ogsaa siden kaldte ham **Geirstad-Alf** [1]. Den Deel af dette Sagn, som vedkommer Drømmen og Pesten, kan neppe være meget gammel, da Thjodolf, der digtede Ynglingatal til hans Søn Ragnvalds Ære, og saaledes næsten kan kaldes hans Samtidige, intet veed derom, men kun siger at han døde af Fodverk og højlagdes paa Geirstad. Forresten har han ganske vist været anseet som en Landvætte, og Sagn, om just ikke ganske af ovennævnte Indhold, maa tidligt have knyttet sig til hans Høj. Thi allerede Sagnet om hvorledes Sverdet Bæsing, der siden kaldtes Hneitir, blev opgravet af Olaf Geirstad-Alfs Høj og foræret Olaf den Hellige af dennes Fosterfader Rane vidforle, synes i sig selv neppe at være yngre end Midten af det 11te Aarhundrede [2], og vilde neppe være blevet til, hvis der ikke allerede da i Skiringssal fortaltes merkelige Ting om Geirstad-Alfens Høj. Og dertil kommer, at endog Saxo, der henfører alle disse ældre Vestfold-Konger og deres Bedrifter til Sjæland, dog fortæller om Olaf Gautreks (d. e. Gudrøds) Søn, der lagdes i en Høj, der siden opkaldtes efter ham, ved Hleidr [3].

Det synes altsaa, som om Sagnet har gjort en større Mand af Olaf, end han i Virkeligheden var, og at han efter sin første Optræden mod Harald og Ragnfrid har nøjet sig med en underordnet Stilling som Konge paa Grenland tillige med Vestmare og det sydlige Vestfold, eller at han maaskee endog, ligesom Sigurd Syr senere, kun har været Godsejer med

---

[1]) Flatøbogens Fortælling om Olaf Geirst. Alf, Fornm. Søg. X. S. 210—212. Olafs Saga hins helga, udg. af Keyser og Unger, Cap. 2.

[2]) Olaf den Hell. Saga Cap. 16 i Fornm. Søg. IV. S. 27.

[3]) Saxo, 9de B. S. 439. Saxo henfører fremdeles alle de ældre vestfoldske og sønderjydske Konger til den danske Kongeæt. Dog er det tydeligt, at den Kilde, han fulgte, maa have nævnt Olaf som Søn af de frankiske Annalers Godfrid.

Kongetitel og forresten nydt Anseelse blandt sine nærmeste Omgivelser. Som hans Søn og Efterfølger nævnes **Ragnvald** med det besynderlige Tilnavn heidumhærri [1]). Han var, heder det, Konge paa Vestfold, eller maaskee rettere paa Grenland [2]), men ellers veed man intet om ham, og man maa formode at han aldrig vilde have været nævnt, hvis det ikke tilfældigviis var ham, til hvem Skalden Thjodolf digtede sit Ynglingatal og derved reddede hans Navn fra at gaa i Forglemmelse. Man maa ligeledes formode, at hans Besiddelser efter hans Død tilfaldt Halfdan Svarte [3]).

6. Halfdan Svarte.

Med **Halfdan Svarte** begynder et nyt Afsnit i den vestfoldske Kongeæts Historie. Vi finde den ikke længer i etslags Fællesbesiddelse af Vestfold og Sønderjylland, men derimod deelt i to Linjer, hvoraf den ene udelukkende tilhører Norge, den anden udelukkende tilhører Danmark; den første, der stadigt tiltager i Magt og Anseelse, indskrænker sin Virkekreds til Norge, men erhverver ogsaa Overherredømmet i dette Land, medens den anden, løsreven fra Forbindelsen med Moderlandet, omsider maa bukke under for de rette Danekongers Overmagt.

Halfdan Svarte var, som ovenfor nævnt, en Søn af Gudrød og dennes anden nødtvungne Hustru Aasa, Datter af Harald den granraude, Konge paa Agder. Ved Faderens Drab var han ifølge vore egne Sagaer kun eet Aar gammel, og blev strax af sin Moder bragt til Agder, hvor hun opdrog ham, og hvor han, som det fortælles, i sit 19de Aar selv tog ved Kongedømmet. Da der senere tales om uafhængige Konger paa Agder [4]), maa man formode at Halfdans saakaldte Kongedømme kun har udgjort den østlige Deel, eller maaskee endog blot bestaaet i endeel Odelsgods. Han gik strax, som vi have seet, til Vestfold, hvor hans Broder Olaf maatte skifte Riget med ham og kun beholdt den sydligste Deel. Derfra hjemsøgte han Kong Gandalf paa Vingulmark, og nødte ham efter mange Fegtninger, hvori Lykken var forskjellig, til at indgaa et Forlig, hvorved han afstod Halvdelen af Vingulmark til Halfdan. Rimeligviis opgav Gandalf ogsaa ved samme Lejlighed sine Fordringer paa Raumarike, som han og hans Fader Alfgeir tidligere havde underkastet sig, og Halfdan drog derop for at gjøre sig til Herre

---

[1]) Dette Ord betyder ligefrem „højere end Heider (Bjerge)". Den nærmere Betydning deraf eller Anledning dertil kjendes ej.

[2]) Snorre Yngl. Saga Cap. 55.

[3]) Da Halfdans Hoved eller i alle Fald en Deel af hans Legeme blev begraven i Skiringssal, maa han ved sin Død have besiddet det; og dog var det just Skiringssal, som havde tilhørt Olaf Geirstad-Alf.

[4]) Snorre, Harald Haarf. S. Cap. 19.

derover. Men da Sigtrygg, en Søn af den forhen omtalte Eystein Hogneson, spurte dette, gik han fra Hedemarken, hvor han opholdt sig, imod Halfdan, thi ogsaa han havde tidligere underkastet sig Raumarike eller en Deel deraf. Det kom til et Slag, hvori Sigtrygg faldt, truffen af en Piil under den venstre Arm. Halfdan underlagde sig nu Fylket, men havde aldrig saa snart forladt det og var dragen til Vestfold igjen, forend Sigtryggs Broder Eystein, ligeledes Konge paa Hedemarken, kom til Raumarike med en Hær, og lagde store Stykker af det under sig. Halfdan ilede tilbage, og slog Eystein først paa Raumarike, siden i Hedemarken, hvorhen han forfulgte ham. Eystein tog nu sin Tilflugt til Gudbrand Herse i Gudbrandsdalene. Her fik han Hjelpetropper, og drog med disse om Vintren til Hedemarken, hvor Halfdan just opholdt sig paa Helge-Øen i Mjøsen. Det kom til et Slag mellem dem, i hvilket Halfdan sejrede. Guthorm, Gudbrand Herses haabefulde Søn, faldt, og Eystein maatte atter flygte til Gudbrandsdalene. Han sendte nu sin Frænde Hallvard Skalk ud til Halfdan for at bede om Fred. Denne fik han ogsaa for Frændskabs Skyld, og dertil Halvdelen af Hedemarken, men kun som Halfdans Underkonge. Halfdan lagde derpaa Thoten, Land og Hadeland under sig, og var nu en mægtig Konge [1]).

Paa denne Tid herskede i Sogn en Konge ved Navn **Harald Guldskegg.** Han var gift med Salvar, en Datter af Hundolf Jarl paa Gaule [2]). Han havde to Døttre, af hvilke den ene, der undertiden kaldes **Ragnhild**, undertiden **Thora** [3]), blev gift med Halfdan. Hun og Halfdan havde en Søn, hvilken Morfaderen gav sit Navn, og opfødte ham hos sig i Sogn. Da han selv var gammel og sønneløs, tog han ham i Søns Sted, og da han var 10 Aar gammel, lod han ham tage til Konge som sin Efterfølger. Strax derpaa døde først Harald den gamle, derpaa Ragnhild, og endelig Harald den unge efter hverandre. Halfdan var saaledes Arving til Sogn efter sin Søn. Han begav sig ogsaa strax derhen med en betydelig Hær, og blev uden nogen Modsigelse tagen til Konge. Til Jarl over Fylket satte han Hundolfs Søn, sin afdøde Hustrus Morbroder, **Atle den Mjove** (smale) fra Gaule. Han var, en meget god Ven af Halfdan, og skulde nu som Jarl i Sygnafylke dømme Landslov der og oppebære Skatter i Kongens Navn [4]).

Halfdan havde paa denne Maade været heldig nok til at faa Fodfæste i en Deel af det Nordenfjeldske, der hidtil havde haft saa lidet med Østlan-

---

[1]) Snorre, Halfdan Svartes Saga, Cap. 1, 2. Halfdan Svartes Hist. i Flatøbogen, Cap. 1.

[2]) Landnáma, V. 9.

[3]) Landnáma kalder hende Thora, Kongesagaerne Ragnhild.

[4]) Snorre, Halfdan Sv. Saga, Cap. 3. Halfdan Svartes Hist. i Flatøbogen, Cap. 1. Fagrskinna, Cap. 1.

landet at gjøre. Samme Høst blev han i et Gilde paa Vingulmark overfalden af Gandalfs Sønner, **Hysing** og **Helsing**[1]). Han fik netop Tid til at væbne sig med sine Hirdmænd og gaa ud i Gaarden med dem; men Overmagten var for stor, han mistede mange Folk og maatte tilsidst flygte til Skoven. Dog samlede der sig snart igjen saa mange Folk til ham, at han kunde tage Hevn for Overfaldet[2]). Hysing og Helsing faldt; den tredie Broder, ved Navn **Hake**, flygtede til Alfheime, og Halfdan underkastede sig nu hele Vingulmark.

Om Halfdan heder det, at han var en forstandig Mand, der elskede Sandhed, Ret og Billighed, at han fastsatte Love, overholdt dem selv, nødsagede alle til at overholde dem, og, for at Overmod ej skulde krænke dem, selv indrettede Saktal og bestemte Bøder for enhver efter hans Fødsel og Stilling. Disse Love dannede tilsammen den saakaldte **Sefs-Lag**, **Heidsævis-** eller **Eidsiva-Lag**[3]). For at forstaa, hvad denne Foranstaltning af Halfdan havde at betyde, maa man erindre, hvad der ovenfor (S. 98—100) er anført om Foreninger af enkelte Fylker til et fælles Hovedthing. Ligesom Gulathinget i Førstningen kun var fælles Hovedthing for de tre vestlige Fylker Fjordene, Sogn og Hørdeland, men siden for alle Fylkerne ligefra Søndmøre til Agder foruden nogle Oplands-Distrikter, saaledes er det at ansee som vist, at de indre oplandske Fylker fra de ældste Tider af have dannet en Forening, der maaskee i Førstningen omfattede Raumsdal, Gudbrandsdalen og Hedemarken, men sidenefter, da Raumerne ogsaa havde faaet Overhaand i Raumarike og længere mod Sydvest, medens Raumsdal blev dragen over i de nordenfjeldske Forbindelser, indskrænkede sig til den egentlige Kjerne af Oplandene eller Fylkerne rundt om Mjøsen, nemlig Heina-, Hada- og Rauma-Fylke[4]). Som fælles Thingsted for Beboerne af disse Fylker kunde intet være belejligere, end Heredet **Eid** (det nuværende Eidsvold Prestegjeld) strax søndenfor Mjøsen, ved Vormen. Her finde vi ogsaa allerede langt op i Tiden **Eidsvold**

[1]) De kaldes i Flatøbogens Fortælling om Halfdan (Cap. 2) „Hysing og Hake". Hake var den tredie Broder, som nedenfor omtales. Dog heder det, hvor Slaget ved Øjeren omtales, at Hysing og Helsing faldt, men Hake flygtede. Hake maa paa første Sted være en Skrivfejl for Helsing.

[2]) Efter Snorre, Halfd. Sv. Saga Cap. 4 faldt Halfdans Fosterfader Olver den spake ved dette Overfald; efter Flatøbogens Beretning, Cap. 2., var det Olver, der bragte Halfdan Hjelpetropper.

[3]) Snorre, Halfdan Sv. Saga, Cap. 7. Flatøbogens Fortælling, Cap. 3., jvfr. Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 11.

[4]) Da det synes, som om Halfdan ogsaa har besiddet Vermeland eller idetmindste en Deel deraf, rimeligviis den nordligste, har vel ogsaa dette som et Opland eller Tilbehør været inddraget i Foreningen.

(Eiðsvellir) nævnt som fælles Thingplads for den oplandske Thingforening i dens videste Udstrækning; saa meget mere maa den have været det, da Foreningen talte færre Fylker. Dette Thing paa Eid eller Eidsvold kaldte man **Eidsivathing**, og den Lov, der gjaldt for de Fylker, der vare fælles om Eidsivathinget, **Eidsiva-Lov** [1]). At Fylkesforeningen allerede længe før Halfdan Svartes Tid havde en saadan fælles Eidsiva-Lov, kan ikke betvivles, og denne Lov eller disse Retsvedtægter have naturligviis de Raumer, der gjorde sig til Herrer over Alfheime, Raumarike, Hadafylke, Vestfold og Grenland vedblevet at følge og saaledes indført i disse Landskaber. Men vi have seet, hvorledes disse sydligere Landskaber snart vare forenede med de nordligere, snart vare adskilte fra dem, hvorledes Fylkeskongerne her som oftest stode fiendtlige imod hinanden, og hvorledes Danevældet desuden i den allersydligste Deel stundom gjorde sig gjeldende. Det lykkedes først Halfdan Svarte at forene alle disse Landskaber med hinanden. Det maatte være ham magtpaaliggende, saa vidt det lod sig gjøre, at forene dem til et organisk Heelt. Derved vilde ikke alene hans Magt i og for sig tiltage, men det var ogsaa den eneste Maade, hvorved hans Riges Uafhængighed af de danske eller svenske Overkonger kunde sikkres. Men til en saadan organisk Forening udfordredes først og fremst Fællesskab i Lovgivning og Thing, eller hvad man kunde kalde en politisk Amalgamation. Nu finde vi lige fra de første Tider, hvor Norges Lovgivning omtales, kun tre Hovedlove nævnte,

[1]) Om Oprindelsen til Navnet Eiðsivar er man ikke ganske paa det Rene. Da det synes at staa i Forbindelse med Distriktets Navn Eið, og da man tillige finder den ovenanførte Form Sefslög (Olafs Saga helga, udg. af Keyser og Unger Cap. 31), synes det at ligge nærmest at tænke sig Sef beslægtet med Sif, Slægtskab og Seſi, Frænde, saa at altsaa Sefslög skulde være „Staldbrødrenes Lov", og Eiðsivar „Eids-Fællerne, Eids-Foreningen". Denne Mening hyldes ogsaa af Olafssagas Udgivere, se S. 106. I alle Haandskrifter af den nyere Eidsiva-Lov findes Navnet skrevet Eiðsivaþing. Men i Kongesagaerne finder man Heiðsævislög, Heiðsævisþing (Snorre, Haak. G. S. Cap. 11, Olaf H. S. Cap. 120, i Fornm. S. Cap. 109., Sigurd Jorſ. S. Cap. 31, 32). Dette Navn synes at være udledet af Heið og Sævi, der er afledet af Sær, Sø, og bruges i Sammensætninger, som grunnsævi, et Sted hvor Vandet er grundt. Ordet heið maatte man, hvis det ikke ligefrem kan ansees for urigtigt skrevet, antage for et gammelt digterisk Ord for Kostbarheder, Guld o. a. d. Nu fortælles der i Historia Norvegiæ Fol. 2 b., at Vormen etsteds indeholder Guldsand; dette Sted kan alene være ved Eidsvold, hvor der, som bekjendt, ogsaa i nyere Tider har været fundet Guld. Heiðsævi kunde saaledes forklares „det guldholdige Sted i Søen eller Elven". Imidlertid smager dog dette Navn sterkt af en uheldig Lyst til at ville etymologisere, opstaaet hos en senere Afskriver. Eidsivathings-Lovbøgerne selv blive her stedse den bedste Autoritet. Et andet er, at Sef og Sivar maaskee kunne have en fra vor oven opstillede Formodning forskjellig Betydning. Sef kan betyde „Siv", og Eiðsivi kunde maaskee være „det sivbevoxte Sted paa Eid".

nemlig Frostathingsloven for Thrøndelagen, Nordmøre, Raumsdal og de nordligere Fylker, Gulathingsloven for Fylkerne fra Søndmøre til Rygjarbit, og endelig Eidsivathingslov for hvad vi nu kalde Østlandet. Frosta- og Gulathingslovens første egentlige Organisation tillægges Haakon den Gode [1]), men Eidsivalovens Halfdan Svarte. Det er altsaa klart, at han har søgt at sammenknytte de hidtil altfor løse Bestanddele af sit Rige ved at lade dem slutte sig til Eidsiva-Thingforeningen, og ved at faa Eidsivaloven vedtagen som gjeldende (hvad den allerede i Virkeligheden var) i dem alle. Men dette maatte altid gjøre saa mange Tillempninger og Forandringer nødvendige, at man paa en vis Maade kunde sige at han gav eller satte (fastsatte) Eidsivaloven, medens hans Virksomhed i denne Henseende dog strengt taget kun har indskrænket sig til at samle og ordne de allerede gjeldende Bestemmelser, at indrette nye, og som man maa antage, skærpede Saktal, at faa den ordnede og forbedrede Lov vedtagen i de Dele af Riget, der endnu ikke hørte til Foreningen, og ligeledes at faa de samme Rigsdele til at slutte sig til denne. Halfdans Foranstaltning, skjønt den i Sagaerne kun omtales med faa Ord, har saaledes været af overordentlig Vigtighed i politisk Henseende. Den har allerførst vakt Bevidstheden om politisk Eenhed i en større Deel af Landet, og den har derved lagt Grunden til Foreningen af alle Norges Fylker. Thi som Herre over det samlede og til eet Heelt sammenknyttede oplandsk-vestfoldske Rige havde Harald Haarfagre allerede en saa stor Overmagt at begynde med, at Udfaldet af hans Kamp mod de øvrige Fylkekonger var let at forudsee. Halfdans saakaldte Lovgivning er langt mere et **politisk**, end et legislatorisk Foretagende.

Halfdans udvidede Eidsiva-Thingforening indbefattede altsaa nu Raumafylke, Størstedelen af Heinafylke, Land og Hadeland, Vestfold og Vingulmark; hertil kom ogsaa, idetmindste efter hans Brodersøn Ragnvalds Død, Grenland, Vestmare og det sydligste af Vestfold, og tillige det nordligste af Vermeland [2]). Under senere Konger forøgedes den ogsaa med Gudbrandsdalen, Østerdalen, Thelemarken og Alfheime; den blev derved af uforholdsmæssig stor Udstrækning, hvilket i Forbindelse med politiske Forviklinger, der nedenfor skulle omtales, bragte det egentlige Viken, eller Sødistrikterne, til at slutte sig nærmere sammen, hvorved tilsidst et fjerde Hovedthing opstod, **Borgarthinget**, uden at dets Distrikt dog ansaaes anderledes end som en Underafdeling af Eidsivathingets [3]). Det maa ellers erin-

[1]) Snorre, Haakon den Godes Saga Cap. 11. Jevnfør de ovenanførte Steder, og de fortrinlige Bemerkninger ved Cap. 31 i Ólafs Saga helga, udg. af Keyser og Unger, i denne Udg. S. 105, 106.

[2]) I Harald Haarf. Saga Cap. 15, heder det udtrykkeligt, at Bonden Aake i Vermeland, havde været Halfdan Svartes Mand.

[3]) Borgarthinget havde vistnok en Tid sit eget Thingdistrikt, men deres Lov var

dres, at Raumarike paa Halfdans Tid endnu ikke strakte sig længere end til Glommen. Hvad der laa østenfor denne, tilhørte Alfheime, og stod under Kong Gandalf. Heller ikke kan Halfdan have forsøgt paa at drage det fjerntliggende Sogn ind i Foreningen. Han bortforlenede det, som man seer, til Atle Jarl, og har neppe befattet sig mere dermed end at modtage den aarlige Skat. Den Deel af Agder, som Halfdan ved sin Tiltrædelse skal have besiddet, kan vistnok heller ikke være dragen under Eidsivathinget; det er endog meget uvist, om han virkelig har vedblevet at besidde den. Hans egentlige Rige begrændsedes saaledes af Gudbrandsdalen og Østerdalen i Nord, af Glommen og Vermelands Skove i Øst, af Valdres, Haddingdal, Thelemarken og Agder i Vest, og af Nordsøen i Syd. Han var uden Modsigelse Norges mægtigste Konge.

Vi kjende forresten lidet til de Begivenheder, der foregik under Halfdans Regjering. Der er et Sagn om at Herjedalen paa denne Tid skal være bleven bebygget af hans Merkesmand Herjulf Hornbrjot. Denne, heder det, havde paadraget sig hans Vrede [1]), og flygtede til Sviakongen Anund, hvor han blev vel modtagen og opholdt sig en Stund, indtil han ogsaa nødsagedes til at flygte derfra fordi han havde forført Kongens Frændkone Helga. Han og Helga tyede atter tilbage til Norge, og nedsatte sig i en øde Dal, den samme, der siden kaldtes Herjedalen (Herjárdalr). Fra dem nedstammede i 8de Led en Ljot Dagsson, der var den første, som lod bygge Kirke i Herjedalen [2]). Dette Sagn lader vistnok til at være meget gammelt, og en Herjulf Hornbrjot, hvis Sønnesøn Thrase nedsatte sig paa Island, omtales virkelig i Landnáma. Men da Herjedalen øjensynligt har faaet sit Navn af Elven **Herja** eller **Herjaa**, der gjennemstrømmer den, synes Sagnet kun at have sin Oprindelse fra den tilfældige Lighed mellem Herjaa og Herjulf [3]).

---

desuagtet oprindeligt Eidsivathingsloven. Ved at sammenligne de eneste Levninger, vi have tilbage af de ældre Eidsivathings- og Borgarthings-Love, nemlig Christenretterne, med hinanden, finde vi Overeensstemmelse i alt det væsentlige, og de nærme sig til hinanden langt mere end til Gulathings- eller Frostathings-Christenretterne eller disse til hinanden indbyrdes. Den gautske Indvirkning viser sig ogsaa temmelig kjendeligt i dem, især med Hensyn til Valget af enkelte Ord og Talemaader.

[1]) Et Sagn, der dog mangler Hjemmel i de nu existerende Oldskrifter, beretter at Herjulf havde faaet Navnet Hornbrjot, fordi han havde dræbt en af Kongens Hirdmænd med et Drikkehorn, og at dette var Anledningen til hans Flugt. Se Peder Claussens Norges Beskrivelse.

[2]) Grændsetraktat med Sverige af 1268, i Norges gl. Love, II. S. 487, og i Annaler for nordisk Oldkyndighed 1844—45 S. 147.

[3]) I vore Kongesagaer, f. Ex. Sverres Saga Cap. 12, kaldes Herjedalen altid endog Herdalir. Navnet Herjúlfsdalr findes aldrig.

Halfdans første Giftermaal havde, som vi have seet, allerede gjort ham til Herre over Sogn. Om hans andet Giftermaal er der to forskjellige Beretninger. Den troværdigste lader ham blive gift med **Helga** den sædelige eller haarprude, Datter af den mægtige Herse **Dag den frode**, der boede paa Thengelsstad paa Hadeland, og foruden hende havde en Søn ved Navn **Guthorm** den raadspake [1]). Den anden, mindre troværdige, kalder hans anden Hustru ligesom den første **Ragnhild**, og udgiver hende for en Datter af Sigurd Hjort, Konge paa Ringerike. Denne Sigurd Hjort skal have været en Søn af Helge hvasse og Aslaug, en Datter af Sigurd Orm i Oje. Helge hvasse skal igjen have nedstammet fra Dag, Døglingernes Stamfader, og Thora Drengemoder; sandsynligere er det dog, at han var en Sønnesøn af Gudrød, Halfdan Hvitbeins Søn. Helge og hans Broder Gudrød skulle have deeltaget i et Slag, som Sigurd Orm i Oje og hans Brødre leverede den tydske Kejser Arnulf. I dette Slag skulle Sigurd og Gudrød være faldne, men Helge skal være undkommen, og have medbragt Sigurds Merke, Sverd og Skjold til dennes Moder Aslaug, hos hvilken han nu længe opholdt sig for at værne om Landet i Hardeknuts Mindreaarighed. Her egtede han Hardeknuts Tvillingsyster Aslaug, og havde med hende Sønnen Sigurd Hjort, der var jevngammel med Gorm, Hardeknuts Søn, og allerede i sit 12te Aar udmerkede sig ved at dræbe Berserken Hildebrand selv tolvte i Enekamp. Sigurd blev gift med Thorny eller Ingebjørg, en Syster af Thyre Danmarksbot, Gorms Hustru, og havde med hende Sønnen Guthorm og Datteren Ragnhild. Da Sigurd hørte at hans Farbroder Frode var død, begav han sig til Norge, hvor han blev Konge over sit Arveland Ringerike, og udmerkede sig ved mangeslags Heltegjerninger, hvorom der skal have været en lang Saga. Han plejede ofte at ride ene ud i Ødemarker og Skove, for at jage store og farlige Dyr. Ved en saadan Lejlighed blev han overfalden af Berserken **Hake** fra Hadeland. Hake havde tredive Mand med sig, Sigurd var ene; det var derfor ikke at undres over, at han blev overmandet og dræbt, men han havde dog forinden fældet tolv af Hakes Mænd, hugget Haanden af ham selv, og forresten givet ham tre andre Saar. Hake red nu med sine Mænd til Stein paa Ringerike, hvor Sigurd boede, og bortførte Ragnhild og Guthorm med meget Gods til sin egen Gaard paa Hadeland. Ragnhild var da femten, Guthorm fjorten Aar. Han vilde nu holde Bryllup med Ragnhild, men maatte udsætte det, fordi hans Saar artede sig ilde: han maatte ligge til Sengs hele Høsten og en stor Deel af Vinteren lige til Juul. Ved Juletider var Kong Halfdan til Gilde paa Hedemarken. Han havde spurgt disse Tidender, og befalede en Morgen tidligt en af sine Mænd ved

[1]) Fagrskinna, Cap. 2

Navn Haarek Gand at gaa med hundrede Mænd over Mjøsen til Hadeland for at hente Ragnhild, Sigurd Hjorts Datter. Haarek magede det saaledes, at han og hans Mænd kom over Vandet til Hakes Gaard i Otten. De omringede og satte Ild paa den Bygning, hvor Huuskarlene laa, men brøde Hakes Sove-Skemme op, toge baade Ragnhild, Guthorm og alt det Gods, som var der, bort med sig, satte dem i en tjeldet Vogn, og kjørte tilbage med dem over Isen. Hake stod op, klædte sig, og gik efter dem en Stund, indtil han kom til Vandet; der styrtede han sig paa sit Sverd, og endte saaledes sine Dage. Han blev højlagt paa samme Sted. Men Halfdan, der fra den anden Side af Vandet saa Vognen komme, lod strax Bygdens fornemste Mænd indbyde til Gjestebud, og holdt samme Dag Bryllup med Ragnhild [1]). Den første Deel af denne Fortælling indeholder flere umulige Kombinationer. Det store Slag, hvortil her sigtes, i hvilket Sigurd og Gudrod skulle være faldne, er det bekjendte Slag, Kejser Arnulf leverede Nordmændene ved Löwen 891, i hvilket der virkelig faldt to nordmanniske Konger ved Navn Sigfrid og Godfrid [2]). Disse have vore senere Sagamænd trods al Tidsregning antaget for de samme, som Sigurd Orm i Øje og Gudrod, Helge hvasses Broder. Men Adam af Bremen fortæller, at en Helge (Heiligo) efter dette Slag herskede over Danerne [3]). Denne Helge maatte altsaa blive Helge hvasse. Og naar hans Søn Sigurd var fød efter 891, da var der heller intet urimeligt i, at han kunde være gift med en Søster af Thyre Danmarksbot, der døde efter 930. Men at Halfdan, fød 809, og hvis Søn Harald Haarfagre døde som en højtbedaget Mand henved 934, skulde kunne være gift med Thyres Søsterdatter, er en Umulighed. Mindre usandsynligt er det, hvad der fortælles om Helge hvasses Giftermaal, thi som en Sønnesøn af Gudrød Eysteinssøn bliver han Nærsøskendebarn til Gudrod Vejdekonge og kan saaledes meget vel have været gift med en Datter af Sigurd Orm i Øje. Det synes heller ikke at kunne betvivles, at der virkelig har været en Konge paa Ringerike, ved Navn Sigurd Hjort, Søn af Helge hvasse, der udførte mange Bedrifter, og om

---

[1]) Snorre, Halfdan Svartes Saga Cap. 5. Hr. Hauk Erlendsson, om Ragnars Sønner. Cap. 5. Flatøbogen, om Halfdan Svarte, Cap. 2. Hvis man her ikke ved „Hadeland" skal forstaa det til Hadafylke hørende Thoten, da blive Sagnets Angivelser, at Ragnhild førtes fra Hadeland over Mjøsen til Hedemarken, ubegribelige. Men da vi ellers ikke finde Halfdan i synderlig fast Besiddelse af Hedemarken, skulde man snarest tro at Sagnet i sin ældste Form har henlagt Halfdans Opholdssted, da denne Begivenhed foregik, til Hadeland, og ladet ham spejde over Randsfjorden. Ordet „Vogn" istf. „Slæde" er ogsaa mistænkeligt.

[2]) Fulda-Annalerne, hos Pertz, Monum. hist. Germ. I. p. 408. Adam Brem. I. 49.

[3]) Adam. Brem. I. 50.

hvilken man havde en vidtløftig Saga [1]). Det er heller ikke usandsynligt, at denne Saga har tillagt ham en Datter, der først røvedes af Hake, siden af Halfdan. Det er endog rimeligt, at Halfdan har giftet sig med hende, og med hende erhvervet Ringerike og Kongsgaarden Stein, hvor hans Hoved siden blev højlagt. Men hvad der desuagtet gjør denne Kombination mistænkelig, er den øjensynlige Forkjærlighed, hvormed de senere Konger af Harald Haarfagres Æt gjennem dette Giftermaal udledede deres Herkomst fra Ragnar, og videre gjennem Aslaug fra Sigurd Fafnersbane. Da vi finde, at der, trods denne Forkjærlighed, hvormed Kongerne og deres Venner holdt paa Nedstammelsen fra Ragnar, dog i Landet selv har kunnet vedligeholde sig en anden, beskednere Beretning, der aldeles afskærer Tanken om Slægtskab med Ragnar og Sigurd, og da der, hvis dette Slægtskab virkelig forholdt sig rigtigt, ej kan øjnes nogen Anledning til at et Sagn, der opstillede et langt andet Slægtskab, kunde opkomme, medens det derimod meget let kan forstaaes, at Kongerne, endog af politiske Grunde, kunne have søgt at bringe et Sagn, der tillagde dem en mere glimrende Herkomst, end de virkelig kunde gjøre Fordring paa, i Omløb; da vi tillige see et lignende Exempel paa at fordølge en mindre anseelig Herkomst i den Taushed, hvormed de fleste Sagaskrivere forbigaa Kongernes Nedstammelse fra Nerid Jarl: saa ligger den Slutning temmelig nær, at den hele Slægtrække fra Sigurd Fafnersbane gjennem Aslaug til Sigurd Orm i Øje, og videre gjennem Aslaug den yngre til Sigurd Hjort, Ragnhild og Harald Haarfagre, er en eneste kunstig Kombination, udtænkt af en norsk Hof-Genealogist, som derved har villet skaffe sine Herrer ej alene en glimrende Herkomst, men ogsaa Arvefordringer paa en Deel af det ragnarske Rige ved Siden af Kongerne i Danmark og Sverige. Der er endog meget, som taler for at antage dette Kunststykke istandbragt paa Island [2]).

Halfdans og Helgas, eller efter den anden Beretning, Ragnhilds Søn, var den senere saa navnkundige **Harald Haarfagre.** Han blev, fortælles der, tidlig stor af Vext og smuk af Udvortes, en Idrætsmand, saare forstandig, og meget vennesæl, baade formedelst sin Skjønhed og sin Venlighed

---

[1]) Snorres Ord: „der er en lang Saga om ham", og den Begivenhed af hans Liv, der i Korthed berøres, at han, tolv Aar gammel, dræbte Berserken Hildebrand, vise med Bestemthed, at hans Bedrifter virkelig have været forevigede i en Saga; men om denne Saga havde et historisk Grundlag, eller kun var en af de sædvanlige opdigtede Æventyrsagaer, er det nu naturligviis ikke muligt at komme paa Spor efter.

[2]) Hvad der især synes at vidne herom, er de allerede ovenfor paapegede geographiske Usandsynligheder, deels og den Maade, hvorpaa Iisfarten beskrives; der tales nemlig, som i Fridthjofs Saga, ikke om en Slæde, men om en Vogn. Og dertil bærer den hele Sammensætning Præg af Læsning i de frankiske Krøniker, maaskee og i Mag. Adams Verk.

mod alle og Enhver. Den Glands, der siden hvilede over ham og hans Æt, har fremkaldt Sagn om Forvarsler, der bebudede hans og hans Ætmænds fremtidige Storhed. Hans Moder, heder det, drømte engang at hun stod i sin Urtehave og tog en Torn af sin Serk; idet hun holdt den i Haanden, blev den en stor Kvist, hvis ene Ende naaede Jorden og slog Rødder, medens den anden ragede højt op i Luften; den formede sig til et Træ, der var meget tykt og saa højt, at hun neppe kunde see dets Top. Dets nederste Deel var blodrød, Stammen fagert grøn, Grenene snehvide, med en Mængde Kviste; de bredte sig ud over hele Norge og endnu meget videre [1]). Sidenefter fødde hun Harald. Halfdan, fortælles der, plejede aldrig at drømme, og da han fandt dette underligt, spurgte han en Mand ved Navn Thorleif spake, hvad derved var at gjøre. Denne raadede ham til at lægge sig at sove i et Svinebøle. Kongen gjorde saa, og drømte da at han havde det dejligste Haar, man kunde see; det hang i Lokker, af hvilke nogle naaede til Jorden, nogle til midt paa Læggen, nogle til Knæet, nogle til Hoften eller midt paa Siden, nogle kun til Halsen, nogle vare kun netop udsprungne af Issen ligesom smaa Toppe. Lokkerne havde forskjellig Farve, een af dem var dog større og skjønnere og lysere end de øvrige. Thorleif udtydede denne Drøm saaledes, at Halfdan skulde faa stort Afkom, og at hans Ætmænd skulde herske med megen Hæder, dog ikke alle med lige stor. Den Lok, der var saa smuk fremfor de øvrige, skulde, heder det i Kongesagaerne, betegne Olaf den hellige [2]).

Kongesagaerne fortælle nogle fabelagtige Sagn om Haralds Ungdom, af hvilke man, forsaavidt noget sandt ligger til Grund for dem, maa slutte at der ikke var nogen god Forstaaelse mellem ham og hans Fader. En Juleaften, da Kongen opholdt sig paa Hadeland og sad ved Gildesbordet, forsvandt pludseligt, heder det, al Maden og Drikken af Bordet. Gjesterne gik hjem, og Kongen sad ærgerlig efter. For at faa vide, hvo der var

---

[1]) Snorre, Halfdan Svartes S. Cap. 6.

[2]) Snorre, Halfdan Svartes S. Cap. 7. Flatøbogen, om Halfdan Svarte Cap. 3. (Fornm. Sögur, X. 169). Fagrskinna Cap. 3. Merkeligt er det, at der ved denne Lejlighed tales om Thorleif spake. Dette Navn synes nemlig i flere Generationer at være henført til Kongernes fornemste Raadgivere. Om Haakon den Gode (Snorre, Haak. G. S. Cap. 11) fortælles det, at han indrettede Gulathingslagen efter Thorleif den spakes Raad; Heidsævisloven, heder det her, havde Halfdan Svarte forhen indrettet, og naar nu i Fortællingen om Halfdan Svarte Thorleif omtales som hans Raadgiver, synes man at maatte slutte, at Sagnet har tænkt sig ham ogsaa som Raadgiver ved Indretningen af Eidsivaloven. Endnu en Thorleif spake omtales paa Olaf Tryggvessøns Tid, og fra ham udledede en berømt Slægt (hvortil Ragnvald den hellige, Jarl paa Orknøerne hørte) sin Herkomst. Nogle af disse Thorleifer synes neppe at have været historiske Personer.

Aarsag i denne Forhaanelse, lod han en troldkyndig Fin tage og pine til at sige det. Han vilde dog intet tilstaa, og bad Harald om Bistand. Harald bad for ham, men forgjæves. Da skaffede Harald ham bort imod Faderens Vilje, og fulgte selv med ham. De kom til et Sted, hvor en Høvding holdt et Gilde, og bleve vel modtagne. Da Harald havde været der en Stund, sagde Høvdingen: Din Fader fandt sig saa fornærmet over at jeg tog Julekosten fra ham, men jeg skal lønne dig din Venlighed; vil du lyde mig, saa rejs hjem, thi der er nu en, som behøver din Hjelp, og som vil være dig til den største Gavn, thi det er dig beskaaret at blive Eneveldskonge over hele Norge. Harald, fortælles der videre, drog nu hjem. Der fandt han en stor Jotun ved Navn Dovre, der oftere havde bestjaalet Kongens Guldhuus, men endelig var bleven fangen i nogle kunstige Snarer, man havde lagt for ham, og bunden med Blybaand i en Staalfjetter. Denne Dovre havde hjemme i det Fjeld, der bærer hans Navn. Kongen havde besluttet at lade ham domme til at lide den meest vanærende Død, og havde forbudt Alle og Enhver at hjelpe ham eller give ham Mad. Men Harald, som da endnu kun var fem Aar gammel, havde ondt af Dovre, og stjal sig til at skære Blybaandene over med et ypperligt Sax, som den finske Høvding havde givet ham. Dovre takkede Harald for Befrielsen, og skyndte sig afsted det snareste han kunde. Man savnede ham snart, og paa Kongens Spørgsmaal vedgik Harald at han havde løst ham. Herover blev Kongen saa vred, at han jog Harald bort fra sine Øjne, og bad ham søge Trøst hos sin Ven Dovre. Harald gik til Skovs, og da han havde ligget ude i fem Dage og Nætter, stødte han endelig paa Dovre, som tog ham med til sin Hule, beholdt ham hos sig i fem Aar, og oplærte ham i alleslags Idrætter. Da de fem Aar var omme, sagde Dovre en Dag til Harald: Nu tykkes det mig, som om jeg har lønnet dig, fordi du gav mig Livet, thi din Fader er død, og det ikke uden min Medvirkning; nu skal du drage hjem i dit Rige og love at du ej skærer dit Haar eller dine Negle, forend du er bleven Eneveldskonge over hele Norge; jeg skal altid staa dig bi. Da Harald kom hjem, fandt han sin Fader død, og blev tagen til Konge efter ham. Af Opholdet hos Dovre fik han Tilnavnet „Dovrefostre" [1]).

Snorre Sturlason kjender intet til Opholdet hos Dovre, men lader Harald opholde sig hos den finske Høvding lige til sin Faders Død, og lægger omtrent de samme Ord i Finnens Mund, som det vidtløftigere Sagn lægger i Dovres [2]). At begge Fortællinger ere yngre Æventyr, digtede ind i den historiske Beretning, sees ved første Øjekast. De have dog begge det

---

[1]) Flatøbogen, om Halfd. Svarte, Cap. 4—6. Fornm. Sögur X. S. 170—175.

[2]) Snorre, Halfd. Svartes S. Cap. 8. Her er det Finnen, som beder Harald drage hjem, fordi hans Fader er død.

tilfælles, at de lade Harald i de sidste Aar før Faderens Død holde sig borte fra ham og staa paa en spendt Fod med ham. En saadan Adskillelse mellem Fader og Søn synes saaledes virkelig at have fundet Sted, uagtet det er vanskeligt at rime den sammen med Sagaernes Udsagn, at Harald ved Faderens Død kun var ti Aar gammel, thi i en saa ung Alder skulde man neppe antage at der kunde have været nogen Anledning for ham til at lægge sig formeligt ud med sin Fader. Snarere kunde man være fristet til at tro, at Harald fra Fødselen af har været lidet yndet af sin Fader, og derfor sat til Opfostring hos en af hans Høvdinger [1]). Forresten er det tydeligt nok, at Sagnene om Dovre og Finnen, lige saavel som om hans Forældres Drømme, skyldes den Tilbøjelighed, sildigere Slægter altid have til at lade en stor historisk Personligheds første Fremtræden ledsages af overordentlige, og i fordums Dage endog af overnaturlige Omstændigheder.

Halfdans Død fortælles saaledes: En Vaar, paa den Tid da Isen plejede at løsne paa Vandene, skulde han kjøre hjem over den tilfrosne Randsfjord fra et Gjestebud i Brandabu paa Hadeland. En Mængde Folk ledsagede ham, de fleste vare drukne. Hans Vej faldt over Røkensvik. Da han her kom til et Sted, hvor man om Vinteren havde vandet Kvæget, og hvor Isen formedelst den samlede Møg var mere optøet og usikker, brast den under ham og han sank ned. De andre stimlede til, for at komme ham til Hjelp, men derved brast Isen end mere itu, og Kongen selv, hans Svigerfader Dag frode og nogle og tyve Mænd druknede [2]). Halfdan skal ifølge vore Kongesagaer kun have været 40 Aar, da han omkom [3]). Men denne Angivelse støtter sig vistnok kun paa senere Beregninger, og kan ikke være rigtig. Thi hans Søn Harald Haarfagre kan efter de bedste og rimeligste Beretninger ikke være død forend efter 930, og skal da have været nogle og 80 Aar gammel; hans Fødsel falder saaledes henved 850, og det heder at han ved sin Faders Død var ti Aar gammel; Halfdans Død maa altsaa sættes omkring 860; man kunde endog være fristet til at sætte den noget senere, eller til at antage at Harald idetmindste havde været femten Aar gammel,

---

[1]) Flere have ogsaa søgt at hjelpe sig med den Forklaring, at Dovre har været en anseet Høvding, som fostrede Harald; en Forklaringsmaade der dog er saare mislig.

[2]) Fagrskinna Cap. 4. Snorre, Halfd. Sv. S. Cap. 9. Flatøbogen, om Halfd. Sv. Cap. 7. Ágrip af Noregs konunga sögum Cap. 1. Histor. Norveg. Fol. 7. a. Der er endnu et Sagn paa Hadeland om at Halfdan druknede ved at kjøre tilbage fra et Besøg hos en Frue paa Hermandsrud, vestenfor Randsfjorden. (Fayes norske Sagn S. 161). Det rimeligste er dog kun at han kjørte over Røkensvigen, eller den Vig af Randsfjorden der skærer sig ind til Røken forbi Brandabu Kirke; thi paa hiin Tid var vel neppe Vestsiden af Randsfjorden bebygget.

[3]) Snorre, Halfd. Sv. Saga Cap. 9.

da Faderen døde og han optraadte som den, der vilde underlægge sig hele Norge. Da man nu af de frankiske Annaler med Vished veed at hans Fader Gudrød eller Godfrid døde 810, og vore egne Sagaer fortælle at Halfdan da var aarsgammel, falder hans Fødsel ved 809, og han maa ved sin Død have været henved femti Aar gammel.

Halfdan var, som det heder, saa vennesæl og aarsæl, at Efterretningen om hans Død bedrøvede alle hans Undersaatter, og at de fornemste Mænd fra ethvert Fylke i hans Rige fordrede at hans Lig skulde begraves hos dem, fordi de troede at det vilde bringe Fylket Velsignelse og gode Aaringer. Man enedes tilsidst om at dele det i fire Dele, og lade hver af dem begrave i sit forskjellige Landskab. Hovedet blev højlagt i Skiringssal paa Vestfold, Indvoldene paa Thengilsstad paa Hadeland, Kroppen paa Stein paa Ringerike; en Deel synes ogsaa at være bleven begraven paa Hedemarken [1]). Alle de over disse Dele oprejste Høje kaldte man Halfdanshøje, og man blotede dem i lang Tid. Halfdan blev altsaa, ligesom hans Broder Olaf Geirstad-Alf, efter sin Død tilbedt som sit Riges Landvætte.

Af den hele Fortælling om Halfdan faar man det Indtryk, at hans Afhængighedsforhold til Overkongerne, om det forresten har været anerkjendt, i alle Fald maa have været meget løst. Men disse Overkonger maa, hvad vi allerede have paaviist, i denne Tid have været Sviakongerne, ikke Danekongerne. Olafs og Halfdans Levetid falder især sammen med Hardeknuts aabenbart lidet anseede og omfattende Regjering; det var først hans Søn Gorm og dennes Søn Harald forbeholdt at oprette Daneriget i dets egentlige Vælde. Derimod see vi i al denne Tid Sviakongerne i den nærmeste Forbindelse med den vestfoldske Kongeæt, ej alene i Norge, men ogsaa i Sønderjylland. Gudrøds Sønner, fordrevne fra Vestfold af Harald og Ragnfrid, søge Hjelp hos Sviarne; Kong Halfdans Merkesmand Herjulf Hornbrjot flygtede til Sviakongen Anund; denne Anund tog selv, fordreven fra Riget, sin Tilflugt til Kong Erik i Sønderjylland (840); og siden finde

---

[1]) Beretningerne ere lidt afvigende. Snorre (Halfd. Sv. S. Cap. 9) siger at Liget blev flyttet til Ringerike for at begraves der, men at der indfandt sig Mænd fra Vestfold, Raumarike og Hedemarken, for at faa det med sig; at det derfor blev deelt i fire Dele, men at Hovedet blev lagt ved Stein paa Ringerike. De øvrige Dele maa altsaa efter det forudskikkede være blevne højlagte paa Vestfold (rimeligviis i Skiringssal), Raumarike og Hedemarken. Flatøbogens Beretn. om Halfd. Svarte Cap. 7 stemmer hermed, kun med Undtagelse af at istf. Hedemarken sættes Vingulmark. Fagrskinna, som ovenfor er fulgt, siger ej i hvor mange Dele Liget blev deelt, men nævner kun Thengilsstad, Stein og Skiringssal, og lader de enkelte Stykker fordeles som oven anført. Derved komme to Stykker (Indvoldene og Kroppen) paa Hadafylke. Det maa dog ellers bemerkes, at det maa ansees noget tvivlsomt, hvorvidt Hedemarken og Raumarike virkelig løde under Halfdan ved dennes Død.

vi Kong Erik medgive Ansgar et Anbefalingsbrev til en anden svensk Konge, ved Navn Olaf, ligesom den Omstændighed, at Ansgar og hans Hjelpere uagtet deres Missionsiver droge det egentlige Danmark forbi, men begave sig umiddelbart fra Sønderjylland til Svithjod, i og for sig antyder en nærmere Forbindelse mellem Sønderjylland og Svithjod, end mellem Sønderjylland og Danmark [1]). Da vi nu tillige erfare, at Kong Anunds Søn Erik sidenefter gjorde Fordring paa Overherredømmet ej alene over Vermeland og Ranrike, men ogsaa over Vingulmark, Raumarike og Vestfold [2]), bliver det næsten vist, at ogsaa hans nærmeste Forgængere have været eller idetmindste kaldt sig Overkonger over Viken og Oplandene. Vi have ovenfor (S. 376) kortelig omtalt Sviakongerne efter Bjørn Jernside indtil Erik Anundsøn. Af dem nævnes i Ansgars Levnetsbeskrivelse **Bjørn**, den i vore Oldskrifter saakaldte Bjørn paa Hauge, ved 829—31. Han viste sig gunstig mod Ansgar og hans Følgesvende, og tillod dem at prædike Christendommen. Bjørn herskede i Sigtuna, med Handelspladsen Birk, hvis Forstander Hergeir selv lod sig døbe [3]). Anund omtales ved 840; han havde, som man af vore Sagaer veed, hersket i Uppsala, men var da fordreven, rimeligviis af Bjørn. Som Konge i Birk, altsaa i Sigtuna med tilhørende Distrikt, nævnes senere (ved 851) hiin Olaf, om hvem det ogsaa fortælles at han gjorde et heldigt Herjetog mod Kurerne, hvis Land tidligere havde tilhørt Sviarne, men som havde løsrevet sig [4]). Denne Olaf, der ikke forekommer i vore Sagaer, maa have været en Søn af Bjørn paa Hauge, og senere være bleven fordreven af Erik Eimundarson; han kommer siden frem som Sønderjyllands Erobrer, omtrent ved 891 [5]).

7. Nordmændenes første Vikingetog i de vestlige Farvande.

Da Halfdan Svarte døde, havde Nordmændene allerede i mange Aar sværmet om paa Vikingetog, ej alene, som forhen, i de østersøiske Farvande eller **Austrveg**, men ogsaa i de vestlige Farvande, eller, som man kaldte det, i **Vestervíking**, fornemmelig langs de britiske Øer, og paa det nuværende Hollands, Flanderns og Frankriges Kyster, stundom ogsaa sydligere langs Spanien og i den vestlige Deel af Middelhavet. Paa flere Steder havde de endog oprettet egne Riger, og Frygten for Nordmændenes Vikingeskarer gjenlød allerede fra Spanien til Elben, fra Italien til Skotlands nordligste Spidse. Begyndelsen til denne Udstrømmen mod Vesten dannede

---

[1]) Vita Ansgarii, Cap. 10.

[2]) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 14.

[3]) Vita Ansgarii, Cap. 10.

[4]) Vita Ansgarii, Cap. 16.

[5]) Adam af Bremen, 1ste B. Cap. 50.

umiskjendeligt, som vi allerede have antydet, Oprettelsen af det sønderjydske Nordmanna-Rige under Konger af den vestfoldske Æt. Dette Rige berørte allerede Vesterhavet og grændsede umiddelbart til Frisland. Naar Nordmændene gjennem Ejderen eller Havdøren (Œgisdyr) kom ud mod Havet, befandt de sig allerede ved Frislands Kyster. Til Frisland regnede man i hine Tider hele Kysten ligefra Eideren til Schelde. Det indbefattede det frugtbare Marskland mellem Eiderens, Elbens, Weserens, Ems's, Rhinens, Maas's og Scheldes Mundinger. Her fandtes allerede velhavende Byer, Kirker og Klostere, hvis Plyndring kunde give rigeligt Bytte. Især var den blomstrende Handelsstad **Dorestad** (Wyk te Duurstede) en fristende Lokkemad. Den laa i Landskabet Utrecht, lidt nedenfor det nuværende Arnhem. Til Dorestad plejede Nordboerne oftere at komme i Handels-Anliggender [1]); her var en kejserlig Mynt, af hvis Penninge der endnu findes mange i Norden; den var den fornemste Handelsstad paa den hele Strækning mellem Elben og Schelden, og maa have tjent som etslags Søhavn og Udskibningssted for alle de øvre Rhinstæder. For at komme til denne, maatte de trænge opad Rhinmundingerne. Paa samme Maade trængte de ogsaa opad Elben, Weseren og Schelden. Naar de fortsatte deres Tog langs Flanderns Kyst, maatte de snart faa England i Sigte. Det kunde ikke vare længe, forend de lærte den kortere Vej tversover fra Frisland til England, medens de tillige strejfede langs Frankriges Kyster og sejlede op ad Seinen, Loiren og Gironden. Og eftersom deres Dristighed og Øvelse i Sejlads tiltog, maatte de omsider lære sig til at styre den lige Kurs fra Norge eller fra Jylland til Skotland.

Omtrent paa denne Maade maa Nordmændene efterhaanden have gjort sig fortrolige med de vestlige Farvande. Det første Landskab udenfor Norge, i hvilket Nordmændene omtales som Herrer og hvorfra de gjøre Vikingetog til Nabokysterne, er Sønderjylland; dette maa altsaa betragtes som Udgangspunktet for den hele Bevægelse, og vi finde ogsaa virkelig, at de frankiske Annalister, der omtale de tidligere Vikingetog, paa en vis Maade gjøre Sønderjyllands Konger ansvarlige for dem alle. Her finde vi, som vi have seet, Nordmannakongen Sigfrid allerede i 777, og herfra foretog Gudrød i 809 sit store Tog mod Frisland. Ogsaa længere oppe i Jylland havde, som man seer, Nordmænd sat sig fast, nemlig i den saakaldte Hardesyssel, der i Oldtiden kaldtes Hard eller Hardeland, mellem Limfjorden og Ringkjøbingsfjorden, og hvor, som det synes, de ovenfor omtalte nordjydske Underkonger, Gorm og Fundne-Knut, især have hersket [2]).

---

[1]) I Remberts Vita Ansg. Cap. 27 fortælles der saaledes om svenske Mænd i Birk, som yttrede, at de havde været i Dorestad; og den svenske Kvinde Katla, der hjemme ikke fandt Fattige at uddele Penge til, begav sig i den Hensigt til Dorestad.

[2]) Hardesyssel kaldtes af Nordmændene Hörð, en Form, der tyder paa et oprin-

Da de frankiske Annaler fortælle os, at Widukind i Aaret 777 flygtede til Kong Sigfrid i Nordmannia, og at Sigfrid i 782 sendte Gesandter til Kong Karl, maa Frankerne idetmindste fra denne Tid af have lært dem at kjende. Hvis man kunde fæste Tillid til en Beretning hos den gamle Munk i St. Gallen, maatte man antage at Nordmændene allerede mod Slutningen af Aarhundredet havde fundet Vejen til Middelhavet. „Det hændte sig engang, heder det [1]), at Karl paa en Omrejse kom uventet til en By ved det narbonensiske Galliens Kyst (altsaa ved Middelhavet), og sad just til Bords, da nogle Nordmændene tilhørende Spejderskibe viste sig udenfor Havnen og vovede at plyndre. Da nogle, ved Synet af Skibene, troede at de tilhørte Joder, andre at de vare afrikanske, atter andre, at det var Kjøbmandsskibe fra Britannien, sagde Karl, der af sin Forstandighed kunde skjønne at de ej tilhørte Kjøbmænd men Sørøvere: disse Skibe ere ikke fulde af Varer, men af de stridbareste Fiender. Ved disse Ord ilede alle til Skibene, men for silde; thi da Nordmændene hørte at Karl selv var der, skyndte de sig paa Flugten. Men Karl stod op, gik hen til det Vindue, der vendte mod Østen, og blev en Stund staaende der taus og græd, uden at nogen vovede at spørge ham om Aarsagen. Men endelig brød han Tausheden, og sagde til sine forundrede Mænd: jeg græder ikke af Frygt for at hine Uslinger skulle kunne gjøre mig noget, men jeg er kun bedrøvet over at de, medens jeg endnu lever, have turdet vove at vise sig paa denne Kyst, og jeg forudseer med Gru, hvor meget ondt de ville tilføje mine Efterkommere". Fortællingen bærer vistnok Præg af sildigere Opdigtelse, men den viser dog at Forfatteren, der levede et Par Generationer senere, gaar ud fra Forestillingen om, at Nordmændene først paa Karl den Stores Tid bleve bekjendte for Frankerne. Og vist er det, at Karl allerede i Aaret 804 befoer Galliens Kyst, og indrettede en Flaade og Kystbefæstninger til Forsvar mod de nordmanniske Sørøvere, af hvilke Havet da vrimlede [2]). Karl kunde nok saaledes i en eller anden nordfransk By have oplevet, hvad Santgallermunken henfører til Sydfrankrige.

En anden Spaadom om Nordmændene, der ligeledes viser, at man i Midten af det 9de Aarhundrede ansaa det som vist, at man i det frankiske

---

deligt Harud, hvilket igjen minder om Ptolemæos's Charudes paa den saakaldte kimbriske Halvø, se ovenf. S. 23.

[1]) Monachi Sangall. Gesta Karoli II. 14, hos Pertz. II. p. 757—758. Det er ikke ganske tydeligt, til hvilket Aar dette Udsagn er at henføre; dog er det vist, at Ff. ej har antaget det yngre end c. 800, i hvilket Aar Karl, som man af andre Kilder veed, gjorde Anstalter til at forsvare sit Riges Kyster mod Nordmannerne. Merkeligt nok, kaldes Nordmannerne her af Santgallermunken Nordostrani d. e. de nordøstlige Folk.

[2]) Lorsch-Annalerne, hos Pertz. I. 186. Einhards Annaler, hos Pertz. I. 187.

Rige ej kjendte noget til dem førend mod Slutningen af det 8de Aarhundrede, forekommer i den frisiske Missionær og første Biskop i Münster St. Ljudgers Levnetsbeskrivelse, forfattet af hans anden Eftermand, før 849. Da St. Ljudger, fortælles der, opholdt sig paa et Sted kaldet Wirdun (nærved Delfzyl), hvor han paa sin Fædrenegaard byggede sig en Kirke, havde han en ængstende Drøm, hvilken han fortalte sin Syster Herburg saaledes: „Jeg drømte at jeg saa ligesom en Sol flygte over Havet fra Norden af, fulgt af de fæleste Skyer; den foer os forbi, formørkedes, og kunde ikke længer sees i det Fjerne, medens de mørke Skyer lagde sig ud over alle disse Kystegne. Men efter lang Tids Forløb kom Solen tilbage, mindre og blegere end forhen, og jog Mørket hiinsides Havet. Idet han sagde disse Ord, græd han. Hans Syster, som saa det, græd ogsaa og spurgte, hvad Drømmen skulde betyde. Han svarede: fra Nordmændene vil der komme haarde Forfølgelser, truende Krige og store Ødelæggelser, saa at disse herlige Kystegne ville komme til at henligge saa godt som ubeboelige. Dog skal med Herrens Bistand Kirken faa Fred igjen, og de Ulykker, Nordmændene have tilføjet disse Egne, skulle hjemsøges paa Nordmændene selv. Da Systeren bedrøvet udtalte Ønsket om at Herren vilde værdiges at kalde hende bort fra denne Verden, forend disse Ulykker skulde komme, sagde han: saa heldigt er det ej, thi du vil opleve denne Nød, jeg derimod vil ej komme til at see den. Og, lægger den gamle Forfatter til, denne Spaadom gik i Opfyldelse. Thi i al den Tid, denne Herrens Tjener var i de Levendes Tal, var der overalt herlig Fred, saa at Ingen troede at disse Egne vilde kunne lide nogen Overlast af Nordmændene; men efter hans Død (809) have vi næsten hvert Aar maattet døje utallige Onder af dem". Dette Vidnesbyrd er merkeligt, thi man kan næsten sige at det hidrører fra et Øjevidne. Gudrøds Tog 809 sættes umiskjendeligt som det første til Frisland [1]). Forfatteren kan maaskee tage Fejl i de nærmere Tidsbestemmelser, men hans Udsagn, at man endnu paa Ljudgers Tid intet ondt ventede sig af Nordmændene, viser tydeligt, at de først henimod Slutningen af det 8de Aarhundrede kunne have begyndt deres Plyndretog.

Det er allerede ovenfor (S. 281, 360) berørt, at Nordmændenes første Tog til England fandt Sted under den wessexiske Kong Beorhtrics Regjering, omtrent ved 787. Den ældste Beretning derom, findes i de angelsaxiske Annaler, der i det hele Tidsrum indtil Englands Erobring af Nordmannerne danner Grundlaget for senere engelske Krønikeskriveres Verker. Men da den Deel af disse Annaler, der er bleven til ved sukcessive, med de omhandlede Begivenheder selv samtidige Optegnelser, først begynder med Aaret 891 [2]), og hvad der ligger forud, er samlet og ført ned til dette

[1]) Vita Liudgeri, hos Pertz. II. 412.

[2]) Monumenta hist. Britanniæ, Fortalen S. 74.

Aar efter ældre Kilder, som nu for en stor Deel ej længer ere til, kan man ej med Visbed vide, om hiin Beretning virkelig er hentet fra en samtidig Notits i en eller anden Klosterdagbog, eller om den blot grunder sig paa mundtlig Tradition. Den lyder saaledes: „I dette Aar (787), egtede Kong Beorhtric Eadburg, Datter af Kong Offa. I hans Dage kom allerførst tre Nordmandsskibe fra Heredhaland. Gerefen (Befalingsmanden) red ned til dem og vilde drive dem til Kongens Gaard, thi han vidste ikke hvo de vare; men de dræbte ham der. Dette var de første, danske Mænd tilhørende Skibe, som hjemsøgte England" [1]. Den sidste Bemerkning forudsætter allerede en senere Optegnelsestid, efter at flere saadanne Anfald havde fundet Sted, og efter at Navnet „Daner" allerede var blevet det Fællesnavn, hvormed man i England betegnede de nordiske Vikinger. Men Beretningen selv indeholder intet, som gjør det usandsynligt, at den allerede kan være nedtegnet i de nærmeste Aar efter Begivenheden. Det er i og for sig selv et sterkt Vidnesbyrd for dens Alder, at Vikingerne kaldes Nordmænd, thi denne Benævnelse gik tidligere af Brug i England end andensteds. Det saakaldte „Heredhaland", fra hvilket disse Nordmænd vare, er neppe noget andet end det nysnævnte Hardeland eller Hardesyssel i Jylland, thi fra Hørdeland i Norge have vel endnu paa denne Tid ingen Englandstog fundet Sted. Da Kongens (den wessexiske Konges) Gaard omtales som liggende i Nærheden af det Sted, hvor Vikingerne landede, seer man allerede heraf, at dette skede paa Kysten af Wessex Historieskriveren Ædhelweard, der levede i Slutningen af det 10de Aarhundrede, gjentager Beretningen, og tilføjer udtrykkeligt, at det indtraf i Aaret 787, at Gerefen hed Beaduheard, og at han, da Overfaldet skede, just opholdt sig i Dorchester (nær ved Portland i Dorset); derimod kalder han, hvad der og af en Forfatter paa hans Tid er at vente, Vikingerne Daner, og nævner intet om Hardeland [2]. Et Par sildigere Skribenter give et Udtog af Beretningen, og henføre Toget ligeledes til 787 [3]. Et andet foreløbigt Slag, eller maaskee endog det samme, henføres af en sildigere Forfatter til 791. Dette Angreb var dog kun foreløbigt og havde lidet at betyde. Det første egentlige Hovedangreb var det ovenfor omtalte i Aaret 794 paa Northumberlands Kyst, og synes ogsaa at have strakt sig til de nordligere Dele af det britiske Øland. I Aaret 793, fortælle de angelsaxiske Annaler, kom der forfærdelige Forvarsler over Northumberland, og skrækkede Folket armeligen; det var overvættes Hvirvelvinde og Lynild, og man saa Ilddrager flyve i Luften. Efter

[1]) Monum. hist. Brit. p. 336, 337.

[2]) Monum. hist. Brit. p. 509.

[3]) Nemlig Florents af Worcester, Monum. hist. Brit. p. 546, Henrik af Huntingdon, Monum. hist. Brit. p. 731.

disse Tegn fulgte en stor Hungersnød. Og lidt efter dette, i det samme Aar [1]), den 8de Januar, ødelagde de hedenske Mænds Herjing sørgeligen Guds Kirke i Lindisfarena-Øen ved Rov og Mandslæt". Ved Aaret 794 fortsættes: „Hedningerne herjede i Northumberland og plyndrede Egferdhs Kloster ved Donmouth (eller Wearmouth); dog blev en af deres Anførere dræbt, og ligeledes bleve nogle af deres Skibe sønderbrudte ved Uvejr, saa at mange af dem druknede der, og andre vel kom levende til Stranden, men bleve strax dræbte ved Aamundingen" [2]). Den engelske Historieskriver Simeon, Munk i Durham, fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, omtaler vidtløftigere det samme Angreb saaledes: „Hedningerne kom fra de nordlige Egne ligesom broddede Hvepse til Britannien, strejfede om som de grummeste Ulve, røvende, bidende, dræbende ej alene Heste, Faar og Kvæg, men ogsaa Prester, Kirketjenere, Munke og Nonner; de kom til Lindisfarena Kirke, ødelagde alt paa det jammerligste, nedtraadte Helligdommen med deres besmittede Fødder, omstyrtede Altrene, røvede alle Kirkens Skatte, dræbte nogle af Brødrene, førte andre med sig i Fangenskab, bespottede mange og slængte dem nøgne hen, og styrtede nogle ud i Havet. I 794 herjede de Kong Egfridhs Havn, og plyndrede Klostret ved Donmouth. Men St. Cuthbert lod dem ej slippe bort uden Straf, thi deres Anfører blev ved en grusom Død ombragt af Anglerne, og efter en kort Tids Forløb ødelagdes deres Skibe af Uvejr, hvorved flere omkom; nogle faa, der naaede Stranden, bleve dræbte uden Medlidenhed" [3]).

Der er endnu opbevaret et Par Breve fra den berømte Angler **Alcuin**, Karl den stores Ven og Raadgiver, om denne Ødelæggelse. Han skriver i Aaret 794 til Biskop Higbald i Lindisfarne og hans Gejstlighed saaledes: „Eders Nød har bedrøvet mig saare, skjønt fraværende, nemlig at Hedningerne have besmittet Guds Helligdomme og udgydt de Helliges Blod ved Alteret, traadt de Helliges Legemer under Fødder i Kirken ligesom en Møgdynge paa Gaden. Hvad Haab kan Britanniens Kirke have, hvis St. Cuthbert med saa mange Helgener ikke forsvarer sin Kirke? — Naar Kong Karl kommer tilbage efter at have overvundet sine Fiender, ville vi med

[1]) Det vil sige, i Aaret 794, da Chronisten først begynder Aaret med Marts Maaned.

[2]) Monum. hist. Brit. I. p. 338.

[3]) Simeon af Durham, Monum. hist. Brit. I. p. 668. Flere have i denne Høvding, som blev grusomt aflivet, villet se Ragnar Lodbrok; vore Grunde for ej at antage ham for denne have vi ovenfor anført. Simeon har, ligesom de øvrige engelske Chronister, ingen anden Kilde haft end de angelf. Annaler; hvad han nævner om grusom Død m. m. er kun en Udsmykning af disses simplere Udtryk.

Guds Hjelp gaa til ham, og ivrigt søge at udrette, hvad vi formaa, enten med Hensyn til de af Hedningerne i Fangenskab bortslæbte Drenge, eller angaaende andre nødvendige Foranstaltninger". Han tilskrev ligeledes den senere i Aaret 794 af sine egne Undersaatter dræbte northumberlandske Konge Ædhelred om samme Sag; i et tredie Brev advårede han Munkene i Wearmouth om at forbedre sine Sæder og gjøre Bod; thi, siger han, fra Norden komme Ulykkerne; den flygtige nordiske Røver har herjet vor Os Landskaber. Her have vi saaledes en samtidig Mands, vi kunde næsten sige et Øjenvidnes Udsagn [1]).

Vi kunne forfølge dette Tog ogsaa gjennem de irske Annalisters Beretninger. I Aaret 793, heder det i de ulsterske Annaler, herjede Hedningerne alle Britanniens Øer; det følgende Aar (efter andre Kroniker i Aaret 795), ødelagde de den lille Ø Rachrin strax nordenfor Irland; de herjede ligeledes Holm Patrick, og opbrændte endelig de hellige Bygninger paa Øen Icolmkill 797 [2]). Deres Herjetog maa have strakt sig lige til Shetlandsøerne og Færøerne. Man har nemlig endnu et geographisk Skrift, forfattet i Aaret 825 af en irsk Munk, ved Navn **Dicuil**, hvor der siges, at nogle irske Gejstlige for tredive Aar tilbage, altsaa i Aaret 795, havde fortalt ham, at de fra 1ste Februar til 1ste August havde opholdt sig paa Øen Thule, hvilken han efter deres Beretninger beskriver saaledes at vi i den ganske gjenkjende det af Nordmændene senere opdagede **Island**. Han vedbliver dernæst: der er ogsaa en talrig Øgruppe i det nordlige britanniske Hav, der med gunstig Vind kan naaes ved to Dages og Nætters Sejlads fra de nordlige britanniske Øer; derforuden er der en anden Øgruppe, bestaaende af smaa, ved trange Sund adskilte Øer, paa hvilke der i henved hundrede Aar boede Eremiter, som fra vort Fædreland Skotland (d. e. Irland) vare dragne derhen; men ligesom disse Øer fra Verdens Skabelse indtil da stedse havde ligget øde, saaledes ere de nu, for de **nordmanniske** Røveres Skyld, forladte af hine Eneboere, men de vrimle af utallige Faar og af en overordentlig Mængde Søfugle [3]). I den førstnævnte Gruppe gjenkjende vi Shetlands-Øerne, i den sidstnævnte Færøerne; og disse maa saaledes allerede før 825 være blevne saa eftertrykkeligt gjestede af Nordmændene, at de irske Eneboere ej længer kunde have sit blivende Sted der. Dette Udsagn af Dicuil er ogsaa af Vigtighed som et samtidigt og derfor uomstødeligt Vid-

---

[1]) William af Malmesbury de gestis pont. Angl., Saviles Udg. S. 275. Ogsaa i en gammel Biographi af St. Cuthbert (Colgans Udg. p. 686) heder det at Hedningernes første Herjetog fandt Sted 793.

[2]) Tidsregningen er noget uvis; de ulsterske Annaler henføre Icolmkills Plyndring til 801, nogle endog til 806.

[3]) Dicuilus, udg. af Letronne, p. 38, 39.

nesbyrd baade om at de Vikinger, der herjede i disse Egne, kaldtes **Nordmænd**, og at disse Nordmænd ej viste sig her forend ved hans Levetid, eller omkring Aar 800.

8. Den første Periode af Vikingetogene til det frankiske Riges Kyster, Spanien og Middelhavet.

Det er altsaa hævet over enhver Tvivl, at Nordmændenes første større Herjetog til de britiske Oer fandt Sted i Aarene 794—797, og at de da strakte sig ej alene til Northumberland, men ogsaa til Irland, Syderoerne og maaskee til Orknoerne, Shetlandsoerne og Færoerne. I de nærmeste Aaringer derefter hører man ej om nogen nye Tog til England, og kun om enkelte, der desuden synes at have været af mindre Betydenhed, til Irland, men derimod om en heel Mængde til Frisland og Saxland. At flere af disse Herjetog til Frisland og Saxland rimeligviis stode i Forbindelse med Fejderne mellem Sønderjylland og Franker-Riget, er allerede ovenfor nævnt. Gudrød gjorde Begyndelsen ved sit store Tog til Frisland, og naar vi sidenefter ej høre om noget lignende Tog, forend i 820, da hine 13 Skibe, efter forgjæves at have gjort Landgang i Flandern og ved Seinemundingen, endelig landede og herjede i Aquitanien, da er Aarsagen rimeligviis de indre Stridigheder, der fandt Sted mellem Medlemmerne af den vestfoldske Kongefamilie i de første Aar efter Gudrøds Død. Disse 13 Skibe tilhørte, som oven anført, efter al Rimelighed de to i Aaret 819 fordrevne Sønner af Gudrød. I Aquitanien plyndrede de Oen Bouin, og vendte rigt belæssede med Bytte tilbage [1]). Det var dog paa denne Kant især Klosteret Noirmoutier paa Oen Her, som hjemsøgtes; det opbrændtes af Nordmændene i Aaret 830 [2]), og Kejseren maatte tage Oen under sin særskilte Beskyttelse [3]). I 835 viste Nordmændene sig atter her, men bleve slagne af Grev Rainald af Herbauge i et langvarigt og blodigt Slag, hvori 484 af dem tilsatte Livet [4]).

De frankiske Monarcher havde paa denne Tid begyndt at tage Nordmænd i deres Tjeneste og give dem Forleninger for at forsvare Kysterne mod deres Landsmænd. At de tillige antoge Christendommen, synes at have været en Betingelse, der fulgte af sig selv. Allerede i Aaret 807 omtales en Nordmannahøvding, **Halfdan**, der med en stor Skare underkastede sig

[1]) Einhards Annaler, Pertz. I. p. 207. Vita Illudovici imp., Pertz. II. 625.

[2]) Ademar af Angoulême, III. B. Pertz. VI. p. 119. Duchêne, Script. Rer. Norm. p. 19.

[3]) Leprévost, Anm. til Ordric Vitalis I. p. 158.

[4]) Chron. Aquit. Pertz. II. p. 252.

Kejseren og lovede ham bestandig Troskab [1]). Man skulde formode, at han har faaet en Forlening paa Øen Walcheren; idetmindste nævnes en Heming, Halfdans Søn, og ivrig Christen, blandt de Høvdinger, som faldt ved Nordmændenes Angreb i Aaret 837. Da Kong Harald var bleven døbt i Aaret 826, fik han, som oven omtalt, tilligemed Brodersønnen Rorek udstrakte Forleninger, nemlig ej alene en Strækning nordenfor Elben, grændsende til Sønderjylland, men ogsaa Hriustri og selve Dorestad, hvilke Forleninger de ogsaa beholdt efter at være fordrevne fra Sønderjylland. Naar vi siden læse om de voldsomme Angreb, Nordmændene i Aarene 834 og 837 foretoge paa Frisland og især paa Dorestad, synes det næsten som om de her ikke lededes alene af Krigs- og Bytte-Lyst, men ogsaa af Fiendskab til Harald, hvis ellers ikke denne har spillet under Dække med dem og selv opmuntret dem til at komme. Der er virkelig et og andet, som tyder hen herpaa. Ludvig den Frommes Sønner laa paa denne Tid i Strid med deres Fader. En af deres Mænd, der især satte dem op og pustede til Uvenskabet, var Erkebiskop **Ebo** af Reims, som ved denne sin Utaknemmelighed mod Kejseren i høj Grad fordunklede den Fortjeneste, han forresten har indlagt sig ved sin Iver for at omvende Danerne til Christendommen. Vi have seet, at han allerede i Aarene 823 og 824 havde opholdt sig blandt Danerne eller ved den danske Grændse, og døbt en heel Deel af dem. Der fortælles udtrykkeligt, at han ogsaa prædikede for Kong Harald, og at det især var hans Overtalelser, der bragte denne til at antage Christendommen [2]). Fra denne Tid af synes der at have været et ivrigt Venskab mellem Ebo og Nordmændene. Da Lothar, Kejser Ludvigs ældste Søn, i Aaret 834 ved sin Herskesyge havde lagt sig ud med sine Brødre, og Kejseren, der nu understøttedes af sine andre Sønner, slap ud af sit Fangenskab i Soissons, vovede Ebo ikke længer at dvæle i sit Erkesæde, men flygtede en Nat fra Reims, ledsaget af nogle med Elvene og Havnene velbekjendte Nordmænd, og medbringende alle de Kostbarheder, han i Hast kunde samle [3]). Han tog, heder det, Vejen til Nordmændene. Om han virkelig begav sig heelt til Sønderjylland, er uvist; derimod veed man, at han en Stund opholdt sig hos Ansgar i Hamburg, hvor han endnu samme Aar blev paagreben af Kejserens Tilhængere og siden holdt i Fangenskab, indtil han Aaret efter paa Mødet i Thionville højtidelig erkjendte sin Brøde og frivilligt frasagde sig sit erkebiskoppelige Embede. Det kan altsaa neppe være andre Nordmænd, Ebo flygtede til, end Kong Harald i dennes nordalbingiske Lehn;

---

[1]) Poeta Saxo, Pertz. I. 263.

[2]) Se den samtidige Ermold Nigells Digt, 4de B. v. 147—173. Pertz. II. p. 501.

[3]) Flodoard, p. 267, 268.

og naar vi nu see Nordmænd strax efter gjøre voldsomme Angreb paa Frisland med Saxer og Daner i Følge, tildeels endog begunstigede af enkelte blandt Friserne selv, medens Kejseren paa sin Side med usædvanlig Omhu tager sig af Landets Forsvar og opholder sig i dets Nærhed, synes det som om den umiddelbare Følge af Kejserens Gjenindsættelse var for Harald været den, at han som Ebos, og følgelig som Hlothars Ven, var mistet sin dorestadske Forlening, og at de paa Frisland foretagne Angreb have haft til Hensigt, deels at skaffe ham denne Forlening tilbage, deels at tjene som en Diversion til Hlothars Fordeel. Det siges etsteds endog udtrykkeligt, at Harald og Danerne havde forvoldt Kejser Ludvig mange Ulemper. Man øjner Ebos Intriger og Opmuntringer i Baggrunden.

Det vilde kun være trættende, om vi her omstændeligt opregnede alle de Angreb, Nordmændene i de nævnte Aar foretoge paa Frisland. Hvert eneste Aar fra 834 til 837 hjemsøgte de det, og i 838 hindredes de kun ved en voldsom Storm, der ødelagde deres Skibe, fra at fornye Angrebet [1]). Hver Gang gik det især ud over Dorestad, og man maa enten formode at Ødelæggelserne ej have været saa store, som de beskrives, eller og at Byen i en mageløs kort Tid har rejst sig igjen efter hver Ødelæggelse; dette maatte da igjen vidne om dens store Handelsrørelse og overordentlige Hjelpekilder. Det voldsomste og meest omfattende Angreb skede i 836, da Nordmændene foruden Dorestad ogsaa herjede Antwerpen og Handelspladsen Witla (Geer-Vliet); de trængte heelt op til Mecheln, hvor de opbrændte St. Rumolds Kirke og herjede Byen; de standsede først ved Lier i Brabant, hvor de forgjæves søgte at opbrænde St. Gommars Kirke, og hvor to af deres Anførere, **Rolf** og **Ragnar**, pludselig døde: en Begivenhed, hvori Landets Indbyggere naturligviis saa Helgenens beskyttende Virksomhed [2]). Ved denne Lejlighed heder det udtrykkeligt, at Nordmændene havde Daner og Saxer i Følge med sig [3]). Det følgende Aar herjede de Walcheren og dræbte deres oven omtalte Landsmand, **Heming Halfdansson**; og Kejseren, der allerede havde bestemt sig til at rejse til Rom, maatte nu indstille Rejsen og drage til Nimwegen, der ikke ligger langt fra Dorestad, hvor Nordmændene allerede vare komne, og huserede paa sædvanlig Viis. Ved Efterretningen om

---

[1]) Bertin. Annaler, I. 428—431. Xantenske Annaler, Pertz. II. p. 225, 226. Enhard af Fulda, Pertz. I. 360, 361. Sigebert af Gemblours, Pertz. VIII. 339.

[2]) Gesta S. Gommari, citeret i Haræus, Ann. Brabant, I. p. 67. Pertz. I. Rolf skal være død af Blodgang, Ragnar først slagen med Blindhed og derpaa ynkeligt omkommen. Det vil nedenfor blive omtalt, hvorledes denne Ragnar synes at være den samme som den Ragnar, der i paalidelige Krøniker omtales ved 845, 846.

[3]) Iperii Chron. ap. Martene, III. 511.

Kejserens Nærmelse skyndte de sig bort. Kejseren foretog nu en alvorlig Undersøgelse af Kystvogternes Færd. Det viste sig, at flere af Friserne havde viist sig ulydige, (rimeligviis havde de spillet under Dække med Nordmændene) og saavel de gejstlige som verdslige Herrer fik derfor streng Befaling at holde dem til Lydighed, ligesom der ogsaa blev givet Befaling til at have en Flaade i Beredskab [1]).

Imidlertid havde den gamle Kejser deelt Landene mellem sine Sønner, og Hlothar havde foruden Italien faaet det meste af hvad der laa østenfor Maas, saaledes ogsaa Frisland. Der var altsaa, som man skulde formode, ikke længer nogen Grund forhaanden for Nordmændene til at herje her. Med Kong Erik i Sønderjylland var der sluttet Fred. Da døde den gamle Kejser i Aaret 840, og strax udbrøde de gamle Stridigheder mellem hans Sønner med fordoblet Hidsighed. Og nu, heder det i en gammel Krønike, forsømtes Kystbevogtningen, Fiendernes Tal forøgedes, og Nordmændenes, Danernes og Briternes Mængde voxede til det utallige; de Christne bleve paa alle Kanter hjemsøgte med Plyndring, Mord og Brand [2]). En af Kejser Hlothars første Foretagender var at give de saakaldte Lazzer blandt Saxerne Frihed til at vende tilbage til Hedendommen, imod at følge hans Banner, og at overlade Kong Harald, der havde tilføjet Riget saa megen Skade, Walcheren tilligemed de nærliggende Egne i Forlening [3]) (841). Da Chronisten, som fortæller dette, beklager, at Hedninger og Forfølgere af Christendommen paa denne Maade bleve foretrukne for Christne, maa man formode, at Harald er falden tilbage igjen til Hedendommen. Hans Overgang til Christendommen havde neppe heller været oprigtig. Han nævnes allersidst i Aaret 842 blandt en Deel Befalingsmænd, Hlothar efter Slaget ved Fontenai havde efterladt ved Moselen, for at formene hans Brødre Overgangen, hvilket dog ikke lykkedes dem, da de ved Efterretningen om at Ludvig og Karl nærmede sig, flygtede forskrækkede bort [4]). At Harald havde nogen Deel i det skrækkelige Overfald paa Hamburg, som ovenfor (S. 375) er omtalt, synes ikke rimeligt. Dette udgik, som man ved Sammenligning af de forskjellige Beretninger kan skjønne, fra den Flaade, Kong Erik havde sendt opad Elben mod Kong Ludvig, og Harald var rimeligviis paa den Tid allerede død.

Vi have seet at Kong Erik mod Slutningen af sin Regjeringstid traadte i et mere venskabeligt Forhold til Frankerne, straffede selv de fra Plyndringstog hjemvendende Vikinger, og lod sig endelig ved Ansgars Bestræbel-

[1]) Prudentius af Troyes, hos Pertz. I. p. 431, 432. Fulda-Annalerne, Pertz. I. 361.

[2]) Chron. monast. Besuensis, Duchêne, Scr. rer. Nordm. p. 22.

[3]) Prudentius af Troyes, hos Pertz. I. 437, 438.

[4]) Nithard, Hist. l. III. Pertz. II. p. 667.

ser overtale til at antage Christendommen. Men dette hindrede dog ikke andre Vikingeskarer fra at herje det frankiske Riges Kyster. Det heder udtrykkeligt, at efterat Kong Erik, foruroliget af sine to Frænder, havde seet sig nødt til at dele Riget med dem, samlede **Rørek**, Haralds Brodersøn, strax en Hær af Nordmænd, og herjede Frisland. Det synes heraf temmelig klart, at Rørek selv har været den ene af disse Frænder, at han har traadt fiendtlig op mod Erik, tvunget ham til at give sig et Stykke Land, og derpaa benyttet sig af sin nys vundne Magt til at gjenerhverve sine Besiddelser i Frisland [1]). Her havde han nemlig fra tidligere Dage besiddet Dorestad. Men efter Haralds Død (rimeligviis ved 844) var han, som Rygtet gik, bleven falskelig anklaget hos Hlothar for Forræderi, og holdt i Forvaring. Men han havde fundet Lejlighed til at flygte, og havde taget sin Tilflugt til Kong Ludvig den tydske, i hvis Rige han en Stund opholdt sig blandt de nordalbingiske Saxer, altsaa i Haralds gamle Lehn; her samlede han, heder det, en Hær af Daner, og gav sig til at herje paa Kysterne af Hlothars Riger, hvor han endelig satte sig saa fast i Besiddelse af Dorestad (850), at Hlothar ej formaaede at jage ham bort, men maatte bekvemme sig til at tage ham til Naade og give ham Dorestad med de tilgrændsende Grevskaber, rimeligviis det saakaldte Kennemarland, i Forleening [2]). Naar vi læse om Plyndringstog, som Nordmændene i Aarene 845, 846 og 847 foretoge til Flandern, i hvilket sidste Aar det allerede lykkedes dem at indtage Dorestad [3]), bliver det os klart at Anføreren for disse Tog maa have været Rørek, at denne tillige i Aarene 849 og 850 har ført Krig med Kong Erik og tvunget ham til at afstaa en Deel af sit Rige,

[1]) I de Xantenske Annaler (Pertz. II. p. 228), hvor der udførligt fortælles om Vikingen Ragnars Angreb paa Frankrige og skrækkelige Død, (se nedenfor S. 433) heder det, at hans Folk gik til Frett hos deres Guder, for at lære, hvorledes de skulde frelse sig, men at Fretten ej havde et gunstigt Udfald, og at en christen Fange derfor foreslog dem at raadspørge de Christnes Gud, hvilket de og gjorde, og med Held; at derpaa deres Konge Roricus med hele sit hedenske Folk i 14 Dage afholdt sig fra at nyde Kjød og Mjød og fra al Kamp, og sendte Fangerne tilbage til deres Fædreland. Da andre Skrifter, der maa være paalidelige, især den samtidige Munk Aimoin (de mirac. Sti. Germani ap. Mabillon, Act. SS. Ben. IV. 108 cfr. Fragm. de Nortmannis, Duchêne II. 656) fortælle at Ragnar først døde efter at være kommen hjem, saa godt som i Kong Eriks Nærværelse 846; da man desuden veed at Rørek allerede siden 826 var Christen, da Erik just fra 846 af begynder at vise sig Christendommen gunstigere, og da endelig Eriks Navn, saaledes som det af Frankerne skrives, nemlig Horich, saare let kan forvexles med Rorich, bliver det utvivlsomt, at det her virkelig ikke er Rørek, men Erik, som menes.

[2]) Rudolf af Fulda, hos Pertz. I. 366.

[3]) Xant. Ann. Pertz. II. 228. Chron. Norm. Pertz. I. p. 533. Prudent. af Troyes Pertz. I. p. 442. Sigebert af Gemblours, Pertz. VIII. 339. Rudolf af Fulda, Pertz. I. 365.

men endelig, efter at have opnaaet dette, med fornyet Kraft og Held har hjemsøgt Frisland. Den anden Frænde af Kong Erik, der tilligemed Norek foruroligede ham i Aaret 850, kan neppe have været nogen anden end **Gudrød** (Godfrid) Haralds Søn, om hvem det udtrykkeligt heder at han fem Aar senere (855) efter Erik den ældres Død, i Forbindelse med Nørek drog tilbage til sit Fædreland for at komme i Besiddelse af Riget, men maatte tillige med ham vende tilbage til Frisland med uforrettet Sag, da de ej fandt nogen Bistand [1]). Gudrød gjorde ogsaa et Tog opad Scheldefloden, hvorfra Hlothar og Karl med forenede Kræfter søgte at drive ham tilbage, men forgjæves. De bleve nødte til at indgaa Forlig med ham, og give ham et Stykke Land i Forlening (853) [2]).

Flandern og Frisland var ikke det eneste Sted, hvor Nordmændene satte sig fast. De havde paa denne Tid allerede skaffet sig Fodfæste ved Mundingen af de fleste betydelige Floder i Frankrige. Fra 843 af synes en Afdeling af dem at have taget fast Opholb ved Leireflodens Munding. Efter at have herjet Byen Nantes og dræbt Biskoppen og mange Prester foruden en Mængde Lægfolk af begge Kjøn, plyndrede de de nedre Egne af Aquitanien; endelig, heder det, sloge de sig ned paa en Ø, førte Huse derover fra Fastlandet og besluttede at overvintre her, som om de vilde blive der for bestandig [3]). Denne Ø er rimeligviis den før omtalte Her eller Noirmoutier, hvor de allerede tidligere havde været. Disse Nordmænd kaldes i en paalidelig Krønike udtrykkeligt „Vestfoldinger" [4]), de have saaledes enten været fra Vestfold, eller de have staaet under vestfoldske Kongesønners Anførsel. En anden Afdeling hjemsøgte Gironden og gik lige op til Toulouse. Derfra droge de til Nordspanien og angrebe Galicien, hvis Indbyggere dog forsvarede sig tappert og dreve dem tilbage med stort Tab. En Deel af dem vendte nu tilbage til Bordeaux, som de herjede; andre forsøgte sin Lykke i de sydligere Dele af Spanien og sejlede opad Guadalquivir til Sevilla, som de belejrede i 14 Dage. Efter et blodigt Slag med Maurerne droge de til Cadiz og andre Steder, skjændende og brændende hvor de kom frem; endelig vendte de tilbage til Sevilla, og kæmpede paany en heel Dag med Maurerne, der mistede en Mængde Folk. Ved Efterretningen herom samlede den mauriske Emir Abdorrahman en stor Hær, og nødte efter en lang og

---

1) Prudentius af Troyes, Pertz. I. 449.

2) Prudentius af Troyes, Pertz. I. 447, 448. Nogle have antaget, at det var Normandie, som Gudrød fik, og at saaledes Nordmændene allerede paa denne Tid skulde have begyndt at nedsætte sig der. Rimeligere er det dog, at han har faaet et Len nærmere Frisland, maaskee ved Schelden.

3) Prudentius af Troyes, Pertz. I. p. 439, 440. Chron. Mon. S. Andegav. Duchêne, Scr. rer. Norm. p. 20.

4) Chron. Aquit. Pertz. II. p. 253.

haardnakket Kamp Nordmændene til at vige. Det var især de fortrinlige Krigsmaskiner, som baade her og tidligere i Galicien gjorde Udslaget. Efter nogle faa Dages Ophold i Nærheden af Sevilla begave de sig, ved Efterretningen om at Abderrahman samlede en ny Hær og Flaade, bort igjen, og droge over Lissabon tilbage [1]), rimeligviis til Gironden, da vi erfare at Nordmændene i Aaret 845 satte sig fast i Aquitanien [2]). Saaledes vare Nordgermanerne, hvis Bekjendtskab som „Russer" Araberne allerede forlængst havde gjort i Osten, ogsaa nu paa Andalusiens Sletter komne i Berørelse med Moslemerne; og det er et sterkt Beviis paa de videnskabeligt dannede Arabers Indsigt i Geographien og de ethnographiske Forhold, at de ogsaa i de Nordmænd, der herjede i Spanien, gjenkjendte det samme Folk, som de i Osten plejede at kalde Russer [3]). Et nyt Tog til Nordspanien (Asturien) omtales ved 850, og samme Aar blev Bordeaux opbrændt [4]). Der tales endog hos en arabisk Forfatter om hyppigere Gjentagelser af disse Tog. Man maa derfor antage, at Gironde-Nordmændene oftere, end det af frankiske Skribenter omtales, indfandt sig i Spanien [5]).

---

[1]) Prud. af Troyes, Pertz. I. p. 440, 441. Ahmed El Katib, hos Frähn, Bulletin scientifique IV. No. 9, 10. Jvfr. Kunik, die Berufung der schwed. Rodsen, II. p. 285, fgg.

[2]) Ademar hist. Pertz. VI. p. 121.

[3]) Araberne kalde disse Nordmænd deels „El Rus", deels „El Madschus", d. e. Vantroende, egentlig Magier.

[4]) Fragm. Armoric. ap. Martene, II. 833. Forskjellige arabiske Forfattere, citerede i Pascal de Gayngos: the history of the Mohammetan Dynasty in Spain. II. p. 116. 434.

[5]) Udtog af et geogr. Skrift fra 12te Aarhundrede, anført hos Makkari i hans Annaler. Nordmændene beskrives her udførligt saaledes: „Der plejede at vise sig i Havet nogle store Skibe, som Andalusierne kaldte Karakir, med et firkantet Sejl fortil, og et andet agter. De vare bemandede med Folk af en Nation, kaldet Madschus, Folk af stor Kraft og Bestemthed, med megen Ovelse i Sejlads, og som ved deres Landgange paa Kysterne ødelagde alt med Ild og Sverd, og øvede uhørte Plyndringer og Grusomheder, saa at Indbyggerne ved Synet af dem flygtede med deres Kostbarheder til Bjergene, og hele Kysten blev folketom. Disse Barbarers Angreb vare periodiske, de fandt Sted hvert 6te eller 7de Aar. Antallet af deres Skibe var aldrig mindre end 40, undertiden gik det op til 100. De fortærede alt hvad de traf paa Søen. De kjendte Sømerket paa et Taarn i Cadiz, og, rettende sig derefter, kunde de altid finde Indløbet til Strædet, styre ind i Middelhavet, herje Andalusiens Kyster og Oerne i Nærheden; undertiden kom de endog paa disse Herjetog lige til Syriens Kyster. Men da Sømerket (egentlig et Afgudsbillede paa Taarnet) var nedtaget efter Ali Ebn Maimuns Befaling (c. 1146) hørte man ej mere til dette Folk eller saa man mere til deres Karakirs i disse Farvande, med Undtagelse af tvende, hvoraf det ene led Skibbrud paa Kysterne ved Mersu-l-Madschus (Magierhavnen), det andet tæt ved Forbjerget Alaghar (Trafalgar)". Gayngos I. p. 71, 80. — Det synes dog neppe rimeligt, at Vikingetogene skulde

Fra 841 af var Seinens Munding besat med Vikingehære [1]), de satte sig fast paa en liden Ø nær ved Oissel [2]), og foretoge herfra ødelæggende Plyndringer langt op i Landet. Især hjemsøgte de Rouen og Paris, hvilken sidste Stad de erobrede og mishandlede i 845, 857, 861 [3]). Paa samme Maade strejfede Loire-Nordmændene i Aarene 853, 854, 856 og 857 op til Tours, Blois, Orleans; i 865 lige til Fleury, hvis Kloster de brændte [4]). Ikke sjælden vovede Vikingerne sig over fra den ene Flod til den anden og flere Mile op i Landet, udbredende Død og Ødelæggelse hvor de kom frem. Endelig vovede de sig ogsaa ind i Middelhavet (859—860), herjede paa Spanien og Mauritanien, plyndrede Majorca og Formentera, og skulle være komne til Grækenland; de løb op ad Rhonefloden, og sloge sig, efter at have plyndret nogle Byer og Klostre, ned paa Øen Camargue ved Rhonemundingen. Herfra trængte de op lige til Valence, siden gjorde de et Tog til Italiens Kyst og herjede Pisa tillige med nogle andre Byer [5]). Paa samme Tid havde en anden Hob, bestaaende af Daner, sat sig fast i Nordfrankrige ved Mundingen af Elven Somme. Kong Karl den skaldede formaaede intet mod disse talrige Sværme, der aldeles spillede Mester i Landet. Han havde kun det Middel, at kjøbe den ene Sværm til at bekrige den anden. Saaledes havde han faaet det Løfte af Vikingerne i Somme, at de mod en Betaling af 3000 Pund Sølv skulde forjage Nordmændene i Seinen, og Karl paalagde i den Anledning en svær Skat, fra hvilken ikke engang Gejstligheden blev fritagen [6]). Men Pengesummen blev ikke ordentligt betalt, og istedetfor at drage mod Seine-Nordmændene, satte hine Vikinger over til England, hvor de indtoge Winchester. Herfra bleve de dog forjagede af de wessexiske Høvdinger, og nu endelig sejlede de opad Seinen og begyndte at belejre Seine-Nordmændene i disses Borg paa Øen ved Oissel, imod at Karl forpligtede sig til at forhøje Betalingen fra 3000 til 5000 Pund Sølv, og derhos sende dem rigelig Tilførsel, for at de ej skulde plyndre. En anden Hær af Daner kom siden til, og forenede sig med dem. Da de Belejrede efter en

---

have været fortsatte saa længe, som det her siges. Enten maa derfor Angivelsen være upaalidelig, eller et andet Folk (Vender?) maa være traadt i Nordmændenes Sted.

[1]) Fragm. Fontanellense, Pertz. II. 301.

[2]) Prud. af Troyes. Pertz. I. 451, 452.

[3]) Rudolf af Fulda, Pertz. I. 364. Prudentius af Troyes, Pertz. I. 441, 442, 450, 454. Fragm. Fontanell. Pertz. II. 302. Hincmar af Reims, Pertz. I. 456. Chron. Nordm. Pertz. I. 533.

[4]) Prudentius af Troyes, Pertz. I. 448, 449, 450. Xanten-Ann. Pertz. II. 220.

[5]) Prud. af Troyes, Pertz. I. 453, 454.

[6]) Om Skatten se Karls Edikt af Mai 861. Capitulare Carisiaci Pertz. III. 476, 477.

Tids Forløb merkede at de ikke længer kunde holde sig, hjalp de sig uden Videre ved at byde Kongen over; de betalte 6000 Pund, deels i Guld, deels i Sølv, til Beleirerne, som nu ophævede Beleiringen, sluttede Forbund med dem, og seilede ud af Seinen til Havet igjen. Da Vintren her hindrede dem i at drage ud paa noget nyt Tog, fordeelte de sig i Vinterkvarterer i forskjellige Byer lige til henimod Paris [1]).

Historien har opbevaret Navnene paa flere af de nordiske Høvdinger, der hjemsøgte Frankrige. I Spidsen for Loire-Nordmændene nævnes den af sine Vikingebedrifter i Frankrige saa berømte **Hasting** [2]). Hans første Angreb skal allerede have fundet Sted i 841; da, fortælles der, seilede han op ad Loire med en stor Skare af Daner, lagde Amboise i Aske, herjede Landet mellem Loire og Cher, og beleirede endelig Tours, men Indbyggerne bragte deres Skytshelgen St. Martins Been op paa Muren, og derved bleve de Danske drevne paa Flugten med stort Tab [3]). Der er imidlertid meget, som taler for at antage dette Tog for det samme store Tog opad Loire, hvilket samtidige Annalister omtale i 843. Thi vi ville nedenfor see, at flere af den saakaldte Hastings Hovedbedrifter sættes to Aar for tidligt, ligesom hans Tilværelse i det Hele taget er mere end tvivlsom. Han nævnes ikke af de samtidige Annalister, men spiller derimod en desto større Rolle hos yngre Skribenter. Han udgives, besynderligt nok, for at være en fød Franskmand af den simpleste Herkomst, fra en Landsby i Nærheden af Troyes. Af Ærgjerrighed skal han have forsøgt sin Lykke hos Nordmændene, og snart have erhvervet stor Anseelse iblandt dem [4]). Han opfostrede, fortælles der, Kong Lodbroks Søn Bjørn Jernside, og da denne efter Landets Skik med en stor Skare unge Mennesker ved Lodkastning var bleven nødsaget til at forlade sit overbefolkede Fædreland, fulgte Hasting med som Anfører, og samlede om sig en Mængde stridslystne Folk. Førend han viste sig i Loire, havde han herjet i Flandern, og streifet lige op til Noyon [5]). I Aaret 843 skal han med Bjørn have hjemsøgt Paris. Men da samtidige Annalister ei vide af nogen Plyndring af Paris førend i 845, er det tydeligt at det er denne, hvortil der sigtes, og at den (ligesom Toget opad Loire) er

---

1) Prud. af Troyes og Hincmar af Reims, Pertz. I. p. 451—456.

2) Hans Navn skrives forskjelligt: Alstagnus, Alstignus, Alstinnus, Hastingus, o. s. v. Det synes som om forskjellige Navne, Halstein, Adalstein, Hasting have forsværet Forfatteren.

3) Chronicon Turonense, fra 1225, hos Duchêne; Scr. rer. Norm. p. 25.

4) Glaber Rodulphus, de pagan. plagis, hos Pertz. IX. p. 58, (fra det 11te Aarhundredes Midte).

5) Villjam af Jumiéges (mellem 1066 og 1097) hos Duchêne, Scr. rer. Norm. p. 216—219.

sat to Aar tidligere end den virkelig fandt Sted [1]). Endnu engang næv=nes han to Aar for tidligt, hvor der tales om et Tog, han i Aaret 857 skal have foretaget til Italien. Thi dette Tog er umiskjendeligt det forhen omtalte til Rhonemundingen, Grækenland og Italiens Vestkyst, hvilket ældre Kroniker henføre til 859 og 860 [2]). Hasting, fortælles der, begyndte at fatte endnu ærgjerrigere Planer, og at tragte efter det kejserlige Diadem. Han besluttede at overfalde Rom, og sejlede ind i Middelhavet, men en Storm drev hans Flaade til Byen **Luna** nær ved Carrara. Hasting troede imidlertid at dette var Rom, og udfandt en List, for med Lethed at faa den erobret. Han sendte Bud til Biskoppen og Befalingsmanden med den Hil=sen, at han kun af Storm var fordreven didhen paa sin Hjemrejse, at han havde fredelige Hensigter og desuden laa dødeligt syg; hans ydmyge Ønske var kun at blive optagen i de Christnes Tal. Glade herover, tilsagde Bi=skoppen og Befalingsmanden ham Fred og Venskab. Byens Porte aabnedes for hans Mænd; han blev baaren til Kirken og døbt, idet Biskoppen og Befalingsmanden selv stode Fadder til ham. Derpaa blev han bragt omberd igjen. Natten efter opstaar der en forfærdelig Veklage blandt de Fremmede, det heder at Hasting er død, og at han skal begraves ved Kir=ken. Virkelig kommer et Ligtog, hvor Hasting bæres paa en Baare som død, og Biskoppen staar rede til at holde Sjælemesse for ham, da han med eet springer lys levende ned af Baaren, kaster Liglæderne og staar i fuld Rustning. Hans Folk kaste ligeledes Kapperne af, og staa fuldrustede der, selv fælder han Biskoppen og Befalingsmanden, hans Mænd anrette et skrækkeligt Blodbad, og erobre Byen. De erfarede nu at denne By ikke var Rom, og da de ej havde Udsigt til at gjøre flere Erobringer, besluttede de at drage hjem. Paa Hjemvejen led Bjørn Skibbrud ved Englands Kyst, og reddede med Nød og neppe Livet; derfra satte han over til Fris=land, hvor han døde. Hasting begav sig til Kong Karl, forlangte og fik Fred, og blev forlenet med Chartres.

At der blandt de nordmanniske Høvdinger paa denne Tid ogsaa har været en ved Navn Hasting, kan ikke ligefrem benegtes, men at han neppe har spillet den Rolle, de Forfattere, der omtale ham, ønske at tillægge ham, maa antages som vist. Ikke alene er det mistænkeligt, at de samtidige Annaler ej nævne hans Navn [3]) og sætte de større Foretagender, hvori

---

[1]) Benoit de St. Maur (Michels Udg.) S. 31, 33. Robert Wace, Roman de Rou v. 314, 349, 396.

[2]) Dudo, de Moribus et Actis Norm. hos Duchêne, Scr. rer. Norm. S. 64, 65. Villjam af Jumiéges sammesteds S. 220, 221. Ordric Vitalis, sammesteds S. 458. Robert Wace v. 458 fgg. Benoit de St. Maur l. I. v. 1163 fgg.

[3]) Prudentius af Troyes (l. c.) nævner kun korteligt Toget opad Loire 843, til Paris 845 og til Middelhavet m. m. 859, 860, uden dog at anføre noget en=

han skal have deeltaget, to Aar sildigere end hine Forfattere [1]), men den Krigslist, hvorved han skal have erobret Luna, er ej andet end hvad der hos andre, nordiske og fremmede Forfattere, tillægges andre enten nordiske, eller nordmanniske, eller i den nordmanniske Historie indgribende Helte, nemlig den norske Konge Harald Haardraade, den danske Kong Frode, de nordmanniske Fyrster Robert Viskard og Roger i Italien, og den tydske Kejser og nordmannisk-neapolitanske Konge Frederik II. [2]) Dertil kommer, at man ikke engang er paa det rene med hans Navn, siden en Forfatter kan sige, at han sædvanligviis plejede at kaldes Gurmund [3]), et Navn, der ogsaa af en anden Forfatter tillægges en norsk Høvding, som havde været med paa Toget til Afrika, og efter at have udført Heltebedrifter i England, endelig blev dræbt enten i Frankrige eller Wales [4]). Hvad der endelig gjør Udslaget, og hvad der stempler denne Hasting, hvis Bedrifter vi her have skildret, til en i sildigere Tider opdigtet Sagnfigur, er at vi i de paalidelige engelske og franske Annaler fra anden Halvdeel af det 9de Aarhundrede finde mellem Aarene 867 og 893 en historisk Hasting, om hvis virkelige Tilværelse der ej kan være mindste Tvivl, hvis Bedrifter tillige ere frie for de romantiske Udpyntninger, der næsten ganske optage Beretningerne om den ældre Hasting, og hvilken endelig **udtrykkelig** det Tog op ad Loire tillæg-

---

kelt Navn, end sige Hastings. Det første historiske Skrift, hvori Hasting omtales, er et af Duchêne S. 25 meddeelt Brudstykke af en Krønike, der synes at være forfattet af en Munk fra Klostret i Fleury. Det slutter med Gange-Rolfs Død 931, og kan saaledes ej være skrevet før denne Tid; men er maaskee endog meget yngre. Den næste Forfatter, der nævner Hasting, er Dudo, der skrev mellem 996 og 1026. De øvrige ere yngre, Villiam af Jumièges fra Aarene 1066—1097; Robert Wace og Benoit de St. Maur fra henved 1175; Ordric Vitalis fra c. 1120.

[1]) Nemlig Toget opad Loire 841 istf. 843, til Paris 843 istf. 845, og til Italien 857 istf. 859.

[2]) Har. Haarf. Saga, hos Snorre, Cap. 6. Saxo, 2den Bog, S. 66. Guilelmus Appulus, hos Muratori, Vol. 5. Det tillægges ogsaa Roger af Sicilien hos Otto af Freising, Kejser Frederik II. hos Matthæus af Paris.

[3]) Se Vetus Chron. Monach. Floriac., hos Duchêne, Hist. Norm, Scr. p. 32.

[4]) Giraldus Cambrensis, Topogr. Hibern. Cap. 38—40. Camdens Udg. S. 748, 749 Girald ytrer her sin Forundring over at det engelske Folk ikke nævner Thorgisl (se herom nedenfor S. 438), men Gurmund, som Irlands Undertvinger. „Denne Gurmund", siger han, „kom fra Afrika til Irland, og blev derfra kaldt af Saxerne til England, hvor han indtog Cirencester, som han ved Hjelp af Spurve satte Ild paa. Han undertvang derpaa Bretland efter at have fordrevet dets Konge, og blev sidenefter dræbt i Gallien (maaskee snarere Wales, pays des Galles). Han var rimeligviis en Nordmand". Denne Gurmund, Nordmand og vendende tilbage fra Afrika, er øjensynligt den samme Gurmund, alias Hasting, som var med paa Middelhavstoget, og ligesom de nordmanniske Skribenter tillægge Hasting et af de

ges, der i den ovenfor meddeelte Beretning henføres til Aaret 841 [1]). Fortællingen om Nordmændenes Bedrifter i Loiren og Seinen 843 og 845, og isærdeleshed om deres Tog til Italien og Sydfrankrige 859 og 860 maa, som man tydeligt kan see, have levet i Folkesagnet. Om Lunas Indtagelse var der endog Sagn i Italien [2]). Endog i Norden maa et dunkelt Sagn have vedligeholdt sig derom, thi hvor meget end den Beretning, Ragnar Lodbroks Saga meddeler om Togene til Wiflisburg og Luna kan være forvansket ved fremmede, nyere Tilsætninger, saa

Krigspuds, vore Kongesagaer fortælle om Harald Haardraade, og som ellers tillægges andre nordiske og nordmanniske Fyrster, saaledes tillægger Girald Gurmund et andet, der ligeledes fortælles om Harald, hvilket Saxo tillægger Hadding (got. Hazdiggs, der i Latin gjengives Hastingus) og Fridleif, og de russiske Annaler Storfyrstinde Olga (Helga). Da nu Gurmund, skjønt ogsaa hans Historie er udsmykket, dog ikke senere dukker op igjen i Annalerne, og de Forfattere, der tale om ham, ere enige i at lade ham deeltage i Middelhavstoget, er det langt rimeligere at han er en virkelig historisk Person, end den ældre Hasting. — Det maa dog ellers bemerkes, at den paa Kong Alfreds Tid saa bekjendte Vikingekonge Gudrum (Gudorm, Gorm) ogsaa af enkelte Skribenter kaldes Gurmund (se nedf.) og at den samme Gudrum antog Navnet Ædhelstan, der let kunde forvanskes til Alstanus, Alstagnus, og f. Ex. af Thjodrek Munk Cap. 2 gjengives Halstanus.

1) En af de vigtigste Omstændigheder ved den i Chron. Turonense (se ovenf. 227) meddeelte Beretning om Hastings Tog til Tours og Amboise, er at den hellige St. Martins Legeme blev bragt op paa Muren for at skræmme de Danske bort, og at Byens Borgere derpaa flygtede bort med det til Auxerre, hvor det bevaredes en Tidlang. Denne Begivenhed henføres her til Kejser Hlothars 1ste Aar, altsaa 841. Men i et, som det synes, langt ældre Krønikebrudstykke, kaldt Gesta Dominorum Ambaziensium, meddeelt hos Duchêne, S. 24, henføres den samme Begivenhed, og med udtrykkelig Navngivelse af Hasting, her kaldt Hvasten, til Tiden efter Karl den skaldedes Død 877. Heller ikke veed den paalidelige Prudentius af Troyes noget at fortælle om Indtagelsen af Tours ved det store Tog til Nantes 843. Det er altsaa tydeligt, at alt hvad der nævnes derom, Hasting iberegnet, tilhører Tiden efter 877, eller mellem 877 og 882, da Hasting traadte i Kong Ludvig den tredies Tjeneste. Endog den ovennævnte Monachus Floriacensis, der fortæller at Hasting (Alstagnus) sædvanligviis kaldtes Gurmund og beretter om hans Tog til Luna, lader Angrebet paa Tours skee i Karl den enfoldiges Dage, og nævner Rollo d. e. Gange-Rolf, som Hovedmanden. Dette viser tillige at dette Brudstykke ej kan anføres som nogen Autoritet for Hastings Navn.

2) En Notits derom findes i et Krønikebrudstykke paaberaabt i Muratoris Antiquit. ital. I. p. 25: Lunæ civitas in Italia a Normannis dolo capta. Dette Brudstykke er dog maaskee laant fra frankiske Annalister. Derimod meddeler Leandro Alberti i sin Descrizzione di tutta Italia (Bologna 1550) et eget Sagn om Lunas Indtagelse, der ligner Fortællingen om Romeo og Julie. Fyrsten af Luna og Kejserens unge Hustru fattede Kjærlighed til hinanden; hun anstillede sig død og blev begraven, men undslap derved til sin Elsker; Kejseren hevnede sig ved at ødelægge Luna.

indeholder den dog saa meget, der bærer Præg af Oprindelighed og Egthed [1]), at den umuligt kan antages, heelt og holdent at være laant fra udenlandske Krøniker og Digte, og man gjenkjender dog ved første Ojekast den Begivenhed, den omhandler, for at være den samme som den, der af de nordmanniske Forfattere tillægges Hasting. Begivenheden var i sig selv saa merkelig, at Sagnfortællerne følte Trangen til at knytte den til et bestemt historisk Navn. De nordmanniske Forfattere valgte Hasting. De kunde ej vælge Gange-Rolf, da de vidste at han ej havde været i Italien. De holdt sig derfor til den næst ham beromteste Helt, Hasting, hvis Bedrifter ikke, som Rolfs, alene havde indskrænket sig til Nordfrankrige. De udsmykkede tillige Beretningen med endeel Sagn, der synes at have været egne for Nordgermanerne, og at have fulgt dem i alle deres Udvandringer. Vore egne Forfattere valgte deres fornemste Sagnhelte fra hiin Tid, nemlig Ragnar Lodbroks Sønner. Og forsaavidt der her kunde være Tale om at nævne visse navngivne Hovdinger som Anforere paa det italienske Tog, var det ogsaa i sig selv rimeligere at gjette paa de yngre saakaldte Lodbroksønner, end paa Hasting. Hvad Navnet Gurmund angaar, da kunde det lige saavel være laant fra den paa Alfreds Tid bekjendte Vikingehøvding Gudrum, som Navnet Hasting er laant fra den sildigere Hasting.

Hvad den Bjørn Jernside angaar, der skulde have ledsaget Hasting som hans Fosterson, da staar hans Personlighed paa endnu svagere Fødder. End ikke den nordmanniske Forfatter Dudo, fra Begyndelsen af 11te Aarhundrede, der ellers nævner Hasting, veed noget om Bjørn; den første, der omtaler ham, er en Forfatter fra Slutningen af det 11te Aarhundrede, og hans Navn anføres endog i en Form (Bier), der øjensynligt er laant fra nordmannisk-franske Sange eller Krøniker, eftersom den Form, hvorunder Navnet Bjørn forekommer i de paalidelige Annaler fra 9de Aarhundrede, er Bern eller Berno [2]). Bjørn maa saaledes være kommen ind i Sagnet om Hasting ved Midten af det 11te Aarhundrede. Men paa denne Tid havde der, især ved Knut den Mægtiges Erobring af England og den Mængde Nordboer, som derved kom i Berørelse med Nordmannerne, været Anledning nok for disse til at lære de nordiske Sagn om Lodbroks Sønner at kjende, og at anvende

[1]) Det heder saaledes f. Ex. at da de, efter at have indtaget Luna, agtede sig til Rom, kom der en gammel vejfarende Mand, hvilken de spurgte om Vejen til Rom; han viste to Par Jernsko, han paa Vejen til Rom havde udslidt, og dette overtydede dem om at de ej kunde naa derhen, hvorfor de vendte om. (Ragnars S. Cap. 13). I Nornagests S. Cap. 9 gjentages Fortællingen, og Bjørn Jernside nævnes udtrykkelig som Hovedmanden for Toget.

[2]) Navnet Bjørn gjengives altid med Bier hos Robert Wace og Benoit; det gjengives med Bern i Vita Ansgarii, med Berno i Fontenelle-Annalerne 855 og 856.

dem i sine egne Kvad og Fortællinger. Og virkelig begynder ogsaa Navnet Lodbrok først fra denne Tid af at vise sig hos de nordmanniske Chronister. Det er saaledes at antage, at disses Bjørn Jernside er laant fra den nordiske Sagnkreds om Lodbrok og hans Sønner [1]). Men forsaavidt de yngre Lodbroksønner virkelig vare Hovedanførerne paa Toget til Italien, er det ikke usandsynligt, at en af dem kan have hedt **Bjørn**, paa Grund af den almindelige Skik, at opkalde Forfædre [2]). En samtidig Chronist nævner desuden en Berno Nortmannus, der i Aaret 855 sejlede op ad Seinen med en stor Flaade, forenede sig med nogle andre, tidligere ankomne Vikinger, anførte af en **Sigtrygg**, og strejfede med dem heelt op til Perche i Champagne. Karl den skaldede slog ham, heder det, i et stort Slag, og Sigtrygg forlod ogsaa i det følgende Aar Seinen, men Bjørn byggede sig en Borg paa en Ø i Seinen (rimeligviis har han kastet sig ind i Borgen ved Oissel) hvor Karl forgjæves belejrede ham. Ved et Forlig i Verberie skal han have traadt i Karls Tjeneste (858), dog henføres hiin Belejring af hans Borg til 859. Underkastelsen har saaledes neppe været oprigtig. Den nysnævnte Sigtrygg havde allerede i 852 tillige med Gudrød været oppe i Seinen, og overvintret der til 853. Da var det at Gudrød modtog et Stykke Land til Forlening; Sigtrygg drog til Loiren, hvor han var med at herje Nantes (853), men blev saaret. Siden vendte han tilbage til Seinen, satte sig fast ved Pitres, og forenede sig endelig med Bjørn [3]).

Ved Angrebet paa Paris i Aaret 845 var ifølge samtidige Beretninger en vis **Ragnar** Nordmændenes Anfører. Han plyndrede Byen og Klosteret St. Germain, og lod sig først mod en Betaling af 7000 Pund Sølv bevæge til at drage bort. Men hans Folk skulle, som det berettes, paa Hjemvejen være blevne slagne med Blindhed og Afsindighed, saa at en Mængde

---

[1]) Det nys omtalte Sted i Nornagests Saga viser, at Bjørn Jernside har været anseet i Norden som Hovedmanden ved Toget til Viflisborg og Luna.

[2]) Det er endog sandsynligt, at han kan have ført Tilnavnet „Jernside", da endogsaa Tilnavne oftere gjentages. Men han var naturligviis ikke, som de nordmanniske Forfattere sige, Søn af den danske Konge. Hvad forresten Toget til Luna angaar, da have nogle troet at Luna er bleven forvexlet med Pisa, der ifølge den paalidelige Prudentius i Aaret 860 virkelig blev herjet. Men Sagnet knytter sig saa bestemt til Luna, det nævnes endog i den islandske Abbed Nikolas's Rejseberetning (Werlauffs Symbolæ ad geogr. med. ævi) og Prudentius siger selv at Pisa „og andre Stæder bleve herjede".

[3]) Chron. Fontanell. hos Pertz. II. 230. Sigtrygg kaldes her Sidroc. Det er ikke usandsynligt, at han af senere nordiske Historikere har været forvexlet med en Sigfrid, der senere nævnes i Forbindelse med Godfrid, og baade Sidroc og og Sigfrid med Sigurd Orm i Øje. Sidroc er maaskee den samme som den Sigtrygg, der i 852 kom til Irland og erhvervede Waterford.

satte Livet til. Han selv skal efter Hjemkomsten have rost sig for Kong Erik af sine Bedrifter, men pludselig være betagen af de frygteligste Smerter, hvoraf han ynkeligt døde [1]). Det er ovenfor omtalt, hvorledes en Nordmannahøvding ved Navn Ragnar døde, slagen med Blindhed og under de største Lidelser, efter Voldshandlingen i St. Gommars Kirke i Lier 836 [2]). Man fristes til at antage, at det er den samme Ragnar, som paa begge Steder er meent, men da den Beretning, der lader ham herje Paris, er den ældste, maa man give den Fortrinet. Usandsynligt er det ikke, at denne Ragnar af vore Forfædre kan have været forvexlet med Ragnar Lodbrok, og at flere af de Bedrifter, Kraakumaal tillægger denne, ere udførte af ham. Muligt, at han har været de yngre Lodbroks-Sønners Fader, men med Vished lader sig naturligviis intet sige derom.

Blandt Seine-Nordmannernes Anførere nævnes i paalidelige Kilder ogsaa en vis **Aasgeir.** I Aaret 841 sejlede han op ad Seinen, opbrændte Rouen, og derpaa Klosteret Jumiéges. Klosteret Fontenelle løskjøbte sig fra Ødelæggelsen med 6 Pund og Munkene fra St. Denys kjøbte endeel Fanger tilbage for 26 Pund. Da den kongelige Befalingsmand Wulfhard nærmede sig med en Hær, trak de sig tilbage uden at vove noget Slag. Ti Aar senere viste Aasgeir sig atter i Seinen, efter at han, som det fortælles, i 11 Aar havde herjet den hele Kyst mellem Seinen og Bordeaux. Han opbrændte Klosteret Fontenelle, og lagde siden Beauvais i Aske; paa Tilbagevejen blev han angreben af Frankerne, og tabte ikke faa Folk, men han søgte Skjul i Skovene og undkom saaledes om Natten til Skibene. Han havde opholdt sig i Seine-Egnene fra 13de Oktober 851 til 5 Juni 852. Derpaa drog han belæsset med Bytte tilbage til Bordeaux. Slig Ødelæggelse, tilføjes der, havde man endnu ikke seet ved Seinen [3]). Høvdingen for de Daner ved Somme, der i Aaret 861 lovede at forjage Nordmændene fra Oissel, men da de ikke strax fik den betingede Sum udbetalt, gjorde et lidet Tog til England, hed **Beland.** Da han kom tilbage, sluttede han, som vi have seet, et Forbund med dem, han skulde forjage; han forblev Vinteren over ved Seinen, og hans Søn tog sin Bolig i Klosteret St. Maur les Fossés. Karl den skaldede var imidlertid i Burgund, fordi han tænkte paa at underkaste sig Provence. Men Efterretningen om Fiendens Fremgang ved Seinen kaldte ham tilbage. Han sammenkaldte sine Krigsmænd til Senlis, og deelte dem i tre Afdelinger, hvoraf den ene skulde be-

---

[1]) Aimoinus de mirac. S. Germ. i Mabillons Act. SS. Ben. IV. 108. Fragm. de Norm. hos Duchêne II. p. 656. Chron. Font. Pertz II. 302.

[2]) Se ovenfor S. 421.

[3]) Chron. Font. Pertz II. p. 301—305. Aasgeir kaldes her deels Oscheri, deels Hoseri.

vogte Elven Oise, den anden Marne, og den tredie Seine. Men forend endnu noget var foretaget, fik han Bud, at en Afdeling af Danerne paa smaa Baade var sejlet op ad Marnen til Meaux, hvilket de opbrændte og hvorfra de rykkede mod Klosteret St. Faron. Han lod nu slaa en Bro over Marnen og denne tilstænge et Stykke nedenfor Meaux. Derved hindredes Vikingerne fra at komme tilbage, og sluttede i deres Forlegenhed et Forlig med Karl, hvorved de, imod at slippe ud, forbandt sig til at tilbagegive alle Fanger, og inden en vis Dag at forlade Seinen med de andre Nordmænd; de skulde endog hjelpe Karl at fordrive dem, der ej godvillig vilde drage bort. Til Sikkerhed for dette Loftes Opfyldelse stillede de ti Gisler, og Veland selv indfandt sig hos Karl for at aflægge Ed derpaa. De holdt ogsaa Loftet, thi de sejlede strax ned til Jumiéges, hvor de oppebiede Vaaren og satte derpaa til Havs, delende sig i flere Hobe, af hvilke den talrigste drog til Bretagne og forenede sig med dem, der nys vare komne tilbage fra Middelhavet. I Bretagne kæmpede Grev Robert af Anjou mod Kong Salomon, der ved Snigmord var kommen i Besiddelse af Regjeringen. Salomon lejede tolv af hine Vikingeskibe mod Robert, men denne var heldig nok til at tage Skibene og nedsable Størstedelen af deres Besætning. De øvrige skyndte han sig, forend Salomon kunde faa dem fat, at leje imod ham for 6000 Pund Sølv [1]). Om Veland fortælles det, at han strax efter vendte tilbage til Karl og lod sig døbe med Kone og Børn, men at han af den Grund Aaret efter blev udæsket til Tvekamp af en Nordmand, som fældte ham [2]).

Endnu nogle Gange omtales en **Rørek**, uden at man dog ret veed, om det er den samme Rørek, Herre til Dorestad og Haralds Brodersøn, som ovenfor er nævnt. Man skulde næsten formode, at det er en yngre Rørek, da det ved Aaret 862 heder, at han nys var omvendt til Christendommen [3]), og man veed, at den ældre Rørek allerede i 857 var vendt tilbage til Sønderjylland. Den yngre Rørek optræder, uagtet sin Omvendelse, fiendtligt mod Frankerne. Hidkaldte af ham, fortælles der, sejlede Danerne heelt opad Rhinen til Köln, herjede Dorestad og Nimwegen, og kastede sig ind i en Borg ved Nuys, hvor de en Tidlang forsvarede sig mod Hlothar den yngre, der førte en Hær af Lothringer og Saxer mod dem. Endelig besluttede de sig efter Røreks Raad til at drage tilbage igjen [4]). Rørek havde udtrykkelig været formanet af Hinkmar, Erkebiskoppen af Rheims, til ikke, efter sin Omvendelse, at hjelpe sine hedenske Landsmænd mod de Christ=

[1]) Egentlig maa man tænke sig, at Salomon har lejet hine 12 Skibe forend Vikingerne fra Seinen kom, at de tiloversblevne have slaaet sig sammen med disse, og i Forening med dem traadt i Roberts Tjeneste.

[2]) Hincmar af Reims, Pertz I. S. 462.

[3]) Flodoard p. 178.

[4]) Hincmar, hos Pertz I. 459.

ne, men Advarslen havde, som man seer, kun daarligt frugtet. Erkebiskoppen havde ogsaa bedet ham om, ikke at modtage eller understøtte Grev Baldvin af Flandern, der mod Kirkens og Kongens Forbud havde vovet at bortrane og egte Kong Karls Datter Judith, Enke efter den wessexiske Konge Ædhelwulf og dennes Søn af første Egteskab Ædhelbald [1]). Men Baldvin blev i det paafølgende Aar tagen til Naade, og forlenedes nu med hele Flandern mellem Somme og Schelde, fornemmelig paa den Betingelse at han skulde forsvare Riget mod Danerne og de øvrige nordiske Vikinger. Rørek blev senere udjagen fra Frisland af de saakaldte Konkinger (867), men maa dog siden have erobret det tilbage, thi vi erfare, at han i 870 sluttede et Forlig med Kong Karl i Nimwegen [2]), at han ligeledes i 872 havde en venskabelig Sammenkomst med ham i Utrecht [3]), og at han endelig i Aeben 873 underkastede sig Ludvig den Tydske [4]). Siden den Tid hører man ikke mere til ham.

Sammenligningsviis var nu Frankriges Stilling med Hensyn til Vikingernes Anfald nogenlunde taalelig. Paa de fleste Steder var Roligheden sikkret, i tredive Aar havde der ikke hersket saadan Fred. De forladte og ødelagte Klostre bleve igjen opreiste og befolkede. Kongen sammenkaldte et Møde ved Pitres, Nordmændenes gamle Tilhold ved Seinen, hvor man blev enig om visse Foranstaltninger til Værn imod dem [5]). Vasallerne opfordredes til paa første Opbud at drage ud mod Hedningerne; det blev dem forbudt, uden kongelig Tilladelse at opføre befæstede Slotte, og ligeledes blev det under Livs Fortabelse forbudt og erklæret for et Forræderi mod Fædreland og Christendom, efter 1ste Juli 864 at overlade en Nordmand, det være sig som Gave eller til Løskjøbelse, nogen Brynje, Vaaben eller Hest. Med dette Edikt af Pitres kan man saaledes ansee den første Periode af Nordmændenes Herjetog til Frankrige afsluttet. Vel holdt endnu en Vikingehær sig ved Leire, uden at kunne fordrives, og gjorde hvert Aar megen Skade; ogsaa viste sig endnu i 865 en ny Vikingeflaade i Seinen [6]), men i det Hele taget nød dog Landet Ro, og den anden Ulykkesperiode for Frankrige, der var værre end den første, og endte med Nordmændenes blivende Nedsættelse i Landet, begyndte ikke forend med **Gange-Rolf.**

---

[1]) Flodoard, p. 521.

[2]) Hincmar, hos Pertz I. p. 486.

[3]) Hincmar, hos Pertz I. p. 493, 494.

[4]) Xanten-Annaler, Pertz II. 235.

[5]) Edictum Pistense, Capitularia Karoli II, hos Pertz III. p. 488—496.

[6]) Hincmar, hos Pertz I. p. 467—470.

9. Vikingetog til Irland og Skotland. Norske Riger paa Irland.

Imidlertid havde ogsaa de britiske Øer paany, og gjentagne Gange, været hjemsøgte. Dog begyndte ikke Vikingernes Angreb paa England selv at blive ret følelige eller overvældende, førend imod Midten af det 9de Aarhundrede, da Lodbrokssønnerne under uhørte Grusomheder oprettede det danske Rige i Øst-England. Før den Tid synes Vikingerne fornemmelig at have søgt Irland og de nærliggende Smaa-Øer. Aarsagen til, at de saaledes paa en vis Maade gik England forbi, var vel især den, at det maatte være dem meget lettere at faa Bugt med de raa og halvvilde Irer, end med de civiliserede og endnu i Begyndelsen af det 9de Aarhundrede temmelig stridbare Angelsaxer. Dertil kom, at de Vikinger, som hjemsøgte Irland, fornemmelig — efter hvad man af de gamle Beretninger derom maa slutte — vare Nordmænd, der kom umiddelbart fra Norge selv. Og den naturlige Vej maatte for Nordmændene, naar de først havde lært Irlands Beliggenhed at kjende, blive nordenom Skotland. Vi have seet, at Nordmændene allerede før 825 havde fundet Færøerne og Hetland [1]). Efter denne sidste Øgruppe rettede man senere Kursen til Grønland [2]), og rimeligviis til Island. Efter den havde man sandsynligviis allerede længe rettet Kursen til Irland. Thi et Døgns Sejlads med gunstig Vind lige i Vest bragte et Skib fra det sydvestlige Norge saa langt, at man øjnede Hetland. Derfra kunde man see Orknø; fra Orknø saa man Skotlands Kyst, og denne behøvede man kun at følge mod Vest og Sydvest, for at komme ind mellem Syderøerne og naa Irland. Det nordlige Skotland, især den Deel deraf, som ligger vestenfor Orknøerne, indeholdt lidet, der kunde friste vore Forfædre til at gjøre Landgang her. Vilde Klipper og øde Strande, med faa Spor af Befolkning, møde endnu Øjet paa disse Kanter, og maa for tusinde Aar tilbage have haft et endnu mindre indbydende Udseende. Det er derfor let at forstaa, hvorledes vore Forfædre i Førstningen, inden de fra Irland af havde lært Skotland bedre at kjende, ilede dets barske Kyster forbi, for desto snarere at naa Erins grønne, frugtbare Strand, hvor et rigt og forholdsviis let Bytte ventede dem. Paa denne Maade kom de slet ikke i Berørelse med England, og i Førstningen ogsaa saare lidet med Skotland. Vi finde ogsaa faa Angreb af nordiske Vikinger paa de mere befolkede Dele af Skotland førend henimod Midten af det 9de Aarhundrede, og selv disse faa Angreb synes meest at være udgangne fra dem, der allerede havde faaet Fodfæste i England og Irland.

I de irske Annaler forekommer Benævnelsen „Nordmænd" kun meget sjælden. Det sædvanlige er, at Vikingerne enten kaldes Lochlannoch, d. e.

[1]) Se ovfr. S. 48.

[2]) Grønlands hist. Mindesmerker, 3die Deel S. 212. Landnáma I. 1.

Indbyggere af Lochlan (Norge eller Norden), eller Gall d. e. Fremmede; undertiden kaldes de ogsaa „Hedninger" (Geinte). Fra Midten af det 9de Aarhundrede, da Lodbroksſønnernes Daner havde faaet Overhaand i England, begynde de irske Annaler at skjelne mellem de „sorte Fremmede" og de „hvide Fremmede"; ved hine skulle Danerne, ved disse Nordmændene være betegnede [1]).

Nordmændene viste sig, som oven anført, allerførst ved Irland i Aarene 794—797. Deres første Voldsgjerning af nogen Betydenhed i disse Farvande var hiin Ødelæggelse af det berømte, af St. Columba stiftede Kloster paa **Jona** eller **Icolmkill**, hvorved 68 Mennesker, deels gejstlige, deels verdslige, skulle være dræbte [2]). Men man er ikke ganske sikker paa Aaret, i hvilket denne Voldshandling fandt Sted. Efter denne Tid nævnes mellem Aarene 810 og 830 temmelig hyppige Anfald paa forskjellige Kanter af Irland; i Førstningen formaaede Irerne et Par Gange at slaa Nordmændene tilbage, men man seer tydeligt, hvorledes disse mere og mere begynde at spille Mester. I det sidstnævnte Aar (830) herjede de Landskabet Conall, og førte Kongen, ved Navn Mælbrigda tillige med hans Broder fangne med sig til deres Skibe [3]). Det er rimeligviis denne Bedrift, hvortil Saxo sigter, naar han fortæller at Ragnar Lodbrok gjorde et Tog til Irland, fældte Kong Melbricus og indtog Dublin; og det bliver heraf end mere tydeligt, at de Bedrifter i Irland og England, man har tillagt Ragnar, vedkomme en yngre Høvding enten af dette eller et andet Navn. I det paafølgende Aar herjedes Armagh og flere andre Distrikter; især gik det ud over Klostrene, som plyndredes og tildeels ødelagdes. Endelig ankom i Aaret 838, to Flaader, hver paa 60 Skibe, den ene i Boyne, den anden i Liffey. Dublin erobredes [4]), og Nordmændene udbredte Ødelæggelse paa alle Kanter. De ødelagde baade Kirker og Befæstninger, røvede Kvæg og Faar. Paa et Sted satte Indbyggerne sig til Modværge, og vandt en Sejr, hvori 120 af Nordmændene skulle være faldne, men i et andet og større Slag sejrede de Fremmede, og her, heder det, faldt baade Konger og Høvdinger, uden at engang deres Lig kunde finde en Begravelse [5]).

---

[1]) Lochlannoch skal egentlig betyde „de som bo ved Indsøerne", en Benævnelse der nærmest passer paa Norge. Hvor der skjelnes mellem Daner og Nordmænd, kaldes hine Dubh-Lochlannoch, Dubh-Geinte eller Dubh-Gall, disse derimod Finn-Lochlannoch, Finn-Geinte, Finn-Gall. Enkelte Steder forekommer dog „Nordmændenes" Navn.

[2]) Ulsterske Annaler, hos O'Connor IV. p. 193. De fire Mestres Ann. sammesteds III. p. 312.

[3]) Ulsterske Ann. sst. p. 208.

[4]) Innisfallens Annaler, sammest. II. App. p. 31.

[5]) De 4 Mestres Annaler, sammest. III. p. 338.

En af Vikingernes Anførere, der siden blev dræbt, hed Saxulf [1]). Men Hovedanføreren for Toget var den berømte **Thorgisl** [2]), hvis Navn endnu lever i det irske Folkesagn. „Efter mange Slag og skarpe Fegtninger underlagde han sig", fortæller en gammel Forfatter, der dog meer synes at følge Sagnet, end troværdige historiske Beretninger, „i kort Tid hele Irland, og opførte, hvor han kom, de høje, murede Befæstningstaarne med dybe Grave, af hvilke der endnu sees saa mange Levninger i Landet. Han blev tilsidst forelsket i en Datter af Mælsechnail, Kongen i Meath, og forlangte hende af denne, som ogsaa lovede at sende hende til ham ledsaget af femten unge Piger; Thorgisl lovede at møde hende med lige saa mange fornemme Nordmænd paa en Ø i Søen Lough-Erne. Men istedetfor Piger, sendte Mælsechnail femten unge Mænd, der endnu ikke havde faaet Skjæg, forklædte som Fruentimmer, og bevæbnede med Dolke. Da Thorgisl kom, blev han overfalden og dræbt af disse. Mælsechnail havde tidligere spurgt Thorgisl, paa hvad Maade han skulde faa udjaget nogle fremmede skadelige Fugle, der vare komne ind i Landet. Ved at ødelægge deres Reder, meente Thorgisl. Og følgelig begyndte Mælsechnail nu at ødelægge Nordmændenes Borge, medens Irerne dræbte eller forjoge Nordmændene. Herved befriedes Landet fra det Aag, hvorunder Thorgisl havde holdt det i 30 Aar" [3]). — Denne Fortælling viser sig ved første Øjekast sagnmæssig og fabelagtig. Annalerne fortælle kun simpelt hen, at Thorgisl i Aaret 844 blev fangen af Mælsechnail, Mælruans Søn, Konge i Meath, og sidenefter druknet i Søen Lough-Uair [4]). De omtale flere ødelæggende Tog, som Nordmændene mellem 838 og 844 gjorde til forskjellige Dele af Øen, og ved hvilke Thorgisl vistnok maa have været Hovedanfører, men der siges ikke udtrykkeligt, at de skulde have underkastet sig hele Irland [5]). Heller ikke forholder det sig saa-

---

[1]) Ulsterske Ann. p. 213. De 4 Mestres Ann. sst. p. 339. Innisfallens Annaler, p. 31.

[2]) Den irske Form er Turges, med latinsk Endelse Turgesius.

[3]) Giraldus Cambrensis, de topogr. Hiberniæ Cap. 37, Camdens Udg. p. 748, 749. Et Udtog af Giralds Fortælling findes hos den engelske Historieskriver John Bromton, Twysdens Udg. p. 1074. Girald nævner her forskjellige Beretninger om Thorgisl's Forhold til den før omtalte Gurmund. Han kommer selv til det Resultat, at Gurmund er en Nordmand og paa Tilbagevejen fra Afrika enten har landet paa Irland og derfra udsendt Thorgisl, medens han selv drog til England, eller har sendt Thorgisl fra England til Irland.

[4]) De ulsterske Annaler, hos O'Connor IV. S. 216, 217. De fire Mestres Ann. sammesteds III. S. 345. Hans Død tillægges paa sidstnævnte Sted Guds, St. Kiarans og andre Helgenes Mirakel. Det er ellers at merke, at Annalernes Aar-Angivelser ej ere ganske nøjagtige; saaledes henføres den store Flaades Ankomst til 836 istf. til 838, og man skulde heraf følgelig slutte at Thorgisl's Drab ogsaa er sat to Aar for tidligt.

[5]) De Hovedbedrifter, der omtales, ere en Sejr over Connaughtboerne, 837 (839);

ledes, at Thorgisl herjede paa Irland i tredive Aar. Den samme Forfatter, som meddeler hiint Sagn, siger udtrykkeligt, at han først ankom til Irland i Aaret 838. Og vi have endnu en meget paalidelig Angivelse i de frankiske Annaler, der udtrykkelig sigter til disse Begivenheder, i det den melder, at Irerne, efter længe at have været hjemsøgte af Nordmændene, omsider bleve dem skatskyldige i Aaret 847, men allerede i det følgende Aar gjorde Opstand mod dem og ved Guds Hjelp fik dem forjagne fra Landet[1]). De irske Annaler vide at berette om fire store Slag, som Landets Konger strax efter Thorgisls Drab skulle have vundet over Nordmændene, af hvilke der i alt faldt henved 4000 [2]). Med andre Ord, der skede en almindelig Rejsning imod dem. Men alle disse Begivenheder, Irlands Undertvingelse, Thorgisl's Drab og den paafølgende Nationalkamp, maa paa denne Maade sammentrænges til Aarene 847 og 848. Det sidste Aar maa ansees aldeles sikkert, da de frankiske Annaler tilføje, at Irernes Konge i Anledning af Sejren sendte et Gesandtskab til den franske Konge med Gaver og Fredstilbud for at bede om Tilladelse for ham til at rejse til Rom gjennem dennes Stater. Der var altsaa en bestemt Begivenhed, som for den frankiske Annalist betegnede Aaret. Anderledes forholdt det sig derimod med hvad han havde erfaret om de tidligere Begivenheder paa Irland. Her var han udsat for at tage Fejl, og her bliver det derfor rimeligere at følge de irske Annaler, forsaavidt som de antyde at Landets Trældom varede henimod 8 Aar.

Thorgisls Herredømme paa Irland maa saaledes have vedvaret fra 838 til 846, og i de to paafølgende Aar maa Irerne have kæmpet en Undergangs Kamp med hans Mænd. Hvis man kan stole paa andre Fortællinger, der meddeles om ham, maa han virkelig have beherskset Irland med et Jernscepter. Han udnævnte en norsk Konge, fortælles der, i hver Provinds, en Høvding i hvert Distrikt, en Abbed i hver Kirke eller Kloster, en Krigshøvedsmand i enhver Landsby, og ethvert Huus blev forpligtet til at holde en Kriger; ingen var længer Herre i sit eget Huus. Han lagde en Skat af en Øre Guld paa ethvert Familiehoved; den, der ej betalte denne Skat, naar den blev ham affordret, straffedes med Tabet af Næsen, derfor

---

Nord-Irland herjet 838 (840), ligeledes i 839 (841), hvorved flere Biskopper og Prester bleve slæbte fangne til Nordmændenes Borge; en Vikinge-Lejr ved Dublin, hvorfra Leinster herjedes 840 (842); Clonmacnois m. m. herjet 841 (843); mindre Plyndringstog i 842 og 843 (844 og 845); Tog af Thorgisl til Lough-Ribh, Connaught og Meath herjede, Clonmacnois m. m. opbrændt; de Fremmede slagne af Kong Niall Aedhs Søn i et stort Slag, og Thorgisl endelig dræbt af Mælsechnail.

[1]) Prudentius af Troyes, hos Pertz I. S. 443.

[2]) Waræi antiq. Hib. p. 105. Ulster-Annalerne, O'Connor, IV. S. 218, 219. De fire Mestres Annaler, O'Connor III. S. 319.

kaldte man denne Skat **Næseskatten** [1]). Alt dette indeholder Overdrivelser. Det er tydeligt, at Thorgisl kun har gjennemført det for alle germaniske Erobrere fælles Lehnssystem, at han har tilegnet sig Ejendommen over Landet og udstykket det i Lehn til Jarler og Herser, aldeles saaledes som vi senere erfare om Harald Haarfagre i Norge. Endog dennes Næseskat (nefgildi), d. e. Personskat, gjenkjende vi, men Navnet har i Tidens Løb faaet en hadefuld Forklaring, og Folket, for hvem alle de nye Indretninger vare ganske uvante og fremmede, har anseet dem som et Tyranni, der fra Slægt til Slægt er skildret med sterkere og sterkere Farver. Det synes især at være de mange, for Irerne hidtil ukjendte Borge [2]), hvortil Nordmændene støttede deres Magt, og hvorved ogsaa fornemmelig Sagnene om Thorgisl ere fastholdte, skjønt han vistnok selv maa have været en saa merkelig Personlighed, at hans Minde under alle Omstændigheder maatte leve i Sagnet [3]). Ogsaa blandt hans egne Landsmænd synes et Sagn om ham at have holdt sig, skjønt det senere er henført til en urigtig Person. I Harald Haarfagres Saga heder det, at Harald Haarfagres to Sønner, Frode og Thorgils, herjede paa Skotland, Irland og Bretland, og vare de første blandt Nordmændene, som indtoge Dublin; at Frode blev forgiven, og at Thorgils længe var Konge over Dublin, indtil han blev svegen og dræbt af Irerne [4]). Da det i de irske Annaler udtrykkeligt heder, at Dublin for første Gang erobredes af Nordmændene paa den Tid, da Thorgisl herskede, bliver det indlysende, at Snorres Thorgils er ingen anden end han, og at han urigtigt har flyttet ham ned i Tiden og gjort ham til en Søn af Harald Haarfagre [5]).

---

[1]) Ma-Geoghegan hist. d'Irlande I. p. 383.

[2]) Disse Borge, de saakaldte „Glasborge", have flere villet tillægge Kelterne, men det ovenanførte Udsagn af Girald kan ej ganske overfees; en lignende Borg findes desuden paa Hetland, den bekjendte Móseyjarborg. Hvor Girald omtaler disse Borge, siger han ej alene, at Nordmændene havde opført dem, men tillægger udtrykkeligt, „at det irske Folk ej bryder sig om at have Borge, men bruger Skovene til Borge, Myrene til Grave". — I Rusland finder man Spor af lignende Borge se Kruses Necrolivonica.

[3]) Der fortælles ogsaa et Sagn om at hans Hustru Odo skal have sat sig paa Alteret i Klosterkirken i Clonmacnois, og derfra modtaget Folkets Hyldest. Se Worsaae, Minder om de Danske og Nordmændene, S. 384. Her meddeles ogsaa nogle andre overdrevne irske Skildringer af Nordmændenes Voldsomhed i det 9de Aarhundrede.

[4]) Harald Haarf. Saga hos Snorre, Cap. 35. Det heder i de 4 Mestres Annaler udtrykkeligt, at Mælsechnail i Aaret 847 (ɔ: 849 eller 850) ødelagde Dublin, som altsaa indtil da endnu maa have været i Nordmændenes Vold. I Inisfallen-Annalerne heder det udtrykkeligt, at Dublin erobredes for første Gang af Nordmændene 837, se O'Connor, rer. hib. Scr. Vol. III. App. p. 31, og i Ulster-Annalerne nævnes ved 841 (842) „Dublin-Hedningerne", altsaa „Hedningerne, som da vare i Besiddelse af Dublin".

[5]) Med Hensyn til de Navne, der sættes i Forbindelse med disse ældste Beretnin-

Efter den almindelige Folke-Rejsning mod Nordmændene maa Irerne, som vi af den frankiske Beretning see, have troet at al Fare nu var overstaaet. Men den Fred, Landet nød, om den overhoved nød nogen, var yderst kortvarig. Allerede i Aaret 849 kom der en Flaade af 240 Skibe, for at staa Nordmændene bi. Dette viser, at de ikke engang ganske vare udjagne. Oen herjedes paany. De irske Konger benyttede endog selv undertiden Nordmændenes Hjelp imod hinanden indbyrdes, og Dublin, der var falden i Mælsechnails Hænder, blev igjen tilbageerobret. Dog maa Irerne for en kort Tid have fundet nogen Lettelse, da der udbrød blodig Strid mellem Vikingerne selv. En Flaade af **danske** Hedninger, fortælles der, landede ved Dublin [1]), tilføjede Nordmændene et stort Nederlag, plyndrede Byen og bortførte mange Folk. Det følgende Aar stod der i tre Dage og tre Nætter et stort Søslag mellem Daner og Nordmænd, hvorved Danerne bleve slagne, og Nordmændene atter satte sig i Besiddelse af deres Befæstninger [2]). I Aaret 852 kom endelig den norske Søkonge **Olaf hvite**, af Ynglinge-Ætten, underkastede sig de Danske, der maatte stille ham Gisler, og aftvang Irerne Skat [3]). Olaf oprettede et **norskt Rige i Dublin**, der vedvarede i henimod 350 Aar, og ej alene holdt sig uafhæn-

---

ger om Nordboernes Vikingetog paa Irland og i Frankrige, skulde man overhoved formode at de forskjellige nordiske Riger, som senere oprettedes, have haft hver sin Yndlingshelt, hvilken de, uden Hensyn til Tidsregningen, tillagde de meest iøjnefaldende Bedrifter, at saaledes Nordmændene paa Irland have nævnt Thorgisl, medens Nordmannerne senere nævnte Hasting, Danerne i Northumberland maaskee Gudrum, og Danerne i Danmark Ragnar Lodbrok og Sønner. Thi vi have nu seet, at Hasting er den nordmanniske Repræsentant for de samme Bedrifter, som Ragnars Saga tillægge Ragnars Sønner, og Girald Gurmund (Gudrum): at Ragnar igjen hos Saxo ved at erobre Dublin og overvinde Kong Mælbrigda tillige udfylder Thorgisls og de ham nærmest foregaaende Nordmænds Plads — det er desuden ikke usandsynligt at Thorgisl ogsaa kan have været med, da Mælbrigda blev overvunden — og endelig, at Thorgisls Bedrifter i vore Sagaer skydes ned til Harald Haarfagres Sønners Tid.

1) Hvo veed om ikke ogsaa dette Tog er blevet opstillet blandt den foregivne Ragnar Lodbroks? At det er udgaaet fra de saakaldte Lodbrokssønner, synes utvivlsomt.

2) De irske Annalers Ord ere her noget forvirrede. De ulsterske Annaler, de ældste og paalideligste, ere ovenfor fulgte. (O'Connor II. p. 219—211). De 4 Mestres Annaler derimod (O'Connor II. p. 35) fortælle, at der i 847 (ↄ: 849) kom en Flaade af 140 Skibe for at kæmpe mod de Fremmede, der allerede vare i Irland, og at de gjorde den største Forstyrrelse i Landet; om Søslaget heder det (S. 355), at de hvide Fremmede (Nordmændene) bleve slagne.

3) Ulster-Annalerne (O'Connor S. 221) udtrykke sig derom saaledes: Amlabh (ↄ: Olaf) Søn af Kongen af Lochlan (Norge) kom til Irland, og saa vel de Fremmede, som Irerne selv, maatte betale ham Skat.

gigt, men endog for det meste var mægtigere end de irske Smaariger. I Følge med ham, fortælles der, vare to Brødre, **Sigtrygg** og **Ivar** [1]), der ligeledes oprettede Riger, hiin i **Waterford**, denne i **Limerick**, hvilke Riger dog ikke opnaaede den Anseelse, som det i Dublin. At denne i Irlands Historie saa merkelige Begivenhed ligesaa lidet som Thorgisls Erobring kunde undgaa at blive udsmykket i Folkesagnet, er naturligt. Man fortalte senere derom, at Olaf, Sigtrygg og Ivar vare Brødre, at de, hvad enten de selv tidligere havde været paa Irland, eller de havde hørt sine Frænder fortælle derom, kjendte Landet godt, og ikke kom med en Krigsflaade, men ligesom for at handle; at de derved strax kom i Besiddelse af Søhavnene, og her opførte Byer, af hvilke de tre første vare de ovenfor nævnte. Der lægges til, at det irske Folk, som selv var for dovent og udannet til at sejle eller handle, ansaa det nyttigt, at der nedsatte sig Fremmede, som kunde drive Handel med fremmede Lande [2]). Der er forsaavidt noget sandt i denne Bemerkning, som det efter alle Merker er tydeligt, at Nordmændene, eller, som de siden kaldtes, Ostmændene, paa Irland vare i Besiddelse af hele Øens Handel, og i det Hele taget stode paa et langt højere Kulturtrin, end Irerne selv [3]); det er ogsaa vist, at Vikingerne ikke altid optraadte som Krigere, men som fredelige Handelsmænd. Men den Maade, paa hvilken hine Brødre skulle have sat sig fast i Landet og opført Byer, smager altfor sterkt af det samme Sagn, der fortælles om Dido og om Ivar Beenløse, og stemmer for lidet med den Maade, paa hvilken Nordmændene sædvanligviis optraadte paa Irland, til at man kan ansee det for andet end Digt.

Olaf hvite er den første, i fremmede Skrifter omtalte, Vikingehøvding, der med Bestemthed gjenkjendes i vore egne Sagaer [4]). Han hørte, som ovenfor nævnt, til Ynglingestammen; han var nemlig en Søn af Ingjald, der igjen i 5te Led nedstammede fra Gudrød, Halfdan Hvitbeins Søn. Han blev gift med **Aude**, en Datter af den mægtige Herse **Ketil Flatnef**

---

1) Inisfallens Annaler, O'Connor II. App. p. 34. Sigtrygg kaldes af Irerne Sitric; Ivar kaldes Iomhar, Iobhar. Sigtrygg er maaskee den samme Sidroc, der omtales i de frankiske Annaler 852 og 855.

2) Girald Cambr. Topogr. Hib., Camdens Udg. p. 719, 750. Girald kalder de tre Brødre Amelaus, Sytaracus, Yuarus. Man maa næsten formode at Girald især har fulgt vælske Beretninger.

3) Se Worsaae, Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland S. 415, 416.

4) Se herom især Landnáma II. 15: „Olaf hvite hed en Hærkonge, Søn af Kong Ingjald, Søn af Helge, Søn af Olaf, Søn af Gudrød, Søn af Halfdan Hvitbein, Konge paa Oplandene. Han herjede i Vesterviking, og vandt Dublin paa Irland og Dublins-Skire (Distrikt)". Jofr. Laxd. Saga Cap. 1. Olaf gjøres her til en Søn af Kong Ingjald Starkadsfostre, hvilket strider mod det anførte Slægtregister, der opstilles af Olafs egen Ætling Are Frode.

fra Sogn, og havde med hende Sonnen **Thorstein**, med Tilnavn den røde, fra hvilken flere fornemme Slægter paa Island, og navnlig Historikeren Are frode, nedstammede. De irske Annaler nævne om flere Herjetog, Olaf foretog, og flere Slag han vandt paa Irland, deels alene, deels i Forening med Ivar, og med en anden Høvding, hvis Navn synes at have været enten Atle eller Eyvind [1]). Ved flere Lejligheder nævnes ogsaa **Cerbhal** eller **Kjarval**, Dungals Søn, den irske Konge i Ossory i Munster, som hans Bundsforvandte [2]). Denne Cerbhal synes stedse at have staaet i den venskabeligste Forbindelse med Nordmændenes Høvdinger, af hvilke trende endog fik hans Døttre til Egte [3]). Dette nærmere Bekjendtskab, Nordmændene havde til ham fremfor de øvrige Konger, er rimeligviis Aarsagen til, at vore Oldskrifter omtale, ham som om han var Erkekonge paa Øen.

Olaf gjorde ogsaa trende Tog til **Skotland**. För hans Tid hører man, som vi ovenfor have nævnt, sjælden om Vikingetog til det egentlige Skotland, kun om enkelte Angreb paa de ved dets Vestkyst liggende Hærbuder eller Syderøer, hvor især Icolmkills rige Kloster lokkede Vikingernes Plyndrelyst. Det hjemsøgtes saaledes atter i Aaret 824, og dets Abbed saa sig endog kort efter nødt til at flygte til Irland med St. Columbas Levninger. Skotland var paa denne Tid beboet af to Slags keltiske, med hinanden nær beslægtede Folk, nemlig **Pikterne**, der udgjorde den egentlige, oprindelige Hovedbefolkning, og de dalriadiske **Skotter**, en i det 6te Aarhundrede fra Irland til de sydvestlige Egne af Landet indvandret Koloni. Pikterne deelte sig igjen i trende Hovedafdelinger, de nordlige, ogsaa kaldte **Cruithne**, de egentlige Bjergboere, og Stamfædrene til de nuværende Højlændere, og de sydlige Pikter (Albanigh), der efterhaanden bleve undertvungne af Skotterne, og

---

[1]) Han nævnes kun i Ulster-Annalerne, under Formen Auisle. Men det er et Spørgsmaal, om denne besynderlige Navneform skal forestille „Atle", og ikke snarere er en Forvanskning af et andet Navn, f. Ex. Eyvindr (Auindr). Vi læse i Landn. III. 12, at Eyvind Østmand egtede Kjarvals Datter, nedsatte sig paa Irland og overtog Landets Forsvar. Fornemmelig nævnes to Krigsforetagender et til Munster (856) og et til Meath (857), hvor Ivar og Olaf kæmpede i Forening. Paa Toget til Munster var ogsaa en „Caittil fin" ɔ: Caitil den hvide med; om han var Nordmand (i saa Fald bliver hans Navn „Ketil") eller Irlænder, er uvist.

[2]) Cerbhal var med paa Toget til Meath 857 (858). Han nævnes af og til indtil 888 (889), da han ifølge Ulster-Annalerne pludselig døde. Flere Haandskrifter af Landn. (I. 1) kalde ham urigtigt Konge i Dublin.

[3]) Den ene Datter har i Landnáma III. 10 faaet det nordiske Navn Fridgerd; hun blev gift med en Thore Hima; den anden, Gormlath eller Kormlad, egtede en Thorgrim Grimolfsøn (Landn. III. 12); den tredie, Rafarta, egtede den navnkundige Viking fra Gautland, Eyvind Austmand (Landn. III. 12); deres Søn Helge magre, gift med Ketil Flatnefs Datter, var en af de fornemste Landnamsmænd paa Island.

smeltede sammen med dem til et eneste Folk, der i Kultur stod ved Siden af det irske, og højt over de nordlige Pikter. Hiint Herredømme over de sydlige Pikter lykkedes det dog ikke Skotterne at erhverve fuldstændigt, forend efterat Nordmændenes Angreb havde taget deres Begyndelse, og den sidste sydpiktiske Konge var bleven dræbt af dem i Aaret 839 [1]). Da formaaede omsider Kenneth Mac Alpin, Konge over Skotterne, at erhverve et blivende Herredømme over Sydpikterne. Fra denne Tid af var der en langvarig Strid om Herredømmet mellem de nordlige eller egentlige Pikter, og Skotterne eller, som de endnu oftere en Tid plejede at kaldes, Albanerne. De norske Vikinger blandede sig ofte i denne Strid. Olaf drog ledsaget af den ovennævnte Hærkonge, Atle eller Eyvind, i Aaret 865 eller 866 over til Pikternes Land, herjede der, og tog Gisler af dem [2]). I Aaret 870 gjorde Olaf og Ivar et større Tog baade til England og Skotland. Efter en enkelt Kronikes Udsagn skulle de have staaet Lodbrokssønnerne bi i deres Angreb paa det østlige England [3]) (hvorom nedenfor); er dette end tvivlsomt, saa er det dog vist, at de herjede paa England. Men deres Hovedformaal var at bekrige Albanerne, og, som man maa formode, at gjøre sig til Herrer over dem. De belejrede Alcluith, senere bekjendt under Navnet Dumbarton, i fire Maaneder, indtog den endelig og plyndrede den. Fra Dumbarton maa de være dragne til England, thi først i det følgende Aar kom de hjem fra Albanien til Dublin, med 200 Skibe, belæssede, som det fortælles, med et stort Bytte af Folk, røvede fra Engelskmænd, Briter og Skotter [4]). Kort Tid efter faldt Olaf i et Slag paa Irland [5]). Og Ivar, der synes at have efterfulgt ham som Nordmændenes Overkonge [6]), overlevede ham ikke længe. Olafs Søn **Eystein** blev siden, som der fortælles, svigagtigt dræbt af Albanerne eller Sydskotterne. Han maa altsaa ligeledes have gjort et Tog til Skotland. Det maa forresten omtrent ansees som vist at denne Eystein, hvilken vore Sagaer ikke nævne, er den samme som den i dem meget hyppigt omtalte Søn af Olaf, ved Navn **Thorstein røde**, om hvilken vi nedenfor komme til at handle nærmere [7]).

[1]) Ulster-Annalerne hos O'Connor, IV. p. 214. Skene, the Highlanders in Scotland I. p. 56.

[2]) Ulster-Annalerne, S. 232.

[3]) Inisfallens Annaler, O'Connor II. App. p. 35.

[4]) Ulster-Annalerne S. 230.

[5]) Landnáma, II. 15. Hans Dødsaar nævnes ikke udtrykkeligt i de irske Annaler, men han forekommer ikke efter 871, og hans Søns Død omtales allerede ved 874 (875).

[6]) Ulster-Annalerne ved 872 (873): „Ivar, Konge over Nordmændene i hele Irland og Bretland, døde i Christo".

[7]) Ulster-Annalerne (S. 232) kalde ham Oistin Mac Amlaibh. Oistin er vistnok ligere Eystein, end Thorstein, men da det samme fortælles om Thorstein

De hæbudiske Øer, eller, som vore Forfædre kaldte dem, **Sydерøerne,** maa paa denne Tid allerede have været besatte af Nordmændene. Vi ville i det følgende see, hvorledes Olaf hvites Svigerfader, **Ketil Flatnef,** opkastede sig til Herre over dem. Hvorledes Øgrupperne i Nord for Skotland, nemlig Orknøerne, Hjaltland og Færøerne, allerede før 825 havde været hjemsøgte af Nordmændene, er ovenfor omtalt. Alle disse Øgrupper vare en lang Tid kun Tilhold for Vikinger, som derfra foruroligede de omliggende Landes Kyster, og de have rimeligviis paa denne Tid faaet deres nordiske Navne. Af dem alle synes **Færøerne** tidligst at være blevne ordentligt bebyggede af Nordmænd, rimeligviis fordi de Faar, der i saadan Mængde fandtes der siden de irske Eneboeres Tid, og som have givet Øerne Navn, lovede Nybyggerne rigeligt Udkomme [1]). Den Høvding, der først bebyggede dem, hed **Grim Kamban,** og synes at have levet i Midten af det 9de Aarhundrede. Man offrede efter hans Død til ham, som til en Gud [2]). Blandt en af de tidligste Kolonister paa Færøerne var Vikingen **Nadd-Odd,** som bosatte sig her, fordi han ellers overalt var fredløs. Paa en Rejse fra Norge blev han af Stormen dreven langt mod Nordvest, og kom til Østsiden af et stort Land med høje Fjelde. Dette Land var **Island,** som han saaledes tilfældigviis havde opdaget. Han og hans Folk stege op paa et højt Bjerg for at see om de kunde øjne Røg eller andre Tegn til Beboelse, men forgjæves. Da de igjen forlode Landet, sneede det, og de toge deraf Anledning til at kalde Landet **Sneland,** et Navn, som det dog ikke beholdt. Forresten roste han Landet meget, og dette bevægede, som det synes, en anden Æventyrer, ved Navn **Gardar Svavarssøn,** svensk af Æt, men Ejer af Jordegods paa Sjæland, til at opsøge det. Han fulgte, heder det, sin fremsynede Moders og Nadd-Odds Anviisning, og kom virkelig til Landet, som han omsejlede, hvorved han kom til Vished

---

i Sagaerne, som om Oistin i Annalerne, nemlig at han herskede i Skotland, men dræbtes ved Svig, saa kan man næsten ikke andet end antage dem for een og samme Mand, med mindre man vil gjette paa at der har været to Brødre, og at Thorstein, der efter Sagaerne dræbtes paa Caithness, havde gjort sig til Herre der, medens Eystein, der ifølge Annalerne blev slagen af Albanerne ɔ: Syd-Skotterne, havde erobret denne Deel af Landet. Aarsagen hvorfor Thorstein og Eystein, eller Thorstein alene (hvis de ere een og samme Mand) søgte at sætte sig i Besiddelse af Skotland, maa være den, at Ivar og hans Dynasti havde fordrevet ham fra Irland.

[1]) Se ovf. S. 418. Ordet fær bruges stundom i Oldn. om Faar, ældre Gulathingslov Cap. 223, men oldsvensk og olddansk fär, hvoraf vort „Faar".

[2]) Færeyingas. Cap. 1. Landn. I. 14. Grim var Farfader til Thorolf Smør, der rejste med Floke for at opdage Island mellem 860 og 870. Og paa denne Tid vare Færøerne allerede bebyggede, da det fortælles at Floke bortgiftede sin Datter der. Grim maa altsaa have levet omkring 840.

om, at det var en Ø. Han tilbragte en heel Vinter der i et Huus, som han indrettede sig ved en Fjord paa Nordsiden; Vaaren efter drog han tilbage til Norge, og roste ligeledes Øen, som efter ham en Tidlang blev kaldet **Gardarsholm**[1]). Endnu en tredie Opdagelsesrejse til Øen blev foretagen af Vikingen **Floke Vilgerdsson**. Han sejlede ud fra Rogaland, hvor han, da han laa i Smørsund, holdt et stort Blot til trende Ravne, der skulde vise ham Vejen. Paa det Sted, Blotet havde været holdt, opkastede de en Varde, der siden kaldtes Flokevarden. Han drog først til Hjaltland, hvor hans Datter Geirhild druknede i et Vand, der har faaet Navn efter hende. Derfra styrede han til Færøerne, hvor han bortgiftede sin anden Datter. Endelig styrede han mod Island, og slap efterhaanden sine Ravne; den første fløj strax tilbage til Skibet, den anden hævede sig et Stykke op i Luften, men kom ligeledes tilbage; den tredie fløj derimod videre frem i den Retning, hvor Landet laa, og derefter styrede de. De kom til Sydøstsiden af Landet, og sejlede langs den sydlige og vestlige Kyst. En syderøisk Mand, ved Navn **Faxe**, som var ombord, udbrød, da Skibet kom forbi Reykjarnes og man kunde øjne den flere Mile fjerne Snefjeldsjøkel: „dette Land maa være stort, siden Flodmundingerne ere saa store". Denne Aabning kaldtes derfor siden skjemtviis Faxaoos eller Faxafjord. De landede paa den senere saakaldte Vaardastrand, og satte endeel Kvæg, de havde medbragt, i Land, men Fjorden var saa fuld af Fisk, at de af Iver for Fiskeriet glemte at sørge for Høforraad til Vintren. Derfor døde Kvæget, og da der tillige indtraf en kold Vaar, besluttede Floke at drage bort igjen. Han besteg et højt Bjerg, og saa derfra Fjorden fuld af Driviis; derfor kaldte han Øen **Island**, hvilket Navn det siden stedse har beholdt. Han kom dog den første Høst ikke længer end til Borgarfjorden i den sydlige Deel af Landet, hvor han tilbragte den næste Vinter. Sommeren efter kom han tilbage til Norge. Han yttrede sig heel ufordeelagtigt om Landet; en anden Mand, ved Navn Herjolf, der havde været med ham, sagde baade godt og ondt om det, men en tredie, ved Navn Thorolf Thorsteinsson, Sønnesøn af Færøernes Bebygger Grim Kamban, roste det saa overdrevet,

[1]) Landn. I. 1. Efter et Haandskrift af Landnáma var Gardar den første, som opdagede Island, og det heder at han kom did tilfældigviis, ved at drives af Storm fra Pettlandsfjorden, paa en Rejse til Syderøerne. Saaledes heder det og i Historia Norvegiæ, Fol. 5 a. Thjodrek Munk, (Cap. 3) nævner som de første Opdagere nogle Kjøbmænd fra Færøerne, derpaa Gardar og endelig Floke. I Olaf Tryggv. Saga Cap. 113 nævnes Naddodd først. Saavel her som i Landnámas fleste Haandskrifter paaberaabes den troværdige Sæmund frode. Det sandsynligste er, at Naddodds og Gardars Rejser have været uafhængige af hinanden og omtrent samtidige.

at han blandt andet sagde, at der dryppede Smør af hvert Straa i Landet. Deraf blev han kaldet Thorolf Smør [1]).

Island havde dog ikke været ganske ukjendt. Dicuil, den ovenfor omtalte irske Munk, fortæller i sit Skrift, at nogle irske Gejstlige omtrent ved 795 fortalte ham, at de fra 1ste Februar til 1ste August havde opholdt sig paa en Ø, de antoge for Thule, hvor Solen ved Sommersolhvervs Tid om Natten kun ligesom skjulte sig lidt bag en liden Bakke, men hvor der forresten paa den Tid var ganske lyst; man kunde derfra, tilføjes der, ved een Dags Sejlads naa det sammenfrosne Hav [2]). Der er intet Land, hvorpaa disse Angivelser passe, uden Island. Og virkelig nævnes det udtrykkeligt i vore Oldskrifter, at Islands første norske Nybyggere paa et Par Steder paa Østkanten af Landet fandt irske Bøger, Bjelder, Krumstave og andre Gjenstande, hvoraf man kunde slutte at de havde tilhørt irske Gejstlige, hvilke Nordmændene kaldte **Paper** [3]). Are Frode siger endog, at disse Mænd vedbleve at bo paa Island lige indtil Landet bebyggedes af Nordmændene, og at de forlode det, for ej at leve sammen med Hedninger [4]).

10. Vikingetog til England i første Halvdeel af 9de Aarhundrede.

Krigs- og Erobrings-Togene til Frisland, det frankiske Riges Kyster, og længer sydefter, udgik, som vi have seet, fornemmelig fra de i Sønderjylland bosatte Nordmænd. Togene til Irland udgik, efter hvad man maa formode, for største Delen umiddelbart fra Norge. Men Hovedmassen af de Nordboer, der hjemsøgte England, bestod, efter hvad man tydeligt kan see,

---

[1]) Landn. I. 2. Olaf Tryggv. Saga Cap. 115. Aaret, da Island opdagedes, kjendes ikke nøjagtigt; det maa have faldet mellem 860 og 870, siden Are frode (Islendingabok C. 1) sætter dets første Bebyggelse til 870. Landn. opregner vistnok (I. 1.), endeel samtidige europæiske Fyrster, paa hvis Regjeringstid Island „fandtes og bebyggedes", men disse Angivelser grunde sig naturligviis paa senere Beregninger, og omfatte desuden et længere Tidsrum. De nævnte Fyrster ere: Pave Hadrian I. (867—872) og hans Efterfølger Johannes VIII. (872—882); de byzantinske Kejsere Leo VI. (886—911) og Alexander (886—912); Harald Haarfagre (død efter 930) i Norge, Erik Eimundssøn i Sverige og hans Søn og Efterfølger Bjørn (der levede hen i det 10de Aarhundrede), Gorm den gamle i Danmark (død henved 935), Alfred (872—901) og hans Søn Edvard (901—925) i England, Kjarval (858—888) paa Irland, og Sigurd Jarl (omkring 880) paa Orknø. Man synes dog heraf idetmindste at kunne slutte at Island ej opdagedes før Aaret 867, i hvilket Hadrian I blev Pave. Og da dets Bebyggelse paabegyndtes ved 870 eller senest 874, maa Opdagelsen saaledes falde lidt før 870.

[2]) Dicuilus, de mens. orbis terræ, ed. Letronne, p. 38.

[3]) Landnáma, Prolog.

[4]) Islendingabok Cap. 1.

af **Daner**, eller af den Afdeling af Nordgermanerne, der nu kaldte sig saaledes efter at have gjort sig til Herrer i de egentlige danske Lande. Men vi have seet, at Danevældet endnu i de første Decennier efter Ragnar Lodbroks Død ikke havde saa meget at betyde, og at hans nærmeste Descendenter, Sigurd Orm i Øje og Hardeknut, havde temmelig faa Besiddelser, og gjorde sig ikke synderligt gjeldende, hvorimod det en Tidlang var Svea-kongerne, der havde Overmagten i Norden. Det er derfor heller ikke at undres over, at Danernes Bedrifter i England i al denne Tid ikke kunde maale sig med de Bedrifter, som de sønderjydske Dane-Nordmænd udførte i Frankrige, og de virkelige Nordmænd paa Irland, Skotland og de vestlige Øer. Det var først de saakaldte **Lodbrokssønner** efter Midten af det 9de Aarhundrede forbeholdt at gjøre Dane-Navnet ret bekjendt og frygtet i England. Det er ej engang sikkert, om de Tog, der før deres Tid omtales som foretagne til England, udgik fra Danerne og ikke snarere fra de sønderjydske Nordmænd, der i saa stor Mængde hjemsøgte Frankrige. Vi have i alle Fald seet at en af hine Vikinger, der før Lodbrokssønnernes Tid angreb England, nemlig Veland, fornemmelig havde rettet sine Foretagender mod Frankrige.

Efter Toget til Englands Nordkyst i 794 hørte man, som det hos en engelsk Forfatter [1]) udtrykkeligt heder, i 38 Aar ikke mere til de Fremmede. Der nævnes idetmindste intet nyt Angreb af dem paa England førend i 832, da, som det heder, de hedenske Mænd herjede Sceapigg (nu Shepey ved Sheerness) paa Sydsiden af Indløbet til Temsen [2]). Det følgende Aar landede 35 Vikingeskibe ved Carr (nu Charmouth) i Dorset, og overvandt Kong Egbriht. Fælles Interesse sammenknyttede snart Briterne i Wales og de fremmede Krigere; vi finde saaledes allerede i 835 endeel Vikinger, der havde landet i Cornwall, forbundne med Briterne imod Kong Egbriht, som dog denne Gang sejrede ved Hengestdun (Hengstonhill) [3]). Endnu i de paafølgende Aar 837, 838, 839 og 840, nævnes forskjellige Angreb, foretagne af Vikingerne, ved Hamtun (Southhampton) [4]), Port (Portland), paa Lindesigg (Lindsey) i Øst-Angeln, Kent [5]), ved London og Carr [6]); de bleve slagne ved Hamtun, forresten havde de Overhaand. Men alle disse Angreb omtales paa den Maade, at man maa formode at det i det hele taget

[1]) Henrik af Huntingdon, Mon. hist. Brit. p. 733.

[2]) Chron. Sax, Mon. hist. Brit. p. 344.

[3]) Sammesteds.

[4]) Sammesteds, p. 345.

[5]) Sammesteds.

[6]) Sammesteds, p. 346.

var den samme Flaade, der indfandt sig paa forskjellige Kanter af Landet [1]). Usandsynligt er det ikke, at denne Flaade er den samme, som i Aarene 832 og 835 gjestede Aquitanien; dog kan man intet med Vished vide derom. Og heel sandsynligt er det ogsaa, at hiint Angreb paa Lindesigg 838 er det samme, som det i Kraakumaal omtalte Angreb paa Lindesøre, der tillægges Ragnar Lodbrok [2]); det er i alle Fald et merkeligt Sammentræf, at et saadant Angreb paa Lindesigg nævnes ved 838, medens hiint Angreb paa Irland, hvorved Kong Mælbrigda nævnes, og som ligeledes synes at være en af de Bedrifter, Sagnet har tillagt Ragnar, efter de irske Annaler fandt Sted i 830 eller 831. Man synes heraf med Bestemthed at kunne slutte, at de Bedrifter i Vesten, som de yngre norske og danske Sagn tillagde Ragnar, have fundet Sted mellem Aarene 830 og 850, og at idetmindste flere af dem virkelig ere udførte af en Mand, der med Hensyn til Tiden kunde være de yngre Lodbroksønners Fader.

Der omtales en betydelig Sejr, Indbyggerne af Sommerset og Dorset i Aaret 845 vandt over Vikingerne ved Mundingen af Parret [3]) i Bristolfjorden, uden at man dog kan blive klog paa, om dette var de samme Vikinger, der nu i flere Aar havde foruroliget Landet. Den engelske Nation synes nu for en Stund at have opmandet sig. I Aaret 851 sejrede Devonshire-Mændene over Vikingerne ved Wicganbeorg (Wemburg), og Kong Edhelstan vandt en Søsejr over dem ved Sandwic (Sandwich) i Kent, hvorved de mistede ni Skibe [4]). Men desuagtet kunde Englænderne ej længer faa Bugt med dem. Deres Antal synes at have tiltaget i det utrolige. I Aaret 851, det samme, hvori Vikingerne havde lidt hine tvende Nederlag, holdt de sig dog for første Gang Vinteren over paa Øen Tenet, og endnu samme Aar kom en Flaade af halvfjerdehundrede Skibe ind i Temsen; Besætningen gjorde Landgang, stormede Canterbury og London, drev Beorhtulf, Myrkernes Konge, paa Flugten, og drog syd til Sudrige. Her kom Edhelwulf, Konge i Wessex og hans Søn Edhelbald dem imøde med en Hær, stred med dem ved Ácleá (Ockley), og, som det heder, fældte det største Antal af Hedninger, „vi endnu have hørt tale om til den Dag i Dag" [5]). To Aar efter vandt Indbyggerne i Kent og Surrey en ny Sejr over

---

[1]) For det første tales der baade i 833, 837 og 840 om en Flaade paa 35 eller 34 Skibe; dernæst bruges Udtrykket „Hæren" (ↄ: Vikingehæren) som om det var een og samme Hær, hvorom der overalt var Spørgsmaal.

[2]) Lindesigg maatte paa Oldn. lyde Lindisey; nu kunde man meget let tænke sig Lindisey og Lindiseyri forverlede.

[3]) Egentlig Pedridanmûđe, som Stedet kaldes i Chron. Sax. p. 346.

[4]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 346.

[5]) Sammesteds p. 346, 347.

Hedningerne. Og dog kunde de det følgende Aar atter holde sig Vinteren over i Landet, denne Gang saa nær London som paa Sceapigg [1]). I Aaret 860 kom en ny Flaade, hvis Besætning angreb og stormede Wintanceaster (Winchester) [2]), upaatvivlelig den samme Flaade, der under Velands Anførsel havde haft sit Leje i Floden Somme i Frankrige, og som efter de franske Annalisters Beretning gjorde et uheldigt Tog over til England. Ifølge de angelsaxiske Annaler bleve de slagne af Indbyggerne i Hamtunskire (Hampshire) og Bearrucskire (Berkshire), anførte af deres Aldermænd Osric og Ædhelwulf. Det synes derimod at have været den tidligere omtalte Vikingeafdeling paa Tenet og Sceapigg, hvortil der sigtes, naar det heder at Hedningehæren 864—65 holdt sig paa Tenet, og tilsagde Kentvarerne Fred imod en vis Pengesum, men desuagtet en Nat uventet brød op og herjede hele den østlige Deel af Kent.

Naar man læser om den store Flaade af 350 Skibe, der i Aaret 851 kom til England, og tillige af de irske Annaler erfarer, at det Hovedangreb, hvorved Olaf, Ivar og Sigtrygg oprettede faste Riger paa Irland, skede i 852 eller 853, kan man ikke andet end finde det heel sandsynligt, at vi her have een og samme Vikingehærs Bedrifter for os; at nemlig Olaf hvite, efter at have forsøgt sin Lykke paa den engelske Kyst, endelig er dragen til Irland, hvor det er lykkets ham at vinde blivende Fodfæste. Dette er ikke den eneste Lejlighed, ved hvilken vi kunne forfølge en enkelt Vikingehærs Bedrifter i forskjellige Lande. Velands Tog fra Somme til England og tilbage igjen er forhen omtalt. Og i Aaret 865 omtales et Angreb paa Orleans under Anførsel af en vis Baard (Baretus) [3]), som femten eller sexten Aar senere blev dræbt paa Irland, og ved denne Lejlighed kaldes „Nordmændenes store Anfører" [4]). Alt dette bestyrker, hvad der ovenfor er yttret, at de Angreb, der fandt Sted paa England før de saakaldte Lodbroksønners Tid, mere skede ligesom i Forbigaaende, og for en stor Deel af Nordmænd, og at Vikingetogene til England ikke antoge nogen ret alvorlig og i Landets indre Forhold indgribende Charakteer, førend disse Lodbroksønner viste sig i Spidsen for **Danerne**, der nu blev den egentlige herskende af de nordiske Nationer i England, medens Nordmændene fornemmelig holdt sig til Irland, de vestlige Øer, Nordskotland og Nordfrankrige. Danernes overlegne Fremtræden paa Britannien maa saaledes henføres til Begyndelsen af det 9de Aarhundredes anden Halvdeel. Paa den Tid viste de sig ogsaa, som vi have seet, allerførst paa Irland, og vare

---

1) Sammesteds p. 348.

2) Sammesteds p. 349.

3) Adrevald, hos Mabillon, Act. Stt. Ben. II. p. 388.

4) Ulster-Annalerne, hos O'Connor IV. p. 235.

nær ved at gjøre sig til Herrer der, da Olaf hvite atter oprettede Nordmændenes Herredømme.

11. Vikingetogenes Charakteer og Oprindelse.

Vi have nu betragtet hvad man kunde kalde den første eller foreløbige Akt af Nordboernes Krigs- og Erobrings-Foretagender i Vesten. De kjendes kun gjennem de fremmede Skribenters Beretninger. Vore egne Oldskrifter vide lidet eller intet at fortælle om dem. Man maa saaledes altid have for Øje, at Beskrivelserne over de Grusomheder og Afskyligheder, Nordboerne skulle have begaaet paa disse Tog, hidrøre fra deres Modstandere, som derfor neppe engang vare istand til at skildre disse Begivenheder med den tilbørlige Upartiskhed. Krigførselen var paa hiin Tid i det Hele taget grusom. Vore Sagaer meddele os selv flere Exempler paa hvad vi vilde kalde grusomme Skikke. Den Vikingeskik er f. Ex. allerede i Anledning af Fridthjofs Historie nævnt, at hænde Smaaborn, det vil sige kaste dem op i Luften, og opfange dem paa Spydoddene. Det fortælles endog udtrykkeligt om en Viking, ved Navn **Ølver**, der levede i første Halvdeel af det 9de Aarhundrede, at han fik Ogenavnet „Barnakarl", fordi han ikke vilde følge denne Skik [1]). Der fortælles ligeledes, at den sejrrige Viking enten lod sin Modstander hænge, eller, som det heder, ristede en Blodørn paa hans Ryg, det vil sige, flækkede Ribbenene fra Rygraden og drog Lungerne ud. Men det maa vel merkes, at disse Grusomheder, at slutte efter den Maade, hvorpaa de i Sagaerne omtales, snarere kunne siges at have udgjort en Deel af Vikingernes religiøse Ceremonier, end at være udsprungne af nogen egentlig Grumhed i Sindelaget eller Nationalcharakteren [2]). Sammenligne vi hine hedenske Vikingers Færd med den Maade, paa hvilken andre til Christendommen omvendte germaniske Nationer i Middelalderens første Aarhundreder plejede at føre Krig, da falder Sammenligningen endog ubetinget ud til hine hedenske Nordboers Fordeel. Man vil saaledes forgjæves i Nordens Krigshistorie, Vikingetogene iberegnede, finde Exempler paa en saa udtænkt Grumhed og umættelig Blodtørst, som den, der ved de merovingiske Kongers indbyrdes Stridigheder udgjorde det Sædvansmæssige og Charakteristiske. Og end vanskeligere vil man finde Exempler

---

[1]) Landnáma V. II. Ølver var en Sønnesøn af Snjall Vatnarssøn, se ovf. S. 298, jvf. Isl. Sögur I. p. 327.

[2]) Man maa ansee slige særegne Aflivelsesmaader for Offringer til Guderne for Sejren, jvfr. S. 211, og Keyser, om Nordmændenes Religionsforfatning, S. 103. Ogsaa Villjam af Jumiéges fortæller, umiskjendeligt efter nordiske, men overdrevne Sagn, at Vikingerne offrede Menneskeblod til deres Gud Thor, l. II. Cap. 5; Duchêne rer. Norm. scr. p. 218.

paa saadan Svig og Troløshed, som den, der betegnede hine frankiske Kongers Krige. Vore Sagaer have ikke efterladt os mange Beretninger om enkelte Krigeres Færd fra Vikingetidens første Periode, men desto flere Oplysninger om Maaden, hvorpaa Vikingelivet i Almindelighed yttrede sig; og disse Oplysninger lægge noksom for Dagen, at Vikingetogene i det Hele taget udførtes med en for hine Tider sjælden og med Hensyn til Togenes Øjemed merkelig Ærlighed og Humanitet. Sandt er det, at man fra et mere civiliseret Standpunkt paa en vis Maade kunde betragte det hele Vikingevæsen som et Brud paa Humaniteten. Men fra dette Standpunkt er man ej berettiget til at betragte det. Man maa engang for alle gaa ud fra, at Vikingefærdenes Retmæssighed, Hæderlighed, ja endog Nødvendighed ansaaes som det Givne, hvorom det ej engang faldt Nogen ind at nære Tvivl eller anstille Betragtninger. Det var egentlig den samme Grundanskuelse af Forholdene, der her gjorde sig gjeldende, som den, der sidenefter gjennem hele Middelalderen og langt ind i den nyere Tid blandt alle germaniske eller med germaniske Elementer blandede Nationer gjorde Krigerhaandverket til den hæderligste og den fornemste Samfundsklasse nærmest tilhørende Syssel. Og just fordi Vikingefærden ansaaes for hæderlig, og det betragtedes som en Æressag for den højbyrdige Yngling at have indlagt sig Berømmelse og samlet sig Skatte paa Vikingetog, just derfor førtes disse i Almindelighed paa en hæderlig Maade. Vi have ovenfor (S. 303) omtalt de Love, Kong Half og Halfsrekkerne havde vedtaget. Er det end muligt, ja endog sandsynligt, at disse Vedtægter tilhøre den senere romantiske Udsmykning af Sagnet, vise de dog, hvilken Aand der i Almindelighed var raadende hos de bedre af Vikingerne. Ej alene røber Bestemmelsen om Sverdets Korthed en ridderlig Kjækhed og Modbydelighed for at skaffe sig nogen uærlig Fordeel ligeover for Fienden; men Forbudet mod at hærtage Kvinder eller Børn røber endog en bestemt Stræben efter Humanitet. I Ørvarodds Saga fortælles endog, umiskjendeligt efter gamle Sagn, at Hjalmar den hugstore ved at slutte Staldbroderskab med Odd opstillede som Betingelse, at denne skulde følge hans Vikingelove, blandt hvilke den Bestemmelse forekom, at man aldrig skulde spise raat Kjød, aldrig plyndre Kjøbmænd eller Bønder, uden forsaavidt man i yderste Nød trængte til Strandhugg, aldrig at plyndre eller mishandle Kvinder. Og troværdige Beretninger om enkelte Vikingers Tog, som ere os levnede, og som vi i det følgende komme til at meddele hver paa sit Sted, vise ogsaa, at det først og fremst var den ridderlige Vikings Opgave at opsøge andre Vikinger for at maale sig med dem. Der gives Exempler paa, at ved slig Kamp den af Parterne, som havde Overmagten af Folk eller Skibe, undlod at benytte sig deraf, men kun brugte saa stor en Styrke, som svarede til Modstanderens, medens den øvrige Deel ej

fik Tilladelse til at blande sig i Kampen [1]). Og efter en langvarig Kamp sluttede begge Hovdinger ofte Fred og Forbund, og enedes om at fortsætte deres Tog tilsammen. Stundom stiftedes paa denne Maade endog det fortroligste og meest opoffrende Venskab, f. Ex. mellem Hjalmar og Orvar-Odd, og i en sildigere, mindre fabelagtig Tidsalder mellem Ingemund den gamle og Sæmund den sydervifke [2]).

Den egentlige Aarsag og Anledning til Vikingetogene have vi allerede ovenfor nævnt, hvor der var Tale om den germaniske Følge-Institution og Kongenavnets Oprindelse. Tacitus's Ord, at det blandt Germanerne ansaaes som Tegn paa Dorskhed og Ladhed, at erhverve sig ved sin Sved, hvad der kunde erhverves ved Blod, gjelder ogsaa for vore Forfædre. Men det var en nødvendig Følge af de nordiske Landes særegne Beskaffenhed og Nordboernes særegne Leveskik, at de Krigsbedrifter, som i de øvrige germaniske Lande udførtes til Lands, af vore Forfædre især udførtes til Søs. Og hvad enten de udførtes til Søs eller Lands, fulgte det af Befolkningens Spredthed i Norden, at der her ikke saa hyppigt som i Tydskland og Frankrige kunde samle sig større Hærmasser under een Mands Overanførsel, men at der dannede sig mange mindre, af hinanden indbyrdes uafhængige Krigerhobe, der hver for sig handlede paa egen Haand, og vistnok ikke sjælden forenede sig i større Flokke, dog med Iagttagelse af fuldkomment Lighedsforhold mellem de enkelte Hovdinger. Derfor finde vi og i Norden en saadan Mængde af Konger uden Rige, hvis Undersaatter kun var deres Krigsfølge, og som kaldtes **Hærkonger**, eller, naar de især gjorde Søkrigen til deres Syssel, **Søkonger**; eller **Næskonger**, naar de kun havde Tilhold paa et Næs eller en Udkant af Landet. Slige Hærkonger eller Søkonger omtales, som vi have seet, allerede fra de tidligste Dage af vore Forfædres Tilhold i Norden. Men deres Bedrifter indskrænkede sig da kun til Nordens egne Kyster og Østersøen, hvor de ej engang synes at have holdt sig til Sydsiden, men alene til Danmarks og Sveriges Kyster, og, naar det kom højt, at have sejlet forbi Gotland eller over Aalandshavet til Austrrike, der deels selv endnu ansaaes for en Deel af Svithjod i vidtløftig Forstand [3]), deels ogsaa var befolket af lettiske og tschudiske Folk (Kurer, Liver, Ester, Hæmer

---

[1]) Orvarodds S. Cap. 9.

[2]) Orvarodds S. Cap. 9, 10. Vatnsdøla S. Cap. 7.

[3]) I Alfreds geographiske Udsigt i hans Oversættelse af Orosius heder det udtrykkeligt (Barringtons Udg. S. 21): „Burgunderne (Bornholmsboerne) have vestenfor sig den samme Arm af Søen (Østersøen), Sviarne nordenfor; og Sarmaterne østenfor, . . . Sviarne have søndenfor sig den samme Arm af Søen, østenfor sig Sarmaterne, mod Nord hiinsides Ørken Kvænland, mod Nordvest Skridefinnerne, og mod Vest Nordmændene". Altsaa regnedes Sviarne endnu ved 880 lige til Grændsen mod Sarmaterne.

og Kareler), hvilke Nordboerne, og især Sviarne, ansaa for deres naturlige Fiender, og hvis Lande de betragtede som deres retmæssige Bytte [1]).

Men først i det 8de Aarhundrede begyndte, som vi have seet, Nordboernes Tog til de vesteuropæiske Kyster. Som en rimelig Grund til at de ej før fandt Sted, kan man vistnok anføre den, at det først var Erobringen af Sønderjylland, som bragte Nordmændene i umiddelbar Berørelse med det frankiske Rige og Nordsøens sydligere Omgivelser. Men dette forklarer ikke ganske det overvættes Antal af Krigere, som Norden nu sendte ud over de vestlige Lande. Vel kan man tænke sig, at Skik og Brug her som andensteds udøvede stor Indflydelse, at det nu engang var blevet sædvanligt for Vikingerne, mere at søge mod Vesten end mod Østen. Vel maa man ogsaa altid som en virkende Aarsag tænke paa den Stræben mod Vesten, der fra den første Vandringstid var herskende hos de germaniske Stammer. Men alt dette er ikke nok til at forklare, hvorledes Norden kunde udsende saa store Folkemasser, naar vi ikke, som ovenfor, derhos tage vor Tilflugt til at formode, at nye Bevægelser have fundet Sted i Østen, og ej alene gjort Rummet trangt i de nordiske Lande, men ogsaa — hvad der er umiskjendeligt — vakt en vis Urolighedsaand og forstyrret Forholdene saaledes, at store Skarer af djærve Krigere ikke længer kunde holde ud at forblive i Hjemmet, men deels virkelig fordrevne, deels ledede af en ubevidst Stræben, flokkede sig sammen og ilede mod Vesten. Det var tillige paa denne Tid, at Grunden lagdes til de større Erobringsmonarchier. Og jo flere Fylker der forenedes under een Konge, desto mindre Lejlighed gaves der for disse Fylkers Krigere til at faa deres Kamplyst tilfredsstillet i Hjemmet. Vi have seet, hvorledes Halfdan Svarte forenede Størstedelen af det nuværende Østland til et eneste Rige. Den første umiddelbare Følge heraf maatte være den, at Krigerne paa Hadeland ej længer havde Tilladelse til at kunne herje paa Raumarike; at en Høvding paa Follo ej kunde løbe ind til Skiringssal og rane Kvæg, uden at gjøre sig skyldig i Fredsbrud og derved paadrage sig Fredløshed. Krigshøvdingerne bleve derved mere og mere henviste paa fjernere Egne og fremmede Lande som dem, hvor de skulde udføre deres Bedrifter, og efterhaanden maatte der vel og opstaa et større og større Antal af Fredløse, der ej havde villet erkjende den nye Tingenes Orden, og som derfor heller ikke havde noget blivende Sted i Fædrelandet, ja ikke engang havde noget Hjem, førend de ved Vaabenmagt havde vundet sig et saadant. Ikke maa man heller tænke sig alle dem, der deeltoge i Vikingetog til fremmede Lande, som engang for alle tabte for Hjemmet. Mange nedsatte sig vistnok udenlands, men det sædvanlige var dog, at den enkelte Kriger kun i visse Aar laa ude

[1]) Olaf den Helliges Saga Cap. 79.

paa Tog for derved at erhverve sig den nødvendige Krigerhæder til at kunne træde i Række med sine øvrige Jevnbyrdige; efter denne Tid drog han igjen tilbage til Hjemmet, og levede enten hele sin øvrige Tid eller en lang Række af Aar i Rolighed. Der var saaledes Aar efter Aar en stadig Af- og Tilgang af Krigere, og Norden selv kan vel neppe nogensinde engang have været forholdsviis saa meget blottet for Folk, som Occidenten paa Korstogenes Tider, eller Frankrige under Napoleons Krige.

Uagtet Navnet „Vikinger" i Sagaerne stundom findes anvendt om de Krigere, der tidligere end det 8de Aarhundrede droge ud paa Herjetog, synes det dog først efter denne Tid at være blevet ret almindeligt, og man skulde være fristet til at antage, at det kun ved en Misbrug hos sildigere Forfattere er blevet udstrakt til hine ældre Tider. Det er en merkelig Omstændighed, at vore Forfædre aldrig brugte at kalde Krigstog til Østersøen **Austrviking**. De kaldte det at drage i **Austrveg**. Navnet „Viking" var derimod forbeholdt Vesten. Her hed det, „at fare i **Vesterviking**", og naar man hist og her finder den Talemaade slet og ret „at fare i Viking", maa den i de fleste Tilfælde forklares om Krigstog til Vesterhavets Øer og Kyster. Ogsaa Anglerne kjendte Ordet „Viking", men de brugte det alene om de nordiske Søkrigere, og de synes derfor at have lært det af disse. Man kunde saaledes føle sig fristet til at udlede Navnet af Stedsnavnet Vík, nemlig Viken i Norge, hvorfra Sigurd Rings og Ragnar Lodbroks Krigstog først udgik, og antage, at Ordet Víkingr saaledes allerførst har betegnet „en Indbygger af Viken", og siden er blevet udstrakt til alle nordiske Sø- og Kyst-Røvere i Almindelighed. Men da man ved Siden af víkingr ogsaa har Ordet víking, der betegner Vikingens Syssel, maa man dog nok heller udlede begge disse Ord af vík i den almindelige Betydning af „Indbøjning", „Vig", fordi det just var Vikingernes Skik at lægge ind i Vige og Bugter, for her enten at lure paa andre Skibe, eller at gjøre Landgang. Ordet kan imidlertid ikke være blevet almindeligt forend efter at Togene til Vesten havde taget sin Begyndelse.

Den germaniske Følge-Institution maatte i en dobbelt Henseende fremavle Vikingetog i Norden. Ej alene var den i og for sig grundet paa den Forestilling, at den største Ære for fribaarne Mænd var at vinde ved Krig, men i Norden, hvor de fredelige Næringskilder vare færre og Livsopholdet, især paa hine Tider, forbundet med større Vanskeligheder end i sydligere Lande, maatte det næsten være umuligt for den anseede Høvding at holde et nogenlunde anstændigt Følge om sig, uden at skaffe sig de nødvendige Midler hertil ved Krigsforetagender, først til andre Fylker, siden til fremmede Lande. Og naar man engang havde faaet Smag paa at samle Gods ad denne Vej, faldt det saa godt som af sig selv, at man omsider gjorde Krigstog ikke længer for den blotte Hæders og den strenge Nødven-

heds Skyld, men for at samle virkelige Rigdomme. At erhverve Hæder (leita sér sœmdar) og skaffe sig Gods (afla sér fjár), anføres derfor sædvanligt i vore Sagaer som de Øjemed, hvori Vikingetog bleve foretagne; man maa kun vogte sig for stedse at antage den blotte Erhvervslyst som Hoveddrivefjedren. Undertiden var det vel vanskeligt nok at drage Grændsen mellem en Handelsrejse og et Vikingetog. Kjøbmanden maatte paa sine Rejser være beredt paa at forsvare sit Liv og sit Gods, thi ikke alle Vikinger vare saa liberale som Hjalmar; og en Skibsbesætning af modige, vel bevæbnede Kjøbmænd kunde vel ikke sjælden, hvor Lejlighed gaves, faa Lyst til at foretage en liden Plyndring. Omvendt vare Vikingerne ogsaa ofte i den Nødvendighed at maatte kjøbslaa, især hvor det gjaldt at afhænde deres Bytte; ved slige Lejligheder plejede de at slutte etslags Stilstand, enten paa visse Dage eller paa ubestemt Tid med en vis foreskreven Opsigelsesfrist fra hver Side; saa længe Stilstanden varede, kjøbsloge de nok saa fredeligt med Indbyggerne, men naar Stilstanden, eller som det hed, Freden var opsagt, vare de berettigede til at herje, og Indbyggerne til at værge sig mod dem som de bedst kunde. Slige Aftaler holdtes, som det synes, i Almindelighed samvittighedsfuldt. Ofte hændte det ogsaa — Exempler derpaa ere allerede i det foregaaende nævnte — at Indbyggerne af en Kyst eller Havn tilkjøbte sig Fred mod en vis Kontribution; det var en formelig Brandskatning, en mere fredelig og med færre Grusomheder forbunden Maade for Vikingerne at erhverve Bytte paa. Der var imidlertid et Slags Bytte, efter hvilket Vikingerne vare gridske, og som paa hine Tider spillede en stor Rolle i alslags Handel og borgerligt Samkvem, men som ikke let paa fredelig Maade kunde erhverves, nemlig **Trælle**. Vi læse i de fleste udenlandske Beretninger om Vikingernes Angreb, at de bortførte en Mængde Mennesker, baade Kvinder og Børn. Forsaavidt disse ikke strax løskjøbtes af deres Frænder og Venner, hvortil der vel som oftest gaves Anledning, bleve de af Vikingerne enten hjembragte for at tjene som Huustrælle, eller førte til de Trællemarkeder, som holdtes hist og her i Norden, fornemmelig paa de større Søhandelspladse. Vore Sagaer og gamle Lovbøger tale derfor meget ofte om „hærtagne" Trælle eller Trælkvinder. Det blotte Fangenskab ved Vaabenmagt var strengt taget nok til at gjøre endog den fribaarne Landsmand til Træl [1]). Der tales om „østerlandske" Trælle (d. e. Trælle fra Austrveg) [2]); om tydske Trælle, og i det 9de Aarhundrede især deleshed om irske

[1]) Se f. Ex. Egils Saga Cap. 5, hvor Berg-Anund gjør Paastand paa at Thora Hladhaand skal ansees som Trælkvinde, fordi Bjørn Hauld havde røvet hende fra hendes Fader Thorer Herse.

[2]) Man austrœnt, i Hornkloves Kvad, Fagrskinna Cap. 6.

Trælle, af hvilke flere endog udtrykkelig nævnes, og altid ere kjendelige ved deres gaeliske Navne [1]).

Et Slags Ran, som endog de humanere Vikinger sjælden toge i Betænkning at tillade sig, og som vel endog Kjøbmænd ofte, drevne af Nødvendighed, begik paa fremmede Kyster, var det saakaldte **Strandhugg**, eller Nedslagten af det til Besætningens Underholdning nødvendige Kvæg, som man kunde overkomme paa en eller anden Kyst, man sejlede forbi. Saadant Strandhugg skede kun for Selvopholdelsens Skyld, ikke af Vindesyge; men da Ejerne af Kvæget ofte med væbnet Haand søgte at forsvare det, kunde ved saadan Lejlighed mangen bidsig Fegtning opstaa.

Vore Sagaer nævne om enkelte Steder ved Kysterne, hvor Vikingerne især havde Tilhold. Først og fremst omtales de saakaldte Elvekvisler eller Gaut-Elvens Udløb paa begge Sider af Hisingen, især Nordsiden, som et saadant. Det var nemlig heel belejligt for at holde Øje med de Skibe, der havde været paa Handelspladserne oppe ved Elven, nemlig ved Kongehelle i Viken og Ljodhuus i Gautland. Øresund synes ogsaa at have været et yndet Vikinge-Smuthul; her var Handelspladsen Halore i Nærheden. I Kattegattet synes Samsø at have været meget besøgt; herfra beherskede man Indløbet til lille og store Belt. Den langstrakte svenske Skærgaard langs Østersøen afgav mange Smuthul; her skjelnede man mellem Sviaskærene ved Svithjods, og Gautaskærene ved Østergautlands Kyst. Strækningen mellem Svithjod og langs Finlands Sydkyst kaldte man Balagardssiden, hvor ligeledes Vikingerne heel ofte plejede at have Tilhold; og længere sydligt var især Eysysla eller Øsel besøgt. Norges Vestkyst havde i disse Tider endnu ingen Byer eller anseelige Handelspladse, derfor nævnes heller ingen Steder her som fortrinsviis besøgte af Vikingerne. Men desto stadigere holdt disse sig, som vi have seet, ved Hjaltland og Orknøerne, hvorfra de med Lethed kunde hjemsøge deels Norges Kyster i Øst, deels Skotland og Irland i Vest. Og vi have ligeledes seet, hvorledes de i Frankrige formelig blokerede de fleste Hovedfloders Udløb, og i England paa samme Maade fornemmelig holdt sig deels ved Udløbet af Temsen, deels ved Flodmundingerne i Northumberland, og deels ved Indløbet til Hamtun eller Southampton.

Sagaerne indeholde flere nærmere Beskrivelser over enkelte Høvdingers Vikingetog i det 10de og 11te Aarhundrede. Da der ingen Grund er til at antage, at disse Vikingetog i nogen væsentlig Grad adskilte sig fra dem, der fandt Sted i det 9de Aarhundrede, vil en Angivelse af hvad der var de characteristiske Træk ved hine ogsaa gjelde for disse. Man finder saaledes, at Høvdingernes Sønner som oftest meget tidligt, stundom endog kun tolv til femten Aar gamle, begave sig paa Tog. Antallet af de Skibe,

[1]) F. Ex. Melkolf (Malcolm), Dufthak (Dubhthach) o. fl.

hvormed de droge ud, var forskjelligt efter Omstændighederne: stundom havde de kun eet, stundom flere. Som oftest var det den Uddragendes Fader eller nærmeste Frænde, som udrustede ham med Skib, Mandskab og Vaaben; undertiden, naar en Mand i modnere Aar drog ud, anskaffede han selv et Skib, fik vel og undertiden et laant eller foræret af en god Ven, og hvervede derpaa Mandskab, rimeligviis kun mod en bestemt Deel af det forventede Bytte. Var Anføreren af Konge-Æt, hilsedes han gjerne af sit Følge med Kongetitel, og kaldtes fra nu af Hær- eller Søkonge. Og nu drog man fra Kyst til Kyst, idet man, hvor man fandt Lejlighed dertil, gjorde Landgang og herjede. Manglede der Proviant, gjorde man Strandhugg. Var der Anledning til at binde an med andre Vikinger uden at have alt for stor Overmagt at kæmpe mod, forsømte man den ej. Om Høsten drog man enten hjem, eller, hvis Afstanden var for stor eller andre Omstændigheder hindrede det, overvintrede man paa et Sted, hvor man, som det hed, havde **Fredland,** eller fik Tilladelse til at opholde sig uantastet, imod den højtidelige Forpligtelse, ikke at herje eller gjøre nogen Skade. Paa denne Maade kunde mangen Høvding være flere Aar borte uden i Mellemtiden at gjensee sit Fædreland. Ved heldige Kampe med andre Vikinger kunde han ofte vinde flere Skibe og komme hjem med en liden Flaade, om han end kun var dragen ud med eet Skib. Undertiden slog han sig i Følge med andre Vikinger, saa at deres Styrke tilsammen dannede en betydelig Flaade. Disse Flaader vare da ofte istand til at indtage folkerige Byer og erobre store Landskaber. Og hvis Vikingehøvdingen ikke foretrak at blive udenlands, hvilket ikke sjælden hendte, men drog hjem med sine samlede Skatte og krigsfangne Trælle, blev han med Hædersbeviisninger modtagen af sine Frænder, og var fra nu af en anseet og formaaende Mand i Samfundet, der gjerne førte et stort og gjestfrit Huus ved Hjelp af de paa Togene erhvervede Rigdomme.

Naar de virkelig regjerende Konger selv droge i Viking, skede dette, idetmindste efter at de mere omfattende Erobrings-Riger havde dannet sig, med større Eftertryk, og, som det synes, under en mere offentlig Charakteer; der er endog Spor af at Kongen regelmæssigt hvert Aar har udbudt Leding for at gjøre Vikingetog til fremmede Lande [1]). Det paa disse Tog erhvervede Bytte maa man have betragtet som en vis og nødvendig Indtægt, til hvis Erhvervelse alle Thegner vare forpligtede at hjelpe Kongen, og af hvilken han for en stor Deel bestred det kostbare Hofhold. Overhoved var det, som det synes, det sædvanlige, at en stor Deel af de kampdygtige Mænd om Sommeren laa ude i Viking, enten paa egen Haand, eller i Følge med anseede Anførere. Thi herom vidner det saakaldte **Sejrsblot,**

[1]) Olaf den Helliges Saga Cap. 79.

der nævnes blandt de tre store, for det hele Folk fælles Offringer, og som holdtes regelmæssigt hver Sommerdag for at nedbede Sejr ved de forestaaende Krigstog. Det var altsaa det regelmæssige, at der hver Sommer foretoges Krigstog, og manglede Anledningen hertil hjemme, maatte man søge den ude.

Naar større Hobe af Vikingerne sloge sig sammen og herjede i Fællesskab, maatte Enden tilsidst blive, at der oprettedes nordiske Riger udenfor Norden. Thi om end ved det af enkelt Mand paa egen Haand foretagne Tog, hvor der ej kunde være Tanke om Erobring, Bestræbelsen efter at vinde Krigerhæder og Bytte var forherskende, saa var dog den egentlige Hensigt, der drev Germanernes Krigerskarer ud paa Æventyr, Erobring af Land, stedse tilstede, og naar derfor først Betingelsen for at kunne gjøre Erobringer, tilstrækkelig Styrke, ikke savnedes, var ogsaa strax Lysten der. Som en Følge deraf maatte de Sammenerobringer af de enkelte Fylker og Landskaber i Norden, der især fra Midten af det 9de Aarhundrede fandt Sted, nødvendigviis medføre Oprettelsen af andre nordiske Riger udenfor Norden. Thi hine Sammenerobringer dreve, som vi have seet, desto flere Krigere ud paa Vikingetog, jo mere de grebe om sig, og naar der tilsidst ikke længer fandtes Smaariger i Norden, men kun trende Hovedriger, maatte ogsaa Vikingevæsenet og Nordboernes Stræben efter at erhverve Besiddelser udenfor Fædrelandet have naaet sit Høieste. Og omvendt behøve vi kun at slutte fra den overordentlige Magt, hvormed Vikingevæsenet og de nordiske Krigeres Erobringslyst fra Midten af det 9de Aarhundrede greb om sig, til at der paa samme Tid i Norden selv fandt Bevægelser Sted, der ledede til Smaarigernes Opløsning og Oprettelsen af de tre Hovedriger.

12. Harald Haarfagres første Fremtræden.

Grundvolden til Sammenerobringen af Norges Fylker var allerede lagt af Halfdan Svarte. Det store Verk fuldendtes derfor af hans Søn og Efterfølger **Harald Haarfagre**, med hvilken derfor vore ældre historiske Skrifter sædvanligviis begynde Enevoldskongernes Tidsrum. Hvad han udrettede, var imidlertid ikke af saa stor Varighed, at man kan begynde Norges egentlige Eenheds- og Uafhængigheds-Periode fra ham. Han og hans nærmeste Efterfølgeres Tid kan mere ansees som en Forberedelse til Oprettelsen af et Norges Rige, end som en virkelig Oprettelse af dette selv. De af ham sammenerobrede Landsdele manglede endnu det nødvendige organiske Sammenhold. Deres politiske Interesser vare endnu ej fælles. Det ragnarske Dynasti, saavel af Sviakongernes, som Danekongernes Linje, havde endnu en overvejende Indflydelse i Viken og paa Oplandene, og der maatte endnu hengaa lang Tid og en alvorlig Kamp, inden den vestfoldske Æt,

hvortil Harald hørte, kunde træde i Rækken med den ragnarske, og, endog i sine egne Undersaatters Øjne, betragtes som aldeles legitim og jevnbyrdig ved Siden af denne. Dette opnaaede ikke Harald Haarfagres Æt, forend Christendommen var indført og en af dens egne Medlemmer, Olaf den Hellige, ved sin Martyrdød og Optagelse i Helgenernes Tal ej alene havde udbredt en Glands over sin egen Slægt, der gjorde den jevngod med de fornemste Kongeslægter i Norden, men ogsaa givet det hele Land et aandeligt Sammenknytningspunkt, der nu først bragte Indbyggerne af de fra hinanden meest adskilte Landsdele til at føle, at de vare Borgere af een og samme Stat. Harald Haarfagres Bedrifter kunne derfor, hvor vigtige og indgribende de end ere, dog ikke berettige os til med ham at begynde noget nyt Afsnit i Norges Historie. Dette kan ej skee førend efter Christendommens fuldkomne Indførelse og Tilintetgjørelsen af Danevældets sidste Levninger i Norge.

Harald Haarfagre var efter alle Sagaers eenstemmige Vidnesbyrd ti Aar gammel, da han tog Kongedømmet efter sin Fader. Han var, som det i en gammel Beretning heder [1]), kun et Barn af Aar, men fuldkommen i al den Mandighed, som det sømmede en hæderlig Konge at have. Hans Haarvæxt var stor, og saaledes at see til som fager Silke. Han var ualmindelig smuk og sterk, klog, beregnende og forsigtig; gamle Mænd yndede ham for disse Egenskaber, unge og raske Folk samlede sig om ham formedelst Glandsen af hans Hof og hans Gavmildhed. Hans store Ungdom gjorde det dog nødvendigt, at hans Morbroder Guthorm i de første Aar af hans Regjering forestod den egentlige Landsstyrelse og anførte Hæren. Thi hans Æts gamle Fiender forsøgte strax efter Halfdan Svartes Død paa at benytte sig af Lejligheden til at rive Stykker af hans Rige til sig. Kong Gandalf i Alfheime underkastede sig Vingulmark, og som det synes, Raumarike; **Høgne** og **Frode**, Sønner af Kong Eystein paa Hedemarken, gjorde sig til Herrer over dette Landskab; en anden Konge, ved Navn **Høgne Kaaresøn**, drog om paa Ringerike; Hadeland og Thoten faldt ligeledes fra, og Harald synes af alle Halfdans Besiddelser paa Østlandet kun at have beholdt Vestfold tilbage. Ogsaa dette søgte hans Fiender at berøve ham. Gandalf og hans Søn Hake besluttede nemlig ad to Veje at drage til Vestfold og overrumple Harald. Hake skulde med 300 Mand gaa gjennem de øvre Dalfører, altsaa de sydvestlige Egne af Raumarike, nordenom Folden, medens Gandalf selv med sin Hær skulde sætte over Fjorden lige til Vestfold. Men da Hertug Guthorm erfarede, at Hake havde begivet sig paa Vejen, samlede han i Hast en Hær, og skyndte sig tilligemed Harald mod Hake, som de traf og fældte med den største Deel af hans Folk i Hakeda=

[1]) Fagrskinna Cap. 5

len, der skal have faaet sit Navn efter Kong Hake. Gandalf var imidlertid kommen til Vestfold. Men Guthorm og Harald ilede tilbage for at møde ham, og leverede ham et Slag, hvorved han tabte Størstedelen af sin Hær og maatte flygte hjem til sit Rige.

Ved Efterretningen herom skjønnede Eysteins Sønner paa Hedemarken, at de med det første kunde vente at blive angrebne af Harald. De aftalte derfor en Sammenkomst paa Ringsaker med Høgne Kaaresøn og Gudbrand Herse i Gudbrandsdalen, for at raadslaa om hvad der var at foretage til fælles Forsvar. Men imidlertid havde Harald og Guthorm samlet alle de Folk, de kunde overkomme, og skyndte sig med denne Hær i al Stilhed gjennem Skovegne lige til Hedemarken, hvor de kom aldeles uforvarende over hine fire Høvdinger, førend Sammenkomsten endnu var til Ende. De udsatte Vagtmænd bleve dem ej var, førend de vare komne paa Gaarden og havde omringet de Stuer, hvor Høgne og Gudbrand sov. Disse Stuer satte de Ild paa, saa at Gudbrand og Høgne brandt inde; Eysteins Sønner derimod kom ud med sine Mænd og forsvarede sig en Stund. Enden blev dog, at de begge faldt. Efter disse fire Høvdingers Fald underkastede Harald sig nu ved sin Morbroder Guthorms Hjelp Ringerike og Hadeland, Thoten og Hedemarken, Gudbrandsdalen og Raumarike, og den nordre Deel af Vingulmark. Af disse Landskaber var Gudbrandsdalen en ny Erhvervelse; de øvrige havde ogsaa tilhørt hans Fader Halfdan. Guthorm og Harald vendte nu sine Vaaben mod Gandalf, med hvem de holdt flere Slag. I det sidste af dem faldt han, og Harald underkastede sig nu hele Riget lige til Glommen [1]).

13. Haralds Erobringsplaner.

Harald beherskede nu allerede et større Rige, end hans Fader havde haft. Størstedelen af det nuværende Christiania Stift var ham underkastet. Derforuden var han Herre over Sogn, hvis Bestyrelse han fremdeles overlod til Atle Jarl. Han var den mægtigste af alle Konger i Norge, og ingen af dem kunde endog paa langt nær maale sig med ham. Det er derfor i og for sig selv heel naturligt, at den Beslutning, at underlægge sig alle de øvrige Fylker i Landet nu maatte komme til Modenhed hos ham, især da dette var Erobringernes Tid, og i Grunden enhver Konge, saa ofte der gaves Lejlighed dertil, søgte at udvide sit Rige paa Naboernes Bekostning. Man maa ogsaa antage, at den svenske Kong Erik Eimundssøns

---

[1]) Snorre Sturlasøn, Harald Haarf. S. Cap. 1, 2. Flatøbogen om Harald Haarf. Cap. 1, 2. Det heder her, at Harald underkastede sig Landet lige til Gaut-Elven, hvilket dog ikke er sandsynligt; derimod er det nok rimeligt, at Harald har underkastet sig Landet til Svinesund, se nedenfor S. 464.

Omgreb ej alene har vakt Haralds Efterlignelseslyst, men ogsaa ladet ham føle Nødvendigheden af at sikkre sig Besiddelser i det Nordenfjeldske, paa hvilke den ragnarske Æt ingen nedarvede Fordringer havde, og som vanskeligt nogen Erobrer fra Osten kunde naa. Sagnet har imidlertid paa en mere romantisk Maade forskjønnet Beretningen om Haralds første Erobringstog, ved at lade Kjærlighed give Anledningen dertil. Dog fortælles dette paa to forskjellige Maader. De paa Island optegnede Kongesagaer, der berette om Harald og hans Erobringer, nævne **Gyda**, Datter af Kong Erik paa Hørdeland, som den Mø, hvis Haand Harald søgte at vinde ved at underkaste sig hele Norge. Hun opfostredes, fortælle de, hos en mægtig Bonde paa Valdres. Harald vilde have hende til sin Frille, fordi hun var fager og af et stolt Sind. Derfor sendte han nogle Mænd efter hende; men da de frembare sit Ærende for hende, svarede hun, at hun ikke vilde opoffre sin kvindelige Ære for en Konge, der ikke havde større Rige at raade over end nogle Fylker; hun undredes over, at der ikke fremstod nogen Konge, der vilde underkaste sig Norge ligesom Kong Erik i Uppsala havde underkastet sig Sverige, og Kong Gorm Danmark. Sendemændene forestillede hende, at Harald var mægtig nok og god nok for hende, men forgjæves. De maatte drage bort med uforrettet Sag, og ved deres Afrejse gjentog Gyda endnu engang, hvad hun allerede havde sagt, idet hun bad dem hilse Kong Harald og sige ham, at hun alene vilde samtykke i at blive hans Egtehustru paa det Vilkaar, at han forinden, og for hendes Skyld, havde underkastet sig hele Norge og herskede ligesaa frit derover, som Kong Erik over Sverige eller Kong Gorm over Danmark; thi først da, meente hun, kunde han fortjene Navn af Thjodkonge. Sendemændene frembare disse Ord for Kong Harald, og meente at hun burde lide Straf for sit Overmod. Men Harald sagde at hun aldeles ikke fortjente Straf, og derimod skulde have mange Tak for sine Ord, thi hun havde mindet ham om, hvad han undredes over ikke for var faldt ham ind. „Og", sagde han, „det lover jeg helligt, og derpaa kræver jeg den Gud til Vidne, som har skabt mig og raader for Alt, at jeg ikke skal skære eller kæmme mit Haar, forend jeg har indtaget hele Norge med Skatter og Skylder eller i modsat Fald dø". Og Hertug Guthorm, tilføjes der, takkede ham for disse Ord, og sagde at det var kongeligt at holde dem [1]).

Et i Norge optegnet Udtog af Kongesagaerne har derimod følgende Fortælling. „Der var en Mø ved Navn Ragna den overmodige (hin rikuláta), som ejede næsten hele Land, Thoten og Einabygden; hun skal have været overmaade fager. Hun var en Datter af Adils den rige, hvis

[1]) Snorre, Harald Haarf. S. Cap. 4. Flatøbogen om Harald Haarf. Cap. 3. Olaf Tryggv. Saga Cap. 1.

Mormoder Thora var en Datter af Kong Eystein (rimeligviis Eystein ildraade) og Astrid, en Datter af Kong Adils den svarte [1]). Ragnas Fader Adils var død, og hun var hans eneste Barn. Harald var da tolv Aar gammel, og Ragna af samme Alder. Harald fattede stor Kjærlighed til hende. Men da han i et stort Julegilde paa Hadeland erklærede hende sin Kjærlighed, svarede hun: „vistnok kan jeg ingen hæderligere Bejler faa, end Eder, der baade er af kongelig Byrd, selv Konge og af et fagert Udseende; men førend jeg fatter fuldkommen Kjærlighed lil Eder, ønskede jeg dog først at vide, om det er Eder, Herre Konge, eller Gandalfs Sønner, som skal arve Eders Frænde Nerid den raadspake". Harald blev vred, og svarede at hun for denne Bebrejdelse fortjente at blive hans Frille istedetfor hans Egtehustru, som han havde tænkt. Men Ragna bad ham ikke vredes over, hvad hun havde sagt i Spøg. „Det sømmer sig ikke for Eders kongelige Værdighed", sagde hun, „at strides med Kvinder, allermindst med Smaapiger som mig; søg heller Eders Hæder i at overvinde de Konger, der nu herske rundt om Landet; hvad mig angaar, da vil jeg, hvis jeg faar raade mig selv, hverken blive Eders eller nogen anden Mands Frille, og enten skal jeg vorde den Mands Egtehustru, der underkaster sig hele Norge, eller jeg skal ingen Mand have". Da Kong Harald hørte disse Ord, aflagde han strax det højtidelige Løfte ved sit Hoved, at han ikke skulde have nogen anden Egtehustru i Norge, end Ragna, og dog kun paa den Betingelse, at han skulde have gjort alle Mænd i Norge til sine Thegner. Han gav ogsaa en ny Lovbestemmelse om Kvindernes Ret, nemlig at hver den Mand, som tog en Kvinde med Vold, skulde være utlæg, og ikke kunne kjøbe sig Fred igjen uden for 40 Mark Sølv, men at den Kvinde, der hemmeligt lod sig forføre, skulde gaa som Tvende i Kongens Gaard, og være ufri indtil hun udløstes med tre Mark Sølv. Han lovede og, tillægges det, ikke at offre til nogen af de Guder, som Folk plejede at hædre, men alene til den Gud, som skabte Solen og ordnede Verden; „thi", sagde han, „efterdi jeg ikke har ringere Formaal end at vorde Enevoldskonge over hele Norge og underkaste mig andre Konger, der baade ere rige og mægtige, vil jeg ikke stole paa nogen anden end den, som selv er den mægtigste og raader for Alt; jeg vil heller ikke have synderligt Venskab for den, som dyrker nogen anden Gud, thi det er dog tydeligt at see, at hverken jeg eller nogen anden kan have Hjelp af en Gud, hvis hele Magt kun er indskrænket til en Steen eller en Skov". Da Guthorm hørte dette, stod han op, og priste saavel Haralds som Ragnas Ord for hele den talrige Forsamling. „Det kommer nu an paa", sagde han, „at hans Mænd troligen ville understøtte ham, indtil hans store og hæderlige Forsæt er fuldført". Og selv svor han ligeledes ved sit Hoved, at

[1]) Om denne Adils svarte finder man ellers intet i Sagaerne.

han aldrig skulde skilles fra Kong Harald saa længe han levede, og ikke dyrke nogen anden Gud, end den, som raader over Alt. Samme Dag skjenkede Harald Guthorm det Rige, som Kong Skjold [1]) fordum havde raadet over, og som den Gang kaldtes **Odinssal**, tilligemed den Vig, der kaldtes **Saltvik** og alle de saakaldte **Saltvikstrande**; hans Rige eller Forlening naaede lige til Svinesund [2]).

Begge disse Fortællinger ere vist temmelig gamle, dog have de et altfor romantisk Præg til at kunne fortjene Tiltro. Især er det Forsøg, der i dem begge gjøres paa at fremstille Harald som en halv Christen eller som en Mand, der allerede havde dyrket den eneste sande Gud, der havde lært at indsee og vovede aabenbart at udtale sin Foragt for de hedenske Guder, øjensynligt udgaaet fra sildigere christne Sagnfortællere, der ønskede at fremstille Nationens Yndlingshelt, Landets første Enevoldskonge, i det bedste og for Middelalderens eensidige Betragtningsmaade af Religionsforholdene gunstigste Lys [3]). Ikke at tale om, at de begge indeholde Anachronismer. Paa den Tid, da Harald ifølge Sagnet skulde have sendt Bud efter Gyda, havde Gorm den gamle endnu ikke underkastet sig Danmark; endog de samme Sagaer, der tale om Gyda, fortælle dog at Harald siden egtede Ragnhild, en Datter af Kong Erik i Jylland, uagtet denne dog ikke kunde være Konge i Jylland, hvis Gorm allerede havde erobret Landet, thi det heder udtrykkeligt, at han ødelagde alle Konger lige til Slien. Og derimod paa den Tid, da Harald ifølge det andet Sagn skulde have forlangt Ragnas Haand, havde han allerede fældet Gandalf og hans Sonner, saa at der ej kunde være Spørgsmaal om at optræde som deres Medbejlere til Nerid den raadspakes Arv. Forresten, naar man indbyrdes sammenligner Sagnene, indeholder det om Ragna de fleste Tegn paa Ælde og Troværdighed. Det beskriver Enkelthederne nøjagtigere, det veed at gjøre Regnskab for Ragnas Herkomst, for Stedet, hvor Begivenheden foregik, ja endog for Anledningen til en Lovbestemmelse, som sidenefter virkelig var gjeldende [4]), medens det i Fortæl-

---

[1]) Se ovenfor S. 379.

[2]) Fagrskinna, Cap. 15—19. Ved Odinssal maa man tænke paa Onsø (fordum Óðinsyn eller Óðinsey), der ligger nær ved Varna, og hvor der tillige findes et Saltnes. Naar Forleningen strakte sig til Svinesund, maa Harald altsaa have udvidet sit Herredømme derhen, se ovfr. S. 461, eller ogsaa tilhører Guthorms Forlening med Viken en sildigere Tid.

[3]) Der sigtes upaatvivlelig hertil ved de Ord, der i den vidtløftigere Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 167, lægges Olaf Tryggvesøn i Munden i hans Tale til Thrønderne efter Jærnskegges Død: „Kong Harald var en Hedning og kjendte intet til Gud, men lod dog dræbe alle de Mænd, som han vidste vare de rammeste i Trolddom og Fandens Tjeneste; det findes ogsaa i hans Ord at han ventede nogen Hjelp af den, der havde skabt ham, skjønt han ej havde fuld Kundskab om, hvo den Gud var".

[4]) I den ældre Gulathingslov Cap. 198 og 199: „Naar en ættbaaren Kvinde

lingen om Gyda allerede i sig selv er usandsynligt, at hun, hvis Fader Erik, Konge paa Hørdeland, var en af Haralds Fiender og greb til Vaaben imod ham for at standse hans Erobringer, selv skulde have givet ham den første Opfordring til at begynde sit Erobringsforetagende. Det er heller ikke i sig selv usandsynligt, at Krigene med Gandalf, der efter den sædvanlige Fremstilling kun skulde have fundet Sted i de to første Aar efter Haralds Regjeringstiltrædelse, have optaget en længere Tid, og at Gandalfs Sønner, eller rettere hans Søn Hake, saaledes endnu kan have været i Live, da Harald bejlede til Ragna, hvilket dog maa have indtruffet lidt senere end angivet, da det i høj Grad strider mod Sandsynligheden, at han og hun dengang alene skulde være tolv Aar gamle. Sagaerne ere ogsaa enige om at der forløb mindst ti Aar mellem Haralds Regjeringstiltrædelse og Slaget i Hafrsfjorden, hvorved han fuldendte Rigets Erobring. Og disse ti Aar ere en lang Tid, der endog vanskeligt nok udfyldes ved de Begivenheder, Sagaerne omtale. Det strider mod Haralds højtidelige Løfte til Ragna, at han siden egtede andre Kvinder, og endelig forskød dem alle for at egte Ragnhild, den jydske Konge Eriks Datter. Men denne Omstændighed synes igjen at tyde hen paa Muligheden af, at hiin Ragnhild, med Tilnavnet den mægtige (rika), der ej vilde egte Harald førend han havde skilt sig ved sine andre Hustruer, i Sagnet er bleven forvexlet med Ragna [1]). Haralds Løfte, ikke at skære eller kæmme sit Haar, førend han havde underkastet sig hele Norge, er fuldkommen historisk Sandhed. Det paadrog ham snart Tilnavnet lúfa d. e. den Luvede, og med dette Tilnavn, der forudsætter Løftets Tilværelse, benævnes han af sin Hofskald Thorbjørn Hornklove i dennes Kvad om Slaget i Hafrsfjorden. Men det er naturligviis meget tvivlsomt, hvorvidt

lader sig forføre af en Træl, skal hun gaa i Kongens Gaard og løse sig derfra med 3 Mark. — — Nu tager en Mand en Kvinde med Vold, og bliver han overbeviist derom, da bliver han utlæg, eller gjelde 40 Mark, og bøde hende dobbelt Ret". — Lidt underligt er det dog, at denne Bestemmelse skal findes i Gulathingsloven, da det ifølge Sagaen maatte være Eidsivathingsloven, hvori den var optagen. Men Eidsivathingsloven er tabt, og det er altsaa dog en Mulighed for, at Bestemmelsen ogsaa har staaet i den, men senere er bleven optagen i Gulathingsloven.

1) Man finder stundom Navnene Ragnhild og Ragna brugte i Fleng. Ragnhildr hin rika og Ragna hin rikuláta kunde lettelig forvexles. Ragnhild var en Datter af en Konge ved Navn Erik. Og merkeligt nok, Gyda, der hos Snorre o. fl. træder i Ragnas Sted, kaldes ogsaa Datter af en Erik. Den jydske Kong Erik var af den vestfoldske Æt; han kan maaskee endog have haft Ejendomme i Norge. Sagnets Vaklen mellem Ragna og Gyda viser allerede at det har været meget dunkelt og ubestemt. Det er derfor slet ikke umuligt, at det ogsaa har berørt Ragnhild den mægtige, maaskee endog allerførst er udgaaet fra hende.

dette Løfte nogensinde har været aflagt enten efter en Gydas eller en Ragnas Opfordring. Det rimeligste er, at han har aflagt det ved Arveøllet efter Faderen, thi ved slige Lejligheder plejede just Løftet at aflægges [1]). Det heder udtrykkeligt, at da han efter Slaget i Hafrsfjorden lod sit Haar skære, havde han baaret det uredt og uklippet i 10 Aar [2]). I den fabelagtige Fortælling om Dovre heder det at denne allerede, da han underrettede Harald om Faderens Død, paalagde ham ikke at skære eller kæmme sit Haar, forend han blev Enevoldskonge over hele Norge [3]). Og endnu en Saga sætter dette Løfte tidligere end hans første Tog i Oplandene, hvorved han befæstede sit Herredømme over disse [4]). Man gjør derfor vistnok rettest i, allerede at betragte hans Tog mod Høgne, Frode og Gandalf som Begyndelsen til hans store Erobrings-Foretagende.

14. Haralds første Erobringer nordenfjelds.

De Fylker, Harald efter Erobringen af Oplandene først søgte at underkaste sig, vare de throndhjemske. Guthorm og han samlede en Hær, og droge gjennem Oplandene og over Dovrefjeld ned til Opdal, hvor de strax begyndte at herje, brænde Gaardene og dræbe Folk. Indbyggerne flygtede, deels til Orkedalen, deels til Gauldalen, deels til Skovene; men nogle bade om Fred, og den fik alle de, som kom til Kongen og bleve hans Mænd. Nogen Modstand fik Harald ikke forend han kom til Opdalsskoven, hvor en Deel Orkedølinger havde samlet sig for at gjøre ham Modstand, under Anførsel af de Konger, som herskede der, af hvilke en skal have hedet Gryting. Harald sejrede, Gryting blev fangen og fandt sig i at blive Kong Haralds Mand, og hele Orkdølafylket underkastede sig [5]).

Orkdølafylket var saaledes erobret af Harald med væbnet Haand i Spidsen for hans Følge. Og dette, saavelsom de øvrige Fylker, han erobrede, blev derfor, overeensstemmende med den for alle germaniske Stammer fælles Vedtægt, naar et Landskab erobredes med væbnet Haand, den erobrende Konges **Ejendom**, og ikke længer de ældre Besidderes **Odel**. Forsaavidt de af dem, der underkastede sig Kongen og bleve hans Mænd, fik beholde deres Fædrenegaarde, beholdt de dem dog kun som et kongeligt

[1]) Se ovfr. S. 146.

[2]) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 23.

[3]) Se ovfr. S. 409.

[4]) Egils Saga, Cap. 3.

[5]) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 5. Flatøbogen (Upphaf rikis Har. hárf. Cap. 4) taler om flere Konger, men nævner ikke Gryting. Navnet er ogsaa mistænkeligt; det synes dannet af Grøte, Navnet paa en af de fornemste Gaarde i Orkedalen og ligesaa i Meldalen.

Lehn, og mod en Afgift; deres Adkomst dertil udlededes ikke længer fra deres egen nedarvede Ret, men fra den kongelige Forlening eller saakaldte Velgjerning (beneficium). Med andre Ord, det faldt af sig selv, at den gamle Odelsforfatning nu maatte give Plads for en Feudalforfatning; at al Grundbesiddelse herefter ikke længer hvilede paa Odelsret, men paa Feudalret [1]). Om vore Oldskrifter end ikke indeholdt noget om saadanne Forandringer, kunde man dog allerede paa Forhaand vide, at de havde fundet Sted. Men der tales udtrykkeligt derom. Overalt, heder det, hvor Harald gjorde sig til Herre, tilegnede han sig alt Odel, og lod alle Bønder, baade de mægtige og Smaabonderne, give sig Landskyld. Han satte en **Jarl** i hvert Fylke, som skulde skifte Lov og Ret, modtage Sakøre (alle Bøder og andre af Søgsmaal flydende kongelige Indtægter) og Landskyld; Tredieparten heraf skulde Jarlen beholde til at bestride sit Bord og anden Udgift, thi han var forpligtet til at tjene Kongen i Krig med 60 Hærmænd paa sin egen Bekostning, og i Fredstid aarlig beværte Kongen og al hans Hird i et Gilde (veizla). Enhver Jarl havde under sig fire eller flere **Herser**, af hvilke enhver forlenedes med kongelige Gaarde til en Indtægt af 20 Mark (20 marka veizla), imod den Forpligtelse at tjene Kongen i Krig med 20 Mænd [2]). Det var altsaa en fuldkommen Lensindretning, som indførtes. **Jarlerne** bleve de egentlige Vasaller, der udøvede de kongelige Rettigheder, og havde saavel den civile som den militære Bestyrelse af Fylkerne; **Herserne** bleve Undervasaller (Valvasorer). Disse Titler antoge en forskjellig Betydning; de bleve ikke længer, som hidtil, arvelige Stands- eller Værdigheds-Betegnelser, men kun Embedstitler. Der tales ogsaa om, at Harald paalagde en **Næfeskat** (nefgildi)[3]), d. e. personlig Skat, hvilket er saa meget sandsynligere, som vi finde at Nordmanden Thorgisl gjorde det samme i Irland. Det er vistnok bogstaveligt sandt, naar det heder, at Harald i den Grad havde forøget Paalæg og Landskyld, at hans Jarler havde større Magt end Kongerne forhen havde [4]). Det er ogsaa let forklarligt, hvad der siges, at da disse hans Foranstaltninger spurgtes rundt om i Throndhjem, søgte mange mægtige Mænd til ham, for at blive hans Mænd [5]). Men dette var dog neppe andre end de, som kunde gjøre Regning paa at faa Forleninger, eller forøvrigt foretrak at ydmyge sig og tage deres egne Ejendomme til Len fremfor at forlade Landet. Hos Fleerheden af Folket kunde Feudalrettens Indførelse ikke andet end vække Harme og Mismod, og Historien

---

[1]) Se ovenfor S. 132, hvor Forskjellen mellem Odelsret og Feudalret er udførligt udviklet.

[2]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 6. Flatøbogen om Harald Haarf. Cap. 4.

[3]) Fagrskinna, Cap. 32.

[4]) Sammesteds.

[5]) Sammesteds.

har opbevaret os mange Yttringer deraf. „Harald", heder det etsteds, „lagde, naar han havde underkastet sig et Fylke, nøje Merke til Herserne, de mægtige Bønder og alle dem, af hvilke han maaskee kunde vente sig noget Forsøg til Opstand; han gav enhver Valget mellem at blive hans Tjenestemand eller forlade Landet, eller ogsaa lide haard Medfart, ja endog miste Livet; nogle bleve lemlæstede paa Hænder og Fødder. I hvert Fylke tilegnede han sig alt Odelsgods, og alt bebygget og ubebygget Land, ja endog Søen og Vandene; alle Bønder skulde være hans Lejlændinger, saa og de, som ryddede Skovene, Saltbrænderne ved Stranden og alle Jægere og Fiskere; de vare alle uden Undtagelse Kongen tjenestepligtige" [1]). „Kong Harald har", sagde en Høvding, „gjort alle Mænd i de af ham erobrede Fylker til Trælle og Tyende; det samme maa de øvrige vente sig, dersom de ikke værge sin Ejendom og sin Frihed, som de bedst formaa; de have Valget mellem dette, og at blive Kongens Trælle" [2]).

En af de mægtige Mænd, der allerførst frivilligt traadte i Haralds Tjeneste som hans Vasal, var den haalogalandske Jarl **Haakon Grjotgardssøn.** Han var en Søn af den ovenfor nævnte Jarl Grjotgard Herlaugssøn, der var bleven dræbt af en Berserk i Selven indenfor Agdenes, hvor han ogsaa blev højlagt. Haakon synes efter sin Fader at have arvet Besiddelser baade paa Haalogaland og Nordmøre, og især at have opholdt sig paa **Yrje** (Ørlandet). Han kom, fortælles der, fra Yrje med et betydeligt Antal Stridsmænd for at understøtte Kong Harald; det forstaar sig selv, at han blev hans Mand. Saaledes forsterket, rykkede Harald ind i Gauldalen, hvor to Konger, den ene over Gauldølafylke, den anden over Strindafylke [3]), vovede at sætte sig til Modværge, men de faldt begge i Slaget, og Harald underkastede sig de tvende Fylker, af hvilke han gav Strindafylke i Forlening til Haakon Jarl. Raden kom nu til Stjordølafylke [4]), der efter et Slag, som Harald vandt, ligeledes underkastede sig. Kongerne i Indherreds eller indre Throndhjems fire Fylker, Skeynafylke, Verdølafylke, Sparbyggjafylke og Eynafylke [5]), droge nu i Forening mod Kong Harald, men i det Slag, han holdt med dem, bleve de overvundne,

---

[1]) Egils Saga, Cap. 4.

[2]) Egils Saga, Cap. 3.

[3]) Strindafylke indbefattede, idetmindste i senere Tider, ej alene det nuværende Strinden, men ogsaa Frosten og Lexviken.

[4]) Stjordølafylke indbefattede Størdalen, Sælbo og Klæbo.

[5]) Skeynafylke indbefattede foruden Skaun (Skougn) ogsaa Ytterøen med Mosviken; Verdølafylke er det nuværende Verdal; til Sparbyggjafylke hørte Sparbuen, Stod og Snaasen; Eynafylke indbefattede Inderøen, Beitstaden og Veran. Kongen i Eynafylke skal have boet paa Inderøen, rimeligviis paa Saurshaug eller Saxhaug.

nogle faldt og nogle flygtede. Det maa siden være kommet til flere Fægtninger, thi det heder, at Harald i Alt skal have holdt fire eller fem, ja efter en anden Beretning endog aatte Slag i det Throndhjemske, og at 8 Konger skulle være faldne. Han var nu Herre over hele det egentlige Throndhjem [1]).

I det store Naumdølafylke nordenfor Throndhjem herskede ifølge Sagaernes Fortælling to Konger, **Herlaug** og **Hrollaug**. De havde været tre Somre om at lade en stor Høj opføre af Steen, Kalk og Tømmer. Da den var færdig, hørte de at Harald agtede sig mod dem med en Hær. Herlaug gik nu selv tolvte ind i Højen, efter at han i Forvejen havde ladet en Mængde Mad og Drikke bringe derind; siden lod han den kaste til. Men Hrollaug gik op paa den Høj, hvor Kongerne plejede at sidde, lod et kongeligt Højsæde indrette og satte sig deri; derpaa lod han lægge Hynder paa Fodbænken, hvor Jarlerne plejede at sidde, væltede sig ned fra Kongesædet i Jarlssædet, og gav sig selv Jarlsnavn. Derefter drog han Kong Harald imøde, gav ham hele sit Rige og tilbød sig at blive hans Mand. Harald tog strax et Sverd og bandt ved hans Side, hængte et Skjold om hans Hals, gjorde ham til sin Jarl over Naumdølafylket, og ledede ham i Højsædet [2]). Saaledes lyder den vistnok temmelig gamle Fortælling, om hvis Mistænkelighed vi allerede ovenfor (S. 328) have talt. Hvad der især gjør dens historiske Visshed tvivlsom, er Hrollaugs Nedvæltning fra Konge- til Jarle-Sædet; thi dette fortælles ogsaa om en af hans Forfædre, Herse, og det bestemte Udsagn, at dennes Efterkommere aldrig vilde antage Kongenavn, gjør det heel usandsynligt, at Hrollaug enten skulde have baaret denne Titel, eller fundet det nødvendigt, paa en højtidelig Maade at ombytte den med Jarletitlen. At forresten Naumdølafylke ved sine Herskeres frivillige Underkastelse og uden Sverdslag kom i Haralds Besiddelse, maa ansees som vist, og det er heller ikke usandsynligt, at en af disse Herskere foretrak at lade sig levende begrave fremfor at hylde Erobreren [3]). Man har i nyere Tider endog fundet en Høj, som man efter de deri opdagede Oldtidslevninger at dømme har antaget for at være Herlaugs Høj [4]). Og dog

---

[1]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 5; Flatøbogen (Upphaf ríkis &c.) Cap. 4. Det er Snorre, der nævner 8 Slag; Flatøbogen taler kun om 4 eller 5, hvilket upaatvivlelig er rigtigere.

[2]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 8. Flatøbogen (Upphaf ríkis &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 3.

[3]) Der maa i alle Fald have været flere Jarler i Naumdal, end Hrollaug, thi i Egils Saga Cap. 23 omtales en Thorkell Naumdølajarl, samtidig med Harald Haarfagres Ungdom.

[4]) Denne Høj er den bekjendte store Høj paa Lekø ved Gaarden Skeid, undersøgt i Aaret 1778; den er 700 Fod i Omkreds, 35 Fod høj; i dens Indre fandtes to murede adskilte Rum; i det ene Beenradet af et Menneske i siddende Stilling, med et Sverd ved Siden, i det andet Been af Kvæg, som om det havde

skulde det synes, som om Haakons Underkastelse maatte være tilstrækkelig til at lægge baade Naumdal og Haalogaland under Haralds Herredømme. Vist er det, at Haalogalands Underkastelse omtales, som om den fulgte umiddelbart efter Throndhjems og Naumdølafylkes [1]). Men denne Underkastelse synes dog endnu kun at have bestaaet i Navnet, og deri at enkelte af Fylkets mest anseede Mænd, som Haakon Jarl, hyldede Kongen. Fire Aar efter fandt Harald det endnu nødvendigt at sende Bud efter de mægtige Mænd paa Haalogaland, som endnu ikke havde været hos ham, for at de skulde hjelpe ham. En af dem, ved Navn Brynjulf, blev først da af Kongen højtideligt forlenet med Retten til at handle med Finnerne og kræve Skat af dem, og dog siges det udtrykkeligt, at baade Brynjulf og hans Fader Bjargulf allerede længe før den Tid havde udøvet denne Ret: de havde altsaa udøvet den paa Bøndernes eller Hauldernes egne Vegne [2]). Men denne Ret var Kongens vigtigste Rettighed paa Haalogaland. Saalænge Kongen ej var i Besiddelse deraf, kan han altsaa heller ikke have været i fuldkommen Besiddelse af Fylket.

Efter Erhvervelsen af Naumdølafylke, vendte Harald tilbage til Throndhjem, hvor han forblev denne Vinter, og som han fra nu af kaldte sit rette Hjem [3]). Hans Grunde derfor ere ikke vanskelige at indsee. Throndhjem udgjorde den fornemste og folkerigeste Deel af hvad der dengang ansaaes som det egentlige Norge, nemlig det Nordenfjeldske, hvor det ragnarske Dynasti aldrig havde hersket, og hvortil det saaledes ingen Rettigheder havde. Som Konge paa Vestfold og Oplandene var Harald endnu, om ej i Virkeligheden, saa dog af Navn, Svia- eller Dane-Kongernes Vasal. Hvis han erklærede sit egentlige Hjem, Vestfold og Oplandene, for det fornemste af de Landskaber, han enten havde erobret eller agtede at erobre, vilde han følgelig derved ogsaa udstrække Svia- eller Danekongernes Fordringer til alle de Besiddelser, han underlagde sig. Men tvertimod var det nu hans Hensigt, ogsaa at unddrage sine Arvelande fra fremmed Højhed, og dertil gaves intet bedre Middel, end at stille dem, ligesom de øvrige Fylker, i et Slags Afhængighedsforhold til Throndhjem. Derved maa han og have smigret Thrøndernes Forfængelighed og sikkret sig deres Medvirkning ved hans fortsatte

---

været et Forraadskammer. Se herom Suhms Hist. af Danmark, 2det Bind, hvor en Afbildning af Højen findes, jvfr. Krafts Topogr. statist. Beskrivelse over Norge, II. 237.

1) Egils Saga Cap. 3 siger udtrykkeligt, at Haalogaland underkastedes Harald samtidigt med Naumdal. Fagrskinna Cap. 12 siger ogsaa at Harald underkastede sig Throndhjem og alt Landet derfra til Finmarken paa een Gang; men henfører dette urigtigt til en sildigere Tid.

2) Egils Saga Cap. 7, 8. Jvf. ovenfor S. 328.

3) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 9.

Erobringstog. Throndhjem var fra denne Tid af gjennem hele Middelalderen Norges fornemste Deel, og det blev endog senere vedtaget, at ingen kunde ansees for ret hyldet til Norges Konge, som ej var hyldet paa Orething et ved Nidelven. Det erfares heller ikke andet, end at Thronderne stedse vare Harald meget hengivne. Han opslog sit Hovedsæde paa Gaarden **Lade** i Strinden, dog blev denne Gaard siden Jarlernes Bolig, og Haakon Jarl og hans Æt fik deraf Tilnavnet **Lade-Jarler.** Harald forbandt sig nærmere med Haakon ved endnu denne samme Vinter at egte hans Datter Aasa. Han udrustede ogsaa Skibe, for næste Vaar at angribe de vestlige Kystfylker. Han skal nu have fornyet sit Løfte, ej at kæmme eller klippe sit Haar, forend han kunde faa Skat saavel af hver Dal oppe i Landet, som hvert Næs ude ved Havet, og alt hvad der laa imellem, saa langt som Navnet Norge naaede, øster til Skovene og nord til Havet [1].

Harald søgte tillige at omgive sig med en vis Glands. Til sine Hirdmænd valgte han kun de tappreste og i alle Henseender meest udmerkede Mænd, skjænkede dem ypperlige Vaaben og andre gode Gaver, saa at de kunde opføre sig med Pragt. Han underholdt en særegen Afdeling, bestaaende af de saakaldte **Berserker**, eller de vildeste, sterkeste og dristigste Krigere; disse bare endog en særegen Dragt, nemlig Ulveskindspelse (Vargstakke) istedetfor Brynjer, hvorfor man sædvanligviis kaldte dem **Ulfhedner** [2]. Deres Plads var i Strid til Lands forrest i Fylkingen, til Søs paa et bestemt Sted (Rausnen, lidt agtenfor Forstavnen) paa Kongens eget Skib [3]. Af sine Hirdmænd hædrede han allermeest sine **Skalde** [4]. De sad sædvanligviis i Højsædet lige for Kongens Højsæde, efter deres Alder. De ældste og fornemste af dem vare **Audun**, med Tilnavnet **Illskælda**, der allerede havde været Halfdan Svartes Skald, og **Thorbjørn Hornklove**, der ogsaa længe havde været ved Hirden, og som i sine Kvad, af hvilke vi endnu have Brudstykker tilbage, forevigede Kongens Bedrifter og besang hans Hofholdning. Overhoved synes den egentlige, for Norge og dets Koloni Island saa særegne **Skaldepoesi** først nu at være kommen i Skuddet. Dens Hovedformaal gik ud paa at gjennemgaa og prise Kongers, Jarlers og andre anseede Krigeres Bedrifter, fordetmeste i et eget velklingende, men vanskeligt Versemaal, og i en Mængde, tildeels indviklede Omskrivninger og Billeder, hentede fra de gamle Gude- og Helte-

---

[1]) Flatøbogen (Upphaf ríkis &c.) Cap. 6. Fagrskinna Cap. 12.

[2]) Fagrskinna Cap. 7. Flatøbogen (Upphaf ríkis &c.) Cap. 1. Heðinn betyder „en Mand med Kappe"; „Ulfhedner" altsaa: „Mænd med Kapper af Ulveskind".

[3]) Snorre, Har. Haarf. Saga. Cap. 9.

[4]) Egils Saga Cap. 8. Fagrskinna Cap. 6.

sagn. Den adskiller sig fra den ældre episk-mythologiske Digtning ved sine Kunstlethed og derved, at den ej, som denne, kan kaldes en umiddelbar Naturdigtning, udsprungen af en barnlig Trang til at indklæde de religiøse og heroiske Sagn i fyndige Vers, lette at erindre, men at den som oftest kun er et Foster af Stræben efter en mægtig Mands Yndest eller Belønning. Thi sædvanligviis fremsagde Skalden sit Hædersdigt for den, det gjaldt, i Forventning om at belønnes med en rig Gave, og den Konge eller Høvding, hvis Bedrifter paa den Viis bleve besungne, betragtede Skalden omtrent saaledes, som man i senere Tider betragtede en Annalist eller kongelig Historiograph; Skaldeversene bleve sidenefter erindrede og anførte som uomstødelige Beviser paa at de i dem omtalte Bedrifter virkelig havde fundet Sted [1]). Man skulde næsten formode, at det er det brogede og paa Afvexlinger saa rige Vikingeliv, der først har frembragt dette Slags Poesi.

Det var en let Sag for Harald at skaffe sig dygtige Hirdmænd, da de meest udmerkede Mænd fra saa mange Fylker allerede flokkede sig til ham og kappedes om at komme i hans Tjeneste. Især skal hans eget Skib have været ypperligt bemandet. Det var et stort Langskib eller saakaldt Drageskib, fordi det var smykket med et Dragehoved i Forstavnen og Hale i Bagstavnen. Paa dette Skib havde han kun sin Hird og Ulfhednerne. De meest udsøgte blandt Hirden havde deres Plads i Forstavnen, hvor Kongens Merke (Banner) vajede, som det var deres Pligt at forsvare. Agtenfor dem, indtil det saakaldte Oserum, var Rausnen, hvor Ulfhednerne stode. Foruden dette Skib havde han ogsaa mange andre Skibe, bemandede med anseelige Mænd.

15. Fylkerne mellem Throndhjem og Sogn undertvinges.

De Fylker, mod hvilke Harald nu nærmest havde at vende sine Vaaben, vare Nordmøre og de øvrige vestlige Kystfylker. Paa Nordmøre herskede i den Tid en Konge ved Navn **Hunthjof**, der rimeligviis nedstammede fra den paa Halfs Tid bekjendte Kong Høgne i Njardø; han havde en Søn ved Navn **Sølve Klove**; begge vare store Krigsmænd. Hunthjofs Svoger og Sølves Morfader var Kong **Nøkkve** i Raumsdal. Disse Konger erfarede snart, at Harald rustede sig for at underlægge sig deres Riger, og de

---

[1]) Det heder derfor i Fortalen til Snorres Kongesagaer: „Hos Harald Haarfagre vare Skalder, disses Kvæder kan man endnu, ligesom og Kvæderne om de Konger, der sidenefter herskede i Norge. Vi have meest holdt os til, hvad der siges i de Kvæder, der fremsagdes for Høvdingerne selv eller deres Sønner; vi ansee alt det for sandt, som i disse Kvæder findes om deres Krigstog eller Slag". — I Kongesagaerne ere derfor og Skaldeversene anførte ligesom ellers Diplomer og Aktstykker.

samlede Folk og Skibe, for i Fællesskab at møde ham. Om Vaaren sejlede Harald ud fra Throndhjem med sin Flaade, de forbundne Konger droge ham imøde, og stødte sammen med ham ved Øen **Solskel** [1]) paa Nordmøre, hvor baade Hunthjof og Nokkve efter et heftigt Slag faldt, men Sølve Klove undkom, og Harald underkastede sig nu baade Nordmøre og Raumsdal. Han skal temmelig længe have opholdt sig der om Sommeren, for at ordne Fylkernes indre Anliggender og sikkre sig Indbyggernes Troskab. Den mægtigste af de Mænd, der ved denne Lejlighed traadte i Haralds Tjeneste, og som blev en af hans troeste Tilhængere og fornemste Støtter, var **Ragnvald,** Søn af Eystein Glumra og Sønneson af Ivar Jarl paa Oplandene. Harald forlenede ham med begge Fylker, Nordmøre og Raumsdal, og gav ham Skibe og Stridsmænd for at værne disse Landskaber mod Ufred. Han er almindeligviis bleven bekjendt under Navnet **Ragnvald Mørejarl,** da han sidenefter ogsaa fik Søndmøre at bestyre. Men allermeest navnkundig er han bleven som Stamfader for Jarlerne paa Orknø og Hertugerne i Normandi. Man kaldte ham ogsaa den raadsnilde eller den mægtige; og, heder det, Folk sige at begge Navne vare sande [2]).

Harald tilbragte denne Vinter i Throndhjem, for at udruste sig til et Erobringstog mod Søndmøre. I dette Fylke herskede en Konge ved Navn **Arnvid,** der efter al Sandsynlighed nedstammede fra den ovenfor (S. 332) omtalte Arnvid Berserkebane, og som tillige var en Frænde af den fra Slaget ved Solskel undkomne Sølve Klove. Sølve havde den hele Vinter ligget ude paa Krigsskibe og foruroliget Nordmøre, saa at altsaa Ragnvald vistnok har haft fuldt op at bestille med at forsvare sig mod ham. Han havde ogsaa stundom opholdt sig hos sin Frænde Kong Arnvid, hvilken han paa det ivrigste opmuntrede til at gjøre Harald alvorlig Modstand, istedetfor fejgt at underkaste sig. Han begav sig ogsaa til **Audbjørn,** Kongen i Firdafylke [3]), og formanede ham til at gjøre fælles Sag med Arnvid, for at de med forenet Styrke kunde byde Harald Spidsen. „Vi have", sagde han, „nu intet andet Valg, end tilsammen at rejse os mod Harald, thi kun da blive vi saa mandsterke, at vi kunne gjøre os Haab om at sejre; ellers er der intet andet for end at underkaste os og blive Haralds Trælle, skjønt vi dog ere af lige saa høj Byrd og føre samme Navn, som han; min Fader vilde heller falde i Striden som Konge, end følge Raumdølekongens

---

[1]) Solskel=Øen er en lille Ø strax nordenfor den saakaldte Stabben, og søndenfor Ædø. Man maa næsten formode, at Hunthjof alene har raadet for den sydvestlige Deel af Nordmøre, siden Haakon Jarl efter al Rimelighed herskede i Egnen paa begge Sider af Agdenes.

[2]) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 10. Flatøbogen (Upphaf rikis &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 3.

[3]) Se ovenfor S. 332.

Exempel og blive Haralds Træl uden at vove nogen Dyst". Hans Overtalelser virkede, og Arnvid, Audbjorn og han indgik et Forbund om at møde Kong Harald og værge deres Riger i Forening. De fik en talrig Hær samlet, thi der var mange, som brandt af Længsel efter at hevne den Overlast, de ved Haralds Erobringer havde lidt.

Den følgende Vaar drog Harald sydefter med sin Flaade, for at angribe Søndmøre, men de forbundne Konger vare ogsaa paafærde, og mødte ham allerede ved **Solskel,** hvor det forrige Slag havde staaet. Her kom det til et nyt Slag, der skal have været meget blodigt. Man plejede i de Tider, siges der, i Søslag binde Skibene sammen og stride om Stavnene. Harald skal selv være bleven betagen af et saadant Kampmod, at han gik lige frem i Rausnen, saa at alle de, der stode foran paa Arnvids Skib, mod hvilket han havde lagt sit, vege tilbage til Masten; han gik nu op paa det fiendtlige Skib, som ryddedes, idet Arnvid faldt, men hans Mænd flygtede. Ogsaa Audbjørn faldt, og Sølve Klove maatte atter søge sin Redning ved Flugten. Men at denne Kamp ogsaa maa have kostet Harald mange Folk, sees deraf, at der blandt de Faldne endog var to Jarler, og to af af Haakon Lade-Jarls Sønner, ved Navn Grjotgard og Herlaug [1]). Sølve Klove tilbragte sine øvrige Dage paa Vikingetog, og gjorde ofte megen Skade paa Kong Haralds Rige; forresten hører man ikke mere til ham [2]). Harald underlagde sig nu Søndmøre-Fylke, og overdrog Ragnvald Jarl ogsaa Bestyrelsen deraf; i Firdafylke derimod opkastede **Vemund Kamban,** Audbjørns Broder, sig til Konge. For Øjeblikket foretog Harald intet imod ham, men vendte tilbage til Throndhjem, da man ej fandt det raadeligt at han saa seenhøstes sejlede udenom Stad; vel og fordi hans Folketab ved Solskel havde været saa stort, at han maatte udruste sig paany, førend han kunde skride til nye Foretagender. Men Ragnvald Jarl fandt i Løbet af Vinteren en Lejlighed til at spare Kongen for nogen Kamp med Vemund. Han havde ladet udspejde, hvad Vemund tog sig for, og havde faaet Nys om, at denne var til Gjestebud paa **Naustdal** strax udenfor Eid. Han drog nu i Hast afsted med endeel Folk, tog en af de øvre Veje, enten om Sunelvdalen, Hornindalen og Ejd, eller over Birkedalsejdet [3]), og

[1]) Han kaldes ogsaa Hrollaug.

[2]) Snorre, Har. Haarf. Saga Cap. 11. Flatøbogen (Upphaf &c.) Cap. 6. Egils Saga Cap. 4.

[3]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 12 og Flatøbogen l. c, siger kun at Ragnvald drog den øvre eller indre Vej over Ejdet, uden at tillægge hvilket; det kan baade være Mandsejdet og Birkedalsejdet, dog forsaavidt helst det sidste, som dette leder lige til Naustdal. Egils Saga Cap. 4 siger derimod at han drog den indre Vej af Ejdsø, og denne Ejdsø synes neppe at kunne have været nogen anden end Hornindalsvandet; i saa Tilfælde har han draget gjen-

kom om Natten aldeles uventet til Naustdal, hvor han omringede Husene og brændte Vemund inde med 90 Mand. Derpaa tog han alle de Skibe, der havde tilhørt Vemund, og saa meget af hans efterladte Gods, han kunde faa, og drog afsted dermed til Møre. Vaaren efter kom Harald selv med sin Flaade og underkastede sig Firdafylke [1]).

Blandt de meest anseede Mænd i Firdafylke vare paa denne Tid **Ulf Bjalfesøn** og hans Svigerfader **Kaare Vemundssøn**, almindeligviis kaldt **Berdlu-Kaare**, fordi han boede paa Gaarden Berdla (Berdle) paa Bremangerland. Ulf nedstammede paa mødrene Side fra Hrafnista-Ætten [2]). Han var en stor og sterk Mand, og havde i sin Ungdom længe ligget paa Vikingetog i Forening med Berdlu-Kaare, der ogsaa var navnkundig for sin Tapperhed og Styrke og var en Berserk. Da de sloge sig til Ro, egtede Ulf Kaares Datter Salbjorg. Han var rig baade paa Gods og Løsøre, og førte Herse-titel ligesom hans Forfædre; han syslede meget med sin Gaardsdrift, plejede selv hver Dag at gaa om og see til sine Arbejdsfolk, og kunde altid give kloge Raad, da han var en saare forstandig Mand. Men naar det lakkede mod Kvelden, plejede han gjerne at blive noget stuur og vranten, derfor blev han sædvanligviis kaldet **Kveld-Ulf.** Han havde to Sønner, **Thorolf** og **Grim**; den første var smuk, venlig, gavmild og driftig, og almindeligt afholdt; den anden derimod sortsmudsket og hæslig, men kæmpestor, sterk og hændig i alslags Træ- og Jernarbejde, han syslede meest med Husets Bedrift, og laa om Vintrene i Sildefiske med Huuskarlene, medens Thorolf derimod fra sit tyvende Aar hver Sommer var ude paa Vikingetog, men holdt sig hjemme om Vintrene. I Følge med Thorolf paa disse Tog vare hans Morbrødre, Berdlukaares Sønner **Eyvind Lambe** og **Ølve Hnuva** [3]).

Da Kong Audbjørn i Firdafylke rustede sig til i Forening med Arnvid og Sølve at stride mod Harald, sendte han ogsaa Bud til Kveldulf, at han skulde komme til hans Hjelp med alle sine Huuskarle. Men den kloge Kveldulf svarede, at han var beredt og pligtig til at understøtte ham, naar det kun gjaldt at forsvare Firdafylke, derimod var det aldeles ikke hans Sag at drage nord til Møre og forsvare Mørekongens Land. „Desuden", sagde han, „tror jeg Harald har Lykke med sig i lasseviis, medens vor egen Konge neppe har en Nævefuld". Kveldulf sad virkelig hjemme: et merkeligt Beviis

---

nem Sunelvdalen og Hornindalen. hvilken ogsaa i umindelige Tider har været Alfarvej.

[1]) Egils Saga Cap. 4. Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 13. Flatøbogen l. c. Cap. 6.

[2]) Ulf var en Søn af Bjalfe og Hallbera, Datter af Ulf Uarge, og Søster til Hallbjørn Halvtrold i Hrafnista, Ketil Hængs Fader, se ovf. S. 329, 330.

[3]) Egils Saga Cap. 1.

paa, hvor lidet Fylkekongernes Magt havde at betyde, men tillige hvor kortsynet endog de mere frisindede Hovdingers Politik var [1]).

Imidlertid var Berdlu-Kaares Søn Olve Hnuva kommen i Fiendskab med den mægtige Atle Jarl i Fjalir, der tillige, som vi have seet, allerede af Halfdan Svarte var forlenet med Sogn. Atle havde tre Sønner, ved Navn **Haastein, Holmstein** og **Herstein,** der alle vare store Vikinger og meget overmodige. Han havde ogsaa en smuk Datter ved Navn Solveig; hende fik Olve see paa et Vinternatsblot paa Gaule, og blev forelsket i hende, men da Jarlen ikke fandt ham fornem nok, negtede han ham hendes Haand. Olve, som var en ypperlig Skald, gav sin Sorg Luft i en Mængde Kjærligbedskvad, og slog sig reent fra Vikingelivet [2]). Men slige Kvad ansaaes i de Tider meget fornærmelige for den Kvindes gode Navn, til hvilken de digtedes. Og for at hevne denne Fornærmelse efterstræbte Atles Sønner Olves Liv, og overfaldt ham i hans Hjem den samme Høst, som det andet Slag ved Solskel havde staaet. De havde saa mange Folk, at Olve ej kunde tænke paa at sætte sig til Modværge, men maatte prise sig lykkelig ved at kunne undfly. Han skyndte sig til Møre, hvor Kong Harald endnu opholdt sig, blev hans Mand, og fulgte med ham til Throndhjem, hvor han snart kom i stor Yndest hos Kongen og blev optagen blandt hans ypperste Skalde. Snart fulgte ogsaa Faderen Berdlu-Kaare hans Exempel. Da Ragnvald Jarl havde indebrændt Vemund Kamban, kom Berdlu-Kaare til ham med et fuldt udrustet Langskib, fulgte med ham til Møre, og drog derpaa til Throndhjem, hvor han blev Kong Haralds Mand [3]).

Efter at være kommen i en saa venlig Forstaaelse med Berdlu-Kaare og hans Søn, kunde Harald heller ikke vente andet end at Kveldulf skulde følge deres Exempel, især da han allerede havde vægret sig ved at stride mod ham. Da han Sommeren efter Vemunds Drab laa med sin Hær Firdafylke for at underkaste sig det, sendte han derfor ogsaa Bud til Kveldulf med den Anmodning, at han skulde komme til ham og blive hans Mand; Kongen, som satte stor Priis paa at have udmerkede Mænd hos sig, vilde vise ham den største Hæder. Kveldulf tog vel mod Affendingerne, men vægrede sig ved at opfylde Kongens Anmodning, under Paaskud af at han var gammel og ikke længere skikket til at ligge ude paa Krigsskibe; han vilde nu sidde hjemme og høre op med at tjene Konger. Sendebudene henvendte sig nu til hans Søn Grim, og tilbøde ham paa Kongens Vegne at blive Lendermand, naar han vilde gaa i hans Tjeneste. Men Grim sagde at han ej vilde modtage nogen saadan Titel, hvorved hans Fader ophørte at være

[1]) Egils Saga Cap. 3.

[2]) Egils Saga Cap. 2.

[3]) Egils Saga Cap. 4.

hans Overmand, saa længe denne levede. Sendebudene kom tilbage med denne Besked til Kongen, som blev vred, og fandt at Kveldulf og Grim vare saa overmodige, at det var vanskeligt at skjønne, hvad de tænkte paa. Olve Hnuva, som var tilstede, bad ham dog, ikke at være vred, og tilbød at han selv skulde drage til Kveldulf for at overtale ham. Men Kveldulf var døv ogsaa for hans Forestillinger og glimrende Løfter. Det anede ham, sagde han, at han og Grim ej vilde have nogen Lykke af at komme til Kongen, dog sagde han at han intet havde imod at Thorolf, naar denne kom hjem fra Viking til Høsten, begav sig til Kongen for at blive hans Mand, hvortil han vist ogsaa havde megen Lyst; han lovede derhos selv at være Kongens Ven, og at stemme alle dem, hos hvem hans Ord vejede noget, til et venskabeligt Sindelag mod Kongen. Da Olve kom tilbage med dette Bud, slog Kongen sig ogsaa indtil videre til Ro, aflagde et Besøg i Sogn, og drog om Høsten tilbage til Throndhjem [1]). Bestyrelsen af Firdafylke, overdrog han Roald Jarl, der ogsaa havde været Kong Audbjørns Jarl.

Da Thorolf og Eyvind Lambe om Høsten kom tilbage fra deres Vikingetog, fik hiin snart vide, at der havde været Bud fra Kongen, og ytrede strax den største Lyst til at træde i hans Tjeneste; „thi", sagde han, „jeg har hørt, at hans Hird alene bestaar af de meest udmerkede Mænd, i hvis Skare det er en stor Ære at blive optagen, desuden skal Kongen være særdeles gavmild mod sine Mænd og paa alle Maader søge deres Forfremmelse, medens det derimod gaar dem, der stille sig fiendtlige mod ham, heel ilde". Kveldulf fraraadte ham ikke ligefrem at følge sin Lyst, men advarede ham kun mod at tro Lykken altfor vel. Thorolf begav sig strax afsted tilligemed Eyvind Lambe paa deres tyvesædede vel udrustede Snekke, som de havde haft i Viking [2]). Da de kom til Kongen, anviste man dem Ophold i Gjestestuen indtil de kunde faa Kongen i Tale. De gik til ham, ledsagede af Berdlu-Kaare og Olve Hnuva, der forestillede Thorolf for Kongen og anbefalede ham paa det bedste. Kongen tog ogsaa paa det venligste mod Thorolf og gjorde ham til sin Hirdmand, men Berdlu-Kaare og Eyvind droge tilbage igjen til deres Gaarde.

Den samme Sommer havde Harald ogsaa, som ovenfor nævnt, sendt Bud til Haalogaland, at de mægtige Mænd, som hidtil ikke havde underkastet sig ham, skulde komme til ham og træde i hans Tjeneste. Den mægtigste af dem var rimeligviis den for omtalte Herse **Brynjulf Bjargulfssøn** paa **Torge.** Hans Fader Bjargulf havde allerede længe haft Finnefærden og Finneskatten (den oftere omtalte Ret til at handle med Finnerne og opkræve Skat-

---

[1]) Saaledes Egils Saga Cap. 5 og Flatøbogen (Upphaf &c.) Cap. 6. Snorre lader Harald drage umiddelbart fra Firdafylke til Viken.

[2]) Egils Saga Cap. 6.

ten af dem), og Brynjulf havde den ligeledes. Brynjulf var gift med en Datter af Ketil Høng, Nærsøskendebarn til Thorolf og Grim, Kveldulfs Sønner [1]). Han og hans Søn **Baard** fulgte strax Kongens Opfordring, og begave sig om Høsten ned til Throndhjem, hvor Kongen tog saare venligt imod dem, gjorde Brynjulf til sin Lendermand, bekræftede ham i Forleningen med Finnefærden og Finneskatten, og gav han desuden andre store Forleninger. Han rejste derpaa hjem, men Baard blev tilbage som Kongens Hirdmand. Han, Olve Hnuva og Thorolf bleve snart fortrolige Venner; Thorolf havde sin Plads mellem dem begge, og fulgte Sommeren efter med Kongens Samtykke Baard nordefter, da denne skulde drage hen og gifte sig med Sigrid, eneste Datter og Arving af den rige Herse Sigurd paa Sandnes, paa Alast (Alstenøen) ved Vefsenfjorden, hvilket Bryllup allerede før Brynjulfs og Baards Rejse til Throndhjem havde været aftalt. Ved dette Bryllup traf Thorolf mange af sine Frænder [2]), med hvilke han nu sluttede Venskab; siden fulgte han de nygifte hjem til Torge, opholdt sig der om Sommeren, og rejste om Høsten med Baard tilbage til Throndhjem. Men endnu samme Vinter døde Brynjulf. Nu overdrog Kongen alle hans Forleninger til Baard, som drog hjem til sine Gaarde og blev en mægtig Høvding, medens Thorolf blev tilbage ved Hirden [3]).

Det var saaledes lykkets Harald, paa faa Aar at underkaste sig Throndhjem og alle Kystfylker, ligefra Finmarken til Sogn. Af dette var han allerede forhen i Besiddelse, og til Erhvervelsen af hele Norge manglede han nu kun Viken, Hordafylke, Rygjafylke og Egdafylke, eller en Deel deraf, foruden Thelemarken og maaskee nogle andre Oplandsdistrikter. Han synes at have lagt Vind paa, enkeltviis at knytte de fornemste Mænd i hvert Fylke til sig ved Forleninger, og tillige at have deres Sønner om sig i sin Hird, hvorved de bleve etslags Gisler eller Underpant paa Forældrenes Troskab, medens de tillige ved deres høje Byrd og øvrige Anseelse spredte Glands over Hirden og Kongens hele Hofholdning. Man maa formode at det især var fra Harald Haarfagres Tid af, at den gamle Ættebenævnelse **Herse** begyndte at ombyttes med det i de følgende Tider sædvanlige **Lendermand** (lendr maðr, egentlig en Mand som har faaet Land i Forlening). Thi vel heder det, hvor den af Harald indførte Feudalforfatning omtales, at hver Jarl havde flere Herser under sig; men Titelen „Herse" der var arvelig i Slægten, og som betegner en selvstændig Myndighed, passer ikke godt med den nye, fra Kongens Grundbesiddelse udledede Myndighed, der blev Haralds

---

1) Egils Saga Cap. 8.

2) Brynjulfs Hustru hed Helga og var Datter af Ketil Høng; Kveldulf var Ketil Høngs Søskendebarn.

3) Egils Saga Cap. 8.

Vasaller til Deel. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at de egentlige Herser i Fylkekongernes Tider ikke eller yderst sjælden kunde have Forleninger udenfor deres egne Odelsgaarde, thi det var først Harald Haarfagres Erobringsret, i Forbindelse med de mange i den Anledning foretagne Udvandringer, der tilvejebragte alle de Besiddelser, med hvilke Jarlerne og Lendermændene kunde forlenes. Da man nu desuden hist og her finder Benævnelsen „Herse" og „Lendermand" brugt eenstydigt [1]), kan der ikke være nogen Tvivl om, at det er den samme Klasse af Mænd, som dermed have været betegnede, men at Hersetitlen, som mindre passende til de nyere Indretninger, efterhaanden er gaaen af Brug, eller i alle Fald kun har været erindret som en Slægtstitel, for derved at betegne visse Fødselsfortrin.

Hvad man især maa forundre sig over ved at læse om disse tidligste Bedrifter af Harald, er at han i en saa ung Alder kunde fremtræde paa den Maade. Thi han skulde jo ved sin Regjeringstiltrædelse kun være ti Aar gammel; to Aar efter, altsaa i sit 13de Aar, skulde han have begyndt sit Tog nordenfjelds, og allerede inden Vinteren have underkastet sig Throndhjem. I det næste Aar, hans Alders 14de Aar, skulde han have erobret Nordmøre; i det paafølgende, hans Alders 15de, skulde han have stredet saa tappert ved Solskel mod Kong Arnvid, og i det næste Aar, 15 Aar gammel eller i det 16de, have underlagt sig Firdafylke; i sit 17de Aar skal han endelig have sikkret sig Haalogaland ved at tage Brynjulf og Baard i sin Tjeneste. Her maatte man uvilkaarligt føle sig fristet til at opstille den Formodning, at Harald ved sin Regjeringstiltrædelse har været idetmindste to til tre Aar ældre end Sagaerne angive, hvilket ogsaa synes at bestyrkes deraf, at man allerede efter Throndhjems Undertvingelse ikke hører mere om noget Formynderskab af Hertug Guthorm, men seer Harald handle aldeles paa sin egen Haand, medens Guthorm maa have begivet sig til sin Forlening i Viken, hvor, som vi strax skulle see, hans Nærværelse var nødvendig. Men paa den anden Side er det, hvad nedenfor skal vises, aldeles vist, at Harald ikke døde førend efter 931 [2]), og ligeledes, at Slaget i Hafrsfjorden maa have staaet omtrent 872 [3]), medens

[1]) Se f. Ex. Thord Kolbeinssøns Vise i Olaf Tryggvessøns S. Cap. 260, sammenholdt med Sighvat Skalds Cap. 261; hist kaldes Erling Skjalgsøn Herse, her Lendermand.

[2]) Are frode siger i sin Islendingabok Cap. 3, at det 60de Aar efter Eadmund den Helliges Død (870) altsaa Aaret 930, var eet eller to Aar før Harald Haarfagres Død.

[3]) Dette siges deels reent ud i nogle Haandskrifter af Landnáma I. 6, og i Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 116, hvor det heder at Ingolf bebyggede Irland 874, to Aar efter Hafrsfjordslaget, deels følger det af de irske Annalers Udsagn at Oistin eller Thorstein røde blev dræbt 875 (forudsat at de, hvad der dog synes vist, maa antages for en og samme), thi Thorsteins Død faldt nogle Aar efter Hafrsfjordslaget.

det dog, hvis man bogstaveligt vil følge Sagaernes Udsagn, bliver nødvendigt at udstrække Begivenhederne for dette Slag til det forholdsviis lange Tidsrum af ti Aar; det sædvanlige er endog at regne 12 Aar, eller først at regne de ti Aar fra hans Overgang over Dovre. Antager man nu, at Harald ti Aar før 872, altsaa 862, var 15 Aar gammel, — og han er endda ung nok til at begynde et saadant Foretagende, som hele Norges Erobring — saa bliver han ved sin Død idetmindste 83, og snarere 84 eller 85 Aar gammel, uden dog at have hersket i længere Tid end 70 Aar, skjønt det ifølge de fleste Vidnesbyrd synes utvivlsomt, at hans Regjeringstid i Alt var 73 Aar [1]). Man nødes derfor til at antage, enten at han ved sin Thronbestigelse virkelig har været saa ung, som det angives, hvorved hans Fødselsaar falder ved 850, hans Thronbestigelse ved 860, og hans Død ved 932 eller 933, eller, hvad der er det rimeligste, at der mellem hans Thronbestigelse og Hafrsfjordslaget kun er hengaaet ti Aar; at han har tiltraadt Regjeringen 862. i sit 13de Aar, og begyndt sit Tog over Dovre to Aar efter, i sit 15de Aar [2]), og at maaske enkelte af de Begivenheder, der i Kongesagaerne sættes for Hafrsfjordslaget, i Virkeligheden have fundet Sted efter dette, hvilket idetmindste kan bevises at være Tilfældet med een, nemlig Haakon Jarls og Atle Jarls Kamp og Død, hvorom nedenfor.

16. Stridigheder med Sviakongen om Viken.

Imidlertid havde den svenske Konge Erik Eimundsson ikke været ledig. Han meente, og vel tildeels med Rette efter de Tiders Synsmaader, at han havde Arvefordringer paa Viken, idetmindste den sydøstligste Deel, saavelsom paa Vermeland. Han yttrede, at han ikke vilde ende, førend han havde ligesaa stort Rige i Viken, som Sigurd Ring eller Ragnar Lodbrok, det vil sige hele Ranrike, Vingulmark og Vestfold lige til Grenmar [3]), og desuden Raumarike. Til en Begyndelse underlagde han sig Vermeland og Ranrike, eller det nuværende Bohuuslehn, mellem Gaut-Elven og Svinesund, tog Skatter deraf, og kaldte det altsammen Dele af Vestergautland. Underkastelsen af disse Landskaber kan ikke have faldet ham vanskelig, da Harald selv endnu ikke havde gjort sit Herredømme over dem gjeldende.

---

[1]) Sæmund Frode lader i sit Kvad til Jon Loptsson v. 9 Harald herske i 73 Aar, det samme gjør Historia Norvegiæ fol. 7 a, og den dertil føjede Kongerække fol. 17 b. Thjodrek Munk Cap. 1 lader ham derimod kun herske i 70 Aar.

[2]) Nogle Haandskrifter af Landnáma I. 6, sige virkelig, at Harald i Aaret 874 kun havde været 12 Aar Konge i Norge, og Snorre regner ogsaa, som vi have seet de 10 Aar til Hafrsfjordslaget lige fra hans Tronbestigelse.

[3]) Grenmar er den nuværende Langesundsfjord.

Hertug Guthorm havde faaet Viken i Forlening, men kun til Svinesund, det bedste Tegn paa at Harald endnu ikke havde underkastet sig Landet søndenfor dette. Og endog i de Fylker, som Harald allerede havde underkastet sig, var der flere Høvdinger og Bønder, som havde lovet Sviakongen Lydighed. Alt dette fik Harald at vide oppe i Throndhjem, og fandt derfor at det var paa høj Tid, at han drog sydefter for at værne om sit Rige. Han begav sig derfor paa Vejen efter at have været flere Aar borte fra sit oprindelige Hjem [1]). Da han var kommen til Viken, stevnede han strax Thing med Bønderne paa Vingulmark og satte dem haardt irette for deres Forræderi. Nogle negtede Sagen og undskyldte sig, andre bleve overbeviste og maatte betale Bøder eller lide Straf. Derfra drog han til Raumarike og gik frem paa samme Maade. Henimod Vinteren fik han vide, at Kong Erik red omkring i Vermeland paa Gjesteri med sin Hird. Harald besluttede at gjøre ligesaa, drog over Eidskogen, og kom frem i Vermeland, hvor han lod tilsige Gjestebud for sig. Her traf det besynderlige Tilfælde sig, at begge Konger kom fredeligt sammen, saa godt som under eet Tag. Den mægtigste Bonde i Vermeland, ved Navn Aake, fordum Halfdan Svartes Mand og paa denne Tid noget til Aars, indbød baade Harald og Erik til Gjestebud hos sig paa samme Dag. De indfandt sig ogsaa med sine Folk, og bleve ypperligt bevertede, kun med den Forskjel, at Erik og hans Mænd bevertedes i en gammel Stuebygning, og med gamle, dog kostbare og prægtige Kar og Bohave, medens Harald og hans Mænd førtes i en ny Bygning, og alt det Bordredskab, de benyttede, var nyt og blankt. Da Afskedsdagen kom og Hestene stode opsadlede, kom Aake med sin tolvaarige Søn Ubbe til Harald, og bad ham at tage denne i sin Tjeneste, og, hvis han troede at skylde ham noget Venskab for den Velvilje der var bleven ham viist, at lade Sønnen nyde godt deraf. Kongen lovede det, takkede ham hjerteligt for den gode Modtagelse, og tilsagde ham sit Venskab. Til Slutning kom Aake frem med herlige Gaver og kyssede Kongen. Derpaa gik han til Kong Erik, der ogsaa stod rejsefærdig, og just ikke var meget blid. Aake gav ogsaa ham gode Gaver, men han svarede lidet dertil, steg tilhest og red afsted. Aake fulgte ham et Stykke paa Vejen. Da de kom ind i en Skov nær ved Gaarden, begyndte Erik at spørge ham, hvad den Forskjel skulde betyde, som han

[1]) Ifølge Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 13, drog Harald, som ovenfor anmerket, umiddelbart fra Throndhjem til Viken, og havde ifølge Cap. 14 været borte i 4 Aar. Egils Saga og Flatøbogen lade ham — hvad der og er sandsynligere — vende tilbage til Throndhjem, hvor han ifølge den første endnu opholdt sig en Sommer og en Vinter, saa at han først den 6te Sommer efter sit Opbrud mod Norden vender tilbage til Viken. Og rimeligviis er han dragen tilbage over Land, ikke, som Snorre siger, til Søs. Hans Skibe kunne senere være komne efter.

havde gjort mellem ham og Harald ved deres Modtagelse; du veed jo dog, sagde han, at du er min Mand. Aake svarede, at han ej var sig bevidst at have ladet det skorte paa nogen venlig Modtagelse og rigelig Bevertning; hvad det angaar, at Kong Erik var bleven bevertet i en gammel Stue og paa gamle Kar, Harald derimod i en ny Stue og paa nye Kar, da var Aarsagen den, at Erik selv var gammel, Harald derimod ung; men, sagde han endelig, „naar du siger, at jeg er din Mand, da kan man ligesaa godt sige, at du er min Mand". Da Kongen hørte dette, blev han saa forbitret, at han drog sit Sverd og hug Aake ihjel. Derpaa red han bort. Da Kong Harald skulde ride afsted, bød han sine Mænd kalde Aake til ham, for at han kunde sige ham Farvel; men han var ingensteds at finde; endelig fandt de ham dræbt i Skoven, hvor Kong Erik havde redet. Da Harald fik dette at vide, raabte han, at Aake Bonde maatte hevnes, og reed med sine Mænd efter Kong Erik. Da denne saa, at Harald forfulgte ham, skyndte han sig afsted saa hurtigt han kunde, og Harald efter, indtil Erik kom til den Skov, der adskiller Vermeland fra Gautland; her vovede ikke Harald længer at forfølge ham, men vendte om igjen til Vermeland, som han nu aldeles underkastede sig, idet han lod Eriks Mænd (det vil sige de Vermelændinger, der vare traadte i Eriks Tjeneste) dræbe, hvor han traf dem. Derpaa drog han tilbage til Raumarike, hvor han opholdt sig en Stund, og begav sig derfra endnu om Vinteren til Tunsberg, hvor hans Skibe laa. Istedetfor, hvad der ellers var det almindelige, at ligge stille om Vinteren, sejlede han østover Fjorden, befæstede sit Herredømme over Vingulmark, og søgte ved idelige Angreb at underkaste sig Ranafylke. Gauterne, der samlede sig i Flokke for at modtage ham, rammede ud paa Vaaren Pæle ned i Gaut-Elven, for at hindre Harald fra at sejle op i Landet. Men han lagde sine Skibe ved Pælene, gjorde derfra Landgang, og herjede paa begge Sider. Gauterne rede ned med en stor Hær for at jage ham bort, men han overvandt dem og trængte længer op i Gautland, idet han fremdeles herjede paa begge Sider af Elven. Kong Erik havde sat en Gaute ved Navn **Rane**, kaldet **Rane Gautske**, til Jarl over Ranafylke. Han faldt i en Træfning mod Kong Harald, og denne underkastede sig nu uden Hinder ej alene Ranafylke, men alt, hvad der laa vestenfor Væneren, tilligemed hele Vermeland. Ogsaa disse Landskaber sattes under Hertug Guthorms Bestyrelse, som tillige fik en Deel Krigsmænd for at kunne forsvare dem, og opslog sin Bolig i **Tunsberg**, der fra denne Tid af begynder at omtales som Kjøbstad. Selv drog Kong Harald først til Oplandene, hvor han opholdt sig en Stund, og endelig over Dovrefjeld tilbage til Throndhjem [1]).

Det bliver altid et Spørgsmaal, om denne Krig med Kong Erik og

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 15—18.

Ranafylkes Erobring virkelig har fundet Sted før Hafrsfjords-Slaget, og ikke snarere efter dette. Det heder vistnok, at Kong Erik Eimundssøn døde, da Harald havde været Konge i ti Aar, men der er, hvad i det Følgende vil sees, flere Omstændigheder, som tyde hen paa, at hans Død er indtruffen senere[1]).

17. Slaget i Hafrsfjorden.

Omsider besluttede Kongerne i de endnu ikke erobrede Fylker at slaa sig sammen, for om muligt ved fælles Kræfter at afvende det truende Uvejr. Den Tidende, saa fortæller Sagaen, spurgtes søndenfra Landet, at **Hørder, Ryger, Egder** og **Theler** samlede sig sammen, og opbøde baade Skibe, Vaaben og Krigsfolk, under Anførsel af **Erik,** Konge paa Hørdaland, **Sulke,** Konge paa Rogaland tilligemed hans Broder **Sote** Jarl, **Asbjørn Kjøtve** den rige, Konge paa Agder og hans Søn **Thore Haklang,** og de thelemarkske Brødre **Roald Rygg** og **Hadd den haarde.** Ved Efterretningen herom samlede Kong Harald ligeledes alle de Skibe og Folk, han kunde skaffe sig, thi nu skulde det afgjørende Slag staa. Med den Styrke, han fik i Throndhjem og fra Haalogaland, drog han sydefter, hvor der ligeledes fra de øvrige Fylker, han havde underkastet sig, strømmede Folk til ham; han maa paa den Maade tilsidst have faaet en betydelig Hær. Da han kom forbi Stad, fik Kong Erik Nys derom, og skyndte sig med alle de Folk, han kunde samle fra Hørdaland, til sine Medforbundne, som han traf nordenfor Jæderen. Her samledes den hele Flaade. Foruden Folk fra de nævnte Fylker var her ogsaa, som det udtrykkeligt heder, Mænd fra de østlige Egne af Landet, især fra Viken og Oplandene. Det manglede heller ikke paa Vikinger fra de Fylker, Harald allerede havde underlagt sig, hvilke, fordrevne fra deres Hjem, vankede om paa Havet og nu haabede at kunne vinde deres Ejendomme tilbage; ogsaa fra andre Lande skulle Stridsmænd være komne. Harald fulgte hurtigt efter Erik paa dennes Fart mod Syden. Da de forbundne Fyrster vilde lægge ind i **Hafrsfjorden** for at møde ham, laa allerede Harald der med sin hele Flaade, og her kom det nu til et blodigt og langvarigt Slag. Hafrsfjorden er en temmelig liden Fjord, med et smalt Indløb, men udvider sig indenfor de saakaldte Somsholmer til et noget større Omfang. Her inde maa Slaget have staaet. Krigsludrene lode, og Kampen begyndte med stor Heftighed. Den haardeste Dyst stod mellem Harald selv og den tappre Thore Haklang, der havde lagt sit Skib mod hans. I Forstavnen paa Haralds Skib var **Thorolf Kveldulfssøn,** hans Ven **Baard** fra Haalogaland, Berdlu-Kaares

[1]) Se Langes Tidsskrift, 4de Aargang, S. 174, 182.

Sønner **Olve Hnuva** og **Eyvind Lambe;** agtenfor dem Ulfhednerne; i Løftingen eller den høje Bagstavn stod Kongen selv. Ved Siden af Thore Haklang laa den fra et langvarigt Tog i de vestlige Farvande hjemkomne rygske Viking **Anund Ufeigssøn,** og understøttede ham paa det bedste; i Følge med Anund var en anden berømt Viking, **Thrond Bjørnssøn** fra Hvin. Der kæmpedes længe med Spyd, Hugvaaben og Steenkast, inden det lykkedes Harald at faa Bugt med Thore. Men omsider brøde Ulfhednerne frem uden at ænse Hug eller Stik, gik over paa Thores Skib, sloge ned for Fode hvor de kom, og fældte Thore efter den tappreste Modstand. Hans Skib blev nu ryddet; derpaa kom Raden til Anund, der efter en tapper Modstand mistede den ene Fod, og blev baaren over paa Thrond Bjørnssøns Skib. Thrond maatte nu tage Flugten; de øvrige Vikinger fulgte hans Exempel, og dette var Tegnet til almindelig Flugt over hele den forbundne Hær. Sulke og Sote faldt. Kjøtve flygtede til en af Holmerne, hvor han søgte at værge sig; der fortælles ikke, om han slap derfra med Livet; i alle Tilfælde vovede han intet nyt Foretagende mod Harald. Nogle flygtede afsted paa Skibene, andre søgte sin Frelse paa Landet, og toge Flugten sydover til Jæderen. Harald havde vundet en fuldstændig, men dyrekjøbt Sejr. Paa hans Skib vare alle foran Masten, Berserkerne undtagne, saarede. Men han havde herved ogsaa tilkæmpet sig den længe attraaede Enevoldsmagt over Norge, thi Ingen vovede nu mere at gjøre ham Magten stridig. Derfor var han ogsaa sine Mænd meget taknemmelig. Han lod deres Saar forbinde, takkede dem for deres gode Bistand, og belønnede dem rigeligt med Gaver og Værdigheder [1]).

Det er naturligt, at et Slag af saadan Betydenhed og Vigtighed maatte indprente sig i Samtidens og Efterslægtens Erindring. Og især maatte det erindres som en vigtig Begivenhed af Islændingerne, da det er fra dette Slag, og fra den Overhaand, Harald derved fik over Norge, at man begynder at regne Islands Bebyggelse. Det nævnes derfor ogsaa i mange Sagaer, og omtales ej alene som det største, Harald nogensinde leverede, men og som det største, der nogensinde skal have staaet i Norge. Er nu dette end en Overdrivelse, saa er det dog vist, at det maa have været et for de Tider ualmindelig stort Slag, og at de samlede Skibes Mængde og Pragt, Kæmpernes Vaaben, Stridens Heftighed og Larm maa have gjort et uudsletteligt Indtryk paa alle Ojevidner. Et saadant Ojevidne var uden al Tvivl Haralds Hirdskald, den forhen omtalte **Thorbjørn Hornklove,** fra hvem man endnu har Brudstykker af et Digt, hvori dette Slag besyn=

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 19. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 17). Egils Saga Cap. 9. Vatnsdøla Saga Cap. 9. Grettes Saga Cap. 2.

ges[1]). Hvad disse Brudstykker indeholde, maa derfor ansees som aldeles authentiske Efterretninger. Det heder her:

Hørte du, hvor hist
i Hafrsfjord kæmped
Kongen den højbaarne
med Kjøtve den rige?
Knerrer kom østfra
kampgridske
med gabende Hov'der
og gravne Smykker.

Ladte var de med Haulder,
med hvide Skjolde,
med vestlandske Spyd,
med valske Sverd;
Berserker brølede,
til Blodbadet sig glæded;
Ulfhedner hylede,
og Jernene gjalded.

De fristed den Fremdjerve,
men at fly han dem lærte;
Østmandskongen,
der paa Utstein bor.
Skibene flytted Kongen,
da Striden han vented,
Hug mod Skjolde hvined,
før Haklang styrted.

Landet at værge mod Lufa
længer ej voved
Kjøtve den halsdigre,
krøb i Skjul bag Holmen;
ned under Dækket
dumped de Saarede,
op lod de Skjerten stande,
stunge i Kjølen Panden.

Paa Bagen lod de blinke
de blanke Skjolde;
Steen-Regn dem rammed,
Rædsel betog dem;
da klynked Kagserne
løb om kap over Jæd'ren,
hjem fra Hafrsfjord;
deres Hu stod til Mjøden[2]).

Sommeren synes Harald at have tilbragt med at underkaste sig de overvundne Kongers Lande. Men om Høsten drog han tilbage til Throndhjem. At han ogsaa i de senest erobrede Fylker indsatte Jarler og overhoved indførte sit Lehnssystem, er ej alene i og for sig rimeligt, men man kan tillige slutte det deraf, at Jarler i disse sydlige Fylker fra denne Tid omtales. Det kunde være et Spørgsmaal, hvorvidt han indførte det samme System i sine Arvelande. Hvad Oplandene angaar, kan der ingen Tvivl være derom, siden han saa godt som to Gange maatte underkaste sig dem med væbnet Haand. Vanskeligere er det derimod at gjette, hvorledes han har baaret sig med Vestfold, thi dette Rige havde han arvet, og herfra begyndte han; her var derfor ingen ydre Anledning til at forandre de bestaaende

[1]) Digtet synes egentlig at være et Brudstykke af et længere Kvad om Haralds hele Liv og Hofholdning, hvoraf meget er anført i Fagrskinna Cap. 5—7. Denne henfører dog Vers, der handlede om Hafrsfjordslaget (Cap. 13) til Thjodolf af Hvin, medens Flatøbogen (Upphaf &c. C. 1) henfører et af de andre Vers til Audun Illskælda. Man skulde derfor være fristet til at antage, at Digtet i sin Heelhed hidrører fra alle Haralds Hirdskalde.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 19. Fagrskinna Cap. 13. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 7).

Forhold. Men deels maa vi erindre, at den Magt, Harald allerede fra Begyndelsen udøvede over Vestfold, neppe kunde være mulig uden at grunde sig paa en betydelig Overvegt i Ejendom, deels maa det, efterat han nu engang havde underlagt sig det øvrige Norge, have været ham let, ligesom det upaatvivlelig var hans Ønske, at erklære den af ham indførte Forfatning ogsaa gjeldende i sit Arveland, for at sætte dette paa samme Fod som de øvrige. Man seer idetmindste af de hyppige Udvandringer, som fandt Sted fra Haralds andet Arveland, Sogn, at dettes Vilkaar ej var forskjelligt fra de øvrige Fylkers, og saaledes bliver det vel rimeligt at antage, at Haralds nye Indretninger have strakt sig over hele Norge, og at han lige fra Finmarken til Gaut-Elven erklærede sig for Grundens Ejer. Om det rette Aar, i hvilket Hafrsfjordsslaget fandt Sted, er der allerede talt. Det henføres i Sagaerne udtrykkeligt til 872, og man vil heller ikke finde noget Aarstal, som bedre passer med alle de øvrige chronologiske Angivelser.

18. Begivenheder paa Haalogaland. Thorolf Kveldulfssøn.

Blandt dem, der især havde udmerket sig i Hafrsfjordslaget, vare Lendermanden **Baard Brynjulfssøn** fra Haalogaland og hans Ven, **Thorolf Kveldulfssøn.** De havde begge kæmpet paa Kongens eget Skib, og vare begge blevne haardt saarede; rimeligviis havde de ogsaa selv stødt til hans Flaade med egne Skibe, det siges idetmindste udtrykkeligt om Thorolf, hvis tappre Huuskarl Thorgils Gjallande førte hans Skib, medens han selv var ombord paa Kongens. Baade Thorolf og Baard laa længe af deres Saar, men Thorolf kom sig, medens Baards Saar forværredes, og omsider endte hans Liv. Da han følte Døden nærme sig, bad han Kongen om at tillade ham selv at bestemme, hvorledes der efter Døden skulde forholdes med hans Arv. Kongen gav sit Minde dertil. Han erklærede da, at han overlod alt hvad han ejede i Løsøre og faste Ejendomme til Thorolf, der tillige skulde egte hans Enke og opføde hans Søn, thi ham, sagde han, tror jeg bedst af alle. Dette blev lovformeligen vedtaget, og bekræftet af Kongen. Da denne om Høsten vendte tilbage til Throndhjem, bad Thorolf om Tilladelse til at rejse til Haalogaland for at tage sin Arv i Besiddelse. Kongen tillod ham det, medgav ham Jærtegn paa at det forholdt sig rigtigt med Baards Gave og hans egen Bekræftelse, og overdrog Thorolf derhos alle de Forleninger, Baard havde haft, Finneskatten og Finnefærden iberegnede. Han gav ham endvidere et godt fuldt udrustet Langskib, viste ham den største Hæder og skiltes fra ham paa den kjærligste Maade. Thorolf fandt ingen Vanskelighed ved at tage sin Arv i Besiddelse. Da han kom til Torge, tog Sigrid, Baards Enke, vel imod ham, og lovede ham sin Haand efter

hendes afdøde Mands Bestemmelse, hvis hendes Fader ej havde noget derimod. Thorolf besøgte nu Sigurd paa Sandnes, fremførte sit Ærende for ham, hilste ham fra Kongen, og bejlede til hans Datter. Sigurd gav strax med Glæde sit Samtykke, og Brylluppet stod endnu samme Høst med stor Pragt paa Torge. Vinteren efter døde Sigurd, og Thorolf fik nu den hele Arv efter ham, nemlig Sandnes med alle hans øvrige Besiddelser og Løsøre (872) [1]).

Thorolf indrettede nu en næsten fyrstelig Huusholdning. Han havde stedse en Mængde udvalgte Folk om sig, viste stor Gavmildhed og Pragt, og trængte derfor til store Indtægter, men der var og, heder det, gode Aaringer og let at tilvejebringe hvad der behøvedes. Han viste stor Driftighed. Han havde Folk ude paa Sildefiske og Skreidfiske; ligesaa paa Selvær og Æggevær, hvoraf der var Overflodighed. Han havde ingensinde færre end hundrede Frimænd hjemme paa Gaarden, altsaa hans Trælle ikke iberegnede. Ved sin Gavmildhed og sit indtagende Væsen vandt han Alles Venskab, med hvilke han kom i Berørelse, og erhvervede stor Magt. Han lagde megen Vind paa at skaffe sig ypperlige Vaaben og Skibe. Finne-Skatten inddrev han med Kraft og dog, som det lader til, med en for de Tider sjælden Humanitet. Allerede den første Vinter drog han med 90 Mand op til Fjelds; hidtil havde Sysselmændene i det Højeste kun haft 30 Mand. Thorolf medbragte Handelsvarer, og lokkede derved Finnerne til sig; han holdt Kjøbstevne med dem, og havde derved lettere for at faa Skatten af dem. I det Hele taget, heder det, gik Alt med det gode og venskabeligen, skjønt man rigtignok undertiden ogsaa maatte indjage dem Skræk. Thorolf gjennemstrejfede Finmarken lige til dens yderste Grændser mod Østen. Her hørte han, at ogsaa de saakaldte **Kylvinger** (Gardarikes Beboere), havde taget sig til at drage om i Finmarken for at handle, og naar Lejlighed gaves, ogsaa at rane [2]). Men Thorolf udspejdede deres Færd, angreb dem, dræbte en Mængde af dem (henimod 100), og tog alt deres Gods, hvilket var overmaade meget. Derpaa vendte han tilbage til Haalogaland, hvor han i nogle Maaneder opholdt sig paa Sandnes.

Den samme Sommer (873) gjorde Kongen en Reise til Haalogaland, og overalt gjordes der Gjestebud for ham, baade paa hans egne Gaarde og hos Lendermændene og de mægtige Bønder. Thorolf gjorde et overvættes præg-

---

[1]) Egils Saga Cap. 9.

[2]) Kylfingar, efter hvilke Gardarike ogsaa stundom kaldes Kylfingaland, ere de i den ældste russiske Lovbog saakaldte Kolbjager, og synes at være Efterkommerne af de gamle Russer, der maaskee allerede formedelst Blandingen med Slaver talte noget gebrokkent (kylľdu til orďanna).

tigt Gjestebud paa Torge. Han indbød de bedste Mænd rundt omkring i en vid Kreds, i Alt henimod 500 Mænd. Da der ikke fandtes nogen Stue stor nok til at rumme alle Gjesterne, lod Thorolf en Kornlade gjøre istand og udpynte paa det bedste, især med Skjolde, der hang rundt om paa alle Vægge. Kongen selv bragte 300 Mand, saa at det hele Antal af de forsamlede Gjester var over 800. Men da Kongen var kommen i Højsædet, saa han sig om, rødmede, og mælte ikke et eneste Ord; det var tydeligt, at han var vred. Gildet var saa herligt og Beretningen saa ypperlig, som man kunde ønske sig, men Kongen var fremdeles ublid i de tre Dage, Gjestebudet varede. Men da Thorolf endelig ved Afskeden forærede Kongen et nyt Drageskib, han havde ladet bygge, med fuld Udrustning, og tillige forsikkrede, at han havde indbudet saa mange Gjester kun for at hædre Kongen, ej for at overbyde ham, blev han formildet; mange af de øvrige lagde nu ogsaa gode Ord til, roste Gjestebudet og sagde, at slige Mænd som Thorolf dog vare Kongens bedste Støtter. De skiltes derfor ad i største Venskabelighed. Imidlertid var Kongens Mistanke eller Skinsyge nu engang vakt [1]).

Paa Lekø udenfor Naumdal boede to Farbrødre af den afdøde Baard Brynjulfssøn, ved Navn Haarek og Rørek. Da Brynjulfs Fader, Bjargulf, allerede formedelst Alderdom havde overdraget sin Søn alle sine Ejendomme og kun var at betragte som etslags Føderaadsmand, fik han i et Gilde see den smukke **Hilderid**, en Datter af Bonden Høgne paa Lekø, der fra lav Herkomst havde hævet sig til stor Rigdom. Bjargulf blev, trods sin Alder, forelsket i hende, og gjorde endnu samme Høst en Rejse med 30 Mand til Lekø, hvor han uden videre erklærede Høgne, at han kom for at tage hans Datter med sig og holde hvad han kaldte „Løsbryllup" med hende. Høgne vovede ikke at modsætte sig ham. Bjargulf kjøbte hende med en Øre Guld og tog hende med sig til Torge, til Brynjulfs store Ærgrelse. Frugten af denne Forbindelse vare de to ovennævnte Sønner, Haarek og Rørek, hvilke Brynjulf efter Faderens Død sendte tilbage til Lekø med deres Moder. Da Høgne døde, arvede de hans Rigdomme, men nogen Fædrenearv efter Bjargulf fik de ej, da denne allerede før deres Fødsel havde overdraget alle sine Ejendomme til Brynjulf, og de desuden paa en vis Maade kunde kaldes Frillesønner. De slægtede ogsaa meest sine Mødrenefrænder paa, vare smaa af Væxt, og i det Hele taget af Udvortes, der vidnede om ringe Herkomst, ihvorvel de forresten vare smukke af Aasyn og meget kloge. De vare omtrent jevnaldrende med Baard Brynjulfssøn. Da denne tiltraadte Arven efter sin Fader, fremsatte de formelig Paastand paa Fædrenearv, men forgjæves. Da Thorolf efterfulgte Baard, fornyede de Fordringen, og meente nu at have saameget større Ret til Fæd=

[1]) Egils-Saga, Cap. 10, 11.

renearv, som Bjargulfs Ejendomme vare komne i Hænderne paa en Mand, der ikke hørte til Ætten. Thorolf negtede dog at opfylde deres Fordring, da, som han sagde, baade Brynjulf og Baard vare saa brave Mænd, at de ej vilde have vægret sig ved at efterkomme Fordringen, hvis den havde været retmæssig; men de vare jo kun Frillesønner, og havde derfor ej Ret til nogen Arv. Haarek paastod at deres Moder var lovformeligen kjøbt ved „Mund", og de selv følgelig egtefødde. Men Thorolf svarede vredt, at det var saa langt fra at de vare egtefødde, at deres Moder endog var hærtagen hjemmefra, med andre Ord, at de vare trællebaarne. Med denne Besked maatte de drage bort [1].

Da Kong Harald sejlede hjem fra Haalogalandsrejsen, indbøde begge Brødrene ham til sig paa Lekø. Her var der ikke mange Gjester, Kongen havde saaledes intet at ærgre sig over; Bevertningen var god, og han selv i bedste Lune. Haarek vidste nu snildeligen at bringe Thorolfs store Gjestebud paa Bane, og atter vække Kongens Mistænkelighed. Først talte han i forblommede Udtryk om hvor heldigt det var, at Kongen havde undløbet den store Fare, som der truede ham, og hvor klogt han havde handlet i at lade sine Mænd gaa bevæbnede baade Nat og Dag; siden, da Kongen bad ham at tale reent ud, sagde han, at Almuen, ked af Kongens trykkende Regjering, ventede blot paa en Anfører, for at gjøre Opstand; at ingen var bedre skikket dertil end Thorolf, der allerede næsten førte sig op som en Konge, ja at det allerede var aftalt, at man skulde overfalde og indebrænde Harald ved Gildet hos Thorolf, og at denne skulde blive Konge i Haalogalands- og Naumdals-Fylkerne; derfor havde han og indrettet en Lade til Gjestestue, thi han vilde ikke brænde sin egen prægtige Stue; men Planen var strandet paa Kongens Forsigtighed og Aarvaagenhed, desuden vare Bønderne blevne bange, da de saa Kongens prægtige og velrustede Skibe. Thorolf havde da viseligen taget det Raad at anstille sig som om intet var, og for det første lade den hele Sag falde. Haarek raadede Kongen til, atter at tage Thorolf til sig i Hirden, eller, naar han endelig skulde have Forleninger, da at give ham dem i Fjordene, hvor han bedre kunde holde Øje med ham, men ikke tillade ham at forblive i det fjerne Haalogaland, hvor han raadede sig selv; denne Forlening passede sig bedre for maadeholdne og paalidelige Mænd. Kongen blev meget opbragt ved deres Ord, men spurgte dog kun om de troede at Thorolf nu var hjemme. De sagde, at han var dragen nordefter til Sandnes. Det kunde altsaa ikke nu nytte Kongen at opsøge ham, men han fortsatte sin Vej sydefter, efter at have faaet anstændige Gaver af Hilderides Sønner ved Afskeden, og tilsagt dem sit Venskab til Gjengjeld. De skaffede sig siden, medens Kongen drog om paa Gjestebud

[1]) Egils Saga, Cap. 7, 9.

i Naumdal, oftere Anledning til at tale med ham, og han lyttede gjerne til deres Ord [1]).

Thorolf havde imidlertid gjort Finneskatten færdig, for at udbetale Kongen den ved hans Tilbagerejse. Til at overbringe den valgte han sin Merkesmand og Stavnbo, den raske Thorgils Gjallande, der som Befalingsmand paa Thorolfs Skib havde udmerket sig i Hafrsfjorden og faaet Gaver og Berømmelse af Kongen selv. Thorgils drog afsted paa et Fragtskib, hvor Skatten var indladet, og fandt Kongen i Naumdal. Han hilste fra Thorolf og sagde at han var kommen med Finneskatten, men Kongen vilde ikke svare, og saa vred ud. Thorgils henvendte sig derfor til Olve Hnuva, for at faa ham til at formilde Kongen. Det lykkedes Olve at faa Kongen overtalt til at gaa ned til Skibet, og tage Skatten i Øjesyn. Thorgils lod alle Varerne bringe op, og Kongen overbeviste sig nu om at Skatten baade var større og bedre end forhen. Da blev han blidere, saa at Thorgils kunde tale til ham, og denne forærede ham nu i Thorolfs Navn nogle Bæverskind og andre dyrebare Sager, som han havde faaet i Finnmarken. Kongen blev nu glad, lod Thorgils give sig nøje Besked om Thorolfs Rejser, og sagde endelig: „det er Skade, at Thorolf ej skal være mig tro, men stræbe mig efter Livet". Men alle de Tilstedeværende sagde som een, at dette kun var onde Menneskers Bagvaskelse. Dette bevægede Kongen til, som han sagde, at lade sin Mistanke fare; han viste sig venlig mod Thorgils, og de skiltes venskabeligt ad. Det var dog langt fra, at Mistanken var bortryddet [2]).

Thorolf gjorde den følgende Vinter en lignende Rejse til Finnmarken. Her skal han have sluttet Forbund med **Kvænernes** Konge Faravid mod **Karelerne**, der herjede paa hans Land; han skal have overvundet Karelerne og erhvervet et uhyre Bytte, med hvilket han kom ned til Vefsen, hvorfra han drog til Sandnes, og senere ud paa Vaaren til Torge. Her hørte han, at Hilderides Sønner havde været i Throndhjem hos Kongen om Vinteren, og fremdeles bagvaskede ham. Thorolf sagde, at han var forvisset om, at Kongen ej vilde fæste Lid dertil. Men heri tog han Fejl. Hilderides Sønner vidste saaledes at snakke for Kongen, at han endog lod sig indbilde at Thorolf havde bedraget ham ved Finneskatten, uagtet han selv havde erkjendt at den var langt større end forhen. De sagde nu reent ud, at hvis de kun fik Forleningen, skulde de skaffe ham langt andet og mere end Thorolf. Denne besluttede nu, da Sommeren kom, selv at bringe Kongen Skatten. Han drog, ledsaget af 90 Mand, til Throndhjem, medførende Skatten og meget andet Gods. Han og hans Følge fik Herberg

---

[1]) Egils Saga, Cap. 12.

[2]) Egils Saga, Cap. 15.

anviist i Gjestestuen, og bleve vel bevertede; han bad Olve Hnuva tale hans Sag for Kongen, thi han var bange for, at han selv vilde blive noget kort for Hovedet, hvis det viste sig, at Kongen havde fæstet Lid til onde Oretuderes Ord. Dagen efter kom Olve og sagde at han ej ret kunde blive klog paa Kongen. Da faar jeg gaa selv, sagde Thorolf, gik ind, hilste Kongen, der just sad til Bords, og meldte at han var kommen for at overlevere Skatten tilligemed nogle Foræringer. Kongen bød at give Thorolf at drikke, og sagde at han ej burde kunne vente sig andet end godt af Thorolf, skjønt han nu hørte saa meget mistænkeligt om ham, at han ej ret vidste hvad han skulde tro. Thorolf sagde at de, som bagvaskede ham, kun gjorde Kongen en daarlig Vennetjeneste, og hvad ham selv angik, da viste de sig som hans afsagte Fiender, hvorfor de og maatte tage hvad der fulgte paa, hvis han traf dem. Dagen efter overleverede han Kongen Skatten, og kom tillige frem med nogle Bæver- og Sobel-Skind, som han vilde forære ham. Mange fandt nu at dette var en betydelig Gave, men Kongen sagde at Thorolf nok paa Forhaand havde skaffet sig Løn for den. Thorolf forsikkrede Kongen om sin oprigtige Troskab, og udtalte sin Forundring over, at han nu viste ham mindre Tillid, end da han var i hans Hird. „Det bliver vist ogsaa det bedste", sagde Kongen, „at du atter vender tilbage til min Hird, modtager mit Merke, og bliver Forstander for mine Hirdmænd, thi da vil ingen kunne bagtale dig, naar jeg Dag og Nat kan see, hvorledes du opfører dig". Men ved dette Forslag tabte Thorolf Taalmodigheden. Han kastede Øjnene til begge Sider, hvor hans Huuskarle stode, og sagde: „Nødig vilde jeg give denne Skare Afsked; hvad Titler og Forleninger du, Konge, vil unde mig, maa du selv raade for, men mine Huuskarle vil jeg ikke give Slip paa, saalænge jeg har Gods nok til at holde dem; min Bøn er kun, at du, Konge, vil besøge mig og høre troværdige Mænds Ord og Vidnesbyrd om min Handle- og Tænkemaade". Men Kongen svarede, at han ikke oftere vilde modtage nogen Indbydelse fra Thorolf. Denne gik da bort og rejste hjem, og Kongen overdrog hele hans Forlening og Finnefærden til Hilderides Sønner. Og ikke nok hermed, erklærede han Gaarden Torge og alle de Besiddelser, Brynjulf og Baard havde haft, for sin Ejendom, og satte Hilderides Sønner til at bestyre dem (874). Da Thorolf fik Kongens Budskab herom, tog han sine Skibe, ladede alt sit Løsøre paa dem, og drog med alle sine Mænd, baade Frie og Trælle, til Sandnes, hvor han nu opslog sin Bolig og levede paa samme Fod som forhen [1]).

Hilderides Sønner skulde den paafølgende Vinter i deres nye Egenskab af kongelige Sysselmænd indkræve Finneskatten, men de havde kun 30 Mand,

[1]) Egils Saga, Cap. 14—16.

og bleve derfor overseede af Finnerne, som betalte Skatten daarligt og ufuldstændigt. Thorolf derimod drog atter over til Kvænland og herjede i Forening med Kvænerne paa Karelernes Land, hvorved han fik et stort Bytte. Ligeledes lod han sine Mænd fremdeles drive Skreidfiske i Vaagen og Sildefiske; et ypperligt og prægtigt udsiret Skib, som han ejede, ladede han med Skreid, Huder, Pelsverk og andre gode Varer, og sendte Thorgils Gjallande tilligemed flere af sine Huuskarle dermed til England, for at sælge Ladningen og for Pengene kjøbe Klæde, Viin, Korn, Honning og andre lignende Sager, som han behovede. De gjorde god Handel, og tiltraadte om Høsten Tilbagevejen til Norge. Imidlertid havde Hilderides Sønner overbragt Kongen Skatten, og denne studsede, som venteligt var, over dens Ubetydelighed. Men de skyldte paa, at Thorolf havde optaget al Skatten for dem, ja endog efterstræbt deres Liv, og givet Finnerne sit Ord paa, at Kongens Sysselmænd ej skulde faa sætte sin Fod iblandt dem. De sagde, at han tænkte paa intet mindre, end at opkaste sig til Konge over Finnmarken og Haalogaland, og at han nylig havde sendt et Skib til England, ladet med Pelsverk, der medrette burde tilhøre Kongen, og at denne derfor burde lade holde Øje med det, naar det kom tilbage. Deres Ord virkede saa godt, at han om Høsten, da han drog om paa Gjestebud i Hørdaland, befalede to paalidelige og behjertede Mænd, som han plejede at bruge ved slige Anledninger, at drage afsted med tilstrækkelig Styrke for at opsnappe og opbringe Skibet; de skulde dog ikke dræbe Mandskabet, men lade dem fare sin Vej i Fred, hvis de ikke satte sig til Modværge. Sigtrygg Snarfare og Hallvard Hardfare, saa hed disse Mænd, — Sønner af en rig Mand paa Hisingen, der nylig var død, og hvis Besiddelser de havde arvet — sejlede strax afsted, og fik snart Nys om, at Thorgils Gjallande allerede havde været udenfor Hordalands Kyst, og nu var paa Vejen nordefter. De satte efter ham, og indhentede ham i Furusund, hvor han havde lagt til Bryggen og ingen Fare ventede. Det var dem derfor en let Sag at lægge til og gaa ombord i Skibet, uden at Nogen satte sig til Modværge. Thorgils og hans Mænd vidste ikke af, forend Skibet var fuldt af bevæbnede Mænd, som toge dem til Fange og bragte dem vaabenløse i Land. De maatte see paa, hvorledes Hallvard og Sigtrygg sejlede afsted med Skib og Ladning, medens de selv ikke engang havde en Baad tilbage, men maatte skaffe sig frem som de bedst kunde, enten ved Laan eller Leje af de Omkringboende. De tyede til den gamle Kveldulf, Thorolfs Fader, hvis Gaard ikke kan have ligget langt borte, og fortalte ham det Hele. Kveldulf sagde, at det gik som han anede, at der ej vilde komme noget godt ud af Thorolfs og Kongens Forbindelse, og at Thorolf vist ikke forstod at passe sig ret mod en saadan Overmagt som den, han nu havde at bestille med; at han derfor raadede ham til heller at forlade Landet, og gaa enten i Danekongens, eller Sviakongens, eller Englands Konges Tjeneste. Han gav dem

et Rofartøi med Tilbehør, og paa dette kom de hjem til Thorolf, der ved Efterretningen om den Skade, han havde lidt, kun sagde: „det er godt at være i Fællig med Kongen; Gods har jeg jo nok af, og det skader vel ikke, om mine Huuskarle ej ere saa prægtigt klædte som jeg engang tænkte". Dog maatte han nu sælge nogle af sine Ejendomme og pantsætte andre, for at skaffe de nødvendige Midler til at holde det store Antal Folk, og vedblive sin forrige Levemaade. Thi paa denne vilde han ikke give Slip. Han levede ligesaa gjestfrit og pragtfuldt som hidtil. (875)[1].

Vaaren efter (876) lod Thorolf et stort Langskib udruste, og drog afsted paa dette med flere end hundrede Huuskarle, raske og velbevæbnede Folk. Han sejlede sydefter, men temmelig langt fra Kysten, og talte ej med nogen, førend han kom til Viken, hvor han hørte, at Harald just var der, men agtede sig til Oplandene om Sommeren. Han fortsatte sin Sejlads lige ind i Østersøen, hvor han herjede i Austerveg, uden dog at faa synderligt Bytte. Paa Tilbagerejsen om Høsten kom han til Øresund just paa den Tid, da den saakaldte Øreslaade skiltes ad; hvert Aar holdtes der nemlig ved Hal-Øre, i Nærheden af det nuværende Helsingør, et stort Marked, hvorhen Skibe søgte fra hele Norden, og altid en Mængde fra Norge; disse Skibe kaldte man Øreslaaden. Thorolf havde nu en ypperlig Lejlighed til at gjengjelde Skibsplyndringen. Han lagde sig en Aften ind i Mustresund, en meget søgt Havn paa den hallandske Kyst, og her fandt han et stort Skib, med en rig Ladning af Korn, Malt og Honning, hvilket Kongens Aarmand, Thore paa Thromø, havde indkjøbt paa Haløre for Kongens Regning. Thorolf gav Thore Valget mellem at værge sig, eller godvillig at overgive Skibet; da Overmagten var paa Thorolfs Side, valgte Thore det sidste, og blev sat i Land paa en nærliggende Ø; men Thorolf sejlede bort med Skibet. Da han kom til Gaut-Elven, gik han med Langskibet op til Sigtryggs og Hallvards Gaard, gik i Land før Dag, lod sine Mænd omringe Gaarden, og raabte Krigsraab, hvorved Beboerne vaagnede og grebe til Vaaben. Sigtrygg og Hallvard vare ej tilstede, men deres to yngre Brødre, af hvilke den ene blev dræbt med 20 Mand, den anden undkom med Tabet af sin Haand; Thorolf plyndrede Gaarden, satte Ild paa den, og sejlede derpaa til Havs og længer nord i Viken, hvor han tog et Skib, ladet med Malt og Meel. Med disse tre Skibe sejlede han nu skyndsomst over Folden og til Lindesnes, idet han landede hist og her, og tog Nesnam og hug Strandhugg, som man kaldte det; fra Lindesnes og nordefter holdt han sig længer ude, idet han dog røvede hist og her. Da han kom til Fjordene, besøgte han sin Fader, som tog venligt imod ham, men sagde, at han handlede uklogt i at prøve Kræfter med Harald, der i alle Henseender var ham saa overle-

[1]) Egils Saga, Cap. 17, 18.

gen; han frygtede derfor ogsaa, at dette var den sidste Gang, han saa ham. Thorolf kom velbeholden til Sandnes med alt sit Bytte, og levede nu i Overflod om Vinteren [1]).

Kongen havde imidlertid erfaret Thorolfs Bedrifter paa Hisingen og i Viken. Sigtrygg og Hallvard vare især, som rimeligt, forbittrede, og bade Kongen om Tilladelse til, strax at angribe Thorolf. Kongen negtede dem det ikke, men sagde dog ogsaa reent ud, at han ikke troede dem Thorolf voxne; han ventede snarere, at om de sejlede nordefter, vilde de baade komme sejlende og roende tilbage. De droge dog afsted fra Lade, hvor Kongen havde opholdt sig om Vinteren, med to Skibe og tohundrede Mand, men fik Modvind. Men da de vare borte, drog ogsaa Kongen afsted (877) med fire Skibe og sin hele Hird, i Alt 400 Mand; han sejlede ikke om Agdenes, men ind til Beitstadsundet, lod sine Skibe blive liggende der, gik over Naumdalsejdet og lod i Namsenfjorden Bønderne skaffe ham de nødvendige Fartøjer, med hvilke — sex i Tallet — han trods Modvind lod ro nordefter, Nat og Dag, indtil de en Aften kom til Sandnes. Der laa et Langskib tjeldet og sejlfærdigt; Thorolf vilde just forlade Landet og havde ladet Rejseøllet brygge. Men ingen anede Kongens Ankomst; der var ingen Vagt ude, og alle Folkene sad inde og drak. Kongen lod sine Mænd i al Stilhed gaa i Land og omringe Huset. Derpaa raabte de Krigsraab, og Kongens Ludre lødе. Thorolfs Mænd væbnede sig strax, da Enhvers Rustning hang over hans Rum. Kongen lod forkynde, at Kvinder, Børn, gamle Folk og Trælle skulde have Tilladelse til at gaa ud. Dette skede. Huusfruen Sigrid bad Berdlu-Kaares Sønner at følge hende til Kongen; de gjorde saa, og hun spurgte om det ej kunde komme til Forlig mellem ham og Thorolf. Den eneste Betingelse, sagde Kongen, var, at Thorolf vilde give sig paa Naade og Unaade, da skulde han faa beholde Liv og Lemmer, men hans Mænd skulde straffes. Olve Hnuva bragte Thorolf denne Besked. Men Thorolf vilde ikke modtage noget saadant Vilkaar; han bad kun om Tilladelse for ham og hans Mænd til at gaa ud og prøve aaben Kamp. Dog herom vilde Kongen intet høre; „jeg vil ikke, sagde han, opoffre mine Folk; kommer Thorolf ud, gjør han os stor Skade, om end han har færre Folk end vi; derfor skal man heller sætte Ild paa Gaarden". Dette skede, de tørre tjærebrædte Tømmervægge og det med Næver bedækkede Tag begyndte snart at brænde, men Thorolf og hans Mænd fik ved forenede Kræfter Væggen brudt itu, og kom saaledes ud, Thorolf først, næst ham Thorgils. Her blev der nu en heftig Kamp, og Kongen mistede mange Folk. Thorolf stevnede lige mod Kongens Merke, og gjennemborede Merkesmanden, der stod nærved Kongen, men faldt ogsaa selv, rammet af mange Sverd og Spyd, ligefor Kongens

[1]) Egils Saga, Cap. 19.

Fødder med de Ord: „nu kom jeg tre Skridt til kort". Kongen, der selv skal have været med at give Thorolf Banesaar, befalede nu at standse Kampen, og forbød sine Mænd at plyndre, da alt nu var hans Ejendom. Han befalede Olve Hnuva og Eyvind Lambe at sørge for Thorolfs og de øvrige Faldnes sømmelige Begravelse, og sejlede selv om Morgenen tidligt bort igjen. Ved Synet af en af hans Mænd, der forbandt et Strejfsaar, han havde faaet, skal han have sagt: „det Saar har ikke Thorolf givet, thi anderledes bede Vaabnene i hans Haand; det er dog stor Skade, at slige Mænd skulle gaae tilgrunde". Paa Tilbagerejsen fandt Kongen Skibe samlede næsten i hvert Sund, for at komme Thorolf til Hjelp mod Hallvard og Sigtrygg, hvis Rejse havde været meget langvarig, og som derfor ikke paa langt nær havde naaet frem, da Kongen allerede var kommen hjem til Lade. De vendte nu om igjen, og deres Færd blev anseet for meget ynkelig. Olve Hnuva og Eyvind Lambe bleve tilbage paa Sandnes, indtil Ligene vare begravne, og Sigrids Huusvæsen ordnet. Over Thorolf lode de Bautastene oprette. Efter Tilbagekomsten til Throndhjem vare de en Stund meget stille og alvorlige, og bade endelig Kongen om Tilladelse til at drage hjem til deres Gaarde, da de ikke kunde holde ud at sidde i Lag med deres Frænde Thorolfs Banemænd. Kongen svarede først kort og vredt nej hertil; men næste Dag kaldte han dem til sig, roste dem for deres Troskab og Dygtighed, og tilbød Eyvind alle Thorolfs efterladte Ejendomme og Gods, tilligemed Sigrids Haand; Olve, sagde han, satte han saamegen Priis paa, at han ej vilde give Slip paa ham, men agtede stedse at beholde ham hos sig. Brødrene takkede Kongen for den Ære han viste dem, og tog imod Tilbudet. Eyvind egtede Sigrid, og blev ved hende Stamfader til en berømt Slægt, der griber meget ind i de følgende Tiders Historie[1]).

Ved Efterretningen om Thorolfs Død blev Kveldulf saa bedrøvet, at han lagde sig til Sengs. Skallagrim bad ham at være ved godt Mod og tænke paa Hevn, om de maaskee kunde see sit Snit til at fælde nogle af dem, der havde været med ved Thorolfs Drab, eller andre, som Kongen gjorde meget af. Olve Hnuva talte imidlertid oftere til Kongen om det passende i at give Kveldulf og Skallagrim anstændige Bøder, hvilket Kongen heller ikke ligefrem negtede, naar de kun begge vilde indfinde sig hos ham. Da Kongen ud paa Sommeren drog over Oplandene og Valdres til Vors, benyttede Olve sig af Lejligheden, og besøgte Kveldulf i Fjordene, for at overtale ham til at slutte Forlig. Han maatte nu fortælle den Gamle omstændeligen alt saaledes som det var gaaet til ved Thorolfs Drab, og da han kom dertil, at Kongen selv havde givet ham Banesaar, og at Thorolf var falden grue foran Kongens Fødder, blev han meget tilfreds, fordi det var

[1]) Egils Saga, Cap. 21, 22.

et Sagn, at de dræbte Mænd, der faldt grue, vilde blive hevnede, og Hevnen især ramme den, foran hvilken de faldt. Olve rykkede nu frem med sit Forslag, at han og Sønnen skulde søge Kongen og forlange Bod; han sagde at de vilde have megen Hæder af denne Rejse. Kveldulf undslog sig formedelst sin Alderdom, og Grim, eller Skallagrim, som han sædvanlig kaldtes, vilde heller ikke i Forstningen, men lovede det dog omsider paa Olves indstændige Bøn. Dagen blev aftalt, naar han skulde komme, og Olve drog tilbage. Skallagrim begav sig til bestemt Tid paa Vejen, ledsaget af tolv af sine største og sterkeste Huusfolk og Naboer. De roede ind i Osterfjorden, gik op til Evangervandet, roede over dette, og kom til den Gaard, hvor Kongen var til Gilde. Her lod Skallagrim Olve kalde ud til sig; denne blev glad ved hans Komme og bad ham følge med ind i Stuen. Skallagrim gik ind, selv sjette; de øvrige sex bleve staaende udenfor for at passe paa Vaabnene, da det ej var tilladt at komme bevæbnet ind for Kongen. Han stillede sig lige bagenfor Olve, som forestillede ham for Harald, og nævnte hans Ærende. Kongen saa med Forundring paa den kæmpestore, skaldede Mand, og tilsagde ham Bod og stor Hæder, hvis han vilde træde i hans Tjeneste. Men dette frabad Skallagrim sig til Kongens store Ærgrelse, forlod strax Gaarden, og skyndte sig bort over Vandet. Kongen lod sætte efter dem, for at dræbe Skallagrim, men Olve havde forsigtigviis ladet hugge Hul i Baadene, saa at Ingen kunde komme over Vandet, og de Udsendte maatte drage tilbage med uforrettet Sag. Da Skallagrim kom hjem, blev Kveldulf glad ved at høre, at han ej havde ladet sig overtale til at gaa i Kongens Tjeneste. Men de bleve dog enige om, at det ikke længer kunde nytte dem at forblive i Landet. De besluttede derfor at flytte til det nys opdagede Island, hvor allerede flere af deres Bekjendte og Venner havde nedsat sig. De udrustede tidligt om Vaaren (878) to store Knerrer med 30 vaabendygtige Mænd paa hver, foruden Kvinder og Børn; de toge alt deres Løsøre med, men deres Jordegods fik de ikke solgt, da Ingen torde kjøbe det, af Frygt for Kongens Vrede. Det blev saaledes kongelig Ejendom. Da de vare færdige, sejlede de afsted, og laa en Tidlang ved **Solund**-Oerne udenfor Sognefjorden, sandsynligviis for at oppebie en Lejlighed til at hevne sig paa Kongen, førend de for stedse sagde Landet Farvel. En saadan Lejlighed tilbød sig ogsaa, bedre end de kunde have ventet. Kongens Morbroder, Hertug **Guthorm**, var nylig død i Tunsberg, og havde efterladt fire Børn, to Sønner og to Døttre; Kongen havde sendt Sigtrygg og Hallvard afsted paa det Skib, de havde taget fra Thorolf, for at hente Sønnerne til ham. Det traf sig saa, at de paa Tilbagevejen just kom over Sognsøen, medens Kveldulf og Skallagrim laa der. Den skarpsynede Skallagrim kjendte Skibet igjen allerede i lang Afstand, og foreslog sin Fader at angribe det. Han var, uagtet sin høje Alderdom, strax villig, og de bemandede nu begge sine

Baade med 20 Mand paa hver, og roede om Natten til Skibet, hvor dette laa for Anker. Besætningen havde lagt sig til at sove, men den udstillede Vagt gjorde Anskrig, saa at den kom paa Benene. Den kunde dog ikke hindre Kveldulf og Skallagrim fra at komme ombord over Landingsbryggerne ved hver sin Stavn, og de begge, saavelsom deres Mænd, angrebe med saadan Voldsomhed, at Ingen kunde holde Stand mod dem. Hallvard faldt for Kveldulf og Sigtrygg for Skallagrim, og de, som ikke dræbtes, sprang overbord, blandt dem ogsaa Hertugens to Sønner. Der sparedes kun nogle faa, for at de kunde drage til Harald og fortælle ham denne Begivenhed. De toge Skibet med alt det Gods, der var ombord, flyttede Ladningen fra den mindste af Knerrerne over derpaa, og sænkede siden denne ned, derpaa satte de til Havs. Den gamle Kveldulf havde anstrenget sig saaledes i Kampen, at han blev syg og døde paa Overrejsen, men Skallagrim kom heldigt til Island og blev en af de fornemste blandt Nybyggerne, som siden skal vises [1]).

Dette var ikke den eneste Hevn, der blev tagen over Thorolfs Død. **Ketil Høng**, Søn af Thorkel Naumdølejarl og Rafnhild, en Datter af Ketil Høng den ældre, havde som Thorolfs Frænde været med blandt dem, der rustede sig for at staa ham bi, da den Efterretning kom, at Hallvard og Sigtrygg agtede at angribe ham. Da Kongen var dragen tilbage fra Sandnes, og de Skibe, der samlede sig, droge hver til Sit, skyndte Ketil sig med 60 Mand til Torge, overfaldt Hilderides Sønner, der kun havde faa Folk hos sig, dræbte dem med de fleste af deres Mænd, og tog alt det Gods, han fandt. Derpaa ladede han to Knerrer med alt sit Løsøre, indskibede sig med Kone, Børn, Venner og Tjenestefolk, og sejlede ligeledes til Island [2]).

Fra denne Tid herskede der et uforsonligt Fiendskab mellem Skallagrims og Kongens Æt, hvilket i det Følgende gav Anledning til mange Drab og Voldsgjerninger.

19. Uroligheder i Egdafylke.

Medens de her berettede Stridigheder fandt Sted mellem Kongen og Kveldulfs mægtige Familie, manglede det heller ikke andensteds i Riget paa Tegn til Misnøje med den nye Tingenes Orden, og det maa have varet længe, forend Harald har kunnet opnaa at see Riget ganske roligt; det er endog et Spørgsmaal, om han nogensinde oplevede det. Historien har opbevaret os en Beretning om nogle Begivenheder paa det vestlige Agder, især

[1]) Egils Saga, Cap. 21—27.

[2]) Egils Saga, Cap. 23.

i Hvinesdalen, der viser, hvor haardt et Tryk Haralds Lendermænd udøvede endog over de fornemste Slægter, og til hvilke Voldsomheder dette gav Anledning. I Hvin boede en Herse ved Navn **Grim Kolbjørnssøn,** beslægtet med Arinbjørn, Herse i Fjordene. Til denne Grim kom en fornem Mand fra Gautland, ved Navn **Bjørn Rolfssøn,** der havde maattet forlade sit Fædreland, fordi han havde indebrændt Jarlen Solvars Svigerfader Sigfast, der uretteligen forholdt ham hans Jordegods. Bjørn havde ladet sin Hustru **Hlif,** Sønnedatter af Kong Ingjald Starkadfostre, og sin voxne Søn **Eyvind** blive tilbage for at passe paa de Ejendomme, han ikke i Hast kunde faa med sig; men selv indskibede han sig, med saameget Sølv, som tolv Heste havde kunnet bære til Stranden, og sejlede over til Norge, hvor Grim Herse tog vel imod ham, og lod ham bo hos sig om Vinteren. Men en Nat blev Bjørn var, at en Mand stod over ham med draget Sverd og vilde til at gjennembore ham. Bjørn fik just Tid til at gribe og afvæbne ham. Manden tilstod, at Grim Herse havde lejet ham til at dræbe Bjørn, paa hvis Rigdomme han havde faaet Lyst. Bjørn forlod nu Grims Huus, og flyttede bort til en anden mægtig Mand ved Navn **Ondott Kraaka,** der boede ved den saakaldte Hvinesfjord (Fedefjord), og var gift med Signy, Datter af en anseet Mand ved Navn Sighvat, der boede øster i Lider (Lier) ved Dramsfjorden. Bjørn laa i nogle Somre ude i Vesterviking, men opholdt sig om Vinteren hos Ondott. Imidlertid døde hans Hustru Hlif i Gautland, og han egtede derfor Ondotts Syster, ved Navn Helga, og havde med hende Sønnen **Thrond.** Bjørns Søn af første Egteskab, **Eyvind,** kom nu til sin Fader, og fik af ham alle hans Krigsskibe, da han selv var ked af Vikingelivet. Eyvind, der formedelst sin gautske Herkomst kaldes **Eyvind Austmand,** drog ligesom Faderen i Vesterviking, men indgik omsider et Forlig med den for omtalte irske Kong Cerbhal, ifølge hvilket han forpligtede sig til at forsvare hans Rige, og fik hans Datter **Rafarta** til Egte. Eyvind synes at have tilbragt sine øvrige Dage der paa Irland. Han og Rafarta havde en Søn, ved Navn **Helge,** hvilken de satte til Opfostring hos nogle Folk paa Syderøerne. Men da de efter to Aars Forløb skulde see til ham, fandt de ham saa udsultet og udmagret, at de neppe kunde kjende ham igjen. De toge ham derfor tilbage og lode ham opfostre paa Irland. Han kaldtes derefter **Helge magre,** og blev siden en dygtig og meget anseet Mand.

Bjørns anden, i Norge fødde, Søn, **Thrond,** drog ligeledes, da han naaede Ynglingsalderen, paa Vikingetog, og deeltog, som det allerede ovenfor er fortalt, i Hafrsfjordslaget, hvor han kæmpede paa de forbundne Kongers Side. Han laa med sit Skib ved Siden af den navnkundige rogalandske Viking **Aunund Ufeigssøn,** og denne igjen ved Siden af Thore Haklang. Aunund mistede, som ovenanført, sin ene Fod, og blev bragt over

paa Thronds Skib; Thrond maatte ligesom de øvrige Vikinger søge sin Frelse ved Flugten, og drog til Syder-Oerne. Anunds Saar var imidlertid lægt; han maatte bruge Træbeen og kaldtes derfor **Anund Træfod,** men var ikke desmindre lige rask til at stride; i Kampens Hede plejede hans Mænd stundum at skyde en Stubbe under hans Knæ; støttet paa den, kæmpede han saa drabeligt, at Faa torde komme ham nær. Han og Thrond vare nu blevne de bedste Venner og Staldbrødre. De opsøgte den mægtige Kong **Geirmund Heljarskind,** der, som det allerede ovenfor er berettet, nedstammede fra Kong Half paa Hordeland og endnu havde Besiddelser her, til hvis Forsvar han havde forenet sig med Kjotve og Thore Haklang, uden dog at deeltage i Hafrsfjordslaget, da han paa den Tid var i Vesterviking. Thrond og Anund tilbøde ham deres Understøttelse, hvis han vilde forsøge paa at gjenvinde sine Besiddelser, som Harald havde underlagt sig. Men Geirmund sagde, at Harald nu var for mægtig til at de kunde tænke paa at maale sig med ham; han vilde heller prøve sin Lykke paa anden Maade, og følte sig desuden for gammel til at prøve et saa farligt Foretagende, som at angribe Harald Haarfagre. Anund og Thrond tilbragte nu en Tid paa Vikingetog, og herjede paa Skotland. Efter flere Eventyr kom de til Irland, hvor de tilbragte en Sommer paa Krigstog i Forening med Thronds Halvbroder Eyvind Austmand, hvilken overdrog Thrond al sin Ret til Arv efter deres Fader Bjorn, hvis denne skulde dø forend Thrond. Om Høsten vendte de tilbage til Syderøerne, hvor de giftede sig, og opholdt sig i nogle Aar.

Efter en Tids Forløb erfarede Thrond, at hans Fader Bjorn var død, og at Ondott Kraaka havde taget hans Efterladenskab i Forvaring, men at Grim Herse, der nu var bleven kongelig Lendermand, gjorde Fordring derpaa i Kongens Navn. Thrond og Anund skyndte sig derfor til Norge, fik gunstig Vind, og sejlede saa hurtigt, at Thrond deraf fik Tilnavnet mjöksiglandi, d. e. Hurtigsejleren. Ondott tog venligt imod dem, udredede Arven, og sagde at det var ham en Glæde at see den i sin Frændes og ikke i de kongelige Trælles Hænder; dog raadede han Thrond til at forlade Landet saa snart som muligt, for at undgaa Grim Herses Efterstræbelser. Thrond skyndte sig ogsaa bort, og besluttede at nedsætte sig paa Island, men Anund Træfod blev tilbage, da han, som han sagde, vilde besøge sine Frænder og Venner paa Rogaland. Ved Afskeden lovede han Thrond at staa dennes Frænder bi, hvis det skulde behøves. Anund opholdt sig hemmeligt paa Rogaland, snart paa et Sted, snart paa et andet, og fandt endog Lejlighed til at overfalde og indebrænde en Aarmand, som Kongen havde sat over den ham forhen tilhørende Gaard.

Den samme Vinter overfaldt Grim Herse Ondott, just som han med faa Folk var ude i Skoven for at hugge Ved til at brygge Juleøl; det

skulde være Straffen fordi han havde forholdt ham Arven efter Bjørn. Ondotts Hustru Signy skyndte sig endnu samme Nat at bringe alt sit Løsøre ombord paa et Langskib, og drog dermed til sin Fader Sighvat i Lider, men sendte sine to unge Sønner, Aasmund og Aasgrim, til sin Fosterfader Hedin i Sogndalen, da hun ventede at Grim ogsaa vilde efterstræbe dem. Grim, som troede at hun havde taget Sønnerne med sig, satte efter hende med to Skibe, indhentede hende ostenfor Lindesnes, og ransagede hendes Skib, men forgjæves. Han vendte derfor om igjen, og ilede til Sogndal, for at lede efter dem. Men her fandt han dem heller ikke. Den ene af Hedins Sønner anstillede sig vanvittig, for at slippe fra at sige noget; den anden fik halvhundrede Mark Sølv af Grim for at røbe, hvor Flygtningerne vare, men bragte sin Fader Pengene, og kom ikke tilbage til Grim, der heller ikke vovede at angribe Hedin. Han havde skjult begge Drengene i et under Jorden indrettet Huus. Her opholdt de sig en Tid, indtil de ikke længer kunde holde det ud, men flygtede bort for at komme til Kysten, og derfra, om Lejlighed gaves, til deres Morfader. Men de toge Fejl af Vejen, og kom efter at have udstaaet meget af Frost og med opslidte Sko, til et Sted, hvilket de til deres Forfærdelse gjenkjendte som deres Faders Gaard. De tyede i deres Nød til Nabogaarden, hvor Grims Broder Ingjald boede; han var en brav Mand, ulig sin Broder, og kaldtes derfor Ingjald den tryggve (trofaste), han havde været en af Ondotts bedste Venner. Hans Hustru Gyda kjendte Drengene først, og overtalte sin Mand til at modtage dem; der opholdt de sig hemmeligt og under falske Navne den hele Vinter.

Imidlertid havde Anund Træfod erfaret, hvad der var skeet, og begav sig til Agder, hvor han fandt Lejlighed til at tale med Ondotts Sønner, og aftale med dem en Plan til at hevne deres Fader. Over Egdafylke havde Kongen indsat en Jarl ved Navn **Audun.** Han ventedes om Sommeren til Hvin, og Grim Herse skulde gjøre et stort Gilde for ham. Der var store Tilberedelser, og da alle vare beskjæftigede med Ølbrygningen, snege Anund og Ondotts Sønner sig til Grims Gaard, brændte ham inde med 30 Mand, og toge endeel Gods. Anund skjulte sig i Skoven, men Ondotts Sønner gik tilbage til Ingjalds Gaard, hvor de sagde Gyda hvad der var skeet. Hun sagde det til Ingjald, som strax bød dem drage bort og aldrig mere komme for hans Ojne. De toge en Baad og roede ud til nogle nærliggende Oer, hvor de laa i Skjul nogen Tid. Audun Jarl kom til den aftalte Tid, men fandt kun det øde Brandsted. Han samlede Folk for at gribe Gjerningsmændene; men Anund, der havde holdt Oje med alt hvad der skede, sendte Bud til Brodrene og bad dem komme for at overrumple Jarlen, der troede sig ganske tryg. De kom, og gik nu med Anund om Natten til det Huus, hvor Jarlen sov. Hans Langskib laa

fuldrustet udenfor ved Stranden. Anund bad dem vælge, om de helst vilde holde Vagt udenfor, eller gaa ind og angribe Jarlen. De valgte det sidste, brøde Døren op og gik ind. Aasmund greb de to Mænd, der vare inde hos Jarlen, og slog dem saa haardt ned mod Gulvet, at det nær var blevet deres Død. Aasgrim løb til Jarlens Seng, satte ham Spydet for Brystet, og bød ham give Bod for hans Faders Drab, thi det var efter hans Befaling, at Grim havde dræbt Ondott. Jarlen gav ham en Guldkjede, han havde om Halsen, tre Guldringe og en Silkekaabe. Aasgrim sparede hans Liv, men sagde, at han herefter skulde hede Audun Geit (Ged). De skyndte sig ned til Baaden, og roede ud efter Fjorden, men Jarlens Mænd satte efter dem og vare nær ved at indhente dem. Da grebe de til den Udvej at kaste Kappen ud i Søen. Jarlsmændene troede da at de vare omkomne, og roede tilbage. Brødrene tyede nu til en Lendermand, ved Navn Erik Olfus, der boede i Siredalen; han tog vel imod dem, og de opholdt sig der en Tidlang, indtil Aasgrim overfaldt og saarede en anden Lendermand, ved Navn Hallstein, fordi han i et Gilde slog Erik med et Drikkehorn. Aasgrim maatte da flygte bort, forfulgt af Hallsteins Huuskarle, der saarede ham med Pileskud; han svømmede over en halv iislagt Elv, og da han af Blodtab og Kulde ikke kunde komme længer, frelstes han af en gammel Kone, der slagtede sin Kalv og lagde dens Indvolde ved Siden af ham, saa at Hallsteins Huuskarle ved Synet heraf troede ham død. Hun bragte ham siden i et Jordhuus og helbredede ham. Hans Broder Aasmund, der ogsaa troede ham død, besluttede efter Eriks Raad at drage til Island, da det ej længer kunde nytte ham at opholde sig i Norge. Anund Træfod gjorde Følge med ham [1]).

Der er flere Omstændigheder foruden de her anførte, som tyde hen paa, at der i de sidst erobrede Dele af Norge, fornemmelig Rogaland, Agder og Thelemarken, har hersket størst Misfornøjelse med Erobringen, og at Folket der har været meest tilbøjeligt til at modsætte sig Haralds Magt. Saaledes fortælles der om en Herse i Thelemarken, ved Navn **Aasgrim**, Søn af Ulf gylder, der boede i Tinn paa et Sted kaldet Fiflavold i Stardal [2]), at han ikke vilde betale Kongen Skat, da denne sendte sin Frænde **Thororm** i Thromø for at hente den. Aasgrim sagde, at han nylig havde sendt Kongen en gautsk Hest og meget Sølv, men som Gave, ej som Skat, thi Skat havde han aldrig betalt og vilde han aldrig betale. Thororm maatte drage bort med uforrettet Sag, men kom et senere Aar igjen og

---

[1]) Grettes Saga, Cap. 1—8. Landnáma 13, 15.

[2]) Disse Navne gjenfindes nu ikke i Tinn; de ere rimeligviis ogsaa forvanskede af ukyndige Afskrivere. Et Haandskrift af Landnáma har „Rinzdal" istedetfor Tinzdal; der læses ogsaa „Stordal" for „Stardal".

fornyede Fordringen. Aasgrim sammenkaldte Thing, og spurgte Bønderne om de vilde betale den forlangte Skat. Han har altsaa den forrige Gang baade været krævet for Skat og negtet at give den, i Bøndernes Navn. De sagde at de ingen Skat vilde betale, og bade Aasgrim svare dette paa deres Vegne. Men Thinget holdtes nær ved en Skov, og da man mindst ventede det, kom en af Thororms Trælle løbende frem af Skoven mod Aasgrim, og dræbte ham. Trællen blev strax dræbt af Bønderne, og Thororm maatte rimeligviis redde sig ved Flugten. Aasgrims Søn Thorstein var paa denne Tid ude i Viking, men da han kom hjem og erfarede sin Faders Drab, solgte han sine Ejendomme, indskibede sig i Grenmar (Langesundsfjorden) med sin Broder og sin Moders Syster, for at drage til Island, overfaldt paa Vejen Thororm i Thromø, brændte ham inde med alle hans Huusfolk, og røvede alt hans Løsøre, for saaledes at hevne sin Fader [1]).

20. Udvandringer fra Norge til Vesterhavets Øer.

Lignende Uroligheder have, hvorvel de ej ere optegnede, vistnok fundet Sted i de fleste erobrede Fylker. Det var i og for sig naturligt, at de nye Indretninger, Harald Haarfagre indførte, maatte forekomme Fleerheden af Landets fornemste og uafhængigste Mænd utaalelige. Haulder og Herser, der levede saa uafhængigt paa deres Gaarde som Kveldulf, og ej engang i Nødstilfælde ansaa sig forpligtede til at understøtte de saakaldte Konger udenfor Fylket, maatte have Vanskelighed ved at gjøre sig fortrolige med den Tanke, at deres Fædrenejord, som de beboede, ej længer var deres egen, og at de, for at faa Lov til at beholde den, ej alene skulde være forpligtede til at lystre den nye Konges, hans Jarls, eller hans Lendermands Opbud, men endog betale Skat. Det maa kun have været det færreste Antal, der kunde holdes skadesløst ved større Forleninger. De øvrige havde kun Valget mellem at henleve sine øvrige Dage i en efter de Tiders Begreber underkuet og ydmygende Stilling, eller at udvandre, og da nu Udvandringslysten overhoved var meget sterk, og Baandet, der knyttede Nordmanden til hans Hjem, temmelig svagt, saa længe Vikingetiden vedvarede, er det ikke at undres over, at de Fleste valgte det sidste.

„Efter Slaget i Hafrsfjorden", heder det derfor ogsaa i Kongesagaerne, „fik Harald ej længer nogen Modstand i Landet, thi alle hans Modstandere og største Fiender vare deels faldne, deels flygtede fra Landet; disse sidste vare saare mange, thi da bleve store Lande, der hidtil havde ligget øde, beboede". De Lande, til hvilke Udvandrerne først tyede, vare i Førstningen,

[1]) Landnáma V. 6. Man seer af denne Beretning, at Harald Haarfagre maa have lagt Thelemarken under Agder-Jarledømmet.

som vi have seet, Vesterhavets Øer, hvorhen, som ovenfor viist, de norske Vikinger allerede siden Aarhundredets Begyndelse plejede at drage paa Tog. **Færøerne** vare allerede før Harald Haarfagres Regjeringstiltrædelse bebyggede af Grim Kamban. Den søndenfor Færøerne liggende Øgruppe, som vore Forfædre, uvist hvorfor, kaldte **Hjaltland**, (senere **Hjatland**, **Hjetland**, **Hetland**, hvilket Navn i skotske og latinske Skrifter urigtigt er gjengivet ved **Shetland**), var tilligemed **Orknøerne** ligeledes et yndet Tilhold for Vikinger. Dette var endnu mere Tilfældet med de hæbudiske Øer, der tilligemed Øen **Man** af vore Forfædre tilsammen kaldtes **Syderøerne**. Uagtet disse Øer vare befolkede af keltiske Skoter, stode i den nærmeste Forbindelse med Irland, og indeholdt, hvad der kunde ansees for Irernes og Skoternes Nationalhelligdom, Columba-Klostret paa **Icolmkill**, Udgangspunktet for saa godt som hele Nordeuropas Dannelse, synes det dog, som om de udvandrede Nordmænd aldeles have gjort sig til Herrer her, og da **Island** begyndte at bebygges, var det især fra de paa Syderøerne herskende Nordmænd, at det fik sine første og fornemste Kolonister. Det var, fortælle Kongesagaerne, almindeligt, at de Nordmænd, der ved Harald Haarfagres Erobringer saa sig nødte til at forlade deres Hjem, sloge sig ned paa Syderøerne og de øvrige Øer i Vesterhavet, for derfra hver Sommer at herje paa Norge og gjøre Harald saa megen Skade som muligt [1]). Dette Væsen maa saaledes allerede have taget sin Begyndelse ved Haralds første Erobringer. Vi have seet, hvorledes Anund Træfod, Thrond mjokfiglande og Geirmund Heljarskind tyede hid. Vi læse om Sølve Klove, at han, fordreven fra sit Fædrenerige Nordmøre, blev en stor Viking, og herjede ofte paa Haralds Rige. Han har altsaa efter al Rimelighed været en af de Vikinger, der sloge sig ned paa Hjaltland, Orknøerne eller Syderøerne. Disse Øgrupper havde ogsaa en for slige Herjetog saare heldig Beliggenhed. Et Par Dages Sejlads med gunstig Vind var tilstrækkelig til at føre Vikingen over til Norge, og da det her ej gjaldt at gjøre Erobringer, men kun at gjøre Skade og samle Bytte, kunde han allerede være borte og i Sikkerhed, førend den kongelige Landværnsmand endnu havde erfaret hans Nærværelse.

Nærheden af Irland, hvor der allerede var et norskt Rige, maatte gjøre Syderøerne til det første Hoved-Tilhold for de udvandrede Nordmænd. Historien har opbevaret os Navnene paa enkelte af disse, forsaavidt som de senere bleve Stamfædre for mægtige Slægter paa Island, og hvad der om dem berettes, giver os mange ypperlige Vink om Tilstanden og Stemningen i Norge paa den Tid. Den mægtigste og berømteste af dem alle var den allerede omtalte Herse fra Sogn, **Ketil Flatnef**. Han var en Søn af

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 20.

Hersen Bjørn Buna, Sønnesøn af Hjald Vatnarssøn;[1]) med sin Hustru Velaug, Syster af Vemund den gamle, havde Bjørn foruden Ketil de to Sønner, **Hrapp** og **Helge**, fra hvilke ligeledes anseede Slægter nedstammede, men hvilke dog ikke have opnaaet den Anseelse som Ketil. Denne maa allerede tidligt have gjort Tog til Syderøerne, erhvervet Besiddelser og sluttet Forbindelser der, medens han dog endnu vedblev at have sit egentlige Hjem i Sogn, thi hans Datter **Aude** eller **Unne**, med Tilnavn den Grundrige, var allerede for længe siden gift med Olaf hvite, den første Konge i Dublin[2]). En anden af hans Døttre egtede den forhen omtalte **Helge magre**, Eyvind Austmands og den irske Kongedatter Rafartas Søn, og begge Familier besvogredes end nøjere derved, at Helges Syster Thurid blev gift med **Thorstein Røde**, Kong Olaf hvites og Audes Søn. Til dette Svogerskab sluttede sig ogsaa paa en vis Maade Eyvinds Halvbroder Anund Træfod, den gamle anseede Geirmund Heljarskind, Geirmunds Broder Haamund, der siden egtede Helge magres Datter, og endnu flere andre, der siden tilligemed ham bleve Islands fornemste Landnamsmænd. Og de have vistnok alle, førend de droge til Island, ofte hjemsøgt og foruroliget Norges Kyster.

21. Kong Haralds Vesterhavstog og Erobring af Øerne.

De her nævnte Vikinger ere vistnok de færreste af dem, der fra forskjellige Kanter af Norge flokkede sig sammen paa Irland og i Syderøerne, for derfra at forurolige Norge. Deres Antal maa have været overmaade stort, og da de derhos vare rige og mægtige Mænd, der kunde udruste mange Skibe, maa de have gjort Kong Harald stor Skade. Da det desuden er naturligt, at Indbyggerne paa mange Steder i Landet begunstigede dem, og maaskee nærede Haab om, ved deres Hjelp at kunne vinde den gamle Frihed tilbage, kunde Haralds Besiddelse af Norge ikke ansees for ganske sikkret, eller Landets Underkastelse fuldendt, førend han ogsaa havde forstyrret Vikingetilholdene i Vesten, og udstrakt sit Herredømme over dem. Han besluttede derfor at gjøre et Tog derhen. Med en Flaade, der vist har været meget betydelig, sejlede han først til **Hjaltland**, hvor han dræbte alle Vikinger, der ej flygtede for ham; fra Hjaltland drog han til **Orknøerne**,

---

[1]) Landnáma, I. 10 og vidbætr. Laxdøla Saga, Cap. 1. Eyrbyggja Saga, Cap. 1. Om Hjald Vatnarssøn, se ovenfor S. 296—299.

[2]) Olaf døde 872, og hans og Audes Søn Thorstein deeltog allerede i Krigstog med Sigurd Orknøjarl omkring 874, og havde da flere Børn, han maa altsaa være fød ved 850, og Aude paa den Tid være bleven gift med Olaf.

som ligeledes renfedes for Fiender, og endelig til **Syderøerne**, hvor han holdt mange Træfninger med Vikingerne, og deels dræbte, deels forjog dem. Han hjemsøgte ogsaa Skotlands Kyster, og kom lige til **Man**, hvor Indbyggerne, som det fortælles, allerede havde hørt at han var i Vente, og derfor havde taget Flugten til Skotland, saa at han fandt Øen tom og ej fik noget Bytte. Dette Tog er merkeligt, fordi de norske Kongers **Herredømme over de vestlige Øer** har sin Oprindelse derfra. Harald nøjedes nemlig ikke alene med at herje disse Øer, men han underkastede sig dem. Han tilegnede sig, heder det i Kongesagaerne, Landene saa langt vester som ingen af Norges Konger siden den Tid har formaaet. I eet af disse Slag faldt Ivar, en Søn af Ragnvald Mørejarl, der var med ham paa Toget. Som et Slags Erstatning for Sønnetabet, gav Harald ham paa Tilbagerejsen **Orknøerne** og **Hjaltland**, og Ragnvald gav dem igjen med Kongens Samtykke til sin Broder **Sigurd**, der var en af Stavns-Kæmperne paa Kongens Skib. Harald gav Sigurd Jarls-Navn, og han blev tilbage for at tage sit nye Jarledømme i Besiddelse [1]).

De Vikinger, som Harald paa denne Maade havde fordrevet fra Øerne, maa, efter hvad der ovenfor er viist, for en stor Deel have hørt til den talrige Kreds af **Ketil Flatnefs** Frænder og Venner. Det er derfor ikke sandsynligt, hvad der i flere Sagaer fortælles, at denne af Harald sendtes til Syderøerne for at fordrive de Vikinger, der efter Kongens Tilbagerejse atter havde sat sig fast der, og at Ketil først efter at have gjort sig til Syderøernes Herre faldt fra, og undlod at betale Kongen Skat. Langt sandsynligere er en anden Beretning, ifølge hvilken Ketil, ligesom saa mange andre mægtige Nordmænd, forlod Norge og drog til Syderøerne, fordi han vidste at Kongen var ham fiendsk, og fordi han ej var mægtig nok til at gjøre ham Modstand [2]). Efter al Sandsynlighed har endog Ketil selv været en af de Vikinger, som Harald fordrev fra Syderøerne, og som efter Kongens Hjemrejse forsøgte at sætte sig fast der igjen. Dog synes disse Forsøg at have været uheldige. Thi da man erfarer, at alle, eller de fleste af dem, der hørte til Ketils Frænde- og Venne-Kreds, just ved denne Tid flyttede over til det nys opdagede Island, synes det, som om de ej længere have fundet noget blivende Sted paa Syderøerne og derfor have maattet see sig om efter nye Bopæle. At det maa have været Harald om at gjøre, at forsvare Besiddelsen af Syderøerne, sees deraf, at han lige saa vel her ind-

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 22. Flatøbogen (Upphaf &c.), Cap. 7. Landnáma I. 11. Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 95.

[2]) Saaledes er Beretningen i Lardølasaga Cap. 1 og 2. Landnáma derimod, og de Sagaer, der følge den, lade Ketil affendes af Harald. Men at Ketil maa have været kjendt og anseet i Syderøerne længe før Haralds Tog, skjønnes

satte en Jarl, som over Orknøerne og Hjaltland. Til Jarl over Sydерøerne udnævnte han, som det synes, først en vis **Tryggve**, siden, efter hans Fald, en **Aasbjørn**, med Tilnavnet **Skerjablese**. Dennes Stilling maa have været meget farefuld, da han vistnok hvert Øjeblik var udsat for Angreb af de fordrevne Vikinger. Han blev ogsaa omsider dræbt af tvende af Ketil Flatnefs Frænder, der røvede hans Hustru og Datter, og solgte den sidste som Trælkvinde til Ketil Thrym, en anseet Mand fra Værdalen, der havde nedsat sig paa Island [1]).

Det er forhen omtalt, at Kong Olaf hvite i Dublin og Ketil Flatnefs Datter Aude havde Sønnen **Thorstein røde**, der sandsynligviis er den samme som den, der i de irske Annaler kaldes Oistin, og som egtede Eyvind Austmands Datter Thurid. Thorstein var en vældig Kriger, og herjede især deleshed paa Skotland. Han gav sig i Forening med den nye Jarl over Orknøerne, Sigurd, og de underlagde sig tilsammen betydelige Stykker af Landet. De fældte blandt andre en skotsk Jarl eller Maormor, ved Navn **Mældun**, gift med en irsk Kongedatter, der nu i Trældom maatte tjene Sigurd Jarls Hustru. Men hun tjente hende saa troligt, og gjorde hende saa store Tjenester, at Aude, Thorsteins Moder, kjøbte hende dyrt og lovede hende Frihed, hvis hun vilde tjene hendes Svigerdatter Thurid, Thorsteins Hustru, ligesaa troligen [2]). Dette opfyldte hun ogsaa. Blandt de Dele af Skotland, Sigurd og Thorstein tilsammen underkastede sig, nævnes først og fremst Katanæs (Caithness) og Sudrland (Sutherland) indtil Floden **Ekkial** (Oikel), hvis Bred (Ekkialsbakke) i lang Tid blev Hovedgrændsen for de orknøiske Jarlers Erobringer i Nordskotland. Dog skulle Sigurd og Thorstein desforuden have udstrakt deres Herredømme over Ross og Moræve (Moray), og opført en Borg i den sydlige Deel af dette Landskab [3]). Sandsynligviis har Sigurd Jarl forbeholdt sig den nordligste Deel af det erobrede Land, nemlig Katanæs og Sudrland, fordi det laa Orknø nærmest, medens Thorstein har faaet den sydlige Deel, eller Ross og Moray, der strakte sig lige til Vesterhavet ved Øen Skye, og saaledes laa Syderøerne og Irland nærmest. Det bliver saaledes vistnok bogstavelig sandt, naar det heder, at Sigurd og Thorstein underkastede sig mere end Halvde-

deraf, at hans Datter Audes og Olaf hvites Søn Thorstein allerede strax efterat Kongen havde udnævnt Sigurd til Jarl paa Orknø kunde drage paa Krigstog med denne.

1) Landnáma IV. 2, 3. Droplaugssønnernes Saga, S. 4.

2) Landnáma II. 16. Mælduns Hustru hed Myrgjol (Murial), og hendes Fader Gliomal. Landn. fortæller, at hun passede paa Dronningens (Jarlens Hustrues) afdøde Barn medens Moderen var i Bad; en uforstaaelig Beretning, der vel skal betyde, at hun har forløst hende, da hun kom for tidligt.

3) Flatøbogen, Skaalholt-Udgaven af Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 77.

len af Skotland. Over disse Besiddelser herskede Thorstein i nogen Tid med Kongetitel, indtil endelig Skoterne, som det heder, svege og dræbte ham. Det er denne Begivenhed, hvortil de irske Annaler synes at sigte, naar de fortælle, at Oistin, Olafs Søn, Nordmændenes Konge, blev svegen og dræbt af Albanerne (de sydlige Pikter) Aar 874 eller 875[1]). Da Aude erfarede sin Søns Død, opholdt hun sig just paa Katanæs, hvor hun i al Stilhed lod bygge et Skib, og da det var færdigt, sejlede hun med alle Thorsteins Børn og flere Venner og Frænder over til Orknøerne, hvor hun en Tidlang synes at have opholdt sig, indtil hun endelig, som nedenfor skal omtales, drog til Island. Sigurd Jarl har neppe længe overlevet Thorstein; hans Endeligt beskrives paa en meget besynderlig Maade. Han havde aftalt et Møde med den skotske Maormor **Mælbrigda**, og det var bestemt, at hver af dem skulde indfinde sig til Mødet med 40 Mand. Mælbrigda opfyldte Betingelsen punktligt, men Sigurd, der vilde svige ham, bragte 80 Mænd med sig, idet han lod to og to Mænd sætte sig paa een Hest; han havde saaledes kun 40 Heste, og i Frastand saa det ud som om kun een Mand sad paa hver af dem. Først da de kom i Nærheden, opdagede Mælbrigda Forræderiet ved at see to Mands-Fødder paa hver Side af hver Hest. Men det var nu for silde; til at flygte var der ej Tid, og han kunde alene opmuntre sine Mænd til at sælge deres Liv saa dyrt som muligt. Sigurd angreb dem og fældte dem alle efter en kort Kamp. Han lod sine Mænd afhugge de Faldnes Hoveder og fæste dem ved sine Stigbøjleremme som Sejrstegn; selv førte han paa denne Maade Mælbrigdas eget Hoved. Men Mælbrigda havde en udstaaende Tand, der i hans Levetid havde paadraget ham et Ogenavn; denne Tand kom nu ved et Spring af Hesten til at hugge et Saar i det tykke af Sigurds Læg; Saaret blev ondartet og bragte Sigurd omsider Døden. Han synes ikke engang at have faaet Tid til at komme hjem til Orknø, da det fortælles, at han højlagdes paa Ekkials Flodbred[2]). Fortællingen i sig selv maa staa ved sit Værd; under alle Omstændigheder er det sandsynligt, at Skoterne have gjort en almindelig Opstand, ved hvilken baade Thorstein og Sigurd ere omkomne. Hans Søn **Guthorm** fulgte ham som Jarl, men overlevede ham kun et Aar, og døde barnløs. Vikinger baade fra Danmark og Norge begyndte igjen at sætte sig fast i Landet. Da Ragnvald Jarl erfarede dette, sendte han en af sine Frillesønner, ved Navn **Hallad**, med Jarlenavn derhen. Men Hallad saa sig ikke istand til at udrette noget mod Vikingerne, der gjorde ham Opholdet paa Øerne saa byrdefuldt, at han foretrak at give Slip paa Jarleværdigheden, frasagde sig den og vendte som Hauld tilbage til Norge. Denne hans Færd

---

[1]) Se ovenfor S. 444.

[2]) Flatøbogen, l. c. Cap. 177.

blev anseet for meget uhæderlig, og Ragnvald Jarl klagede over, at hans Sønner ej vilde slægte deres Forfædre paa. Da skal hans ældste Søn, **Thore**, have tilbudt sig at drage derover. Men Ragnvald skal have afslaaet det, fordi han havde bestemt ham til sin Efterfølger hjemme. Hans anden Søn, **Rolf**, skal derpaa have tilbudt sig, men heller ikke have faaet Tilladelse til at drage derover, da Faderen, som det heder, troede ham for ærgjerrig og herskesyg til at nøje sig med et saa ubetydeligt Rige[1]). Den tredie Søn, Frillesønnen **Rollaug**, vilde Faderen ej sende derhen, fordi han troede ham uskikket til at være Krigshøvding. Endelig traadte hans Frillesøn **Einar** frem, og tilbød sig; jeg er, sagde han, lidet agtet her hjemme, og lover dig, hvis jeg faar nogen Understøttelse, at jeg aldrig skal komme tilbage til Norge, hvilket jeg veed vil være dig meget kjært. Ragnvald, der skammede sig over Einar, fordi han var trælbaaren paa mødrene Side, fandt Behag i dette Tilbud, og gav ham et fuldrustet Langskib. Med dette Skib drog han til Hjaltland, hvor flere Folk samlede sig til ham, for at faa Vikingerne bortjagne. Der nævnes blandt dem, som havde sat sig fast paa Orknø, især to danske Vikinger, Thore Træskeg og Kalf Skurva, de maa altsaa have opkastet sig til Herrer over Øerne. Einar angreb dem og fældte dem efter et heftigt Slag. Derpaa underkastede han sig Øerne, og blev, som der siges, en stor Høvding. Fra ham nedstammede, først i lige Linje, siden paa Kvindesiden, de mægtige og i Skotlands Historie saa indgribende Orknø-Jarler. Einar kaldtes sædvanlig **Torv-Einar**, fordi han skal have indført den Skik at skære og brænde Torv, da der paa Øerne ej findes nogen Skov. Han var styg og eenøjet, men skarpsynet og meget forstandig[2]).

Der fortælles, at da Harald Haarfagre havde fuldendt hele Norges Erobring, og var i et Gjestebud hos Ragnvald Jarl, lod han rede sit Haar, der saa længe havde været ukæmmet og uklippet, og derpaa blev det klippet af Ragnvald selv, som ved denne Lejlighed gav Harald det velfortjente Tilnavn **Haarfagre** istedetfor Øgenavnet **Luva**, som han hidtil havde baaret. Dette omtales i Snorre Sturlasons Bearbejdelse af Kongesagaerne efter Haralds Hjemkomst fra Vesterhavstoget, og der tilføjes tillige, at Haralds Haar da havde været uklippet i 10 Aar[3]), med andre Ord, at ti Aar vare gangne hen, siden Harald aflagde sit bekjendte Løfte, og begyndte Norges

[1]) Den rette Grund var dog nok, at baade Rolf og Thore, Jarlens egtefødde Sønner, paa denne Tid ikke vare fuldvoxne, hvilket udtrykkeligt siges i Snorres Harald Haarfagres Saga Cap. 24. Orknø-Jarlernes Historie i Flatøbogen lader Rolf paa den Tid være ude i Viking.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 37. Flatøbogen, Olaf Tryggvessøns Saga Skaalh. Udg. Cap. 178.

[3]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 23.

Sammenerobring. Dette, i Forbindelse med de irske og franske Annaler, tjener til Vejledning med Hensyn til Tidsregningen for Haralds Vesterhavs-tog. Thi hvis dette Tog fandt Sted forinden de 10 Aar efter Løftets Aflæggelse vare forbi, maa det have fundet Sted endnu før Hafrsfjordslaget, eller i alle Fald endnu samme Sommer, som dette stod. Dette bestyrkes deraf, at en Kongesaga lader Ivar, Ragnvald Jarls Søn, falde i Hafrs-fjordslaget [1]), og at en anden Saga lader Harald umiddelbart efter dette Slag overdrage Orknøerne til Ragnvald som Erstatning for Sonnens Tab [2]). Man kunde derved endog fristes til at opstille den Formodning, at Toget i Vesterhavet har staaet i umiddelbar Forbindelse med Slaget i Hafrsfjorden. Men ved nærmere Betragtning bliver det dog sandsynligere at det har fun-det Sted i et af de foregaaende Aar. Vi erfare af de normannisk-franske Annalister, at Gange-Rolf, Ragnvalds Søn, der stiftede Hertugdømmet i Normandie, allerførst begyndte at vise sig i Frankrige omkring 876. Han maa altsaa da have været mindst 15 Aar gammel. Men da han paa den Tid, da Torv-Einar drog til Orknø, endnu ikke synes at have været fuld-voxen, altsaa i det højeste 12 eller 14 Aar, maa dette have skeet allerseneft ved 875; og da Sigurd Jarl ogsaa maa have herfket i nogle Aar, kan Oernes Undertvingelse idetmindste ikke være sildigere end 872, snarere tidli-gere. De irske Annaler henføre Oistins (Thorsteins) Dod til 874 eller 875; han underkastede sig, som vi have seet, det nordvestlige Skotland i For-ening med Sigurd Jarl, og denne maatte altsaa først være bleven Jarl, eller med andre Ord, Toget til Orknøerne og Syderøerne maatte allerede have fundet Sted, førend han og Thorstein kunde tiltræde deres Erobrings-tog. Og i kortere Tid end tre eller fire Aar kunne Thorstein og Sigurd neppe have herfket. Alle Omstændigheder forene sig saaledes om at henføre Haralds Vesterhavstog til et af de nærmeste Aar før Hafrsfjordslaget, der saaledes som det ovenfor er viist, foregik i 872.

22. Begivenheder i Norge. Haralds Giftermaal og Børn.

Efter sit Vesterhavstog synes Harald at have tilbragt en Række af Aar hjemme, skjønt under idelige Rejser frem og tilbage i Landet, for at befæste sit Herredømme, og give sine nye Indretninger Kraft. Af hvad der allerede er berettet, vil det letteligt kunne forstaaes, at han her havde mange Vanskeligheder at kæmpe med, ej alene fra de mægtige Mænd, af hvilke han fordrede Underkastelse, men ogsaa fra sine egne Lehnsmænd, der ved den Magt, der blev dem til Deel, følte sig fristede til Overmodig-

[1]) Flatøbogen, Upphaf ríkis &c. Cap. 7.

[2]) Vatnsdøla Saga Cap. 10.

hed og Voldsomhed. Alt dette maatte bidrage til end mere at gjøre de frisindede og til Selvraadighed vante Herser og Bønder Opholdet i Hjemmet utaaleligt, og forøge Udvandrernes og de Udvandringslystnes Tal. Af Jarlerne synes især **Haakon Jarl** og **Atle Jarl** at have stolet paa deres Venskab og Slægtskab med Kongen. Hvorledes Atle Jarls Sønner forsmaaede Svogerskabet med Olve Hnuva og efterstræbte ham, er allerede fortalt. Haakon, som allerede havde saa store Forleninger, fik senere, sandsynligviis efter Roald Jarls Død, ogsaa Firdafylke, og søgte endnu dertil at tilvende sig Sygnafylke, som Atle havde under sin Bestyrelse. Der tales om flere mægtige Mænd, som bleve uenige med Haakon Jarl, og af den Grund maatte flytte til Island. Blandt disse nævnes Thore Thussesprange fra Amd paa Haalogaland [1]), Lodin Angel fra Engeløen paa Haalogaland [2]), Olve hvite fra Almdal i Vefsen [3]), Orn fra Rogaland, en Slægtning af Geirmund Heljarskind [4]), og Vebjørn Sygnakappe i Sogn [5]). Haakons Indflydelse har altsaa strakt sig ligefra Helgeland til Rogaland. Det lykkedes ham endelig, at faa Kongen til at overdrage ham Sygnafylke, men til hans egen Ulykke. Dette fortælles saaledes: Kongen plejede, naar der ej var Ufred, selv at indfinde sig paa de Gjestebud, Jarlerne vare skyldige at gjøre for ham, og der modtage de ham tilkommende Afgifter, hvilket tilsammen kaldtes at **tage Veitsler.** Han havde da sædvanligviis 60 Hirdmænd med sig, uberegnet Jarler og fyrstelige Personer og de, som forrettede Opvartning. Men da han i nogle Aar havde saa meget andensteds at bestille, at han ikke kunde komme til Atle Jarl, sendte han sine Mænd istedet for sig; disse indbøde deres Frænder og Venner til at følge med, og kom saaledes med over hundrede uvedkommende Gjester i sit Følge; de opførte sig desuden meget usømmeligt, og gjorde megen Uro ved Drikken. Den gamle Atle fandt sig heri i tre Aar, men i det fjerde syntes han det blev for galt, vilde ikke taale Hirdmændenes Overmod, men jog dem fra sig med Vanære, og bad dem hilse Kongen, at han enten kunde tage sine Veitsler selv, eller ogsaa Penge i Stedet. Kongen var just til Gjestebud paa Lade hos Jarlen Haakon Grjotgardssøn, da hans Mænd kom tilbage fra Atle med denne Besked. Han blev vred herover, og Haakon benyttede sig af Lejligheden til at bede om Forleningen over Sogn. Kongen gav ham den, og Kongen sendte strax Bud til Atle, at han skulde fravige den. Men Atle sagde, at han ej vilde give Slip derpaa, førend han havde talt med Kongen

---

[1]) Landnáma III. 14.

[2]) Landnáma III. 17.

[3]) Landnáma IV. 1.

[4]) Landnáma I. 26.

[5]) Landnáma II. 29

derom. Da udrustede Haakon en Hær af Thrønder og Haaleyger, og drog sydefter for at angribe Atle. Denne mødte ham i **Stavangfjorden** eller **Stavenæsvaag** paa Fjale, hvor de leverede hinanden et heftigt Slag. Atle sejrede, men blev dødelig saaret. Haakon Jarl blev slagen og faldt. Atle blev bragt til den efter ham opkaldte Atle-Ø, hvor han efter fem Dages Forløb døde af sine Saar [1]). Atles Søn **Haastein** — hans to andre Sønner vare, som i det Følgende vil sees, allerede dræbte i Striden mod Ingulf og Leif, Islands første Kolonister — søgte at holde sig i Herredømmet efter ham, indtil Kong Harald og Haakons Søn **Sigurd**, der fulgte efter sin Fader i Jarleværdigheden, samlede en Hær imod ham. Da maatte Haastein forlade Landet, og tog ligeledes sin Tilflugt til Island.

Ragnvald Mørejarl ansaaes som Kongens kjæreste Ven og nød de største Æresbeviisninger af ham; Exempel herpaa have vi allerede seet i Overdragelsen af Orknøerne og Hjaltland. Dette kunde dog ikke beskytte hans Søn **Rolf** mod Kongens Vrede, da han overtraadte de af Kongen fastsatte Bestemmelser med Hensyn til Landefreden. Rolf begyndte tidlig at drage paa Vikingetog; han var saa stor og sterk, at ingen Hest kunde bære ham, og

---

[1]) Saaledes fortælle Fagrskinna (Cap. 11) og Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 5) denne Begivenhed. Snorre (Harald Haarfagres Saga Cap. 13) siger kun at Haakon, efter at have faaet Firdafylke, ogsaa paa egen Haand fordrede at Atle skulde indrømme ham Sogn; der nævnes intet om Fordrivelsen af de kongelige Hirdmænd. Der er overhoved meget usikkert i hele denne Beretning. Thi da Landnáma omtaler flere Folk fra Sogn, som maatte flygte fordi de kom i Uenighed med Haakon Jarl, skulde det næsten synes som om han til en Tid har hersket i Sogn. Hine Sagaer henføre ogsaa Slaget i Stavangfjorden til Tiden strax efter Firdafylkes Erobring, medens det dog er tydeligt af Landnámas Beretninger om de mange, der af Frygt for Haakon Jarls Vrede droge til Island, at det maa have fundet Sted langt sildigere. Der tales endog (II. 29) om en Mand, der kom til Eyjafjorden paa Island, efterat den var bebygget; at han havde en Søn, som senere drog til Norge, hvor han dræbte en af Haakon Jarls Hirdmænd, og at Vebjørn Sygnatrauste, der tog sig af ham, af den Grund faldt i Unaade hos Haakon og maatte flytte til Island; dette kan neppe have fundet Sted før 890 eller 895, og Haakons Død maa altsaa først have fundet Sted omkring 900. Desuden nævner Egils Saga Roald som den, der af Harald strax efter Firdafylkes Erobring indsattes som Jarl. Haakon kan altsaa ikke strax efter Erobringen have faaet det. — Hvad Atle-Øens Navn angaar, da er det meget uvist, om det skriver sig fra Atle; den kaldes nu Hatle-Ø, og kaldtes endogsaa i gamle Tider Hasley (Hassel-Øen), se Snorre Edda. Men hvad der er sikkert, er Slaget i Stavenesvaag eller Stavangfjorden, thi det omtales i et saavel hos Snorre som i Fagrskinna opbevaret Vers af Eyvind Skaldespilders Haaleygjatal, og der siges udtrykkeligt, at Haakon faldt der. — Den egentlige Sammenhæng synes at have været den, at Haakon, efter Roald Jarls Død forlenet med Firdafylke, virkelig for en Tid har fordrevet Atle fra Sogn, og har opkastet sig til Herre her, men er bleven bekriget af Atle og overvunden i Stavangfjorden, hvor dog ogsaa Atle faldt.

kaldtes derfor **Gange-Rolf.** Sine første Vikingetog foretog han til Austerveg. En Sommer, da han kom østenfra, og sejlede forbi Viken, hug han Strandhug her. Rolf, der hørte hjemme paa Møre, havde rimeligviis som saa mange andre fra det Nordenfjeldske endnu ikke vant sig til at betragte Viken som en Deel af sit Fædreland, hvor de vare ligesaa forpligtede til at holde god Orden, som hjemme. Men saaledes vilde Kongen have det betragtet. Han var just i Viken, blev meget vred, sammenkaldte Thing, og lyste Rolf utlæg over hele Norge. Hans Moder **Hild,** Datter af en mægtig Mand ved Navn Rolf Nefja, rejste selv til Kongen for at bede om Naade for Rolf, men forgjæves. Kongen, heder det, var saa vred, at det ej nyttede hende at bede. Da kvad hun et Vers, hvori hun advarede Kongen, og sagde at det ej vilde blive godt at bides med en slig **Ulv,** som vist ikke vilde spare Kongens Hjord, om han gik til Skovs. Men det hjalp altsammen ikke. Rolf maatte forlade Landet. Dog flyttede han ikke til Island, men drog til Vesterhavs-Landene, herjede paa Frankrige, og endte tilsidst med at erhverve sig Hertugdømmet **Nordmandie,** saaledes som det nedenfor skal vises[1]).

Da Haralds Sønner voxede til, begyndte ogsaa de at forvolde Uroligheder. Harald blev tidligt gift, og fik derfor meget tidligt Børn, han havde derhos flere, baade Egtehustruer og Medhustruer, der skjenkede ham mange Sønner og Døttre. Hans første Hustru skal have været Haakon Jarls Datter Aasa, hvilken han egtede strax efterat Haakon havde sluttet sig til ham, altsaa ved 865 eller 866. Som deres Sønner nævnes **Guthorm,** Tvillingerne **Halfdan svarte** og **Halfdan hvite,** og **Sigfrød;** de bleve opdragne i Throndhjem, med Undtagelse af **Guthorm,** hvilken Kongens Morbroder, Hertug Guthorm, havde øst Vand paa, opkaldt efter sig, og opfostret hos sig i Viken. Det fortælles, at Harald efter Slaget ved Hafrsfjorden skal have ladet den storsindede Gyda hente til sig som Hustru eller Frille, og med hende haft fire Sønner og en Datter. Ligeledes skal han have haft Svanhild, en Datter af Kong Eystein paa Hedemarken, Aashild, en Datter af Ring Dagssøn fra Ringerike, og desforuden flere Medhustruer fra forskjellige Egne af Landet, hvis Børn opfostredes, hvor Mødrene havde hjemme, og af hvilke flere i det Følgende nærmere ville komme til at omtales. Han besluttede endelig at bejle til **Ragnhild den rike** (mægtige), en Datter af Kong **Erik den yngre** i Sønderjylland, hans Frænde[2]). Der fortælles, at da hans Sendebud kom for at frembære hans Ærinde, og Kong Erik bad Ragnhild give et Svar, sagde hun,

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21. Fagrskinna Cap. 210, og mange andre Steder.

[2]) Om Erik den yngre se ovenfor S. 396.

at om end den mægtigste Konge i Verden bejlede til hende, holdt hun sig dog for god til at lade sig nøje med den tredivte Deel af hans Kjærlighed. De tilstedeværende Kvinder og Mænd gave sig til at spotte Sendebudene, sigende at Kongen af Jylland ikke var bange for Haralds Hær, at det ikke havde stort at betyde, om Harald havde faret omkring indenlands og stredet med Smaabønder, og at de danske Ravne og Ørne længe kunde sidde og sulte, hvis de skulde vente paa, at Harald holdt noget ordentligt Slag. Dog samtykkede hun tilsidst i at give Harald sin Haand, saafremt han forbandt sig til at afskedige alle sine forrige Koner og Friller. Hertil bekvemmede ogsaa Harald sig, lod dem alle drage hjem til deres Frænder, sendte Bud efter Ragnhild, og holdt Bryllup med hende. Efter Nogles Sigende skal det kun have været 9 Koner, Harald saaledes gav Afsked; Thjodolf eller Hornklove, der i sit Kvad omtaler dette, nævner „holmrygske" (rogalandske) hørdske, heinverske (hedemarkske) og haalogalandske Piger, hvilke Kongen gav Slip paa, da han tog den danske Hustru[1]). Harald og Ragnhild havde en Søn, der efter Morfaderen opkaldtes **Erik**, senere bekjendt under Tilnavnet „Blodøxe"; Kongen betragtede ham som den fornemste blandt sine Sønner. Ragnhild levede kun tre Aar efterat hun kom til Norge[2]), og Harald begyndte da igjen at leve med forskjellige Koner eller Friller. En af dem var den skjønne **Snefrid**, med hvilken han blev kjendt ved et Julegilde paa Tofte i Gudbrandsdalen. Efter det herom opbevarede Sagn skulde hun have været en Datter af Finnen eller Jøtnen Svase, som ved dette Gilde fik Kongen til at besøge ham i hans Gamme, hvor han fik Snefrid at see, og efter at have tømt et Bæger Mjød, hun rakte ham, blev saa rasende forelsket i hende, at han strax vilde have hende til Hustru, og fæstede hende endnu samme Dag. Han elskede hende, fortælles der, med en Kjærlighed, som grændsede til Vanvid, saa at han i flere Aar kun levede for hende og forsømte baade sit Rige og sin Værdighed; da hun, efter at have født ham fire Sønner, døde endnu ganske ung, og hendes Lig ikke forandrede Farve eller gik i Forraadnelse, skal han have siddet ved hendes Leje i tre Aar, i Haab om at hun vilde levne op igjen. Alle hans Mænd beklagede ham som vanvittig, indtil Thorleif spake endelig overtalte ham til at lade hendes Lig flytte, for at Klæderne kunde skiftes under det; da skal Liget med eet være sunket hen i Forraadnelse, saa at det i Hast maatte brændes, og Kongen kom til Fornuft igjen. Da det i Tidens Løb just blev den fra Snefrid nedstammende Linje af Haralds Efterkommere, som beklædte Norges Throne, maa man antage, at det er denne Omstæn-

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 8), siger at Harald skilte sig ved 10 Koner og 20 Friller.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21.

dighed, som har bragt Kongesagaernes Nedskrivere til at dvæle ved dette Sagn; det har rimeligviis ogsaa holdt sig i den norske Kongeæt som et Familiesagn [1]). Men da man neppe kan antage, at et for Kongeætten saa lidet smigrende Sagn kunde have været opbevaret, uden at nogen Sandhed laa til Grund derfor, maa man formode, at Kongen virkelig under et Ophold paa Oplandene har haft et saadant Kjærligheds-Eventyr, og ladet sig bedaare af en Pige af ringe Herkomst, maaskee endog Datter af en omvankende Mand af finsk Æt, og at han har været saa fængslet af hende, at han en Tidlang, (rigtignok ej saa længe, som Sagnet beretter), har tilsidesat alvorligere Sysler, men at hans Mænd ikke have kunnet forklare det paa anden Maade, end saaledes, at hun skulde have forhexet ham ved en Elskovsdrik. Haralds Sønner med Snefrid hed **Sigurd Rise, Gudrød Ljome, Halfdan Haalegg** (d. e. Høj-Læg) eller **Haaføta**, og **Ragnvald Rettelbeine.** Han skal, fortælles der, da han atter kom til sin Fornuft, i Vrede have jaget dem fra sig, men være bevæget af Skalden Thjodolf af Hvin, der havde opfostret Gudrød, til at tage dem til Naade igjen [2]).

Da Harald var 40 Aar gammel, altsaa henved 890, vare allerede flere af hans Sønner voxne. De begyndte at ærgre sig over, at Jarlerne, og ikke de, skulde have Forleninger og Land at raade over, og enkelte af dem besluttede, som man seer, selv at tage sig til Rette. Snefrids Sønner synes at have været de, der først begyndte at yppe alvorlige Uroligheder, idet to af dem, Halfdan Haalegg og Gudrød Ljome, en Vaar droge mod den gamle mægtige **Ragnvald Mørejarl,** omringede Huset, hvori han opholdt sig, uden at han merkede det, og brændte ham inde med 60 Mand. Dette var denne fortjente Mands saare uværdige Endeligt. Kong Harald blev og meget fortørnet derover, og drog strax med en overlegen Styrke mod Gudrød, der havde taget Jarledømmet i Besiddelse. Gudrød gav sig paa Naade og Unaade, og slap derfor med Livet, men blev strax sendt tilbage til Thjodolf paa Agder, medens Kongen til Jarl over Møre udnævnte **Thore den**

---

[1]) Det fortælles fuldstændigt i Snorres Harald Haarfagres Saga, Cap. 25, og Ágrip, Cap. 4, 5. Men Snefrid nævnes som de fire nævnte Sønners Moder ogsaa i Ol. Tryggv. S. Cav. 7, i Ol. d. Hell. S. Cap. 1 og i Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 1). I den upaalidelige „Hauk Haabroks Thaatt", ligeledes optagen i Fatøbogen, tales der og om Snefrid og Svase, men lidt forskjelligt fra Snorres Fortælling. Det heder der at Svase var en Dverg, og fortryllede Kongens Sind saaledes at han forelskede sig i Finnepigen Snefrid; at der efter hendes Død blev bredt over hende en Blæje, Svase havde givet Kongen, og hvori der var saa megen Trolddom skjult, at den hindrede hendes Lig fra at raadne i tre Aar. Harald skal have digtet en Draape om hende, hvoraf et Vers anføres. Og ifølge denne Beretning er det Egil Uldserk, ikke Thorleif, som raader til at bytte Klæder under Liget (Fornm. S. X. 207. 208).

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 26.

tause (þegjandi), Ragnvalds Søn, og gav ham sin Datter Aaluf Aarbot til Egte[1]). Halfdan var imidlertid dragen med tre Langskibe over til Orknø, for at overfalde Sønnen, ligesom han havde overfaldt Faderen, og Kongen, som saaledes ei kunde faa ham i sin Magt, skal have lyst ham landflygtig over hele Riget[2]). Det lykkedes virkelig Halfdan at komme saa uforvarende paa Torv-Einar, at denne maatte søge sin Frelse ved en skyndsom Flugt over til Skotland, medens Halfdan gjorde sig til Konge over Øerne. Men endnu samme Aars Høst kom Einar tilbage ligesaa uventet; det kom til et Slag mellem ham og Halfdan, sandsynligviis mellem Sandø og Rinansø; Halfdan blev overvunden og nødt til at løbe overbord og svømme i Land til Rinansø, hvor man ikke strax ledte efter ham, da det allerede begyndte at blive mørkt. Men om Morgenen efter, da det lysnede, og man begyndte at lede efter de Flygtende, sagde den skarpsynede Einar: „jeg veed ikke hvad det er jeg seer der ude paa Rinansø, en Mand eller en Fugl; stundom hæver det sig op, stundom lægger det sig ned". De roede over til Øen, for at see hvad det var, og fandt Halfdan, som de toge til Fange, og som Einar dræbte paa den grusomme Maade, der allerede ovenfor (S. 451) er omtalt, nemlig, som det heder, ved at riste en Ørn paa hans Ryg, det vil sige, skære Ribbenene fra Rygraden og drage Lungen ud, idet han gav ham til Odin for at faa Sejr, og kvad et Vers, hvori han jublede over, at han for sin Deel havde hevnet sin Fader[3]). Uagtet Kong Harald havde misbilliget sine Sønners Færd, ja endog erklæret Halfdan landflygtig, saa fordrede dog de Tiders Anskuelser, at han maatte hevne hans Død. Hans Sønner vare desuden saa forbittrede derover, og raabte saa ivrigt paa Hevn, at han tilsidst ikke længer kunde undgaa at gjøre et Tog mod Einar, uagtet han skal have søgt at faa det udhalet. Harald kom til Orknø, og Einar flygtede over til Katanes, men der aabnedes Underhandlinger mellem dem, og endelig kom det til et Forlig, hvorved det overlodes til Kongen at bestemme

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 30. Flatøbogen (Olaf Tryggvessøns Saga i Skaalh. Udg. S. 219). Det er ej usandsynligt, at Tilnavnet þegjandi, som tillægges Thore, kun hidrører fra et Vers af Torv-Einar, hvori denne siger, at han, istedetfor at hevne Faderen, sidder taus ved Mjødkarret hjemme paa Møre.

[2]) Flatøbogen l. c. S. 219.

[3]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 31. Flatøbogen (l. c. S. 219, 220). Fagrskinna Cap. 210. I det Vers, der lægges Einar i Munden, siger han, at han for sin „Fjerdedeel" har hevnet sin Fader, ligesom han i hiint før omtalte Vers med etslags Spot yttrer, at hverken Rolf eller Rollaug forsøge at hevne Faderens Død, og at Thore Jarl endog sidder hjemme paa Møre ved Mjødkarret. Da Versene synes at være authentiske, maa man heraf slutte, at der paa denne Tid kun levede fire Sønner efter Ragnvald, nemlig Rolf, Thore, Rollaug og Einar.

Bodens Størrelse. Harald dømte Einar og alle Orknøingerne tilsammen til at betale 60 Mark Guld. Dette vidste den kloge Einar at benytte til sin Fordeel, idet han tilbød Bønderne, der klagede over Bodens Størrelse, at betale den for dem, imod at de afstode ham al deres Odel, det vil sige den egentlige Ejendomsret til Jordegodset, hvorved det samme Forhold indførtes, som i Norge ved Haralds Erobring. Jarlen udredede Boden, og blev derved Øernes virkelige Ejer [1]).

Harald skal ogsaa ved denne Lejlighed have gjort et Tog til Skotland, eller, hvad det er det sandsynligste, hans tidligere Vesterhavstog er af Enkelte blevet forvexlet med dette [2]). Det var forresten vist ikke overflødigt at foretage en ny Renselse af hine Farvande, thi Vikinger, landflygtige fra Norge, vedbleve endnu at holde til der, og gjøre Herjetog til Fædrelandet. Saaledes fortælles der, at Sølve Klove, der efter Nederlaget ved Solskel havde slaaet sig paa Vikingelivet og oftere gjort Skade paa Haralds Rige, omsider overfaldt og dræbte hans ældste Søn **Guthorm**, der havde fulgt sin Fosterfader Hertug Guthorm som Befalingsmand over Viken, da han laa med sine Skibe ved **Brennøerne** i Indløbet til den søndre Arm af Gaut-Elven, for at værge Landet mod Gauter og Daner [3]).

Der siges i Kongesagaerne, at Norge en Tidlang efterat Kongen havde forvundet Tabet af Snefrid, nød god Fred og gode Aaringer [4]). Men med denne Fred maatte det være forbi, da hans Sønner begyndte at vække Uroligheder. Og da der endog i Fredens Dage herskede Misfornøjelse nok med de nye Indretninger, er det ikke at undres over, at denne Utilfredshed tiltog, da Kongens Sønner selv gjorde Brud paa den offentlige Rolighed. Derfor finder man ogsaa, at Udvandringerne ingensinde vare hyppigere, end

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 32. Flatøbogen (l. c. S. 220). Den korte Beretning om disse Begivenheder, som er optagen i Olaf den Helliges Saga Cap. 91, hos Snorre Cap. 99 og ligeledes er brugt som Begyndelse til den trykte Udg. af Orkn. S., afviger noget fra den ovenanførte. Det heder her, at Harald lod Orknøingerne tilsværge sig al Odelen; at Einar siden forligtes med Kongen, blev hans Mand, og tog Øerne i Lehn af ham, uden dog at være skattepligtig, fordi de vare saa udsatte for Angreb; men at han betalte 60 Mark Guld i Bøder.

[2]) Det heder nemlig, paa de sidst anførte Steder, at Harald, efter at have faaet de 60 Mark Guld, herjede paa Skotland, som det heder i Glymdraapa. Men Glymdraapa, der digtedes af Hornklove om Haralds første Krige, citeres netop af Snorre (Harald Haarfagres Saga Cap. 22), som Vidnesbyrd for at han ved sit første Vesterhavstog herjede paa Øen Man.

[3]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 33. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 8). Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 2. Olaf den Helliges Saga Cap. 1.

[4]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 26.

efter 890. Og det var nu ej længer Sydersøerne, som det fornemmelig gjaldt, men **Island.**

23. Islands Bebyggelse.

Denne Ø var, som vi have seet, allerede opdaget af Naddodd, Gardar og Floke lidt før 870, og havde af den sidste faaet sit Navn. Men den begyndte ikke formeligt at bebygges, førend efter Hafrsfjordslaget, og det var Atle Jarl og hans Sønner, som ved deres Overmod og Anmasselser gave den nærmeste Anledning dertil, ligesom de allerede tidligere havde nødsaget Olve Hnuva til at flygte fra sit Hjem og anraabe Kongen om Beskyttelse.

Der levede i Firdafylke to Brødre ved Navn **Bjørnulf** og **Roald**, Sønner af en Romund Gripsson i Thelemarken. De havde maattet flygte fra Thelemarken for en Drabssag, og bosat sig i Dalsfjorden paa Fjale. Bjørnulf havde en Søn ved Navn Orn, Roald en ved Navn Rodmar; Orn havde Sønnen **Ingulf**[1]) og Datteren **Helga**, Rodmars Søn hed **Leif.** Ingulf og Leif vare fortrolige Venner og Fostbrødre. Da Ingulf var 20 og Leif 18 Aar gammel, droge de ud paa Vikingetog i Forening med Atle Jarls ovenfor omtalte Sønner, Haastein, Herstein og Holmstein, og samlede sig rigt Bytte; det samme gjorde de næste Sommer, og denønskeligste Enighed herskede mellem dem. Men imidlertid vare baade Leifs og Ingulfs Fædre døde, og efter deres Hjemkomst gjorde de derfor efter sædvanlig Skik et Arve-Øl, hvortil ogsaa Jarlesønnerne bleve indbudne. I dette Gjestebud gik Ingulfs smukke Syster **Helga** om med Bægeret, og behagede især Herstein, der kastede mange elskovsfulde Blikke til hende. Da Løfte-Aflæggelsens Tid kom, lovede han højtideligt, at han enten vilde faa Helga til Egte eller ingen. Leif, der selv elskede Helga, rødmede herved. Haastein lovede, aldrig at vige fra Retten i sin Dom i nogen ham voldgiven Sag om end en af Parterne var hans Frænde. Ingulf lovede, ikke at dele Arv med nogen, uden med Leif; dermed, sagde Haastein, gav han tilkjende, at han kun vilde give Leif sin Syster til Egte. Leif lovede, at han aldrig vilde vise sig sin Fader uværdig. Dette, sagde Haastein, var en let Sag, siden Leifs Fader havde maattet flygte med hans Farfader fra Thelemarken for Udaads Skyld. De her udtalte Ord vare naturligviis mere end tilstrækkelige til at stifte Fiendskab mellem Fostbrødrene og Jarlesønnerne. Paa noget Staldbroderskab var nu ikke at tænke, og da Vaaren kom, besluttede Ingulf endog at blive hjemme, for ikke at udsætte sig for nogen Fare fra At-

[1]) Et Par Haandskrifter af Landnáma (I. 9.) indeholde den Selvmodsigelse, at Ingulf skulde være hørdsk, og hans Fader Bjørnulf en Broder af Heyjangrsbjørn.

les overmodige Sønner. Han søgte at overtale Leif til at gjøre det samme. Men denne vilde ikke lytte til hans Forestillinger, og sejlede ud. Hans Hensigt var, som man tydeligt kan see, at angribe Jarlesønnerne. Han traf ogsaa Herstein og Holmstein ved **Hisargavl**[1]), men da de havde 6 Skibe og han kun tre, vilde han være kommen tilkort, hvis ikke tilfældigviis hans Moders Farbroder Olmod, Søn af den mægtige Hørde-Kaare, var kommen til med fem Skibe og strax havde taget hans Parti. Nu bleve Jarlesønnerne overmandede. Herstein faldt, men Holmstein blev saaret og flygtede. Den følgende Vinter forbleve Ingulf og Leif for Sikkerheds Skyld sammen, omgivne af et betydeligt Antal Folk. Denne Forsigtighed kom vel tilpas, da Holmstein ud paa Vinteren søgte at overfalde dem. Men, underrettede om det forestaaende Angreb, droge de ham imøde, og det kom til en hidsig Kamp, hvori Holmstein faldt. Ingulfs Venner og Frænder samledes nu om ham, og det besluttedes at byde Haastein Forlig, og overlade det til hans Retfærdighed og Ædelmod at dømme i Sagen. Han dømte, at Herstein havde selv forskyldt sin Død, men at Holmstein, der kun søgte at hevne Broderen, var i sin fulde Ret; for hans Drab skulde derfor alle Ingulfs og Leifs Odeler være forbrudte, og inden tre Aar skulde de have forladt Firdafylke, eller kunne dræbes som Ubodsmænd[2]). Ingulf fandt, at Dommen var saadan som de maatte have ventet sig den, og de besluttede begge at foretage en Rejse til det nys opdagede Island, for at undersøge, hvorvidt det var raadeligt for dem at nedsætte sig der. De sejlede afsted paa et stort Skib, som de ejede, fandt Landet, og opholdt sig en Vinter ved den senere saakaldte Alftafjord paa Østkanten; de maa dog have undersøgt det paa andre Kanter, siden det udtrykkeligt heder, at de syntes bedre om dets sydlige end om dets nordlige Deel. Hvad de ved denne Undersøgelse erfarede om Landets Vilkaar, bestemte dem til at tage Bopæl der, og efter Tilbagekomsten til Norge begyndte Ingulf at samle og forvare deres Gods til den forestaaende Islandsfærd. Leif derimod gjorde, efter at have egtet Helga, et Vikingetog til Irland, hvor han, foruden meget andet Bytte, ogsaa fik 10 Trælle og et ypperligt Sverd, efter hvilket han sidenefter kaldtes **Hjørleif**[3]). Vinteren efter hans Tilbagekomst skal Ingulf have holdt et stort Blot for at raadspørge Guderne om sin Skjæbne, og Fretten skal have viist ham hen til Island; Hjørleif derimod vilde aldrig blote. De udrustede derpaa hver sit Skib, og droge afsted med mange Folk; Ingulf havde paa sit Skib deres fælles Gods, og Hjørleif paa sit alt sit Bytte fra Irland. De medbragte ogsaa de fornødne Huusdyr. Denne Rejse foregik, heder det, to Aar efter

---

[1]) Ved His-Øen paa Nordhordland i Bergens Led.

[2]) Landnáma I. 3, 4. Floamannasaga Cap. 2, 3.

[3]) Hjörr betyder nemlig „Sverd"; angelſ. heor, gotisk hairus.

Hafrsfjordslaget[1]) og tolv Aar efter Haralds Regjeringstiltrædelse, altsaa i 874. I dette Aar blev saaledes Island allerførst bebygget. Deres tidligere Rejse skulde efter nogle Angivelser have fundet Sted 6 Aar forud, eller i Harald Haarfagres 6te Regjeringsaar, hvilket dog ikke stemmer med den ovenanførte Fortælling, ifølge hvilken der i det højeste kun kan have været tre Aar mellem deres første og anden Rejse. Hiin maa derfor have fundet Sted 871. Dette bliver ogsaa nødvendigt at antage af den Grund, at Islands Opdagelse, som ovenfor viist, ikke kan være indtruffen før 867; til Naddodds, Gardars og Flokes Rejser maa man, hvor nær efter hinanden man end lader dem foregaa, mindst regne to Aar; og da der vel ogsaa idetmindste gik et Aars Tid hen derefter, inden Ingulf foretog sin første Rejse, kan denne saaledes ej have fundet Sted før 870 eller 871.

Ingulf og Hjørleif sejlede tilsammen, indtil de fik Øje paa Island, da tabte de hinanden af Sigte. Da Ingulf saa Land, kastede han sine **Andveges-Suler** ud med en Paakaldelse til Guderne om Held, og med det højtidelige Løfte at han vilde opslaa sin Bolig der, hvor disse Søjler drev i Land. Denne Maade, saa at sige at lade Guderne selv udvise det Sted, hvor man skulde nedsætte sig, efterlignedes ogsaa af de fleste øvrige Nybyggere, som kom til Island, og man maa næsten antage, at det har været en Skik, som fra umindelige Tider har hersket hos vore Forfædre og vedligeholdt sig i Erindringen fra den Tid, da Norge selv bebyggedes. Ingulf landede først ved det høje Forbjerg sydøstligst i Landet, der efter ham har faaet Navnet **Ingulfshøfde.** Hjørleif derimod blev af Vind og Strøm dreven længer mod Vesten; hans Vandbeholdning gik op, og de irske Trælle gave nu det Raad at man skulde knade Meel og Smør sammen og spise det, hvilket de kaldte „Minnthak" [2]); thi deraf, sagde de, tørstede man mindre. Det skede, men imidlertid kom der Regn, saa Minnthaket blev overflødigt og begyndte at mugne; derfor kastede de det overbord, og det drev i Land paa et Sted, der endnu kaldes Minnthaks-Øre. Hjørleif landede endelig ved den sydligste Spids af Landet, der efter ham er kaldet **Hjørleifshøfde;** her var en lille Fjord, hvor han løb ind og begyndte at opreise to Stuebygninger, den ene paa 18, den anden paa 19 Favnes Længde. Her opholdt han sig om Vinteren; om Vaaren vilde han saa Korn, og da han kun havde een Oxe, lod han sine irske Trælle drage Arden, medens han selv og hans øvrige Folk vare beskjeftigede med at tømre Husene. En af Trællerne, Dubhthach, foreslog nu sine Staldbrødre at de skulde dræbe Oxen og indbilde Hjørleif at en Bjørn havde slaaet den; naar da Hjørleif og hans Folk spredte sig ad for at lede efter Bjørnen, skulde de enkeltviis anfalde og

---

[1]) Landnáma I. 6.

[2]) Af det gaeliske minn d. e. Meel.

myrde dem. De gjorde saa, og deres lumske Plan lykkedes. De dræbte Hjørleif og hans Ledsagere, men røvede deres Koner, Gods og Baad, og roede over til nogle Øer udenfor Kysten, hvilke siden efter dem have faaet Navnet **Vestmanna-Øerne.** Her sloge de sig ned indtil videre. Imidlertid havde Ingulf opholdt sig ved Ingulfshofde, og sendte om Vaaren to Trælle vestover langs Kysten for at see om de kunde finde hans Andvegessuler. Da de kom til Hjørleifshofde, fandt de Hjørleifs Lig, og vendte strax om igjen for at melde Ingulf denne sørgelige Tidende. Han ilede til Hjørleifshofde, og udbrød ved Synet af sin Vens Lig: „Den brave Mand var en bedre Skjæbne værd, end at hans Trælle skulde blive hans Banemænd; men saaledes gaar det dem, der ej ville blote". Han steg op paa Toppen af Forbjerget, og saa Øerne i Sydvest; da faldt det ham ind at Trællene havde begivet sig did, siden Baaden var borte. Han drog derud for at lede efter dem, og fandt dem ogsaa, just som de sad og spiste; de løb forskrækkede hver til sin Kant, men han indhentede og dræbte dem alle. Ingulf tog de røvede Kvinder med sig tilbage til Hjørleifshofde, og opholdt sig her næste Vinter. Sommeren efter drog han længer mod Vest langs Kysten, og opholdt sig den tredie Vinter lidt vestenfor Udløbet af Ølvus-Aaen, ved et Fjeld, der efter ham er kaldet Ingulfsfell. Imidlertid havde hans Trælle fundet Andveges-Sulerne. De vare drevne i Land paa Nordsiden af den store Halvø, hvis yderste Spidse kaldes Reykjanes, og som begrændser Faxefjorden mod Syd. Om Vaaren drog han derfor med alle Sine hen til dette Sted, og bosatte sig der. Hans Gaard, den første faste Gaard, der saaledes opførtes paa Island, var **Reykjavik,** der nu er bleven til etslags By, og hvad man kunde kalde Landets Hovedstad. Ingulf tog alt Landet i Besiddelse ligefra Ølvus-Aaen til Hvalsfjorden, altsaa den hele nysnævnte Halvø, hvor han da siden lod sine Mænd og Tilhængere nedsætte sig. Han var, siges der, den berømteste af alle Landnamsmændene, fordi han var den første, og den hvis Exempel de øvrige siden fulgte. Fra ham nedstammede ogsaa en anseet Slægt. Med sin Hustru Hallveig Frodedatter fra Fjale, hvis Fader, Hersen Frode Vemundssøn, var Søskendebarn til Ketil Flatnef, havde han Sønnen **Thorstein,** og en Datter ved Navn Thorny, der egtede Ketil Flatnefs Søn **Helge Bjola,** som noget efter Ingulf kom fra Sydersøerne, for at bosætte sig paa Island, og med Ingulfs Samtykke nedsatte sig i den nordlige Deel af dennes Landnam, paa **Kjalarnes** ved Hvalsfjorden, hvor han tog et betydeligt Stykke Land i Besiddelse [1]). Paa Kjalarnes indrettede siden Thorstein Ingulfssøn et almindeligt Thing, hvortil mange Høvdinger søgte, førend det egentlige Althing senere kom istand.

---

[1]) Landnáma I. 11.

24. De fornemste Landnamsmænd.

Det laa i Sagens Natur, at de Nybyggere, der tidligst kom til Island, ogsaa havde det frieste Valg med Hensyn til Stedet, hvor de nedsatte sig, og Udstrækningen af de Stykker Land, de toge i Besiddelse. De første Nybyggere synes og at have benyttet sig saa godt som de kunde af dette frie Valg, thi det varede ikke meget længe, forend Sokysterne og de bedste, nærmest Soen liggende Dalfører vare fordeelte imellem enkelte store Grundejere, som vistnok senere tillode andre at nedsætte sig i deres Distrikter, men i de fleste Tilfælde sikkert ikke uden mod at erkjende dem selv som Hovdinger, og sig som deres Thingmænd. Da Sokysten og de nedre Dale vare optagne, opsøgtes de fra Soen fjernere, indre Dalstrog; men da disse ikke naaede langt, eftersom hele det indre Island er en uoverseelig Steenørken, opstod der snart Mangel paa ubesat Land. Derover opstod der Klage, og, merkeligt nok, Afgjørelsen deraf blev overladt Harald Haarfagre: en Omstændighed, hvoraf det skulde synes, som om hans Herredømme eller fyrstelige Værdighed endnu efter Udvandringen vedblev at erkjendes af Nordmændene. Han bestemte, at ingen skulde tage mere Land, end hans Skibsfolk kunde fare om med Ild paa een Dag. Dette skulde skee paa den Maade, at man skulde gjøre op en Ild, naar Solen stod op; derpaa en anden, ikke længer borte, end man kunde see den første, og saaledes videre, indtil Solens Nedgang[1]). Med Hensyn til Kvinder vedtoges det, at de ej skulde kunne tilegne sig større Strækning, end de paa en Vaardag mellem Solopgang og Soleglad kunde lede en to Aars Kvige eller et halvvoxent Nød. Man kan saaledes med Hensyn til Islands Bebyggelse skjelne mellem to Hovedperioder; den første, i hvilken Landet fordeeltes mellem de først ankomne Nybyggere i store Distrikter, og den anden, i hvilken Nybyggerne deels maatte nøje sig med mindre Stykker, deels søge til de indre Egne, deels nedsætte sig paa allerede taget Land, deels ogsaa kjøbe sig Ejendomme. Den første Periode tilhører som det synes, de første ti eller højst tyve Aar efter Hafrsfjordsslaget (872—892); den anden den øvrige Deel af Haralds Regjeringstid og de nærmeste Aar efter hans Død; man regner nemlig, at Øens fuldstændige Bebyggelse medtog 60 Aar[2]).

En af de Nybyggere, der allerførst bosatte sig paa Island efter Ingulf, og som tilegnede sig et af de videste Distrikter, var **Skallagrim.** Det er allerede omtalt, hvorledes han i Aaret 878, efter sit uheldige Besøg hos Kongen, besluttede at drage til Island med sin gamle Fader Kveldulf, sin hele Familie, sine Undergivne og mange af sine Venner; hvorledes han paa

---

[1]) Landnáma V. 1.

[2]) Landnáma V. 15.

Vejen fandt Lejlighed til at overfalde og dræbe Sigtrygg og Hallvard tilligemed Hertug Guthorms Sønner, og hvorledes Kveldulf døde efter de uvante Anstrengelser, han under denne Kamp havde gjort. Kveldulfs Lig blev efter hans eget, paa Dødslejet yttrede Ønske, lagt i en Kiste og kastet overbord. Over det Skib, han havde ført, tog hans og Skallagrims Ven Grim Thoresson [1]), Bestyrelsen; han var rig og en storættet Mand fra Haalogaland, der formedelst sit Venskab med Kveldulfs Familie havde udsat sig for Kongens Vrede. Begge Skibe styrede forbi Reykjanes ind i Faxefjords-Aabningen til den senere saakaldte Borgarfjord, i hvilken de fandt Kveldulfs Kiste dreven i Land ikke langt fra Mundingen af Guf-Aaen; her opslog Skallagrim sin Bolig og byggede Gaarden **Borg**, efter hvilken Borgarfjorden har faaet Navn; han tilegnede sig den hele Kystegn fra Havnefjord paa Østsiden af Borgarfjorden, ikke langt fra den nordligste Grændse for Ingulfs Landnam, til Borgarhraun ved Kaldaaen paa Nordsiden af Faxefjorden, og kaldte dette Distrikt efter dets Beskaffenhed **Myre**, hvilket det endnu kaldes og udgjør et heelt Hered. Her uddeelte han Land til sine Ledsagere og senere ankomne Udvandrere, der vandt hans Yndest, og lod dem nedsætte sig paa forskjellige Steder. Selv forbeholdt han sig, foruden Borg, to andre Gaarde, paa Alftanes, for Fiskeriets, Sælværenes og Eggværenes Skyld, og vester ved Akrar, fordi der kom meget Drivtømmer, som da fandtes i saa stor Mængde, at man kunde bygge Huse og Skibe deraf [2]).

Aaret førend Skallagrim ankom, var og hans Broder Thorolfs Ven og Hevner **Ketil Høng** ankommen til Island, og havde taget et betydeligt Stykke Land i Besiddelse, nemlig den hele Strækning mellem den store sydvestligt i Landet udrindende Thjorsaa, og den østenfor, under Eyjafjeldsjøklen i mange Strømme flydende Markarfljot. Hér bosatte han sig nær ved Trehyrningsaasen paa Gaarden **Hof**, hvor han altsaa maa have opført et Tempel, og uddeelte forøvrigt Distrikter mellem sine Venner og Frænder [3]). En af disse var hans Fostbroder **Baug**, der senere kom til Island og bosatte sig med Høngs Samtykke i den saakaldte Fljots-Lid, paa Gaarden **Lidarende** [4]). Endeel Aar senere kom ogsaa en anseet Haalogalænding, ved Navn **Sighvat den røde**, der havde egtet Rannveig, en Datter af Thorolf Kveldulfssons Enke Sigrid i hendes Egteskab med Eyvind Lambe [5]); ham anviste Høng Bolig vestenfor Markarfljot. Østenfor denne, ved Foden af

---

[1]) Grim omtales og ofte i Vatnsdølasaga, men det heder her, at han var en Søn af Ingjald paa Havnø.

[2]) Landnáma I. 18, 19. Egils Saga Cap. 27, 28.

[3]) Landnáma V. 3.

[4]) Landnáma V. 4.

[5]) Landnáma V. 3.

Eyjafjeldsjøklen, nedsatte den mægtige Thrønder **Rafn Valgardssøn** sig. Han nedstammede i lige Linje fra Harald Hildetand. Hans Søn Jørund opbyggede et stort Tempel; fra ham nedstammede en af de mægtigste Ætter paa Island, de saakaldte **Oddaverjer**, til hvilke den berømte **Sæmund Frode** hørte.

Paa den Maade var saa godt som den hele Kyst mellem Eyjafjeldsjøklen og Borgarhraun besat; til Markarfljot af Rafn Valgardsson, mellem Markarfljot og Thjorsaa af Høng; mellem Olvusaa og Hvalsfjorden af Ingulf, og mellem Havnefjeld, Borgarfjorden og Borgarhraun af Skallagrim. Kun de indre Dele vare der endnu ubesatte, og nogle faa Strøg ved Kysten, nemlig den saakaldte Flo, mellem Thjorsaa og Olvus-Aa, og Stykket mellem Hvalfjord og Havnefjeld, hvor forskjellige mindre Kolonister nedsatte sig, af hvilke de fornemste synes at have været to Brødre, Finn og Orm Haldorssønner, fra Stavanger-Egnen[1]). Nordsiden af Faxefjorden synes ogsaa at være bleven sildigere besat, og udstykket i mindre Dele. Men til **Breidefjorden**, paa den anden Side af Snefjeldsnes-Halvøen, kom der tidligt mægtige Nybyggere, som toge store Landstrækninger i Besiddelse. Blandt disse var Ketil Flatnefs Søn, **Bjørn.** Vi have seet, hvorledes Ketil drog over til Syderøerne, og hvorledes hans Æt her erhvervede stor Magt, indtil, som det synes, Haralds Vælde fordrev dem fra Øerne, og Skoternes Opstand fra Fastlandet. Man havde foreslaaet Ketil, fortælles der, at flytte over til Island, men han sagde: „til det Fiskestade kommer jeg ikke i min Alderdom", og forblev i Skotland, hvor han maa være død endnu før Skoternes Opstand. Hans Sønner derimod droge afsted for at nedsætte sig paa den nys opdagede Ø. Helge Bjola kom først og bosatte sig, som nys anført, paa Kjalarnes. Bjørn var, da Ketil drog til Syderøerne, bleven tilbage hos sin Fosterfader, Jarlen Kjallak i Jamteland. Da Kjallak kort efter døde, egtede han hans Datter, og begav sig til Sogn, hvor han fandt sin Faders Ejendomme i Hænderne paa kongelige Aarmænd eller Gaardsfogder. Harald havde nemlig tilegnet sig dem, da Ketil havde opkastet sig til uafhængig Høvding over Syderøerne. Bjørn drev Aarmændene bort, og tog Ejendommene i Besiddelse som sin Odel. Ved Efterretningen derom skyndte Harald sig fra Viken, hvor han just opholdt sig, til Throndhjem, stevnede her 8 Fylkers Thing, og lyste Bjørn utlæg over hele Norge. Han sendte derpaa en af sine Mænd, ved Navn **Hauk Haabrok**, tilligemed nogle andre Kæmper, for at dræbe ham. Men da Hauk kom søndenfor Stad, fik Bjørns Venner det at vide, og advarede denne, der i Hast sejlede bort paa en Skude, han havde, med sin Familie og sit Gods. Han

---

[1]) Landnáma I. 17. Stafangr kan maaskee og betegne Stavangfjorden i Søndfjord.

vovede dog ikke at seile ud til Havs, eftersom Vinteren nærmede sig, men lagde ind til Øen **Moster** paa Søndhordeland, hvor han fandt en venlig Modtagelse hos den mægtige Høvding **Rolf**, eller, som han almindeligviis kaldtes, **Thorolf Mostrarskegg**, Søn af Arnulf Fiskreke; han var nemlig Forstander for et Thors-Hov, der stod paa Øen, og var Guden Thor meget hengiven. Bjørn opholdt sig der hemmeligt den halve Vinter, og fik om Vaaren af Thorolf et godt og vel udrustet Langskib, paa hvilket han sejlede vester til sine Frænder, ledsaget af Thorolfs Søn Hallstein. Men da han erfarede at alle hans Søskende havde antaget Christendommen, kunde han, der ivrigt holdt ved den gamle Tro, ikke trives iblandt dem, men sejlede til Island, hvor han tog Land i Besiddelse paa Nordsiden af den Halvø, der adskiller Breidefjorden fra Faxefjorden og ender med den høje Snefjeldsjøkel. Hans Hovedgaard, hvor han levede med megen Pragt, fik efter ham Navnet **Bjarnarhavn** (Bjørnshavn). Fra ham nedstammede mange berømte Mænd, hvoriblandt den norske Erkebiskop Eystein. Bjørns Forjagelse fra Norge er sandsynligviis samtidig med Thorolf Kveldulfssøns Død (877), thi just i dette Aar drog Harald fra Viken til Throndhjem. Bjørn opholdt sig Vinteren over hos Thorolf, og de to følgende Vintre paa Syderøerne; han kom saaledes til Island omtrent ved 880 [1]).

Paa den Tid var hans gjestfrie Beskytter **Thorolf Mostrarskegg** ligeledes kommen til Island. Kong Harald Haarfagre, misnøjet med, at han havde taget sig af Bjørn, sendte strax Bud til ham, at han enten skulde komme og overlade Kongen at dømme ham efter Godtbefindende, eller fare utlæg, som Bjørn. Dette skal have fundet Sted ti Aar efterat Ingulf drog hen at bebygge Island: sandsynligviis maa man her regne fra Ingulfs første Rejse. Thorolf anstillede et stort Blot, og gik til Frett hos Thor, hvilket af begge de opstillede Vilkaar han skulde vælge. Fretten, siges der, viste ham til Island; han udrustede et stort Havskib, og indskibede sig med sin Familie, mange af sine Venner og meget Gods. Templet rev han ned, og medtog den største Deel af Tømmeret, saavelsom noget af Mulden under den Stalle eller Forhøjning, hvor Thorsbilledet havde staaet. Han fik god Bør; da han kom udenfor Reykjanes, kastede han sine Andvegessuler, paa den ene af hvilke et Billede af Thor var udskaaret. Vinden førte nu Skibet forbi Snefjeldsnes og indad Breidefjorden, hvilket Navn Thorolf skal have givet den. Han landede paa Sydsiden, temmelig langt inde i en Vaag, der senere kaldes Hofsvaag. Paa et Nes lidt nordenfor Vaagen fandt han Thorsbilledet drevet i Land; dette Nes kaldte han **Thorsnes**, og besluttede at bosætte sig der. Han tilegnede sig ved Ild den hele Kyststrækning fra Stavaa til Thorsaa, byggede sin Gaard, **Hofsstad**, ved **Hofsvaag**, og

[1]) Eyrbyggja Saga Cap. 1–3. Landnáma II. 11.

rejste her et prægtigt Tempel, hvortil han sandsynligviis brugte Tømmeret af det nedrevne Tempel i Norge, og under hvis fornemste Stalle han vel ogsaa har lagt den medbragte Muld fra Grunden under det forrige Tempel. Til dette Tempel bød han alle sine Heredsmænd at betale Told, hvorimod han som Gode paatog sig at vedligeholde det og bestride Omkostningerne ved Offergilderne. Paa Tangen af Nesset indrettede han Thingsted for Heredet, hvor alle Domme holdtes. Stedet var saa helligt, at intet Blod maatte udgydes der i Vrede, og Ingen maatte besudle det ved legemlige Udtømmelser: dertil bestemtes et Skjær i Nærheden, som fik Navn derefter. Paa Nesset stod et Fjeld; dette ansaa Thorolf især for helligt, og kaldte det derfor **Helgafell**; did maatte Ingen vende Blikket, uden at have vasket sig; hverken Fæ eller Folk maatte dræbes der; han troede, at han og hans Frænder efter Døden skulde komme derhen[1]). Thorolf traadte saaledes strax ved sin Ankomst op som en mægtig Høvding. Det var efter hans Raad, at Bjørn Ketilssøn nedsatte sig i Nærheden; Stavaaen skilte mellem begges Besiddelser. Thorolfs Søn **Hallstein**, der var kommen med Bjørn, fandt det under sin Værdighed at modtage Land af sin Fader; han drog over til den nordlige Side af Fjorden, hvor han bosatte sig ved Thorskefjorden, og blev en mægtig Høvding. Han blotede til Thor, for at han skulde sende ham Andvegessuler. Da, fortælles der, drev et Stykke Drivtømmer ind, 63 Alen langt og 2 Favne tykt, deraf blev der gjort Andvegessuler ej alene paa Hallsteins Gaard Hallsteinsnes, men næsten paa hver eneste Gaard ved Fjordene i Nærheden[2]).

Da Ketil Flatnefs Datter **Aude** havde mistet sin Mand Thorstein røde ved Skoternes Opstand, drog hun, som allerede er fortalt, over til Orknøerne med alle sine Sønnebørn og mange andre af hendes Mands Ledsagere og Tilhængere. Paa Orknøerne opholdt hun sig, som det synes, en Tidlang, og bortgiftede her sin Sønnedatter Groa til Dungad, den skotske Jarl eller Maormor paa Katanes; der maa altsaa være sluttet et Forlig mellem Nordmændene og Skoterne. Det var rimeligviis under sit Ophold her, at hun kjøbte den fangne irske Kongedatter af Sigurd Jarls Hustru, for at hun skulde gaa hendes Svigerdatter Thurid til Haande, naar hun skulde føde; og sandsynligviis fødte hun her **Olaf**, den yngste af Thorsteins Børn, og som opfostredes af Aude. Denne drog først til Færøerne, hvor hun ligeledes opholdt sig en Stund og bortgiftede Thorsteins Datter Aaluf, fra hvilken den fornemste Æt paa Færøerne, de saakaldte **Gøteskegger**, nedstammede. Endelig sejlede hun til Island med hele sit talrige Følge. Hendes egentlige Raadgiver var Hersen **Koll** eller **Dala-Koll**; blandt hendes Frigivne nævnes **Erp**, en Søn af hiin irske Kongedatter og den skotske Jarl Mældun; hun havde efter Løfte givet baade ham og hans Moder deres

[1]) Eyrbyggja Saga Cap. 4.
[2]) Landnáma II. 23.

Frihed. Aude led Skibbrud ved Vikarskeid nær ved Olvus-Aaens Munding, da hun kom til Island; hun begav sig over til sin Broder Helge paa Kjalarnes, for at opholde sig hos ham, og han indbod hende til sig med Halvdelen af hendes Folk. Dette fandt hun smaaligt, og vilde ikke modtage Indbydelsen, men drog til Bjørn, der kjendte hendes stolte Sindelag bedre, gik hende imøde med sine Huuskarle, og indbød hende til sig med hele hendes Følge. Denne Indbydelse modtog hun, og forblev der om Vinteren. Vaaren efter tog hun Land i Besiddelse rundt om den saakaldte Hvammsfjord, og uddeelte Stykker deraf til sine Ledsagere. Af disse fik Koll den saakaldte **Laxaadal,** efter hvilken hans Ætlinger kaldtes **Laxdølerne;** han blev gift med en af Thorstein rødes Døttre, og hans Efterkommere bleve anseede Mænd. Selv opslog Aude sin Bolig paa **Hvamm,** inderst ved Hvammsfjorden, og boede her med sin Sønnesøn **Olaf Feilan** til sin Død. Herfra bortgiftede hun de øvrige af Thorstein rødes Døttre, af hvilke en ved Navn **Osk** egtede Hallstein Thorolfssøn, Thorskefjord-Goden. Aude var christen. Hun lod derfor rejse Kors paa nogle Høje, der kaldtes **Korsholene,** for ved dem at forrette sin Andagt. I de følgende Generationer, da Christendommen glemtes, bleve disse „Korsholer" Gjenstand for Overtro og Tilbedelse. Aude var en stolt og kraftig Kvinde, høj af Væxt og før. Da Olaf Feilan var bleven voxen og skulde gifte sig, gjorde hun et prægtigt Bryllupsgilde paa Hvamm, hvortil alle deres talrige Frænder vare indbudne. Hun var da saa gammel, at hun kun plejede at tilbringe nogle faa Timer midt paa Dagen paaklædt, og i denne Tid give de nødvendige Befalinger. Paa den første Gildesdag, da Gjesterne kom, var hun dog tilstede for at modtage dem, og takkede dem fordi de vare komne langvejsfra for at gjøre hendes Huus Ære. Da alle vare skikkede til Sæde, erklærede hun højtideligt, at hun skjenkede Gaarden med hele dens Tilbehør til sin Sønnesøn Olaf. Hun bad Gjesterne at fornøje sig, som de bedst kunde, og gik derpaa med faste Skridt og rank Holdning under alle de Tilstedeværendes Beundring ud af Salen til sit Sovekammer. Næste Dag, da Olaf vilde see til hende, fandt han hende siddende død oppe ved hendes Leje. Han fortalte det til de forsamlede Gjester, som med Rette beundrede det stolte Væsen, hun lige til sin Død havde formaaet at iagttage; nu blev hendes Arveøl og Olafs Bryllup højtideligholdt under eet. Den sidste Gildesdag blev hun efter sit forhen yttrede Ønske begraven ude paa Stranden, hvor den ved Flodtid overskylledes af Vandet, fordi hun, som christen, ej vilde ligge i uindviet Jord [1]. **Olaf Feilan** blev en mægtig Høvding;

[1]) Laxdøla Saga Cap. 7. Landnáma II. 15—19. Landn. stemmer ikke ganske med Laxdøla; denne kalder Aude „Unn", og lader hende efter hendes Død blive højlagt. Efter Landn. skal hun ogsaa selv i Gildet have forudsagt sin Død, og at dette skulde være hendes Arveøl.

hans Søn **Thord Gelle** blev vel endog den mægtigste i hele Breidefjorden og Stamfader til en saare anseet Æt, hvortil blandt andre Are Frode hørte. Hendes Død og Olafs Giftermaal synes at have fundet Sted omkring 900.

Strax vestenfor Audes Landnam, paa den saakaldte Medalfellsstrand, nedsatte **Kjallak** den gamle sig, en Svoger af Bjørn Ketilsson, og en Sønnesøn af hans Fosterfader, Jarlen Kjallak[1]). Fra ham nedstammede de stridbare **Kjalleklinger.** Ved Siden af Kjallaks Distrikt, paa den saakaldte Skardsstrand, tog den oftere omtalte Søkonge fra Hordaland, **Geirmund Heljarskind,** Hjørs Søn, en betydelig Strækning i Besiddelse. Han ansaaes, siges det, som den fornemste af alle de Vikinger, der paa Hafrsfjordslagets Tid opholdt sig i Vesterviking. Han skal, som allerede ovenfor berettet, have været med i det Forbund, som Kjotve, Thore Haklang, Kong Erik og Haralds øvrige Modstandere stiftede, og som fik en saa uheldig Ende for dem ved deres Nederlag i Hafrsfjorden; men selv deeltog han ikke deri, da han paa den Tid var hiinsides Havet. Anund Træfod og Thrond mjoksiglande opfordrede ham forgjæves til, med deres Bistand at vinde sine Fædrenebesiddelser tilbage. Han var klog nok til at indsee, at det ej vilde nytte ham at maale sig med Harald, men besluttede heller at gaa til Island og nedsætte sig der. Han sejlede afsted i Forening med sin Frænde **Ulf skjalge,** Søn af Høgne den hvite[2]), og en anden anseet Viking ved Navn **Steinulf den lave,** Søn af Hersen Rolf paa Agder. Hver af dem havde et Skib. Selv var han da temmelig gammel. Da de kom ind i Breidefjorden, hørte de, at Kysten var optagen paa Sydsiden. De styrede derfor ind til den nordlige Side, hvor Geirmund tog Land paa Skardsstranden, indtil forbi Budardal, medens Steinolf tog et Stykke fra Budardal og længer indad, og Ulf derimod hele det saakaldte Reykjanes, mellem Thorskefjord og Berufjord. Han var gift med en Syster til Helge magre, Datter af Eyvind Austmand; deres Søn egtede en Syster af Steinulf den lave. Geirmund bosatte sig paa Geirmundstad ved Skard, og levede med kongelig Pragt; saaledes havde han ikke mindre end 80 Frimænd hjemme paa Gaarden. Derfor fandt han sit Landnam for lidet og besluttede at tage mere. Men da det tilgrændsende Land var optaget, maatte han søge sine nye Besiddelser længer borte, nemlig paa Øens nordvestligste Spidse, lige fra Forbjerget Rytagnup paa Nordsiden af Isefjorden, og forbi Horn

---

1) Landnáma II. 19.

2) Høgne den hvite var en Søn af Ublaud, denne af Utrygg, og denne, som det foregives, af Kong Hjørleif den kvennsame, medens Geirmund og Haamund Heljarskind udgives for Sønner af Hjør, Søn af Half, Søn af Hjørleif. Men det er ovenfor (S. 305 fg.) viist, at Slægtled her maa være bortfaldne.

(Kap Nord) øster til Straumnes (ved Bardsvik). Her uddeelte han mindre Stykker til sine Undergivne, og indrettede for sig selv fire Gaarde, som hans Trælle bestyrede, i Adalvik, Kjaransvik, i den vestre Alminding, og i Bardsvik. Med sin Nabo, Kjallak den gamle, kom han i Uenighed om et Grændsestykke; de stredes, og Geirmund var trods sin høje Alder nær ved at sejre, da Bjorn Ketilssøn tilligemed en anden Mand fik adskilt og forligt dem. Geirmund var en ædel og storsindet Mand, og mange anseede Slægter nedstamme fra ham [1]). Hans Nedsættelse her synes at have bestemt flere af hans Frænder til at søge Bolig i Nærheden. Hans Svigersøn, **Ketil Gufa,** Ulf skjalges Søskendebarn, nedsatte sig noget vestenfor Thorskefjorden [2]); en anden Sønnesøn af Høgne den hvite, ved Navn **Geirleif,** tog en Strækning, endnu længer mod Vest, kaldet **Bardestrand,** i Besiddelse [3]); dennes Fostbroder Armod tog Raudasand udenfor Bardestranden, og **Ørn,** en Frænde af Geirmund, der maatte forlade Rogaland for Kong Harald Haarfagres Overmagt, tog og opkaldte efter sig den store **Arnarfjord** paa Nordvestkanten af Landet [4]). Geirmunds Indflydelse strakte sig altsaa med faa Afbrydelser ligefra Medalfellsstranden i Breidafjorden til Straumnes paa Nordostsiden af Landet. Det er derfor vistnok med Rette, at Landnamsbogen kalder ham den mægtigste af alle Landnamsmændene.

Paa Ostsiden af den store Halvø, der stikker ud mod Nordvest mellem Straumnes og Rutafjorden, optoges mindre Stykker. En af de større Landnamsmænd her var den oftere omtalte **Aunund Træfod,** der bosatte sig paa et Sted ved Navn Kaldbak [5]). En af hans fordums Staldbrødre i Vikingefærder og Hafrsfjordslaget **Baalke Bløngssøn,** Sønnesøn af Sote fra Sotenes i Viken, tog hele Ostsiden, den saakaldte Rutafjord i Besiddelse [6]). Paa den østlige Side nedsatte sig en vis Eystein Alfsson fra Oster, der egtede en af Thorstein rødes Døttre [7]).

Strax østenfor Rutafjorden gaar den smale **Midfjord** ind i Landet. Den blev optagen af en mægtig og anseet Mand ved Navn **Bjørn Skeggesøn,** sædvanligviis kaldet **Skind-Bjørn,** fordi han plejede at fare paa Holmgaard og Austerveg og handle med Pelsverk. Hans Søn, kaldet

---

[1]) Landnáma II. 19, 22.

[2]) Landnáma II. 24.

[3]) Landnáma II. 25.

[4]) Landnáma II. 26. Ørn blev dog ikke boende her, men flyttede østover til Eyjafjorden.

[5]) Landnáma II. 32. Grettes Saga Cap. 10.

[6]) Landnáma II. 32.

[7]) Landnáma III. 1.

Midfjord-Skegge, var ogsaa en stor Viking og Farmand. Engang, da han havde herjet i Austerveg og laa ved Sjæland, skal han have gravet sig ind i Rolf Krakes Gravhoj, og borttaget hans ypperlige Sverd Skafnung, Hjaltes Oxe og meget andet Gods; han forsøgte og at tage Bodvar Bjarkes Sverd Lauve, men kunde ikke faa vristet det fra ham. Med Skafnung skal der og have fulgt en saakaldet Lyfsteen, der alene kunde helbrede de Saar, det gav [1]).

Efter Midfjorden følger mod Øst den ikke meget dybe **Hunafjord**, som optager flere betydelige Elve, der gjennemløbe store Dalforer. De fornemste af disse ere **Videdalen**, **Vatnsdalen** og **Blaudadalen**. Videdalen optoges af en **Audun Skakul**, Sønneson af den engelske Jarl **Hunde-Steinar** og **Aaluf**, Lodbroks Datter [2]), Vatnsdalen derimod af den berømte og mægtige **Ingemund** fra Raumsdalen. Ingemund var en Søn af den mægtige Herse **Thorstein**, og denne igjen af den ovenfor (S. 331 og 332) omtalte Herse **Ketil Raum**, der skal have nedstammet fra Jøtunbjørn, Nors Sønneson, og været gift med **Mjall**, Aan Bogsveigers Datter. Thorstein havde i sin Ungdom søgt at indlægge sig Hæder ved at efterstræbe og fælde en Røver, som foruroligede Alfarvejen mellem Raumsdalen og Oplandene; (han maa altsaa have haft sit Tilhold paa Lesjeskogen). Thorstein udrettede dette paa den Maade, at han lagde sig paa Luur i Røverens Huus, medens denne var ude, og gjennemborede ham, da han kom hjem, med hans eget Sverd. Røveren, en stor og sterk Mand, havde dog endnu Kræfter nok til at gribe Thorstein og holde ham fast; men da han hørte, hvo hans Banemand var, skjenkede han ham Livet, aabenbarede ham, at han var en Søn af Ingemund Jarl i Gautland, og bad ham endog besøge hans Forældre, bringe dem hans sidste Hilsen, og egte hans Syster Thordis. Thorstein gjorde saa, fik Jarledatteren til Egte, og havde med hende Sønnen **Ingemund**, der, efter at være opfostret hos den anseede Bonde Ingjald eller Thore [3]) paa Havnøen i Haalogaland, drog paa Vikingetog i Forening med sin Fostbroder Grim, og indlagde sig stor Hæder. Paa et af disse Vikingetog traf han den tappre Viking **Sæmund** den syderøiske, med hvilken han efter en haardnakket Kamp sluttede Venskab og Forbund. In-

---

[1]) Landnáma III. 1.

[2]) Landnáma III. 1. Denne Lodbrok maa være Lodbrok den yngre, se ovenfor S. 358, Anm. 1.

[3]) Vatnsdøla Saga kalder ham Ingjald, Landnáma derimod deels Thore deels Ingjald. I Egils Saga Cap. 27 og Landnáma V. 13 heder det at Thore var en Søn af Ketil Kjølfare, medens derimod Landnáma I. 18 og II. 2 sætter tvende Led mellem Ketil og Thore, nemlig: Ketil Kjølfare — Rolf — Gunnlaug — Thore.

gemund og Sæmund vare just komne fra Vesterviking og laa med deres Skibe i Nærheden af Hafrsfjorden, da Kong Harald stod i Begreb med at levere de forbundne Fyrster det afgjørende Slag. Ingemund bestemte sig til at tage Kongens Parti, Sæmund derimod sagde at han ej vilde vove sit Liv for Harald, men holde sig udenfor Striden; han sejlede strax nordefter, medens Ingemund stødte til Kongens Flaade, og stred med stor Berømmelse. Han kom herved i stor Yndest hos Kongen, der foruden store Belønninger, hvoriblandt 3 bemandede Skibe, gav ham et lille Freysbillede af Sølv, hvilket Kong Kjøtve havde plejet at bære hos sig som en Talisman [1]). Sæmund derimod kaldte han en Forræder, og viste sig saa forbittret over hans Færd, at denne efter Ingemunds Raad fandt det raadeligst at drage til Island. Efter Ingemunds Hjemkomst skal en klog Finnekone ved et Gilde hos Ingjald have spaaet ham, at han skulde komme til at bosætte sig paa Island, og have angivet som Tegn, at det lille Freysbillede var kommet bort af hans Pung, men skulde gjenfindes paa Island der, hvor han kom til at bo. Hun spaaede ligeledes Ingjalds Sønner Grim og Romund, at de skulde flytte til Island. Ingemund blev ærgerlig herover, og vilde intet høre derom; men Grim og Romund meente, at det ej kunde nytte at modsætte sig Skjæbnen, at Island var et godt Land, og at man der var sikker for Kongers og Voldsmænds Undertrykkelse. Grim var desuden en god Ven af Kveldulf og Skallagrim, og saa nøje forbunden med dem, at han ikke godt kunde forblive i Landet efter at de vare dragne bort i aabenbart Fiendskab med Kongen. Grim og Romund droge derfor afsted med Skallagrim, saaledes som det ovenfor er fortalt, og bosatte sig ved Borgarfjorden. Romund nedsatte sig i Tveraalid længere oppe. Ingemund derimod forblev i Norge, og yttrede fremdeles den bestemteste Ulyst til at drage til Island. Hans Fader døde, Ingemund tiltraadte Arven, og egtede efter Kong Haralds Raad og Foranstaltning en naturlig Datter af Jarlen Thore den tause paa Møre, Ragnvald Jarls Søn og Efterfølger: han maa altsaa være forbleven i Norge idetmindste ti Aar længere end Grim og Romund. Imidlertid spøgede Finnekonens Spaadom i Ingemunds Hoved; han grublede meer og meer derover, og skal endelig have faaet nogle Finner til at gjøre en Rejse til Island, ifølge den baade da og gjennem mange paafølgende Aarhundreder herskende Overtro, at de kunde lade deres Sjæl fare ud af Legemet, der imidlertid laa som i Dvale, medens Sjælen, som oftest i et eller andet Dyrs Skikkelse (hamför),

---

[1]) Dette Billede kaldes i Vatnsdøla Saga hlutr ɔ: Lod; det har rimeligviis ogsaa været brugt til den Slags Gaaen til Frett, der skede ved at lægge „Lod" i Skaaler og undersøge om Lodden laa rolig eller ej; se Jomsvikinga Saga Cap. 42, jvf. ovf. S. 179.

besøgte det Sted, fra hvilket man ønskede Oplysninger [1]). Finnerne skulle efter tre Dages Forløb have fortalt ham, at de efter megen Møje virkelig havde fundet Billedet i et Holt paa Nordkanten af Landet, hvilket de beskreve ham nøjagtigt med alle dets Omgivelser; men det havde ikke været dem muligt at faa Billedet fat. Heraf skal Ingemund have forstaaet, at det nu engang var hans Skjæbne at skulle flytte til Island, og Kongen, hvem han raadspurgte derom, var enig med ham deri. Kongen sagde og, at det var ærefuldt for ham at drage derover med hans Tilladelse og, ikke stjæle sig bort, ligesom saa mange nu gjorde. Paa den Tid, da Ingemund besluttede at drage over til Island, var, heder det, Farten derover som sterkest; det maa altsaa have været omkring 890. Ved et stort Gilde, han gjorde for sine Venner og andre Høvdinger, forkyndte han til deres Forundring og Bedrøvelse sin Beslutning; men mange lode sig dog ogsaa lokke til at drage over med ham. Han indskibede sig med sin Hustru, sine fem Sønner, sin Svoger Jorund Hals, en Frilleson af Thore Jarl, sin Datter, sine Huusfolk, og endeel andre Mænd, og landede først i Borgarfjorden, hvor hans Fostbroder Grim tog venligt imod ham, og bad ham nedsætte sig der. Men Ingemund, hvis Hu efter Finnernes Udsagn stod til at bosætte sig nordpaa i Landet, forblev kun Vinteren over hos Grim, og drog om Vaaren over Fjeldhejderne nordefter, først til Hrutafjorden, hvilken han gav Navn, og derpaa til Vatnsdalen, i hvilken han troede at gjenkjende den af Finnerne beskrevne Egn, og udsaa sig Bolig i en liden Dal, hvor han strax begyndte at bygge baade en Gaard og et Tempel, 100 Fod langt. Da han her grov Huller i Jorden for at befæste Andveges-Sulerne, skal han have fundet Billedet, og udbrød da, at det ej nytter at sætte sig op mod sin Skjæbne. Ingemund tog nu Vatnsdalen i Besiddelse, og anviste derpaa sine Ledsagere forskjellige Steder i Dalen [2]). Han maatte dog gjøre en Rejse tilbage til Norge, for at skaffe sig det nødvendige Huustømmer, medbragte nogle nys fangne Hvidbjørn-Unger, og forærede Kongen dem; denne gav ham til Gjengjeld Tømmer i Overflod og det gode Skib Stigande [3]). Ingemund blev siden en mægtig Høvding, og henlevede Resten af sit Liv i Rolighed, nydende den største Anseelse.

Blandadalen, som ovenfor er omtalt, blev fornemmelig optagen af **Eyvind Sørkver**, der var kommen ud med Ingemund, og var hans fortrolige Ven; Ingemunds Høvdingskab har altsaa tillige strakt sig didhen. En mægtig

---

[1]) Se ovenfor S. 181. Beskrivelse over en saadan hamför findes i Snorres Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 37, og fornemmelig i Historia Norvegiæ fol. 3 a.

[2]) Vatnsdøla Saga Cap. 1—15. Landn. III. 2.

[3]) Vatnsdøla Saga Cap. 16. Landn. III. 3. Efter hine Bjørneunger (húnar) havde Ingemund givet Hunavandet og Hunafjorden Navn.

Mand ved Navn **Ævar**, Dattersøn af Kong Harald Guldskjæg i Sogn, bosatte sig højere op i Dalen, og blev Stamfader for en berømmelig Æt[1]).

Østenfor Hunafjorden strækker sig en Halvø, den saakaldte **Skage**, langt ud mod Nord; dens vestlige Kyst kaldes **Skagastrand**, og østenfor gaar den store **Skagafjord** ind, mellem Skagen i Vest og Halvøen **Høvde** i Øst. Den fornemste Landnamsmand i den vestre Deel af Skagafjorden var Ingemunds Ven, **Sæmund**, kaldet **den sydrøiske**, der ikke havde villet tage Deel i Hafrsfjordslaget, og derfor havde maattet drage til Island ikke længe efter at det havde fundet Sted. Sæmund maa saaledes være kommen ud langt tidligere end Ingemund[2]). Den øvre Deel af det fra Fjorden opgaaende Dalføre, de saakaldte **Goddale**, optoges af **Erik Roaldssøn**, der oprettede et Tempel, uddeelte Land til senere ankomne Kolonister, og synes overhoved at have været en meget anseet og formaaende Mand[3]). I de østligere Dale ved Skagafjorden, Kolbeinsdalen og Hjaltadalen, nedsatte sig **Kolbein Sigmundssøn** fra Vestfold, og **Hjalte Thordssøn**; denne maa have været saare rig og mægtig, siden det berettes, at hans Sønner til Arveøllet efter ham indbøde alle Høvdingerne paa Island, i Alt 1200 Mænd; ved dette Arveøl blev der og kvædet en Draape om den Afdøde[4]). Paa selve „Høvden" bosatte sig en anseet Mand ved Navn **Thord**, der i lige Linje og fjerde Led nedstammede fra Bjørn Jernside, Sveriges Konge, Ragnar Lodbroks Søn, og var gift med en Datter af Kong Cerbhal i Irland[5]). Det synes næsten som om Thords Nedsættelse her har lokket flere svenske Mænd til Egnen, thi de faa svenske Nybyggere paa Island, som Landnamsbogen omtaler, findes næsten udelukkende i dette Strøg. Saaledes nævnes som Landnamsmand i Nærheden af Hjaltedalen en **Bjørn Roarssøn**, kaldet **Slette-Bjørn**, hvis Moder Groa nedstammede fra Hersen Gorm i Svithjod og hans Hustru, en Datter af Erik Sviakonge, sandsynligviis den første af dette Navn[6]); fremdeles en **Fridleif** fra Gautland, fød af

---

[1]) Landn. III. 5. Vatnsdøla Saga Cap. 17.

[2]) Landn. III. 6. Vatnsdøla Saga Cap. 10. Sæmund var ifølge Vatnsdøla Saga Cap. 7 egentlig fra Sogn, og solgte sine Ejendomme her, førend han drog til Island.

[3]) Landn. III. 7.

[4]) Landn. III. 9, 10. Laxdøla Saga Cap. 27.

[5]) Landn. III. 10. Thords Fader hed Bjørn Byrdusmør, Søn af Roald Rygg, Søn af Aslak, Søn af Bjørn Jernside. Thords Hustru Fridgerd var Datter af Cerbhals Datter Fridgerd og Thore Hima. Fra Thords Søn Snorre nedstammede i lige Linje den berømte Thorfinn Karlsevne, den første Kolonist i Amerika.

[6]) Landn. III. 9. Gorms Søn Thorgils var gift med Elina, Datter af Kong Burizlaf i Garderike og Ingebjørg, en Syster af Risekongen Dagstygg (rimeligviis en eller anden østerlandsk Konge). Thorgils's Søn Herfinn var Groas Fader.

en flamsk Moder, der bosatte sig i Nærheden af Thord; en anden, ved Navn **Thord Knapp**, der skal have været en Søn af Bjørn paa Hauge, nedsatte sig lidt østligere, og endelig nævnes **Thormod ramme**, der blev jagen i Landflygtighed af Kong Bjørn, fordi han havde dræbt Gyrd, Morfader af Skjalg paa Jæderen, og drog til Island, hvor han nedsatte sig ved Siglunes, yderst paa Nordostspidsen af Halvøen mellem Skaga- og Eyja-Fjorden [1]).

Den forhen omtalte **Floke** eller **Ravne-Floke**, der kort efter Gardar fandt og navngav Island, nedsatte sig ogsaa tilsidst paa Island, og valgte sit Opholdssted paa den nysnævnte Kant, lidt østenfor Høvden, hvor Flokadalen og Flokadals-Vandet endnu minde om ham. Han egtede en Syster af Thord paa Høvde [2]).

Østenfor Skagafjorden skærer, som forhen nævnt, den dybe **Eyjafjord** sig ind i Landet. Ved den boede Nordlandets mægtigste og meest anseede Mænd, idetmindste i det første Aarhundrede efter Landets Bebyggelse. Den fornemste Landnamsmand her var den allerede ovenfor oftere omtalte **Helge magre**, Eyvind Austmands og den irske Kongedatter Rafartas Søn, og Ketil Flatnefs Svigersøn. At han drog til Island fra Irland eller Syderøerne, synes utvivlsomt, men det er ikke saa tydeligt at see, paa hvad Tid han nedsatte sig der, eller hvad Aarsagen dertil kan have været, thi som Eyvinds Søn og den irske Konges Dattersøn maatte han dog antages at kunne erhverve Magt og Anseelse i Irland, om han end ej kunde forblive paa Syderøerne. Hans Søn Rolf synes endog længe for denne Tid at have været bosat i Norge, da der udtrykkelig tillægges ham en Søn, Helge, fød øster, d. e. i Norge, og af en oplandsk Moder, hvilken senere kom til Island, da Eyjafjorden allerede var bebygget, og nedsatte sig derfor paa Nordvestkanten af Landet [3]). Helges to andre Børn, Ingjald og Ingunn, vare fødde førend han kom til Island, og Ingjalds Fødsel falder omtrent ved 875 [4]).

---

[1]) Landn. III. 11. Det maa dog bemerkes, at det er uvist, hvorvidt den Bjørn paa Hauge, der siges at være Thord Knapps Fader, virkelig var den svenske Konge; ligeledes at Thord Knapp i et Par Haandskrifter siges at være fra Sogn.

[2]) Landn. III. 11. Da det heder at Floke ved sin første Rejse til Island mistede sin Datter Geirhild paa Hjaltland, maa han allerede da have været gift, om just ikke med Hovda-Thords Syster; det sees dog heraf, at Hovda-Thord, naar hans Syster kunde være gift med Floke, maa have været en af de tidligere Kolonister.

[3]) Landn. II. 29. Det var Helges Søn, som siden dræbte Haakon Jarls Hirdmand, se foran S. 511.

[4]) Vigaglums Saga Cap. 28 beretter, at han døde 1003, efter at have været en anseet Høvding i 40 Aar. Han maa altsaa have været fød i det allerseneste 943; det heder endog i de islandske Annaler, at Sigmund Thorkelsson dræbtes af Glum 942, hvilket giver for Glum, da han dengang var 16 Aar, Fød-

Efter denne Tid maa altsaa hans Overfart have fundet Sted. Men der er igjen andre Omstændigheder, som gjøre det nødvendigt, ej at sætte den saa meget senere [1]); sandsynligviis fandt den altsaa Sted omkring 880. Om Helge fortælles det, at han var opdragen i Christendommen, og troede paa Christus, men dog, som det heder, var meget blandet i sin Tro, og plejede at paakalde Thor ved Sørejser og alleslags Foretagender, hvor det kom an paa Styrke og Haardforhed. Da Helge fik Oje paa Island, gik han til Frett, for af Thor at faa vide, hvor han skulde nedsætte sig. Fretten viste ham til Eyjafjorden. Forend man fra Skibene fik Oje paa Fjordmundingen, skal Helges Søn Rolf have spurgt, halv spøgende, halv ærgerlig, om Thor maaskee vilde anvise dem Dumbshavet (Ishavet) til Vinteropholdssted. Men snart fandt de Indløbet og landede. Den første Vinter opholdt de sig længere ude i Fjorden, og her bosatte Haamund sig foreløbigt paa den efter ham opkaldte Gaard Haamundstad. Helge gik om Vaaren op paa et højt Fjeld, og fandt at de indre Fjordegne saa mere indbydende ud, han flyttede derfor længer ind, og bosatte sig endelig paa et Sted, han kaldte **Kristnes**, hvor han indrettede sin Hovedgaard. Fjorden selv kaldte han **Eyjafjord** efter dens Oer, og tilegnede sig dens hele Omegn lige fra de yderste Forbjerge ved dens Indløb [2]). Han betegnede Besiddelsestagelsen ved at gjøre en stor Ild ved hvert Elveos, og helligede sig derved, som det heder, den hele Fjord Nes imellem. Sidenefter uddeelte han sit Land mellem sine Sønner, Svigersønner og Tilhængere, men forbeholdt sig selv, som man maa formode, Høvdingdømmet over dem alle. Hans Søn **Ingjald** bosatte sig paa **Tveraa** inderst i Fjorden, og blev Stamfader for en mægtig Æt [3]), den anden Søn **Rolf** gav han Land paa den anden Side af Fjorden [4]). Begge oprejste store Templer, uagtet Faderen havde været Christen; saa kort varede Christendommen i disse Nybyggeres Ætter. Haamund Heljarskind gav han ogsaa Landstrækninger længer inde i Dalen, hvor han

---

selsaaret 926. Dette er dog ikke rigtigt, da det udtrykkeligt siges at Haakon den gode var Konge i Norge da hans Fader egtede hans Moder; men det viser, at Glums Fødsel maa sættes saa langt op som muligt, idetmindste til 935. Glum var en Søn af Eyjulf, og denne af Ingjald, Helge magres Søn. Ingjald kan altsaa ej være fød senere end 875.

[1]) Helges Datter Ingunn var gift med Haamund Heljarskind, Geirmunds Tvillingbroder, fød henved 820, altsaa under alle Omstændigheder ældre end Helge selv. Men Aldersforskjellen mellem ham og Ingunn vilde blive altfor uforholdsmæssig, hvis man ikke antog at denne i det seneste var fød ved 860 Udvandringen til Island kan da neppe have fundet Sted senere end 880.

[2]) Landn. III. 12. Det staar her udtrykkeligt, at Helge tilegnede sig det hele Fjord-Distrikt mellem Siglunes og Reynisnes.

[3]) Nemlig Vigaglums, som nys ovenfor er nævnt.

[4]) Landn. III. 16.

flyttede til Gaarden **Espehol; Audun Roten**, en Søn af den fra Floke Vilgerdssøns Islandsreise bekjendte Thorolf Smør, gav han sin Datter Helga og et betydeligt Stykke Land oppe i Dalen; deres Sønnesøn **Eyjolf** var i Midten af det 10de Aarhundrede hele Heredets fornemste Høvding, og hans Magt gik i Arv til hans Sønner **Gudmund den mægtige** paa Madrevalle og **Einar** paa Tveraa. Helges Datter Thora blev gift med Gunnar, en Søn af den berømte **Ulfljot**, Thorleif spakes Søstersøn, der siden i sin Alderdom skaffede Island dets første Love[1]).

Blandt de anseede Mænd, som bosatte sig i Helge magres Landnam med hans Samtykke, nævnes ogsaa den vældige Viking **Thorstein Svarfad** fra Naumdalen, hvis Fader deels kaldes Raud Rugga, deels Thorgnyr[2]), og efter Nogles Sigende endog skal have raadet for Naumdal[3]), hvilket dog ikke kan forstaaes anderledes, end at han har været Herse eller Lendermand. Thorstein tilbragte en lang Tid af sin Ungdom i Ildhuset ved Asken, og nød liden Hæder af sin Fader, som derimod langt foretrak den anden, smukke og belevne Søn Thorolf, der som Kjøbmand rejste om mellem Landene og vandt Alles Venskab. Thorolfs Opmuntringer bragte dog endelig Thorstein til at vaagne op af Dorskheden, de droge i Viking, og han blev nu en udmerket Mand, der skaffede sig Rigdomme og Hæder, overvandt den frygtede og næsten som uovervindelig anseede Viking Ljot den blege, og egtede endelig Ingebjørg, Datter af Herrod Jarl i Gautland, efter at have befriet hende for Berserken Moldes Paatrængenhed ved at fælde ham i Holmgang. Thorstein flyttede endelig til Island, og bosatte sig i den Dal nordvestligt ved Eyjafjorden, som efter ham har faaet Navnet Svarfad-Dalen. Hans Efterkommere kaldes **Svarfdølingerne**, og der er merkelige Beretninger om dem. De forhen omtalte Sønner af Ondott Kraaka, **Aasmund** og **Aasgrim**, efter deres Faders Tilnavn kaldte **Kræklingerne**, toge ligeledes deres Tilflugt til Eyjafjorden, sandsynligviis paa Grund af det Svogerskab, der var mellem deres afdøde Fader og Eyvind Austmands Familie. Aasmund drog til Island med Aunund Træfod, endnu stedse i den Formodning, at hans Broder Aasgrim var død, kom til Eyjafjorden, og fik af Helge magre Land anviist paa Vestsiden af Fjorden ved Gler-Aaen, hvor hans Gaard kaldtes Kræklingalid. Aasgrim derimod begav sig efter sin Helbredelse tilbage til sin Beskytter, Erik Olvus[4]), og fik af ham et Langskib, med hvilket han i nogle Aar laa paa Vikingetog. Da Kong Harald erfa-

---

[1]) Landn. III. 16.

[2]) Landnáma III. 13, nævner Raud Rugga; Svarfdøla Saga Cap. 1 nævner Thorgnyr.

[3]) Svarfdøla Cap. 1.

[4]) Se ovenfor S. 501.

rede dette, sendte han Grim Herses Systerson, **Thorgeir af Hvin**, ud med to Langskibe for at opsøge Aasgrim, og dræbe ham, hvor han kunde finde ham. Men han fandt ham ingensteds, og besluttede derfor at drage til Island og dræbe den anden Broder Aasmund. Thorgeir landede ved Orebakke nærved Olvusaaens Munding, drog nordefter over Hejderne, og tilbragte Vinteren i en afsidesliggende Fjelddal, der endnu derefter fører Navnet **Hvinverjadal** (Hvinværingernes Dal), men er ubeboet. Den følgende Sommer kom Aasgrim selv til Island, ledsaget af en vis Thore, der undervejs var bleven uenig med ham. De landede ved Orebakke, og Thore solgte sin Part i Skibet til Aasgrim, idet han selv skyndte sig nordefter, underrettede Folkene i Hvinverjadal om Aasgrims Ankomst, og red derpaa tilbage igjen. Aasgrim forlod Skibet 14 Dage senere, og besøgte først sin Frænde Thrond mjoksiglande, der imidlertid ogsaa var flyttet til Island, og havde bosat sig paa Sønderlandet. Thrond advarede Aasgrim for Thorgeir, men Aasgrim lod sig ikke derved afskrække fra at drage over Fjeldet, selv tolvte. Da de kom i Nærheden af Hvinverjadal, lod han sine Mænd tage Brynjer paa under Rejsekapperne; han fik tillige indbildt Thorgeir, der allerede laa paa Luur efter ham med 30 Mand, at han var Thore, der atter drog nordefter. Thorgeir lod sig derved forlede til ej alene intet ondt at gjøre Aasgrim, men ogsaa at beholde ham hos sig i to Dage, og følge ham paa Vejen. Da Thorgeir kom hjem, skal han have drømt at en Kvinde sagde ham Gjestens rette Navn; under alle Omstændigheder maa der være gaaet op et Lys for ham derom, thi han væbnede sig og satte efter de Bortdragende, som han indhentede da de vare komne forbi Blanda-Aaens Udspring. Men her havde ogsaa Aasmund mødt sin Broder med 40 Mand; det nyttede derfor ikke Thorgeir at angribe ham, og ved Aasmunds Medvirkning sluttedes der et Forlig mellem dem. Aasgrim drog senere tilbage til Norge, for at egte Erik Olvus's Datter, men nedsatte sig siden i Kræklingalid ved Siden af Broderen[1]). Grim blev siden gift med en Sønnedatter af den mægtige Ketilbjørn paa Mosfell (se nedenfor), og har med hende efter al Sandsynlighed baade faaet Ketilbjørns Skib Ellide, siden Grim kaldtes Ellidagrim, og Gaarden Tunga paa Sønderlandet, eftersom Aasgrim, Ellidagrims Søn, boede der. Denne Aasgrim blev en mægtig og indflydelsesrig Høvding[2]).

De nordøstligere Egne af Island, henimod Polarcirklen, frembød mindre indbydende Opholdssteder, og bleve derfor ogsaa mere sparsomt befolkede. En mægtig Mand, ved Navn **Baard**, Søn af Hersen Heyangs-Bjørn i Sogn[3]),

---

[1]) Landn. III. 15.

[2]) Njaals Saga Cap. 26. Floamanna Saga Cap. 31, 32.

[3]) Heyangsbjørn var, som ovenfor omtalt, en Søn af Helge, hvis Fader Helge var Ketil Flatnefs Broder.

landede her ved Udløbet af den store Skjalvandafljot, og optog den hele omkring liggende Dal, der efter ham fik Navnet Baardardal. Men da han, som det siges, merkede at Landvinden var bedre end Havvinden, sluttede han, at Landet var bedre paa Sydsiden, og efter at have ladet det undersøge af sine Sønner, gjorde han sig rede til at flytte sydpaa over Heiderne. Han lod indrette en Kjelke for hvert eneste Huusdyr han havde, der kunde gaa, for at ethvert kunde drage sit Foder over de tørre, græsløse Orkener. Og saaledes kom han ad en Vej, der senere kaldtes Baardargata, ned til det saakaldte Fljotshverve paa den sydøstlige Kant af Landet, hvor han sidenefter boede. Dog bosatte nogle af hans Sønner sig paa Nordlandet[1]). I den saakaldte Reykjadal, lidt østenfor Baardardalen og i Omegnen af My-Vandet, bleve Eyvind og Ketil, Sønner af Hersen Thorstein fra Hordaland, de største Høvdinger[2]).

Østerlandet paa Island, eller Strækningen mellem Langanes i Nordost og Eyjafjeldsjoklen i Syd, synes ogsaa, paa Grund af sit mindre indbydende Udseende, i det Hele taget at være blevet senere befolket end Sønder- og Vesterlandet, uagtet det var Østkysten, som man paa Sejladsen fra Norge eller Syderøerne først fik i Sigte[3]). Blandt de mægtigste Nybyggere paa denne Kant synes **Eyvind Vaapne** fra Strinden at have været. Han og hans Broder Ref bleve uenige med Kong Harald, og vilde paa hver sit Skib drage til Island, men Ref var uheldig nok til at blive dreven tilbage til Norge af Vind og Vejr, og Kongen lod ham dræbe. Eyvind derimod kom til Island, og tog den Fjord i Besiddelse, der efter ham har faaet Navnet **Vaapnafjorden**. Han uddeelte siden Landstrækninger til flere af sine Frænder og Venner. Fra en **Lyting**, der nedsatte sig paa Sydsiden af Fjorden, nedstammede siden de mægtigste saakaldte Vaapnfirdinger. Blandt de i Nærheden bosatte Mænd nævnes og en Broder af Berdlu-Kaare[4]).

Noget søndenfor Vaapnafjorden falde to betydelige Elve ud i Havet, nemlig Jokulsaaen, og den saakaldte **Lagarfljot**, der længer oppe mere kan kaldes en lang, smal Indsø og gjennemstrømmer et betydeligt Hered, kaldet Fljotsdals-Hered. De fornemste Landnamsmænd her vare **Thore Thidrandes** Sønner fra Verdalen, der toge den nedre Deel, og **Brynjulf** den

[1]) Landn. III. 18.

[2]) Landn. III. 19.

[3]) Det heder rigtignok i Landnamsbogen V. 1, at Østfjordene med Undtagelse af den sydligste, havnløse Deel først bebyggedes af alle Islands Fjerdinger; men Meningen heraf kan kun være den, at den tidligst blev fuldkommen optagen; thi at de første Nybyggere kom til Sønderlandet og Vestlandet, siger Landn. selv, hvor den særskilt omtaler dem.

[4]) Landn. IV. 2.

gamle, der tog den øverste Deel af Heredet i Besiddelse. Thores Sønner hed **Ketil Thrym** og **Graut-Atle.** Om Ketil fortælles der, at han siden gjorde en Rejse tilbage til Norge, og opholdt sig en Stund hos Hersen **Vedorm**, der var en Søn af Vemund gamle, og havde maattet flygte for Kong Harald til Jemteland, rimeligviis fordi hans Søn Holmfast og Systersøn Grim havde herjet paa Sydérøerne, dræbt Jarlen Aasbjørn Skerjablese, og bortført hans Hustru Aaluf og Datter Arneid med sig i Fangenskab. Efter en Beretning skal Vedorm endog selv med alle sine Brødre og 18 Skibe have foretaget dette Tog[1]). Ketil kjøbte Arneid for to Trediedele mere end den Priis, Vedorm satte paa hende. Forend de forlode Norge, fandt hun en Kiste fuld af Sølvpenge, nedgraven under et Træ i en Skov, og aabenbarede dette for Ketil, som af Taknemmelighed gav hende Valget, enten hun vilde følge med ham som hans Hustru, eller han skulde føre hende tilbage til hendes Frænder. Hun valgte det første; efter hende kaldte Ketil sin Gaard Arneidarstad. Brynjulf den gamle uddeelte store Landstrækninger til sine Frænder og Venner[2]).

Den mægtigste og meest anseede af alle Landnamsmændene paa Østsiden var dog Ragnvald Mørejarls Frillesøn **Rollaug.** Denne havde, som ovenfor viist, tilbudt sig at gaa som Jarl til Orknøerne, da hans Broder Hallad saa uhæderligen havde frasagt sig Jarleværdigheden over dem, men hans Fader havde allerede da sagt, at han ej var skikket til Krig og Urolighed, og at det snarere var ham af Skjæbnen bestemt at drage til Island. Rollaug tog dette ilde op, flyttede fra sin Fader og opholdt sig en Tidlang hos Kongen, men Enden blev dog at han drog afsted, efter Kong Haralds eget Raad. Han var da allerede gift og tog Kone og Børn med sig. Da man nærmede sig Landet paa Østsiden ved Horn, kastede han sine Andvegessuler ud. Vinden drev ham vestover, hvor han landede ved Leiruvaag og opholdt sig en Vinter, men her fik han høre, at hans Suler vare drevne i Land i Hornafjorden; han drog derfor didhen og bosatte sig der, paa et Sted, kaldet Breidabolstad. Han var en stor Høvding, og vedligeholdt stedse sit Venskab med Kongen[3]). Noget sildigere end Rollaug nedsatte en anden højbyrdig Nordmand, **Bødvar hvite,** sig ved Alstafjord lidt nedenfor Hornafjorden, og rejste et stort Tempel; han nedstammede i 10de Led fra Rolf af

[1]) Landn. IV. 2., jvfr. IV. 12. lader Vedorm være Søn af Vemund gamle, Bjørn Bunas Svoger, og fortæller iøvrigt Begivenheden som ovenfor. Droplaugssønnernes Saga derimod lader Vedorm være en Søn af Ragnvald, Søn af Ketil Raum, kalder Jarlen Aasbjørns Hustru Sigrid, og lader Toget der gaar til Sydérøerne foretages af Vedorm selv. Men denne Beretning synes mindre paalidelig.

[2]) Landn. IV. 3.

[3]) Landn. IV. 8. 9.

Berg paa Hedemarken[1]). Hans Søn egtede Rollaugs Sønnedatter; fra dette Egteskab nedstammede de mægtige **Side-Mænd**[2]).

En anden Søn af Heyangs-Bjørn, ved Navn **Aasbjørn**, drog ogsaa til Island med sin Hustru Thorgerd og tre Sønner. Han døde under Udfarten i Havet, men Thorgerd fortsatte Rejsen, og da det, som allerede omtalt, hed, at en Kvinde ej maatte tage Land videre, end hun kunde lede en to Aars Kvige mellem Solopgang og Solnedgang paa en Vaardag, tog hun paa denne Viis Land i Dalen indenfor Ingulfshøvde, hvor hendes ypperste Søn Asfur blev Stamfader for en mægtig Høvdingeæt. Her nedsatte ogsaa hendes Svoger Helge, Aasbjørns Broder sig, og kun et lidet Stykke vestligere var det Fljotshverve, hvor den tredie Broder Baard flyttede hen fra Baardardalen paa Nordlandet[3]).

Her paa denne Kant var det og, at **Paperne**, eller de af Dicuil omtalte irske Gejstlige havde boet, og maaskee endog boede ved de norske Kolonisters Ankomst. Levninger efter dem, som Klokker, Krumstave, irske Bøger o. s. v., skulle have været fundne deels paa **Papø** lidt østenfor Alftafjorden, deels i **Papyle**, vestenfor Hornafjorden; det heder ogsaa, at der i det Strøg, der kaldtes **Sida**, ved Foden af Skaptaajøklen og Sidajøklen, skal have boet Paper paa et Sted ved Navn **Kirkebø**, og at Hedninger ikke siden kunde bo der. Men en christen Mand, ved Navn **Ketil fiflske**, Dattersøn af Ketil Flatnef, tog Land her, og opslog sin Bolig paa Kirkebø. Om han har givet Stedet dette Navn, fordi han virkelig forefandt en Kirke eller et Slags Kapel, eller fordi han selv byggede en Kirke der, er vanskeligt at sige. Maaskee han endog virkelig har fundet Paper boende der, og at det er dette, som har hindret Hedningerne fra at tage Bolig her. Det fortælles, at en hedensk Mand ved Navn Hilde senere vilde flytte derhen, men styrtede død ned, da han kom nær Tungaarden[4]).

De her nævnte Landnamsmænd vare anseede som de fornemste af dem, der i den tidligere Landnamstid kom til Island, og som derfor kunde optage de største og meest indbydende Landstrækninger. De færreste af dem synes at være komne saa tidligt over, som Skallagrim, Ketil Høng og Ingulfs nærmeste Efterfølgere, men de fleste derimod omkring 890. Dette sees deels af de særegne Slægts- og Samtids-Forhold, der ved enkelte af hine Landnamsmænd angives, deels af udtrykkelige Udsagn, f. Ex. om Ingemund, at han drog til Island paa en Tid, da Overflytningerne vare paa det hyppigste. Thi da han var gift med en Datter af Thore Jarl, bliver det tid-

[1]) Landn. IV. 7. Om Bodvar og hans Slægtregister se ovenfor S. 337.

[2]) Islendingabok Cap. 2.

[3]) Landn. IV. 10.

[4]) Landn. IV. 11. Ketils Tilnavn „fiflske" ɔ: den tossede, er maaskee givet ham af Hedningerne.

ligste Tidspunkt, hvortil man kan henføre hans Reise, ved 890. De, som kom efter denne Tid, maa have fundet de fleste af Kyststrækningerne optagne, og derfor seet sig nødte til at ty til de indre Egne, naar de ikke vilde kjøbe eller kunde tiltrodse sig Land af de tidligere bosatte. Det var under disse Omstændigheder, at man enedes om at lade Kong Harald afgive hiin Bestemmelse med Hensyn til Besiddelsestagelse af Land, som forhen er nævnt. Det kunde vistnok behøves, da allerede flere senere ankomne, stridbare Nybyggere havde grebet til den Udvej, ved Trusel om Holmgang at tiltvinge sig den Landstrækning, de ønskede, af den tidligere Besidder. Det fortælles saaledes om en Reidar Ufeigssøn, der ej vilde kaste sine Andvegessuler ud, men derimod paakaldte Thor, for at erfare, hvor han skulde bosætte sig, at han landede i Skagafjorden og vilde udæske Sæmund den syderviske til Tvekamp om hans Land, men lod sig dog overtale til at afstaa derfra, da Erik i Goddale forestillede ham hvor galt det vilde see ud, om Folk sloges, saalænge de vare saa faa i Landet[1]). Men en anden, ved Navn Isulf, der kom til Sydostkanten af Landet, tiltrodsede sig virkelig paa den Maade en betydelig Strækning af den tidligere Landnamsmand Vilbald, Sønnesøn af den irske Kong Cerbhal[2]). Og disse ere ikke de eneste Tilfælde af dette Slags, der omtales[3]).

Blandt dem, der, uagtet de kom temmelig seent til Island, dog endnu fik Land temmelig nær ved Kysten paa Sydsiden, vare de mægtige **Gaulværinger** Flose, hans Systersøn Loft, og Haastein, Atle Jarls Søn. Flose var en Søn af den forhen nævnte mægtige Herse paa Fjale, nemlig **Thorbjørn Ormarssøn,** med Tilnavn den gaulværske, Forstander for Templet paa Gaule. Flose dræbte tre af Kong Haralds Sysselmænd eller Skatteindkrævere, og maatte derfor drage til Island, hvor han tog Land paa Sønderlandet østenfor Rangaa; dette havde han dog neppe saa let faaet, hvis han ikke havde egtet en Datterdatter af en ældre Landnamsmand, Ketil den eenhændte, som forhen havde nedsat sig her. Floses Systersøn Loft, Sønnesøns Søn af den oftere omtalte Vemund gamle, Bjørn Bunas Svoger, fulgte enten med Flose, eller kom kort efter til Island; han tog Land paa den hidtil uoptagne Deel vestenfor Thjorsaa, sandsynligviis efter Ingulfs eller hans Søns Anviisning, da Loft nemlig var en Systersøn af Ingulfs Hustru Hallveig. Begge uddeelte siden Landstrækninger til andre Frænder og Venner, saaledes Flose til Thorstein Aasgrimssøn fra Thelemarken, Thororm Thromøboers Banemand, sædvanligviis kaldet Thorstein Tjaldstød-

[1]) Landn. III. 7.

[2]) Landn. IV. 11.

[3]) Landnáma II. 6, 13.

ing[1]), og Loft til sin Frænde Thorvid fra Vors. Saavel Lofts som Thorvids Gaarde fik Navne efter deres forrige Hjemstavn i Norge; hiin kaldtes **Gaulverjabø** (Gaulværingernes Bo), denne **Vorsabø**, og disse Navne ere endnu til. Loft, fortælles det, plejede hver tredie Sommer at drage til Norge for at blote ved Templet paa Gaule i Floses Navn, da denne ikke selv kunde komme til Norge, fordi han var fredløs der. Haastein, Atle Jarls Søn, tog Land paa Østsiden af Ølvus-Aaen, eller den Strækning, der sædvanligviis kaldtes **Floen**; hans Efterkommere, **Floamændene**, bleve saare mægtige og anseede[2]).

Flere af de sildigere Landnamsmænd, ja endog af dem, som havde maattet kjøbe Land, opnaaede dog stor Anseelse og bleve Stamfædre for mægtige Slægter. Blandt disse maa vi især nævne **Ketilbjørn**, en fornem Mand fra Naumdalen, hvis Moder var en Datter af Haakon Grjotgardssøn, og hvis Hustru var en Datter af Hrapp Bjørnssøns Søn Thord Skegge, der allerede længe havde været bosat paa Island, først i ti eller femten Aar paa Sydøstkanten, siden ved Leiruvaag paa Sønderlandet, hvor Ingulf anviste ham Land. Ketilbjørn kom paa sit Skib Ellide til Island, da Kysterne allerede vare vidt og bredt bebyggede. Han opholdt sig den første Vinter hos sin Svigerfader Thord Skegge, men drog om Vaaren over Hejderne længer ind i Landet for at søge sig Land. Her kom han til en Aa, hvor hans Folk mistede en Øxe; deraf fik den Navnet **Øxaraaen**, et Navn, der senere er blevet saa berømt, fordi det var ved den, at Althinget holdtes. Han optog her store Strækninger, og bosatte sig paa **Mosfell**, efter hvilket Sted hans Efterkommere kaldtes **Mosfellingerne**. Her opførte han et Tempel, og hans Rigdom var saa stor, at han bød sine Sønner at gjøre Tværtræerne i Templet af Sølv; da de ej vilde det, tog han Sølvet med sig op til Fjelds paa en af to Øxne dragen Slæde, og skjulte det saaledes, at Ingen siden kunde finde det. Fra Ketilbjørn nedstammede de første islandske Biskopper, Isleif og Gissur, foruden mange andre anseede Mænd. Hans Halvbroder Hallkell kom endnu senere ud til Island, og opholdt sig den første Vinter hos Ketilbjørn, som tilbød ham Land hos sig. Men han fandt det under sin Værdighed at faa Land paa denne Maade, derimod udfordrede han Grim, Vedorm Vemundssøns før omtalte Systersøn, der havde nedsat sig i Nærheden, til Holmgang om dennes Be-

---

[1]) Se ovenfor S. 502. Thorstein kaldtes Tjaldstøding (Teltstang) forbi han engang, da et pestsmittet Skib kom til Landet, og ingen vilde befatte sig med Besætningen, opreiste et Telt for den, og plejede den. Landn. V. 6.

[2]) Landn. V. 7, 9. Floamanna Saga, Cap. 4–6. Ifølge denne kom Loft efter at Haastein var død og hans Søn Atle havde tiltraadt hans Besiddelser.

siddelser, fældte ham, og tog dem selv[1]). I denne Egn, dog noget længere oppe mod Øst, bosatte sig Thrond mjoksiglande paa Throndarholt[2]).

Paa Ingulfs Distrikt nedsatte sig, foruden Helge Bjola og Thord Skegge, mange andre merkelige Landnamsmænd. Blandt dem var **Ørlyg**, en Søn af Hrapp Bjørnssøn og Broder til Thord Skegge. Ørlyg var Christen, og havde været opfostret paa Sydersøerne hos den hellige Biskop Patrick. Han fik Lyst til at drage til Island, og bad Patrick at staa ham bi derved. Patrick gav ham Tømmer til at bygge en Kirke, et Plenarium[3]), en Jernklokke, en Guldpenning og indviet Jord, hvilke sidste han skulde lægge under Hjørnestolperne; dette skulde træde i Stedet for Indvielse. Kirken skulde han hellige til St. Columba. Biskoppen bød ham ogsaa kun at bosætte sig der, hvor han fra Havet saa tre Fjelde, en Fjord mellem hvert Fjeld, og en Dal i hvert Fjeld; han skulde sejle til det sydligste af dem, hvor han paa en aaben Plads vilde finde tre oprejste Stene; der skulde han bygge Kirken. Da Ørlyg nærmede sig Island, kom der en Storm, der drev ham mod Nordvest; i sin Nød paakaldte han sin Fosterfader, og lovede at opkalde det Sted efter ham, hvor han landede. Han landede ved Indløbet til en Fjord, som han kaldte Patriksfjord, og som endnu bærer dette Navn. Men da Stedet ej svarede til Beskrivelsen, forlod han det det følgende Aar, og sejlede syd efter, hvor han i Faxafjorden gjenkjendte de af Ørlyg beskrevne Fjelde; her styrede han i Land, og kom til Kjalarnes, hvor han i Tangen paa Strandbredden fandt Jernklokken, der under Indsejlingen var falden overbord. Den Høvding, som Ørlyg traf her, var hans Frænde Helge Bjola, som anviste ham Land i Nærheden, og Ørlyg opførte her sin Gaard og sin Kirke ved Esjuberg[4]).

Paa Nordvestsiden af Landet nedsatte flere mægtige Mænd sig i og ved Geirmund Heljarskinds Landnam. En af disse var **Aan Raudfell**, Søn af Grim Loddenkind og Helge, Aan Bogsveigers Datter. Aan blev uenig med med Kong Harald Haarfagre, og drog derfor i Vesterviking; han herjede paa Irland og blev der gift med en irsk Jarledatter[5]); han rejste endelig til Island og kom til Arnarfjord, hvor han kjøbte Land af dens Navngiver Ørn, der heller flyttede til sin Frænde Haamund Heljarskind i Eyjafjorden. Aan havde først nedsat sig paa et Sted, hvor hans Hustru ej var tilfreds med Lugten af Jorden; men han vilde flytte til et andet Sted, hvor hun syntes, at der duftede Honning af Græsset. Deres Søn hed efter sin

---

[1]) Landn. V. 12.

[2]) Landn. V. 11.

[3]) Plenarium kaldtes sædvanligviis en fuldstændig Messebog.

[4]) Landn. I. 12.

[5]) Nemlig Grelad, Datter af Bjartmar Jarl.

Morfader Bjartmar[1]). Endnu senere kom den af Haakon Jarl forfulgte **Vebjørn Sygnakappe** eller Sygnatrauste med sine Brødre Vestein, Vedorm, Vemund, Vegest, Vedorn og Systeren Vedis[2]) til den nordvestligste Kant af Landet, ved Horn, hvor Vebjørn, efterat have blotet, sagde, at han kunde skjønne, at Jarlen samme Dag blotede til deres Undergang. De lede ogsaa Skibbrud ved Klipperne der i Nærheden, men kom dog med Nød og neppe op ved en Klev, der siden efter dem har faaet Navnet Sygne-Kleven. Geirmund Heljarskinds Træl, Atle, som bestyrede en af sin Herres Gaarde i Nærheden, indbød dem alle til sig og beholdt dem hos sig om Vinteren; da Vaaren kom, og de skulde drage bort, tillod han dem ikke at betale noget for Opholdet, da Geirmund, som han sagde, ikke manglede Mad. Geirmund spurgte siden Atle, hvorledes han havde turdet vove at indbyde saa mange Mænd paa hans Kost. Atle svarede, at man stedse, saa længe Island var beboet, vilde omtale med Beundring, hvor storsindet Geirmund maatte være, naar hans Træl vovede at gjøre saadant uden hans Tilladelse. Dette Svar behagede Geirmund saa godt, at han gav Atle Friheden, og den Gaard, han bestyrede. Vebjørn tog sidenefter Land i Nærheden; hans Broder Vestein nedsatte sig længer vestligt, i den efter Søndmøringen Dyre opkaldte Dyrefjord. Vestein egtede en Datter af Bjartmar Aansson. Vebjørn selv blev sidenefter dræbt paa Thorsnesthinget, formedelst et af ham begaaet Drab paa hans egen Svoger[3]).

En af de meest formaaende Familier paa Øens Østkyst nedstammede fra en Mand, der havde kjøbt sig Besiddelser, og ikke var Landnamsmand. Det var Thorstein hvite, Søn af Olve Osvaldsson fra Almdal. Allerede denne havde villet drage til Island, fordi han var bleven uenig med Haakon Jarl, men han døde paa Yrje forend han kunde komme afsted. Sønnen kom til Island efter Landnamstiden, og tilkjøbte sig noget Land af Eyvind Vaapne i Vaapnafjorden; siden erhvervede han et stort Stykke Land af Eyvinds Brodersøn, og boede nu her i 60 Aar. Hans Sønnesøn var den mægtige og stridbare **Brodd-Helge**, der paa sin Tid, omtrent mod Enden af det 10de Aarhundrede, var den meest anseede Mand paa disse Kanter[4]).

Men om det end saaledes lykkedes enkelte af de senere Ankomne at erhverve Magt og Anseelse, saa var det dog fornemmelig de først bosatte Et-

---

[1]) Landn. II. 26.

[2]) De havde alle „Ve" (ɔ: Helligdom) foran deres Navn, fordi Faderen Geir var en ivrig Blotmand. Han kaldtes derfor ogsaa Vegeir. Han blev dræbt af en Gunnulf gamle, Søn af Thorbjørn Thjote fra Sogn, der ligeledes drog til Island, Landn. III. 11.

[3]) Landn. II. 29, 26.

[4]) Landn. IV. 1. Vápnfirdinga Saga S. 1. Thorstein hvites Thaatt.

ter, i hvis Hænder Magten og Indflydelsen forblev, og som dannede Landets egentlige Aristokrati.

Af de allerførste Landnamsmænd paa Island synes de fleste, med Undtagelse af Ingulf, Skallagrim og nogle faa andre, at være komne umiddelbart fra Syderøerne, Island eller Skotland. Dette ligger ogsaa i Sagens Natur, thi de norske Familier, der ved Islands første Bebyggelse opholdt sig i de vestlige Lande, vare allerede mere eller mindre at betragte som landflygtige fra Norge, og havde allerede overvundet den største Vanskelighed ved enhver Bortflytning, den at bryde op med alt sit, og at sige Fædrelandet Farvel. De vare saaledes ved første Vink strax rejsefærdige; og efterat Kongen nu ogsaa havde udstrakt sit Herredømme til Syderøerne, og der for dem ikke længer her var noget blivende Sted, maatte Overrejsen til Island, hvilket de desuden vare saa meget nærmere, synes dem en forholdsviis let Sag, medens den derimod fra Norge af altid maatte fremstille sig som vanskeligere. Kjærligheden til det nedarvede Hjem foraarsagede vel ogsaa, at Mange, om de end havde bestemt sig til at flytte, dog, ligesom Ingemund i Naumsdalen, udsatte Flytningen Aar efter Aar. Hine norske Kolonisters midlertidige Ophold paa Irland, Skotland og Øerne maatte nødvendigviis give Anledning til flere saadanne Forbindelser mellem dem og disse Landes egentlige Beboere, som den mellem Eyvind Austmand og Kong Cerbhal, og disse Forbindelser er det vel igjen, som have foraarsaget, at foruden de norske Flygtninger ogsaa enkelte virkelige Kelter, Irer eller Gaeler fra Syderøerne og Skotland, have bosat sig paa Island, dog, som det synes, kun i den første Tid, da Farten fra Syderøerne til Island var hyppigere, og især paa Sydkanten af Landet, der først bebyggedes. Af slige keltiske eller halvkeltiske Kolonister, blandt hvilke mange endog ere kjendelige ved deres keltiske Navne, omtales ikke saa faa; nemlig en Svartkell fra Katanes, der nedsatte sig ikke langt fra Orlyg [1]), Thormod og Ketil Brese-Sønner, fra Irland [2]), ligesaa Avang og Kalman [3]), Aasulf, Søn af Konal (Connal), og Dattersøn af Ketil Bresesøn [4]), maaskee og en vis Bekan; alle disse toge Land mellem Ingulfs og Skallagrims Enemærker; Kalman fra Syderøerne og hans Broder Kylan (Cuilen), der bosatte sig tidligere oppe ved Hvitaa, den første paa det efter ham opkaldte Kalmans-Tunga [5]); Hunde og Erp,

1) Landn. I. 13. Svartkell synes dog efter Navnet at dømme kun at have været Medlem af en norsk Nybyggerfamilie paa Katanes.

2) Landn. I. 15.

3) Landn. I. 14.

4) Landn. I. 15.

5) Landn. II. 1.

6) Landn. II. 17.

Audes to Frigivne, der bosatte sig ved Breidafjorden i hendes Distrikt [1]); Steinrod Mælpatreksson, Vilbald og Askel Hnokan, Sønnesønner af Cerbhal [2]).

Af den store Masse nordiske Kolonister nævnes, merkeligt nok, kun faa, der med Vished kunne siges at være svenske eller gautske, og ikke en eneste dansk. Disse svenske og gautske Kolonister ere allerede ovenfor tildeels omtalte; de vare Slette-Bjørn, hans Frænde Skjoldbjørn, Fridleif i Holt, Thord Knapp, maaskee Thormod Ramme, og forsaavidt Helge magre, som hans Fader Eyvind var fød i Gautland, skjønt han rigtignok selv var fød i Irland, og var gift med en norsk Kvinde. Det er merkeligt nok, at disse svenske og gautske Kolonister alle nedsatte sig paa Nordlandet.

De øvrige Nybyggere maa alle, ifølge Oldskrifternes udtrykkelige Udsagn, at Island blev fundet og bebygget fra Norge, have været Nordmænd, der enten ere komne umiddelbart fra Fædrelandet, eller fra andre Lande, hvor de opholdt sig, enten paa Vikingetog eller i Landflygtighed. Ved en Mængde af dem tilføjes det udtrykkeligt, fra hvilke Egne i Norge de vare. Og med Hensyn til Islands Sprog- og Nationalitets-Forhold er det ikke uden Interesse nærmere at lægge Merke til disse Angivelser.

Fra Amd i **Haalogaland** kom Thore Thussasprenge, der bosatte sig i Helge magres Distrikt, og en vis Maane, der nedsatte sig i Nærheden af Myvatn [3]). Fra Engeløen paa Haalogaland kom Eyvind, Søn af Lodin Angel, der flygtede for Haakon Jarl, men døde paa Overfarten til Island; Eyvind nedsatte sig paa Halvøen mellem Eyjafjorden og Skjalfande [4]). Fra Lofoten kom Olaf Tvennumbrune til Sønderlandet ved Thjorsaa [5]), og fra Almdal i Vefsen den forhen omtalte Thorstein hvite, der kjøbte Land ved Vaapnafjorden [6]). Fra Sjonafjorden ved Radund (Ranend) kom Geirleif, der nedsatte sig paa Nordlandet [7]). En Søn af Karl paa Bjarkø hed Olaf Bekk, han dræbte en Mand ved Navn Thore svarte, blev derfor utlæg, og drog i Følge med en Viking, ved Navn Ulf, til Nordlandet paa Island, hvor han nedsatte sig østenfor Hovde, mellem Skagafjorden og Eyjafjorden [8]). Grim haaleygske og Sighvat raude ere forhen nævnte. En Kone ved Navn Thurid, kaldet Sundafylder, kom med sin Søn Vala-Stein

---

[1]) Landn. II 17.

[2]) Landn. IV 11. V, 8.

[3]) Landn. III 20.

[4]) Landn. III 17.

[5]) Landn. V 10.

[6]) Landn. IV I. I Thorstein hvites Thaatt staar Naumdal urigtigt for Helgeland.

[7]) Landn. IV 13.

[8]) Landn. III 11.

til Bolungavik yderst ved Isafjorden, og nedsatte sig der; Navnet Sundafylder skulde hun have faaet, fordi hun engang i et Uaar ved Seid fik hvert Sund paa Haalogaland fyldt med Fisk. Rimeligviis har hun lært sine Landsmænd en bedre Maade at fiske paa, thi ogsaa efter sin Bosættelse paa Island gjorde hun sig fortjent af Fiskeriet paa Isafjorden ved at oprette Merker til at kjende Fiskegrundene; som Løn derfor fik hun et Lam af hver Bonde ved Fjorden [1]). Som Haalogalændinger nævnes fremdeles Eystein Thorsteinsson, der bosatte sig i Fagradal paa Østkanten af Landet [2]), Thengel mjøksiglande, der fik Land i Helge magres Distrikt [3]), Geirrød, Finngeir, Søn af Thorstein Andr (Ski), og Ulfar Kæmpe, der alle bosatte sig ved Breidafjorden, den førstnævnte paa Eyre, nær ved Thorsnes [4]), hvor han blev Stamfader for Eyrbyggerne. For Haalogalænding maa man ogsaa antage en Thorgeir Gunnsteinsson, hvis Fader hevnede Grjotgard Jarls Død ved at dræbe en af de Berserker, der havde fældt ham. Der omtales ogsaa en vis Skjaldulf, fra hvis Søn Haaleyg den saakaldte Haaleygja-Æt skal nedstamme [5]).

De **Naumdølinger**, der nedsatte sig paa Island, have vi allerede nævnt, nemlig Ketil Høng, Aan Raudfeld, Thorstein Svarfad og Ketilbjørn [6]).

Fra **Throndhjem** kom Eyvind Vaapne, hans Brodersøn Steinbjørn, og hans Fostbroder Roald, Værdølingerne Ketil Thrym og Graut-Atle og Rafn Valgardsson, hvilke forhen ere omtalte [7]). Desforuden nævnes ogsaa Bjørn Gullbere fra Orkedalen, der nedsatte sig i Reykjadal paa Sønderlandet [8]) og Thorhadd gamle, Hovgode ved Mæren i Sparboen, der ved sin Flytning til Island tog Mulden og Sulerne fra Templet med sig, og ligesom Thorolf Mostrarskegg byggede et nyt Tempel, over hvis Omgivelser han lyste Mærens Helligdom [9]). En Thrønder var ogsaa Kolgrim den gamle, Søn af Hersen Rolf eller Alf og Haakon Jarls Datter Unn, hvilken nedsatte sig paa Strækningen mellem Ingulfs og Skallagrims Landnam [10]).

Fra **Nordmøre** vare først og fremst alle, der hørte til Ragnvald Jarls Æt eller stode i Forbindelse dermed, nemlig Rollaug og de, som fulgte ham, Ingemund Thorsteinssons Svoger Jorund Hals, Thore Jarls Søn,

[1]) Landn. II. 29.

[2]) Landn. IV. 13.

[3]) Landn. III. 17.

[4]) Landn. II. 18. Eyrbyggja Saga Cap. 7.

[5]) Landn. V. 7.

[6]) Se ovenfor S. 522, 542, 535, 511.

[7]) Se ovenfor S. 537, 538, 523.

[8]) Landn. I. 19. Hardar Saga Cap. 1.

[9]) Landn. IV. 6.

[10]) Landn. I. 14. Hardar Saga Cap. 22.

og Einar, Søn af en Datter, som Jarlen Torv-Einar havde haft i sin Ungdom; han drog til Island efter forgjæves at have søgt at faa sine Frænder, Orkno-Jarlerne, til at kjendes ved sig [1]). Fra Nordmøre var ogsaa Molda-Gnup, saa kaldet, fordi han var fød paa Gaarden Moldatun (nu Moldtun) i Nærheden af Imsterfjorden. En Drabssag nødte ham til at flytte til Island, hvor han nedsatte sig paa Sydøstkanten af Landet [2]).

Fra **Raumsdal** var Ingemund i Vatnsdalen og de fleste af hans Ledsagere og Tilhængere. Der var og en anseet Mand fra Raumsdalen, ved Navn Ufeig, der blev uenig med Kong Harald, og derfor vilde drage til Island, men dræbtes af Kongens Mænd førend han kunde komme afsted. Hans Hustru Aasgerd rejste med sine Sønner; hende fulgte ogsaa hendes Broder Thorolf. De nedsatte sig alle ved Kysten i Nærheden af Markarfljot, hvor Gaarden Bergthorshval sidenefter blev Ættens Hovedgaard [3]). Efter Nogles Udsagn, skulde ogsaa Ketil Flatnef være en Raumsdøling, men da alle ere enige om, at hans Fader Bjørn Buna var fra Sogn, saavelsom alle hans Frænder, maa hiin Angivelse af Raumsdalen som hans Fædrenebygd være en Misforstaaelse, der maaskee kan være opstaaet ved en Forvexling mellem ham og Ketil Raum.

Fra **Søndmøre** kom en anseet Mand ved Navn Dyre [4]), der for at undgaa Kong Haralds Vrede efter Ragnvald Jarls Raad drog til Island, og gav Dyrafjorden paa Nordvestlandet Navn. En anden Søndmøring var Eystein digre, der bosatte sig paa Sydøstkanten af Landet, i Nærheden af Ketil fiflske [5]).

Fra **Firdafylke**, Fjale iberegnet, vare Islands første og berømteste Kolonister, nemlig Ingulf og Skallagrim, med de fleste af deres Tilhængere. Fra det samme Fylke vare ogsaa Flose den gaulværske, Loft Ormsson og Haastein, Atle Jarls Søn, hvilke toge Land østenfor Ingulf. Man kan derfor endog med Føje sige, at Størstedelen af Sønderlandet, fra Faxefjordens Nordside til henimod Markarfljot, næsten var en eneste Koloni fra Firdafylke; thi uagtet ogsaa Folk fra andre Egne fik Tilladelse til at nedsætte sig der, maa dog de, der enten allerede hjemmefra fulgte med hine mægtige Mænd, eller senere kom efter, have udgjort det overvejende Antal. Blandt de sidste fortjener Rosskell Thorsteinsson udtrykkelig at nævnes, fordi hans Moder Lofthøna var en Datterdatter af den berømte Brage Skald, og en Datter af Hersen Arinbjørn i Firdafylke, hvis anden Datter Arnthrud var

[1]) Landn. III. 20.

[2]) Landn. IV. 12.

[3]) Landn. V. 2.

[4]) Landn. II. 27.

[5]) Landn. IV. 1.

gift med Hersen Thore, en Søn af den ovenfor omtalte Roald Jarl [1]). Rosskells Hustru Jorun skal have nedstammet i 3die Led fra den fabelagtige Finnekonge Mattull. Han nedsatte sig oppe ved Hvitaa, der falder i Borgarfjorden, og uddeelte Land til sine Skibsfæller. En Broder af Berdlu-Kaare, ved Navn Skjaldulf, nedsatte sig paa Østlandet oppe i Jøkulsdalen.

Fra **Sogn** havde alle de talrige Medlemmer af Bjørn Bunas Æt deres Oprindelse, og da de nedsatte sig vidt og bredt paa Island, kan man derfor ogsaa sige, at Øens Kolonisation for en stor Deel er udgaaen fra dette Fylke. Dog var det især paa Vestkanten, ved Breidafjorden, at hiin Æt havde sin egentlige Hovedstyrke, formedelst Bjørn Ketilssøns og hans Syster Audes vidtløftige Landnam. Men i en vis Forstand kan man og regne Helge magre i Eyjafjorden, Ketil Flatnefs Svigersøn, blandt de sognske Landnamsmænd, ikke at tale om Thord Skegge og hans Broder Ørlyg, ved Farafjorden, Ketil fiflske i Kirkebø, Heyangs-Bjørns Sønner paa Østlandet, og de øvrige fjernere Beslægtede af Familien. Fra Sogn kom ogsaa Sæmund, kaldet den syderøiske, Ingemunds Staldbroder, der bosatte sig i Skagafjorden [2]), Vebjørn Sygnatrauste [3]) der med sin hele Familie nedsatte sig paa Nordvestsiden af Øen, Gunnulf gamle, hans Fader Vegeirs Banemand, der tog sin Bolig i Olafsdal ved Siglunes paa Nordlandet [4]), Brødrene Eilif og Bjørn, der tilegnede sig det af sine Beboere senere hen i Tiden saa berømte Odda paa Sønderlandet [5]), Ævar den gamle, Kong Harald Gullskeggs Dattersøn, i Langedalen ved Blanda paa Nordlandet [6]), og Thorolf Fasthalde i Rafnsfjorden paa Nordvestlandet, en af dem, der maatte flygte for Haakon Jarl, men som dog rejste til Island efter Kong Haralds Raad [7]). Som Nybygger fra Sogn nævnes endelig Asfur hvite, Søn af Thorleif i Sogn; han drog til Island fordi han, 17 Aar gammel, da han var i Brudefærd med Sigurd Rise, rimeligviis Kongens og Snefrids Søn, paa Oplandene, begik et Drab i fredlyst Helligdom. Han opslog sin Bolig i Nærheden af Floamændene [8]).

Fra **Hørdafylke** omtales ogsaa mange Landnamsmænd, af hvilke det om enkelte udtrykkeligt siges, at de kom fra **Vors**. Disse Vorser ere

---

1) Se ovenfor S. 332. Landn. II. 1.

2) Landn. III. 6. Vatnsdøla Saga Cap. 7, 10.

3) Landn. II. 29.

4) Landn. III. 11.

5) Landn. V. 5.

6) Landn. III. 9.

7) Landn. II. 31.

8) Landn. V. 10.

Thormod gode og Thord Gnupa, Sønner af Odd Rakke, der toge Land paa Vestkanten, ved Nordsiden af Faxafjorden [1]), Lodmund den gamle og hans Fostbroder Bjolf fra Thulunes paa Vors, af hvilke hiin gav Lodmundarfjorden paa Østlandet sit Navn, men sidenefter flyttede længer sydpaa ikke langt fra Hjorleifshovde, medens Bjolf forblev i sit første Landnam ved Seydesfjorden [2]); Thore høje og Krum, der bosatte sig i Nærheden af Bjolf [3]), den merkelige Bodvar hvite, Sidu-Halls Stamfader, der, uagtet Rolf af Berg, fra hvem han nedstammede, skal have levet paa Oplandene, dog siges udtrykkeligt at være flyttet fra Vors tilligemed sin Frænde Brand; Anund [4]), Thorvid Ulfarsson, Loft den gamles Frænde, der kaldte sin Gaard Vorsabø til Minde om dens første Ejers Hjem [5]), og Ulf den vorske, der nedsatte sig i Papyle paa Østkanten, og hvis Efterkommere kaldtes Vorser [6]). Fra Hørdaland, sandsynligst Søndhordland, var den mægtige Geirmund Heljarskind og hans Broder Haamund, Thorolf Mostrarskegg og hans Søn Hallstein, med alle deres Tilhængere. Fra Nordhørdaland vare efter al Rimelighed Brødrene Thord og Anund Vikingssønner, der af Mange, hvorvel neppe med Rette, troedes at have været Sønner af Harald Haarfagre [7]); Thord bosatte sig ved Dyrafjorden paa Alvidra, et Navn, der sikkert er laant fra Alvidra (Alver) paa Nordhørdaland, som derfor vistnok maa have været hans ældre Hjem. En anden Landnamsmand fra Alvidra paa Hørdaland var Thororm, Søn af Thorkel paa Alvidra, og Sønnesøn af Hallbjørn Hørdakæmpe; han gav Thjorsaaen paa Sønderlandet Navn efter sit Skib, der i Stavnen førte et Tyrehoved, og rimeligviis kaldtes „Tyren" (þjórr [8]). Hørder vare ligeledes Eystein Alfsøn fra Øster [9]), Thorberg fra Jaafjorden, der nedsatte sig i Langedalen [10]), og Anund Breidskegg Sønnesøns Søn af Ulfar Fitjumskegg (fra Fitje paa Storden), der tog Land-

---

[1]) Landn. II. 6.

[2]) Landn. IV. 5, 6.

[3]) Landn. IV. 6.

[4]) Landn. IV. 7.

[5]) Landn. V. 8.

[6]) Landn. IV. 10.

[7]) Landn. II. 27, 29. Hvad der gjør det usandsynligt, at de skulde være Sønner af Harald Haarfagre, er den Omstændighed at Thord egtede en Søster af Helge magre; han bliver derved for gammel til at kunne have været en Søn af Harald, hvis man ej vil antage, at hans Hustru har været et Snees Aar ældre end han.

[8]) Landn. V. 8.

[9]) Landn. III. 1.

[10]) Landn. II. 13. Jaafjorden var etsteds paa Hørdaland, men det vides ej længer med Vished, hvor. Efter den har en af Stuerne paa Bryggen i Bergen faaet Navn, men det er i Tidens Løb fordrejet til „Jakobsfjorden".

tungen mellem Reykjadalen og Hvitaa paa Sønderlandet[1]). Sugandafjorden i Nærheden af Dyrafjorden er bleven opkaldt efter Hallvard Sugande fra Hørdaland, der, efter at have deeltaget i Hafrsfjordslaget mod Harald, drog til Island[2]). Den hørdske Herse Thorstein Hovdes Sønner Eyvind og Ketil nedsatte sig i Reykjadal paa Nordøstlandet, og en Thorgeir fra Hørdaland, Søn af Baard Blandehorn, drog ud fra Viggen i Throndhjem og nedsatte sig i Nærheden af den før omtalte raumsdalske Aasgerd, hvilken han siden egtede[3]). Og Islands Opdager Floke maa ligeledes ansees som en Hørde, da han var en Dattersøn af den mægtige Høvding Hørda-Kaare, og paa sin Opdagelsesrejse drog ud fra det Sted, hvor Rogaland og Hørdaland mødes. Floke nedsatte sig siden, som oven anført, paa Island i Flokadal nærved Hovde paa Nordlandet[4]). Hørdafylke har saaledes maaskee endog afgivet det største Antal Kolonister til Island.

Fra **Rogaland** kom især Geirmund Heljarskinds Frænder og Venner. Ulf Skjalge, Høgne hvites Søn var fra Rogaland; det samme var vel ogsaa Tilfældet med hans Søskendebarn Erik Høgnesøns Søn Geirleif; begge bosatte sig, som forhen nævnt, i Nærheden af Geirmund Heljarskind ved Breidafjorden. Ørn, Geirmunds Frænde, efter hvilken Arnarfjorden er opkaldt, var ligeledes fra Rogaland. Rygen Thore Grimssøn bosatte sig ved Ljosavatn paa Nordøstlandet[5]). Fra Jæderen kom Audulf i Hørgaadalen, der egtede Helge magres Datter[6]). Anund Træfod, Thord mjøksiglandes Ven, var ligeledes fra Rogaland, saavelsom Finn fra Stavanger, forudsat at der herved ej menes Stavangfjorden.

Fra **Agder** kom mange anseede Mænd til Island. Ondott Kraakas Sønner Aasgrim og Aasmund, og hans Systersøn Thrond mjøksiglande, tilligemed deres Fiende Thorgeir, efter hvilken endog Hvinverjadal har faaet Navn, ere allerede omtalte, ligesaa Steinulf den lave, Søn af Rolf Herse

---

[1]) Landn. I. 20. Hønsethores Saga Cap. 1.

[2]) Landn. II. 29. Det heder her at Hallvard var fra Sætre (af Sætrum) paa Hørdaland. Hvis herved forstaaes Sætersdalen, eller den øverste Deel af det nuværende Robygdelag, hvilket ikke er usandsynligt, viser dette Sted, at man i ældre Tider ej har været ganske paa det rene med om hiin Fjeldbygd skulde regnes til Rogaland, Agder eller Hørdaland. Paa Jøsurs og Vikars Tid regnedes den til Rogaland (se ovenfor S. 79, 295, 296); senere regnedes den til Agder; men at den ogsaa i en Tid har været regnet til Hørdaland, er i og for sig heel rimeligt. Paa samme Maade regnes endnu Røldal til Hardanger, skjønt dets Vasdrag tilhører Rysylke.

[3]) Landn. V. 2.

[4]) Landn. III. 11.

[5]) Landn. III. 18.

[6]) Landn. III. 14.

og Ondott, Olve Barnakarls Syster. Steinulfs Datter Arndis tog siden Land paa egen Haand ved Rutefjorden[1]). En Datter af Olve Barnakarl var gift med Vikingen Naddodd, der allerførst opdagede Island, og Naddodds Broder var den rige og mægtige Oxna-Thore[2]); da det udtrykkeligt siges, at denne boede paa Agder[3]), er det tydeligt nok, at saavel Olve Barnakarls, som Naddodds Ætmænd og Frænder, der bosatte sig paa Island, alle tilsammen maa ansees som egdske Kolonister[4]). Af disse nævnes hans Sønnesøn Ufeig Grette og Sønnesøns Søn Thormod Skafte, hvilke tilligemed hans anden Søn Steinulfs Svigersøn Thorbjørn alle nedsatte sig paa Sønderlandet i Thjorsaadalen og den saakaldte Gnupverjahrepp; i Nærheden heraf var det ogsaa, at Thrond mjoksiglande tog Land[5]). Naddodds Sønner Brandulf og Maar kom meget tidligt til Island, og optoge den saakaldte Hrunamannahrepp i Nærheden af Gnupverjahreppen[6]). En anden Søn af Einar Olvesson, ved Navn Rolleif, tog Land i Nærheden af Oxaraaen paa Ingulfs Enemerker, men nødte ved Trusel om Holmgang en tidligere ankommen Landnamsmand til at bytte Land med sig, og kom derved til at bo i Nærheden af sine Frænder[7]). Til disse har rimeligviis ogsaa Alf den egdske hørt; han flygtede fra Norge forjagen af Harald Haarfagre, og tog sin Broder Grimulfs Søn Thorgrim med sig. De nedsatte sig paa Gnup i Nærheden af de øvrige egdske Kolonister, og Thorgrims Søn egtede Thormod Skaftes Datter, fra hvilket Egteskab den berømte Skafte Lovsigemand nedstammede[8]).

---

1) Landn. II. 32.
2) Landn. I. 1.
3) Landn., Tillæggene fra Skardsaabogen.
4) Det hele merkelige Slægtskabsforhold er saaledes:

- Snjall Vatnarsson.
  - Einar.
    - Ondott gift med Rolf Herse.
      - Steinulf lave
      - Astrid gift med Kjallak den gamle, Bjørn Ketilssøns Søn.
    - Olve Barnakarl.
      - Steinmod
        - Konal.
          - Aldis gift med Olaf Feilan, Thorstein rødes Søn.
      - Einar
        - Ufeig Grette.
          - Asa gift med Anund Træfod.
      - Steinulf.
        - Olaf.
          - Thormod Skafte.
      - Jorun, gift med Naddodd, Oxna-Thores Broder.
        - Maar og Brandulf.

5) Landn. V. 11.
6) Landn. V. 11.
7) Landn. V. 13.
8) Landn. V. 13.

Det synes saaledes, som om Egderne med Forkjærlighed have valgt denne Egn; og merkeligt er det, at endog Aasgrim Ondottssøns Ætling, Aasgrim Ellidagrimsson, findes som en af Hovdingerne her, uagtet Stamfaderen havde opslaaet sin Bolig ved Eyjafjorden. En Broder af Thorgrim, ved Navn Bødmod Gerpe tilligemed hans Brodersøn Bødulf Grimsson, opsloge deres Bolig paa Tjørnes ved Oxarfjorden, nordøstligt i Landet; han egtede en Datter af Helge magre, og en Datter af dette Egteskab blev igjen gift med Aasmund Ondottsøn [1]); alle disse egdske Kolonister vare saaledes i Svogerskab med hinanden; til denne Forbindelse kan man i vidtløftig Forstand endog regne Helge magre selv, ligeledes Oxnathores Ætlinger, skjønt de rigtignok spredte sig videre omkring. En af dem, nemlig hans Sønnesøn Olve Olvessøn, maa være flyttet til Haalogaland som Lendermand, siden det heder, at han boede i Almdal og blev uenig med Haakon Jarl; han er allerede ovenfor omtalt. En anden af hans Sønnesønner, Eystein Raudulfsson, nedsatte sig i Nærheden af Ondott Kraakas Sønner [2]), en tredie, ved Navn Kraaka-Reidar, Søn af Ufeig Lafskegg, opslog sin Bolig ved Skagafjorden [3]). Kraakareidars Søn Grimkell tog Land yderst paa Snefjeldsnes-Halvøen; hans Søn Gunnbjørns Sønner yderst paa Nordvestlandet. Denne Gunnbjørn havde opdaget de saakaldte Gunnbjørnsskjær, sandsynligviis nogle Øer ved Grønlands Østkyst [4]). Fra en i Norge tilbageblevne Søn af Oxnathore, ved Navn Ulf, nedstammede i tredie Led den berømte Erik røde, Grønlands Opdager [5]). Foruden disse mere anseede Nybyggere fra Agder nævnes og en Eyvind Knæ, der tog Atlefjorden paa Nordvestkysten i Besiddelse [6]) og Oxna-Thores Frigivne, Thore, der bosatte sig paa Flugumyre i Skagastranden [7]).

Endog fra **Valdres** og **Haddingedal** nævnes et Par Nybyggere, nem= Bjørn, der efter sin Gaard Reyne paa Østkysten sædvanligviis kaldes Reynebjørn — han var fra Valdres [8]) — og Grim Ingjaldsson fra Haddingedal Broder af Hersen Aase. Grim maa meget tidligt være kommen til Island, da det heder, at han drog ud med sin Hustru til Island for at opdage Lande (i landaleitan). Om denne Grim fortælles det fabelagtige Sagn, at han ved at fiske kom til at drage op en Havmand, hvilken han tvang til at forudsige ham og hans Søn deres Skjæbne; Spaadommen lød, at han selv

[1]) Landn. III. 19.

[2]) Landn. III. 14.

[3]) Landn. III. 7.

[4]) Landn. II. 8, 14, 29.

[5]) Landn. II. 14. Erik rødes Thaatt Cap. 1.

[6]) Landn. II. 29.

[7]) Landn. III. 8.

[8]) Landn. IV. 13.

skulde dø inden Vaaren, men at hans unge Søn Thore skulde bo og bygge der, hvor hans Hoppe Skalm lagde sig under Kloven. Grim døde virkelig kort derefter, og hans Enke Bergdis fulgte nu Skalm fra Steingrimsfjorden paa Nordvestlandet over Heiderne, først til Skalmarnes ved Breidafjorden, derpaa ned til Borgarfjorden, hvor Skalm endelig lagde sig, og hvor de nu opsloge deres Bolig nær ved Skallagrims Landnam [1]). Grims Brodersøn Thore, Aase Herses Søn, tog Land paa Sydkanten, i Nærheden af Haastein Atlesøns Landnam. Hersen Dalakoll, Aude den grundriges Ledsager og Laxaadalens Bebygger, var en Sønnesøn af Aase Herse [2]).

Fra **Viken og Oplandene** nævnes ikke mange Nybyggere, og Antallet af dem, som kom herfra, kan heller ikke have været stort. Baalke Blongssøn fra Sotenes og Kolbein, Søn af Sigurd fra Vestfold, ere allerede omtalte, ligeledes Thorstein Tjaldstøding fra Thelemarken. I Ingulfs Distrikt bosatte sig Orm den gamle, Søn af Eyvind Jarl, der havde været med at stride mod Harald Haarfagre i Hafrsfjordslaget; Eyvinds Fader Aarmod Jarl var en Søn af Nerid Jarl den gamle og nidske, som forhen er omtalt [3]). Brune, en Søn af Jarlen Haarek paa Oplandene, drog til Island og tog Land paa Nordenden af Halvøen mellem Skaga- og Evja-Fjorden [4]); paa Sønderlandet nærved Myrdalsjoklen nedsatte sig Thrase, en Sønnesøn af Herjulf Hornbrjot; han havde indskibet sig fra Hørdaland [5]). Andre Oplændinger nævnes ej.

Af denne her meddeelte Oversigt vil det sees, at det er Sogn, Agder og Hørdaland, eller, hvis det ansees som uvist, om Geirmund og Haamund Heljarskind meest tilhøre Hørdaland eller Rogaland, da ogsaa dette Fylke, der har sendt de fleste Nybyggere til Island. Thi uagtet Landnamsbogen opregner omtrent 400 Landnamsmænd, men kun ved 130 udtrykkeligt angiver, fra hvilket Sted i Norge de vare, kan man dog vistnok antage, at der mellem dem, hvis Hjemstavn i Norge ikke nævnes, idetmindste har fundet samme Forhold Sted i denne Henseende, som mellem hine; om man end ikke, hvilket maaskee vilde være det retteste, betragtede alle dem, der siges at have nedsat sig i en af de større Nybyggeres Distrikt, uden at det nærmere angives, hvorfra de vare, som Folk, der allerede hjemmefra havde staaet i Afhængighedsforhold til de større Nybyggere, og følgelig ere komne fra samme Fylke, som disse. Ligesom Hørdaland og Rogaland synes at have været fælles om enkelte store Familier, saaledes findes et lignende Fællesskab og-

---

[1]) Landn. II. 5.

[2]) Landn. V. 9.

[3]) Landn. V. 13.

[4]) Landn. III. 11.

[5]) Landn. V. 1.

saa mellem Agder og Rogaland, hvad den store Orna-Thoreske og Olveske Familie angaar, ligesom ogsaa Helge magre tildeels kan regnes til denne. Men gaa vi længere tilbage i Ætterne, da finde vi, at medens Geirmund og Haamund nedstammede fra de hørdalandske Konger Hjørleif og Half, udledede Olve Barnakarls og Bjørn Bunas Æt sin Herkomst fra den rygske og egdske Kong Vikar, hiin gjennem Snjall Vatnarssøn, denne gjennem Hjald Vatnarssøn. Det er saaledes fra Hjørleif og Vikar, at Fleerheden af de store islandske Landnamsmænd nedstamme. Og man danner sig den bedste Forestilling om Nationaliteten paa Island strax efter Bebyggelsen, ved at betragte det som en fornemmelig fra Sogn, Hørdaland, Rogaland og Agder stiftet Koloni, med enkelte Bestanddele fra andre Fylker, af hvilke de fra Firdafylke, Naumdal og Haalogaland vare de betydeligste; hvorved det dog maa bemerkes, at Firdafylke, der fra umindelige Tider hørte til Gulathingets Forening, med Hensyn til Indbyggernes Mundart og Leveskik paa det nøjeste slutter sig til Sygnafylke. Det er altsaa fornemmelig **Gulathingslagen**, eller Norges vestlige og sydvestlige Fylker, der kunne siges at have afgivet Grundlaget for Islands Befolkning; thi de Elementer fra andre Fylker og andre Lande, de i sig optoge, vare i Forhold til det gulathingske Hovedelement saa ubetydelige, at de efter een Generation aldeles maatte gaa op i dette. Hvad her er fremsat, bestyrkes ogsaa paa det nøjeste af Islands nuværende Sprogforhold, da dets Mundart endnu stemmer mere med den sognske og hardangerske, end med nogen anden af de norske Mundarter, og øjensynligen kan skjønnes eengang at have været den samme som hiin.

Det er tillige værd at lægge Merke til, at Hørdaland, Rogaland og Agder, fra hvilke Fylker, tilligemed Sogn, Udvandringen til Island var sterkest, tillige ere de, hvilke Harald Haarfagre allersidst underlagde sig, og hvor han synes at have mødt den skarpeste Modstand. Om de fleste Nybyggere herfra heder det derfor, at de maatte forlade Fædrelandet for Kongens Vredes eller Voldsomheds Skyld. Det samme siges ogsaa om enkelte Nybyggere fra det Throndhjemske. Derimod heder det om flere Nybyggere fra Sogn og Haalogaland, at det var Haakon Jarls Vrede eller Voldsomhed, der drev dem bort. Dette synes at vise, at Haakon Jarl maa have haft mere at sige, og have optraadt paa en mere selvstændig Maade, end de sparsomme Efterretninger, vi have om ham, ligefrem melde. Og over Sogn maa han, som vi allerede tidligere have bemerket, have udøvet en vis Myndighed, idetmindste for en Tid. I Firdafylke var det heller ikke saa meget Kongens, som Jarlernes Vælde, der bragte de fornemste af dets Landnamsmænd til at drage bort. Ingulf flygtede for Atle Jarl, Atle Jarls Søn Haastein for Sigurd Jarl. Skallagrim var mere bleven ked af Opholdet i Norge, end nødsaget til at drage bort, og det var først Fløse Thorbjørnssøn, der flygtede fordi han ligefrem havde lagt sig ud med Kongen. De fornemste Ko-

lonister fra Raumsdal og Møre, nemlig Ingemund og Rollaug, Ragnvald Jarls Søn, flyttede endog til Island med Kongens Samtykke eller efter hans Foranstaltning.

Sammenholder man fremdeles Angivelserne af de Egne paa Island, hvor de fornemste Nybyggere nedsatte sig, vil man finde, at de, der hørte til eet og samme Fylke, i det Hele taget — enkelte Undtagelser maatte her være uundgaaelige — holdt sig saavidt muligt sammen, og at man derfor kan paavise, hvilke enkelte Dele af Island fornemmelig have faaet sin Befolkning fra dette eller hiint Fylke i Norge. Det er saaledes umiskjendeligt, at Nybyggerne fra Firdafylke især holdt sig til Sønderlandets Kyster; Sygnerne havde sit Hovedtilhold paa Vesterlandet ved Breidafjorden, paa Nordlandet ved Skaga- og Eyja-Fjorden, og paa Sydøstlandet. Rygerne holdt sig fornemmelig til Øens nordvestligste Deel, Egderne fornemmelig til det indre af Sønderlandets østlige Part, tildeels ogsaa til Eyjafjorden; Raumdølerne til Sønderlandets indre Dele. Fra Throndhjem og de øvrige Fylker kom der for faa, til at man med Hensyn til dem kan paavise nogen bestemt Forkjærlighed for en enkelt Deel af Øen.

Af hvad der ovenfor er berettet om de enkelte Landnamsmænd, vil man lettelig have indseet, at disse ikke hørte til den fattigste og ringeste Klasse af Folket, men derimod til dets fornemste Slægter, der nedstammede fra Konger, Jarler eller Herser, overhoved til Norges Aristokrati. Det var dette, som især led ved den Revolution, Haralds Erobring frembragte, medens de lavere Klasser derimod snarere vandt derved, forsaavidt som de i Kongemagten kunde have en kraftigere Beskyttelse mod Stormændenes Anmasselser. Det heder og næsten om enhver enkelt Landnamsmand, at han var en fornem, eller mægtig, eller berømmelig Mand fra dette eller hiint Fylke; de fleste kom til Island i eget Skib, med Familie, Tjenerskab, Huusdyr, Gods og Penge, og optraadte strax som Høvdinger, der levede paa en efter de Tiders Begreber stor Fod. Med dette for Øje kunne vi af de opgivne Landnamsmænds Antal danne os etslags Forestilling om Størrelsen af Øens Befolkning strax efter Bebyggelsen. Det siges om Geirmund, en af de fornemste og mægtigste Landnamsmænd, at han ikke havde færre end 80 Frimænd, foruden Trælle, hjemme paa sin Gaard. Et lignende Antal har rimeligviis Helge magre, Hjaltesønnerne, Bjørn Ketilssøn, Skallagrim[1]), Ketilbjørn og Rollaug haft, efter at have sat Bo. Om Aude Ketilsdatter siges der, at hun paa sit Skib havde 20 eller 30 frie Karle; desforuden havde hun med sig sin Sønnesøn, sine fem Sønnedøttre, Koll Herse, og sine Trælle. Man kan saaledes vistnok antage, at ingen Landnamsmand havde færre end ti Personer i sit Huus, medens mange havde

[1]) Skallagrim og Kveldulf kom med to Skibe, med 20 Mand paa hvert.

langt flere; femten Personer for hver af de 400 Landnamsmænd er saaledes ikke formeget regnet; dette giver omtrent 6000 Mennesker ved Landnamstidens Ophør; men da Folkemængden i de 60 Aar, Landnamstiden varede, maa have tiltaget, kan man vist sætte den endnu højere. Den var, som det synes, neppe udløben, da Hjaltesønnerne holdt deres berømte Arveøl, hvortil alle Hovdingerne vare indbudne, og hvor Gjesternes Antal udgjorde 1200; og man kan dog neppe antage, at hvert femte Menneske paa hver eneste Gaard skulde være dragen til Gildet; endog hver niende vilde være vel sterkt: dette antyder en Befolkning af over 12000. Noget over halvandet Aarhundrede senere, da Biskopsstolen paa Hole oprettedes (1102), holdtes der Folketælling[1]), og da fandtes omtrent 4560 mere formuende Bønder; regner man for hver af dem en Familie med Tyende paa 10 Mennesker, udkommer herved en Folkemængde af henimod 50000, der omtrent er den samme, som den nuværende. At den i 160 Aar, efterat den første Tilgang fra Norge var ophørt, skulde have kunnet forøge sig fra 12000 til 50000, synes umuligt, den har altsaa omkring 940 neppe været under 25000.

Dette forklarer ogsaa, hvorledes det kunde gaa til, at Kong Harald, uagtet Udvandringen forsaavidt maatte være fordeelagtig for ham, som han derved blev disse farlige Modstandere kvit, og erhvervede mange Ejendomme ved at tilegne sig de fleste Udvandredes Gaarde, dog tilsidst fandt den betænkelig, fordi den gjorde Landet folketomt. Han forbød den derfor, men lod sig dog siden bevæge til at ombytte Forbudet med en bestemt Udvandrings-Afgift, de saakaldte **Landører**, eller fem Ører Sølv, hvilke enhver Udvandrer engang for alle skulde betale[2]). Og denne store Tilstrømning gjorde ogsaa de ovenfor omtalte Indskrænkninger i Landnamsfriheden nødvendige. Tidligere havde man ofte taget Land i Besiddelse paa en langt nemmere Maade, end den højtidelige Omfaren med Ild, nemlig ved at rejse Merkestænger, gjore Merker i Fjeldene, hugge sin Øre fast, afskyde en Piil, hvorpaa et Stykke brændende Tønder[3]) o. s. v. Elvene og Bjergene vare her, som andensteds de naturlige Grændser, efter hvilke Landnamsmændene rettede sig. Allerede temmelig tidligt begyndte enkelte Nybyggere, der ej

[1]) Islendingabok Cap. 10.

[2]) Islendingabok Cap. 1.

[3]) Ævar Ketilssøn i Blandadalen rejste Stang (Landn. III 5.) Roskell i Svartaadalen ved Skagafjorden sendte en Træl for at undersøge Landet, og denne satte ned en nys afbarket Stang (Landn. III 7.), Nattfare, Gardars Træl, hug Merker i Træerne (Landn. III 19.) Anund Viss skød en Tønderpiil over Aaen (Landn. III 8.) — Thorstein Svarfad hug Merker i Fjeldene, brød sin Kam itu og lagde den tillige med Penge paa forskjellige Steder (Svarfdøla S. Cap. 10). Einar Thorgeirssøn med to Staldbrødre helligede sig Oxarfjord, ved etsteds at hugge en Øxe i Fjeldet, et andet Sted at sætte en Ørn op, paa det tredie Sted at rejse et Kors. (Landn. IV 20).

fandt noget uoptaget Land, der behagede dem, at kjøbe Land af de ældre Besiddere; de af disse, der havde Land til Overflod, forærede stundom Stykker deraf til senere ankomne Kolonister, men da en Gave kunde tilbagekaldes, et Kjøb ikke, ansaa enkelte sig ikke ret betryggede uden ved at give en Betaling, idetmindste for et Syns Skyld [1]). Det kunde ved første Betragtning synes besynderligt, at de norske Haulder, der havde forladt deres Fædreland for en stor Deel af Misfornøjelse over, at Kong Harald havde frataget dem deres Odel, dog ikke overførte Odels-Navnet og Odels-Vedtægterne paa deres nye Besiddelser, ja at endog Ordet „Odel" ikke engang findes i den ældre islandske Lovgivning. Aarsagen er dog ved nærmere Eftertanke ikke vanskelig at paavise. Ved **Odel** tænkte man sig nemlig, som ovenfor (S. 118) udviklet, den i Familien fra umindelige Tider **nedarvede** fælles Grundejendom, og ethvert Medlem af denne Familie var odelsbaaren til Ejendommen, lige meget om han havde den under sin Bestyrelse eller ej. Den norske Hauld eller Odelsbaarne, der nedsatte sig paa Island, ophørte dog ikke derfor at være odelsbaaren til sine Fædrenebesiddelser i Norge [2]). Kong Harald kunde ved et Magtsprog erklære sig for Odelsgodsets Ejer, men de Odelsbaarnes Fordringer vedbleve lige fuldt, saavel som den personlige Anseelse, Odelsbyrden medførte. Det kunde saaledes ikke falde nogen udvandret Hauld ind, at kalde sine nye Besiddelser paa Island sin Odel, da Odelsnavnet medførte Begrebet om **nedarvet** Ættejord og aldeles udelukkede Forestillingen om nogen nys optagen, hidtil herreløs Grundejendom. For at kunne kaldes Odel maatte Ejendommen have en Historie. I Tidens Løb kunde dog, som det synes, Ejendommene paa Island ogsaa have gaaet over til at blive Odel, forsaavidt som de nedarvedes i Ætten, og virkelig fik en Historie. Og det er vel heller ingen Tvivl om, at hvis Nogen havde opkastet sig til Konge eller Jarl paa Øen, og tilegnet sig Overejendommen over alt Jordegods, da havde man og sagt om ham, at han erklærede sig for Ejer af alt Odel i Landet. Men nu indtraf intet saadant Tilfælde, hvorved Islændingerne fik Anledning til at tale om deres Odel. Der var ingen, som gjorde Høvdingerne deres Ejendomsret stridig, eller som truede med at indføre en Feudalforfatning. Man kan saaledes sige, at Odelsbegrebet kun hvilede i Folkets Bevidsthed, uden dog ligefrem at udtales.

Landet selv var i hine Tider mere indbydende end nu. Der fandtes da Skove i Dalene, medens der nu i det Højeste findes Krat [3]); de afgave

---

[1]) Landn. V. 14.

[2]) I Floamanna S. Cap. 12, 14, 17 fortælles udtrykkeligt, hvorledes Thorgils Thordsson paastod og fik erkjendt sin Arveret til de Ejendomme i Sogn, der havde tilhørt hans Oldefader Haastein, Atle Jarls Søn.

[3]) Skove omtales paa flere Steder, saaledes i Skallagrims Landnam (Landn. I. 19. Egils Saga Cap. 28); i Ingemunds (Vatnsdøla Saga Cap. 15); ved

sommesteds Tømmer, stort nok til at man kunde bygge Huse og Skibe deraf, og de opfyldte ikke saaledes de lavere Egne, at disse derved bleve mere raa og kolde, medens de dog altid vare tilstrækkelige til at give Ly mod de isnende Fjeldvinde fra Joklerne[1]). Nybyggerne kunde derfor prøve Agerdyrkning, tildeels endog med Held, saavel paa Nordlandet, som paa Sønderlandet[2]). Den underjordiske Ild, der frembragte Vulkaner, Jordbrand, og hede Kilder, meddeelte ogsaa Jordbunden hist og her en højere Varmegrad, end Landets Beliggenhed ellers medførte, og voldsomme Vulkan-Udbrud havde dengang ikke ødelagt store frugtbare Strækninger, som nu kun ere bedækkede med Hraun (Lava), Stene og Aske. Men Landets Havklima, der hindrede sterk Frost om Vinteren, medens det paa den anden Side gjorde Sommeren koldere, var især skikket til Fædrift; Kvæget kunde gaa ude hele Vinteren, og formerede sig overordentlig hurtigt[3]). Der fortælles saaledes om Helge magre, at han ved sin Ankomst satte et Par Sviin i Land; da man tre Aar efter fandt dem igjen, havde de formeret sig til 40[4]); Thore paa Hvamm mistede en Kvige, den blev siden gjenfunden med 40 Nød[5]), Ingemund i Vatnsdalen mistede ligeledes nogle Sviin, som Høsten efter bleve fundne, formerede til hundrede[6]); overhoved formerede Huusdyrene sig saa sterkt, at det ej sjælden heder om dem, at man kunde regne to eller tre Hoveder paa hvert[7]). I Fjordene, Elvene og Vandene var der Fisk i Overflod; derom vidne og flere Elvenavne, som Laxaa, Aurrida-Aa o. s. v.; der fandtes Sælvær og Eggevær[8]), Hvaler fangedes ofte; desforuden bragte Havet en

---

Botn, hvor Aavang den irske boede, var Skoven saa stor, at han kunde bygge et Havskib af Tømmeret (Landn. I. 14); Olaf paabyggede det prægtige Hjardarholt Husebygninger deels af Hjemtømmer, deels af Drivtømmer, (Laxdøla Saga Cap. 24) o. s. v.

[1]) Paa nogle Steder, hvor der ej var saa mange Jøkler, f. Ex. østligt paa Nordlandet, var Landvinden (Søndenvind) bedre end Søvinden; dette bestemte Baard Heyangsbjørns Søn til at flytte sydefter (Landn. III. 18). Paa Østkanten tyede Kvæget ogsaa helst op mod Fjeldene, hvorfor de dem nærmest liggende Egne først bebyggedes (Landn. V. 1).

[2]) I Vigaglums Saga C. 7 omtales en Ager, der gav saa sikker Afgrøde, at den kaldtes Vitastgjave (den sikkreste Giver); paa Sønderlandet omtales Pløjning og Saaning, og de bleggule Agre (Njaals Saga Cap. 53, 76. Egils Saga Cap. 29).

[3]) Se især den lovende Beskrivelse, Grim haaleygske giver deraf i Vatnsdøla Saga Cap. 10: „Kvæget føder sig selv om Vinteren, der er Fisk i hvert Vand og store Skove", jvf. Egils Saga Cap. 29.

[4]) Landn. III. 12.

[5]) Landn. I. 14.

[6]) Vatnsdøla Saga Cap. 15.

[7]) Rafnkells Saga S. 22.

[8]) Egils Saga Cap. 29. „I Førstningen havde de ej saa meget Kvæg i Forhold til Folkeantallet, men det Kvæg, de havde, gik ude om Vinteren i Skovene og

for Island særegen Velsignelse, nemlig en overordentlig Masse Drivtømmer (reki), sandsynligviis fra Amerikas Fastland, bortrevet ved de store Floder og siden bragt videre af Golfstrømmen. Til de nordligere Dele af Landet bragte Drivisen ogsaa stundom Isbjørne, hvilke Indbyggerne tidligt begyndte at fange, for at sælge dem eller forære dem bort til udenlandske Høvdinger som Merkværdigheder. Island havde saaledes mange Tillokkelser af det Slags, der pleje at falde de Udvandringslystne i Øjnene, foruden den Fordeel, at det afgav et Fristed mod virkelig eller indbildt Undertrykkelse. Paa en Tid som denne, da man ikke engang i Egne, langt mere begunstigede af Naturen, ret forstod at benytte Naturens Frembringelser til dermed at gjøre sig det daglige Liv bekvemt og behageligt, kunde Islands nordligere Beliggenhed og virkelige Mangler ikke i og for sig forekomme vore Forfædre afskrækkende; snarere ventede de sig der et mageligere Liv, og fremfor Alt den Selvraadighed, som de ej længer kunde udøve hjemme.

Man kan vistnok saaledes betragte Islands Forfatning, især strax efter Landnams-Tiden, som en Fortsættelse og videre Uddannelse af den Tilstand, under hvilken de mægtige Herser og Haulder i Norge havde boet før Erobringen, og som det kostede dem mere at give Slip paa, end at forlade deres gamle Odel- og Ætte-Jorder. Og derfor er Islands Oldhistorie os Nordmænd isærdeleshed vigtig. Den er en Afspejling af Norges egen, i Forglemmelsen begravne Oldhistorie; den lader os ane, af hvad Slags de Begivenheder vare, der have fundet Sted i vort Fædreland, om de end ikke ere optegnede.

Om Maaden, paa hvilken Udvandrerne ved Ankomsten indrettede sig, er der allerede ovenfor talt. Grunden eller Jordejendommen i Landet kom udelukkende i Høvdingernes Hænder. De første Landnamsmænd toge overordentlig store Strækninger i Besiddelse, de senere ankomne noget mindre; hvad Enhver ej ret godt selv kunde raade med, overlod han til andre, men det øverste Høvdingskab forbeholdt han sig dog selv, og den Maade, hvorpaa det lettest vedligeholdtes, var at oprejse et Hov eller Tempel og indrette et Thingsted[1]). Men enhver af de første Grundejere medbragte ogsaa

nærede sig selv . . . der var ingen Mangel paa Drivtømmer — — der blev drevet Havfiskeri, man søgte Sælvær og Eggevær; af alt dette var der nok at tage af; mange Hvaler dreve ind, og enhver kunde skyde, som vilde; alle Dyr laa stille paa Fangst-Stedet fordi de endnu ej havde lært Mennesket at kjende og frygte".

[1]) Se herom, hvad ovenfor er berettet om Thorolf Mostrarskegg. Om Maaden, hvorpaa en mægtig Kolonist skaffede sig Høvdingskab over andre, giver især Rafnkells Saga god Oplysning, nemlig S. 5: „Rafnkell bebyggede den hele Dal, og gav Folk Land, men vilde dog være deres Overmand, og tog Godord (Gode-Embedet) over dem; han tvang Mændene i Jøkulsdal til at blive hans Thingmænd" — og senere, efterat han var flyttet (S. 21): „Folk toge da især

Trælle og Frigivne; til de sidste bortbyggede han enkelte Dele af sin store Ejendom, og de bleve saaledes hans Landseter eller Lejlændinger; de meest betroede af Trællene anvendte han ofte til at bestyre de længere bortliggende Gaarde, som han forbeholdt sig selv; disse Trælle fik sædvanligen ogsaa tilsidst Friheden, og bleve da enten ligeledes Lejlændinger, eller belønnedes for større Fortjenester, med at faa en Gaard til Ejendom [1]). Ogsaa fattige fribaarne Udvandrere nøjedes vel med at blive Lejlændinger. Paa denne Maade opstod den egentlige lavere Folkeklasse, der udgjorde Fleerheden af Befolkningen paa Island; bestaaende oprindeligt af Frigivne, har den vistnok langtfra indeholdt saa reent norske Elementer, som Høvdinge-Klassen; men derimod en Mængde keltiske, angliske og frankiske [2]); efterhaanden smeltede de dog sammen til een eneste Nationalitet, i hvilken det norske Element var det fremherskende. Men det laa i Sagens Natur, at den lavere Folkeklasse var aldeles uden politisk Vegt, og at Forfatningen heelt igjennem var aldeles aristokratisk.

At Besiddelsestagelsen af Landets enkelte Dele oftere, især i den sidste Deel af Landnamstiden, gav Anledning til Strid mellem Nybyggerne, laa i Sagens Natur og Exempler derpaa ere allerede anførte. Naar stridbare Kæmper endog hjemme i Norge ved Trusel om Holmgang kunde aftvinge Folk deres Gaarde, ja selv deres Koner og Døttre, og dette ikke engang ansaaes for utilladeligt, maatte en saadan Tilflugt til den Sterkeres Ret være endnu naturligere blandt Islands første Kolonister. Og dog synes det, som om de endda ikke saa ofte benyttede sig deraf. Tvertimod lader det til, at en for de Tider og under de Forhold sjælden Humanitet, Eftergivenhed og Hjelpsomhed overhoved har raadet mellem dem, og flere merkelige Træk deraf ere opbevarede. Saaledes finder man altid, at tidligere bosatte Nybyggere med den største Liberalitet modtoge senere ankomne Frænder og

Land i Heredet (ved Lagarfljot); ingen fik Lov til at sidde i Fred, uden at bede Rafnkell om Lov, alle maatte forbinde sig til at understøtte ham, hvorimed han lovede dem sin Beskyttelse; paa denne Maade lagde han alt Landet under sig østenfor Lagarfljot, og dette Thingdistrikt blev meget større og folkerigere, end det, han tidligere havde haft".

1) Om Forholdet mellem Jorddrotten og Landseterne indeholder isar Hønsethores Saga Cap. 2, 3, gode Oplysninger. Blundketil havde 30 Lejlændinger; i paakommende Tilfælde bestemte han, hvor meget Kvæg enhver af dem skulde slagte for at Dyrtid kunde undgaaes, altsaa udøvede han fuldkommen Politimyndighed over dem.

2) Om de mange irske og skotske Trælle, Landnamsmændene førte med sig, er forhen talt. Paa Vikingetogene til Englands og Frankriges Kyster maa ogsaa mange engelske og frankiske Trælle have været erhvervede. Naar man finder Trælle omtalte med germaniske Navne, og dog med det udtrykkelige Tillæg, at de vare udenlandske, f. Ex. Arnthrud, Rafnkells Saga S. 2, maa man formode, at de have været frankiske, saxiske eller angliske.

Venner, og beholdt dem hos sig med deres talrige Folge, indtil de havde seet sig om efter Land, undertiden endog i hele Vintre ad Gangen [1]). Hvilken gjestfri Modtagelse den skibbrudne Vebjørn Sygnakappe fandt hos Atle, Geirmund Heljarskinds Træl, er ovenfor nævnt [2]). Det er ligeledes omtalt, hvorledes den ædle Erik i Goddale fraraadte Reidar Ufeigssøn at udfordre Sæmund den sydroiske til Holmgang om hans Ejendomme, fordi det, som han sagde, saa galt ud, hvis Folk skulde slaas, saa længe der var saa faa af dem i Landet; men han forærede selv Reidar et betydeligt Stykke Land [3]). Geirrid fra Haalogaland, Syster til Geirrod paa Eyre, var saa gjestfri, at hun lod bygge sin Stuebygning tvers over Landevejen; derinde stod altid opdækket Bord, og selv sad hun som jevnligst paa en Stol udenfor, indbydende de Forbifarende til at komme ind og gjøre sig tilgode [4]). En anden Kvinde fra Haalogaland, den for omtalte Thurid Sundafylder, gjorde sig fortjent af Isafjordens Beboere ved at betegne Fiskegrundene [5]). Og de Foranstaltninger, der senere bleve trufne med Hensyn til Landets Lovgivning og Regjering, vidne om en høj Grad af Almeenaand [6]).

Denne Almeenaand og dette Maadehold hos de første Nybyggere er saa meget mere paafaldende, som de fleste af dem havde været Vikinger, ja tildeels endog kom friskt fra Vikingetog: de vare saaledes vante til, i Et og Alt kun at stole paa sig selv og lade det komme an paa den Sterkeres Ret. Men det tjener, som saa meget andet, til at vise, at det nordiske Vikingeliv ikke kan bedømmes efter vore nuværende Begreber om Folkeret og borgerlig Orden: det udsprang hverken af Blodtørstighed eller Vindesyge, men det betragtedes deels som en nødvendig Krigsskole for Ynglingerne af Høvdingestanden, deels som en hæderlig Næringsvej. Hjemkommen til sin Gaard var Vikingen ikke mere Kriger, men kun Bonde, som de øvrige, og hvad han beholdt tilbage fra Vikingeaarene, var kun større Livserfaring, Selvtillid og Uforfærdethed til at forsvare Sit og Sine, hvor det gjaldt [7]). Derfor vedblev ogsaa paa Island, saa længe Vikingetiden varede, den Skik, at Høvdingerne i deres Ungdom, enten paa eget Skib eller i Følge med andre,

---

[1]) F. Ex. Bjørn Ketilssøn, der indbød og beværtede Systren Aude med alle hendes Mænd, Thrond mjøksiglande, som indbød Aasgrim Ondottssøn til at blive hos sig om Vintren, o. s. v.

[2]) Se ovenfor S. 543.

[3]) Landn. III. 7. Se ovenfor S. 540.

[4]) Landn. II. 13 Eyrbyggja Saga, Cap. 8.

[5]) Se ovenfor S. 545.

[6]) Se nedenfor S. 570.

[7]) Endog de fornemste Høvdinger forsmaaede ikke at saa og høste deres Agre, f. Ex. Gunnar paa Lidarende, (Njáls Saga Cap. 73), Sigmund Thorkelssøn paa Tveraa (Vigaglums Saga Cap. 8), o. fl.

droge i Viking. I det Hele taget fortsattes den i Norge tilvante Levemaade, kun med de Forandringer, Øens særegne Vilkaar gjorde nødvendige. Agerbruget kunde paa Island, om det end dreves, alene spille en ubetydelig og underordnet Rolle, derimod blev Fædrift og Fiskeri Hoved-Næringsvejene, især Fædriften, der meget tidligt naaede en betydelig Højde[1]). Hvad der allerede tidligt blev et særegent Træk i Islændingens Nationalcharakteer, var Lyst til at opbevare og fortælle historiske Sagn, og Færdighed i at udøve Skaldekunsten. Begge Dele, saavel Saga-Fortælling som Skaldevæsenet, naaede paa Island en høj Grad af Udvikling, tildeels endog højere, end i Moderlandet selv; det var ligesom om Islændingerne paa den Maade vilde bøde paa, at deres Ø ingen egentlig Historie havde. Man maa fornemmelig søge Grunden til denne Aandsretning hos Islændingerne i Øens afsondrede Beliggenhed, der medførte, at Beretninger om disse Begivenheder ej hørte til Dagens Orden, men kun nu og da lejlighedsviis kom til Landet, og derfor baade ventedes med mere spændt Opmerksomhed, og maatte meddeles med større Ombyggelighed, Orden og Vidtløftighed, end det ellers vilde have været nødvendigt[2]). Derved blev Talentet til og Øvelsen i at iagttage og fortælle paa en tiltrækkende Maade, almindelig, og udstraktes snart ej alene til samtidige Begivenheder, men ogsaa til ældre Begivenheder, der vedkom Høvdingernes Forfædre i deres forrige Hjem. Saaledes samledes og opbevaredes Sagn og Kvad fra Nordens tidligere Dage, og overhoved vænnede Folket sig til hvad man, om det havde haft Bøger, vilde have kaldt boglig Virksomhed, hvorved det snart tilegnede sig en større Færdighed i at haandtere Sproget og indklæde Tankerne i ubunden eller bunden Stiil, end der almindeligviis fandtes hos Indbyggerne i det øvrige Norden. Det varede derfor heller ikke længe, forend Islændingerne havde gjort den mere indviklede og vanskelige Skaldekunst saa godt som til et dem synderligt tilhørende Fag, hvorved de ej alene indlagde sig Hæder, men ogsaa Gods og Guld, idet islandske Skalde besøgte Nordens Konger, Jarler og øvrige Høvdinger, kvad Hædersdigte for dem om deres Bedrifter, og fik til Belønning rige Gaver, foruden at de optoges som deres Hirdmænd og nøde de øvrige Udmerkelser, der sædvanligviis bleve Skaldene til Deel. De indfødde norske Skalde bleve efterhaanden ganske fortrængte af de islandske[3]).

---

[1]) Herom vidne de fleste Sagaer fra Øens ældre Dage.

[2]) Det var altid sædvanligt, ved et Skibs Ankomst, at de Omkringboende, oftere endog langvejsfra, strømmede til for at høre Nyt fra det øvrige Europa, især naturligviis fra Norge.

[3]) Se hvad der ovenfor er anført om Skaldene, S. 471. — Allerede i den næste Generation efter Islands Bebyggelse hører man næsten ikke tale om andre Skalde, end de islandske. En af de ældste blandt disse var Glum, Søn af Nordmanden Geire, der boede ved Myvatn.

25. Islands indre Forhold og ældste Retsforfatning.

Vi have allerede omtalt flere af Landnamsmændene, der paa Vesterhavs-Øerne havde antaget Christendommen, f. Ex. Ørlyg den gamle, Ketil fiflske, Aasolf Alskik, Aude den grundrige, og tildeels Helge magre. Alle Landnamsmænd, der vare indfødde Irer eller Sydrøinger, maa ligeledes antages at have været christne. Men med denne Christendom var det rigtignok forskjelligt bevendt, i det enkelte, som Ørlyg, vare ivrige i Christendommen, andre, som Helge magre, vare hvad man kaldte blandede i Troen. I det Hele taget holdt heller ikke Christendommen sig længe i Ætterne, thi sædvanligviis rejste allerede Sønnerne af de christne Landnamsmænd Hov eller Templer, og blotede, som det udtrykkeligt heder i Landnaama [1]). Helge Bjola skal have været christen, og dog maa der have været et Tempel paa hans Gaard, siden den kaldtes Hov. Dog gaves der enkelte Undtagelser; saaledes vedligeholdt Ketil Bresesøns Søn Jorund, kaldet den christne, i Jorundarholt i Borgarfjorden, sin Tro til sin Dødsdag, og blev i sin Alderdom Eremit [2]). Ørlyg den gamle byggede en Kirke, og hans Efterkommere vedligeholdt Christendommen, skjønt de ikke bleve døbte; de troede, som det siges, paa St. Kolumba. Ketil fiflske byggede en Kirke paa Kirkebø; hans Efterkommere vedligeholdt rimeligviis ogsaa nogenledes deres Tro; det samme var vel Tilfældet med Aasolf Alskiks Efterkommere, siden hans Iver for Christendommen var saa stor, at der endog dannede sig Legender om Underverker ved hans Grav [3]). Nogle af Nybyggerne hørte til sin Tids Fritænkere, der troede paa deres egen Kraft og Styrke, og ej vilde blote, de kaldtes „gudløse" [4]): til dem synes ogsaa Hjorleif, Ingulfs Fostbroder, at have hørt. Men forresten vare Nybyggerne Hedninger, og der oprejstes mange Templer paa Øen. Paa flere Steder maa Templer og Kirker have staaet fredeligt ganske nær ved hinanden. Saaledes oprejste Helge Bjola's Søn Thorgrim, uagtet hans Fader havde været christen, et Hov ved sin Gaard paa Kjalarnes, medens dog hans Frænde Ørlyg Hrappssøns Kirke stod ganske nær ved paa Esjuberg [5]). Dette Hov paa Kjalarnes skal, hvis man ellers kan fæste Lid til Beskrivelsen, have været meget

---

[1]) Som christne blandt Landnamsmændene opregner Landn. udtrykkeligt V. 15, de ovennævnte, tilligemed Jorund christne. „Men", tillægges der, „Christendommen gik ikke langt ned i Ætterne, thi Sønnerne af de Christne rejste Hov eller blotede, og Landet var aldeles hedensk næsten 100 Aar".

[2]) Landn. I. 15.

[3]) Landn. I. 16.

[4]) F. Ex. Halle godlaus, Landn. I. 11, og Berse godlaus, Landn. II. 4.

[5]) Kjalnesinga Saga, jvf. ovenfor S. 512.

stort og efter Omstændighederne prægtigt [1]. Flere Hov omtales udtrykkeligt, saaledes Thorolf Mostrarskeggs paa Hovstad, Ingemunds i Vatnsdalen, de tvende, der opførtes af Helge magres Sønner, Ketilbjorns Hov paa Mosfell, o. fl. Der skjelnes ogsaa mellem Hoved-Hovene, hvortil det hele Distrikts eller Hereds Indbyggere svarede Hov-Told, og de øvrige Hov, der kun synes at have været private [2]. Hvor mange slige Hov der oprejstes paa Island, lader sig nu ikke med Vished sige; der nævnes en heel Deel Gaarde ved Navn Hov eller Hovstad, og dette Navn maa de alle have faaet efter de paa dem oprejste Templer. Dog kjender man Antallet paa de egentlige Hoved-Hov, da hele den verdslige Jurisdiktion og Landets Inddeling rettede sig derefter. Goden ved et Hoved-Hov var nemlig tillige Heredsforstander, og hans Myndighed (Godord) var ligesom Hersens i Norge, ej alene af en religiøs, men ogsaa af en politisk og juridisk Charakteer [3]. Af saadanne **Godord** gaves der kort efter Landets fuldstændige Bebyggelse 39, og dette var altsaa Antallet, ej alene paa de fornemste Templer, men og paa de fornemste Høvdinger, hvis Thingmænd saaledes alle de øvrige vare.

Denne hierarchisk-aristokratiske Forfatning, den samme, der i Aarhundreder havde hersket i Norge, blev saaledes ogsaa den, der oprettedes paa Island, skjønt oprindeligen, efter hvad det lader til, enhver Høvding handlede paa egen Haand for sig og sine Undergivne, opførte sit Tempel, og indrettede sit Thing, uden nogen bestemt Tanke om at forene sig med de øvrige Høvdinger i eet fælles Statssamfund. Oprettelsen af de første Godord, paa hvilken hele den følgende Inddeling og politiske Forfatning hvilede, synes fra først af kun at have være Tilfældets Verk, eftersom en Nybygger havde Magt, Rigdom og Anseelse nok til at kunne optræde som gejstlig og verdslig Høvding. Man kan derfor ikke sige, at Island fra først af var en Republik eller et Statssamfund. Det var tvertimod en Samling af henved 40 indbyrdes uafhængige Smaahøvdingdommer, hvis Høvdinger hver for sig havde ligesaa megen, om ikke mere, Magt end den, som Herserne, ja endog Smaakongerne, udøvede i Norge. Man blev, som det synes, i hvert Hered enig om at optage visse Lovbestemmelser, sandsynligviis dem, man allerede i Hjemmet havde haft [4], og saaledes hjalp man sig, indtil de Konflikter, der nødvendigviis maatte opstaa deraf, at der ingen Enhed herskede

---

[1]) Kjalnesinga Saga, hvor der fortælles herom, er fabelagtig og neppe paalidelig; dog tales der om Templet ogsaa i en enkelt Haandskrift af Landn. IV. 7.

[2]) Landn. IV. 7.

[3]) Landn. IV. 7, jvf. Islendingabok Cap. 5. Se ovenfor S. 152, 153.

[4]) Det siges udtrykkeligt i Vatnsdøla Saga, Cap. 15: „da optoges ogsaa Lov og Landsret" (nemlig i Vatnsdalen).

i Lovgivningen, gjorde Nødvendigheden af en ordnet Rets- og Statsforfatning indlysende.

Denne Nødvendighed synes man dog ej at have følt, forend efter at Kong Harald havde gjort et Forsøg paa ogsaa at underkaste sig Island. Hertil benyttede han **Une den danske**, en Søn af hiin Gardar Svavarsson [1]), der nævnes som en af Øens første Opdagere. Une, der og kaldes „den ubaarne", og saaledes vel maa være fød efter Faderens Død, drog, som der fortælles, efter Aftale med Kong Harald til Island, i den Hensigt at lægge Landet under sig: naar det var skeet, havde Kongen lovet at gjøre ham til sin Jarl. Han tog et Stykke Land i Besiddelse i Nærheden af Lagarfljot paa Østkanten, men da de, som allerede havde bosat sig der, fik hans Hensigt at vide, bleve de forbittrede, og vilde hverken sælge ham Kvæg eller Fødemidler, saa at han maatte flytte derfra. Han gjorde et lignende forgjæves Forsøg paa at bosætte sig ved Alftefjorden, og tyede endelig til Leidulf Kappe (Kæmpe), der boede i Skogehverve paa Sydøstkanten af Landet. Denne tog imod ham med elleve af hans Mænd, og beholdt dem hos sig en heel Vinter. For denne Gjestfrihed lønnede Une Leidulf ved at forføre hans Datter, og derpaa om Vaaren snige sig bort. Men Leidulf satte efter ham, indhentede ham, og tvang ham efter en Kamp til at vende tilbage igjen for at egte hans Datter. Det varede ikke længe, førend Une paa ny flygtede bort; Leidulf satte atter efter ham og indhentede ham, men var nu saa vred, at han dræbte baade Une og alle hans Mænd. Flere Forsøg synes Kong Harald ej at have gjort, men det er rimeligviis ved denne Tid, at han udstedte det forhen omtalte Forbud mod Udvandringer til Island [2]).

Den første mere omfattende Thingforening paa Island var den, som oprettedes af Ingulfs Søn **Thorstein**. Det fælles Hovedthing for denne Forening var paa det før omtalte **Kjalarnes**. Det holdtes, som Are Frode siger, af Thorstein Ingulfsson og de Høvdinger, som sluttede sig dertil [3]). Det var saaledes ikke alle; imidlertid kan det ej have været saa faa, siden det ved en Lejlighed udtrykkeligt omtales, at de egdske Høvdinger fra den østre Deel af Sønderlandet, ja endog Aanund Træfod fra Nordvestkanten, søgte derhen for at faa en Drabssag bilagt [4]). Men endelig enedes man om at faa en ordentlig Thingforening istand for det hele Land, og Udførelsen af dette Verk overdroges til den lovkyndige Nordmand **Ulfljot**, der havde kjøbt Thord Skegges, Ørlyg Hrappssons Broders, Land paa

[1]) Se ovenfor S. 445. Gardar var af svensk Æt, men havde Jorder paa Sjæland; derfor kaldtes hans Søn „den danske". Men han maa have været bosat i Norge, siden Kong Harald brugte ham.

[2]) Landn. IV. 4. 11.

[3]) Islendingabok Cap. 3. Landn. I. 9. IV. 7.

[4]) Grettes Saga Cap. 11.

Ostkysten, da han flyttede vester til Leiruvaag [1]). Ulfljot var en Dattersøn af Horda-Kaare, og, tillægges der, en Systersøn af Thorleif spake den yngre, en af Norges første Lovkyndige ved Slutningen af Kong Haralds Regjeringstid [2]). Ulfljot var allerede 60 Aar gammel, men begav sig dog over til Norge til sin Morbroder Thorleif, for at benytte hans kyndige Vejledning, og opholdt sig hos ham i tre Aar. „Der satte", heder det, „Ulfljot og Thorleif den Lov, som siden blev kaldet Ulfljotslov", og som „fornemmelig rettede sig efter Gulathingsloven, saadan som den paa den Tid var, idet Thorleif gav sine Raad om hvad der var at tage fra eller lægge til" [3]). Da Størstedelen af Landnamsmændene, som ovenfor viist, vare fra Gulathings-Foreningen i Norge, og de Lovbestemmelser, som i de fleste Hereder paa Island vare vedtagne, følgelig maa have været Gulathingslovens, var det ogsaa i og for sig i sin Orden, at Islands nye Fælleslovgivning fornemmelig kom til at rette sig efter denne, og af denne Grund vilde det vel endog være blevet Ulfljot paalagt, især at holde sig til Gulathingsloven, om han end ikke selv havde været en Gulathingsmand og beslægtet med Gulathingsforeningens første Lovkyndige. Det bliver vel derfor altid et stort Spørgsmaal, hvorvidt Thorleif, forsaavidt han kan antages at have været til, virkelig har haft den Indflydelse paa Islands Lovgivning, som disse gamle Beretninger foregive. Det er umiskjendeligt, og vi have allerede tildeels seet Exempler paa, at Sagnet tillagde en Thorleif spake den fornemste Deel af Norges Lovgivning strax før eller efter Rigets Samling [4]). Dette Navn synes næsten at være blevet ligesaa staaende i Egenskab af den ældste Rets-Autoritet, som Navnet Mattull for Finnernes foregivne Konge, og lignende, i flere Generationer tilbagevendende Navne, der alle mere tilhøre Sagnet, end Historien [5]). At Sagnet paa Island ogsaa kan have sat dette Navn i Forbindelse med Oens ældste Lovgivning, uden at Thorleif engang, naar Alt kommer til Alt, har været nogen virkelig historisk Personlighed, er heel sandsynligt. Men Ulfljot kan for den Sags Skyld meget gjerne have været over i Norge for at studere Gulathingsloven nøjere i dens egentlige Hjem. Naar det ellers heder, at han „havde Loven ud med sig fra Norge", maa man ikke tænke paa nogen vidtløftig skreven Lov, eller paa den Masse af særskilte Bestemmelser, der danne den merkelige, under Navnet **Graagaas** bekjendte old-islandske Lovbog, som endnu er opbevaret. Den ulfljotske Lov

---

1) Landn. IV. 7.

2) Han var med at „sætte" Gulathingsloven under Kong Haakon den gode, se Snorre, Haakon den godes Saga Cap. 11.

3) Landn. IV. 7, jvf. Islendingabok Cap. 2.

4) Se ovenfor S. 408.

5) Paa samme Maade fablede man ogsaa i Sydeuropa gjennem flere Aarhundreder om en Prest Johan, der skulde beherske det Indre af Asien.

har sikkert med Hensyn til Privatlovgivningen kun indskrænket sig til de allertarveligste Bestemmelser, der med Lethed kunde erindres, og dens Hovedgjenstand har vistnok været de politisk-administrative Foranstaltninger [1]), der ved hans Tilbagekomst sattes i Verk, og som først sammenknyttede Islændingerne til et eneste Folk. Dette forklarer, hvorfor man ikke sporer større Lighed mellem Gulathingslovens og Graagaasens Bestemmelser i den Form, hvori vi nu kjende dem. Alt hvad der vedkom Oens særegne Statsforfatning eller var en ligefrem Følge deraf, f. Ex. Størstedelen af det Processuelle, kunde naturligviis ikke være laant fra den norske Lovgivning; de øvrige, fra denne virkeligt laante, Bestemmelser maatte i Tidens Løb saaledes lempe sig efter Islands særegne Forhold, og forsynes med saa mange Tillæg, medens den norske Lovgivning vel heller ikke var stillestaaende, at Grundligheden mellem dem begge efterhaanden maatte blive mindre kjendelig, og omsider næsten ganske forsvinde.

Da Ulfljot var kommen tilbage til Island, udsendtes hans Fostbroder, Grim Geitsko, for at undersøge Landet og finde det bekvemmeste Sted til at holde det fælles Thing; han fik dertil en Penning af hver Mand i Landet, men skjenkede dog disse Penge siden til Hovene. Derpaa blev **Althinget** eller **Allsherjarthinget** sat, og siden den Tid, heder det, havde alle Folk een og samme Lov paa Island (927). Til Althingsplads udvalgtes et Sted ved Oxar-Aaen nær ved dens Udløb i Thingvold-Vandet paa Sønderlandet. En Mand i Nærheden var bleven fredløs, og hans Ejendom inddragen som tilhørende det hele Folk; den udlagdes nu som Alminding til Hestehavn, og den derpaa staaende Skov til nødvendigt Vedfang for den forsamlede Thingalmue. Paa Thingpladsen selv opførtes Boder eller Skuur af Træ, for at de Tilstedeværende under Thingtiden kunde opholde sig i dem. Thinget selv bestemtes at skulle holdes ved Udgangen af den 9de Sommer-Uge [2]), og vedvarede sædvanligviis i 14 Dage. Her afgjordes deels Retstrætter, deels, hvad der var det vigtigste, alt hvad der vedkom Landets fælles Styrelse og Lovgivning. Den Autoritet, i hvis Hænder disse vigtige Anliggender vare nedlagte, med andre Ord, Landets egentlige Regjering, kaldtes **Lagretten**, og bestod i Forstningen, som det synes,

[1]) Det er allerede ovenfor (S. 401 fgg.) i Anledning af Eidsivalagens foregivne Oprettelse viist, at denne Foranstaltning væsentligst havde en politisk Betydning, idet den sammenknyttede flere Fylker til eet Rige. Paa samme Maade er ogsaa den ulfljotske Lovgivning at forstaa. Det var Statens Eenhed, som tilsigtedes, og derfor heder det ogsaa, at Landet fra Ulfljots Tid af havde een Lov, ligesom senere, strax før Christendommens Indførelse, de Christne truede med at sige sig ud af Lov med Hedningerne, hvilket man ganske rigtigt tog i den Betydning, at opsige Statsforbundet (Kristni Saga, Cap. 11).

[2]) Altsaa omtrent ved St. Hansdags-Tid. Islendingabok Cap. 2, 3, 7.

alene af Goderne, af hvilke enhver medtog tvende Raadgivere; disse Goder valgte ogsaa den saakaldte **Lovsigemand,** (lögsögumaðr), der var Lagrettens Forstander og forpligtet til at fremsige Loven paa Althinget, hvilket Arbejde han i det seneste i tre Aar skulde have fuldført, for derefter at begynde paa ny igjen [1]). Dette var nødvendigt i den Tid, da man endnu ikke havde nogen skreven Lovbog. Lovsigemandens Embede var i Begyndelsen paa Livstid. Det var ham, som aabnede Althinget ved at lyse Fred og almindelig Trygd. I Lagretten gjorde Stemmefleerhed Udslaget, dog saaledes at naar Lovsigemanden var i Minoriteten, udfordredes paa den anden Side i det mindste to Stemmer flere. Derhos maatte enhver Stemmegivende beedige sin Mening, hvis ikke Minoriteten var under tolv.

Paa denne Maade fik Island en, hvorvel mangelagtig, dog efter Omstændighederne nogenlunde taalelig Statsforfatning. Den tilvejebragte i alle Fald et vist Sammenhold og en ikke ubetydelig Grad af Almeenaand i Landet, om den end ikke kunde udelukke megen Selvraadighed, ligesom den heller ikke var beregnet paa at modarbejde, men snarere paa at vedligeholde det Aristokrati, som allerede ved selve Bebyggelsen blev det herskende i Landet. Den egentlige Magt var hos Goderne, og denne Magt udøvede de ogsaa i fuldeste Maal. At Ærgjerrighed, Herskesyge og Hensyn til egen Fordeel temmelig ofte maatte bringe Høvdingerne i blodig Strid med hinanden til Trods for Lovgivningens Bestemmelser til Overholdelse af Landefreden, er under disse Omstændigheder ikke at undres over; man maa snarere finde det merkeligt, at Loven endda overholdtes og agtedes saa meget, som man af mange Exempler seer at den virkelig, og det endog i Hedendommens og Vikingevæsenets Tider, blev overholdt og agtet. Thi om end enkelte overmodige Mænd satte sig ud over Lov og Ret, underkastede dog den større Fleerhed sig villigen Lovens Bud, og sædvanligviis maatte hine ogsaa i Længden bukke under for deres egen Selvraadighed. Det maa have været Overbeviisningen om Nødvendigheden af Strenghed i denne Henseende, som har givet Anledning til, at Islands ældre Lovgivning i sine Bestemmelser om personlige Fornærmelser, hvorved iøvrigt et vidtløftigt Saktal opstilledes, er langt mindre sparsom med Fredløshedsstraf, end nogen af de ældre norske Lovgivninger, vi nu kjende. Der fastsattes især to Slags Fredløshedsstraffe, (sekt) den livsvarige (skógargangr), hvorved den Dømte naar og hvor som helst kunde anholdes og dræbes, og derfor som oftest maatte søge Skjul i Skove og afsides Fjeldegne, hvis han ej kunde slippe bort fra Landet — hvilket var vanskeligt nok, da det egentlig var forbudet at flytte ham bort — og

---

[1]) Man maa ikke forverle Ordet lögsögumaðr (Lovsigemand) med lögmaðr (Lagmand) hvilket i disse ældre Tider kun betegner „Lovkyndig".

den treaarige (fjörbaugsgarðr) der varede i tre Aar. Det er forøvrigt ikke her Stedet, nøjere at omhandle den islandske Lovgivning og Samfundsorden, hvilket først i det Følgende vil kunne skee, hvor vi komme til at omtale Norges og Nordmændenes Rets- og Statsforfatning i dens Heelhed. Til dette Sted kunne vi derfor ogsaa henvise, hvad den nærmere Fremstilling af hine Lovbestemmelser angaar.

Ulfljot var naturligviis at ansee som Landets første Lovsigemand; han beklædte dette Embede dog kun indtil 930, i hvilket Aar han vel er død, da han allerede var en Olding paa 66 Aar. Hans Eftermand var **Rafn**, en Søn af Landnamsmanden **Ketil Høng**. Han beklædte denne Værdighed i 20 Aar [1]).

26. Andre Bebyggelser. Kong Haralds Magt og Rigdom.

Foruden Island, Hjaltland, Orknøerne og Syderøerne fik ogsaa, som det udtrykkeligt heder i Sagaerne, **Færøerne** en sterk Tilvært i sin Befolkning ved Udvandrere paa Harald Haarfagres Tid. Men man kjender ikke saa meget til deres ældre Historie. De omtales som et til Norge hørende Lehn eller Skatteland i anden Halvdeel af det 10de Aarhundrede, og have derfor sandsynligviis deelt Hjaltlands og Orknøernes Skjæbne, at blive undertvungne af Kong Harald. Det er forhen omtalt, at Aude den grundrige, Ketil Flatnefs Datter, bortgiftede sin Sønnedatter Aaluf der, og at den fornemste Æt paa Øerne, Gøteskeggerne, nedstammede fra hende. Det nævnes ikke, hvad hendes Mand hed; men Sønnerne eller Sønnesønnerne af dette Egteskab, Thorbjørn Gøtuskegg og Broderen Sigmund, maa have levet paa Harald Haarfagres Tid og erkjendt hans Herredømme [2]). Det heder ligeledes, at en Mængde Udvandrere tyede til **Jemteland**, der allerede siden Kong Eystein den ondes Tid var bebygget, dog, som man maa antage, temmelig sparsomt. Blandt disse Nybyggere nævnes Vedorm Vemundssøn, Ketil Flatnefs Frænde, hvis Søn og Systersøn herjede paa Syderøerne og dræbte Jarlen Aasbjørn Skerjablese [3]). Naar det fortælles, at Bjørn Ketilssøn opfostredes hos Kjallak Jarl i Jemteland [4]), maa man enten antage, at Kjallak har ført Jarletitlen som en arvelig Værdighed, eller at han har været en Konges Vasal; men denne Konge maa have været den svenske, og ikke Harald Haarfagre, da det er vist, at Norges Konger ej fik noget Herredømme over Jemteland før Haakon den godes Regje-

---

[1]) Islendingabok, Cap. 3.

[2]) Færeyinga Saga Cap. 1.

[3]) Se ovenfor S. 506, 538.

[4]) Eyrbyggja Saga, Cap. 1, 2.

ring. Imidlertid siges det udtrykkeligt, at Jemteland indtil da ikke adlød nogen af Kongerne, enten den norske eller den svenske [1]), og hvis man kan stole derpaa, maa Kjallaks Jarletitel virkelig have været af de faa, der nedarvedes fra Fader til Søn [2]). Fra Jemteland bebyggedes og de indre vestlige Dele af **Helsingeland**, der skal have faaet sit Navn efter Thore Helsing, en Sønnesøn af Ketil Jamte, medens derimod de ydre Dele, ved Søen, bebyggedes fra Sverige af [3]).

Alle disse Udvandringer maa i en overordentlig Grad have forøget Antallet paa de kongelige Ejendomme, og følgelig ogsaa de kongelige Indtægter. Vel havde Harald tilegnet sig alt Odelsgods i Norge, men dette er, som ovenfor viist [4]), kun saaledes at forstaa, at han i Almindelighed erklærede sig for Grundens Ejer, uden dog at forjage Beboerne fra deres Gaarde, naar de ellers underkastede sig ham; Forskjellen var alene den, at de nu beholdt dem som Len af Kongen, medens de forhen ejede dem som Familie-Odel. Men anderledes var det med dem, der forlode Landet af Misfornøjelse med de nye Indretninger, eller fordi Kongen var dem vred. I dette Tilfælde, hvori vistnok de fleste af Udvandrerne befandt sig, inddrog Kongen deres Odelsgods som sin umiddelbare Ejendom, og lod det, naar han ikke anvendte det til Forleninger, som Krongods bestyre af Gaardsfogeder eller Aarmænd, der som oftest endog vare hans Trælle eller Frigivne. Paa saadan Inddragning anføres der saa mange Exempler, at man ej kan tvivle paa, at den under de her nævnte Omstændigheder var det sædvanlige. Saaledes bleve Ketil Flatnefs og Kveldulfs Ejendomme inddragne, ligeledes Anund Træfods; af Thorolf Kveldulfssons Gaarde erklærede Kongen allerede i hans Levetid Torge, og efter hans Død Sandnes for sin Ejendom. Flere af Udvandrerne forsøgte vel at sælge deres Gaarde, men dette var forbundet med Vanskelighed, da Kjøberen naturligviis udsatte sig for at betragtes af Kongen, som om han spillede under Dække med de Misfornøjede. Det fortælles derfor ogsaa om Sæmund sydroiske, at han hemmeligen solgte sine Landejendomme, førend han flyttede til Island [5]), og om Kveldulf og Skallagrim, at ingen vovede at kjøbe deres Jorder af Frygt for Kongens Magt [6]). Anund Træfod havde i Førstningen, førend han bestemte sig til

---

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 14.

[2]) Det kan ellers ikke negtes, at Navnet Kjallak, der er reent gaelisk eller irsk, klinger heel mistænkeligt for en Jarl i Jemteland. Man skulde snarere formode at Kjallak har været en anseet Mand paa Syderøerne, og at Bjørn har været opfostret der, men at en Misforstaaelse har ladet Eyrbyggjasagas Nedskriver henføre ham til Jemteland.

[3]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 14.

[4]) Se ovenfor S. 467.

[5]) Vatnsdøla Saga, Cap. 9.

[6]) Egils Saga, Cap. 25.

at drage til Island, ikke opgivet Haabet om at faa sine Ejendomme paa Rogaland tilbage, og synes endog at have paaberaabt sig dem, da han friede til Ufeig Grettes Datter Æsa, men Ufeig sagde reent ud, at han nu betragtede hans Jorder omtrent som værdiløse [1]; alt hvad Anund selv kunde udrette, var alene at tage en forbigaaende Hevn for Inddragningen, ved at dræbe Aarmanden Haarek og brænde Gaarden op, kort førend han drog over til Island [2].

Det maa altsaa have været en overordentlig Masse af Jordegods, der paa den Maade kom i Kongens Besiddelse. Thi det var just de større, Hovdinger tilhørende, Gaarde, som ved Udvandringen bleve inddragne. Til Island alene kom henved 400 Hoved-Landnamsmænd; de, som droge til Øerne i Vesterhavet, til Jemteland, eller paa Vikingetog, kunne tilsammen ikke have været stort færre. Og da der nu i Følge med disse Hovdinger var en Mængde andre mindre anseede Mænd, men som dog ogsaa ejede Gaarde, regner man neppe for meget, naar man antager, at Kong Harald allermindst har føjet 800 større eller mindre Gaardejeres Odelsgods til Antallet af de egentlige Kongsgaarde. En stor Deel af dette Gods anvendtes nu vel til Bortforlening, deels til Jarler, deels til Lendermænd, og af den Omstændighed, at Kongen forlenede Eyvind Lambe, Thorolfs Frænde, med dennes forrige Gaard Sandnes [3]), skulde man formode, at han oftere, hvor det lod sig gjøre, belønnede de Medlemmer af en Familie, der forbleve ham urokkeligt hengivne, med at give dem de efter deres Frænder inddragne Ejendomme, og saaledes, saavidt skee kunde, lod disse forblive i Familien. Men desuagtet maatte der blive en Mængde Gaarde tilbage, som dannede det umiddelbare Krongods. Jordegodset i Norge paa Harald Haarfagres Tid var altsaa, uagtet det egentlig altsammen sagdes at tilhøre Kongen, tre forskjellige Slags: 1) de forrige **Odelsgaarde**, hvis Besiddere villigen havde underkastet sig Kongen, og som derfor heller ikke forjoges, men alene maatte finde sig i at besidde dem under en anden Adkomst-Tittel, nemlig som stiltiende Len, ikke som Odel; det faldt forøvrigt af sig selv, at der ingen egentlig ydre Forandring skede i deres Maade at besidde og nedarve Ejendommen paa; de vare alene forpligtede til at betale Skat og tjene i Krigen efter Kongens Opbud; forresten kunde vel disse Gaarde sælges og paa anden Maade afhændes, som forhen, og den kongelige Overejendomsret synes mere at have været forudsat, end virkelig at være udøvet; 2) **Lensgodset**, eller det Jordegods, hvormed Jarlerne og Lendermændene vare forlenede, for deraf tildeels at bestride Udgifterne saavel ved de Lenstropper, de maatte holde, som ved de Veitsler, de maatte

[1]) Grettes Saga, Cap. 4.

[2]) Se ovenfor S. 499.

[3]) Se ovenfor S. 195.

gjøre for Kongen og hans Mænd; over dette Jordegods havde de fuldkommen Brugsret, men kunde naturligviis ikke sælge eller afhænde det, ligesom det heller ikke var nogen fast Regel, at Sønnen skulde arve det efter Faderen, uagtet det vel sædvanligviis var Tilfældet; 3) **Krongodset,** eller de Gaarde, Kongen forbeholdt sig som virkelig og umiddelbar Ejendom, og som han lod bestyre ved sine Aarmænd. Da den største Mængde af Udvandrerne var fra Gulathingslagen, er det vel og sandsynligt, at de fleste kongelige Besiddelser, saavel middelbare som umiddelbare, vare beliggende der. Man maa derhos antage, at det engang til Bortforlening anslaaede Gods sjælden eller aldrig blev inddraget igjen til Krongods, men, hvad enten det nu overlodes til den sidste Besidders Arving eller til en Anden, der ej var beslægtet med ham, betragtedes som knyttet til en bestemt Lendermands- eller Jarle-Tittel, ligesom det vel ogsaa stundom, da disse Lenstitler begyndte at attraaes som Udmerkelser, hændte, at fornemme Ejere af udstrakt Jordegods tilbøde at tage dette til Len, mod at faa Titlen (feudum oblatum). Disse trende Slags Jordegods maa allerede paa Haralds Tid have dannet tre aldeles bestemt affondrede Klasser, der i Tidens Løb, paa Grund af de senere indtrædende Forandringer, endnu skarpere adskilte sig fra hinanden.

Kongens sædvanlige Indtægter bestode altsaa først og fremst i hvad hans talrige Gaarde afgave; dernæst i to Trediedele af den Skat eller Landskyld, Bønderne forøvrigt maatte give, og af Sakøren (Bøder og Ejendomsforbrydelser), og endelig i visse Regalier, af hvilke Finneskatten og Finnehandelen allerede ere nævnte [1]); hertil kommer ogsaa Retten til herreløst Gods eller forladt Arv (dána-arf), der overalt i Norden, maaskee endog i hele den germaniske Verden, synes at have været uadskillelig fra Høvdingedømmet, og endelig Forkjøbsret til Varer, ankomne udenlands fra, en Ret, der ogsaa udøvedes af Goderne paa Island, og som derfor maa have tilhørt Herserne i ældre Tider før Harald Haarfagres Erobring [2]). Den Forretning, at opkræve og indbetale alle disse Indtægter, kaldtes det kongelige **Ombud** (umboð) eller **Syssel** (sýsla). Den synes paa Harald Haarfagres Tid fornemmelig at have været udøvet af hans **Aarmænd** eller Gaardsfogder, hver i sit bestemte Distrikt; vel ogsaa af Jarlerne og Lendermændene, dog rimeligviis saaledes, at de ej befattede sig med den egentlige Indkrævning [3]), men kun understøttede Aarmændene, hvor det be-

---

[1]) Se ovenfor S. 328, 477.

[2]) Exempler herpaa saavelsom paa Kongens Paastand om Ret til Dannefæ ville i det Følgende oftere forekomme.

[3]) Det heder i Snorres Harald Haarfagres Saga Cap. 6 om Jarlerne, at de skulde dømme Lov og Landsret, og „hente" d. e. oppebære Sagøre og Landskyld, samt at hver Jarl havde 4 Herser under sig, dog behøver dette ej at forklares om nogen direkte Opkrævning, hvilken de vist ansaa under sin Vær-

hovedes, og modtoge i Kongens Navn de af dem indsamlede Penge eller Varer, forsaavidt de ikke paa Kongens Rejser indbetaltes umiddelbart til Kongen selv. Thi den egentlige Skatteindkrævning ansaaes for uhæderlig, enten fordi den nu i og for sig var odiøs, eller fordi den udøvedes af de kongelige **Aarmænd** eller Gaardsfogder, der, ligesom andre fornemme Mænds Gaardsfogder, enten vare Trælle eller Frigivne, i alle Tilfælde Folk af den laveste Stand, paa hvilke de fribaarne Bønder saa ned med dyb Foragt, hvor rige og formaaende de end kunde være, og hvor meget de end kunde have at sige som Kongemagtens Repræsentanter [1]). Det var først temmelig langt ned i Tiden, at Aarmændenes Oppebørsels-Bestilling i Forbindelse med exekutiv Myndighed i Kongens Navn kom til at forvaltes af de saakaldte **Sysselmænd**, og at disses Embeder betragtedes som Hæderspøster, hvilke endog de fornemste Mænd i Landet satte Priis paa at beklæde.

Haralds store Indtægter satte ham istand til at føre et efter de Tiders Forestillinger glimrende Hof. Hans Hird var den Planteskole, hvorfra siden Jarlerne og Lendermændene udgik. Vi have ovenfor (S. 471, 472) talt om hans udsøgte Hirdmænd, saavel som om Thorbjørn Hornkloves Kvad, hvori han besang Kongens Hofholdning. Dette Kvad giver en ret god Forestilling om den Slags Glands, hvormed han omgav sig, og

---

dighed. En anden Sag var det, hvor det gjaldt at optræde med Myndighed, og paa een Gang at erhverve et større Beløb, som f. Ex. da Grim Herse gjorde Paastand paa Bjørn gautskes Efterladenskab.

[1]) Ordet Aarmand (ármaðr) er enten dannet af árr d. e. Tjener, Træl, eller af ár, egentlig Aar, dernæst Afgrøde, annona, saa at ármaðr i saa Fald oprindelig betyder den som har Opsigt med Kornforraadet. Under alle Omstændigheder forstod man derved en Træl af højere Rang, saadan som havde Opsigt over de andre Trælle, og stod i Spidsen for Gaardens Drift. Slige Overtrælle brugtes ogsaa, som vi allerede, hvor der handledes om Geirmund Heljarskind, have seet, til at forestaa de fra Hovedgaarden fjernere beliggende Avlsgaarde, og deres Stilling havde ofte, især naar deres Herre var en mægtig Mand, intet ved sig, der mindede om Trællen. Dog glemte ikke de fribaarne Bønder derfor deres Trællestand, men saa ned paa dem; Ondott Kraaka sagde saaledes, at han heller vilde see Bjørns Efterladenskab i Hænderne paa Thrond, hans Søn, end paa Kongens Trælle (Grettes Saga Cap. 7); et andet Exempel paa den Foragt, man havde for dem, indeholdes i Beretningen om Asbjørn Selsbane (Olaf den helliges Saga Cap. 111), hvorom nedenfor. Egentlig synes Titlen „Aarmand" meest at have været anvendt om de kongelige Gaardsfogder, thi de, der tjente hos Privatmænd, kaldtes sædvanligt Brytjer (Ældre Gulathingslov Cap. 198), og, merkeligt nok, i Danmark brugte man Titlen „Brytje" eller „Bryde" aldeles paa samme Maade, som „Aarmand" i Norge om de kongelige Gaardsfogder. Aarmændene eller Brytjerne svare aldeles til de i Tydskland saakaldte ministeriales, nemlig Bestyrerne af det kejserlige Kammergods, oprindelig Livegne, men ved den dem tildeelte Myndighed i Besiddelse af en ikke ringe Magt.

Livet inden Hirden paa den Tid. Det heder her om Kongens Gavmildhed til hans Krigere:

Rigeligt lønnes
de raske Krigere,
som i Haralds Tun
med Huner [1]) kaste;
Gods de faa i Mængde
og gode Klinger,
hunlandsk Malm
og Man [2]) fra Østen.

De fryde sig saare,
naar Striden er i Vente,
op da de springe
og Aarerne svinge,
Hamler de bryde,
Hamlebaand slide,
Bølgen de kraftigt kløve
paa Kongens Bud.

Og om **Skaldene** heder det:

Paa deres Rustning man seer
og paa deres Ringe af Guld,
at de ere vel kjendte med Kongen;
de bære røde Kapper,
randede og fagre,
sølvbundne Sverd.

Serke ringvævede,
gyldne Belter,
gravne Hjelme,
Ringe paa Haanden,
som Harald dem skjenked'.

Ogsaa **Berserkerne** omtales:

Ulfhedner kaldes
de, som i Orlog
blodige Skjold bære,
farve Spydene røde,
naar i Striden de komme;

Kun for de drabeligste Mænd
nytter det der at stande,
naar de vældige Kæmper
kløve Skjolderanden.

Man erfarer endog, at Harald ved sit Hof havde **Gøglere** og **Hofnarre.** Det heder nemlig:

Om Legere og Truder [3])
har jeg kun lidet spurgt dig,
hvad er deres Bedrift
i Haralds Huus [4]?)

De lege og fjase,
og Løjer de vække
med Hunden den øreløse

til Haralds Morskab;
der er og Andre,
som om Ilden skulle
brændende Spaan bære,
med luende Huer
under Lænden fæstede,
hoppende paa Hælen.

---

[1]) Herved sigtes vel til en eller anden Leg eller Krigsøvelse. Húnn betegner en Spids, Knap; maaskee her menes et Slags Skyden til Maals.

[2]) Man, Samlingsord for Trælle af begge Kjøn.

[3]) Trúðr, anglisk trúð, kaldtes en Gjøgler, histrio; Anglerne havde ogsaa Ordet trúðhorn, Trompet eller Valdhorn, fordi disse Gjøglere ogsaa plejede at musicere.

[4]) I Kvadet forestilles en Valkyrje at spørge en forbiflyvende Ravn om Harald og hans Bedrifter; Ravnen giver hende da Besked paa hendes Spørgsmaal.

Af alt dette, saavel som af mange andre Træk, der ere os opbevarede, faar man den tydeligste Forestilling om, at Haralds Hof maa have været saare glimrende for de Tider, og at dette vel ogsaa for en stor Deel forsonede de fornemmere Familier, der ej udvandrede, med Erobringen, idet flere af deres yngre Medlemmer, ligesom Thorolf, ej kunde modstaa Lysten til at træde i Kongens Tjeneste som hans Hirdmænd.

27. Anseede Mænd og Ætter paa Haralds Tid.

Historien har opbevaret os Navnet paa enkelte mægtige og anseede Mænd i Norge paa Harald Haarfagres Tid, merkelige, deels ved deres egne Bedrifter, deels som Stamfædre til fornemme og indflydelsesrige Slægter. Flere af dem ere allerede omtalte, f. Ex. Jarlerne Haakon i Throndelagen, Atle i Sogn, Ragnvald og hans Søn Thore paa Møre, Audun i Egdafylke. Af Jarler nævnes desuden **Eystein** paa Hedemarken, med Tilnavnet den mægtige (riki), eller Søfareren, Fader til Svanhild, en af Kongens Hustruer [1]); **Haarek**, Jarl paa Oplandene, hvis Søn Brune senere drog til Island; en Jarl ved Navn **Kvig** [2]), og **Halfdan Jarl**, der egtede Kongens Datter Ingebjørg, og som synes at have haft hjemme i Naumdal eller paa Helgeland, eftersom det fortælles, at hans Datter Gunhild egtede Finn Skjalge, en Søn af Eyvind Lambe og Sigrid paa Sandnes, Thorolf Kveldulfssøns Enke [3]). Denne Eyvind synes enten før sit Giftermaal med Sigrid, eller, hvad der er rimeligere, efter hendes Død at have været gift med Ingebjørg, en Datter af Haavard, Grjotgard Jarls Søn og Haakon Ladejarls Broder; en Datter af dette Egteskab var Rannveig, gift med Landnamsmanden Sighvat raude [4]).

---

[1]) Det heder i Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 2, at Eystein siden blev Jarl paa Vestfold og opfostrede Snefrids Sønner. Dette er dog ej sandsynligt, da Vestfold ligesom hele Viken overdroges til Kongens Søn Guthorm, og det desuden ellers heder, at Snefrids Sønner opfostredes paa Oplandene, med Undtagelse af Gudrød Ljome. I Olaf den helliges Saga Cap. 1 siges der, at Eystein sattes til Jarl baade over Hedemarken og Vestfold.

[2]) Om denne Kvig og hans Begivenheder med Skalden Ulf Sebbesøn har der været en egen Saga. Ulf Sebbesøn var en Frænde af Kongens Hofskald Audun Illskælda. Denne fik dette Tilnavn (ↄ: den daarlige Skald), fordi han i et Kvad til Kongen havde stjaalet Omkvædet til en Draape, Ulf Sebbesøn havde digtet til Haralds Ære. Fortæll. om Harald Haarfagres Skalde, Fornm. Sögur III. 3. 64.

[3]) Olaf Tryggv. Saga Cap. 2.

[4]) I Landnáma, V. 3, siges der, at Sighvat raudes Hustru Rannveig, efter en Beretning var en Datter af Eyvind Lambe og Sigrid, Thorolf Kveldulfssøns Enke, efter en anden derimod af Ingebjørg, hvis Fader Haavard var en Søn af Grjotgard Haaleyge-Jarl.

Der er ligeledes ovenfor talt om den mægtige **Ørna-Thore** i Egdafylke, Naddodds Broder, fra hvilken saa mange Slægter paa Island nedstammede. Ørna-Thore kaldtes saaledes, fordi han ejede tre Øer, paa enhver af hvilke han havde 80 Ørne gaaende. Der fortælles om ham, at da Kong Harald engang bad ham om Tilladelse til at tage Strandhug, det vil sige, forsyne sine Skibe med det nødvendige Forraad af Kjød, forærede han Kongen en af Øerne med alle dens Ørne[1]). Han har altsaa staaet paa en god Fod med Kongen, men desuagtet udvandrede de fleste af hans Sønner, saaledes som ovenfor er viist. Besvogret og maaskee beslægtet med ham var Olve Barnakarls ovenfor omtalte Æt.

I Begyndelsen af Kong Haralds Regjeringstid, eller maaskee allerede paa Halfdan Svartes Tid, maa der paa Hørdaland have levet en mægtig og anseet Herse, kaldet **Hørda-Kaare**, hvilken vi allerede oftere have haft Anledning til at nævne som beslægtet med flere Landnamsmænd. Han selv nedstammede i 9de Led fra den bekjendte Kong Rolf i Berg, og var Næstsøskendebarn til Landnamsmanden Bødvar hvite[2]). Om Hørda-Kaares Liv og Bedrifter vide vi intet, men at han har været en af de meest anseede Mænd i Norge paa sin Tid, skjønnes deraf, at flere af de berømteste Slægter baade i Norge og paa Island, enten nu med Rette eller Urette, udledede sin Herkomst fra ham. Saaledes skal hans Datter Vilgerd have været Islands Opdager Ravne-Flokes Moder[3]); en anden af hans Døttre, Thora, var Moder til Lovgiveren Ulfljot; hans Søn Ketils Datter Rodny skal have været en Moder til Hjørleif, Ingulfs Fostbroder; som hans Sønner nævnes forresten Thorleif spake, Olmod den gamle, der hjalp sin Frænde Leif at overvinde Atle Jarls Sønner ved Hisargavl, Agmund, Farfader til den senere saa mægtige Erling Skjalgssøn paa Sole, og Thord, Fader til den som Kong Sigurd Slevas Banemand bekjendte Klypp Herse[4]). Man kan saaledes ikke under nogen Omstændighed drage hans Tilværelse i Tvivl, eller ansee ham for nogen uhistorisk eller opdigtet Personlighed, medens det dog paa den anden Side er klart, at der enten maa have været flere Mænd af samme Navn, eller at enkelte Led i Slægtrækkerne ere bort-

---

[1]) Landnáma, Tillæggene fra Skardsaabogen. Hvilke Øer dette kan have været, vides ikke med Vished. Man maa formode, at de have været beliggende i den vestligere Deel af Agder, da Ørnathores Æt synes at have haft Forbindelser paa Jæderen, fra hvilken Thorvald Osvaldssøn og Erik røde droge til Island. En af Øerne kan maaskee have været Oxø udenfor Christianssand.

[2]) Hørda-Kaares Fader Aslak var en Søn af Bifra-Kaare, og denne af Aan, Søn af Ørn Hyrna; Aans anden Søn var Thorleif Hvalaskuf, Fader til Bødvar Snethryma, Fader til Thorleif Midlung, Bødvar hvites Fader. Ørn Hyrna nedstammede i femte Led fra Rolf i Berg. Landn. IV. 7.

[3]) Landn. III. 11.

[4]) Olaf Tryggv. Saga, Cap. 143. Snorres Olaf Tryggv. Saga, Cap. 60.

faldne, eftersom han stundom kun sættes et Par Generationer tidligere end det 10de Aarhundredes Ende, stundom, efter hvad vi allerede have seet, sættes længere op i Tiden end Islands Opdagelse [1]). Det sandsynligste er, at den virkelige Hørda-Kaare, Ulfljots Morfader og Bødvar hvites Faders Næsøskendebarn, levede paa den forhen angivne Tid, men havde en Brodersøn eller Sønnesøn, opkaldt efter, og siden af Sagaskriverne forvexlet med ham selv. Da hans Ætmænd optræde som mægtige Jordegodsbesiddere baade paa Hørdaland og Rogaland, maa han have haft udstrakte Besiddelser i begge disse Fylker, især, hvis man kan slutte efter de Gaarde, der vare hans sildigere Ætmænds Hovedsæder, paa Søndhørdaland og Jæderen. En anden anseet Mand ved Navn Kaare, der levede i Harald Haarfagres senere Dage, var **Vikinge-Kaare**, hvis Besiddelser synes at have ligget deels paa Oplandene, deels paa Vors, hvor idetmindste to af hans Sønner, Bødvar og Vigfus, boede i første Halvdeel af 10de Aarhundrede. Vikinge-Kaares Fader, Sigurd Bjodaskalle, var en Sønnesøn af den foromtalte engelske Jarl Hundasteinar, gift med Aaluf, Lodbroks Datter, fra hvilken ogsaa Landnamsmanden Audun Skakull nedstammede. Sigurds Syster Isgerd var gift med Jarlen Thore i Gautland. Vikinge-Kaares tredie Søn, Erik Bjodaskalle, boede i Midten af det 10de Aarhundrede paa Gaarden Ofrestad paa Oplandene, og blev Morfader til Kong Olaf Tryggvesson; de to ovennævnte Sønner, Bødvar og Vigfus, vare Morfædre til tvende mægtige Høvdinger paa Island i Slutningen af det 10de Aarhundrede, nemlig Bødvar til Gissur hvite paa Mosfell, og Vigfus til Glum Eyjulfssøn paa Thveraa i Eyjafjorden [2]).

[1]) I Snorres Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 62 nævnes Ølmod den gamle, som det Medlem af Hørda-Kaares Æt, der understøttede Erling Skjalgssøns Frieri til Kong Olaf Tryggvessøns Syster Aastrid i Aaret 996. Og dog ere saavel Landnáma som Floamanna Saga enige om, at Ølmod kom Leif til Hjelp mod Atle Jarls Sønner ved Hisargavl omtrent ved 870. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 147 nævner kun „den mægtigste af Frænderne" uden at at navngive Ølmod udtrykkeligt, det er derfor nok rimeligt, at Fejltagelsen her ligger hos Snorre. Men umuligt er det i alle Fald, at Hørda-Kaares ene Søn, Ølmod, skulde have levet ved 870, og at Ravne-Floke, Islands Opdager, og Ulfljot, fød 866, kunde være hans Dattersønner, ja Hjørleif, Ingulfs Fostbroder, endog hans Sønnedattersøn, naar hans anden Søn Thorleif spake kunde være samtidig med Haakon den gode, og Sønnesønnen Klypp Herse fælde Sigurd Sleva omtrent ved 970. En Forvirring maa derfor nødvendigviis være opstaaet i Slægtregistret. Det bliver altid sandsynligere, at den egentlige Kaare virkelig har levet paa Halfdan Svartes, og i Begyndelsen af Harald Haarfagres Tid, end at han skulde have levet senere hen; rimeligviis er han derfor bleven forvexlet med en yngre Ætling af samme Navn. Etsteds (Landn. IV. 7) heder det endog at Ulfljot var Søn af Hørda-Kaares Søn Ketil.

[2]) Landn. III. 1, 16. V. 12. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 218. Njaals Saga

En af de mægtigste Mænd i Firdafylke var den oftere omtalte Thore Herse, Søn af Jarlen Roald Arinbjørnssøn. Han var Skallagrims Fostbroder og beslægtet med Grim Herse og Ingjald den tryggve paa Agder. Hos Thore opfostredes **Erik**, Kong Haralds og Dronning Ragnhilds Søn, og der opstod et fortroligt Venskab mellem Erik og Thores Søn **Arinbjørn.** Thore havde en smuk Syster, **Thora**, med Tilnavn **Hladhaand.** Hun var engang paa et Gjestebud, hvor blandt de mange Indbudne ogsaa **Bjørn,** Søn af den mægtige Herse Brynjulf Bjørnssøn paa Aurland i Sogn, var tilstede. Bjørn fattede Kjærlighed til hende og forlangte hende til Egte, men uagtet han baade var af høj Byrd, og tillige selv havde erhvervet sig megen Anseelse ved sine Rejser, deels som Viking, deels som Handelsmand, gav hendes Broder Thore Herse ham dog Afslag. Bjørn besluttede nu at bortføre hende. Endnu samme Høst kom han med en fuldt udrustet Skude og ledsaget af bevæbnede Mænd til Thores Gaard, paa en Tid da denne ikke var hjemme, og tog Thora med sig, dog, som det lader til, neppe mod hendes eget Ønske. Han bragte hende hjem til Aurland, og vilde holde Bryllup med hende om Vinteren, men hans Fader Brynjulf, der længe havde været en god Ven af Thore, misbilligede hans Færd og vilde paa ingen Maade tillade ham at egte Pigen uden hendes Broders Samtykke. Han sagde, at hun indtil videre kunde forblive der og nyde samme Behandling, som om hun var hans egen Datter, men sendte imidlertid Bud til Thore, for at tilbyde ham Forlig og Erstatning for hvad Bjørn havde forbrudt sig. Thore lod hilse tilbage, at hun først og fremst, førend der kunde være nogen Tale om Forlig, maatte sendes hjem igjen; men dette søgte Bjørn paa alle Maader at hindre, og han udrettede saa meget, at hun blev paa Aurland Vinteren over. Den følgende Vaar spurgte Brynjulf ham, hvad han agtede at tage sig til om Sommeren. Bjørn svarede, at han helst ønskede at forlade Landet, og bad sin Fader om Langskib og Mænd, for at drage i Viking. Men Brynjulf sagde, at han paa ingen Maade vovede at betro et saa uroligt Hoved, som ham, Langskibe og Stridsmænd; han bød ham derimod et Kjøbmandsskib og Varer, for at gjøre en Handelsrejse til Dublin, og da Bjørn intet andet Valg havde, maatte han bekvemme sig til at modtage dette Tilbud. Skibet blev gjort sejlklart; det gik langsomt dermed, men endelig kom dog alt istand. Bjørn skulde allerede sejle afsted med gunstig Vind. Da gik han selv tolvte i Baaden, og roede ind til Aurland, hvor han, uden at hans Fader eller dennes Mænd fik Øje

---

Cap. 46. Kristni Saga Cap. 10. Vigaglums Saga Cap. 4, 5, afviger i sin Beretning herfra, ved at lade Vigfus, Vigaglums Morfader, være en Søn af Sigurd, og først denne en Søn af Vikinge-Kaare; den lader Vikinge-Kaare tillige være en Søn af Eymund eller Eyvind Askaspilder, Søn af en Thore.

paa ham, gik op til den Stue, i hvilken hans Moder og Kvinderne opholdt sig, og tog Thora, tilligemed alle hendes Klæder og Kostbarheder, med sig. Hans Moder, der aabenbart begunstigede hans Færd, forbød de tilstedeværende Kvinder strengeligen at sige et Ord derom til hendes Mand eller nogen af dem, der sade inde i Stuen hos ham, og saaledes fik Bjørn hende i god Behold bragt ned til Baaden. I Nattens Mørke roede de nu skyndsomt ud til Skibet, gik ombord, hejsede Sejl og lod det strax staa ud gjennem Fjorden og Sognsøen til Havs. Men ude paa Havet omtumledes de længe af Storm og Modvind. De vovede ikke for alt i Verden at komme tilbage til Norge, og maatte derfor søge Havn andenstedes; men da de saaledes vilde løbe ind til Mosø paa Østsiden af Hjaltland [1]), kom Skibet til at lide nogen Skade, saa at de vare nødsagede til at gaa i Land og losse Farmen ud. Paa Mosø stod allerede dengang den taarnformede Borg, af hvilken der endnu findes betydelige Levninger, og den synes allerede da at have været forladt, thi det fortælles, at Bjørn med Thora og sine Mænd opslog sin Bolig og forvarede sit Gods her, medens Skibet udbedredes. Strax efter Ankomsten holdt han Bryllup med Thora. Lidt for Vinteren erfarede de ved et Skib fra Orknø, at Bjørn var lyst utlæg i Norge, og at der om Høsten var kommet Befaling fra Kong Harald til Jarlen [2]), at han skulde lade Bjørn Brynjulfsson dræbe, hvis han fik fat paa ham; en lignende Befaling var ogsaa kommen til Syderøerne. Bjørn besluttede nu at tage sin Tilflugt til Island, men tilbragte dog Vinteren uforstyrret i Mosø-Borgen; da Vaaren kom, var der ingen Tid at bortgive, han gjorde sit Skib rede, og sejlede bort saa snart som muligt. En sterk, men gunstig Vind bragte ham i kort Tid til Islands Sydkyst, hvor han efter nogen Vanskelighed fandt Vejen til Borgarfjorden, og landede i Nærheden af Borg, hvor Skallagrim boede. Bjørn gik op til Gaarden med nogle af sine Mænd, og forbød dem at sige noget om hvad han havde gjort, eller om Aarsagen til hans Ankomst. Han fortalte blot Skallagrim hvo han var, og at han var kommen did med sin Hustru, Thore Herses Syster. Skallagrim, der baade kjendte hans Fader Brynjulf, og var Thore Herses Fostbroder og fortrolige Ven, blev meget glad ved denne Efterretning, og indbød Bjørn til at blive hos ham med Thore og Skibets hele Besætning, uden at have den mindste Anelse om, hvad Bjørn havde forbrudt sig mod Thore. Der opsattes Boder paa Tunet, i hvilke Bjørn lagde sine Varer op. Han opholdt sig nu en Tidlang hos Skallagrim i allerstørste Venskabelighed, indtil

[1]) Nu Mousa; se Samlinger til det norske Folks og Sprogs Historie, 6te Bind S. 480.

[2]) Egils Saga nævner her Sigurd Jarl, hvilket strider mod Tidsregningen: det maa være Torv-Einar.

der ud paa Høsten kom Skibe fra Norge, og med dem det Rygte, at Bjørn skulde have løbet bort med Thora uden hendes Frænders Samtykke, og at Kongen derfor skulde have gjort ham utlæg over hele Norge. Skallagrim kaldte strax Bjørn til sig, spurgte, om det virkelig forholdt sig saaledes, og sagde, at han ej havde ventet af Brynjulfs Søn, at han ikke skulde ville sige Sandheden. Bjørn svarede, at han ikke havde sagt nogen Usandhed, men alene anseet sig fritagen for at fortælle mere, end Skallagrim havde spurgt om; han vedgik uforbeholdent, at Rygtet var sandt, og da Skallagrim vred spurgte ham, hvorledes han havde turdet vove at komme til ham, Thore Herses fortrolige Ven, svarede han, at han ikke saa anden Udvej, da han nu engang var landet i hans Nærhed, men haabede dog, at siden han nu var bleven Skallagrims Gjest, vilde denne ikke tilføje ham noget Ondt. Skallagrims ældste Søn Thorolf lagde nu et godt Ord ind for Bjørn, og bad sin Fader at tage ham til Naade; mange andre kom ligeledes med Forbønner, og Skallagrim lod sig endelig overtale. Han sagde, at han vilde føje Thorolf, og bad denne tage sig af Bjørn paa bedste Maade. Saaledes kom Bjørn til at opholde sig hos Skallagrim den hele Vinter. Men Thorolf lod det ej blive derved. Da Vaaren kom, sagde han til sin Fader, at Bjørn længedes efter at komme hjem, og ønskede saa inderligt, at hans Fredløshed maatte blive ophævet; hans Bøn var nu, at Skallagrim vilde tage sig af ham, og sende Mænd over til Norge, for at bede Thore Herse om at forlige sig med sin Svoger. Skallagrim opfyldte denne Bøn; han sendte Mænd til Thore med sin Hilsen og dette Budskab; Brynjulf bød ligeledes Forlig, og Thore lod sig endelig overtale. Bjørn fik Tilgivelse. Thore udvirkede Fredløshedsstraffen tilbagekaldt, og den følgende Vaar, da Bjørn i to Vintre havde opholdt sig hos Skallagrim, vendte han tilbage med sin Hustru, ledsaget af Thorolf, der havde faaet Tilladelse af sin Fader til at følge med. Thora havde kort efter Ankomsten til Borg født en Datter, ved Navn **Aasgerd**, der blev tilbage hos Skallagrims Hustru Bera, som nødig vilde give Slip paa hende. Da Bjørn var kommen tilbage til Sogn, bekræftedes Forliget mellem ham og Thore, og de bleve nu de bedste Venner [1]).

Blandt Kong Haralds paalideligste Mænd og hyppigst brugte Sendebud nævnes den ovenfor (S. 523) omtalte **Hauk Haabrok**, om hvilken der endog er en særegen Fortælling, som dog ikke kan ansees paalidelig, da den bærer sterke Præg af at være sammensat eller i det mindste nedskreven i en temmelig sildig Tidsalder [2]). Imidlertid er det dog nok muligt, at enkelte

---

[1]) Egils Saga, Cap. 32—35.

[2]) Den saakaldte þáttr Hauks hábrókar i Flatøbogen, trykt i Fornm. S. X. p. 198—208. Sproget i denne Fortælling er temmelig nymodens; derhos omta-

gamle historiske Sagn eller Kvad kunne ligge til Grund for, hvad der ikke er ligefrem usandsynligt i den. Ifølge denne Beretning skal Hauk have været sendt af Kongen i en Handelsrejse til Gardarike, for at kjøbe sjældne Sager og Kostbarheder paa Markedet i Holmgard (Novgorod); her skal han være kommen i Uenighed med nogle af Sviakongens Kæmper, men tilsidst have reddet sig ud af Sagen med Ære[1]). Ved denne Anledning omtales det, at Sviakongen, der siges at have heddet Erik Anundssøn, havde været gift med Kong Haralds Datter Ingegerd, indtil Sviarne førte hende til en Ø, for at offre hende til Guderne; da blev hun befriet af sin Broder Halfdan svarte, og dette skal have givet Anledning til en langvarig Krig mellem Harald og Sviakongen. Der er ogsaa en anden, ligeledes upaalidelig, men i sig selv øjensynligen gammel Beretning[2]) om en Fejde mellem Harald og Uppsalakongen Erik Bjørnssøn, i hvilken ogsaa Hauk Haabrok tog Deel, efterat Kongens tre fornemste Hirdskalde, Olve Hnuva, Thorbjørn Hornklove og Audun Illskælda, først havde været hos Kong Erik for at mægle Fred. Det fortælles, at Kong Harald havde sendt dem i dette farlige Ærinde, for at straffe dem for deres Dristighed, at fri til en fornem Kvinde, Ingebjørg den rige paa Huusstad paa Nordmøre, som var beslægtet med Kongen. Det er i sig selv ej usandsynligt, at der i Harald Haarfagres sidste Dage, paa hvilken Tid disse Begivenheder, hvis de overhoved have fundet Sted, maa være forefaldne, kan have været en svensk Konge ved Navn Erik, som har været gift med Haralds Datter, og med hvilken han kan have ligget i Fejde. Men denne Konge kan hverken have været Erik Eimundssøn, der var gammel i Haralds Ungdomstid, eller Erik Sejrsæl, der døde henved 993. Men der var i det 9de og 10de Aarhundrede flere Konger i Svithjod, som hørte til Sidelinjerne af Bjørn Jernsides Æt, og som derfor ikke omtales i vore Sagaer, hvilke overhoved ikke befatte sig synderligt med den svenske indre Historie. Der nævnes saaledes hos andre Forfattere ved Aaret 936 en Kong **Ring** med sine Sønner **Erik** og **Eimund** i Sigtuna eller Birk[3]), og da vore egne Slægttavler

---

les i Cap. 3 Susdal (Surtsdalir) i Rusland, om hvilket der ej var Tale førend ud i det 12te Aarhundrede, hvilket beviser at Fortællingen er nedskreven senere.

[1]) Hauks Dygtighed viste sig i at bekæmpe Sviakongens Mænd i selve Holmgard. Da Hauk ved sin Hjemkomst fortalte Kongen om sine Bedrifter, skal Kongen have spurgt ham, om han ikke da var høj i Buxen (ɔ: stolt), hvortil Hauk svarede at han var endnu stoltere, da han bragte Kongens Søn Haakon til Kong Ædhelstan (hvorom nedenfor), en Begivenhed, som her vistnok er omtalt for tidligt. Ved denne Lejlighed fik Hauk sit Tilnavn.

[2]) Beretningen om Harald Haarfagres Skalde, i Fornm. S. III. 61—82.

[3]) Mag. Adam af Bremen, I. 63. — I þáttr Hauks h. siges det udtrykkeligt, at Eriks Fader, Anund, var en Søn af Bjørn paa Hauge.

lade Erik Sejrsæl og hans Broder Olaf allerede i Aaret 921 efterfølge deres Fader Bjørn Erikssøn — hvilket vel næsten maa ansees som en Umulighed, naar Erik skulde være død omkring 993 — synes ogsaa dette at tyde paa, at der virkelig har været en forresten uomtalt Kong Erik — maaskee en Søn eller Sønnesøn af Bjørn paa Hauge — mod Slutningen af Harald Haarfagres Regjeringstid, og at der har hersket nogen Uenighed mellem dem, ligesom der vel og i det Hele taget under Harald og hans nærmeste Efterfølgere har været et spændt Forhold mellem ham og Sviakongen [1]).

28. Kong Haralds Sønner og Rigets Deling mellem dem.

Imidlertid voxede flere af Kong Haralds Sønner til, og affstedkom fremdeles nye Uroligheder. Ragnvald Jarl var ikke den eneste blandt Jarlerne, der blev et Offer for deres Herskelyst; thi der tales om flere af Kongens Jarler, som hans Sønner enten dræbte eller joge ud af Landet. Af forskjellig Mødreneæt, og opdragne paa forskjellige Kanter af Landet, maatte de være næsten ganske fremmede for hinanden indbyrdes, og Slægtskabsbaandet kunde ej være sterkt imellem dem. Man regner i Alt, at Harald havde 20 Sønner, dog ere Angivelserne forskjellige, saavel af Antallet, som af deres Navne og Mødreneæt. I de vidtløftigere, fornemmelig paa Island optegnede Kongesagaer opgives hans Børn saaledes: med **Aasa**, Haakon Jarls Datter, Halfdan hvite, Halfdan svarte, og Sigfrid; med **Gyda**, Guthorm, Haarek og Gudrød; med **Hild** eller **Svanhild**, Datter af Eystein Jarl paa Hedemarken og Vestfold, Olaf, Sigtrygg eller Tryggve, Frode og Thorgils; med **Snefrid**, Sigurd Rise, Halfdan Haalegg, Gudrød Ljome og Ragnvald Rettelbeine; med **Alfhild**, Datter af Ring Dagssøn paa Ringerike, Dag, Ring og Ragnar Rykkill; med Dronning **Ragnhild**, Erik Blodøxe, hvortil endelig kommer Haakon den gode, som siden skal omtales; af Døttre nævnes Ingebjorg, gift med Halfdan Jarl, Ingegerd og Aaluf Aarbot, gift med Thore Jarl [2]). Snorre Sturlasøns Bearbejdelse af

[1]) Thi Sviakongerne betragtede naturligviis ligesaavel som den danske Linje, Harald og hans Æt som uberettigede til Viken. — Hvor usandsynlig Fortællingen om Haralds Skalde er, viser sig især af de Navne paa anseede Mænd, der stilles sammen uden Hensyn til Tidsregningen, saaledes nævnes baade Rolf Nefja, Ragnvald Jarls Svigerfader, Sigurd paa Sandnes, Thorolf Kveldulfssøn og Kongens egen Søn Erik Blodøxe som samtidige. De fleste af de saaledes anførte Navne tilhøre dog uden al Tvivl virkelige Personer, der have levet under Kong Harald, og om hvem der vel og har været Traditioner, som i Tidens Løb ere gangne i Forglemmelse. Saaledes nævnes f. Ex. Ragnvald fra Mjola (Melø i Nordland), Thorstein i Raumdal, Ring hvite paa Søndmøre, Romund Gulltanne i Sogn, Eystein hvite paa Vors, o. fl. Der anføres tillige Kvad, som synes at være egte.

[2]) Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 2. Olaf den helliges Saga Cap. 1. I

Kongesagaerne afviger i enkelte Dele herfra; den gjør Guthorm, og vistnok med Rette, til en Søn af Aasa; som Gydas Børn nævner den: Aaluf, Rørek, Sigtrygg, Frode og Thorgils; som Sønner af Svanhild Eysteinsdatter, Olaf Geirstada-Alf, Bjørn og Ragnar Rykkill, og som Børn af **Aashild** (ikke Alfhild) Ringsdatter, Dag, Ring, Gudrød Skirja og Ingegerd [1]). De kortere norske Optegnelser opregne følgende Sønner: Erik, Olaf Digerbein, Bjørn, Guthorm, Halfdan svarte, Dag, Ring, Gudrød Skirja, Ragnvald, Sigtrygg, Frode, Rørek, Tryggve, Gudrød, Eystein, Sigurd Rise, Gudrød Ljome, Halfdan Hvitbein eller haafota, Ragnvald eller Ragnar Rykkill, Søn af Snefrid, og endelig Haakon [2]). En tredie Fortegnelse regner kun 16 Sønner, saaledes: Erik, Olaf, Bjørn, Sigurd Rise, Gunnrød, Gudrød, Halfdan haafota, Ragnvald Rettelbeine, Eystein, Jørund, Sigtrygg, Ingvar, Tryggve, Ring, Rolf og Haakon [3]). Blandt alle de her opregnede Kongesønner, er det kun Erik, Halfdan svarte, Olaf, Bjørn, Snefrids Sønner og Haakon, som forresten yderligere omtales i det Følgende, og spille nogen Rolle; de øvrige nævnes enten deels ikke oftere, eller kun en enkelt Gang i Forbigaaende, og det er endog stor Sandsynlighed for, at man undertiden af een og den samme har gjort tvende, kun ved en ubetydelig Forandring af Navnet (f. Ex. Gunnrød og Gudrød, Ragnvald Rettelbeine og Ragnar Rykkill, Halfdan hvite og Halfdan Hvitbein, Haalegg eller haafota, Sigtrygg og Tryggve, Sigfrid, Sigfrode og Frode), eller endog optaget Navne, der aldeles ikke høre herhen, f. Ex. Thorgils, der, som vi have seet, er ingen anden, end Irlands Erobrer Thorgisl eller Turges [4]). Det er allerede omtalt, hvorledes Halfdan Haalegg blev dræbt af Torv-Einar, og Guthorm, Hertug Guthorms Fostersøn, af Sølve Klove. Halfdan hvite, den foregivne Tvillingbroder til Halfdan svarte, skal være falden paa et Tog, han i Forening med denne foretog til Estland [5]).

Erik, Kongens og Ragnhilds Søn, hvilken han elskede og agtede meest af alle sine Sønner, blev, som vi ovenfor have berettet, opfostret hos Thore Herse i Firdafylke. Allerede da han var 12 Aar gammel, gav hans Fader

---

Flatøbogen findes foruden denne Fortegnelse ogsaa en anden i Beretningen om Harald Haarfagres Fremtræden (Upphaf rikis &c. C. 8), der har den Afvigelse, at Alfhild, ligesom hos Snorre, kaldes Aashild, og at der tillægges hende Døttrene Thorgerd og Aaluf Aarbot.

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21.

[2]) Fagrskinna, Cap. 20. Ágrip, Cap. 2.

[3]) Historia Norvegiæ fol. 7 a.

[4]) Se ovenfor S. 440. Thorgils's Navn forekommer heller ikke i de to sidst anførte Kongerækker.

[5]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 33, 35. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 2. Olaf den helliges Saga Cap. 1. Flatøbogen (Upphaf &c. Cap. 8).

ham fem Langskibe, med hvilke han foer i Viking, først til Austerveg, og derpaa til Danmark, Frisland og Saxland, paa hvilken Færd han tilbragte fire Aar. Derpaa drog han i Vesterviking, og herjede i andre fire Aar paa Skotland, Bretland (Wales), Irland og Frankrige [1]). Fra sit 12te til 20de Aar laa han saaledes ude paa Vikingetog, og herved fik han det for hine Tider hæderlige Tilnavn „Blodøxe". Hans Ophold hos Thore Herse bragte ham, tildeels mod hans Faders Ønske, i et venskabeligt Forhold til Thorolf, Skallagrims Søn, der, som vi have seet, havde fulgt med Bjørn Brynjulfssøn, da denne vendte tilbage til Norge. Da Bjørn og Thorolf havde tilbragt en Vinter paa Aurland, droge de tilsammen ud paa Viking i Austerveg, og vandt sig meget Bytte, hvoriblandt en saakaldt **Karfe** eller mindre Fartøj, der rummede 30 Mand og roedes af 12 eller 13, og forresten var meget smukt, og malet ovenfor Vandgangen. Paa dette Fartøj rejste de om Høsten til Thore Herse, for at besøge ham, og traf der Kongesønnen Erik, der da, som det synes, var kommen tilbage fra et af sine tidligere Vikingetog. Den smukke Karfe laa tjeldet udenfor Gaarden, og Erik kunde ej see sig mæt paa den; stundom gik han ud paa den, stundom stillede han sig oppe i Land og betragtede den. Bjørn hviskede nu til Thorolf, at han skulde tilbyde Erik Fartøjet til Foræring, thi derved vilde han i ham kunne vinde sig en mægtig Talsmand hos Kongen, hvis Had til Kveldulfs og Skallagrims Æt ellers kunde blive ham meget farligt. Thorolf gjorde som Bjørn raadede ham; han gik hen til Erik og sagde: du seer saa nøje paa Skibet, synes du om det? Ja, sagde Kongesønnen, det er meget fagert. Nu vel, sagde Thorolf, jeg vil give dig det, hvis du vil tage derimod. Det vil jeg, svarede Erik, men du vil vist finde Lønnen ringe, naar jeg kun lover dig mit Venskab til Gjengjeld. Denne Løn, sagde Thorolf, tykkes mig mere værd, end Skibet. Erik blev nu meget venlig mod Thorolf og Bjørn, og da Thore Herse efter deres Anmodning besluttede at drage til Kongen, for at faa ham omstemt med Hensyn til Thorolf, var Erik strax villig til at følge med, for ogsaa at lægge et godt Ord ind for denne. Kongen opholdt sig just paa Hørdaland, hvorhen Thore og Erik begave sig paa den nye Karfe; de passede paa engang, da Kongen var i godt Lune, og fremførte nu deres Bøn om, at han ej vilde lade Thorolf undgjelde, hvad hans Fader Skallagrim havde forbrudt sig, men heller lade ham nyde godt af de Tjenester, hans Frænder tidligere havde beviist Kon-

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 34. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 3. Ifølge Fagrskinna Cap. 28 bleve Erik Blodøxes Vikingetog besungne af Skalden Glum Geiresøn, i hvis Draape der skal have været berettet, at han før Faderens Død havde herjet ved Halland, paa Skaane og vide om Danmark, i Kurland, Estland og mange andre Lande i Austerveg, i Svithjod og Gautland.

gen. Kongen svarede først temmelig barsk, at Kveldulfs hele Æt havde gjort ham meget imod, og at Thorolf neppe var mindre overmodig end hans øvrige Frænder. Men da Erik vedblev med sine Bønner, og fortalte om den herlige Gave, Thorolf havde skjenket ham, lovede Kongen endelig, at Thorolf skulde faa være i Fred for ham, under den Betingelse, at han aldrig kom for hans Ojne: han vilde ej forbyde Erik at vise ham Venskab, men advarede ham dog om, at han maaskee vilde komme til at angre det. Denne Besked bragte Erik og Thore tilbage til Fjordene, og sendte siden Bud derom til Thorolf, som imidlertid var vendt tilbage med Bjørn til Aurland. Da der altsaa intet var i Vejen for Thorolfs Ophold i Norge, forblev han flere Vintre, deels hos Brynjulf, deels hos Thore, men laa om Sommeren ude i Viking med Bjørn [1]).

Kong Harald havde imidlertid naaet sit 50de Aar, og besluttede nu at treffe en Foranstaltning, hvorved, som han haabede, baade indvortes Uroligheder kunde undgaaes, og Overherredømmet i Riget sikkres hans Søn Erik. Han sammenkaldte etsteds i det Søndenfjeldske, sandsynligviis paa **Eidsvold** [2]), et Thing for alle Oplændingerne, (900). Her gav han alle sine Sønner Kongenavn, og sine Dattersønner, eller overhoved dem, der paa Kvindesiden stammede fra ham, Jarlenavn, og uddeelte derpaa Forleninger til dem alle, hvorved han i det Hele taget rettede sig efter deres Mødrene-Æt. Saaledes gav han Viken, eller hele det Rige, Guthorm havde haft, tilligemed Raumarike og Thelemarken, til **Olaf, Bjørn** og **Sigtrygg** [3]). Gudbrandsdalen, Hedemarken, rimeligviis med det som da var opryddet af Østerdalen, gav han **Dag, Ring** og **Ragnar**; Hadafylke gav han **Snefrids** Sønner; i Throndhjem fik **Halfdan svarte** og **Sigfred** Land at styre [4]);

---

[1]) Egils Saga Cap. 36.

[2]) Naar det udtrykkeligt heder at det var et Thing, hvortil alle Oplændinger sammenkaldtes, kan det ej have været paa noget andet Sted, end Eidsvold, eller Eidsivathingets Samlingsplads, hvor Oplændingernes Hovedthing holdtes.

[3]) Hos Snorre staar der egentlig, at Olaf, Bjørn, Sigtrygg, Frode og Thorgils fik Vingulmark, Raumarike, Vestfold og Thelemarken, og at Guthorm allerede tidligere var sat til Landværnsmand ved Grændsen, og havde faaet Ranrike. Men i Cap. 29 heder det udtrykkeligt, at Kongen efter Hertug Guthorms Død gav sin Søn og hans Knæsætning Guthorm det samme Land at bestyre, som han havde haft, nemlig hele Viken, og det er ikke rimeligt, at han atter skulde have frataget ham den største Deel deraf og givet det til hine, medens Guthorm kun beholdt Ranrike tilbage. Det sandsynligste er at Guthorms Fald i Kampen mod Sølve Klove har fundet Sted allerede før denne Uddeling, og at Olaf, Bjørn og Sigtrygg ere traadte i hans Sted. Hvad Frode og Thorgils angaar, da er deres historiske Tilværelse, som ovenfor viist, mere end tvivlsom, og i alle Fald maatte de allerede være faldne paa Irland.

[4]) Her nævnes ogsaa Halfdan hvite, men han maa paa denne Tid allerede være falden.

Erik fik Haalogaland, Nordmøre og Raumsdalen. Selv forbeholdt han sig hvad man kaldte Midtlandet, eller Gulathingslagen, hvor han nu for det meste plejede at opholde sig paa sine store Gaarde, fornemmelig **Sæheim** paa Lygren, **Aalreksstad** nær ved det nuværende Bergen, **Fitje** paa Storden, **Agvaldsnes** paa Karmt og **Utstein** ved Renneso i Bukn-fjorden. Rørek og Gudrød skal han have beholdt ved Hirden, men dog givet dem store Forleninger i Sogn og Hordaland. Han bestemte, at Kongenavnet skulde gaa i Arv fra Fader til Søn i alle hans Sønners Linjer; enhver af hans Sønner skulde i sit Len tage Halvparten af den kongelige Andeel og Indtægterne, hvorved altsaa han selv, hans Søn og Jarlen fik hver sin Trediedeel; de skulde ogsaa ved højtidelig Lejlighed have Ret til at sidde i Højsædet, eet Trin højere end Jarlerne, men eet Trin lavere end han selv [1]). Denne Plads eller Overkongedømmet tiltænkte han efter sin Død Erik Blodøxe, der forsaavidt ogsaa var bedst skikket dertil, som hans Mødrenæxt ej knyttede ham nærmere til nogen enkelt Deel af Landet, end til de øvrige. Men dette hindrede ikke enhver af de øvrige Sønner, som havde faaet Len, fra ogsaa at nære Haab om og Fordringer paa at blive Overkonge, og i ethvert Fylke understøttede Indbyggerne den, som netop var sat til at raade der, Throndene Halfdan svarte, Oplændingerne Snefrids eller Svanhilds Sønner, Vikverjerne Olaf, Bjørn eller Sigtrygg, o. s. v. Deraf udspandt sig snart nye Tvistigheder, saa at Haralds Foranstaltninger ikke kom til at udrette hvad han havde tilsigtet.

Uagtet Erik havde faaet hine store Forleninger, opholdt han sig dog for det meste hos Faderen, og det synes ej at have varet længe, førend han ogsaa fik Hordaland og Firdafylke at bestyre [2]). Man maa heraf slutte, at han allerede tidligt har begyndt at optræde som sin Faders Medhjelper i Overbestyrelsen af Riget. Dog gjorde han endnu af og til Krigstog til fremmede Lande. Især omtales et, han foretog til **Bjarmeland**, paa hvilket Thorolf Skallagrimssøn var med ham som hans Stavnbo og Merkesmand [3]). Erik landede i Vinaa eller Dvina, og skal have sejret i flere Fægtninger med Bjarmerne, fra hvilke han, som det sædvanligt var Tilfældet, bragte et rigt Bytte tilbage. Paa Tilbagevejen traf han den smukke **Gunnhild**, Datter af **Assur Tote** eller **Lavskegg** [4]) paa Haalogaland, og egtede hende. Om Maaden, hvorpaa dette gik til, er der et fabel-

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 35.

[2]) Dette siges udtrykkeligt i Egils Saga Cap. 37, ligesom det og heder hos Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 35, at Erik efter Lensuddelingen dog opholdt sig lange Stunder hos sin Fader, rimeligviis, efter hvad det i Fagrskinna Cap. 23 heder, som Høvding inden Hirden. Forresten kan han paa den Tid, da Uddelingen fandt Sted, neppe endnu have været voxen.

[3]) Egils Saga Cap. 37.

[4]) Fagrskinna Cap. 21 kalder ham „Tote eller Lavskegg", Ágrip kun det sidste.

agtigt Sagn, som dog viser, hvilke besynderlige Forestillinger maaskee allerede Gunnhilds Samtid havde dannet sig om hende paa Grund af den Overlegenhed i Evner og Klogskab, hun siden i en saa lang Række af Aar, skjønt just ikke til Landets Bedste, lagde for Dagen. Hun var, fortælles der [1]), sendt til Finmarken for at lære Trolddom hos nogle Finner, etsteds nævnes endog Mattull Finnekonge selv [2]). Da Erik sejlede tilbage fra Bjarmeland, og kom forbi Finmarkens Kyst, fandt hans Mænd hende i en Gamme. Hun sagde at hendes Lærere i Trolddom vare de to klogeste i hele Finmarken; de kunde opstøve Spor ligesom Hunde baade paa optøet og frossen Jord, de kunde løbe saa hurtigt paa Ski, at hverken Mennesker eller Dyr vare istand til at undløbe dem, de traf alt hvad de skøde efter, og naar de vare vrede, vendte Jorden sig for deres Blik, men hvis noget Levende kom for deres Øjne, faldt det dødt ned. Det fortælles endvidere, at hun anmodede Eriks Mænd om at befri hende for disse byrdefulde Friere, som just nu vare ude paa Jagt; hun skjulte dem i Gammen og strøede noget, der saa ud som Aske, baade indenfor og rundt omkring den. Da Finnerne kom hjem, spurgte de om nogen havde været der, og da hun sagde nej, forundrede de sig derover, siden de havde forfulgt Sporene lige til Gammen. Da de havde faaet Mad, foreslog hun dem at de skulde lægge sig ved hver sin Side af hende, hvilket de med Glæde toge imod, da de nu i tre Nætter af Skinsyge ikke havde sovet, men vaaget over hinanden. De faldt nu snart i en saa dyb Søvn at hun med Lethed kunde faa draget to Sælbelge over deres Hoveder og bundet dem under deres Arme; paa hendes Vink brøde nu Kongens Mænd frem og dræbte dem, men bragte hende til Erik, som tog hende med sig paa sit Skib, og siden, da han kom til Haalogaland, egtede hende med hendes Faders Samtykke. — Uagtet Forestillingen om Finnernes Tryllekyndighed da, ligesom gjennem saa mange Aarhundreder senere, var saa rodfæstet, at man heel vel kan tænke sig Muligheden af at Forældre i god Tro have sat deres Børn i Trolddomslære hos Finner, og at Gunnhild selv virkelig en Stund kan have opholdt sig i Finmarken i dette Øjemed, er dog Fortællingen i sig selv saa urimelig, at man maa ansee den for en fuldstændig Opdigtning. Den Navnkundighed, Gunnhild siden opnaaede ved sin ualmindelige og ondskabsfulde Klogt, er desuden en tilstrækkelig Grund til at forklare, hvorledes et Sagn, som dette, har kunnet danne sig, især da hendes Hjem var paa Haalogaland, der grændsede til Finmarken, og hvor man fra de ældste Tider havde saa meget med Finnerne at bestille. Den rette Sammenhæng er vel den, at Erik under Hjemrejsen fra Bjarmeland har faaet Gunnhild at see, enten hos hendes Fader, eller hos en eller anden Mand, af hvem

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 24. Olaf Tryggvessøns S. Cap. 3.

[2]) Fagrskinna Cap. 28.

hun opfostredes, og at hun maaskee endog selv senere hen i Tiden har udspredt saadanne Fortællinger, som de oven anførte, for derved at gjøre sig mere frygtet. Hun beskrives som liden af Vært, men smuk og af et fornemt Udseende, dybt tænkende, af megen og foranderlig Tale, venlig i sine Ord, men grum af Sind og sine Venner ikke ret tro, herskesyg og pengegjerrig [1]. Hun erhvervede snart til Eriks Skade den meest udstrakte Indflydelse over ham [2].

Denne Indflydelse, eller Eriks egen Herskesyge, sporedes i hans Fremfærd mod sine Brødre, hvilke han efterhaanden begyndte at forfølge og dræbe, hvor han fandt Lejlighed dertil. Den første, hvilken han saaledes ryddede afvejen, var **Ragnvald Rettelbeine** paa Hadeland, en af Snefrids Sønner. Denne havde lagt sig efter Sejd, hvilket Harald ikke kunde udstaa. Da Kongen engang sendte Bud til en Sejdmand paa Hørdaland, ved Navn Vitgeir [3], svarede denne, at det var ikke saa farligt, om Smaafolk, Karle og Kærlingers Børn, sejdede, saa længe Ragnvald, Kongens egen Søn, drev Sejd paa Hadeland. Ved dette Svar følte Kong Harald sig saa truffen, at han sendte Erik til Hadeland, hvor denne brændte sin Broder inde med 80 Sejdmænd [4]. Snarere var det vel Erik selv, der efter Gunnhilds Indskydelse overtalte Faderen til at lade ham drage afsted i dette Ærende. Ifølge Sagnet skal Ragnvald være bleven indebrændt paa Gaarden Klauvastad (Kløvstad) i Thengelstads Sogn paaa Hadeland. Kort Tid efter druknede Ragnvalds Broder Gudrod Ljome udenfor Jæderen i en stor Storm, paa Hjemrejsen fra et Besøg hos sin Fosterfader, Thjodolf af Hvin, der forgjæves havde fraraadt ham at rejse [5]. Uagtet det ikke siges udtrykkeligt, er det dog ikke usandsynligt, at man har beskyldt Gunnhild for at have opvakt denne Storm. Af Snefrids Sønner var saaledes nu kun Sigurd Rise tilbage.

Raden kom derefter til **Bjørn**, der raadede for Vestfold, medens Olaf synes at have haft Bestyrelsen over Ranrike m. m., og Sigtrygg maaskee over Raumarike. Bjørn levede for det meste i **Tunsberg**, eller rettere paa den i Nærheden liggende Kongsgaard **Sæheim** [6]), hvor vel ogsaa hans

[1]) Fagrskinna Cap. 21.

[2]) Ágrip Cap. 5 siger at Erik fik Tilnavnet „Blodøxe" fordi han var voldsom og grum, især ved hendes Paavirkning.

[3]) „Vitgeir" betyder „Hexe-Geir".

[4]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 36. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 4. Ifølge Ágrip Cap. 2 skal Ragnvald have faaet Tilnavnet „Skratte" d. e. Troldmand. Historia Norvegiæ fol. 7 a, lader ham have lært Troldkunsten af sin Fostermoder.

[5]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 37.

[6]) Det nuværende Jarlsberg.

Forgængere, den ældre og yngre Guthorm, havde haft deres Sæde. Tunsberg var, som ovenfor er nævnt, allerede da en meget søgt Handelsplads, til hvilken der kom Handelsskibe baade fra det Nordenfjeldske, fra Danmark og fra Saxland. Det var den gamle Handel ved Kaupangen i Skiringssal, der nu, sandsynligviis ved Kongesædets Forlæggelse til Tunsberg, synes at have draget sig did [1]). Herved fik ogsaa Bjørn Smag paa Handel og Kjøbmandsfærd; han drog meget lidet paa Krigstog, men havde Kjøbmandsskibe ude paa Farten til udenlandske Havne, hvorfra han skaffede sig mange kostbare Sager: hans Brødre kaldte ham derfor **Farmand** eller **Kjøbmand**. Engang, da Erik kom tilbage fra et Krigstog i Austerveg, løb han ind til Tunsberg, og fordrede en Deel af de kongelige Indtægter i Vestfold, der tilkom Kong Harald. Bjørn, som hidtil havde været vant ved at udbetale den selv, eller ved sine Sendebud, vægrede sig ved at betale den til Erik, da han derved vilde have erkjendt dennes Overhøjhed. Erik fordrede nu Levnetsmidler, Telte og Drikkevarer, og trættede heftigt med sin Broder derom, men forgjæves, og maatte med uforrettet Sag forlade Byen. Om Aftenen begav Bjørn sig op til Sæheim. Men som han og hans Mænd just sade ved Drikkebordet, kom Erik uforvarende og omringede Huset. Bjørn gik ud mod ham med sine Mænd for at forsvare sig, men faldt i Kampen med flere af sine; Erik plyndrede Gaarden, fik et stort Bytte, og fortsatte sin Vej langs Kysten til det Nordenfjeldske. Bjørn var meget elsket af Vikværingerne, der ansaa ham for en meget lovende Høvding. Erik blev derfor heel forhadt iblandt dem for denne Gjerning. Det hed endog, at Olaf, hans Broder, der nu tog Vestfold i Bestyrelse og hans Søn Gudrød til Opfostring, vilde hevne hans Drab [2]).

Den af Brødrene, der først forsøgte at tage Hevn, var dog Halfdan Svarte i Throndhjem. Erik drog den paafølgende Vinter til Nordmøre. Han var til Gilde paa Gaarden **Selven** [3]), lidt indenfor Agdenes, og sov her om Natten i en fritstaaende Ude-Skemme. Herom havde Halfdan faaet Nys, skyndte sig derhen med mange Bevæbnede, og omringede Huset, fra hvilket Erik var heldig nok til at undkomme selv femte, men de øvrige Mænd af hans Følge bleve indebrændte. Erik tog sin Tilflugt til Faderen, der ved at høre hvad der var skeet, blev meget vred, samlede Folk og Skibe, og drog til Throndhjem for at straffe Halfdan. Denne udrustede ogsaa en Flaade, og lagde ud til Stadsbygden, indenfor **Thorsberg** eller **Thorshau-**

---

[1]) Se ovenfor S. 381.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 38. Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 5. Olaf den helliges Saga Cap. 2. Bjørns Høj, kaldet Farmandshaugen, findes endnu nær ved Jarlsberg.

[3]) Flatøbogens Bearbejdelse af Olaf Tryggvesøns Saga (Skaalh. Udg. Cap. 6), nævner ikke Selven, men derimod en Gaard ved Navn Thaus, hvis Navn ej gjenkjendes blandt de nu paa Nordmøre forekommende Gaardsnavne.

gen, medens Harald laa med sine Folk ude ved **Reins-Sletten**. Men nu gik der Mænd imellem dem for at stifte Forlig. I Halfdans Hær var en gjæv Mand ved Navn **Guthorm Sindre**, der ogsaa havde opholdt sig hos Harald, og var meget yndet af dem begge. Han var en ypperlig Skald, og havde digtet et Kvad om hver af dem. De havde budt ham Løn derfor, men han havde afslaaet den, og kun forlangt, at enhver af dem skulde tilstaa ham een Bøn. De havde lovet det, og heraf benyttede han sig nu, idet han bad dem om at forlige sig med hinanden. Og i saadan Agt og Ære holdt de ham og sit Ord, at de opfyldte hans Bøn. Saaledes blev der sluttet et Forlig, hvorved Halfdan fik beholde sit Rige, mod at love, at han skulde lade være at efterstræbe Erik [1]). Men Fiendskabet mellem begge Brødrene vedvarede ligefuldt, og det er sandsynligviis ogsaa fra denne Tid af, at der opstod et dødeligt Fiendskab mellem Dronning Gunnhild og Sigurd Lade-Jarl, der havde været opdragen tilsammen med Halfdan svarte og synes at have været hans fortrolige Ven.

Efterhaanden som Kong Harald ældedes, holdt han sig mere og mere i Ro paa sine Gaarde i Midtlandet, og synes mere og mere at have overladt alle Regjeringsforretninger til Erik. Det var denne vistnok en heel uvelkommen Tilvæxt i Familien, da Harald, skjøndt nær de Sytti, dog fik en Søn med **Thora**, en Slægtning af Hørda-Kaare. Hun havde hjemme paa Moster. Da hun var høj af Væxt, kaldte man hende Mosterstang; man kaldte hende ogsaa Kongens Ambaatt eller Tjenestekvinde, trods hendes fornemme Herkomst, en Benævnelse, som det paa Haralds Tid herskende Lensforhold nogenledes kan gjøre forklarlig, men som dog vist fornemmelig er at tilskrive Dronning Gunnhilds og de øvrige Kongesønners Misfornøjelse med Thoras Forhold til Harald og hendes Søns Fødsel. Det er i denne Henseende merkeligt, at Sigurd Ladejarl tog sig af ham, ej alene fra hans Fødsel af, men man kan og sige før hans Fødsel. Thi da den Tid nærmede sig, at Thora skulde føde, tog han hende ombord paa sit Skib for at føre hende fra Moster til Sæim, hvor Kongen da opholdt sig. Men allerede om Natten, da de havde lagt til Land strax søndenfor Alvøen, bragte hun Barnet til Verden oppe paa Hellen nær ved Bryggesporden; det var en Søn, paa hvilken Sigurd Jarl nu øste Vand og kaldte ham **Haakon** efter sin Fader Haakon Ladejarl [2]). Det seer næsten ud, som om Sigurd Jarl allerede da har tænkt paa, i denne Kongesøn at opdrage en Medbejler af Erik Blodøre. Haakon blev tidlig smuk, stor af Væxt, og lig sin Fader. Harald lod ham blive hos sin Moder, og de opholdt sig i

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 39. Olaf Tryggvesføns Saga Cap. 5. Olaf den helliges Saga Cap. 3.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 40.

hans Barndom paa de kongelige Gaarde. Men Kongens øvrige Sønner spottede over denne nye Broder, og kaldte Haakon Mosterstangssønnen [1]). Det er sandsynligviis denne Omstændighed, der bevægede Harald til at lade Haakon opdrage udenlands. Drengens Liv kan endog neppe have været sikkert for Erik Blodøxes og Gunnhilds Efterstræbelser. Naar Erik vovede aabenlyst at stræbe sine ældre, voxne Brødre efter Livet, maatte han føle langt mindre Betænkelighed ved at rydde et Barn afvejen. Vore Sagaer nævne dog en anden Anledning til at Haakon sendtes bort. **Ædhelstan**, Sønnesøn af Alfred, havde i Aaret 925 tiltraadt Regjeringen i den største Deel af England. Han sendte, heder det, Mænd til Kong Harald i Norge for at bringe ham et prægtigt, med Guld udsmykket Sverd, og dette skede paa den Maade, at den, der overleverede Harald Sverdet, vendte Hjaltet mod ham med de Ord: „her er et Sverd, som Kong Ædhelstan sender dig med Bøn om, at du vil tage derimod" [2]). Kongen greb Sverdet om Haandfanget, men i det Samme sagde Sendemanden: „nu tog du ved Sverdet, som vor Konge vilde, og er saaledes hans Sverdtager eller Thegn". Harald saa nu, at det Hele var en List, og ærgrede sig derover, men gav dog ikke strax sin Vrede Luft; han raadslog med sine Mænd, hvad herved var at gjøre, og lod for det første efter deres Raad Sendemændene drage uskadte hjem. Men Sommeren efter sendte han Hauk Haabrok over til Kong Ædhelstan i England, og lod ham tage Haakon med sig. Ædhelstan var da just i London, og Hauk gik op til Kongehallen med Haakon og 30 bevæbnede Mænd. Han gav dem den Befaling, at de skulde fæste deres Kapper saaledes, at man ej kunde see deres Sverd; de skulde gaa i en Række ind i Hallen og opstille sig ved Siden af hinanden foran Bordet, ved hvilket Kongen sad; den, der sidst gik ind, skulde først gaa ud igjen. I Hallen var der just et stort og prægtigt Gilde. Hauk gik hen til Kongen og hilsede ham. Kongen bød ham velkommen. Da tog Hauk Drengen og satte ham paa Ædhelstans Knæ. Da Kongen spurgte, hvad dette skulde betyde, svarede Hauk: „Kong Harald beder dig opfostre dette hans Ambaatte-Barn". Da blev Kongen vred og drog sit Sverd, som om han vilde dræbe Barnet. Men Hauk sagde: „knæsat ham har du nu engang, og du kan nu gjerne myrde ham om du vil, men dermed har du ikke ødelagt alle Haralds Sønner" [3]). Med disse Ord vendte Hauk sig om, og gik ud, ledsaget af sine

[1]) Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 7.

[2]) Egentlig „tage ved" (taka viðr), hvilket baade betegner „modtage" og „tage ved som haandgangen Mand". Det er paa denne dobbelte Betydning at den foregivne List for en stor Deel grunder sig.

[3]) Fagrskinna (C. 21) fortæller dette lidt forskjelligt. Hauk skal ifølge denne have sagt, at han bragte Kong Haralds Hilsen, og dermed en hvid vel afrettet Fugl, som han bad ham afrette endnu bedre; og Ædhelstan skal til Hauks Ord, at Haakon var et Trællebarn, have svaret: „ej har denne Dreng Trælleøjne".

Mænd; han ilede til sit Skib, sejlede affted, og kom velbeholden til Kong Harald, der glædede sig over, at denne List var lykkets. Den, som opfostrede en anden Mands Barn, betragtedes nemlig i hiin Tid som hans Undermand [1]). Fortællingen synes imidlertid lidet trolig. De samme Sagaer, der berette dette, fortælle ogsaa, at Ædhelstan fattede stor Kjærlighed for Haakon og viste ham megen Omhed; dette havde han neppe gjort, hvis Haakon havde været ham paatvungen. Der er ogsaa Spor af andre Beretninger om Anledningen til at Haakon blev opdragen ved hans Hof. Den danske Forfatter Saxo siger saaledes, at Kong Harald ved Efterretningen om Ædhelstans Tronbestigelse drog med en Flaade hen for at erobre England, da det gjorde ham ondt, at et saa herligt Rige skulde tilhøre en udygtig Mand; men at Ædhelstan, der ej vovede at binde an med ham, søgte at vinde ham ved Høflighed og Forekommenhed, og tilbød sig at opdrage hans Søn Haakon som sin Arving, hvilken han ved sin Død skulde efterlade Riget: et Forslag, som Harald med Glæde skal have modtaget [2]). Uagtet Saxos Beretning aabenbar er urigtig, da Harald intet Tog til England har foretaget, giver han dog et Vink, der kan lede til en Gjetning om Sagens sande Sammenhæng. Han lægger nemlig til, at Ædhelstan ved dette Forslag havde for Øje den Udsigt, som derved aabnedes ham til at faa Understøttelse fra Norge mod den danske Konge eller Kongesøn **Harald Gormssøn**, af hvilken han hvert Øjeblik kunde vente sig Angreb. Thi Danerne havde paa denne Tid, siden Lodbrokssønnernes Erobringstog, erhvervet saadant Fodfæste i England, at den danske Kongefamilie endog betragtede det, eller idetmindste dets nordligste Deel, som sit retmæssige Arveland. Og da den betragtede Viken i Norge paa samme Maade, havde følgelig de engelske Konger og Harald Haarfagre i dette Stykke fælles Interesse. De vare saaledes naturlige Allierede, og det er derfor heel sandsynligt, at de virkelig, hvad Saxo antyder, have aftalt en fælles Forsvarsplan mod Danekongens truende Angreb, og at de forøvrigt have underholdt en venskabelig Forbindelse med hinanden. En normannisk Forfatter beretter endog udtrykkeligt, at Kong Harald forærede Ædhelstan et Skib med forgyldte Stavne [3]). Hvis Ædhelstan virkelig har foræret Harald et Sverd, saa har dette vistnok ogsaa været en Vennegave, og ikke et Middel, hvorved han vilde narre Harald til en Handling, der kunde udlægges som et Underkastelsestegn. Og Grunden, hvorfor Haakon blev sendt til Opfostring hos Ædhelstan, er vel ogsaa kun den, at Harald var overbeviist om at han der vilde faa en kjærlig Behandling og god Opdragelse, og vilde være sikkret mod alle Efterstræbelser.

---

1) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 41. Olaf Tryggvessøns S. Cap. 8.
2) Saxo, 10de Bog, S. 475, 476.
3) Climand, citeret af Albericus trium fontium, ed. Leibnitz p. 271.

29. Erik Skallagrimssons første Bedrifter i Norge.

Efter Toget mod Halfdan svarte høres der ej mere om Krigsbedrifter eller andre større Foretagender, udførte af Kong Harald selv. Det synes som om han ganske har levet for sin Magelighed, overladende alle Regjeringssysler til sine Sønner, og fornemmelig til Erik, der fremdeles opholdt sig enten ved hans Hof eller i hans Nærhed, og som i de faa Beretninger, man har om Begivenheder fra denne Periode af Kong Haralds Regjeringstid, optræder aldeles som selvstændig Fyrste. Disse Beretninger dreje sig udelukkende om Kongens og Dronning Gunnhilds Forhold til den kveldulfske, endog efter Udflytningen fra Norge mægtige, Familie. Det er ovenfor berettet, hvorledes Skallagrims Søn Thorolf havde fulgt med Bjørn Brynjulfssøn fra Island, havde vundet Eriks Yndest ved at forære ham den smukke Karfe, og siden ledsaget ham paa Bjarmelandstoget. Thorolf var Skallagrims ældste Søn, fød efter at flere af hans tidligere Børn vare døde. Han var smuk og af et indtagende Væsen, og slægtede i det Hele taget sin Farbroder Thorolf Kveldulfssøn paa, efter hvilken han ogsaa var opkaldt. Det var derfor ikke at undres over, at han lettelig vandt den unge Eriks Hengivenhed. Dronning Gunnhild skal have gjort meget af ham. Men han havde en flere Aar yngre Broder, ved Navn **Egil**, der i enhver Henseende var forskjellig fra ham. Egil var nemlig allerede i Opværten styg, sortsmusket, kæmpestor og kæmpesterk, derhos var han ordhvas, slem at komme til Rette med, og af et haardt Sind; til Skaldskab røbede han tidligt et stort Anlæg. Allerede i sit fjerde Aar digtede han gode Vers, hvorved han vandt Manges Beundring og Venskab. Da han i sit syvende Aar kom til kort i en Leg med en ti Aars Dreng, dræbte han denne i sin Vrede, og hans Moder Bera sagde dertil kun, at der vist vilde blive en Viking af ham, og at man maatte see til at skaffe ham Hærskibe, naar han var kommen til den Alder. Da Egil var 12 Aar gammel, hændte det i en Leg, hvori han selv og en af hans Venner skulde prøve Styrke med Skallagrim, at denne i sin Heftighed slog Egils Ven saa voldsomt til Jorden, at han døde, og nær havde gjort det samme ved Egil selv, hvis ikke en af Tjenestekvinderne, Egils forrige Amme, havde bebrejdet ham derfor saa eftertrykkeligt, at han slap Egil, men vendte hele sin Vrede mod hende, som heller ikke kom derfra med Livet. For at tage Hevn herover dræbte Egil endnu samme Aften Faderens øverste Verksbestyrer. Skallagrim sagde intet dertil, men der hengik en lang Tid, i hvilken Fader og Søn ej talte til hinanden. Imidlertid kom Thorolf hjem efter en lang Fraværelse. Han medbragte en prægtig med Guld og Sølv beslagen Øxe som en Gave fra Kong Erik til Skallagrim. Denne tog kjærligt mod sin Søn, men Øxen

værdigede han neppe et Blik. Nogen Tid derefter, da der skulde slagtes Øxne, lod han tvende stilles sammen, med Halsene hvilende paa en oprejst Helle, og hug saa i et Hug Hovederne af dem begge med hiin Øxe; men da den, som rimeligt var, kom imod Hellen, og en stor Deel af Eggen brast, slængte han den op paa Dørkarmen i Ildhuset, hvor den laa og blev tilrøget. Den Foragt, Skallagrim saaledes viste Erik og hans Gave, har maaskee været en af Grundene, hvorfor Thorolf allerede næste Aar besluttede at drage til Norge igjen. Han havde tillige lovet Bjørn at bringe hans Datter Aasgerd til ham. Skallagrim fraraadede ham at rejse, forestillede ham at man ej burde friste Lykken for meget, og bød ham rigeligt Gods til at sætte Bo med. Men Thorolf var ikke at overtale, og Skallagrim maatte lade ham have sin Vilje. Han gjorde sig derfor rejsefærdig. Men nu begyndte ogsaa Egil, der vel kun var 14 Aar gammel, men stor og sterk som en voxen Mand, at bede sin Fader om Tilladelse til at følge med. Skallagrim sagde at det skulde komme an paa Thorolf. Denne vægrede sig ved at opfylde Egils Begjæring, og sagde at det var vanskeligt nok at drages med ham hjemme, end sige ude, saa ustyrligt et Sind som han havde. Egil meente at det i saa Fald nok kunde spøge for, at ingen af dem vilde komme til at rejse. Og endnu samme Aften, da det var mørkt, og Floden satte ind med en rygende Sydvestvind, sneg han sig ned til Thorolfs Skib, der allerede laa færdigt ved Stranden, og hug Landtougene over, saa at Skibet drev ud paa Fjorden. Da Thorolf saa at Skibet drev, kastede han sig med sine Folk i en Baad for at faa det standset, men forgjæves; Vind og Strøm vare for heftige, og de fik ikke indhentet Skibet, der drev paa Grund over paa den anden Side af Fjorden. Alle lastede dette Verk, men lagde dog til, at Thorolf ej kunde være sikker for lignende Forsøg, dersom han ikke tog Egil med sig. Hertil bekvemmede han sig da efter Fleres Overtalelse. Aasgerd fulgte med, saaledes som det var bestemt. Ved Afskeden overleverede Skallagrim Thorolf Kong Eriks Øxe, rusten og sodet som den var, idet han kvad et Vers, hvori han spottede over dens daarlige Egg, og bad ham bringe Kongen hans usle Gave tilbage. Thorolf maatte modtage den, men kastede den i Søen, da han var kommen ombord.

Rejsen til Norge gik heldigt. De landede ved Hordaland, og begave sig strax til Sogn, hvor Thorolf erfarede at Brynjulf var død, og at hans Søn Thord havde faaet Aurland og var bleven Kongens Lendermand, medens Bjørn havde faaet en anden stor Ejendom, og ikke var traadt i Kongens Tjeneste, hvorfor man kaldte ham Bjørn Hauld. Efter at have bragt Aasgerd til Bjørn, rejste Thorolf til Kong Erik, hilste ham fra sin Fader Skallagrim, sagde at han med Taknemlighed havde modtaget Kongens Gave, og forærede Erik et godt Langskibstelt, hvilket han foregav at Skallagrim havde sendt. Kongen modtog Gaven med Venlighed og indbød Thor

olf til at forblive hos ham om Vinteren. Thorolf takkede, men svarede at han først skulde udrette nogle nødvendige Ærender hos Thore Herse. Han drog derfor til denne, som strax indbød ham til at blive der. Thorolf modtog Indbydelsen, men sagde at han ogsaa maatte medbringe sin Broder Egil, der ikke før havde været hjemmefra, og som han maatte have under Opsigt. Thore havde intet mod dette, og sagde at Egil vist vilde være en velkommen Tilvært i deres Flok. Thorolf og Egil indfandt sig derfor ogsaa hos Thore, saa snart deres Skib var sat op og forsynet, og forbleve der for det første. Mellem Egil og Thores Søn **Arinbjørn**, der var nogle faa Aar ældre, opstod der et fortroligt Venskab, som vedvarede urokkeligt saa længe de levede.

Thorolfs Hovedhensigt med Besøget hos Thore var at melde ham, at han agtede at bejle til Aasgerd, Bjørn Haulds Datter, og bede om hans Samtykke dertil, som den fornemste af hendes Frænder. Thore var meget tilfreds dermed, og paatog sig endog at fremføre Thorolfs Begjæring for Aasgerd og Bjørn. Der var heller ikke Tale om noget Afslag, Brylluppet bestemtes til Høsten, og skulde staa hos Bjørn; paa den fastsatte Tid droge derfor Thorolf, Thore, Arinbjørn og deres fleste Huuskarle afsted til Sogn. Egil skulde have været med, men en heftig Sygdom nødte ham til at blive hjemme. Dog kom han sig kort efter at de vare dragne bort, og begyndte nu at finde det heel kjedeligt der paa Gaarden, hvor kun Faa vare hjemme. Da derfor Olve, Thores fornemste Huuskarl og Godsforvalter, hvis Forretninger heller ikke havde tilladt ham at drage bort, skulde foretage en Rejse for at indkræve Thores udestaaende Landskyld hos hans Lejlændinger, bad Egil om at maatte blive med, og Olve, der tænkte, at han kunde være ham til god Hjelp, tillod det. De droge afsted paa en Baad, med 12 af Thores Huuskarle. De fik temmelig haardt Vejr, og maatte om Aftenen lægge ind til Atle-Øen i Nærheden af en stor Kongsgaard, der bestyredes af en vis **Baard**, der, som de fleste Aarmænd, var af lav Herkomst, men en dygtig Forretningsmænd og meget yndet af Erik og Gunnhild. De gik op til Gaarden, hvor de traf Baard ude og sagde, at de vilde blive der om Natten. Baard, som saa, at de vare meget vaade, fulgte dem til et afsidesliggende Ildhuus, for at de kunde faa deres Klæder tørrede; siden lod han dække Bord for dem, men gav dem kun Brød, Smør, suur Melk og Havredrikke [1]), undskyldende sig med, at der ej fandtes Øl i Huset. Heller ikke kunde han anvise dem andet Natteleje, end en Mængde Halm, som laa derinde. Den rette Aarsag, hvilken han fortiede for Olve og Egil, var den, at han samme Aften ventede Kong Erik og Gunnhild; der skulde være Disablot, og han havde beredt et Gilde for at modtage dem. De kom ogsaa, og Gil-

[1]) I Sagaen kaldes det afr.

det begyndte. Kongen blev opmerksom paa, at Baard nu og da gik ud, og var borte en Stund. Han spurgte om Aarsagen, og fik vide, at nogle af Thore Herses Huuskarle vare komne did. Han gav da strax Befaling til, at man skulde kalde dem ind. De kom, toge Plads, og saa nu, at Baards foregivne Ølmangel var en stor Usandhed, thi der blev drukket Horn efter Horn, og Baard var selv den ivrigste til at skjenke i for dem. Olve og hans Mænd begyndte snart at blive øre, og Egil paatog sig at tømme Hornene for ham [1]). Baard spottede over Egils store Tørstighed, og klagede endog for Dronningen over, at man aldrig kunde give ham saa meget at drikke, at han jo klagede over Tørst. Da lod Dronningen Baard blande Gift eller bedøvende Urter [2]) i Drikken, og et Horn af denne Blanding bære hen til Egil, som dog merkede Listen, og lod Drikken rinde ud [3]). Han tog derpaa den allerede næsten sandsesløse Olve ved Haanden, og ledte ham hen til Døren. Her kom Baard efter dem med et fuldt Horn og bad dem drikke paa hans Velgaaende. Egil tog Hornet, drak deraf, idet han kvad et Vers om Baards Falskhed, drog derpaa Sverdet, som han havde skjult under Kappen, og gjennemborede Baard dermed. I samme Øieblik faldt ogsaa Olve bevidstløs ned, og blev liggende ved Siden af Baard, medens Egil løb afsted saa hurtigt han kunde ned til Baadene, for at slippe fra Øen. Men overalt hvor han kom ned til Stranden, fandt han Folk, saa at det blev ham umuligt at faa nogen Baad; endelig, henimod Morgenen, kom han til et Næs, fra hvilket han med Nød og neppe svømmede over til en anden liden Ø, Saud-Øen [4]), der laa til Atle-Øen, og brugtes til Græsgang for en Mængde Køer og Sauder. Her tørrede han sine Klæder og hvilede sig. Sine Vaaben havde han haft med sig paa Ryggen i en Bylt. Imidlertid havde man i Gildehuset fundet Baard liggende død i sit Blod ved Siden af den drukne Olve, og Kongen havde strax givet Befaling til at man skulde lede efter Egil rundt omkring paa Gaarden. Man fandt ham ingensteds, og er-

---

[1]) Det var nemlig Skik og Brug, at Enhver efter Omgang skulde tømme Hornet, og, hvis han ej kunde det, drikke hvad der kaldtes Vitishorn eller Extra-Bægre, som et Slags Straf. Dog kunde man undgaa det, hvis en Anden vilde gjøre Fyldest i Vedkommendes eget Sted.

[2]) I Sagaen úlyfjani, d. e. usunde Sager.

[3]) I Egils Saga heder det, at Egil drog sin Kniv, ridsede sig inden i Haanden, saa at der kom Blod ud, ristede Runer paa Hornet og bestrøg dem med Blodet, idet han kvad et Vers; derpaa sprak Hornet, saa at Drikken randt ned i Halmen. Med andre Ord: Egil skulde have forstaaet, ved Trylleruner at faa Hornet til at briste. Sandsynligviis har han enten stukket et Hul i den nedre Ende af Hornet, eller fundet Lejlighed til, uformerkt at helde Drikken ud.

[4]) Saud-Øen er en af de smaa Øer strax sydøstenfor Atleøen, efter hvilken Saudungsfund (Saudesund) har faaet Navn.

farede kun af Olves Mænd i Ildhuset, at han havde været derinde og hentet sine Vaaben. Kongen bød nu sine Mænd at sikkre sig alle Baadene, for derved, som han troede, at hindre Egil fra at komme bort fra Øen; naar det blev lyst, skulde man da fremdeles lede efter ham paa Øen selv. Dette var Aarsagen, hvorfor Egil allerede fandt Baadene besatte; men denne Omstændighed skyldte han vel ogsaa sin Frelse, da han saaledes i Betids og uforstyrret slap over til Saudøen. Da Atleøen er stor, gik hele Dagen hen med Eftersøgningen; det var først henimod Kvelden, at Kongen gav Befaling til at søge efter Egil paa de andre nærliggende Øer. Tolv Mænd roede over til Saud-Øen; tre af dem bleve tilbage, for at passe paa Baaden, og de øvrige 9 fordeelte sig i tre Partier, med tre Mand i hvert, for at gjennemstrejfe Øen i forskjellige Retninger. Egil, som havde seet Baaden komme, skjulte sig først i Krattet, hvormed Øen var bevoxet, men da de, der skulde lede efter ham, vare komne saa langt op, at de ikke længer kunde see til Baaden, skyndte han sig ned til denne, og kom uforvarende over dens Vogtere, hvilke han efter en kort Kamp fældte, den ene efter den anden. Derpaa tog han Baaden og roede afsted, hele den Nat og næste Dag, indtil han kom til Thore Herses Gaard. Her var Thore, Thorolf, Arinbjørn og de øvrige Bryllupsgjester allerede komne hjem, og ligesaa Olve, hvilken Kongen havde ladet drage hjem i Fred, da han var aldeles uskyldig i Baards Død. De paa Saudøen tilbageblevne Mænd havde formedelst Mangel paa Baad maattet blive der i flere Dage, og slagte noget af Kvæget, for imidlertid at opholde Livet; de gjorde et stort Baal paa den Kant, der vendte mod Atle-Øen, og da man herfra omsider fik Øje paa dette, sendtes der en Baad over til Saud-Øen, fra hvilken de saaledes langt om længe kom bort. Thorolf og Arinbjørn havde i Førstningen, da de af Olve hørte hvad der var skeet, mistvivlet om at faa see Egil komme levende tilbage. Desto større var Overraskelsen, da han virkelig indfandt sig. Arinbjørn bifaldt hvad Egil havde gjort, og sagde til sin Fader, at det var hans Pligt, at skaffe Egil Kongens Tilgivelse. Ogsaa Thore sagde at Baard var sin Død værd, men meente dog, at det laa til Egils hele Æt, ikke at see sig nok for. Dog begav han sig til Kongen, og uagtet denne var Egil meget gram, fik han ham dog til at benaade ham, skjønt kun saaledes, at Egil skulde betale Pengebøder, og ikke opholde sig længe i Riget ad Gangen [1]). Thore betalte Bøderne, og Egil drog næste Sommer i Viking med sin Broder Thorolf, først til Kurland, hvor Egil blev fangen og kun ved den største Aandsnærværelse reddede sig [2]), derpaa til Danmark, hvor de

---

[1]) Egils Saga, Cap. 45.

[2]) Egils Saga, Cap. 46.

indtoge og herjede Kjøbstaden Lund i Skaane[1]), og endelig til Halland, hvor de ikke herjede, da Landet, som de sagde, var fattigt, og hvor Jarlen Arnfinn derfor tog venligt mod dem og gav dem Fredland. Om Høsten vendte de tilbage til Fjordene, hvor Arinbjørn, uden at spørge sin Fader ad, tilbød Egil at opholde sig der om Vinteren. Thore sagde, at dette Tilbud af Arinbjørn var noget overilet, i Betragtning af Kong Eriks Sindelag mod Egil. Men Arinbjørn svarede, at hvor Egil var denne Vinter, vilde ogsaa han være, og Thore maatte finde sig i, hvad der var aftalt mellem Vennerne. Han fandt det dog raadeligst, at begive sig til Kongen, for at bede ham ej at tage ham Egils Vinterophold ilde op. Kongen sagde, at han for hans Skyld vilde finde sig deri, men at det ej vilde have bekommet nogen anden vel. Gunnhild derimod bebrejdede Kongen hans Eftergivenhed og spurgte om han da regnede Baards Drab for intet. „Du søger altid mere end Andre, at ophidse mig til Grumhed", svarede Kongen; „mit engang givne Ord vil jeg ikke bryde"[2]).

Den følgende Vaar skulde der være et stort Blot ved Hovet paa Gaule, der fremdeles var det fornemste Hoved-Hov paa denne Kant, og blev talrigt besøgt af Folk baade fra Fjordene, Fjale og Sogn. Erik og Dronning Gunnhild indfandt sig, saavelsom Thore Herse, Thorolf og Arinbjørn. Egil maatte blive hjemme, da Thore ikke vovede at tage ham med af Frygt for Gunnhilds Efterstræbelser. Hun havde virkelig ogsaa lagt Planer baade mod ham og Thorolf. I hendes og Kongens Følge vare hendes Brødre **Eyvind Skreyja** og **Alf Askmand**, unge og raske Folk, store og sterke, og driftige Kjøbmænd. Kongen gjorde meget af dem, men de vare ikke yndede blandt Folket. Gunnhild spurgte dem, om de ej i denne store Folketrængsel kunde see sit Snit til at dræbe en af Skallagrims Sønner. De sagde, at de skulde forsøge derpaa. Men under hele Festen og det dermed forbundne Drikkegilde holdt Thorolf sig altid saa nær ved Thore, baade Dag og Nat, at de ej kunde komme ham ind paa Livet. Eyvind beklagede sig derover for Gunnhild; hun bad ham forsøge, om han ikke i alle Fald kunde faa dræbt en af Thorolfs Mænd, for at han dog ikke skulde slippe derfra uden nogen Skade. Eyvind passede derfor paa en Aften, da Thore og Thorolf havde begivet sig tilsengs, og to af deres Mænd, Brødrene Thorvald og Thorfinn, sad efter; disse Brødre vare Frænder af Bjørn Hauld, og havde først ledsaget ham, derpaa Thorolf og Egil i Viking. Alf og Eyvind satte sig hos dem og drak med dem; ud paa Aftenen begyndte de at yppe Klammeri, der vankede store Ord, og Enden blev, at Eyvind gjennemborede Thorvald med et Sax, han havde skjult under sin

[1]) Egils Saga, Cap. 47.

[2]) Egils Saga, Cap. 48.

Kappe. Alle de Tilstedeværende vare vaabenløse, fordi de paa Templets hellige Grund ej havde Lov til at bære Vaaben; de sprang allesammen op, baade Kongens og Thores Mænd, og der blev stor Tummel, dog fik man dem omsider skilte ad. Men Eyvind, der ved Drabet paa Thorvald havde krænket Tempelhelligdommen, maatte som vargr i véum bortfjerne sig. Kongen tilbød at betale Boder, men Thorolf og Thorfinn vilde ej tage derimod. Erik og Gunnhild saa sig nødsagede til at sende Eyvind ud af Landet til Danmark, da han var utlæg i Norge; Danekongen tog venligt imod ham og satte ham til Landværnsmand mod Vikingerne [1]).

Den følgende Vaar droge Thorolf og Egil atter i Viking. Da de kom til Viken, sejlede de over til Jylland, og langs Kysten til Frisland, hvor de opholdt sig i nogen Tid. En Aften, da de laa nær ved Landet paa det Sted, hvor Danmark og Frisland grændsede til hinanden, kom der to Mænd ombord til Egil og underrettede ham fra en af hans Venner der paa Stedet om, at Eyvind Skreyja havde samlet en betydelig Styrke for at overfalde dem, naar de om Høsten kom tilbage forbi den jydske Kyst; selv krydsede han om med to lette Fartøjer, og var nu ikke langt borte. Egil skyndte sig strax afsted i al Stilhed, uden at underrette Thorolf derom; i Dagningen kom han ganske uforvarende over Eyvind, som han angreb saa eftertrykkeligt, at han maatte søge sin Frelse ved at løbe overbord og svømme i Land, medens Egil tog hans Skibe, Vaaben og Gods. Da Egil kom tilbage til Thorolf og fortalte, hvorledes han havde faaet disse Skibe, sagde Thorolf, at det nu ej kunde nytte dem at drage til Norge om Høsten. De begave sig til England, og traadte i Kong Ædhelstans Tjeneste med alle deres Mænd, tilsammen 300. I et stort Slag, som Ædhelstan kort efter leverede sine Fiender (hvorom mere nedenfor) bidroge de ved deres Klogskab og Tapperhed i høj Grad til at skaffe ham Sejren, hvilken Thorolf endog kjøbte med sin Død. Ædhelstan viste sig meget erkjendtlig mod Egil, skjenkede ham en stor Guldring, og to Kister fulde af Sølvpenge til hans Fader i Erstatning for Sønnetabet, han tilbød ham desuden selv at vælge, hvad han vilde have i Brodergjeld, enten Land eller Løsøre. Egil valgte det sidste, opholdt sig en Stund hos Ædhelstan i stor Ære, og digtede en Draape om ham. Derpaa drog han tilbage til Norge for at see til sin Broders Enke og Efterladenskab, men lovede Ædhelstan, at han nok skulde komme til ham igjen [2]).

Da Egil kom til Norge, fik han høre, at Thore Herse var død, men at Arinbjørn havde taget Arv efter ham og var bleven Lendermand i hans

---

[1]) Egils Saga, Cap. 49.

[2]) Egils Saga, Cap. 50—55.

Sted. Egil ilede strax til Arinbjørn, der tog kjærligt imod ham og bad ham at være der; her opholdt ogsaa Aasgerd, Thorolfs Enke, sig, med deres eneste unge Datter Thordis. Aasgerd blev meget bedrøvet ved Efterretningen om Thorolfs Død. Ogsaa Egil blev, eftersom det led ud paa Vinteren, mere og mere nedslagen. Arinbjørn, som troede at han sørgede over Thorolfs Tab, søgte at trøste ham, sagde, at det var umandigt at hengive sig til Sorgen, „da Mand skal leve efter Mand", og bad ham at kvæde noget. Egil kvad nu nogle Vers, hvori han paa en forblommet Maade gav tilkjende, at han elskede Aasgerd, og at dette var Aarsagen til hans Nedslagenhed. Men Arinbjørn satte Mod i ham, og lovede at tale hans Sag hos Aasgerd selv og hendes Fader Bjørn. Han holdt ogsaa sit Løfte saa vel, at Giftermaalet kom istand. Og en Stund efter rejste Egil tilbage til Island med sin Hustru og alle sine Skatte. Da havde han været tolv Aar borte[1]).

Skallagrim, der nu var en gammel Mand, blev meget glad ved Egils Hjemkomst, og overlod de fleste Sysler med Gaardens og Huusvæsenets Drift til ham. De medbragte Skatte beholdt Egil selv, uden engang at overlevere sin Fader de to Kister fra Kong Ædhelstan. Han var nemlig i høj Grad begjærlig efter Gods. Det var ham derfor en højst uvelkommen Efterretning, som nogle Skibe fra Norge efter faa Aars Forløb bragte til Island, at hans Svigerfader Bjørn Hauld var død, og at **Berg-Anund**, en mægtig Mand, der boede paa Gaarden Ask i Øen Fenring, og som var gift med Gunnhild, en Datter af Bjørns andet Egteskab, havde taget al Arven efter ham, bragt Løsøret hjem til Ask, og bortbygget Landejendommene til Lejlændinger, der skulde svare ham Landskyld. Her var ingen Tid at bortkaste, og Egil drog derfor den følgende Vaar med Aasgerd over til Norge, for at forsøge paa at faa hvad der tilkom ham. Han tyede strax til sin Ven Arinbjørn, og fortalte ham Hensigten med sin Rejse. Arinbjørn tog godt imod ham, og bad ham være hans Gjest, men sagde tillige, at han neppe vilde kunne udrette noget mod Berg-Anund, der baade selv var haard og slem at komme til Rette med, og desuden nu var i stor Yndest hos Kongen og Dronningen, som derimod bare et dødeligt Had til Egil. Denne meente, at Kongen dog ej kunde ville forholde ham hans Ret, især naar han understøttedes af Arinbjørn. Arinbjørn tilsagde ham ogsaa sin Hjelp, og Egil gjorde nu det første Skridt i Sagen ved at drage paa en Skude med henimod 20 Mand til Berg-Anund paa Ask, og kræve Arveskifte af ham i Mindelighed. Anund svarede, at Egil var heel djerv, da han, uagtet Kong Erik havde gjort ham utlæg, dog vovede at komme til hans Rige og ulejlige hans

[1]) Tidsregningen i Egils Saga er noget usikker, og indeholder enkelte Selvmodsigelser.

Venner; han meente, at han nok før havde faaet Bugt med slige som Egil; hvad Arven angaar, havde Egils Hustru desuden ingen Ret til den, da hun var tyendebaaren [1]). Da Egil saa, at intet var at vente af ham med det Gode, stevnede han ham til Gulathing. Anund lovede at komme, og lagde til, at han ønskede at Egil ej maatte slippe heelskindet derfra. Egil svarede at han ikke vilde lade sig skræmme af hans Trusler, og vendte tilbage til Arinbjørn. Da denne fik høre, at Anund havde kaldet hans Faster Thora Tyende eller Ambaatt, blev han meget vred, drog til Kong Erik, og frembar Sagen for ham. Kongen tog hans Forbøn unaadigt op. Han meente, at Egil allerede havde nydt Fordeel nok af Arinbjørns Venskab, ved at faa Lov til at opholde sig i Landet, om han ikke desforuden skulde plage Kongens Venner. Arinbjørn sagde, at han dog vel fik lade ham og Egil nyde Lov og Ret. Kongen svarede ham uvenligt, og end mere Dronningen. Med denne Besked maatte Arinbjørn drage hjem [2]).

Den følgende Vaar skulde man drage til Gulathing. Arinbjørn begav sig derhen med Egil og et talrigt Følge; han havde et stort Langskib, mange Smaaskuder og Kornskibe. Ogsaa Kongen kom der med Dronningen, hendes Broder Alf Askmand og mange andre; han havde 6 eller 7 vel udrustede Langskibe. I hans Følge var Anund med sine to Brødre Atle den skamme [3]) og Hadd, en stor Viking, hvilke ogsaa selv havde en stor Skare med sig. Derforuden indfandt en Mængde Bønder sig, dog kun, som man maa formode, fra de tre Fylker, Firdafylke, Sogn og Hordafylke, eftersom det udtrykkeligt heder, at Dommen, det vil sige den Samling af Dommere, der skulde paadømme alle Sager, bestod af tre Tylfter Mænd, en Tylft fra hvert af hine trende Fylker. Arinbjørn udnævnte Dommerne for Firdafylke, og Thord af Aurland dem for Sygnafylke [4]), hvo der udnævnte dem for Hørdafylke, siges ikke, men da Arinbjørn og Thord holdt med Egil, er det sandsynligt at i alle Fald Fleerheden af Dommerne vare ham gunstige. Dommen sattes paa en Slette; dens Plads var indhegnet af en Kreds af oprejste Hasselstænger forbundne med Snore, denne Skranke, kaldet Vebaandene, maatte ingen bryde under Straf af at ansees som Helligdomsskjender [5]). Da Dommen var sat, gik begge Parter med deres Følge frem

[1]) Det vil nedenfor sees, at Berg-Anund her støttede sig til den Omstændighed, at Bjørn paa en vis Maade havde røvet hende. Jvfr. S. 136.

[2]) Egils Saga, Cap. 56.

[3]) D. e. „den korte".

[4]) Her gjenkjendes aldeles den samme Indretning, som ved de islandske Vaarthing, hvoraf hvert indbefattede 3 Godord, og hvor hver Gode udnævnte 12 Dommere. (Graagaas þingsk. Cap. 37). Det er altsaa den ældgamle Thingordning, vi her have beskreven.

[5]) Se ovenfor, S. 149.

for at tale sin Sag og fremføre sine Beviser; Anund var især meget stor-ordet. Egil sagde at hans Hustru Aasgerd var arveberettiget som Bjørns Datter, at hun var odelsbaaren, lendbaaren, og højere op i Ætten endog tignbaaren [1]); hans Paastand var, at Dommerne skulde tildømme hende Halvdelen af Arven efter Bjørn i Land og Løsøre. Anund sagde at Gunnhild, hans Hustru, var en Datter af Bjørn i hans lovlige Egteskab med hendes Moder Aaluf, at han i hendes Navn havde taget hele Arven efter Bjørn, fordi dennes anden Datter Aasgerd ikke var arveberettiget, saasom hendes Moder Thora Hladhaand var hærtagen først fra sit Hjem hos hendes Broder Thore, dernæst fra Aurland, hvor hun opholdt sig hos Brynjulf; hun foer af Landet med Vikinger, og var utlæg af Norge tilligemed Bjørn; hun egtede ham uden hendes Frænders Samtykke, og kunde derfor ikke ansees uden som en Frille; af denne Forbindelse var Aasgerd Frugten, og derfor maatte hun med Rette kaldes et Tyendebarn; alt dette kunde han bevise for Kongen og Dommerne, og hans Paastand var den, at Dommerne skulde tildømme hans Hustru Gunnhild den hele Arv, og erklære Aasgerd for Kongens Ambaatt, siden hun var fød medens begge Forældre vare i Utlegd. Da Arinbjørn hørte at Anund kaldte hans Faster Thora en ufri Kvinde, blev han vred, og kunde ikke længer tie. Han stod op, saa sig om, og sagde: „vi kunne føre Vidner paa, Konge, at det i Forliget mellem Bjørn Hauld og min Fader Thore udtrykkeligen betingedes, at Aasgerd, Bjørns og Thoras Datter, skulde være arveberettiget efter ham; du veed jo desuden selv, at du tilbagekaldte Bjørns Utlegd efter hans Hjemkomst, og at Forliget med alle Betingelser da blev fornyet." Da Kongen betænkte sig paa, hvad han skulde svare, kvad Egil et Vers, hvori han klagede over Anunds utilbørlige Ord, og bad Kongen om at høre Vidnernes Eed. Arinbjørn kaldte Vidnerne frem, tolv gode Mænd, der alle havde hørt Thores og Bjørns Forlig, og tilbøde sig at beedige deres Udsagn for Kongen og Dommerne. Kongen sagde at han hverken vilde tillade eller forbyde det. Men da tog Dronningen til Orde, og sagde: „det er dog alt for galt, Konge, at du lader denne lange Egil indvikle alle Sager for dig; du tør vel neppe engang sige ham imod, om han fordrer Kongedømmet af dine Hænder: vil ikke du afgjøre Sagen til Anunds Fordeel, saa vil i det mindste jeg ikke taale at Egil træder Vore under Fødder! hvor er min Broder Alf? Far du til Dommen med din Skare og tillad den ej at give en saa vrang Kjendelse som denne". Alf og hans Mænd stormede strax ind paa Dommen, skare Vebaandene over, brøde Stængerne ned, og jagede Dommerne bort. Da blev der stor Tummel, men alle vare vaabenløse paa Grund af Thinghelgen, og saaledes

[1]) Tign kaldtes paa denne Tid og senere Kongens eller Jarlens fyrstelige Værdighed. „Lendboren" ɔ: af Lendermands-Æt.

kom det ej til Blodsudgydelse. Egil, som altsaa ingen Dom kunde faa, udæskede Anund til Holmgang om Arven strax der paa Thinget. „Har du saa stor Lyst til at slaas, Egil," sagde Kongen, „skulle vi gjerne give dig Lejlighed dertil nu strax". „Jeg vil ikke stride mod Kongens Overmagt og Folkemon," svarede Egil, „men naar Kampen er lige, skal jeg ikke fly, hvad enten min Modstander er en Fyrste, eller ej." Da sagde Arinbjørn: „lad os drage bort, Egil, for Ojeblikket have vi intet her at gjøre, som kan tjene os til Baade." Egil vendte sig nu om, og sagde med høj Røst: „jeg gjør vitterligt for eder, Arinbjørn og Thord og alle de Mænd, der nu kunne høre mine Ord, Lendermænd og Lagmænd og hele Almuen, at jeg nedlæglægger Forbud mod at Berg-Anund eller nogen anden indenlandsk eller udenlandsk Mand, af fyrstelig eller ikke fyrstelig Stand, befatter sig med Bjørn Brynjulfssøns Jordegods, enten at bortbygge eller dyrke eller paa nogen Maade at bruge til sin Nytte; hvo som det gjør, erklærer jeg skyldig i Lovbrud, i Gudernes Fortornelse, og i Gridrov" [1]). Derpaa gik han bort med Arinbjørn, og var meget vred. Da Arinbjørn kom ned til Skibene — de laa saaledes, at man ikke kunde see dem fra Thingvolden — bod han sine Mænd drage hjem, uden at opholde sig efter noget, Egil derimod lod han med 30 Følgesvende gaa ombord paa en let og hurtigsejlende Skude, og raadede ham til at skynde sig bort saa hurtigt som muligt, og forresten kun at ro om Natten, men holde sig skjult om Dagen, indtil han kom til Arinbjørns Gaard, thi han tvivlede ikke paa at Kongen vilde sætte efter ham. Det varede ikke længe forend Egils hurtige Skude var langt forud for de øvrige af Arinbjørns Skibe, der paa een Gang roede ud af Havnen; hans eget Langskib var det sidste, thi det var tungest under Aarerne. Arinbjørn havde spaaet Ret. Kongen tænkte virkelig paa at forfølge og dræbe Egil, og havde gjerne villet angribe ham allerede paa Thinget, hvis hans Mænd havde været bevæbnede. Paa Stranden holdt han Hærthing med sine Mænd, sagde dem sin Hensigt, bod dem at tage Tjeldene af Skibene, og ro efter Arinbjørn og Egil; „vi ville tage Egil af Dage," sagde han, „hvis vi see Mulighed dertil, og ville ikke skaane nogen, der forsvarer ham." Arinbjørns Skibe havde imidlertid faaet et stort Forspring. Da Kongens Skibe havde klaret alle Sundene nordenfor Gulen, og kom ud paa Sognsøen, nærmede Arinbjørns Skibe sig allerede Saudungssund. Kongen skyndte sig efter ham af alle Kræfter, og indhentede ham i indre Saudungssund. Han lagde til Arinbjørns Skib og spurgte om Egil var ombord. Arinbjørn sagde at han ej var der, og at Kongen let kunde overbevise

[1]) Gridrof, af grið d. e. midlertidig Fred eller Sikkerhed, og rjúfa, bryde, betegner Brud paa det Tilsagn, en af to stridende Parter har givet den anden om, i en bestemt Tid ikke at foretage Fiendtligheder mod ham.

sig om at han ej var skjult under Dækket, men at han derimod skiltes fra ham, idet han paa en Skude selv 30te roede ud i Retningen mod Steinsund. Didhen styrede nu Kongen sin Sejlads. Egil var virkelig dragen til Steinsund, fordi han der havde efterladt sit eget Skib med fuld Ladning. Han og hans Mænd gik ombord paa Skibet, i det Skuden laa ved Noret, mellem Skibet og Landet. Men forend det endnu var ret lyst om Morgenen, bleve de Mænd, han havde sat til at holde Udkig, var, at nogle Skibe kom roende imod dem. Egil, som merkede Uraad, befalede sine Mænd i Hast at væbne sig og løbe ned i Skuden, i hvilken han ogsaa medtog Ædhelstans to Sølvkister, hvilke han altsaa havdeført med sig. Han styrede nu Farten frem mellem Landet og den af de fiendtlige Snekker, der roede dette nærmest: det var Kong Eriks eget Skib. Det hele skede saa hurtigt, og det var endnu saa lidet lyst, at Skibene sejlede hinanden forbi; men under Forbisejlingen kastede Egil et Spyd over til Kongens Skib, og traf dermed Styrmanden, Ketil Haud, Kongens Frænde og Hirdmand, som deraf strax fik sit Banesaar. Kongen befalede strax nogle af sine Mænd at ro efter Egil, medens andre roede til hans Skib, gik ombord, dræbte 10 af hans Folk, som vare blevne tilbage, plyndrede derpaa Skibet, og brændte det op. De, som forfulgte Egil, havde nær indhentet ham, men han frelste sig ved at styre med sin lette Skude gjennem et meget grundt Sund, hvor de mere dybtgaaende Snekker ej kunde følge ham. Han kom saaledes i god Behold, skjønt med Tabet af sit Skib, tilbage til Arinbjørn. Denne var gavmild nok til at give ham et andet Skib med Ladning i Stedet. Paa dette sejlede Egil, efter en kjærlig Afsked fra Arinbjørn, tilbage til Island [1]).

30. Kong Haralds Thronafsigelse og Død.

Da Kong Harald var 80 Aar gammel, blev han saa svag og tungvindt, at han ikke længer kunde færdes over Landet, eller bestyre de kongelige Forretninger. Han udførte en Beslutning, han vistnok længe havde næret, idet han aldeles overdrog sin Magt til sin Søn Erik, satte ham i sit eget Højsæde, og gav ham Overherredømmet over det hele Rige, idet han selv fremdeles, som han allerede i lang Tid havde plejet, opholdt sig paa sine Gaarde i Midtlandet, — hvor Kongsgaardenes Antal ogsaa, paa Grund af de hyppige Udvandringer til Island, sandsynligviis var størst, — uden at beskjeftige sig med Regjeringssysler. Hans lange og daadrige Regjering var altsaa nu tilendebragt. Og heller ikke overlevede han sin Thronafsigelse længe, thi han døde tre Aar derefter paa Rogaland, og sandsynligviis paa Gaarden Hauge, hvor

---

[1]) Egils Saga, Cap. 58.

han blev højlagt og hvor hans Gravsteen endnu findes[1]). Med Hensyn til hans Dødsaar, saavelsom overhoved med Tidsregningen i den sidste Deel af hans Levetid, hersker der nogen Uvished. Det er forhen omtalt, at den i det Hele paalidelige Chronolog Are Frode siger, at en Begivenhed, der indtraf 60 Aar efter den angliske Konge Eadmund den helliges Død, ogsaa indtraf een eller to Vintre førend Harald Haarfagre døde; med andre Ord, at Harald Haarfagre døde 61 eller 62 Vintre efter St. Eadmunds Død. Eadmund blev dræbt den 20de November 870; og hvis man ej lægger særdeles Vegt paa Udtrykket „Vintre," falder Haralds Død saaledes i 931 eller 932. Men da Eadmunds Død selv falder i Løbet af en Vinter, kunde man vistnok være berettiget til at antage, at denne Vinter ej har været medtagen i Beregningen, og at Are Frodes Mening har været den, at Harald døde i Aaret 933, hvilket ogsaa bedst stemmer med det af flere Forfattere yttrede Udsagn, at han blev 83 Aar gammel, og herskede i 73, eller, om man ej vil regne de 3 sidste Aar efter Thronafsigelsen, i 70 Aar.

Vi have seet, hvorledes Harald med ufravendt Opmerksomhed og udholdende Kraft havde forfulgt sit Maal, hvorledes han efter en i Krigstummel tilbragt Ungdom havde naaet det, og hvorledes han i sin Manddomsalder med Kraft og Konsekvens stræbte at grundfæste sit Verk. Men desuagtet truede dette, da han under sin Alderdom vilde bygge derpaa, at styrte sammen. Det Lenskongedømme, han havde oprettet, bar just i denne Egenskab Spiren til sin egen Undergang i sig. Aarsagen var nemlig den, at Lensindretningen ikke i Længden passede sig for de norske Forholde, som dertil vare for oprindelige og lidet udviklede. Odels-Principet var saa sterkt rodfæstet, og stemmede saa fuldkommen med Folkets Tilbøjeligheder og Leveskik, at Haralds Bestræbelser for at indføre Feudalismen umuligt kunde lykkes i den Udstrækning, han tilsigtede; den spillede kun paa Overfladen, uden at gjennemtrænge Forholdene; den føltes stedse af Folket som et Aag, hvilket man kun ventede paa Lejlighed til at afkaste. En saadan Lejlighed maatte synes at frembyde sig, da Kongen, handlende konsekvent efter Lensvæsenets Grundsætnin-

[1]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 45. Fagrskinna Cap. 23. Snorre siger, at Harald højlagdes paa den Maade, at der blev sat en Steen oprejst ved hans Hoved, en anden ved hans Fødder, og en stor Helle lagt over disse, hvorefter mindre Stene opstabledes paa Siderne udenfra under Hellen. „Disse Stene", vedbliver han, „som dengang laa i Højen, findes nu paa Kirkegaarden ved Kirken i Haugesund; Højen selv findes tæt ved Kirkegaarden i Nordøst, og den store Helle, 13½ Fod lang og næsten 2 Alen bred, vestenfor Kirken". Den nuværende Kirke ved Haugesund (Skore Kirke) staar ej paa samme Sted, som den af Snorre omtalte, der stod paa Gaarden eller rettere Gaardstykket Garde (en Deel af Hauge); og paa denne Gaard findes saavel en Levning af Haralds Gravhøj, som hans Gravsteen, der ganske svarer til de af Snorre angivne Dimensioner. Munthes Anm. til Aalls Overs. af Snorre, I. S. 83.

ger, uddeelte Forleninger til sine Sønner. Thi den Begjærlighed, enhver af dem havde efter at blive Overlensherre, kunde ikke andet end stille dem fiendtligt imod hinanden, og maatte gjøre det nødvendigt for dem at sikkre sig, hver i sit Len, de dem undergivne Mænds Medvirkning. Vi erfare ogsaa, at en saadan Medvirkning blev dem til Deel. Men for at opnaa den, have de vistnok maattet gjøre Indrømmelser eller Løfter om Indrømmelser, og det er heel sandsynligt, at hvilken som helst af Haralds Sønner der end efter hans Død omsider kom i Besiddelse af Riget, vilde han dog have været nødsaget til, som Betingelse for Indbyggernes Troskab, at frasige sig den Overejendomsret, der ophævede Odelsretten. Og jo mindre denne Overejendomsret allerede saaledes, som Forholdene under Haralds Alderdom ordnede sig, havde at betyde, desto mindre var i sig selv ogsaa Indrømmelsen, og desto lettere var den derved tilsigtede Fordeel erhvervet.

Vi have allerede omtalt, hvor forhadte Haralds Indretninger vare, i det mindste i Begyndelsen af hans Regjeringstid; vi have meddeelt flere Exempler paa den Strenghed, ja endog Haardhed, hvormed han ved mange Lejligheder gik frem. Naar vi desuagtet erfare, at han var personlig afholdt, og det i det erobrede Thrøndelagen, ja endog i den Grad, at det sidenefter var en af de bedste Anbefalinger for hans Søn Haakon, at han var sin Faders udtrykte Billede; og at der gjennem hele hans lange Regjering ikke i Landet selv skede nogen alvorlige Opstandsforsøg mod ham: da kunne vi ikke andet end drage den Slutning, at han maa have besiddet overlegne Talenter, og udøvet en mægtig Indflydelse paa alle sine Omgivelser. De Skildringer, der gives af hans Personlighed, og som vi allerede ovenfor tildeels have gjengivet, stemme ogsaa alle i at prise hans Skjønhed, indtagende Væsen, og Klogskab. „Saa sige kloge Mænd", heder det i Snorres Skildring af ham, „at Harald Haarfagre har været overordentlig smuk, sterk og stor, gavmild paa Gods, og overvættes afholdt af sine Mænd". Hvis man skal tro, at han virkelig har yttret de ovenfor (S. 462 og 463) anførte merkelige Ord, hvorved han lagde sin Foragt for Afgudsdyrkelsen og sin Tro paa en eneste Gud tilkjende, maa han have hævet sig til en høj Grad af Fordomsfrihed, om man end ikke vil ansee denne Yttring som et Resultat af hans egne Betragtninger over Religionsforholdene, da Christendommen paa den Tid var altfor vel kjendt af Nordmændene til at ikke ogsaa Harald skulde have hørt noget derom [1]).

Haralds store Pragt og Gavmildhed bidrog naturligviis til at skaffe ham mange Tilhængere. Imidlertid findes der Spor til, at man ogsaa har

---

[1]) Se f. Ex. hvad der allerede er yttret om de første Christne paa Island. Paa sit Tog til Vesterhavet maatte Harald komme i megen og mangehaande Berørelse med Christne og Christendommen.

beskyldt ham for en Svaghed, der lige siden Halfdan mildes Tid betragtedes som en Familiesvaghed i hans Æt, nemlig en vis Knaphed mod sine Mænd i Mad og Drikke. Det hed om Halfdan milde, at han gav dem lige saa mange Guldpenninge, som andre gave Sølvpenninge, men sultede dem hvad Maden angik; og da Haakon, hans Søn, vilde indføre Christendommen og paabød regelmæssige Faster, sagde de, som vare misfornøjede dermed, at det var hans, hans Fader Haralds, og hele den Familiës Svaghed, at være karrige paa Mad mod sine Undergivne, skjønt de vare rundhaandede med Guld. Om Harald selv fortælles et temmelig charakteristisk Træk i denne Henseende. Han havde i Vrede, som ovenfor omtalt, jaget Snefrids Sønner fra sig, og Gudrød Ljome havde taget sin Tilflugt til sin Fosterfader Thjodolf af Hvin, der paatog sig at tale Kongen til Rette. Da han kom til Kongen, var det seent om Aftenen; der var Gjestebud hos ham, men Mjøden var opblandet, Kongen gik paa Gulvet, saa til Bænkene, hvor Gjesterne sad, og mumlede:

Meget til Mjøden tage
mine hid komne gamle
graahærdede Helte;
hvi er' I alt for mange?

men Thjodolf, som hidtil havde siddet ubemerket yderligst i Hallen, svarede:

Hug vi fik paa vort Hoved
haarde i Sverde-Legen,
med den vise Fyrste
var vi ej da for mange.

Og nu tog Kongen venligt imod ham og føjede ham i hans Bøn [1]).

Hvad der og gjorde Harald meget yndet, var de gode Aaringer, der herskede paa hans Tid [2]); saadant plejede man altid at tilskrive den Lykke, Fyrsten selv havde med sig. Det synes vel, som om de mange Udvandringer maa have gjort noget Afbræk, men Forholdene vare dengang ikke saaledes beskafne, at Virkningerne deraf kunde sprede sig over det hele Land. Efter de faa Vink, Sagaerne indeholde til Bedømmelsen af Handelens og Næringsvejenes Tilstand paa Kong Haralds Tid, faar man et umiskjendeligt Indtryk af at de trivedes, og at Forfatningen var god. Beretningen om Thorolf Kveldulfssøns Handelsforetagender, saavel til Finmarken og længere mod Øst, som til England; om Mængden af de norske Skibe, som besøgte Halöre Marked, og om de mange fremmede Skibe, der besøgte Tunsbergs Havn, vidner om en efter Omstændighederne ikke ubetydelig Handelsrørelse. Tunsbergs Opkomst maa, som allerede ovenfor antydet, især tilskrives den

---

[1]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 26.

[2]) Snorre, Har. Haarf. S. Cap. 26.

Omstændighed, at Hertug Guthorm, og efter ham saavel Kong Guthorm, som Kong Bjørn, opslog sit Hovedsæde paa Sæheim; da man siden denne Tid ikke hører Tale om Skiringssal som Handelsplads, er det aabenbart, at det er dennes Handel, der har draget sig til Tunsberg. Skiringssal nævnes endnu i Begyndelsen af Kong Haralds Regjeringstid som en Søhandelsplads i den merkelige Beskrivelse over Norge, som den berømte engelske Konge Alfred, efter mundtlige Meddelelser af Helgelændingen **Ottar**, der var traadt i hans Tjeneste, har indflettet i sin Oversættelse af den romerske Historieskriver Orosius. Vi have hist og her i det Foregaaende haft Anledning til at omtale denne Beskrivelse, og anføre et og andet af dens Indhold[1]). Men da den desforuden indeholder meget, der er af stor Vigtighed, især deleshed med Hensyn til Haalogaland, Finmarken og Finneskatten, Bjarmeland og de paa den Tid sædvanlige Bjarmelandsrejser, og da den tillige er af særegen Interesse som et aldeles authentisk Vidnesbyrd fra Harald Haarfagres Samtid, ville vi her meddele den i dens Heelhed:

„Ottar"[2]), heder det, „berettede sin Herre Kong Alfred, at han boede nordligst af alle Nordmænd[3]). Han sagde, at han boede paa Nordkanten af Landet ved Vesterhavet; men Landet strakte sig meget langt nordefter derfra, og var ganske øde, med Undtagelse af, at Finnerne hist og her stykkemellem holdt til, for at jage om Vinteren, og fiske i Havet om Vinteren. Han sagde, at han engang selv vilde undersøge, hvor langt Landet strakte sig mod Nord, eller om noget Menneske boede nordenfor den øde Strækning. Han foer derfor nordefter langs Landet, saa at han i tre Dage stedse havde den øde Strækning til Styrbord, og Havet til Bagbord; da var han kommen saa langt mod Nord, at Hvalfangerne ej plejede at fare længere. Men han fortsatte sin Vej fremdeles nordefter saa langt, som han kunde sejle i andre tre Dage: da bøjede Landet mod Østen, eller ogsaa løb der en stor Havbugt ind, hvilken af Delene, vidste han ikke[4]), kun vidste han, at han der maatte oppebie vestlig eller lidt nordlig Vind, og at han sejlede derfra østefter langs Landet, saa langt som han kunde komme i fire Dage. Da maatte han oppebie fuldkommen Nordenvind, thi Landet bøjede sig nu sydefter eller

---

[1]) Neml. S. 55, 89, 253, 328, 381.

[2]) Alfred kalder ham med den angelsaxiske Form Ohthere.

[3]) Det vil just ikke sige, at han selv boede allernordligst, men at den Deel af Norge, hvor han boede, var den nordligste, eller, som det nedenfor heder, at Landet ej var bebygget længer mod Nord.

[4]) Han var omtrent kommen til Nordkap. Naar det heder, at han ej vidste om det var en Havbugt eller det aabne Hav, han sejlede paa, menes herved, at han ej var vis paa, om der ikke lige over for Finmarkens Kyst var et Polarland, sammenhængende med Fastlandet længer mod Øst.

ogsaa løb der en stor Havbugt ind — hvilken af Delene, vidste han ej —[1]). Han sejlede derfra sydefter langs Landet, saa langt som han kunde komme i fem Dage. Da laa der en stor Aa op i Landet. De styrede op i Aaen, fordi de ej turde sejle videre af Frygt for Ufred, eftersom Landet var ganske bebygget paa den anden Side af Aaen[2]). Dette var det første bebyggede Land han traf, siden han forlod sit eget Hjem; overalt havde han til Styrbord haft ubeboet Land, med Undtagelse af, at der vare enkelte Fiskere, Fuglefængere og Jægere: det var altsammen **Finner**. Men til Bagbord havde han stedse haft det aabne Hav. **Bjarmerne** havde bebygget deres Land godt, men did torde han og hans Mænd ej komme. **Terfinnernes** Land derimod var øde, undtagen hvor Jægere, Fiskere og Fuglefængere havde Tilhold[3]). Bjarmerne berettede mangt og meget, saavel om deres eget Land, som om de tilgrændsende, men han vidste ikke hvad sandt der var deri, fordi han ej selv havde seet det; det forekom ham, som om Finnerne og Bjarmerne talte omtrent eet og samme Sprog. Hans fornemste Hensigt med at drage didhen var, foruden at undersøge Landet, ogsaa at fange Hvalrosse, thi disse Dyr have meget ædelt Been i deres Tænder (af hvilke de ogsaa bragte Kongen nogle[4]), og deres Hud er meget tjenlig til Skibsreb. Denne Hval er meget mindre end andre Hvaler, nemlig ikke længere end syv Alen lang. I hans eget Land er derimod den bedste Hvalfangst; der gives Hvaler af 48 Alens, og de største af 50 Alens Længde. Af dem kunde han selv sjette dræbe 60 i to Dage. Han var meget rig paa det Slags Ejendomme, hvori de Folks Rigdom bestaar, nemlig de vilde Dyr, som kaldes Rener. Da han drog til Kongen[5]), ejede han sex hundrede tamme ukjøbte Reensdyr, af hvilke der var sex Lokke-Rener; saadanne ere meget dyre blandt Finnerne, fordi man ved deres Hjelp fanger de vilde Rener. Han var en af de første Mænd der i Landet, men ejede dog ikke mere end 20 Køer, 20 Faar og 20 Sviin; det lidet, han pløjede, pløjede han med Heste. De derværende Indbyggeres største Herlighed er den Afgift, Finnerne betale dem, den bestaar af Dyrefelde, Fuglefjedre, Hvalsbeen, og Skibsreb forarbejdede af Hvals- eller Sælshud[6]). Enhver betaler efter sin Stand; den fornemste har at betale 15 Maardskind, fem Reenshu-

[1]) Denne Gang kom han ind i en virkelig Havbugt, nemlig det hvide Hav.

[2]) Denne Aa var Vinaa eller Dvina, og det Folk, der saa vel havde bebygget den anden Side af Aaen, var Bjarmerne, der strax efter omtales.

[3]) Terfinnerne vare Finnerne strax vestenfor det hvide Hav. Disse Finner kaldes tildeels endnu saaledes, nemlig Terskoj Leporie d. e. de terske Finner.

[4]) Dette er en af Alfred indskudt Bemerkning, nemlig at de ɔ: Ottar og hans Folk, bragte ham selv Prøver paa Hvalrostand.

[5]) D. e. Alfred.

[6]) Ved Hvalshud forstaaes her Hvalroshud.

der, en Bjørnefeld, ti Embere Fjedre, en Kjortel af Bjørne- eller Odder-skind, og to Skibsreb, hvert paa 60 Alens Længde, det ene af Hvalshud, det andet af Sælshud. — Han sagde at Nordmændenes Land (Norðmannaland) var meget langt og smalt; alt det deraf, som man enten kan dyrke eller pløje, ligger ved Søen, og endda er det mangesteds meget bjergigt; østenfor ligge vilde Fjeldstrækninger oppe langs med det bebyggede Land; og paa disse Fjeldstrækninger bo Finner [1]). Imod Øst [2]) er det bebyggede Land bredest, men jo længere man kommer mod Nord, desto smalere bliver det; mod Øst kan det være henved 60 Mile bredt, eller derover; paa Midten 30 Mile bredt fra Søen til Fjeldet, og denne Fjeldstrækning var paa nogle Steder saa bred at man behøvede 2 Uger til at drage over den, andensteds ikke bredere end at man kunde komme over den i 6 Dage. Derefter ligger paa den anden Side af Fjeldstrækningen **Svialand** (Sveóland, Sviarnes Land) langsmed hiint Lands (Norges) sydlige Deel, og langsmed dets nordlige Deel **Kvænland**. Stundom herje Kvænerne over Fjeldet paa Nordmændene, og stundom Nordmændene paa dem. Hiinsides Fjeldet er der mange Ferskvand [3]) til hvilke Kvænerne bære deres Baade, der ere meget smaa og lette, over Land, og herje derfra paa Nordmændene. — Ottar sagde, at det Fylke [4]) hvori han boede, hed **Haalogaland** [5]), og at ingen boede nordenfor. Men paa den sydlige Kant af Landet er der en Søhavn, kaldet **Skiringssal**; didhen sagde han man kunde sejle (nemlig fra hans Hjem paa Haalogaland) paa een Maaned, naar man om Natten søgte Havn, og hver Dag havde gunstig Vind. Hele denne Tid skal man sejle langsmed Landet; da har man til Styrbord først Irland [6]), derpaa de Øer, der ligge mellem Irland og dette Land [7]), indtil man kommer til Skiringssal; til Bagbord har man Norge. Sondenfor Skiringssal gaar der en stor Sø op i Landet, bredere end at man kan see over den [8]); paa den anden Side er først Jylland [9]), og derpaa Sinlende [10]). Denne Sø strækker sig mange

[1]) Han tænker sig vel her nærmest Haalogaland, dog kunde man af dette hans Udsagn være berettiget til at slutte, at der paa hans Tid endnu vandrede Finner om paa de sydligere Grændsefjelde.

[2]) Det vil sige mod Sydøsten.

[3]) Nemlig alle de store saakaldte Træsk i de svenske Lapmarker.

[4]) Egentlig staar der „Shire".

[5]) Den angliske Form er Hälgoland.

[6]) Man tænkte sig paa hiin Tid, ifølge Ptolemæos's System, at Irland laa nordenfor Britannien.

[7]) D. e. Britannien, det er nemlig Kong Alfred, som taler.

[8]) Kattegattet og Østersøen.

[9]) Angelsaxisk Gótland eller Giótland.

[10]) D. e. Sønderjylland, se ovenfor S. 378.

hundrede Mile ind i Landet. Fra Skiringssal sagde han at han i fem Dage sejlede til den Søhavn, der kaldes **Hede** [1]); den staar mellem Venderne, Saxerne og Anglerne, og tilhører Danerne. Da han sejlede didhen fra Skiringssal, havde han først til Bagbord Danmark og til Styrbord det aabne Hav i tre Dage; og i de to øvrige Dage, før han kom til Hede, havde han til Styrbord Jylland, Sinlende og en Mængde Øer — de Lande, hvor Anglerne boede, før de kom til dette Land — og til Bagbord de Øer, der høre til Danmark„ [2]).

Man veed ikke nu længer, hvo denne Ottar er, kun seer man, at han maa have været en rig, anseet og meget berejst Helgelænding, der er bleven Kong Alfreds haandgangne Mand. Man skulde næsten formode, at Harald Haarfagres Erobring har drevet ham bort. Da han omtaler Finneskatten ej som om den var et Regale for Overkongen, men som om den oppebares af Helgelændingerne selv, synes den Skildring, han giver af Landet og dets Forholde, nærmest at vedkomme den Tid, der gik strax forud for Erobringen af Haalogaland, eller den endelige Ordning af Forholdene i dette Fylke, altsaa fra Aarene lidt før 870. Men det er ellers merkeligt, at han allerede saa tidligt nævner Nordmændenes Land eller Norge som et Land, af hvilket Haalogaland kun var et „Shire." Dette viser, at Bevidstheden om Landets og Folkets Eenhed allerede var tilstede førend det sammenerobredes, og medens det endnu bestod af en Mængde indbyrdes uafhængige Dele; det forklarer, hvorledes Beslutningen, at forene alle disse Dele til et Heelt, kunde opstaa hos Harald, og heller ikke betragtedes som nogen Urimelighed af hans Omgivelser.

Ottars Skildring viser, at Forholdene og Næringsvejene i det mindste i Nordland paa hans Tid vare de samme som nu, dog drev man, hvad der ogsaa let kan forklares, mere paa Fiskeri og Hvalfangst, medens Agerdyrkningen spillede en mindre vigtig Rolle. Og een Omstændighed er merkelig, at ogsaa Nordmændene paa Helgeland i den Tid befattede sig med at holde Rener, hvilket nu i de Egne kun er Finnernes Sag. Man seer overhoved, at Finnernes Antal paa den Tid maa have været større, og at deres Vandringer maa have strakt sig længere ned i det sydligere Norge, end nuomstunder.

Det opdyrkede Land maa i Forhold til Skov- og Fjeldstrækningerne endnu have været temmelig lidet. Ottar taler kun om dyrkbart Land ved Søkysten. Vistnok har han nærmest Haalogaland for Øje, og siger des-

---

[1]) Angelsaxisk ät Hæðum, d. e. Hedeby, Slesvig, se ovenfor S. 381.

[2]) Thorpes Analecta Anglosaxonica 2den Udg. S. 82—86. Barringtons Udgave af Alfreds Orosius S. 21—25. Langebeks Scr. Rer. Dan. II. S. 106.

uden længere nede, at det bebyggede Land i den østlige eller sydlige Deel af Norge er 30 til 60 Mile bredt, hvorved han saaledes ogsaa regner Oplandene med; men han skildrer dog Fjeldstrækningen, eller overhoved det udyrkede Land, som bredere og af større Udstrækning, end i vore Dage. Derfor vare Indbyggerne ogsaa mere afhængige af Søen med Hensyn til deres Ernæring. Men det var afhængigt af Enhvers Stand og Stilling, paa hvad Maade han benyttede Søen og de Hjelpekilder, den frembød. Medens Fiskeriet og lignende Sysler overlodes til de mere Underordnede, og til Trællene, søgte Norges højbyrdige Ynglinge at vinde Rigdomme, Erfaring og Anseelse ved Handelsrejser og Vikingetog.

31. Vikingetog til England. Lodbroks Sønner.

Vikingetogene fortsattes ogsaa under Haralds hele Regjeringstid og næsten et heelt Aarhundrede derefter ej alene i ligesaa stor Udstrækning, som forhen, men i meget større, forsaavidt de Bevægelser, der paa denne Tid fandt Sted overalt i Norden, bragte et større Antal af nordiske Krigere til at forlade deres Fædreland og søge Lykken paa andre Kanter, ligesom de nu ogsaa ordnede sig i større Masser efter de tre Hovedafdelinger, Nordmænd, Daner eller Sviar; de indlode sig paa større og mere omfattende Erobringsforetagender, og tilvejebragte overhoved en nærmere Forbindelse mellem Nord- og Mellem-Europa, end der tidligere havde fundet Sted. Paa den Tid, da Harald var beskjeftiget med sine Erobringstog, gjenoplivede Ragnar Lodbroks virkelige eller foregivne Ætlinger **Dane-Vældet**, først udenfor Norden, siden i Norden selv, og vi ville i det Følgende see, hvorledes det i en forholdsviis kort Tid stadigt tiltog, indtil det endelig var nær ved at strække sig over hele Norden: da det pludselig, ved et tilfældigt Sammenstød af Omstændigheder, ophørte, og en fuldkommen Ligevegt mellem Nordens trende Hovedriger indtraadte.

Lodbroks-Sønnernes Tog til England var saa vældigt, og i sine Følger af saadan Betydenhed baade for England og Norden, at Erindringen derom ikke let paa noget af Stederne kunde forsvinde; men i samme Mon, som dette Tog indprægede sig sterkere i Nationernes Erindring end de foregaaende og mange af de efterfolgende, i samme Mon beskjeftigede det ogsaa Indbildningskraften sterkere og frembragte forskjellige tildeels fabelagtige Sagn, saavel om dets Anledning, som angaaende dets enkelte Omstændigheder. Her ligger det i Sagens Natur, at da Christendommen paa denne Tid allerede for over to hundrede Aar siden havde været indført i England, og med den boglig Lærdom og skriftlig Virksomhed, kunde de danske Vikingers Bedrifter i Landet selv strax med tilstrækkelig Paalidelighed og Nøjagtighed blive optegnede og forevigede, saa at Sagnet her egentlig kun havde friere Spillerum med Hensyn

til Vikingehøvdingernes Personlighed og Aarsagen til deres Angreb, hvorimod man aldeles savner endog nogenlunde paalidelige nordiske Efterretninger derom, og alt, hvad der herom berettes enten i den danske eller norske historiske Literatur fra Middelalderen, er indhyllet i en fabelagtig, sagnmæssig Taage. Dertil kommer ogsaa, at de Mænd, der i Norden nedskreve de mundtligt forplantede historiske Traditioner, tildeels allerede havde haft Anledning til at kjende de engelske skriftlige Beretninger, og nu stundom ved egenmægtige Tillempninger søgte at faa deres egne Sagn til at stemme med disse, hvorved Forvirringen naturligviis er bleven endnu større. Vi have allerede ovenfor (S. 357—360) anført flere Omstændigheder, der vise, at Forvirringen især deleshed grunder sig paa en Forvexling af Ragnar Lodbrok, Sigurd Rings Søn, med en yngre Lodbrok, hvis Sønner i Midten af det 9de Aarhundrede hjemsøgte England, og som blandt flere engelske Konger ogsaa bekæmpede en vis Kong Ella i Northumberland, der er bleven en af Hovedpersonerne i de nordiske Sagn. Fra hvilken Tid denne Forvexling i de nordiske Sagn skriver sig, lader sig vanskeligt bestemme. Allerede den gamle Chronolog Are frode, der skrev i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, men havde hentet mundtlige Efterretninger af gamle Folk, som kunde erindre tilbage fra Begyndelsen af det 11te Aarhundrede[1]), har, som vi allerede ovenfor have bemerket, gjort sig skyldig i Forvexlingen, idet han siger, at Ivar, Ragnar Lodbroks Søn, i Aaret 870 lod Kong Eadmund den hellige dræbe[2]); men han omtaler ogsaa Kong Eadmunds Saga, det vil sige Legenden om ham, og røber derved, saa vel som ved flere andre Omstændigheder, at han har kjendt engelske Beretninger. Den islandske Skald Sighvat, Kong Olaf den helliges Hirdskald og fortrolige Ven, gjorde omtrent 1026 en Udenlandsreise, paa hvilken han ogsaa besøgte Kong Knut den mægtige i England, og digtede et Kvæde til hans Ære; blandt de faa Vers, der af dette ere levnede, findes der ogsaa et, hvori det heder, at Ivar i York lod riste en Ørn paa Ellas Ryg[3]); men heraf seer man kun at det nordiske Sagn om Ellas Død ved Ivars Foranstaltning allerede paa Sighvats Tid, eller i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, var til omtrent i sin nuværende Form, uden at man bliver klog paa, om denne Ivar ogsaa da ansaaes som en Søn af Ragnar. Hvis det gamle Digt Kraakumaal, som vi ovenfor (S. 359—372) have nævnt, virkelig hidrører fra Hedendommens Tider — hvad dets hele Aand og Charakteer umiskjendeligt synes at vise — maa i saa Fald Forvexlingen af den ældre Ragnar og den yngre

---

[1]) Snorre, Indledning.

[2]) Islendingabok, Cap. 1.

[3]) Hr. Hauk Erlendsson i Ragnar Lodbroks Sønners Historie Cap. 3. Fornaldar Sögur Nordrl. I. p. 351.

Lodbrok allerede da have fundet Sted. Og naar man veed, hvor langt kortere Tid der i hine Dage udkrævedes til at stille Begivenhederne i et mythisk Halvmørke, end efterat Christendommen var indført og skriftlige Optegnelser sædvanlige, kan man heller ikke i mindste Maade finde det forunderligt, om hine Sagn, hvorved den ældre og den yngre Lodbrok gjordes til een Mand, allerede i de første Generationer efter Lodbrokssønnernes Fremtræden vare blevne til, og i det Hele taget havde antaget den Form, hvori vi nu kjende dem.

At de Vikingehøvdinger, der baade i de nordiske Sagn og de engelske Annaler kaldes Lodbroks Sønner, virkelig benævnes eller benævnte sig selv saaledes, derom har man endog et samtidigt Vidnesbyrd hos Biskop Asser af Exeter, der samtidig med den engelske Konge Alfred har beskrevet den største Deel af hans Liv; han siger udtrykkeligt, at Høvdingernes tre Søstre, **Lodbroks** Døttre, havde syet deres Fane, kaldet Ravnen [1]. En temmelig vegtig, skjønt ikke samtidig, Autoritet er ogsaa Mag. Adam af Bremen, der skrev ved 1075, og blandt andre Kilder benyttede mundtlige Meddelelser af den danske Konge Svein, Ragnar Lodbroks Ætling; han kalder ogsaa Vikingehøvdingen Ingvar „Lodbroks Søn" [2].

Vore egne Sagaers Beretning om Anledningen til Lodbrokssønnernes Angreb paa England er følgende.

Ragnar Lodbrok, der sad hjemme i sit Rige, medens hans Sønner vare ude i Viking, hørte en af sine Mænd sige, at han ikke kunde maale sig med dem. Derfor besluttede han paa egen Haand at gjøre et Tog, hvorved han vilde komme til at indlægge sig lige saa megen Berømmelse. Han lod derfor bygge to Knerrer — der siges etsteds, at de byggedes i Lider paa Vestfold [3]) — saa store, at man hidtil aldrig havde seet deres Mage i Norden, og lod opbyde en stor Udrustning over hele sit Rige. Hans Hustru spurgte ham, hvor han agtede sig hen. Da han sagde, at han agtede sig til England, uden at have større Styrke med sig, end der kunde rummes paa disse Knerrer, advarede hun ham, fordi denne Styrke var for liden og Englands Kyst desuden farlig for store Skibe; hun raadede ham til heller at have flere mindre Skibe og et større Antal Folk. Men han sagde, at jo farligere England var, desto større Hæder var det for ham at undertvinge det med kun to Skibe, og hvis han var uheldig, da var det ogsaa bedst at opoffre saa faa Folk og Skibe som muligt. Han var ikke at bevæge til at afstaa fra sit Foretagende. Hun gav ham ved Afskeden en Pantserskjorte af Silke, som hun havde syet, og

---

[1]) Monum. hist. Britann. I. S. 481.

[2]) Filius Lodparchi, I. Cap. 39.

[3]) Hr. Hauk Erlendssøns: Ragnar Lodbroks Sønners Historie, Cap. 2.

som skulde kunne bevare ham mod Hug og Stik. Da han kom til England, led han Skibbrud paa Northumberlands Kyst, men kom dog i Land med alle sine Mænd, fem eller sex hundrede i Tallet. Den Konge, som regjerede der, hed **Ella**; han havde væntet Ragnars Besøg, og sat Folk til at passe paa, naar han kom, for strax at melde det. Da han nu fik vide, at en fiendtlig Skare var kommen, samlede han en stor Hær og drog ham imøde. Ella gav sine Mænd den Befaling, at de, hvis de sejrede, og det viste sig, at dette virkelig var Ragnar, ikke skulde dræbe ham, men kun tage ham til Fange, da hans Sønner ellers vilde hevne hans Død. Efter en langvarig og heftig Kamp, i hvilken Ragnar gik igjennem Ellas Fylkinger og hug ned til Højre og Vestre, uden selv at blive saaret, maatte dog tilsidst alle hans Mænd bide i Græsset, og han selv blev fangen. Man spurgte ham om hans Navn, men han taug. Da bød Ella, at han skulde kastes i en Ormegaard og sidde der, indtil han tilstod hvo han var; og hvis det da viste sig, at han var Ragnar selv, skulde man tage ham ud saa hurtigt som muligt. Det skede, men han sad længe, uden at Ormene vilde bide ham. Da lod Ella Panserskjorten tage af ham, og strax hang Ormene ved ham paa alle Kanter. Ragnar sagde da: „grynte vilde Grisene, om de vidste, hvad den gamle lider". Han kvad tillige en Vise, hvori han sagde, at han havde holdt 51 berømmelige Slag, men aldrig tænkt at Orme skulde blive hans Bane. Da skjønnede Ella, at dette var Ragnar selv, men for silde. Ragnar lod sit Liv med stort Mod. Ella vovede ikke andet, end at sende Bud til Ragnars Sønner, der imidlertid vare komne hjem, og melde dem Faderens Død. Han valgte dertil en af sine klogeste og tappreste Mænd, og sendte ham afsted paa et vel rustet Skib. Da denne Mand kom med sit Følge til Borgen, hvor Ragnars Sønner opholdt sig, gik de ind i Hallen, hvor der var Gjestebud. Ivar, der blot havde Brusk istedetfor Been i sit Legeme, og derfor ej kunde gaa, laa i Højsædet, Sigurd Orm i Oje og Hvitserk spillede Bretspil, Bjørn skjeftede et Spyd. Sendebudet fremførte sit Ærende, og meldte Ragnars Død, medens hans Sønner opmerksomt hørte til, og Ivar spurgte ham nøjagtigt ud om alle Enkeltheder. Da han endte sin Beretning, havde Bjørn trykket saa haardt paa Spydskaftet, at man kunde see Spor af hans Haand; han rystede Spydet, og det gik i to Stykker. Hvitserk krystede den Brikke, han holdt, saa fast, at Blodet sprang frem under hans Negle. Sigurd, der holdt en Kniv i Haanden, hvormed han pudsede sin Negl, vidste ikke af, førend Kniven stod lige ind til Benet; saa aldeles havde deres Sind været optaget med at lytte til hvad Budet meldte. Ivar skiftede Farve, var snart rød, snart blaableg, snart hvid, og ganske ligesom opsvulmet i sit Ansigt. Hvitserk foreslog, at man strax skulde dræbe Ellas Sendebud. Ivar derimod sagde, at de skulde faa fare bort i Fred, og derved blev det. Ved deres Hjemkomst sagde Ella, at enten maatte de

frygte for Ivar, eller for Ingen. Han lod holde omhyggelig Vagt over det hele Rige, at ingen Hær skulde komme uventet over ham.

Ragnars Sønner, med Undtagelse af Ivar, talte nu om at tage Hevn; Ivar derimod sagde, at deres Fader havde angrebet Ella uden at være fornærmet af ham, og at han derfor vilde lade sig nøje med Pengebøder for sin Deel. Dette fandt de øvrige Brødre at være en uværdig Tale, og sagde, at de tvertimod vilde udruste ethvert sødygtigt Skib i hele Danmark, for at hevne deres Faders Dod, saaledes som det anstod Krigere lig dem. Ivar svarede, at han vilde sidde efter med de Skibe, han havde at raade over. Den Hær, de fik samlet, var derfor mindre end de havde tænkt. Dog sejlede de afsted. Ivar fulgte dem alligevel sidenefter med et eneste Skib. De kom til England, og kæmpede med Ella, men da denne havde stor Overmagt, bleve de slagne. Imidlertid var Ivar ogsaa kommen, uden dog at have deeltaget i Slaget. Han sagde nu, at han vilde forsøge med det Gode, om han kunde faa Ella til at give ham nogen Bod. Hvitserk svarede i de Øvriges Navn, at Ivar i saa Fald fik handle paa sin egen Haand, da de ikke vilde befatte sig dermed. Ivar sagde, at de ogsaa gjorde bedst i, at overlade ham til sig selv; han bad dem drage hjem, og raade for det Rige, de hidtil havde behersket i Fællesskab; de skulde kun sende ham det Løsøre, han fordrede. Dermed skiltes de ad. Ivar drog til Ella, bød Forlig, og spurgte, om han ej vilde unde ham en liden Bod. Ella meente, at han ej var at tro. Ivar sagde, at hans Fordring ej var stor; fik han den opfyldt, vilde han tilsværge Ella, at han aldrig skulde være imod ham. Paa Kongens Spørgsmaal, hvad han fordrede, svarede han kun: saa stort et Stykke Land, som en Oxehud rækker over. Ella tilstod ham det, og Ivar svor, at han ej skulde stride imod ham, eller oplægge Raad, ham til Meen. Ivar lod nu en Tyrehud udbløde, strække og skære i tynde Strimler, dermed omgav han en saa stor Strækning Land, at han paa dette kunde opføre en sterk Borg, nemlig York [1]). Ved sin Gavmildhed vandt han en heel Mængde Høvdinger, og Ella betragtede ham som en af Landets bedste Støtter. Da han endelig troede sin Magt fuldkommen befæstet, sendte han Bud til sine Brødre, at de skulde udbyde Leding og komme til England. De gjorde saa. Ella opbød ogsaa en Hær, men hans Tilhængere indfandt sig ikke. Ivar, der den hele Tid lod som om han holdt med Ella, tilbød sig at drage til sine Brødre og overtale dem til at slutte Forlig, siden han dog ikke kunde kæmpe imod dem. Men istedetfor at stemme dem til Forlig, eggede han dem end mere til Strid, og Enden blev, at det kom til et Slag, hvori Ella blev

[1]) Saaledes Hr. Hauk Erlendssøn i Ragnars Sønners Historie Cap. 3, ligeledes nævnes York (Jórvík) udtrykkelig i det før omtalte Vers af Sighvat. I Ragnars Saga Cap. 20 nævnes derimod London. Men her siges det heller ikke udtrykkeligt, at Ella herskede i Northumberland. I denne Beretning gjenkjende vi forresten det allerede fra Dido bekjendte og oftere anvendte Sagnmotiv.

overvunden og fangen. Og nu lod Ivar, til Hevn for Ragnars Død, Ella dræbe ved at riste en Ørn paa hans Ryg. Han overlod derpaa sine Brødre den Deel, der tilkom ham af hans Fædrenerige, idet han forbeholdt sig England. Hans Brødre droge derpaa hjem, og herjede siden i andre Lande; Hvitserk blev tilsidst fangen i Austerveg, og valgte sig den Dødsmaade, at blive brændt paa et Baal af de Faldnes Hoveder[1]). Ivar derimod forblev i England, hvor hans frillebaarne Sønner Ingvar og Husto efter hans Bud dræbte den hellige Eadmund[2]). Da Ivar endelig følte Døden nærme sig, sagde han til sine Mænd, at de skulde begrave ham der, hvor Landet var meest udsat for fiendtlige Angreb, thi da haabede han, de Fiender, som landede der, ikke vilde sejre. Det skede ogsaa, og det Sagn herskede siden, at Aarsagen til den norske Konge Harald haardraades Død var den, at han landede i Nærheden af Ivars Høj, medens derimod Villjam Erobreren, da han kom til Landet, lod Ivars Høj aabne og hans endnu uforraadnede Lig tage ud; derfor fik han Sejr.

Den danske Forfatter Saxo lader Ragnar efter sin første Hustru Thoras Død gjøre et Tog til Bretland, hvor han i et Slag fælder Kong Hama, hvis Søn var en berømmelig Yngling. Paa dette Tog fældte han ogsaa Høvdingerne i Skotland, Pettland og Syderøerne, og satte sine Sønner Sivard og Radbard til at herske over dem, ligesom han og betvang Norge og overlod dette med Orknøerne til en anden af sine Sønner, Fridleif[3]). Lang Tid derefter, da Nordmændene og Skoterne havde gjort Oprør i Fridleifs og Sivards Fraværelse, og taget sig andre Konger, gjorde han et nyt Tog, først til Norge, hvis nye Fyrste han dræbte, overladende Landet til sin Søn Bjørn, dernæst til Orknøerne, som han herjede, og endelig til Skotland, hvis Konge Murial han overvandt i et tre Dages Slag, hvori dog tillige to af hans egne Sønner, Dunvat og Radbard, faldt. Ved Tilbagekomsten til Danmark erfarede han at hans Hustru Svanløg imidlertid var død, og tog sig saa nær deraf, at han lukkede sig inde og ikke vilde see noget Menneske. Dog gav hans Søn Ivars Ankomst ham andet at tænke paa. Han havde, det siges ikke hvorledes, erhvervet Herredømmet over Gallerne, og disse havde forjaget ham, tagende Hella, Hamas Søn, til Konge i hans Sted. Det er øjensynligt, at Saxo her ved „Gallerne" forstaar de Vælske, eller Indbyggerne af Wales. Ragnar udrustede nu en Flaade og drog med den, idet Ivar tjente som Vejviser, til Britannien, hvor han landsatte sine Tropper ved Havnen „Norvik", og i et Slag, der ligeledes varede i tre Dage, drev den af Gallerne tappert understøttede Hella paa Flugten, med stort Tab paa Anglernes, og lidet paa Danernes Side.

---

[1]) Ragnar Lodbroks Saga, 14–19.

[2]) Hr. Hauk Erlendssøn om Ragnars Sønner, Cap. 3. „Husto" er kun Skrivfejl for „Hubba".

[3]) Saxo, IX B. S. 446, 447.

Her tilbragte nu Ragnar et heelt Aar, kaldte derpaa sine Sønner til sig og angreb Irland, dræbte dets Konge Melbricus, belejrede det rige Dublin, og indtog det [1]). At der herved efter al Rimelighed sigtes til det i de irske Annaler omtalte Angreb af Nordmændene paa Conal i Aaret 830, hvorved Kong Melbrigda blev fangen, er allerede ovenfor (S. 437) viist. Her opholdt han sig atter et Aar, og begav sig derpaa under idelige Sejrvindinger gjennem Middelhavet til Hellesponten, og fordrev efter sin Tilbagekomst til Danmark Oprøreren Harald i hvilken man, som ovenfor nævnt (S. 367), gjenkjender den sønderjydske Kong Harald, Anulos Broder, der lod sig døbe 826 [2]). Ragnar, heder det, tilintetgjorde den af Harald indførte Christendom, og indførte atter de hedenske Offringer. Imidlertid havde Hella angrebet Irland, og rasede med Ild og Sverd mod alle Ragnars Tilhængere. Ragnar angreb ham, men blev fangen: aabenbart en Guds Straf fordi han havde forfulgt den sande Religion. Hella lod ham kaste i en Ormegaard. Da Ormene allerede havde fortæret hans Lever og en Snog hængte sig fast i Hjertet, opregnede han med høj Røst alle sine Bedrifter [3]), og sagde tilsidst hine anførte Ord: „grynte vilde Griserne, om de vidste hvad Galten lider". Heraf skjønnede Hella, at nogle af hans Sønner levede endnu, og bød at man skulde tage Ormene bort. Men imidlertid var Ragnar allerede død. Den Virkning, som Efterretningen om hans Død gjorde paa hans Sønner, beskrives med nogle smaa Afvigelser paa samme Maade som i Ragnars Saga. Ivar drog derpaa til England, og da han merkede at hans Flaade var for liden til at binde an med Fienden i aabenbar Krig, udbad han sig og fik af Hella saa stort et Stykke Land, som han kunde omgive med en Hestehud, hvilken han da klippede i Strimler, og vandt derved Jordsmon nok til at anlægge en befæstet By. Siden kom Sivard og Bjørn med en Flaade og 400 Mand, angrebe og fangede Hella, og dræbte ham ved at riste en Ørn paa hans Ryg. Derpaa vendte Sivard og Bjørn tilbage til deres Riger. Ivar forblev i England og herskede der i to Aar. Derpaa satte han sin Broder Agnar til at herske i England, og drog selv hjem. Anglerne vilde ikke vide af Agnar, men ved Sivards Hjelp overvandt han dem, og ødelagde store Strækninger af Landet. Man hører derefter ikke mere tale enten om Ivar eller om Agnar.

De engelske Sagn om Anledningen til Lodbroks-Sønnernes Tog ere meget forskjellige fra de nordiske. Det maa forresten bemerkes, at de ikke med-

[1]) Jvf. ovf. S. 369.

[2]) Se ovenfor S. 394.

[3]) Her sigtes til det ovenfor nævnte Vers, hvori han omtalte sine 51 Slag. Ogsaa i Sagaen følger et andet Vers, hvor hiin Yttring om Grisene m. m. er indtagen, strax derefter, saa at den altsaa her anføres to Gange.

deles i de ældste og paalideligste Kildeskrifter, men kun hos yngre Forfattere, og, som man derfor maa formode, i en noget forvansket Skikkelse [1]). De afvige derhos fra hinanden indbyrdes. Egentlig er det kun det østangliske Sagn, som udtrykkelig nævner Lodbrok. Der var, fortælles der, i Daneriget en Mand af Landets Kongeæt, ved Navn **Lodbrok**, der havde to Sønner, Ingvar og Ubbe. En Dag sejlede han alene i en liden Baad med sin Høg omkring mellem Oerne og langs Stranden, for at fange Ænder og andenslags Fugl, men en pludselig Storm drev ham ud paa Havet, og efter at være omtumlet i flere Dage og Nætter landede han endelig paa Ostangelns Kyst ved Redham i Norfolk. Her forundrede man sig ved at finde ham alene med sin Høg, og bragte ham til Kong Eadmund, der formedelst hans smukke og anseelige Ydre viste ham megen Ære, og beholdt ham en Stund ved sit Hof. Da det danske Sprog lignede det angliske, kunde Lodbrok give Kongen en Beretning om den Hændelse, der havde bragt ham derhen. Lodbrok, der fandt Behag i Opholdet ved Eadmunds Hof, bad om at han fremdeles maatte blive der, for at lære Hoviskhed og fiin Levemaade. Kongen samtykkede deri. Lodbrok, der var en erfaren og heldig Jæger, gik ofte paa Jagt med Kongens Jæger Bjørn og skaffede meget herligt Vildt til Kongens Bord. Misundelig over hans Held, myrdede Bjorn ham engang, da de vare sammen paa Jagt, skjulte hans Lig i det tykkeste af Skoven, kaldte Hundene til sig, og gik hjem med dem. Da Kongen ved Maaltidet næste Dag savnede Lodbrok, sagde Bjørn, at han var bleven efter i Skoven, og at han siden ikke havde seet ham. Men neppe havde han udtalt, forend Lodbroks Yndlingshund kom ind, og logrede for Kongen, som rakte den Føde, i det han sagde til de Omstaaende, at Lodbrok nu vist snart vilde indfinde sig. Men ingen Lodbrok kom, og Hunden løb bort igjen, og saaledes gik det i tre Dage, da Kongen endelig, forundret herover, bød nogle af sine Folk følge med Hunden og passe paa, hvor den løb hen. Derved opdagede de dens Herres Lig, ved hvilket den i alle disse tre Dage havde siddet, idet den kun løb op til Kongsgaarden, naar den trængte til Føde. Eadmund blev bedrøvet over Lodbroks Død, lod anstille skarpe Undersøgelser for at opdage Gjerningsmanden, og kom snart til Vished om at dette ikke var nogen anden end Bjørn, som ogsaa tilstod sin Udaad. Eadmund lod nu sine Hirdmænd og Lovkyndige dømme, hvad Straf han skulde have. De dømte, at han skulde sættes i den samme Baad, paa hvilken Lodbrok var kommen, og overgives til Havet, ganske alene, uden Aarer eller Sejl. Men efter faa Dage drev Baaden i Land til Danmark,

[1]) Bromton, som meddeler Sagnene fuldstændigt, levede i Midten af det 14de Aarhundrede, og citerer med Hensyn til det østangliske Sagn kun den i Aaret 1307 afdøde Matthæus af Westminsters Verk.

Strandvogterne kjendte den, og førte Bjørn til dens Ejers Sønner Ingvar og Ubbe, der vare mægtige og grumme Mænd, og som nu ved Pinsler søgte at faa Bjørn til at tilstaa, hvor der var blevet af deres Fader. Bjørn foregav, at Lodbrok var bleven dræbt paa Kong Eadmunds Befaling. Da svore hans Sønner ved deres almægtige Guder, at de vilde hevne hans Død, samlede en Hær paa 20000 Mand, indskibede sig med den, og sejlede under Bjørns Vejledning til England, for at lande i Ostangeln og angribe Eadmund. Vinden drev dem til Skotland, hvor de landede ved Berwick, og herfra droge de herjende frem, indtil de kom til Ostangeln [1].

Det northumberlandske Sagn lyder saaledes: Kong Osbriht herskede over Northumberland, og opholdt sig i York. Han drog en Dag ud i Skoven for at forlyste sig, og tog ind til en af sine fornemme Mænd, ved Navn Bjørn [2]) Bocard, for at faa noget at spise. Bjørn var ikke hjemme, da han, ikke væntende Kongens Komme, havde som sædvanligt begivet sig ned til Kysten for at forsvare Havnen mod Sørøvere. Men hans smukke Kone modtog Kongen og bevertede ham paa det bedste. Kongen derimod benyttede sig af Mandens Fraværelse til at voldtage Konen. Da Bjørn kom hjem, fandt ham hende bleg og grædende. Hun fortalte ham, hvad der var skeet. Men han trøstede hende, og bad hende ej at sørge. Svaghed, sagde han, formaar Intet mod Vold, og jeg skal ikke elske dig mindre end før; men Hevn skal jeg med Guds Hjelp tage for os begge. Selv af fornem Æt og saare mægtig, sammenkaldte han alle sine talrige, formaaende Frænder, klagede over den Skjendsel, han havde lidt, og sagde at han vilde tage Hevn. De bifaldt hans Beslutning, og fulgte ham til York, hvor han, omringet af disse mægtige Venner, opsagde Kongen Huldskab og Troskab, og derpaa strax begav sig bort. Kort Tid derefter drog han over til Danmark, hvor han klagede for Kongen, der hed Codrin (Gudrum) over den Fornærmelse, han havde lidt af Osbriht, og bad ham om Hjelp imod denne [3]). Codrin og Danerne bleve glade over at faa et Paaskud til at angribe Anglerne, og vare strax villige til at understøtte Bjørn, „der desuden var af hans Slægt". Han samlede en stor Hær, udrustede de fornødne Skibe, og udnævnte Brødrene Ingvar og Ubbe, tappre Krigere, til Anførere. De droge over til England med en utallig Hær, landede paa Nordkanten, og tagende Vejen gjennem Holdernesse, droge de herjende til York, hvor Os-

[1]) Matthæus af Westminster, S. 161 fgg. Bromton, hos Twysden, S. 804.

[2]) Der staar i Udgaven Bruern.

[3]) Da den danske Konge, der herjede England og omsider blev døbt, senere hen i Twysdens Udgave af Bromton kaldes Godrin eller Godrinus, d. e. Gudrum, er det sandsynligt, at Navnet „Codrinus" i Fortællingen om Bjørn kun er indkommet ved en Skrive- eller Læsefejl, og at man ogsaa her bør læse „Godrinus", samt at Bromton ved denne Godrinus har tænkt sig den samme, som den, der senere nævnes.

briht mødte dem, men blev slagen og faldt, hvorefter Danerne satte sig i Besiddelse af York. Imidlertid havde Bjørns Frænder udvalgt en anden Konge ved Navn Ella. Denne sagde en Dag, som han sad tilbords efter en heldig Jagt: idag have vi gjort vore Sager godt, siden vi have fanget fire Daadyr og sex Raabukke. Men en Mand, som i det samme kom ind, svarede: „om I end have fanget alt dette, have I dog imidlertid tabt hundrede Gange saa meget, thi Danerne have dræbt Kong Osbriht, og indtaget York, og ville nu beholde det hele Land". Ved denne Efterretning samlede Ella sine Krigere, og drog mod Danerne, men blev slagen og faldt med en stor Mængde af Sine, ikke langt fra York, paa et Sted, der siden kaldtes Ellescroft [1]). En anden Bearbejdelse af dette Sagn nævner Ella istedetfor Osbriht, og Arnulf Søfarer istedetfor Bjørn Bocard; Ella boede paa Ellesword ikke langt fra York, og Arnulf paa Beewida noget nærmere denne By [2]).

Uagtet de engelske Sagns store Forskjellighed fra de nordiske, see vi dog ogsaa dem dreje sig om Navnene Lodbrok og Ella, og anføre som Bevæggrund til Fiendens Ankomst, at de vilde tage Hevn for en dansk Kongeætlings Drab, eller en Fornærmelse, tilføjet en med det danske Kongehuus beslægtet Mand. Navnet Ingvar paa den fornemste af Vikingehærens Hovdinger, minder ogsaa umiskjendeligt om de nordiske Sagns Ivar. „Ingvar" er vistnok ikke nogen anglisk Form for „Ivar", da Navnet ogsaa var almindeligt i Norden, og af en forskjellig Sammensætning [3]); imidlertid er det dog ikke i Udseende eller Udtale mere afvigende, end at ukritiske Sagnfortællere let kunde benytte sig af Ligheden til at gjøre en Søn af den ældre Ragnar Lodbrok, der muligviis kan have hedet Ivar, til den samme, som de angliske Chronisters Ingvar, saa meget mere, som dette Navn skrives paa mange forskjellige Maader, hvorved det stundom kommer til at nærme sig Formen „Ivar" betydeligt [4]), og det derhos heder, at Ingvar var overordentlig klog, men grusom [5]). De, som kjende de engelske Beretninger, have ogsaa grebet til den Udvej, at gjøre Ingvar til Ivars uegte Broder [6]).

---

[1]) Bromton, S. 802 flg.

[2]) Lelandi Coll. de rebb. Britt. II. 367, 368.

[3]) Ingvar er sammensat af Ingvi eller Ing (ɔ: Guden eller Ættestamfaderen Ingve), og har, eg. hari, d. e. „Hær"; paa gotisk vilde Navnet lyde Iggvjahari. Ívarr derimod af jórr egentlig íorr, d. e. Hest (got. aihvs) og det samme har, eller hari, hvorfor det ogsaa findes skrevet Jóarr; paa gotisk vilde det lyde Aihvahari.

[4]) Ædhelweard, der overhoved skriver Navnene meest overeensstemmende med de nordiske Former, har „Iver"; Chron. Sax. ligeledes Invær, Ingver, Iver, og etsteds Higwais. Ggimar (Monn. hist. Brit. S. 800—803) har „Ivar".

[5]) Henr. Huntingdon. Monum. hist. Brit. p. 738. Denne Fort. siger udtrykkeligt om Ivar, at han fik udvirket Stilstanden ved Nottingham (se nedenfor) ved sin „Rævesnildhed og sine glatte Ord". Dette minder sterkt om Ingvars Forhandlinger med Ella.

[6]) Hr. Hauk Erlendssøn, i Ragnars Sønners Historie, Cap. 3.

De ældste og paalideligste engelske Efterretninger berette kun i al Korthed: I Aaret 866, i hvilket Ædhered, Ædhelbrihts Broder, fulgte denne i Regjeringen over Wessex, kom der en stor, hedensk Hær til England, og tog Vintersæde i Ostangeln, hvor den snart skaffede sig Heste. I det følgende Aar drog den over Humbermundingen ind i Northumberland og besatte York. Imidlertid havde der været stor Uenighed mellem Folket indbyrdes i Northumberland, saa at de endog havde afsat deres Konge Osbriht, og valgt sig en anden, ved Navn Ælle, der ingen Fødselsret havde til Riget. Men seent ud paa Aaret, da Hedningerne nærmede sig, forenede den fælles Fare begge Medbejlere; de droge tilsammen mod Hedningerne, der ved deres Nærmelse tyede ind i York, som nu blev belejret af begge Konger. Disse nedbrøde Murene og stormede Byen, men Noden drev nu Hedningerne til et saa heftigt Forsvar, at Lykken vendte sig, og begge Konger bleve nedsablede med en Mængde af deres Mænd. De overblevne sluttede Fred med Hedningerne, som det følgende Aar droge ind i Middel-Angeln og toge Vinterkvarteer i Nottingham, hvor en vestsaxisk Hær under Kong Ædhered og hans Broder Alfred, hvilke Burhred, Middel-Anglernes Konge, havde anmodet om Hjelp, standsede deres videre Fremgang, uden dog at kunne tilføje dem nogen Skade i den sterkt befæstede By. Efter at have sluttet Fred med Middel-Anglerne, droge Hedningerne nu tilbage til York, hvor de sad et Aar. Men det følgende Aar (870) rede de over Middelangeln ind i Ostangeln, og toge Vinterkvarteer i Theodford[1]). Endnu samme Vinter angreb Kong Eadmund dem, men de sejrede, dræbte Kongen, og droge herjende gjennem det hele Land (nemlig Ostangeln), ødelæggende alle de Klostre, de kom nær. Hovedmændene for Kong Eadmunds Drab vare Ingvar (Ivar) og Ubbe. Paa samme Tid kom de til Klosteret Medeshamstede (Petersborough), hvilket de brændte og nedbrød, dræbte Abbeden, Munkene og alle dem, som de fandt der, og gjorde det forhen saa blomstrende Kloster saa godt som til Intet[2]).

Disse Efterretninger have sildigere Forfattere benyttet og tildeels udvidet, uden at man just kan stole paa Tillæggenes Paalidelighed. Dog har man en heraf uafhængig, og, som det lader, paa authentiske Kilder grundet nærmere Beretning, angaaende hiin Ødelæggelse af Klostrene Croyland og Medeshamstede, om hvis Paalidelighed i det Hele taget der neppe kan være nogen Tvivl[3]), og som giver flere interessante Oplysninger om enkelte nærmere

---

[1]) Thetford, paa Grændsen af Norfolk og Suffolk.

[2]) De angels. Annaler; Mon. hist. Britt. I. p. 350 flg. Asser, Alfreds Liv, sammesteds S. 473 flg.

[3]) Den grunder sig nemlig, som det strax nedenfor vil sees, paa Ojevidnet, Drengen Turgars Beretning.

Omstændigheder ved Vikingehærens første Fremtræden i Landet. Ifølge denne Beretning drog Hedningehæren eller en Deel deraf i September Maaned fra York og sejlede over Humberen til Lindsey, hvor de ødelagde Klosteret Bardney, og under bestandig Skjenden og Brænden trængte frem til Kestiwen. Her mødte Ealdormanden Algar den yngre dem med en i Hast samlet Hær, hvoriblandt 200 haandfaste Stridsmænd, under Anførsel af Broder Toli fra Klosteret Croyland, der tidligere havde været en navnkundig Kriger. Det lykkedes denne Hær at slaa Hedningerne (d. 22 Septbr.), der tabte tre af sine Konger og en stor Mængde Folk. Der kæmpedes heelt indtil Natten gjorde Ende paa Striden. Men endnu samme Nat kom de øvrige Hedningekonger og Jarler til den danske Lejr [1]); deres Navne vare **Gudrum, Bagsæg**, eller som han ogsaa kaldes, **Berse** [2]), **Aaskel, Halfdan** og **Haamund**, og Jarlerne **Fræna, Ingvar, Ubbe, Sigtrygg** (Sidroc) den ældre og **Sigtrygg** den yngre [3]). De medbragte et stort Bytte og en Mængde Fanger, fornemmelig Kvinder og Børn. Efterretningen om deres Ankomst vakte en saadan Forfærdelse i Algars Hær, at en Mængde af hans Krigere om Natten flygtede bort, og om Morgenen var der af 8000 kun 2000 tilbage. Med denne lille Hob vovede han dog at holde Stand mod de over det lidte Tab forbittrede Daner, der, efter at have begravet deres tre faldne Konger ved Laundon, som derfor fra denne Tid af kaldtes Trekingham, fornyede Kampen. Denne varede en heel Dag, indtil Danerne endelig ved en forstilt Flugt fik Anglerne til at adsprede sig; da vendte de pludselig tilbage og anrettede et stort Nederlag. Algar og Toli faldt efter de største Tapperhedsprøver paa en Dynge af deres Krigeres Lig. Kun nogle Faa undkom til en Skov, og ilede derfra til Klosteret Croyland, hvor de Morgenen efter, just som Abbeden og hans Munke holdt Ottesang, forkyndte den sørgelige Efterretning. Abbeden sendte nu alle de sterkere og yngre af Brødrene bort med Klosterets Helligdomme og Kostbarheder, og blev kun tilbage med de ældste af Munkene og nogle faa Børn, i Haab om, at Hedningerne vilde have Medlidenhed med deres Svaghed. Men heri forreg-

---

[1]) Der staar: venerunt . . . ceteri reges de patria, hvilket maaskee kunde forklares som om disse fem Konger nu først kom fra Fædrelandet, ɔ: Danmark. Men patria bruges aabenbart her, ligesom nedenfor, hvor der tales om den til Klostret Medeshamstedes Forsvar samlede Skare, i Betydningen af folk d. e. Trop, Hærskare; Ordene de patria betegne saaledes vistnok kun „fra Hovedhæren".

[2]) Hos Ædhelweard kaldes han Berse, hvilken Navnform ogsaa synes at være den rette; det er i alle Fald den meest nordiske. Denne Forfatter skriver ogsaa Sihtrix, ikke Sidroc.

[3]) Thomas af Ely føjer urigtigt hertil, i sin vita S. Etheldridæ, forfattet i det 11te Aarhundrede, Navnene paa flere senere omtalte Vikinger, som Evils og Haastein; (Mabillon Act. Sanct. Ben. II. 768 flg.)

nede han sig, thi Hedningerne, som strax indfandt sig, kjendte ingen Skaansel; Abbeden blev dræbt for Alteret, Oldinger og Børn bleve piinte paa det grummeste, for at de skulde bekjende, hvor Klosterets Skatte vare, de hellige Mænds Grave bleve opbrudte og da de dog intet fandt, slæbte de den tredie Dag efter deres Ankomst alle de hellige Mænds Been sammen i en Dynge og satte Ild paa dem, tilligemed Kirken og Klosterbygningerne. Af alle dem, der vare blevne tilbage i Croyland, var der ingen, som beholdt Livet, uden den tiaarige Novice Turgar, der havde ledsaget Subprioren til Refektoriet, og da denne blev dræbt, indstændigt bad, at man ogsaa vilde lade ham følge sin Lærer i Døden; hans Skjønhed og Troskab rørte den yngre Sigtrygg Jarl, som lod ham ombytte sin Klosterdragt med en dansk Kappe, og bød ham overalt at holde sig til ham. Fra Croyland droge Danerne til Medeshamstede, som de fandt lukket og som derfor stormedes; under Stormen blev Jarlen Ubbes Broder dræbt ved et Steenkast, og derover blev Ubbe saa rasende, at han med egen Haand nedhug alle de Munke, han traf. Sigtrygg advarede Turgar for at møde ham. Abbeden og alle Munke, over 80, bleve dræbte, Altrene undergravne, Gravminderne opbrudte, Bibliotheket opbrændt og Archivet adspredt; tre hellige Jomfruers Been traadte under Fødder, Murene omstyrtede, og endelig Kirken med alle Klosterbygninger antændte. Branden varede i 14 Dage. Belæssede med et uhyre Bytte droge Danerne videre mod Huntingdon. Da traf det sig, at en svært belæsset Vogn i Bagtroppen, hvor begge Sigtryggver førte Befalingen, blev siddende fast i Dyndet ved Overgangen over Aaen Neen; under den Forvirring, som derved opstod, fandt Turgar Lejlighed til at flygte bort, og kom efter en Nats Vandring til Croyland, hvor han fandt de Munke, som havde været bortsendte, og som imidlertid vare komne tilbage, beskjeftigede med at slukke, og redde de Dele af Bygningen, som endnu ikke vare fortærede af Luerne. En af disse Munke optegnede siden efter Turgars Beretning, hvorledes Alt var gaaet til, og det er denne Optegnelse, som ligger til Grund for den her meddeelte Fremstilling [1]). — Under idelige Plyndringer droge Hedningerne derpaa frem til Cambridge, plyndrede og ødelagde Klosteret Ely, hvor de dræbte Nonner og Mænd, brøde ind i Ostangeln, sloge Ealdormanden Wulfeytel, der søgte at standse dem, og fældte endelig Kong Eadmund (20 Nov.) [2]). Ifølge Legenden opfordrede Ingvar ham først til at dele sit Rige og sine Skatte med ham, og blive hans Underkonge, men Eadmund svarede Sendebudet: „Dryppende af mine Mænds Blod fortjente du Dødsstraf; jeg vil efterligne Christi Exempel, og villigen dø for ham; mine

---

1) Se Tanner, Bibl. Brit. p. 124.

2) Langebek, Scr. rer. Dan. II. p. 50—52. Ingulf af Croyland, hos Savile, p. 865—868.

Skatte kan Overmagten berøve mig, men ikke rokke min Tro; jeg vil forsvare min Frihed og Religion til det yderste, om jeg end skal lade mit Liv, og Kongernes Konge vil belønne mig med et evindeligt Rige i de Saliges Boliger". Og, heder det, han ilede mod Fienden, og veg først efter en heel Dags blodig Kamp ved Theodford tilbage til Ægelesdun, bedrøvet over al denne Blodsudgydelse, og bestemt paa aldrig mere at levere noget Slag, men at opoffre sig alene. Imidlertid var Ubbe kommen sin Broder Ivar til Hjelp med 10000 Mand. De omringede Byen, for at Ingen skulde komme levende derfra. Kongen flygtede ind i Kirken, hvor han anraabte Gud om at forunde ham Standhaftighed i hans Lidelser. Ivar lod ham voldsomt rive ud af Kirken, binde til et Træ og hudflette; hans Standhaftighed gjorde hans Plageaander rasende, og de skøde nu til Maals efter ham, indtil Pilene stode saa tæt i hans Legeme at der ej var Rum til flere; da befalede Ivar en af sine Mænd at afhugge hans Hoved [1]). Det er aabenbart, at de nordiske Sagns Fortælling om Ella's smertefulde Død er laant fra Beretningen om Eadmund; saa afvigende som de engelske Sagn ere fra hine, saa ligger dog den Forestilling, at Lodbroks-Sønnerne kom til England og grumt dræbte en af dets Konger for at hevne deres Fader eller en Frænde, til Grund for dem begge. Danerne toge nu hele Ost-Angeln i Besiddelse. Ifølge en af de ældre og paalideligere Forfattere [2]) skal Ingvar eller Ivar allerede være død i dette Aar, medens han dog af andre ogsaa nævnes senere [3]). Heller ikke Sydskotland havde undgaaet Danernes Herjninger; men hvad der herom fortælles, er heel upaalideligt [4]). Ligeledes herjedes Klostrene langs Northumberlands Kyst [5]).

I de følgende Aar hjemsøgtes de sydligere Dele af England. Men her vare de Danske mindre heldige; thi den ypperlige Alfred, skjønt endnu ikke Konge, ledede her Forsvaret. De kom til Reading i Wessex, og bleve slagne af Ealdormanden Ædhelwulf ved Englafeld; vel vandt de faa Dage derefter Sejr over Kong Ædhered og Alfred, og fældte Ædhelwulf, men

[1]) Matthæus af Westminster, S. 161—165.

[2]) Ædhelweard, Mon. hist. Brit. p. 413.

[3]) Nemlig ved 871 hos Higden (Gale S. 255), efter hvilken Ivar og Halfdan skulle være faldne i Slaget ved Cynwit, ved 877 eller 878 hos Hoveden (Savile S. 239) og Simeon af Durham (Mon. hist. Brit. I. p. 681). Rimeligviis grunder dette sig paa en Misforstaaelse af de angl. Annaler ved 878, hvor „Ingvars og Halfdans Broder" nævnes.

[4]) Disse Beretninger findes hos Fordun (II. 307) og især hos Hector Boethius (S. 206); de sidste bære især øjensynlig Præg af sildigere Opdigtning.

[5]) Matthæus af Westminster, S. 162, fortæller her et gyseligt Sagn om Abbedissen og Nonnerne i Coldingham, der skare Næserne og Overlæberne af sig for at Hedningerne skulde fatte Modbydelighed for dem.

tabte fire Dage senere Hovedslaget ved Æsceesdun (nu Ashdown). Her faldt Berse og Halfdan, begge Sigtryggver, Jarlerne Aasbjørn (der ikke forhen er nævnt) Fræna og Harald, med flere Tusinder af deres Mænd [1]). I to andre Slag bleve derimod Danerne Sejrherrer. Strax efter Paaske døde Ædhered [2]), og hans Broder Alfred fulgte ham nu som Konge i Wessex. Han holdt en Mængde større eller mindre Trefninger med dem, og, som det synes, med afvexlende Lykke, indtil han endelig mod Slutningen af Aaret, rimeligviis ved at betale en Pengesum, fik Hedningerne til at slutte et Forlig, hvori de lovede at drage bort [3]). De holdt ogsaa dette Løfte, og droge til London, hvor de overvintrede. Her sluttede Middel-Anglerne et lignende Forlig med dem; de droge derfor nordefter og tilbragte den følgende Vinter paa Lindsey, hvor Middel-Anglerne maatte slutte et nyt Forlig. Dette havde dog ikke stort at betyde, da Danerne toge sit næste Vinterkvarteer (874) i Hreopandun (Repton), nødsagede Burhred, Middel-Anglernes Konge, til at flygte fra Landet, hvortil han aldrig kom tilbage, og underkastede sig hans Rige, som de overlode til en af hans Thigner, ved Navn Ceolwulf, der maatte sværge dem Troskabs- og Underdanigheds-Ed. De deelte derpaa Hæren i to Afdelinger, af hvilke den ene under **Halfdan** drog til Northumberland, som den underkastede sig, og nu og da herjede paa Skoternes og Strathclyde-Boernes Land; den anden, under Gudrum, Aaskell og Eyvind [4]), satte sig fast i Cambridge, hvorfra den efter et Aars Forløb hemmelig brød op, og bemægtigede sig Werham, en befæstet Borg i Wessex. Alfred havde imidlertid skaffet sig en Flaade og overvundet en Vikingeflaade, bestaaende af syv Skibe: dette har formodentligen indjaget Hedningerne i Werham nogen Skræk, siden det berettes, at de sluttede Fred med Alfred, gave ham Gisler, og tilsvore ham paa deres Baug [5]) en højtidelig Ed, at de skulde forlade Riget. Dog brøde de dette Løfte og satte sig, uden at Alfred kunde hindre det, fast i Exeter. Her skulde en Flaade af 120 Skibe komme dem til Undsætning, men der indtraf en svær Taage, hvorved mange af Skibene gik til Grunde, og de øvrige bleve ødelagte ved Swanawic af Alfreds Søkrigere. Herved bevægedes Hedningerne til at forny det brudte Forlig, og sværge en ny Ed paa, at de skulde drage bort. Og denne Gang holdt de sit Løfte, da

---

[1]) Ingulf nævner ogsaa Orguil og Fungo. Higden (S. 255) lader Ingvar falde i dette Slag.

[2]) Man har siden (saaledes f. Ex. Bromton S. 809) ladet Ædhered blive dødeligt saaret i dette Slag, uden mindste Hjemmel.

[3]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 355, 56, sammesteds p. 478.

[4]) Navnet skrives Anwind, Anund, Amund; maaskee ogsaa herved den ovenfor S. 623 nævnte Haamund er meent.

[5]) On þäm hälgan beáge, Chron. Sax. p. 356.

de droge ind i Middel-Angeln, og forbleve der en Stund [1]). Det følgende Aar (878) vare de dog allerede ved Midvinters Tid i Cippanham i Wiltshire, og strejfede derfra over hele Wessex, hvor de sloge sig ned, saa at mange af Indbyggerne flygtede til Frankrige, og de øvrige underkastede sig, medens Alfred selv maatte tage sin Tilflugt til Skovene og Moradser [2]). Ubbe, Halfdans Broder [3]), der havde overvintret i Sydwales, landede endnu samme Vinter med 23 Skibe ved Cynwit i Devonshire, hvor flere af Kongens Krigere havde kastet sig ind, og nu belejredes. Drevne af Nøden, vovede de et modigt Udfald, der ogsaa kronedes med Held, thi Ubbe faldt med 840 Mand [4]), og de Danskes Banner, ved Navn **Ravnen**, hvilket Lodbroks Døttre, Ingvars og Ubbes Søstre, havde syet paa een Dag, faldt i Sejrherrernes Hænder [5]).

Alfred havde imidlertid i længere Tid vanket forladt omkring. Kun Sommerseterne vare ham tro, og ved deres Hjelp fik han opført et Virke ved Ædhelingaigg (Athelney), fra hvilket han gjorde enkelte Udfald mod Hedningerne. Da han ej opgav Modet, blev Lykken ham tilsidst gunstig, flere Folk samlede sig om ham fra Sommerset og Hampshire, og omsider vovede han ved Ædhandun [6]) et Hovedangreb. Han skal selv, forklædt som en Harpespiller, have begivet sig ind i Fiendens Lejr for at spejde [7]). Og han vandt en herlig Sejr, der nu skaffede i det mindste Wessex Fred for en længere Tid. Danerne, der havde kastet sig ind i Ædhandun, bleve efter en Belejring af 14 Dage tvungne til at byde Forlig; de lovede at forlade Wessex og bekræfte Forliget ved Ed og Gisler; deres Konge Gudrum lovede endog at antage Christendommen. Og tre Uger derefter indfandt ogsaa Gudrum sig ved Alre i Nærheden af Athelney, og lod sig døbe med tredive af sine fornemste Mænd. Han fik i Daaben Navnet **Ædhelstan**,

---

[1]) Der hersker, endog i de angl. Annaler, en Forvirring i hele denne Fortælling, og man kunde fristes til at tro, at Alfred virkelig kun har vundet een Søsejr, og Hedningerne kun have svoret ham een Ed. Vi have forøvrigt i den ovenfor meddeelte Fremstilling, hovedsagelig fulgt Chron. Sax., Asser og Ædhelweard, og ville ligeledes i det Følgende især holde os til dem; de øvrige Forfattere ere, forsaavidt de indeholde andet eller mere end disse, ikke at stole paa, ofte tage de endog aabenbart fejl.

[2]) Chron. Sax. S. 357, Asser S. 481.

[3]) Chron. Sax. Ord: „Ingvars og Halfdans Broder" (ɔ: Ubbe), have flere yngre Forfattere misforstaaet som om der stod Ingvars og hans Broder Halfdan.

[4]) Chron. Sax. S. 357. Bromton S. 809.

[5]) Asser S. 481. Det tillægges, at naar Vinden udbredte Banneret saa at det lignede en flyvende Ravn, varslede det om Sejr, men hang det slapt ned, bebudede det Nederlag. Blandt disse Lodbroks-Døttre var vel hiin ovenfor (S. 529) nævnte Aaluf, den engelske Jarl Hundesteinars Hustru.

[6]) Nu Eddington.

[7]) Ingulf, hos Savile, S. 860.

og Alfred stod selv Fadder til ham, beholdt ham hos sig i 12 Dage, og gav ham og hans Mænd mange Gaver [1]). De droge derpaa først til Cirencester, og siden til Øst-Angeln, som de deelte mellem sig [2]). Halfdan havde allerede tidligere deelt Northumberland mellem sine Mænd, saaledes, heder det, at Northumbrerne siden bleve deres Plojere og Agerdyrkere, med andre Ord, deres Lejlændinger, maaskee endog Livegne. Hans affindige Grumhed bragte siden (882) hans egne Krigere til at forjage ham [3]).

Af Beretningerne om disse Begivenheder synes det at fremgaa, at Danernes Hovedanførere vare Gudrum og Halfdan, maaskee ogsaa den ved Æscesdun faldne Berse, men at de øvrige, endog Ingvar eller Ivar, og Ubbe kun vare Jarler, og, som man maa formode, hines Undergivne, om end Afhængighedsforholdet ikke var synderlig sterkt [4]). Det Sagn, der nævnte Gudrum (Codrinus) som de Daners Konge, der tog sig af Ingvar og Ubbe, har saaledes paa en vis Maade Ret; kun indfandt Gudrum sig i egen Person, og lod det ikke blive ved, alene at give dem Hjelpetropper. Det er dog ikke usandsynligt, at han først har sendt dem afsted, og siden efter har indfundet sig selv. Gudrum kaldes af enkelte sildigere Forfattere Gurmund [5]), og forverles stundom eller gjøres til eet med den forhen omtalte, uhistoriske Hasting i Frankrige, neppe af nogen anden Grund, end fordi Gudrums i Daaben antagne Navn Ædhelstan undertiden skrives Alstenus. Navnet Gudrum er forresten neppe andet end den angelsaxiske Form for Gudhurm eller **Gorm**. Det er derfor i sig selv ikke usandsynligt, at han enten er den samme Gorm, der i flere danske Kongerækker kaldes Gorm den angelske, eller maaskee, naar Alt kommer til Alt, ingen anden end den forhen omtalte **Gorm den gamle**, Hardeknuts Søn, som i sin Ungdom, førend han endnu havde erhvervet Magten i Danmark, kan have forsøgt sin Lykke i England. Vel heder det

---

1) Chron. Sax. S. 357, 362. Asser S. 482. Ædhelweard, S. 515, 517.

2) Chron. Sax. S. 356.

3) Simeon af Durham, om den durhamske Kirke, hos Twysden, S. 21. St. Cuthberhts Historie hos Twysden, S. 70. Hoveden (Savile S. 239) og Simeon selv i sin eng. Historie (S. 681) lader Halfdan urigtigviis falde ved Cynwit. Chron. Sax. omtaler ej hans Død. Det nævner en Halfdan, der døde 911, men dette maa være en yngre Halfdan.

4) Ubbe udgives, som ovenfor (S. 368) anført, hos Saxo for en uegte Søn af Ragnar. Merkeligt nok, gives der enkelte engelske Forfattere, som kalde Ubbe Frisernes Hovding, f. Ex. Forfatteren af St. Cuthberhts Historie, Twysden S. 70. Ubbe er virkelig et frisisk Navn, idetmindste forekommer allerede blandt Braavallaslagets Kæmper en Ubbe den Friser. Dette er vel Grunden, hvorfor Simeon af Durham i sin Kirkehistorie (S. 11) siger at Vikingeskaren, der ankom 866, foruden af Daner ogsaa bestod af Friser.

5) F. Ex. Ingulf, (Savile S. 869). Willjam af Malmesbury S. 23. Se ovenfor S. 429, 430.

i de angliske Beretninger, at Gudrum døde i Aaret 890[1]); men denne Mening kan maaskee være opkommen derved, at Gorm i dette Aar har forladt England, og er forsvunden af den engelske Historie[2]); thi Gorm fremtraadte, som det nedenfor skal vises, ikke i Danmark førend efter Aaret 890[3]). At i det mindste en af den danske Konge Hardeknuts Sønner har været med paa dette Tog, viser den af flere Forfattere meddeelte Beretning, at Danerne i Northumberland efter Halfdans Død eller Forjagelse valgte **Gudrød** (Gúðréd), en Søn af Hardeknut, til deres Konge, hvilken Gudrød tidligere af dem selv var bleven solgt som Træl til en Enke i Whittingham[4]). En Forfatter siger endog ligefrem, at Hardeknuts Sønner havde solgt ham[5]). Uagtet denne sidste Beretning just ikke er at lide paa, er det dog i og for sig ikke usandsynligt, at Gorm, Hardeknuts Søn, paa en saadan Maade har søgt at skaffe sig af med en Broder og Medbejler. Da Navnet Gorm slet ikke hører til de almindelige eller meget hyppigt forekommende, skal der meget til at antage, at der paa een og samme Tid skulde have været to danske Konger af dette Navn, af hvilke den ene virkelig førte Krig i England, den anden, i det mindste hos nogle Forfattere, bærer et Tilnavn, som tyder hen paa det samme, og havde Sønner, der selv gjorde et Tog til England, for, som det hed, at gjøre deres Arveret gjeldende[6]). Her bliver det saa-

---

1) Chron. Sax. S. 362. Ædhelweard S. 517.

2) Om Halfdan heder det hos Simeon af Durham at han døde (Twysden S. 21), men i St. Cuthberhts Historie, at han kun blev forjagen, og ikke senere viste sig.

3) Gorm den gamle kaldes ligefrem Gorm den angliske i Esrom-Annalerne; Langebeks Scr. rer. D. p. 231. Hos Saxo (S. 468) heder det at Gorm Anglicus først blev Konge i England, og siden drog til Danmark, hvor han blev Konge, medens han mistede England. Saxo giver ham Sønnen Harald, hvilket endnu mere gjør det sandsynligt, at han er den samme som Gorm den gamle. Vistnok lader Saxo denne som en fra Gorm Angler forskjellig Person følge efter Harald, men det er hans Viis at gjøre flere Personer af een. At der hos enkelte danske Annalister virkelig maa have været en Forestilling om den saakaldte Gorm engelskes og Gudrums Identitet, synes at kunne sluttes deraf, at Nyklosters Annaler, der forresten følge Saxo i at lade Gorm angelske have Sønnen Harald og denne igjen Efterfølgeren Gorm den gamle, udtrykkeligen sige, at han blev døbt i England. Langebek Scr. rer. Dan. I. p. 158.

4) Simeon af Durham, hos Twysden S. 21, 22. Mon. hist. Brit. p. 683. Cuthberts Historie sammesteds S. 70. Matthæus af Westminster S. 171. Hoveden, hos Savile S. 240.

5) Wallingford, hos Gale, S. 529, jfr. 533. Denne Fortælling er rigtignok meget upaalidelig. Men Beretningen om Gudrøds Ophøjelse er sikkert gammel, da den er knyttet til Legenderne om St. Cuthberht. Det skal nemlig være denne Helgen, der paa en overnaturlig Maade gav Danerne et Vink om at de skulde tage ham til Konge.

6) Nemlig Knut Dana-Aast og Harald Blaatand, om hvilke baade Saxo (p. 171)

ledes til noget mere end en løs Formodning, at dette Tog, som vi her have beskrevet, og som endte med, at Danerne satte sig fast i Østangeln og Northumberland, har været en stor, af de fleste Medlemmer af den ragnarske Æt i Danmark foranstaltet Expedition, for hvilken Gorm, som paa den Tid endnu maa have været meget ung, — maaskee endog hans Fader Hardeknut endnu levede — efter Navnet har staaet i Spidsen, men hvis virkelige Ledere vare Sønnerne af Lodbrok, en efter Stamfaderen Ragnar opkaldt, anseet og med Kongen nær beslægtet Mand, om hvilken forresten de danske og norske Kildeskrifter intet indeholde, uden forsaavidt som enkelte af hans Bedrifter ere tillagte Ragnar. Dette forklarer da ogsaa, hvorledes det gik til, at Harald Haarfagre i Norge saa uhindret kunde udføre sine Erobringsplaner, eller i det mindste ikke hindredes af de danske, men kun af de svenske Ætlinger af Ragnar. Det er desuden allerede ovenfor (S. 376) viist, at de svenske Konger paa denne Tid optraadte med Fordring paa at ansees som etslags Overkonger i Norden, og det er ikke umuligt, men endog høist sandsynligt, at deres Overgreb have nødsaget deres Frænder i Danmark til at forsøge sin Lykke hiinsides Havet.

Fredsslutningen med Gudrum eller Gorm gjorde Danerne til Herrer over den Deel af Landet, som de havde besat, og dette var næsten to Trediedele af Landet. Thi af Navnet paa de Shirer, hvor den saakaldte Dene-Lag eller den danske Lov senere gjaldt, seer man at den gamle, i den romersk-britiske Tid anlagte Vej, hvilken Anglerne kaldte Wätlingastræt, fra London til Mersey, paa det nærmeste dannede Grændsen; hvad der laa nordostenfor denne, eller Northumberland, Østangeln, Størstedelen af Essex og Middelangeln, tilhørte Danerne[1]). Dog vare store Stykker heraf endnu opfyldte med Skove og Moradser, og den vestlige Deel, Cumberland, beboet af de keltiske Kymrer. Det var saaledes især paa Østsiden, at Danerne havde sit Tilhold. Deres Herredømme sikkredes ved deres faste Stæder, især de saa kaldte Femborge, nemlig Lindcoln (Lincoln), Snotingaham (Nottingham), Deoraby (Derby), Legraceaster (Leicester) og Stanford (Stam-

og Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 64 sige at de vare arveberettigede til England, hiin ifølge deres mødrene, denne ifølge deres fædrene, Herkomst.

[1]) Forliget mellem Alfred og Gudrum er endnu til. Thorpes gl. engl. Love p. 66. Grændserne bestemmes her saaledes: opad Temsen, saa opad Aaen Lea, til dens Kilder, derpaa til Bedford, og saa opad Ouse til Wätlingastræt. Hos Bromton heder det S. 956, . . under Alfreds „Westsearenalâg" hørte Kent, Sussex, Surrey, Berks, Wilts, Southampton, Sommerset, Dorset og Devon; og da Danerne herskede i Landet udkom Denelag, hvorunder de 15 østlige og nordlige Shirer laa, nemlig Essex, Middelsex, Suffolk, Norfolk, Herts, Cambridge, Huntingdon, Lincoln, Nottingham, Derby, Northampton, Leicester, Bucks, Beds, Yorkshire.

ford), der som etslags Grændsefæstninger dannede en Forening for sig selv og siden endog havde en egen Rettergang og fælles borgerlige Indretninger. Den fornemste By i hele den danske Deel var dog det ældgamle Eoforwic, Jórvik eller York, der allerede længe havde været de northumbriske Kongers Hovedsæde, og nu ogsaa blev de danskes. Det forstod sig af sig selv, og siges derhos udtrykkeligt [1]), at Gudrum, som Skik og Brug var i slige Tilfælde [2]), erkjendte Alfred som sin Lensherre. Vistnok havde Lensforholdet i sig selv lidet eller intet at betyde, men det kunde dog i Kong Alfreds og Anglernes Øjne gjøre en Afstaaelse mere rimelig, der ellers maatte have forekommet dem umulig; ja det gjorde Alfred endog, i det mindste af Navn, til hele Englands Overherre, medens han hidtil kun var Herre over Wessex. Men Afstaaelsen havde den gode Følge, at den i det mindste for en Tid skaffede England Ro. Thi Danerne ansaa sig nu som hjemme i Landet; det laa i deres egen Interesse at forsvare det mod fremmede Angreb, og efterhaanden fik de Smag paa Fredens Sysler og den større Aandsdannelse, som herskede blandt Anglerne. Det varede heller ikke længe, førend de i denne Henseende kunde maale sig med dem, og vi finde snart endog fornemme engelske Prælater af dansk eller nordisk Herkomst [3]). Danerne forbandt sig ved Giftermaal med Anglerne, og de allerede forhen saa nær beslægtede Folk maatte derved efterhaanden end mere smelte sammen. Men imidlertid havde den nordiske Nationalitet slaaet Rødder, og dens Spor ere endnu den Dag idag ikke forsvundne. Om det danske Sprogs Udbredelse vidne endnu en Mængde Stedsnavne, fornemmelig i Østangeln, Northumberland og de tilgrændsende Landskaber. Allerede de ældre engelske Skribenter vide at fortælle, hvorledes flere engelske Stæder fik andre Navne af Nordboerne, f. Ex. Norðweorðig, der blev kaldet Deórabý (det ovennævnte Derby [4])), Streónesheal, der kaldtes Hvítabý; og i vore Kongesagaer siges det udtrykkeligt, at, efter at Lodbroks-Sønnerne havde indtaget Northumberland, var det meest bebygget med Nordmænd; at, efter at hine havde tabt Herredømmet, herjede Daner og Nordmænd ofte der, og at mange Stedsnavne vare norske, f. Ex. **Grimsby, Haugsfljot** [5]), o. s. v. [6]). Naar der her

---

[1]) Willjam af Malmesbury hos Savile, S. 43.

[2]) Paa samme Maade fik Gange-Rolf Normandie. Den franske Konge havde naturligviis i Virkeligheden intet Herredømme over ham.

[3]) Se herom især Worsaae: Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland, § 12, S. 168 flg.

[4]) Ædhelweard S. 513.

[5]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 3.

[6]) De fleste nordiske Stedsnavne i England kan man kjende paa deres Endelser. Blandt de meest charakteristiske af disse er bý, det danske býr, oldnorsk bær.

meest tales om Nordmænd, da maa det være fordi Sagaen selv er en norsk Kongesaga, og det desuden altid maa formodes, at en Mængde Nordmænd have deeltaget i Toget[1]), saa meget mere som Nationalforskjellen mellem Nordmændene og de saakaldte Daner, der gjorde disse Vikingetog til England, endnu ikke kan have været synderlig paafaldende. At denne — man kunde kalde det — Indpodning af friske nordgermaniske Kræfter, i det Hele taget, trods de Odelæggelser, der i Begyndelsen ledsagede den, var gavnlig for England, og tjente til at sætte Liv i dets Folk, der allerede kun alt for meget stod Fare for at blive umyndiggjort af en herskesyg Gejstlighed, kan ikke betvivles. Og den Lyst og Dygtighed til Søvæsenet og alle dermed forbundne Bedrifter, der i de følgende Tider stedse har udmerket den engelske Nation, maa fornemmelig have sin Oprindelse fra den nordiske Deel af Befolkningen, eller fra de djerve Vikingers Efterkommere. Thi der meldes intet om, at Anglerne, lige saa lidt som Syd- og Mellem-Germanerne overhoved, dreve nogen sterk Skibsfart eller havde nogen ivrig Kjærlighed for Søvæsenet. Denne var, som vi allerede tidligere have yttret, færegen for den nordlige Hovedafdeling af den store germaniske Stamme.

32. Nordmændenes Tog til Frankrige. Gange-Rolf.

Medens Danerne satte sig fast i England, og oprettede et Rige der, forberededes ogsaa i Frankrige, ved Nordmændenes fornyede Angreb, Oprettelsen af det norske Lensrige eller Herredømme, hvis tappre og ridderlige Herrer, uagtet de tilsyneladende antoge fransk Nationalitet, dog, fremdeles Nordmænd baade i Navn og Sind, vare bestemte til at gribe saa mægtigt ind, ej alene i Frankriges og Englands, men i hele Europas Historie. Frankrige var, som vi ovenfor have seet, i en Række af Aar blevet forskaanet for

---

Da Formen býr er egen for de Egne i Norden, hvor den gautisk-gotiske Kultur var forherskende, bær derimod hvor den ublandede Norrønastamme havde sit Tilhold, kan man deraf slutte sig til den danske Nationalitets Overvegt blandt Englands nordiske Beboere; thi den norske Form bæ vilde i engelsk være gaaet over til bé. Af andre nordiske Navnformer kunne nævnes — force (ɔ: fors, Fos), — dale (dalr), — haugh (- haugr) — thwaite (þveit, Afdeling), o. fl. (se Worsaae, l. c. S. 102); af disse findes de fleste i Yorkshire Lancashire, Lincolnshire, Westmorelandshire og Cumberlandshire. Ved enkelte Endelser, som — thorpe (þorp) er det usikkert, om man kan regne dem for udelukkende nordiske, da de ligesaa gjerne kunne have været oprindelig angliske; Endelsen dorf er f. Ex. endnu meget hyppig i Nordtydskland.

[1]) Simeon af Durham nævner saaledes Nordmænd (Norregani) som deeltagende deri og Chron. Sax. kalder ved 890 Gudrum se Norderna cyning d. e. Nordmændenes Konge. Den ovenfor nævnte Endelse — haugh, der kun forekommer i Durhamshire, synes mere norsk end dansk, eftersom den danske Form neppe vilde have vedligeholdt Diphthongen.

de hyppige og ødelæggende Angreb, som i den tidligere Deel af Aarhundredet havde hjemsøgt det. Der kom nemlig, som det synes, ikke saa mange nye Hære til Landet, men de Nordmænd, man havde at bestille med, vare for det meste kun de, der engang havde sat sig fast ved Hovedfloderne. Herfra gjorde de vel af og til Udfald rundt om i Landet, men det er tydeligt at see, at deres Antal nu ej kan have været saa stort, som forhen, da de hyppigere bleve slagne af de franske Høvdinger. Disse Kampe, der af de franske Annalister temmelig nøjagtigt omtales, frembyde dog for lidet interessante Enkeltheder til at vi her skulde behøve at dvæle nærmere ved dem. Det er her af størst Interesse at lægge Merke til de fornemste Høvdingers Navne. Af disse nævnes en **Sigfred** som Anfører for en Hob, der havde sat sig fast ved Charenton i Nærheden af Paris [1]), og **Hasting** eller **Haastein** [2]) som en af Loire-Nordmannernes Anførere. Dette er den virkelige historiske Haastein, der nu først fremtræder, og hvis Bedrifter af yngre, ukritiske Forfattere ere overførte paa en ældre, opdigtet Hasting, om hvis Tilværelse samtidige Forfattere aldeles ikke vide noget at fortælle [3]). Hiin virkelige Hastings tidligst omtalte Bedrift er et Herjetog, han i Aaret 867 foretog fra sit Tilhold ved Loiremundingen gjennem Anjou, Poitou og Touraine. Markgrev Robert og Ramnulf, Hertug af Aquitanien, samlede en overlegen Hær, ved hvis Nærmelse han trak sig tilbage, men da de forfulgte ham saa hidsigt, at han ikke saa nogen Udvej til at kunne slippe fra dem, kastede han sig med den største Deel af sine Mænd ind i en Kirke, og forsvarede sig her med en saadan Tapperhed, at den fiendtlige Hær efter at have seet begge sine Anførere falde, Robert ved et pludseligt Udfald af Nordmændene, og Ramnulf ved en fra et Vindue udskudt Piil, modløs og raadvild trak sig tilbage, og Nordmændene i Triumf fortsatte Tilbagetoget til deres Flaade [4]). Det lykkedes dem nogle Aar senere at sætte sig fast i Angers, til hvilken sterkt befæstede Stad de ogsaa bragte deres Kvinder og Børn, for her at have et fast og uindtageligt Tilhold saa godt som i Hjertet af Frankrige. Den Fare, som derved truede baade Frankrige og Bretagne, bragte Kong Karl den skaldede og Kong Salomon af Bretagne til at forene deres Vaaben. De omringede og belejrede Byen, og brugte flere nye og sindrige Krigsmaskiner, uden dog i lang Tid at kunne udrette noget. Da begyndte Briterne at aflede Floden Mayenne, hvori Nordmæn-

[1]) Hincmar af Reims hos Pertz, I. S. 467—470. Det er ellers et Spørgsmaal, om ikke „Carento" her skal betegne Charente, siden det heder at Aquitanerne strede mod Sigfred.

[2]) Navnet skrives, som ovenfor (S. 427) nævnt, paa mange forskjellige Maader, men da Chron. Sax. har Hæstén, synes „Haastein" at være den rigtigste.

[3]) Se ovenfor S. 429, 430.

[4]) Hincmar, hos Pertz I. S. 475, jvf. Regino, sammesteds S. 578.

dene havde deres Skibe, og Frygten for at tabe disse bragte Nordmændene til at byde Kong Karl en stor Pengesum, for at faa Tilladelse til at drage bort. Dette var den første Gang, at Nordmændene selv tilbøde at betale Penge istedet for at udpresse Penge af Frankerne. Den pengegridske Karl tog imod Tilbudet, og lod Nordmændene slippe ud, imod det Løfte, at de skulde forlade hans Rige; de forpligtede sig til ikke at blive længer end Vinteren over paa Loire-Øen, for at kjøbslaa med Indbyggerne; de, som da ikke enten havde ladet sig døbe, eller vilde lade sig døbe, skulde drage bort og ikke mere komme igjen (873). Men de holdt ikke Løftet, tvertimod opførte de sig, som det heder, grummere end forhen [1]). I det følgende Aar (874) blev Kong Salomon dræbt af tvende af sine Hertuger, der nu kom i Strid med hinanden om Regjeringen. Den ene af dem tilkjøbte sig Nordmændenes Hjelp, men den anden, der allerede forhen havde vundet Haasteins Agtelse ved sit uforfærdede Mod, slog ham i Nærheden af Rennes, og anrettede et stort Blodbad mellem hans Mænd [2]). Nordmændene forskandsede sig i en Kirke, og slap om Natten ned til deres Skibe. Siden herjede de de omliggende Egne i længere Tid. Paa denne Tid var det ogsaa, at Hasting eller Haastein gjorde det ødelæggende Tog til Tours, ved hvilket St. Martins hellige Levninger, ifølge Sagnet, skulle have reddet Staden, men som af senere ukritiske Annalister henføres til 841 [3]). Den hele Egn mellem Eyer og Loire herjedes, og Haastein skal i hele tre Aar (879—882) have foruroliget Landet. Indbyggerne i Tours bragte for Sikkerheds Skyld deres Helgens Relikvier til Auxerre, hvor de forbleve indtil de i Aaret 885 bleve med Magt tagne tilbage, da Biskoppen af Auxerre ikke med det Gode

---

[1]) Hincmar, sammesteds S. 496, 497, Regino, S. 585, 586.

[2]) Regino, S. 586, 587.

[3]) Se ovenfor S. 427, jvf. S. 430. I gesta dominorum Ambaziensium (Duchêne S. 21) heder det udtrykkeligt, at dette Haasteins (Hvastens) Tog foregik efter Karl den skaldedes Død, eller under Ludvig den stammendes Regjering, altsaa mellem 877 og 879. Dette stemmer langt bedre med hvad der af samtidige Annalister, som Forfatteren af Annales Vedastini og Chron. Sax., berettes om Haasteins Levetid, end hine yngre og upaalidelige Efterretninger, der henføre Haastein eller Hasting til 841 eller 843, og beviisligen tillægge ham Bedrifter, hvori han ej har deeltaget, eller hvis samtidige Berettere i det mindste ej kjende hans Navn. Fejlen synes at være opstaaet deraf, at Rolfs Ankomst efter et gammelt Sagn (Chron. Turonense hos Duchêne S. 25) sattes 15 Aar (tria lustra) efter Haasteins Herjetog, og da nu Rolfs første Hovedtog, som nedenfor skal vises, henførtes til 876, medens det snarere er at henføre til 897 eller 898, flyttedes Haasteins Plyndringstog op til Tiden før 862. Regnes Rolfs Tog derimod 15 Aar efter Udløbet af hine 3 Aar (879—882) i hvilke Haastein herjede, faar man netop 897.

vilde give Slip paa dem. Haastein blev siden, det nævnes ikke udtrykkeligt hvorledes, vunden af Ludvig III (882), og han forlod nu Loire-Egnen[1]), hvorimod man i Aaret 890 finder ham i Nærheden af Somme, hvor han sluttede et svigagtigt Forlig med Abbeden af St. Vaast[2]). Han drog siden (893) med 80 Skibe over til England, løb ind i Temsen, og satte sig fast, først ved Middelton, siden ved Beamfleot, paa hvilke begge Steder han byggede Befæstninger. Paa denne Tid var ogsaa Levningerne af den store Nordmanna-Hær, som nylig var bleven slagen af Kong Arnulf (hvorom nedenfor), kommen til England for at herje; Haastein sluttede sig stundom til dem, men handlede dog, som det synes, for det meste paa egen Haand. Han maa endog have indgaaet et Forlig med Kong Alfred, siden det heder, at denne og Ealdormanden Ædhered stode Fadder hver til en af hans Sønner. Dette afholdt ham dog ikke fra at plyndre paa ny, og at laane sin Befæstning ved Beamfleot til den anden Hedningehær, medens han selv var ude at herje. Imidlertid angreb Kong Alfred hans Befæstning, og slog de der forsamlede Hedninger, som maatte flygte, efterladende sine Hustruer og Børn. Ved denne Lejlighed faldt ogsaa Haasteins Kone og to Sønner i Alfreds Hænder, men han udleverede dem igjen til Haastein, sandsynligviis imod at denne fornyede sine forrige Eder paa at han herefter intet skulde foretage sig mod Kongen[3]). Heller ikke nævnes han mere i de engelske Annaler[4]); han er rimeligviis allerede nu vendt tilbage til Frankrige; i det mindste maa han være kommen tilbage, da den anden Hedningehær i Aaret 896 atter drog over til Seinemundingen. De fleste Forfattere, der vide at fortælle om Haasteins og Bjørn Jernsides foregivne Tog til Tours i 841 og til Italien i 857, nævne ogsaa, at han efter sin Tilbagekomst til Frankrige skulde have sluttet Forlig med Karl den skaldede, antaget Christendommen og faaet Grevskabet Chartres til Len, hvilket han dog siden afhændede til en Grev Theobald, der indbildte ham, at Karl stræbte ham efter Livet, fordi han tidligere havde udgydt saa mange Christnes Blod; herover skulde Haastein være bleven saa forskrækket, at han ej alene solgte Grevskabet, men ogsaa begav sig bort fra Frankrige, uden at man senere hørte noget til ham[5]). Da de paalideligere Forfattere aldeles

[1]) Ann. Vedast. hos Perz. II. p. 199. Hincmar hos Perz I. p. 514.

[2]) Sammesteds S. 205.

[3]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 361—369. De øvrige engelske Annalister berette omtrent det samme, enkelte med større Vidtløftighed, dog saaledes at man tydelig kan see, at hvad de have tilføjet, kun skyldes deres egen Gisning.

[4]) De højst upaalidelige Asserske Annaler (Gale S. 172) sige vistnok udtrykkeligt, at han i Aaret 895 vendte tilbage tilbage til Seinen, men denne Beretning er aldeles ikke at tage Hensyn til.

[5]) Det fortælles vidtløftigt hos Villjam af Jumiéges, hos Duchêne, Scr. rei

ikke kjende nogen Greve af Chartres, ved Navn Haastein eller Hasting, og da vi desuden, som ovenfor viist, just finde Haastein omtalt efter Karl den skaldedes Tid, maa man antage, at denne Beretning ikke er mindre upaalidelig end de øvrige, hvortil den slutter sig. Hvad der har foresvævet Fortællerne, synes at være Haasteins Overeenskomst med Ludvig III i Aaret 882, men denne har man igjen forvexlet, deels med det Forlig, som Nordmanden **Bjørn** (se ovf. S. 432) indgik med Karl den skaldede i Verberie 858 — Bjørn, med Tilnavn Jernside, udgives nemlig for Hastings Medkæmper —; deels med **Velands** Forlig i Aaret 861. Veland lod sig (se ovf. S. 434) endog døbe, og dette Forlig skaffede Frankrige Pusterum for en Tid; her vare altsaa flere Omstændigheder forhaanden, der kunde begunstige Forvexlingen [1]).

Imidlertid havde andre Vikingeskarer hjemsøgt det østlige Frankrige, Rhin-Egnene, Frisland og Saxland. Krigsbegivenhederne i Saxland bare dog meest Charakteren af virkelige Fejder mellem det tydske Rige og Danerne eller Nordmændene i Jylland, hvis Konger, Sigfred og Halfdan, i Aaret 873 ved et Møde i Nærheden af Ejderen sluttede Fred med Ludvig den tydske, besvore Freden paa deres Vaaben, og forærede Kongen et guldfæstet Sverd [2]). Dog fornyedes Krigen snart. Danerne i Forbindelse med Venderne gik over Elben, og overvandt Saxerne i et stort Slag, rimeligviis i Nærheden af Hamburg, hvor Hertug Bruno af Saxland tilligemed mange andre verdslige og gejstlige Herrer faldt, og en Mængde bleve tagne til Fange [3]) (2 Febr. 880). Ikke førend Aaret efter lykkedes det Brunos

---

Nordm. p. 218, 221, 228. Dudo fortæller om Toget til Italien, og om hans Forlig med Kongen, dog uden at nævne noget om Chartres (Duchêne S. 66—68). Robert Wace v. 458—746) og Benoit de St. Maur I. I. v. 1163—1944) følge Villjam af Jumièges. Matthæus af Westminster lader Haastein i Aaret 887 herje England, og derefter udføre sin hele Række af Bedrifter, lige fra Angrebet paa Frankrige til Erobringen af Luna og Forleningen med Chartres (S. 176); man kan ikke ønske noget bedre Beviis paa det Vaklende og Upaalidelige i den hele Fortælling. Villjam af Malmesbury (Savile S. 43) siger at „Hasting" efter Gudrums Daab i 878 vendte tilbage til Frankrige.

[1]) Her maa tillige det forhen omtalte Sagn, at Haasteins Plyndretog laa 15 Aar forud for Rolfs første Hovedangreb paa Frankrig, merkes; henføres dette til 897 eller 898, passer det temmelig godt dermed at Haastein i 882 virkelig sluttede et Forlig med Ludvig III. Men da de samme Forfattere, der nævne om Haasteins Tog til Luna, ogsaa henføre Rolfs første Hovedangreb til 876, synes de at have regnet de 15 Aar fra 861, hvilket giver sterk Formodning om at de have haft Velands Forlig for Øjne.

[2]) Fulda-Annalerne, hos Pertz I. S. 386.

[3]) Hincmar, hos Pertz I. S. 512. Fulda-Annalerne, sammesteds S. 393. Legenden om Martyrerne i Ebbekesdorp, Langebeks Scr. rer. Dan. II. p. 57 flg.

Broder, Hertug Otto af Saxen, at drive Danerne tilbage over Elben. Et Par Aar i Forvejen var en mægtig Hær af Nordmænd kommen til Schelde-Mundingen. Den havde først været i England, hvor den en Stund opholdt sig ved Fulham i Nærheden af London (879); derfra drog den over til den franske Kyst (880) og opad Schelden, hvor den satte sig fast i Gent, og foretog herfra store Plyndretog til alle Kanter[1]). Kong Ludvig drog selv imod dem med en Hær, og tilføjede dem ogsaa ved Sambre et Nederlag[2]), hvori de skulle have tabt flere end 5000 Mand, men Kongens egen Søn Hugo faldt ogsaa i Slaget (850), og vi see Nordmændene, trods Nederlaget, herje paa ny. En Afdeling drog op ad Waal, plyndrede Baiorzuna (Bergen op Zoom)[3]), og satte sig fast i det vel befæstede kongelige Palads i Nimwegen, medens en anden strejfede mod Syden, herjede de fleste Byer og Klostre i Nærheden af Schelde, hvoriblandt St. Omer, Arras, Beauvais og Grændserne af Burgund, og toge Vinterkvarteer i Courtray[4]). En fornem Franskmand, ved Navn Isenbard, sluttede sig til dem. Omsider satte Ludvig den 3die, Ludvig den stammendes Søn, en Grændse for deres Fremtrængen paa denne Kant ved en stor Sejr, han vandt over dem i Nærheden af Saulcourt, i Landskabet Vimeu (881). Ni tusinde af Nordmændene skulle være faldne[5]). Et ældgammelt frankisk Kvad om denne Sejr er endnu til[6]). Levningerne af Nordmændenes slagne Hær trak sig tilbage til Gent, og forenede sig siden, som det synes, med den anden Afdeling, der var dragen

---

Legenden nævner en Slaver, ved Navn „Baruth", som Danernes Anfører. Maaskee man heller kunde læse „Haruch" og antage ham for Erik II, skjønt man da rigtignok ogsaa maa læse Danum istedetfor Slavum. Den Omstændighed at de Faldnes Levninger bleve førte til Ebbekestorp (Ebstorf) i det Lüneburgske og der begravne, har foranlediget Flere til at antage, at Slaget stod der.

1) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 358.

2) Hincmar, S. 512. Fulda-Annalerne S. 393.

3) Fulda-Annalerne S. 393. Regino, S. 592.

4) Annales Vedastini hos Pertz II. S. 593.

5) Alberic S. 211, 212. Denne melder forresten, efter Guido af Bazache, at Gudrum, overtalt af Isenbard, der havde taget sin Tilflugt til ham, var kommen over til Frankrige, og deeltog i dette Tog.

6) Det er aftrykt hos Langebek Scr. rer. Dan. p. 71. Willems: Elnonensia. Det heder her blandt andet:

Da tog han Guds Orlov,
Hæved Krigsfanen op,
Red han da blandt Franker,
imod Nordmændene; . . .

Da tog han Skjold og Spær,
Kraftigt red han der,
længe det ej vared,
Nordmændene han fandt.

Sang blev sungen,
Vig (Kamp) blev begyndt,
Blod skinnede paa Kinderne
der spillede de Franker.

op ad Rhinen. Imod denne drog Kong Ludvig den Saxer, Ludvig den tydskes Søn, med en Hær, og gav sig til at beleire Slottet i Nimwegen. Men dette var altfor sterkt til at han kunde indtage det, og efter nogle Dages uheldige Kamp, hvorved Nordmændene fangede en Søn af den saxiske Grev Meinhard, begyndte man Underhandlinger. Nordmændene, der vel heller ikke syntes om at blive blokerede i det fiendtlige Land, lovede at forlade Ludvigs Rige, hvis han vilde drage Hæren bort. Dette skede, og Nordmændene droge virkelig tilbage til Rhinmundingen, dog efter først at have opbrændt Paladset[1]). Men endnu samme Aars November Maaned kom en Nordmannahær under Anførsel af Kongerne **Sigfred** og **Godfred** tilbage op ad Maas, og tog sit Vintersæde ved Haslou i Nærheden af Maas. Hovedstyrken af denne Hær synes at have været Levningerne af den, der var bleven slagen ved Saucourt; men det lader ogsaa til, at den anden Afdeling, der nys havde forladt Nimwegen, slog sig sammen med den, for atter at prove sin Lykke i Rhinegnene[2]). Ludvig den Saxer sendte en Hær imod dem, men døde strax efter (20de Jan. 882); ved Efterretningen herom trak Hæren sig strax tilbage, og Nordmændene fulgte den i Hælene, herjende overalt, hvor de kom frem, lige til Coblenz. Derpaa angrebe de Trier, og deels dræbte, deels forjoge Indbyggerne, men satte Ild paa Staden (5 April); Biskop Walah i Metz, der uforsigtigt kom imod dem med faa Folk, blev dræbt, Lüttich, Mastricht, Tongern, Köln og Bonn herjedes, tillige med Omegnen; i Achen brugte de Karl den stores Palads til Stald for deres Heste; de kejserlige Slotte i Zülpich, Jülich og Nuys brændtes, ligesom de rige Klostre Prüm, Stablo, Malmedy o. fl. Derpaa vendte Nordmændene tilbage til deres befæstede Lejr ved Haslou. Imidlertid havde Karl den tykke, som opholdt sig i Italien for at krones til Kejser, erfaret sin Broders Død, og drog sig tilbage til Tydskland, hvor han ved Andernach samlede en stor Hær for at jage Nordmændene bort. To Afdelinger, bestaaende af Baiere under Hertug Arnulf, og Franker under Markgrev Henrik, sendtes i Forvejen, for om muligt at overrumple de Nordmandsskarer, der vovede sig for langt udenfor Lejren; men bestukne Forrædere blandt Frankerne robede denne Plan, og de maatte vende om med uforrettet Sag. Nu omringede Kejseren deres hele Lejr, hvor ogsaa deres Konger, Sigfred,

[1]) Fulda-Annalerne, hos Pertz I. S. 394. Regino, sammesteds S. 593.

[2]) Regino, S. 592. Iperii Chron. hos Bouquet. IX. S. 70, 71. Ædhelweard Mon. hist. Brit. I. p. 516. Det siges ikke udtrykkeligt, at Sigfred og Godfred hørte til den Hær, som enten havde siddet i Nimwegen, eller var slagen ved Saucourt, dog kan man slutte det af Chron. Sax., der i Korthed berører disse Begivenheder, og kun omtaler een og den samme Hær. Haslau eller Haslou skal være det nuværende Elsloo, lidt nedenfor Maastricht. Ædhelweard kalder Stedet „Æscelum".

Godfred, og Jarlerne Orm og Half[1]) befandt sig, og blokerede dem i 12 Dage. Da indtraf et forfærdeligt Uvejr med Lynild, Torden og Hagel; dette tilligemed den trykkende Sommerhede — det var mod Slutningen af Juli — og Stanken af Ligene gjorde saavel Belejrerne, som de Belejrede, tilbøjelige til at slutte Fred. De Belejrede skulle allerede næsten være bragte til det Yderste, da den bestukne Forræder Liutward tilligemed Grev Wikbert førte Godfred til Kejseren, som tog venskabeligt imod ham, og sluttede Stilstand, idet man fra begge Sider stillede Gisler. Nordmændene ophængte nu Fredsskjold[2]), og flere af Kejserens Mænd gik troskyldigt ind i deres Lejr, deels for at handle, deels for at betragte Befæstningerne. Men aldrig saa snart vare de komne ind, forend Nordmændene nedtoge Fredsskjoldet og lukkede Portene; de Tydskere, der havde vovet sig ind, bleve enten dræbte eller lagte i Lænker for at de skulde løskjøbe sig. Dette afholdt ikke den usle Karl fra at slutte et endeligt Forlig, hvorved han viste en saadan Eftergivenhed, ja man kunde sige Forkjærlighed for Nordmændene, at hans egne Mænd i højeste Maade forargedes derover. Godfred forbandt sig til at antage Christendommen, men forlenedes til Gjengjeld med det samme Landskab i Frisland (det saa kaldte Kinnheim), som Norek i sin Tid havde haft; Sigfred, Orm og de øvrige forbandt sig til, saa længe Karl levede, ikke, at forurolige hans Land, hvorimod Kejseren udbetalte dem over 2400 Pund Guld og Sølv, for største Delen tilvejebragt ved at plyndre Kirkernes Skatte. Han forkyndte derhos, at ingen af hans Hær, under Tab af Liv eller Ojne, maatte dræbe nogen Nordmand, der indfandt sig i Lejren. Kejseren stod selv Fadder til Godfred, og Nordmændene indskibede deres Fanger og Skatte paa 200 Skibe, som de sendte forud, medens de selv ventede paa en belejlig Tid til at foretage nye Plyndringer i det østlige Frankrige, som ikke hørte til Karls Rige, og hvor han ej synes at have haft det mindste imod at de herjede som de bedst kunde[3]). Her regjerede nu Karlman, da hans Broder Ludvig, Sejrherren ved Saucourt, var død i St. Denys, kort efter at have sluttet det Forlig med Haastein, som vi ovenfor have omtalt (5te August).

[1]) Hos Hincmar staar Hals.

[2]) Denne Skik var sædvanlig, og omtales meget ofte i vore Sagaer.

[3]) Saaledes fornemmelig efter den samtidige Hincmar, (Pertz I. 313—315), der slutter sine ypperlige Annaler med dette Aar; han nævner udtrykkeligt, at Godfred fik Forleningen, Sigfred derimod de ved Plyndring af Kirkeforraadet tilvejebragte Skatte. Fulda-Annalerne, hvoraf der her er en dobbelt Bearbejdelse, fremstille Underhandlingerne noget forvirret (Pertz I. S. 595 flg.); den ene Bearbejdelse handler om Godfred, den anden om Sigfred, dog heder det i hiin urigtigt, at Godfred fik Pengene, i den anden lige saa urigtigt, at Sigfred lod sig døbe.

Karlman havde ikke Folkestyrke nok til at holde Nordmændene borte, det var dem derfor ikke vanskeligt at trænge frem lige til Laon. De havde i Sinde at plyndre baade Reims, Soissons og Noyon, og Erkebiskop Hinkmar af Reims skyndte sig at flygte med sine Kirkeskatte til Epernay. Det lykkedes dem dog ikke denne Gang at komme videre; thi medens de sværmede adspredte omkring, angreb og nedsablede Karlman henved tusinde af dem. De øvrige trak sig tilbage, og opsloge sit Vinterkvarteer i Condé[1]), hvorfra de af og til gjorde ødelæggende Udflugter til alle Kanter; de herjede lige til Oise, opbrændte Klosteret i St. Quentin, angrebe Flæmingerne, droge paa deres Skibe op ad Somme, og toge nyt Vinterkvarteer i Amiens (883). Kongen samlede sine Raadgivere paa sit Slot i Compiegne, for at raadslaa om, hvad der var at gjøre. Man blev enig om at sende en dansk Mand, Kong Eriks Frænde[2]), ved Navn Sigfred, der havde antaget Christendommen og var Kongen tro, for at underhandle med sin Navne, og faa ham til at forlade Riget imod en Pengesum. Efter lang Frem- og Tilbage-Vandren mellem begge Partier lykkedes det ham ogsaa at bringe et Forlig istand, men Nordmændene vilde ikke lade sig nøje med mindre end 12000 Pund Sølv. Dette maatte Karlman forpligte sig til at give, og der stilledes Gisler paa begge Sider til Sikkerhed for Forligets Opfyldelse. Det varede længe, forend denne store Pengesum kunde tilvejebringes, og imidlertid toge Nordmændene ikke i Betænkning at herje hiinsides Schelden. Først imod Enden af Oktober Maaned blev Summen fuldstændigt udbetalt; da stak Nordmændene Ild paa deres Lejr og begave sig til Boulogne, idet en fransk Jagttagelseshær fulgte langsomt efter[3]) (884). Ved Boulogne deelte de sig i to Afdelinger, af hvilke den ene drog over til England og belejrede Rochester, hvorfra Alfred fordrev dem med Tabet af deres Heste og Fanger, saa at de atter maatte søge til Skibene og droge over til Fastlandet; den anden vendte sig mod Lothringen, og tog Vinterkvarteer i Løwen[4]). Egentlig stred dette mod det sluttede Forlig, men Karlman var imidlertid død ved et Ulykkestilfælde paa Jagten (889, Decbr.), og Nordmændene ansaa sig derfor løste fra deres Forpligtelse. De franske Befalingsmænd sendte Gesandter til dem, for at bebrejde dem deres Løftesbrud, men de svarede simpelt hen, at de havde sluttet Forliget med Karlman og ikke med nogen anden[5]).

1) Chron. Sax. Mon. hist. Brit. I. 358. Annales Vedastini Pertz. II. S. 199 flg.

2) Det heder i Annales Vedastini p. 200: qui nepos fuerat Heorici Dani: herved kan alene Kong Erik være meent. Denne Sigfred forekommer ellers ikke.

3) Annales Vedastini Pertz II. S. 200, 201. Regino S. 591.

4) Annales Vedastini p. 201. Chron. Sax. Mon. hist. Brit. p. 539. Asser S. 483. Ædhelweard, S. 516.

5) Regino, S. 594. Annales Vedastini, p. 201.

Godfred, den nye Lensherre i Frisland, havde imidlertid egtet Gisla, en Datter af den afdøde Kong Hlothar [1]), og var derved kommen i nærmere Forbindelse med hendes urolige Broder Hugo, Hertug af Elsas, der pønsede paa at vinde sit Fædrenerige Lothringen tilbage. Hugo lovede ham Halvdelen af Lothringen, hvis han vilde sende Bud til sit Fædreland efter en stor Hær, og komme ham til Hjelp med denne. Godfred lod sig let overtale, og søgte nu kun at finde et Paaskud til aabenbart at bryde med Kejseren. Nogle Nordmænd, der enten paa hans Opfordring eller tilfældigviis vare komne til Kinnheim, tillod han at sejle opad Rhinen, hvor de herjede flere af de nys gjenoprettede Steder, indtil Liutbert, Erkebiskoppen af Mainz, standsede deres Fremgang; men de toge dog deres Vinterkvarteer i Duisburg, og droge ikke bort førend Vaaren efter, da den tappre Markgrev Henrik havde opslaaet sin Lejr i deres Nærhed, og eftertrykkeligt hindrede ethvert Plyndringsforsøg. Det var rimeligviis de samme Nordmænd, der tidligere havde herjet Deventer [2]). Godfred lod nu Kejseren melde, at hvis han skulde kunne opfylde sine Forpligtelser til ham og forsvare Landet mod sine Landsmænd, maatte han have Koblenz, Andernach og andre kejserlige Godser ved Rhinen, hvor der var Viinavl, thi det Land, han nu havde, frembragte ingen Viin. Hans Hensigt var dog kun hermed, enten, hvis hans Fordring opfyldtes, at skaffe sig et Tilhold i Hjertet af Riget, eller, hvis det negtedes, at have et Paaskud til at gjøre Opstand. Kejseren gjennemskuede hans Plan, men vovede dog ikke at bryde aabenbart med ham, da hans Land formedelst de mange Flodarme og Moradser var utilgængeligt for en Hær. Han besluttede derfor at skille sig af med ham ved List. Gesandterne maatte drage hjem med den Besked, at Kejseren selv skulde skikke sine Sendegrever til ham for at ordne Sagen til begge Parters Tilfredshed; han skulde kun vedblive at være Kejseren tro. Denne sendte derpaa Markgrev Henrik, der befalede sit Følge at rejse adspredt, for ej at vække Opsigt, men bestemte en Dag, da de skulde indtræffe i Betuwe, hvorhen han selv begav sig tilligemed Erkebiskop Willibert af Køln. Da God-

[1]) Fulda-Ann. sige udtrykkeligt (Pertz I. p. 398), at Giftermaalet mellem Godfred og Gisla fandt Sted i 883, Aaret efter Forliget ved Haslou. Heller ikke veed Hincmar, l. c. noget om at Gislas Haand var en af Fredsbetingelserne. Dette sige derimod Regino (Pertz I. p. 594), og andre.

[2]) Det synes at være det samme Slag, der omtales i Fulda-Annalerne (Pertz I. p. 399), hvori Markgrev Henrik og Biskop Arno af Würzburg sloge Nordmændene, der havde angrebet Sarland, og i hvilket flere af de faldne Nordmænd skulle have været saa skjønne og store af Vært, at Frankerne hidtil ej havde seet deres Lige. Ogsaa Chron. Sax. (l. c.) og Asser (l. c.) omtale dette Slag. Ligeledes omtales et andet Slag ved Nordwide i Frisland, hvor en Mængde Nordmænd skulle være dræbte. (Fulda-Ann. og M. Adam, I. 41).

fred hørte om deres Ankomst, drog han dem imøde til en Ø kaldet Herispich [1]), der omslynges af Rhin og Waal. Her indfandt Markgreven og Erkebiskoppen sig. Der taltes frem og tilbage den hele Dag; om Aftenen forlode de Øen, og begave sig til sit Herberge. Den følgende Dag havde Henrik anmodet Erkebiskoppen om at kalde Gisla, Godfreds Hustru, bort fra Øen, og stemme hende for Freden. Imidlertid begav han sig atter til Godfred, og anholdt om Erstatning for en Grev Eberhard, hvis Ejendomme Godfred havde plyndret. Efter forud truffen Aftale fordrede nu ogsaa Eberhard selv med høj Røst sin Ret. Da Godfred svarede ham haardt og haanligt, tog Eberhard sit Sverd, og hug ham et vældigt Hug i Hovedet; Henriks Mænd gjorde Resten, og saaledes lod Godfred sit Liv. Alle Nordmænd paa Betuwe bleve nedsablede (885). Hertug Hugo blev blindet og sat i Kloster. Imidlertid vare en heel Deel Nordmænd efter Godfreds Anmodning virkelig ankomne til den saxiske Kyst, uvidende om hvad der var skeet. De droge op for at herje, joge med Lethed nogle faa Saxere paa Flugten, og fulgte dem et Stykke op i Landet; men imidlertid kom en Deel Friser fra Diesterbant og angrebe dem i Ryggen, medens Saxerne toge Mod til sig, holdt Stand, og tilføjede Fienden et stort Nederlag [2]). Om denne svigagtigt ombragte Godfred var den samme som den, der allerede i 853 fik et Stykke Land til Forlening af Karl den skaldede (se ovenfor S. 432), er uvist. Det siges ikke udtrykkeligt; rimeligviis har han dog været en anden [3]).

Godfreds Drab kunde neppe andet end vække de øvrige Nordmænds Forbittrelse, og vi see ogsaa dem, der havde taget deres Vinterophold i Løwen, endnu i Juli samme Aar bryde ind i Frankrig, der nu adlød Kejser Karls Herredømme. Angrebet vilde dog vistnok under enhver Omstændighed have fundet Sted. Under Anførsel af Sigfred droge de til Seine-Egnen, hvor de, da deres egne Skibe ej vare komne, toge de Skibe, de fore-

[1]) Den skal nu hede Spik.

[2]) Saaledes fremstilles Sagen af Regino (Pertz I. p. 595). De andre Annalister afvige noget; saaledes heder det i Fulda-Annalerne (p. 399), at Gisla allerede i 884 blev bragt til Kejseren, der opholdt sig paa et Møde i Worms, og ej fik Tilladelse til at vende tilbage til sin Mand; De vedastinske Annaler sige kortelig (p. 201) at han ved en af sine Mænds, Gerulfs, Svig, dræbtes af Markgrev Henrik. Denne Gerulf var ifølge Regino en af de Mænd, han havde sendt til Kejseren for at forebringe hans Begjering om Koblenz m. m.

[3]) En forvirret Beretning om disse Begivenheder og om Forliget ved Haslou, findes ogsaa, tildeels efter tydske Forfattere, i Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 60. Her heder det, at Sigfred og Godfred havde Ragnar Lodbroks Sønner i Følge med sig. De her nævnte Sigfred og Godfred ansees af Nogle for de Konger af samme Navn, der faldt i Slaget ved Løwen, hvorom nedenfor. Godfred skal have efterladt sig en Datter, ved Navn Ragnhild, der blev gift med Grev Dietrich af Ringelheim eller Oldenburg.

fandt, og satte sig fast i Rouen (25 Juli 885)[1]. En fransk Hær samlede sig for at fordrive dem, men da Grev Ragnald af Mans var falden i en Trefning, blev Hæren modløs og adspredte sig, og Nordmændene herjede i nogen Tid ubehindret i Omegnen. De Franske, der ej vovede at binde an med dem i aaben Kamp, befæstede Pontoise, for at hindre dem fra at trænge længer opad Floden, medens Biskop Gauzlin forsterkede Befæstningerne om Paris. Men Nordmændene belejrede Pontoise, afskare Vandtilførselen, og tvang derved Besætningen til at kapitulere; den fik fri Afmarsch med Vaaben og Heste, men maatte for øvrigt lade alt sit Gods blive tilbage. Vejen til Paris stod nu Nordmændene aaben. I November droge de derhen, 40000 Mand sterke og med en Flaade af 700 Skibe[2]. Deres Hovedhensigt synes ej saa meget at have været den, at angribe Staden, som at drage forbi den op i de øvre Egne af Landet. Men da Paris, skjønt den i sin Tid endnu ikke strakte sig videre end Seine-Øen (la cité), dog beherskede Elven aldeles ved de befæstede Broer, der forbandt Øen med begge Breder, kunde ingen Flaade komme forbi uden Borgernes Tilladelse. Vikingehøvdingen Sigfred anmodede derfor først Biskop Gauzlin, der tilligemed Grev Odo af Paris, der siden blev Konge, førte Overbefalingen i Staden, om Tilladelse til ubindret Gjennemfart: han skulde i saa Fald ikke tilføje Staden nogen Ulempe. Men denne Anmodning, der vel heller ikke var oprigtig meent, blev afslaaet, og nu begyndte den langvarige og stedse mindeværdige Belejring af Paris, om hvilken vi endnu besidde en vidtløftig versificeret Beretning af Munken Abbo af St. Germain, der selv var et Øjevidne dertil[3]. De Belejrede forsvarede sig med den største Tapperhed, og det lykkedes dem i over to Maaneder at trodse ethvert Angreb, uagtet Fienden ej alene gjentagne Gange forsøgte at storme, men ogsaa brugte alleslags Krigsmaskiner, der anrettede store Ødelæggelser. De foretoge ogsaa nu og da Herjetog i Omegnen, deels for at samle Bytte, deels for at skaffe sig nogen Afvexling fra det eensformige Belejringsliv. Men i Februar Maaned indtraf i Seinen, som i flere andre Floder[4]), en Oversvømmelse,

---

[1]) Annal. Vedast. hos Pertz II. p. 201. Det sees af disse, i denne Sag meest paalidelige, Annalers Udtryk „quia necdum eorum naves advenerant“, at de Nordmænd, der først ankom til Paris, droge over Land fra deres Lejr ved Løwen, hvor de i flere Aar synes at have havt deres egentlige Hovedtilhold. Det var de senere ankomne Skibe, der toge Vejen opad Seinen.

[2]) Annal. Vedast. l. c. — Denne Opgivelse af Nordmændenes Styrke grunder sig paa Abbo, I. B. v. 28 og 114. Regino (Pertz I. p. 596) nævner „over 30000 Krigere“.

[3]) Aftrykt hos Duchêne, Scr. rer. Norm. p. 35—48, i Langebeks Scr. rer. Dan. II. p. 75—106 og i Pertz's Mon. hist. Germ. II. p. 776—805.

[4]) Fulda-Annalerne, hos Pertz I. p. 402, sætter denne Oversvømmelse i Mai, Juni og Juli Maaned. Men Ann. Vedast. (p. 202) nævne, hvad Paris angaar, udtrykkeligt Februar.

der bortrev den ene af Broerne og gav det dermed forbundne Brohoved til Priis for Fienden. I denne Nød sendte Gauzlin Bud til Markgrev Henrik i Lothringen for at bede ham om Hjelp. Henrik kom dog først i Mai Maaned, og kunde intet udrette, men vendte kort efter tilbage til Tydskland [1]). Gauzlin saa nu ingen anden Udvej end at aabne Underhandlinger. Imidlertid havde Nordmændene paa deres Strejftog ogsaa lidt enkelte Tab, saaledes vare de slagne ved Chartres og ved Mans [2]), dette har maaskee bidraget til at Sigfred lyttede til Gauzlins Fredsforslag, og lod sig mod 60 Pund Sølv overtale til at drage bort med sine Mænd [3]); de øvrige bleve tilbage, af hvilke en Konge ved Navn Sinrik (Sigtrygg) svor at han ikke vilde forlade Frankrige forend han havde seet Seinens Kilder. Han druknede nogen Tid efter med 50 Mand [4]). Strax efter disse Forhandlinger døde Biskop Gauzlin af en Sygdom, som han rimeligviis ved altfor store Anstrengelser havde paadraget sig. Fiendtlighederne vedbleve, Stadens Stilling blev misligere, der indfandt sig Mangel og Hungersnød, og Indbyggerne begyndte at tabe Modet. Men Grev Odo satte Mod i dem og bad dem endnu at holde ud en Stund; selv begav han sig for en kort Tid hemmelig ud af Staden for at opfordre de nærmeste Høvdinger til at skaffe Hjelp, og især for at lægge Kejseren Statens Nød paa Hjerte. Langt om længe satte endelig den dorske Kejser sig i Bevægelse. Ud paa Høsten kom han til Cressy, og sendte derfra Markgrev Henrik i Forvejen; men da denne red omkring med faa Folk, og betragtede Fiendens Befæstninger, for at undersøge, hvor de lettest kunde angribes, blev han overfalden og dræbt [5]). Paa samme Tid opbrændte Nordmændene en Deel af Staden Beauvais. Omsider kom Kejseren, mod Slutningen af Oktober, opslog sin Lejr paa Montmartre og nødsagede herved dem af Fienderne, der hidtil havde haft sin Lejr paa den højre Flodbred, til at flytte over til den venstre [6]). Han lod en Deel af sin Hær følge efter, og sendte tillige nogle Tropper ind i Staden. Men dette var ogsaa alt, hvad han gjorde. Thi han indlod sig ikke paa nogen egentlig Kamp med de stridbare Fiender. Under Paaskud af at Vinteren nærmede sig, aabnedes der Underhandlinger, og han fandt sig i at slutte Fred paa de, som en samtidig Annalist udtrykker sig, altfor ynkelige Vil-

---

1) Abbo, 1ste Bog, Slutn.

2) Ann. Vedast. p. 202. Fulda-Annalerne S. 403. Regino, hos Pertz I. p. 596. Abbo II. v. 1—22.

3) Ann Vedast. p. 202, jvf. Abbo II. v. 23—67.

4) Abbo, II. v. 220—226.

5) Ann. Vedast. p 202. Fulda-Ann. S. 403. Regino S. 596. Abbo II. v. 222, 223.

6) Abbo, II. v. 334, jvf. Ann. Vedast. p. 203.

kaar [1]), nemlig at Vikingerne skulde have 700 Pund Sølv for at drage bort, og derhos i Mellemtiden, indtil Pengene betaltes, uden Hinder kunne drage opad Seinen til Burgund, for om Vinteren at herje dette Landskab, hvis Indbyggere ej havde villet underkaste sig Karl [2]). Deres første Forsøg paa at drage forbi Paris hindredes imidlertid af Abbed Ebolus, en af dem der meest havde udmerket sig ved Byens Forsvar [3]); de droge derfor, til Franskmændenes Forundring, deres Skibe over Land forbi Staden i en Strækning af 2000 Fod [4]), sejlede derpaa op ad Seinen og Yonnen, og hjemsøgte Sens, som efter en kort Belejring løskjøbte sig. Sigfred, der atter var kommen tilbage [5]), gik op ad Oise til Soissons, hvorfra Kejseren over Hals og Hoved flygtede til Elsas. Sigfred herjede Byen, opbrændte Kirker, Klostre og Paladser, vendte om Vaaren atter tilbage til Seinen, og drog om Høsten tilbage til Frisland, hvor han blev dræbt (887) [6]). Hovedhæren, der fra Sens var dragen videre ind i Burgund, og havde herjet hele Landet mellem Saone og Loire, vendte om Sommeren tilbage til Paris, for at modtage den bestemte Pengesum, hvilken den nye Biskop af Paris dog først maatte hente hos Kejseren i Tydskland. Nordmændene fik Pengene, men da de nu engang havde faaet deres Skibe op i Seinen ovenfor Paris, gjorde de ingen Mine til at forlade disse Egne for det første. De opbrændte Troyes, herjede lige til Toul og Verdun, og satte sig endelig fast, deels i Chezy i Landskabet Brie, deels ved Yonne-Elven [7]).

Kejser Karls Udueligbed og slette Opførsel bevirkede endelig at han blev afsat (887), og den raske Arnulf af Kärnthen, Ludvig den tydskes Sønnesøn, valgtes til Konge i Tydskland, medens de Franske toge Grev Odo til Konge. Denne kunde vel ikke forjage Nordmændene, men søgte dog efter Evne at hindre deres Plyndringer i Paris's nærmeste Omegn.

---

[1]) Et factum est consilium nimis miserum, Ann. Vedast. p. 203. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om Kejseren, naar Alt kom til Alt, kunde have gjort andet end hvad der skede. Nordmændenes Hovedhensigt var at komme forbi Paris op i den øvre Deel af Seinen. Vi se i det Følgende, at det alligevel lykkedes dem at drage Skibene over Land, hvilket de og ligeledes gjorde ved Tilbagetoget, og Odo gjorde da det samme som Karl, nemlig betalte dem Penge. Heri kunde han vistnok ikke hindre dem: Den offentlige Stemme fordrede imidlertid at Karl skulde have vovet en Dyst, skjønt han neppe vilde have udrettet stort derved.

[2]) Regino, S. 597. Ann. Vedast. p. 203. Fulda-Annalerne S. 403.

[3]) Abbo, II. v. 388 fgg.

[4]) Regino, S. 599.

[5]) Fulda-Annalerne, S. 403.

[6]) Ann. Vedast. p. 203.

[7]) Ann. Vedast. p. 203.

En Sejr, som han vandt ved Floden Aisne over en liden Afdeling af deres Hær, skaffede ham, som det heder, overordentlig megen Ære, men den kunde ikke standse dem i deres ødelæggende Vandringer. Han maatte nøje sig med at lejre sig tilligemed sin Hær udenfor Paris, for at være rede til at drive de Fiender tilbage, som paany maatte ville hjemsøge denne Stad. Imidlertid sværmede de, som det synes, uhindret rundt omkring i Hjertet af Landet. De indtoge og opbrændte Meaux, satte sig fast ved Loing, herjede i Burgund, ja hjemsøgte endog Aquitanien. Da Odo havde foretaget en Rejse til dette Landskab, for at lade sig hylde, benyttede de sig strax af hans Fraværelse, og droge atter mod Paris, saa at han i største Hast maatte skynde sig tilbage, for at befri Staden fra en ny Belejring. Dette lykkedes ham vel, men dog kun derved, at nu ogsaa han bekvemmede sig til at kjøbe deres Bortgang for en Pengesum [1]). Imidlertid var det en stor Fordeel, at man nu fik dem ud af deres farlige Tilhold i Øvre-Seinen; de droge atter deres Skibe over Land forbi Paris (889), og sejlede ned ad Seinen og videre langs Kysten til Grændserne mod Bretagne, hvor de belejrede Borgen St. Lo i Nærheden af Coutances, indtoge den efter et haardnakket Forsvar, og jevnede den, som der siges, med Jorden, efter at have dræbt dens Beboere (890) [2]). I Bretagne var der paa denne Tid to Konger, som laa i indbyrdes Strid med hinanden. Men den fælles Fare

---

1) Ann. Vedast. p. 204, 205. Regino, S. 599, 601. Fulda-Annalerne S. 405. Chron. Sax. p. 362. Vi have her i Tidsfølgen af de omhandlede Begivenheder især fulgt de, som det synes, i dette Punkt meest paalidelige Annales Vedastini. Regino indeholder flere interessante Enkeltheder, men er usikker i Tidsregningen; navnligen lader han Hovedbegivenhederne foregaa et Aar senere, end de virkelig fandt Sted. Chron. Saxonicum, der her, som det synes, indeholder samtidige Notitser, omtaler disse Begivenheder i al Korthed og i god Orden saaledes: „886: i dette Aar foer Hæren (nemlig i Nordfrankrige) tilbage til Vesten, men den som før havde været østover, gik op ad Seinen, og tog Vintersæde ved Paris . . . 887: Her foer Hæren op gjennem Broen ved Paris, og opad Seinen til Marne, samt fremdeles opad Marne til Chezy, og sad der samt i Yonnen to Vintre, paa begge disse to Steder. Samme Aar døde Karl, Frankernes Konge, efterat hans Brodersøn Arnulf 6 Uger før hans Død havde berøvet ham Regjeringen". Det neppe synderlig paalidelige Trithemii Chronicon Hirsaugiense (I. p. 40) fortæller et Sagn om en Nordmand, ved Navn Aaskell (Anskatillus), der blev fangen af Odo, og af ham bragt til Limoges, hvor han gav ham Valget mellem Daaben og Døden; Aaskell valgte, siges der, det første; Odo selv stod Fadder til ham, og Daaben foregik med megen Stads i St. Martins Kirke, men netop da han tredie Gang havde neddukket sig i Fonten, gjennemborede Bannerherren Inge ham, og undskyldte sig med at han havde gjort det til Fædrelandets Bedste, for at befri det for en troløs Fiende. Odo lod sig af de omstaaende overtale til at give ham Ret, og belønnede ham med Slottet Blois.

2) Regino, S. 601, 602. Ann. Vedast. p. 205. Chron. Sax. p. 362.

bragte dem til at tilsidesætte Fiendskabet, og de rustede sig i Fællesskab for at fordrive Vikingeskarerne. Den ene, der var ung og hidsig, indlod sig i Slag uden at vente paa den anden, og vandt vel en Sejr, hvorved flere Tusinder af Vikingerne fældtes, men forfulgte dem i sin Hidsighed altfor langt, og blev overmandet og dræbt; den anden, som imidlertid havde samlet en stor Hær, aflagde højtidelig det Løfte, hvori ogsaa hans Mænd forenede sig med ham, at hvis Gud forundte dem Sejren, vilde de skjenke Tiendedelen af alt deres Gods til St. Peter i Rom. Og nu vandt de en saa fuldstændig Sejr, at af 15000 Vikinger neppe 400 kom tilbage til deres Skibe. De tiloversblevne afskrækkedes herved fra videre Forsøg mod Bretagne, men vendte tilbage til Seinen, og opad denne til Oise, hvor de toge Vinterkvarteer i Noyon [1]). Paa samme Tid var det ogsaa, at Haastein, saaledes som det ovenfor er meldt, satte sig fast ved Somme, og sluttede et svigagtigt Forlig med Abbeden af St. Vaast [2]). Det siges ikke udtrykkeligt, at Haastein hørte til den samme Hær, som vendte tilbage fra Bretagne; det synes i alle Fald, som om han baade i Frankrige og i England handlede paa egen Haand, og kun nu og da sluttede sig til den anden Hær. Denne foretog store Plyndringstog gjennem Ardennerskoven lige ned til Maas-Egnene og Brabant. Paa Tilbagetoget mødte Odo dem i Nærheden af Schelde, og nødte dem til at give Slip paa deres Bytte, men for Resten tilføjede han dem ikke videre Skade [3]). Snart brøde de op paany, og toge atter Vejen til Maas, for at sætte sig fast ved Løwen. De herjede her hele det ripuariske Landskab, og kom lige i Nærheden af Achen [4]). Kong Arnulf selv var i Sydtydskland. En Hær samlede sig paa hans Befaling i Maastricht, for at jage de ubudne Gjester bort, men Nordmændene opsnappede de Fragtvogne, der skulde bringe den Levnetsmidler, og herover opstod en saadan Ængstelse blandt Tydskerne, at disse neppe vovede at røre sig af Stedet. Da de endelig havde sat sig i Bevægelse for at opsøge Fienden, traf de denne, forend de ventede det, ved den lille Flod Geule og vendte Ryggen i panisk Skræk. Nordmændene forfulgte dem, nedlagde mange, og erobrede deres Lejr, hvor de gjorde et rigt Bytte. Blandt de Faldne var ogsaa Sundrold, Erkebiskop af Mainz (26 Juni 891) [5]). Men, som det sædvanligt plejer at gaa, den let vundne Sejer gjorde Nordmændene overmodige og dumdristige. De adspredte sig for meget. De meest prøvede

---

[1]) Ann. Vedast. v. 860, p. 205. Regino, p. 602. Chron. Sax. p. 362.

[2]) Ann. Vedast. p. 205.

[3]) Ann. Vedast. p. 205.

[4]) Regino, p. 602. Ann. Vedast. l. c.

[5]) Fulda-Annalerne, S. 407. Regino, S. 602, 603.

og erfarne blandt dem vare ude paa et Plyndringstog [1]), da Kong Arnulf, der imidlertid selv havde skyndt sig til disse Egne, kom dem imøde med sit lette Rytteri. Ved Synet deraf forskandsede Nordmændene sig i Hast ved Floden **Dyle** i Nærheden af **Løwen**, og udæskede endog i deres Overmod Kongen til Kamp, mindende ham om hans Mænds Nederlag ved Geule. Forbittret herover, bød Kongen sine Mænd at stige af Hestene, og til Fods at storme Nordmændenes Lejr. Og nu kæmpede Tydskerne langt anderledes end ved Geule. Det lykkedes dem at gjøre sig til Herrer over Forskandsningen, og at anrette et Nederlag blandt Nordmændene, hvis Mage man hidtil neppe havde seet. Thi af alle de Nordmænd, der deeltoge i Slaget, skal der neppe være bleven een tilbage, der kunde bringe sine Staldbrødre Underretning derom [2]); omringede paa alle Kanter, styrtede de sig i Elven, hvor de omkom i Hundrede- og Tusindeviis, og deres Lig opfyldte det hele Flodleje. Arnulf erobrede 16 Merker og skal dog selv ikke have tabt flere end en eneste Mand [3]). Aarsdagen for denne Kamp (1ste September) højtideligholdtes sidenefter i Løwen gjennem en lang Række af Aar, og Sejren tilskrev man den hellige Jomfrues underbare Bistand. Blandt de faldne nævnes og de tvende Konger **Sigfred** og **Godfred**, hvilke i saa Fald maa have været forskjellige fra de to forhen nævnte Konger af dette Navn, der sluttede Forliget ved Haslou, og som allerede vare dræbte, Godfred 884, og Sigfred, efter at have deeltaget i Belejringen af Paris, 887. Der er imidlertid stor Grund til at antage, at denne Gjentagelse af Sigfreds og Godfreds Navn, der desuden kun finder Sted i en enkelt Krønike, de saakaldte Fulda-Annaler [4]), grunder sig paa en Uagtsomheds- eller Forglemmelses-Fejl, idet nemlig Annalisten, erindrende sig at Sigfred og Godfred vare denne Nordmannahærs Anførere ved dens Ankomst til Frankrig 881, har nævnt dem som faldne i Slaget ved Løwen, uden at huske paa at de

---

[1]) Dette fremgaar ej alene deraf, at Regino, efter at have beskrevet Nordmændenes Nederlag, og fortalt at ikke een undkom, dog strax efter (ved 892) fortæller om dem, qui ad naves remanserant, og som foretoge et nyt Tog ind i Ripuarien, men ogsaa af hans Ord, at Nordmændene, overmodige over Sejren ved Geule, cum omni virtute ad deprædandum proficiscuntur; thi virtus kan her ej betyde andet end det angliske dugud i en saadan Forbindelse, nemlig „de erfarne, ældre Krigere", Kjernetropperne. Vi udhæve dette, fordi Slaget ved Løwen almindeligviis fremstilles som om det havde omfattet hele Nordmannahæren.

[2]) Regino, S. 603.

[3]) Fulda-Annalerne S. 408.

[4]) Fulda-Annalerne ved 891. l. c. Fulda-Annalernes Beretning er igjen gaaen over i Adam af Bremens Verk, hvor dens Udtryk, at Vikingerne druknede per centena et millia (i hundrede og tusindeviis) tankeløst er gjengivet med at „100000 Hedninger faldt".

allerede tidligere vare faldne [1]). Angivelsen, den være nu fejlagtig eller ej, er herfra gaaen over i yngre historiske Skrifter, endog i et Par af vore egne Kongesagaer, hvor det desforuden siges, deels at Ragnar Lodbroks Sønner vare blandt de faldne, deels at Sigfred selv var ingen anden end Sigurd Orm i Oje, og at Godfred var Gudrød, Søn af Olaf Ringsson fra Ringerike af Doglingernes Æt; der tilføjes ogsaa, hvad vi allerede ovenfor (S. 406) have omtalt, at Gudrøds Broder Helge hvasse, der var med i Kampen, reddede Sigurds Merke, Sverd og Skjold, bragte dem tilbage til Danmark til Sigurds Moder Aslaug, opholdt sig hos hende en Tid lang for at værge Landet i hendes Sønnesøn Hardeknuts Mindreaarighed, og egtede Hardeknuts Trillingsyster, med hvem han havde Sønnen Sigurd Hjort, hvis Datter Ragnhild siden blev gift med Halfdan svarte [2]). Det Umulige i hele denne Sammenstilling have vi ovenfor paapeget; man behøver kun at erindre, at Halfdan svarte var død 860, altsaa 31 Aar førend hiint Slag stod, i hvilket Helge hvasse deeltog, forinden han endnu havde indgaaet det Egteskab, i hvilket Sigurd Hjort, Halfdans foregivne Svigerfader, skulde have været fød. Det er i og for sig ikke sandsynligt, at Sigfred har været en af de yngre Lodbrokssønner, og en Broder af Ingvar eller Ivar og Ubbe, der hjemsøgte England; da nu vore Sagaer forvexle de yngre Lodbrokssønner med de ældre, maatte Sigfred ogsaa derved blive den samme som Sigurd Orm i Oje, og Sagn, der virkelig synes at have vedkommet denne og følgelig at have tilhørt Begyndelsen af det 9de Aarhundrede [3]), ere saaledes blevne flyttede ned til Slutningen af dette, og

---

[1]) Det maa her desuden erindres, at af Vikingernes hjemmesiddende Landsmænd maatte det vel kun være de færreste, der vidste nogen Besked om, ved hvilken Lejlighed Sigfred og Godfred vare komne af Dage; de vidste, at de vare dragne ud omtrent ved 876, og at Slaget ved Løwen 891 for en Deel gjorde Ende paa Toget; det var saaledes rimeligt nok, at de henførte Kongernes Død til dette Aar.

[2]) Olaf Tryggv. Saga Cap. 60, der grunder sig paa udenlandske Kilder, fornemmelig Mag. Adam. — Hr. Hauk Erlendssøns Beretning om Ragnars Sønner, Fornald. S. Nordrl. I. p. 357, 358.

[3]) Det Vers, der i Beretningen om Ragnars Sønner S. 358 lægges Aslaug i Munden, og unegteligen har Præg af Egthed, synes at vidne om at en saadan Begivenhed, som den omtalte, virkelig har fundet Sted, nemlig at Sigurd Orm i Oje er falden paa et eller andet Vikingetog, og at Helge hvasse har bragt Dødsbudskabet tilligemed hans Vaaben hjem, og sidenefter egtet hans Datter. Det maa vel merkes, at Are frode, ved at opregne sine Forfædre, lader den ovenfor omtalte Olaf hvite være en Søn af Ingjald, Søn af Helge, Søn af Olaf, hvis Fader Gudrød var en Søn af Halfdan Hvitbein, men tilføjer derhos om Ingjald, at han var en Dattersøn af Sigurd Ragnarssøn (Islendingabok Cap. 12). At Ares Helge Olafssøn, der var gift med en Datter af Sigurd Orm i Oje, er den samme som Hauks Helge Olafssøn, der

Begyndelsen af det 10de. Ogsaa Helge hvasse tilhører aabenbart de ældre, ikke de yngre Lodbroksønners Tid, men der var her saa meget større Fristelse for de senere Sagaskrivere til at lade ham deeltage i Slaget ved Løwen, som Adam af Bremen, støttende sig paa den danske Konge Sven Ulfssøns Udsagn, fortæller, at der virkelig strax efter dette Slag herskede en Konge i Danmark ved Navn Helge [1]). Det skulde for Resten heraf synes, som om de i Slaget ved Løwen faldne eller overhoved paa dette store Tog omkomne Konger virkelig have været Konger i Danmark. Og forsaavidt Sigfred var af Lodbroks Æt, er dette heller ikke usandsynligt [2]). Det vilde i saa Fald end mere bestyrke den ovenfor (S. 630) fremsatte Formodning, at alle de danske Lodbrok-Ætlinger paa denne Tid ved deres svenske Frænders Overmagt have seet sig nødsagede til at forlade Fædreneriget, og søge deres Lykke paa Vikingetog tilligemed deres Tilhængere [3]).

Slaget ved Løwen svækkede Vikingehærens Magt, men formaaede dog ikke at forjage den tilbageblevne Deel fra sit Tilhold i Staden. Den vovede endog i Begyndelsen af det følgende Aar atter at drage over Maas, og herje Ripuarien; kun undgik den at indlade sig i aabent Slag med Tydskerne, men holdt sig meest i Skovene. Den plyndrede Klostret Prüym, stormede en

---

egtede Aslaug, Sigurds Datter, kan nu vist ikke betvivles. Og negtes kan det ikke, at Tidsregningen nogenledes tillader at antage Ingjald for at have været en Dattersøn af Sigurd Orm i Øje, om just ikke hans Moder var Hardeknuts Tvillingsøster: det bliver saaledes altid en Sandsynlighed for, at Are virkelig har Ret. Fundinn Noregr opstiller et tredie Slægteregister for Helge, hvilket vistnok forsaavidt stemmer med Hr. Hauks, som det lader ham nedstamme fra Dag og Thora Drengemoder, men det opfører dog tildeels andre Led; Hr. Hauk har nemlig „Dag — Ring — Inge — Ingjald — Ring — Olaf", medens Fundinn Noregr har „Dag — Ole — Dag — Olaf — Ring — Olaf". At afgjøre hvilken af disse tre Slægtrækker er den rigtigste, er vanskeligt, imidlertid fortjener Are megen Troværdighed, og Helges Levetid bliver dog under enhver Omstændighed nogenlunde bestemt.

[1]) Adam Brem. I. 50. Helge kaldes her Heiligo.

[2]) Det maa derhos bemerkes, at uagtet Ann. Vedastini ved denne Lejlighed som oftest bruger Benævnelsen Nortmanni, nævnes dog ogsaa stundom Dani og Sigfred kaldes Rex Danorum. Regino nævner kun Nortmanni. Fulda-Annalerne nævne sædvanligviis Nortmanni, men sige dog, hvor Slaget ved Løwen omtales: Erat ibi gens fortissima inter Nortmannos Danorum, og Abbo nævner Dani. Her er altsaa virkelig den største Grund til at formode, at om end Mængden af Vikingerne have været Nordmænd, have dog ogsaa mange Danske været med, og at Toget er nærmest udgaaet under Overanførsel af danske Kongeætlinger. Usandsynligt er det heller ikke at Indbyggere af „Nortmannia" eller det norske Rige i Sønderjylland, og tillige fra Viken have været med.

[3]) Begge Tog, saavel det til England i 866, som det til Frankrige og Nordtydskland i 876, fremstille sig saaledes egentlig kun som en eneste stor Udvandring, bevirket ved Bevægelser i Danmark og de tilstødende Egne.

Borg paa Ardennerskoven, og vendte med et rigt Bytte tilbage til sine Skibe [1]). Siden drog den til Boulogne, og da Frankrige plagedes af Hungersnød, besluttede den atter at forsøge sin i England, hvortil den satte over paa 250 Skibe. Den maa altsaa endnu have været meget betydelig, skjønt den vel og sandsynligviis er bleven forøget ved senere tilkomne Vikingeskarer. Den landede i Kent, ved den østlige Ende af Andred-Skoven, ved Mundingen af Floden Limne, ad hvilken Vikingerne droge Skibene fire Mile op i Landet, forstyrrede et Virke, nogle Bønder i Hast havde opkastet, og satte sig fast ved Appledore. Kort derefter, rimeligviis i det paafølgende Foraar, kom Haastein med 80 Skibe til Temsen, og satte sig fast ved Middelton, saaledes som det ovenfor (S. 635) er berettet. Han havde imidlertid holdt sig ved Somme, hvor han synes at have vundet nogle Fordele over Kong Odo, medens derimod et Angreb paa St. Omer mislykkedes [2]). Saavel Hovedhæren, som Haastein holdt sig et heelt Aar i sine Forskandsninger, uden at blive angrebne, medens enkelte af deres Skarer herjede Omegnen, især Hampshire og Berkshire. Men da Kong Alfred havde taget en fordeelagtig Stilling mellem begge Lejre, og deres Plyndringsskarer derfor ikke længer ustraffet kunde sværme omkring, besluttede de at drage med deres Bytte over Temsen til Essex. Dog førend de naaede saa langt, bleve de angrebne og slagne af Edvard, Alfreds Søn, ved Fearnham; de mistede deres Bytte og deres Heste, deres Konge blev saaret, og de flygtede til Øen Thornigg i Essex, hvor de belejredes, indtil Nøden bragte dem til at slutte Fred, stille Gisler og aflægge Ed paa at forlade Riget. Denne Ed holdt de ikke, og Alfred maatte kort efter atter belejre dem i Haasteins anden Forskandsning ved Beamfleot, hvor de i hiins Fraværelse paa et Plyndringstog havde kastet sig ind. Forskandsningen stormedes, og alt, hvad deri fandtes, Kvinder, Børn og Gods, blev taget og bragt til London. Blandt de fangne vare ogsaa Haasteins Kone og to Sønner, hvilke Kong Alfred, som forhen

[1]) Regino, S. 603.

[2]) Dette staar just ikke udtrykkeligt i Ann. Vedastini, men ligger dog umiddelbart i dets Ord. Først heder det nemlig at Haastein (Alstign) i Aaret 890 satte sig fast med Sine i „Argova" ved Somme; siden, at de Nordmænd, der sad i „Argobium", flyttede til Amiens (891), at Odo drog med en Hær mod Amiens, men udrettede intet heldigt, og at „Danerne" sidenefter overrumplede og sloge ham i Vermandois. Med Hensyn til Overrejsen til England, fejler Chron. Sax. ved at lade den foregaa ogsaa for de ved Løwen slagne Nordmænds Vedkommende i 893. Ann. Vedastini sige udtrykkeligt, at Nordmændene fra Løwen allerede om Høsten 892 satte over til England, da Frankrige hjemsøgtes af en Hungersnød. Ogsaa Ædhelweard sætter de ved Løwen slagne Nordmænds Overfart eet Aar efter dette Slag. Men Haastein derimod siges udtrykkeligt at være kommen noget senere, og rimeligviis var det ham, der ej kom førend 893.

omtalt, sendte tilbage til ham med Gaver, fordi han og Ealdormand Edhered havde ved en tidligere Lejlighed (se S. 635) staaet Fadder til dem. Imidlertid samlede Haastein og Hovedhæren sig atter, oprettede et nyt Virke ved Shoebury i Essex, og foretoge herfra, forsterkede ved Folk fra Østangel og Northumberland, dristige Tog tvert over Landet, først til Severn, hvorfra de efter en lang Belejring med Tab bleve drevne tilbage, siden lige til Chester, derfra, da de begyndte at lide Mangel, til Syd-Wales, derfra tilbage til Essex, og saa igjen opad Temsen og Lea, hvor Kong Alfred ved at anlægge to Virker paa hver sin Side af Elven afskar Skibene Tilbagetoget, og derved nødte Fienderne til at drage til Severn, hvor de forskandsede sig ved Cwatbridge. Her holdt de sig Vinteren over, men deres Skibe og meget andet Bytte faldt i Alfreds Hænder. De besluttede derfor endelig, efter tre Aar at have gjestet England, at drage tilbage igjen til Frankrige. De toge Vejen over Northumberland og Østangel, hvor de havde ladet deres Kvinder blive tilbage, fik sig her Skibe, og sejlede sydefter til Seinemundingen [1]). Den første af Nordmændene, der løb ind i Seinen, var en vis Angantyr [2]), der dog kun medbragte fem Skibe, men det varede ikke længe, forend andre Skarer kom til, saa at deres Antal voxede til det mangedobbelte. I Nordfrankrige vare alle saa beskjeftigede med Thronstridighederne mellem Odo og Karl den enfoldige, at ingen tænkte paa at gjøre Nordmændene Modstand; uhindret droge de opad Oise, satte sig fast ved Choisy, og herjede herfra paa sædvanlig Viis lige til Maas. Karl nærmede sig dem vel med en Hær, men kæmpede ej med dem; han udrettede kun saa meget, at de, af Frygt for at blive indesluttede ved Choisy, droge tilbage til Seinen, hvis Omegn de den hele Sommer 897 uhindret plyndrede. Det lykkedes imidlertid Karl at faa Angantyr til at lade sig døbe. Det fortælles ikke nærmere, hvorledes han fik ham overtalt dertil, kun tilføjes det, at han selv stod Fadder til ham. Denne Beretning er merkelig, fordi den allerede temmelig tidligt enten ved en Misforstaaelse eller ved en vilkaarlig Tillempning er bleven overført paa Gange-Rolf [3]). Nordmændenes Plyndringer vedvarede dog lige fuldt, især efterat deres farligste Modstander, Odo, var død (898). De herjede Neustrien og en Deel af Aquitanien mod

---

[1]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 369.

[2]) Navnet skrives i Ann. Vedastini p. 208 Hunedeus eller Hunedeus, og dette Navn kan maaskee være en Forvanskning af den angelf. Form Ongenþeów d. e. Angantýr. Dog er det meget muligt, at Navnet ogsaa er fejlskrevet istedetfor Hemideus ɔ: Hamdhir, eller at Manden har hedet Hundi.

[3]) Ordene i Ann. Vedastini ved 896: per idem tempus iterum Nortmanni cum duce eorum, Hunedeo nomine, et barchis iterum Sequanam ingressi ere nemlig næsten uforandrede gjengivne i det upaalidelige Chronicon Northmannorum (Pertz I. p 536), dog saaledes, at der staar Rodo istedetfor Hunedeo.

Vest, og strejfede lige til Burgund, mod Øst. Karl, der vovede at binde an med dem i Vimeu, blev dreven tilbage med Tab. Hertug Richard af Burgund var forsaavidt heldigere, som han hindrede dem fra at tage deres Vintersæde her, men de sloge sig derimod ned ved Oise, og herjede lige til Maas, uden at møde synderlig Modstand. Kong Karl raadslog i Følelsen af sin Afmagt med sine fornemste Raadgivere om, hvad Udvej han skulde gribe til, med Hensyn til Nordmændene. Men det var ikke længer muligt, at faa dem ud af Landet. Kun ved at overlade dem selv en Deel af dette, ligesom allerede Alfred havde gjort i England, og Karls egne Forfædre og Frænder i sin Tid havde gjort ved Harald og Godfred, kunde man gjøre sig Haab om, at faa Ro, idet de, der hidtil vare Landets Fiender, derved droges ind i dets Interesser. Og den skjønne Frugt, der gjennem et Par Menneskealdres uafladelige Kamp og Strid var modnet, var det nu forbeholdt Nordmanden **Gange-Rolf** at plukke.

Vi have seet, at Gange-Rolf, Ragnvald Mørejarls Søn, faa Aar efter Hafrsfjordslaget var bleven erklæret utlæg i Norge af Kong Harald Haarfagre, fordi han, til Trods for hans Forbud, havde gjort Strandhugg i Viken paa Tilbagerejsen fra et Vikingetog i Austerveg, og at hverken hans Fader Ragnvalds Anseelse eller hans Moder Hilds Forbønner kunde formilde Kongens strenge Beslutning [1]). Vore egne Sagaer melde om hans videre Skjæbne alene dette, at Rolf først drog over Havet vester til Syderøerne, og siden til Frankrige, hvor han vandt et stort Jarlsrige, hvilket han for en Deel gav Nordmænd til Bebyggelse [2]). De fortælle ligeledes, at Islændingen Helge, en Sønnesøn af den ovenfor (S. 523, 524) omtalte Landnamsmand Bjørn Ketilssøn fra Sogn, paa et Vikingetog i Skotland fangede og siden egtede Nidbjørg, en Datter af Kong Bjolan og Kathlin, Gange-Rolfs Datter. Altsaa maa Rolf under sit Ophold i de vestlige Egne have haft en Datter med en skotsk Kvinde, der har givet hende det christne Navn Kathlin eller Katharina, og da Nidbjørgs og Helges Søn var Usvif, hvis Datter Gudrun var født omkring 980, falder Kathlins Fødsel og følgelig Rolfs Ophold i Skotland eller paa Syderøerne omkring 880 [3]). En paa Latin skreven norsk Kongehistorie, om hvilken det dog ikke

[1]) Se ovenfor S. 511, 512

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga Cap. 21.

[3]) Landnáma, II. 11. Olaf Tryggvessøns Saga Cap. 157. Skaalholt-Udg. II. S. 88. Vistnok siger Laxdølasaga, der ogsaa (Cap. 32) opregner Slægten, at Gange-Rolf var en Søn af Øxnathore, men den hører til de yngre Sagaer, og dens Vidnesbyrd kan derfor her ej veje op mod Olaf Tryggvessøns Saga, hvis Haandskrifter alle ere enige i, udtrykkeligen at kalde den her nævnte Gange-Rolf Ragnvald Mørejarls Søn. Heller ikke kjender Landnaama nogen Søn af Øxnathore ved Navn Rolf.

er sikkert, hvor vidt dens Forfatter paa dette Sted har øst af fremmede, nu tabte Kilder, fortæller om Rolf korteligen saaledes: „Paa Harald Haarfagres Tid satte nogle Vikinger af Ragnvald Jarls Æt med en stor Flaade over Solundarhavet (Vesterhavet), forjoge Beboerne af Orknøerne og gjorde sig til Herrer over dem. De toge Vintersæde her, herjede om Sommeren paa England, Skotland og Island, og underkastede sig i England Northumberland, i Skotland Katanes, og paa Island Dublin tilligemed de øvrige Søstæder. Blandt dem var en vis Rodolf (Rolf), der af sine Stalbrødre kaldtes Gange-Rolf, fordi han formedelst sit svære Legeme ej kunde ride og stedse maatte gaa. Han indtog med faa Folk Roda (Rouen) i Nordmandi ved en merkelig List. De lagde sig nemlig med femten Skibe i Skjul i en Flod; hver enkelt af Mandskabet grov foran sig en Grav, der tildækkedes med tynde Tørvlag, saa at man ej kunde see andet end at det var fast Jord; derpaa stillede de sig i Slagorden foran Gravene; Stadens Borgere angrebe dem, de flygtede for et Syns Skyld, og Forfølgerne styrtede hobeviis med deres bepandsrede Heste ned i Graven, hvorpaa de norske Vikinger nedsablede dem. Efter saaledes at have overvundet Borgerne, droge de uhindret ind i Staden og underkastede sig hele dette Landskab, der efter dem fik Navnet Nordmandie. Da Rolf havde faaet Herredommet, egtede han den afdøde Greves Hustru, og havde med hende Sønnen Villjam Longaspada .... han angreb derpaa Friserne, og overvandt dem, men blev kort Tid efter svigagtigen dræbt af sin Stifsøn i Holland [1])". Dette er alt, hvad vore egne historiske Skrifter berette om Rolf. Yderligere nævnes han ikke, enten i Sagaerne, eller hos de fleste samtidige frankiske og engelske Annalister. Derimod vare mange Sagn om ham opbevarede hos hans Efterkommere i Nordmandie, og disse Sagn, der rigtignok synes at være temmelig forvanskede og udpyntede med meget, som ikke egentlig vedkommer Rolf, nedskreves i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, altsaa endnu ikke hundrede Aar efter Rolfs Død, af Chorsbroderen Dudo af St. Quentin, fornemmelig efter hvad Grev Rodulf af Ivry, en Halvbroder paa mødrene Side af Rolfs Sønnesøn Richard, berettede ham, hvilke Beretninger han dog ogsaa, som man seer, har udfyldt og udpyntet med Resultater af sine egne Granskninger i ældre Skrifter, fornemmelig Jornandes's gotiske Historie. Idet han nemlig, som levende paa den Tid, da Kong Knut i Danmark havde givet Danevældet dets højeste Udstrækning og gjort Danerne til det herskende Folk i Norden, ligefrem forudsætter, at de Nordmænd, der erobrede Normandie, vare fra Danmark, hvilket han kalder Dacia, og antager for det samme som Romernes Dacia, omtaler han de mange barbariske Folk, der ligesom en Bisværm fra en Kube, eller et Sverd fra en Slidr, vare komne fra „Scanza" og havde bosat sig i hiint

[1]) Historia Norvegiæ, fol 4 b.

Dacia [1]). Fra disse Folk nedstammede, efter hans Mening, de Dacier eller Daner, der hjemsøgte Frankrige; da Folkemængden ved deres nordentlige Levnet tiltog i højere Grad end at Landet kunde rumme den, udjoges i Følge ældgammel Skik efter Lodkastning en stor Deel af den yngre Slægt, for at erhverve sig Besiddelser andensteds, og drog afsted efter højtidelige Offringer til sin Gud Thor, hvilke Offringer ikke bestode i Kvæg, men i Menneskeblod. De kaldtes ogsaa, siger han, Danaer, og gjorde sig til af at nedstamme fra Trojaneren Antenor. Derpaa gaar han over til at omtale Haastein (Anstignus), og dvæler fornemmelig ved Erobringen af Luna. Endelig beskriver han Rolfs eller Rollos Historie paa følgende Maade, „Da Folkemængden i Dacia atter paa den nysnævnte Maade begyndte at tiltage, og der opstod indbyrdes Krige mellem Frænder, fordrede Landets Ældste af Kongen, at den gamle Skik skulde overholdes, nemlig at en Deel af den yngre Slægt ved Lodkastning skulde udvælges til at forlade Landet. Kongen samtykkede deri, og bød sine Statholdere at indfinde sig paa en bestemt Tid, for at optage Fortegnelse over alle Sønner og Sønnesønner. Dette skede; men de saaledes udvalgte vare meget ilde tilfredse derved og klagede deres Nød for **Rolf** (Rollo) og **Gorm** (Gurim), Sønner og Arvinger af Daciens mægtigste Mand, der nylig var død. Denne Mand havde været Ejer af Størstedelen af Riget, og tillige erobret de Lande, der grændsede til Dacien og Alanien; han havde aldrig bøjet sin Nakke under nogen Konges Vælde, og aldrig erkjendt sig for Nogens Undermand; hans Sønner vare smukke, veloptdragne og tappre. De havde Medlidenhed med deres Jevnaldrende, og tilsagde dem sin Hjelp. Ved Efterretningen herom besluttede Daciens Konge at bekrige Rolf og Gorm, men blev slagen, og kunde intet udrette imod dem. Da Krigen havde varet i fem Aar, tog han sin Tilflugt til List og bød Fred. Rolf og Gorm, saavelsom de til Bortjagelse udvalgte Ynglinger modtoge dette Tilbud, og Freden blev sluttet og besvoren. Men da Rolf og Gorm ingen Fare længer frygtede, samlede Kongen i Hast en Hær, drog om Natten ind i Brødrenes Rige, lagde et Baghold nær ved deres By, og begyndte at beleire denne. Rolf, Gorm og de Krigere, som vare hos dem, gjorde et Udfald. Ved en forstilt Flugt lokkede Kongen dem langt bort fra Byen, saa at denne var ganske blottet for Forsvarere. Efter Aftale stormede nu de Krigere, Kongen havde lagt i Baghold, ind i Byen, som de uden Modstand plyndrede og stak i Brand. Da Kongen saa Luerne, skjønnede han at hans List var lykkets, vendte pludseligt om og angreb Brødrene fra den ene Side, medens den Afdeling, der havde opbrændt Byen, angreb dem i Ryggen. I denne ulige Kamp

[1]) Man gjenkjender Jornandes's Ord Cap. 4: quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum.

laa Brødrene under. Gorm faldt; Rolf flygtede med nogle faa, og Kongen underkastede sig hans Stæder og Lande. Rolf kunde nu ikke opholde sig længer i Dacien, men drog med sex Skibe til Scanza (Skandja), hvor han en Tid lang dvælede, sorgfuld i Hu. Her syntes han engang i Drømme at høre en Stemme, der bød ham ufortøvet at sejle over til Anglerne, hvor han skulde erfare at han kunde komme velbeholden tilbage til Fædrelandet og henleve sine Dage der i Fred og Sikkerhed. Denne Drøm fortalte han en viis Mand, der bekjendte sig til Christendommen; han udtydede Drømmen saaledes,at Rolf skulde blive døbt og omsider nyde den evige Fred og Ære hos Englene. Rolf udrustede nu sine Skibe paa det bedste, og drog over til England i Haab om at finde et fredeligt Ophold der. Men da Heredets Beboere erfarede hans Ankomst, samlede de sig i en talrig Hær for at jage ham bort. Rolf maatte derfor bestaa en Kamp med dem, og sejrede. De samlede en ny og større Hær, men Rolf sejrede atter, fældte flere tusinde af dem, og fangede mange af deres fornemste Mænd. Han overvejede nu i sit Sind, om han skulde vende tilbage til Dacien, eller drage til Frankrige, eller fremdeles bekrige Anglerne. Da havde han en Nat en Drøm. Det syntes ham, som om han stod i Frankrige paa et højt Bjerg, af hvis Top der udvældede en klar, vellugtende Kilde, i hvilken han badede sig, og derved rensedes fra Spedalskhed. Han syntes tillige, at der om Bjergets Fod fra alle Kanter kom flyvende en Mængde Fugle af forskjellig Farve, men paa hvilke alle dog den venstre Ving var rød; deres Mængde var saa stor, at de yderste af dem tabte sig i det Fjerne; men alle, een efter den anden, søgte de hen til Kilden og badede sig i den. Efter Badningen byggede de fredeligt Reder, søgte deres Næring i Fællesskab, og underkastede sig hans Befalinger. Da han var vaagnet, sammenkaldte han de fornemste af sine egne Mænd og af de fangne Angler, og forelagde dem Drømmen til Udtydning. Alle taug, paa een af de Fangne nær, en Christen, der, besjælet af hellig Spaadomsgave, sagde: „hiint Bjerg i Frankrige, hvor du syntes at staa, betyder Kirken; Kilden betegner Gjenfødelsens Daab; Spedalskheden dit Livs Syndighed, fra hvilket du ved Daaben vil blive renset; Fuglene med de røde Vinger betegne Mænd fra forskjellige Provinser, men alle med Skjold paa venstre Arm, der ville blive dine tro Tjenere; deres Badning i Kilden betegner at ogsaa de skulle blive døbte; den fælles Spiisning betegner at de skulle bespises med Christi hellige Legeme, at de byggede Reder, betyder at de skulle gjenopbygge de ødelagte Stæder, og ligesom de forskjelligt farvede Fugle adløde dig, saaledes ville og Folk af forskjellige Riger lyde dit Herredømme". Glad over denne Udtydning, frigav Rolf Udtyderen saavelsom de øvrige Fanger, og sendte Gesandter til Anglernes særdeles christne og fromme Konge Adelsteen, med Anmodning om at han vilde give ham og hans Mænd Tilladelse til at opholde sig i Landet om

Vinteren, og i denne Tid kjøbslaa med Landets Folk: de skulde afholde sig fra al Plyndring, og den paafølgende Vaar drage over til Frankrige. Adelsteen svarede venligt. „Intet Land", sagde han, „frembringer saa ypperlige og krigsdygtige Mænd, som Dacien. Ingen er retfærdigere i Handling, og større i Vaabendaad, end Eders Herre. Jeg tilstaar Eder fuldkommen Fri-hed til at kjøbslaa hvor som helst I finde for godt i mit Land. Beder Eders Herre at komme til mig, at jeg kan tilfredsstille min Længsel efter at se ham, og trøste ham efter hans Ulykker". Rolf kom, blev venskabeligt modtagen, og sluttede et uopløseligt Forbund med Adelsteen. Den hele Vinter tilbragtes med Udrustninger, og Rolf fik tillige flere angliske Ynglinger til at deeltage i Toget. Om Vaaren sejlede han afsted med en herlig Flaade. En Storm bragte Skibene i stor Fare, dog landede de omsider heldigt ved Walcheren. Indbyggerne af denne Ø angrebe ham og hans Mænd, men Rolf overvandt dem, fældte og fangede en stor Deel, og opholdt sig længe paa Walcheren, idet han herjede Øen. Da Adelsteen erfarede at han var velbeholden kommen did, sendte han ham tolv Skibe ladede med Korn, Viin og Flesk, og lige saa mange besatte med væbnede Mænd. Rolf glædede sig over Gaven, og sendte et Gesandtskab til Adelsteen, for at fremføre hans Tak. Men Indbyggerne paa Walcheren, der frygtede for at Rolf vilde blive al sin Tid paa deres Ø, henvendte sig til **Raginher Langhals**, Hertug af Hennegau, og **Radbod**, Frisernes Første, og bade dem om at uddrive den ubelejlige Gjest. De efterkom Begjæringen, og angrebe Rolf, men denne sejrede som sædvanligt, drev begge Fyrster paa Flugten, skjændte og brændte over hele Walcheren, og hjemsøgte Frisland. Friserne samlede sig i stor Mængde, og angrebe Rolf ved Floden Almar, men lede et stort Nederlag; Rolf tog en utallig Mængde Fanger, og Friserne maatte forbinde sig til at betale ham Skat og love ham Lydighed. Rolf vendte nu sine Vaaben mod Hertug Raginher Langhals, sejlede opad Schelden, herjede paa begge Sider og kom lige til Condé. Raginher blev overvunden i mange Slag; Indbyggerne vovede ej at pløje og dyrke Jorden; der opstod Hungersnød og Fortvivlelse i Landet. Omsider blev Raginher ved et Angreb paa Dacierne fangen og ført i Lænker til Rolf. Samme Dag havde Raginhers Folk overrumplet og fanget tolv af Rolfs ypperste Krigere. Raginhers Hustru sendte derfor Gesandter til Rolf, og tilbød ham at frigive disse tolv Krigere, hvis han vilde sætte hendes Mand paa fri Fod. Men Rolf svarede, at han aldeles ikke vilde frigive Hertugen, men tvertimod lade ham halshugge, hvis hun ikke forinden sendte ham baade hine Krigere tilbage, og derhos alt det Guld og Sølv, der fandtes i det hele Hertugdømme, under hendes Christendoms-Ed, tilligemed den Skat, Hertugen ellers plejede at oppebære af sine Undersaatter. Her var intet andet for, end at adlyde. For at skaffe Guld og Sølv tilveje, maatte man ogsaa tage Kirkernes Prydelser,

og endda strak ikke alt til. Hun sendte, hvad hun kunde, med de tolv Krigere, idet hun ydmygt lod bede om Naade for hendes Mand. Rolf blev herved stemt til Medlidenhed. Han lod Raginher bringe for sig, og bebrejdede ham først at han havde optraadt fiendtligt imod ham, men sagde derefter, at han skulde faa sin Frihed og Halvdelen af de udpressede Skatte tilbage, naar han kun for Eftertiden vilde love at være hans Ven. Raginher lovede dette med Glæde. Da lod Rolf ham løse af Lænkerne, og sendte ham tilbage til hans Hustru med Halvdelen af Skatten og rige Gaver. Da Freden saaledes var oprettet her, og Rolf pønsede paa hvad han nu skulde tage sig for, havde han en ny Drøm, der bød ham at forlade disse Egne, og drage til Frankrige. Strax satte han derfor Sejl til, forlod Schelden, og drog til Seinens Munding. Dette var, siger Dudo, i Aaret 876. Han drog op ad den skjønne Flod, hvis smilende Bredder vare klædte med duftende Urter, og standsede ved Jumiéges, hvor han dog ikke opslog sin Bolig i St. Peters Kloster, men landede derimod paa den anden Side af Floden, og tog sit Sæde ved St. Vaasts Kapel, hvor han ogsaa lod Liget af en hellig Jomfru, ved Navn Hameltrude, hvilket han førte med sig fra England, nedlægge over St. Vaasts Alter, hvorfor Stedet siden kaldtes St. Hameltrude. Da de fattige Kjøbmænd, der dengang opholdt sig i det ved Fiendehaand halv ødelagte Rouen, erfarede at en stor Skare af Nordmænd var kommen til Jumiéges, tyede de alle som een til Erkebiskop Franko om Hjelp. Denne sendte strax Bud til Rolf for at bede ham om Sikkerhed for sig selv og Heredets Indbyggere. Da Rolf hørte, at der saavel i Byen som i Heredet kun fandtes en ubevæbnet Hob, hvis Bekæmpelse ej kunde bringe ham nogen Ære, lovede han Erkebiskoppen, hvad han forlangte, og sejlede selv op til Rouen, hvor han lagde sig med sine Skibe tæt udenfor St. Martins Port og Kirke, og selv gik i Land, for at tage Byen i Ojesyn. Han fandt dens Befæstninger sprengte, Kirkerne nedbrudte, Murene hist og her omstyrtede, og af Mennesker kun en liden, ubevæbnet Hob. Da han var kommen tilbage fra denne Vandring, sammenkaldte han sine fornemste Mænd, for at raadslaa med dem om, hvad man videre skulde gjøre. De sagde, ligesom ved en guddommelig Indskydelse: „Dette Land er frugtbart paa alt Slags Korn, har herlige Skove, fiskerige Floder, er rigt paa forskjellige Slags Vildt, men blottet for Krigere. Lader os gjøre os til Herrer over det, og sætte os ned her, idet vi erobre de tilgrændsende Egnes Riger, Landsbyer, Gaarde og Borge, for at de Skarer, der nedsætte sig, kunne have Ro; maaskee skal din Drøm paa denne Maade gaa i Opfyldelse. Rolf blev glad ved dette Svar, lod Skibene lette Anker, og sejlede op til Pont de l'Arche. Herfra rygtedes det strax i det egentlige Francien (Isle de France), at en utallig Hær af Nordmænd laa forsamlet i Seinen. Forfærdede som ved et pludseligt Tordenslag samlede Franciens Mænd sig i stor Mængde

ved Floden Eure, og hentede Haastein, der endnu opholdt sig i Chartres, for at han, som selv var Nordmand, nu kunde gaa dem til Haande ved Underhandlingen med hans Landsmænd. Hertug Ragnald af Francien forlangte hans Raad. Haastein svarede at han, hvis han for tre Dage siden havde været adspurgt, maaskee kunde have givet et godt Raad; nu vidste han ikke bedre Raad end at sende Gesandter til Rolf, for at høre hvad han sagde. Ragnald bad Haastein selv at gaa som Gesandt. Han vilde ikke gaa ene, men medtog to Krigere, kyndige i det danske Sprog. De begave sig hen til Pont de l'Arche, stillede sig paa Flodbredden, og spurgte de Fremmede i de kongelige Grevers Navn, hvo og hvorfra de vare, og hvad de vilde. „Vi ere Daner", lød Svaret, „og komme fra Dacien; vi ville erobre Francien". „Hvad Titel fører Eders Herre", spurgte Haastein. „Ingen", sagde de; „vi have ingen Herre, vi ere alle lige". „Ere I lokkede hid ved Rygtet om nogen enkelt Mands Bedrifter", spurgte Haastein; „have I maaskee hørt noget om en af Eders Landsmænd ved Navn Haastein, der kom sejlende hid med en Mængde Krigere"? „Ja", sagde de, „vi have hørt om ham; han begyndte godt, men endte slet". „Ville I", vedblev Haastein, „underkaste Eder Kong Karl, og erkjende hans Herredømme imod at faa mange Forleninger af ham„? „Nej", svarede de, „vi ville ikke underkaste os Nogens Herredømme, eller modtage Forleninger af Nogen som helst; vi synes bedst om det Len, som vi selv skaffe os ved Vaaben og Anstrengelse". „Hvad ville I da gjøre"? spurgte Sendebudene. „Pak Eder kun bort", sagde Dacerne, „og staar ikke længer her; vi skjøtte ikke om Eders lange Tale, og ville ikke fortælle Eder hvad vi agte at gjøre". Med denne Besked maatte Haastein og hans Ledsagere gaa tilbage. Ragnald spurgte Haastein, hvad de nu skulde gribe til. Haastein fraraadte ham at angribe de Fremmede. Men en Bannerfører i den franske Hær, ved Navn Rolland, sagde: „hvorfor spørge I ham om Raad? Ulv fanges dog aldrig ved Ulv, eller Ræv ved Ræv". „Nu vel", sagde Haastein, „jeg skal ikke indvende noget mod Angrebet". Rolf og hans Mænd havde imidlertid opkastet Befæstninger næsten saa store som en Borg. Frankerne hørte om Morgenen Messe i St. Germain-Kirken og nøde Sakramentet, derpaa angrebe de Befæstningen, hvor der fandtes en vid Aabning, bestemt til Port. Gjennem denne stormede Rolland ind med sin Skare. Dacerne, der laa og hvilede hist og her paa Sletten, med Skjoldene over sig, skyndte sig op, og fældte i et Øjeblik Rolland tilligemed hans Mænd. Ragnald, Haastein og de øvrige Anførere flygtede. Rolf kaldte sine Mænd, der forfulgte de flygtende, tilbage, og sagde: „hvad Ondt have vi gjort Frankerne? hvorfor have de angrebet os? Det er dem, som have begyndt Striden; de faa nu tage til Takke med Følgerne. Vi ville erobre deres Borge og Byer; vi ville gjengjelde dem mangedobbelt deres Fornærmelser mod os". Derpaa gav han Befaling til Opbrud. De sejlede

længer op ad Floden, og erobrede Meulan, hvorfra de herjede hele Omegnen. Ragnald samlede en større Hær, og angreb Nordmændene paa ny, men var endnu uheldigere end forrige Gang. Han blev slagen og maatte flygte; paa Flugten blev han dræbt af en Fisker, der var traadt i Rolfs Tjeneste. Rolf forfulgte de flygtende, og dræbte mange, men fangede endnu flere. „Nu", sagde Rolf, „ville vi drage til Paris og hjemsøge dem, der have flygtet fra Striden". De lettede Anker, sejlede til Paris, omringede og belejrede den, og herjede Omegnen, for derved at skaffe sig Levnetsmidler. Da disse begyndte at svigte, eftersom Belejringen gik i Langdrag, gjorde Nordmændene et Tog til Landskabet Bessin, som de herjede, og belejrede Bayeux. Stadens Indbyggere forsvarede sig, og vare heldige nok til at fange Botho, en af Nordmændenes Anførere. For at faa ham tilbage, tilsagde Nordmændene Staden et heelt Aars Fred, og droge bort igjen, men da Aaret var omme, og Belejringen af Paris endnu varede ved, drog Rolf til Bayeux, indtog Staden med Storm, ødelagde den i Bund og Grund, og tilegnede sig alle Fanger og Byttet. Blandt de fangne var den smukke Poppa, Datter af en fornem Mand ved Navn Berengar; hende egtede Rolf kort efter „paa dansk Viis", og havde med hende Sønnen Villjam. Evreux blev ligeledes indtagen og plyndret. Forfærdede herover bekvemmede nogle Bygder i Francien sig til at betale Rolf Skat, andre satte sig til Modværge.

Da Anglerne hørte, at Rolf var beskjeftiget med Belejringen af Paris, og saaledes ikke kunde komme sin Ven Adelsteen til Hjelp, begyndte de at blive opsætsige mod ham, og grebe til Vaaben. Adelsteen, der ej saa sig istand til, paa egen Haand at bekæmpe Anglerne, sendte en af sine Grever til Paris, for at minde Rolf om det Forbund, de havde indgaaet med hinanden, og bede ham om Hjelp. Da han fremførte Begjæringen for Rolf, bad denne ham vente i tre Dage. Han sendte strax en Opfordring til Befalingsmændene i Staden, at de enten skulde overgive ham denne, eller stille Gisler, eller berede sig til Forsvar. Borgerne valgte det sidste. Rolf gjorde tidligt om Morgenen den følgende Dag et heftigt Angreb paa Fienden, og kæmpede lige til Aftenen, men forgjæves. Han lettede derfor i Aftenskumringen Anker, og sejlede saa hurtigt han kunde over til England, hvor han lod Gesandten melde Adelsteen, at han var ankommen, og rede til at hjelpe ham. Adelsteen blev glad ved denne Efterretning, begav sig strax til Rolf, og bød ham hjerteligt velkommen. Rolf takkede ham for den Undsætning og de Levnetsmidler, han havde sendt ham, da han laa paa Walcheren. Adelsteen svarede at han ej noksom kunde paaskjønne, at Rolf for hans Skyld havde forladt det Rige, Gud selv havde forundt ham; han lovede ham til Gjengjeld at ville give ham Halvdelen af sit eget Rige, hvis han kunde kue de opsætsige Angler. Rolf gav sig nu til at angribe Anglerne og herje deres Byer: da de saa, at det ej kunde nytte dem at sætte sig til Mod-

værge, faldt de til Fode, og bade om Naade. Adelsteen tog dem ogsaa til Naade, men de maatte stille saavel ham, som Rolf, Gisler til Pant paa deres fremtidige Troskab. Adelsteen vilde nu indfri sit Løfte, og give Rolf Halvdelen af sit Rige, men denne, hvis Hu stod til Frankrige, vægrede sig ved at tage derimod; for den Tjeneste, han havde viist Adelsteen, var han allerede, sagde han, forud belønnet ved Hjelpen paa Walcheren. Adelsteen tilbød nu at følge med ham til Frankrige for at staa ham bi. Men heller ikke dette Tilbud vilde Rolf modtage. Han forlod atter England, efterat have forsterket sin Hær med en Mængde unge Krigere, og sejlede over til Frankrige. Her deelte han sin Hær i tre Dele, og sendte den ene til Loire, den anden til Gironde, medens han selv med den tredie atter drog op ad Seinen og fornyede Belejringen af Paris.

Den franske Kong Karl sammenkaldte nu et Møde, paa hvilket han for sine Mænd klagede over Landets Nød, da det lagdes øde, og ikke kunde dyrkes, medens de dog vare ude af Stand til at forsvare sig mod Rolf. Han anmodede Erkebiskop Franko om at begive sig til Rolf, for at bede ham om en Stilstand af tre Maaneder, og tilbyde ham Len og store Gaver, hvis han efter den Tid vilde lade sig christne. Franko begav sig til Rolf og fremførte Begjæringen. Rolf samtykkede i at lade Vaabnene hvile i tre Maaneder. Men da Richard, Hertug af Burgund, og Ebalus, Greve af Poitiers, hørte dette, sagde de at det var en Skam for Nationen, og tilbøde sig at komme Kongen til Hjelp. Efter de tre Maaneders Forløb begyndte de virkelig Krigen paa ny. Opbragt herover, gav Rolf sig til at herje Landet paa det grummeste. Hans Mænd sejlede op ad Seine og Yonne, gjennemstrejfede den hele Egn lige til Clermont, hjemsøgte derpaa Sens og trængte frem til Klostret St. Benoit, hvilket Rolf ej tillod dem at angribe, plyndrede Landskabet omkring Etampes og Villemez, og vendte derefter tilbage til Paris. En stor Hær af franske Bønder samlede sig for at angribe Rolf, men led et stort Nederlag, og Rolf drog nu til Chartres, som han belejrede. Biskoppen i Chartres, ved Navn Valtelin, sendte Bud til Hertug Richard og Grev Ebalus, med indstændig Anmodning om at komme Staden til Hjelp. Richard kom først med Burgunderne, og angreb Rolf, der i det første Slag blev Sejrherre. Men Frankerne og Burgunderne fornyede Angrebet, medens Valtelin i fuldt Skrud, med Korset og Jomfru Marias Klædebon i sine Hænder, og omgiven af sin Gejstlighed, gjorde et Udfald i Spidsen for Stadens Krigere. For ikke at blive indesluttet mellem begge Hære, maatte Rolf forlade sin Stilling, og ophæve Belejringen. Han selv tog, som det synes, Vejen til sine Skibe. En Deel af hans Hær kom til Lodves, og lejrede sig paa et højt Bjerg, hvor Grev Ebalus, der imidlertid var kommen til, og som var meget misfornøjet med at man havde begyndt Kampen før hans Ankomst, angreb dem, men blev

dreven tilbage. Da han merkede, at han alene intet kunde udrette mod dem, forenede han sig med Hertug Richard, og begge lode nu Bjerget omgjerde saaledes, at Nordmændene vare ganske indesluttede og ikke kunde komme ud. I deres Uvished om, hvad de nu skulde finde paa for at redde sig, gav en Friser, der var iblandt dem, det Raad, at nogle af dem i Nattens Mørke skulde snige sig ned af Bjerget over Volden, og, naar de kom udenfor Frankernes Lejr, blæse i Ludr; Frankerne vilde da rimeligviis tro at Rolf var kommen de indesluttede til Hjelp, og disse skulde da benytte sig af Forvirringen til at slaa sig igjennem. Planen lykkedes. Nordmændene sloge sig heldigt igjennem og lejrede sig paa et sumpigt Sted ved Eure, hvor de indrettede en Befæstning eller et Gjerde omkring sig af de blodige Legemer og Huder af en Mængde Kvæg, de havde røvet. Da Frankerne, som efter at have forvundet sin første Skræk forfulgte de flygtende, fik Øje paa denne besynderlige Forskandsning, vovede de ikke at angribe dem, og hine fortsatte Vejen til Skibene, hvor Rolf lykønskede dem til deres Frelse. Han begyndte nu at herje værre end forhen, og Frankerne bleve bragte til den højeste Grad af Fortvivlelse. De flokkede sig om Kongen, og spurgte ham eenstemmigt, om han da ikke vilde skaffe dem Fred. „Giv mig da et Raad", sagde Karl opbragt. „Vi skulle give dig et Raad", sagde de, „som vil være Landet heldbringende. Overlad Rolf og hans Mænd Landet mellem Andelle og Havet. Giv ham derhos din Datter til Egte; han er selv en smuk Mand og af fornem Herkomst, han er tapper og mægtig, og vil kunne være dit Rige til stort Værn". Karl samtykkede heri, og sendte Erkebiskop Franko til Rolf, for at gjøre ham disse Tilbud, dog fordrede han, at han ogsaa skulde lade sig døbe. Rolf sammenkaldte sine Høvdinger, og æskede deres Mening herom. Erindrende sig Drømmens Udtydning, raadede de ham til at modtage det gode Tilbud. Landet var ypperligt, og man kunde ikke ønske sig et bedre Opholdssted. Pigen var smuk, og Svogerskabet med Kongehuset vilde skaffe ham og hans Ætlinger den største Indflydelse. Rolf fandt ogsaa Tilbudet antageligt, og lod Franko melde tilbage, at han gik ind derpaa. Han tilbød en Stilstand paa tre Maaneder, efter hvis Forløb han og Kongen skulde komme sammen, for at slutte nærmere Forlig. Da Franko bragte denne Efterretning tilbage, bleve de Franske meget glade, og fordrede eenstemmigt, at Kongen skulde holde, hvad han havde lovet. Og for at vise dem, at han meente det alvorligt, overgav han allerede nu sin Datter til Erkebiskoppen paa Rolfs Vegne. Da Hertug Robert af Paris, den afdøde Kong Odos Broder, erfarede dette, sendte ogsaa han Fredstilbud til Rolf, for at bestyrke ham i hans Forsæt at nedlægge Vaabnene og antage Christendommen. Og Rolf lovede det højtideligen. „Jeg samtykker i Kongens Forslag", sagde han, „han skal være mig som en Fader, og jeg ham som en Søn". Til den bestemte Tid kom begge Parter sammen ved et Sted,

kaldet **St. Cler**, ved Floden Epte. Rolf lejrede med sin Hær paa den ene Side af Elven, Kongen og Robert paa den anden. Rolf sendte Erkebiskop Franko over til Kongen og lod ham sige, at det tilbudte Land var for lidet, for uopdyrket og mennesketomt, til at man kunde leve der, uden ved Rov, han maatte derfor ved Siden deraf midlertidigt have et frugtbart og rigt Land at hente Føde og Klæder fra, indtil det, som Kongen havde tilbudt ham, var opblomstret igjen efter de Ødelæggelser, det havde lidt. Han fordrede og, at Kongen og de fornemste gejstlige og verdslige Herrer skulde aflægge Ed paa, at Landet mellem Epte og Havet skulde tilhøre ham og hans Efterfølgere som Ejendom eller Allod. Hertug Robert og de øvrige Grever, Biskopper og Abbeder sagde til Karl, at han nødvendigviis maatte opfylde Rolfs Begjæring, om ikke for den store Nyttes Skyld, Rolf kunde gjøre Riget, saa dog for at erhverve et saa stort Folk for Christendommen. Kongen maatte føje sig derefter, og tilbød Rolf først Flandern til midlertidig Brug. Men Flandern fandt Rolf altfor sumpigt, Kongen lovede ham derfor Bretagne, der grændsede lige til det Land, der nu skulde blive hans eget. Hermed var Rolf tilfreds. Der stilledes nu Gisler paa begge Sider. Hertug Robert og Erkebiskoppen hentede Rolf over til den franske Lejr, hvor Frankerne ved at se ham ikke kunde tilbageholde deres Beundring over hans Tapperhed, Klogskab og Dygtighed. Smigret herved, lagde Rolf sine Hænder mellem Kongens, det vil sige, aflagde ham sin Hylding, hvilket, heder det, hans Fader, Farfader og Oldefader aldrig havde gjort for nogen. Kongen overdrog ham det lovede Land, nemlig fra Epte til Havet, som Allod, og Bretagne til at leve af, og gav ham sin Datter Gisla til Egte. Efter Skik og Brug skulde nu Rolf kysse Kongens Fod, men han vægrede sig derved. „Jeg vil", sagde han, „aldrig bøje mine Knæ for nogen, eller kysse nogens Fod". Da Frankerne imidlertid bade ham saa indstændigt derom, befalede han en af sine Krigere at gjøre det i hans Sted. Denne gjorde det nok, men paa den Maade, at han greb fat i Kongens Fod og løftede den op til sin Mund, saa at Kongen faldt baglængs, hvorover en stor Latter opstod [1]). Kongen og alle de store Herrer aflagde nu den forlangte Ed paa, at det ham overdragne Land skulde tilhøre ham og hans Efterkommere i alle følgende Slægter. Derpaa drog Kongen bort, men Hertug Robert og Erkebiskoppen forbleve hos Rolf, der nu blev døbt af Franko i Aaret 912. Hertug Robert stod Fadder til ham og gav ham sit Navn. Rolf,

---

[1]) Ifølge Breve Chron. S. Martini Turonensis skulde Rolf, paa Anmodningen om at kysse Kongens Fod, have sagt paa anglisk: ne se bi god (ne si be Gode), det skee ej, ved Gud, hvorefter han skal have faaet Tilnavnet B i g o t h, og hans Mænd B i g o t h i. Det samme Tilnavn (hvori dog snarere en Hentydning til Gothi ligger skjult) tillægges dem af Guill. de Naugis, dog af den Grund, at Rolf „be god" tilsvor Kong Karl Troskab.

som Dudo nu kalder Robert, skjenkede efter Frankos Raad rige Gaver til Kirken, og holdt derpaa et prægtigt Bryllup med Gisla. Han tilsagde alle dem Sikkerhed, der vilde nedsætte sig i hans Land, der nu efter Nordmændene kaldtes Nordmandie. Han deelte det ved Rebning mellem sine Mænd, og bragte det snart paa Fode igjen. Han gav med Høvdingernes Samtykke Love, der stedse skulde overholdes, gjenopbyggede Kirkerne og rejste Stædernes Mure. Han tvang de gjenstridige Bretagnere til Lydighed, og forsynede derved sit Land med Levnetsmidler. Han forbød strengelig alt Røveri og Tyveri, ja han skal endog have forbudt, at nogen Agerdyrker om Natten bragte sine Redskaber i Huus, eller at nogen sendte en Vogter med Heste, Esler eller Kvæg, da dette indeholdt en Tvivl om at den fuldkomne Sikkerhed herskede, som han havde paabudt. En Bondes Hustru, der fik Lyst til at prøve, om denne Sikkerhed virkelig var saa stor, bortgjemte sin egen Mands Agerdyrkningsredskaber, og lod ham siden gaa til Rolf, for at klage over, at de vare ham frastjaalne. Rolf gav Manden Penge til at kjøbe nye Redskaber for, og anstillede de strengeste Undersøgelser efter Tyven i den hele Landsby [1]; endelig kom det op, at denne ingen anden var end Bondens egen Hustru, og nu lod han dem begge hænge. Herved indjog han Tyvene en saadan Skræk, at ingen herefter vovede at forgribe sig paa anden Mands Ejendom [2]. Der opstod senere en Uenighed mellem ham og hans Svigerfader. Denne havde sendt to Krigere til sin Datter Gisla, og hun havde skjult dem for Rolf, som dog fik Nys derom, antog dem for Spejdere, og lod dem henrette paa Torvet. Hertug Robert af Paris tog Parti med Rolf, herjede Kongens Besiddelser, og vilde endog benytte sig af Lejligheden til at opkaste sig til Konge i Frankrige, men Rolf tillod ham kun at herje, ikke at tragte efter Kronen. Gisla var imidlertid død uden Børn og Rolf tog derfor Poppa tilbage som Hustru. Da han var bleven gammel, og forudsaa sin nær forestaaende Død, sammenkaldte han alle Høvdingerne i Nordmandie, tilligemed Alan og Berengar, Bretagnes Fyrster,

[1]) Undersøgelsen skede, som det heder, ved Jærnbyrd.

[2]) Villjam af Jumiéges tilføjer her et Sagn, det samme, som i vore Sagaer fortælles om Frode, at Rolf lod ophænge en Guldarmring i et Træ, og at den i tre Aar hang urørt. Will. Gemet. hos Duchêne, S. 232. Lignende Sagn fortælles vistnok ogsaa om Østgoternes Theodorik, om Alfred i England, og om Brian Boru i Irland, men merkeligt er det dog, at just Villjam af Jumiéges meddeler det om Rolf. Thi ellers indskrænker han sig til hvad Dudo fortæller. Hvad han i denne tidligere Periode har mere end Dudo, er deels dette Sagn, deels Beretningen om Bier Costæ ferreæ, der ledsagede Hasting, deels ogsaa, hvad der nedenfor vil omtales, at den danske Konge Harald, der under Richard I besøgte Nordmandie, var fordreven af sin Søn Svend. Det er altsaa umiskjendeligt, at danske Sagn, forplantede til England ved Knuts Erobring, og derfra bragte til Nordmandie efter Englands Erobring 1066, have udøvet Indflydelse paa Villjam.

forestillede dem sin og Poppas Søn Villjam, en smuk og haabefuld Yngling, og bød dem vælge ham til hans Efterfølger. Dette skede, og de aflagde Ed paa at ville blive Villjam tro. Fem Aar derefter endte Rolf sit berømmelige Liv i en meget høj Alder [1]).

I denne Fortælling, der med enkelte Tilsætninger gjentages af Dudos Epitomator, Villjam af Jumiéges, som levede paa Villjam Erobrerens Tid, er der meget, som allerede ved første Øjekast viser sig som uhistoriskt og sagnmæssigt, f. Ex. om de saakaldte Dacers Oprindelse og Forjagelse fra Hjemmet, om Rolf og Gorm, om Drømmene og deres Udtydning. Ogsaa i Tidsregningen hersker der den største Forvirring. Dudo nævner kun tvende Aarstal, 876, da Rolf drog fra Schelden og første Gang viste sig i Seinen, og 912, da han blev døbt. Villjam af Jumiéges tilføjer Aaret 851, da Haastein allerførst angreb Frankrige, og 898, da Rolf blev slagen ved Chartres af Hertug Richard af Burgund [2]). Af alle disse Aarstal er, som det nedenfor vil vises, kun 912 paalideligt. Hvad de øvrige Tidsangivelser angaar, da er det allerede ovenfor viist, at den, der henfører Hastings Tog til 851, er urigtig, det samme er Tilfældet med Henførelsen af Slaget ved Chartres til 898, thi en samtidig Kilde viser at det fandt Sted i 911 [3]), og hvorvel det vistnok aldeles ikke kan kaldes usandsynligt, at Rolf

---

1) Dudo, hos Duchêne, S. 69—86.

2) Will. Gemeticensis, hos Duchêne, S. 218, 230. Det maa dog bemærkes, at Tallet 898 er tilføjet i Margen, og saaledes maaskee skyldes Duchêne, ikke Villjam selv.

3) Se Chron. Sancti Columbæ Senonensis, hos Pertz I. p. 101. Her staar det udtrykkeligt ved Aaret 911: „I dette Aar, Løverdagen den 20de August, da Nordmændene belejrede Chartres, og allerede vare nær ved at indtage Staden, kom Greverne Richard og Robert, og anrettede ved Guds Hjelp og den hellige Jomfru Marias Forsorg et stort Nederlag paa Hedningerne; af de faa, som vare tilbage, toge de Gisler". De samme Ord gjentages udtrykkeligt i Chron. Besuense (hos Bouquet, IX. 20. Duchêne, som ogsaa meddeler dette Chronicon, har urigtigt Aarstallet DCCCXCI istedetfor DCCCCXI, p. 23). Ogsaa de ovenfor paaberaabte Gesta Dominorum Ambaziensium, de samme, der henføre Haasteins Tog mod Tours til Tidsrummet efter Karl den skaldedes Død, sætter Slaget ved Chartres senere end 898, om just ikke saa seent som 911. Det heder nemlig (Duchêne S. 25): „Efter Kong Odos Død, i det syvende Aar efter hans dødelige Afgang (altsaa omtrent 905) blev Staden Tours m. m. opbrændt af Nordmændene Erik og Bathet (Baard?) saa vel som St. Martins Kirke med hele Borgen og 28 Kirker. Paa denne Tid belejrede Rolf, Nordmændenes Anfører, Chartres, men da han endnu var Hedning, blev han bortjagen fra Chartres ved Synet af St. Marias Serk, hvilken Karl den skaldede havde bragt fra Byzants". Om Ebalus af Poitiers, der nævnes i Forbindelse med Slaget ved Chartres, veed man at han først tiltraadte sit Grevskab i Aaret 902. Der er endnu flere urigtige Henførelser af dette Slag til forskjellige andre Aar. Misforstaaelser af Krønikernes Udsagn, og Utydelighed i disse med Hensyn til hvad der vedkommer hvert enkelt Aar, synes at

allerførst, i sin tidlige Ungdom, og som en endnu uberømt og lidet mægtig Viking, kan være kommen til Frankrige i Aaret 876, saa faar man dog af Dudos egen Fremstilling det Indtryk, at Rolfs Tog fra Schelden til Seinen, hans første Tog til Frankrige som en mægtig og navnkundig Vikingehøvding, kun laa faa Aar forud for hans Daab, og at dette Tog derfor umuligt kan have fundet Sted i 876, sex og tredive Aar tidligere end 912. Heller ikke var Franko Erkebiskop i Rouen 876, lige saa lidet som Raginher Langhals paa den samme Tid var Greve af Flandern [1]. Af samtidige Kilder veed man, at Erkebiskoppen i Rouen i Aaret 876 hed Johan, og at han levede endnu i 886, at der senere var en Erkebiskop ved Navn Witto (omkring 900), og at Franko døde ved 939 [2]. Raginher Langhals omtales allerførst, dog ikke som Greve af Hennegau, omkring 885, som Greve nævnes han baade i Breve og Kroniker først senere, mellem Aarene 898 og 924 [3]. Hvad Dudo fortæller om Kong Adelsteen i England og hans Forbindelse med Rolf, henviser ogsaa til en Tid senere end 875. Sædvanligviis har man troet, at Dudo har forvexlet Adelsteen eller Ædhelstan med Alfred, som paa den Tid herskede i England. Men naar man vel overvejer Dudos Unøjagtighed og Hang til Overdrivelser, vil man ikke i mindste Maade finde det usandsynligt, at den Adelsteen, han her omtaler, er den ovenfor nævnte nordiske Hærkonge **Gudrum**, der i Daaben antog Navnet **Ædhelstan**, og som herskede i Østangel fra 878 til 891; hvoraf det følger, at Rolfs Besøg hos ham, og endnu mere hans Tog til Wal-

---

have været Aarsagen. Erindres maa det derhos, at der ogsaa strax før Beleiringen af Paris 886 fandt et Slag Sted ved Chartres, ligesom og at en Legende fortæller om et Slag ved Loches, hvori en Ebbo, Herre af Deols i Berri blev dødeligt saaret (Patriarchium Bituricense Cap. 52).

[1]) Nogen Radbod, Frisernes Fyrste, nævnes ikke paa denne Tid hos Annalisterne, og der er vel altfor megen Grund til at antage, at Navnet er laant fra tidligere Sagn, eller at det har været et staaende Sagn-Navn for Frisernes Fyrster.

[2]) Franko nævnes ikke førend i Aaret 912, da han døbte Rolf. Hans Formand Witto's Navn findes blandt Underskrifterne paa Conciliet i Trosly 909; altsaa maa Witto være død, og Franko bleven Erkebiskop, mellem 909 og 912. Han nævnes allerede som Erkebiskop i Aaret 892. Hans Formand Johan var i 876 tilstede ved Conciliet i Pontion, og omtales af Flodoard ved 882. Frankos Død sættes af Villjam af Jumièges til 939 eller lidt derefter. Det er saaledes neppe rimeligt, at han endog kan have været fuldvoxen i 876. Der var en Biskop Franko af Lüttich, mellem 852 og 901; maaske han kan have været forvexlet med den yngre Prælat af samme Navn i Rouen.

[3]) Raginher omtales af den i 990 afdøde Abbed Fulko i Lobes lidt før Beretningen om Godfreds Drab 885; dog maa det rigtignok bemerkes, at der hos Fulko er nogen Forvirring i Tidsregningen, og at Aaret 888 tidligere er nævnt. (Bouquet, Recueil &. VIII. p. 220). Raginher nævnes i Dipl. af 898, 915, 919, og hos Flodoard ved 924 (Bouquet, p. 181).

cheren, i alle Fald har fundet Sted efter 878 [1]). Føje vi nu hertil, at de Annalister, der forresten berette temmelig vidtløftigt om de nordiske Vikingers Angreb paa Frankrige for Udgangen af det 9de Aarhundrede, aldeles ikke nævne et Ord om Rolf, kommer man lige saa vel som ved Dudo's egne Ord til den bestemte Overbeviisning, at hvad Bedrifter end Rolf tidligere, forend han naaede nogen Navnkundighed, kan have udrettet, fandt dog det store Tog, hvorved han erhvervede Nordmandie, ikke Sted forend umiddelbart for hans Daab i Aaret 912. Og derom har man ogsaa et udtrykkeligt Vidnesbyrd hos den gamle samtidige Chronist Flodoard af Reims. Vistnok er der just paa det Sted af hans Annaler, hvor man skulde vente at finde, og hvor der vist og har været at finde vigtige Oplysninger om Rolf og hans Nordmænd, et stort Hul, men han har tillige efterladt en Beretning om Erkebiskopperne i Reims, og det heder her, hvor han fortæller om Heriveus, der var Erkebiskop fra 900 til 922: „han arbejdede ogsaa ivrigt paa Nordmændenes Formildelse og Omvendelse, indtil de omsider, efter den Krig, Grev Robert førte imod dem ved Chartres, antoge Christi Tro, og fik sig nogle Kysthereder indrømmede tilligemed Byen Rouen, hvilken de næsten havde ødelagt, og andre der laa under den" [2]). Dette er alt, hvad samtidige Kilder fortælle om denne Begivenhed. Den Krig, horved Nordmændene erhvervede Nordmandie, kaldes kun „den som Grev Robert førte ved Chartres"; den vigtigste Begivenhed i denne Krig var Slaget ved Chartres 911, og af Flodoards Ord skulde det snarere synes, som om Nordmændene bleve tvungne til at antage Christendommen, end at de bekvemmede sig dertil af frit Valg. Rouens Ødelæggelse synes ogsaa at have fundet Sted under den samme Krig. Overdragelsen af Nordmandie betegnes simpelt hen kun som en Overdragelse af nogle Kysthereder, og den synes derfor ikke i Samtidens Øjne at have været af den Betydning, som den siden fik, og som Dudo giver den.

Men om Dudo end har udstrakt sin Helts Hovedbedrift paa en altfor stor Række af Aar, og har ladet ham spille Hovedrollen ved Begivenheder, der af ældre Forfattere ej sættes i Forbindelse med hans Navn, er det dog derfor slet ikke afgjort, at Rolf ikke har taget Deel i dem, skjønt i en underordnet Stilling. Thi vist er det, at de fleste Begivenheder, hvilke Dudo med eller uden Tidsangivelse omtaler som foregaaede under Rolfs Auspicier, virkelig, skjønt med flere eller færre Afvigelser, nævnes hos de

[1]) Dudo, og efter ham Villjam af Jumiéges, kalde Adelsteen rex christianissimus og have selv vistnok tænkt enten paa Ædhelstan, der var samtidig med Rolfs sidste Dage, eller paa Alfred. Wallingford, der forsøgte et Slags Kritik, har derfor ogsaa nævnt Alfred istedetfor Alstemus. Men det sandsynligste er her, at Gudrum Ædhelstan er meent.

[2]) Flodoardi hist. Remensis, hos Bouquet, VIII. d. 163.

ældste Annalister. Vi erfare saaledes, at i Aaret 876, det samme Aar, i hvilket Rolf med sine Skibe skal have sejlet opad Seinen, kom Nordmændene med en Flaade af henved 100 store Skibe, af det Slags, der kaldtes Barker, op i denne Flod, og herjede Landet, indtil de ved store Gaver kjøbtes til at drage bort igjen [1]). Her kan saaledes Rolf meget godt have været med. Naar det heder, at Rolf senere overvandt Grev Ragnald af Francien i et Slag, hvori denne faldt, og at han derpaa skred til at belejre Paris, gjenkjender man heri strax den ovenfor meddeelte Beretning om hvorledes Grev Ragnald af Mans, faldt i et Slag mod Nordmændene 885, kort forend de begyndte Belejringen af Paris [2]). I Fortællingen om Toget opad Seinen og Yonnen til Sens og Burgund gjenkjende vi Beretningen om det Tog, Nordmændene efter at have sluttet Forliget med Karl den tykke 887 foretoge derhen; ligeledes omtales et Herjetog til Burgund i Aaret 899 [3]). Men just af den Omstændighed, at Dudo beskriver disse Begivenheder anderledes end Annalisterne, og at han ej er paa det Rene med Tiden, hvortil de ere at henføre, synes man at kunne slutte, at hans Kundskab om dem ej hidrører fra skriftlige Kilder, men at han kun har kjendt dem for saa vidt det nordmanniske Sagn anviste Rolf den meest fremragende Rolle deri. At Rolf virkelig har deeltaget i dem, men kun som underordnet Kriger, bliver derfor utvivlsomt; at hans egne Landsmænd og Frænder siden have tillagt ham en større Indflydelse og Magt, end han da virkelig havde, er ikke at undres over: man finder i mængdeviis lignende Exempler paa at en enkelt Helt af senere Panegyrister og Biografer er bleven fremstillet som Hovedmanden ved et Foretagende, hvori han i Virkeligheden kun har spillet en underordnet Rolle [4]).

Vilde man altsaa, ved Hjelp af Dudo's og Annalisternes Beretninger søge at danne sig en Forestilling om, hvorledes Gange-Rolfs Krigerbane i Virkeligheden har været, maatte det omtrent blive saaledes: Forjagen fra Norge, endnu i en temmelig ung Alder [5]), har han først tyet til Sydersøerne; siden har han maaskee for en kort Tid deeltaget i Gudrums og Lodbrokssønnernes Krig i England, men har snart sluttet sig til den Vikingeskare, der i Aaret 876 hjemsøgte Seinen, og i det følgende Aar lod sig

---

[1]) Annal. Vedastini, Pertz II. p. 196, jvfr. Hincmar, hos Pertz I. S. 501.

[2]) Annales Vedastini, p. 201.

[3]) Annales S. Columbæ Senonensis, Pertz I. p. 104.

[4]) Paa samme Maade f. Ex. tildele vore Sagaer Harald Haarbraade en langt mere fremragende Rolle i de byzantinske Begivender, end han i Virkeligheden, skjønt Deeltager deri, kan have udført.

[5]) Hvad der fortælles om hans Broder „Gurim" eller Gorm, er vist alene en ny Misforstaaelse af Fortællingen om Kong Gudrum, alias Ædhelstan, alias Hasting.

kjøbe til at drage bort [1]). Han har rimeligviis atter hjemsøgt England, og vel ogsaa nu og da, baade paa denne Tid, og under sit senere Krigsliv, opholdt sig hos sin Halvbroder, Jarlen Torv-Einar paa Orknøerne; under et saadant Ophold har han vel ogsaa haft Datteren Kathlin. Efter al Sandsynlighed har han kæmpet i den af Gudrum anførte Hær, og efter dennes Daab 878 sluttet sig til den Vikingehær, som i 879 tog sit Ophold ved Fulham (se S. 637) og siden drog over til Schelden. Denne Hær var, som ovenfor viist, i det væsentlige den samme som den, der blev slagen ved Saucourt, sluttede Forliget ved Haslou, beleirede Paris, holdt sig en Stund i det nordlige Frankrige, led Nederlaget ved Løwen, og drog for en kort Stund over til England, men vendte tilbage til Frankrige igjen, uden at det nogenstedes fortælles, at den atter forlod dette Land. Det er derfor sandsynligt, at Rolf den hele Tid har været med i denne Hær, og i Førstningen spillet en mere underordnet Rolle, men efterhaanden erhvervet større Anseelse, indtil han endelig er bleven dens øverste Anfører. Allerede de Nordmænd, der i 876 droge op ad Seinen, og blandt hvilke Rolf rimeligviis ogsaa var, have efter al Sandsynlighed hørt til den samme Hær, eller senere sluttet sig til den, og Erhvervelsen af Nordmandie fremstiller sig saaledes som Frugten af een og samme, men dog i Tidens Løb ved stadig Tilvæxt sig stedse fornyende Hærs sexogtrediveaarige Kamp, ved hvis Begyndelse de danske Kongesønner Sigfred og Godfred, maaskee ogsaa Haastein, og ved hvis Slutning den norske Jarlesøn Rolf førte Overbefalingen. Dette forklarer, hvorledes Rolf ligefrem har kunnet **forvexles** med hine

---

[1]) Det er allerede ovenfor (S. 631, Noten) bemerket, hvorledes det Sagn, at Rolfs Tog til Frankrige skal have fundet Sted tria lustra efter Haasteins, har givet Anledning til at henføre dette til Tiden før 862; Angivelserne vakle nemlig mellem 841, 851 og de nærmest følgende Aar. Men ligesom og, hvad vi have seet, Haasteins Forlig med Kong Ludvig III 882 er blevet forvexlet med Welands i Aaret 861, kunde denne Forvexling igjen have givet Anledning til at henføre Rolfs Ankomst til 876, uafhængigt af den Beretning, at der i dette Aar virkelig kom en Nordmannahær til Seinen. Naar det i Udgaverne af Chron. Saxonicum heder, at „Rodla" i Aaret 876 gjennemfoer Nordmandi og herskede femti Aar, kunde dette ved første Øjekast synes som en paalidelig og nogenlunde samtidig Beretning; men den findes, vel at merke, ikke i det ældste Haandskrift fra Cambridge, der efter 891 indeholder samtidige Notitser; Navneformen Rodla, ikke Hrödwulf eller Hrólf viser ogsaa, at den er laant fra Dudo. Forresten hersker der hos de yngre Skribenter en saadan Forvirring i Tidsangivelserne for Rolfs Tog og Bedrifter, at vi her ikke engang ansee det nødvendigt at anføre dem alle. Der er endog en Krønike Vetus Chronicon incerti Auctoris, sed qui Monachus Floriacensis fuisse videtur, som lader Rolf, ikke Haastein være Anfører ved Nordmændenes bekjendte Bestormelse af Tours (Duchêne S. 32). Merkeligt nok er det, at Ordrik Vitalis (Duchêne S. 459) sætter Rolfs Tog 30 Aar efter Haasteins; dette passer ganske med at Haastein sluttede Forlig i 882, og at Rolf lod sig døbe 912.

Forgængere, og Bedrifter, udførte af dem, tillægges ham. Under Belejringen af Paris har han maaskee gjort enkelte Strejftog til Nordmandie, men at han allerede paa denne Tid skulde have erobret Bayeux og taget Poppa, Grev Berengars Datter, til Egte, er neppe rimeligt, thi hans Søn med hende, Villjam, maatte da antages at være fød saa tidligt, at han ikke længer paa den Tid, da Faderen lod ham hylde som sin Efterfølger, kunde kaldes nogen Yngling. Villjams Fødsel falder snarere i de nærmeste Aar før 912, og Erobringen af Bayeux altsaa i den Krig, der gik umiddelbar forud for Forliget ved Epte [1]). Rolf var derimod vistnok med at plyndre Burgund, saavel i 890 som i 899. Hans Tog til Walcheren falder neppe tidligere end 890, og hans sidste Tog til Seinen paa en Tid, da endnu Witto, ikke Franko, var Erkebiskop i Rouen [2]). Nu har han sat sig i Besiddelse af denne Stad, og forresten herjet vidt og bredt, indtaget Bayeux og taget Poppa til Egte; ved Chartres har han derimod i et Slag med Grev Robert og Hertug Richard været uheldig, og derved ladet sig bevæge til at slutte Fred, imod Overdragelsen af de Kystthereder mellem Epte og Havet, som efter denne Tid kaldtes Nordmandie. Til Giftermaalet med Poppa sigter ogsaa den norske Historie, hvor den taler om at Rolf egtede den afdøde Greves Hustru. Men hvor vidt det derimod forholder sig rigtigt, at han egtede Kong Karls Datter Gisla, hvorom samtidige Forfattere intet vide at berette, bliver meget tvivlsomt. Allerede Karls Alder paa den Tid, da Giftermaalet skulde have fundet Sted, gjør det meget usandsynligt, om just ikke umuligt [3]). Og derhos maa det tages i Betragtning, at Godfred, der efter hvad vi nys have paapeget maa ansees som Befalingsmand over den samme Hær, der siden adlød Rolf, ligeledes egtede en Kongedatter ved Navn Gisla [4]), efterat have faaet en Forlening og antaget Christendommen. Det

[1]) Villjam kaldes adolescens, og omtales forøvrigt som en neppe fuldvoxen Yngling, saavel af Dudo, som Villjam af Jumièges, hvor der handles om hans Udnævnelse til Faderens Efterfølger. Hans Moder kaldes forresten i Chron. Roth. i Labbæi Bibl. I. 1, saavelsom i Radulphi de Diceto Abbrev. Chron., (hos Twysden S. 453) en Datter af Grev Wido af Senlis, og Dudo selv kalder (S. 95) Grev Bernhard af Senlis, der sandsynligviis var Widos Søn, Villjams avunculus.

[2]) Flodoard siger nemlig paa det før omtalte Sted i sin hist. eccl. Remensis, hvor Talen er om Rolfs Overgang til Christendommen og Daab: ad petitionem Wittonis tunc Rotomagensis episcopi &c., hvoraf man maa formode, at Witto endnu levede, da Rolf begyndte Krigen, maaskee endog endnu i 911, da Slaget ved Chartres stod.

[3]) Kong Karl var paa denne Tid kun 33 Aar gammel, og synes saaledes vanskeligt nok at kunne have haft en voxen Datter, hvorvel det just ikke kan kaldes ganske umuligt.

[4]) Det er overhoved usikkert, om „Gisla" er et virkeligt Navn, og ikke snarere en Betegnelse af at den Kongedatter, der egtede Rolf eller Godfred, var etslags Gissel.

ligger meget nær at antage, at Rolf i dette, som i andet er bleven forvexlet med sin Formand, saa meget mere som den Beretning om Rolfs Død, der meddeles i Historia Norvegiæ, ligeledes synes at grunde sig paa en Forvexling mellem Rolf og Godfred, da denne jo virkelig, efter at være bleven Herre i Frisland, dræbtes ved Svig. Beretningen, som ej findes andensteds, og som ligefrem strider mod Dudos Udsagn, at Rolf døde i Fred og Ro, kan neppe være rigtig, og maa derfor grunde sig paa en Misforstaaelse [1]).

Om Tiden, naar Forliget mellem Kong Karl og Rolf fandt Sted, kan der, efter hvad ovenfor er viist, ikke være nogen Tvivl. Man har endog et Diplom af Karl den enfoldige fra Aaret 918, hvor han nævner „den Landskabsdeel, han overdrog Nordmændene ved Seinen, nemlig Rolf og hans Ledsagere, for at de skulde forsvare Riget" [2]). Derimod hersker der Uvished om Tiden, naar Rolf døde. Dudos Angivelse, at han døde et Lustrum (fire til fem Aar) efter at han havde ladet sin Søn hylde som sin Eftermand, er af Enkelte paa en næsten ubegribelig Maade bleven misforstaaet saaledes, som om hans Død indtraf fem Aar efter hans Daab, altsaa 917 [3]). Men Flodoard, hvis Annaler igjen tage fat efter dette Aar, nævner ham heldigviis et Par Gange, senest 925, andre Krøniker henføre hans Død deels til 928, deels til 931, og der er flere Grunde, som gjøre det sandsynligt, at dette sidste er det rette.

Om Rolfs Bedrifter efter Erhvervelsen af Nordmandie veed man ikke meget. Hvad Dudo fortæller, er mestendeels kun Sagn om hans Strenghed og Retfærdighed. Allerede Dudo antyder, at han, da der senere udbrød Tronstridigheder mellem Grev Robert af Paris og Kong Karl, ikke vilde tillade hiin at støde denne fra Tronen, af Flodoards Beretning sees det, at Nordmændene, da Kongen blev forladt af sine fleste Tilhængere, vare saa godt som hans eneste Støtte. Men Rolf har vel og under disse Uroligheder fundet Lejlighed til at udvide sit Rige. Han var ellers ikke den eneste Nordmannahøvding der paa denne Tid erhvervede Besiddelser i Frankrige: der var paa denne Tid endnu en Deel Nordmænd, som havde sit Tilhold ved Loire. De plyndrede Cornouaille eller det vestlige Bretagne i Aaret 919, og tiltvang sig 921 af Grev Robert Afstaaelsen af det herjede Landskab tilligemed Heredet om Nantes. Da Nordmændene ved Seinen ogsaa

---

[1]) Det er vistnok ikke umuligt, at Fortællingen om Villjams, Rolfs Søns, Mord ved den flanderske Hertug Arnulfs Svig ogsaa kan have foresvævet Forfatteren af Historia Norvegiæ, dog udelukker dette ikke Muligheden af at han tillige har indblandet hvad der vedkom Godfred.

[2]) Bouquet, Recueil, IX. p. 536.

[3]) Saaledes Ordrik, Fejlen gjentages hos Florents af Worcester, og mange andre, ja endog i Rolfs Gravskrift. Om den i Historia Norvegiæ givne Beretning angaaende hans Død, se nedenfor.

gjorde Fordringer paa Bretagne, er det meget sandsynligt, at de have taget Deel i disse Tog. To Aar senere finde vi begge Afdelingers Forening udtrykkeligen omtalt [1]). Grev Robert af Paris var, efter at have antaget Kongetitlen, falden i Slaget ved Soissons, og Rudolf af Burgund, Richards Søn, udvalgt til Konge af de oprørske Vasaller. Karl sendte Bud paa Bud til **Ragnvald**, Loire-Nordmændenes Hovding, om at staa ham bi, og denne brød op med sine Mænd, i det hans Hær tillige forsterkedes ved mange af Seine-Nordmændene, hvoraf man maa slutte, at Rolf har faaet lignende Anmodninger, og har ladet en Deel af sine Krigere støde til Ragnvalds Hær. Ragnvald herjede lige til hiinsides Oise, men hans Lejr blev imidlertid overrumplet og hans Bytte af Gods og Fanger borttaget af Grev Heribert af Vermandois's Mænd. Opbragt herover, stormede han ind i Artois, men blev med Tab dreven tilbage af Grev Adelhelm, dog vedblev han at herje i Nærheden af Beauvais. Ved Efterretningen herom skyndte Kong Rudolf sig fra Burgund til Compiegne, og drog med Erkebiskop Sæulf af Reims, Grev Heribert af Vermandois og andre af sine Tilhængere over Epte ind i Nordmandie, som han herjede til Gjengjeld. Der aabnedes nu Underhandlinger, hyppige Gesandtskaber gik skifteviis mellem Rudolf og Nordmændene, der bøde Fred, imod Afstaaelsen af et betydeligt Landskab hiinsides Seinen. Man seer heraf, at det Land, Nordmændene hidtil havde haft, kun var den Deel af Nordmandie, som ligger nordenfor Seinen. Afgjørelsen udsattes til det følgende Aars Mai Maaned, imidlertid sluttedes Stilstand og stilledes Gisler. Forliget kom siden istand efter Nordmændenes Ønske. Landskaberne Bessin og Le Mans bleve dem indrømmede, og de fik ovenikjøbet en stor Sum Penge, der inddreves over hele Riget (924). Det er af disse Forhandlinger tydeligt, at Rolf, om han end ikke selv anførte sine Mænd i denne Krig, dog var den, i hvis Navn alt udrettedes, siden han, og ikke Ragnvald, høstede Fordelene. Rolf skal have udnævnt sin Ven Botho, hans Søn Villjams Fosterfader, til Herre i Bayeux [2]). I det følgende Aar herjede dog Ragnvald lige fuldt Burgund, men blev slagen med stort Tab ved Bjerget Challes, og trak sig siden, ved Kong Rudolfs Ankomst, tilbage fra sine Förskandsninger ved Seinen; men nu brød ogsaa Rolf Freden, herjede Beauvoisis og Amiens, og trængte frem lige til Noyon. Amiens og Arras bleve opbrændte under Forvirringen; men Besætningen i Noyon drev Nordmændene tilbage, og da disse tillige erfarede, at Krigerne fra Beauvais [3]) herjede i Nordmandie hiinsides Sei-

[1]) Flodoard, Chron. hos Bouquet VIII. p. 180

[2]) Roman de Rou v. 2162.

[3]) Der skal, som Abbé des Tuileries foreslaar, her vistnok hos Flodoard læses Belvacense, ikke Bajocense.

nen, og at Pariserne og andre plyndrede i Omegnen af Rouen, skyndte de sig tilbage. Ogsaa ved Søkysten gjorde Grev Hilgaud af Ponthieu et Indfald. Rolf sendte 1000 af sine Mænd til Borgen Eu for at forsvare denne Deel af sit Land, men Grev Heribert af Vermandois, Grev Arnulf af Flandern og de øvrige Kystfranker angrebe og stormede Borgen, og nedsablede Besætningen paa nogle faa nær, der reddede sig til en nærliggende Ø, hvor de forsvarede sig saa længe de kunde, men endelig, da de havde opgivet alt Haab om Frelse, styrtede sig i Havet og deels druknede, deels dræbtes af Frankerne. Hertug Hugo af Paris sluttede strax efter Forlig med Nordmændene og overlod dem et Stykke Land; det følgende Aar herjede de atter i Artois, og lede et Nederlag, hvor dog Grev Hilgaud faldt og Kong Rudolf saaredes; og først efter at man havde udbetalt dem en ny Sum Penge baade af Francien og Burgund, sluttedes Freden og bekræftedes med Ed paa begge Sider [1]). Et Tog, som Hugo og Heribert gjorde mod Loire-Nordmændene, mislykkedes. Efter at have belejret dem i fem Uger maatte de slutte Fred med dem, og bekræfte dem i Besiddelsen af Heredet omkring Nantes [2]) (927). Da imidlertid Grev Heribert, som allerede i flere Aar havde holdt Kong Karl i Fangenskab, var kommen i Uenighed med Kong Rudolf om Forleningen af Grevskabet Laon, hvilket denne ej vilde give Heriberts Søn Odo, begyndte Heribert, i det mindste for et Syns Skyld, at nærme sig Karl, og lade ham optræde som Konge. Dette frembragte ogsaa en Tilnærmelse mellem Heribert og Rolf, som virkelig, siden Forleningen med Nordmandie, synes at have været Karl oprigtig hengiven. Ved en Sammenkomst i Eu (927) lod Rolf sin Søn Villjam aflægge Hyldings-Ed til Karl og slutte Venskabsforbund med Heribert, der ved denne Lejlighed synes at have stillet Rolf sin Søn Odo som Gissel [3]). Det følgende Aar (928), da Heribert havde faaet Laon i sin Magt, holdt han et nyt Møde med Nordmændene, og Grev Hugo sluttede ligeledes Venskab med dem, men Rolf udleverede ikke Odo, førend hans Fader Heribert tilligemed nogle andre Grever og Biskopper havde svoret Karl Troskabsed. Dette er den sidste Gang, Rolf udtrykkeligt omtales af den paalidelige Flodoard. Hans Død indtraf, saaledes som det ovenfor er nævnt, i Aaret 931; vel siges dette ingensteds i nogen paalidelig Krønike med

[1]) Flodoard, hos Pertz V. p. 376.

[2]) Pagus Namneticus, Flodoard, hos Pertz. V. p. 377.

[3]) Det heder nemlig senere, som strax nedenfor omtales, at Rolf havde Odo, Heriberts Søn, som Gissel, og da Odo ikke var Gissel i Begyndelsen af Aaret 927, hvilket af Flodoards Udtryk kan sees, kan det alene have været ved Forliget i Eu, at han stilledes.

Visbed [1]), men man kan dog slutte det deels deraf, at hans Søn Villjam fra denne Tid af nævnes som Herre af Nordmandie, deels af andre Omstændigheder [2]). Det Møde 5 Aar før hans Død, hvorved han lod sin Søn Villjam hylde som sin Efterfølger, baade af sine egne Mænd og af Alan og Berengar i Bretagne, har altsaa fundet Sted ved 926, og dette stemmer godt dermed, at Villjam i det følgende Aar allerede optræder som sin Faders Medregent, og tilsværger Kong Karl Troskabs-Ed [3]).

Det kan neppe betvivles, at ogsaa Nordmændene i Loire nu erkjendte Rolfs og Villjams Højhed. Man kjender i det Hele taget lidet til deres Bedrifter, og dette lidet meest gjennem Legender. Vi have seet, hvorledes de i Aaret 919 ødelagde Cornouaille i Bretagne [4]), og forjoge Indbyggerne, eller bortførte dem, for at sælge dem som Træller. Det maa have været denne Ødelæggelse, der nødsagede Grev Mathuedoi af Poter, gift med en Datter af den i Aaret 907 afdøde Kong Alan den store, til at flygte over til England med sin Søn, der ligeledes hed Alan, og til hvem den engelske Konge Edward stod Fadder [5]). Aaret i Forvejen havde endeel af Nordmændene fra Bretagne, anførte af Jarlerne Ottar og Roald, endog været i det vestlige England, hvorfra de dog efter nogen Tid med stort Tab bleve fordrevne til Irland [6]). Det er ligeledes omtalt, hvorledes Kong Robert allerede i 921 indrømmede Loire-Nordmændene en Deel af Bretagne tilligemed Heredet om Nantes, hvilket enten er blevet umiddelbart afstaaet til Rolf, eller som de senere atter have tabt, eller hvoraf de i alle Fald endnu ikke have været i Besiddelse, da det kort Tid derefter (ved 929) heder at Ragnvald, der saa voldsomt herjede Loire- og Seine-Egnene, dengang endnu

---

[1]) Det siges udtrykkeligt i Chron. Turonense, men dette Chronicon er ikke paalideligt. Imidlertid kunde dog nok enkelte af dets Dateringer grunde sig paa ældre, paalideligere Efterretninger. Alberich, der dog heller ikke er at stole paa, sætter Rolfs Død til 928 (S 266). En enkelt Kober af Chron. Sax. sætter Villjams, Rolfs Søns, Regjeringstiltrædelse ved 928, uden dog at nævne noget om Rolfs Død; sandsynligviis regnes her omtrent fra Villjams Hylding (Mon. Hist. Brit. I. p. 382). Chron. S. Mart. Turonense. (Bouquet VIII. 316) siger at Rolf døde i sit Hertugdømmes 42de Aar. Dette er aabenbart fejlagtigt.

[2]) Nemlig deels Opstanden i Bretagne 931, hvorom nedenfor, deels Dudos Udsagn, at Rolf døde et Lustrum efter at hans Søn Villjam var bleven hyldet; thi denne hans Hylding maa nødvendigviis have været samtidig med hans egen Troskabsaflæggelse til Kong Karl og Freden i Bretagne 927, ligesom Flodoard, hvor han omtaler Sammenkomsten i Eu, nævner Villjam som handlende paa egen Haand.

[3]) Flodoard, 377.

[4]) Flodoard, hos Pertz, V. p. 368.

[5]) Nantes-Kroniken, hos Bouquet VIII. p. 276.

[6]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. I. p. 376, 377. Se mere herom nedenfor § 33.

ikke havde faaet Besiddelser i Frankrige, og en ny Afstaaelse omtales ved 927 [1]). At Nordmændene virkelig havde tabt disse Besiddelser, kunde man maaskee slutte deraf, at Villjam, Hertug af Aquitanien, slog dem, da de herjede Aquitanien og Auvergne, i et stort Slag, hvor 12000 Nordmænd skulle være faldne [2]). Paa dette Tog var det maaskee, at Ragnvald forvandlede Karolingernes gamle prægtige Slot Cassignol ved Garonnen til en Ruin [3]). Ragnvalds Endeligt beskrives i en Legende, uden nogen nærmere Tidsbestemmelse, men saaledes at man tydeligt kan forstaa, at han betragtede sig og betragtedes kun som Rolfs Undermand. Ifølge Legenden kom han paa sit sidste Tog til St. Benedikts-Klostret i Fleury, som han fandt forladt af Munkene, og hvor han opslog sin Bolig, medens hans Mænd sværmede om paa Rov. Da drømte han en Nat, at St. Benedikt selv viste sig for ham, bebrejdede ham hans Grusomheder, og slog ham med sin Stav i Hovedet. Ragnvald vaagnede, men følte fra den Tid af ulidelige Smerter, gav strax Befaling til Opbrud, og drog, som det fortælles, hjem til sit Fædreland, nemlig Nordmandie, hvor han kort efter døde i Rouen under store Lidelser. Just som han døde, opstod der pludselig en saa heftig Storm, at Tagene fløj af Husene, de Fangnes Lænker løstes, og de røvede Heste og Kvæg, 12000 i Tallet, der græssede udenfor Rouen, befriedes fra deres Tøjr, og løb bort til alle Kanter [4]). Nordmandie var altsaa lige fuldt Ragnvalds rette Hjem, om han end var Loire-Nordmændenes Herre, og han stod følgelig under Rolfs Befaling. De Erhvervelser i Bretagne og ved Nantes, hvori Loire-Nordmændene bekræftedes ved Forligene af 921 og 927, kom altsaa aabenbart Rolf til Gode. Alan, Mathuedoi's Søn, med Tilnavn Barbetorte, maa, som man seer, efter nogle Aars Forløb være vendt tilbage til Bretagne, siden han tilligemed Berengar, Greve af Rennes, i Aaret 926 eller 927

---

[1]) Flodoards Udtryk ere: ved 921 (S. 369): Rotbertus comes Nortmannos, qui Ligerim fluvium occupaverant, per 5 menses obsedit, acceptisque ab eis obsidibus, Britanniam ipsis, quam vastaverant, cum Namnetico pago concessit, quique fidem Christi coeperunt suscipere. Ved 924 (S. 374). Raginoldus cum suis Nortmannis, quia nondum possessionem intra Gallias acceperat, terram Hugonis inter Ligerim & Sequanam depopulatur. Og endelig ved 927 (S. 377): Nortmanni de Ligeri, postquam obsessi sunt hebdomadibus 5 ab Heriberto & Hugone, datis acceptisque obsidibus et concesso sibi pago Namnetico, pacem pepigere Francis.

[2]) Flodoard, ved 923, S. 371.

[3]) Aimoinus de Miraculis S. Benedicti, hos Duchêne, S. 31.

[4]) Aimoinus, sammesteds, S. 31. Det tilføjes her paa egte Legende-Viis, at han blev højlagt, men at Jorden udkastede Ragnvalds Lig, som maatte syes i en Sæk med Stene, og kastes i Seinen, og at Erindringen om ham vilde have været tilintetgjort, hvis ikke Munkene af Fleury havde ladet hans Billede indhugge paa den nordre Væg af St. Mariæ og St. Benedikt-Kirken, hvor det paa Forfatterens Tid endnu saaes.

kunde underkaste sig Rolf. Denne Underkastelse var dog ikke oprigtigt meent. Alan selv søgte stedse at ophidse sine Landsmænd til at afkaste Nordmændenes Aag, og Lejlighed dertil maa de vistnok have troet at være for Haanden, da Rolf var død, kort Tid efter at Kong Rudolf næsten ganske havde ødelagt en Nordmannahær, der paa ny herjede Aquitanien, i Nærheden af Limoges [1]). Britannerne gjorde pludselig Opstand, og paa een Dag (St. Michaels Dag eller 29 September), dræbte de alle de Nordmænd, der befandt sig i Landet, begyndende med deres Anfører [2]). Men Inge, Loire-Nordmændenes Herre, og Villjam, Rolfs Søn, hevnede Opstanden ved et ødelæggende Tog, der nødte Alan til at flygte tilbage til England til Kong Ædhelstan, med saa mange af Britannerne, der paa denne Maade kunde redde sig [3]). Den anden Herre over Bretagne, Berengar, underkastede sig Villjam, der altsaa nu foruden Nordmandie beherskede Bretagne og en Deel af Loire-Egnen, og kort Tid derefter (933) forlenedes i det mindste med en Deel deraf, da han omsider, i Mellemriget efter Karl den enfoldiges Død, bekvemmede sig til at hylde Kong Rudolf [4]).

Vi have her meddeelt Alt, hvad de paalidelige Kilder berette om Rolf og Nordmændenes Erhvervelse af Nordmandie. Den Dødsmaade, der i den norske Krønike tillægges ham, maa, som vi ovenfor bemerkede, grunde sig paa en Forvexling. Om hans Charakteer kunne vi vanskeligen gjøre os nogen Forestilling, thi til de Lovtaler, som de nordmanniske Historieskrivere i rigt Maal give ham, kunne vi ikke sætte nogen Lid. I det mindste kan det neppe have været synderligt bevendt med hans Christendom, dertil var han for gammel, da han lod sig døbe, og der findes endog Beretninger om at han efter at have antaget Christendommen lod offre hundrede christne Fanger til sine hedenske Guder, medens han dog tillige gav hundrede Pund Sølv til de Christnes Kirker, ligesom for at gjøre sig Æserne og de Christnes Gud lige gunstige [5]). Ere disse Beretninger end meddeelte af yngre og mindre paalidelige Skribenter, stemme de dog saa vel med, hvad vi af vore egne Sagaer erfare om Vikingernes Svæven mellem Christendom

[1]) Flodoard, ved 930, hos Pertz. V. S. 378.

[2]) Flodoard, ved 931, S. 380: Der staar her: Brittones, qui remanserant Nortmannis in Cornu Galliæ subditi, consurgentes adversus eos qui inter eos morabantur Nortmannos, cæso primum duce illorum nomine Felecan, &c. Dette har man forklaret som om Felecan var Briternes Anfører, men det ligger ikke i Ordene, og Navnet kan godt tænkes som en Forvanskning af et eller andet norskt Navn eller Ord, var det endog kun Ordet fylkir.

[3]) Flodoard, ved 931, S. 380.

[4]) Flodoard, ved 933, S. 381. Af det ovenfor paapegede synes det som om det her brugte Udtryk terra Brittonum in ora maritima sita ikke alene skal forstaaes om Cotentin, men snarere om hele Kystlandet, især Cornouaille.

[5]) Adhemari Chronicon og Richardus Pictaviensis hos Bouquet VIII. 232 og IX. 23.

og Hedenskab, at vi neppe kunne tvivle om at de grunde sig paa gamle, paalidelige Sagn. Rolf var altsaa i dette, som i andet, en egte Viking. Men han var mere ordholden, end Vikingerne ofte plejede at være, thi han synes under hele sin Herskertid at have viist Kong Karl ubrødelig Troskab. Han var tillige, hvis man kan sætte Lid til de om ham opbevarede Sagn, strengt retfærdig og forstod at holde Orden i sit Land.

Rolf blev begraven i Rouen, i den af ham selv grundlagte Kirke, den nuværende Domkirke eller vor Frue Kirke. Hans Gravminde findes her endnu, lige over for hans Søns, dog ej paa deres gamle Plads, og med en Indskrift og en liggende Billedstøtte af ham, hvilke neppe ere ældre end det 14de Aarhundrede [1]).

Om det end ikke udtrykkeligt sagdes, at Rolf besad store Talenter, kan man slutte det deraf, at han formaaede at udrette et saa stort Verk, som at underkaste sig og befæste sit Herredømme over en betydelig Deel af et fremmedt, fiendtligt Land, og at han forstod at give dette sit nye Rige Indretninger, der styrkede hans og hans Efterfølgeres Magt og Anseelse og forebyggede Feudal-Anarchi paa samme Tid, som de vedligeholdt den nedarvede Selvfølelse og Uafhængighedsaand hos hans Mænd. Thi hvor meget end det nordmanniske Lensvæsen kan siges at være det naturlige og oprindelige germaniske i Sammenligning med det kunstige System, der allerede havde gjort sig gjeldende i Tydskland og Frankrige, og hvor mange af de nye Indretninger i Nordmandie snarere maa betragtes som vedtagne af Nordmændene i Tidens Løb, end som en umiddelbar Følge af Rolfs Foranstaltninger, saa vilde dog det Hele neppe uden hans ordnende Haand have opnaaet den Fasthed og indbyrdes Harmoni, der udmerker de nordmanniske Institutioner, i det mindste saaledes, som de gjennemførtes i England, lige over for det løse, vaklende og anarchiske System, der i saa lang Tid var det herskende i Frankrige.

I det Svar, som lægges hiin Nordmand i Munden, at de alle vare lige, ligger Grundprincipet for det nordmanniske Lensvæsen. De erkjendte ingen Mellemled mellem Befalingsmanden og Følget, alle vare de uden Forskjel dennes Mænd. Det erobrede Landskab tilhørte Befalingsmanden, og han uddeelte det igjen mellem sine Mænd. Vel heder det, at han hyldede den franske Konge, altsaa erkjendte sig som hans Lensmand, men det heder

[1]) Indskriften, hvori den forhen omtalte, allerede af Ordrik Vitalis begaaede Fejl forefindes, at Rolfs Død henføres til 917, lyder saaledes: Hic positus est Rollo, Normanniæ a se territæ, vastatæ, restitutæ, primus dux, conditor, pater, a Francone archiepiscopo Rotomagensi baptizatus anno 912, obiit anno 917. Ossa ipsius in veteri sanctuario nunc capite navis primum condita, translato altari, hic collocata sunt a B. Mauritio, archiepiscopo Rotomagensi anno 1063.

tillige, at han fik Landet som Allod [1]), med andre Ord, at det ej var et sædvanligt Len, men overdroges ham formelig til Ejendom, kun med den Forpligtelse at forsvare det og Rigets Grændser paa den Kant mod Fremmedes Angreb: det var et Markgrevskab. Dette Markgrevskab blev altsaa i hans egne Mænds Ojne hans Odel, som han igjen uddeelte mellem dem i mindre Dele, forbeholdende sig selv tilstrækkelige Besiddelser eller Ejendomsgaarde. De langvarige Odelæggelser af Landet havde sandsynligviis forjaget de forrige frankiske Godsbesiddere enten til Byerne, eller til andre Landskaber, og den tilbageblevne Befolkning, der ej har kunnet være betydelig [2]), maa især have bestaaet af ufrie Lejlændinger eller rettere livegne Jorddyrkere, der nedstammede fra den ældre gallisk-romaniske Befolkning, og som nu efter det frankiske Herredømme kom under det nordmanniske. Lige over for denne Befolkning maatte Nordmændene danne en højere Klasse eller Adel, og Adskillelsen mellem begge Klasser maatte her være skarpere og varigere end i Norge mellem Haulderne og Lejlændingerne, fordi de hørte til forskjellige Folk og i det mindste i Forstningen talte forskjellige Sprog, og fordi Herrerne i Nordmandie ej, som Haulderne i Norge, boede i aabne Gaarde, der kun ved deres Størrelse adskilte sig fra Lejlændingernes, men i befæstede Borge, der ragede højt op over de Høriges Hytter, og stedse mindede om det Krigsforhold, der gjorde dem til Landets Herrer. Og paa dette Forhold, tilligemed Nordmændenes eget nedarvede Frihedssind og Ættestolthed saavel som overhoved deres Foragt for de udartede og af dem overvundne Franker, maa det Overmod være grundet, hvormed den nordmanniske Adel betragtede sig som en ædlere og fornemmere Slægt end alle de øvrige Indbyggere af Frankrige og England.

I de norske Kongesagaer kaldes Rolf og hans Efterkommere **Jarler**, (Rúðu-Jarlar, efter Rúða d. e. Rouen), og dette maa derfor have været den Titel, hvormed deres egne Mænd benævnte dem, saa længe de talte Norrønasproget. Ogsaa i de paalideligste franske Skrifter og i Diplomer kaldes de sædvanligviis Comites d. e. Grever [3]); først senere blev Hertugs-

---

[1]) Dudo, S. 83. Dedit itaque filiam suam Gislam nomine uxorem illi Duci, terramque determinatam in alodo et in fundo, a flumine Eptæ usque ad mare. Og her maa Dudo eller hans Hjemmelsmand Rodulf være en vegtig Autoritet, da Adkomsten eller Titelen paa den Tid, han skrev, maa have været den samme, som ved Afstaaelsen.

[2]) Det vil nedenfor vises, hvorledes de fleste Landsbyer eller af Landsbyer opstaaede Stæder i Nordmandie have norske Navne, hvilket tyder paa at de nærmest skylde Nordmændenes Borge deres Oprindelse, og at de altsaa ej tidligere have været til.

[3]) Ordet „Greve", eller, som det i Angliſk skrives, geréfa, svarer nemlig i Middelalderens Skrifter aldeles til den latinske Embedstitel Comes. Geréfa er dannet af róf d. e. Tag, og betyder oprindelig: „den som sidder under Tag med En", dernæst: Staldbroder, Ledsager.

titlen almindelig [1]). Hans Mænd, til hvilke han uddeelte Landet [2]), kaldtes milites, barones, proceres, alt efter deres Magt og Anseelse; milites svarer til „Hirdmænd", barones til „Lendermænd". De egentlige Forleninger maa oprindelig kun have bestaaet i Landsbyer, det vil sige Gaarde eller befæstede Herresæder, om hvilke Horige havde bosat sig i Klynger, og disse Forleninger maa strax være blevne Besiddernes Ejendom i den Forstand, som dette Ord toges i Norge, da Harald Haarfagre selv havde tilegnet sig Odelen, men Bonderne dog vedbleve at besidde Jorden, egentlig som Len, men dog i Virkeligheden som Ejendom. Naar det heder, at Rolf forlenede Enkelte med Steder og større Landskaber, maa man tænke sig, at han ved Siden af deres Ejendomslen har givet dem Distrikter at bestyre og dertil særegne Forleninger for at kunne holde det nødvendige Antal Tropper, ligesom Harald Haarfagre gav Jarlerne og Herserne særegne Forleninger eller Veitsler; og ligesom vi i Norge finde Jarler og Herser, finde vi i Nordmandie Vicecomites og Barones, hvis Embedsfunktioner og Forpligtelser til Landsherren vistnok vare de samme, som Jarlernes og Hersernes til Kongen. Thi det kunstige System af Over- og Under-Vasaller, som herskede i det frankisk-tydske Lensvæsen, kjendtes ikke i det norske eller nordmanniske. Ved at give sin Lensmand et Landskab at bestyre, opgav derfor ikke Lensherren eller Staten, saaledes som i Frankrige eller Tydskland, sin umiddelbare Højhed og Magt over hver enkelt af denne Lensmands Undergivne, og derved ophørte heller ikke Rigets Eenhed ved Forleningerne, saa at det udstykkedes i ligesaa mange Stater som Len, hvilket var Tilfældet i Frankrige og Tydskland. Den ved Forleningen overdragne Ret vedblev kun at være Brugsret, ikke Regjeringsret, og Distriktsbestyrerne vare kun Embedsmænd, ikke Regenter. De Love, som Rolf gav Folket (plebs) vare, heder det, vedtagne af de fornemste Mænd (principes) nemlig af Lensbesidderne; de Horige eller Lejlændingerne kunde naturligviis ingen Stemme have ved de offentlige Forsamlinger, hvilke her vistnok lige saavel som i Norge og paa Island kaldtes **Thing**. Deraf, at Rolf uden videre lod sin Søn hylde som sin Efterfølger, sees det at han har betragtet Landet som sin Æts Odel, i hvis arvelige Overleverelse den franske Konge ej var berettiget til at indblande sig.

Paa denne Maade befæstede Nordmændene sit Herredømme i Nord-

[1]) Dudo, hvis Udtryk ere mere poetiske og derfor svævende og ubestemte, kalder Jarlen i Nordmandie snart Comes, snart marchio, dux, patricius. I et Dokument af 918 kalder Richard I sig selv marchio (Bouquet IX. p. 731). Comes var dog den sædvanlige Titel.

[2]) Dudo, S. 85 siger udtrykkeligt, at Rolf uddeelte Landet til sine tro Mænd ved Rebning (Illam terram suis fidelibus funiculo divisit). Han indbød ogsaa andre til at nedsætte sig i Landet, dog vistnok kun som herige.

frankrige, og fra Landets Fiender bleve de dets sikkreste Forsvarere Hidtil sang man endog i Litaniet „A furore Nordmannorum libera nos o Domine“; nu var det Nordmændene i Nordmandie, fra hvilke Frankriges øvrige Beboere især ventede sin Frelse for Nordens Vikinger. Og vist er det, at Vikingetogene i det Store til Frankrige fra denne Tid ophørte, naar man undtager under Forvirringen strax efter Villjam Jarls Død, hvorom senere. Vistnok kan dette Ophør af Vikingetogene til Frankrige for en stor Deel tilskrives forandrede Forhold inden Norden selv og den Omstændighed, at England og overhoved de britiske Øer mere og mere bleve det udelukkende Maal for de dansk-norske Vikingers Krigstog, men meget maa dog ogsaa de i Nordmandie bosatte Nordmænds Tapperhed og Ulyst til at dele deres engang erhvervede Besiddelser med senere tilkomne Vikinger have udrettet.

Norskt Sprog og nordisk Nationalitet var nu en Tid lang herskende i Nordmandie. Vel laa det i Sagens Natur, at i det mindste Sproget ikke kunde holde sig længe, da kun de færreste af de Nordmænd, som sloge sig ned her, førte Hustruer med sig, og de fleste saaledes egtede Kvinder fra Landet selv, hvis Sprog følgelig blev Børnenes Modersmaal. Heller ikke taltes Sproget lige meget i alle Egne af Landet, og det fortælles saaledes udtrykkeligt om Villjam, at han ikke vilde lade sin Søn Richard opdrage i Rouen, hvor der taltes mere romansk d. e. fransk, end dansk, men derimod sendte ham til Bayeux, hvor der taltes mere Dansk, og hvor Drengen kunde lære Sproget tilstrækkeligt til at tale med sine Landsmænd [1]). Men Sproget har dog efterladt Spor, der neppe nogensinde ville forsvinde. En Mængde Stedsnavne i Nordmandie ere endnu norske, kun med de Forandringer, som den franske Udtale gjennem flere Aarhundreder nødvendigviis maatte medføre. Saaledes finde vi flere Navne, der nu endes paa beuf eller boeuf, men hvori vi gjenkjende det norske **bø**, f. Ex. Elboeuf (Elvebø), Criqueboeuf (Kirkebø), Limbeuf (Lindbø), Daubeuf (Dalbø); da denne Endelse er charakteristisk for de nordiske Folk, er det klart, at de dermed sammensatte Navne ikke kunne hidrøre fra de før Nordmændene i disse Egne bosatte Franker eller Saxer, ligesom ogsaa Formen beuf, der mere minder om det norske **bø** end det dansk-gotiske **by**, viser at det var virkelige Nordmænd, ikke Daner, fra hvilke den hidrører. En anden charakteristisk nordisk, ikke frankisk eller saxisk Endelse, er den paa tot, der øjensynlig er en Forvanskning af det oldnorske túpt, tópt, tóft, f. Ex. Routot (Rolfstoft), Grastot (Grasstoft), Lintot (Lindtoft), Yvetot (Ivarstoft), Criquetot (Kirkjutoft), Etaintot

[1]) Dudo, S. 112. Man maa her ikke glemme, at Dudo skrev paa en Tid, da Danernes Overmagt i Norden havde gjort Dansk til Fællesbenævnelse for den nordiske Nationalitet.

(Steintoft), Gonnelot (Gunnarstoft) o. s. v. Navne paa fleur minde om det oldn. fljót, f. Ex. Fiquefleur (Fiskafljot) Honfleur (Hindarfljot) o. s. v. Der er Navne paa bec, det norske **bekk**, f. Ex. Caudebec (Kaldabekk), Bolbec (Bollabekk); paa dieppe, det norske **djup**, paa dale, det norske **Dal** o. fl. I andre Navne er det latinske villa bibeholdt, eller maaskee sat istedetfor **Gaard**, medens den første Deel af Navnet er norsk f. Ex. Ingouville, Ingulfsgaard, Gonfreville, Gunnfredsgaard, Herouville, Herjulfsgaard o. s. v.[1]). De fleste af disse Navne tilhøre ikke Floder, Bjerge, eller Stæder, som allerede vare til før Nordmændenes Ankomst, men Landsbyer, Flekker, eller Byer, der have rejst sig senere; der er saaledes al Grund til at formode, at disse Landsbyer og Flekker, eller i alle Fald mange af dem, skylde et af en Nordmand opført Herresæde deres Oprindelse, og at det er dette, som først har baaret det norske Navn, der siden er blevet udstrakt til den Landsby, der samlede sig i dets Nærhed. Ogsaa det hele Landskab fik, som bekjendt Navn efter Nordmændene, og bærer det endnu. Dog kaldes det ikke strax saaledes i offentlige Dokumenter. I Begyndelsen førte Jarlerne kun Titlen „Grever" eller „Markgrever af Rouen", og Navnet **Nordmandie** forekommer neppe førend i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede[2]). Det er, som man kan se, efterhaanden blevet brugeligt, og først almindeligt vedtaget paa en Tid, da de, som i Landet selv kaldtes Nordmænd, ikke længer talte det norske Sprog.

Men ophørte end det norske Sprog, saa ophørte dog ikke derfor den norske Nationalaand. Forædlet ved at optage i sig de højere Kultur-Elementer, der fandtes hos de Franske, gjorde den sig snart gjeldende blandt disse ved en mægtig Indflydelse paa deres Udvikling. Istedetfor at følge efter, gik den foran, og gav den nordfranske Aandsretning sit charakteristiske Præg. Hidtil havde Frankerne, med al deres højere Kultur, ingen synderlig Sands for hvad der forskjønner Livet. Der gaves ingen fransk Literatur, ingen Poesi. Først da Nordmændene i Nordmandie havde antaget det franske Sprog, begyndte dette at blive Skriftsprog og at holdes i Agt og Ære. Sandsen for Sagavæsen og Skaldekunst dulgte sig heller ikke, efter at Sagaernes og Skaldernes Sprog var ombyttet med det Lands, hvor Rolfs Nordmænd havde fundet et andet Hjem. Om Jarlernes og Høvdingernes Bedrifter dannede der sig Sagn, ligesom Sagaerne i Moderlandet; disse

[1]) Se herom især Petersen: „om Stedsnavne i Nordmandiet", Nordisk Tidsskrift for Oldkyndighed II. S. 221—242. Vi have her kun anført Navne, som ere utvivlsomt norske, thi flere kunne lige saa godt være frankiske eller saxiske som norske.

[2]) Det ældste hidtil opdagede Diplom, hvor Nortmannia forekommer, er af 1024 (Monast. Angl. VI. p. 1108). Dog maa Navnet i daglig Tale have været længe brugeligt, ligesom Nortmannia om Sønderjylland.

Sagn ordnedes i Vers og kvædedes af Menestrellerne eller Trouvererne, ej alene blandt den menige Almue, men paa Herrernes Borge, hvor de vare velkomne Gjester, og hvor det desuden var Skik, at hver den, der blev gjestfrit modtagen, fortalte sin Vert en Historie eller kvad ham et Digt [1]). Endog Villjam Erobreren havde sin Menestrel Taillefer med sig, da han underkastede sig England, ligesom de norske Konger havde sine Skalder, og endnu i Villjams Levetid var der Folkesange om hans Bedrifter. Paa denne Maade vaktes Sandsen for den nationale Literatur; det franske Sprog blev ikke længer en foragtet Almuedialekt, men den fornemme Verdens Sprog, som uddannedes og holdtes i Ære. Den nordiske Krigeraand og Ridderlighed, der udmerkede Nordmandies Hovdinger, blev siden et Monster for Frankrige og for hele det af Frankrige paavirkede Vesteuropa; og det i Middelalderens Kultur-Udvikling saa merkelige Riddervæsen kan med Rette siges at have sin Oprindelse fra Nordmandie. Den mageløse Foretagelsesaand, der i sin Tid havde drevet Vikingerne, som under Rolfs Anforsel erobrede Nordmandie, fra Hjemmet, tillod heller ikke deres Efterkommere at sidde rolige hjemme, hvor Smaafejder med Nabovasallerne ej kunde give dem Beskjeftigelse nok. Derfor seer man dem, som Vikingerne fordum, drage ud paa Æventyr, snart i Flokke, snart enkeltviis. Villjam Erobreren udrustede en heel Hær og Flaade, og underkastede sig England. Thankred af Hautevilles Sønner droge i Følge med andre Landsmænd til Italien, og grundede det nordmanniske Rige i Neapel og Sicilien, ja stiftede endog et Herredømme i det fjerne Syrien, i Antiochia. Og hvor disse Nordmændenes Efterkommere, eller som vi nu til Adskillelse fra deres Forfædre ville kalde dem, **Nordmannerne**, traadte frem, bleve de altid sig selv lige og lagde altid, saavel i sine Dyder, som sine Lyder, deres norske Herkomst for Dagen. Saaledes som vi af Sagaerne lære vore Forfædre at kjende, og som vi endnu kjende vore af fremmedartet Forfinelse mindst paavirkede Landsmænd, saaledes viste ogsaa Nordmannerne sig; tappre, men forsigtige, indesluttede i sig selv, beregnende og stundom listige, energiske hvor det gjelder, men sorgløse naar de tro sig sikkre; ædelmodige og trofaste i Venskab. Ogsaa i det Ydre gjenkjender man Nordboerne; Villjam Erobreren og Robert Viskard beskrives omtrent som Sagaerne beskrive deres Helte [2]). Hvor som helst nordmanniske Riger oprettedes,

---

[1]) Det heder saaledes i Fabliau du sacristain de Cluny:

Usage est en Normandie
Que qui herbergiez est quil die
Fable ou chanson die à l'hoste. Depping, S. 418.

[2]) Merkelig er især Anna Komnenas Beskrivelse af Robert Viskard: „Robert var en Mand af overvættes Herskesyge og Ærgjerrighed, han var fra Nordmandie, og var opvoxet og oplært i alslags Ondskab. . . . Robert var Nordmanner af Fødsel, af uberømt Herkomst, begjærlig efter Herredømme, foretagelseslysten, personlig tapper, gridsk efter at tilvende sig fornemme Mænds

finde vi stedse de nordmanniske, oprindelig norske Lens-Institutioner, som Rolf allerede hjemme i Norge havde seet indførte, og som ved deres Simpelhed og lette Overskuelighed tjente til at sammenholde Monarchierne og derhos kunde lempe sig efter alle Tidsaldres Krav, medens det Feudalvæsen, som herskede i det øvrige Europa, kun ledede til Anarchi og Adsplittelse, og aldeles maatte gaa til Grunde, forend Statsforfatninger, stemmende med de nyere Tiders Fordringer, kunde opstaa. Vel maa derfor Oprettelsen af det nordmanniske Rige i Frankrige med fuld Føje kaldes en verdenshistorisk Begivenhed af en Følgerigdom som faa, og vel maa Norge være stolt af at have frembragt de dygtige Mænd, der trods saa mange Vanskeligheder formaaede at udrette saa stort et Verk.

33. Fortsatte Tog til England.

Vi have i det Foregaaende seet, hvorledes de Vikingeskarer, der under Sigtrygg, Godfred, Haastein og Rolf herjede Frankrige, ogsaa undertiden gjorde nogle Udflugter over til England, og vi kunne allerede heraf slutte, at der maa have hersket et Venskab og Forbund mellem dem og de nu i Nord-England fast bosatte Nordboer, om vi end ikke udtrykkeligt havde haft de nordmanniske Sagnfortælleres Vidnesbyrd om det fortrolige Venskab,

---

Rigdom og Formue, urokkelig i at stræbe derefter, og paa ingen Maade at drage tilbage fra det Maal, han engang havde forefat sig. I Legemsstørrelse overgik han endog de høieste, hans Hudfarve var rødlig, hans Haar gule, han var bredskuldret, hans Øine kunde næsten siges at gnistre; hver det gjaldt at udstrække Legemet, gjorde han dette med Lethed, og hvor han maatte drage det sammen, skede dette ogsaa paa en net Maade. Saaledes beskaffen var han fra Top til Taa, efter som jeg har hørt mange sige. Homer fortæller at Achilleus havde saa sterk Stemme, at man, naar han talte, troede at høre en heel Mængde Mennesker; men Robert kunde, som man fortæller, ved sit Raab jage mange Tusinde paa Flugten. Saaledes beskaffen med Hensyn til Lykke, Naturgaver og Aand, kunde han, som rimeligt var, ej finde sig i Trældom, og ikke taale at lyde Nogen. Saaledes ere de store Sjæle beskafne, om end under ringere ydre Vilkaar". Gaufred Malaterra, der omtrent ved 1100 beskrev Nordmannernes Bedrifter i Italien, og nævner som Rolfs (Rholo's) Fædreland Danmark eller Norge (Dacia vel Norveja I. 1), beskriver Folket saaledes: det er listigt, hevngjerrigt, venter altid Fordeel andensteds, bryder sig lidet om sit Fædreland, er gridsk efter Gods og Herredømme, forstiller sig, naar det skal være, holder Middelveien mellem Gjerrighed og Gavmildhed. Dets Høvdinger glæde sig ved et godt Ry, og ere saare gavmilde, Folket forstaar at smigre, lægger sig især efter Veltalenhed, saa at man endog treffer Drenge der ere Talere; det maa holdes i Age under Retfærdighedens Aag, ellers bliver det tøileløst; det kan taale Arbeide, Hunger, Kulde, hvor det behøves. Det ynder Jagt med Hunde og Høge, og er kjært i Heste og alle Slags Krigs-Redskaber.

der fandt Sted mellem Rolf og den nys til Christendommen omvendte Kong Gudrum Ædhelstan. Dette viser, at det ikke var synderlig vel bevendt med Overholdelsen af det Fredsfordrag, Gudrum havde sluttet med Alfred, og det varer heller ikke længe, førend vi atter se Østangels og Northumberlands nordiske Beboere fejde paa Alfreds Rige. De benyttede sig i Særdeleshed af Lejligheden, naar de fremmede Vikingehære opholdt sig i Landet, og gave disse i alle Fald Tilhold hos sig. Vi finde saaledes, at da en Deel af Vikingehæren i Nordfrankrige i 884 gjorde hiint korte Strejftog over til England, som ovenfor er omtalt (S. 640), fandt de Tilhold eller Understøttelse i Østangel [1]), mod hvis Kyst Alfred endog maatte sende en Flaade [2]). Denne Flaade var heldig nok til at overvinde og tage sexten Vikingeskibe med alt deres Bytte udenfor Stourmouth, men blev endnu samme Dag overfalden af en anden Vikingeflaade, som beholdt Sejren. Det var maaskee paa denne Tid, at Rolf kom Gudrum Ædhelstan til Hjelp, thi Krigen mellem ham og Alfred har neppe været afgjort med disse to Søslag. Gudrum herskede i Østangel til 891, i hvilket Aar han efter de engelske Beretninger døde [3]), men maaskee snarere forlod Landet for at søge at gjenvinde sit Fædrenerige i Danmark [4]). Hans Eftermand synes at have hedet **Erik**, maaskee den samme, som tilligemed Baard i Aaret 905 opbrændte Tours [5]). Samtidigt med Gudrum herskede i York den før omtalte **Gudrød** (Gúðréd), Hardeknuts Søn, der havde været solgt som Træl, men siden, da Halfdan formedelst sin Grusomhed var forjagen, blev løskjøbt og ophøjet til Kongeværdigheden. Et gammelt Klostersagn beretter, at St. Cuthbert selv en Nat aabenbarede sig for Abbed Eadred i Carlisle, bød ham at gaa til Danernes Lejr ved Tynefloden og sige dem, at de skulde løskjøbe Gudrød og hylde ham som Konge paa Højen Oswigedun, ved at smykke hans højre Arm med en Guldbaug, derimod skulde Gudrød til Gjengjeld forære St. Cuthbert hele Landet mellem Tyne og Wear, og tilstaa hans Helligdom saadan Fristedsret, at alle, som flygtede derhen, i 37 Dage

---

[1]) Anderledes kan man neppe forstaa det dunkle Udtryk hos Ædhelweard ved Aar 885 (Monum. hist. Brit. p. 516): Petias sub dant plebs immunda quæ tum Orientales continebat Anglos.

[2]) Chron. Sax. (Mon. hist. Brit. p. 359). Her nævnes ikke Aarsagen, hvorfor Alfred sendte Flaaden.

[3]) Chron. Sax. p. 362.

[4]) Se ovenfor S. 628. De upaalidelige Asserske eller St. Neotske Annaler (Gale S. 171) ville vistnok endog vide, at Gudrum blev begraven paa Kongsgaarden Headleaga (Hedley) i Østangel, men dette opvejes ved en anden, neppe upaalideligere Angivelse i den haandskrevne St. Neots Krønike (se Turner, hist. of the Anglos. I. p. 519) ifølge hvilken det skulde synes som om Gudrum var død i Danmark.

[5]) Se ovenfor S. 665, Note.

skulde nyde Sikkerhed, og at Brud paa denne Frihed skulde straffes som Fredsbrud i det kongelige Palads, nemlig med en Bod af 96 Mk. Sølv [1]). Det er heraf tydeligt nok, at Gudrød var et Redskab i den efter Magt og Rigdom begjærlige Gejstligheds Haand. Thi han skjenkede virkelig Biskopsstolen i Durham, hvad St. Cuthbert skulde have forlangt, og paa de denne Biskopsstol af Gudrød tilstaaede Forrettigheder grunde sig de særegne Rettigheder, som endnu tilkommer Biskoppen af Durham [2]). Gudrød døde i York den 25de August 894 [3]), og efterfulgtes af sine Sønner **Olaf, Sigtrygg** og **Ragnvald** [4]). Paa denne Tid vare de ved Løwen slagne Vikinger tilligemed Haastein komne over til England, hvor de nu i tre Aar gjorde ødelæggende Vandringer. Og uagtet Alfred havde taget den Sikkerheds-Forholdsregel at lade Northumbrerne og Ostanglerne tilsværge sig ny Troskabsed og stille nye Gisler, hindrede dette dem ikke fra at gjøre fælles Sag med Vikingerne. Medens Alfred var beskjeftiget med at bekæmpe disse ved Thornigg, blev Westsex angrebet af to Flaader fra Ostangel og Northumberland, tilsammen paa hundrede Skibe; den ene belejrede et Virke i Devonshire, den anden Exeter, og de droge først bort, da Kongen selv kom, men gjorde paa Tilbagevejen et Forsøg mod Chichester i Essex, der dog mislykkedes. Siden, da Vikingehæren havde samlet sig ved Shoebury i Essex, fik den ogsaa stort Tilløb fra Ostangel og Northumberland, og førend de tiltraadte deres Tog tvers over Landet til Severn og Chester, sendte de sine Kvinder og Skatte paa Skibene til Ostangel, for at de her kunde være i Sikkerhed. Da de endelig efter tre Aars Forløb forlode England, lagde de Vejen over Ostangel og Northumberland, hvis Indbyggere imidlertid ideligen havde herjet paa Kysterne af Westsex med nogle Krigsskibe eller saakaldte **Aske**, som de mange Aar i Forvejen havde bygget [5]). Alfred lod nu, som det fortælles, bygge Langskibe mod disse Aske, næsten dobbelt saa lange som disse; nogle havde 60 Aarer, nogle flere, de vare baade hurtigere, mindre væltsomme og højere, de vare hverken efter frisisk eller dansk

---

[1]) Vidtløftigst fortælles dette i Simeon Dunelm. Hist. eccl. Dunelm., hos Twysden, S. 21, 22, og i Hist. Sancti Cuthberhti, sammesteds S. 70, 71, 73.

[2]) Nemlig det saakaldte Paladsgrevskabs Rettigheder (county palatine of Durham).

[3]) Dagen angives af Ædhelweard, som dog henfører hans Død til 896, og tillægger at han ligger begraven i Domkirken i York. De øvrige Annaler have 894.

[4]) Mag. Adam. af Bremen, I. 41 og II. 22. Det maa dog bemerkes, at Mag. Adam, som her udtrykkelig citerer engelske Kilder, ikke er at lide paa, eftersom han kan have misforstaaet Chron. Sax., og uden videre antaget de i dette efterhaanden omtalte Konger Olaf, Sigtrygg og Ragnvald, for Gudrøds Sønner.

[5]) Chron. Sax. p. 370. Af disse äscas fik Vikingerne Navn af Askmænd, som Mag. Adam udtrykkeligt siger (II. 29, 74; IV. 6); dette Tilnavn førte ogsaa, som ovenfor er viist, Dronning Gunnhilds Broder Alf.

Form, men saaledes som han selv troede det nyttigst. Med ni af disse Skibe lod Kongen sine Mænd drage ud mod sex af Vikingernes, der vare komne til Øen Wight. De skulde søge at spærre dem Tilbagevejen, og det lykkedes dem og at tage to af Skibene, medens tre andre formedelst Ebben vare komne paa Grund. Omkring disse Skibe udspandt der sig en ny haardnakket Fegtning, der endte med Vikingernes Nederlag; de mistede 120 Mænd, Alfreds Folk kun 62. Det lykkedes vel hine ved den indtrædende Flodtid at faa deres Skibe ud, men i en saa daarlig Forfatning at de ej kunde ro dem forbi Kysten af Sussex, hvor to strandede, og Mandskabet fangedes; de førtes til Kongen i Winchester, og bleve hængte. Kun eet Skib undkom til Østangel. Blandt de paa engelsk Side faldne Mænd nævnes flere Friser, hvoraf man kan se, at Alfred har maattet skaffe sig Søfolk fra Frisland til at bemande sin nye Flaade. Da det hos en Forfatter heder at Søroveren Sigfred fra Northumberland paa denne Tid herjede Kysterne to Gange under eet Tog, men derpaa vendte tilbage igjen, maa man slutte at hine Vikingers eller Askmænds Høvding hed Sigfred, og at han var en Frænde af Kong Gudrød. Efter denne Krig synes det som om England havde Ro i nogle Aar, saa længe som Alfred levede. Hvor farlig og ødelæggende Krigen havde været, sees af en samtidig Annalists Udbrud: „Takket være Gud, at Vikingehæren ikke i Bund og Grund havde ødelagt det angliske Folk [1])".

Efter Alfreds Død (28de Oktober 901) blev hans Søn Edward, Sejrherren ved Fearnham, Konge. Hans Frænde Ædhelwald gjorde Oprør imod ham, og bemægtigede sig nogle Kongsgaarde, men da Kongen nærmede sig med en Hær, tog han Flugten og begav sig til Northumberland, hvis Indbyggere toge ham til Konge, hvilket vel er saaledes at forstaa, at de hyldede ham som Englands Overkonge. Der tales strax efter om et Søslag mellem Kantvarerne og de Danske ved Holm; senere kom Ædhelwald med en Flaade til Essex, og lod sig hylde af Indbyggerne, ligesom han og fik Nordboerne i Østangel til at bryde Freden og herje hele Myrkne-Landet. De trængte frem lige til Cricklade i Berkshire, gik over Temsen, toge alt hvad de kunde faa, og vendte derpaa tilbage; men Edward fulgte efter dem, saa snart han havde faaet samlet sin Hær, og herjede hele deres Land mellem Digerne og Ouse, lige til de saakaldte „Fens". Her gav han Befaling til at vende om, men Kantvarerne vilde ikke adlyde, uagtet han sendte syv Bud for at bevæge dem dertil. Heraf benyttede Fienden sig til at angribe dem, og det kom til et blodigt Slag, i hvilket vistnok Danerne sejrede, men mistede flere Folk. Blandt de Faldne paa deres Side var baade den østangliske Konge Erik, og Oprøreren Ædhelwald,

[1]) Chron. Sax. p. 369, 370, 371.

(905), foruden et Par Haulder [1]), der saaledes neppe kunne have været Daner, men maa have været Nordmænd. Efter dette Slag sluttedes en ny Fred mellem Edward og Østanglerne tilligemed Northumbrerne i Yttingaford (906) [2]). Man har endnu et Forlig mellem Kong Edward og **Gudrum**, hvorved Anglerne og Danerne indgaa fuldkomment Venskab, og som deels bekræfter det ældre Forlig mellem Gudrum og Alfred, deels tilføjer en Deel Bestemmelser, sigtende til at opretholde Christendommen [3]). Denne Gudrum nævnes ikke i de gamle engelske Annaler, og enkelte have derfor antaget at Navnet er fejlagtigt. Andre have antaget en yngre Gudrum som Eriks Efterfølger. Det simpleste er dog at antage, hvad vi ovenfor have antydet, at Angivelsen af Gudrum Adelsteens Død 890 eller 891 er fejlagtig, og at han i dette Aar kun er dragen hjem til Danmark, men nogle Aar efter atter er kommen tilbage til England, for at sikkre sig sine Besiddelser der [4]). En yngre engelsk Chronist siger ogsaa, maaskee ifølge Kilder, som nu ej længer ere til, at Edwards Søn Ædhelstan med Faderens Samtykke kaldte Gudrum tilbage til England, og at denne, medbringende en stor Hær fra Danmark, underkastede sig ham og fik Østangel at raade over [5]). Freden var imidlertid ej af lang Varighed. Allerede i 910 tales der om at Edward sendte en Hær af Vestsaxer og Myrker ud for at herje i den saakaldte „Nordhærs" Land, og at Anglerne efter 5 Ugers Plyndringer vandt en Sejr ved Teotanheal, som nødsagede Danerne til at fornye Freden [6]). I det følgende Aar, da en stor Flaade kom søndenfra Bretagne, rimeligviis tilhørende Loire-Nordmændene, op herjede ved Severn, hvor de dog mestendeels omkom, medens Kongen, vistnok for at møde dem, laa med en heel Deel Skibe, han havde samlet, ved Kent, brøde Northumbrerne Freden, for-

---

1) Sammesteds, S. 372, 373. De to saakaldte Haulder (holdas) ere Ysopa (vistnok et fordrejet Navn), og Aaskell (Óscytel). Ædhelweard, som siden 890 begynder at blive lidt mere selvstændig og afvige fra Chron. Sax., henfører dette Slag og Eriks Fald til 902; han kalder Erik Haruc, ligesom han overhoved er mere tilbøjelig til at bruge de sønderjydske Navnformer. Villjam af Malmesbury (Savile S. 18) beretter, uvist hvorfra, at Erik fulgte Gudrum i Regjeringen, men efter 14 Aars Regjering blev dræbt af Anglerne, fordi han havde handlet uvenligt imod dem.

2) Chron. Sax. p. 373, 374.

3) Thorpes Ancient laws & institutes of England, S. 71.

4) Desto rimeligere bliver det, at han er den samme som Gorm den Gamle.

5) Wallingford, der skrev omkring 1200, men just ikke altid er paalidelig, fordi han øjensynligen har forsøgt at anvende et Slags Kritik, og forlige forskjellige Beretninger.

6) Dette fortælles kun af Florents af Worcester, uvist med hvilken Hjemmel. Han siger ogsaa, at Danerne havde brudt Freden. Ligeledes henfører han Slaget ved Teotanheal, der ifølge Chron. Sax. fandt Sted den 6te August, til 911, efter den fornyede Fred, men neppe med Rette.

agtende, som det heder, al den Fred, Kong Edvard og hans Viismænd bøde dem, og herjede Myrkne-Riget, i den Tanke at Kongen havde hele sin Styrke samlet paa Flaaden. Men han sendte strax en Hær imod dem, indhentede dem paa Hjemvejen, angreb dem og fældte, som det siges, mange tusinde af dem [1]). Slaget skal have staaet paa Sletten **Wodnesfeld** (Odins-Sletten) østenfor Severn, i hvis Omegn de havde herjet, og det er ikke usandsynligt, at de her have været forenede med hine Vikinger fra Bretagne, som maaskee i dette Slag fandt sin Undergang [2]). Blandt de her faldne nordiske Krigere nævnes Kongerne Eowils (Eewils, Eowilisc, maaskee Eyulf?) og Halfdan, Jarlerne Ottar og Skurfa, Haulderne Odulf (Audulf?), Benesing (?), Thorfred, Agmund og Godfred, derhos en Olaf den svarte, og Aasfred hlytte [3]). Nogle have, vistnok med stor Uret, gjort den her omtalte Halfdan til den samme, som der ankom tilligemed Ivar, og dette har igjen endog forledet Ædhelweard til at lade Ingvar eller Ivar falde i dette Slag uagtet han allerede tidligere har omtalt hans Død [4]).

Edward og hans ypperlige Syster Ædhelfled, der bestyrede Myrkne-Riget, søgte nu at sikkre sine Besiddelser ved at opføre fastere Grændseborge eller befæste Grændsesteder, som enten vare aabne, eller hvis Befæstninger vare nedfaldne. Af saadanne Befæstninger nævnes Tamworth, Warwick, Dowcester, o. fl. Det synes som om Danerne heraf have taget Anledning til at begynde Krig paa ny, men i det Hele taget uden Held, og man sporer nu gjennem en Række af Aar en kraftigt gjennemført Bestræbelse fra Edwards og hans Efterfølger Ædhelstans Side paa at gjøre sig de nordiske Beboere af Landet umiddelbart underdanige. Saaledes erhvervede Edward Maldon med en stor Deel af den omliggende Egn, og Ædhelfleds Hærførere erobrede efter en blodig Beleiring Derby, hvor den oprørske wælliske Fyrste Hugan havde fundet Tilflugt og Understøttelse. Flere Angreb af Danerne, paa Towcester, Bedford, Westmare og Meldon bleve drevne tilbage med Tab. Kongen selv stormede Temesford, hvor Danernes Konge, rimeligviis Olaf, Gudrøds Søn, faldt med flere af sine fornemste Mænd.

---

1) Chron. Sax. p. 375.

2) Ædhelweard, S. 519. — At de her nævnte Tog af Loire-Nordmænd (af Lidwiccum) have staaet i nogen Forbindelse med den forhen omtalte Flugt af Herrer fra Bretagne over til England, er ikke usandsynligt.

3) Chron. Sax. Mon. hist. Brit. p. 375.

4) Florents af Worcester (Mon. hist. Brit. p. 569) nævner ligefrem Eowils og Halfdene fratres regis Ilinguin. Ædhelweard nævner udtrykkelig Ivars Død 870 (S. 513), men lader ham falde som „Iguuar" 909 (S. 519). Det er Navnene, som have forvildet ham. Thomas af Ely har igjen i sin Vita Stæ Etheldridæ ladet sig forlede til at nævne Eowils og Haastein blandt de 866 ankomne Vikinger, se ovenfor S. 623.

Colchester erobredes fra Danerne, og flere Hovdinger, som Thorkell af Bedford, Thorfred af Northampton, tilligemed flere Haulder, og Danerne omkring Cambridge og Nottingham hyldede ham. Da han efter Edhelfleds Død tillige fik Myrkneriget under sin umiddelbare Bestyrelse, erkjendte ogsaa de der boende Daner ham for deres Herre og Beskytter. Thorkell drog siden, fortælles der, med Edvards Tilladelse og Hjelp over til Frankrige [1]). Ragnvald, maaskee Gudrods Søn, som kort Tid efter bemægtigede sig York (924), fandt sig ligeledes bedst tjent med at erkjende Kong Edvard, som det heder, for sin Fader og Herre; og da ligeledes Kongerne af Wales, Skotland og af Briterne ved Clyde-Floden eller de saakaldte Strathclyde-Væler hyldede Edvard som Overherre, kan man sige, at han ved sin Død, der indtraf kort efter, var mægtigere end nogen Konge i England for ham havde været, og at han efterlod en herlig Arv til sin Søn **Edhelstan**, der efterfulgte ham paa Englands Throne [2]).

Paa denne Tid begyndte de norske Konger i **Irland** mere end hidtil at blande sig i Northumberlands og Ostangelns Anliggender. Sandsynligviis have de nordiske Hovdinger i Northumberland, eftersom de engelske Konger bleve dem for mægtige, taget deres Tilflugt til deres Landsmænd eller Stammeforvandte i Irland, og bedet dem om Hjelp. Disse irske Nordmænds Historie frembyder kun en uendelig Række af Plyndringstog og Smaafejder med Landets Indbyggere, og indbyrdes Trætigheder. Efter Oistins eller Thorsteins Rødes Død fulgte Ivars Søn **Sigfred**, eller, som han andensteds kaldes, Godfred, som Konge i Dublin [3]). Sigfred blev svigagtigt dræbt af sin Broder Sigtrygg (883), og kort Tid derefter opstod der en indbyrdes Strid mellem Nordmændene i Dublin, der deelte sig i to Partier, et under Sigtrygg, et andet under en Jarl, ved Navn Sigfred. I denne Strid omkom tilsidst Sigtrygg (896), hans Broder **Olaf** faldt i et Slag mod Indbyggerne af Connall, og Nordmændenes Magt svække-

---

[1]) Chron. Sax. p. 375—378.

[2]) Chron. Sax. p. 378—382.

[3]) Sigfred Ivarsson (Sicfirth mac Ivair, rex Nordmanorum) nævnes i de paalidelige Ulsterske Annaler (O'Connor III. p. 238), medens derimod Ma-Geoghegan, uvist efter hvilken Kilde, kalder ham Godfred (Hist. d'Irlande I. p. 396); han kalder ligeledes den Høvding, med hvem Sigtrygg senere kom i Strid, Galfred, ikke Sigfred, og henfører denne Strid til 892. Der er imidlertid sterke Tegn til, at han her enten kun har misforstaaet de Ulsterske Annaler eller haft en upaalidelig Text af dem, de Ulsterske kalde nemlig Sigfred Jarl (Sichfrait in erll); da nu Ma-Geoghegan giver Galfrid Tilnavnet merle, synes han at have læst merl istedetfor in erll, og saaledes just at have benyttet disse selvsamme Annaler, idet hans Variant-Exemplar maaskee har haft Godfred eller Galfrid istedetfor Sigfred.

des saaledes, at Kong Mælfinnia af Bregh og Cerbhal af Leinster i Aaret 902 saa sig istand til at indtage Dublin og forjage Nordmændene fra Staden [1]). I nogle faa Aar havde Irland nu Fred, og de Fremmede maa i denne Tid deels have haft deres Tilhold paa Syderøerne, deels ogsaa stundom have søgt hen til deres Landsmænd i det nordvestlige Frankrige, da vi baade erfare at de sværmede om i Farvandene mellem Skotland, England og Irland, og vi finde dem i den nærmeste Forbindelse med Loire-Nordmændene. Ivar Ivarsson, uden al Tvivl en Broder af Sigtrygg og Olaf, faldt i et Slag mod Pikterne i Skotland (904) [2]), og ti Aar efter omtales et Slag ved Øen Anglesey, mellem Baard Ottarsson og **Ragnvald Ivarsson**, rimeligviis en Søn af den nysnævnte Ivar Ivarsson, i hvilket Baard faldt med Størstedelen af sin Hær [3]). I det samme Aar (914) lykkedes det Nordmændene atter at faa Fodfæste i Landet. De kom med en vældig Flaade til Waterford, og erobrede den; de maa saaledes ogsaa have været fordrevne fra denne By i 902 [4]). Fra Waterford gjorde de Tog baade i Munster og til Leinster, og deres Magt tiltog øjensynligt med hvert Aar. Nu landede ogsaa Sigtrygg, Ragnvalds Frænde, med en Flaade i Leinster, og Ragnvald selv ved Waterford, hvor just Niall, Overkongen over Irland, havde angrebet Nordmændene med en fra hele Landet samlet Hær. I Forstningen havde Niall nogle Fordele over Nordmændene, men Ragnvalds Ankomst tyngede Vegtskaalen paa deres Side, og Niall maatte trække sig tilbage efter et Slag, hvori der faldt 1200 Mand paa begge Sider. Et Angreb, som Niall kort efter gjorde paa Sigtryggs Hær, lykkedes ikke bedre, og Sigtrygg bemægtigede sig Dublin (917) [5]).

Det er at formode, at Ragnvald paa dette Tog har fundet Understøttelse af Loire-Nordmændene, og derfor rimeligviis har været over i Frankrige hos dem, førend han tiltraadte det. Der tales nemlig, som vi ovenfor have nævnt, i de engelske Annaler om tvende Tog, de saakaldte Lidwikker eller Loire-Nordmændene gjorde til det vestlige England, nemlig i 910, og fornemmelig i 918, hvorved i Særdeleshed en vis **Ottar** synes at have været den meest fremragende af Anførerne, og som egentlig synes at have været et og det samme Tog, der vedvarede i en Række af Aar, begyndende i 910 og sluttende i 918. Thi vælske Annaler berette som en merkelig Begivenhed, at Ottar kom til Britannien i Aaret 910 [6]), og Jar-

[1]) Annales Ulton. O'Connor S. 242.

[2]) O. s. S. 243.

[3]) O. s. S. 247.

[4]) Ann. Ult. p. 248, jvf. Ann. 4 Magistr. O'Connor III. p. 422.

[5]) Ann. Ult. p. 250, 251.

[6]) Brut y Tywysogion, Mon. hist. Brit I. p. 847.

lerne Roald og Ottar nævnes i de engelske Annaler som de fornemste Anførere ved Toget i 918. En yngre engelsk Krønikeskriver, Simeon af Durham, fortæller ogsaa om et Tog, som Ragnvald, Ottar Jarl og en vis Aasulf Kraakabein (Cracabam) foretog i Aaret 912 til et Sted, han kalder Dunbline, hvilket de angrebe og herjede [1]. Og endelig omtales Ottar som Ragnvalds og Aasulf Kraakabeins Staldbroder paa et Tog, disse i Aaret 918 foretoge til Skotland. Den egentlige Sammenhæng i disse Begivenheder synes at have været følgende. Ragnvald har omtrent ved 909 eller 910 været over hos Loire-Nordmændene, for at anmode dem om Hjelp; denne har han faaet, under Anførsel af Ottar; de have sværmet om langs Englands og Irlands Kyster, saa at Kong Edvard var nødt til at have en Flaade rede til deres Modtagelse; de have sandsynligviis deeltaget i Kampen paa Wodnesfeld ved Severn [2]), og derpaa angrebet Dublin eller maaskee en anden irsk By af lignende Navn, sidenefter have de holdt det oven omtalte Søslag ved Anglesey mod Baard Ottarssøn [3]). Derpaa ere de komne deres Landsmænd ved Waterford til Hjelp, og det synes endog, som om Ragnvald for en kort Tid opkastede sig til Konge her. Men allerede i 918 blev han, Ottar og Aasulf Kraakabein forjagne fra Irland, og hjemsøgte Albanien eller det sydlige Skotland [4]). Nordmændene deelte sig, fortælle de irske Annaler, i fire Hobe, af hvilke en anførtes af Jarlen Godfred, Ivars Sønnesøn, en af begge Jarlerne Ottar og Aasulf, en af de kongelige Ynglinger, og en af Ragnvald, der lagde sig i Baghold. Skotterne, under Anførsel af deres Konge (Constantin) og hans Maormor eller

[1]) Nemlig Simeon af Durham, Mon. hist. Brit. I. p. 686. Det staar nemlig her ved 912: Reingwald rex et Oter comes et Oswul Cracabam (Cracaban, Cracabain?) irruperunt et vastaverunt Dunbline. Dette Dunbline have nogle forklaret om Dunblane nordenfor Frith of Forth i Skotland, og ligeledes Cracabam ikke som et Tilnavn til Aasulf, men som Navnet paa et Sted, de havde herjet, rimeligviis Clackmannan. Dette Tog skulde altsaa have gjeldt Skotland, og maatte da blive det samme, som det, de irske Annaler omtale ved 918, men være fejlagtigt henført af Simeon til 912. Vist er det og, at noget Angreb paa Dublin i 912 ej omtales i de irske Annaler. Paa den anden Side viser det nedenfor anførte Sted af disse, at i alle Fald den Gisning, at Cracabam ikke skulde være en Persons Navn, er fejlagtig; dertil kommer, at Dumblane laa vel langt ud af de irske Nordmænds Vej, at Simeons Aarsangivelser ellers ej pleje at være saa urigtige, at Ottar faldt paa Toget mod Skotland, og altsaa, hvis han var død 912, ej havde kunnet herje ved Severn 918, og endelig at vel ikke alle Angreb af Nordmændene ere saa nøjagtigt optegnede i de irske Annaler.

[2]) Se ovenfor S. 688.

[3]) Se ovenfor S. 690.

[4]) Ann. Ult. p. 251. Disse kalde de tre Anførere Ragnall (Ragnvald), Ottir (Ottar) og Gragabai (Kraakabain); Navnet Aasulf udgaar.

Jarl, sejrede først over de tre Hobe og dræbte mange af dem, hvoriblandt Ottar, men da brød Ragnvald frem af sit Baghold, angreb Skotterne og overvandt dem aldeles, dog faldt hverken Kongen eller Jarlen [1]). Dette Slag maa have fundet Sted strax efter hiint i de engelske Annaler omtalte Tog, som Ottar og Roald foretoge fra Lidwikkernes Egn til Severn og Nordwales. Disse landede, heder det, ved Severns Munding, herjede Nordwales, og tog ved Irkingfeld Biskop Cameleac af Llandaff til Fange — Kong Edvard løskjøbte ham siden for 40 Pund —; de vilde her gaa i Land og herje videre, men Mændene fra Hereford og Gloucester dreve dem tilbage, fældte Roald og en Broder af Ottar, og indesluttede dem saaledes, at de for at slippe derfra vare nødte til at stille Gisler paa at de ikke oftere skulde hjemsøge Kong Edvards Land. Imidlertid havde Edvard selv sendt Folk til Egnen, for at hindre dem fra at gjentage deres Angreb; de gjorde, trods det Løfte, de nylig havde aflagt, et Par uheldige Forsøg derpaa, og tyede endelig til en Ø (Flatholm i Bristolkanalen), hvor de holdt sig indtil der opstod Hungersnød, hvorved endog flere tilsatte Livet; derfra droge de til Sydwales, og omsider over til Irland. Det er ikke usandsynligt, at de ved Tilbagekomsten til Irland have understøttet Sigtrygg i Dublin, der nu havde en alvorlig Kamp at bestaa med Kong Niall. Endnu i samme Aar (918) omtales et Slag mellem Sigtrygg og Niall, og i det følgende Aar (Onsdag den 15de September 919) endnu et, i hvilket Niall og mange andre Smaakonger faldt. Aaret efter blev Sigtrygg fordreven fra Dublin, og i det følgende Aar døde Ragnvald, men Godfred, Ivars Sønnesøn, rimeligviis den samme, som havde været med i Skotland, bemægtigede sig Herredømmet i Dublin, og holdt sig, skjønt stundom med megen Møje, og under bestandig Kamp, i tretten Aar, til sin Død [2]).

[1]) Ann. Ult. p. 252. Ann. 4 Magistr. p. 430. Det er kun de sidste, som omtale Ottars Fald i Skotland. Men det fremgaar heraf, hvad man ellers ikke saa let kunde vide, at Toget til Skotland er fulgt efter det til Wales, og at Vikingerne altsaa maa have berørt Irland, forend de droge til Skotland. Dette gjør det end sandsynligere, at Toget i Skotland ej har gjeldt Dunbline paa Østsiden af Skotland, men derimod et eller andet Sted paa Vestkanten, og at Simeon af Durhams Dunbline virkelig er Dublin.

[2]) Ann. Ult. p. 253—261. Innisfallens-Annalerne henføre, ved en stor Misviisning, Slaget mellem Sigtrygg og Niall til 905, og Godfreds Erhvervelse af Dublin til 907 (O'Connor II. p. 35, 35); dette har Moore i sin irske Historie (II. p. 68) urigtigt fulgt, med Tilsidesættelse af de paalidelige ulsterske Annaler. De irske Annalers Beretning om Slaget mellem Sigtrygg og Niall synes ellers at have givet Anledning til den Notits, som findes i enkelte yngre Haandskrifter af Chron. Sax. og derfra er gaaet over i andre engelske Annalisters Skrifter, at Kong Sigtrygg — det siges ikke hvor han herskede, ligesom han heller ikke tidligere omtales — i Aaret 921 dræbte sin Broder Niel. Thi Niall kan neppe have været nogen Søn af Gudrød, hvem udtrykkeligt kun de tre Sønner, Sigtrygg, Olaf og Ragnvald tillægges; hans Navn er desuden

Sigtrygg synes efter sin Fordrivelse fra Irland at have begivet sig til Northumberland og erhvervet Herredømmet her efter Ragnvald Gudrødssøns samtidigt med Edvard indtrufne Død. Denne Ragnvald, som ellers ikke synderligt omtales i Annalerne, skal have været en vild Hedning, som berøvede St. Cuthbert mange af hans Ejendomme, for at uddele dem til sine Krigere; han overvandt tillige den skotske Konge Constantin, der vilde komme en vis Aldred, hvilken han ligeledes vilde fratage hans Ejendom, til Hjelp, sejrede derhos i et Slag over Anglerne, og døde endelig, som det synes, paa samme Tid som Edvard [1]). Hvorledes Sigtrygg kom i Besiddelse af Northumberland, nævnes ikke, men det fortælles, at han strax efter Ædhelstans Tronbestigelse kom til ham ved Tamworth, 26de Januar 926,

ganske irsk. Derimod er det ikke usandsynligt, at denne Sigtrygg, som overvandt Niall, virkelig er den samme, som den der senere (ved 925) fremstod i Northumberland, thi vel ligger det nær at antage denne for en Søn af Gudrød, men paa den anden Side siges dette ikke udtrykkeligt, og de irske Kongeætlinger begynde just paa denne Tid at spille en Rolle i Northumberland: vi ville siden faa se Sigtryggs egen Søn Olaf at flygte til Irland.

[1]) Fortællingen herom, der er ret interessant, og i sig selv ej usandsynlig, ja tildeels endog synes at grunde sig paa Traditioner, knyttede til de forskjellige Gavebreve, der fandtes i Archivet i Durham, lyder i Korthed saaledes: Kong Ragnvald kom med en stor Mængde Skibe, og bemægtigede sig det Land, der tilhørte Aldred, Eadulfs Søn, en Ven af Kong Edvard, ligesom Eadulf havde været en Ven af Alfred. (Denne Aldred, Konge eller Herre til Bamborough, med et Distrikt i Northumberland, nævnes ogsaa i Chron. Saxonicum). Aldred flygtede til Skotland og bad Kong Constantin om Hjelp; denne førte ogsaa en Hær mod Ragnvald, men blev slagen ved Corebridge. I dette Slag faldt ogsaa alle de fornemste Angler, som deeltoge deri, undtagen Aldred og hans Broder Uhtred. Ragnvald uddeelte nu St. Cuthberts Lande mellem sine Krigere. Blandt disse nævnes to, en ved Navn Skule, en anden ved Navn Olaf Halle. Denne traadte en Dag, heel overmodig, ind i St. Cuthberts Kirke og spurgte Biskoppen: „hvad formaar vel den døde Mand Cuthbert imod mig, med hvilken man hver Dag truer mig? Jeg sværger ved Thor og Odin at jeg fra dette Ojeblik vil være en Fiende af Eder Alle". Biskoppen og Menigheden faldt nu paa Knæ, anraabende Gud og St. Cuthbert om Hjelp, og neppe havde Olaf, da han skulde gaa ud af Kirken, betraadt Tærskelen, førend han følte en stikkende Smerte i sin Fod og strax derpaa styrtede død ned. St. Cuthbert fik nu sine Ejendomme tilbage. En Tid efter forlenede Biskoppen en vis Eadred med store Besiddelser. Ragnvald bekrigede ham, fældte ham i et nyt Slag ved Corebridge, tog hans Land til sig og overlod det til to af sine Krigere, men døde kort Tid efter. (Simeon Dunelm. Hist. Sti. Cuthberti, hos Twysden, S. 74, 75). Man seer heraf, at flere, og det ikke ubetydelige Slag have fundet Sted, uden at blive omtalte i Chron. Sax. — Hvis det for Resten ikke udtrykkeligt hed hos Mag. Adam, at Ragnvald var en Søn af Gudrød, og man ikke ogsaa af Chron. Sax. saa, at han vandt York 923 og hyldede Edvard i 924, kunde man fristes til at antage ham for den fra Irland fordrevne Ragnvald; men denne døde allerede i 921. Sigtryggs Identitet med den irske Sigtrygg synes derimod ikke at kunne betvivles.

og tog Northumberland til Len af ham, at Ædhelstan gav ham sin Syster til Egte, men at han Aaret efter døde, og at Ædhelstan derpaa forjog hans to Sønner af et tidligere Egteskab [1]), Olaf og Gudrød, og underkastede sig Northumberland. Olaf flygtede til Irland, hvor han ogsaa senere omtales, Godfred derimod søgte Hjelp hos Kong Constantin i Skotland og Eugen, Herre til Kumberland. Kongelige Udsendinger fulgte dem i Hælene, for at fordre hans Udlevering eller i Mangel derpaa true med Krig, og hverken Constantin eller Eugen vovede andet end at love Ædhelstan Lydighed; men Godfred undkom dog tilligemed sin Ven Thorfred, og begyndte at belejre York, hvis Borgere han baade ved Bønner og Trusler søgte at bringe til at modtage ham. Dette var dog forgjæves; han maatte drage derfra, og blev strax efter, som det synes, tagen til Fange af Anglerne tilligemed Thorfred, og indestængt i en Borg, fra hvilken det imidlertid lykkedes dem at undkomme. De begave sig nu til Søs, Thorfred druknede ved et Skibbrud, og Gudrød sværmede længe om paa Søen, indtil han endelig, efter at have døjet meget Ondt, ydmygt begav sig til Ædhelstans Hof, hvor han fandt en venlig Modtagelse. Dog allerede efter 4 Dages Forløb var han, den gamle Viking, ked af dette Liv, og begav sig tilbage til sine Skibe „som en Fisk i Vandet". Ædhelstan lod nu den Borg, som Danerne i sin Tid havde opført i York, nedrive, for at de ikke oftere skulde finde noget Tilhold der [2]).

Ædhelstan fik ej alene Northumberland i sin Magt ved Sigtryggs Død, men endnu samme Aar underkastede ogsaa, som det fortælles, de øvrige Konger paa Øen, Huwal, Konge af Vestwales, Constantin, Konge af Skotland, Owen, Konge af Monmouth, og Aldred, Eadulfs Søn, Konge af Bamborough, sig hans Overherredømme, og tilsvore ham Troskabsed paa et Sted, kaldet Eámót i Northumberland [3]). Dette Held, som Ædhelstan strax efter sin Tronbestigelse havde mod sine og Landets Fiender, skaffede ham, i det mindste i Norden, Tilnavnet „den sejrsæle", ligesom hans Ærlighed og Paalidelighed gav ham Tilnavnet „den trofaste" [4]). Ved denne Tid maa det have været, at Harald Haarfagre sendte ham sin Søn Haakon til Opdragelse, og om det just ikke gik til hermed saaledes som Sagaerne fortælle, er det dog et Beviis paa, at Harald og han gjensidigt fandt det tjenligt at søge hinandens Venskab [5]). Ogsaa har Ædhelstan, som man

---

[1]) Thi med Ædhelstans Syster var han kun gift et Aar.

[2]) Villjam af Malmsbury, Saviles Udg. S. 50. Hvor Villjam for Resten har dette fra, nævnes ikke. Af de hist og her forekommende poetiske Udtryk skulde man næsten formode at det var efter gamle Kvad.

[3]) Chron. Sax. p. 382.

[4]) Se Heimskr. Harald Haarfagres Saga, Cap. 41, og Egils Saga, Cap. 50.

[5]) Se ovenfor S. 591, 592. Villjam af Malmsbury veed ogsaa her mere at fortælle, end Chron. Sax. og den ovenfor nævnte Elimand. Han siger at Har-

erfarer, ikke forsmaaet, selv at benytte nordiske, maaskee især norske, Vikingers Hjelp mod sine Modstandere. Det er saaledes allerede omtalt [1]), at Skallagrims Sønner, Thorolf og Egil, toge Tjeneste hos ham med tre hundrede Mand, og at de deeltoge i et stort Slag, hvori Thorolf faldt. Dette Slag beskrives vidtløftigt i den Saga, der handler om Skallagrims og Egils Liv og Bedrifter. Da det ifølge Sagaens egne Ord fandt Sted kort efter Ædhelstans Tronbestigelse, og tillige før Harald Haarfagres Død, maa det, forsaavidt Sagaen ellers har Ret, henføres til denne første Tid af Ædhelstans Regjering, skjønt der vistnok er flere Omstændigheder, som tyde hen paa, at Sagaskriveren her har haft det berømte Slag ved Brunanburg, der fandt Sted over ti Aar senere, for Øje. Imidlertid er det i sig selv ikke saa underligt, om de engelske Annalister i deres kortfattede Beretninger have undladt at omtale Enkelthederne ved Ædhelstans Krigsbedrifter, ligesom han vel neppe har kunnet erhverve den Anseelse, han virkelig skaffede sig, uden at have holdt flere Slag, end dem, Annalerne nævner [2]). Beretningen i Egils Saga lyder saaledes: Der var en Konge i Skotland, ved Navn Olaf den røde, skotsk paa fædrene Side, dansk paa mødrene, og nedstammede fra Ragnar Lodbrok. Danekongerne havde en Tid lang besiddet Northumberland, men dette havde Ædhelstan nu i sin Magt, og lod det bestyre ved tvende Jarler, Alfgeir og Gudrek. Olaf, som troede at have Arvefordringer paa Northumberland, samlede en stor Hær, drog ind i Landet og begyndte at herje. Jarlerne mødte ham, det kom til et Slag, og Gudrek faldt, men Alfgeir flygtede, og Olaf underkastede sig Northumberland. Alfgeir tyede til Ædhelstan og sagde ham hvad der var

---

ald, Konge i Norge, sendte ham et Skib med forgyldt Stavn og purpurfarvet Sejl, indvendig besat med forgyldte Skjolde, og lægger til, at de Udsendinger, der bragte Skibet, hed Helgrim (Halgrim) og Osfrid (Aasfred) og at de bleve venligt modtagne og beværtede i York. Saviles Udg. S. 51.

[1]) Se ovenfor S. 599.

[2]) Vi have allerede nys i Beretningen om Ragnvald seet Exempel paa, at Chron. Sax. har undladt at omtale endog temmelig vigtige Krigsbegivenheder under Edvards Regjering; det samme kan derfor ogsaa være Tilfældet med Hensyn til Ædhelstans. Værd at bemerke er ogsaa den umiskjendelige Lighed, der hersker mellem Navnene paa de i de engelske Beretninger omtalte Aldred og Uhtred, de angliske Herskere i Bamborough med en Deel af Northumberland, og Egils Sagas Alfgeir og Gudrek, Ædhelstans Jarler i Northumberland, der ej alene nævnes i Egils Sagas Text, men ogsaa i en Vise af Egil. Vore Sagaer ere ikke altid nøjagtige i at gjengive Navne fra andre germaniske Sprog, saaledes finder man Sigfred gjengivet med Sigurd, Gudrød og Gautrek forverlede. Navnforskjelligheden kan altsaa her ikke vække nogen Betænkelighed. Man behøver heller ikke just at antage Slaget for at have været af den Vigtighed, Sagaen angiver, thi for denne gjelder det meest at ophøje Thorolfs og Egils Bedrifter.

skeet. Edhelstan samlede strax en Hær over hele sit Rige for at drive Olaf bort, og vinde Northumberland tilbage. Men Olafs Held havde givet ham Anseelse, og mange mægtige Mænd sluttede sig til ham, blandt dem endog de to Brødre, Ring og Adils, der vare Edhelstans Jarler i Bretland eller Wales, og havde den Forpligtelse eller Forrettighed, at skulle staa forrest i Hæren med deres Mænd i ethvert Slag, hvori de deeltoge. Edhelstan satte Thorolf og Egil til Anførere for sin Hær, og sendte Bud til Kong Olaf, for at indbyde ham til Slag paa **Vinheden** ved Vineskoven, paa den Betingelse, at den som sejrede i dette Slag, skulde blive Englands Konge; dog skulde Olaf, hvis han gik ind herpaa, afholde sig fra at herje, og den som først kom til Stedet, skulde oppebie den anden en Uge. Olaf modtog dette Tilbud, holdt inde med at herje, og begav sig til bestemt Tid til Vinheden, hvor han kastede sig ind i en Borg, der stod ved dens nordlige Ende, og lod dem af sine Mænd, der ej rummedes i Borgen, slaa deres Telte op paa Heden. Denne var meget stor og jevn; ved dens modsatte Ende løb der en Elv til en Side og var der en Skov paa den anden; imellem Elven og Skoven opsloge Edhelstans Folk deres Lejr, saaledes at Teltene udfyldte den hele Strækning, dog skede dette kun for at bringe Fienden til at tro at deres Antal var større end i Virkeligheden, thi af tre Telte vare de to tomme, og faa Folk nok i det tredie, hvorimod der vrimlede af Folk foran Olafs Telte. Edhelstans Mænd droge Tiden ud, for at der imidlertid kunde samles saa mange Folk til dem som muligt. Endelig da Fristen var omme, blev det meldt Olaf, at Kongen var rede til Kampen, dog vilde han endnu give Olaf at betænke, om de ej gjorde bedst i at undgaa den store Blodsudgydelse, som nu forestod: han tilbød ham i Vennegave en Skilling Sølv af hver Plog i sit Rige, og sit Venskab oven i Kjøbet, om han vilde drage hjem. Olaf, som allerede var færdig til Angreb, holdt inde med dette, og overlagde Sagen med sine Hovdinger; nogle raadte ham til at modtage Tilbudet, andre til at afslaa det, i Haab om at Edhelstan da vilde byde meget mere. Kongen valgte det sidste. Sendebudene bade Olaf om at give dem Frist til at melde Edhelstan denne Bestemmelse, og erfare, om han vilde forøge Tilbudet; de udbade sig een Dag til Hjemrejsen, een Dag til Overlægning, og en tredie til at vende tilbage. Olaf samtykkede heri. Den tredie Dag kom de tilbage med den Besked fra Edhelstan, at han vilde give, hvad han forrige Gang bød, og derforuden til Deling mellem Olafs Mænd, en Skilling til hver fribaaren, en Mark for hver Høvding, det i det mindste havde 12 Mand under sin Befaling, en Mark Guld til hver Hirdstjore (Overbefalingsmand), og fem Mark Guld til hver Jarl. Efter nogen Raadslagning med sine Mænd svarede Olaf, at han vilde gaa ind paa denne Betingelse, hvis han tillige fik hele Northumberland. Sendemændene udbade sig atter tre Dages Frist for

at kunne melde Ædhelstan dette, og bringe Besked tilbage. Men nu talte Ædhelstan et langt andet Sprog, end hidtil. Han lod sige, at Olaf skulde have Tilladelse til at fare hjem til Skotland med sin Hær, naar han vilde give tilbage alt det Gods, han ulovligen havde taget i England, forpligte sig til ikke oftere at herje paa England, og tage Skotland til Len af Ædhelstan. Da Olaf meldte sine Mænd dette, sagde de alle, at der nu intet andet var for end at begynde Striden, og de gjennemskuede nu tydelig Ædhelstans List, at drage disse Underhandlinger i Langdrag for saaledes at vinde Tid og skaffe sig flere Folk. Ring og Adils tilbode sig endnu samme Nat, forend Ædhelstans Mænd ventede noget Angreb, at begynde Striden. Dette skede; men Thorolfs Mænd bleve dem var og blæste i Krigsludrene, saa at Mandskabet kom paa Benene. Thorolf og Egil fylkede deres Mænd nærmest Skoven mod Ring, Alfgeir Jarl nærmest Aaen mod Adils. I Thorolfs og Egils Fylking var der alene Nordmænd, væbnede paa norsk Viis. Adils drev snart Alfgeir paa Flugten, og denne, som ikke vovede at vise sig for Ædhelstan, red med en Skare Mænd Dag og Nat syd i Landet og satte over til Frankrige, hvor han havde Slægtninger, og forblev der, uden at vende tilbage til England. Adils forfulgte ham ikke længe, men vendte om igjen for at komme Ring til Hjelp. Thorolf lod Egil møde ham, og satte selv haardt ind paa Ring, i det han passede det saaledes, at de havde Skoven i Ryggen. Uden Rustning og Skjold stevnede han frem, huggende til begge Sider, og aabnede sig saaledes en Vej lige til Ring, fældte hans Merkesmand, gjennemborede Jarlen selv med sit Spyd, og løftede ham op paa dette, idet han fæstede Spydshalen i Jorden. Ved Synet heraf flygtede de øvrige af hans Hær, saa vel som Adils og alle dennes Mænd til Skoven, forfulgte af Thorolf og Egil, som dræbte en Mængde af dem, indtil Natten gjorde Ende paa Striden. Kong Ædhelstan havde hidtil opholdt sig i en Borg søndenfor Heden, nu drog han med Hovedstyrken nord til denne, og opslog sin Lejr. Olaf forlod ligeledes sin Borg, og lejrede sig paa Sletten. Tidligt om Morgenen opstillede Ædhelstan sin Hær, og deelte den i to Fylkinger, en under Egils, den anden under Thorolfs Anførsel. Egil vilde helst have været sammen med sin Broder, men denne bad ham at gjøre som Kongen sagde. Ogsaa Olaf deelte sin Hær i to Afdelinger, saaledes at det fornemmelig var Skotterne, der kom imod Thorolf, nærmest Skoven. Men i det Thorolf ilede raskt frem foran sine Mænd, brød med Eet Jarlen Adils, der Dagen i Forvejen havde taget Flugten, ud af Skoven med en Skare, og de fældte Thorolf med deres Kesjer forend hans Mænd kunne komme ham til Hjelp. Skotterne raabte nu Sejrsraab over den fiendtlige Høvdings Fald. Ved at høre dette, og ved at se Thorolfs Merke drage sig tilbage, skjønnede Egil, hvad der var skeet, ilede strax til, stillede sig i Spidsen for Skaren, søgte haardt ind paa Fien-

den, og fældte endelig Adils med egen Haand. Skotterne flygtede, og Egil forfulgte dem lige til Kongens egen Fylking, som nu ogsaa blev adsplittet. Paa samme Tid angreb Ædhelstan den med sine Mænd, og alt veg for ham; der blev et stort Mandfald, Kong Olaf selv faldt med den største Deel af Hæren, og en Mængde blev ligeledes dræbt paa Flugten. Ædhelstan vandt en fuldstændig Sejr. Selv vendte han snart tilbage til Borgen, men Egil forfulgte længe de flygtende, og lod derefter sin Broders Lig opsøge, tvætte, smykke med sine Vaaben og Klæder, og højlægge. Derpaa gik han tilbage til Ædhelstan, der tog imod ham med Glæde, og gav ham, som det ovenfor er berettet, store Gaver, hvoriblandt to Kister, fyldte med Sølv, til hans Fader. Han gav ham ogsaa Valget mellem Land eller Løsøre i Brodergjeld, og tilbød ham at blive hos sig som sin Landværnsmand. Egil vilde, som vi have seet, for det første ikke forpligte sig hertil, og drog en Stund efter til Norge, for at se til Arven efter sin Broder. Før Afrejsen digtede han en Draape om Kong Ædhelstan, og af denne er endnu et Vers opbevaret, i hvilket det heder, at Ædhelstan nu, efter trende Høvdingers Fald, var bleven Herre over Landet [1]).

Vi have meddeelt Beretningen om dette Slag, fordi den i flere Henseender er interessant, og vistnok i det Hele taget skildrer, hvorledes det gik til ved slige Anledninger. Det kan vel heller ikke betvivles, at et Slag, i hvilket Thorolf og Egil deeltoge, og to vælske Høvdinger, som Nordmændene kaldte Ring og Adils, tilligemed en nordisk Vikingekonge, ved Navn Olaf, der havde erhvervet Besiddelser i Skotland, faldt, virkelig har fundet Sted; men ligesom de nordmanniske Forfattere have tildeelt Gange-Rolf Hovedrollen i mange Foretagender, hvori han endnu kun deeltog som en uberømt Kriger, saaledes ere ogsaa Thorolfs og Egils Bedrifter i dette Slag forherligede, og Slaget har i og for sig neppe været af den Vigtighed, som Egils Saga angiver. At Slaget ved Brunanburg, hvorom nedenfor, tildeels kan have foresvævet Sagaskriveren, er ikke usandsynligt; man kunde maaskee endog slutte det af Navnet paa det Sted, hvor Slaget skulde have staaet, nemlig „Vinheden", thi dette Navn er ikke saa uligt „Wendun", der af en engelsk Forfatter nævnes istedetfor Brunanburg [2]). Men ved at lade Egil deeltage i Slaget ved Brunanburg, vilde man komme i Strid med alle de chronologiske Data i hans Saga, og derfor har man her intet andet Valg, end at antage Slaget paa Vinheden for en mindre Fægtning, der har fundet Sted tidligere end hiint store Slag. De engelske Kilder ere for hele denne Tid selv saa magre, at man ej fra deres Taushed om en saadan Fægtning kan slutte til, at den ikke fandt Sted. At Lodbroks Efterkommere, eller den

[1]) Egils Saga, Cap. 51–56.

[2]) Simeon Dunelm, p. 686.

danske Kongeæt, i hele dette Aarhundrede gjorde Forsøg paa at underkaste sig Northumberland eller om muligt hele England, er vist [1], saa vel som at Ædhelstan, benyttende sig af det Fiendskab, der nødvendigviis maatte herske mellem den norske Kongeæt og den danske, og derfor ogsaa i det Hele taget mellem Nordmændene og Danerne, søgte hines Hjelp mod disse, og derfor i sin Hær sikkert talte mange Nordmænd [2]). Det er derfor intet usandsynligt i, at en af Lodbrok-Ætlingerne kan have sat sig fast i Sydskotland og gjort et Angreb paa Northumberland, understøttet af vælske Høvdinger, som dog snarere havde hjemme blandt Briterne ved Strathclyde i Skotland, end i det egentlige Wales [3]); uden at dette Angreb just derfor behøver at være optegnet. Men nærmere kommer man heller ikke denne Begivenhed paa Spor; saaledes som den er fortalt i Egils Saga, maa den staa ved sit Værd. Ikke engang Tiden, naar den foregik, kan udfindes med Nøjagtighed; man veed blot, at det maa have været før 930, da Harald Haarfagre overlod Overkongedømmet til Erik Blodøxe. De engelske Annalers Beretning, at alle Konger i Britannien efter Sigtryggs Død underkastede sig Ædhelstan, der tillige forjog Godfred, i Aarene 926 og 927, gjør det sandsynligt, at ogsaa Slaget paa Vinheden forefaldt i denne Tid, saa meget mere, som Egils Saga selv antyder, at det skede kort efter at Kong Ædhelstan havde besteget Tronen [4]). Muligt endog, at det fandt Sted kort før Ædhelstans Tronbestigelse, da man veed, at han allerede i sin Fader Edvards Levetid anførte Hæren eller en Deel af den [5]).

---

[1]) Der er allerede ovenfor talt om Gudrum eller Gorm; i det Følgende vil der blive handlet om Gorms Sønner, Knut og Harald, og endelig om Svein Tjugeskeg og dennes Søn Knut den mægtige, hvoraf det vil sees, at Danekongerne havde deres Blik ufravendt henvendt paa England. Der er ligeledes allerede talt om det Venskab, hvori Ædhelstan stod til Harald Haarfagre, og vi ville nedenfor komme til at se flere Tegn til den Bestræbelse hos de engelske Konger, at slutte sig til Nordmændene mod Danerne.

[2]) Blandt de fornemme Mænd, der som Vidner tegnede sine Merker under Breve, udstedte af Ædhelstan, nævnes oftere Mænd med nordiske, tildeels endog norske, Navne, saaledes findes f. Ex. mellem 929 og 931 blandt Jarlerne: Gudhrum (Guttorm), Orm, Aasulf, Halfdan, Ragnvald, Skule, Thorfred, Ivar, Haavard, Hadd, Gunnar o. fl.

[3]) Strathclyde-Vælernes Konge nævnes i Chron. Sax. blandt dem, som underkastede sig Edvard i 921.

[4]) Gudreks og Alfgeirs formodede Identitet med Uhtred og Aldred hjelper her ikke paa Spor, thi deres Navne forekomme i Diplomer under hele Ædhelstans Regjering. Det kan maaskee være andre af samme Navn, men Uvisshed bliver derved uundgaaelig.

[5]) Caradoc af Llancarvan beretter om et Slag mod Briterne og en Dane ved Navn Leofred i Walewood, hvor Ædhelstan anførte en Deel af Hæren.

Den i Aaret 927 afdøde Sigtryggs Søn Olaf var, som vi have seet, flygtet til Irland, hvor han synes at have gjort flere Herjetog. Her var hans Frænde Godfred, der i de irske Annaler kaldes „den grusomste", Konge i Dublin; hans hele Regjeringstid hengik med Krigstog, ej alene mod de indfødte i Landet, men ogsaa mod hans egne Landsmænd. Godfred døde i Aaret 934 [1]), efterladende sig Sønnerne **Olaf** og **Blakar**, af hvilke den første, som allerede i hans Levetid havde ført flere Krige, fornemmelig mod Olaf Skurfa [2]), Kongen i Limerick, nu var heldig nok til at fange denne, men forlod selv nogle faa Aar efter Dublin, enten nødtvungen, eller for at forsøge sin Lykke i England. Hans Broder Blakar fulgte ham som Konge i Dublin. Olaf, Sigtryggs Søn, var imidlertid bleven gift med en Datter af Constantin, Kongen i Skotland, hos hvem han rimeligviis en Tid lang opholdt sig, og ved hvis Hjelp han søgte at vinde Northumberland tilbage. Constantin havde erkjendt Ædhelstan for sin Lensherre, men, som man seer, ikke med sin gode Vilje. Thi allerede i 934 brød han sin Lensforpligtelse, saa at Ædhelstan maatte foretage et vældigt Tog mod Skotland til Lands og Vands, hvorved han nødsagede Constantin til at ydmyge sig, og stille ham sin Søn til Gissel for sin fremtidige Lydighed. Men ikke desto mindre ophidsede Constantin, som det fortælles, faa Aar derefter Olaf til at angribe England, og af Beretningerne om denne Krig, hvor udsmykkede de end ere, seer man tydeligt, at de nordiske Høvdinger i England her havde rustet sig i Masse, for at vove en afgjørende Dyst med den engelske Konge. Fra Irland synes Olaf at have faaet stor Hjelp, endog under Anførsel af Olaf Godfredssøn selv [3]). Med 615 Skibe landede Olaf i Humberen, og skal i sit Følge have havt, foruden Constantin, i det mindste fem Konger og syv Jarler. Ligesom Alfred fordum, sneg Olaf sig, forklædt som Harpespiller, listigt til Ædhelstans Lejr, for at udspejde den. Medens Kongen og hans Mænd lyttede til Sangen under Maaltidet, lod han Øjnene løbe om, for at undersøge Alt; da han skulde gaa, fik han Sangerløn, men da han væmmedes ved at modtage den af Fiendehaand, grov han den ned i Jorden. Dette bemerkede en af Ædhelstans Mænd, der tidligere havde kæmpet

---

1) Ulster-Annalerne, S. 261.

2) Saaledes synes hans irske Tilnavn, Sendcairech, at maatte gjengives. Ann. 4 Magg. p. 457.

3) Dette viser sig, saa vel af de ulsterske Annaler, der omtale Olaf Godfredssøns Tilbagekomst til Irland 938, som af Simeon Dunelm. de Dun. eccl. (Twysden S. 25), hvor det staar ligefrem, at det var mod Olaf Gudrodssøn, at Ædhelstan kæmpede ved Brunanburg. Overhoved hersker der en ejensynlig Forvirring i Annalerne mellem de mange samtidige Fyrster af Navnet Olaf, og det vil neppe nogensinde blive aldeles sikkert, om det ikke var Olaf Godfredssøn, som selv var Constantins Svigersøn, og alene kæmpede ved Brunanburg.

under Olaf, og fortalte det strax til Kongen. Denne bebrejdede ham, at han ikke ikke havde sagt det før, medens der endnu var Tid til at gribe den fiendtlige Konge, men han svarede, at han i sin Tid havde svoret Olaf Troskabsed, og hvis han havde krænket denne, vilde heller ikke Edhelstan kunne have nogen Tillid til den Ed, han nys havde tilsvoret ham. Men han raadede Kongen til at opslaa sit Telt paa et andet Sted, og trætte Fienden ved at drage Angrebet i Langdrag. Edhelstan gav ham Ret, og fulgte hans Raad. Om Natten stødte Olaf paa en Biskop, der, uden at vide om hans Nærhed, Aftenen i Forvejen var kommen til Hæren, og havde ladet sine Telte opslaa paa Sletten; han blev nedsablet med hele sit Følge. Dristig ved dette Held vovede Olaf sig længer frem, og havde nær overrumplet Kongen selv, men trods den Forvirring, som opstod, da Hæren pludselig vækkedes, kom den dog i Orden. Kongen anraabte sin Families Skytshelgen St. Aldhelm om Hjelp, og begyndte modig Striden, kraftigt understøttet af sin unge Broder Eadmund [1]). Dette var det berømte Slag ved **Brunanburg** [2]), som allerede ovenfor er nævnt, og hvis Enkeltheder tildeels synes at have foresvævet Forfatteren af Egils Saga, hvor han beskriver Slaget paa Vinheden. Angliske Forfattere sige, at der ikke indtil da var udgydt saa meget Blod i England. De angelsaxiske Annaler, der ellers fortælle Begivenhederne kort og tørt, indføre her et heelt Kvad, der øjensynlig er samtidigt. I dette Kvad heder det: „Kong Edhelstan, Krigernes Herre, Mændenes Baug-Giver, og hans Broder, Edelingen Eadmund, tilkæmpede sig med Sverdenes Egge livslang Ære ved Brunanburg. Edvards Sønner kløvede Skjoldene, og hug Hjelmene med de hamrede Egge; fra Barnsbeen havde de lært at værge deres Land, deres Skatte og deres Hjem i Kampen mod enhver Fiende. Rasende faldt de skotske Skarer, Skibsfolkene faldt fejge, Marken dønnede blodbestænkt, lige fra Solens Opgang om Morgen indtil dens Nedgang. Der laa mangen nordisk Kriger, skudt over Skjoldet, truffen af Geire; der laa Skotternes kamptrætte Flokke. Vestsaxerne forfulgte de onde Folk den hele Dag, og Myrkerne sparede heller ikke dem, der med Olaf over Bølgerne havde søgt Landet for at stride. Fem unge Konger laa, søvndyssede af Sverdet, paa Valen; der laa og syv af Olafs Jarler og utallige Søkæmper og Skotter. Der blev Nordmændenes Fyrste forjagen til sine Skibe med faa Folk, og han reddede sig paa sine Knerrer over det mørke Hav; saa maatte og den vise Constantin ty tilbage til sit Hjem, og den graahærdede Kriger kunde ikke rose sig af Kampen; hans Venner og Frænder vare dræbte, han efterlod sin

---

[1]) Villjam af Malmsbury, (der her rimeligviis benytter gamle Kvad), hos Savile, S. 49.

[2]) Brunanburg er rimeligviis Brumby i Lincolnshire.

Søn paa Valpladsen, bedækket med Saar . . . ej heller havde Olaf noget at le eller rose sig af, efter denne Kamp med Edvards Sønner. Nordmændene droge i deres naglede Knerrer, en blodig Levning fra Spydenes Ødelæggelse, til Dublin og Irland, bedrøvede i Hu. De sejrrige Brødre, Konge og Ædeling, søgte begge deres Hjem, Westser, stolte af Sejren, efterladende Ligene til at fortæres af den sorte Ravn, den graa Grib, og den hurtige Ørn, den graadige Høg, og Skovens Ulv, og aldrig, siden Angler og Saxer kom fra Østen og vandt Britannien, hørtes nogensinde paa denne Ø tale om et større Mandfald" [1]). Olaf Godfredssøns Tilbagekomst til Dublin omtales ogsaa i de irske Annaler [2]). Om Olaf Sigtryggsson hører man for det første intet. Han har rimeligviis ledsaget Constantin tilbage til Skotland. Olaf Godfredsson synes derimod ved Ædhelstans kort efter indtrufne Død, da hans attenaarige Broder Eadmund besteg Tronen, atter at have forsøgt sin Lykke i Northumberland, thi i dette Aar, fortælle de engelske Annaler, faldt Northumbrerne fra, og toge Olaf af Irland til Konge [3]). Merkeligt er det, at endog Erkebiskop Wulfstan af York tog Parti med Hedningen Olaf mod Landets Konge. Olaf satte sig i Besiddelse af York, trængte frem lige til Northampton, stormede og plyndrede Tamworth. Men paa Tilbagevejen indhentede Eadmund ham ved Leicester, hvor han og Erkebiskoppen kastede sig ind og belejredes, men ved Nattetid flygtede ud af Byen. Erkebiskop Odo af Canterbury og Wulfstan bragte nu et Forlig istand, hvorved Olaf forpligtede sig til at lade sig døbe, imod at Eadmund afstod ham Landet østenfor Wätlingastræt, altsaa hele det gamle danske Landskab [4]). Olaf blev virkelig døbt, og Eadmund selv stod Fadder til ham og gav ham kongelige Foræringer. En anden norsk Konge, ved Navn Ragnvald, Godfreds Søn, maaskee Olafs Broder, maaskee og en Søn af den fra Northumberland fordrevne Godfred, fulgte endnu i samme Aar hans Exempel [5]). Men strax efter døde Olaf (943), og Eadmund underkastede sig atter Northumberland (944), fordrivende baade Ragnvald, og Olaf, Sigtryggs Søn, der paa denne Tid sees at være kommen tilbage til Northumberland [6]).

Omtrent paa samme Tid blev ogsaa Blakar fordreven fra Dublin af Congelach i Forbindelse med andre irske Konger, og der gik, fortælles der, en Ødelæggelse over Nordmændene, hvortil man ikke paa længe havde seet

---

[1]) Chron. Sax. p. 386.

[2]) Nemlig, som oven anført, i de ulsterske, S. 263.

[3]) Chron. Sax. p. 386.

[4]) Chron. Sax p. 387. Simeon Dunelmensis, (hvis Beretning her ellers afviger lidt fra Chron. Sax.) p. 686.

[5]) Chron. Sax. p. 387.

[6]) Chron. Sax. p. 388.

Magen: deres Gods plyndredes, deres Skibe opbrændtes, deres Kvinder og Børn bortførtes i Lænker, og kun faa af deres Krigere undkom [1]. **Olaf Kvaran** opkastede sig til Konge i Dublin [2], og Blakar, der gjorde Forsøg paa at vinde sit Rige tilbage, faldt i et Slag mod Congelach, hvori tillige flere end tusinde Nordmænd bleve dræbte, og 610 saarede eller fangne (948) [3]. Paa denne Tid, fortælles der, skulle Nordmændene i Dublin være blevne tvungne eller overtalte til at antage Christendommen [4].

Om Nordmændenes Bedrifter i Skotland i den her omhandlede Tid tales der saare lidet, saa vel i vore Sagaer, som i de skotske Kroniker, der for Resten baade ere forfattede i en temmelig sildig Tid, og meget magre. Det første norske Kongevælde i Skotland selv ophørte med Thorstein den rødes Fald, og saa mægtig Torv-Einar, Orknøernes Jarl, end var, saa synes han dog ikke at have underkastet sig nogen Deel af det skotske Fastland. Man veed kun om ham, at han meget længe var Jarl over Orknøerne, og at han ved sin Død efterlod tre Sønner, **Arnkell, Erlend** og **Thorfinn Hausakljuf** [5]. Man kjender heller ikke hvad Tid han døde, uden for saa vidt hans Død maa have indtruffet før Kong Haralds, eller i det mindste førend Erik Blodøxe efter dennes Død gjestede Orknø, hvorom der i det Følgende vil blive handlet. Der kan ellers ikke være nogen Tvivl om, at de mange Nordmænd, som paa denne Tid droge i Vesterviking, fornemmelig gjestede Skotland. Toget til det sydlige Skotland under Ragnvald, Ottar og Aasulf er ovenfor omtalt, og dette Tog var vist ikke det eneste, om end Annalerne tie om de øvrige.

34. Erik Blodøxe.

Vi forlode i Norge **Erik Blodøxe** som Landets saakaldte Overkonge ved Faderens Død (933), formeligt udnævnt dertil tre Aar i Forvejen, og i Virkeligheden udøvende samme Magt flere Aar tidligere, forsaavidt som han raadede i sin Faders Navn. Men Erik styredes igjen af sin Dronning **Gunnhild**, og hun var saaledes den, der egentlig raadede i Landet, en Indflydelse, der blot kunde være Erik til Skade, da hendes List og Ondskab allerede havde gjort hende almindelig forhadt. Heller ikke lykkedes det Harald at faa Erik anerkjendt som Overkonge paa alle Kanter af Landet. De mægtigste af hans andre Sønner gjorde, som allerede nævnt, ligeledes

---

[1]) Ann. quat. Mag. O'Connor III .p. 470. Ann. Ult. O'Connor VV. p. 266.

[2]) Ann. Ult. p. 267.

[3]) Ann. Ult. p. 268. Ann. quat. Mag. p. 475.

[4]) Ann. Innisfal. O'Connor II. p. 42.

[5]) Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 97 o. fl.

Fordring paa Overkongedømmet, hver i sit Len, og understøttedes af Indbyggerne, mellem hvilke de vare opdragne og havde sine mødrene Frænder. **Halfdan svarte,** der allerede forhen havde ført aabenbar Fejde med Erik, satte sig nu i Kongehøjsædet i Throndhjem, og tog hele Throndhjem at raade over, med alle Thrøndernes Bifald, vel og efter deres Opfordring. Og saa snart Vikverjerne hørte at Erik var hyldet som Overkonge i Hørdaland, toge de **Olaf,** der efter Bjørns Fald herskede ene paa den Kant og opfostrede Gudrød, Bjørns Søn, til deres Overkonge. Et Par Aar efter døde Halfdan svarte pludselig inde i Throndhjem ved et Gjestebud, og der taltes om at Dronning Gunnhild havde kjøbt en Kvinde til at forgive ham. I hans Sted toge Thrønderne den tredie af Haralds og Aasas Sønner, **Sigfred,** til Konge. Den første Vinter efter Kong Haralds Død fik Erik de kongelige Indtægter kun af Midtlandet, thi Olaf oppebar dem i Viken, og Sigfred i Throndhjem [1]).

Erik var naturligviis utilfreds hermed, og der gik Ord om, at han vilde forsøge med Magt at bringe sine Brødre til Lydighed. Ved Efterretningen herom begyndte Olaf og Sigfred strax at aabne Underhandlinger med hinanden om at slutte sig sammen med den fælles Fiende, og den følgende Vaar (934) begav Sigfred sig selv til sin Broder Olaf i Tunsberg. Medens han opholdt sig her, opbød Erik en betydelig Hær og Flaade, og sejlede under gunstig Vind saa hurtigt til Tunsberg, at ingen der havde mindste Anelse om at han var i Vente. Han overraskede saaledes fuldkommen begge sine Brødre, der med sine faa Folk tyede op paa Højden østenfor Byen, det nu saakaldte Slotsbjerg, og her stillede dem i Orden, ventende paa Angrebet. Eriks store Overmagt gjorde ham Sejren vis. Olaf og Sigfred faldt begge, og bleve siden begravne, hvor de faldt. Olafs Søn, **Tryggve,** og Bjørns Søn, **Gudrød,** flygtede til Oplandene, men Erik lagde hele Viken under sig, og tilbragte en stor Deel af Sommeren med at rejse om i dette Landskab [2]).

35. Egil Skallagrimssøns Hevn.

Den samme Sommer, Erik fældte sine Brødre Olaf og Sigfred (934), havde hiin Strid paa Gulathinget fundet Sted mellem Egil Skallagrimssøn og Berg-Aanund, som forhen er nævnt. Førend Kongen drog afsted, lyste han atter Egil utlæg over hele Norge, saa at hvo som vilde, kunde dræbe ham. Berg-Aanund og hans Broder Hadd fandt det raadeligst at sidde mandsterke hjemme paa deres Gaarde saa længe de endnu ikke vare ganske

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 41. Olaf Tryggv. Saga, Cap. 10.

[2]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 46. Olaf Tryggv. Saga, Cap. 12.

forvissede om at Egil var borte, og Kongen lod derhos en af sine Frænder, ved Navn Frode, sidde med en Deel Mænd paa Aalreksstad, for i Nødsfald at kunne komme Berg-Anund til Hjelp. Hos Frode lod han ogsaa sin ældste Søn Ragnvald, som da var ti eller elleve Aar gammel, blive tilbage. Egil havde allerede, som ovenfor berettedes, tiltraadt Tilbagerejsen til Island. Men da han kom til Udværet Vitar udenfor Alden, traf han nogle Fiskere, som fortalte ham at Kongen havde lyst ham utlæg. Der var kun liden Vind, og han blev derfor liggende der nogle Nætter, indtil han endelig en Aften kunde sejle til Havs, paa samme Tid, som Fiskerne roede ind til Land. De medbragte naturligviis den Besked, at han var borte. Da Berg-Anund erfarede dette, følte han en Steen lettet fra sit Hjerte, og sendte fra sig alle de Mænd, han havde haft hos sig til sit Forsvar i Tilfælde af Overfald, men roede selv ind til Aalrekstad og indbød Frode til sig. Denne fulgte ham ogsaa hjem, uden at vente nogen Fare. Kongesønnen Ragnvald skulde være tilbage paa Aalreksstad med ti eller tolv Mænd, der altid vare om ham. Men da Frode var borte, fik Ragnvald ogsaa Lyst til at fornøje sig, og drog med sine Mænd paa en smuk malet Karfe, han havde, til sin forrige Fosterfader Skeggthore, der boede paa Herdlø. Imidlertid var der indtruffet Blikstille, saa at Egil ej kunde komme videre, men maatte lægge bi. Siden kom Havgulen, og Egil foreslog nu sine Folk, for Sikkerheds Skyld at sejle til Land paa dette Sted, thi om der siden kom Havstorm, var det ikke vist, hvor de vilde blive drevne i Land, og paa de fleste Steder kunde de nu vente sig en ufredelig Modtagelse. Mandskabet fandt hans Forslag rimeligt, og saaledes sejlede de ind til Herdlevær yderst i Leden, hvor der var god Havn og hvor de fortøjede Skibet. Egil roede om Natten selv tredie paa en liden Baad ind til Herdlø, og sendte en Mand op for at indhente Efterretninger. Denne kom snart tilbage med den Besked, at Kongesønnen Ragnvald var paa Gaarden med sine Mænd, der alle vare temmelig øre af Drik, og at Frode selv femte var i Besøg hos Berg-Anund, der kun havde sine Gaardsfolk hjemme. Da Egil erfarede dette, roede han tilbage til sit Skib, bød sine Mænd staa op og væbne sig, lod Skibet lægge ud for et enkelt Anker, og satte tolv Mænd til at passe paa det, men drog selv med sytten Mand paa Storbaaden ind efter Sundene og magede det saaledes, at de om Aftenen kom ind til Fenring, hvor de lagde ind i en affides Vaag. Egil gik nu ene, bevæbnet med Hjelm, Skjold, Sverd og Hugspyd, men med Hjelmen skjult af en sid Hat, op paa Øen og til en Skov, hvor han traf nogle Drenge, der havde store Fæhunde med sig; de sagde at de i denne Tid hver Nat vaagede over Kvæget, fordi der var en Bjørn paa Øen, som gjorde stor Skade. Heraf benyttede strax den listige Egil sig; han sagde at ogsaa han havde været forfulgt af Bjørnen,

og at dette var Aarsagen til at han gik bevæbnet, men bad dem skynde sig at melde Frode og Berg-Anund, der efter Drengenes Sigende sædvanligviis plejede at sidde seent ud paa Natten og drikke, at Bjørnen nu var inde i en fremragende Deel af Skoven, som han viste dem, og hvor de let kunde faa den dræbt. Derpaa gik han bort, som om han vilde gaa hjem, men en af Drengene løb op til Ask for at bringe Berg-Anund den velkomne Efterretning. Paa Gaarden vare alle gangne til Sengs, undtagen Anund, Frode og Hadd. Da de fik høre, hvor Bjørnen var, toge de strax sine Vaaben og løb ud til Skoven. Foran denne var der noget Kratskov. De saa, at noget rørte sig i Krattet, og i den Tanke at det var Bjørnen, bad Berg-Anund Frode og Hadd stille sig mellem Skoven og Krattet og passe paa at den ej slap ind i Skoven, medens han selv gik lige til og angreb den. Men i Krattet laa Egil og ikke Bjørnen, og da han kjendte Berg-Anund, løb han strax med draget Sverd og hævet Spyd frem mod ham, og fældte ham efter en kort Kamp. Hadd og Frode saa Berg-Anund falde, og ilede til, men Egil kastede Spydet mod Frode, som gjennemboredes, og gik med Sverdet mod Hadd, som han ogsaa efter et kort Hugskifte fik Bugt med. Derpaa gik han ned mod Baaden, og mødte elleve af sine Mænd, der vare gangne op for at se efter ham. Han fortalte dem sit Held, og bød dem følge sig op til Gaarden for at plyndre og dræbe alle dem, de kunde træffe. Det skede; da de kom paa Gaarden, brøde de ind, dræbte alle dem — femten eller sexten — der ikke reddede sig ved Flugten, ranede alt Godset og tilintetgjorde hvad de ej kunde tage med. Kvæget dreve de ned til Stranden, slagtede det og ladede Baaden med saa meget som den kunde bære. Derpaa roede de afsted ud gjennem Sundene til Herdlo. Her mødte de Kongesønnen Ragnvald paa den malede Karfe; han havde hørt at Egil var kommen til Herdlevær, og vilde nu varsko Anund derom. Egil kjendte Fartøjet, og styrede strax sin egen Baad mod Karfen med saadan Fart, at denne kantrede, og de, som sad i den, faldt i Vandet. Egil stod op, greb sin Kesje, og sagde til sine Mænd at de ikke skulde lade en eneste af dem paa Karfen slippe derfra med Livet. Denne Befaling var let at udføre, thi Ragnvald og hans Mænd kunde naturligviis ikke forsvare sig; de bleve alle dræbte, og Egil kvad et Vers, hvori han udtrykte sin Glæde over Hevnen og sin Foragt for Gunnhilds og Eriks Vrede. Paa Herdlø gjorde Egil ogsaa Landgang, og plyndrede Gaarden, fra hvilken Skegg-Thore og alle hans Folk forskrækkede og i største Hast flygtede bort. Derefter roede Egil ud til sit Skib ved Herdlevær, hvor han gjorde sig sejlfærdig, og heller ikke ventede længe, førend der kom en god Landvind. Men førend han sejlede bort, gik han op paa Øen, tog en Hasselstang og et Hestehoved, steg op paa en Bergknat, der vendte mod Landet, rejste Stangen op og satte Hestehovedet paa den, med de Ord: „Her sætter jeg op **Nidstang**, og vender

jeg dette Nid mod Kong Erik og Dronning Gunnhild". Han vendte nu Hestehovedet ind mod Land, og vedblev: „Dette Nid vender jeg mod alle de Landvætter [1]), som bebo dette Land, saa at de alle fare paa vildsomme Veje, og at ingen kan hænde eller hitte sit Hjem, førend de have jaget Kong Erik og Gunnhild af Landet". Derpaa fæstede han Stangen i en Bjergrift, saa at den blev staaende med Hestehovedet vendt mod Landet, og han ristede Runer paa den af samme Indhold som de af ham fremsagte Ord [2]). Derefter gik han ombord, satte Sejl til, og kom efter en kort og heldig Fart tilbage til Borg [3]).

36. Erik Blodøxes Fordrivelse og Haakon den godes Tronbestigelse.

Egil Skallagrimssøns Forbandelser udtrykte vistnok hvad Folket i Almindelighed følte eller ønskede, om Faa end havde Mod eller Anledning til at lægge sit Sindelag saa utvetydigt for Dagen, som den djerve, hevngjerrige Islænding. „Det var mange Mænds Tale", heder det i en Kongesaga, „at Erik vilde rydde alle sine Brødre af Vejen, for alene at raade Kongedømmet, og paa den Maade hæve sine Sønner til Riget efter sine Dage, hvorover han blev uvennesæl hos hele Almuen" [4]). Merkeligt er det ellers, at ingen af de Sønner eller Sønnesønner af Harald Haarfagre, der endnu vare tilbage i Norge, gjorde noget Forsøg paa at støde ham fra Tronen, men at de overlode dette til den yngste af dem alle, **Haakon**, Thora Mosterstangs Søn, som opdroges hos Kong Ædhelstan i England. Man skulde næsten formode, at Haakon er bleven indkaldt af et mægtigt Parti i Landet, fornemmelig i det Throndhjemske, og dette siges ogsaa udtrykkeligt af en enkelt Kongesaga, som dog ellers ikke er ganske paalidelig [5]). Den almindelige Beretning er, at Haakon, ved at erfare sin Faders Død, strax gjorde sig rede til at drage til Norge, og udrustedes paa det bedste af sin Fosterfader Kong Ædhelstan [6]). Om hans Udrustning og Rejse til Norge ere ligeledes Beretningerne forskjellige. Deels heder det, at han af sin Fosterfader fik Folk og gode Skibe, og udrustedes hæderligt [7]), hvilket synes at vise at han drog til Norge med en heel Flaade; deels at han kun

---

1) Om Landvætter, se ovenfor S. 175.

2) Om Oprejsen af Nidstang, se ovenfor S. 180.

3) Egils Saga, Cap. 59, 60.

4) Fagrskinna, Cap. 24.

5) Nemlig Ágrip, der siger (Cap. 5): Da kaldte forstandige Mænd Haakon hemmelig tilbage i Landet to Vintre efter Harald Haarfagres Død. Om hiint Parti og den formodede danske Indflydelse, se nedenfor § 40.

6) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 1.

7) Sammesteds, Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 13.

kom med to Skibe til Norge [1]); etsteds siges der, at han paa sin Rejse til Norge blev overfalden af Uvejr, hvorved hans Flaade adsplittedes og en Deel af hans Folk omkom, medens andre bleve drevne i Land i Nærheden af den Egn, hvor Erik var, han selv derimod landede i god Behold [2]). Hiin første Beretning nævner intet om noget Uheld, men melder blot, at han om Høsten kom til Norge — man seer af det Følgende, at her menes det sydlige Norge —, hvor han erfarede sine Brødres Fald, og at Erik var i Viken; og at han derfor sejlede nord til Throndhjem, for at træffe Sigurd Lade-Jarl. Beretningerne ere imidlertid ikke ligefrem i Strid med hinanden, uden for saa vidt det siges, at Haakon alene skulde have haft to Skibe. Og selv dette kan forklares saaledes, at det Antal af Skibe, som han virkelig bragte med sig ved Ankomsten til Norge, ikke var større end tvende. Et af disse Skibe er maaskee landet i Nærheden af Viken; med det andet er Haakon selv landet noget længere vester, og har derpaa, ved Efterretningen om sine Brødres Drab og Eriks Nærhed, begivet sig til Throndhjem. Den Saga, der fortæller om Skibbrudet og om Skibenes Adspredelse, tillægger ogsaa, at de af Haakons Mænd, der landede i Nærheden af det Sted, hvor Kong Erik var, begave sig strax til denne, og fortalte ham, at hans Broder Haakon rimeligviis var omkommen paa Havet, men at Dronning Gunnhild, da Kongen med Glæde meddeelte hende denne Efterretning, kvad følgende Vers, hvori hun gav at forstaa, at hun ikke tvivlede om Haakons heldige Ankomst: „Haakon red vestenfra paa Bordhesten (Skibet) over Bølgen, den raske Svend lod ikke Brændingen bide Skibsborden; han er nu i god Behold i Fjordene". Dette Vers synes at antyde Fjordene (Firdafylke), som det Sted, hvor Haakon landede. Af Fortællingen lader det og til, at Erik og Gunnhild ventede Haakons Ankomst. Saa meget synes vist, at Haakon, strax efter at have landet i Norge, begav sig til Throndhjem, hvor Sigurd Jarl, der havde været tilstede ved hans Fødsel og givet ham Navn, modtog ham med aabne Arme. De forbandt sig med hinanden, fortælles der, og Haakon lovede ham stor Magt, hvis han blev Konge. Haakon selv gik frem med megen Klogskab; han forlangte intet, gjorde sig til Vens med alle, indyndede sig hos de forstandige Mænd, vandt de Gamles Hengivenhed ved fornuftig Tale, viste sig gavmild mod de Unge, deeltog med dem i Leg og Morskab, viste ved Folkesammenkomster sin Raskhed og Legemsfærdighed; derfor priiste Enhver ham, og der gik Ry om ham til hver Mands Huus". Hans Udseende beskrives saaledes [3]): „han var overmaade smuk, stor og lystelig og saa sterk, at hans Mage

[1]) Ágrip, Cap. 5.

[2]) Fagrskinna, Cap. 26.

[3]) Ágrip, Cap. 5, jvf. Fagrskinna, Cap. 25.

ikke fandtes. Han var et Hoved højere end andre, hans Haar var guult som Silke; han lignede sin Fader i Skjønhed. Han var blidladen, dybraadig, raadhuld, mindsom, glad, forstandig, vittig, raskere i Legemsfærdighed end andre, og havde en Færdighed i at bruge Vaaben, som svarede til hans Styrke og Raskhed. Derfor længedes alle efter at faa ham til Konge, i Haab om derved at slippe al den Ufred og Urolighed, som nu herskede, og for hvilken man gav Gunnhild Skylden".

Sigurd Jarl og Haakon sammenkaldte nu et Thing i Throndhjem, hvortil en Mængde Bønder indfandt sig [1]). Her talte først Jarlen Haakons Sag, og anbefalede Bønderne at tage ham til Konge. Derpaa talte Haakon selv, og tilbød strax, hvis han blev Konge, at give Bønderne deres **Odel** tilbage. Allerede da han begyndte sin Tale, hviskede man til hinanden, at det var som om Harald Haarfagre var kommen forynget tilbage; men da han havde tilbudet at tilbagegive Odelen, og gjøre alle Bønder odelsbaarne, var der ikke Ende paa deres Jubel; den hele Thingalmue raabte, at de vilde have ham til Konge. Han blev saaledes tagen til Konge over Throndhjem, og tog strax en Hird, for at drage gjennem Landet. Ved Efterretningen om at Thronderne havde taget sig en Konge, der i alle Dele lignede Harald Haarfagre, paa det nær, at han vilde alle vel, og tilbød at give alle Bønderne deres Odel, fik ogsaa Oplændingerne Lyst til at følge Throndernes Exempel, mange af dem rejste strax til Kong Haakon for at hylde ham, andre sendte Bud og Hilsener. Haakon begav sig nu selv til Oplandene (935), hvor alle flokkede sig til ham og hvor han paa alle Ting blev tagen til Konge, da Rygtet om hans Venlighed fløj, som det heder, lig Ild i tørt Græs lige til Landets Ende. Paa denne Maade kom han heelt til Viken, hvor hans Brodersønner Gudrød og Tryggve indfandt sig hos ham med mange andre Misfornøjede, og klagede over Eriks Tyranni [2]). Vikver-

[1]) Gisle Surssøns Saga, S. 83, kalder det et tre Fylkers Thing.

[2]) Om Tiden, naar Haakon fik Kongenavn, og i hans første Foretagender ere Beretningerne forskjellige. Haakon den godes Saga, (Cap. 1 og 2), lader Haakon om Høsten 934 blive tagen til Konge i Throndhjem, og derpaa i Begyndelsen af Vinteren drage gjennem Oplandene til Viken, derefter drage tilbage til Throndhjem, og saa i Begyndelsen af Vaaren (935) samle en Hær mod Erik. Fagrskinna, (Cap. 29) lader ham derimod tage Kongenavn to Vintre efter Faderens Død, altsaa om Vaaren 935, og til denne Beretning slutter sig ogsaa tildeels Ágrip, naar det siger, at Haakon kaldtes til Norge to Aar efter Faderens Død; de to Aars Frist er kun ved en Fejltagelse henført til hans Indkaldelse i Stedet for til hans Ophøjelse til Kongeværdigheden. Egils Saga, Cap. 62 siger, at Haakon blev tagen til Konge ved sin Ankomst til Throndhjem, at baade han og Erik den paafølgende Vinter sad som Konger i Norge, at begge om Vaaren samlede en Hær, og at Erik da maatte flygte. Det sandsynligste er, at Haakon ej er bleven tagen til Konge førend om Vaaren, og at han da strax er dragen med en Hær sydefter, uden at gjøre hin

jerne selv gjorde fælles Sag med Haakon, og Erik tyede nu til de midtre Fylker af Landet, for der at samle en Hær. Men dermed blev det daarligt bevendt, thi en Mængde mægtige Mænd faldt fra ham og søgte til Haakon. Han havde derfor ingen anden Udvej end at forlade Landet med sin Kone, sine Børn og de faa, der forbleve ham tro. Blandt dem var ogsaa Arinbjørn Herse. Han begav sig først til Orknøerne, hvor hans Skare betydeligt forøgedes; derpaa herjede han langs Skotlands Kyst, og kom endelig til England, hvor han begyndte at herje. Men Kong Ædhelstan sendte Bud til ham, og tilbød ham Forlening, fordi hans Fader Harald havde været Ædhelstans Ven. Efter nogen Underhandling blev det aftalt, at Erik skulde faa Northumberland i Len, imod at lade sig døbe, og med den Forpligtelse at værge Landet mod Daner og andre Vikinger. Efter en anden Beretning havde Ædhelstan med Haakon selv sendt en Hilsen og Indbydelse til Erik, tilbydende ham Fred og Ophold hos sig, hvis han ej vilde stride mod sin Broder. At Erik virkelig blev Underkonge i Northumberland, synes utvivlsomt, uagtet de engelske Krøniker ikke nævne ham paa Ædhelstans Tid, Thi de norske Beretninger vilde neppe i dette Stykke være saa eenstemmige, hvis de ej grundede sig paa Vers og sikkre Traditioner. Vi have desuden endnu, hvad nedenfor nærmere skal omtales, Egil Skallagrimssons Kvad til Erik, digtet i England, og hvori England udtrykkeligt nævnes som det Sted, hvor det fremsagdes. Vi have tillige seet, hvor ufuldstændige de engelske Beretninger fra denne Tid ere; hvorledes de med eet nævne Konger i Northumberland som døbte, eller som forjagede, uden at have fortalt, naar eller hvorledes de erhvervede Kongeværdigheden; det kan saaledes let forklares, hvorfor de denne Gang have undladt at nævne Erik; sidenefter nævnes virkelig, saaledes som det paa sit Sted skal vises, en Erik, Haralds Søn, der efter al Sandsynlighed er Erik Blodøxe. Dette var just i den Mellemtid, da Ædhelstan, som ovenfor viist, havde fordrevet Godfred fra Northumberland, ydmyget Skotland og gjort sig til Herre over de danske Besiddelser i sit Rige. Det er derfor vistnok i sin Orden, at han ønskede at forsvare disse Besiddelser imod Danerne, saaledes som det i vore Sagaer heder, og det var meget naturligt, at han fremdeles søgte Nordmændenes Hjelp og tog dem i sin Tjeneste, ligesom han allerede havde draget Nytte af Thorolfs, Egils og deres Staldbrødres Tapperhed. Men det er ikke derfor sagt, at Eriks Ankomst til England fandt Sted saa tidligt, eller paa den Maade som vore Sagaer angive. Det er rimeligere, at han har opholdt sig i nogen Tid paa Orknø og i Viking, førend han besøgte England. Den nærmere Forklaring af disse Beretninger vil nedenfor (§ 39 og 40) blive fremsat.

æventyrlige Vinterrejse til Viken. Ogsaa hans Alder angives forskjelligt ved Tronbestigelsen, af Snorre til 15, af Fagrskinna og Ágrip til henved 20 Aar. Snorres Angivelse passer i det mindste bedst med den øvrige Tidsregning.

37. Haakon Adelsteensfostre.

Haakon, der efter sit Ophold hos Ædhelstan ofte benævnes med Tilnavnet „Adelsteensfostre", havde hos ham nydt en god Opdragelse. Ædhelstan havde ladet ham døbe, og, som det siges, oplære i den rette Tro, gode Sæder og alslags Høviskhed; han skal ogsaa have elsket ham fremfor andre. Blandt de Foræringer, han gav ham, nævnes et Sverd, hvis Haandtag og Hjalter vare af Guld, og hvis Klinge var saa god, at Haakon med den kunde hugge en Kvernsteen igjennem lige til Ojet. Dette Sverd kaldte han derfor Kvernbit, og bar det saa længe han levede [1]). Ædhelstans Omhu for Haakon viste sig endog lige i Afskedsstunden, eller strax efter Afskeden; thi da Haakon allerede var kommen ombord, skal Ædhelstan, som det fortælles, meget ivrigt have kaldt ham tilbage for at give ham det gode Raad, ikke at sidde stuur og mørk ved festlige Lag, men vise sine Venner et muntert og oprømt Aasyn [2]). Dette Raad synes Haakon ogsaa at have fulgt, undtagen ved et Par Lejligheder, som vi nedenfor ville komme til at omtale.

Haakon tilbragte den første Vinter, efter at han var tagen til Konge over hele Landet, i Throndhjem, men da han hvert Ojeblik kunde vente at Erik Blodøxe vilde gjøre Forsøg paa at vinde Riget tilbage, opholdt han sig en Tid lang for det meste i Midtlandet, nemlig Firdafylke, Sogn, Hørdaland og Rogaland, og satte Sigurd Ladejarl til at bestyre Thrøndelagen, saaledes som hans Fader Haakon allerede havde bestyret det under Harald Haarfagre [3]). I Viken havde Haakon foreløbigt givet Tryggve Olafssøn og Gudrød Bjørnssøn Kongenavn, men da de endnu vare Børn, havde han indsat Formyndere for dem [4]). Saa vidt man gjennem de vistnok temmelig ufuldstændige Beretninger om Haakons første Regjeringsforanstaltninger kan skjønne, især ved at sammenholde hermed, hvad der senere fortælles om Partierne i Landet, synes man at maatte antage, at Haakons Magt over Viken og Oplandene endnu kun har været meget liden eller saa godt som ingen, og at tillige Danekongen atter har begyndt at gjøre sin Ret gjeldende her. Haakons egen Saga nævner kun Tryggve og Gudrød som dem af hans Frænder, der fik Landskaber i Forlening, men vi erfare andensteds fra, at Sigurd Rise, Snefrids Søns, og dennes Søn

---

[1]) Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 43. Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 9. Fagrskinna, Cap. 25.

[2]) Saxo, 10de Bog, S. 486

[3]) Egentlig staar der hos Snorre i Haakon den godes Saga, Cap. 6: saaledes som han (Sigurd) og hans Fader havde haft det under Harald Haarfagre. Men Sigurd har under Harald neppe været Jarl over hele Throndhjem. Thi efter Haakon Jarls Død blev Halfdan svarte forlenet med Thrøndelagen, og vel har Sigurd da vistnok ført Jarletitel og i sig selv haft meget at sige, men Enebestyrer er han neppe bleven førend under Haakon.

[4]) Snorre, Haakon den godes Saga. Cap. 2.

Halfdan førte Kongetitel paa Oplandene, og sandsynligviis paa Hadafylke [1]), at Ring, Kong Haralds og Alfhilds Søn, tilligemed Sønnen Dag ligeledes vare Konger paa Oplandene, fornemmlig Heinafylke [2]), og at tillige andre Grene af Haralds Æt have holdt sig her med arvelig Kongetitel [3]). Var nu end disse Smaakongers Magt i Virkeligheden ikke stort større end anseede Godsejeres, og havde de end ved Haakons første Gjennemrejse erkjendt ham for deres Overkonge, saa var der dog i de Egne selv, hvor de boede, ingen mægtigere end dem, og Indbyggernes Hjerter maa, efter hvad der paa flere Steder i Sagaerne antydes, mere have hængt ved dem, end ved Overkongen, som de maaskee kun en eneste Gang havde seet. Heller ikke omtales det, at Haakon senere opholdt sig paa Oplandene, eller der saaledes, som andensteds i sit Rige, tog sig af Lovgivningen. Ved en enkelt Lejlighed forsvarede han Viken mod Danerne i Tryggve Olafssons Mindreaarighed eller Fraværelse, men for Resten synes Tryggve og Gudrød senere at have hersket her med ligesaa stor Magt, som Kongerne i Norge paa denne Tid overhoved udøvede. Den Deel af Landet, der stod under Haakons egentlige Bestyrelse, har altsaa kun været det Nordenfjeldske, eller hvad der ej hørte til Viken og Oplandene. Og af det Nordenfjeldske havde han igjen, som vi nys have viist, overladt Thrøndelagen til Sigurd Jarls umiddelbare Bestyrelse, medens Sunnmøre, Raumsdal og Nordmøre vel endnu stod under Thore Jarl. Hvad han nærmest forbeholdt sig selv, var saaledes kun Midtlandet eller Fylkerne fra Rygjarbit til Stad.

Disse Fylker, tilligemed Thrøndelagen, søgte Haakon nu at give bedre Sammenhold ved at knytte dem til hinanden i større **Thingforeninger**, ligesom hans Farfader Halfdan svarte havde sammenknyttet Viken og Oplandene til een, Eidsivathingets. Hvad Sagaerne selv fortælle herom, er kun lidet og ufuldstændigt. Det staar: „Haakon var en meget forstandig Mand, der lagde stor Vind paa Lovgivningen; han satte Gulathingslov med Thorleif Spakes Raad, og Frostathingslov med Sigurd Jarls og de viseste Thrønders Raad; Eidsiva-Loven havde allerede Halfdan svarte sat“ [4]). Et andet Sted heder det: „Haakon satte første Gulathingslov og Eidsevislov fra Begyndelsen, før den Tid havde hver Konge sin egen Lov, og det var næsten som om en egen Lov gik i hvert Fylke“ [5]). Og endnu paa et tredie Sted: „Olaf den Hellige satte Sefsloven (Eidsevisloven); for Resten er

[1]) Sigurd Syr, Halfdans Søn, førte Kongetitel paa Ringerige, se og ovenfor S. 585.

[2]) Olaf den Helliges Saga, Cap. 186, hos Snorre, Cap. 210.

[3]) Nemlig Dags og Ragnars Æt.

[4]) Snorre, Haakon den Godes Saga, Cap. 11. Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 20.

[5]) Olafs helga Saga, Cap. 9. Hertil synes Fagrskinna Cap. 29, at slutte sig, hvor den siger at Haakon med Thorleifs og andre vise Mænds Raad satte Lov over hele Norge, hvoraf Olaf den Hellige benyttede den meste Deel.

der tre Love i Norge, denne, Frostathingsloven, og den Lov, Haakon Adelsteensfostre lod sætte, nemlig Gulathingsloven" [1]). Man seer heraf, at medens der herskede Uvished om, hvorvidt Haakon Adelsteensfostre havde noget med Frostathingsloven og Eidsivathingsloven at bestille, vare alle enige om at nævne ham endog som Ophavsmand til Gulathingsloven. Det er saaledes tydeligt, at han især maa have beskjeftiget sig med dennes Forbedring og Organisation. Da vi nu af Fortællingen om Egil Skallagrimssøns og Berg-Anunds Proces erfare, at Gulathinget umiddelbart for Haakons Thronbestigelse kun vedkom de tre Fylker, Hørdafylke, Sygnafylke og Firdafylke, men derimod vide, at Gulathingslagen senere gjaldt for alle Fylkerne i Midtlandet, nemlig Egda-, Rygja-, Hørda-, Sygna-, Firda- og Sunnmøra-Fylker, altsaa det Rige, Haakon havde under sin umiddelbare Bestyrelse, er det klart, at hans Hovedvirksomhed med Hensyn til **Gulathingsloven** har været at bringe Egda-, Rygja- og Sunnmøra-Fylkerne tilligemed de nysnævnte Oplandsdistrikter til at slutte sig sammen med de tre oprindelige Gulathingsfylker til een Thingforening, ligesom Halfdan svarte fik Viken og Oplandenes øvrige Dele til at forene sig med de tre oprindelige Eidsivathings-Fylker [2]). At en saadan Forening tillige maatte medføre en Forandring og Omordning af enkelte Lovbestemmelser, synes rimeligt, saa at man altsaa paa en vis Maade kan have Ret i at nævne Haakon som den egentlige Ophavsmand til Gulathingsloven, saadan som man i senere Aarhundreder kjendte den. Frostathingets Forening har ligeledes indtil Haakons Tronbestigelse rimeligviis kun omfattet Throndelagens 8 Fylker med Naumdal, men Haakon har ved sine Bestræbelser bragt det dertil, at ogsaa Kystfylkerne, nærmest Nordmøre og Raumsdal, der hidtil synes at have dannet en egen Forening med Sunnmøre, sluttede sig til hine Fylker, saa at de med dem kom til at danne Frostathings-Forening med fælles **Frostathings-Lov** [3]). Det bliver herved desto lettere at forstaa, hvorfor Sigurd Jarl maatte tages paa Raad med, thi han havde Bestyrelsen af det egentlige Thrøndelagen, medens Kystfylkerne derimod stode enten under Thore Jarls, eller, forsaavidt denne allerede var død, under Haakons egen Opsigt. Før Thore Jarls Død kan den hele Forandring, enten for Gulathingets eller Frostathingets Vedkommende, neppe være kommen istand, da han nemlig havde saavel Sunnmøre som Raumsdal og Nordmøre under sin Bestyrelse, og saa længe de tilsammen stode under een Jarl, kunde man vel neppe tænke paa at skille dem ad ved at henlægge dem til to forskjellige Thingforeninger [4]).

---

[1]) Den ældre Olaf den Helliges Saga udg. af Keyser og Unger 1849, Cap. 31.

[2]) Se ovenfor S. 101—403.

[3]) Se ovenfor S. 98, 99.

[4]) Det siges udtrykkeligt, at Thore fik Faderen Ragnvalds Len, nemlig Nordmøre,

Men Thore maa være død enten strax for eller strax efter Haakons Tronbestigelse, da man under hele hans Regjering ej finder ham omtalt, hvilket dog en saa mægtig, og under Haakons Regjering saavel med Kongen selv som med Sigurd Jarl nærbeslægtet Mand ellers vilde være blevet [1]).

Man kan altsaa tillægge Haakon Adelsteensfostre den Fortjeneste, at have givet Gulathingslagens og Frostathingslagens Fylker et Sammenhold, som de hidtil ej havde haft, og i Virkeligheden kom derved det Nordenfjeldske til at bestaa af tvende, ej som hidtil af mange forskjellige, Hoveddele. Men hvad der i hiin enestaaende Beretning fortælles om hans Virksomhed med Eidsivathingslagen, er derimod aabenbart en Vildfarelse, thi med Eidsivathingets Forening havde Haakon, hvad man tydeligt kan se, intet at skaffe, og det synes tvertimod, som om den Forening, Halfdan svarte her havde bragt istand, ved de nye Smaakonger under Harald Haarfagre og Haakon Adelsteensfostre atter var kommen tilbage i en halv opløst Tilstand, og ikke knyttedes fast igjen, forend Olaf den Hellige varigt befæstede det politiske Baand, som forenede Norges forskjellige Hoveddele.

Den vigtigste statsretlige Forandring, som skede ved Haakon Adelsteensfostres Regjeringstiltrædelse, var, hvad Sagaerne kalde **Odelens** Tilbagegivelse. Vi have ovenfor skildret, hvad der skal forstaaes ved det saakaldte Tab af Odelen under Harald Haarfagre, nemlig den Ombytning af Odelsforfatningen med Feudalforfatningen, som var en umiddelbar Følge af Erobringsforholdet [2]). Tilbagegivelsen af Odelen vil altsaa sige, at Kong Haakon atter indførte Odelsforfatningen, ved at give Slip paa den Ejendomsret over alt Jordegods i det hele Land, som Erobringen efter de oldgermaniske Retsbegreber havde hjemlet hans Fader. Man kan betragte Haakons Tronbestigelse og denne Forandring som skeet ved en formelig Overeenskomst (Capitulation) mellem ham og Folket. Hvis skreven Lov og skrevne Dokumenter paa den Tid havde været brugelige i Norge, havde man maattet sige, at Haakon ved sin Tronbestigelse undertegnede en Haandfestning. Da Haakon selv paa denne Tid var ung og uerfaren, og derhos fra Barnsbeen af opdragen i England, sandsynligviis ukjendt med Landets Skikke og Sædvaner, maa man formode, at han selv har haft mindst Deel i og mindst Forstand paa denne Statsforandring, men at den har været et Resultat af Overlæg mellem Sigurd Jarl og de øvrige Stormænd i Landet, der ved at opstille Haakon som Kronprætendent mod Erik Blodøxe allerlettest banede sig Vejen

Raumsdal og Søndmøre, se Snorre, Harald Haarfagres Saga, Cap. 30, jvf. Cap. 12.

[1]) Thore havde desuden allerede kort efter Hafrsfjordslaget en voxen Datter, som blev gift med Ingemund den gamle.

[2]) Se ovenfor S. 167, 468.

til at faa den forhadte Feudalforfatning afskaffet [1]). Men det tjener Haakon til stor Hæder, at han, saa vidt man af de sparsomme Efterretninger kan skjønne, oprigtigt og redeligt blev sit Løfte tro, og paa denne Odelsforfatningens Grundvold byggede de Indretninger, hvorved han, saavidt ske kunde, søgte at give Riget Sammenhold og ordne saavel dets Forsvarsvæsen mod ydre Fiender, som dets indre Forhold. Han maa imidlertid ogsaa have haft dygtige Raadgivere, som ved disse Foranstaltninger have gaaet ham til Haande. Sagaen nævner udtrykkeligt **Sigurd Jarl** og **Thorleif spake**. Hvad den sidste angaar, da er det allerede forhen paapeget, hvorledes den gamle Tradition satte hans Navn i Forbindelse saavel med begge de Konger, hvilke Oprettelsen af to af Norges Hovedlovgivninger, Eidsivathingsloven og Gulathingsloven tillægges, nemlig Halfdan svarte og Haakon Adelsteensfostre, som med Ulfljot, der nævnes som Islands første Lovgiver; og at det derfor altid bliver noget tvivlsomt, hvorvidt Thorleif spake virkelig har været til, og ej blot er en Sagnfigur, hvilken man plejede at nævne i Forbindelse med ethvert af de ældste Lovgivningsforetagender. Men for saa vidt man skal antage Tilværelsen af nogen historisk Thorleif spake, da maa dette blive den, som levede under Haakon Adelsteensfostre, thi om ham opgives der dog med etslags Nøjagtighed andre Omstændigheder, der oplyse hans Levetid og Familieforhold [2]).

Men uagtet Haakon Adelsteensfostres Indrømmelser havde bragt den gamle Odelsforfatning tilbage, vare dog Ejendomsforholdene nu meget forandrede fra hvad de forhen havde været, og Kongens virkelige Magt blev i sig selv ikke stort mindre end forhen. Det er ovenfor viist [3]), hvorledes Jordegodset efter Harald Haarfagres Erobring bestod af tre Slags: i de forrige Odelsgaarde, der endnu besaddes af de egentlige Ejere, men kun som stiltiende Len, ikke som Odel, — Lensgodset, eller det Jordegods, hvormed Jarlerne og Lendermændene vare forlenede, og det virkelige Krongods. Af disse trende Klasser var det egentlig kun den første, der berørtes af Statsforandringen. Besidderne fik nemlig sin fuldkomne Ejendomsret igjen, deres Adkomsttitel udlededes ikke længer fra kongelig Forlening, men fra deres egen ældgamle Odelsret, og følgelig ophørte ogsaa saavel de Forpligtelser, hvori

[1]) Det er merkeligt nok, at ogsaa i Viken, hvor Haakon dog ikke egentlig regjerede, maa den samme Statsforandring have fundet Sted. Man kunde derved fristes til at antage, at mange af disse Foranstaltninger mere skyldes en almindelig Bevægelse over det hele Land, end nogen bestemt Virksomhed fra Kongens Side, og denne Bevægelse turde snarest være rettet mod Danevældet, se nedenfor § 40.

[2]) Han skal have været Horda-Kaares Søn og Ulfljots Morbroder, se ovenfor S. 576, jvf. 566.

[3]) S. 571.

de hidtil som Lensmænd havde staaet til Kongen, nemlig til at betale ham Afgift og tjene i Krigen efter hans Opbud, som den Ret, Kongen som Overlensherre havde til at inddrage deres Gaarde under Kronen. Lensgodset og Krongodset derimod, hvilke tilsammen bestode af alle de Ejendomme, der enten for Erobringen tilhørte Kongeætten, eller ved Erobringen var kommen i Kongens Hænder, og af hvilke en stor Deel bortforlenedes til Jarler og Lendermænd, medens det øvrige forblev Kronens umiddelbare Ejendom, rammedes ikke ved hiin Indrommelse, og Jarlerne og Herserne vedbleve saaledes lige fuldt med Hensyn til deres Lehns- eller Veitsle-Gaarde at være Kongens Vasaller. Som Exempel kunne vi anføre Besidderne af Gaarden Sandnes; Thorolf Kveldulfsson besad den endnu ved Arv som Ejendomsgaard, uden nogen særegen Forlening af Kongen, men dog saaledes, at denne her, som overalt i Norge, betragtedes som Overlensherre, og efter Behag kunde inddrage Gaarden. En saadan Inddragelse fa dt Sted, da Thorolf var bleven fældet. Kongen erklærede den, som det heder, udtrykkeligt for sin Ejendom. Den gik derved over fra at være Privatgaard til at blive en Deel af Krongodset. Da Kongen siden overlod den til Eyvind Lambe, blev den dog ikke derved Privatgaard, men en Deel af Lensgodset, og ved at modtage den i Len blev Eyvind Kongens Lendermand. Eyvind havde Sønnen Finn skjaalge, der rimeligviis tiltraadte Sandnes som Lendermand efter hans Død. Ved Statsforandringen under Haakon Adelsteensfostre kan Finn ikke have faaet Odelsret over Sandnes, thi det var allerede traadt ud af Odelsgaardenes Række; han vedblev altsaa, som forhen, at besidde Gaarden som kongeligt Len, og at være Kongens Lendermand. Lendermændenes og Jarlernes Pligter og Rettigheder bleve paa den Maade temmelig uforandrede, og Forfatningen i Norge blev en besynderlig Blanding af Odelsvæsen og Lensvæsen. En anden Sag var det, at den Selvstændighed, de virkelige Odelsmænd nu atter erhvervede, ogsaa maatte bidrage til at gjøre Lendermændene, trods Lensforholdet, mere uafhængige af Kronen; thi ved Siden af deres Lens- eller Veitsle-Gaarde ejede de vistnok i Regelen ogsaa Odelsgaarde, der ej kunde berøves dem.

Odelens Tilbageerhvervelse var en saa vigtig Begivenhed i Norges Stats- og Rets-Historie, at Haakon Adelsteensfostres Navn derved fornemmeligen er blevet foreviget. Den Lovgivningsvirksomhed, der tillægges ham, staar i den nærmeste Forbindelse dermed [1]. Vel er temmelig sandsynligt, at det taknemmelige Folk, for hvilket hans Navn stedse stod i en klar Glands, behagede sig i at tillægge ham andet og mere, end hvad han virkelig har

[1]) Derfor heder det udtrykkeligt i Egils Saga, Cap. 62: „Haakon satte de Love i Landet, at enhver Mand skulde eje sin Odel, medens hans Fader derimod havde gjort alle Mænd i Landet til sine Trælle".

udrettet, og at flere af de Foranstaltninger, der tillægges ham, mere have udviklet sig af sig selv i Tidens Løb; men vist er det, at Statsforandringen selv ej kan have fundet Sted paa nogen anden Tid, end under hans Regjering, og at han maa have været en Mand, der med den større Dannelse, han skyldte sin engelske Opdragelse, forbandt en vis Lyst til at foretage Reformer, og et stort Talent til, med det gode at skaffe sine Ideer Indgang hos Folket. Hans Indvirkning paa Lovgivningen, især i hans egentlige Rige, Gulathingslagen, bliver derfor under alle Omstændigheder meget stor, og den største Deel af den ældre Gulathingslov i den Skikkelse, hvori vi kjende den, skyldes derfor visselig ham. Af enkelte Yttringer i Sagaerne seer man, at hans Lovgivningssysler maa have strakt sig gjennem en lang Række af Aar. Saaledes heder det om hans Forsøg paa at indføre Christendommen, hvorom nedenfor skal berettes, „at han satte Bestemmelsen om Julens Højtideligholdelse i Loven"; om hans Foranstaltninger til Rigets Forsvar siges der og, at han „satte de dertil sigtende Bestemmelser i Loven" efter det første Angreb, Erik Blodøxes Sønner havde foretaget paa hans Rige. Hans hele Regjeringstid sees saaledes at have været fornemmelig beskjeftiget med Lovgivningssysler. Det er ogsaa i sig selv rimeligt, at flere af hans Indretninger ere blevne fremkaldte ved særegne ydre Anledninger. Men desuagtet maa de have staaet i den nøjeste Sammenhæng med hinanden indbyrdes, og for saa vidt enkelte af dem behøve en nærmere Omtale, bør de helst omhandles under Eet.

Det er især Haralds Forsvarsanstalter, ved hvilke Sagaerne dvæle. Da Odelen nu atter tilhørte Bønderne, og Landet ikke længer var Kongens Ejendom, var det heller ikke længer Kongens udelukkende Pligt at forsvare det, men denne Pligt maatte nu ogsaa deles af Bønderne selv. Maaden, hvorpaa denne Pligt skulde udøves, maatte derfor nærmere bestemmes, og Forsvarsvæsenet organiseres. Det var fra Søsiden, at Norge fornemmelig kunde vente Angreb, og derfor maatte ogsaa fornemmelig Søforsvaret ordnes. Kong Haakon satte derfor, heder det, i Loven, at alle Bygder ved Søsiden over det hele Rige, og saa langt op i Landet som Laxen gik højest i Elven, skulde ordnes og inddeles i **Skibreder.** Ved en **Skibrede** forstod man et Distrikt, hvis Bønder vare pligtige til at udrede, bemande og forøvrigt udstyre et Krigsskib. Han bestemte, heder det end videre, hvor mange Skibreder der skulde være, eller hvor mange Skibe der skulde udredes af hvert Fylke, naar fuld **Almenning** var ude, og hvor store disse Skibe skulde være. Ved **Almenning** forstod man den fuldtallige Udrustning fra hver Skibrede. Til denne var man, tilføjes der, pligtig, naar en udenlandsk Hær var i Landet [1]). Den hele Udrustning med Skibe, Mandskab, Vaaben og Pro-

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 21.

viant, kaldtes tilsammen **Ledingen** (leiðangr). Af en anden Beretning om den samme Foranstaltning erfarer man, at den, hvad der og efter det foregaaende er rimeligt, for det første kun omfattede Gulathingslagen og Frostathingslagen, og at de første Skibe tilvejebragtes ved den af Harald Haarfagre indførte Næseskat (nefgildi), fra hvilken Bønderne nu sandsynligviis ved en engang for alle given Sum løskjøbte sig. Det heder nemlig: „De Nefgildes-Skatter, som Harald havde paalagt hele Landet, lod Haakon tage langs Kysten og i Thrøndelagen, og anvende til Opførelse af Skibe. Han gjorde og en Bestemmelse for hvert Fylke, hvor mange og hvor store Skibe med Hensyn til Rumtal skulde udredes, med Hensyn til Mænd, Vaaben, og Proviant for en udenlandsk Hær, saa at enhver kampdygtig og fri Mand skulde eje Skjold, Kesje og Hugvaaben; thi fordi Kongen ofte kun havde faa Folk om sig, ønskede han at kunne faa Understøttelse, hvor han var, naar det tiltrængtes, og en Hær var nodvendig; han havde da et fuldt udrustet Skib med Mænd og Vaaben at tage til, hvor han behøvede det" [1]). De ved Nefgildes-Skatterne byggede Skibe ere altsaa blevne Bønderne overdragne til Vedligeholdelse [2]). Skibrede-Indretningen maa temmelig tidligt være bleven udstrakt til Haalogaland, og heller ikke saa længe derefter til Viken, da vi have en Fortegnelse over, hvor mange og hvor store Skibe hvert Fylke skulde udrede, forfattet, som det synes, meget tidligt, maaskee allerede i det 11te Aarhundrede, og i hvilken Fortegnelse baade Vikverjer og Haaleyger nævnes [3]). I Forbindelse med Skibrede-Indretningen skal Kongen ogsaa have foranstaltet, at der oprettedes **Viter** eller **Varder** paa Fjeldene, i ikke større Afstand, end at man kunde se fra den ene til den anden; hvor en Fiende landede, skulde den nærmeste Vite antændes, derpaa den næste og saa videre. Viternes Antændelse var Tegn til at Herør eller Krigsbudstikken skulde gaa. Men for at Folket ej skulde forureliges ved blind Allarm, fastsatte Haakon ogsaa store Bøder for Viternes Antændelse uden Grund. Man regnede at Krigsbud paa denne Maade kunde gaa fra den sydligste Vite i Landet til det nordligste Thinglag paa Haalogaland [4]).

Ved Haakons Bestræbelser for at ordne Landets Lov og Ret og sikkre det mod udvortes Fiender ved et vel indrettet Forsvarsvæsen, kom der til

---

1) Fagrskinna, Cap. 32.

2) Af yngre Diplomer se vi, hvorledes Bønderne i Skibreden, naar nye Skibe maatte bygges, fordi de ældre vare udslidte, fik Tilladelse til at sælge disse til Hjelp ved Anskaffelsen; f. Ex. Dipl. Norveg. I. No. 470.

3) Ældre Gulathingslov, Cap. 315.

4) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 21. Fagrskinna, Cap. 32.

at herske god Fred i Landet, baade mellem Bønderne indbyrdes og for de Kjøbmænd, der udenlands fra søgte til Riget. Der var og, siges der, gode Aaringer baade paa Sø og Land. Dette gjorde ham end mere yndet, og det spurgtes udenfor Landets Grændser, at Norge var lykkeligt under hans Herredomme. Heraf benyttede han sig til at faa **Jemterne** til at erkjende ham for deres Konge. Det er ovenfor (S. 334 og 570) viist, hvorledes Jemteland allerede var blevet opryddet og befolket paa Oplændingekongen Eysteins Tid, og hvorledes dets Beboeres Antal forøgedes ved senere Nybyggere under Harald Haarfagre. Fra Jemteland var igjen den nordlige Deel af Helsingeland bleven bebygget, medens den søndre Deel derimod var bebygget fra Sverige. Dette Naboskab med Sviarne og Sverige bevirkede, at Helsingerne gjorde sine Kjøbferder til dette Rige, og at deres Land betragtedes som henhørende dertil. Jemterne derimod, som boede mellem Sverige og Norge, hørte en Tid lang ikke til noget af disse to Riger, og ændsedes heller ikke af Kongerne. Men Haakon indledte fredelig Handel med dem, og søgte at vinde de mægtigste Mænd iblandt dem, hvilket heller ikke blev ham vanskeligt, da Jemterne hørte saa meget godt om ham. Han bragte det endelig dertil, at deres fornemste Mænd kom til ham, hyldede ham som Konge, og forbandt sig til at betale ham Skat, hvorimod han, som det siges, gav dem Love og Landsret. De vilde heller adlyde ham end Sviakongen, fordi de selv vare af norsk Æt. Ogsaa de **Helsinger**, hvis Herkomst var fra Norge eller Jemteland, skal have fulgt deres Exempel [1]).

38. Haakons Bestræbelser for at indføre Christendommen.

Kong Haakon var hos Ædhelstan bleven opdragen i den christelige Religion. I England var Gejstlighedens Anseelse paa denne Tid overordentlig stor, og den religiøse Iver grændsede til Bigotteri. Det var derfor intet Under, at Haakon med Smerte saa Hedenskabet herske i Norge, og saa snart som muligt gjorde alvorlige Skridt til at indføre Christendommen. Denne kan paa Haakons Tid ikke aldeles have savnet Tilhængere i Norge, da saa mange Vikinger paa deres Tog havde lært den at kjende, og, saaledes som vi læse om flere af de ældste Nybyggere paa Island, vistnok ogsaa havde ladet sig døbe; men Antallet af de døbte Nordmænd maa dog endnu have været saare lidet i Sammenligning med Hedningernes, og de døbte Vikingers Christendom havde desuden ikke stort at betyde. Folket kan derfor neppe siges at have været modent til Christendommens Indførelse, og hvad der endnu mere maatte vanskeliggjøre denne, var den Omstændighed,

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 14.

at Sigurd Jarl, Kongens fornemste Støtte og Raadgiver, selv, ligesom hans Fader, var en ivrig Aasadyrker og Blotmand [1]). Det var derfor saa langt fra, at Kongen kunde vente nogen Understøttelse af ham, at han snarere maatte befrygte ved et uoverlagt Skridt i denne Sag at gjøre ham til sin Fiende. Ikke desto mindre besluttede Haakon at gjøre et Forsøg. I Begyndelsen gik han meget forsigtigt tilverks. Han havde endog selv en Tid lang kun øvet Christendommen hemmeligt, overholdende Søndagene, Højtidsdagene og Fredagsfasten, og overladende Sigurd Jarl at forestaa Blotene i Templet ved Lade paa hans Vegne. Han satte det tillige i Loven, at Julen skulde begynde paa samme Tid, som de Christnes Juul, ikke, som forhen, paa Hugge- eller Midvinter-Nat, omkring den 12te Januar; til dens Højtideligholdelse skulde hver Mand under en bestemt Bod have en Mæles-Øl, og Helgen skulde vedvare saa længe som de Christnes Juul, ikke, som forhen, kun i tre Dage. Heri synes Folket at have fundet sig; muligt er det vel og, at Sagnet har tillagt Haakon en Bestemmelse, der deels skriver sig fra sildigere Tider, deels i sig selv indeholder Levninger fra Hedendommen, nemlig den i den ældste Gulathingslov indførte Bestemmelse om den saakaldte **Ølgerd** [2]), eller Forpligtelse for Bønderne til, hvor i det mindste trende Familier kunde komme sammen, at holde Julegilde, hvortil enhver Huusbonde og enhver Huusfrue under en Bod af tre Mark Sølv skulde medbringe en Mæles Øl, det vil sige, saa meget Øl, som kunde brygges af en Mæle Malt, og som skulde signes og drikkes til Christus og Jomfru Maria for et godt Aar og Fred, ligesom man ved de hedenske Offringer tømte Odinsbægret til Sejr og Vælde for Kongen, og Njords og Freys-Bægret for et godt Aar og Fred [3]).

Medens Haakon ventede paa det belejlige Øjeblik til at rykke aabenbart frem med Christendoms-Paabudet, søgte han at vinde sine nærmeste Omgivelser og Omgangsvenner for Christendommen. Af Venskab for ham lode ogsaa mange sig overtale til at lade sig døbe, og flere ophørte i det mindste med Blotene. Især søgte han at skaffe Christendommen Tilhængere i Thrøndelagen, hvor Landets største Styrke var, og opholdt sig derfor her lange Stunder. Da han endelig troede at have sikkret Christendommen tilbørlig Understøttelse blandt Landets eller Egnens Fornemste, sendte han Bud

---

1) Paa den Iver, hvormed Sigurd tog sig af Blotene, anfører Snorre i Haakon den godes Saga, Cap. 16, et Exempel; han gjorde nemlig et stort Offergilde paa Lade, hvorved han selv bestred alle Omkostninger, saa at Gjesterne, eftersom Skalden Kormak i sin Draapa om Sigurd melder, ikke behøvede at tage nogen Ask eller Madpose med sig.

2) Ældre Gulathingslov, Cap. 6, 7.

3) Stundom drak man og Bragebægret og Forfædrenes Minde, se Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 16, jvf. ovenfor S. 177 og 186.

til England efter en Biskop og andre christelige Lærere, og da de vare komne til Norge, bekjendtgjorde han ude paa Nordmøre [1]), at han nu vilde paabyde Christendommen over det hele Land. Mørerne og Raumsdølerne henskøde Sagen under Thrøndernes Afgjørelse. Kong Haakon lod imidlertid nogle Kirker indvie ude paa Møre og satte Prester til dem, men begav sig derpaa strax til Throndhjem, hvor han stevnede Bønderne til Things, og bød dem antage Christendommen. De paa dette Thing forsamlede Bønder vilde heller ikke befatte sig med denne vanskelige Sag, men henskøde den til Frostathing, hvor Mænd fra alle Thrøndelagens Fylker vilde komme sammen.

Kongen indfandt sig paa Frostathinget, og traf her en stor Forsamling af Bønder. Da Thinget var sat, begyndte han strax at tale til Folket og forkyndte sit Bud og sin Begjæring til Bønder og Bothegne, rige og urige, unge og gamle, formuende og fattige, Koner og Karle, at de alle skulde lade sig døbe og tro paa een Gud, Christus, Jomfru Marias Søn, men høre op med alle Blot og forsage de hedenske Guder, at de skulde helligholde hver syvende Dag ved at lade alt Arbejde hvile, og at de ligeledes skulde faste hver syvende Dag [2]). Da Kongen havde udtalt, blev der, som det fortælles, stort Knur blandt Bønderne over at Kongen vilde tage deres Arbejde og deres Tro fra dem. De sagde, at naar de ej skulde arbejde, kunde Landet ikke bygges, og Arbejdsmænd og Trælle sagde at de ikke kunde arbejde, naar de ej skulde faa Mad. Man udlod sig ogsaa med at det var en arvelig Lyde paa Haakons hele Æt, at saavel han som hans Forfædre vare karrige paa sin Mad, hvor gavmilde de end vare paa Guld [3]). Den mægtige **Aasbjørn** af Medalhuus i Gauldalen stod op og svarede saaledes paa Kongens Tale: „Da du, Kong Haakon, havde holdt dit første Thing her i Throndhjem, og vi havde taget dig til Konge og faaet vor Odel af dig, troede vi at have faaet Himlen selv i vore Hænder; men nu vide vi ikke, om vi virkelig have faaet Friheden, eller om du atter vil gjøre os til Trælle paa den underlige Viis, at vi skulle forsage den Tro, vore Fædre og alle deres Forfædre have haft for os, baade i Brændoldet og nu i Højoldet. De have været langt gjævere Mænd end vi, og endda har denne Tro duet nok saa godt for os. Vi have lagt saa stor Elsk til dig, at vi have ladet dig raade for Lov og Landsret med os. Nu have ogsaa vi Bønder den faste Vilje og samdrægtige Beslutning, at overholde de Love,

---

[1]) At det skede paa Nordmøre, sees af hvad der senere nævnes i Beretningen.

[2]) Nemlig hver Fredag.

[3]) Saaledes Halfdan milde, og tildeels Harald Haarfagre, se ovenfor S. 379 og S. 607.

som du satte her paa Frostatbinget, og hvortil vi gave dig vort Ja; vi ville alle følge dig og have dig til Konge, saa længe en eneste af os Bønder, der nu befinde sig her paa Thinget, er i Live, dersom kun du, Konge, vil vise noget Maadehold, og ikke forlange andet af os, end hvad vi kunne føje dig i, og hvad der ikke er utilbørligt for os at gjøre. Men dersom du vil tage denne Sag med saa megen Heftighed, at du endog vil prøve Magt og Styrke med os, da have vi besluttet, alle at skilles fra dig, og tage os en anden Høvding, som kan hjelpe os til at vi frit kunne beholde den Tro, der behager os. Vælg nu, Konge, mellem disse tvende Kaar, forend Thinget oploses". Ved denne Tale yttrede Bønderne stor Bifaldstummel, og sagde, at det skulde være som Aasbjørn havde sagt. Da Tummelen sagtnedes, og der blev Stilhed, sagde Sigurd Jarl: „det er Kong Haakons Vilje, Bonder, at samtykke i Eders Onske, og aldrig lade Eders Venskab fare". Bønderne svarede, at de ønskede at Kongen skulde blote for dem til et godt Aar og Fred, ligesom hans Fader havde gjort: da standsede Knurren og Thinget hævedes. Sigurd Jarl talte siden med Kongen og bad ham endelig ikke ganske at vægre sig ved at opfylde Bondernes Onske, thi, sagde han, „det nytter ikke andet end at føje sig noget efter Bønderne. I hørte jo selv, Konge, at dette var Høvdingernes Vilje og ivrige Onske, og dermed ogsaa Folkets. Men vi skulle se til at finde paa et eller andet godt Raad". Dette aftaltes nu mellem Kongen og Jarlen.

Høsten derefter, eller ved Vintrens Begyndelse, holdtes der Vinternatsblot og Gilde paa Lade, hvor ogsaa Kongen indfandt sig. Hidtil havde han, naar han var tilstede ved Blotfester, plejet at holde Maaltid med nogle faa Mænd i et lidet Huus for sig selv; men nu klagede Bønderne over at han ej sad i sit Hojsæde, naar den bedste Folkeglæde herskede. Jarlen raadede ham til at han denne Gang ikke skulde holde sig borte, og det blev endelig saaledes, at Kongen sad i sit Højsæde. Da det første Bæger var iskjenket, talte Sigurd Jarl for Skaalen, signede den til Odin, og drak af Hornet til Kongen. Kongen modtog Hornet, gjorde Korsets Tegn derover, og drak. Da sagde en af Gjesterne, ved Navn Kaar af Gryting: „hvorfor gjør nu Kongen saaledes, vil han endnu ikke blote"? Sigurd Jarl svarede: „Kongen gjør som alle de, der tro paa deres Magt og Styrke, nemlig at signe sit Bæger til Thor, derfor gjorde han Hammer-Merke derover, førend han drak". I denne Forklaring fandt Bønderne sig, og det var roligt den Aften. Men næste Dag, da man skulde gaa til Bords, flokkede Bønderne sig om Kongen og sagde at han skulde æde Hestekjød. Dette betragtedes af den Tids ivrige Christne med den største Afsky, som Hedenskabens Tegn, og Kongen vilde derfor ikke paa nogen Maade samtykke deri. De bade ham da at drikke Soddet. Dette vilde han heller ikke. Endelig bade de ham at spise af det ovenpaa flydende Fedt, men ogsaa herved vægrede han sig.

Da var det nær ved at Bønderne havde anfaldt Kongen, hvis Sigurd Jarl ikke havde lagt sig imellem, og søgt at berolige dem. Han bad Kongen at gabe over Kjedelhadden, hvor Dampen af det kogte Hestekjød havde lagt sig, og som var bleven fedtet. Kongen tog en Liindug, viklede den om Hadden, gabede derover, og gik derpaa til sit Højsæde. Men paa begge Sider var man ilde tilfreds. Og vist er det, at Haakon i det mindste denne Gang ej havde fulgt sin Fosterfader Ædhelstans Raad.

Den følgende Vinter var et Julegilde beredet for Kongen inde paa **Mæren** i Sparboen. Da det led hen mod Juul, holdt de 8 Høvdinger, der især raadede for Blotene i Thrøndelagen, et Møde med hinanden, og forbandt sig med hinanden om at modarbejde Christendommen og tvinge Kongen til at blote. Sagaen har opbevaret deres Navne, nemlig Kaar af Gryting (fra Orkedalen), Aasbjørn af Medalhuus (fra Gauldølafylke), Thorberg af Varnes (fra Stjordølafylke), og Orm af Lyren (fra Strindafylke); disse fire hørte til Udthrønderne, de øvrige fire til Indthrønderne, nemlig: Botolf af Alveshaug (fra Skaun), Narve af Stav (fra Verdalen), Thrond Hake af Egg (fra Sparbyggjafylke), og Thore Skegg af Husebø paa Inderøen (fra Eynafylke [1]). Det aftaltes, at hine fire udthrønderske Høvdinger skulde tilintetgjøre Christendommen ved at nedbryde de paa Møre byggede Kirker og dræbe Presterne, medens de fire Indthrønder skulde søge at tvinge Kongen til at deeltage i Offringerne. Udthrønderne droge paa fire Skibe syd til Møre, brændte 3 Kirker og dræbte 3 Prester. Indthrøndernes Høvdinger oppebiede Kongen ved Julegildet paa Mæren. Her var en stor Skare af Bønder forsamlede. Kongen og Jarlen kom begge med deres Hird. Allerede paa den første Gildesdag gik Bønderne haardt ind paa Kongen, og forlangte under Trusler, at han skulde blote. Sigurd Jarl søgte atter at forlige dem, og bragte det dertil, at

[1]) Ved at betragte disse Navne tilligemed de tilføjede Hjemsteder seer man, at det har været Sagafortællerens Hensigt at nævne en Høvding fra hvert af Thrøndelagens 8 Fylker. Hvor vidt dette er et Tegn paa Beretningens Troværdighed og ikke snarere paa at den har undergaaet en senere Bearbejdelse og Udpyntning, ville vi ej driste os til at afgjøre. Flere af Stedsnavnene ere i det mindste besynderligt afvigende fra den Form, hvori de ellers forekomme. I Orkedalen er et Grjote eller Grøte, ikke Gryting, paa Strinden Leren, ikke Lyren; i Verdalen findes Spor af et Gaardsnavn, Stav, i Stafs-Skeneyjar, nu Stubskin ej langt fra Vuku, men Navnet selv existerer ikke; paa Inderøen findes Huusstad, ikke Husebø. Det er alene Navnene Varnes, (Værnes), Medalhuus (Meelhuus), Alveshaug (nu forvansket til Alstahaug) og Egg (Egge), som gjenkjendes i Diplomer og Jordebøger. Muligt at Stedsnavnene saa langt tilbage, som paa Haakons Tid, vare noget forskjellige fra hvad de et Par Aarhundreder senere vare, dog indsees ikke nogen Grund, hvorfor de skulde være det. Forskjelligheden synes derfor i og for sig at indeholde etslags Vidnesbyrd om en vis Usikkerhed i Fortællingen.

Kongen spiste nogle Stykker Hestelever, og drak alle de Skaaler, Bønderne skjenkede i for ham, uden Kors. Men da Gildet var forbi, drog han med Jarlen ud til Lade, meget gram i Hu. Han vilde strax forlade Throndhjem med alle sine Folk, og sagde, at han skulde komme mandsterkere tilbage og lade Thrønderne undgjelde det Fiendskab, de havde viist ham. Sigurd Jarl bad ham ikke at have noget imod Thrønderne for dette, og sagde at det ej vilde være godt for Kongen at true eller herje mod sit eget Folk, hvor Landets største Styrke var, saaledes som i Throndhjem. Men Kongen var saa vred, at han ikke vilde høre et Ord. Han drog syd til Møre, opholdt sig der om Vinteren og ud paa Vaaren, og samlede henimod Sommeren en Hær, med hvilken han, som det hed, vilde drage mod Thrønderne.

Dette er den i Snorre Sturlasøns Kongesagaer givne Beretning om disse Forhandlinger [1]). Den tilføjer, at det kun var Efterretningen om et Angreb, Erik Blodøxes Sønner havde foretaget i den sydlige Deel af Landet (hvorom nedenfor), der bragte ham til at afstaa fra sin Plan, at angribe Thrønderne. En anden Beretning sætter derimod disse Forhandlinger angaaende Christendommen ikke i nogen Forbindelse med Eriks Sønners Angreb, men henfører dem til hans sextende Regjerings-Aar, eller Vintren mellem 950 og 951, medens den først omtaler Eriks Sønners Tog til Norge efter Kongens 17de Aar (952) [2]). Denne Beretning melder ogsaa ligefrem, at Kongen lod sig true eller overtale til at blote. I sit sextende Riges Aar, heder det, havde han et talrigt Thing inde i Throndhjem paa Mæren, og paa dette Thing satte Thrønderne ham to Vilkaar, enten at blote efter de forrige Kongers Skik til Aar og Fred, og saaledes efterkomme den gamle Lov, eller at blive jagen af Riget. Kongen vægrede sig, men hans bedste Venner og mange andre Folk lagde sig imellem, idet de forestillede Bønderne, hvor nyttig en Hovding han var for sine Thegner, da han sørgede saa godt for Lovgivningen og gode Sæder, og anraabte Kongen om at standse denne Knurren ved at gjøre Bønderne en Ubetydelighed efter deres Vilje, saa at Blotmændene ej skulde have det at sige, at han var Skyld i Lovenes Omstyrtning. Og, heder det, „formedelst sin Godmodighed og Kjærlighed til sine Venner gjorde han efter deres Bøn og blotede". Denne Beretning, der allerede i og for sig ved den bestemte Tidsangivelse, hvormed den er ledsaget, vinder et større Udseende af Paalidelighed, end den anden med al dens Vidtløftighed, bestyrkes ogsaa, saavel ved visse chronologiske Data, hvorom der nedenfor vil blive handlet [3]), som ved

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 15—19. Jvf. Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 21—23.

[2]) Fagrskinna, Cap. 29.

[3]) Nemlig i § 42 og 43, hvor Haakons Krige med Danmark og Erik Blodøxes Sønner omtales.

andre historiske Skrifters Udsagn. Saaledes hedder det i et gammelt, paa Latin forfattet Udtog af den norske Kongehistorie: „Haakon, skjønt opdragen paa det omhyggeligste af den saare christelige Konge i England, faldt dog i en saa stor Vildfarelse, at han var daarlig nok til at foretrække det forbigaaende jordiske for det evige himmelske Rige, og af Omhu for at vedligeholde sin Kongeværdighed blev en Frafalden, og, undergiven Afgudernes Dyrkelse, tjente flere Guder og ikke een Gud [1])". Og i et andet paa Norsk skrevet Udtog af Kongesagaerne siges der, at han havde en hedensk Kone og veg meget fra Christendommen for hendes Skyld og for at gjøre det Christendommen fiendske Folk efter Behag. Der siges vel, at han skal have bidt i Hesteléver, dog saaledes at han svøbte en Dug om, og ikke blotede paa anden Maade; men tilføjes der, fra den Tid af gik alt ham tyngre end forhen [2]). I en Tale, der lægges Olaf Tryggvesson i Munden i denne Konges Saga, forekomme disse Ord: „han (Haakon Adelsteensfostre) lod sig af sine Trælle kue til at forsage den sande Tro, og forhaanede sin Skaber og skjemmede sig selv i den Grad, at han gik hen at blote" [3]). Beretningerne om hans Endeligt ere ogsaa enige om at han paa det Yderste viste stor Anger over sit saakaldte Frafald fra den sande Gud, og erkjendte, at han havde levet som en Hedning. Det synes derfor neppe at kunne betvivles, at hans Deeltagelse i Blotene har gaaet videre, end den af Snorre fulgte Beretning, der øjensynlig søger at stille ham i det efter de daværende christelige Begreber mindst ufordeelagtige Lys, har angivet.

Det var vistnok ogsaa i sig selv et højst uoverlagt Skridt af Haakon, allerede nu at ville indføre Christendommen, især i Thrøndelagen, hvor Asareligionen endnu havde sine fleste Tilhængere [4]), og hvor den mægtige Sigurd Jarl understøttede den hedenske Gudsdyrkelse. Naar man opmerksomt følger Beretningens Ord, faar man et ikke utydeligt Indtryk af, at Sigurd Jarl egentlig har spillet under Dække med Bønderne, og, om han end ikke ligefrem tog deres Parti, men oprigtigt søgte at værne om Kongens Sikkerhed, dog søgte at gjøre ham saa ængstelig som muligt, og paa alle Maader søgte at overtale ham til aldeles at opgive sin Plan. Paa denne Maade bedømtes ogsaa Sigurds Færd i hin ovennævnte Tale af Olaf Tryggvesøn. Det hedder her: „Sigurd Jarl var den største Gildre og

---

[1]) Historia Norvegiæ, fol. 7 b.

[2]) Ágrip af Nor. kon. Sög. Cap. 5.

[3]) Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 167.

[4]) Det vil i det Følgende, hvor Olaf den helliges Historie omtales, vise sig, hvorledes endnu paa hans Tid, næsten hundrede Aar efter Haakon, Høvdingerne i Throndhjem, fornemmelig Indhered, holdt ivrigt ved Hedendommen, medens den paa de øvrige Steder i Landet for det meste var afskaffet.

Snare, Fortabelse og Ødelæggelse for Kong Haakon ved Siden af de andre Høvdingers Magtsprog og hans egen Veghed".

Det var saaledes intet Under, at Haakons forhastede Bestræbelser bleve uheldige og endog bragte ham selv i Fare. Tiden var endnu ikke kommen, Folket endnu ikke modent til Christendommens Indførelse. Dertil kom, at de Uroligheder, der begyndte i Kong Haakons sidste Regjeringsaar, gave ham og Folket saa meget at tænke paa, at al Tale om Religionsforandring for det første maatte ophøre. Imidlertid kan man neppe betvivle, at den sande Lære, som prædikedes ved Haakons Foranstaltning, dog altid har vundet Indpas hos og slaaet an paa enkelte fromme Sjæle, og at Christendommen virkelig fra denne Tid har vundet sit første Fodfæste i Landet.

39. Erik Blodøres senere Hændelser og Død.

Den største Deel af Kong Haakons Regjeringstid gik hen i Fred, og der siges udtrykkeligt at denne Fred var saa god, at Ingen gjorde Skade paa anden Mands Gods, eller brød Freden mod nogen anden [1]). Men hans sidste Aar foruroligedes især ved de Forsøg, Erik Blodøxes Sønner gjorde paa at vinde deres fædrene Rige i Norge tilbage, hvorved de understøttedes af Danekongen Harald Gormssøn, der ligeledes havde Arvefordringer paa Viken.

Det er ovenfor omtalt, at Erik Blodøxe havde faaet Northumberland til Len af Kong Ædhelstan, og havde opslaaet sin Bolig i York. Hans Forpligtelse var at skulle forsvare Landet mod Daner og andre Vikinger. Hvis han, som vore Sagaer antyde, fik denne Forlening i Aaret 936, har han upaatvivlelig deeltaget i Brunanburgslaget. Men Sagaernes Beretninger om Eriks Hændelser efter hans Fordrivelse fra Norge ere saa forvirrede og mangelagtige, at man ej kan stole paa deres Tidsangivelser. Det er sandsynligere, at Erik først i Ædhelstans sidste Dage (mellem 939 og 941) er kommen til Northumberland, og at han heller ikke er bleven forlenet med hele dette Landskab, men kun med York og det omliggende Distrikt [2]). Efter Snorre Sturlasøns Fortælling forlod Erik efter Ædhelstans Død (941) Northumberland, og begav sig paa Vikingetog i Vesterhavet, i Følge med Arnkell og Erlend, Torv-Einars Sønner, fordi han vidste at **Eadmund**,

[1]) Olaf den helliges Saga, Cap. 9.

[2]) Hvis han havde været forlenet med hele Northumberland, havde de engelske Beretninger upaatvivleligt omtalt ham, ligesom senere, da han virkelig for en kort Stund kom i Besiddelse af dette Landskab. Derimod kan det, som ovenfor antydet, meget vel tænkes, at han, ligesom Olaf Sigtryggs Søn og Ragnvald Gudrøds Søn, har haft en mindre Forlening i Egnen, uden strax at være nævnt.

Kong Ædhelstans Broder og Efterfølger, var ingen Ven af Nordmændene, og tænkte paa at indsætte en anden Konge i Northumberland. Han drog til Syderøerne, hvor flere Vikinger og Hærkonger forenede sig med ham og sejlede derpaa i Spidsen for denne Skare, først til Irland, hvor han endmere forøgede sin Hær, derpaa til Bretland eller Wales, hvor han herjede, og endelig til det sydlige England, hvor han dristig gjorde Landgang og trængte langt frem under idelig Herjen, indtil han endelig maatte bukke under for den af Eadmund paa denne Kant indsatte Underkonge ved Navn **Olaf**, der mødte ham med en langt overlegen Hær, og efter en haardnakket Kamp fældte Erik med fem andre Konger, ved Navn Guthorm, dennes to Sønner, Ivar og Haarek, Sigurd og Ragnvald, tilligemed Torv-Einars Sønner Arnkell og Erlend. Denne Fortælling giver tydeligt at forstaa, at Eriks Fald indtraf strax efter Ædhelstans Død [1]). En kortere, i Norge selv optegnet Fremstilling af disse Begivenheder lader Erik forlade Northumberland og drage i Vesterviking, fordi det stod ham for Hovedet, hvor stort et Rige og hvor mange Skatlande hans Fader havde haft, medens han selv nu maatte nøje sig med et lidet Len; derfor, siges der, lagde han sig paa Vikingetog og herjede i de vestlige Lande. En Sommer, vedbliver Fortællingen, men uden at tilføje hvor længe efter at han havde forladt sit Len, herjede han vestenfor Skotland, om Irland og om Bretland, og standsede ikke førend han kom til det sydlige England, hvor han herjede som andensteds, fordi Ædhelstan da var død, og Eadmund var Konge; han havde en stor Hær og ledsagedes af ikke mindre end fem Konger, men vovede sig dog uforsigtigt alt for langt op i Landet, og blev overmandet og fældt af Eadmunds Skattekonge Olaf [2]). Denne Fremstilling er forsaavidt sandsynligere, som den ikke udtrykkeligt henfører Eriks Fald til Tiden strax efter Ædhelstans Død, og tilmed, ved Udtrykket „en Sommer", antyder at der laa nogle Aar imellem. Men at begge Beretninger i mangt og meget ere fejlagtige, sees dog deraf, at de omtale en Skattekonge, og det endog en ved Navn Olaf, i det sydlige England eller Wessex, de daværende engelske Kongers egentlige Hovedrige, hvor der ingen Skattekonger var, og allermindst nogen med det norske Navn Olaf. Hvis Erik virkelig har gjort Landgang i et under en Skattekonge staaende Landskab, da maa det have været i Northumberland, hvilket ogsaa bestyrkes af Skattekongens Navn, ligesom det i sig selv er rimeligt, at Erik har søgt med væbnet Haand at vinde det Rige tilbage, som han havde forladt eller fra hvilket han var fordreven. Hvor upaalidelige

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 4. Egils Saga lader ogsaa umiskjendeligt Erik falde strax efter Ædhelstans Død, thi efter at have ladet Egil Skallagrimssøn finde Erik i York allerede 936, fortæller den at han siden paa engang erfarede Beretningen om Ædhelstans Død og Eriks Fald.

[2]) Fagrskinna, Cap. 27, 28.

og fejlagtige disse Beretninger ere i alt, hvad der ikke umiddelbart vedkommer Erik selv, og hvad der ej bestyrkes ved samtidige, opbevarede Kvad, bliver saaledes indlysende. Endog den Angivelse, at Eadmund skulde have været Konge i England, da han faldt, maa betragtes som heel utilforladelig, da den i høj Grad bærer Præget af at være senere tillempet af Sagaнedskriverne efter engelske Krøniker, i hvilke de fandt det angivet, at Eadmund var Ædhelstans Efterfølger, hvoraf de igjen sluttede, at han ogsaa maatte have været Konge da Erik faldt. Der gives endnu en anden norsk Beretning, som aldeles afviger fra den ovenfor meddeelte, og som derved viser, hvor forskjellige Sagnene om Erik have været. Efter denne Beretning skulde Erik være bleven Ædhelstans Jarl i Northumberland, men ved sin Hustru Gunnhilds Paavirkning have viist sig saa grum og voldsom, at Northumbrerne ej kunde taale ham, men joge ham bort, hvorpaa han lagde sig i Viking, og endelig faldt paa et Tog i Spanien [1]).

Undersøge vi, hvad der af alt dette bekræftes af Kvad og samtidige Beretninger, bliver det kun, at Erik havde sin Bolig i York [2]), og at der i det Slag, hvor han fandt sin Død, ogsaa faldt fem Konger med ham [3]). Sandsynligviis have ogsaa de med ham faldne Kongers Navne været opbevarede i de Kvad, der handlede om hans Død. Om Navnet Olaf paa den Konge, med hvem han kæmpede, er ligesaa sikkert, bliver mere tvivlsomt, thi der kæmpede og, som vi have seet, en Olaf i Brunanburgslaget, hvor der ligeledes faldt fem Konger, og man kan ej være vis paa, om ikke de gamle

---

[1]) Beretningen forekommer, med en ubetydelig Forskjellighed, i Ágrip, (Cap. 7) og Historia Norvegiæ (fol. 7 b). I den første heder det: „Erik fik af Kong Ædhelstan Jarlsrige i Northumberland, men blev ogsaa der ved sin Hustru Gunnhilds Paavirkning saa grum og slem mod sine Folk, at de tyktes neppe at kunne taale ham. Derfor lagde han sig i Viking ude i Vesterlandene, og faldt i Spanien paa Krigstog". Historia Norvegiæ siger: „Venligt modtagen af sin Broders Fosterfader og døbt, indsattes han til Jarl over hele Northumberland, og var yndet af alle, indtil hans slemme Hustru Gunnhild kom; men hendes fordærvelige Aag kunde Northumbrerne ej taale, og afrystede det. Han begav sig da paa Vikingstog og faldt i Spanien".

[2]) York nævnes udtrykkeligt i Egil Skallagrimssøns Höfuðlausn (se nedenfor) som det Sted, hvor dette Kvad blev fremsagt. Det heder nemlig i 2den Strofe:

Kongen mig Adgang bød; fremfbærer Odins Mjød
kvæder jeg Sangen sød, i Englands Skjød.

Og i den 18de:

Frem af Hjerte-Bunden Odins Tale
Bar jeg med Munden i Jorviks Sale.

Og ligeledes i Arinbjørns Draape, Str. 3 —: Jeg havde paadraget mig den mægtige Konges Vrede, men besøgte dog dumdristig Hersen, hvor Kongen sad med barsk Mine, og med blodigt Sværd herskede i York.

[3]) Se det nedenfor meddeelte Stykke af Eriksmaal.

Sagaskrivere, der tidligt lærte de engelske Kroniker at kjende, have forverlet dette Slag med det, hvori Erik faldt. Imidlertid er det, som strax nedenfor skal vises, ikke usandsynligt, at Erik ved sin sidste Kamp i England virkelig stred mod en Konge ved Navn Olaf.

De engelske Annaler og Kroniker, som med al deres Mangelagtighed dog have den Fordeel, at de indeholde Beretninger for største Delen nedskrevne samtidigt med Begivenhederne selv, maa her blive vor fornemste Ledetraad. Det er ovenfor (S. 702) viist, hvorledes Olaf Godfredsson fra Irland, der efter Ædhelstans Død (941) var bleven tagen til Konge af Northumberlænderne, efter en kortvarig Krig med Kong Eadmund bekvemmede sig til et Forlig, hvorved han fik hele Landet østenfor Wätlingastræt i Len, imod at lade sig døbe, men at han kort efter døde (943), og at Eadmund derpaa fordrev to andre norske Konger fra Northumberland, Ragnvald, Godfreds Søn, og Olaf, Sigtryggs Søn, og underlagde sig hele Northumberland. Eadmund døde to Aar efter (946), og efterfulgtes af sin Broder **Eadred**, der ligeledes, strax efter sin Tronbestigelse, drog over Northumberland, tvang det til Lydighed, og modtog Hylding af Erkebiskop Wulfstan tilligemed Northumberlands fornemste Høvdinger ved Taddensscylf (947) [1]. Men kort efter faldt de atter fra, og toge, som Kronikerne berette, **Erik** til deres Konge. Eadred drog nu ind i Northumberland med en Hær, herjede det, og opbrændte endog Klosteret i Ripon, men blev ved Eriks Medvirkning, slagen ved York, hvorfor han i Vrede sagde, at han vilde vende tilbage igjen og aldeles ødelægge Landet; herover bleve Northumbrernes Høvdinger ængstelige, forjoge Erik, og udredede Bøder til Kong Eadred for deres Frafald. Kort efter kom **Olaf Kvaran**, der ved den irske Konge Congelaghs Hjelp havde opkastet sig til Konge i Dublin, for ogsaa at forsøge sin Lykke i Northumberland, og blev, som man maa formode, med Eadreds Samtykke, virkelig antagen; dog kort Tid efter uddreve Northumbrerne ham, og toge paany Erik, Haralds Søn, til Konge. Opbragt herover, lod Kong Eadred den urolige Erkebiskop Wulfstan, der altid holdt med Oprørerne, fængsle, og foranstaltede tillige et stort Blodbad i Thetford, fordi Indbyggerne havde dræbt deres Abbed. Dette synes at have sat Northumbrerne i Skræk, thi vi læse, at de Aaret efter fordreve Erik, at Eadred gjenvandt Northumberland, og at Wulfstan nu sattes paa fri Fod, men forflyttedes fra York til Biskopsdømmet Dorchester i det sydlige England [2]). En Forfatter, der her synes at have haft selvstændige Kilder, tillægger, at Erik i en øde Egn, kaldet Stanmor, ved Højgerefen Osulfs (Aasulfs) Forræderi blev dræbt af Makk, Olafs Søn, tilligemed sin Søn Henrik og sin Broder Ragnvald,

[1]) Chron. Sax. Mon. hist. Brit. I. p. 388.

[2]) Chron. Sax. i Mon. hist. Brit. p. 389.

hvorefter Northumberland ophørte at være Kongerige, men derimod bortforlenedes som Jarldømme til Osulf og hans Efterkommere [1]. I Henrik og Ragnvald, hvilke her udgives for Eriks Søn og Broder, gjenkjender man utvivlsomt Sagaens Haarek og Ragnvald; Erik selv kaldes ligefrem Haralds Søn; han blev lokket langt ind i Landet, ligetil Stanmor, mellem Richmond, Westmoreland og Cumberland [2], ved Osulfs Bestræbelser; dette Navn, Osulf eller Aasulf, kunde nok i Tidens Løb forvexles med Olaf eller Aalaf, især da det synes, som om Erik ogsaa har haft en virkelig Medbejler og Fiende i Olaf Kvaran. Det synes altsaa umiskjendeligt at være Erik Blodøxes sidste Kamp, som de engelske Kroniker her have beskrevet, og det maa ansees som en Fejltagelse, naar Sagaerne henføre den til Kong Eadmunds Tid. Derimod er det meget sandsynligt, at de nærmere Omstændigheder ved hans Endeligt, som f. Ex. hans Herjetog paa Skotlands, Irlands, Bretlands og Englands Kyster, m. m. ere rigtigt beskrevne, thi Sagatraditionerne dvælede gjerne ved Enkeltheder, hvilke derimod i de engelske Annaler sædvanligviis forbigaaes.

De engelske Kroniker afvige indbyrdes i at bestemme Tiden for Eriks Død. Nogle henføre den til 950, andre til 952, atter andre til 954 [3]. Paalideligst synes Henførelsen til 950 at være, da Wulfstans Underskrift ej findes under Diplomer mellem 949 og 955, og Osulf allerede i Aaret 949 kaldes Højgerefa i Bamborough i Northumberland [4]. Men erkjendes dette, vinder Rigtigheden af at ansee de engelske Kronikers Erik Haraldssøn for Erik Blodøxe en ny Bestyrkelse i vore egne Sagaer. De ere nemlig alle enige om at fortælle, at Eriks Sønner efter hans Fald droge til Danmark, og at de nu derfra begyndte at forurolige Norge. Deres første Angreb paa Norge henføres deels til det 15de, deels til det 17de, og deels til det 19de Aar i Haakons Regjeringstid, altsaa til 950, 952 eller 954 [5]. Det sidste Aar

---

[1]) Math. af Westminster, S. 369. Hertil sigter ogsaa Howden hos Savile S. 423, Mon. hist Brit. I. p. 687 not. d.

[2]) Her lægger Camden i sin „Britannia" Stanmor.

[3]) Nemlig Math. af Westminster til 950, Simeon af Durham til 952, Chron. Sax. til 954.

[4]) Se Kembles Cod. Dipl. ævi anglos. II. p. 292. I det samme Diplom kalder Eadgar sig ogsaa Northumbrernes Overvinder og Herre.

[5]) Fagrskinna, som ikke omtaler Erikssønnernes første Slag med Haakon paa Agvaldsnes, henfører Christendomspaabudet og Thinget paa Mæren til hans 16de Aar (951), siger at de Angreb, Gunnhildssønnerne og andre Vikinger gjorde paa hans Rige, var en Straf, fordi han havde blotet, henfører Tryggve Olafssøns Udnævnelse til Konge i Viken til Haakons 17de Aar, omtaler derpaa hans Tog til Danmark m. m., og henfører Slaget paa Frædø til hans 20de Aar ($95^4/_5$). Thjodrek Munk (Langebeks Script. V. p. 315) lader Haakon herske i 25 Aar, hvoraf de første 19 Aar i Fred; han henfører altsaa Erikssønnernes første Tog til 955 eller 956; han lader Krigen med dem vare i 5 Aar ($955-9^{60}/_{61}$). Ágrip regner Haakons Kongenavn fra 936, henfører Sla-

synes at have de fleste Stemmer for sig, og dette passer, som man vil se, paa det nøjeste med de engelske Tidsbestemmelser for Eriks Død [1]).

Ved at sammenholde de norske og engelske Efterretninger sættes vi saaledes istand til at danne os en nogenledes fuldstændig og rigtig Forestilling om Eriks Bedrifter efter hans Forjagelse fra Norge. Han tyede først til Orknøerne, hvor han i Nødstilfælde synes at have haft stadigt Tilflugtssted. Derfra maa det være lykkets ham, maaskee med det Gode, og paa den Maade, Sagaerne antyde, at erhverve en Forlening i Northumberland. Men fra denne er han efter Ædhelstans Død rimeligviis bleven fordreven af Olaf Godfredssøn (941), og har heller ikke, saa længe Eadmund levede, vovet at komme tilbage til Northumberland, men har sværmet om i Vesterviking, medens hans Hustru og Børn opholdt sig paa Orknøerne, hvor han ogsaa selv maa have haft sit Vintersæde. Her egtede ogsaa Thorfinn Jarls Søn Arnfinn hans Datter Ragnhild. Men under Eadmunds Efterfølger, Eadred, der ogsaa var en Broder af Ædhelstan, og derfor i Sagaerne let har kunnet forvexles med Eadmund, gjorde Erik, som vi se, fornyede Forsøg paa at vinde Northumberland tilbage, og lod sig omsider ved Aasulfs List lokke langt ind i Landet, lige til Stanmor, hvor han faldt (950) tillige med Thorfinn Jarls Brødre Arnkell og Erlend, og fem andre Konger, hvis Navne Sagaen har bevaret, og af hvilke den engelske Chronist alene omtaler to, Haarek og Ragnvald, hvilke han gjør til hans Søn og Broder.

Efter Eriks Fald drog Gunnhild med sine Sønner, som det i en Beretning heder, fra Northumberland til Orknøerne, hvor de en Tid forbleve og førte Herredømmet, idet de herjede paa de nærmeste Kyster. Efter den samme Beretning var det ogsaa først nu, at Arnfinn, Thorfinn Jarls Søn, egtede Eriks Datter Ragnhild [2]). Derpaa, vedbliver Beretningen, droge de ved Efterretningen om at der var udbrudt Ufred mellem Danmark og Norge, til Danekongen Harald Gormssøn, som tog vel imod dem. Sandsynligere er den anden Beretning, der lader deres Rejse ske strax efter Eriks Død, og hen-

---

get paa Agvaldsnes til det 15de Aar derefter (951) og Slaget paa Frædø til strax efter hiint (952); ni Aar efter dette Slag lader det Slaget paa Stordø og Haakons Død indtreffe (961). Snorre Sturlasøn, saavelsom Jon Loptsøns Enkomiast lader Haakon herske i 26 Aar, altsaa til 960 eller 961; hiin henfører Slaget paa Frædø til hans 20de Aar, men lader (Cap. 20) en „lang Tid" hengaa mellem Kampen paa Agvaldsnes og den paa Rastarkalf. De fleste Vidnesbyrd ere saaledes dog for at henføre Slaget paa Agvaldsnes til det 19de Aar, eller 954, og følgelig Erikssønnernes første Herjetog i Viken til 953, og Tryggves Udnævnelse til 952.

[1]) Om Mag. Adam af Bremens Beretning, at Harald Gormssøn, Danmarks Konge, sendte sin Søn Hiring, Hiric eller Erik til England, og om hvorledes flere have antaget de engelske Krønikers Erik, Haralds Søn, for denne Erik, skal nedenfor handles.

[2]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 5, 10.

fører Giftermaalet mellem Arnfinn og Ragnhild til Tiden før Eriks sidste Tog til England [1]).

Gunnhild lod efter Eriks Fald digte et Kvad om ham til hans Ære. Af dette Kvad, der kaldes Eriksmaal, er Begyndelsen endnu tilbage, og den lader os kun beklage, at vi ej kjende det i dets Heelhed. Hvad der er opbevaret lyder saaledes:

Odin: Hvad er det for Drømme?
For Dag jeg tyktes opstaa
Valhall at rydde
for Valens Flokke;
jeg vakte Einherjer,
bød dem at opstaa,
Bænke at klæde,
Bordkar at skure;
Valkyrjer Viin at bære,
som for en vældig Konge.
Hist fra Verden
venter jeg Haulder,
gjæve Helte,
saa er jeg glad om Hjerte.

Hvad tordner hist, Brage,
som om Tusinder bæved
eller mylrende Masser?

Brage: Bænktiljer brage,
som om Balder kom
atter til Odins Sale.

Odin: Nu du taler uviist,
ædle Bragi,
skjønt du ellers veed om alt;
for Erik det tordner,
som ind til os nu kommer,
Helten, til Odins Haller.

Sigmund og Sinfetle, [2])
rejser Eder snarligen,
og ganger Gramen imøde;
ind ham byder,
om det Erik er,
ham, som I veed jeg venter.

---

[1]) Fagrsk., Cap. 27, 28. Det falder af sig selv, at Snorre, der urigtigt henfører Eriks Død til et af de første Aar efter Kong Ædhelstans, ogsaa maa lade hans Sønner opholde sig en rum Tid paa Orknøerne efter hans Død, forend de henimod Haakons 16de eller 17de Regjeringsaar kom til Danmark. Han maa derfor ogsaa lade Giftermaalet mellem Arnfinn og Ragnhild indtræffe efter Eriks Død. Men Fagrskinna, hvis Tidsregning i det Hele taget er rigtigere, giver her ogsaa et godt Vink til at udfinde det rette ved udtrykkeligt at nævne Giftermaalet før Eriks Død, og ved at sige, at Erik „en Sommer", altsaa en ubestemt Tid efter hans Forjagelse fra England, herjede her. Det bliver saaledes temmelig klart, at Erik selv, efter sin første Forjagelse fra Northumberland, hvilken i de engelske Kroniker ej er omtalt, strax har taget sin Bopæl paa Orknø, at hans Familie er forbleven der under hans senere Forsøg paa at vinde Northumberland tilbage, og at Giftermaalet har fundet Sted før hans Død. Fagrskinna omtaler vistnok Gunnhild og Sønnerne som opholdende sig i England, da han faldt, men det er heller ikke i mindste Maade urimeligt, at de ved hans sidste Optræden, da han virkelig var i Besiddelse af York, have ledsaget ham. Ogsaa Egils Saga (Cap. 62) sætter Ragnhilds Giftermaal før Eriks Død.

[2]) Sigmund Vølsung og hans Søn Sinfetle eller Sinfjøtle, to af Volsungesagnenes fornemste Helte, se ovenfor S. 226.

Sigmund: Hvi venter du Erik
mere end andre Konger?

Odin: Jo, thi mange Riger
han har ryddet med Klingen
og blodigt Sverd baaret.

Sigmund: Hvi undte du ham ej
Sejren,
da han dog tyktes dig snild
at være?

Odin: Uvist er
alt at vide;
grisk mod vor Flok den graa Ulv stirrer [1]).

Sigmund: Hil dig, Erik,
vær her velkommen,
gak i Sal til Sæde;
fritte dig vil jeg,
om der følger dig
Konger fra Kampens Tummel.

Erik: Ja, Konger fem,
kjend her alle deres Navne,
jeg er den sjette selv [2]).
— — — — —
— — — — —

Af dette Brudstykke seer man idetmindste at hans Bedrifter vare store og berømmelige nok til at begejstre de ypperste Skalde, thi Eriksmaals Digter maa have staaet langt over de almindelige Draapedigtere. Eriks Charakteer ligger temmelig tydeligt for Dagen af hvad der er berettet om ham. Herskesyge og Grumhed synes at have udgjort dens meest fremtrædende Præg. Dog var allerede hans Samtid tilbøjelig til at give hans Hustrus Paavirkning Skylden for hans værste Handlinger. Snorre kalder ham en stor og smuk Mand, sterk og mandig, en vældig Hærmand, sejrsæl, hidsig af Sindelag, grum, ublid og faatalende. Det vækker imidlertid en Forestilling om at han ikke manglede personlige Elskværdigheder, at den ædle Arinbjørn Herse saa trofast hang ved ham. Thi han fulgte ham i hans Landflygtighed, og vendte først tilbage til Norge, da Eriks Sønner vare dragne til Danmark, hvor han dog, som det nedenfor vil sees, snart atter opsøgte dem, og fulgte dem til sin Død.

---

[1]) Her sigtes til den Fare der ved Ragnarøkk truede Æserne, og især deles hed Odin, fra Ulven Fenrer, se ovenfor S. 171.

[2]) Hermed ender Brudstykket, thi Nedskriveren af Fagrskinna, hvor det meddeles (Cap. 28) har kun villet bevise ved denne samtidige Autoritet, at 5 Konger faldt tilligemed ham. At det har været meget længere kan skjønnes saavel af dets Charakter i og for sig, som af Haakonarmaal, der udtrykkeligt siger at være digtet efter dette. Begyndelsen af Kvadet meddeles ogsaa i Snorre-Edda eller Skálda, Cap. 97.

40. Egil Skallagrimssøns Sammenstød med Erik og Besøg hos Kong Haakon og Arinbjørn.

Mod Egil Skallagrimssøn, der saa blodigt havde fornærmet Erik ved at dræbe hans Søn Ragnvald og rejse Nidstang over ham selv og Dronning Gunnhild, viste han sig ligeledes mere ædelmodig end man af en Mand af hans Charakteer skulde have ventet. Egil havde strax efter sin Hjemkomst overtaget Bestyrelsen af Gaarden Borg, da hans Fader Skallagrim nu var bleven meget gammel og affældig. Den samme Høst døde Skallagrim pludselig, medens Egil var fraværende paa et Gjestebud. Det fortælles, at da Egil skulde stige til Hest og ride fra Gaarden, krævede Skallagrim af ham det Sølv, Kong Ædhelstan havde givet ham i Erstatning for Thorolfs Fald, men da Egil slog dette hen og red afsted uden at give noget bestemt Svar, tog Gubben samme Aften en Kiste og en Kobberkjedel, han selv ejede, begge fyldte med Sølv, red bort med dem, og styrtede dem, som man troede, ned i den saakaldte Krumskilde, for at Egil ej skulde faa dem fat; den følgende Morgen fandt man ham siddende død paa Sengestokken og saa stiv, at ingen kunde røre ham af Stedet, men man maatte sende Bud efter Egil, som fik bøjet Liget ned, lod bryde Hul paa Væggen for at føre det ud, og lod det højlægge med hans Hest, Vaaben og Smederedskaber paa Digranes i Nærheden af Borg. Egil tog nu Arven efter sin Fader. Den følgende Sommer, den samme, i hvilken Haakon Adelsteensfostre og Erik Blodøxe stredes om Kongedømmet i Norge, kom der formedelst Forbud mod alle Skibes Bortrejse ingen Efterretninger til Island om de seneste Begivenheder. Egil, som aldrig kunde have ret Ro paa sig, begyndte om Vinteren at blive noget utaalmodig, og yttre Lyst til at rejse til England og besøge Kong Ædhelstan for at se de Løfter opfyldte, denne havde givet ham. Det hed, og man troede for vist, at Dronning Gunnhild havde ladet anstille Seid for at Egil aldrig skulde have Ro paa Island. Han udrustede et Skib med 30 Mand, men kom ikke afsted førend henimod Høsten og den stormfulde Aarstid var indtraadt. Vinden var ham ugunstig; omsider kom han til Orknøerne, men vilde ikke lande her, fordi han troede at Erik Blodøxe havde Herredømmet over dem [1]). Han sejlede langs Skotlands Kyst,

[1]) Denne Bemerkning i Egils Saga viser, at den tidligere fejler, ved at lade Egils Rejse foregaa allerede Aaret efter Erik Blodøxes Flugt, saavelsom ved at lade Erik allerede i 936 være Underkonge i Northumberland. Thi saa længe han endnu opholdt sig i Norge, var hans Magt paa Orknø ikke af det Slags, at den kunde være Egil synderlig farlig: Jarlen var den egentlige Regent. Naar Egil altsaa troede at Erik raadede paa Orknø, maa han have erfaret at han allerede var flygtet derhen, og hvad han ikke havde erfaret, var altsaa kun at Erik havde erhvervet et Rige i Northumberland. Hans Afrejse bør maaskee derfor snarere henføres til 938 eller 939, end til 936.

og kom heldigt forbi, men udenfor Englands Kyst blev han overfalden af en Storm, der drev ham ind i Brændinger ved Humbermundingen, saa at han ikke saa sin Redning i andet end at sejle lige paa Land. Skibet ødelagdes, men Mandskab og den største Deel af Godset reddedes. Af Folk, som de traf, fik de nu den betænkelige Efterretning, at Kong Erik og Gunnhild herskede over den Egn, hvor de nu befandt sig, at de begge ikke vare langt borte, nemlig oppe i York, og at Arinbjørn var hos Erik og i stor Yndest. Egils Stilling var betænkelig. Der var liden Udsigt for ham til at kunne liste sig ubemerket ud over Northumberlands Grændser, hvor han var kjendt af saa mange. Nødig vilde han have den Skam at blive greben paa Flugten. Han tog derfor Mod til sig, og besluttede strax at gaa lige til York og friste Lykken. Fuldt bevæbnet red han afsted, med en sid Hat over Hjelmen, kom til Byen, opspurgte hvor Arinbjørn boede, red derhen, og lod Arinbjørn kalde ud til sig, idet han sagde hvo han var. Arinbjørn, der just sad ved Bordet, bad ham at vente indtil Maaltidet var til Ende, gik derpaa ud til ham med sine Huuskarle, bød ham velkommen, og spurgte hvorfor han havde vovet sig did. Egil fortalte ham i Korthed sit Uheld, og bad ham finde paa Raad. Arinbjørn spurgte nu om nogen havde kjendt ham, førend han kom der i Gaarden; da Egil benegtede det, lod han sine Mænd væbne sig og gik med dem og Egil lige til Kongsgaarden, hvor han bankede paa og strax blev indladt. Arinbjørn gik ind i Hallen med Egil og ti Mænd af Følget; han bød Egil omfavne Kongens Fødder og byde ham sit Hoved [1]), men lovede selv at ville tale hans Sag. Han gik ogsaa selv først frem for Kongen, sagde at Egil var kommen langvejsfra, alene for at faa Kongens Tilgivelse og Venskab, og bad Kongen derfor vise sig ædelmodig og forsonlig, hvorved han ogsaa bedst vilde sørge for sin egen Hæder. Kongen saa sig om, kjendte strax Egil, hvis Hoved ragede op over de andres, og spurgte ham, hvorledes han kunde være saa dumdristig at komme til ham. Egil, der forsmaaede at besmykke sig, gik hen, omfavnede Kongens Knæ, og sagde at han havde faret den lange og besværlige Vej for at besøge Englands Konge, men at han nu uformodet var kommen til Erik. Denne sagde, at han for sine Misgjerninger fortjente Døden, og Dronning Gunnhild fordrede endog med Utaalmodighed, at han strax skulde dræbes. Men Arinbjørn forestillede Kongen, at det var Nidingsdaad at dræbe nogen om Natten [2]). Kongen lod sig derved bevæge til at give Egil Livsfrist til den følgende Morgen. Arinbjørn bad Kongen betænke, om dog ikke ogsaa Egil kunde være at undskylde

[1]) Det vil sige, overgive sig paa Naade og Unaade.

[2]) Det ansaaes af vore Forfædre altid for en Nidingsdaad at dræbe eller lade dræbe nogen om Natten. Vi ville i det følgende se flere Exempler derpaa.

paa Grund af den Overlast, han og hans hele Æt havde lidt af Erik selv og hans Fader. Han lovede imidlertid at passe paa ham om Natten, og begav sig hjem med ham. Her gik Arinbjørn med Egil op i et Loftkammer, for nærmere at overlægge, hvad der var at gjøre. Han foreslog Egil at sidde oppe den hele Nat og digte et Hædersdigt om Kongen, saa at han kunde fremsige det den næste Morgen; det samme havde hans Frænde Brage den gamle gjort, da Kong Bjørn i Sverige var bleven ham vred [1]), og denne havde til Gjengjeld skjenket ham Livet [2]). Egil lovede at forsøge derpaa, hvor lidet han end var forberedt paa at digte Hædersdigt om Erik. Arinbjørn gik ned for at lade ham være ene, og lod Mad og Drikke bringe op til ham. En Stund efter, da man skulde gaa til Sængs, gik Arinbjørn op for at se, hvor langt det led med Digtet. Da havde Egil endnu intet gjort, fordi en Svale havde siddet ved Vinduet og ved sin Skrigen forstyrret ham den hele Tid. Arinbjørn gik strax ud og op ad en Gang hvorfra man udentil kunde komme til Vinduet; her syntes han, at han saa en Hamløberske fare ud af Huset paa den anden Kant, men selv satte han sig der og passede paa at intet forstyrrede Egils Rolighed [3]). Og nu fik denne ogsaa hele Draapen digtet og fæstet i sin Erindring saa at han om Morgenen, da Arinbjørn kom til ham, kunde kvæde den for ham. De begave sig Kongen, da denne havde sat sig ved Dagverdbordet med en Deel andre Mænd. Arinbjørn tog hele sit bevæbnede Følge med, og gik ind tilligemed Egil og Halvdelen af sin Skare, medens den anden Halvdeel blev staaende uden for. Arinbjørn hilsede Kongen, og bad ham endnu engang paa det indstændigste at vise sig naadig mod Egil; han forestillede ham at denne ej havde forsøgt paa at undfly om Natten, og mindede ogsaa Kongen om, hvor meget han selv, Arinbjørn, havde opoffret for Kongens Skyld, saa at han nok burde kunne gjøre Regning paa at Kongen vilde opfylde den Bøn, han nu gjorde, om at han denne Gang vilde skjenke Egil Livet. Gunnhild bad Arinbjørn tie stille, og sagde at han allerede havde faaet Løn nok for sin Troskab. Arinbjørn bad idetmindste at Egil maatte faa en Uges Frist for at kunne begive sig bort, inden man forfulgte ham. Men heller ikke herom vilde Gunnhild høre noget, da Egil, som hun sagde, paa en Uge let kunde komme til Kong Ædhelstan. Da greb Arinbjørn til det sidste Middel, idet han erklærede, at han vilde forsvare

---

[1]) Brage den gamle var, som ovenfor (S. 307) viist, en Morfader af Arnthrud, Arinbjørns Moder. Den her omtalte Begivenhed nævnes ingensteds ellers i Sagaerne, det siges kun i Skaldefortegnelsen, at Brage opholdt sig hos Kong Bjørn paa Hauge i Sverige.

[2]) Eller som der egentlig staar, skjenket ham sit Hoved.

[3]) Det er tydeligt nok, at Sagnfortælleren har antaget Svalen for Dronning Gunnhild selv, der ved sin Herekyndighed har forstaaet at paatage sig denne Skikkelse for at forstyrre Egil.

Egil til det Yderste, og sagde, at Kongen vilde komme til at kjøbe Eriks Liv dyrt, naar Arinbjørn og alle hans Følgesvende først vare dræbte: „jeg havde", tilføjede han, „ventet mig andet af Kongen". „Du tager dig", sagde Erik, „saa ivrigt af Egil, at du endog byder dit eget Liv for hans Skyld, og for den Priis vilde jeg nødig kjøbe hans Død, skjønt han visselig har forskyldt alt hvad jeg gjør ved ham". Ved disse Ord af Kongen gik Egil hen for ham, begyndte med en sterk Stemme sit Kvæde, og fik strax Stilhed. Dette Kvæde er den berømte Höfuðlausn (Hovedløsningen), som er fuldstændigt opbevaret, og er et af de sjældnere Exempler paa enderimet Verseart i den oldnorske Digtekunst; det røber tillige meget Herredømme over Sproget, men indeholder forresten ikke stort andet end Beskrivelser over Eriks Krigsbedrifter, uden dog nøje at opregne disse, kun dvælende ved de sædvanlige Enkeltheder, saa at det i Grunden lige saa godt passer paa hvilke som helst andre Krigeres Daad. Det begynder saaledes:

Vestfra paa Voven jeg foer;
Vidres Drik i mig boer;
Skaldesangen er
stedse mig saa kjær.

Egen drog jeg ud
ved Isens Brud,
Ladte med mægtigt Kvad
Mindets Skib saa glad.

Til Slutning heder det:

Brød jeg Tausheds Iis
til Kongens Priis,
mellem Mænd forsand
mæle vel jeg kan;

kvæder for Kongen jeg saa,
at mit Kvad nu maa
mange vel forstaa,
mindes og nemme faa [1]).

Kong Erik sad opreist, med Øjnene skarpt fæstede paa Egil, saa længe denne kvad. Men da han var færdig, sagde Kongen: „Kvadet er ypperligt, og jeg har nu betænkt mig paa hvad jeg vil gjøre for Arinbjørns Skyld. Du, Egil, skal faa fare uskadt herfra, da jeg ikke vil begaa det Nidingsverk at dræbe den, som uopfordret gav sig i min Vold; jeg skjenker dig denne Gang dit Hoved; men fra det Øjeblik, du forlader denne Hall, skal du aldrig komme enten for mine eller mine Sønners Øjne, og heller ikke skal dette ansees som noget Forlig mellem dig og mig eller mine Sønner og Frænder". Egil svarede:

---

[1]) Egils Saga, Cap. 64. Draapen bestaar af 17 hele Strofer, fordeelte i fem Afdelinger (Stefjamál), tilligemed fire Halvstrofer, der danne Omkvæd, og en Ende-Halvstrofe, hvilket alt tilsammen regnes for 20 Strofer (drápa tvitug); en saadan var det, Arinbjørn udtrykkeligt fordrede at han skulde digte; en saadan var det og, Brage den gamle havde digtet til Bjørn paa Hauge.

Hovedet mit,
hvor hæsligt det er,
kjært er dog
af Kongen at tage.

Hvor er den, som fik
af en Fyrstes
gjæve Søn
Gave der var bedre?

Arinbjørn takkede ogsaa Kongen paa det bedste for den Ære og det Venskab, han viste ham, forlod Kongehallen, og fulgte Egil siden til Kong Ædhelstan, hvor han blev vel modtagen og indbuden til at opholde sig om Vinteren. Egils Skibsfæller forbleve derimod uden at lide nogen Ulempe i York, og begave sig ikke til Egil førend mod Vinterens Ende.

Medens Egil endnu opholdt sig i London hos Kong Ædhelstan, efter at være sluppen fra Erik Blodøxe i York, kom en Systerson af Arinbjørn, ved Navn Thorstein, til ham med Hilsen fra sin Morbroder om at Egil vilde tage sig af ham og anbefale ham paa det Bedste til Kong Ædhelstan, for at han ved dennes kraftige Bistand kunde faa fremmet en ham saare vigtig Velfærdssag. Thorsteins Fader, Lendermanden Erik Allspak, der var gift med Arinbjørns Syster Thora og havde store Ejendomme paa Raumarike i Norge, var nemlig død, og de kongelige Aarmænd havde taget hans efterladte Ejendomme i Besiddelse i Kongens Navn, ventelig fordi Sønnen Thorstein havde fulgt sin Fosterfader Arinbjørn og Erik Blodøxe, da denne forlod Riget. Arinbjørn anholdt om at Kong Ædhelstan vilde lægge et godt Ord ind for Thorstein hos sin Fostersøn Kong Haakon, om at han maatte faa sine Ejendomme tilbage. Ædhelstan, der kjendte Arinbjørn som en brav Mand, og desuden yndede Egil, opfyldte strax denne Bøn. Egil fik og Lyst til at følge Thorstein til Norge, for at se om han ej nu skulde være heldigere til at faa den ham efter hans Svigerfader tilkommende Arv. Ædhelstan fraraadte ham Rejsen og bød ham store Forleninger, men Egil vilde endelig afsted, og Kongen, som saa at det var umuligt at overtale ham til at blive, gav ham ved Afskeden et godt Kjøbmandsskib, ladet med Hvede, Honning og mange andre Slags Varer. Paa dette Skib sejlede han og Thorstein afsted, styrede til Viken og ind ad Oslofjorden; da de havde landet inderst i denne, droge de op paa Raumarike, hvor Thorstein strax fordrede at Aarmændene skulde aftræde ham hans retmæssige Arv. De henskøde Sagen til Kongens Afgjørelse, men overlode Thorstein imidlertid Besiddelsen af Gaarden, hvor han og Egil nu tilbragte Vinteren i stor Lystighed. Mod Vinterens Ende droge de over Dovrefjeld til Throndhjem, hvor Kongen just opholdt sig. Her foredrog nu Thorstein sin Sag, og Kongen indrømmede ham ej alene hans Ret, men gjorde ham og til Lendermand, ligesom hans Fader. Nu frembar ogsaa Egil sin ved Anbefaling fra Ædhelstan understøttede Bøn om den ham, eller rettere hans Kone Aasgerd, tilkommende Halvdeel af Ar=

ven efter Bjørn Hauld, hvilken Eriks og Gunnhilds Uretfærdighed havde forholdt ham. Men i Forstningen fik Folelsen af det arvelige Ættefiendskab Overhaand hos den elles saa retfærdige og velvillige Konge. Han sagde, at Egil havde vovet sig over sine Kræfter, da han forsøgte at aftrodse Erik og Gunnhild sin Ret, og at han maatte være glad til at han selv ej blandede sig i Sagen, hvor lidet Venskab der end herskede mellem ham og hans Broder Erik. Egil meente, at naar Kongen ellers saa ivrigt tog sig af Lov og Ret i Landet, burde han heller ikke forholde ham hans Ret i en saa vigtig Sag som denne; han gjorde ham opmerksom paa, at Kong Erik ved deres sidste Møde gav ham Lov til at fare i Fred, og sluttede endelig med at tilbyde Kongen sin Tjeneste som haandgangen Mand. Kongen var imidlertid kommen til Besindelse; han svarede at han vel aldrig vilde tage ham i sin Tjeneste, thi dertil havde han og hans Frænder gjort Kongens Æt altfor stor Skade, og han raadede ham til ikke at tænke paa at bosætte sig der i Landet, men sagde at han dog for sin Fosterfader Adhelstans Skyld nu vilde tilstaa Egil Fred i Norge, og lade ham nyde Lov og Landsret. Egil takkede ham, og bad Kongen om Jerteiner [1]) desangaaende til Thord paa Aurland og andre Lendermænd i Sogn og Hørdaland. Kongen gav ham dem, og derpaa drog Egil tilbage med Thorstein. I Gudbrandsdalen skiltes de ad: Thorstein rejste hjem, og Egil gjennem Lesje til Raumsdalen, for derfra til Lands og over Sundene at drage til Sogn. Paa Vejen gjennem Sunnmøre kom han til Øen Had (Hareidland) og drog derfra over til Blindheim [2]), hvor han besøgte Enken Gyda, en Syster af Arinbjørn, som boede her med sin unge Søn Fridgeir og en eneste, meget smuk Datter. Denne Datter efterstræbtes af den raa Berserk **Ljot den blege**, svensk af Fødsel, som var kommen der til Egnen, og ved at udfordre og fælde mange mægtige Bønder i Holmgang havde erhvervet store Ejendomme, fordi Holmgangslovene tilkjendte Sejrherren den Faldnes Efterladenskab i Løst og Fast. Ljot havde fattet Kjærlighed til Fridgeirs Syster og udfordret ham til Holmgang om hende; da Fridgeir ikke var sterk eller synderlig skikket til Kamp, forudsaa han sin visse Undergang, og der var stor Bedrøvelse paa Gaarden. Fridgeir vilde dog af Gjestfriheds-Hensyn ikke aabenbare Egil Aarsagen til Bedrøvelsen, men Gyda kunde ikke bære det over sit Hjerte at tie, betroede Egil Alt, og bad ham for Arinbjørns Skyld at kæmpe med Ljot i hendes Søns Sted. Egil

---

[1]) Ved Jerteiner forstodes de Merker, enten bestaaende i visse velbekjendte Klenodier, eller i Meddelelsen af en kun ellers for Afsenderen og Modtageren af et Budskab bekjendt Hemmelighed, hvormed dette Budskab ledsagedes, naar det overbragtes mundtligt, for at Overbringeren skulde nyde Tiltro.

[2]) Blindheim er enten Blindheim paa Oxenøen, eller Blindheim paa Vigerøen. Efter Sagaen skulde det synes som om Gaarden laa paa Had, men Meningen er vel kun, at Egil først kom til Had og derfra satte over til Blindheim.

lovede det med Glæde, og begav sig næste Dag med Fridgeir til Öen Varl [1]), hvor Holmgangsstedet var indhegnet med Stene, og hvor Ljot allerede var kommen. Ljot udæskede selv i sin Overmodighed Egil til at stride med ham istedetfor den svage Fridgeir, og mindede om Holmgangsloven, at den, der veg ud over Merkestenene, skulde kaldes Niding [2]). Ikke desto mindre varede det ej saa længe, førend Egil ved Hug paa Hug nødsagede Ljot til at vige tilbage ud over Ringen, og forfulgte ham rundt om hele Sletten, indtil han bad om at faa Hvile, hvilket Egil tilstod ham; men da Kampen igjen fornyedes, hug Egil Foden af ham, og strax efter opgav han Aanden. Efter Holmgangsloven var Egil nu Ljots Arving, og han overdrog til den taknemmelige Fridgeir at indtale i hans Navn de Ejendomme, Ljot havde efterladt. Selv fortsatte han sin Rejse til Fjordene og Sogn, hvor han besøgte Thord paa Aurland, fortalte ham sit Ærende og viste ham Kongens Jerteiner. Efter at have opholdt sig hos ham en Stund, drog han til Hordaland paa et Rofartøj med 30 Mand, landede paa Fenring, og gik med 20 Mand op til Ask, hvor han traf Berg-Anunds tredie Broder Atle den skamme (korte) og fordrede sin Arvedeel. Atle svarede, at det havde været langt rimeligere, om Egil havde budt ham Bøder for hans Brødre, og vilde intet høre om Arven. Egil sagde, at hans Brødre laa ugilde paa deres Gjerninger, men at han nu atter vilde byde Lov og Ret, og derfor stevnede ham at høre Dom paa Gulathing. Atle lovede at komme. Begge Parter indfandt sig ogsaa paa Thinget, og Egil fremsatte sit Krav. Atle tilbød Tylfter-Ed paa, at han intet Gods havde i sin Varetægt, der tilhørte Egil [3]). Egil svarede hertil, at han ej vilde modtage hans Ed for sit Gods, men bød ham Holmgang. Atle, der var en øvet Holmgænger, modtog Tilbudet, og det afgjordes, at de omtvistede Ejendomme skulde tilhøre Sejrherren. Efter en temmelig langvarig Kamp, først med Spyd, siden med Sverd, løb Egil Atle ind paa Livet, greb ham med begge Hænder, kastede ham ned paa Ryggen, sig selv over ham, og bed Struben isønder paa ham, saa at han døde. En Tyr, det saakaldte **Blotnaut**, var, som sædvanligt ved Holmgang, fremledet for at Sejrherren kunde fælde den som et Offer til Guderne;

---

[1]) Varl (Vörl, Varlarey, Vallarey) maa være den nu saakaldte Valdersø ved Aalesund.

[2]) Holmgangsloven bød derforuden: a) at Sejrherren skulde faa den Priis (sigrmál), der var Gjenstand for Kampen og Udfordringen; b) at den, der overvandtes uden at dræbes, skulde løse sig, som det hed, af Holmen for en forud aftalt Pengesum; c) at den, som faldt, skulde have forbrudt al sin Ejendom, og at denne skulde tilhøre Sejrherren.

[3]) Om Tylfter-Ed, som den Indstevnte aflagde, med elleve af sine Bekjendte, saaledes at disse bevidnede, at de ej vidste rettere end at han sagde sandt, skal der ydérligere handles, hvor Retsforfatningen fremstilles.

saasnart Atle var død, rejste Egil sig, løb hen til Blotnautet, og vred Halsen om paa det, saa at det laa med Fødderne i Vejret. Egil tilegnede sig derpaa alle de Jorder, han havde fordret i sin Hustru Aasgerds Navn, vendte tilbage til Sogn, og ordnede deres Forvaltning; derfra drog han til Thorstein, opholdt sig hos ham en Stund, og vendte om Sommeren tilbage til Island. Ljot den bleges Efterladenskab fik han derimod ikke. Thi ved Siden af Holmgangsloven var der den Lov, som ogsaa gjaldt i Sverige og mange andre Lande, at Arv efter udenlandske Mænd, der døde i Landet uden at have nogen indenlandsk Arving, tilhørte Kongen [1]).

Egil havde forresten al Grund til at være tilfreds med den Behandling, der fra Kongens Side var bleven ham til Deel. Ej alene havde han endelig selv faaet Lov og Ret, men hans egen Hustrues og hans Ven Arinbjørns Frænde Thorstein havde erholdt sine Ejendomme tilbage, og var endog bleven ophøjet til Lendermand. Kongen kronede nu Værket, da han efter Eriks Død tillod Arinbjørn selv at komme tilbage, og tillod ham ej alene at tiltræde sine Ejendomme, men gav ham tillige hans forrige Forleninger, og viste ham den største Yndest. En saadan Ædelmodighed vilde man forgjæves have ventet af Harald Haarfagre eller Erik Blodøxe, men Haakon blev sig ogsaa heri lig, som i alt andet.

Denne Herlighed varede dog ikke længe, og Egil var naturligviis Skyld i at den ophørte. Han blev nemlig ikke mange Aar paa Island, førend han atter besøgte Norge, thi da han erfarede Erik Blodøxes Død, og at Arinbjørn Herse var kommen tilbage igjen til sin Fædrenegaard, kunde han ikke modstaa Lysten til atter at besøge Norge, og rimeligviis har han vel ogsaa fra først af tænkt paa Muligheden af at faa noget af Godset efter Ljot den blege. Han kom heldigt over til Norge, og begav sig strax til Arinbjørn, der modtog ham med stor Glæde og indbød ham til at blive hos ham en Stund med sine Mænd. Egil forblev der hele Vinteren, og indkrævede den følgende Sommer Landskyld af sine Gaarde i Sogn. Ogsaa den paafølgende Vinter tilbragte han hos Arinbjørn, som ved Julegildet forærede ham en prægtig guldbroderet Silkekaabe med Guldknapper, og derhos en heel ny Klædning af mangefarvet engelsk Klæde. Ikke desto mindre begyndte Egil efter Julen at blive mørk og i slet Lune. Da Arinbjørn trængte ind paa ham for at erfare Aarsagen, tilstod han at det var, fordi hans Ret til Ljot den bleges Efterladenskab stod ham for Hovedet. Arinbjørn sagde, at efter Loven havde Egil virkelig Ret dertil, men at det dog nu var vanskeligt at gjøre denne Ret gjeldende, siden de kongelige Aarmænd havde taget

---

[1]) Egils Saga, Cap. 65—69. Den omtalte Bestemmelse staar ikke udtrykkeligt i de nu forhaandenværende ældre norske Lovbøger, men den forudsættes, hvad man af flere Omstændigheder kan se, stiltiende som gjeldende.

Ejendommene i Besiddelse. Heller ikke formaaede han at yde ham nogen synderlig Hjelp, da hans eget Venskab med Kongen stod paa temmelig svage Fødder; thi, sagde han, „den Eg maa man frede, som man vil bo under". Egil vilde imidlertid gjøre et Forsøg, siden det hed at Kongen var saa retfærdig, og overholdt saa vel Lov og Ret. Arinbjørn fraraadte ham det endnu engang, men da Egil ikke desto mindre var paastaaelig, tilbød han sig ædelmodigt selv at drage til Kongen for ham, da han alt for vel kjendte Egils Hidsighed og Ordhvashed, til at han skulde tillade ham selv at rejse. Arinbjørn kom snart til Kongen, der paa den Tid opholdt sig deels paa Rogaland, deels paa Hørdaland. Han fremførte Egils Begjæring. Men Kongen svarede langsomt og uvenligt, at han ej vilde have mere med Egil at bestille, naar denne fremdeles vilde gjøre saadan Kvalm, som under hans Broder Erik; han udtrykte sin Forundring over at Arinbjørn havde villet befatte sig med denne Sag, og sagde ligefrem, at han kun saa længe skulde have Tilladelse til at opholde sig i Landet, som han agtede Kongen og Kongens Ord højere end Udlændinger: ja han raadede ham endog til, lige saa godt først som sidst at rejse til sin Fostersøn Harald Eriksson, til hvem hans Hu dog saa alligevel altid stod. Arinbjørn saa, at det ej nyttede at tale mere til Kongen om denne Sag, og vilde heller ikke ydmyge sig for ham; han skyndte sig derfor hjem og meldte, hvorledes det var gaaet. Egil blev meget ilde tilmode. Faa Dage efter kaldte Arinbjørn ham til sig, lod en Kiste lukke op, og fremtog deraf 40 Mark Sølv, hvilke han bad Egil modtage som en Erstatning for hvad han skulde have haft efter Ljot, og som et Erkjendtlighedsbeviis for den Velgjerning, han havde viist hans Systersøn Fridgeir; „thi", sagde han, „du gjorde det for min Skyld, og det er min Pligt at sørge for, at du ikke berøves din lovlige Ret i denne Sag". Egil var svag nok til at modtage Gaven, og kom nu i det bedste Lune. Vaaren efter drog Arinbjørn i Viking med tre Langskibe og 300 Mand. Egil fulgte ham, efter først at have sendt sit Kjøbskib, hvorpaa han var kommen fra Island, til Viken i Oslofjorden. Toget gjaldt først Saxland, derpaa Frisland, hvor de vandt meget Bytte, og hvor Egil som sædvanligt udmerkede sig ved Mod og Dumdristighed. Paa Tilbagevejen lagde Arinbjørn ind til Hals i Limfjorden, sammenkaldte sine Mænd, og meldte dem, at det var hans Agt, at begive sig til Eriks Sønner, der, efter hvad han havde erfaret, nu vare komne til Danmark; han tillod dem, der ønskede det, at drage hjem til Norge, og raadede Egil ligeledes til at drage til Norge og derfra til Island saa snart som muligt. De fleste af Arinbjørns Folk forbleve hos ham, og han begav sig nu til Eriks Sønner, blandt hvilke han fornemmelig sluttede sig til Harald. De af hans Mænd, der helst vilde hjem, fulgte med Egil, der styrede til Viken og ind i Oslofjorden til sit Kjøbskib. Thor=

stein Eriksson indbød ham strax til sig med saa mange Mænd, han vilde. Han modtog Tilbudet, og forblev hos Thorstein om Vinteren [1]).

41. Danske Begivenheder. Harald Gormssons Fordringer paa Viken.

Det er allerede ovenfor berørt, at Dronning Gunnhild tilligemed hendes Sønner toge deres Tilflugt til Danekongen Harald Gormsson, ligesom allerede hendes Broder, Eyvind Skreyja, havde tyet derhen og fundet en venlig Modtagelse. Dette tyder paa at der allerede da herskede en venskabelig Forbindelse mellem Erik Blodøxes Huus og Danekongen, hvilket vinder Bestyrkelse derved, at et enkelt Oldskrift, skjønt med Urette, udgiver Gunnhild for Kong Haralds Syster [2]). Man kunde maaskee ogsaa i denne Forbindelse se en Grund mere til, at Erik kom paa en fiendtlig Fod med de engelske Konger, ligesom det ogsaa vækker en Anelse om, at Erik allerede strax efter sin Tronbestigelse i Norge har søgt en Støtte mod sine Brødres Ærgjerrighed og Uvillighed til at lyde ham ved at ty til Danekongens Hjelp, og maaskee erkjende ham for sin Lensherre [3]).

[1]) Egils Saga, Cap. 71, 72.

[2]) Historia Norvegiæ fol. 7. a, b.

[3]) Om alt dette findes der for lidet i Sagaerne og de andre Oldskrifter, til at vi skulde vove at fremsætte det anderledes, end blot som en løs Antydning. Der er imidlertid meget, som taler for en saadan Betragtningsmaade af Forholdene. Vi se Erik og Gunnhild ved Haakons Ankomst opholde sig i Viken. Vi se de samme Konger i Norge, nemlig Haakon i det Nordenfjeldske og Tryggve i Viken, hvis Arvefiender Eriks Sønner vare, ogsaa at forsvare Landet mod Danekongens Fordringer. Vi se Harald Eriksson siden selv knæsat af Danekongen, og hans Moder og Brødre ligeledes venligt modtagne og understøttede mod Norge. Vi vide, at Erik selv paa mødrene Side var af dansk Æt, og om end hans Morfader, Kong Erik, maa ansees som tilhørende en de danske Overkonger fiendtlig Slægt, saa synes dog Forholdene efter hans Død at have forandret sig, og Gorm den gamles Giftermaal med Thyre Danmarksbod at have knyttet Levningerne af den vestfoldske Kongeæt i Jylland til Gorm og Danekongerne. Der opstaar endog en Formodning, hvilken vi dog ikke vove at opstille i Texten mod Sagaernes eenstemmige Vidnesbyrd, at Erik Blodøxe ikke engang med det Gode af Ædhelstan er bleven forlenet med Northumberland, eller overhoved har haft noget med Ædhelstan at bestille, men at han ikke kom til England førend hiin Gang, der omtales hos de engelske Chronister, da Northumbrerne faldt fra Kong Eadred (947) og toge Erik til deres Konge; at han da indfandt sig tildeels med dansk Understøttelse og som den danske Konges Lensmand, og at dette har givet Anledning til hiint Udsagn af Mag. Adam, at Harald Gormsson sendte sin Søn Erik for at erobre Northumberland, idet nemlig flere, fornemmelig vildledede af Navnet Harald, som ogsaa Eriks Fader førte, antoge ham for en Søn af Harald Gormsson. Ædhelstan kunde let i vore Sagaer være bleven forvexlet med en af sine mindre berømte Efterfølgere.

Det **danske** Kongerige havde imidlertid hævet sig til stor Magt og Anseelse efter den temmelig fortrykte Stilling, hvori det befandt sig henimod Slutningen af det 9de Aarhundrede. Vi have seet, hvorledes de svenske Konger af Bjørn Jernsides Æt udstrakte deres Herredømme derover [1]), og hvorledes Kongerne i Jylland af den vestfoldske Stamme herskede saa godt som uafhængigt, medens de danske Lodbrokinger maatte søge deres Lykke udenlands, og selv Hardeknuts Søn, Gudrod, var Konge i Northumberland, ikke i Danmark [2]). Hvo der fulgte Erik II, Harald Haarfagres Svigerfader, i Herredømmet over Sønderjylland, vides ikke, lige saa lidt som naar Erik og Hardeknut døde [3]). I Aaret 873 nævnes to Konger, Brødrene Sigfred og Halfdan, der sluttede Fred med den tydske Kong Ludvig ved Eideren, og synes at have hørt til den vestfoldske Æt [4]); ligeledes nævnes noget sildigere en Klakkharald Jarl [5]), der upaatvivleligen hører til den samme Æt, siden ogsaa danske Kongerækker nævne en Harald Klak som en af denne Æts Medlemmer, men henføre ham til en urigtig Tid. Nederlaget ved Løwen i Aaret 891 synes i høj Grad at have svækket de jydske Kongers Magt, og gjort det lettere for de egentlige danske Overkonger at underkaste sig deres Rige [6]). Efter dette Slag skal en vis Helge (Heiligo) en Stund have ført Regjeringen paa en retfærdig og for Folket behagelig Maade; men derpaa bemægtigede Olaf fra Sverige, sandsynligviis en Søn af Bjørn paa Hauge, tilligemed hans mange Sønner, sig det danske Rige; af disse Sønner fulgte Gnup og Gyrd ham, og efter disse kom en Sigerik, der igjen blev fordreven af Hardegon, Sveins Søn, der kom fra Norge eller Nordmændenes Besiddelser. Paa den Tid var der saa mange Smaakonger i

---

[1]) Se ovenfor S. 376, 377, 630.

[2]) Se ovenfor S. 629, 684.

[3]) Ifølge Mag. Adam (I. Cap. 39) synes det som om Erik var død før 876. Det paa Mag. Adam grundede Cap. 60 i Olaf Tryggvessøns Saga lader ham dø lidt efter Ansgar, der døde 865. Sigfred og Halfdan, der maaskee vare Eriks Efterfølgere, nævnes ved 873 i Fulda-Annalerne (hos Pertz I. S. 386, jvfr. ovenfor S. 636). Rykloster Annaler lade ham (urigtigt) først dø 902. Han synes dog at maatte have været i Live, da Harald Haarfagre egtede hans Datter Ragnhild, hvilket synes at have fundet Sted ved 880, eller maaskee endog noget sildigere, da Erik neppe kan være fød før 885, eftersom han ellers ved sin Død bliver meget for gammel.

[4]) Se ovenfor S. 636.

[5]) Det er de norske Kongesagaer, der nævne Klakkharald som Thyres Fader, de danske derimod kalde den Konge, der i 826 lod sig døbe, Harald Klak. At de norske have Ret, synes vist, se Langes Tidsskrift 4de Bd. S. 167.

[6]) Mag. Adam kalder Nederlaget ved Løwen Clades Nortmannica, I. 50.

Danmark, at man ikke engang i de nærmest følgende Aarhundreder kunde finde Rede i dem [1]).

Da var det, at **Gorm**, senere kaldet **den gamle**, Hardeknuts Søn, fremstod og underkastede sig det hele Rige. Man kjender lidet til, hvorledes det gik til hermed. Vi have allerede ovenfor (S. 628) fremsat Sandsynligheden af, at Gorm den gamle ingen anden er, end den northumbriske Konge **Gudrum**, der ved Efterretningen om den Udsigt til at underkaste sig Danevældet, som efter Nederlaget ved Lowen aabnede sig, er ilet hjem. Hvis hiin Gudrum er den samme, som den Gudrum, der siden kommer frem i Forliget med den engelske Konge Edvard omkring 906, da bliver dette i saa Fald atter Gorm den gamle, der er vendt tilbage, for paa ny at forsøge sin Lykke i England. Det bør dog her ikke oversees, at de fleste danske Kongerækker kort før Gorm den gamle opstille en Gorm den engelske, Hardeknuts Søn, og derimod ikke nævne den egentlige Gorm den gamles Fader [2]). De ere maaskee just blevne vildledede deraf, at Gorm to Gange er fremstaaet i Danmark, og have derfor gjort ham til to Personer. Gorm faar ogsaa af en dansk Historieskriver Tilnavnet logi (d. e. den løje), og skildres som en Mand, der kun var hengiven til Vellevnet og Fylderi [3]). Derimod ere alle Historieskrivere desto mere enige om at rose hans Hustru **Thyre**, den forhen omtalte Klakharalds Datter, der formedelst sine Fortjenester af Riget, fornemmelig Gjenoprettelsen og Udvidelsen af Volden **Danevirke**, fik Navnet Danmarkarbot, og med hvis Haand han synes at have faaet en stor Deel af Sønderjylland i Besiddelse. Man maa

---

[1]) Mag. Adam, I. Cap. 50, 51. Olaf fra Sverige er sikkert den samme Olaf, Konge i Birk, som Rembert omtaler i Ansgars Liv (Cap. 7), og som maa have været Søn af Bjørn paa Hauge, se ovenfor S. 376, jvf. Langes Tidsskr. IV. S. 173. Om Helge eller Heiligo, og Sandsynligheden af hans Forverling med Helge hvasse, er der allerede ovenfor handlet, se S. 406, 649. Gnupa (Chnob) er maaskee den samme, som Saxos og Sven Aagesøns Ennignup (se ovenfor S. 375, Note 3), og Mag. Adams Hardegon er enten en Forvanskning af Harde-Gorm, d. e. Gorm fra Hardesyssel, Gorm den heimske (se ovenfor S. 375, Note 3), eller af Hardeknut, eller en Forverling af Harde-Gorm eller Gorm den ældre med Gorm den yngre. Den Yttring, at der paa denne Tid var saa mange danske Konger, fremsættes udtrykkeligt af Mag. Adam (l. c.) efter den danske Konge Sven Ulfssøns Autoritet.

[2]) Se herom Langes Tidsskrift IV. S. 175, 177 og ovenfor S. 629, Note 3. Saxo nævner (9de B. S. 408) først Gorm engelske, der herskede i England, men forlod det for at blive Konge i Danmark, hvorpaa Englænderne gjorde Opstand; derpaa hans Søn Harald, og endelig Gorm, Thyres Mand, hvis Faders Navn ej anføres. Ryklosters Annaler erklære endog uden videre, at Gorm den ældre blev døbt i England, (Langebeks Scriptt. I. p. 158). Naar man veed, hvor tilbøjelig Saxo er til at gjøre to eller flere Personer af een, vil man finde Sandsynligheden af Gorms Identitet med Gudrum saa meget større.

[3]) Sven Aagesøn, Cap. 2 hos Langebek Scriptt. T. 1.

ogsaa formode, at det har været Thyre, som vakte ham af hans Døsighed, og som bragte ham til at opmande sig og begynde Erobringsverket [1]). Navnene paa et Par af de Konger, Gorm overvandt, ere opbevarede, og det heder, at han ødelagde alle Smaakonger lige til Slien [2]). Saa meget er vist, at man efter hans Tid ej hører mere tale om Smaakonger i Danmark, medens hans Magt dog endnu ikke kan have været saa betydelig, som de følgende Danekongers. Man finder ikke Spor af, at han forsøgte at gjøre sine Fordringer paa Viken gjeldende, og i sine Krige med den tydske Konge Henrik Fuglefænger var han uheldig. Som ivrig Hedning, uagtet hans Hustru var christen, og uagtet han maaskee selv havde ladt sig døbe i England, forsøgte han dog at tilintetgjøre Christendommen i sit Rige, forjog Presterne, og gjorde endog, understøttet af Slaverne, et Indfald i Saxland. Derfor bekrigede Henrik ham, og ydmygede ham saaledes, at han maatte bede om Fred og finde sig i de ham af Henrik paalagte Betingelser [3]) (934). Ved denne Lejlighed synes den gamle gotiske Offerkultus i Hleidra at være bleven tilintetgjort [4]). Der fortælles og, at Henrik skal have erklæret Slesvig for sit Riges Grændse, indsat en Markgreve her, og ladet saxiske Nybyggere nedsætte sig i Egnen [5]). Et Par Forfattere nævne ogsaa **Knut**, sandsynligviis Gorms Søn, som den Fyrste, med hvilken Kong Henrik fornemmelig kæmpede [6]). Gorms og Thyres ældste Søn hed virkelig **Knut**, og der findes Antydninger til, at saavel Knut, som den yngre

---

[1]) Ogsaa Saxo antyder en vis Løjhed hos Gorm, 10de B. S. 179. Ifølge Saxo (10de B. S. 469) var Thyre en Datter af den engelske Konge Ædhelred. Men da der paa den Tid ej var nogen engelsk Konge af dette Navn, er man berettiget til at antage, at han har læst fejlagtigt Edelradus istedetfor Haraldus og at hans Anglia egentlig betyder Angel, eller den nordlige Deel af Sønderjylland og den sydlige Deel af Nørrejylland. Her finde vi endnu flere Mindesmerker om Thyre (ej mindre end fem Runestene) og der er saaledes al Grund til at formode, at hun havde sit egentlige Hjem i denne Egn, og at hun bragte den i Medgift til sin Mand, eller at i det mindste hendes Søn Harald arvede den efter hende. Mere derom i Langes Tidsskrift IV. S. 176—178.

[2]) Olaf Tryggvessøns Saga, Cap. 63. Af de Konger, Gorm bekæmpede, kaldes den ene her Gnupa (Mag. Adams Chnob?), den anden Silfraskalle. Langes Tidsskrift, l. c. S. 175.

[3]) Mag. Adam I. 57—59.

[4]) Thietmar af Merseburg, I. 9. Pertz, Mon. Germ. V. 739.

[5]) Mag. Adam l. c.

[6]) Thietmar kalder her den Konge, med hvilken Henrik kæmpede, Cnuto, hvilket har bragt de fleste, og med Rette, til at tænke paa Gorms ældste Søn Knut Dana-Ast, der maaskee i Faderens Alderdom har ført Befalingen. Widukind (I. 40, Pertz. V. 435) fordrejer Navnet til Chnuba. Men Mag. Adam kalder ham Hardecnudth-Wrm, d. e. Gorm Hardeknutssøn, I. 57.

Søn, **Harald**, allerede i Faderens Levetid førte Regjeringen, enten tilsammen, eller over forskjellige Dele af Riget [1]), og at de kraftigt understøttede ham i hans Erobrings-Foretagender. Paa et Tog, som Knut og Harald foretoge i Fællesskab, efter nogle Beretninger til England, efter andre til Irland, efter atter andre til Austerveg, faldt Knut, og som enkelte paastaa, i Kamp med sin egen Broder, der misundte ham at han var Faderens Yndling [2]). Den alderstegne Gorm overlevede ikke længe dette Tab, og efter hans Død (omkring 936) tiltraadte **Harald Gormssøn**, der ogsaa fører Tilnavnet **Blaatand**, Regjeringen som Enekonge over hele Danevældet, fra Gautelven til Danevirke.

42. Krig med Danmark. Vermeland og Gautland skatlagt.

I Besiddelsen af hele Danevældet maatte Harald Gormssøn ogsaa føle Lyst til at erhverve alle de øvrige Lande, der havde tilhørt hans mægtige Forfædre, Sigurd Ring og Ragnar Lodbrok. Fornemmelig maatte Viken staa ham for Hovedet, af hvilken nu de vestfoldske Konger og Harald Haarfagre saa længe havde været i uforstyrret Besiddelse. Fra Sviakongerne eller deres Sønner kan han neppe have ventet nogen Fare, da indbyrdes Uroligheder paa denne Tid synes at have hersket i Svithjod [3]). Derfor kunde

---

[1]) Ifølge Jomsvik. Saga, Cap. 2 og 4 fik Knut virkelig Holsten eller maaskee rettere det sydligste af Slesvig, af sin Bestefader Klakkharald. Knytlingasaga, Cap. 4, siger udtrykkeligt, at Harald Gormsson var Konge i 80 Aar, hvoraf 30 medens hans Fader levede og 50 efter hans Død. Er dette end en Overdrivelse, saa er det dog et Vidnesbyrd om at Harald førte Kongenavn længe førend hans Fader døde, og vist er det af andre Oplysninger, at Harald blev en meget gammel Mand. Ogsaa Mag. Adam af Bremen lader ham herske i 50 Aar. Antaget, at han var henved 90 Aar, da han døde (mellem 980 og 988), er han sandsynligviis fød omkring 900, og har maaskee faaet Kongenavn ved 920.

[2]) Saxo (10de B. S. 672) lader Knut falde ved Belejringen af Dublin. Olaf Tryggvesøns Saga, Cap. 61 lader Knut og Harald herje paa Northumberland mod en Kong Ædhelbirht, der slog dem ved Cleveland; siden, heder det, sejrede de ved Scarborough, men Knut faldt ved York. Jomsvikingasaga, Cap. 4, lader Harald, hjemkommen fra et Herjetog i Austerveg, overfalde og dræbe Knut.

[3]) Det var paa denne Tid, at de Konger maa have hersket i Birk, om hvilke den danske Konge Sven Ulfsøn berettede Mag. Adam: nemlig Ring med hans Brødre Erik og Emund (I. 63), medens Bjørn den gamle, Erik Emundssøns Søn, herskede i Uppsala. Saa mange Konger herskede neppe samtidigt, uden at ligge i Strid med hverandre. Mag. Adam siger og om dem, at i faa Aar herskede mange Konger blodtørstigt, og glemte næsten Christendommen.

han mere ubehindret efterhænge sine Planer mod Norge. Allerede i Faderens Levetid modtog han, som vi have seet, den fra Norge utlæge Eyvind Skrevja, og gjorde ham til Landeværnsmand i Jylland. Vi have ligeledes ovenfor antydet de Grunde, som gjør det sandsynligt at Erik Blodøxe selv i ham har søgt en Støtte mod sine Brødre, og paa en vis Maade erkjendt hans Overhøjhed, idetmindste hvad Viken angaar. Derved lader og den Iver, hvormed Haakon Adelsteensfostre erkjendtes af det modsatte Parti, som man kunde kalde Uafhængighedspartiet, sig bedst forklare. En Tid lang synes imidlertid Forstaaelsen mellem Haakon og Danekongen at have været nogenlunde taalelig, maaskee saa længe som denne ikke følte sig mægtig nok til at begynde aabenbar Krig. Der tales endog om Sammenkomster, som Haakon og de øvrige Hovdinger i Norden holdt hver tredie Sommer paa **Brennøerne**, for at vedligeholde Freden, og mindeligt afgjøre de mellem dem opkomne Sager; ved hvilke Lejligheder en Mængde Folk fra de omliggende Lande samlede sig, og et stort Handelsmarked plejede at holdes [1]). Men denne fredelige Forstaaelse ophørte omsider. Efter Erik Blodøxes Død tyede Gunnhild, hans Enke, med sine Sønner til Harald Gormssøn. Han modtog dem venligt, og gav dem saa store Forleninger, at de godt kunde underholde sig selv og sine Mænd [2]). Den tredie af Gunnhilds Sønner, Harald, der bar hans Navn, knæsatte han og gjorde ham derved til sin Fostersøn; han blev saaledes opdragen inden Danekongens Hird [3]). De ældste af Brødrene, Gamle og Guthorm, droge paa Vikingetog, først til Austerveg, siden til Norge, og herjede i Viken, understøttede af Danekongen. Andre Vikinger gjorde det samme, og foruroligede Landet meget. At de begunstigedes af Danekongen, skjønnes deraf, at de havde deres Smuthul i Brennøerne, Vardøerne, Myl og Mustresund, hvilke Steder alle ligge paa den hallandske Kyst; de kunde derfra med Lethed komme til hvilken som helst Deel af det sydlige Norge, de ønskede. Der siges ogsaa udtrykkeligt, at Daner deeltoge i disse Plyndringer [4]).

Kong Haakons Brodersøn **Tryggve**, hvilken han allerede i hans Barndom havde udseet til Konge i Viken, var paa denne Tid i Vesterviking, og Haakon maatte derfor selv sørge for Landets Forsvar. Med en Skare

---

[1]) Laxdølasaga, Cap. 12.

[2]) At disse Forleninger vare i *Jylland*, skjønnes deraf, at det siden, hvor Harald Gormssøn, for at svige Harald Erikssøn, bød ham Forleninger i sit Rige, heder hos Snorre (Ol. Tr. S. Cap. 11), at han bød ham de Forleninger, han *tidligere havde* haft, medens Fagrskinna (Cap. 42) udtrykkeligt siger, at han bød ham Jylland. Maaskee disse Forleninger havde staaet i Forbindelse med Erikssønnernes Nedstammelse fra Erik II i Jylland.

[3]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 10.

[4]) Fagrskinna, Cap. 28, 30.

Krigere drog han om Sommeren i sit 17de Regjeringsaar (952) til Viken, for at jage Vikingerne bort. Vistnok flygtede de strax ved hans Ankomst, deels til Halland, deels til Jylland, men han forfulgte dem lige til Jylland, hvor han til Gjengjeld for hvad de havde gjort i Norge, begyndte at herje. Jyderne flokkede sig sammen for at drive ham bort, men han overvandt dem i en heftig Fegtning, hvori han selv uden Hjelm eller Brynje stevnede frem i Spidsen for sin Hær. Derefter herjede han paa Fyen og Sjæland, og roede med to Snekker ind i Oresund, hvor han traf en Flaade af 11, eller efter andres Udsagn, af 12 eller 10 danske Vikingeskibe, angreb dem, og ryddede dem aldeles. Han herjede atter paa Sjæland, drog over til Skaane, hvis Kyst han ligeledes rensede ej alene for danske, men ogsaa for vendiske Vikingeskibe; han herjede i Landet selv, og tiltvang sig Skatter, saavel her, som langs Halland og i Vestergautland [1]).

I Forbindelse med dette Tog til Danmark og Gautland staar ogsaa et Tog, Haakon foretog til Vermeland. Dette Landskab havde, som vi allerede ovenfor have seet, adlydt Harald Haarfagre og været ham skatskyldigt, men paa hans gamle Dage faldt det fra, og Skatterne bleve ikke betalte. Da Haakon havde befæstet sig i Riget, og sandsynligviis paa samme Tid, som han søgte at erhverve Herredømmet over Jemteland, prøvede han og at bringe Vermeland tilbage til det forrige Skatskyldighedsforhold, og sendte 12 Mænd til den daværende Jarl, ved Navn **Arnvid**, for at kræve Skatter af ham. Arnvid betalte Skatten, men da Skatkræverne skulde drage hjem, bleve de paa Eidskogen overfaldne af Stimænd, som dræbte dem alle tilhobe. Saaledes gik det endnu en Gang; Kongen sendte Skatkrævere, som virkelig fik Skatten udbetalt, men som paa Tilbagevejen bleve overfaldne paa Grændsen. Man talte derfor om, at det nok var Arnvid Jarl selv, som havde lagt sine Mænd i Baghold for Skatkræverne, og ladet dem dræbe, men selv beholdt den Skat, de skulde bringe Kongen. Denne besluttede dog endnu en tredie Gang at gjøre et Forsøg, og udsaa til en af Deeltagerne i denne farlige Rejse den forhen omtalte Lendermand Thorstein, Arinbjørn Herses Systersøn. Kongen var nemlig yderst misfornøjet med at Arinbjørn var traadt i Eriksønnernes Tjeneste, og viste sig meget unaadig mod hans Venner og Frænder; nogle, heder det, lod han dræbe, andre jog han ud af Landet eller behandlede dem haardt paa andre Maader. Ogsaa Thorstein fik nu sin Deel af Forfølgelsen, da Kongen sendte Folk til ham med den

---

[1]) Snorre, Haakon den godes Saga, Cap. 6—8. Fagrskinna, Cap. 30. Ágrip, Cap. 5. Egils Saga, Cap. 78. Denne sidste nævner 12 Skibe, Snorre 11, de øvrige 10. Snorre omtaler Toget altfor tidligt, længe før Forsøgene paa Christendommens Indførelse. Aarsagen er den, at han ogsaa sætter Erik Blodøxes Død altfor tidligt. Fagrskinna derimod henfører Toget udtrykkeligt til Kongens 17de Aar.

Befaling, at han skulde drage med dem til Vermeland for at hente Skatten, eller ogsaa forlade Landet. Egil Skallagrimsson opholdt sig just, som vi have seet, hos Thorstein. For ham klagede denne sin Vaande. Det var tydeligt, at Kongen enten vilde have ham dræbt eller forjagen, naar han sendte ham i en saa farlig Færd. Egil lovede ham, saavidt muligt, at rette paa Sagen. Han spurgte Kongens Sendemænd, om de ikke under alle Omstændigheder skulde rejse, hvad enten Thorstein var med eller ej. Da de bekræftede dette, forestillede han dem, at en Mand som Thorstein egentlig ikke var forpligtet til at drage i en saadan Færd, men alene til at understøtte Kongens Ærender efter yderste Evne, og, om det behovedes, at sende flere Folk med dem. Sendemændene svarede hertil, at han maaskee havde Ret, og at de vilde være tilfreds, om han selv, Egil, i Thorsteins Sted fulgte dem. De troede nemlig at det vilde være Kongen kjært, om de paa denne Maade kunde faa Egil bragt af Dage. Egil lovede at følge dem i Thorsteins Sted. De vare 8, han selv tog 3 Mænd med, saa at de i alt bleve 12. Det var endnu fuld Vinter, og de droge afsted med Heste og Slæder. Vejene vare brudte, indtil de kom til henimod Eidskogen; da faldt der en Nat saa megen Sne, at de den følgende Dag ikke kunde se den rette Vej, og havde derfor den største Vanskelighed ved at komme frem. I Nærheden af en skovbevoxet Aas, over hvilken Vejen laa, foresloge Kongens Mænd en Aften, at Egil og hans tre Følgesvende skulde drage i Forvejen over Aasen til en Gaard, som tilhørte en rig Mand, ved Navn Aarmod Skegg, hvor de vilde blive gjestfrit modtagne, medens de selv vilde tage Natteleje hos en Bonde, der boede i Nærheden af det Sted, hvor de nu befandt sig. Egil gjorde, som de sagde. Men aldrig saa snart var han ude af Syne, førend Kongsmændene toge sine Ski, som de havde medbragt, vendte om og ilede saa hurtigt de kunde til Oplandene; derfra droge de nord over Dovrefjeld til Kongen, og fortalte ham hvorledes de havde ladet Egil og hans Mænd i Stikken. Disse kom med usigelig Møje over Aasen til Aarmods Gaard, og bleve her i Førstningen ret godt modtagne. Der blev sat store Kander fulde af Skyr (suur Melk) for dem, idet Aarmod beklagede, at han ikke havde Øl at give dem, og Egil og hans Mænd, der vare overvættes tørste, drak af alle Kræfter. Da kaldte Aarmods Hustru, der sad paa Tverpallen, sin lille Datter til sig og hviskede hende i Øret, at hun skulde gaa hen til Egil og bede ham og hans Mænd være varsomme i at drikke Melk, da der var anden og bedre Kost i Vente. Hun adlød, og advarede Egil, hvorover hendes Fader blev saa vred, at han slog hende. Imidlertid havde Egil næsten tømt sin Kande. Melken blev nu borttagen og et Bord dækket med Gjestebudskost; derpaa kom Øl ind, af det sterkeste Slags; Aarmod var altsaa bedre forsynet, end han i Førstningen havde sagt. Men Aarsagen, hvorfor han havde benegtet at have Øl, var aabenbart den, at han ved at

narre Egil og hans Mænd til at drikke en Mængde suur Melk desto snarere haabede at kunne faa dem berusede, hvorpaa han lagde an. Der blev nu drukket sterkt, og især passede man paa, at Egil og hans Mænd gjorde tilbørligt Besked. Egil drak tappert; da hans Følgesvende bleve uefterrettelige, som man let kunde forudse, drak han for dem, hvad de selv ikke formaaede, og saaledes gik det, indtil Bordene bleve borttagne. Da vare alle Folk i Stuen temmelig drukne. Imidlertid vedblev Aarmod at drikke Egil, og Huuskarlene Egils Mænd til. Egil drak fremdeles, baade for sig selv og for sine, men merkede dog tilsidst, at han ej længer kunde holde det ud. Han gik derfor tvertover Gulvet lige til Aarmod, lagde sine Hænder paa hans Skuldre, og klemte ham op mod Højsædesstolperne; i det samme kastede han op over ham, lige i Ansigtet, baade i Ojne, Næse og Mund, saa at Aarmod var nær ved at tabe Aandedrættet, og maatte ligeledes kaste op. Huuskarlene skjeldte Egil ud, fordi han bar sig saa svinsk ad, men Egil svarede, at han kun gjorde som Huusbonden, der jo ogsaa brækkede sig af alle Kræfter. Egil satte sig atter i sit Rum, forlangte mere at drikke, og gjorde fremdeles god Besked, men Aarmod gik ud. Endelig stode Egil og hans Mænd op, toge sine Vaaben, og lagde sig til at sove i en Lade, hvor deres Heste vare indsatte. Morgenen efter stode de op, gjorde sig rejsefærdige, og gik op paa Gaarden, for at se efter Aarmod. Egil spendte Døren til Sovekamret op, gik til Aarmods Seng, greb ham i Skegget og drog hans Hoved frem over Sengestokken med den venstre Haand, men drog Sverdet med den højre. Hans Kone og Datter sprang op og bønfaldt Egil om at skaane hans Liv. Egil svarede, at han skulde skjenke ham Livet for deres Skyld, skjønt han visselig havde fortjent Døden. Men han skar Skegget af ham, og rev Ojet ud paa ham. Egil maa vistnok have antaget, at Aarmods besynderlige Iver for at drikke ham og hans Følgesvende fulde kom af forræderske Hensigter; og det viste sig siden, at han havde Ret. Ved Dagverdtid kom Egil til en Bonde paa Eidskogen, ved Navn Thorfinn, hvor de hvilede med Hestene og gik ind for at spise Dagverd. Han erfarede her af Thorfinns Huuskarl, der om Natten havde været ude at hente Ved, at 6 af Arnmods Huuskarle vare dragne forud; og Thorfinn fortalte, at han ligeledes selv havde seet 6 andre, sterkt bevæbnede Mænd drage forbi: det saa altsaa ud til, at flere Baghold vare lagte i Skoven paa Egils Vej. Under sit korte Ophold her var Egil her heldig nok til at helbrede Bondens Datter af en langvarig Sygdom, af hvilken hun laa til Sængs [1]), og af

[1]) Beretningen herom i Egils Saga, Cap. 24 indeholder et charakteristisk Exempel paa de Tiders Overtro, af hvilken der endnu i vore Dage findes enkelte Levninger. „Egil", heder det, „saa et Fruentimmer ligge syg paa Tverpallen. Han spurgte Thorfinn, hvad det var for en Kvinde, som befandt sig saa ilde. „Det er min Datter Helga", siger Thorfinn, „hun har længe været

Taknemmelighed herover tilstod Thorfinn ham reent ud, at han vidste, at Aarmod havde lagt sex Mænd i Baghold for ham, og at der endda var flere Baghold, om det første intet udrettede; men nu tilbød han sig at ledsage ham med sin Søn og to andre Mænd. Egil modtog Tilbudet. De vare nu 8, og da Aarmods sex Huuskarle saa dem saa mandsterke, vovede de ej at binde an med dem, men gjemte sig i Skoven. Nu vilde Egil ikke længer ulejlige Thorfinn, og denne vendte efter nogle Indvendinger tilbage med sine Mænd. Men ud paa Dagen stødte Egil, der nu kun havde tre Følgesvende, paa det andet Baghold, der ligeledes bestod af sex af Aarmods Huuskarle. Her kom det til en Kamp, i hvilken Egil fældte tvende, og jog de andre paa Flugten. Endelig kom Egil i god Behold gjennem Skoven, og tog ind til en gammel, rig Bonde ved Navn Alf, der var noget egen af sig og derfor kun havde faa Folk om sig, men viste Egil megen Gjestfrihed, talte med ham om de tidligere uheldige Skatterejser fra Norge, og roste just ikke synderligt Arnvid Jarl. Ved Afskeden gav Egil ham en lodden Kappe, og Alf bad ham venligt at besøge ham paa Tilbagevejen. Samme Aften kom han til Arnvid Jarls Bolig, hvor han blev meget vel modtagen. Den følgende Morgen fremførte han sit Ærende, nemlig at indkræve den Norges Konge tilkommende Skat, der ej var bleven betalt siden Arnvids Udnævnelse til Jarl. Jarlen svarede, at han allerede havde betalt Skatten til Kongens Sendemænd, men at han ej vidste, hvad de siden havde gjort ved den, om de havde bragt Kongen den, eller løbet af Landet; dog, siden Egil kunde fremvise sande Jerteiner fra Kongen, vilde han ingen Vanskeligheder gjøre ved ogsaa at udbetale Skatten til ham; men naar Egil

---

daarlig og elendig, hun faar ikke Søvn nogen Nat, og det er ligesom hun var forbyttet (hamstjaalen)". „Har man forsøgt Midler mod hendes Sygdom", spurgte Egil. „Ja", svarer Thorfinn, „Runer have været ristede af en Bondesøn her i Nærheden, men siden den Tid har hun været meget værre end før. Men kan maaskee du gjøre noget ved slige Sygdomme, Egil"? „Jeg troer i det mindste", svarede denne, „at det ej kan skade, om jeg forsøger". Da Egil var mæt, gik han til Pigens Sæng og talte med hende, derpaa bød han dem allerførst at tage hende op og lægge rene Sængklæder under hende. Dette skede. Siden ransagede han Sængen, og fandt et Stykke Hvalsfin med Runer paa. Egil læste dem, telgede dem derpaa af, og skød Spaanerne i Ilden, brændte derpaa selve Hvalsfinstykket op og lod hendes forrige Sængklæder udlufte. Han kvad et Vers, hvori han sagde, at ingen skulde riste Runer, som ej ret forstod dem, at han paa Hvalsfinstykket havde fundet hemmelige Runestave, og at de voldte Pigens Sygdom. Derefter ristede han nye Runer og lagde dem under hendes Hovedpude. Da var det, som om hun vaagnede af en Søvn; hun sagde, at hun følte sig ganske frisk, skjønt hun endnu var svag af Kræfter". Siden opdagedes det, som der fortælles, at den Bondesøn, der havde ristet hine skadelige Runer, havde friet til hende og faaet Nej, hvorfor han hevnede sig ved at riste Manruner (Elskovsruner).

havde modtaget den, vilde han ej videre være ansvarlig for den. Egil blev der en Stund, og fik før sin Afrejse Skatten udbetalt, deels i Sølv, deels i Graavare (Pelsverk). Ved Afskeden sagde Egil: „denne Skat skulle vi nok bringe Kongen, men vist er det, at det er langt mindre, end han troer at have Fordring paa; ej at tale om, at han sikkert anseer sig berettiget til Mandsgjeld af Eder for hans Sendemænd, som I efter Folks Sigende skulle have ladet dræbe". Jarlen sagde, at det ej var sandt, og med denne Besked maatte Egil drage bort. Strax efter kaldte Jarlen til sig to Brødre, der begge hed Ulf, og bød dem at sætte efter Egil og dræbe ham, da han kunde forudse, at han ellers vilde omtale ham heel ilde for Kongen, siden han allerede havde vovet at paadutte ham de forrige Sendemænds Drab lige i hans Øjne. Han bad Brødrene at tage med sig saa mange Folk, som de troede at behøve, og gav dem det Raad at lægge sig i Vejen for ham paa Eidskogen. De medtoge 30 Mand, og da de kjendte hver Sti paa Skoven, var det dem en let Sag at komme Egil i Forkjøbet. Der gik to Veje gjennem Skoven; en kortere, over en brat Klev; en anden længere, over en Myr, hvori der var kastet store Træstammer; paa begge Steder kunde man alene gaa een for een. Brødrene lagde sig med 15 Mand hver i sit Pas, og oppebiede Egil. Denne kom om Aftenen til Alf Bonde, og gjorde sig rede til Rejsen. Alf undrede sig over at han hastede saa; det var bedre, meente han, at fare lidt i Mag og se sig noget for, da der vist laa Folk paa Luur for dem; selv havde han ej Mænd at sende med dem, og tilbød dem derfor at blive der til det var sikkert at drage gjennem Skoven. Egil lo dertil, og meente det ej havde nogen Nød. Alf bad ham da i det mindste at vende tilbage, hvis han saa Vejen optraadt, thi ingen havde faret der siden Egil drog østover, uden nogle, som vist havde til Hensigt at finde ham. Egil spurgte om deres Antal. Alf svarede, at efter Sporene at dømme, var det en heel Deel. Egil sagde at han ej var saa bange for lidt Folkemon, og drog afsted. Paa Vejen fandt de snart mange Spor af Folk og Heste, og Egils Følgesvende meente at de burde vende om. Egil svarede, at det ej var noget at forundre sig over, om Folk havde faret over Eidskogen, som var alfar Vej, og bød at man skulde drage videre. De mange Spor vedbleve fremdeles, indtil de kom til det Sted, hvor Vejen deeltes; der deeltes ogsaa Sporene, og det viste sig, at der var lige mange paa hver Kant. Egil maatte nu indrømme, at Alf havde haft Ret, og raadede sine Folk til at være beredte paa en Kamp. De kastede Kapperne og Løsklæderne af sig og lagde dem i Slæderne. Egil tog en lang Bastline, han efter Rejsendes sædvanlige Skik havde ført med sig, frem af Slæden, og surrede med den en stor Steenhelle fast foran Brystet og Maven paa sig, i det han viklede Linen om sig lige til Skuldrene. Forresten havde han og hans Mænd baade

Skjolde, Hjelme, Hug- og Stikvaaben. Egil gik i Spidsen for dem, og tog den kortere Vej over Kleven. Da de vare midtvejs oppe i denne, kom syv Mænd frem af Krattet nedenfor, og begyndte at skyde efter dem, medens andre viste sig øverst oppe og kastede Steen ned paa dem. Egil bad nu sine Mænd vige tilside i Kleven og beskytte sig saa godt de kunde, medens han selv stevnede opad lige mod Angriberne. Han kom ogsaa op, men blev her omringet af dem, 8 i Tallet, dog fældte han dem alle, hvoriblandt Anføreren Ulf, gik derefter frem paa Bjerget, og kastede Steen ned paa de syv andre Forfølgere, hvoraf tre bleve liggende, men fire undkom saarede i Skoven. De skyndte sig strax hen til det andet Baghold, som nu, efter deres Beretning om hvorledes det første Angreb var løbet af, flyttede sig længer frem, for at angribe Egil baade for og bag, naar han kom ned af Aasen og skulde kjøre ad en smal Vej mellem en Klippevæg og Myren. Egil fortsatte imidlertid sin Vej uden at ane nogen ny Fare, indtil han kom til det Sted, hvor Bagholdet laa; her blev han først angreben i Ryggen, og da han havde vendt sig mod Angriberne, tillige af dem, der havde lagt sig foran Klippen. Dog kunde de intet synderligt udrette mod Egil, der i alt dræbte 11 Mænd, hvoriblandt den anden Ulf, medens hans Følgesvende forsvarede sig mod de 8; nu vendte han sig ogsaa mod disse, og dræbte tre; fem undkom, haardt saarede, til Skoven. Egil og hans Mænd havde vistnok ogsaa faaet mange Saar, men ingen store eller farlige; han forbandt sine Mænds Saar, og derpaa satte de sig i Slæderne og kjørte afsted, indtil de kom til Thorfinn, som tog venligt imod dem. Her bleve Egils Saar forbundne, og de opholdt sig flere Dage hos ham for at udhvile sig. Ved Bortrejsen fulgte Thorfinn ham med sin Søn og nogle andre Mænd et Stykke paa Vejen for at staa ham bi, om Aarmod skulde ville efterstræbe ham, men denne, som havde hørt, mod hvilken Overmagt Egil nys havde kæmpet, vovede ej at angribe ham, og holdt sig hjemme. Ved Afskeden gav Thorfinn og Egil hinanden Gaver, og denne kom velbeholden til Thorstein, hvor hans og hans Mænds Saar bleve lægte. Egil opholdt sig hos ham til Vaaren, og gjorde sig rejsefærdig om Sommeren, for at forlade Norge for stedse. Langskibet, paa hvilket han var kommen fra Danmark, forærede han Thorstein, der ogsaa gav ham gode Gaver; men paa Kjøbmandsskibet sejlede han afsted, og kom i god Behold hjem til Borg. Thorstein sendte Skatten til Kongen, som af Sendemændene fik nøjagtig Underretning om hvorledes Alt var gaaet til. Det blev ham nu klart, at Arnvid virkelig havde ladet de forrige Skatkrævere dræbe, og han besluttede at straffe ham alvorligt for denne Troløshed. Thorstein tog han til Naade igjen, gav ham Landsvist og skjenkede ham sit Venskab. Og om Sommeren, da han drog til Viken og hjemsøgte Danmarks og Gautlands Kyster, gjorde han ogsaa et Tog ind i Vermeland med en stor Hær. Arnvid, der allerede siden hans Mænd vare

komne tilbage fra det uheldige Angreb paa Egil, havde ventet at dette Uvejr vilde komme over ham, flygtede bort, og synes fra denne Tid af at have levet som en fredløs Viking [1]). Kongen paalagde de Bønder i Vermeland, der havde gjort fælles Sag med Arnvid, store Udredsler, og indsatte en anden Jarl, der, lige saa vel som Bønderne, maatte stille ham Gisler [2]). Det lykkedes saaledes Haakon virkelig at lægge Vermeland, om end kun for en kort Tid, atter under Norges Kongedømme. Dette Tog til Vermeland omtales vel, som om det havde fundet Sted førend han tiltraadte Toget til Gautland, men det sandsynligste er dog, at han efter Tilbagekomsten fra Danmark først herjede Gautland, og derpaa drog op til Vermeland [3]).

Haakon, som paa disse Tog havde gjort et stort Bytte, tilbragte Vinteren i Viken (951—952), for fremdeles at forsvare Landet mod Daner og Gauter [4]). Men den samme Vinter kom hans Brodersøn **Tryggve Olafssøn** tilbage fra sit Vikingetog til Irland og Skotland, og Haakon overdrog nu ham Kongedømmet i Viken, med den Forpligtelse, at forsvare Landet mod Ufred, men ogsaa med den Ret, at beholde som sin Ejendom hvad han kunde skaffe sig af de Lande i Danmark, som Haakon Sommeren i Forvejen havde skatlagt. Selv drog han atter tilbage til det Nordenfjeldske. Og fra denne Tid synes han ganske at have ophørt at befatte sig med Viken, og Tryggve derimod at have hersket aldeles uafhængigt. Vel er det muligt, ja endog sandsynligt, at Tryggve har betalt ham, eller skullet betale ham Skat, men det vilde heller ikke være at undres over, om Skatten i de urolige Tider, som nu paafulgte, ikke blev ordentligt inddreven [5]).

---

[1]) Njaalssaga Cap. 5 omtaler nemlig en Atle Arnvidssøn, Søn af Arnvid Jarl fra „Østergøtland", tilføjende at denne Arnvid Jarl havde tilbageholdt Skatten for Haakon Adelsteensfostre og derfor været nødt til at flygte med sin Søn fra „Jemteland" til Gautland; om Atle heder det siden, at baade Dane- og Svia-Kongen havde gjort ham utlæg. Da Jemteland først under Haakon forenedes med Norge, er det klart, at „Jemteland" her maa være Skriv- eller Hukommelses-Fejl for „Vermeland".

[2]) Egils Saga, Cap. 73—78.

[3]) Det er Egils S. (Cap. 78), som omtaler Vermelandstoget førend Gautlandstoget, og dette før Toget til Danmark. Men i de samtidige Vers af Guthorm Sindre, anførte i Snorres Haakon den godes S. Cap. 6—8, og i Ol. Tryggv. S. Cap.. 17, 18, nævnes først Jylland, derpaa Sjæland og Skaane, og endelig Gautland.

[4]) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 9.

[5]) I Historia Norvegiæ fol. 8, b. omtales Tryggve omtrent som en uafhængig Konge. Det heder her, at han først herskede paa Raumarike, siden i Viken. Thjodrek Munk Cap. 4 (Langebeks Scriptores V. 316) kalder ham Konge paa Oplandene. Og rimeligviis har han foruden Viken ogsaa behersket en Deel af Oplandene, fornemmelig Raumarike.

43. Eriksſønnernes Angreb. Slag ved Agvaldsnes og paa Frædø.

Eriksſønnerne ſkulle have været paa Vikingetog i Austerveg, forend de ret for Alvor begyndte deres Tog mod Norge. Den ældſte af dem hed **Gamle**, dernæſt fulgte **Harald**; de øvrige vare **Ragnfred**, **Erling**, **Guthorm** og **Sigurd**, med Tilnavn **Sleva** (Snog)[1]. Efter at have herjet i Austerveg vendte de ſig mod Viken, hvor Tryggve var rede til at modtage dem, og holdt flere Slag med dem, hvori ſnart de, ſnart han ſejrede. Stundom herjede de i Viken, ſtundom han i Halland og Sjæland. Endelig lykkedes det Gamle og Guthorm[2]) at overvinde ham ved **Sotenes**, hvor han blev nødt til at forlade ſine Skibe og frelſe ſig ved Flugten. De herjede derefter vidt og bredt i Viken, og en Mængde Folk underkaſtede ſig dem. Da Haakon hørte dette, havde han juſt, ſom der — dog neppe med Rette — fortælles, ſamlet Folk for at ſtraffe Thrønderne, fordi de havde tvunget ham til at blote, og han var allerede kommen ombord, men beſluttede ſtrax, heller at vende ſine Vaaben mod ydre Fiender. Han ſendte Bud til Sigurd Jarl og andre Høvdinger, at de ſkulde bringe ham flere Folk. Sigurd indfandt ſig ogſaa, og med ham de Thrønder, der tidligere meeſt havde tvunget ham til at blote; nu bleve de alle paa Jarlens Forbøn tagne til Naade. Da Haakon paa Sejladſen ſydefter kom forbi Stad, fik han høre, at Eriksſønnerne vare komne til den veſtligſte Deel af Agder; han fortſatte Rejſen, og traf Fienden ved Øen **Karmt**. Her gik man fra begge Sider i Land, og kæmpede med hinanden paa **Agvaldsnes**. Striden blev meget ſkarp, thi begge Parter havde en ſtor Hær. Kong Haakon ſøgte ivrigt frem og mødte Guthorm Eriksſøn, kæmpede med ham, og nedlagde ham med egen Haand. Guthorms Merke blev ogſaa nedhugget, og der faldt

---

[1]) Saaledes opregner Snorre (Har. Haarf. S. Cap. 46) og Olaf Tryggv. S. (Cap. 12) Eriks og Gunnhilds Sønner. Fagrſk. (Cap. 24) nævner de ſamme, men ſætter Erling foran Ragnfred. Ágrip derimod opregner: Gamle, Guthorm, Harald, Erling, Sigurd Sleva, Gudrød Ljome, Ragnfred, Halfdan, Eyvind og Gorm (Cap. 5). Historia Norvegiæ har (fol. 7 b) Harald, Gamle, Sigurd Ljome, Gudrød, Erling, Gorm. Af disſe Navne er iſær „Gamle" merkeligt, thi det er ſaa uſædvanligt, at man næſten ſkulde antage det for en Opkaldelſe efter Danekongen Gorms Tilnavn; i ſaa Fald vilde det indeholde et ſterkt Vidnesbyrd om Eriks formodede Forbindelſe med Danekongens Huus. Hvis det forholder ſig rigtigt med Angivelſen af, at Erik ogſaa havde en Søn ved Navn Gorm, da vidner dette Navn ligeledes om en ſaadan Forbindelſe. „Ragnfred" er en Erindring om de ældre ſønderjydſke Konger, Erik Blodøxes mødrene Frænder.

[2]) Af Fagrſkinnas Yttring (Cap. 28), at Harald Eriksſøn fordetmeſte opholdt ſig inden Danekongens Hird, medens Gamle og Guthorm herjede, førſt i Auſterveg, ſiden i Norge, kan man ſlutte, at det fornemmelig var Gamle og Guthorm, der foreſtod dette Tog.

mange Folk om ham. Dette var Tegn til Flugt for Erikssønnernes Hær, der skyndte sig ned til Skibene, og roede sydefter saa hurtigt som muligt, efter at have lidt et betydeligt Tab. Haakon ilede efter de Flygtende og forfulgte dem lige til Øster-Agder, eller forbi det nuværende Christiansand, hvor de satte til Havs og over til Jylland; da vendte han om, og drog atter nordefter [1]).

Ifølge en enkelt Beretning skal ej alene Guthorm, men ogsaa to af hans Brødre, der rigtignok ikke nævnes andensteds, nemlig Halfdan og Eyvind, være faldne i dette Slag [2]). Som Stedet, hvor det har staaet, antager man den saakaldte Blodheid eller Blodteig nordvestenfor Agvaldsnes Gaard, hvor der endnu findes ikke færre end 50 større eller mindre Gravhøje af forskjellig Form [3]).

Ifølge Snorre skal det have været efter dette Slag, at Haakon indførte Skibrede-Indretningen, og lod opføre Viter [4]). En anden Beretning lader det ske senere [5]). Det heder, at Eriks Sønner nu holdt sig rolige i Danmark en lang Stund; det kan dog ej have været saa længe, da Slaget paa Agvaldsnes, efter hvad der ovenfor er viist, forefaldt sandsynligviis i Haakons 19de Regjeringsaar, og i alle Fald ikke tidligere end hans 18de (953), medens deres næste Angreb allerede fandt Sted i hans 20de Aar (955) og i alle Fald ikke senere end i hans 21de (956) [6]).

I dette Aar — efter de flestes Beretning det 20de — droge Erikssønnerne med en talrig Hær fra Danmark, for paa ny at angribe Haakon. Deres Hær bestod deels af deres egne Mænd, der plejede at følge dem i Viking, deels, og fornemmelig, af Hjelpetropper, som Kong Harald Gormssøn gav dem. Som Anførere paa dette Tog nævnes Gamle, Harald og Sigurd Sleva [7]). De sejlede ud fra Vendsyssel i Jylland [8]), styrede med

---

[1]) Snorre, Haak. den godes Saga, Cap. 20. Ol. Tr. S. Cap. 21. Ágrip Cap. 5. Fagrskinna omtaler ikke dette Slag, men lader, vistnok urigtigt, Guthorm falde i Austerveg (Cap. 35); den samtidige Guthorm Sindres Vise, anført hos Snorre, antyder bestemt, at en Fyrste faldt i Slaget ved Agvaldsnes.

[2]) Ágrip Cap. 5.

[3]) Se Krafts Topogr. statistisk Beskrivelse over Norge, 4de B. S. 267, 268.

[4]) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 21.

[5]) Fagrskinna Cap. 32, der sætter det efter Slaget paa Frædø, men vistnok med Urette, da den Overraskelse, som her fandt Sted, netop skal have været bevirket ved Undladelse af at tænde Viterne tilbørligt.

[6]) Thjodrek Munk, som henfører Krigens Begyndelse til Haakons 19de eller 20de Aar, maa regne det næste Slag til det 20de eller 21de Aar. Ogsaa Snorre siger, at Slaget paa Frædø stod efterat Haakon havde hersket i 20 Aar. Fagrsk. sætter det i hans 20de Aar; Ágrip „kortefter" Slaget ved Agvaldsnes.

[7]) Fagrskinna Cap. 31. Snorre nævner ikke udtrykkeligt nogen anden end Gamle.

[8]) En Bestyrkelse paa, at deres Len laa i Jylland.

gunstig Vind over til Agder, og fortsatte derpaa Farten langs Landet Nat og Dag. Viterne bleve ikke antændte, deels fordi Erikssønnerne denne Gang ikke, som sædvanligt, havde begyndt sine Plyndringer øster i Landet, hvor man plejede at begynde Antændelsen, deels fordi de i den senere Tid oftere havde været antændte uden Grund, og stor Ulempe derved havde været forvoldt; man frygtede saavel for denne Ulejlighed, som for de strenge Bøder, Kongen havde fastsat for den, der kunde overbevises om at have tændt Varde uden skjellig Aarsag. Paa denne Maade gik det til, at Erikssønnerne kom ubemerket lige til Ulvesund ved Vaagsøen i Nordfjord, hvor de laa i 7 Dage. Da sendte de Omkringboende Budskab over Eidet (Dragseidet), Søndmøre og Raumsdalen, til Kong Haakon for at underrette ham om Fiendens Ankomst. Kongen opholdt sig dengang paa sin Gaard **Birkestrand**, der ligger paa Ostsiden af **Frædøen** paa Nordmøre [1]). Han havde ingen andre Folk hos sig end sin Hird, og de Bønder, som han havde indbudet til sig. Ved Efterretningen om at Eriks Sønner allerede vare komne til Ulvesund, lod han de forstandigste blandt de Tilstedeværende kalde til sig, og æskede deres Raad, om han skulde oppebie Fienden og stride med ham uagtet den store Overmagt, eller drage nordefter for at samle flere Folk [2]). Blandt Gjesterne var en gammel Bonde, ved Navn **Egil Uldserk**; han havde i sin Tid været en dygtig Stridsmand, og længe baaret Kong Harald Haarfagres Merke; han havde altid ønsket sig den Død, at falde i et stort Slag. Han svarede nu: „jeg har været i flere Slag med din Fader, Kong Harald; han stred stundom mod en sterkere, stundom mod en svagere Fiende, men han sejrede altid; aldrig hørte jeg ham søge det Raad hos sine Venner, at de skulde lære ham at fly, og heller ikke vi ville give dig dette Raad, thi vi tykkes at have en rask Høvding i dig, og du skal ogsaa faa trøstig Hjelp af os" [3]). Mange andre understøttede hans Tale, og Kongen sagde tillige selv, at han foretrak at stride med den Styrke, han kunde faa. Der blev da opskaaret Hærør og sendt til alle Kanter; det varede heller ikke længe, førend mange Folk samlede sig om ham. Da sagde Egil Uldserk glad: „I denne lange Fredstid var jeg en Stund bange for, at jeg skulde dø af Ælde inde paa

---

[1]) Hos Snorre og i flere Haandskr. af Olaf Tryggv. Saga staar fejlagtigt Søndmøre, men Øen Frædø med Gaarden Birkestrand ligger, som bekjendt, paa Nordmøre; og Nordmøre nævnes ogsaa udtrykkeligt i Fagrskinna, Flatøbogen og Historia Norvegiæ.

[2]) Saaledes beretter Snorre, hvis Fortælling vi her fornemmelig følge; Fagrskinna afviger fra ham ved at lade Erikssønnerne komme med deres Hær lige til Feevjarsund eller Freidarsund paa Sydvestsiden af Frædø nærved Freidarberg, uden at Haakon i Forvejen har faaet mindste Nys derom.

[3]) Ifølge Flatøbogen (þáttr Hauks hábrókar c. 5, Fornm. Sögur S. 208), skulde det have været Egil Uldserk, som raadede Kongen til at lade bytte Sengklæder under den døde Snefrid, se ovenfor S. 514.

Brækebalmen, jeg som intet heller ønskede end at følge min Høvding og falde i Slag; men nu kan det dog nok være at jeg tilsidst faar dette mit Ønske opfyldt". Eriks Sønner sejlede med første gunstige Vind nordefter; de havde flere end 20 Skibe, og lagde sig paa den sydvestlige Side af Øen, vestenfor Freidarbjerget, i Freidarsund, eller, som det ogsaa kaldtes, Féeyarsund [1]). Haakon, som kun havde 9 eller 10 Skibe [2]), lagde sig paa den nordøstlige Side af Freidarberget, sendte Bud til Erikssønnerne, og foreslog dem at stride med dem paa **Rastarkalf** (Sletten mellem Freidarberget og Rosteberget), hvor han havde ladet Vold hasle [3]) paa Sletten nedenfor den Brink eller Hals, der danner den nordlige Afskraaning af Freidarberget. De modtoge Tilbudet, gik over Halsen, og opstillede deres Folk paa Rastarkalf. Haakon opstillede ogsaa sine Folk, og havde ikke flere, end at man kunde regne sex af Gamles Mænd mod hver af hans; han gjorde sin Fylking saa lang som muligt, for ikke at omgaaes. Derpaa begyndte Striden, som blev meget heftig. Egil Uldserk havde imidlertid ladet Kongen give sig ti Mand med hver sit Merke; med dem gik han ubemerket op under den Brink, der var bagenfor Erikssønnernes Hær, og lod sine Mænd rejse Merkerne op og i nogen Afstand fra hinanden indbyrdes gaa frem langs Brinken, saa at man fra Sletten alene kunde se Merkerne rage frem. Ved Synet heraf troede de, der stode øverst i Erikssønnernes Fylking, at det var en Hjelpehær, som vilde falde dem i Ryggen og afskære dem fra Skibene. De begyndte derfor at raabe og advare de øvrige, og derpaa flygtede den hele Hær, saa at Høvdingerne maatte følge efter. Kong Haakon forfulgte de Flygtende, og nedlagde mange af dem. Da Gamle Erikssøn kom op paa Halsen strax nordenfor Freidarberget, saa han, at hans Folk vare blevne narrede ved et Krigspuds, og at de Forfølgendes Antal ej var større end før. Han gjorde derfor Holdt, lod atter blæse til Angreb og fylkede sine Mænd, men for silde, thi Mængden af Danerne flyede desuagtet til Skibene. Haakon havde nu Overmagten, og drev efter en skarp Strid Gamle og hans Mænd

---

[1]) Strax udenfor Gaarden Flatset paa den sydvestlige Side af Frædø ligger en liden Ø, der nu efter Flatset kaldes Flatset-Ø; det er denne, der i ældre Tider synes at have været kaldet Féey, og det nu saakaldte Flatset-Sund Féeyjarsund. Længer mod Syd, nærmere Frædø Kirke, bliver Sundet bredere, og kaldes Freiersund (Freidarsund), deraf rimeligviis den vaklende Skrivemaade mellem Féeyjarsund og Freidarsund.

[2]) Det vil sige, afmerke med Hasselstænger, hvilket i de Tider ikke var saa sjældent. Det var da sandsynligviis en Æressag at vælge en Plads, der ej frembød den Vælgende utilbørlige Fordele. Og naar Tilbudet var gjort, og Volden haslet, var det tillige en Æressag for den anden Part ikke at herje i Landet, førend efter Slaget, se Egils S. Cap. 52.

[3]) Fagrskinna og Flatøbogen nævne 10, Snorre og Ol. Tryggv. Saga kun 9 Skibe.

paa Flugten; nogle satte lige ned til Søen, andre op mod Bjerget, og endnu andre vestover, til nogle bratte Fjeldhamre. Haakon satte efter dem og dræbte dem, for saa vidt de ikke omkom ved at styrte ned af Fjeldhamrene; dog kom Gamle Erikssøn ned til Fjæren, hvor han atter forsøgte at gjøre Modstand, da nogle af hans Folk og hans Brødre samlede sig om ham. Her blev han angreben af Egil Uldserk, der med en Skare var ilet i Forvejen. Der blev en hidsig Kamp; Egil og Gamle skiftede Hug med hinanden, og Gamle fik store Saar, dog maatte Egil og mange med ham bide i Græsset. Nu kom Haakon selv til, og udbredte Ødelæggelse til alle Kanter, saa at Eriks Sønner, der overalt saa sine Mænd falde, atter maatte flygte til Skibene. Men her vare de tidligere Flygtninger komne dem i Forkjøbet, og havde lagt ud med flere Skibe; andre laa opfjærede paa Land, og der var ingen anden Udvej for de sidste Flygtninger, end at kaste sig i Vandet og forsøge at redde sig ved Svømning. Derved druknede flere, hvoriblandt Gamle, der, haardt saaret baade af Egil og af Haakon selv, styrtede sig i Søen. Hans Brødre Harald og Sigurd vare heldigere; de naaede Skibene. Under Forvirringen paa Stranden dræbte Haakons Mænd tre Skibes Besætninger. Harald og Sigurd skyndte sig med Levningerne af Hæren tilbage til Danmark, og Haakon forfulgte dem et Stykke Vej, men uden at kunne naa dem. Til Minde om dette Slag og til den tappre Egil Uldserks Ære lod han de tre opfjærede Skibe drage paa Land, og Egils tilligemed alle sine øvrige faldne Mænds Lig lægge deri, siden lod han Jord og Stene dynge derover, saa at de kom til at danne Gravhøje af det Slags, man kalder Skibshøje. Endog den Dag i Dag findes der flere Gravhøje der paa Stedet; i det 13de Aarhundrede vidste man at paavise Egils Høj, kjendelig ved høje Bautastene [1]).

Det er merkeligt nok, at det korte Udtog af Norges Kongehistorie, hvilket vi oftere have omtalt, fortæller om Gamles Endeligt paa en langt anden Maade. Ifølge dette flygtede Gamle ikke fra Landet, men derimod ind til

---

[1]) Snorre, Haak. g. Saga. Cap. 22—27. Fagrskinna Cap. 31. Historia Norv. fol. 8. b. Denne melder kun i al Korthed, at Gamle og den største Deel af hans Hær blev styrtet ned i Havet fra et Forbjerg. De tre Skibshøje, kjendelige ved deres langagtige Form, findes endnu nederst ved Stranden mellem Freidarberget og Flatsetsundet, hvor den sidste Kamp stod, og hvor Egil faldt, se Beskrivelse og Plan over Slaget i Klüwers „norske Mindesmerker" S. 115—119. Den ene af disse Skibshøje er 50 Alen lang, de to andre hver 70. Derforuden findes ogsaa 5 runde Høje, og nordenom Bjerget endeel mindre Høje. Bautastenene findes ikke nu længer, idetmindste ikke paa deres Plads, med Undtagelse af en, der staar mellem Frei og Flatset, men som ej kan være Egil Uldserk's. Fagrskinna siger, at hans Bautasteen stod hvor han faldt, Snorre, at den stod ved hans Leje, begge Udsagn kunne rimeligviis forliges saaledes, at han begroves, hvor han faldt, hvilket ogsaa de tre Skibshøjes Beliggenhed bestyrker.

Surendalen, og derfra over Surendalsskoven til det Throndhjemske, hvor han, forfulgt af Haakons Mænd, der tillige understøttedes af Almuen, blev dræbt i Gauldalen paa det Sted, som siden efter ham kaldtes Gamlaleir. Saa forskjellige have Sagnene været. Dette sidste er dog ganske eneſtaaende, medfører heller ikke nogen Sandsynlighed, og modsiges desuden af bestemte samtidige Vidnesbyrd [1]).

44. Slaget ved Fitje. Haakons Død.

I nogle Aar havde Haakon nu Fred for Eriks Sønner. Der fortælles ikke, hvorledes han tilbragte Tiden, men man maa formode at han nu, som tidligere, under idelige Rejser omkring i sin Deel af Riget har syslet med Lovgivningsarbejder og overhoved med at ordne og styrke de af ham indførte Foranstaltninger. Om Christendomspaabud var der, som det synes, ej længer nogen Tale, og heller ikke foregik der i Landet selv nogen Begivenheder af synderlig Betydenhed. Da han i 26 Vintre havde været Konge (961), var han under sit Sommerophold paa Hordaland til Gjestebud paa sin Gaard **Fitje**, nordligst paa Storden [2]). Han havde sin Hird og mange Bønder hos sig. Blandt de Tilstedeværende var hans Frænde, der nu for første Gang nævnes, **Eyvind Finnssøn**, en Søn af Harald Haarfagres Datterdatter Gunnhild og Finn skjaalge, der igjen var en Søn af Eyvind Lambe og Thorolf Kveldulfssøns Enke Sigrid paa Sandnes. Gunnhilds Fader var Halfdan Jarl, som havde egtet Kong Haralds Datter Ingebjorg [3]). Eyvind Finnssøn var altsaa en storættet Mand; han havde betydelige Ejendomme paa Helgeland, og var derhos en af de ypperste Skalde paa den Tid; deraf fik han Tilnavnet **Skaldespilder**, fordi de øvrige Skalder ej kunde taale nogen Sammenligning med ham. Han hang med den største Troskab og Hengivenhed ved sin Frænde Kong Haakon. Blandt Hirdmændene og Gjesterne nævnes ogsaa tre Islændinger, den kæmpesterke **Thoralf Skolmssøn** fra Myrkaa i Horgaardal paa Nordlandet [4]), **Thorgeir Orms-**

[1]) Ágrip, Cap. 5. Der har formodentlig været et Sted, ved Navn Gamlaleir, i Gauldalen — nu kan det, saavidt vides, ej paavises — som har givet Anledning til et senere Sagn om at Gamle skulde være begraven der. Men om Rigtigheden af Snorres og Fagrskinnas Beretning vidner tydeligt nok den samtidige Eyvind Skaldaspilders Vise, hvori det udtrykkeligt heder, at Kongen „farvede sin Klinge i Gamles Blod, da han drev Eriks Sønner ud i Søen". Se Snorre, Haakon den godes Saga Cap. 32, Olaf Tryggvesøns Saga Cap. 30, Fagrskinna Cap. 35.

[2]) „I Nærheden af Biskopsstein", tilføjer Ágrip Cap. 6.

[3]) Se ovenfor, S. 575.

[4]) Landn., III. 14.

søn, Søn af Landnamsmanden Orm fra Stavanger, der boede ved Havn i Borgarfiorden [1]), og **Thore Thorsteinssøn**, en Sønnesøn af den forhen (S. 536) omtalte Landnamsmand Baard Bjørnssøn [2]). Thoralf var kun 19 Aar gammel, men sagdes dog at være den eneste, der i Styrke kunde maale sig med Kongen [3]); denne havde givet ham et Sverd, der, sandsynligviis formedelst sin Brede, kaldtes Fetbreid (af en Fods Brede). Efter en enkelt Beretning skal Haakon just have været færdig til at foretage et Tog til Bjarmeland, og muligt er det, at han af den Grund havde samlet disse Kæmper om sig; dette maa, da det ej omtales andensteds, staa ved sit Værd [4]).

Da Kongen en Dag sad ved Dagverdbordet, fik de udstillede Vagtmænd Øje paa en heel Deel Skibe, som kom sejlende søndenfra, og allerede vare temmelig nær ved Øen. Det var Eriks Sønner, hvem det atter var lykkets at komme ubemerkede til den Deel af Landet, hvor han opholdt sig. Deels havde de selv holdt sig saa langt ude i Søen som muligt, og kun ladet deres Mænd nu og da lægge til Land for at indhente Efterretninger om hvor Haakon opholdt sig; deels vare Bønderne ogsaa denne Gang bange for at vække blind Allarm ved overilet Antændelse af Viterne [5]). Vagtmændene, som havde opdaget Skibene, og som ikke tvivlede paa at disse Skibe havde ondt i Sinde, vare selv bange for at melde Kongen det, saa strenge Forbud havde han givet mod at sige falskt Hærsagn; og dog var det paa høj Tid, at han underrettedes derom. En af dem gik derfor ind Stuen og bad Eyvind Finnssøn i Hast at komme ud formedelst en Sag af højeste Nødvendighed. Eyvind gik ud med ham til det Sted, hvorfra Skibene kunde sees, og saa strax at det var en fiendtlig Flaade, som kom sejlende. Han vendte strax tilbage til Gildestuen, traadte frem for Kongen, og sagde: „Liden er den Stund som lider, Herre, men lang er Maaltidets Stund". „Hvad er da paa Færde, Skald", spurgte Kongen. Eyvind kvad et Vers, hvori han sagde at Blodøxes Hevnere nærmede sig med fiendtlig Hu, at der nu var knap Tid til at sidde; at det vel var en vanskelig Sag at sige Kongen Hærsagn, men at det dog nu skede

---

[1]) Landn. I. 17.

[2]) Landn , III. 18.

[3]) Ágrip Cap. 6.

[4]) Det omtales i Landnáma I. 17, saaledes: Thorgeir var Kong Haakons Hirdmand; da denne var færdig til en Bjarmelandsferd, kom Harald med en stor Hær; da kvad Thorgeir en Vise (her tillægges ham den samme Vise, der ellers, og vistnok rettere, tillægges Eyvind Finnssøn, hvori det siges ej at passe sig for Kongen at drage nordefter). Maaskee har man lagt den Betydning i dette „nordefter", at det skulde sigte til en Bjarmelandsferd, maaskee det og virkelig sigter dertil.

[5]) Fagrskinna, Cap. 32, der lader Skibrede- og Vite-Indretningen først indføres efter Slaget paa Frædø.

til hans eget Bedste, og at man snarest muligt burde gribe til Vaaben. „Du er en god Dreng og forstandig Mand, Eyvind", sagde Kongen, „som vist ikke melder Hærsagn, uden at det er sandt". Nu bekræftede alle de Tilstedeværende hans Udsagn, og snart overbeviste Kongen sig selv om, at det var Krigsskibe, som kom sejlende, og at de ikke havde langt til Øen. Han lod nu Bordene tage bort, kaldte sine Raadgivere til sig og sagde: „her komme mange Skibe imod os, og vor Skare er kun liden; det er let at se, at vi nu ville faa at bestille med en langt større Overmagt, end nogensinde forhen, saa meget mandsterkere end Gunnhilds Sønner ved tidligere Lejligheder have været; nødig vilde jeg bringe mine bedste Mænd i alt for stor Fare, men nødig vilde jeg ogsaa fly, hvis forstandige Mænd ikke fandt det altfor urimeligt at oppebie Fienden". Det varede en Stund, forend Nogen svarede. Endelig kvad Eyvind atter et Vers, yttrende at det ikke sømmede sig for en saa tapper Krigsmand at styre nordefter med Skibene, nu, da Harald kom sondenfra med en vældig Flaade, men at man skulde gribe Vaabnene og vente ham [1]). „Mandigt er dette talt, og efter mit Sind", sagde Kongen, „dog vil jeg først høre Fleres Mening derom". Og da de skjønnede hvorledes Kongen vilde have det, svarede de eenstemmigt, at de heller vilde falde over hinanden, end at fly for Danerne. „Tak skulle I have for disse Ord", sagde Kongen; „Enhver tage nu sine Vaaben, saa gjør det intet til Sagen, hvor mange Daner der end ere om een Nordmand!"

Kongen iførte sig nu sin Brynje, spændte Sverdet Kvernbit om sig, satte en guldbelagt Hjelm paa Hovedet, tog Spyd i Haanden og Skjold ved Siden, opstillede sine Folk, nemlig Hirdmændene og de indbudne Gjester, i een Fylking, og lod sine Merker rejse. Imidlertid vare Eriks Sønner komne i Land. De havde en stor Hær med sig fra Danmark; deres Skibes Antal skal ikke have været mindre end 60 [2]). Deres Høvding var nu efter Guthorms og Gamles Fald den tredie af Brødrene, Harald; men den egentlige Anfører synes at have været deres Morbroder **Eyvind Skreyja** [3]), der allerede i en Række af Aar havde opholdt sig i Danmark [4]), og som ledsagedes af sin Broder **Alf Askmand.** Begge beskrives som stridbare Kæmper og store Manddrabere. De fylkede deres Hær, og Folkemonen skal ogsaa denne Gang have været saa stor, at der var 6 Fiender for hver

---

[1]) Det er dette Vers, som i Landn. I. 17 tillægges Thorgeir.

[2]) Dette fortæller Saxo, 10de Bog S. 478.

[3]) Dette sees, baade af den Rolle, der næsten overalt i de forskjellige Beskrivelser over Slaget tillægges Eyvind Skreyja, deels af Eyvind Finnsøns Udtryk i det Halvvers, han henkastede til Kongen.

[4]) Om hans Forjagelse fra Norge som vargr i véum se ovenfor. S. 599.

enkelt Mand i Haakons Hær [1]). Men Haakon var lige uforfærdet. Idet han opstillede sine Mænd, henkastede Eyvind et Halvvers, hvori han spøgte med at Kongen nu hilsede paa Eyvind Skreyjas Hær med skarpe Odde; og strax udfyldte Kongen Verset, idet han priste sine Mænd, der saa vel lønnede ham for de Klenodier og dyrebare Vaaben, han havde skjenket dem. Vejret var klart og solvarmt, saa at Brynjen blev Kongen besværlig; han kastede den derfor af sig, og eggede med en glad Mine sine Mænd til Striden. Ved hans Side gik Thoralf Skolmssøn, med Hjelm, Skjold, Spyd og Sverdet Fetbreid. Thore Thorsteinssøn havde ingen Brynje, men tog en Oxehud, skar en Rift i den, stak Hovedet derigjennem og drog Huden over sig; dette Slags Hastverksbrynje skaffede ham siden Tilnavnet „Læderhals" [2]). Da Fylkingerne tørnede sammen, blev der en haard Strid. Da Pilene og Kastespydene vare bortskudte, tog man til Sverdene; da gik Haakon og Thoralf frem foran Merkerne, og hug til begge Sider; „han traf altid", heder det i en gammel Beretning, „og dog bed Sverdet, som om han ikke traf". Kong Haakon var let at kjende blandt de øvrige, især fordi det lyste af hans gyldne Hjelm, naar Solen skinnede paa den. Da alle derfor rettede sine Vaaben mod ham, tog Eyvind Finnssøn en Hætte og drog ned over Hjelmen. Eyvind Skreyja, der gik i Spidsen for den fiendtlige Hær, og især søgte hen mod Kongens Merke, raabte nu: „Hvor er der blevet af Nordmændenes Konge? hvorfor skjuler han sig, eller tør ikke vise sig? Man seer jo ikke mere til Guldhjelmen?" „Hold frem, som du stevner, om du vil finde Nordmændenes Konge", svarede Haakon, kastede Skjoldet til Side og greb Sverdet med begge Hænder, idet han løb frem foran Merket. Eyvind Skreyja og Alf Askmand stevnede ligeledes frem, huggende til begge Sider, som rasende. „Lad mig gaa imod Eyvind, Herre", sagde Thoralf Skolmssøn. „Nej", sagde Kongen, „mig vilde han finde, og mig skal han ogsaa finde". Da de mødtes, løftede Eyvind Sverdet, for at hugge til Kongen, men Thoralf stød sit Skjold for, saa at Eyvind ravede. I det samme hævede Haakon Kvernbit med begge Hænder, og kløvede med eet Hug Eyvinds Hjelm og Hoved lige ned til Skuldrene [3]). Paa samme Tid faldt Alf Ask-

[1]) Ágrip siger kun at der var fire mod een. Udtrykket „fer mod een" anvendes i Fagrskinna allerede i Beskrivelsen over Slaget paa Frædø; det maa vel neppe nogensteds tages bogstaveligt.

[2]) Landnáma III. 18.

[3]) Kampen med Eyvind beskrives lidt forskjelligt i Ágrip. Da denne Beskrivelse dog er meget livlig og charakteristisk, ville vi her tilføje den: „Eyvind var en stor Kæmpe, større end andre; Jern bed neppe paa ham. Han gik saaledes om Dagen, at Ingen kunde staa sig mod ham, thi ingen kunde maale sig med ham; saaledes foer han frem hylende og tudende, og ryddede idet han hug til baade Hænder, og spurgte, hvor Nordmændenes Konge var, hvi han

mand for Thoralf. Haakon gik nu saa voldsomt frem, at alle maatte vige for ham. „I dette Slag", heder det, „var det ikke godt for frygtsomme Mænd at gjøre Modstand, thi Styrken og Vaabnene og Angrebets Heftighed var uimodstaaelig; af de Danske prisede den sig lykkeligst, der var længst borte, og de nærmeste bleve snart lede deraf; det var ikke længe efter Eyvind Skreyjas Fald, førend Gunnhildssønnernes Hær begyndte at flygte, og de selv maatte fly til Skibene. Kongen forfulgte dem i Spidsen for sin Fylking, og dræbte alle dem de kunde naa. Blandt de Kæmper, der udmerkede sig i Slaget, nævnes ogsaa Thorgeir Ormssøn, som fik et Saar i Kinden, der skaffede ham Tilnavnet „Høggvinnkinne" (den Kindhugne)[1]. Paa den Maade mistede Erikssønnerne mange Folk, baade paa Valpladsen, paa Flugten til Skibene, og nede paa Fjæren; mange druknede ogsaa, idet de vilde svømme ud til Skibene. Dog lykkedes det ikke saa Faa, og blandt dem Erikssønnerne[2], at redde sig ombord paa Skibene, med hvilke de strax flygtede sydefter, forfulgte af Haakons Mænd[3]). Han selv kunde ikke følge

nu skjulte sig. Hold frem saaledes som nu, om du vil finde mig, sagde Kongen; hiin styrtede frem mod ham og hug til baade Hænder med en bred Exe, saa at Huggene naaede Jorden. Da sagde Thoralf den sterke: Vil du, Herre, at jeg skal gaa imod ham? Nej, sagde Kongen, mig vil han have fat paa, og mig skal han ogsaa finde", kastede af sit Hoved en Dølge-Hat, Skaldaspilder havde sat over Kongens guldbelagte Hjelm, for at han skulde være vanskeligere at kjende end før, da han ellers var let at kjende af sin Højde og sit Udseende. Siden gik Kongen frem foran Merkerne mod Kæmpen, i Silkeskjorte, med Hjelm paa Hovedet, Skjold for sig, Sverd i Haand, og syntes saaledes udrustet alle at være prægtig at se til. Da vadede Kæmpen frem, hjelmet og brynjet, imod ham, løftede Exen med begge Hænder, og hug til Kongen, men Kongen veg lidt til Side, saa at Kæmpen ikke traf, men hug ned i Jorden, og kom derved til at stupe lidt fremover, men Kongen hug ham med Sverdet isønder i Brynjen, saa at Delene faldt hver sin Vej".

[1]) Landnáma, III. 18.

[2]) Ágrip, Cap. 6, og Historia Norvegiæ fol. 8. a. lader to af Eriks Sønner, Gorm og Erling, falde i Slaget.

[3]) I Beskrivelsen af Slaget have vi her fulgt Snorre (Haakon den godes Saga Cap. 28—31, og Fagrsk., Cap. 32, 33), hvilke bedst stemme med hinanden indbyrdes og tillige med de samtidige Kvad, hvorfor de saaledes have det største Paalideligheds-Præg. Afvigelsen i Ágrip, Cap. 6, er ovenfor berørt. Saxo (10de Bog, S. 477—479) beskriver det og paa en noget afvigende Maade, og det er tydeligt at se, at han her har fulgt uafhængige Sagn, rimeligviis hjembragte til Danmark af de Daner, der deeltoge i Slaget, medens Sagaernes Fremstilling rimeligviis grunde sig deels paa Eyvind Finnssøns og andre anseede Nordmænds, deels paa de tre Islændingers Fortællinger. De Overeensstemmelser, der trods Kildernes Forskjellighed og de øvrige Afvigelser dog findes mellem Saxos og Sagaernes Fremstillinger, vidne sterkt om Paalideligheden af disse i det Hele taget. Saxo lader Harald Gormssøn, hjemkommen fra et Tog, møde Harald Erikssøn og tilsige ham Hjelp mod Haakon, imod Løfte om at betale ham Skat, hvis han sejrer. Harald fik, heder det vi-

med, thi idet han forfulgte de flygtende Fiender ned til Stranden, og Spyd, Pile og alskens Skudvaaben fløj saa tykt som Snedrev, var han bleven truffen i den højre Arm, lidt nedenfor Axlen, af en Piil, af det Slags som kaldtes Flein. Han lod sig bringe ud paa sit Skib, for at faa Saaret forbundet, men Blodet randt saa sterkt, at det ej kunde standses, og da det led ud paa Dagen, begyndte han at blive afmægtig. Han sagde nu til sine Mænd, at han vilde til sin Gaard Aalreksstad, og de roede nordefter; men allerede da de kom til Haakonshellen, følte han sit Endeligt saa nær, at han lod sig sætte i Land og et Telt opslaa, for at tilbringe sine sidste Ojeblik der, paa det samme Sted, hvor han første Gang saa Dagens Lys. Han kaldte sine Venner og Raadgivere til sig, for at sige dem sin sidste Vilje. Han efterlod ingen Sønner, og kun en eneste Datter, ved Navn Thora, derfor overdrog han sin Hird og hele Riget til Harald Erikssøn og hans Brødre, beklagende at der havde været en saadan Uenighed mellem ham og hans Frænder. Han bød sine Mænd bringe Eriksønnerne dette Budskab, med Bøn til disse om at de vilde vise Mildhed mod hans Venner og Frænder. Han angrede dybt, at han havde ladet sig bevæge til at afvige fra Christendommens Bud. „Vorder Livet mig forundt", sagde han, vil jeg alligevel drage af Landet til christne Mænd, og bøde og bedre det, jeg har forsyndet mig mod Gud; men dør jeg her i Hedendommen, saa begraver mig, som I selv synes". Hans Venner tilbøde sig at ville føre hans Lig over til England for at det kunde blive begravet ved en Kirke. Men han sagde: „jeg er ikke det værd; jeg levede som en Hedning, og derfor skal man ogsaa begrave mig som en Hedning". Kort efter døde han. Hans Venner førte Liget til Kongsgaarden Sæim paa Lygren i Nordhordaland, hvor de opkastede en stor Høj, og lagde ham deri, indsluttet i en Steen-Tro, med hele hans Rustning og hans bedste Klæder, men intet andet Gods. De talte over hans Grav, som Skik og Brug var blandt hedenske Mænd, og viste ham til Valhall [1]).

---

dere, en Flaade af 60 Skibe, og til Hjelpere Eyvind (Ilevindus, her menes Eyvind Skreyja) og Karlhøfde (Karlhofthus, her menes Alf Askmand). I Slaget opfordrede Eyvind Haakon til at træde frem og møde ham, og da Haakon nærmere betegnede, hvor han var, hug han efter ham med en usædvanlig stor Øxe, og vilde have truffet ham, hvis ikke en af Kongens Hirdmænd havde opofret sig ved at optage Hugget. Dette var saa heftigt, at Øxen uden at standse gik tvers igjennem ham, og sank dybt i Jorden; da Eyvind maatte kaste sig paa Knæ for at faa den rykket op, gjennemboredes han af Haakon, der steg op paa den dræbte Hirdmands Lig. Imidlertid kom Thoralf, der af Haakon var lagt i Baghold for at falde Fienden i Ryggen, til, gjorde et Angreb, dræbte Karlhøfde, og drev Danerne paa Flugten. Men Haakons Fald opvejede de Andres Sejr.

[1]) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 32. Fagrskinna, Cap. 34. Ágrip Cap. 6. Det er dette, som tilføjer, at han lagdes i en Steentro.

Haakon var overordentligt elsket af sine Mænd, og fortjente at være det. Ingen Konge kan have noget herligere Eftermæle, end hvad Sagaen med faa Ord siger om ham: „baade hans Venner og Uvenner græd over hans Død, og sagde, at Norge aldrig vilde faa saa god en Konge igjen" [1]), ligesom det ogsaa paa et andet Sted heder: „Man kan ikke erindre, at Norge har været bedre end under ham, paa det nær, at det ikke var christnet [2]). Og det tjener ikke mindre Bønderne til Ros, at de forstode at sætte Priis paa hans Fortjenester, uagtet disse ikke egentlig vare af det efter de Tiders Anskuelser meest glimrende Slags, ja uagtet han selv just paa Grund af den Hengivenhed for Christendommen, der havde givet hans Aand en mere fredelig Retning, var kommen paa en spendt Fod med flere af dem. De maa have følt, at hans fredelige Virksomhed bidrog mere til at give Landet Styrke og Sammenhold, og til at sikkre dets Frihed og Selvstændighed, end glimrende Krigsforetagender. Vel omtale Sagnene kun med faa Ord hiin Virksomhed, men ikke desto mindre lader det sig ane, at den har været utrættelig, omfattende og gjennemgribende, at det er ham, som egentlig har lagt den Grundvold, hvorpaa Olaf den hellige og andre Lovgivere siden byggede, og at han altsaa med Rette kan kaldes Norges anden Stifter, ligesom St. Olaf kan kaldes den tredie. Det er derfor meget uretfærdigt, som flere have gjort, at kalde Haakon en svag Mand, fordi han tilbagegav Odelen, og lod sig afholde fra at drive sine Omvendelsesplaner til det Yderste. Haakon var en klog Mand, som skjønnede, hvor langt han kunde gaa; Odelens Tilbagegivelse var en Nødvendighed, og passede desuden med hans hele Politik; og den Ordning af Landets indre Forholde, som det er tydeligt at se, han maa have sat igjennem, Erhvervelsen af Jemteland, Underkastelsen af Vermeland, tildeels af Gautland, Landets kraftige Forsvar og Fredens lange Bevaring kunne i en Tid, som hiin, ej kaldes nogen svag Mands Verk. Haakon er i Sandhed en af de ædle, ophøjede Charakterer, man ikke saa ofte møder i Historien, men som det derfor er desto mere velgjørende at møde. I Norges Aarbøger vil hans Navn stedse være uforglemmeligt og hans Minde hædret, som kun faa Kongers Minder ere blevne hædrede.

Den Kjærlighed, hvormed Folket omfattede Haakon, skaffede ham efter Døden Tilnavnet „**den gode**". Det er heller ikke at undres over, at Sagnet tilskrev hans Død onde Magters Indvirkning, fremmanet af hans Dødsfiende, Dronning Gunnhild. Der fortaltes, at hendes Skosvend eller Kammertjener, Kisping, havde været med i Slaget, og, medens de øvrige flygtede ned til Skibene, skal være løben frem med de Ord: „giv Rum for

[1]) Snorre, Haak. den godes S. Cap. 32, jvfr. Fagrskinna Cap. 34.

[2]) Ágrip, Cap. 5.

Kongens Bane", og i det samme have afskudt den dødbringende Flein mod Kongen [1]). Endog den danske Historieskriver Saxo beretter, at man, da Haakon efter Sejren vendte tilbage til sine Skibe, saa med Forbauselse en Flein med usikker Fart svæve hid og did i Luften, som om den udsøgte sig et Sted at slaa ned paa, og endelig tage Farten mod Haakon, som den saarede til Døde. Han lægger til, at flere troede, at Haralds Moder Gunnhild havde forhexet Fleinen, for saaledes at hevne sine Sønner.

Folkets Stemme ved Haakons Død udtaler sig tydeligt i Kvadet **Haakonarmaal**, som Eyvind Finnssøn digtede til hans Ære, og hvori han deels beskriver Slaget og Haakons Modtagelse i Valhall, deels ogsaa udtrykker sin Sorg og Folkets Savn. Det er et af de skjønneste Oldkvad, som Tiden har levnet os fuldstændigt. Etsteds siges det udtrykkeligt, at Eyvind ved at digte det søgte at efterligne det over Erik Blodøxe digtede Eriksmaal, og vist er det, at de begge have meget tilfælles. Haakonarmaal lyder omtrent saaledes [2]):

Gandul og Skagul [3])
sendte Gautatyr [4])
at kaare blandt Konger,
hvo Yngves Ætling
skulde med Odin fare
og i Valhall være.

Der fandt de Bjørns Broder [5])
af Brynjen fare,
Kongen saa kostelig
kommen under Gunn-Fanen. [6])
Skræk slog Fienden,
Spydene rystedes,
da var Hild [7]) for Haanden.

---

[1]) Snorre, Haakon den godes S. Cap. 31. Fagrskinna veed intet derom; Ágrip derimod siger udtrykkeligt, at ved Gunnhilds Trolddom vendte en Madsvend sig om paa Flugten med en Flein, sagde: „giv Rum for Kongens Bane, lad Fleinen flyve", og traf Kongen. Ogsaa Thjodrek Munk (Cap. 4, Langebeks Scriptores rer. D. V. 315), antyder det samme. Historia Norvegiæ siger derimod, efter at have berettet at en Dreng (puer) i den fiendtlige Hær afskød en Flein mod Kongen og saarede ham: „at dette var en guddommelig Straf, er indlysende for Enhver, saasom nemlig den, der havde vovet at fornegte Drengen Christus, nu efter at have overvundet sine Fiender, selv overvandtes af en ringe Dreng".

[2]) Haakonarmaal er heelt opbevaret i Snorre Sturlasøns Haakon den godes Saga Cap. 33. Mange Vers findes og i Fagrskinna, Cap. 33, 34.

[3]) To af Valkyrjerne, se ovf. S. 171.

[4]) Gauternes Herre, d. e. Odin.

[5]) D. e. Harald, Bjørn Farmands Broder.

[6]) Gunn- (Krigs-) Fanen kaldtes saavel i Norden, som i det hele vestlige Europa Hovedbanneret (gonfanon).

[7]) Hild, Krigens Dis, her Krigen selv.

Haaleyger egged' han
og Holmryger;
Jarlers Bane
iled' til Kampen.
Godt Nordmænds Følge
den Gavmilde havde;
Ø-Daners Rædsel
stod under Ertshjelm.

Stridsklæder afdrog,
slængte ned Brynjen
Hirdmænds Herre,
før han Hærstriden ypped;
legte med Lydmænd [1]),
skulde Landet værge;
Gramen den glade
stod under gylden Hjelm.

Saa bed da Sverdet
i Siklinghaanden [2])
Valfaders Klæder,
som i Vand det droges;
bragede Brodde,
brødes Skjolde,
susede Sverd
over Stridsmænds Isser.

Skjolde splitted,
og Skaller haarde
knuste og kloved
Kongens Værge;
Slag stod paa Øen;
stænked' Krigerne
blanke Skjold-Borge
med Blod af Dræbte.

Brandt Saar-Brande
i blodige Vunder,
luded Lang-Øxer,
for Liv at tage;
Saarhavet sused
paa Sverdenesset [3]),
faldt Flein-Floden [4])
paa Fjæren af Stordø.

Skaguls Skyer
under Skjoldhimlen røde
sammen stødte
og med Sverd leged;
Risled Odd-Fossen
i Odins-Vejret,
da sank saa Mange
for Sverde-Strømmen.

Da sad Døglinger [5])
med dragne Sverd,
med skaarede Skjolde
og skudte Brynjer;
Fro var i Hu
da ej Hæren,
som var til Valhall paa Veje.

Det sagde Gandul,
støttet paa Geir-Skaft:

---

[1]) D. e. de Kongen adlydende Krigere.

[2]) Sikling, et Navn paa Fyrster, se ovf. S. 200.

[3]) Blodet kaldes her Saarhavet, og Sverdet sammenlignes med et Nes.

[4]) Flein-Floden, og nedenfor Odd-Fossen, Sverdstrømmen, er ligeledes en poetisk Omskrivning af Blodet.

[5]) Dags Efterkommere, se ovf. S. 200.

nu øges Æsers Følge [1]),
da de Haakon have
med Hær saa vældig
hjem til sig hentet.

Herskeren hørte
hvad Valkyrjerne mælte,
glade, fra Gangernes Rygge;
hugfulde de syntes,
hjelmede sad de,
og havde Skjold ved Side.

Haakon:

Hvi monne du, Skagul,
saa skifte Kampen,
vare vi da ej Sejren værd?

Skagul:

Vi det voldte,
at du Valpladsen beholdt,
men Eders Fiender flygted.

„Ride vi nu skulle",
kvad den rige Skagul,
„til Guders grønne Hjem,
Odin at sige,
at den ædle Fyrste
kommer, ham selv at se!"

„Hermod og Brage",
kvad Hroptatyr [2]),
„drager imøde Drotten;
thi den Konge,
som en Kæmpe er,
stevner til Hallen hid.

Kongen nu mælte,
var fra Kampen kommen,
stod heelt med Blod besprængt:
„ublid tykkes os
Odin at være,
se vi hans stolte Hu!"

„Einherjer her
alle dig Velkomst byde,
drik du med Æser Øl;
Jarletvinger,
du har inde her
aatte Brødre" [3]), kvad Brage.

„Vor Krigsrustning",
kvad den gode Konge,
„ville vi selve have;
Hjelm og Brynje
bevarer vel;
godt er til Geir at tage".

Da det kjendtes,
at Kongen havde
Helligdommen hædret,
da Haakon blev
hilset saa venligt
af Verdens vældige Guder. [4])

---

[1]) Nemlig Einherjernes Skare, der skulde forsvare Guderne.

[2]) Hroptatyr er et af Odins Tilnavne.

[3]) Det sees heraf, hvad ogsaa Fagrskinna udtrykkeligt bemerker, at Eyvind regner 8 af Haakons Brødre som faldne før ham. Snorre regner egentlig flere, nemlig Halfdan Haalegg, Frode, Thorgils, Olaf, Bjørn, Sigfred, Guthorm, Halfdan hvite, Ragnvald og Erik Blodøxe. Men Thorgils er, som ovenfor viist, ved en Misforstaaelse kommen ind, og Frode er vel og en af de usikkre.

[4]) Eyvind søger her aabenbart at frigjøre Haakon fra den Beskyldning, at han ikke skulde have holdt den hedenske Gudsdyrkelse tilbørligt i Agt og Ære.

Ja i en heldig Stund
den Hersker fødes,
som slig en Yndest naar;
hans Old
altid vorder
med Lov opløftet.

Ubunden
til Jordens Folk
Fenris-Ulven farer,
forend i Haakons
øde Fodspor
jevngod Konge kommer [1]).

Dør Fæ,
dø Frænder,
øde lægges Jord og Land;
siden Haakon drog
til hedenske Guder,
har Folket Trældom og Tvang [2]).

45. Anseede Ætter. Hørde-Kaares og Vikinge-Kaares Ætlinger.

Af de mægtige Familier indenlands maa **Hørde-Kaares** paa Haakons Tid have haft den største, eller i alle Fald meget stor Anseelse, thi den var beslægtet med Kongen selv gjennem hans Moder Thora Mosterstang, og til den hørte desuden hans Ven og Raadgiver Thorleif spake [3]). Ogsaa **Vikinge-Kaares** Ætlinger paa Oplandene og Vors synes at have haft stor Anseelse, thi vi erfare, at Kong Tryggve i Viken enten strax før eller kort Tid efter Haakons Død egtede **Aastrid**, en Datter af **Erik Bjodaskalle** paa Ofrestad, Vikinge-Kaares Søn [4]). En anden Søn, eller, som det ogsaa etsteds heder, Sønnesøn af Vikinge-Kaare, ved Navn **Vigfus**, boede paa Vors og førte Hersenavn. Han var en god Ven af tvende Brødre, **Reidar** og **Ivar**, der boede tilsammen i Nærheden paa en Gaard ved Navn Nes; de skiftedes til at holde Julegjestebud hver sin Vinter. Engang havde Reidar foretaget en Handelsreise til Eyjafjorden paa Island, hvor han blev kjendt med den unge **Eyjulf**, hvis Fader, Goden **Ingjald**, Helge magres Søn, boede paa Tveraa. Eyjulf fandt saadan Behag i Reidar, der var en rask og hyggelig Mand, at han udvirkede sin Faders Samtykke til at indbyde ham til at blive Vinteren over paa Tveraa. Reidar modtog Tilbudet, og

[1]) Hermed menes, at Ragnarokk eller Verdens Undergang før vil indtræffe, forend Haakons Mage kommer.

[2]) Her sigtes til den Undertrykkelse, Folket led under Gunnhilds Sønner. Merkeligt er Udtrykket „de hedenske Guder", der allerede vidner om Christendommens Udbredelse, thi det er kun med stadigt Hensyn til Christendommen, at en Hedning selv vilde kalde sin Religion hedensk.

[3]) Se ovf. S. 577, samt om Thorleifs Tilværelse S. 408, 576.

[4]) Om Vikinge-Kaares Herkomst, Ætlinger og øvrige Frænder, se ovenfor S. 577. Ofrestad laa paa Oplandene, dette siges udtrykkeligt baade i Ágrip (Cap. 14) og Historia Norvegiæ fol. 8. b, men dets nærmere Beliggenhed kjendes ei nøjagtigt.

forærede Ingjald af Erkjendtlighed et fuldt Sæt Tapeter til hans Gildeskaale; da han vendte tilbage til Norge, fulgte Eyjulf med ham, for at se sig om i Verden. Ved Ankomsten til Norge foreslog Reidar ham at tage Tjeneste hos Kong Haakon, men Eyjulf svarede, at han ej var skikket til at tjene Konger, og sagde at han helst ønskede at tilbringe Tiden hos Reidar. Denne gjorde Vanskeligheder derved, og maatte paa Eyjulfs indstændige Spørgsmaal endelig rykke ud med Aarsagen, at hans Broder Ivar, der snart var ventende hjem fra Viking, ikke kunde lide Islændingerne, men plejede at spotte og forhaane dem saaledes, at de ej vel kunde opholde sig der, især da ogsaa hans Mænd fulgte hans Exempel. Eyjulf fik herved just Lyst til at blive, og Reidar kunde ikke vel negte ham det. Da Tiden led til at Ivar skulde komme, iførte Eyjulf sig en loden Kappe, og sad med den hver Dag ved Reidars Side. Da Ivar kom, og var bleven venskabelig modtagen af Reidar, fik han Øje paa Eyjulf, og spurgte sin Broder hvad for et Menneske eller Dyr der sad ved Siden af ham, thi det var, sagde han, en temmelig stor Rue (hrúga, Dynge). Eyjulf sagde, hvo og hvorfra han var, og at han agtede at forblive der om Vinteren, hvorover Ivar yttrede sin Misfornøjelse, og bebrejdede sin Broder, at han skulde drage til det værste Folk i Verden og bringe dem Mænd derfra paa Halsen at opvarte. Da han saa, at hans Broder tog sig nær heraf, slog han sig vel for det første til Taals, men paastod dog, at han vilde kalde Eyjulf med Tilnavnet Ruga, ligesom han og hans Mænd ved hver given Anledning søgte at have ham til Bedste. Julegjestebudet skulde denne Gang staa hos Brødrene, og da Tiden nærmede sig, gjorde Reidar sig rede til at drage om og indbyde Gjester. Han vilde have Eyjulf med, fordi han ikke var vis paa, hvorledes Ivar og dennes Mænd vilde behandle ham, men Eyjulf sagde at han ikke befandt sig vel, og helst ønskede at blive hjemme. Reidar maatte drage afsted uden ham, og Ivars Mænd glædede sig allerede til at have deres Morskab med Rugen, som de kaldte Eyjulf. Men mod Formodning sagde Ivar, at det vilde være højst utaknemmeligt af ham mod hans Broder Reidar, der alene sørgede for at styre Huusvæsenet, om han tillod at dennes Gjest led Overlast; han forbød sine Mænd at sige et eneste fornærmeligt Ord imod ham, og erklærede at om han end havde dræbt hans Broder, vilde han dog for Reidars Skyld ikke gjøre ham noget ondt. Han forbød dem ogsaa at kalde ham Ruga. Den følgende Morgen indbød Ivar Eyjulf til at gaa med dem ud i Skoven for at fornøje sig med at fælde Træer. Han fulgte med, og kom her, idet han gik afsides, til at treffe en Bjørn, af hvilken han med sit Sverd afhug Trynet oppe ved Øjnene, og tog det med sig. Dette sinkede ham, saa at de øvrige kom hjem før ham, til stor Sorg for Ivar, der ængstedes over hans Udebliven og bebrejdede sig selv og sine Mænd, at de havde ladet den Fremmede gaa ene i den vildsomme, af Skadedyr

vrimlende Skov. Dog, da de just vilde til at gaa ud og søge efter ham, kom han, og fremviste Bjørnens Tryne, til stor Forbauselse for Ivar, der nu erkjendte, hvor uvittigt det var at spotte ukjendte Mænd, og yttrede Tvivl om, hvor vidt han eller nogen af hans Mænd kunde have gjort Eyjulf dette efter. Da Reidar kom hjem, ængstelig for hvordan Behandling hans Ven havde lidt, glædede Ivar ham med den Forsikkring, at han herefter vilde vise Eyjulf det samme Venskab, som han selv, og at Eyjulf nu skulde sidde ved hans Side. Da Gjesterne kom og man skulde sidde Tolvmenning, det vil sige tolv og tolv sammen i Buntetrad, blev der efter Skik og Brug kastet Lod om, hvo der skulde sidde nærmest Vigfus Herses Datter Aastrid, og Lodden traf Eyjulf, hvilket gav Anledning til at man allerede da talte om, at der nok torde blive et Par af dem.

De fire følgende Somre tilbragte Eyjulf i Viking, men opholdt sig om Vinteren paa Vors hos begge Brødrene. Da kom der den fjerde Vinter en paa Oplandene bosat Frænde af Brødrene, ved Navn Thorstein, og klagede sin Nød for dem, at en Berserk ved Navn Aasgaut havde udfordret ham til Holmgang for at tiltvinge sig hans Søster. Uden Brødrenes Hjelp vovede han ej at binde an med ham, og bønfaldt dem derfor om at staa ham bi. De kunde ikke afslaa ham Begjæringen, og fulgte ham, tilligemed Eyjulf og flere af deres Mænd, tilsammen 30, til Oplandene. Da de kom til Kampstedet, spurgte de deres Mænd, om nogen af dem havde Lyst at tilkæmpe sig en Kone, ved at træde i Holmgang med Aasgaut, men Ingen vovede det. De bade nu Eyjulf om at holde Skjoldet for Thorstein i Kampen. Men Eyjulf sagde at han heller vilde kæmpe med Berserken i hans Sted, og derved blev det. Brødrene takkede ham meget for dette Venskabsbeviis, og Ivar tilbød sig at holde Skjold for ham, men Eyjulf afslog det med de Ord: „det gamle Ordsprog er sandt, at egen Haand er huldest". Da han traadte ud paa Holmen, sagde Berserken: „skal denne Klump slaaes med mig?" Eyjulf sagde roligt, at det stod daarligt til med ham, som frygtede en stor, og spottede en liden Mand. Berserken fremsagde Holmgangsloven, at den saarede skulde løse sig med 6 Merker af Holmen. Eyjulf undrede sig over at han selv vurderede sig saa ringe, „thi i vort Land", sagde han, „vilde den Sum kun ansees for Trællegjeld". Eyjulf skulde hugge først, og hug allerede i dette Hug den nederste Deel af Skjoldet og den ene Fod af Berserken, der saaledes maatte løse sig af Holmen, og siden levede som Krøbling. Thorstein bød Eyjulf meget Gods for Hjelpen, men Eyjulf sagde at han havde ydet den hverken for at faa Gods eller for at faa Pigen, kun af Venskab for Brødrene. Efter Tilbagekomsten til Vors bejlede han til Aastrid Vigfusdatter; Ivar og Reidar talte hans Sag, og han fik hende. Hans Fader Ingjald var imidlertid død; han vendte derfor tilbage til Island med sin unge Kone, for at overtage Gaarden og Godordet. Men han levede ikke

mange Aar efter Hjemkomsten, efterladende Aastrid som Enke, med fire Børn, af hvilke den yngste Søn, **Glum**, blev hjemme hos Moderen, medens de andre, da de bleve voxne, giftede sig og flyttede bort. En mægtig Nabo, Landnamsmanden Thorkell høje, tilligemed dennes Søn Sigmund benyttede sig af Aastrids forsvarsløse Stilling til at fortrænge hende og Glum fra Fædrenegaarden Tveraa; de flyttede til en anden Deel af Ejendommen og byggede en ny Gaard, men ingensinde fik de være i Fred, thi Thorkell og Sigmund tilegnede sig de bedste Jordstykker, og søgte i alle Dele at gjøre dem Skade. Glum, der i Opvæxten havde viist sig stille og indesluttet i sig selv, og ikke taget sig synderligt af Gaardens Drift, men som forresten var smuk og stor af Væxt, havde imidlertid naaet sit femtende Aar, og sagde at han vilde drage over til Norge for at prøve, om han kunde faa nogen Lykke hos sine anseede Frænder, thi han kunde ikke længer holde ud at taale Sigmunds Anmasselser. Han bad sin Moder, ikke at sælge Ejendommen i hans Fraværelse, hvor trangt det end maatte vorde hende, og drog afsted.

Da Glum var kommen til Norge, begav han sig op paa Vors, til Vigfus's Gaard, hvor han strax kunde se at man levede paa en stor Fod, thi der var en Mængde Mennesker og mangeslags Lystighed og Leg. Han saa flere Mænd af et fornemt Udseende, og vidste derfor i Førstningen ikke, hvo af dem var hans Morfader Vigfus, men endelig fik han Øje paa en stor, værdigt udseende Maad i Højsædet, der var ifort en blaa Kappe og legede med et guldbeslaget Spyd: da kunde han skjønne at dette var Husets Herre, gik hen til ham og hilsede ham. Vigfus modtog hans Hilsen venligt og spurgte hvo han var; han nævnte sig da som en af hans Datter Aastrids Sønner, der var kommen for at besøge ham. Vigfus svarede, at han ej saa lige kunde vide, om det var sandt hvad han sagde; han anviste ham imidlertid Sæde paa den ydre Deel af den ringere Bænk, og gjorde ikke synderligt af ham; heller ikke blandede Glum sig synderligt i de Øvriges Samtaler og Lystighed, men laa for det meste i sit Sengerum med en Kappe over Hovedet, og betragtedes som en underlig Skrue. Ved Vinternatstid skulde der være Diseblot og Gjestebud paa Gaarden; alle skulde deeltage deri, men Glum sad i sit Rum og gik ej til Blotet. Om Aftenen, da Gjesterne vare komne, herskede der langt mindre Lystighed, end man skulde have ventet, hvor saa mange vare tilsammen, og Beværtningen saa god. Glum, som hverken havde været ude at modtage Gjesterne eller indbudt Nogen til at sidde hos sig, fik Aarsagen til denne Misstemning først at vide, da de havde sat sig til Bords. Det blev ham nemlig sagt, at en Berserk ved Navn Bjorn Jernhaus var kommen til Gaarden selv tolfte; han havde for Skik at indfinde sig ved store Gjestebud og give sig i Ordvexling med Folk, for at faa Anledning til at æske dem til Holmgang, om de vovede at sige det allermindste, der mishagede ham. Vigfus bad at man vilde svare ham lempeligt, og ej

lade det komme til nogen Voldsomhed, hvilket ogsaa lovedes. Bjørn kom nu ind i Skaalen, stillede sig foran den Mand, der sad yderst paa den fornemmere Bænk, og spurgte ham, om han vel troede sig at være hans Ligemand. Nej langt fra, svarede den Tilspurgte; nu gjentog han Spørgsmaalet til den næste, og fik omtrent det samme Svar; saaledes fortsatte han langs hele Bænken, uden engang at skaane Vigfus selv, der sad i Højsædet. Denne svarede, at det var uvist om han i sine yngre Dage, da han laa i Viking, kunde have maalt sig med ham; nu, da han var gammel og svag, var det end mindre at tænke paa. Saaledes gik det langs begge Bænke, indtil Berserken kom til Glum, der laa paa Pallen. Bjørn spurgte, hvorfor han laa, og ej sad oppe. Sidemændene svarede at han var saa uvittig, at det ej var Umagen værd at agte paa ham. Bjørn spendte til ham med Foden, sagde at han skulde sidde oppe som andre, og spurgte om han vel ansaa sig for hans Lige. Glum sagde at han kunde lade ham være i Fred; hans Lige ønskede han ej at være, da Folk som bare sig saaledes ad, paa Island kun vilde kaldes Narre; i det samme sprang han op, løb ind paa Bjørn, rev Hjelmen af ham, greb et Vedtræ, og slog ham Slag paa Slag mellem Skuldrene, saa at han faldt; da han vilde til at rejse sig, slog han ham i Hovedet, og blev ved dermed, indtil han havde faaet ham udenfor Døren. Da Glum vilde sætte sig paa sin Plads igjen, var Vigfus kommen paa Gulvet, og hilste ham med Glæde som sin Frænde, „thi nu", sagde han, havde Glum beviist, at han var af hans Æt". „Jeg har", vedblev han, „i Forstningen ikke gjort saa meget af dig, fordi jeg vilde at du først skulde føre dig i Ætten ved en eller anden rask Daad; men nu skal jeg vise dig al mulig Hæder". Han ledede ham nu til Sæde hos sig selv. Glum sagde, at han nok gjerne havde modtaget det Sæde noget før. Dagen efter erfor man, at Bjørn var død. Vigfus tilbød Glum at blive der og arve hans Magt og Anseelse. Glum svarede at det vilde han gjerne, dog maatte han først ud til Island for at se til sin Fædrenearv; men derefter skulde han saa snart som muligt komme tilbage. Vigfus sagde, at under disse Omstændigheder saa det rimeligere ud til, at Glum vilde komme til at forøge sin Æt og sin Hæder paa Island. Da Sommeren kom, lod Vigfus udruste et Skib for Glum, skjenkede ham fuld Ladning og meget Gods i Guld og Sølv, og gav ham til Afskeden en Kappe, et Spyd og et Sverd, hvilke tre Ting han bad ham aldrig at skille sig ved, da der var Lykke ved dem; „vi Frænder", sagde han, „have haft stor Tiltro til dem, og saa længe du har dem, haaber jeg at du ikke vil miste din Anseelse". Derpaa skiltes de ad, og saaes ikke oftere. Glum kom til Island, hvor hans Moder imidlertid havde lidt megen Overlast af Sigmund. Han holdt sig rolig en Stund, men da Uvæsenet gik for vidt, dræbte han Sigmund, og forfulgte tillige hans Fader Thorkell med saadan Kraft til Thinge for hans Uretfærdighed og

Vold, at han for at slippe Fredløshedsstraf fandt sig i at afstaa Tveraa for den Priis, Glum selv bestemte, og at forlade Heredet. Der fortælles, at Thorkell, da han skulde flytte, gik til Guden Freys Hov, medbringende en gammel Oxe, og sagde: „Frey, du som saa længe har været min Trøst og Støtte, og som har faaet saa mange Gaver af mig og lønnet dem vel; dig giver jeg denne Oxe for at Glum engang skal forlade Tveraa ligesaa nødtvungen, som jeg nu; lad mig se et Tegn paa, om du modtager Gaven". Oxen, heder det, brølede og styrtede død ned, og Thorkell udlagde dette som et Tegn paa, at Frey havde modtaget Gaven. Paa sin gamle Alder maatte Glum virkelig forlade Tveraa formedelst de mægtige Brødre Gudmund rikes og Einars overlegne Indflydelse, saaledes som det senere skal omtales; men i en lang Række af Aar var han den fornemste Høvding i Eyjafjorden, og udmerkede sig lige saa meget ved sin Klogskab, Lovkyndighed og Skaldedygtighed, som ved den Haandfasthed og Tapperhed, hvormed han, naar det gjaldt, slog til og fældte sine Modstandere, hvis Drab gav Anledning til at man sædvanligt kaldte ham **Vigaglum** (Drabs-Glum), under hvilket Navn han især er bleven bekjendt [1]).

46. De sidste Landnamsmænd. Thorstein Sur.

Den egentlige Landnamstid paa Island var nu forbi, thi man regnede at Landet var fuldbebygget i 60 Aar, altsaa omtrent mellem Aarene 875 og 935. De, som kom for at nedsætte sig paa Island efter denne Tid, maatte sædvanligviis kjøbe sig Land; dog regnes flere af dem endnu i Landnamsmændenes Tal. Een enkelt saadan senere Nedsættelse er af Vigtighed, ej alene fordi den vedkom Familier, der senere bleve de mægtigste paa Øen, men ogsaa fordi den staar i Forbindelse med Begivenheder i Norge, hvilke i høj Grad tjene til at oplyse Samfundstilstanden i Landet paa hiin Tid.

I Surendalen i Norge levede Hersen **Thorkell Skerauke** med tre Sønner, Are, Gisle og Thorbjørn. Are var gift med Ingebjørg, en Datter af Ise, der boede paa Fevelen i Aure paa Nordmøre; han havde faaet meget Gods med hende, og blandt dette ogsaa Trællen Kol, der havde været fangen i Krig, og var en stor og sterk Mand. En Berserk, ved Navn Bjørn blakke, fik Lyst paa Ares Hustru, og udfordrede

[1]) Vigaglums Saga, Cap. 1—9. De islandske Annaler henføre, uvist efter hvad Autoritet, Sigmunds Drab til Aaret 942, hvorved altsaa Glum skulde være fød det allerseneste 936, hvilket er urigtigt, da det udtrykkeligt heder, at Haakon Adelsteensfostre herskede i Norge, da Glums Fader Eyjulf blev gift. Sigmunds Drab falder snarere omkring 960.

ham, til Holmgang, hvis han ikke godvillig vilde overlade ham hende. Are modtog Udfordringen, og faldt. Bjørn gjorde nu Fordring saavel paa hans Gaard, som hans Gods og hans Hustrue. Men Gisle, Ares Broder, udæskede ham til Holmgang næste Dag. Da Ingebjorg fik det at vide, raadede hun Gisle til at henvende sig til hendes Træl Kol med Bøn om at denne vilde laane ham sit ypperlige Sverd Graasida, der, som man troede, ej kunde døves ved Trolddomskunster, og som sikkrede sin Herre Sejren. Gisle gjorde saa, men Kol vilde i Forstningen ikke ud med Sverdet af Frygt for ej at faa det tilbage igjen, naar Gisle havde overbeviist sig om dets Fortrinlighed. Men Gisle lovede paa det helligste, at han skulde give det tilbage, og fik det saaledes omsider. Han fældede nu Bjørn, egtede selv Ingebjorg, og tiltraadte Gaarden efter Faderens Død, men gjorde ingen Mine til at levere Sverdet tilbage. Endelig forlangte Kol det. Gisle gjorde Udflugter, og bod ham Penge, Frihed og meget andet godt for det, men Kol vilde intet andet have end Sverdet, og det hjalp ikke, hvad Gisle bad eller bød. Da blev Gisle vred og sagde reent ud, at han aldrig vilde give Sverdet fra sig. Kol hævede forbittret sin Oxe, Gisle drog Sverdet, og de hug til hinanden paa een Gang. Kols Oxe kløvede Gisles Hoved; Sverdet gik i Stykker mod Trællens jernhaarde Pandeskal, men denne brast dog, og begge styrtede døde ned.

Den tredie Broder **Thorbjørn**, overtog nu Gaarden og Godset, giftede sig [1]), og fik fire Børn, Datteren **Thordis**, og Sønnerne **Thorkell**, **Gisle** og **Are**. Det var paa den Tid, da Haakon Adelsteensfostre kom til Norge, og Erik Blodøxe forlod Landet. De tre Brødre vare større og sterkere end de fleste af deres Jevnaldrende; Gisle var dog den dygtigste af dem, og dertil meget øvet i alslags Smedearbejde. Der boede to Brødre i Surendalen, Kolbein og Baard, af samme Alder som Thorbjørns Sønner. Kolbein var en god Ven af Thorkell, og kom ofte til hans Faders Gaard, men det viste sig at hans Besøg end mere gjaldt Thordis, hvilket højligen mishagede hendes Fader, thi man troede at han blot søgte at bedaare hende,

---

[1]) Der er to Bearbejdelser af den Saga, der omhandler disse Begivenheder (Gisle Surssøns), begge lidt forskjellige indbyrdes. Den ene lader Thorbjørn faa sin Hustru fra Fridarø, hvilket man vel maa forklare som en Skrivfejl for Frædø; den anden derimod nævner Frøsøen i Jemteland som hendes Hjem, og har endog en temmelig vidtløftig, men formedelst en Lakune ufuldendt Fortælling om et Æventyr, Thorkell bestod paa Skovene ved Kjølen, da han vilde besøge sine Frænder paa Frøsø. Man tør saaledes ikke slet hen benegte Rigtigheden af denne Beretning. Den bestyrker Kongesagaernes Udsagn om den Forbindelse, som paa Kong Haakons Tid knyttedes mellem Jemteland og det øvrige Norge, og stemmer tillige med hvad der nævnes i den ældre Frostathingslov (VII, 27) om Frøsø, som et Sted, til hvilket hyppige Handelsrejser foretoges fra Throndhjem.

og ikke havde alvorlige Hensigter. Thorbjørn blev tilsidst saa misfornøjet derover, at han klagede til sine Sønner og bebrejdede dem deres Lunkenhed. Det var især Gisle, til hvem han rettede sine Bebrejdelser. Gisle advarede Kolbein, men forgjæves. En Dag havde Kolbein som sædvanligt indfundet sig og siddet paa Tverpallen hos Thordis og Thorkell, medens Gisle sad i Stuen, beskjeftiget med Haandarbejde; da endelig Kvelden nærmede sig, og hine tre stode op for at gaa ud, begyndte Thorbjørn paa det bitterligste at klage for Gisle, og sagde at det var en stor Sorg for ham i hans Alderdom, ikke at have Sønner, der bedre kunde værne om Husets Ære, og ulige hans Brødre Gisle og Are. Gisle sagde at han ej skulde behøve at ophidse ham mere, gik ud og indhentede Kolbein, der havde sagt Thordis Farvel, men ledsagedes paa Vejen af Thorkell. Gisle bad Kolbein endnu engang om at afstaa fra sine Besøg. Kolbein sagde at det var ham umuligt. Da drog Gisle sit Sverd og hug Kolbein Banehug. Thorkell lod meget ilde derover, men Thorbjørn blev meget glad, da han erfarede det, og sagde at nu kunde han se at, han virkelig ogsaa havde Sønner, ikke Døttre alene.

Thorkell var saa misfornøjet over sin Vens Drab, at han ikke kunde holde ud at være hjemme, men begav sig til Kolbeins Frænde, der hed **Skegge**, og sædvanligviis kaldtes **Holmgangsskegge**, fordi han var en stor Holmgænger. Thorkell eggede Skegge sterkt til at hevne Kolbein og egte Thordis, og fik ham til at indfinde sig selv tyvende hos Thorbjørn for at bejle til hans Datter. Denne var nu halv om halv bortlovet til Baard, en anden ung Bonde i Egnen, og Skegges Frieri blev afviist. Derover blev han saa fornærmet, at han udfordrede Baard til Holmgang paa en Ø, kaldet Saxa. Gisle spurgte Baard, om han tænkte paa at indfinde sig til Holmgangen. Baard sagde, at det ej var at tænke paa for ham. Da skammede Gisle ham ud for hans Frygtsomhed, og sagde at han selv vilde gaa i Kampen. Gisle begav sig til Saxa selv tolfte. Da var Skegge allerede kommen, havde fremsagt Holmgangsloven og haslet Volden; men da han endnu ikke saa noget til Baard eller Gisle, bød han sin Smed, der var i hans Følge, at indrette og opstille to Menneskefigurer i Baards og Gisles Lignelse paa Stedet til evig Spot og Spee for dem. Dette hørte Gisle, som allerede var kommen i den nærliggende Skov, og raabte: „Andet nyttigere Arbejde kunne nok dine Huuskarle tage sig til: her seer du den, som ikke er bange for at slaas med dig". Derpaa gik de begge i Holmen, uden at have nogen til at holde Skjold for sig, og Enden paa Kampen blev at Gisle hug den ene Fod af Skegge, som maatte løse sig af Holmen, og siden gaa med Træbeen. Thorkell fulgte nu hjem med Gisle, og Forstaaelsen mellem Brødrene blev atter god. Gisle vandt ved denne Bedrift stor Anseelse.

Men Skegge havde to Sønner, Einar og Sigurd, der boede paa Flydrunes nordenfor Throndhjem. De vilde hevne sin Fader, og samlede om sig en Skare af henved 40 Mand, med hvilke de en Nat kom til Surendalen. De begave sig først til Baards Huus, og satte ham to Vilkaar, enten at ledsage dem paa deres Færd, eller at miste Livet. Baard sagde, at han vel ikke havde noget udestaaende med Thorbjorn og hans Sønner, men at han dog heller ikke vilde lade sig dræbe for deres Skyld; han gav sig derfor i Brødrenes Følge med 10 Mand, saa at de i Alt vare 50; med denne Hob kom de uventet til Thorbjorns Gaard, og omringede saavel Skaalen som Stokkeburet. Dette havde Gisle tømret nogle Aar i Forvejen, og meget hændigt indrettet det saaledes, at der i enhver af de fire Vægge var en Stok, i hvilken den nederste Deel var løs og kunde tages ud, skjønt man udenfra intet kunde se dertil. Denne Nat opholdt Thorbjorn og hans Familie sig i Stokkeburet. Der kunde ikke være Tale om at undløbe eller forsvare sig mod Overmagten. De Angribende lod drage Ved foran Skaalen og Stokkeburet, og tændte Ild derpaa, for at indebrænde dem. En hvas Vind blæste lige mod Stokkeburet, og lettede Ildspaasættelsen. De Indebrændte havde ikke Vand, men der stod to store Kar med Syre (suur Melk); denne sloge de paa Ilden og det lykkedes dem tre Gange at slukke den, men omsider begyndte dog Huset at brænde. Da gik Gisle til den Gavlvæg, der var lige over for Døren, og tog det løse Midstykke ud af Stokken, hvorved en Aabning fremkom, stor nok for et Menneske til at kunne komme ud. Paa denne Side af Buret stod der heller ikke nogen af Fienderne, da alle passede paa Døren, ligeledes lagde al Røgen sig til denne Side. Begunstiget herved, snege alle de Indestængte sig ud, fulgte Røgen saa langt som muligt fra Gaarden, og kom ubemerkede til Skoven, hvorfra de saa, hvorledes Bygningerne paa Gaarden opbrændtes i Bund og Grund. I Skaalen indebrandt 30 Mand. Deres Fiender, som ej forlode Gaarden, før den var forvandlet til Kul og Aske, troede naturligviis at alle dens Beboere vare indebrændte. Gisle og hans Ulykkesfæller holdt sig skjulte, indtil alle Fienderne vare borte. Da samlede de i al Stilhed Folk, og begave sig med dem først til Baards Gaard, hvilken de brændte med alle dem, som vare inde. De vendte derpaa tilbage til den afbrændte Gaard, som de for et Syns Skyld begyndte at opbygge paany, medens Gisle ganske hemmeligt byggede et Skib, thi deres Hensigt var at flytte over til Island. Om Vaaren solgte de Landejendommen, og gik ombord med Løsøret; de vare i alt tredive Mandfolk foruden Kvinderne. Først styrede de til Havs, men lagde bi under nogle Udøer for der, som det hed, at vente paa Bør. Men en Godvejrsdag, medens de laa der, gik Gisle og Thorkell, hver med 9 Mand, paa hver sin Baad og roede nordefter til Flydrunes for inden deres Afrejse at tage Hevn over Skegges Sønner. Da de kom til Flydrunes, erfore de, at Einar og

Sigurd vare dragne ud at indkræve Kong Haakons Landskylder. Gisle og Thorkell lagde sig i Vejen for dem, hvor de ventedes at komme, og angrebe dem, da de kom. Der blev en haard Kamp. Skegges Sønner og deres Mænd vare tilsammen femten; Gisle og Thorkell havde saaledes Overmagten. Gisle fældte med egen Haand fem, Thorkell tre, og deres Følgesvende de øvrige. Derpaa vendte Gisle tilbage til Flydrunes, gik ind i Skaalen, hvor Skegge laa, og hug Hovedet af ham, ranede alt Godset og gjorde alt det Hærverk, han kunde. Derefter drog han tilbage til Skibet. De gik nu op paa den nærmeste Ø og anstillede et stort Blot til Guderne med Bøn om god Bør; Børen indfandt sig ogsaa, og de kom heldigt til Island, hvor de landede ved Haukadalsosen i Dyrafjorden, nordvestligt paa Øen. Her var alt Land optaget, men Thorbjorn kjøbte sig Land paa den søndre Strand ved Sobol i Haukadal, hvor Gisle byggede Gaarden, og hvor han tilligemed Thorkell blev boende hos Faderen. Den tredie Broder, Are, var bleven tilbage i Norge hos sin Morbroder, hos hvem han var til Opfostring. Thorbjørn, der fik Tilnavnet **Sur**, enten nu, som det heder, fordi han havde forsvaret sig mod sine Fiender med Syren, eller, hvad der er rimeligere, fordi han var fra Surendalen, levede ikke længe efter Nedsættelsen paa Island, og hans Sønner toge ved Gaarden efter ham. De fik snart stor Anseelse, og besvogredes med de bedste Familier paa Vesterlandet. Gisle egtede **Aude**, en Datter af Vestein Vegeirsson, Vebjorn Sygnakappes Broder, om hvilken der ovenfor er talt [1]). Thorkell egtede **Aasgerd**, en Datter af Thorbjorn Selagnup paa Kvigandafell i Taalknafjorden. Og Thordis egtede **Thorgrim**, en Søn af den mægtige **Thorstein Thorskabit** paa Helgafell, Thorolf Mostrarskeggs Søn, som nedenfor skal omtales [2]).

47. Begivenheder paa Island. Breidfirdingerne og Vatnsdølerne.

De merkeligste Begivenheder, der paa Haakon den godes Tid skede ude paa Island, foregik fornemmelig paa Vestkanten af Landet, omkring Breidafjorden, hvor flere af Øens anseeligste og mægtigste Ætter boede. De meest formaaende af disse var deels den, der nedstammede fra **Thorolf Mostrarskegg**, som havde nedsat sig paa Hofstad ved Breidafjorden, og som vel fornemmelig skyldte sin Anseelse det Thorshov, han indrettede paa sin Gaard, saa vel som det i Forbindelse dermed staaende

---

[1]) Se ovenfor S. 513, og Landn. II. 26—27.

[2]) Gisle Surssøns to Sagaer. I nogle isl. Annaler henføres Thorbjorn Surs Ankomst til Island urigtigt til 935, thi det er aabenbart, at den først har skeet imod Slutningen af Haakon den godes Regjering. Større Ret synes de at have, der henfører den til 953. Dette vil af det Følgende blive indlysende.

Thorsnesthing [1]), deels den, der stammede fra **Olaf Feilan** paa Hvamm, Thorstein rødes og Aude Ketilsdatters Søn [2]). Thorolf Mostrarskeggs Søn og Arving var **Thorstein Thorskabit** (fød 905), der egtede Olaf Feilans Datter Thora; hendes Broder, Olafs Søn og Arving, var den mægtige og af sin vældige Stemme bekjendte **Thord Gelle.** Det er ovenfor berettet, hvorledes Thorolf Mostrarskegg havde lyst hele Thorsneset og Helgafell fredhelligt, saa at Jorden der ikke i mindste Maade maatte besudles. Herover, saa vel som over Thorsnesingernes Overmod og øvrige Anmasselser, ærgrede deres Frænder og Naboer **Kjalleklingerne** (se S. 527) sig, og paastode ved et Vaarthing paa Thorsnes, at de i det mindste vilde gaa sine nødvendige Ærender paa Græsset ved Thorsnes som andensteds, om Thorsnesingerne endog gjorde sit Land helligere end andre Jorder i Breidafjorden. For at hindre dette samlede Thorstein Thorskabit mange af sine Venner om sig, og passede paa, om Kjalleklingerne vovede at opfylde deres Trusel. Disse forsterkede sig ogsaa med Venner og Frænder, og gik en Aften temmelig mandsterke ud paa Neset for virkelig at udføre deres Hensigt. Strax ilede Thorsnesingerne til, og der blev en heftig Kamp, hvorved flere faldt paa begge Sider. Vel kom der Folk til og adskilte dem, men Kjalleklingerne havde dog faaet deres Hensigt opfyldt, for saa vidt Jorden var bleven besmittet med Blod, udgydt i Vrede. Herover opstod et langvarigt Uvenskab, der endelig bilagdes af Kjalleklingernes og Thorsnesingernes fælles Frænde, Thord Gelle. Da den hellige Grund nu var bleven spildt, flyttedes Thingstedet længer ind paa Neset, og Thord Gelle indrettede her et Fjerdingsthing (omkring 930). Der sattes med Steen en Dæmning, hvor Mænd dømtes til Blot, og endnu flere Aarhundreder derefter viste man en Steen, hvor Ryggen plejede at brydes paa disse ulykkelige. Man troede endog at se uudslettelige Blodspor paa den. Den nye Thingplads var vel hellig, men ej i den Grad, som den forrige, at man ej torde forrette sin legemlige Nødtørft der. Paa **Helgafell** lod Thorstein Thorskabit bygge sig en ny, herlig Gaard, hvor han levede med megen Pragt; han havde sædvanligviis om sig ikke færre end sexti frie Mænd. Han lagde især megen Vind paa Fiskeri, hvilket vel og skaffede ham hans Tilnavn. Dette blev ogsaa omsider hans Død, thi han omkom paa en Fiskefart ude ved Hoskuldsø i Breidafjorden, kun 25 Aar gammel, efterladende sig to Sønner, **Børk** den digre og **Grim,** hvilken han kaldte **Thorgrim** og helligede Thor, idet han bestemte ham, skjønt den yngste — han var nemlig fød kun faa Uger før Faderens Død — til at blive Hovgode

[1]) Se ovenfor S. 525.

[2]) Se ovenfor S. 526.

i sit Sted [1]). Saavel han, som Bork, vare evnelige, men dog Thorgrim meest. Da han var voxen, overtog han strax Høvdingedømmet. En Vaar ledsagede Gisle og Thorkell Sursfønner (se ovenfor S. 778—780) en Ven til Thorsnesthinget, hvor de bleve kjendte med Thorgrim og Bork, og indbudne til dem. Til Gjengjeld indbøde de senere Thorgrim og Bork til sig. Her fik Thorgrim se Thordis, fattede Kjærlighed til hende, og anholdt om hendes Haand, der heller ikke blev ham negtet. I Medgift med hende fik han Gaarden Søbol, og hans Venskab med Svogrene var saa stort, at han nedsatte sig her, overladende Helgafell til sin Broder Bork. Gisle og Thorkell bosatte sig derimod paa deres anden Ejendomsgaard, det tilgrændsende **Hool**, hvor de opførte herlige Bygninger. Thorgrims Godord og Anseelse var dem til stor Hjelp. Gisles Svoger, **Vestein Vesteinssøn**, var ogsaa en ædel og udmerket Mand, og en anseet Farmand. Disse fire Venner, Brødrene Gisle og Thorkell, og deres Svogre Vestein og Thorgrim, dannede tilsammen en Forening af drabelige unge Mænd, hvis Lige man sjælden saa, og som heller ikke undlod at vække Manges Misundelse. Saaledes hændte det sig paa et Vaarthing, det samme Aar, i hvilket Kong Haakon den gode døde (961), at de fire Venner indfandt sig til Thinge, alle i farvede Klæder, ledsagede af 40 Mand. De tilbøde med stor Bram sine Venner den Hjelp, de kunde yde dem, og dette vakte saa megen Mishag, at en af de Tilstedeværende spurgte den vise **Gest Oddleifssøn** fra Bardestrand (en Sønnesøn af Landnamsmanden Geirleif Høgnesøn, se foran S. 528), hvor længe han troede at dette Haukdølernes Overmod vilde holde ved. Gest svarede, at han ikke troede at det vilde vedvare ud over den tredie Sommer. Dette fik Gisle at vide, og foreslog de tre øvrige at de skulde sverge sig i Fostbroderskab med hinanden, for saaledes paa kraftigste Maade at gjøre Gests Spaadom til Intet. De samtykkede heri, og gik ud paa Orehvolsodden, hvor de skulde slutte Fostbroderskabet paa den højtideligste Maade, ved tilsammen at gaa under Jordstrimmel [2]). De skare en Strimmel Jord op, og løde den i Midten hvile paa et Maalespyd [3]), saa højt at en Mand kunde naa med Haanden til Geirnaglen [4]), medens de to andre Ender vare faste i Jorden. De gik derunder, vækkede sig Blod, og løde deres Blod rinde sammen i den under Strimlen blottede Jord, hvor de

---

[1]) Eyrbyggjasaga, Cap. 9—11. Landn., II. 12.

[2]) Med denne Gaaen under Jordstrimmel (at ganga undir jarðarmen) forbandt vore hedenske Forfædre et helligt Begreb; det anvendtes ogsaa som Gudsdom, se ovenfor S. 179, jvfr. Laxdølasaga Cap. 18.

[3]) Ved „Maalespyd" forstod man et Spyd med „Maal" d. e. Trolddomsruner.

[4]) Geirnaglen er den Nagle, der fæstede Skaftet til Falen, eller den med Odden sammenhængende Huulning.

rørte Blodet og Mulden sammen; dernæst faldt de paa Knæ, og skulde alle holde hinanden i Hænderne, idet de svore den Eed, at enhver af dem skulde hevne den anden som en Broder. Men da de just skulde række hinanden Haanden, rykkede Thorgrim sin tilbage med de Ord: „jeg udsætter mig for Fare nok ved at gjøre det ved mine Svogre Thorkell og Gisle, om jeg just ikke gjør det ved Vestein". „Da vil jeg gjøre det samme", siger Gisle, og rykker sin Haand tilbage; „jeg vil ikke binde mig til at dele Fare med den Mand, som ikke vil gjøre det ved min Maag Vestein". Til sin Broder Thorkell sagde han, at det gik, som han anede, siden dette Middel slog Fejl. Og Fremtiden viste, som det herefter vil sees, at han havde Ret [1]).

Paa samme Tid, som Thorstein Thorskabit og Thorgrim boede paa Thorsnes, og Thord Gelle paa Hvamm, boede ogsaa deres Frænde **Høskuld Dalakollssøn** paa Høskuldsstad i Laxaadalen ved Breidafjorden, og nød stor Anseelse. Hans Fader, Hersen Dalakoll, var, som forhen omtalt (S. 525), kommen til Island i Følge med Aude Ketilsdatter som hendes fornemste Raadgiver, og var bleven gift med hendes Søn Thorstein rødes Datter Thorgerd, der fødte ham Sønnen Høskuld. Denne var altsaa Søskendebarn til Thord Gelle og Thorstein Thorskabits Hustru Thora. Høskuld blev efter Faderens Død Høvding i Laxaadalen. Hans Moder Thorgerd, der ikke kunde trives paa Island efter at have tabt sin Mand, drog over til sine mægtige Frænder i Norge, hvor hun forblev en Tid lang. Da hun endnu saa godt ud og ikke var gammel, bejlede en rig og mægtig Lendermand, ved Navn Herjulf, til hende. Hun egtede ham, og fødte ham Sønnen **Rut**, der tidligt begyndte at slægte sin Morfader paa i Skjønhed og Styrke. Thorgerd havde den Sorg, ogsaa at miste sin anden Mand, og drog nu tilbage til Island, for at besøge sin ældste Søn Høskuld, medens Rut blev tilbage i Norge. Hun forblev hos Høskuld til sin Død, og Høskuld tog hendes efterladte Gods i Besiddelse, idet han ogsaa forvaltede Ruts Deel. Han egtede Jorunn Bjørnsdatter, en anseet Pige fra Steingrimsfjorden, og førte en prægtig Huusholdning. Efter nogen Tid syntes det ham dog, at hans Gaard ikke var saa vel bebygget som han ønskede, og besluttede derfor at drage over til Norge for at skaffe det nødvendige Tømmer. Han havde allerede tidligere været der, og var ved denne Lejlighed bleven optagen i Kong Haakons Hird [2]); han kunde derfor vente sig den bedste Modtagelse af denne. Overladende Gaardens Bestyrelse til sin Hustru Jorunn, sejlede han afsted, og landede i Hørdaland paa det Sted, hvor Bergen siden er anlagt. Der satte han sit Skib op, og erfor at Kong Haakon

[1]) Gisle Surssøns Sagaer.

[2]) Det er forresten heel uvist, hvor vidt dette forholder sig rigtigt. Mødet synes at have fundet Sted omkring 950.

var rejst til Viken. Han begav sig derfor ikke strax til ham, men forblev en Stund hos sine Frænder, af hvilke han havde mange i den Egn. Aarsagen, hvorfor Kongen var rejst til Viken, var den forhen omtalte [1]), at det var Skik og Brug at Kongen og Høvdingerne i Norden hver tredie Sommer mødtes for at ordne de fælles internationale Anliggender. Mødet skulde denne Gang, som maaskee og alle de øvrige Gange, holdes paa **Brennøerne** i Udløbet af Gøtelven, og hid var da Kongen dragen i Stevne-Leding, som det heder. Det tyktes, siges der og, en fornøjelig Rejse at begive sig til det Møde, thi did kom Folk næsten fra alle de Lande, hvorfra vi have Tidende. Høskuld vilde ogsaa derhen, deels fordi han ej havde truffet Kongen om Vinteren, deels fordi der ved hiint Møde tillige var Kjøbstevne. Han lod sit Skib sætte frem, og drog derned; Stevnen var meget talrig, og der var stor Lystighed, Drikkelag og Lege og alskens anden Glæde; forresten forefaldt ingen merkelige Begivenheder. Høskuld traf mange af sine Frænder, der havde hjemme i Danmark. En Dag, da Høskuld for Moro Skyld gik ud med nogle Venner, saa han et prægtigt Telt affides fra de øvrige Boder; han gik derind og traf en Mand i Silkeklæder med en gerdsk (russisk) Hat paa Hovedet. Paa Høskulds Spørgsmaal, hvo han var, nævnte han sig som Gille den gerdske, og Høskuld erindrede nu, at han ofte havde hørt ham omtale som en af de rigeste Kjøbmænd paa den Tid. Han spurgte ham, om han havde Trælkvinder at sælge. Gille svarede ja, løftede et Forhæng op, og viste ham tolv Piger, der sad indenfor. Høskuld valgte den, der sad yderst; hun var meget daarligt klædt, men smuk af Udvortes. Gille forlangte tre Mark Sølv for hende. Høskuld sagde at det var dyrt, da det var det tredobbelte af den almindelige Priis. Gille sagde at han virkelig holdt hende tre Gange saa dyr som nogen af de øvrige: enhver af dem skulde han faa for een Mark Sølv. Høskuld vilde dog helst have den, han først havde valgt, trods den høje Priis, og bad Gille tage Vegten, for at veje Pengene. „En Lyde ved hende", sagde Gille, vil jeg dog underrette dig om, førend du kjøber hende, for at du ej skal sige at jeg har bedraget dig, den nemlig, at jeg aldrig har kunnet faa hende til at mæle et eneste Ord, saa at jeg maa tro hun er stum". Høskuld takkede ham for hans Redelighed, men kjøbte ikke desto mindre Pigen, som han tog hjem med til sit Telt. Han gav hende smukke Klæder og beholdt hende hos sig. Da Høvdingerne vare færdige med de Sager, de havde at afgjøre, hævedes Mødet: da først gik Høskuld til Kongen og hilste paa ham. Denne tog vel imod ham, men lod sig dog forstaa med, at han syntes denne Opvartning kom noget seent; imidlertid tilbød han ham at gaa ombord paa hans eget Skib, og være hos ham, saa længe han opholdt sig i Norge. Høskuld und-

[1]) Se ovf. S. 748.

skyldte sig med at han havde saa travlt denne Sommer, især fordi han skulde skaffe sig Huustømmer. Da Kongen hørte dette, lod han ham følge sig til Viken paa sit eget Skib, og gav ham siden det nødtørftige Tømmer, en fuld Skibsfarm. Da Høskuld var rejsefærdig, sagde Kongen: „jeg har i dig fundet en hæderlig Mand, men aner at det nu er den sidste Gang du sejler fra Norge medens jeg endnu er Konge i Landet"; med disse Ord gav han ham til Afsked en Guldarmring af en Marks Vegt, og et kostbart Sverd. Høskuld kom velbeholden hjem til Høskuldsstad, men hans Hustru Jorunn var just ikke meget tilfreds med, at han havde bragt hende en Medbejlerske, og end mere forundret blev hun, da hun hørte, at hun baade skulde være døv og stum, og at Høskuld ej vidste hendes Navn. Hun maatte imidlertid finde sig i, at Pigen blev paa Gaarden, og det var tydeligt nok, at denne havde god Forstand, ligesom hun og havde et fornemt Væsen. Mod Enden af Vinteren fødte hun Høskuld en Søn, og alle fandt at de ikke havde seet smukkere Barn. Høskuld kaldte ham **Olaf**, efter sin Morbroder Olaf Feilan, og elskede ham højt. Om Sommeren vilde Jorunn at Frillen skulde arbejde som det øvrige Tyende, eller ogsaa fare bort; Høskuld satte hende da til at opvarte ham og hans Hustru, og forresten kun til at passe paa sin Søn. Da denne var to Aar gammel, kunde han allerede tale og løbe om alene som fireaarsgamle Børn. En Morgen tidligt, da det var vakkert Solskin og Høskuld var gaaen ud for at se til sin Gaard, hørte han Menneskestemmer nede ved en Bæk, der løb under Tunbakken; han gik derhen, og saa at det var Frillen, som virkelig talte med Drengen: hun var altsaa slet ikke maalløs. Høskuld gik nu hen til hende og sagde at det ej kunde nytte hende længer at forstille sig. Hun gav ham Ret heri, og underrettede ham nu om, at hendes Navn var **Mælkorka**, og at hun var en Datter af den irske Konge Myrkjartan (Muircertach), fra hvem hun var bleven røvet da hun var 15 Aar gammel [1]). Høskuld fortalte Jorunn dette, men Jorunn sagde at det kom hende ikke ved, og var ikke venligere mod Mælkorka end før. Ikke længe efter, da Jorunn en Aften skulde gaa til Sængs, og Mælkorka, der som sædvanligt klædte hende af, lagde hendes Fodtøj paa Gulvet, tog Jorunn Sokkerne og slog hende om Ørene med dem. Mælkorka blev vred og satte sin knyttede Næve i Næsen paa hende, saa hun blødte, og Høskuld maatte komme og skille dem ad. Han maatte nu lade Mælkorka flytte bort

---

[1]) Denne Muircertach kan ej være den Muircertach Nials Søn, der i Aarene 926 til 943 nævnes som Overkonge paa Island, og som dræbtes af Blakar i Dublin; thi Laxdølasaga omtaler ham endnu som levende efter 961. Det maa derfor have været en af de irske Smaakonger af dette Navn, og vist er det, at Annalerne virkelig omtale en Muircertach, dræbt 963.

fra Gaarden, og lod hende bosætte sig med sin Søn paa en Gaard længer oppe i Laxaadalen, som fik Navnet Mælkorkestad. Da Olaf var syv Aar gammel, modtog hans Fader Tilbud fra en rig, men ikke meget anseet Mand, ved Navn Thord Godde, om at tage ham til Opfostring og gjøre ham til sin Arving, imod at Høskuld vilde lade Thord nyde godt af sin mægtige Beskyttelse. Den stolte Mælkorka syntes vel at Opfostringen ikke var fornem nok, men Thords Rigdomme vare heller ikke at foragte, og saaledes kom Olaf til at opdrages hos Thord Godde, der gjorde meget af ham. Olaf blev smukkere og sterkere, jo mere han voxede til: da han var 12 Aar gammel, red han allerede til Things og tildrog sig Alles Opmerksomhed ved sin herlige Skabning og sine smukke Vaaben og Klæder. Hans Fader Høskuld gav ham derfor Tilnavnet **Paa** (Paafugl). Mælkorka havde lært ham Irsk, for at han, om han engang kom til Irland, kunde tale med sine Mødrenefrænder [1]).

I Borgarfjorden var Egil Skallagrimsson den meest anseede og den mægtigste Høvding, men han deeltog ikke saa meget i Stridighederne ude paa Island: Norge var det vigtigste Felt for hans Bedrifter, og her havde han nu, som ovenfor viist, lige saa vel Besiddelser, som paa Island. I de sydligere Dele af Landet var der neppe nogen Æt, der i Magt og Anseelse kunde maale sig med Egils og de nysnævnte Ætter paa Vesterlandet, med mindre det skulde være Ketilbjørns paa Mosfell, og Haasteins, Atle Jarls Søns, Æt, paa Tradarholt i Floen. Ketilbjørns Søn **Teit** paa Mosfell egtede Aaluf, en Datter af Bødvar, Vikinge-Kaares Søn, paa Vors; hun var altsaa Søskendebarn til hiin Aastrid Vigfusdatter, der blev gift med Vigaglum i Eyjafjorden. Deres ældste Søn var den mægtige, ædle og anseede Gode **Gissur hvite**, men dennes Bedrifter tilhøre en senere Tid.

Den mægtigste Æt i den nordlige Deel af Island paa Haakon den godes Tid, eller i det mindste den Æt, om hvis Bedrifter de fleste Sagn ere opbevarede, var Vatnsdølerne, eller den som nedstammede fra **Ingemund den gamle**. Det er allerede ovenfor (S. 530, 531) omtalt, hvor stor en Strækning han tog i Besiddelse, og hvilken Anseelse han udøvede i Vatnsdalen. Denne Anseelse beholdt han saa længe han levede, og fortjente den ogsaa, thi der var faa Høvdinger paa Island blandt hans Samtidige, der udmerkede sig ved den Ædelmodighed, Højhjertethed og Fredsommelighed, som han. Kun een Gang, hvor det gjaldt at skaffe et ypperligt Vaaben, var Fristelsen ham for sterk, og han begik en uædel Handling. Der landede engang i Hunavatnsosen et Skib, der tilhørte Nordmænd; Styrmanden, ved Navn **Rafn**, havde længe været i Viking og holdt sig med gode Klæder og Vaaben. Ingemund indbød ham til sig, og Rafn blev hos ham en Stund, men

[1]) Laxdølasaga Cap. 7—16.

de vare hinanden meget ulige i Sind, og fandt derfor ikke synderligt Behag i hinanden. Rafn bar altid et godt Sverd, ved Navn Ættartanga, paa hvilket Ingemund ideligt kastede Öjnene. Engang bad han Rafn vise ham Sverdet. Rafn rakte ham det; Ingemund drog det, fandt det endnu bedre end før, og spurgte om han vilde sælge det. Rafn sagde at han ej var i den Pengetrang, at han behøvede at sælge det: han kunde desuden endnu, som forhen, komme i den Nødvendighed, at behøve gode Vaaben. Ingemund syntes meget ilde om dette, og pønsede paa en List. Engang, da han gik til sit Hov, magede han det saaledes, at Rafn fulgte ham. Ingemund bragte de Ting paa Bane, som Rafn helst talte om, nemlig dennes Vikingetog og Krigsbedrifter, og førend Rafn tænkte sig om, vare de allerede komne ind i Hovet, Ingemund først og derpaa Rafn, der havde Sverdet i Haanden. Ingemund gjorde ham nu opmerksom paa, at det ej var tilladt at gaa ind i et Hov med Vaaben, og at han maatte bøde for at affone Gudernes Vrede. Rafn svarede at han nok skjonnede hans List, men bad ham dog, som en retfærdig Mand, at bestemme Boden. Ingemund svarede at det var rimeligt, at han viste Guderne nogen Ære, og derfor overgav Sverdet til ham, for at han kunde formilde deres Vrede. Rafn svarede at han kunde have paalagt ham at udrede meget andet Gods, uden at han skulde have fundet det saa haardt at skille sig derved som ved Sverdet; han meente ogsaa, at Ingemund ellers havde plejet at vise sig mere højhjertet, end denne Gang. Dog gav han Slip paa Sverdet, som blev et Familiestykke i Ingemunds Æt. Forresten, heder det, havde Ingemund ej Thingtrætter eller store Fejder, thi han var samstemmende med de fleste og veltede sig ikke ind paa Nogen. Der var mange ypperlige Mænd i Nærheden, men han var dog den meest anseede, formedelst sin Velvillighed, Storsindethed og Forstandighed.

Da Ingemund var meget gammel, kom en Slægtning af hans Ven Sæmund, ved Navn Rolleif, til Island med sin Moder Ljot, og fik Tilladelse til at opholde sig Vinteren over hos Sæmund, uagtet denne nødig vilde have noget at bestille med dem, da de vare saare slette Mennesker, og Ljot desuden ansaaes for at fare med Trolddom. Hos Sæmund opførte Rolleif sig saa slet, især mod hans Søn Geirmund, at Sæmund maatte lade ham og Moderen flytte til Høfdestranden. Men her lagde de sig ogsaa ud med alle Naboer, og da Rolleif endelig havde begaaet et Drab paa en anseet Mands Søn, blev han forviist fra Heredet. Han tyede nu atter til Sæmund, og denne gik nu til Ingemund, for at faa ham til at tage ham til sig. Ingemund vilde det nødigt, da han kjendte Rolleifs slette Rygte, og vidste at hans egne Sønner heller ikke vare meget føjelige; dog opfyldte han Sæmunds Bøn af Venskab for ham, og Rolleif opholdt sig paa Hov to eller tre Vintre med sin Moder. Det var dog saa langt fra, at de forandrede deres Opførsel, at de snarere bleve værre; især var Rolleif nærgaaende mod In-

gemunds hidsige og stridbare Søn Jakul, med hvem han altid havde Lyst til at prøve Kræfter. Ingemund saa sig derfor, skjønt han hidtil aldrig havde viist nogen fra sit Huus, nødt til at lade Ljot og Rolleif nedsætte sig paa en anden Gaard, der tilhørte ham. Her boede de længe, og viste sig fremdeles ondskabsfulde. Rolleif vilde ikke i nogen Deel give efter for Ingemunds Sønner. Disse vare fem i Tallet, smukke og dygtige Mænd, især udmerkede **Thorstein** sig ved sin Klogskab og **Jakul** ved sin Stridbarhed og Tapperhed. De toge sig nu, da Faderen var bleven saa gammel, meget ivrigt af Gaardens Drift, og havde derved desto mere Anledning til at komme i uvenskabelig Berørelse med Rolleif. Der var dengang rigt Fiskeri, især af Lax, i Vatnsdalsaaen, og Ingemunds fire ældste Sønner beskjeftigede sig ivrigt dermed, thi i den Tid, heder det, var det Skik for anseede Mænds Børn at tage sig noget Arbejde for. Ogsaa Rolleif havde Tilladelse til at fiske i Aaen, naar Ingemunds Sønner eller Folk ikke fiskede. Men denne Indskrænkning brød han sig ikke om, thi han hindrede Ingemunds Folk fra at sætte Garn ud, og da de bebrejdede ham dette, jog han dem bort med Skjeldsord og Steenkast. Da de kom hjem og klagede herover, sagde Jakul: „han vil nok gjøre sig til Vatnsdølernes Gode, og bære sig lige saa ilde ad mod os som mod andre, men den Djævel skal aldrig faa kuet os". Thorstein sagde at det var for galt, men at det dog var bedst at bære sig forsigtigt ad med Rolleif. Ogsaa Ingemund selv raadede sine Sønner til at handle med Sindighed, da Rolleif var en sand Helvedesmand; men Jakul sprang op fra Bordet og sagde at han dog vilde se om han ikke skulde faa jaget ham fra Aaen. „Min Søn Thorstein", sagde Ingemund, „dig stoler jeg meest paa, følg du dine Brødre". „Jeg veed ikke om det vil blive saa let at holde Jakul tilbage", sagde Thorstein, „men jeg vil heller ikke staa ledig, hvis han slaas med Rolleif". De ilede nu ned til Aaen og saa hvorledes Rolleif stod og fiskede. „Pak dig fra Aaen, dit Trold", sagde Jakul, „og vov ikke at trodse os, ellers skulle vi for Alvor prøve Styrke med dig". Rolleif svarede, at om de end vare tre eller fire, vilde han til Trods for dem vedblive sin Syssel. Jakul sagde: „Du stoler nok paa din Moders Troldskab", og løb ud i Aaen mod ham, men Rolleif flyttede sig ikke. Thorstein opfordrede nu Rolleif til at give efter, men forgjæves. Da raabte Jakul: „Lad os dræbe dette Trold". Rolleif drog sig tilbage paa den anden Side af Aaen, og de kastede en Stund Stene paa hinanden tversover denne, uden at Rolleif fik nogen Skade. Jakul vilde at de skulde se at komme over Aaen for at faa fat paa ham. Thorstein meente, det var bedst at vende om, for ikke at komme i hans og hans Moders Kløer, men Jakul hørte ikke paa, hvad han sagde, og søgte et Vadested, medens hans Brødre vedbleve at kaste efter Rolleif. Imidlertid kom en Mand løbende op til Hov og fortalte Ingemund, hvad der var paa Færde. Ingemund

var da næsten blind, men sagde dog: „sadl min Hest, jeg vil ride derned". Han fik en Gaardsdreng til at lede Hesten, og kom saaledes ned til Aaen, hvor hans Sønner bleve ham var. „Der kommer vor Fader", sagde Thorstein, „lad os skynde os bort, thi jeg er ængstelig over hans Komme"; han bad ogsaa Jakul høre op. Ingemund red ned til Aaen, og sagde: „gak fra Aaen, Rolleif, tænk paa hvad der passer sig for dig. Men Rolleif kastede strax et Spyd mod ham, som traf ham midt paa Livet og gjennemborede ham. Da han fik Stikket, vendte han tilbage til Aabakken, og befalede Drengen følge ham hjem, uden at hans Sønner merkede det. De kom hjem seent paa Aftenen. Da Ingemund skulde staa af Hesten, sagde han: „jeg er stiv nu, thi vi gamle blive daarlige paa Foden". Da merkede Drengen, at det tod i Saaret, og at et Spyd stod tversigjennem ham. Ingemund sagde: „du har længe været mig tro, skynd dig nu hen og siig til Rolleif, før Morgenen kommer, hvad der er skeet, og giv ham det Raad at fare bort før Dag, thi jeg veed at mine Sønner ville søge Hevn over ham for min Død, men hans Død er ingen Hevn for mig; heller bør jeg, saa længe jeg kan, søge at frelse den, jeg engang har taget mig af". Derpaa brød han Spydet af Skaftet, gik ind ved Drengens Hjelp, satte sig i sit Højsæde, og forbød at tænde Lys, førend hans Sønner kom hjem. Drengen kom ned til Aaen og saa Rolleif staa der med en Mængde Lax, som han havde fanget. „Det er en Sandhed", sagde Drengen, „at du dog er den største Mandhund: du har gjort hvad der aldrig kan oprettes, dræbt Ingemund Bonde; han bad mig sige dig, at du skulde ikke oppebie Morgenen hjemme, da hans Sønner nok ellers vilde kræve Faderhevn af dig: dette har jeg gjort mere fordi han bad derom, end fordi jeg jo helst ønskede at se dig under Brødrenes Øxe". Rolleif sagde: „jeg troer hvad du siger, men aldrig skulde du være kommen uskadt bort herfra, hvis du ej havde sagt mig denne Tidende!" Om Kvelden kom Ingemunds Sønner hjem, samtalende om hvilket Skarn Rolleif var. „Endnu vide vi ikke saa nøje, hvad ondt vi have lidt af ham", sagde Thorstein, „jeg er meget urolig over vor Faders Færd". Da de kom ind, gik Thorstein hen i Enden af Skaalen, tog ned med Haanden, og spurgte hvorfor det var vaadt. Huusfruen sagde, at det vel havde dryppet af Ingemund Bondes Klæder. „Nej, dette er glat som om det var Blod", sagde Thorstein, „tænd Lys i Hast". Det skede: og der sad Ingemund død i sit Højsæde, med Spydet igjennem sig. Jakul sagde: „det er ilde at en saa gjæv Mand skal være falden for et saa ondt Menneskes Haand; lad os strax fare hen og dræbe ham". Thorstein sagde: „du kjender lidet til vor Faders Godmodighed, dersom du troer at han ikke har søgt at redde ham, men hvor er den Dreng, der fulgte ham; jeg seer ham ikke, og troer jeg derfor at vi nu ikke kunne vente at treffe Rolleif hjemme, men maa snarere søge at faa fat paa ham ved Klog=

skab, end ved Heftighed. Det maa være vor Glæde at der er stor Forskjel paa Rolleif og vor Fader, og at vor Fader nu nyder Godt deraf hos den, som har skabt Solen og al Verden, hvo det saa er". Jakul var saa vred at de neppe kunde styre ham, og vilde have taget fat paa Drengen, da denne kom tilbage og fortalte sit Ærende, men Thorstein forestillede ham, at det ej var hans Skyld, og saa lod han ham i Fred. Ingemund blev højlagt i Baaden, der hørte til Skibet Stigande. Efterretningen om hans Død vakte Sorg overalt. Eyvind Sørkver, hans gamle Ven, dræbte sig selv ved at erfare det; en anden af hans Venner fulgte Eyvinds Exempel. Thorstein og hans Brødre lovede at de ikke enten i Forsamlinger eller hjemme vilde sætte sig i Faderens Sæde, forend han var hevnet. Det lykkedes dem omsider, efter megen Besvær, at faa fat paa Rolleif, og dræbe ham tilligemed hans Moder; derpaa deelte de Arven imellem sig saaledes, at Thorstein fik Gaarden Hov med Jord og Buskab, Hogne, der var Farmand, fik Skibet Stigande, Thore fik Godordet, og Jakul Sverdet Ættartanga, hvilket han bar ved Lege og Hestekampe, men Thorstein efter hans Ønske ved Thing og Lovmøder. En sjælden Enighed herskede mellem Brødrene, der under Thorsteins Forsæde udøvede en fuldstændig Overmagt i Vatnsdalen. De brugte denne Overmagt i det Hele paa en fornuftig Maade, til at overholde Orden og Rolighed, og forfølge Sejdmænd. Thorstein var saa gjestfri mod Heredsmændene, at enhver som kom paa Gaarden, forsynedes med Mad, friske Heste og al anden Hjelp til Rejsens Fortsættelse. Brødrene, fornemmelig den heftige Jakul, havde siden mange Stridigheder med den tappre Finnboge og hans Systersøn Berg den rakke, der endtes med at Finnboge maatte flytte fra Bygden.

Ingemunds Datter Thordis var allerede i Faderens Levetid bleven gift med den rige Hallorm, som med hende fik i Medgift Landet Kornsaa; deres Søn Thorgrim blev en mægtig Mand, der ogsaa erhvervede sig et Godord, og derfor kaldtes Kornsaagode. Han fik en Søn med en Frille, og maatte efter sin Hustrues Ønske sætte Barnet ud. Just paa denne Tid besøgte Thorstein Ingemundssøn sin Broder Thore. Denne var belagt med den Ulykke, at Berserksgangen, som det hed, undertiden kom over ham, hvilket vel vil sige det samme som at han undertiden var vanvittig. Da han fulgte Thorstein paa Veje, spurgte denne ham, hvem han troede ypperst af ham og hans Brødre. „Du overgaar os alle i Raadsnildhed og Forstand, Jakul i alslags Haardførhed og Stridbarhed", sagde Thore; „men jeg er den daarligste, thi jeg er plaget med Berserksgangen, og oftest, naar jeg mindst ønsker det; kunde ikke du, min Broder, med din Forstand raade Bod herpaa for mig?" Thorstein svarer: „jeg har hørt at vor Systersøn Thorgrim har ladet et Barn udsætte efter sin Kones Ønske; det er ilde gjort; ligeledes anseer jeg det for en stor Skade, at du ej er saaledes beskaffen som

andre". Thore sagde, at han gjerne vilde gjøre hvad det skulde være for at Ondet kunde forlade ham. Thorstein svarede, at han vilde forsøge paa et Raad, men betingede sig først at Thore skulde love at overdrage Godordet til Thorsteins Sønner. Det lovede Thore. „Nu", sagde Thorstein, „vil jeg gjøre et Løfte til den, som har skabt Solen — thi jeg troer, han er den mægtigste — for at dette Onde skal forlade dig, og skal jeg i dets Sted for hans Skyld forbarme mig over det udsatte Barn, for at den, der har skabt Mennesket, kan siden vende det til sig". De rede nu tilsammen hen til det Sted, hvor en af Thores Trælle havde fundet Barnet; det laa der endnu og de saa, at noget havde været lagt over Barnets Ansigt, hvilket det havde søgt at kradse (kravle) bort; det var da Døden nær, men det blev nu bragt hjem til Thore, der opfødte det, og kaldte det Thorkell Kravla; siden den Tid kom Berserksgangen aldrig over Thore [1]). Thorkell Kravla blev siden, som det nedenfor vil blive viist, en anseet Mand, og den fornemste Høvding i Vatnsdalen.

En Mand af langt andet Slags end Ingemund og Thorstein var den urolige Skald **Kormak**, der ligeledes boede paa Nordlandet, ved Midfjorden. Hans Bedstefader Kormak var en mægtig og højbyrdig Vikværing, der havde været med Kong Harald Haarfagre i mange Slag; dennes Søn **Agmund** havde ligeledes været en dygtig Kriger og en stor Viking, der egtede Helga, Datter af en Frode Jarl, efter at have overvundet Vikingen Aasmund i Holmgang, og tvunget ham til at løse sig af Holmen med Tabet af Foden og tre Mark Guld. Agmund kunde ikke holde Venskab med Erik Blodøxe og Gunnhild, og besluttede sig derfor, især efter Helges og deres Søns Død, til at flytte til Island; han kom til Midfjorden, hvor Skegge gav ham Land, og hvor han giftede sig paany og fik Sønnerne Thorgils og Kormak. Kormak blev en af de berømteste Skalde paa Island. Hans hele Liv var saa at sige opofret den Kjærlighed, han fattede til den smukke Steingerd Thorkelsdatter, efterat han havde stiftet Bekjendtskab med hende paa en Sæterrejse. Paa Vejen til Sæteren tog han nemlig med en Følgesvend Toste ind paa Gnupsdal, hvor hun opholdt sig. Han sad just i Skaalen, da Steingerd tilligemed en Trælkvinde gik fra Dyngjen eller Fruerstuen forbi Skaalens Dør. Ved at høre fremmede Folk tale derinde, foreslog Trælkvinden, at de skulde titte paa dem gjennem Døren. Steingerd sagde nej, men steg dog op paa Tærskelen og tittede over Bedstabelen, som stod tæt ved Døren. Hendes Fødder kunde sees nedenfor Bedstabelen, Kormak bemærkede det, og kvad en Vise derom; hun drog sig derfor længer tilbage i Krogen og kigede frem under den paa Væggen udhugne Hagbards Skeg. Toste sagde: „seer du de Øjne der under Hagbards Skeg,

[1]) Vatnsdølasaga Cap. 17—27. 37.

Kormak?" Kormak kvad da atter et Par Viser, hvori han prisede den smukke Piges brændende Øjne og udtrykte sin Glæde over at disse Øjne havde dvælet paa ham ved Hagbards Hals. Ogsaa Pigerne hviskede nu med hinanden om de Fremmede, idet de gik ind i Skaalen, men Kormak hørte dog hvad de sagde. Tjenestepigen fandt ham svart og styg, Steingerd fandt ham derimod i alle Dele smuk, og havde kun at udsætte paa hans Haar, at det var kruset i Panden. „Han har ogsaa svarte Øjne", sagde Pigen, „og det seer ikke godt ud". Ogsaa herom havde Kormak en Vise paa rede Haand. Næste Dag gik Kormak hen at vaske sig, og derpaa til Stuen, hvor han hørte Stemmer indenfor: det var Steingerd med hendes Kvinder. Steingerd kæmmede sit fagre Haar. „Der er den smukke Mand", sagde Pigen, idet Kormak kom ind. Kormak bad om at maatte laane Kammen, og fik den. „Du vilde nok give meget til at du havde en Kone med saa fagert et Haar som Steingerd", sagde Pigen. Kormak kvad en Vise, hvori han sagde, at sligt Haar vel var fem Hundreder værd. „Du holder det dyrt", sagde Pigen. „Ja", kvad Kormak, „jeg holder Steingerd værd lige saa meget som Island, Hunaland, Danmark, England og Irland tilsammen. Toste opfordrede nu Kormak til at drage videre; han svarede at han langt heller vilde sidde hos Steingerd, end søge efter Sauder over Fjeldheiderne. Toste drog nu til Sæters, men Kormak sad efter, spillede Tavl og talte med Steingerd. Saaledes opstod en heftig Kjærlighed imellem dem begge. Kormak kom nu ofte til Gnupsdal for at besøge Steingerd. Da hendes Fader Thorkell fik det at vide, lod han hende hente hjem til sin Gaard Tunga. Men ogsaa hid kom Kormak, og det faldt Thorkell vanskeligt at faa ham bort. Han fik Folk til at lægge sig i Baghold for ham paa hans Vandringer, og stængte Steingerd inde, men Kormak dræbte eller bortjog sine Angribere, og brød Døren op til den Stue, hvor Steingerd var indelukt. Steingerd bad tilsidst Kormak formeligt at anholde om hendes Haand: han gjorde saa, og hun blev ham fæstet, men den egensindige Skald gjorde dog intet Alvor af at gifte sig med hende. Derover bleve hendes Fader og Broder vrede, og bortgiftede hende mod hendes Ønske og uden i Forvejen at underrette hende derom, med den tappre Holmgænger Berse, som strax red afsted med hende. Steingerd havde paa Bryllupsdagen søgt at faa Bud til Kormak om den ulykkelige Bestemmelse med hende; dog forgjæves; Kormak erfor intet om det Hele, førend Bryllupet var over og Berse dragen afsted: han ilede efter dem, og sprengte sin Hest, uden at kunne indhente dem. Siden udfordrede han Berse til Holmgang om Steingerd, hvilket var denne meget imod. Kormaks Moder Dalla var meget yndet af den mægtige Skegge, Høvdingen i Midfjorden, og udvirkede at denne laante ham til Holmgangen sit ypperlige Sverd Skafnung, som i sin Tid havde tilhørt Rolf Krake, og hvilket han selv havde taget

ud af dennes Høj [1]). Der var imidlertid mange Omstændigheder, hvilke man ved Brugen af dette Sverd troede at maatte iagttage, naar det ej skulde svigte. Da Holmstevnen kom, og begge Parter havde indfundet sig, foreslog Berse Kormak som en ung og uprøvet Mand heller at prøve **Eenvige** [2]), end Holmgang, da der ved denne var for mange Vanskeligheder for den Uerfarne. Kormak vilde imidlertid intet høre herom, og fordrede Holmgang. Ved denne blev han let saaret i Tommelfingeren, og maatte derfor løse sig af Holmen; siden udfordrede Steinar, Kormaks Morbroder, Berse til en ny Holmgang og saarede ham i Bagdelen, hvoraf Steingerd tog Anledning til at skilles fra ham. Hun blev imidlertid ikke siden gift med Kormak, men derimod med en vis Thorvald Tintein, der ligeledes var en Skald, og som hun nu synes at have foretrukket for Kormak. Kormak og hans Broder Thorgils forlode derpaa Landet og droge over til Norge, hvor Kong Haakon Adelsteensfostre tog vel imod dem. De opholdt sig hos ham Vinteren over, men tilbragte Sommeren (961) paa Vikingetog, i hvilke Kormak udmerkede sig ved sin Tapperhed. Han kunde dog aldrig glemme Steingerd, men kvad ideligen om hende. Under sit senere urolige Liv stødte han oftere sammen med hende og frelste hendes Liv, som det senere skal vises, uden dog nogensinde at faa hende i sin Besiddelse. Dette tilskrev man, ifølge de Tiders Forestillinger, Trolddom. En Kvinde, hvis Søn Kormak havde dræbt, da han efter Steingerds Faders Anmodning havde lagt sig i Baghold for ham, skulde have foranstaltet Seid i den Hensigt, at de aldrig skulde komme til at faa hinanden [3]).

48. Levestik og Folkecharakteer.

Af de her skildrede Begivenheder kan man danne sig en ret tydelig Forestilling om, hvorledes Folkelivet i Norge og paa Island var beskaffent ved Midten af det 10de Aarhundrede, og paa hvilket Trin af Udvikling Nordmændene stode. Endnu var Forskjellen fra hvad der i de tidligere Aarhundreder var det sædvanlige, ikke meget stor. Endnu herskede Hedendommen: endnu var Leveskikken i det Væsentlige den samme, endnu vedvarede Vikingetogene. Men ganske uden Virkning kunne dog heller ikke de Bestræbelser have været, som Kongerne og de viseste Høvdinger gjorde sig

---

1) Om Midfjord-Skegge og Sverdet Skafnung, se ovenf. S. 519, 520.

2) D. e. Enekamp; eller Kamp mellem En og En alene. Ved Holmgang var der, som nedenfor (S. 795) vises, flere Formaliteter, hvorimod det gik simplere til ved almindeligt Eenvige.

3) Kormaks Saga.

for at oprette og overholde Orden inden Landets egne Enemerker. I Norge herskede Haakon den gode aabenbart med langt større Kraft, end man almindeligviis har villet tillægge ham. Naar det paa flere Steder heder, at der i hans Regjeringstid var god Fred indenlands, og at den ene ikke skadede den anden, kan denne fredelige og lovlige Tilstand ikke ansees som tilfældig, men maa ene og alene tilskrives Kongens vise Foranstaltninger. Vistnok have vi seet enkelte Voldshandlinger af Bonderne mod hinanden indbyrdes omtalte paa hans Tid, og der har vel endog været endnu flere, som ej ere omtalte; men hvis hine Sagaens Ord skulle have nogen Betydning, maa dog slige Voldshandlinger ansees som Undtagelser fra den almindelige Regel. Den blotte Nødvendighed af at lyde Kongens Forskrifter, der sigtede til Orden og Enighed, maatte omsider vænne Bønderne til at foretrække den lovlige for den lovløse Tilstand: de forskjellige Fylkers Indbyggere maatte vænne sig til at betragte hinanden som Landsmænd, og de Forsøg, der siden Harald Gormssøns Regjeringstiltrædelse gjordes fra dansk Side paa at fornye de gamle Fordringer paa en Deel af Norge, kunde ikke andet end skærpe Nordmændenes Nationalfølelse og deres Bevidsthed om at de dannede et eneste Folk, hvis Ære var afhængig af Landets Integritet. Det er derfor ogsaa fra denne Tid, at vi finde de første Yttringer af Nationalstolthed hos Nordmændene lige over for Danerne [1]). Og maa det end ansees som et Onde for Norden i det Hele taget, at der skulde opstaa National-Uvenskab mellem dens enkelte Hovedfolk, saa maa man dog paa den anden Side erkjende, at dette National-Uvenskab i Rigernes Barndomstid maaskee væsentligst bidrog til enkeltviis at give dem Sammenhold og indre Kraft, og at det saaledes endog maaskee var et nødvendigt Middel i Forsynets Haand til at hindre Nordens Folk fra at splitte sig i en forvirret Mangfoldighed, der omsider vilde have endet med Nationalitetens egen Undergang.

Der er vel heller ingen Tvivl om, at Christendommen, skjønt den endnu ikke havde formaaet at erhverve Herredømmet i Norge, allerede paa Forhaand udøvede en god Indvirkning paa Folkecharakteren. Ikke at tale om at Kong Haakons Foranstaltninger til Bedste for Lov og Ret strengt taget kunne siges at være udsprungne af hans christelige Anskuelser af en Konges Pligter og et Folks Behov, maa de Exempler, de Christne, saavel i Landet selv, som udenlands, gave Hedningerne paa et roligere, ordentligere, men ogsaa behageligere Liv, end Hedendommen medførte, have vakt Tvivl hos mange af disse, om Hedendommen dog overhoved var værd at holde paa, ligesom der i alle Fald umerkeligt maa have indsneget sig et vist Fritænkeri blandt Hedningerne og deres Agtelse for de hedenske Guder selv maa have været

[1]) Se ovf. S. 563.

rokket saaledes, at mange af dem, for ikke at sige de fleste, befandt sig paa et vist Indifferentismens Standpunkt, og alene følte Betænkelighed ved at antage Christendommen, fordi de troede at dens Bud vilde være dem vanskelige at overholde, eller den Levemaade, den foreskrev, var mere blødagtig, end de vare vante til og de ansaa det for ønskeligt. Naar man i denne og den næst følgende Tid læser om saa mange, der troede paa deres Kraft og Styrke uden at skjøtte synderligt om Guderne, eller vare „gudløse", som man kaldte det, og ej vilde blote [1]), naar man læser om andre, som vare „blandede i Troen", og saavel om Harald Haarfagre selv, som senere om Thorstein Ingemundssøn, at de paakaldte den, som „havde skabt Solen, Verden og Menneskene" [2]); naar vi ligeledes finde mange Exempler paa at Sejd og Trolddom vare forbudte: saa maa det ansees umiskjendeligt, at Hedendommen allerede befandt sig paa svage Fødder, og at en Overgang forberedtes. Heraf bærer ogsaa den Fremstilling af Aasa-Læren, der i de gamle Oldskrifter er os opbevaret, tydelige Spor; den afspejler naturligviis kun de paa Hedendommens sidste Tider gængse Forestillinger, i hvilke Guderne langtfra indtage det ophøjede Standpunkt, som i de gamle Eddadigte. I sit Haakonarmaal reflekterer Eyvind selv over Kong Haakons Forhold til den hedenske Religion, og lader det være sig magtpaaliggende at fortælle, at han sidder hos „de hedenske Guder". Og den Maade, paa hvilken de ivrigste Blotmænd i denne sidste Tid dreve Blotene, bærer virkelig et vist Præg af fortvivlet og fanatisk Fastlhængen ved Noget, der truer med at forsvinde, og som der skal mere end almindelige Bestræbelser til at holde fast.

Det er merkeligt nok, at man ingensinde hører mere Tale om Holmgang og Holmgængere af Profession, end netop paa denne Tid. Det kommer vel deraf, at vi savne Optegnelser derom fra tidligere Aarhundreder; imidlertid er det dog ogsaa heel sandsynligt, at de, der hidtil vare vante til den høieste Grad af Selvraadighed og til at bruge Sverdet, hvor de vilde have deres Vilje frem, nu efter Indførelsen af en bedre borgerlig Orden grebe til Holmgangen, som det eneste lovhjemlede, eller rettere af Loven tolererede Middel, der gav dem Anledning til at prøve deres egen Kraft og Styrke. Men de mange Formaliteter, der, i det mindste efter Beretningen i Kormaks Saga, vare forbundne med Holmgangen, synes næsten at have været opfundne for at gjøre den saa uskadelig som muligt. Det var Holmgangelov, heder det, at en Feld (Kappe), fem Alen mellem Skjøderne og med Løkker i Hjørnerne, skulde udspiles paa Jorden med Plugger, paa hvis øvre Ende der

---

[1]) Se ovf. S. 563.

[2]) Se ovf. S. 463. Ogsaa Thorkell Maane, Ingulfs Sønnesøn, lod sig ved sin Død (985) bære ud i Solskinnet, anbefalende sig til den Gud, der havde skabt Solen. Landn. I. 9.

var et Hoved, og som kaldtes **Tjasner**; den, der gjorde Forberedelserne, skulde gaa til Tjasnerne saaledes, at han saa Himlen mellem sine Been, og holde i sine Ørelapper idet han fremsagde en Bøn, det saakaldte Tjasneblot; tre Reiter (Afsatser) skulde være uden om Felden, en Fod brede; udenfor Reiten skulde der være fire Stænger, de saakaldte **Hasler**, efter hvilke Volden sagdes at være haslet. Hver af de Kæmpende skulde have tre Skjolde, og naar de vare forhugne, skulde man træde ind paa Felden, om man end forhen var vegen tilbage derfra, og fra det Øjeblik skulde man alene forsvare sig med sine andre Vaaben; den Udfordrede skulde hugge først; blev en saaret, saa at der kom Blod paa Felden, behøvede man ej at stride længer; steg en Mand med den ene Fod udenfor Haslerne, kaldtes det at fare paa Hæl (vige), men gjorde han det med begge, kaldtes det at rende (fly). Hver af de Stridende skulde have en til at holde Skjold for sig, og den, der blev meest saaret, skulde betale tre Mark i Holmløsning". Dertil kom og, at Sejrherren strax efter Kampen skulde dræbe det færdigtstaaende Blotnaut [1]). Nævnes nu end ikke disse Formaliteter overalt, hvor Holmgang omtales, maa dette vel især forklares derved at Sagaskriveren har forudsat dem bekjendte; enkelte Afvigelser kunne vel og have fundet Sted, men i det Hele taget maa det dog vel have gaaet saaledes til, som det her er skildret, og deri viser der sig aabenbart en Bestræbelse for at gjøre Holmgangen saa lidet blodig, og give de Kæmpende saa liden Anledning til at gjøre Kneb, som muligt [2]). Derfor var det vel og, at flere foretrak det mindre formelige Eenvige, hvor dette kunde komme til Anvendelse.

En af Hedendommens Skikke, som det især holdt haardt med at faa aflagt, uagtet den allerede under Hedendommen selv betragtedes af de meest Veltænkende med Ugunst, var **Børne-Udsættelsen.** Faderen havde Ret til at erklære, at han ej vilde opfostre sit nyfødde Barn, men derimod sætte det ud, og det kom da an paa andre Folks Godhed, om de vilde tage sig af det, eller det skulde dø. Der er vel ingen Tvivl om, at Haakon den gode har søgt at faa denne Uskik afskaffet, men før Christendommens Indførelse var det neppe at tænke paa at det kunde lykkes.

Vikingetogene selv vedbleve i hele dette Aarhundrede. Vi læse baade i vore egne Sagaer om Høvdinger og anseede Mænd, at de i deres Ungdom sædvanligviis i nogle Aar vare i Viking, og i fremmede Landes Aarbøger, at de fremdeles hjemsøgtes af Vikinger fra Norden. Men de større Vikingetog synes dog ikke at have været saa hyppige som forhen, og de af Vikingerne hjemsøgte Lande synes og bedre at have forsvaret sig, efter at have optaget hele Vikinge-Kolonier i sit eget Skjød mod den Forplig-

---

[1]) Kormaks Saga, Cap. 22, 23 Egils S. Cap. 68.

[2]) Kormaks Saga, Cap. 10, jvfr. Egils S. Cap. 67, 68, og ovf. S. 739, 740.

telse for disse, at overtage Landets Forsvar. Men kunde end den enkelte Viking derved holdes borte, saa blev det igjen, hvad Englands senere Skjæbne viste, lettere for de erobringslystne Konger i Norden at skaffe sig Fodfæste og Tilhæng i de saaledes allerede for en stor Deel af Nordboer besatte Lande, og det er derfor ikke at undres over, at Vikingetogene i det Store mere og mere antoge Charakteren af Erobringstog, foranstaltede af Landets Overkonger, saa meget mere, som Smaakongedømmernes Undergang og de større Rigers Oprettelse gjorde det vanskeligere for den Enkelte at krige paa egen Haand. De virkelige Vikinger bleve mere og mere, endog i Norden selv, en Gjenstand for Kongernes Forfølgelse. Det var forresten **Danevældet**, fra hvilket i denne senere Periode de fleste Krigstog til fremmede Lande udgik; det befandt sig endnu i den første Gjæring efter Erobringstiden; Norges største Gjærings- og Vikinge-Periode var allerede forbi. Ogsaa fra **Sverige** synes nye hyppige Krigsexpeditioner at have fundet Sted, men fornemmelig til Austerveg, hvor ligeledes nordiske Riger, som det senere skal berettes, havde dannet sig, og som for en Tid lang endog synes i en vis Grad at have afledet Danernes og Nordmændenes Opmerksomhed fra deres gamle Tumleplads, Vesterhavets Øer og Kystlande.

De tiltagende Forbindelser med Udlandet maatte visselig give vore Forfædre Smag paa mange Forfinelser og Forbedringer i det huuslige og selskabelige Liv, som de forhen ej kjendte til; men i Hovedsagen var dog deres hele Levemaade og deres huuslige Indretning den samme som hidtil. Man kjendte ikke Huse med mange Værelser; hvert Værelse dannede som oftest et Huus for sig selv, og en Gaard (Bo) udgjorde derfor en heel Klynge af Huse, af hvilke **Skaalen**, **Hallen** eller **Stuen** var den fornemste, og det daglige Opholdssted for Familien og dens Gjester. Skaalen var en langagtig Tømmerbygning, som oftest opført i østvestlig Retning, med Hovedindgang i den ene Gavlvæg og med Sperreloft; langs ad Midten paa Gulvet gik den steenlagte **Arne**, hvor Ilden brandt, hvis Røg gik ud af **Ljoren** i Taget, hvilken ogsaa tilligemed **Gluggerne** paa Tagets nedre Deel tjente til Oplysning; langs begge Langvæggene vare Bænke (Langbænke), af hvilke den nordlige ansaaes som den fornemmere (œðri), den sydlige som den ringere (úœðri), hver med sit **Højsæde** eller **Andvege**, af hvilke det paa den fornemmere Bænk tilkom Huusbonden; bagenfor Bænkene, hvor Enhver havde sin bestemte Plads, var sædvanligviis hans Sengerum; foran den indre Gavlvæg gik der som oftest en Tverbænk eller **Tverpall**, hvor Fruentimmerne plejede at sidde, og bagenfor denne var der ofte lukkede Sænge-Alkover (Lokhviler). Foruden Skaalen fandtes og **Ildhuus** (Kjøkken), **Dyngje** (Fruerstue), **Skemme** (ligeledes et Slags Fruerstue, undertiden ogsaa Sovekammer), **Trællehuus**, **Gjestestue** (for fattigere Rejsende), og de nødvendige Udhuse, som Lade, Fjøs, **Stokkebur** eller Stavbur o. s. v. I Skaa-

len tilbragte man Dagen, de ugifte Mandfolk ogsaa Natten; ved de to Hovedmaaltider, **Dagverd** eller **Døgurd** (om Formiddagen) og **Natverd** (om Aftenen) bleve Bord satte frem langs Bænkene, og efter endt Maaltid atter borttagne; Drikken fortsattes sædvanligviis længer, og endtes oftest med et Ruus. Slige Drikkelag, krydrede ved venskabelig Samtale, ofte ved Vittighedskamp, der ej sjælden endtes med Slagsmaal, ved Skaldekvad og ved Bretspil, udgjorde den sædvanlige Fornøjelse inden Døre; uden Døre var det forskjellige Slags Lege, Hestekampe, Legems- og Vaaben-Øvelser, Jagt og Fiskeri, undertiden og Tømmerhugst, Haandverksarbejde og andre Sysler, som vi nu snarere vilde regne til haardt Arbejde [1]).

Af sjældnere Kunstfrembringelser, der skyldtes Udlandet, omtales paa denne Tid kostbare Tapeter eller Tepper til at hænge paa Væggene, og i Særdeleshed Klædningsstykker af sjældnere Stoffer, som fiint Linned, Silke, og **Gudvef** (maaske Purpur). Vaaben fik man ogsaa for en stor Deel udenlandsfra; Hornklove omtaler saaledes Landser fra Vestlandene og valske Sverd [2]). Nordmændene dreve selv fremdeles meget paa Smedehaandverket, dog, som det synes, i denne Tid meest for at tilvejebringe det nødvendige Huusgeraad, thi de fortrinlige Vaaben, som udtrykkeligt omtales, lade til for det meste at have været Arvegods fra tidligere Slægter, og der nævnes ikke synderligt om nye udmerkede Vaaben, smedede i Norden selv [3]). I Guld-, Sølv- og Bronce-Arbejde synes derimod vore Forfædre paa hiin Tid, saavel efter de i Sagaerne givne Beskrivelser af enkelte Pragtstykker, som af de i senere Tider fundne Oldsager at dømme, at have bragt det meget vidt [4]). Hvad Vaabnene selv angaar, da synes en større Mangfoldighed af Arter at have været brugelig. Man havde forskjellige Slags Stikvaaben, foruden Spydene og Geiren, som **Brynthvaren**, **Kesjen**, **Fleinen** (et let Kastespyd), **Gaflaken** (ligesaa); af Hugvaaben forskjellige Slags Øxer, langskjeggede, snagbjørnede, Taparøxen, Atgeiren (et Slags Hellebard) o. fl. Af Skjolde havde man mindre, som **Targer**, og større, saavel runde som aflange og spidse. Kunstsands og Kunstfærdighed synes overhoved slet ikke at have manglet

---

[1]) Om alt dette, se ydberligere R. Keyser, om Nordmændenes Boliger og daglige Sysler i ældre Tider, i Langes Tidsskrift 1ste Bind S. 305, hvor denne Materie er udtømmende behandlet.

[2]) Se ovf. S. 485.

[3]) Saaledes Ketil Høngs Sverd Dragvandel, der tilhørte Egil Skallagrimssøn; Rolf Krakes Skafnung, der tilhørte Midfjordskegge, Ingemunds Ættartanga, o. fl. — Derimod var Haakon Adelsteensfostres Kvernbit af engelsk Arbejde.

[4]) F. Ex. i de smukke skaalformede Spænder, der ere saa charakteristiske for Nordmændene; en af dem er afbildet i Worsaaes: Minder fra de Danske og Nordm., S. 320, og i Wilsons: Archæologia & primeval antiquities of Scotland, S. 523.

Nordmændene paa denne Tid. Fornemmelig maa **Skulpturen** (Metal- og Træskæreri) allerede da have staaet temmelig højt iblandt dem, thi man finder den saare ofte bragt i Anvendelse. Saaledes vare Volsungesagnene afbildede paa det Skjold, Ragnar Lodbrok forærede Brage Skald; lignende Afbildninger fandtes paa det Skjold, Haakon Jarl forærede Einar Skaalaglam (hvorom mere herefter)[1]): i Stuen paa Gnupsdal, hvor Steingerd tittede paa Kormak under Hagbards Skeg, maa Hagbards og Signys Elskovshistorie, maaskee og flere af Heltesagnene, have været fremstillet i Udskæringer paa Væggebjelkerne; lignende Udskæringer fandtes, som senere skal omtales, paa Væggene i Olaf Paas Gaard Hjardarholt; og selv til Haan var det, hvad Beretningen om Skegges og Gisle Surssøns Kamp (se S. 778) viser, ikke usædvanligt, at Billedstøtter af levende Mennesker oprejstes. Alt dette forudsætter nødvendigviis en ikke ubetydelig Grad af Færdighed. Særegne **Mynter** synes Norge paa Haakon den godes Tid allerførst at have faaet. Vel er det usikkert, hvor vidt en norsk Mynt, der endnu er til, og paa hvilken man tror at kunne læse Navnet Haakon, hidrører fra Haakon den gode og ikke snarere fra Haakon Jarl[2]), men vist er det, at der i England har været fundet Mynter fra den northumberlandske Konge Ragnvald (ved 943, s. ovf. S. 729), fra Erik Blodøxe, og fra en Kong Olaf (Anlaf), sandsynligviis Ragnvalds Broder (s. S. 729). Af disse Mynter fremstiller en af Eriks paa Freynsiden et Sverd af den bekjendte norske Form; Olafs fremstiller paa den ene Side tre Skjolde, paa den anden en trekantet Fane med Frynser[3]). Dog maa Antallet af de norske Mynter i det Hele taget have været saare lidet, og engelsk Mynt var, i Særdeleshed mod Slutningen af Aarhundredet og Begyndelsen af det følgende, det sædvanlige Betalingsmiddel, ligesom og de til Myntprægningen i Norge anvendte Folk, efter deres paa Mynterne anførte Navne at dømme, synes at have været Englændere.

---

[1]) Egils Saga Cap. 81.

[2]) Se Skandin. Lit. Selskabs Skrifter Vol. XXI. p. 303 fgg.

[3]) Se Worsaae: Minder o. s. v. S. 80, 81.

Chronologisk Register.

	Side
Nordens Urtilstand og Urbefolkning. Steenbrugende Folk	1—4
Ældre Befolkninger i Sverige og Danmark. Broncebrugende Folk. Kelter	4—6
Nordmændene og den germaniske Stamme	6
6te Aarhundredes Begyndelse f. Chr. Den kimmerisk-skythiske Vandring	9
Tiden mellem 500—0 f. Chr. Germanernes Udvandring fra Østen og Norges Besættelse	102, 103
Aar 400 f. Chr. Gallisk Udvandring til Italien	14
— 320 f. Chr. Pytheas's Reise til Nordeuropa. Goter i Norden	11
Begyndelsen af 3die Aarhundrede f. Chr. Gallisk Vandring til Pontus	13, 14
Slutning af 2det Aarhundrede f. Chr. Kimbrer og Teutoner til Italien	14
Midten af 1ste Aarhundrede f. Chr. Cæsars Krige mod Galler og Germaner	13, 14
Begyndelsen af 1ste Aarhundrede efter Chr. Augusts og Tibers Krige med Germaner	15
Aar 50 e. Chr. Pomponius Mela	16
— 65. Plinius den ældre	17
— 100. Tacitus	18
— 130. Ptolemæos	23
— 180. Markomannisk Krig. Goter i Syden	18
— 275. Keiser Decius falder mod Goterne	29
— 300—375. **Ermanarik** (Jarmunrek) stifter et gotisk Erobringsmonarchi omkring Østersøen og i de sydlige Lande	49, 230—241
— — — Vulfila	29
Midten af 5te Aarh. Angler til Britannien	54
Aar 476. Odoakar (Audvakr) underkaster sig Italien	53
— 496. Erulerne (Jarlerne) tilbage til Norden. **Daner** og **Gauter.**	31, 53
— 500. Theoderik, ostgotisk Konge i Italien	30
— 515. **Daner.** Hugleiks (Chochilaichs) Tog til Hatvarernes Land	51
— 550. Jornandes, gotisk Biskop i Ravenna. Sagn om Skandja og Goternes Udvandring	30—34
— — Prokopios, græsk Historieskriver	30
6te Aarhundrede. **Russer** i Mellemrusland	42
Aar 620. Helge og Roar i Hleidr	249
— 650. Rolf Krake i Hleidr, og Adils i Svithjod	250—254
— — Godgest, Konge paa Haalogaland	325
— 659. Khasarer bryde ind i Østeuropa	291
— 680. Hjorleif den kvennsame paa Hørdaland	301
— — Vikar i Rogaland og Agder	259, 260
7de Aarh. Braut-Anund i Svithjod	263
— — Ingjald Ildraade	263, 269
— — Ivar Vidfadme i Skaane og Reidgotaland	265, 268
7de Aarh. Ende. Frode frokne	255—259
— — — Olaf Trætelgja i Vermeland	269, 292—294
Aar 700. Rolf paa Berg	64, 66, 337
— — Nerid Jarl i Oplandene	341
— — Half, Konge paa Hørdaland	310—315
— — Hake og Hagbard	316—322

		Side.
8de Aarh. Begyndelse.	Ingiald Starkadsfostre	258, 295—301
— — —	Aale frolne	261
— — —	Halfdan Hvitbein i Soloer	269
— — —	Eystein onde, Konge paa Oplandene	331—338
— — —	Starkad	256—261
Aar 720.	Hjor Halfsson	308
— —	Harald Hildetand	268—274
— 730.	**Ny Bevægelse i Norden. Braavallaslaget.** Den **gotiske** eller **Hleidrekongernes Tid ophører**	271—285
— 730—1040.	**Vikingetiden**	292
— 750.	Sigurd Ring	273, 274
— —	Eystein Fret, Konge paa Vestfold og Oplandene	379
— 750—800.	Ragnar Lodbrok	357—373
— 777.	Widukind flygter fra Saxland til Sigfrid, Danernes Konge i Nortmannia	378
— 780.	Halfdan milde, Konge paa Vestfold og Oplandene	379
— 782.	Halfdan, Gesandt hos Karl den Store	371
— 787.	Danernes første Tog til England	281, 360, 415, 416
— 795.	Nordmændenes første Tog til Irland	418, 437
— —	Irske Munke paa Island	418
— 797.	Icolmkill herjet	419, 437
— 798.	Sigfrid, Danernes Konge, nævnt for sidste Gang	379
— 800—820.	Ragnars Sønner. Danevældet og Sviavældet	373, 376
— — —	Sigurd Orm i Øje, i Danmark	374
— — —	Hardeknut	375
— — —	Bjørn Jernside, Erik og Refil, i Sverige	376
— — —	Bjørn paa Hauge	376
— 804.	Gudrød eller Godfred Veidekonge	384—387
— 807.	Halfdan, Nordmannahøvding	419
— 809.	Gudrøds Tog til Frisland. Halfdan svarte fød	411
— 810.	Gudrøds Død	387, 390
— —	Olaf Geirstada-Alf paa Vestfold	397—399
— 811.	Hemings Fredsslutning med Keiseren	390
— 812.	Hemings Død. Slag mellem Sigfrid og Anulo. Harald og Ragnfrid, Konger i Sønderjylland	391
— 813.	Fredsslutning. Harald og Ragnfrid til Vestfold	391
— 814.	Harald og Ragnfrid slagne. Harald til Keiseren	392
— 820.	Nordmændenes Vikingetog til Aquitanien	419
— 824.	Icolmkill herjet	443
— 825.	Færøerne koloniseres	415
— 826.	Harald døbt	394
— —	Erik I. Konge i Sønderjylland	394
— 827.	Halfdan svarte, Konge paa Vestfold	397, 399
— 830.	Den irske Konge Mælbrigda fanges	437
— 832.	Andet Vikingeangreb paa England ved Shepey	418
— 838—846.	Thorgisl paa Irland	438, 440
— 839.	Kenneth Mac Alpin i Skotland	441
— 841.	Aasgeir i Seinen	423
— 842.	Harald christne sidste Gang nævnt	422
— 843.	Tog op ad Loire	424, 427
— 844.	Harald rimeligviis død	423
— —	Nordmændene i Sevilla	424
— 845.	Hamburg overfaldt	395
— —	Nordmændene i Aquitanien	425
— —	Paris herjet af Ragnar	426, 432
— 850.	Harald Haarfagre fød	407

		Side.
Aar 850.	Tog til Asturien	425
— 851.	Kirke opført i Slesvig. Ansgar	396
— 852.	Olaf hvite i Dublin	441
— 853.	Gudrød, Haralds Søn, slutter Forlig med Frankriges Konger	424
— —	Paris herjet	426
— 855.	Bjørn Nordmand i Seinen	432
— 858.	Forlig i Verberie	432
— 859.	Tog til Luna i Italien	428
— 860.	Halfdan svartes Død	410
— 860.	Tog til Rhone-Egnene	428—430
— —	Harald Haarfagre	459
— —	Hans første Krige	460
— 861.	Veland i Nordfrankrig	433
— 862.	Veland døbt	431
— 863.	Harald Haarfagres Tog nordenfjelds	466
— —	Herlaug og Rollaug. Naumdalen erhvervet	469
— 864.	Nordmøre og Raumsdal erobret. 1ste Slag ved Solskel	472, 473
— —	Edikt i Pitres	435
— 865.	Vikingeflaade i Seinen	435
— —	Andet Slag ved Solskel	474
— 866.	Firdafylke erobret. Kveldulf	476—478
— —	Lodbroksønnerne til England	612—622
— 867.	Island opdaget af Naddodd og Gardar	445—446
— —	Haalogaland sikkret. Brynjulf og Baard	479
— —	Haastein (Hasting) herjer Anjou, Poitou, Touraine	633
— 867—870 (?).	Stridigheder med Viken og med Sverige	480—483
— 869.	Floke Vilgerdssøn til Island	446
— c. 870.	Olaf hvite falder	444
— —	Slag ved Hisargavl	518
— —	Kong Haralds Vesterhavstog. Orknøerne blive et norsk Jarldømme	504—509
— 870.	St. Eadmunds Drab	622—625
— 871—878.	England herjet af Lodbroks Sønner	625—627
— 872.	Slag i Hafrsfjorden	483—485
— —	Thorolf Kveldulfssøn erhverver Sandnes	487
— 873.	Noreck underkaster sig	435
— —	Harald Haarfagre besøger Thorolf paa Torge	487, 488
— —	Forlig i Angers	634
— —	Kongerne Sigfred og Halfdan slutte Forlig ved Eideren med Kong Ludvig af Tydskland	636, 744
— 874.	Thorolfs anden Reise til Finmarken	490
— —	Thorolf afsættes fra sin Værdighed som Sysselmand	491
— —	Thorstein rødes Drab i Skotland	507
— —	Sigurd Orknøjarls Død	507
— —	Ingulf og Leif til Island	519
— 875.	Thorolfs Skib opbringes af Kongens Folk	493
— —	Guthorm Orknøjarls Død	507
— —	Torv-Einar til Orknøerne	508
— 876.	Thorolf hevner sig ved at plyndre paa Hisingen m. m.	493
— —	En Hær af Nordmænd, hvoriblandt maaskee Gange-Rolf, drager opad Seinen	666, 668
— 877.	Kong Harald angriber og fælder Thorolf	494—495
— —	Haasteins Tog til Tours	634
— 878.	Skallagrim drager til Island	496, 521
— —	Gudrum (Gorm) døbes, antager Navnet Ædhelstan, og forlenes med Nord-England	627—630
— c. 879.	Thorolf Mostrarskegg til Island	524
— 879.	Nordmannahær ved Fulham i England	637
— 879—882.	Haasteins Plyndringer i Vestfrankrige	634

		Side.
Aar c. 880.	Urolígheder paa Agder	499—502
— —	Bjørn austrøne til Island	523
— —	Helge magre til Island	533
— 880.	2 Febr. Slag mellem Daner og Saxer ved Hamburg	636
— —	Nordmannahæren fra England til Schelde	637
— —	Slag ved Sambre	637
— 881.	Slag ved Saulcourt	637
— 882.	Halfdan, Lodbroks Søn, forjagen fra Northumberland for sin Grumhed	628
— —	Haasteins Forlig med Ludvig *III*	635
— —	Sigfred og Godfred ved Haslou	638
— —	Ludvig den Saxers Død	638
— —	Forlig ved Haslou	638, 639
— —	Gudrød, Hardeknuts Søn, Konge i York	684
— 883.	Nordmændene tage Vinterkvarteer i Condé og Amiens	640
— —	Sigfred Ivarsson svigagtigt dræbt i Dublin	689
— 884.	Forlig mellem Karlmann og Nordmændene	640
— —	Nordmændene i Løwen. Karlmanns Død	640
— c. 885.	Harald egter Ragnhild, Datter af Kong Erik i Jylland	512
— 885.	Godfred svigagtigt dræbt ved Herispie	641, 642
— 885—886.	Paris beleiret af Nordmændene	643—645
— 887.	Sigfred dræbt i Frisland	645
— —	Karl den tykke afsat. Odo Konge af Frankrige	645
— 888—890.	Nordmændene i Nordfrankrige	646, 647
— 890.	Ragnvald Mørejarl indebrændt	514
— —	Aud Ketilsdatter til Island	325
— —	Ingemund den gamle til Island	530, 531
— —	Gange-Rolfs Tog til Walcheren	657
— 891.	Slag ved Geule	647
— —	Slag ved Løwen	648—650
— —	Gudrum ophører at herske i Østangel	684
— 893.	Haastein til England	635, 651
— 893—896.	Nordmannahæren herjer England	651, 652
— 894.	Gudrød, Hardeknuts Søn, død	685
— 896.	Nordmændene til Nordfrankrige	652
— —	Sigtrygg Jarl falder i et Slag i Irland	689
— 900.	Aud Ketilsdatters Død	527
— —	Bjørn fra Aurland flygter bort med Thora Hladhaand	578—580
— —	Slag i Stavangsfjorden, Haakon Jarls Død	509—511
— —	Thing paa Eidsvold. Harald Haarfagre skifter Riget mellem sine Sønner	585
— 901.	Kong Alfreds Død	686
— 902.	Nordmændene fordrives fra Dublin og Waterford	690
— 904.	Ivar Ivarsson falder Skotland	690
— 905.	Slag mellem Kong Edvard og Hedningerne. Kong Eriks Død	686, 687
— c. 906.	Egil Skallagrimsson fød.	593
— 906.	Forlig i Yttingeford	687
— 906—934.	Gorm den gamle underkaster sig hele Danmark	745, 746
— 911.	Slag ved Chartres	661, 662
— —	Slag paa Wodnesfeld	688
— 912.	Gange-Rolf døbt og forlenet med Normandie	663
— 914.	Waterford tilbageerobret	690
— —	Slag ved Anglesey mellem Baard Ottarsson og Ragnvald Ivarsson	690
— 917.	Dublin tilbageerobret	690
— 918.	Ottars og Aasulfs Tog til Skotland	690, 691
— 919.	Slag mellem Sigtrygg og den irske Konge Niall, som falder	692
— 920.	Sigtrygg fordrives fra Dublin og drager til Northumberland	692, 693

		Side.
Aar c. 920.	Erik Blodøxes Giftermaal med Gunnhild Asfersdatter	586
— 921.	Haakon Adelsteensfostre fød	590
— 922.	Egil Skallagrimsson første Gang til Norge	594
— 923.	Ulfljot til Norge	565, 566
— 924.	Ragnvald erobrer York	689
— 925.	Ædbelstan Konge i England	591
— —	Eyvind Skreyja landflygtig	598
— 926.	Slag paa Vinheden i England. Thorolf Kveldulfssons Død	695—699
— —	Sigtryggs Forlig med Ædbelstan ved Tamworth	693, 694
— 927.	Bjørn Farmands Drab	588, 589
— —	Althinget indrettet paa Island	567
— —	Viljam, Gange-Rolfs Søn, hylder Kong Karl den enfoldige	673
— —	Sigtryggs Død	694
— 930.	Rafn Hongsson, Lovsigemand paa Island	569
— —	Harald Haarfagre frasiger sig Regjeringen. **Erik Blodøxe** Overkonge i Norge	604
— 931.	Gange-Rolfs Død	665, 673, 677
— 933.	Egil anden Gang til Norge	600
— —	Harald Haarfagres Død	605
— —	Viljam, Rolfs Søn, hylder Kong Rudolf af Frankrige	676
— —	Halfdan svarte den yngres pludselige Død	704
— 934.	Strid paa Gulathinget mellem Egil og Berg-Anund	601
— —	Blakar, Konge i Dublin	700
— —	Erik Blodøxe dræber sine Brødre Olaf og Sigfred	704
— —	Egil Skallagrimsson rejser Nidstang	704—707
— —	Haakon Adelsteensfostre tilbage til Norge	707
— —	Henrik Fuglefængers Tog til Danmark	746
— 935.	Slag ved Thorsnes paa Island	779
— —	**Haakon Adelsteensfostre** tagen til Konge	709
— c. 935—950.	Eyjulf Ruga i Norge	771—774
— 936.	Kong Ring med sine Sønner Erik og Eimund i Birk i Sverige	581
— —	Gorm den gamles Død. Harald Blaatand, Enekonge i Danmark	747
— 938.	Slag ved Brunanburg	700—702
— 939.	Thorstein Thorskabits Død	779
— 941.	Kong Ædbelstans Død	702
— —	Olaf, Konge i Northumberland	702
— 943.	Kong Olafs Daab og Død	702
— 944.	Eadmund fordriver Ragnvald og Olaf, og underkaster sig Northumberland	702, 729
— 946.	Kong Eadmunds Død og Eadreds Tronbestigelse	729
— 948.	Ragnhild, Erik Blodøxes Datter, egter Arnfinn, Søn af Thorfinn Jarl paa Orknø	731, 732
— —	Blakar i Dublin falder i et Slag	703
— —	Olaf Kvaran i Northumberland	729
— 950.	Slag paa Stanmor. Erik Blodøxes Død	729—731
— 950—951.	Kong Haakons Christendomspaabud	719—726
— 952.	Haakon Adelsteensfostres Tog til Viken	743
— —	Egil Skallagrimssons Rejse til Vermeland	749—755
— 953.	Thorbjørn Sur til Island	779, 780
— —	Slag ved Agvaldsnes	756
— 955.	Slag paa Frædø	757—759
— 959.	Vigaglum i Norge	774—776
— 961.	Slag ved Fitie. Haakon den godes Død	761—771

Rettelser.

Side 2 Linje 19 f. o. „Hundrededeel" læs „Tyvendedeel".

— 10 — 2 f. n. (i Noten) „Skythernes" læs „Thralernes".

— 13 — 11 f. o. „Plinius" læs „Pytheas".

— „ — 17 — „besatte" læs „bosatte".

— 33 — 11 f. n. (i Noten) „Søn" læs „Fader".

— 48 — 3 — (i Noten) „73" læs „13".

— 60 Noten **) Linje 2 „Grimans" læs „Grimms".

— 72 — ¹) — 1 „1847" læs „1846".

— 77 — ¹) sidste Punktum skal hedde: „Man kan let forestille sig, at disse Had-Raumar eller Hader siden have udbredt sig mod Vesten til Randsfjorden, især da der ved denne er en Egn, kaldet *Brandabú*, Brandernes Bo, og Breoka eller Breka, — rimeligviis den samme, som svømmede med Beowulf, — i Vidsidh-Kvadet V. 49 siges at have herstet over B r o n d i n g e r n e eller B r a n d i n g e r n e.

— 115 Linje 17 f. o. „reengotiske" læs „reennordiske".

— 124 — 18 — Ordet „valgte" udgaar.

— 125 — 12 — „rimeligt" læs „mere rimeligt".

— 128 — 25 — „udsteder" læs „udstøder".

— 136 Noten [6]) Linje 5 „(B. 9 *VI.* 1)" læs „(*B. G. VI.* 15)".

— 155 Linje 2 f. o. „erobrede" læs „erobrende".

— 156 — 4 — „*Tiu*" læs „*Tiw*".

— 167 — 5 — **„Fenris" læs „Fenrir".**

— 181 — 2 f. n. (i Noten) „Vantsd." læs „Vatnsd."

— 275 — 18 f. o. „Farfader" læs „Farbroder".

— 276 — 5 f. n. (i Noten) „*af bar*" læs „*of bar*".

— 284 — 16 — „fuld" læs „fulgt".

— 340 — 1 — „Ringerike" læs „og Ringerike".

— 343 — 3 f. o. „Mjenof" læs „Mjonef".

— 347 — 4 f. n. „Sagnoptegnerne" læs „Sagnoptegnere".

— 349 — 2 f. o. „Himileig" læs „Himinleig".

— — — 6 — „Hemgest" læs „Heimgest".

— 360 — 23 — „88" læs „38".

— 371 — 5 f. n. „her neppe derom" læs „herom neppe".

— 369 — 3 f. n. „Island" læs „Irland".

— 430 Noten ¹) L. 1 „227" læs „427".

— 444 — 3 f. n. „som den i" læs „som den ovennævnte, og i".

— 512 — 8 — „Kong Eystein" læs „Eystein Jarl".

— 542 — 9 — „Raudfell" læs „Raudfeld".

— 551 paa Stamtavlen skulde skulde Stregen over Navnene paa Øndotts Børn ophøre, forend den naar Navnet „Steinmod", saa at det tydeligt kan sees, at denne var en Søn af Olve, ikke af Øndott.

Side 593 Linje 1 f. o. „Erik" læs „Egil".
— 625 Noten ²) „413" læs „513".
— 637 Linje 9 f. o. „850" læs „880".
— 640 — 5 f. n. „889" læs „884".
— 664 — 3 — „Popva" læs „Poppa".
— 755 — 12 f. o. „951—952" læs „952—953".
— 766 — 5 f. n. „Sæim paa Lygren" læs „Sæim indenfor Lygren"
— 776 — 14 — „Thorstein" læs „Thorbjørn".
— 779 — 3 f. o. „905" læs „915".
— — — 14 f. n. „930" læs „935".

Oversigts - Kart
over
NORDEN
strax efter den germaniske
Indvandring.
Polarcirkel
betegner Skovstrækninger
Kvæner
Helsingabotn
Jemter
Helsinger
Solundarhaf
Hörder
Heiner
Mjøs
Upsala
Svtar
Sigtun
Birk
Sniasker
Logen
Braavalle
Vænern
Vætter
Viken
Jotland
Vedrgauter
Daner
Eygotland
Eyland
Eysysla
Adalsysla
Osyler
Korjalabotn
Rædgoter
Möre
Skandinavi
Skandja
Angler
Fosetesland
Burgunder
Rædgoter
Truso

HScan
M9636n
1
24899
Author Munch, Peter Andrew
Title Det norske Folks Histoire. [Part.I.] Vol.1

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not remove the card from this Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU